

ISTORIA ROMÂNILOR

CURS FĂCUT LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI,

DUPE DOCUMENTE INEDITE,

DE

V. A. URECHIA

PROFESOR DE ISTORIA ROMÂNILOR LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI, MEMBRU ACADEMIEI ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE AL ACADEMIEI SPANIOLE, AL SOCIETĂȚII ECONOMICO-MATRITENSE, AL INSTITUTULUI ETNOGRAFIC DIN PARIS, AL SOCIETĂȚILOR GEOGRAFICE ROMÂNĂ ȘI ITALIANĂ, AL SOCIETĂȚII ACADEMICE INDO-CHINEZE, MEMBRU FONDATOR AL ATENEULUI ROMÂN PREȘEDINTELE GRUPULUI ROMÂN AL CONFERINȚII INTER-PARLAMENTARE, PREȘEDINTELE MANTENANȚII FELIBRIGIULUI LATIN ȘI AL ALTOR SOCIETĂȚI ȘI CONGRESE LITERARE ȘI ISTORICE.

PUBLICAT

SUB DIRECȚIUNEA PROFESORELUI,

DE

UN COMITET DE STUDENȚI AI FACULTĂȚII DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA 1800—1830.

TOMUL AL IX-lea AL PUBLICAȚIUNII

(AL II-lea AL SERIEI 1800—1830).

CU DIVERSE ILUSTRĂȚIUNI

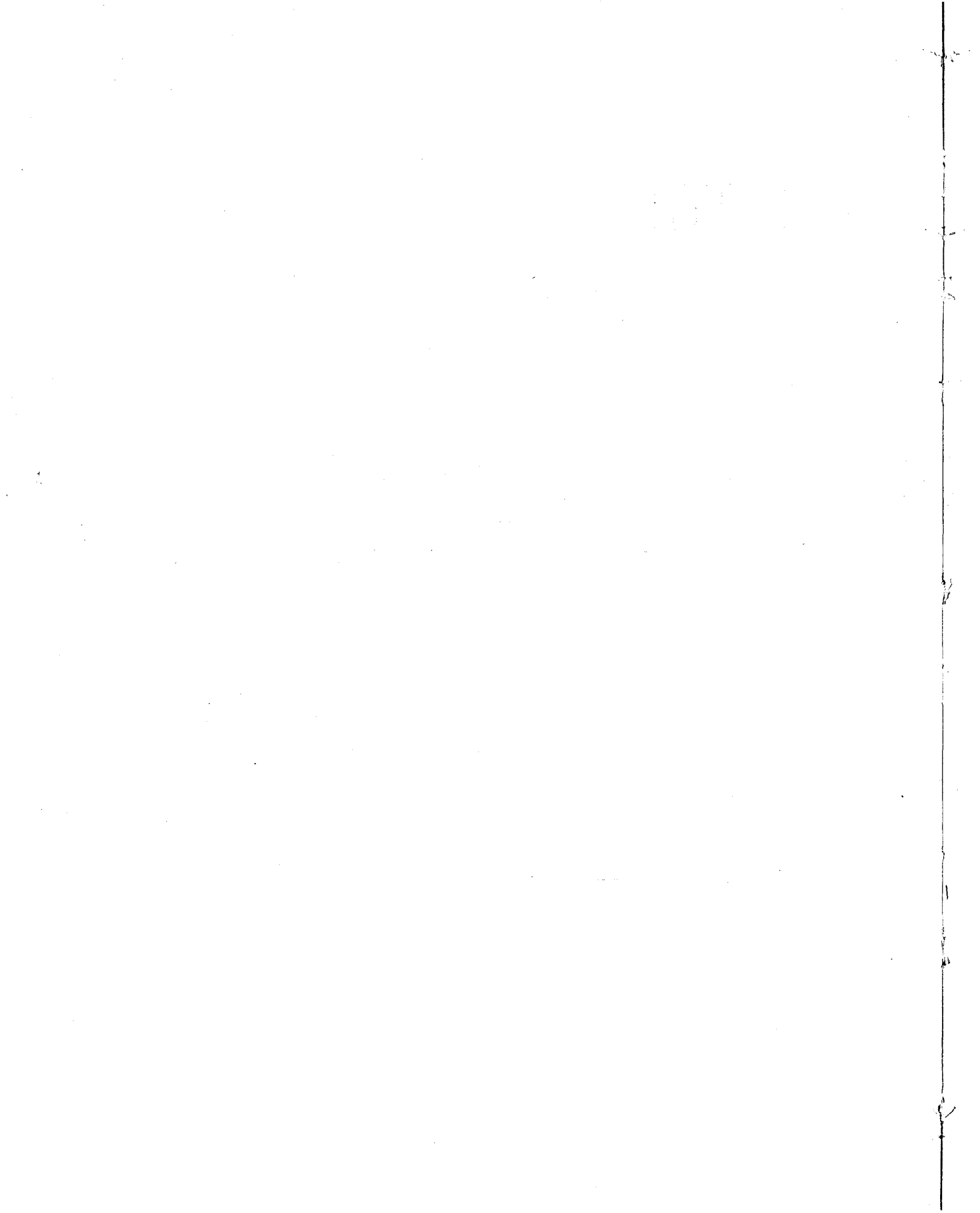

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

16 STRADA DOAMNEI, 16

1896.

ISTORIA ROMÂNILOR

1806 — 1812

CAP.

*Considerațiuni generale. Intrigile Moruzescilor și ale lui Ipsilante.
Destituirea lor. Căimăcămie.*

Anul 1806 este acel în care sbucnesc evenimentele în Orient, ca o consecință a marilor ciocniri din centrul Europei.

Anului 1805 încheiat cu memorabila bătălie de la Austerlitz, (12 Noembrie), succede acel în care Napoleon I primi supranumele de *Cel mare*, la 26 Ianuarie. La 30 Martie Iosif Bonaparte este rege de Neapole. La 5 Iunie rege Holandei devine Ludovic Bonaparte. A 4-a coalițiune nu împiedică pe Prusieni să fie bătuti la Iena, în 14 Octobree. Davout iea Lipsca. Două zile după victoria de la Iena, urmază victoria lui Bernadote tot asupra Prusienilor. La 25 Octobree Napoleon este la Potsdam; la 28 Octobree intră victorios în Berlin. Tratatul de la Posen se subsemneză apoi la 15 Decembre stil nou, și e urmat de intrarea lui Napoleon în Varșavia și de învingerea Rușilor din 26 Decembre... Tote aceste evenimente cari se precipită cu repeziunea fulgerului în cuprinsul anului 1806, aș repercutare în Orientul Europei, în Constantinopole, cât și la Bucuresci și Iași.

În Ianuarie 1806 Dumitrache Moruzi fratele lui Alexandru Moruzi Domnului Moldav, în o conversațiune cu Ruffin, recunoscea, după victoria de la Austerlitz că: «L'honneur des armes françaises était à son comble» (1).

(1) Tom. I, supl. I, pag. 324, Hurm.

Ruffin către Relațiunile esterne, despre efectul bătăliei de la Austerlitz în Constantinople.

«La relation de la bataille du 11 Frimaire à Austerlitz circule dans toutes les mains. Le Prince Dimitrasko Moruzzi m'a fait dire lui-même que l'honneur des armes françaises était à son comble.

Mr. Parrant, que je choisis d'après la faculté que vous m'en avez donnée, Monseigneur, pour lui confier l'intérim du Commissariat général à Jassy, et dont la conduite est très satisfaisante, me prie de l'excuser auprès de V. E. s'il ne parvient point à rendre sa correspondance aussi active qu'il le désire. Les occasions lui manquent.»

În urma acestei convingeri, care o are societatea română din Bucuresci și Iași, Ministrul frances din Constantinople, Ruffin, nu are dificultate a trimite la Curțile române pre Parrant, cu misiune specială de a întreține între Români prestigiul Franciei și de a observa de aproape mișcările din Principate și despre vecina Rusie și de a ține în curent, pe cât mai mult posibil, pre Talleyrand de asemenea mișcări.

În Bucuresci continuă domnia lui C. A. Ipsilant.

Acesta era un bărbat de vr'o 45 de ani, om de spirit, dar deacă e să credem pre Langeron, cu puțin șir în ideile lui și dominat de o ambițiune nemăsurată, în disproporțiune cu mijlocele sale (1). Ipsilanti formeză proiectul de a deveni *rege al Daciei*, «ou au moins souverain héréditaire de Valachie et de Moldavie.»

Cu ce mijloce speră Ipsilanti să ajungă la realizarea acestui ideal politic?

Langeron cearcă a proba, că Domnitorul Muntean n'avea alte mijloce decât *intriga*, în care era ajutat și povățuit de marquisul de *St. Aulaire*, abilul diplomat emigrat la Bucuresci, cu condeiul neîntrecut pe atunci în diplomație. Ipsilanti ar fi intrigat decî pe lângă Curtea de Petersburg asigurând'o, că Turcii se pregătiau să declare război Rusiei și că era interesul ei să preîntîmpine această declarație de război. Adevărat, că în urma victoriei de la Austerlitz Ruffin (2) îndemnase pe Turci să rumpă alianța lor cu Muscalii, seau cel puțin a se răci de ei. Dar avea ore lipsă Ipsilanti ori Moruzi să aștețe pe Muscalii contra Turcilor? Aă nu este astăzi

(1) Hurm. Langeron pag. 109.

(2) Insuși Napoleon scrisese Sultanului Selim la 30 Ianuarie 1805: «As-tu cessé de régner? Réveille-toi Selim; appelle au ministère les amis, chasse les traîtres, confie-toi à tes vrais amis. . . ou tu perdras ton pays, la religion et la famille...» Incetat-ai de a domni? Deșteptă-te, Selime; chiamă la minister amicii, isgonesce trădătorii, încredete adevăraților tăi amicii, ori vei pierde țara ta, religiunea și familia. (*Corresp.* 8298).

deplin documentată pofta ce Rusia nutriă de a pune mâna pe ambele Principate? Napoleon însuși de câte ori n'a *jucat* pe dinaintea ochilor lacomii rusesci, această *bucătică din plăcinta turcescă*? . .

Negreșit Ipsilanti speră, că din încurcăturile unui resbel pôte să-î iasă împlinirea visului politic. Ușor îî fu să demonstreze la Petersburg, că Turcii se pregătesc de răsboi, că cetățile din Moldova sunt încă în stare de desarmare și că este util să le cuprindă Muscalii până ce nu sunt înarmate de răsboi. Greutățile, ba chiar incapacitatea Divanului turcesc de a potoli rebeliunile Aianilor și pașalelor rebeli din Bulgaria, eră un alt îndemn pentru Muscali de a nu întârzi să atace Turcia.

Nu toți Fanarioții vedeau lucrurile ca Ipsilanti. Moruzescii însă lucrau tot în sensul lui Ipsilanti, căci nu-î pătrunseseră planul urmărit, idealul politic. Demetre Moruzi, în cursul lunii Ianuarie 1806, împinge mereu Pôrta otomană să facă și cu Anglia tratat de alianță, cum legase cu Rusia. Ruffin a pus mâna pe actul lui Demetre. Moruzi fratele Domnitorului Moldovei și l'a comunicat lui Talleyrand (1).

(1) Traducțiunea unei note date de Dimitrie Moruzzi, fratele principelui Moldovei, la Sublima Pôrta, despre încheierea alianței cu Anglia și despre politica ce va fi de ținut cu Francia.

C-ple, le 2 Février, 1807.

Le soussigné, frère de l'Hospodar actuel de Moldavie, prend la liberté de représenter que, quelque éminent que soit le degré de grandeur et de puissance auquel Dieu a élevé la S. P. ottomane, elle n'en doit pas moins surveiller les divers mouvements des Cours européennes, et se conformer de temps aux différentes modifications des circonstances. Ses ministres doivent employer toute la prévoyance et les lumières qui leur ont été départies par la Providence, à prendre les mesures nécessaires à sa conservation intérieure et à sa défense extérieure.

En conséquence, la S. P. doit incessamment renouveler son alliance avec l'Angleterre, comme elle vient de faire avec la Russie pour sa propre sûreté et pour la conservation de l'intégrité de ses Etats.

Cependant, il est essentiel dans cet instant qu'elle ait l'air de cultiver l'amitié des Français, et que, sans leur laisser jamais entrevoir son secret, elle feigne de vouloir leur complaire uniquement, en leur faisant les démonstrations les plus persuasives de son attachement.

Les insinuations nécessaires ainsi que les explications adroites à donner pourraient aussi parvenir à leurs destinations par le canal des Consuls français qui se trouvent à Jassy et à Bucarest. L'Hospodar de Moldavie mon frère s'empresserait de coopérer à l'accomplissement de ce plan, d'a-

Și nici că avé nevoie Napoleon să aibă la mână asemenea act; el cunosceă perfect planul politic al Muscalilor. Talleyrand dăde pe față acest plan, când scria lui Ruffin în 5 Februarie 1806 cele ce urmază :

«Qu'on fait les Russes depuis 50 ans? Ils ont pris la Crimée, la petite Tartarie, le territoire d'Oczakov, le Cuban, une partie de la Georgie, tout le pays jusqu'aux bouches du Phare. S'ils n'ont pas les armes à la main, ils cherchent à envahir sourdement et par la voie des traités. La preuve en est dans leurs traités sur la Moldavie et la Valachie. Ils ont fait prolonger la durée des pouvoirs des Princes de ces deux pays, pour les faire ensuite créer à vie, les rendre héréditaires, indépendants et les traiter ensuite comme ils ont traité la Crimée après son indépendance (1).

Ipsilante scrie la Pórtă că «Victoriile Francesilor nu sunt atât de decisive cât pretind ei; că pe lângă articolul cunoscut din tratatul cu Austria, trebue să se mai adauge articolele secrete, prin care se légă formal a da Austriei, Serbia și Bosnia.» Ipsilante adaogă, că Napoleon a propus lui Alexandru al Rusiei, împărțirea Imperiului otoman, dar că Imperatoarele rusec a refusat. Mai đicea Ipsilante, că interesul Porții este deci de a se alia cu Muscalii.

près son zèle connu et de la manière la plus convenable et la plus avantageuse.

Telle est l'assurance qu'il m'a chargé de déposer aux pieds de S. A. en même temps que toutes les réflexions précitées; et c'est pour me conformer à l'ordre sublime de S. A. et remplir la première obligation de ma servitude que j'ose rédiger par écrit mes très-humbles representations.

Au surplus, la décision dépend de celui à qui elle appartient de droit.»

Hurm. II Supl. I pag. 325.

(1) Péra, le 10 Mars, 1806.

«Les Moruzzi colportèrent chez tous les Grands une lettre d'Ipsilanti à la S. Porte dont voici la teneur:

«Cet Hospodar prétend que les victoires des Français ne sont pas aussi décisives qu'ils les font; qu'aux articles qu'ils produisent de leur traité avec l'Autriche, il faut ajouter des articles secrets par l'un desquels ils s'engagent formellement à donner à l'Autriche la Servie et la Bosnie dont ils forceront la Porte à faire cession; que l'Empereur des Français, autant par ambition et par rancune de la résistance qu'il avait éprouvée à St. Jean d'Arc par Djezzas, avait proposé à l'Empereur Alexandre *le partage de l'Empire Ottoman*; que celui-ci ne voulant pas consentir à cette proposition, il en résulterait du retard pour la paix; que c'était un motif de plus pour la Porte de s'unir plus étroitement avec lui qui, d'ailleurs, est en pouvoir comme en volonté de fournir à la Porte des hommes, des munitions de guerre, des vaisseaux et même des subsides».

Așa fiind făptuirile ambilor Domni români, Ruffin ne adormit îi sapă, ba și fățiș lucrază să-î răstórne pe amîndoi din efemerele tronuri. Și Ruffin profita de fie-care victorie a Franciei, ca să cêră de la Turcia mazilirea lui Moruzi și a lui C. Ipsilanti. Și acêsta se părea lui Ruffin cu atât mai ușor, că Kihaiia-Bey lucra și el în sens opus Rusiei. Acesta spunea, în secret în Martie 1806, ambasadorului frances că :

«Le Gr. S. à juré sur le Coran qu'il n'attendait que la première réponse de son nouvel ambassadeur à Paris, pour faire justice des deux Hospodars (1).»

*

Cum că eră în adevêr la Divan un curent — deși încă slab — supus voînței Rusiei, ne pôte probă și iertarea lui Alecu Suțu fostul Domn al Moldovei și pe câte-va țile și al Valahiei. Suțu fusese ezilat la Rodos, după cererea Moruzilor și ale Ipsilanților. Acum i s'a permis să reintre la Constantinopol. Iacă un agent mai mult aci al ambasadei francese. El este în relațiuni cu Kihaiia-Bey, protectorul sêu pe care-l îndémnă să respingă propunerile de alianță ale Angliei. La amenințările Angliei, Suțu propune: «une réponse encore plus énérgique à faire aux Anglais, savoir que s'ils continuaient à menacer la Porte, ils la forceraient à faire venir 60 mille Français pour sa défense, en promettant à ceux-ci de faciliter leur passage dans l'Inde. Le même Prince conseille au Ministère ottoman de suivre, en désespoir de cause, le plan donné en 1798 par un ingénieur anglais pour rendre impraticable l'entrée du détroit des Dardanelles à toute escadre.»

Ambasadorul frances constată serviciile ce aduce Alecu Suțu:

«Je ne dois, Mr. vous laisser ignorer ni les services du Prince Aleco, ni les dangers auxquels il est exposé si l'on venait à le connaître, ou même si la France ne faisait rien pour la Turquie, car il serait immanquablement sacrifié par les Ministres mêmes de la Porte, auxquels il n'a cessé de vanter l'amitié des Français et qui l'immoleraient à leur propre sûreté.»

*

Domitoriï Ipsilanti și Moruzi lucraū cu neadormire la planul lor politic dar mai mult de interes personal. Ei se lăudaū, țice Ruffin, că cu bani lor aū câștigat până și ambasada francesă din Constantinopole și acum căutaū, prin d-l de Knobelsdorf să capete concursul și a comitelui d'Augwig din Berlin, «qui a été à Paris». «Il n'y a aucun moyen que ces hommes peu délicats ne mettent en oeuvre pour parvenir à leurs fins (2).»

(1) Hurm. T. II, supl. I, p. 326.

(2) Hurm. T. II, supl. I, pag. 327.

Până în fine câștigul personal nu-l vor dobândi prin făptuirile lor, Domnitorii țărilor române, dar în favoarea acestor țări, Turcia va fi adusă să semneze un nou hâtșerif reînnoitor unora din vechile pronomiile ale principatelor.

Acest hâtșerif amintesce de tratatul de la Sistow cu Austria și de cel de la Iași cu Rusia, în urmarea cărora Pórta otomană a fost iertat birul țării pe 2 ani. Prin noul hâtșerif din 1806 luna Martie, Pórta se provóacă și la anteriorul ei hâtșerif (1803), dat în urma arétatelor tratate (1).

În urma acestor recunósceri de drepturi, hatihumaiumul din 1806 adaugă, după cererea Rusiei, cerere întemiată pe dreptul recunoscut Rusiei prin

(1) Hâtșeriful de la 1803 dispunea, că Româniî din principate nu vor fi molestați pentru socotelî anterióre în bani și zacherea; al 2-lea că în procesele dintr'un Mahometan și uu Român cum și între Români, numai Domnitorul are a judecá; totuși în contențiunile născute între Mahometani și Raiale, decisiunea va fi datá cu alipirea și intervenirea scriitorului musulman al domnitorilor, scriitor numit Divan Kiatibe Efendi și a altor mahometani. În cazul când aceste procese nu se vor termina prin Divan Efendi, Româniî, nemulțamiți cu judecata vor avé apel la judecătórii din Brăila. Hatihumaiumul recomandă acestor judecătóri să nu pronunțe vr'o sentință contrarâ legii, să fie în adevér drepti, așa ca sêrmanele Raiale (!) să nu fie în suferință.

Moldovenilor li se recunosceá drept mai mare în privința justitiei. În art. 2 al acestui hatihumaium ei sunt scutiți de a se presentá la alte tribunale decât ale lor pentru ori ce proces. Mărturia unui Moldoven față cu un Turc în afaceri de testament și de clironomie, dar nu și în pricină de comerț, va fi primită în justitie. Militariî și alți otomanî cari ar comite delictes în Moldova vor fi trimisi la cele mai apropiate cetăți spre a fi pedepsiți de comandantiî lor. Intrarea în Principate de Turci de ori-ce categorie afară de comerciantiî învoiți cu pas-porturi, este cu desăvirșire oprită. Chiar și comerciantiilor Domnitorul are a-le da invoice de reședință în țeră. 3. Naziriî, comandantiî și cadii din vecinătatea Principatelor nu vor puté trimete în țeră mumbașiri, ca să preleve nisca-i dări. 4. Moșiile mônăstiresci și particulare ce vor fi fost apucate de niscai-va Turci se vor restitui proprietarilor lor adevérați. 5. Neguțatoriî turci nu vor puté posede imobile nici turme în Principate. 6. Viziriî și beilerbeiî nu vor puté trece prin țeră, nici să iea din țeră provisii fără de a le plăti, nici să se serve cu poștele țerii. Asemenea Tătariî și alte persoane traversând țerile să nu mai iea cai de poștă, căci vor fi pedepsiți. 7. Româniî mergând la orașele și satele de la Dunăre pentru negoț nu vor fi supérați de naziri pentru haraci și ispenge. Este oprit asemenea străjilor turcesci de a intră în țeră sub pretext de a căută niscai supuși străini. 8. Raialele și locuitoriî României nu vor fi supérați pentru forma costumului lor. Pașalele, cadii și alți comandantiî din apropierea Moldovei și a Valachiei nu vor puté cere de la aceste țeri avaeturi și nu vor puté trimete în principate mumbașiri, cari să-și cêră plată de servicii ori daruri.

9. Domnitoriî nu vor fi datori să dea zacherea, nici avaeturi noilor mari slujbași ai Porții când intră în slujbe.

10. Principatele nu vor da zacherea peste puterile lor. Când domeniul imperial se va aprovisiona în Principate, va plăti cu bani gata zacherelele și spesele de transport; asemenea vor plăti și neguțatoriî, cari cumpêră în Principate provisii după prețurile curente.

anterioare tratate, următoarele articule: Primul se referă la cazul când un creștin a îmbrățișat islamismul. Cine poate clironomi dintre creștinii pre asemenea creștin turcit?

Alt articol se referă la cumpărarea de oi din principate prin gelepi, sub privegherea Domnitorului, după prețurile curente. Români să nu-și ascundă oile. Un alt articol dispune, că Români să fie datorii a duce grâne de vîndare la schelele de la Dunăre și să nu le pótă vinde decât la căpitani de corăbii ale Căpanului, adecă numai acelora, cari sunt însărcinați a le duce la Constantinopole. Români să fie datorii a-și cultivă ogórele și să nu-și ascundă produsele, ci să le vîndă negreșit precum mai sus.

In articolul 12 se acordă amnistie generală în Principate.

Prin art. 13 slujbele în ambele Principate sunt puse indiferent la *îndemâna Grecilor și a Românilor*, dar adaogă articolul, că numai să fie persoane distinse prin fidelitatea și aptitudinea lor, *preferind pentru demnitățile destinate boerilor pămînteni pre acei mai capabili din această tréptă.*

Art. 14 se referă la cherestelele pentru cetăți. Aceste cherestele vor fi transportate la locuri hotărîte. Cheresteaua și transportul ei vor fi plătite.

Art. 15. Vama mărfurilor sosite la Galați va fi primită după regulele țerii în numele Domnitorului moldav, fără amestecul vameșilor din Chilia, ori din Isaccea.

11. Aprovisionarea Constantinopolei cu oi se va face prin gelepi, sub privegherea Domnitorului, după prețuri curente. Este însă obligator ca gelepii să găsească oi în țerile române și să nu fie vindute la alții mai înainte de 'ndestularea gelepiilor.

12. Când va fi nevoie de cherestea, Domnitorii vor fi preveniți mai înainte despre cantitatea cerută. Ea va fi plătită și transportată numai până la hotarele țerii. Asemenea vor fi plătiți salahorii și carele, ce se vor luă în trebuința Porții.

13. Pămînturile răpite de la Români înainte de răsboi, vor fi restituite proprietarilor lor. Turcii nu vor puté lucră pămînturi în Principate

14. Pórta nu va puté trimete în Principate mumbașiri decât pentru afaceri urgente și acestia nu vor rămâné în țerile române decât fórte scurt timp.

15. Boerii, cari au servit cu fidelitate Porții și domnitorilor vor reintră în demnitățile și moșile ce le aveau înainte de răsboi. Boerii, după obiceiurile vechi, vor fi puși în slujbe pe cât timp își vor implini datoria și vor fi supuși domnitorilor. Supunerea boerilor la Domnitor, dice actul, nu pótă fi decât spre binele țerii. Decí ei se vor abține de ori ce pretenții absurde și mai ales de exigențe neresonabile de la locuitorii. Decă vre-unul din boeri va vexă pe biete Rael, ori se va amestecă în afaceri, cari nu-l privesc, formând pretențiuni extravagante, turburătoare bunei rindueli, ocasionând turburări, ori împotrivindu-se măsurilor luate de domnitori pentru administrația țerii, pentru repausul și mângăerea locuitorilor, ori ar exercită cel mai mic act de violență fără invoirea domnitorului, asemenea boer va fi pedepsit de către Domnitor, care are tot dreptul a face acesta.

16. Birurile anuale vor fi plătite de către toți supușii, proporțional cu averea lor, fără să pótă fi scutit vre-unul spre paguba celor-l'alți sub false pretexte.

Art. 16. Numai Domnitorii vor pregăti și vinde silitra necesară palatului monedei din Constantinopole, transportându-se până la Schele, ca să nu mai intre în principate sub pretext de a aduna silitră, vre un nazir ture, care să supere pe bieții locuitorii.

În art. 18 birul Valachiei se fixează la 619 pungii, iar al Moldovei la 135 și 445 de lei. Acest bir se va aduce la Constantinopole către finea fie-cărui an. Valachia va mai da 90.000 de lei în bani și în efecte pentru *idie* și 340.000 pentru *rikiabie*. Moldova va mai da 90.000 lei în bani și efecte pentru *idie* și 25.000 lei (?) pentru *rikiabie*. Domnitorii nu vor plăti în fie-care an pentru întărirea lor în Domnie. Ei nu vor fi maziliți decât pentru un delict recunoscut. Nu se va cere de la Domnitorii întăriți zaherele și avaturii. Dacă s'ar cere de aceste, să nu le plătescă locuitorii, ci Domnitorii din propriile lor venituri anuale de la ocne, vămi, etc.

Pe viitor durata domniilor va fi de 7 ani, numărați din ziua numirii Domnitorilor. Mazilirea înainte de acest termen nu se va face decât din cauza a cel puțin unui delict recunoscut. Chiar în cazul când s'ar întâmplă vr'o greșală în timpul celor 7 ani, mazilirea Domnitorului nu va fi permisă înainte de ce trimisul Rusiei să nu fie tost înștiințat și să nu fie convins că într'adevăr Domnitorul este vinovat.

Orî-ce inovațiune introdusă în bir, dare, rechisițiune, de la data hatîșerifului din 1198 este desființată. Domnitorii în înțelegere cu boerii hotărăsc impozitele pe basa senedului de la 1198. *Domnitorii Moldovii vor primi observațiunile (les représentations), ce trimișii Rusiei ar pute să le facă*, atât în privința impozitelor, cât și pentru privilegiile țerii și mai cu sémă, cu referință la dispozițiunile conținute în acest act imperial, pentru ca abusul scutirilor de contribuțiuni și de scutelnici să înceteze spre ușurarea locuitorilor.

Nici un supus nu va fi scutit de bir, afară de scutelnicii arătați în catastifele visteriei. Vexațiunile din partea perceptorilor de bir vor fi cu desăvîrșire oprite. Moldova trebuind să dea ore-care sumă de bani pentru plata trupelor, cari se găsesc în Valachia, repartițiunea acestei sumi se va face cu dreptate. Cererile Porții de cherestea, zacherea, unt, oi etc. vor fi specificate în cantitate și calitate în firmanurile, ce se vor ceti în public boerilor din divanul Moldovei. Boerii vor pute arăta prin canalul Domnitorilor, întru cât cererile aceste vor pute fi executate în total seau în parte. Arătările boerilor vor fi ascultate. Aceste zacherele vor fi plătite de finanțele turcesci, după prețurile fixate la schela din Galați. Domnitorii vor adăogi la acest preț și cheltuiala de transport.

Firmanele împărătesci privitoare la ambele țeri, după cetirea lor publică vor fi conservate în registrele țerii.

Boerii vor fi întrebuințați în funcțiunile țării, dar Domnitorul va avea facultatea de a numi și dintre Grecii onești și iscusii pentru asemenea slujbe. În cas de greșală comisă de acești Greci și de boerii pămîntenii, Domnitorii sunt liberi de a-i destitui din slujbele ce ocupă și de a-i pedepsi.

Domnitorii și boerii țerei hotărăsc spesele pentru întreținerea anuală a postelor și nu se va cere mai mult decât suma hotărîtă.

Administrațiunea spitalelor, a școlilor, căilor și a celor-lalte afaceri ale țării o va încredința Domnitorul boerilor. La mórtea călugărilor alipiți la mitropolie și la mănăstiri, efectele lor rămân ale mănăstirilor, la cari au fost afiliați.

Pămînturile din Valachia și Moldova usurpate sub numele de *Raia*, adecă în Valachia în apropiere de Giurgiu, Brăila și Cule și dincolo de Olt și acele din Moldova din județele Hotin, vor fi restituite la o epocă determinată în anume ordine.

Se mai adaugă aci din nou prohibițiunea intrării în Principate de slujbași Turci și apoi urmăzează apelul la Domnitori, ca să-și păzescă bine datoriile; le ordonă să se cetescă acest act în divan în public; promite Domnitorilor, că pe cât timp nu se vor abate dela datorie și nu vor comite vr'un delict probat și adeverit, ei nu vor fi maziliți și că privilegiile acordate Principatelor vor fi menținute integralmente (1).

---

(1) Iacă traducerea actului în limba francesă după Hurmuzache: Traducțiune după o diplomă a Sultanului, privitoare la vechile și nouile privilegiuri și imunități acordate Valachiei și Moldovei atât în trecut cât și în presinte.

A l'époque où la paix fut heureusement conclue entre notre S. P. et l'Autriche, par pure commisération pour la triste situation des cinq districts de la Moldavie qui nous avaient été restitués par les Autrichiens, il émana un de nos commandements impériaux portant en faveur des susdits districts l'exemption du tribut dit Kharatch et de toutes les autres contributions quelconques, et cela pour deux années, à compter du jour de la signature de la paix, c'est-à-dire du 3 de la lune de Zilhidge, l'an de l'Hégire 1205; et de même la paix et l'amitié ayant succédé aux hostilités survenues entre notre Empire et la Russie, par un pareil sentiment de clémence envers les sujets du reste de la Moldavie qui avaient également souffert pendant la guerre, il était émané vers la fin de la lune de Djémazi ul-Ewel, an 1206 un autre ordre impérial qui les exemptait du Kharatch, ldiyes, Rikiabiyé, Zahiré et toutes les autres contributions à compter du 22 de la lune de Djémazi-ul-Akhir, an 1206, jusqu'à l'expiration du terme de 2 ans.

Quelque temps après, les Moldaves et autres habitants de la même province, nous ayant exposé par requête que les vexations et les dommages qu'ils avaient éprouvés pendant 5 années qu'avait duré la guerre, avaient mis la plupart d'entreux dans la nécessité de s'expatrier, que leur Province

Acest hatihumaium recunoscea așa dar din nou protectoratul Rusiei

était absolument ruinée, et les habitants réduits à la plus affreuse misère, et qu'enhardis par leur soumission et fidélité à notre S. P. et par sa clémence habituelle envers eux, ils osaient solliciter le renouvellement d'un ancien commandement impérial relatif à l'orde et autres dispositions à suivre dans le Gouvernement de la Moldavie.

Sur quoi, recours ayant été fait aux registres de nos archives impériales où sont consignés tous ces ordres émanés en différentes époques, il y fut retrouvé de nobles commandements délivrés en 1180, vers le milieu de la lune de Chewal, en faveur de la Moldavie et de la Valachie, et conçus ainsi qu'il suit:

1°. Les sujets de ces deux provinces, après avoir payé proportionnellement à leurs facultés les contributions annuelles, ne seront pas molestés pour des comptes antérieurs, en fournitures et en argent comptant, ou de quelque autre manière que ce soit; s'il arrive quelque différend entre un Mahometan et un Raya, ou entre deux Rayas, l'Hospodar de cette Province, après avoir examiné avec droiture l'accusateur et l'accusé rendra la justice à qui elle est due; dans les contentions survenue entre des Mahométans et des Rayas, la décision sera donnée avec l'attache et l'intervention de l'écrivain musulman des Hospodars, dit Divan Kiatibi et autres Mahométans; et dans le cas où ces différends ne pourront être décidés pas l'entremise du Divan Effendi et des autres Mahométans, s'il est démontré que l'intention des contendants mahométans, tant accusateurs qu'accusés, soit de porter préjudice aux pauvres Rayas, on ne permettra pas que, sur de telles plaintes non fondées, les pauvres Rayas restent lésés, mais la décision de pareils litiges coûteux sera soumise à un nouvel examen rigoureux par devant les juges d'Ibraïl, lesquels, dans des circonstances semblables, devront donner la plus sérieuse attention à ne rien prononcer de contraire à la loi, et à rendre véritablement justice, de manière que les pauvres Rayas ne soient point en souffrance.

2°. Les Moldaves ne seront pas tenus ni forcés à se présenter à un autre tribunal pour des procès quelconques; et puisqu'il existe des Fetvas, ou sentences du chef suprême de la loi, d'après lesquels le témoignage d'un Raya vis-à-vis d'un Musulman en fait de différends de testament et d'héritage est recevable en justice, mais non en fait de commerce, on agira d'après l'esprit des susdits Fetvas; tous les militaires et autres Ottomans qui se permettent quelque délit dans la province de Moldavie seront envoyés aux forteresses les plus prochaines, où ils doivent être punis par leurs commandants. Malgré les ordres antérieurement émanés pour qu'aucun individu des garnisons des forteresses ou des équipages des vaisseaux du Danube n'ose entrer en Moldavie, quoique les casernes qui y existaient autrefois aient été démolies, et que tout Musulman sans état ni affaires ne doive point y être souffert, cependant, comme il ne serait pas hors de probabilité que de pareilles gens ne voulussent s'introduire en Moldavie, et qu'à la suite des rixes qu'ils exciteraient et des meurtres qu'ils pourraient commettre, ils n'exigeassent de l'argent pour prix du sang, ce qui retom-

asupra principatelor, amestecul ei în administrațiune, încălcarea auto-

berait encore à la charge des pauvres Rayas, il est défendu à l'avenir à tous habitans des places de guerre circonvoisines, d'entrer en Moldavie, à l'exception des commerçants reconnus pour tels; aussi est-il enjoint à ceux-ci d'être munis de passe ports délivrés par les Commandants, et qu'ils doivent à leur arrivée en Moldavie produire à l'Hospodar ou à son ministre, qui leur expédieront des permis par écrit; ces marchands feront leur commerce sans se permettre dans les districts où ils passent de s'approprier des maisons, d'ensemencer les terres, ni de vexer les pauvres Rayas en exigeant d'eux la Seland Akichessi ou le prix du salut. Ces dispositions étant relatées dans d'autres commandemens plus anciens, doivent obtenir leur entière exécution.

3°. Les Nazirs ou intendants, les commandants et Cadis des environs ne pourront point, pour des causes aussi injustes envoyer en Moldavie des Mumbasihirs ou Commissaires.

4°. Tous les biens et autres propriétés appartenants à des monastères et à des particuliers, dont les susdits vagabonds ont pu s'être emparés, après un mûr examen et vérification faite, que ces biens avaient été usurpés, seront restitués aux vrais propriétaires.

5°. Les négociants mahometans ne pourront être possesseurs ni de biens fonds, ni de troupeaux.

6°. Nos très-illustres Visirs et Beylers-Beys, en se rendant à leur Gouvernement, ou à leur retour, ne doivent point traverser la Moldavie, ni prendre sans payer tous les vivres nécessaires pour leurs personnes, leur suite et leurs animaux, ni demander des chevaux de poste, et fouler ainsi les pauvres Rayas; ma volonté suprême est, que dorénavant les Moldaves n'aient point à souffrir par ce désordre des Vizirs et Beylers-Beys susmentionnés, ni par leur entrée en Moldavie. Les Tartares et autres personnes, allant dans différentes parties de ces contrées-là, passaient par la Moldavie et demandaient des chevaux de poste en plus grand nombre que ne portait l'ordre de poste qu'ils avaient en mains; les personnes même qui ont eu quelquefois des commissions en Moldavie, importunaient les Rayas en exigeant plus de chevaux que n'en accordait leur ordre de poste, Mais si par la suite, dans l'exécution de ce que nous venons d'exposer et qui se trouve contenu dans les commandemens antérieurement émanés, il arrive quelque omission ou négligence, et si quelqu'un ose agir contre ces ordres il sera puni sans délai, attendu que notre intention est que les susdites dispositions soient rigoureusement observées.

7°. Les Moldaves allant aux marchés des villes et villages sis sur les rives du Danube pour leur négoce, ne doivent point être vexés par les Nazirs ou commandants des dits endroits par la demande du Kharatch et de l'Ispondgé, les gens des collecteurs et des gardes, sous le prétexte de chercher des sujets étrangers, ne doivent plus entrer en Moldavie, ni se permettre des excursions; ils est de nouveau ordonné à tous ceux qu'il appartiendra de s'abstenir de pareilles vexations.

8°. Les Rayas et habitans de Moldavie, vu la liberté accordée à cette

miei principatelor, redobîndită de muscali prin pacea de la 1774 (1). Ase-

province, ne seront pas recherchés ni molestés pour les formes de leur costume. Les Pachas, Cadi et autres commandants placés dans le voisinage de ces deux Provinces n'élèveront point de prétentions et demandes d'avaît ou donations d'usage qui ne font que grever les pauvres Rayas, et ne se permettront point l'envoi sur les lieux de Mumbaschirs ou commissaires, qui exigent le prix de leurs commissions et autres cadeaux, ce qui est contraire à notre volonté suprême.

Lors de la destitution ou de la nomination des personnes qui occupent les principales charges de l'Empire, les Hospodars ne seront tenus à leur fournir ni zahiré ou provisions, ni avaît ou présents.

Quant à la redevance de ces deux Provinces en denrées, elle ne sera jamais portée à un tel degré que les Rayas s'en trouvent opprimés, et quand le miré ou domaine impérial sera dans le cas de s'approvisionner, il paiera le prix des denrées en argent comptant dans les dites provinces, et les frais de transport de ces dites denrées ne retomberont point à la charge des Rayas; les marchands qui s'y fournissent de comestibles les paieront au prix courant.

L'achat des moutons de ces deux provinces par les Saidgé ou pâtres et par les Cassab-Bachi ou maîtres bouchers étant, ainsi qu'il l'a été remarqué dans les commandements précités, une chose très-nuisible aux Rayas, cet achat n'aura plus lieu comme ci-devant; mais attendu qu'il est indispensablement nécessaire, que des moutons soient fournis par mes provinces impériales, soit pour les Taïnati-Nioû, ou pensions alimentaires de mon domaine, soit pour la nourriture des habitants de ma résidence impériale, les Moldaves ne soustrairont pas à la vente publique les troupeaux dont ils veulent se défaire; ils les vendront sur le taux du prix courant aux marchands et Tehéleps, ou commerçants de ce genre, sous l'inspection de l'Hospodar, de manière que les vendeurs ne se permettent pas de faire manquer l'approvisionnement de la capitale en moutons, quelques soient ses besoins, qu'ils n'en vendent point à d'autres individus qu'aux susdits marchands et Tcheleps qui doivent les conduire à Constantinople. Il sera apporté la plus grande attention à l'exécution de tout ce qui est ordonné sur cet objet.

Lorsqu'on exigera de ces deux provinces des bois et autres matériaux nécessaires pour les constructions, les Hospodars seront prévenus à l'avance de la quantité demandée, laquelle sera transportée aux confins des deux provinces. Les prix de la coupe et du charroi sera fidèlement payé aux Rayas par les commissaires, de manière que ceux-ci se trouvent satisfaits, et qu'ils ne soient pas obligés de transporter les dits bois au-delà des confins; de même lorsque ces deux provinces seront requises de fournir des ouvriers et des chariots, le prix d'usage sera payé sans délai. A l'exception des negociants munis de firmans, aucun autre musulman habitant aux en-

(1) Textul românesc al acestui Hatihumaium este publicat de Const. Radovici din Golesci mare logofet de Țara de jos, la Buda 1826 (pag. 25) și de M. Кифалор în КСЛЕЦЕРЕ ДЕ ТРАК ТАТЕ ДЕ ПАЧЕ ІНКАНАТЕ ІНТРЕ ІНАЛТЕЛЕ КЪРЦІ ОТОМАНЕ ШИ РЪСЕСКАХ. (Vol. 8° Bucuresci, 1850 la p. 16).

menea act făcea liber jocul Rusiei în politica orientului. Ruffin scriind la

virus du Danube et aucun Yamak, ou du dépôt des élèves janissaires ne pourra entrer dans ces provinces, y courir, séjourner, ni vexer les Rayas, ni cultiver et ensemercer les terrains appartenant aux habitants de ces provinces, ni introduire ses animaux pour y pâturer, et tout contrevenant à cet ordre sera rigoureusement châtié.

S'il y a eu des terrains enlevés aux Rayas pendant la guerre, ils seront restitués à leurs propriétaires.

La S. Porte elle-même n'enverra point à ces deux provinces de Mumbaschirs ou commissaires demandant le prix de leur commission, à moins que ce ne soit pour quelque affaire urgente, et ceux-ci ne prolongeront pas leur séjour sous de faux prétextes.

Toutes ces stipulations sont ajoutées aux précédentes et doivent être exécutées. Les registres qui contiennent les susdites dispositions seront pris en considération, et quiconque s'y serait opposé sera puni.

Suivant des commandements impériaux également anciens, les Boyards qui ont servi avec fidélité notre S. P. en portant obéissance à leurs Hospodars, reprendront les dignités et les terrains qu'ils possédaient avant la guerre; tout soin doit être donné à l'observance des susdits commandements; les biens et terrains dont les Boyards tirent leurs vivres seront maintenus dans un état prospère; les Boyards, d'après les règles anciennes, obtiendront des places et avancements sous la simple condition qu'ils continueront à remplir leur premier devoir, qui est la soumission à leurs Hospodars et l'obéissance à leurs ordres, ils mériteront par leur bonne conduite, d'être employés au service; cette subordination des Boyards ne pouvant que contribuer au bien être du pays, ils s'abstiendront de toutes prétentions absurdes et surtout des exigences déraisonnables que les pauvres Rayas ne peuvent plus tolérer, vu les fléaux ruineux de la guerre. Si quelqu'un des Boyards, contre notre volonté suprême, vexait les pauvres Rayas, ou s'immisçait dans des objets qui ne les regardent pas, en formant des prétentions extravagantes, qui intervertissent le bon ordre, occasionnent des troubles, ou bien, si, s'opposant à l'exécution des mesures sages prises par les Hospodars pour la direction des affaires du pays, pour le repos et la consolation des habitants, il exerçait le moindre acte violent sans le consentement des Hospodars, puisque ceux-ci, élus par la S. Porte et par elle destinés au Gouvernement de ces provinces, ont l'autorité de punir convenablement ceux qui commettent des désordres, un pareil délinquant sera puni. Ainsi qu'il est dit plus haut, pour la tranquillité des Rayas et le maintien de l'ordre, les contributions annuelles qui doivent être supportées généralement par tous les sujets, seront payées par tous et réparties dans la proportion convenable à l'état de chaque contribuable; aucun d'eux n'en sera exempt sous de faux prétextes, au détriment des autres qui se trouveraient surchargés, en quoi on doit tenir la plus juste balance et éviter des privilèges si odieux. Ce fut à ces fins qu'il émana l'an de l'Hégire 1058, dans le courant de la lune de Rebbi-ul-Ewel, sous le règne de notre oncle, Sultan-Hamid (de glorieuse et immortelle mémoire),

27 Martie 1806 lui Talleyrand, areată, că se găesc ómenĭ de stat Turci do-

un ordre imperial qui se trouve enrégistré dans nos bureaux. En conséquence, considérant que toutes les dispositions énumérées plus haut, concourent efficacement à la prospérité de la province de Moldavie, et désirant que ses habitants soient délivrés de toutes sortes de vexations, nous n'avons consulté que la commisération envers tous les pauvres, qui caractérise notre auguste personne et notre bienfaisance pour les sujets que la Providence nous a confiés en dépôt, et avons donné, l'an 1206 un diplôme décoré de notre noble paraphe et confirmatif des deux ordres antérieurement émanés, savoir l'un daté de 1188, dont il a été question ci-dessus, et l'autre, d'accord avec le premier, délivré l'an 1158, voulant que pendant notre règne glorieux les dispositions susdites soient exécutées et qu'il en résulte la bien-être des provinces. C'est dans le même esprit de clémence envers les habitants de Moldavie, que nous avons donné après la paix un autre ordre impérial, par lequel nous les exemptions de toute contribution pendant deux ans, et nous enjoignons qu'à l'expiration de ce terme les contributions de Zisirjé-Rikiabiyé-Idiyé et Zairé fussent modérées suivant les dispositions énoncées plus haut.

Tel est le contenu des ordres antérieurs; mais puisque, par le laps du temps, ces mesures ont souffert quelqu'altération, et vu les articles du traité conclu entre mon Empire et celui de Russie, cette puissance ayant le droit d'intercéder pour les deux provinces de Valachie et Moldavie, son envoyé près notre S. P. nous a exposé en dernier lieu, que sa Cour désirerait l'addition des articles ci-dessous énoncés aux dispositions précédentes.

9. Depuis longtemps, certains Boyards venus à Constantinople nous avaient représenté qu'il existait un Kati-chérif ou diplôme autographe contenant que tout Moldave qui aurait embrassé d'islamisme n'aurait plus de droit à aucun héritage de ses parents. Le susdit Kati-chérif ne s'est pas retrouvé dans les registres des bureaux de l'Empire; mais comme c'était là une affaire appartenante aux lois, sur les observations qui avaient été faites sur cette question de droit, il fut donné quatre Fetvas ou décisions du Chef suprême de la loi. Le premier était ainsi conçu:

«Le Chrétien Zeid, après avoir embrassé d'islamisme étant mort, son père même ne peut pas hériter du défunt, quoique son fils.»

Le second portait:

«Le Chrétien Zeid, mari de la chrétienne Hindé, s'étant fait Mahométan, et celle-ci ayant gardé sa religion primitive, et venant à mourir, son mari «Zeid ne peut pas hériter de la défunte, quoique son épouse.»

Le troisième décidait que:

«Si le Chrétien Amr, fils du Chrétien Zeid, se rendait Musulman et que celui-ci vint à mourir; son fils Amr ne pourrait pas hériter de Zeid, quoique son père.»

Le quatrième était:

«Si le Musulman Amr, ayant affranchi le Chrétien Zeid, son esclave, celui-ci devenu libre, sans avoir embrassé l'islamisme, venait à mourir,

ritori de a vedé anulându-se asemenea acte stórse de la Pórtă de către

«Amr n'aurait pas le droit d'hériter de Zeid, son ancien esclave mais affranchi.»

Ces décisions légales doivent donc ressortir leur plein effet.

10. L'achat des moutons que les Cassab-Bachis sur nos nobles firmans achetaient toutes les années, ne devant plus avoir lieu, et, cependant cet approvisionnement devant de toute nécessité être refait par nos provinces pour les Taïnati-Miri et pour la nourriture des habitants de Constantinople, les Moldaves ne cacheront pas les moutons qu'il doivent vendre, mais les vendront aux prix courants, aux négociants et djeleps et sous l'inspection de l'Hospodar; ils auront soin de ne pas manquer à l'envoi abondant de moutons; qu'ils n'en vendent à qui que ce soit, excepté aux dits marchands et djeleps, qui doivent les faire arriver à la capitale.

11. Quoique les provinces de Moldavie et de Valachie soient reconnues pour les greniers d'abondance de mon Empire, néanmoins, la demande et le charroi d'une multitude de productions de ces deux provinces étant sujets à des abus, et d'un autre côté leur redevance en semblables denrées, connue sous le nom de Moncayessé, n'ayant d'autre but que de pourvoir abondamment à la nourriture des habitants de Constantinople, pour qu'il n'en résulte aucun dommage pour les pauvres Rayas de Moldavie, notre S. P. a bien voulu condescendre à l'arrangement suivant:

Les Moldaves transporteront régulièrement aux échelles du Danube une quantité suffisante de toutes les espèces de grains provenus de leur agriculture et les vendront aux prix courants aux capitaines des vaisseaux du Capan ou de la Halle, c'est-à-dire seulement à ceux d'entr'eux qui sont chargés de les porter à Constantinople, sans que les dits Moldaves, à raison de cette indulgente mesure dite Moncayessé, se permettent des négligences dans la manière de cultiver leurs champs, ou des supercheries en faisant disparaître les denrées qu'ils ont à vendre, et de manière que les vendeurs fassent un honnête profit, et que les habitants de Constantinople n'éprouvent aucune pénurie de comestibles. C'est au maintien de cette juste mesure que l'Hospodar et les Boyards de Moldavie doivent employer tous leurs soins et leur vigilance.

12. Toutes les fautes que quelques uns des Boyards ou des sujets des deux provinces peuvent avoir commises pendant la durée de la dernière guerre, toutes leurs actions et démarches sont effacées par une entière amnistie, sans qu'aucun d'eux ne soit recherché ou lésé par ressentiment pour le passé, et, à l'avenir, tant qu'ils resteront dans le centre de l'obéissance, de la soumission à la S. P. et rempliront tous les devoirs de sujets, ils n'éprouveront de la S. Porte que commisération et clémence. Ce pardon général accordé de notre part Impériale sera publié à tous les sujets, afin qu'ils adressent des prières au Très-Haut pour notre vie et la durée de notre règne.

13. Les emplois et les charges de la Valachie et de la Moldavie doivent être conférés à des hommes habiles et bons administrateurs; leur choix et nomination dépendront des hospodars, et ceux-ci pourront indifféremment

Ruși. Reis-Effendi chiar, cum în documentul din notă se vede, exprimă speranța acésta.

employer des Grecs ou des Moldaves, pourvu que ce soit des personnes distinguées par leur fidélité et leur aptitude, préférant pour les dignités destinées aux Boyards du pays, ceux de cet ordre qui seront les plus capables de les remplir.

14. Quand on aura besoin de bois de construction pour les forteresses sises en Romélie, ces bois, coupés dans les montagnes de la Valachie et de la Moldavie, seront transportés à des endroits déterminés; les prix de la coupe et du transport seront payés entièrement sur les fonds dits Nali-Zisyé de ces deux provinces, sur l'acte signé par les Bina Eminis, ou intendants de la bâtisse.

15. Les douanes des marchandises arrivés à Galatz seront perçues d'après la règle du pays, au nom des Hospodars; les Kili-Naziris du douaniers de Kili, n'exigeront pas ces douanes par des exacteurs nommés par eux à Galatz. A cet effet, il était déjà émané des commandements impériaux portant que les dits douaniers n'étaient point dans cette dernière échelle pour y exiger des droits de douane qui ne les regardent point, et, comme il n'existe dans les registres de nos bureaux aucun ordre antérieurement donné qui autorise l'envoi à Galatz d'exacteurs venant d'Issaktchia, ceux qui se trouveraient encore à Galatz en sortiront.

16. Autrefois des particuliers se chargeant de la ferme du salpêtre allaient en Moldavie tous les ans pour ramasser le salpêtre nécessaire à l'Hôtel de notre monnaie impériale et en prenaient prétexte pour vexer les pauvres Moldaves, ce qui est contre notre volonté suprême. Dorénavant personne, ni Nazir un inspecteur, ni fermier quelconque, n'ira plus sur les lieux demander le salpêtre, mais, la quantité nécessaire à la monnaie Impériale sera tenue prête par les Hospodars de Moldavie. Le prix du transport sera payé sur les fonds du Mati-Zisiyé aux Rayas, et lorsque la quantité demandée aura été charriée jusqu'aux Echelles, avis en sera donnée à la monnaie Impériale pour que des vaisseaux s'y rendent et la conduisent à Constantinople.

17. Il sera tenu des registres de ces deux matières sus-mentionnées dont on enverra copie de temps en temps à ma S. P. pour que les susdits ordres soient exécutés et que tous ceux qui auraient eu l'audace d'y contrevenir soient sévèrement punis.

18. Les Boyards et sujets des deux provinces ayant obtenu de notre part Impériale tout pardon des fautes qu'ils auraient commises pendant la guerre passée, seront rétablis dans les Empires qu'ils occupaient avant les hostilités. Les biens et terres qu'ils possédaient auparavant, leur seront aussi rendus. Il s'est trouvé consigné dans les registres de nos bureaux qu'aux dispositions sus-mentionnées avaient été ajoutées celles qui regardent la protection accordée aux sus dits Boyards par notre clémence Impériale à charge et condition qu'ils rempliraient exactement les devoirs d'obéissance et de soumission aux Hospodars, sans se permettre le moindre écart. Ces dispositions additionnelles sont :

Moruzi câștigă tot mai mare influență la Constantinopol mai ales pe

1. Par la suite, pour toute contribution annuelle, il ne sera pas exigé de la Valachie plus de 619 bourses de piastres et de la Moldavie plus de 135 et 445 piastres, et le total de ces contributions respectives de ces provinces sera remis ici à Constantinople vers la fin de chaque année, sans être payé par résignation.

2. La Valachie donnera 90.000 piastres en argent comptant et en effets pour Idiyé et 340.000 piastres pour Rikiabiyé, et la Moldavie, 90.000 piastres en argent comptant et en effets pour Idiyé et 25.000 piastres pour Rikiabiyé. Les Hospodars ne paieront rien chaque année pour leur confirmation dans leur poste. Ils ne seront point déposés à moins d'un délit avéré. On ne demandera point des Hospodars confirmés des Zaïrés et Avaïds. Les dits Zaïrés et Avaïds ne seront dans aucun cas exigés des sujets, mais des Hospodars qui les paieront de leurs propres rentes annuelles, comme de celles des salines, douanes et autres revenus appartenant à eux.

Dorénavant, la durée des principautés est fixée à 7 ans, à compter du jour de la nomination des Hospodars; ceux-ci ne seront pas déposés avant le temps fixé, à moins d'un délit avéré, de sorte que, dans le cas même où il serait survenu quelque défectuosité pendant la durée des 7 ans, la déposition de l'Hospodar ne sera pas permise avant que l'Évové de Russie n'en ait avis et conviction et qu'il n'ait été préalablement démontré et avéré que l'Hospodar est vraiment coupable. Toute innovation introduite dans l'impôt, la redevance, la réquisition, depuis la date du Sénéd ou acte de 1198 est abolie. Les Hospodars, de concert avec les Boyards, répartissent les impositions d'après la base du Sénéd susdit et par une juste distribution, s'abstenant de tout acte contraire, les Hospodars de Moldavie accueilleront les représentations que les Envoyés de Russie pourraient leur faire, tant pour l'objet des impôts que pour les privilèges du pays, et surtout pour les dispositions contenues dans le présent ordre Impérial, afin que l'abus des exemptions de contributions et des Scotelniks ou immunités des Boyards étant une fois supprimé, il en résulte un dégrèvement pour tout. Aucun sujet ne sera exempt de contributions, excepté le nombre des Scotelniques consigné dans les registres de la Vestiarie; tout le reste sera soumis aux impôts. Les vexations de la part des collecteurs du tribut seront totalement empêchées; la Moldavie devant encore fournir une certaine somme pour la paie des troupes qui se trouvent en Valachie; l'imposition requise pour cet objet sera réglée avec justice selon notre ordre Impérial émané à cette fin. Les demandes que la S. P. fera en bois, denrées, beurre, moutons, et en toute autre production de cette province seront spécifiées en quantité et qualité dans les nobles commandements qui seront délivrés ad-hoc, et qui seraient adressés aussi aux Boyards et lus publiquement au Divan de Moldavie. La chose devant être concertée avec les Boyards pour savoir si la demande quelconque peut être exécutée en total ou en partie, les représentations que ces Boyards feront par le canal de leurs Hospodars seront écoutées. Le prix des demandes susdites sera payé par nos finances Impériales au prix courant et sans délai, autrement aucune sorte de

lângă Vizir 1) grație marelui înrîuriri de care se bucură pe lângă el fratele

demande ne sera plus exécutée. Le prix des denrées achetées chaque année sera payée par nos finances Impériales aux pris annuellement fixés à l'échelle de Galatz. Afin que les sujets ne soient pas molestés pour le charroi des denrées, les Hospodars prendront le soin de faire ajouter au prix d'achat celui du transport.

Les commandements impériaux qui regardent les deux provinces, après avoir été publiquement lus, seront conservés dans les registres de la province. Les Boyards seront employés dans les charges du pays; mais l'Hospodar aura la faculté de nommer aussi des Grecs honnêtes et habiles pour ces charges, et, dans le cas de faute commise par eux, les Hospodars seront maîtres de les destituer des charges qu'ils occupent et de les punir, ainsi que les Boyards du pays en les obligeant à restituer tout ce qu'ils ont pris injustement. Les Hospodars avec les Boyards du pays détermineront les dépenses et frais nécessaires pour l'entretien annuel des postes et il ne sera point demandé au-delà de la quantité fixée. L'administration des Hôpitaux, Collèges, routes et autres affaires appartenants au pays, sera remise, par ordre du dit Hospodar, aux Boyards. A la mort des religieux attachés au métropolitain et aux monastères, leurs effets seront abandonnés aux monastères auxquels ils sont affiliés. Les pays faisant partie de la Valachie et de la Moldavie et usurpés sous le nom de biens des Rayas, c'est-à-dire ceux de la Valachie sur les côtes de Guerghiova, Ibraïl et Coulé et au-delà de l'Olto et ceux de la Moldavie sur le district de Hottin ou Chaukzin, seront restitués à une époque déterminée qui sera contenue dans des ordres expressément émanés. Notre volonté suprême étant qu'à l'exception des marchands de la halle, tout particulier des environs de ces provinces, tout Yamak qui voudrait y entrer, habiter et vexer les sujets en soit écarté. Les commandements impériaux qui émaneraient par la suite relativement à ces deux provinces, seront calqués sur les présentes dispositions et sur les privilèges du pays; tout ce qui concourt au bonheur et à la félicité de nos sujets qui doivent vivre dans la sécurité sous notre ombre tutélaire, sera mis en exécution; et rien de ce qui contrarierait les privilèges et dispositions contenues dans le présent ordre Impérial ne sera toléré. C'est à ces fins que nous l'avons délivré.

Il vous est donc enjoint, tant à vous, Hospodar ci-dessus interpellé, d'après votre fidélité, votre zèle et votre désir de mériter notre approbation impériale, qu'aux Boyards et habitants du pays, qu'après avoir conçu la plus respectueuse reconnaissance pour les nouveaux privilèges et faveurs que nous venons de vous accorder; après avoir satisfait aux demandes qui vous sont faites en conséquence des dispositions susmentionnées, vous vous appliquiez à remplir tous les devoirs de soumission et de fidélité et vous vous absteniez scrupuleusement de tout procédé contraire à cet ordre

(1) Ruffin arată marea înrîurire a lui Moruzi în actul că contra voinței poporenilor, a făcut un episcop, amenințând vizirul pe Patriarch că le taie capul la toți, de nu vor alege pre omul lui Moruzi (Hurm. V. vol. I, p. 336).

său Dumitrașcu Moruz; nu mai puțin Ipsilante are trecere și Kapukihaiia al său din Constantinopole are de asemenea intrări libere la vizir.

Impérial et à notre auguste volonté. A la réception de cet ordre, vous susdit Hospodar, devrez le lire publiquement en présence du Métropolitte, des Evêques, Moines, Boyards de la première et seconde classe, habitants et sujets, leur manifester notre bienfaisance et justice Impériales et les persuader que, tant que les Boyards et le reste de nos sujets ne dévieront point du sentier de la droiture, qu'ils s'acquitteront de l'obéissance et de la soumission dues à nos commandements impériaux; notre clémence s'étendra également sur tous nos sujets, même sur les plus faibles d'entr'eux, et vous-même, susdit Hospodar, ainsi que vos successeurs, tant que vous resterez fidèle aux devoirs de l'obéissance, et constant dans la gratitude de nos bienfaits envers vous, tant que vous exécuterez ce qui est contenu dans les ordres sus-mentionnés, tant qu'aucun délit de votre part ne sera prouvé ni avéré, soyez assuré que vous ne serez point déposé, mais, qu'au contraire, tant que vous persévérerez dans votre fidélité, vous resterez revêtu de tout pouvoir dans la Principauté de la Moldavie, non seulement les susdites dispositions seront conservées à perpétuité, mais encore les privilèges et droits accordés aux deux Principautés sous le règne de mon auguste oncle (sur qui soit répendue la miséricorde infinie du Très-Haut) seront maintenus, tant de ma part Impériale que de celle de mes Grands Vizirs.

Il est indubitable que tous les habitants de nos possessions sises au-delà du Danube, des forteresses circonvoisines et de tout autre lieu quelconque qui s'opposent aux susdites dispositions (le fait une fois vérifié) subiront le châtimeut dû à leur désobéissance. C'est donc à vous, Hospodar de Moldavie, à inculquer à tous les Boyards, sujets et autres habitants de cette province l'esprit de la lettre du présent ordre Impérial, à les engager à adresser de ferventes prières à l'Éternel pour notre conservation et pour la gloire de notre auguste règne, en s'éloignant de tout ce qui pourrait contrarier le dit ordre Impérial.

Ruffin către Talleyrand, despre trãmiterea unei diplome acordate de Sultan locuitorilor din principatele Valachiei și Moldovei.

Péra, le 27 Mars, 1806.

Monseigneur,

J'ai l'honneur d'envoyer à V. E. la traduction du Diplome de S. H. concernant les anciens et nouveaux privilèges, immunités, etc., qu'elle accorda en 1802 aux Hospodars, que ce Ministre me témoignait désirer d'après le vœu de son maître, de voir supprimer et annuler s'il était possible, par une clause spéciale du nouveau traité que la Porte supposait prêt à être conclu entre S. M. et l'Empereur Alexandre. Le Reis-Effendi, dans ma conférence du 20 Février, dont j'ai rendu compte à V. E. le 25 du même mois,

De aceea Ruffin, în 30 Martie 1806 (1) scrie lui Talleyrand: «Ce ne sera donc que lorsque nous aurons pu écarter Dumitrașco qu'il nous sera permis d'espérer au moins un juste équilibre dans le ministère.»

D. Moruzi și Logotheti agentul (Capukehaia) al Domnitorului Ipsilanti sunt cei a căroră îndepărtare Ruffin propune lui Talleyrand s'o ceră oficial (2).

Cerând acesta, Ruffin completea planul său de dărîmare a influenței Moruzilor, Ipsilanților, solicitând o scrisoare în numele lui Napoleon către Alecu Suțu, ca să i se manifeste satisfacerea. «L'empereur de Russie a plus d'une fois soutenu par ses lettres le credit d'Ipsilanti et de Moruzi.

Dar deacă Franța lucra acum mai energic, ajutată de uniți Greci, la isgonirea din domnie a lui Constantin Ipsilante și a lui Alexandru Moruzi, tot atât de energic făptuia și Rusia. Abia a trimis divanul hatihumaiumul în favoarea principatelor, ce mai sus am adus, și iată că elciul rusesc reîncepe oficialmente o campanie diplomatică, în aparență în favoarea principilor Ipsilante și Moruzi, în realitate însă pentru a-și urmări scopurile proprii politice (3).

sous le No. 52, m'avait prié d'insister auprès d'elle pour que, dans la négociation du traité projeté, S. M. l'Empereur des Français mit en avant comme conditions indispensables, la suppression:

1. De l'alliance renouvelée entre la Porte et la Russie.
2. De la convention passée entre ces deux puissances, relativement aux deux Principautés de Valachie et de Moldavie.
3. De leur accord concernant la Georgie.
4. La défense et prohibition à tout vaisseau de guerre étranger de traverser le Bosphore.

D'après ce désir, quelqu'il soit, Kiaïa-Bey remit à Mr Franchini le texte dont je soumets ici la version.

Quant à ce qui regarde la Géorgie, rien ne nous a été encore communiqué.

Je suis, etc.

Signé: *Ruffin*. (Tom. II supl. I, pag. 335).

(1) T. II, supl. I, pag. 335.

(2) T. II, supl. I, p. 336.

(3) Nota trimisului Rusiei adresată Porții, cu privire la Valachia și Moldova.

Péra, le 31 Mars, 1806.

«Pour compléter les communications que le soussigné a eu l'ordre de faire à la S. Porte, il lui reste à déclarer que S. Majesté l'Empereur a hautement approuvé la démarche faite par le soussigné le 18/30 Décembre der-

În această-și notă ambasadorul rusesc reînnoind către Pórtă declarațiunile notei lui în sensul menținerii Domnitorilor neschimbați 7 ani în domnie, cere să iea măsură Pórtă, ca să asigure liniștea Principatelor, din partea lui Pasvantoglu, care amenința din nou aceste țări. Altmintrelea «*les débordements de ce Pasha, ar puté avé consequéte*. Ce măsură iea Pórtă în privirea lui, căci nu ascultă de vorbă numai? Ce instrucțiuni dat'a Pórtă lui Ipsilanti în acest object? Asigurat'a Pórtă ajutor lui Ipsilanti în cas de nouă incursiuni ale lui Pasvantoglu și a celor-lalți Aiani de pe țermii Dunării? Rusia cere stăruitor să nu tulbure nimeni liniștea Valahiei și pretinde un firman de la ea către toți Aianii în sensul de a nu tulbura liniștea țărilor române.

«Dans le moment où tout est en armes, sur les bords du Danube, c'est une mesure indispensable de la part de la S. Porte et le soussigné doit, d'après le sens et le texte de ses instructions, insister sur son immédiat emploi 1).

*

O nouă notă a Elciului (Rusiei) către Pórtă o silesce ca să esplice și ca să se declare ce partidă va lua. Ruffin în raportul său din 2 Aprilie 1806 (Pera) către Talleyrand dize, că Rusia în această nouă notă o amenință că în cas de a se hotărî pentru cea mai mică urmare contrară alianței sale cu Rusia, acésta va invade Moldova, Valachia și Bulgaria, iar Anglia va lua Egiptul, istmul de Corint, Moreea și va veni să bloqueze Dardanelele. Elciul adaogă, că în asemenea împrejurări, odată afacerea ajunsă la așa extremitate, ajutorul ce Pórtă ar aștepta de la Francia ar fi târziu seau mai bine nul, de óre-ce acésta putere este în ajunul de a fi atacată din nou de o coalițiune mai formidabilă decât ce anteea, prin intrarea proximă, a Prusiei și unirea ei cu Austria (2).

nier, lorsqu'en procédant avec S. A. le Grand Vizir à l'échange des ratifications du traité d'alliance, il a eu l'honneur de lui remettre une note par laquelle était dénoncée la conduite des intrigants dont les efforts tendent si scandaleusement et avec tant de constance à conduire la S. Porte à enfreindre les stipulations concernant les provinces de Valachie et de Moldavie, et le terme de la durée du Gouvernement des Hospodars.»

(1) Hum. Tom. II supl. I p. 337.

(2) Ruffin către Talleyrand, despre amenințările Rusiei și despre intrigile partidei greco-ruse.

Pera, le 2 Avril, 1806.

Monseigneur,

«On prétend que dès le 28 il avait été présenté à la Porte un nouvel office par l'envoyé de Russie pour la presser de s'expliquer et de se dé-

Era ușor de a convinge pre muscali contra Turciei.

Moruzii carii dădeaă asemenea planuri de înarmare nu spuneau însă deacă

clarer sur le parti qu'elle comptait prendre, la menaçant dans le cas où elle se déterminerait au moindre procédé contraire à son alliance avec la Russie de tout le ressentiment de cette puissance et de la Grande Bretagne, dont la première sera incontinent l'invasion de la Moldavie, de la Valachie et de la Bulgarie, tandis que la seconde s'emparerait de l'Égypte, de l'Isthme de Corinthe et de la Morée et viendrait bloquer les Dardanelles, ajoutant le dit envoyé dans sa note officielle, que les choses une fois poussées à ces extrémités, le secours que la Porte attendrait de la France serait tardif ou plutôt nul, vu que cet cour, prête à être attaquée de nouveau par une coalition plus formidable que la 1-ère, par l'accession très certaine de la Prusse qui, cette fois, se réunira à l'Autriche, sera elle-même très embarrassée de sa propre défense.

Le 30, le parti Greco-Russe reçut à point nommé un Callarache porteur de nouvelles très fraîches de l'Europe. M. Pierre Fonton fut appelé chez le Prince Ipsilanti, où se trouvaient les Moruzzi. La conférence dura 3 heures. C'est là que la traduction des dépêches de l'Hospodar de Moldavie fut rédigée. Dimitrasko se chargea de la remettre à la Porte et la remit en effet dans la même journée.

Depuis le 28, le frère et Capikiaia du Prince de Moldavie, de concert avec les Résidents de celui de Valachie, couraient tous les hôtels des Ministres et des Grands de la Porte, leur faisant entendre qu'elle n'a d'autre parti à prendre que celui des Russes et des Anglais, chiens d'infidèles capables de réaliser leurs menaces avant que les Français pussent venir à son secours.»

De altă parte Dimitrache Moruzzi, fratele Domnului Moldovei, îndemnă pe Pórtă, în 19 Aprilé 1806 în contra Francei să-și îndrepte oștile fiind aliate cu Rușii.

Le 19 Avril, 1806.

«Du côté de la Pologne, et dans les lieux circonvoisins, suivant les rapports exacts de mon frère, le Voïvode de Moldavie, il y a une armée russe de plus de 250 mille de hommes qui forment une digue impénétrable, sans compter d'autres postes nouvellement ajoutés, de sorte que la S. P. doit être dans une parfaite sécurité pour cette partie de ses frontières. Il n'y a donc que l'autre partie, sise sur le golfe adriatique qui exige toute l'attention du Gouvernement pour y rassembler sans délai tous les moyens de défense nécessaires. En supposant que la volonté suprême fut que l'on employât avec la connaissance et sous la garantie de la Russie, quelques milliers d'hommes tirés de la nation servienne qui, commé le Voïvode de Valachie ne cesse de l'écrire, est en armes et prête à marcher, un corps composé d'habitants des pays ex-vénitiens tels que les Bouches du Cattaro et la Dalmatie, tous mécontents du Gouvernement français, de Monténégrus

o așa óste creștină de 250.000 nu va fi antegarda pravoslavnică Rusiă. El se laudă încă (scrie Ruffin la 26 Maiu 1806 lui Talleyrand) că atâta puțin preț pune pe Francia, că i-s'a refusat de *Moruzesci* chiar și legiunea de onóre ce Napoleon le-a oferit!

Impăratul Francesilor, departe de a oferi Moruzilor și Ipsilanților legiunea de onóre, trimise în Maiu 1806 pe generalul Sebastiani ca ambasador al său la Constantinopol și în instrucțiunile ce îi dete îi ordonă, să protégă pe Grecii partizani Franciei «les Sutzo, les Callimachis, les Angherli», și să îndemne pe Pórtă a urgisi pe Moruzi și pe Ipsilante (1).

et de serviens, ce corps, disons nous, sous la conduite et la discipline russe, serait certainement en état de défendre les dits confins et suffirait pour les mettre hors de toute atteinte de l'ennemi. L'on aurait, par cet arrangement, tout à coup et sans frais, une armée toute formée de 250 mille hommes; c'est un fait indubitable. L'exécution d'un pareil plan si les circonstances l'exigent, et même dès à présent, est une considération qui n'échappera point aux vues plaines de sagesse de LL. EE. mes Bienfaiteurs, et qui est digne de leur sollicitude.»

(1) Extras din instrucțiunile date generalului Sebastiani, ambasadorul Franciei la Constantinopol, relative la politica de avut față cu încălcările Rusiei și cu intrigile Grecilor.

Paris, Mai 1806

Mr. l'Ambassadeur,

Les Russes, dont il faut que la Turquie soit enfin délivrée, ont cherché à s'introduire sous toutes les formes dans ses provinces et jusques dans ses conseils.

Après s'être établis au Nord et à l'Orient de la Mer Noire, ils ont affermi par des traités leur influence usurpée sur la Moldavie et la Valachie. Ils ont cherché par le lien de la Religion, à s'emparer de l'opinion de tous les Grecs; ils les attirent dans leur pays et en favorisent la désertion.

Des Grecs fidèles, tels que les Sutzo, les Callimaki, les Ingherly et leurs amis doivent être incessamment recommandés à la bienveillance du G. S. Des Grecs perfides et secrètement séditieux, tels que les Moruzzi et les Ipsilanti, doivent être un objet perpétuel de crainte, de défiance et de sévérité par la Porte.»

Fórté importante sunt instrucțiunile, ce, în 21 Iuniu 1806, dă Napoleon lui Sebastiani, relative la postul său de ambasador. Din ele rezultă acésta, că

Napoleon vrea să asigure pre Pórtă cum că Moldova și Valachia trebuie să revină Porței (1).

Sebastiani la Constantinopol găsi în curs o afacere diplomatică, care nu era de natură a mulțami pre Divan. Ruffin negoțiasse stăruitor brevetul de recunoscere în Moldova a lui Reinhardt, nu mai mult ca *comisar general* frances, ci ca *Résident*, ceea ce Pórtă arată, că însamnă că și Francia recunósce independența Moldovei (2).

Sebastiani, după instrucțiunii noi de la Talleyrand, din 1 August 1806, renunță la titlul de *Résident*, pentru comisarul frances din Iași și probéză ast-fel Porței că este în adevăr amic al integrității ei teritoriale.

Apoi Francia trămisese și pre un óre-care Fialcowski oficer polon din óstea franceză, ca să inspecteze tóte cetățile de pe linia Dunării și a Nistrului, ca să afle cum staū oștirile rusesci (3).

(1) Relațiunile externe către Sebastiani, despre scopul ce trebuie să aibă ambasadorul.

Paris, le 21 Juin, 1806.

Mr. l'Ambassadeur,

Le but des négociations doit être de . . . . .
 . . . . . de faire reprendre à la Portre l'empire absolu sur la
 Moldavie et la Valachie.
 . . . . .

(2) Veđi Hurm. tom II, supl. I, pag. 341—344).

(3) In Hurmuzachi, tom II, supl. I. pag. 346 și 347, sunt notele prin care Talleyrand recomandă lui Sebastiani pre Fialcowski.

Relațiunile externe către generalul Sebastiani, despre călătoria de inspecțiune a oficerului Fialcowski d'a lungul malurilor Nistrului.

Paris, le 31 Juillet, 1806.

Mr. l'Ambassadeur,

Les dépêches que j'ai l'honneur de vous adresser sont portées jusqu'a Bucarest par Mr. Fialcowski, officier au service de France, qui est chargé de se rendre ensuite sur le Niester pour parcourir cette frontière depuis Chokzin jusqu'à la mer. Je crois devoir prévenir V. E. de cette mission, afin que la S. P qui en serait nécessairement informée plus tard par ses agents, n'en prenne aucun ombrage.

Ce jeune officier voyage sans suite; mais j'ai chargé le Consul de France à Bucarest de lui donner un interprète et un guide sûr. Il se rendra d'abord

Rusia, din contră, împingea din răspuțeri la rebeliune popóarele creștine din

le long de la branche septentrionale du Danube, à Ibraïl, à Ismail, a Kilia-nova. De là, il gagnera l'embouchure du Niester, et il remontera ce fleuve jusqu'à Chokzin, en observant l'état de défense de la rive gauche et en prenant des renseignements sur les forces des Russes qui sont à la rive droite. De Chokzin, il pourra revenir en France par Lemberg, ou descendre le Pruth pour examiner cette seconde ligne de défense et reprendre la route de Jassy à Bucarest.

J'ai chargé les Consuls de S. M. à Bucarest et Jassi de procurer à M. Fialcowski les lettres de recommandation et les facilités de voyage qui lui seraient nécessaires. Cependant, cet officier est chargé de ne donner aucun éclat à l'objet de son voyage. Il a ses passeports pour Bucarest et Jassy. Sa course sur le Niester peut passer pour un voyage de curiosité, convenable à un jeune militaire. et, comme il est né à Kaminich, qui est très-près de Chokzin, son voyage dans cette dernière ville, que cependant il ne doit pas dépasser, peut paraître avoir pour objet de se rapprocher un peu de sa famille et d'être plus à portée de terminer quelques affaires personnelles.

M. Parent est chargé de vous expédier de Bucarest par un courrier extraordinaire, les lettres que j'ai remises pour V. E. à M Fialcowski.

Recevez, etc.

Talleyrand către generalul Sebastiani, despre titlul ce trebue să porțe consulul frances la Iași.

Paris, le 1 Août, 1806.

J'ai l'honneur de vous prévenir que M. R. Reinhardt, qui a pu recevoir jusqu'ici le titre de Consul Général et Résident en Moldavie n'est réellement que Consul Général et ne doit être considéré qu'en cette qualité. On avait pu, par égard particulier pour Mr. Reinhardt, qui avait été Ministre Plénipotentiaire, chercher à relever par un titre politique sa nouvelle mission. Mais la S. P. ayant vu dans ce titre une innovation qui pouvait faire penser qu'on regardait la Moldavie comme indépendante de son autorité, il est juste de ne pas laisser accréditer une telle opinion.

Le titre de Résident ne s'est donné habituellement qu'à des agents accrédités près d'un Etat indépendant. Ainsi, il ne peut pas convenir au Consul de S. M. en Moldavie, et l'Empereur, qui veut l'intégrité du territoire et de la domination de la S. P. a reconnu que l'opposition de cette Puissance à toute innovation était fondée.

Vous pourrez, cependant, en cédant à ce que la Porte a désiré, vous en faire un mérite auprès d'elle et lui montrer cette déférence de S. M. comme un nouveau témoignage d'intérêt et d'amitié.

D'après ces explications, la S. P. n'aura à donner à M. Reinhardt que le titre de Consul Général, dans son *exequatur*.

J'ai autorisé M. Fialkowski à se rendre de Bucarast à Constantinople, après avoir terminé sa commission, afin de prendre les dépêches que V. E. aurait alors à m'adresser. Je vous prie, M., de ne pas le retenir auprès

peninsula Balcanică. Prin Ispilante întreținea răscóla Sêrbilor. Acésta o scie

de vous. Il est nécessaire que cet officier vienne bientôt me rendre compte de ses observations et du résultat de son voyage. Du reste, je le recommande à votre bienveillance pendant le peu de séjour qu'il fera à Constantinople.

Recevez, etc.

Signé : de *Talleyrand Périgord*.

Ruffin către Talleyrand, despre cuvintele pentru cari S. Pórtă n'a voit să recunóscă trãmisulúí frances de la Iași titlul de Resident.

Péra, le 6 Juillet, 1806.

Monseigneur,

J'ai l'honneur de vous remettre ci-joint la traduction de la note que le Reis-Effendi m'a fait passer en forme de billet au sujet du titre du Résident dont j'avais, d'après vos ordres, demandé l'insertion dans le bérat de Commissaire général de M. Reinhardt dans les provinces ottomanes, sises au-delà du Danube.

V. E. remarquera parmi les considérations que la Porte met en avant pour justifier son refus, la dernière, qui est celle spéciale à la Moldavie. C'est la plus forte raison de la répugnance des Turcs à accorder le titre de Résident, quoique les autres motifs allégués par eux me paraissent assez bien fondés. Mais, ce qui peinerait le plus le Ministère ottoman, serait, sans doute, de reconnaître un Résident étranger auprès du Voïvode ou Bey de Moldavie. Ce serait, comme il est dit dans la note du Reis-Effendi, une manière de reconnaître la liberté et l'indépendance de ce Bey. Ce serait confirmer la convention passée entre la Porte et la Russie, et qui tend en effet à le rendre presque indépendant de la première Puissance, en le reconnaissant sous la garantie de la seconde.

V. E. aura vu dans les protocoles des Conférences tenues en Février et en Mars, que le désir prononcé de S. H. est, que Sa Majesté, même dans le cas où elle jugerait convenable de donner la paix à la Russie, stipule dans son traité la suppression de la susdite convention de la Russie, et de la Porte. Je suis persuadé que Mouhib-Effendi, parti avec l'ordre positif d'insister auprès de V. E. sur ce point qui tient singulièrement au cœur de S. H., aura reçu à l'occasion de la demande du titre de Résident pour M. Reinhardt, une copie de la note du Reis-Effendi avec un nouvel ordre de solliciter les bons offices et la toute puissante intervention de S. M. pour que la convention précitée et uniquement relative aux deux Principautés de Moldavie et de Valachie soit mise en oubli.

Une fois convaincu de l'impossibilité d'obtenir de la Porte que le Bérat de M. Reinhardt, comme Commissaire général des relations commerciales lui donnât le titre de Résident, et de la véritable raison qui la déterminait à s'y refuser; je cru devoir tourner la difficulté, puisque je ne pou-

pré bine Talleyrand, care scrie în 23 Iunie 1806, lui Muhib-Effendi, ambasadorul Porţei la Paris, cele următoare :

vais pas la lever. Je demandai d'abord que, par une lettre vizirienne séparée et adressée au Bey de Moldavie, on l'autorisât à reconnaître M. Reinhardt pour Résident de France. Ma demande fut rejetée comme ayant le même inconvénient. Alors, M. Franchini proposa un mezzo-terme, et c'est que la lettre du Grand Vizir soit adressée aux Pachas de Chokzin, de Bender et d'Ismaïl, tous gouverneurs de provinces sises au delà du Danube. Cette proposition fut mieux accueillie. On ne s'engagea point pour les trois Pachas, mais on laissa espérer que la lettre serait au moins adressée à l'un des trois. Il me semble que nous ne perdons rien à cet arrangement, car si une des autorités musulmanes constituées au-delà du Danube reconnaît, par ordre de la Porte, M. Reinhardt comme Résident de France, a fortiori les deux Bey Rayas seront-ils entraînés à cette reconnaissance par le fait même. J'attendrai donc l'expédition du Bérat auquel on travaille, et celle de la lettre vizirienne qui est presque promise pour envoyer le tout à M. Reinhardt. Le Bérat de M. Parant est déjà en mon pouvoir.

Je passe dans mes comptes les frais de ces expéditions dont je fais l'avance à M. Franchini; mais V. E. sait que l'usage était qu'ils fussent supportés par les titulaires. Elle prendra à cet égard la mesure qu'elle déterminera dans sa sagesse.

Je crois devoir joindre ici copie de ma note pour M. Reinhardt, parce que je m'aperçois que le Reis-Effendi, dans celle qu'il m'a fait l'honneur de m'envoyer en réponse, n'a pas jugé à propos de répéter les termes honorables dont je m'étais servi pour annoncer la nomination de ce Résident.

Je suis, etc.

Signé: *Ruffin*.

Nota prezentată Porţei de Ruffin, cu privire la cererea beraturilor necesare d-lor Reinhardt și Parant.

Pera, le 6 Juin, 1806.

Le soussigné, chargé d'affaires de S. M. l'Empereur des Français, Roi d'Italie, près la S. Porte, a l'honneur de notifier à S. E. le Reis-Effendi que S. M. Impériale et Royale a nommé, par décret du 18 Mars :

Monsieur Reinhardt, son Résident et Commissaire général des relations commerciales dans les Provinces ottomanes situées au-delà du Danube, à Jassy ;

et Monsieur Parant, sous-commissaire de mêmes relations à Bucarest ;

Et que, par un décret postérieur, Elle a nommé Monsieur David, commissaire général des relations commerciales en Bosnie.

En informant le soussigné de ces trois nominations, S. E. le Ministre des relations extérieures lui enjoint de solliciter auprès de la S. Porte l'expédition des Bérats et fermans de *requatur* nécessaires pour faire re-

«La Russie déclare la cause des troubles de la Servie en protégeant ouvertement les révoltés, en intervenant en leur faveur, en cherchant à faire assimiler la Servie à la Moldavie et à la Valachie qu'elle a mises sous sa dépendance.

Si la Russie voulait la conservation de l'Empire ottoman, elle cesserait de secourir les Serviens, elle offrirait de les réduire; elle leur déclarerait qu'elle ne peut les entendre que lorsqu'ils auront posé les armes, livré leurs chefs, reconnu leur maître légitime.

Mais la Russie ne veut que le démembrement de l'Empire Ottoman . . .

Si les Serviens obtenaient l'indépendance, qui peut douter que la Morée et toutes les provinces où il se trouve un grand nombre de Grecs, n'aspirassent au même but? Et que deviendrait alors l'Empire Ottoman? La Valachie et la Moldavie ont déjà donné un trop funeste exemple. Les Russes y commandent en maîtres. Cependant, la S. P. doit seule les gouverner, et ces provinces forment une importante partie de son Empire. (1),

*
 Și nu numai popóarele creștine le ajutaă muscalii. Tot prin Ipsilante, Rusia, resculase pre Aianul Rusciucului, Tersenieli, — care îi propusese să ucidă pe sultanul Selim și pe miniștri și să ea el puterea. Insuși Dionisie Fotino nu neagă înțelegerea dintre Caragheorghe Cernea și dintre Tersenieli și Domnitorul Munteniei(2).

connaître les titulaires sus nommés sous les titres que S. M. leur a conférés et les installer dans l'exercice de leurs fonctions.

Le soussigné a également ordre de faire remarquer à S. E. le Reis-Effendi que S. M. Impériale Royale, en choisissant pour son Résident en Moldavie un personnage distingué dans la carrière ministérielle, et en s'empressant de placer un commissaire général en Bosnie, prouve à quel point elle désire de resserrer de plus en plus les nœuds de l'amitié qui unit si heureusement les deux Empires et d'étendre les liaisons de commerce et les rapports de bon voisinage entre les Ottomans et les Français.

Flatté d'être porteur d'instructions si honorables et si analogues à son vœu, le soussigné les remplit avec d'autant plus de plaisir qu'elles lui fournissent en même temps l'occasion précieuse pour lui de renouveler à S. E. le Reis-Effendi l'hommage de sa considération la plus distinguée.

Au Palais de France, à Péra-les-C-ple le 6 Juin 1806.

Signé: *Ruffin.*

(1) Hurm. Vol. II, supl. I, p. 342.

(2) Tom. II, pag. 221, trad. Siou.

Aceste toate cunoscându-le până în fine și Pörta, pe la finele lui Iunie st. vechiü 1806 începu a se împrăștia vestea, că Pörta a hotărît mazilirea Domnilor Moruzi și Ipsilante. Ruffin scrie acésta lui Talleyrand, din Pera, în 10 Iulie 1806, ba chiar adaogă, că e vorba să fie numiți în locul lor Domni, «Alex. Sutzo ex-hospodar et Charles Callimaki Drogman de la Porte. On avait nommé pour successeur de celui-ci le susdit Moruzzi, mais le Kiaia-Bey nie le tout et prétend que, s'il y a quelque changement, Bano Kangerli sera Drogman de la Porte.»

Dar triumful vederilor francese la Constantinopole era rezervat energicului nouă ambasador al Franciei pe lângă Divan, generalul Sebastiani. Domniü nostru simțesc o schimbare de situațiune cu sosirea noului ambasador, și decî desvoltă o deosebită nouă energie și ei, cătând să corumpă cu bani mulți pe Ruffin și pe Franchini (1).

La 28 Iuliü stil nouă Generalul Sebastiani a sosit în Bucuresci, de la Nizza (2).

Dionisie Fotino dice, că «pe la începutul anului al 4-lea al Domniei sale (a lui Ipsilant) se întimplă că Napoleon Bonaparte, împăratul Franciei, voina a ridica pe Pörtă în contra Rusiei, a trimis ambasador la Constantinopol pe generalul Sebastiani. Acesta a venit prin țera Românească. Domnul l'a primit cu onorurile cele mai deosebite (3). Generalul Sebastiani, înțelegându'l că era partizan cu corpul și cu sufletul Rușilor, s'a cercat cu tot felul de promiteri, ca să'l scóță din convicțiunile sale și să'l înduplece a se lipi de politica francesă. Ipsilante rămase statornic și răspunse (?) că'l era peste putință a se rumpe de partidul rusesc. Atunci Sebastiani l' spuse

(1) Hurm. I—II supl. I. p. 345.

(2) Sebastiani către Talleyrand, principe de Benevent, despre sosirea lui la Bucuresci.

Bucarest, le 30 Juillet, 1806

Monseigneur,

Je suis arrivé à Bucarest le 28, et j'en partirai demain pour me rendre à Constantinople. La chaleur est excessive et a rendu mon voyage très-pénible.

Horace Sebastiani.

T. II, supl. I. p. 346.

(3) Ruffin scrie în 9 Aug. 1806 st. n. lui Talleyrand, că i s'a adus din Bucuresci o scrisóre de la gener. Sebastiani în care l' spune ca el «avait exigé et obtenu tous les honneurs dus à l'ambassadeur du plus grand monarque de l'Europe» T. II. p. 348.

curat că mergând la Constantinopol, are să-l denunțe la Devlet și are să se căiască, și cu toate că Domnul pe lângă onoruri, 'i-a dat și daruri (în săbii și petre scumpe) ca de 200.000 lei, cu speranța că dór el se va abate dela hotărîrea sa, Sebastiani însă rămase nestrămutat, și mergând la Pórtă îl descrie cu colorile cele mai negre ca filo-rus, ca amestecat în revolta Sirbilor și ca oponent al tuturor intereselor împărăției. Pórtă după asemenea descoperiri a proiectat destituirea și uciderea lui, dar a prelungit timpul pentru ca nu cumva să afle și să fugă (1).

*

Sebastiani fusese deja însărcinat în 1802, la finea anului, cu o misiune în Orient și cunoscea bine situațiunea. Îi fu ușor deci de a doua și după sosire în Constantinople, energic și deștept cum era, să se facă ascultat de Pórtă.

Puține zile după sosirea la Constantinople a lui Sebastiani sórta domniilor lui Moruzi și Ipsilante a fost hotărîtă. Deja la 10 Iulie st. n. 1806 (2) Ruffin scria lui Talleyrand din Pera că: «Se asigură că Domnitoriî actuali ai Valachiei și Moldovei au să fie înlocuiți de Alexandru Suțu, fost hospodar și Scarlat Calimach, Dragoman al Porței.» La dragomanat în locul lui Calimach era însă vorba să fie chiămat Dimitrie Moruzi. Ruffin întrebând despre acesta pe Kehaia-Beî, acesta a negat dîcînd, că dacă va fi schimbare, atunci dragoman va fi Banul Hangeri. După sosirea lui Sebastiani, ceea ce la 10 Iulie se bănuia numai, se realiză. In 28 August stil nou (3) Sultanul Selim al 3-lea mazilește pe țisul Domnitor după insistența

(1) T. II, p. 220. Veđi și Dionisie Eclesiarhul. Tesaur II, pag. 204.

(2) După Dionisie Eclesiarhul, C. Ipsilant scia mai de mult, că stătea rău la Constantinople și de aceea luase unele dispozițiuni mai mult decât curioase. El ordonă tuturor capukihaelelor sale de la serhaturile Dunării și din calea Constantinoplei «să păzescă forțe cu privighere, când vor veni capegiî împărătesci pe la hanurile Beilicului, să rinduiască cercetători, să iscodescă cu ce trebă vin la Bueuresci, și pe care va dovedi că vine asupra Domniei Sale, să pue pe Turciî Beilicului, cu dare de bani, ca nóptea, cu cumpătare, să taie pe acel capigiū și să 'i ia firmanul să 'l trimetă pe taină, iar trupul capegiului băgîndu-l în sac să-l arunce în Dunăre. De această lucrare, aflîndu-mă încă în Bucuresci la Mitropolie, aceea am auđit de la ipochimene vrednice de cređut. Decî acesta urmînd capukihaelele, spune că ar fi topit pre vre-o doi trei capegiî.»

Mai departe Dionisie dîce că s'a băgat de semă de aceste dispozițiuni de capegiî și că aflînd această făptuire a lui Ipsilante, vizirul Sultanului, a înțeles că Domnitorul era hain și atunci a primit sfatul lui Sebastiani de a mazili pe Ipsilante. Constantin Suțu candidatul Franciei la tronul Muntean nu puțin contribui la căderea lui C. Ipsilanti, denigrîndu-l și arătînd că acela este hain. (Tesaur de mon. II pag. 205.)

(3) D. N. D. Popescu pune cu greșală mazilirea la 6 August 1806, pag. 91, în Calendarul pe 1893. Tot așa scrie și cronica greco-română dată de D. Ebriceanu la călcăiul istoriei

generalului Sebastini, insistență ținută în așa mare secret, în cât Sebastiani credea că ministrul rusesc Italinski nu aflase nimic despre mazilire (1).

Se pare într'adevăr că ambasadorul rusesc din Constantinopole nu află imediat despre mazilirea Domnitorilor, căci el întârziă de a protesta contra acestui act. Numai la 8 Septembre 1806 Italinski trimise Porței un protest în regulă în contra mazilirii Domnitorilor înainte de împlinirea celor 7 ani (2).

Mitropoliei din Iași (pag. 5) «că la 1806 August 6, Marți a fost îmbrăcat cu cavade și Const. Al. Suțu ca Domnitor Valachiei; de asemenea Scarlat Vodă Calimach ca Domn al Moldovei. Apoi la 15 August, Joi, la 9 ore seara fu înscințat Ipsilante că e mazilit.» Aceste date din cronica greco-română sunt eronate, Gen. Sebastian n'ar fi dat vestea mazilirii toamă la 29 Aug. dacă era făcută la 6. El scrie lămurit la 29, ca «ieri 28 August» s'a întâmplat numirea noilor Domni.

(1) Vestea mazilirei și pôte hotărîrea uciderii (de care Sebastiani nimic nu știe) a fost expediată, dice Dionisie Ecclesiarhul, de capikihaiiia română din Constantinopole «cu grabnică olăcarii turci, dădu-le mulți bani să meargă forte iute la Beul cu înscințare, scriindu-i de toate și să facă cum va face să scape cu viață. Tată-său Alexandru Vodă Ipsilante, încă i-a scris cum că s'a hotărît să-i ia viața, și să caute ori-cum va putea să scape cu capul a mână. Capikihaiiia de la Rusciuk simțind ce se lucră pentru Vodă, încă i-a scris că Terstenicoglu se gătesce, ca fără de veste să-l cuprindă cu oște, ci să fugă cu capul a mână, că nu va rămâne din nemişcerea lui nici picior. (Tesaur II, pag. 205.)

(2) Generalul Sebastiani către relațiunile esterne, despre completa schimbare a politiceii otomane, și despre depunerea celor doi principii ruso-filii a Valachiei și Moldovei.

«Hier S. H. Selim III a déposé les deux Princes de Moldavie et de Valachie. Le Prince Moruzzi a été remplacé par le Prince Callimaki, Drogman de la Porte, et le Prince Ipsilanti a été remplacé par le Prince Alexandre Sutz. Khantzeri a été nommé Drogman. Vous voyez, Monseigneur, que les insinuations amicales de S. M. ont été suivies et qu'aussitôt que le Gouvernement a pu se croire indépendant, il a donné des marques certaines de son amitié et de sa confiance dans l'Empereur des Français. Les changements étaient difficiles: Ces Princes avaient pour appui la Russie, l'Angleterre, l'Allemagne, et même la Prusse. Ils avaient corrompu plusieurs membres du Divan et jetaient l'or à pleines mains.

Ces Princes méditaient une révolution dans cet Empire. Toute la population grecque est prête a s'insurger. Le Servie a donné le premier signal. Les autres provinces sont au moment de suivre cet exemple. Les Princes Moruzi et Ipsilanti, intimement liés avec l'Evêque grec de Monténégro, s'entendaient avec lui avec plusieurs autres et étaient prêts à éclater. Les deux Princes nouveaux, dévoués aux intérêts de leur Gouvernement et fidèles à leur souverain, vont faire tout leurs efforts pour détruire ces germes de trouble et j'espère qu'ils y parviendront bientôt.

M. d'Italinski jette feu et flammes contre la Porte; il menace d'une rupture très-prompte entre l'Empire Ottoman et la Russie, et vient d'expédier un courrier extra-ordinaire à Pétersbourg. Il veut regarder la déposition

Cea ce spune Italinsky despre ordinea ce a primit de la împăratul său

des Princes comme une violation de la Convention de Jassy, et il a donné presque une déclaration de guerre. C'est dans cet instant que la France doit fortement soutenir la Porte. C'est hier qu'elle est sortie réellement de la tutelle et de l'ascendant russe, qu'elle, a repris son ancien système et qu'elle a adopté les mesures nécessaires à son salut.

Terstenic-Oglou, Ayan de Rustchouk, vient d'être assassiné par ses soldats. Cet événement est heureux pour la Porte. Cet Ayan, séduit par le Prince Ipsilanti, dont il était depuis quelque temps l'ami intime, marchait contre les troupes du G. S. à la tête de 80 mille hommes, et m'a dit à moi-même, lors de mon passage, que son projet et celui de ses amis était de s'emparer de Constantinople, de déposer le Sultan et de mettre en pièces les Ministres. Je cherchai à le ramener à des principes de fidélité, à son gouvernement; mais son parti était pris.

La déposition des deux Princes a été traitée avec un tel secret que M. d'Italinski n'en a été instruit que lorsque les nouveaux ont été installés.

Iacă acum și protestul oficial prezentat S. Porți de ambasadorul Rusiei în contra numirei noilor Domni ai Principatelor dunărene.

Constantinople, le 8 Septembre 1806.

Le soussigné, pour remplir ses dernières instructions, et d'après l'exigence des traités existants entre les deux Empires, demande provisoirement, au nom de S. M. Impériale, la suspension du départ des deux nouveaux Voïvodes, dont l'un est, suivant le dire du public, Charles Callimaki, et l'autre Aleko-Bey, dont le mépris pour la S. Porte, les violences et les vexations pendant sa première administration, les délits envers la Cour de Russie, sont bien connus à S. H., et se trouvent constatés dans plusieurs écrits autographes de ce Sultan, qui furent dans le temps exhibés par les Ministres de la S. Porte au soussigné lui-même.

En effet, si elle persiste dans la résolution d'observer les traités et de conserver encore l'harmonie et la bonne intelligence qui régnet entre les deux Cours, elle doit convenir de la nécessité de faire droit à cette demande, et d'après la considération sérieuse dans laquelle la S. Porte doit prendre tout ce que le soussigné a été autorisé à lui exposer dans cette note. Elle est tenue à s'abstenir de tout le cérémonial usité envers les deux nouveaux Voïvodes, tel que leur admission à se prosterner devant l'étrier Impérial; ou bien, si la S. Porte, indifférente sur les suites quelconque de l'acte hostile qu'elle s'est permis contre la Cour de Russie, veut y persévérer, si elle est résolue de consommer ainsi l'infraction des traités qu'elle a entamée par la destitution des deux anciens Voïvodes, alors, c'est autre chose.

Le soussigné demande en outre que la S. Porte empêche l'envoi sur les lieux par les deux nouveaux Voïvodes de leurs Lieutenants ou Kaïmakams,

ca să ceară ca nota lui să fie pusă sub ochii Sultanului, era numai o invențiune, căci de la ziua mazilirii Domnitorilor până la data notei nu avusesse timp să vestescă la Petersburg întâmplarea, necum să și primescă de acolo instrucțiuni. Ca dovadă poate sta noua notă a lui Italinsky din 17 Septembrie st. v., prin care ambasadorul rusesc reînnoește protestul contra mazilirii, de astă dată din ordinea împăratului, preținând că cei doi Domni să fie îndată reintegrați la locurile lor, sub amenințare că nu va primi nici un răspuns obscur, evasiv, sau dilatoriu și că deacă reintegrarea lui Moruzi și Ipsilante nu se va face imediat, își va reclama pașporțele și se va retrage din Constantinopole (1).

ou la prise de possession des affaires par ces substitués, s'il y en a eu déjà d'envoyés. Tous les boyards des deux provinces doivent, suivant l'usage, se rassembler extraordinairement et élire parmi eux un vice-gérant, sous le titre de premier boyard.

Le soussigné demande qu'à ces fins les ordres de la S. Porte soient expédiés avec la plus grande diligence.

Le contenu de cette note ne laissant aucun doute sur la fermeté des intentions de S. M. l'Empereur de Russie, met en évidence combien il importe que la mesure qui est proposée soit adoptée. La même note démontre également que S. M. est en droit d'attendre de la S. Porte une explication de la droiture de ses intentions et de se voir consultée sur l'objet en question.

Dans le cas où les intentions respectives se trouveraient dans le plus parfait accord, il faut que la S. Porte déclare sans détour qu'elle est dans la résolution sincère de prouver, non seulement par des paroles, mais par des faits, qu'elle est prête à exécuter à l'avenir la lettre et l'esprit de tous les traités et actes politiques et commerciaux, pour que S. M. l'Empereur de Russie puisse prendre sur elle le soin d'aviser aux moyens que lui commandent à la fois sa propre dignité, le retour de la tranquillité générale, et l'intérêt des deux provinces, dont elle garantit, l'existence et la durée, ainsi que le maintien de leurs privilèges.

Le soussigné doit faire connaître officiellement et en termes précis que S. M. l'Empereur, son maître, lui a expressément ordonné de demander que sa note fût, sans délai, mise sous les yeux de Sa Hautesse.

(1) Nota ambasadorului Rusiei, Italinski, către Sublima Pörtă, despre depunerea principilor Valachiei și Moldovei și despre cererile Curței imperiale rusești.

Péra, le 17 (29) Septembre, 1806.

«Le soussigné, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de S. M. l'Empereur de toutes les Russies, n'avait fait qu'obéir aux ordres précis de son Auguste Souverain en remettant à la S. P. le 16/28 du mois dernier la note à laquelle elle vient de faire une réponse négative sur quelques objets, contradictoire avec les faits et les traités sur d'autres, évasive et illusoire sur tout le reste.

La protestul Elciului rusesc se unesc și ambasadorul Angliei, care și el depune la Pórtă o notă fulminantă în contra mazilirii celor doi Domnitori, amenințând și acuzând pe Pórtă, că s'a dat cu totul sub influența Franciei. Generalul Sebastiani vestesce acésta într'un P. S. la scrisórea sa din Pera, de la 29 August 1806 st. n. și mai apoi într'altă scrisóre a lui din 21 Septembre 1806 către Talleyrand, în care dice că: «Ambasadorul Angliei nu mai jócă la Constantinopole, decât rolul unui agent al domnului Italinsky. Și unul și altul amenință cu rásboiú grabnic și teribil Pórtă otomană, vestindu-í că s'a format o coalițiune nouă contra Franței, din Anglia, Rusia și Prusia (2).

S. M. Impériale ayant été informée de la nouvelle destitution des deux Hospodars de Valachie et de Moldavie, a expédié sur le champs au sous-signé un courrier extraordinaire, arivé ici avant-hier au soir. Elle lui ordonne d'exprimer son extrême mécontentement sur cette destitution arbitraire, faite au mépris du Hatti-Chérif émané en Septembre 1802, (les premiers jours de la lune de Djemazuil Ahir 1217) trois ans avant le terme qu'il prescrit sans en avoir donné aucun avis préalable à son Ministre, sans que le motif déterminant lui ait été d'avance communiqué et constaté de part et d'autre.

S. M. Impériale ne peut rester indifférente sur un pareil état de choses, et si par une suite de son extrême modération et de son désir de conserver la bonne harmonie avec l'Empire Ottoman, elle pouvait encore consentir à ajourner toute réclamation ultérieure sur une partie des griefs énoncés dans la susdite note du soussigné, il n'en saurait certes être de même de la destitution illégale et arbitraire des deux Hospodars. C'est une infraction manifeste aux engagements solennels de la S. P. envers la Cour Impér. de Russie. C'est un objet intimement lié à sa considération et à sa dignité par la protection que les traités lui donnent évidemment le droit d'accorder à ces Princes, et que des stipulations postérieures et toutes récentes encore entre les deux empires l'autorisent à exercer.»

(2) Generalul Sebastiani către Talleyrand, despre mânia ambasadorilor Rusiei, Angliei și Prusiei față cu schimbarea politiceí otomane, și despre purtarea principilor Moruzi și Ipsilanti.

Constantinople, le 21 Septembre, 1806.

«L'Ambassadeur d'Angleterre ne joue plus à Constantinople que le rôle de l'agent de M. d'Italinski. L'un et l'autre menacent d'une guerre prompte et terrible la Pótte Ottomane, à qui ils renouvellent tous les jours l'assurance d'une nouvelle coalition contre la France, composée de l'Angleterre, de la Russie et de la Prusse. Jusqu'à présent, les vociférations de M. d'Italinski ont produit peu d'effet: les demandes qu'il a faites ont été rejetées. Les nouveaux Princes de Moldavie et de Valachie qu'il voulait faire arrêter sont partis pour se mettre à la tête de leurs Principautés, et je suis par-

Lăsăm un moment Constantinopolea în starea de fierbere acolo produsă de la sosirea generalului Sebastiani și destituirea hotărîtă în secret a lui Ipsilante și Moruzi și ne întorcem în Principate.

Am adus cu documente narațiunea domniei acestor Domnitori până la anul 1806. Nu avem a reveni asupra lucrării noastre din acest punct de vedere. Să povestim acum cele ce în Bucuresci se întâmplă, cum și la Iași, în luna lui August 1806.

Am văzut că la 28 August st n., generalul Sebastiani pune data destituirii lui Ipsilante și a lui Moruzi. Alexandru Ipsilante era foarte bine însciițat de ce se petrecea la Constantinopole. Dionisie Eclisiarhul scrie, că de la Constantinopole era Ipsilante însciițat de capuchihaiăoa lui. În aceeași zi în care Sultanul Selim III semna actul de mazilire, adică la 16 (28) Aug. Alexandru Ipsilante fugea din Bucuresci, pretestând înaintea boierilor că se duce la moșia sa Afumați. Veți în ce mod naréză Dionisie Eclisiarhul, Fănuță (Zilot) și Fotino fuga lui C. A. Ipsilante:

«Capikihaiaoa de la Tarigrad a scris lui Vodă cu grabnici olăcari turci, dându-le mulți bani să mérégă foarte iute la beiul cu însciițare, scriind de tóte și să facă cum va face să scape cu viață. Tatăl său Alexandru Vodă Ipsilanti încă i-a scris, cum că s'a hotărît să-l iea viața, ci să caute ori cum va putea să scape cu capu a mână. Capikihaiaoa de la Rusciuk simțind ce se lucréză pentru Vodă, încă 'i-a scris, că Trăstănicoglu se pregătesce, ea fără de veste să-l cuprindă cu óste, ci să fugă cu capul a mână, că nu va rămânea din némul lui nici picior.

«Vodă Ipsilante luând aceste însciițări de odată, foarte s'a întristat și îndată a poruncit să închiză porțile curței domnesci cu tărie și cu mare pază, și de loc a poruncit Dómnei, ca în grabă să se gătéscă și să strîngă tóte ale casei de drum, asemenea a poruncit și celor din casă să strîngă tóte de grabă și să le așede de drum. A poruncit și la ginerii lui, în grabă cu totul să se gătéscă de drum. Poruncit'a și postelnicului i cămărașului, să adune tóte ale cămării, puindu-le în lădi să le încarce în care mocănesci. Poruncit'a vâtașilor de curte, în grabă să aducă care mocănesci să încarce calabalicurile. Poruncit'a lui Bași-ciohodar, buliuc-bașilor, barairactarilor, tunarilor, căpitanilor de panduri, căpitanilor de călărași, de grabă să se gătéscă iarăși cu ceta lui și cu armele sale, toți să fie gata de răsboi, spre paza și petrecerea Măriei-Sale. Așa luând toți grabnica poruncă a Măriei-Sale, în 3 sau 4 césuri tótă gătirea s'a făcut. Iar boierii cei mari prinđend de veste, că Vodă plécă cu tótă

venu à rendre tous ses efforts inutiles. Le nouveau Ministère me paraît de même sentiment que l'ancien à l'égard de la France, et j'espère qu'il marchera sur la même ligne.»

casa lui, s'a'au adunat la curtea domnescă și a'au intrat la Vodă grăindu-î: Măria-Ta, vedem că vrei să pleci din scaunul domnesc cu totă casa Măriei-Tale, și noi rămăind vom cădea în primejdie și în urgie împărătescă. Vodă a ȃis către d'nsii: Aveți ferman împărătesc să mă opriți? Boerii a'au răs-puns: nu avem. Vodă a ȃis: Dacă nu aveți ferman, să nu aveți nici o grijă, că nu veți pătimi nimic, iar de voiți rășboi' cu mine, sabie, și topuz este în mâna, mea, poftim. Și iar le a'au ȃis: Acum mă duc unde știu și fără zăbavă mă voi' întor'ce, ci d' v'ost' să căutați de trebile domnes'ci, ale veni-tului din ț'eră, precum este r'induit de Domnia mea, și să urmați ca cum ași fi însu-și Domnia mea de față și să mă înșciințați neîncetat de t'ote și e'ă încă voi' serie d' v'ost're și porunci cum să urmați și să rămăneți s'ănătoși. Și la 6 c'esuri din ȃi, a plecat întâiu' cu calabalicul și haremul cu ginerii lui, iar Măria-Sa dacă a isprăvit cuv'ntarea cu boerii în scurt a suit în caretă (și s'a apucat de s'ănăt'osa, precum se vorbesce între omen'i, că fuga este rușin'osă dar este s'ănăt'osă), și cu oște arnăuți, cioho-dari, cazaci, rumâni horvați și cazaci rumâni și panduri și tunarii cu tu-nurile și f'orte cu iuțime și cu grăbire a'au m'anat, av'end frică mare să nu' ajungă Turcii Trăstăricoglului (1).

Zilot (Fănuță) nu dă detalii asupra fugei din Bucuresci a lui C. Ipsilante, ci numai face istoricul intrigilor de la Constantinopole ale lui Alecu Suțu și Sebastiani contra lui Ipsilante, și urmărilor acelor fapte, așa:

«fiind că acest mare tiran Napoleon ținea în față prieteșug cu P'orta tur-cescă pentru cele mai ad'nci interesuri ale lui, care prieteșug v'ed'ndu-ȃ Aleco-Vodă Suțul și partida franțuzescă sprijinit fiind neconținut prin Elciul franțuzesc de la Tarigrad, v'enă Domnia Ț'erei-Romănesci. Ipsilanti și el în-sciințându-se de ac'osta și av'end și el tainică împărtașire cu Curtea Rusiei, partida rusescă fiind și aflându-se și Rusia pe aceste vremuri tare și pu-ternică și singură strașnică putere împotriva lui Napoleon, nu mai puțin și Turcilor gogoriță, au făcut cunoscută pornirea și lucrarea Suțului; și nu numai atât, ci trimise pe taină (P'orta) să iea și capul lui Ipsilanti; de care înșciințându-se Elciul rusesc, pe de o parte pe loc lăc' scire lui Ip-silanti ca să fugă să și scape capul, și pe de alta dete cuv'nt cătră Sultanul, că, ori să lase Domn tot pe Ipsilanti, până la 7 ani, cum serie hatihumaimurile, adecă hris'ovele Porții și legăturile între P'ortă cu Rusia sa'ă de nu el fuge la Curtea sa și atunci rășboiul va fi deschis, iar pricina de se punea Rusia pentru Constantin-Vodă Ipsilanti era adev'erat și a trahtaturilor ce făcuse el Rusiei în-vremile acestea, când Napoleon umbla cu t'ote meșteșugurile să surpe și pe Rusia, cum surpase și stricase și

(1) Tesauro II, pag. 205.

celelalte împărății și craii ale Europei, gata având războiul și cu dînsa, și pe taină amblând a ridica și pe Turci asupra ei, ca mai lesne să o surpe. Care lucru simțindu-l Ipsilanti și făcându-i-l cunoscut (la care ori bine aș făcut, ca o sămîntă creștină dorind de împărăție creștină seaș rēu, căci aș descoperit taina stăpînului seș, Turcul, altei împărății, este osebit a se judeca), Rusia fōrte s'aș fost îndatorat lui; și de aci, mîna drēptă avēndu-l la acēsta, cum și la arădicarea Sirbilor împotriva Porței (meșteșugind acēsta Rusia, ca să slăbescă puterea Turcului a nu putea să o pornescă tōtă asupra-și, după cum pohtia Napoleon, ci să aibă în inima stăpînirōi sale pe Sirbi piedecă), sta Rusia pentru dînsul a nu se mișca din domnia sa, fiindu-și cel mai trebuincios la acele îngozitōre pentru dînsa vremuri, ca să-și descopere planurile Turcului cu Franța împotriva-și. Care ocrotire a Rusiei pentru Ipsilante prin Eleiul ei la Tarigrad, cu ast-fel de hotărîre, adecă: ori Ipsilante Domn pînă la 7 ani, saș războiul este deschis, vedēnd-o Pōrta și focul războiului avēndu-l Sirbi aprins, cari și isbutia asupra Turcilor, cu greș fōrte îi venia a face hatîrul Francezului, unui vecin mai de departe, și a dobîndi vrăjmaș pe Rus, vecinul cel mai de aprōpe, și în vremea aceea mai vîrtos, cînd în lăuntru împărăției sale avea bold pe Sirbi, cum s'aș dis. Și așa fu silită Pōrta de a scōte pe Suțul din domnie și orîndui iar pe Constantin-Vodă Ipsilanti, și trimise fermanul de domnie tocmai în Rusia, unde se afla fugit cu Dōmna, cu heizadele și cu cei mai aleși Greci ai seși, de unde și plecă singur fără familie numai cu unui din boerii seși greci» (1).

D. N. D. Popescu în studiul: «Epoca Nedumerișilor» publicată în Calendarul seș pe 1893, đice, că C. Ipsilante, la trecerea prin Bucuresci a lui Sebastiani «se grăbia atāt prin viș graiș cāt și în scris să-și esprime sentimentele sale de amicie și devotament față cu Francia.»

Cum documentēză asemenea aserțiuni? Fotino spune, din contră că «generalul Sebastiani înțelegēndu-l pre C. Ipsilante că era partizan cu corpul și cu sufletul al Rușilor, s'a cercat cu tot felul de promiteri ca să 'l scōtă din convincțiunile lui și să-l înduplece a se lipi de politica francesă. *Ipsilante rămase statornic* și rēspunse că 'i era peste putință a se rumpe de partidul Rusiei (2).»

D. N. D. Popescu obicinuit mai mult a scrie nuvele decāt istorie, povestesc cu mare fantasie mēsurile ce C. Ipsilante le iea ca să întărăscă palatul, ba și Bucuresciul: «El (Ipsilant) a dat ordin ómenilor curței sale, ca să încue porțile palatului și să le pue în stare de apērare; dat-a ordin tuturor căpitanilor (?) de plăș, de poterași, (?) de panduri și de óste de țeară, (?) ca să

(1) Fănuță, pag. 83. 2) Pag. 91.

(2) Fotino II, pag. 220.

se adune în Bucuresci în cea mai mare grabă; strîns'a în jurul palatului său tótă ceta armaşilor şi a cazacilor, cărora le împărţi muniţiune cu îndestulare şi tainuri îndoite pentru o lună (?); dat'a ordin tunarilor ca să-şi aşeze tunurile deasupra zidurilor palatului (!) şi pus'a să cresteze tótă crésta zidurilor cu deschişături mici de meterezuri prin cari să încapă gurile cele largi ale şuişanelor; înconjurat'a zidurile palatului cu sentinele dese şi numeróse, pe cari le schimba la fie-care două ore (!!!) pentru ca privityherea să le fie neadormită şi după ce se asigură în privinţa palatului de orî-ce încălcare fără de veste din partea boerilor (???) încep să întărescă şi dealurile din marginea Bucurescilor cu tăbii de pămînt şi tunuri puse în meterezuri, precauţiuni cari băgă în mare grózá pe locuitorii oraşului (1).»

În memorul meu al 3-lea: «Pe file de céslov» prezentat Academiei, am reprodus acéstă informaţiune manuscrisă după cartea «*Pravoslavnica învăţatură*», tipărită la 1704 sub mitrop. Dositei:

«1806. Să se scie când a fugit Constantin Ipsilante la Muscali: în luna lui August 16 zile la 7 ceasuri din zi. . .» (2).

Explicaţiunea că C. Ipsilanti ar fi minţit pre boieri că se duce din Bucuresci numai până la moşia sa «*Afumaţi*», o daş boerii Divanului, pentru că de sigur se temeau să nu fie apoi apucaţi de Pórtă pentru fuga lui Ipsilante.

În realitate însă boerii trebuiau să fie fost în cunoscînţă deplină de decisiunea Domnitoriului de a fugi din ţeră, căci almintrelea nu ne-am putea explica cum de tocmai în aceeaşi zi, imediat, boerii rînduesc kapukehaiale noui pe la serhaturi (3) şi chiar de a 2-a zi adreséză către toţi ispravnicii de judeţe următórea carte deschisă:

«Facem d-vóstră în scire, că ieri la 16 ale următórei la 10 césuri din zi, Măria-Sa Constantin-Vodă Ipsilanti, fără de veste, au plecat de aici cu cuvînt că se duce la moşia Măriei-Sale Afumaţilor, luând împreună tótă familia sa şi pe toţi boerii greci cu tótă *ekpaiava* şi cu toţi ostaşii Măriei-Sale şi cu tóte că la plecare spunerea Măriei-Sale era, cum că merge la Afumaţi, precum am şis, dar după ducerea sa de aici am luat piroforie, că au apucat pe drumul Braşovului către ţera nemţescă, ci fiind-că acéstă întîmplare vestindu-se la obşte póte să se dea norodului vre-o spaimă,

(1) Pag. 92 Calendar 1893.

(2) Veđi şi la Fotino, tom II, pag. 218, 220, 221, 222.

(3) La Vidin a fost numit Paharnicul Ilie; la Rusciuc Slugerul Bali, la Brăila Biv al 2-lea Armaş Gheorghe; la Nicopóia-Polcovnic Hurmuzake; la Silistra: Armaş Iordache Voiti-neanu. Li se ordona «să caute trebile serhatului cu bună orinduală de a nu se întîmpla cel mai mic cusur şi pentru orî-ce mada vor avea trebuinţă de povaţă să însciinteze ca să ieia porunci domnesci» (original Bibl. V. A. U.)

de aceea iată într'adins vă scriem, să profitați însciințările d-văstre către toți zabiții, i zăpaci și parcălabii și tuturor deobște locuitori încredințându-i și adevărindu-le, că țera este în pace și ca să nu aibă nimeni nici un fel de frică sau temere, nici să se facă vre-o turburare între dînșii sau strămutare, ci să stea toți în liniște la locașurile lor, *fiind-că din cés în cés așt ptăm să sosescă de la prea înalta Pórtă Capiolan cu vestire de Domnie nouă.* Ci dar să fiți d-tre cu priveghere, ca nu cumvași din pricina *unora ce sunt iubitori de răzvrătiri*, să se întâmple vre-o spaimă de turburare între locuitori, îngrijind d-tre de a nu li se face niscai-va jafuri sau mâncătorii de către cinevași; ci să aveți a cauta trebile județului cu tótă orînduiala, cu liniște și fără de cusur, întocmai precum vă scriem așa să urmați și fiți sănătoși. Fiți cu luare aminte să nu se întâmple vre-un cusur, căci apoi cu hotărîre să știți că înși-vă aveți a răspunde și a da sémă. «1806 August 17.» (1)

Din însăși acésta poruncă a Divanului se vede lămurit, că boierii sciau cauza fugii lui C. Ipsilanti, de óre-ce spun, că «*din ceas în ceas așteptăm să sosescă de la P. I. Pórtă Kapiolan cu vestire de Domnie nouă.*»

Și nu numai boierii din Bucuresci sciau despre acésta, ci și Caimacanul Craiovei, Arghiropolu, care acela fugi și el imediat după fuga Domnitorului, de aduse mare spaimă în greú încercatul oraș al Craiovei, ba și în tóte cinci județele oltene.

Divanul din Bucuresci aflând de acésta spaimă de peste Olt, adresă județelor acelora următórea carte deschisă:

«Cinstiți d-vóstră boeri ispravnicii ot sud... Aci luarăm însciințare, cum că din pricina fugirii postelnicului Arghiropolu, ce se afla caimacam, s'ar fi pricinuit locuitorilor o mare spaimă și turburare, în cât aú început a se și răspîndi unii din ei, Pentru care mirare avem: cum de ați îngăduit d-vóstră a se face o urmare ca acésta? La care acésta ne am mirat fórté pentru nechibzuirea d-vóstră și puțina îngrijire ce aveți de liniștea locuitorilor, în vreme ce d-vóstră erați datorii, ca îndată, pe de o parte să fi pornit menzil spre a Vă pliroforisi de aci pentru adevérul lucrurilor, pe de altă parte să fi eșit în județ, ca să vă arétați locuitorilor și să-i fi încredințat că n'aú a fi întru nici un fel de frică sau temere, fiind că țara este în bună pace; care acésta neurmând'o d-vóstră sunteți în mare vină. Ci dar iată vă poruncim, să puneți tótă osîrdia și să metahirisiți tóte cuviinciósele mijlóce, spre a aduna la loc pre cei risipiți și spre a-i adevéri cu tótă încredințarea, că țara este în bună pace, să n'aibă nimeni nici un fel de temere aú frică, fiind-că noi *aici din ceas în ceas așteptăm sosirea caimacamului cu Domnie nouă.* Ci dar urmați întocmai cum vă scriem și liniștiți norodul acolo, căci în urmă aveți a da greú răspuns» 1806 August 20 (2).

(1) Orig. la Bibl. Urechia din Galați.

(2) Originalul la Bibl. Urechia.

În aceeași zi de 20 August, Mitropolitul și boierii scriseră Episcopului de Argeș «să se scôle să vie la Bucuresci, fiind prea trebuincios.»

Tot în interesul liniștei locuitorilor din țară și din Bucuresci, Divanul luă diverse alte măsuri. Așa: 1. rîndui la Craiova vechil, adică locoțiitor de caimacam pre logofétul Costache Caliarhi.

2. Numi vechil Agiei din Bucuresci pre logofétul Bălăceanu.

3. Scrise acestuia în 1806 Aug. 22 și marelui spătar, să opréscă obiceiul slobođirei de arme ziua și nóptea prin mahalale și oraș, ca să nu se întîmple *sinhisis* și *spaimă locuitorilor* politiei (1).

4. Divanul ordonă vătășilor din tóte plaiurile țerei că «cu tóte că și fără de acéstă poruncă credem că vei fi păzit până acum datoria slujbei tale pentru paza plaiului, dar iată și noi prin acéstă strașnic îți poruncim, să fii nelipsit din plaiu, unde să te afli cu toți poterașii și plăiașii tēi păzind și ziua și nóptea cu privighere de a nu lăsa să trecă prin plaiu *nimenea* și *nimica*, ci să fie poprit fies-ce lucru și până ce nu vei vedea teșcherea iscălită de înși-ne noi, nici într'un chip să nu se slobódă a trece, căci de se va face vre-o urmare împotrivă însuți vei avea a da sémă și strașnică pedépsă vei cerca. Asemene și de cele care-ți sunt sciute după cuprinderea poruncilor ce-ți sunt date mai dinainte și sunt *embodisite*, orî zaherele și cu un cuvînt saū verî-ce, îți poruncim făr de porunca nóstră de slobođenie să nu trecă. Acésta!». — 1806 August 22.

Cu acéstă poruncă divanul nu avea în vedere numai interesele vămii, ci și împedicarea risipirei țerii, sub impresiunea spaimēi în urma fugei lui C. Al. Ipsilant.

Peste 8 zile de la fuga din Bucuresci a lui C. Ipsilante sosiră acolo Caimacamiș trimiși de noul Domnitor Al. Suțu. Aceștia erau Dumitrache

(1) Fiind-că mulți din cei rău nărăviți în tóte noptile slobod puscî și pistóle prin tîrg cât și prin mahalale, dintr'a căroră pricină póte să se întîmple *sinhisis* și *spaimă locuitorilor* politiei; pentru aceea dar se cuvine a da poruncă strașnică străjilor d-tale, ce se înconjóră în poporul agiei (*respective spătării*) să priveghieze ca de acum înainte nimenia să nu se mai îndrăsnéscă a slobodi armă nici ziua nici nóptea, iar pe care îl vor prinde și vor dovedi că a urmat acéstă faptă, într'acel ceas ridicându-l să-l aducă aici la Agie împreună cu armele sale spre a-și lua căđuta pedeapsă. De care acésta asemenea s'aū scris și d-sale vel spătar; deosebit să dai poruncă, ca de astă-zi înainte verî carele se va găsi purtând asupra-și arme aici în politie făr de a fi supus saū cunoscut de nefer la vre-un ogeac din cele sciute, numai decăt și aceľuia luându-i-se armele să se aducă împreună cu ele aici la Agie. Așiderea să se facă cunoscut la toți de obște, ca de la un ceas din nóptea nainte nimeni nu este slobod și volnic a mai umbla prin politie făr de felinar, iar vericarele se va aréta împotrivă următor i se va da cuviinciosul *nizam* (?) Acésta.

Semnat *Dositeiū mitropolitul, Dumitrache Vel Ban.*

Hangeri și Biv vel aga Costache Vlahuță. Caimăcămia vestesce acésta și noua domnie, 25 August 1806, prin următórea carte deschisă, la toți ispravnicii:

Publicații la tóte județele țării de vestirea Domniei noue.

Noi caimacamii țării Romănesci. — Cinstiți dumné-vóstră boerii ispravnici ot sud... vė facem în scire, că astăđi la 25 ale acesteia următóre, cu dumnélor frații boerii caimacamii ce aũ sosit de la Țarigrad biv vel D. Hangeri și biv vel Aga Costache Vlahuță, am primit pré Inalta Impărătéscă poruncă vestitóre, că s'aũ orĩnduit de la pré înalta Pórtă, Domn și stăpân țerii nóstre, Măria Sa Alexandru Vodă Suțul; primind și de la însuși Măria Sa Vodă luminată carte cuprindétóre cu acéstă vestire; decĩ nu lipsim a vė scrie dumneavóstră, ca îndată după primirea acesteia, numai decăt să publicuiți acésta făcend'o sciută la tóte județele, ca să se bucure cu toții și să róge pre milostivul Dumneđeu pentru întărirea prea puterniceii nóstre împărătii (a căruia stăpănire fie neclătítă în veci), cum și pentru Măria Sa pré Înălțatul nostru Domn, ca să-l păzescă în bună stare într'acést prea luminat scaun al stăpănirii Măriei Sale; de care să-ĩ și adeveriți dumné-vóstră pe toți, că aũ să viețuiască într'o fericită petrecere, fiind-că înțelepciunea, blĩndețele, firésca milostivire și buna ocărmuire a Măriei Sale sunt sciute de obște, atât mai d'inaute când s'aũ aflat Măria Sa aci din vremea Măriei Sale a domniei din Moldova, cât și mai virtos din diestima vremii ce aũ domnit aci după rėsvrătire, când atunci tot norodul țerii fiind risipit și imprăștiat, Măria Sa cu părinteasca durere, prin silința ce aũ pus s'aũ orĩnduit și cu înțelepte mijlócele Măriei Sale pre toți i-aũ strĩns și i-aũ adunat pe la locașurile lor păzindu-ĩ și apėrându-ĩ de cele împotriva necazurilor spaimă și turburări ce pătĩmiseră până atunci; așa dar și acum să fie cu toții bine încredințați, că asemenea aũ să petrecă în liniște cu tot repausul și odihna lor, apėrați de jafuri și de veri-ce alte nedreptăți și orĩ-ce spaimă se va fi încuibat în inimele lor acum într'aceste trecute đile, fieș-ce care să lepede de la sine tótă frica și să nu fie nimenea în nici un fel de grijă saũ temere, fiind-că din mila lui Dumneđeu, țara este în bună pace, Domn și stăpân avem înțelept, blĩnd, milostiv și iubitor de dreptate, și de se va fi și strămutat cine-va de pe locurile lor, să se întórcă fieș-care la odihna sa, să și caute de agonisita și hrana sa, și să se apuce mai virtos de lucrarea pămĩntului, făcend'u-și arăturile cele obicinuit, de acum din vremea

tómnii, fiind-că acestea sunt chiar pentru al lor folos și obștească înbelșugare. Acésta! (1). 1806 August 25.

Boerii munteni îngrijați nu cum-va să li se facă vre-o imputare că au conlucrat cu Ipsilante și că nu l'au împeditat de a fugi, socotiră util să-și manifeste alipirea lor către Pórtă prin un arz, prin care pe de o parte să-și mulțămescă pentru noua domnie, și pe de alta, în speranța că noul Domn va isbuti să facă primită arătarea boerilor, arzului descrie starea de sărăcie a țării și are de scop de a mijloci să nu mai cêră noue zaherele de la țerà, că nu are de unde să dea (2).

(1) Cod. XLIX, fila 266.

(2) *Arzul către împărăție de mulțămire pentru Domnie-nouă a Măriei Sale Alexandru Nicolae Șuțu Voevod.*

Noi prea plecați robi ai prea puternicei Impărății, smeritul Mitropolit, Episcopii, egumeni, tótă ceta bisericéscă, boerii cei d'intăi, al doilea și al treilea, mazilii, căpitaniii, vătavii d'impreună și cu tot norodul Țării Românești, credincioșele raiale prea puternicei Impărății, printr'acest de obște prea plecat al nostru Arzmagzar, facem arătare, că astăzi, la 25 ale acestor următoare luni, au sosit prea Înaltul Impărătesc zapt firman cu vestire de noua Domnie d'impreună și cu Domnialor boerii caimacamii ai Măriei Sale prea Înălțatului nostru Domn Alexandru Nicolae Șuțu V-vod, a căruia înțelepciune, blândețe și bună ocârmuire fiindu-ne știute, atât de mai înainte, din Domnia Măriei Sale cea de la Moldova, cât și mai virtos din diéstima vremii ce au Domnit aici după resvrătire, când au arătat către prea puternica Impărăție cea cu multă rîvnă, credință, înțelepte mijloce ale ocârmuirii, și părintésca blândețe întru acésta țerà, nu avem alt mijloc vrednic de mulțămire către prea milostiva și către prea puternica noastră Impărăție (a căruia pronie de apurarea grijesce și lucréză cele de binele și folosul nostru supușilor săi robi și al sêracilor locuitori ai acestei Țării), ci ridicând mânele noastre către prea Înălțatul și prea puternicul Dumnezeu, neîncetat ne rugăm pentru întărirea prea puternicei Impărății, ca să i se mărescă stăpânirea și puterea în veci, cum și pentru Măria Sa Domnul nostru ca să-l păzescă cu buna stare întru acest prea luminat scaun stăpânirii Măriei Sale, a căruia bună sosire, din cele mai trebuincioșe și grabnice fiind, se așteptă de către tot memlechetul cu mare bucurie; către acesta cu cea până la pămînt închinăciune, iarăși facem arătare pentru cea vrednică de mare jale, starea și halul țării noastre, că în curgeră acestor trei, patru ani trecuți, pe lângă alte distihii ce au fost ale timpurilor, cea mai mare stingere și sărăcie s'au pricinuit acestui pămînt din greutatea ernurilor ce au fost, neobișnuite și neasemănate cu alți ani, care nici odinioară nu au mai fost, nici de bătrânii noștri nu s'a mai pomenit să se fi mai întimplat aceste feluri de erni grele și rele, căci înce-

Două zile după instalarea noiei căimăcămii, ea urmăresce averea rămasă în țără a lui Const. Ipsilant, prin următoarea carte:

«*Noi Caimacamii țării Românești.*—Cinstit dumné-ta Arhon-Vornice Go-

perea lor fiind în vremea toamnă, «când atunci este rînduiala după clima locului de aci a se lucra pămîntul cu arături și a se pune semănăturile de bucate) ne-au făcut de am rămas fără de semănături; pentru-că lungimea ernilor întîndându-se înainte adecă și în vremea primă-verii, le-a pricinuit și periciune la tot felul de dobitoce murind ca de năpraznă o nenumărată mulțime de vite, încă și din acei câți au apucat de au arat și au semănat, nici aceia nu s'a putut folosi cu nimic; pentru-că în unii timpî fiind secetă n'au rodit, în alți timpî fiind mulțime de ploî neconținute și potópe de apă, au fost fără puțință a secera, a se triera și a se strînge acel puțin rod ce se aréta, rămîind de au putredit peste cîmp și bucatele și fînețele; de care acéstă sărăcie și lipsa bucatelor și periciunea vitelor ce s'a întîmplat, apururea am arétat, am rugat prin Anaforalele nóstre pe Domnul, ce se află orînduit aicea însă am făcut și osebit Arz către prea înaltul Devlet ca să le trimită și să le aréte și să le facă tóte aceste sciute către prea Puternica Pórtă, dară de s'au trimis și de au făcut vre-o arétare sau nu, noi nu scim, că nici un fel de răspuns nu am luat, și nici măcar vre-o cătuși de puțin mîngăere de la nimene n'am vădut; atâta vedem, că cererile și luările de la țără, s'au făcut fără osebite, întocmai ca și în vremea timpilor celor rodnicî și cu îmbelșugare, și de nevoie au fost siliți săracii locuitorî de a cumpăra bucate de prin alte părți cu îndoit și întreit preț, și au împlinit Zaherelele ce s'au cerut, și acum de multă lipsă și sărăcie în care se află ticălósa țără, am rămas cu toții de nu scim ce să mai facem; ci ne rugăm să facă prea puternica Impărăție milă cu noi și cu săracii locuitorî, ca după starea în care se află ticălósa țără să dea și să răspundă la tóte cererile pe cât le este averea lor, că suntem cu toții de la mare până la mic cu osârdie și silință ca să le împlinim pe cât se află, iară să nu fie siliți săracii ca din lipsa lor să împlinescă cereri peste puțință lor, căci precum am dis, întru acéstă dată țera se află la mare lipsă și sărăcie din pricina nerodirei (pămîntului) timpilor și a periciunei vitelor și altor întîmplătoare supărări și sărăcii, ce au cercat și au pătimit între acești ani, cum și deosebit a sciutelor și nesuferitelor supărări ce tot-déuna trag de către vecinii Sarhatlii, în cât și hotarele țării le-au călcat, și în scurt tótă paza Nizamului țării s'au stricat, mare milă va face prea puternica împărăție cu săracii locuitorî, când îi va mântui și îi va apăra de aceste rele și nesuferite pătimirî și necazuri. Noi ca nisce supuși și credincioși ai înaltului Devlet, după datorria ce avem arétăm tótă starea și tot halul țării, și fiind-că după milostivul Dumneđeu, altă năzuință nu avem decăt la mila prea puternicei Impărății, ne rugăm fierbinte să caute cu ochii cei plini de milostivire asupra nóstră care de la părintii și moșii nóstrii sunt supuși și credincioși robî ai prea puternicei Impărății, să facă milă cu săraca și ticălósa țera nóstră; și cum milostivul Dumneđeu va lumina pe prea puternica Impărăție și prea slăviții nóstri stăpâni.—1806, August 25.

lescule, fiind-că după fuga Măriei Sale Constantin Vodă Ipsilant, este trebuință a se face știute ori-ce lucruri ale Măriei Sale, se vor fi aflând aici în țără, pohtim pe dumné-ta să faci de acéști cercetare cu tótă scumpé-tatea, ca să te pliroforiseci și să te adeverezî bine ce lucruri anume se află, unde sunt, și de către cine se țin? și făcând catagrafiî de tóte aceste pe larg, să ne aréți în scris.—1806, August 27.

Dositeiū al Ungro-Vlahiî, Dumitrache Ghica Ban, Dumitrache Racoviță Ban, Manolache Brâncovénu Ban, Scarlat Ghica vel Spătar, Manolache Crețulescu Ban, Constantin Filipescu Vel Vistier, Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Vel Vornic, Dumitrache Hangeri, Costache Vlăhuț.

O altă lucrare a Caimacamiei fu pitacul ei către marele Spătar, tot din 27 August 1806, prin care spune, că de óre-ce aŭ aflat «că unîi din cei nă-răviți și voitori de rău, nisce ómenî de multe feluri de stări, cari înconjurându-se încóce și încolo aici, înăuntru politiei, risipesc la auđurile ómenilor unele vorbe cu totul neînfințate și mincinóse, vrénd și cugetând ca cu acele să turbure liniștea tuturor de obște și fără de nici o pricină să aducă spaimă la inimile lor și turburare. De aceea cu deadinsul scriem D-tale, ca numai decât să dai poruncă a striga pristavul și a publicui prin tot semtul spătăriei aceleia, adecă, că de acum înainte ori-care și de verî-ce stare de om va fi, să nu mai îndrăsnéscă a scóte din gura sa la nici o parte de loc vre-un acest feliū de netrebnic și pricinuit de turburare cuvînt. Iar când și după acéști vestire și poruncă împotriva se va dovedi de cine va cum că aŭ îndrăznit a urma un acest fel de berechet (care cu totul este poprit) unul ca acela de verî de ce fel de stare care să se pótă ridica la închisórea spătăriei, numai decât să se ridice ca să și iea apoi căđuta pedépsă chiar într'acel loc unde se va dovedi... acéști faptă, spre pilda și altora asemenea lui; iar împotriva fiind într'alt feliū de stare, numai decât să ni se arate de către D-ta ca să se dea în urmă și pentru acela cuviinciosul nizam.—1806, August 27.

Mitropolit (Dositeiū) Dumitrache Ban, vel Ban, vel Vist. Radu Golescu, Dumitrache Hangeri (1). O asemenea poruncă saŭ pitac s'a trimes și la Aga.

Două ڟile apoi Căimăcămia mai adreséză Divanului Craiovei și în genere la toți boeriî Craioveni următórea carte deschisă:

(1) Orig. la Bibl. Urechiă Galați.

*De la noi Caimacamii țării Românești către totă obștea Dumnélor
boerilor Craioveni.*

Am vădut răspunsul ce faceți d-vóstră către prea Sfinția sa Părintele Mitropolit și către dumnélor trații boeri pămîntenii la cele ce vi s'a fost scris de aci cu Serdariu Iancu și atât din scrisele d-vóstră cât și mai virtos din copia pitacului ce vi s'a arătat acolo de Proin-caimacamu, care s'a cetit aici de noi, vedënd și înțelegënd înșelăciunea ce vi s'a urmat nu lipsim a răspunde d-vóstră, că într'adevăr s'a făcut la noi bine cunoscut că «pentru cea din Craiova turburare a d-vóstră a-ți avut îndestulă pricină a vă spăimînta; ci fiind că acum v'ați pliroforisit bine că tóte acelea aũ fost neadevurate, căci Bucurescii aũ fost și sunt în liniște, cum și tótă țeara este în bună pace; Iată și noi acum de isnovă scriem d-vóstră să vă întórceți cu toți înapoi pe la locașurile d-vóstră, silindu-vă de împreună și cu dumnélui vechilul *caimacamiei*, ca și pe toți alți căți de acolo din Craiova și dintre cele cincî județe se vor fi risipit, să vă osîrduiți cu înțeleptele mijlócele d-vóstră spre a-ı întórce înapoi, strîngendu-ı și adunându-ı pe toți pe la locașurile lor, și vă încredințăm, Arhondes, că după cea din fire bunătate, blândețe și milostivire a Măriei sale lui Vodă, și de la buna cugetare ce ne este sciută că are către tótă ceta boerescă cum și către toți locuitorii acestei patrii, aveți a dobândi și a câștiga negreșit, atât fie-carele în parte după *meritul* său, cât și toți de obște mila Măriei sale; ci dar precum vă scriem, siliți-vă a stinge tótă turburarea de acolo, și a-ı aduce pe toți întru cea deplină liniște, ca să se cunóscă de către Măria sa osîrdnica slujbă și credința d-vóstră. Acésta. 1806 August 29 (1).

Noua caimacamie nu se pórtă cu asuprime față cu boierii greci rămași în țeră după fuga lui C. Ipsilant. Chiar și fostul caimacam al Craiovei posteln. Arghiropol, cel care vedurăm cum prin fuga lui din Craiova, ocazionașă spaima Olteniei, se întórce la Bucuresci și Caimacamii, scriu în 27 August 1806, noulul vechil de caimacamie de Craiova, logofétului Costache Caliarh, să aibă a trimete la Bucuresci spre a se restitui lui Arghiropolu, tóte lucrurile lui «care lucruri poprindu-se de către epistații pandurilor, ne scrii d-ta că tóte acele lucruri s'a pus în păstrare la casa unui Constantin Polcovnic. Ci dar scriem D-tale, că tóte acele lucruri câte sunt arătate în foaia ce ni-ai trimes, cu doi-trei ómeni rînduiți într'adins de pază, să le trimeți aici negreșit, ca să se dea dumnealui Polcovnicului. Acésta!» (2).

(1) Cod. XLIX, fila 266—267.

(2) Copie veche după originalul la Bibl. Urechii în Galați.

*

Administrațiunea căimăcămiei. Tótă atențiunea și activitatea ei fu îndreptată asupra finanțelor. Din acéstă direcțiune sunt totu-și puține acte ce am aflat sub semnătura ei. Intre acestea cităm:

Ponturile după care este a se percepe în 1806 vinăriciul vîndut la *cochii-vechi*. Actul, ce dăm în notă, este din 30 August 1806 și e sub semnătura întregului divan și a celor doi caimacamî D. Hangeri și C. Vlahuț (1):

(1) *Noi Caimacamii Tării Românești.*— Fiind-că pe anul acesta 1806 aŭ cumpărat vinăriciul domnesc cel obicinuit de la sud. s'aŭ dat dar de la noi aceste ponturi la mânia numitului boeriŭ cumpărător, cu care să aibă a orândui slujbaș în tóte popórele acestuî județ să caute venitul sluibei cu urmare după ponturile ce se cuprind mai jos, care încă de la lét. 1803, prin chibzuire de obște s'aŭ întocmit și s'aŭ întărit, cu hotărîre domnescă, ca să lipsescă cu totul acele din trecuți ani catahrisis, și nu numai acea încărcătură la dece, două, cu nume de obiceiŭ să nu se mai facă, ci nici alte nedreptăți, năpăstuirii și pagube locuitorilor întru nimic mai mult peste dreptul visteriei să nu se mai facă; care ponturi sunt acestea adecă:

1. Mitropolia, câte trele episcopiile, mănăstirile cele mari cu metoșele lor, dumné-lor Veliții boeri, al doilea și al treilea, până la boeria cea mai de pe urmă, ce se face cu caftan, și feciorii de boeri, și jupănesele vèduve ce le vor fi stătut hărbații până la cea de pe urmă boerie cu caftan, precum și némurile și boerinașii mazili și alți, ce aŭ hrisóve și cărți domnesci ale trecuților domni, vinăriciŭ să nu plătescă.

2. Toți cei-l alți de obște să plătescă la orînduiții slujbașii vinăriciŭ, drept câte cincî banî de vadră fără de altă încărcătură.

3. Mănăstirile și bisericile câte aŭ hrisóve și cărți domnesci înoite de trecutul domn, să aibă ași luă milele pe deplin, precum și adausurile și milele noue ce s'aŭ mai făcut asemenea aŭ să și le ia pe deplin, urmându-se după cuprinderea hrisóvelor și a cărților ce aŭ, cari să aibă a le arêta la vinăriceri.

4. Toți cei ce sunt subt privilegiuri de a scuti vinăriciul, fórte să se ferescă a nu cercă să scutescă vinăriciul vre-unuia din cei ce plătesc vinăriciŭ, pentru că orî-carele se va află într'o faptă ca acésta, va âmblă a scuti vinul, dovedindu-se de boeriŭ vinăriceri, să lŭ apuce să plătescă vinăriciul îndoit.

5. Măsurătórea să se facă dréptă cu cotul înfierat, ce s'aŭ dat slujbașilor de la Visterie, care măsurátóre să se facă după ce fierbe vinul, iar nu mai înainte, și să nu strîmbeze cotul nici într'o parte nici într'alta, ci să-l pue drept în vas, cum și la lung, dóga ce este afară din fund să nu o puie în măsurátóre, ci să măsóre lungul numai din fund și până în fund, lip-sind precum am đis mai sus acea încărcătură la dece două, a nu se mai face nici odată.

6. Rëveșele de plată, ce se daŭ la mâna celor ce plătesc vinăriciul să se facă cu deslușire, adică să se scrie într'insul așa: atâția banî aŭ dat cutare

Pilac pentru oeril îndoit, și pentru două parale adaus la vinăriciū.

Cinstit dumnéta frate Arhon vel Vist. Filipescu, fiind-că pentru mântuirea și scăparea atât a tuturor de obște patrioților noștri ot peste Olt, care este jumătate ținutului țerii noastre, cât și pentru totă țera, de către înfricoșata și primejdiósa pornire a oștilor de la Diiu, alt mijloc nu avem spre întîmpinarea grósniceí cererí ce ni se face, fără numai a se vinde îndoit oeritul acestui an, decí cu sfatul de obște scriem dumitale, ca în acest chip să puí acum în grabă a se face vîndarea oeritului, precum am

vinăriciū pe atâtea vedre într'atâtea vase, care fac talerí : atátia și iarăși asemenea rēvaș să pue în fundul fie-căruia vas cu suma banilor ce aū plătit și cu numele stăpânului vasului, care rēvașe să le lipescă în fundul vasului spre a fi știut, pentru care aceste rēvașe să nu iae vinăriciū nici o pară; să se dea și la mânia scăunașului de fieș-care popor fóie iscălită de însuși Taxildariu, și în tot vasul câte vedre aū fost, și câți bani i s'aū făcut pe suma vedrelor ce aū plătit, care fóie nimenea să fie volnic a o luá din mânia scăunașului, ci să stea la dînsul, avēnd datorie să o păstreze scăunașul până când din poruncă i se va cere, ca să o arēte la vreme de trebuință.

Făcēdu-se măsurătoare și plătind vinăriciul, îndată să dea slobođenie slujbașul a-și ridica vasele negustorií, fără de a cere vre un avaet, cu pricină căci i-aū slobođit mai nainte de alí, după cum se nărăvise de la o vreme încóce, decát pentru rēvașul ce i va dá de slobođenie către scăunaș să ieá vinăriciul numai două parale.

8. La scaunile de carne mōnăstirescī și boerescī și cele ce sunt scutite cu cărți domnescī, să nu aibă nici un fel de amestec Taxildarul seaū slujbașii a le face vre o cerere cu nume de avaet.

9. Pricinile și judecățile ce se vor întîmpla între Podgorenii popórelor de la acel județ, să se caute de boerul taxildar, ferindu se însă de a globi seaū jăful pe cine-va, fără de numai să le caute dreptățile într'adevēr, iar slujbașii să nu se îndrăsnescă fără de scirea și porunca taxildarului de a face cevași, cum nici Ispravnicii să nu se amestece la judecățile Podgorenilor, iar când taxildarul, ori slujbașii, vor face năpăstuire și jafurí, atunci datori să fie Ispravnicii a ne da în șcire.

10. Pentru mîncarea slujbașilor și pentru hrana cailor lor, orí-ce le va trebui sa cumpere cu bani, fără de a nu se supēră cine-va măcar cu cât de puțin.

11. Paralele de cramă să nu se iea, fără numai paralele rēvașului de slobođenie bușilor, cum s'a đis mai sus la punctul al șeptelea.

12. La popórele ce sunt cu totul mōnăstirescī să nu aibă vinăricerii întru nimic a face, ci numai de orînduiții mōnăstirescī să se mēsóre cu cotul domnesc dat de la visterie, să scrie și să iea bani, urmând întocmai după aceste Ponturí, a nu năpăstui seaū a încărca pe cine-va măcar cu o vadră, căci ca nisce nemulțamitorí milii domnescī ce aū, fórtē strașnic se vor pedepsi; iar la popórele carí aū și vinăricerí domnescī și mōnăstirescī, ómenii mōnăstirei să ámble cu vinăricerii domnescī împreună, ca să scrie după

dis îndoit, însă acest fel să se vîndă oeritul numai pămîntenilor, iar nu și al sudiților. Asemenea să iea estimp și vinăriciū încă cu câte două parale la vadră pe lângă acei cinci bani ce sunt obicînuți, cum și la pōporele acelea unde sunt mili monăstirescī de ieaū toți bani și de la acelea să iea tot asemenea câte alte două parale de vadră, care acest adaus al vinăriciului să-l orînduească a-l strînge tot aceiași taxildari ce se află acum pe la județe. Dosofteiu al Ungro-Vlahiei, Nectarie Rîmnic, Iosif Argeș, Constantin Buzău, Dumitrache Ghica Ban, Costache Ghica Ban, Vel Spătar Scarlat Ghica, Manolache Crețulescu Ban, Radu Golescu Vornic, Isac Ralet, Constantin Crețulescu, Radu Slătinenu, Barbu Știrbeiū, Ión Cămpinenu Vel Logof., Vel Logof. Grigorie Ghica, Vel Logof. Dumitrache Racoviță.—1806, Septembrie 12 (1).

Acéstă căimăcămie a lui Suțu avu de învins mari greutăți.

Cât simți Pasvantoglu că a fugit din Bucurescī Ipsilante pe dată, cum mai departe vom vedea, pōte înțelea cu Ipsilante și cu Rusia, Pasvantoglu se și decise a stōrce ceva bani de la țeră. El amenință, în Sept. cu invađiunea județelor oltene, deacă Divanul nu-i va trimete 100 de pungi de bani (2). Intr'o scrisōre de la 4 Oct. stil nou 1896, din Bucurescī, se spune că Pasvantoglu a și făcut incursiunea lui în Oltenia. Iată scrisōrea:

obiceiū și partea de bani a mōnăstirilor să-și iea mōnăstirile de plin, fară de a *pretenderisi* vinăriceriī, nici deciuială, nici cheltuială pentru ei.

13. După aceste mai sus numite ponturi aū să urmeze taxildariī și slujbașiī la căutatul acestei slujbe, iar care va urma în potrivă, la cel mai puțin lucru, să vie omul acela ce va fi cumpărat să dea jalbă și dovedindu-se vinovat acel taxildar seaū slujbaș nu numai să plătescă îndoit, ci să se și pedepsescă.

Pentru care strașnic se poruncesce și d-tale, taxildarule de la numitul județ, să cauți să fiți următori întocmai mai sus numitelor ponturi, atât însuși, cât și slujbașiī ce veī orîndui prin plăși, cărora să le citești și aceste ponturi, ca să le audă și să le înțelégă, spre a nu se cuteza a încărca la mēsurătōre cu cât de puțin pe cine va orī a âmbla cu alt-fel de cot, seaū cu coturi vechi din anii trecuți, orī a face niscai-va nedreptăți vre-unuia cu vre-un fel de meșteșug, orī niscai-va cheltueli locuitorilor pentru conace fără plată, ci cu totul să se ferescă de acel catahrosis, ce se urma mai înainte în trēba vinăriciului, căci hotărīre neschimbată este; pe unul ca acela de orī ce trēptă va fi, nu numai să se pue a întōrce îndoit, ci să se pedepsescă strașnic. Acésta scriem.—1806 August 30.

D. Al. Ungro Vlahiei: Dumitrache Banu, Dumitrașcu Racoviță Ban, Manolache Crețulescu Ban, Constantin Filipescu vel Vist., Radu Golescu, Dimitrie Hangeri, Constantin Vlahuț, Grigorie Brâncoveanu vel Logof. (Cod. XLXI, fila 273.)

(1) Cod. XLIX, fila 268—269.

(2) Tesaur. Dionisie II, pag. 206.

Du 4 Octobre, 1806.

«Les lettres de Bucarest du 4 Octobre annoncent qu'il règne en Valachie beaucoup d'inquiétude. Passavan-Oglou a profité du moment où l'ancien Prince était parti, où le nouveau n'était pas arrivé, pour faire une incursion en Valachie, dans le district de Crajova et pour exiger une contribution. On lui a envoyé deux-cent-cinquante bourses pour l'apaiser, et on a prié le consul de France d'interposer sa médiation. Le Consul mande qu'il y a consenti et qu'il a écrit à Pasavan Oglou. On ne sait pas encore le résultat de ses démarches.»

Fapta lui Pasvantoglu avu și alt imitator în Terseneclioglu.

Divanul ceru prin olac grabnic sfat de la noul Domn. Suțu îndemnă să dea ceva din banii ceruți, până va veni el. Cu atât mai mult erau nevoiți boerii să dea banii ceruți, cu cât oștea de panduri se risipise, căci Divanul refuzase de a continua lefile oștenilor și rămăsese numai câte-va sute de *Orvași* (arnăuși) opriți de boeri pentru paza Bucureștilor (1).

Ca să pótă face față la cererile de rechizițiuni în bani, Divanul se vede silit, nu numai a îndoi, cum vedorăm, unele biruri, precum oeritul și a se adăoga câte-va parale la altele, dar a recurge și la împrumuturi din țeară și Brașov. Așa la 10 Sept. 1806 Divanul țerii adresază următoarea notă către C. R. Consulatul austriac din București:

Către cinstita agenție a Chesaro K. C.

«De la Divanul Principatului Valahiei.—Fiind-că pentru cea de obște vedută următoarea peristasis și a politiei Craiovi și a județelor de acolo, avem grabnica trebuință de vre-o cinci-zeci mii de lei, ca să întîmpinăm primejdia și răul acesta, după dragostea prieteniei, ce se păzesce într'aceste două vecinătăți, și după cea de obște creștinescă datorie, pentru scăparea norodului de acolo, precum noi ne-am arătat și ne arătăm cu promitie la persistasis al trebuințelor ce s'aun întîmplat la vecinătate, să binevoiască cinstita agenție a ne întîmpina prin împrumutare cu zapis pe numita sumă de pe la negustorii sudii austriacesci și vom rămâne îndatorați a fi cunoscători facerii de bine.—1806, Septembrie 20 (2).

Dosolteiū Mitropolit, Radu Golescu, Dimitrie Ban, Manolache Crețulescu, Constantin Crețulescu, Vel Vist.

*

A vorbi de administrațiune, de justiție, de școlii, de cultură publică, de comerț etc. în situațiunea în care era țera muntenescă, sub căimăcămia lui Șuțu de la 1806, este a scrie lucruri fantastice. Din timpul administrațiunei Căimăcămiei lui Al. Suțu avem o circulară, din 11 Septembrie 1806,

(1) Dionisie Ecl., Tesaur II, p. 206.

(2) Cod. XLIX, fila 271.

către Ispravnicii și o proclamațiune către țeranii, în scop de a'î îndemna să facă arături de toamnă multe și să semene griu. Se cade să mai memorăm de un proces făcut de fostul Vornic Radu Golescu șetrarului Andrei Bozianu. Golescu reclamă de la acesta o însemnată sumă de bani ca havaet al vorniciei, pentru că acesta fusese vătaf de plaiu. Bozianu refuză a plăti dicând că el n'a cerut să fie numit vătaf de plaiu și că, ne deprins a jăfui lumea, s'a mărginit a primi venitul cinstit al postului. Acel venit îl cedeză întreg lui Golescu. Constantin Ipsilante și el aprobase refuzul onest al lui Bozianu. Căimăcămia avu și ea bunul simț a confirma vederile lui C. Ipsilante. (1).

(1) *Noi Caimacamii țerii românesce.* — Viind la Divan înaintea noastră Șătrarul Andrei Bosianu, unde fiind de față și dumné-lui fratele biv Vel Vornic Radu Golescu, după ce s'a ascultat jalba șătrarului, întreat fiind și dumné-lui Vornic, răspuse că măcar că în toate cărțile domnesci ale tuturor vătașilor din toate plaiurile Țerii este rînduit și hotărît anume cătă sumă de bani să dea fie-care vătaf havaet la dumné-lui Vel Vornic, dar dișe, că întocmirea acestor avaturii fiind făcută încă dintru cea d'întăiu domnie a Măriei Sale Alexandru Vodă Ipsilant, ele să fi și urmat darea avaturilor atuncî așa precum sunt rînduite prin cărți, dar de dece-doî-spre-dece ani încóce nu s'a urmat darea avaturilor după cuprinderea cărților domnesci, ci pe cât se pot învoi Vornicii cei mari cu fie-care vătaf atăta avaeț ieaū, și cum că dumné-lui nu cere de la șătraru mai multă sumă de cât numai taleri 3.000, pe lunile ce-aū vătășit până acum analogon, adică din suma de taleri 7.600, ce atuncî era altu gata să o răspunđă pe acéstă vătășie; împotrivă răspuse și șătrariul, că el nici s'a rugat, nici aū cerut a se rîndui vătaf, ci stăpânirea adecă Domnia, fără de voia lui iaū dat acéstă însărcinare a vătășiei asupra-î, după care neputendu-se împotrivi la porunca domnescă, aū socotit și el, ca după cum din tinerețele sale și până la acésta de acum vîrstă a bētrănețelor s'aū purtat, așa și acum să urmeze și să slujască Domniei cu dreptate, ferit de orî-ce jafuri, și îndată aū și trimis la dumné-lui Vornicul suma avaețului ce este rînduit prin cartea domnescă tal. 380 și nu i-aū primit; vedēnd că nu sunt primiți aū socotit tot dreptul venitului vătășiei cât are într'un an deplin, și nefiind mai mult de cât tal. 900 i-aū dat pe toți la dumné-lui Vornic și slujba lui să fie în zadar și de geaba, și nici așa n'a fost primiți, cu cuvînt că alții daū tal. 7.680; aū trimis și jalbă către Domn că el nu voesce vătășie, nici că o primesce cu suma ce i se cere, nefiind obicînit să jăfuiască; i s'a dat de către Măria Sa răspuns cu pecete gospod. prin care i se poruncesce, că mai mult peste cât este rînduit în cartea domnescă să nu dea măcar o pară, că se va pedepsi strașnic, care jalbă și poruncă o arēta de o văđum și noi chiar cu cuprinderea ce se arată mai sus. Decî fiind că vătășia acestui plaiu s'aū dat asupra numitului șătrariu din poruncă domnescă, fără de voia lui, și fiind-că stăpânirea ad. Domnia a avut putere să hotărască și să apere pe numitul Șătrariu a nu da mai mult de cât tal. 380, încă putea să-î facă pe toți aceștia

Noi Caimacamii Țării Românești. — Cinstiți dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud... măcar că cea mai alésă și mai întâiu decât tóte ale lucrării pămîntului fiind arăturile și semănăturile a fieș-care felurime de bucate ce se pun la vremea lor, nu avem îndoială că acum întru această vreme de tómnă, după liniștea și bunătatea timpului, ce din mila lui Dumneđeū le avem, cei mai mulți din locuitorii din sineși se vor fi apucat de arăturile și semănăturile grîului de tómnă, dar fiind că unii din locuitorii, orî ca nisce stăpâniți de patima lenevirei, seaū ca nisce nesimțitorii și necunos-cătorii folosului, ce debândesc dintr'aceea, lenevindu-se zăbovesc spre acéstă ergasie, și fiind că pe unii ca aceia cu cuviință este, ca stăpânirea prin dregătorii săi, să-i îndemneze și să le poruncescă, ca toți de obște să se siléscă și osîrduiască spre acéstă lucrare a pămîntului, făcendu-i să înțelégă, căt le este de mare folosul ce dobândesc aceia cari bărbătesce și fără pregetare se silesc întru acea meserie a plugăriei, din care isvoresce și la fieș-care în parte, și la toți de obște, mare folos și multă îmbelșu-gare, și fiind-că Măria Sa prea Înălțatul nostru Domn, după cea din fire bunătate și părintescă durere, voiesce și pohtesce eftihica, și îndestulare a tuturor de obște în tótă țeara Măriei Tale; iată dar, că pentru o neapărată trebuință ce este acéstă, din care se așteptă hrana norodului de obște, ca nu cum-va din lenevire zăbovindu-se să peardă acéstă bunătate a timpului ce avem de la Dumneđeū, și apoī stricându-se vremea să rămână fără de acéstă semănătură a grîului de tómnă, într'adins scriem și poruncim dumné-vóstră, să aveți a îndemna pe toți locuitorii de obște, căți își aū hrana și chiverniséla lor cu munca pămîntului, spre a-și face cu îndestu-

har la șătrar a nu da nimic avaet, și d-lui vornic să nu pótă cere fără dreptate, dar cere d-lui vornic de la șătrar avaet mai mult decât este rînduit în cartea domnescă, iar provlima d-lui Vornicului ce dice, că toți d-lor boerii Vornici aū luat avaturii mai mari, fiind-că s'aū făcut prin învoeli între Vornici cu vătăși, nu are asemănare cu cererea ce face d-lui acum de la șătrar, pentru că nici aū cerut șătraru vătășia, nici a primit'o cu voia lui, nici a făcut dumnea-lui Vornic învoială cu dînsul, ci Domnia l'a silit, l'a însărcinat și i-a poruncit *ritos* ca peste cele orînduite și hotărîte, nici să dea, nici să ia măcar o pară mai mult, că se va pedepsi strașnic; drept aceea, dar divanul hotărește, ca numitul șătrar să fie în pace de către d-lui Vornic și numai analogon ce se va face din suma de taleri 380, pe câte luni a vătășit șătraru până acum, când l'aū lipsit din vătășie, atât să se dea la dumnea-lui Vornic, iar nu mai mult, încă și acei taleri 30 ce i s'a luat de către acel arnăut cu nume de trépăd, poruncim să se dea înapoi fiind luați rău și fără dreptate.—1806 Sept. 15 (1).

Dosofteiu al Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banu, Scarlat Ghica Banu, Isac Ralet, Dumitrache Hangeri, Constantin Vlahuț.

(1) Cod. XLIX, fila 270—271.

lare arăturile lor, ca un lucru ce este de însuși binele și folosul lor, pentru că întru acești doi ani trecuți din împotrivirea și răutatea vremilor ce au fost, neputând să-și facă măsurile de grâu cu îndestulare, singurii ei pot cunoște câtă nevoie și lipsă au cerat, și cu toate că vă trimitem și osebite cărți către locuitorii, cari să aveți a pune să se citească de obște prin toate satele întru auzul tuturor. Dar și pe înși-vă dumné-vóstră vă îndatorim, ca să vă purtați întru acesta cu îngrijire și cu silință, ca pentru un lucru ce este mai trebuincios și folositor obștiei, și fiind-că într'acea vreme când nu numai arăturile cele de toamnă se urmază, ci și culesul porumbului s'au început și culesul viilor s'au apropiat, obiceiuit și de trebuință este a se precurma pricinile de judecăți până la sfârșitul viitorului Octombre, spre a-și putea căuta fie-care de aceste agoniseli, să înscințați dar la toți de obște, că întru acest soroc nimeni nu are așa tragere prin judecăți, nici acolo la ispravnicat, nici aici la d-lui de care și poruncim dar, ca întru acel soroc pe nimeni să nu ridicați de la tréba lor, afară numai din pricinile, englimatica, cari au rînduiala pravilei a se căuta nepoprit și în totă vremea. Acésta.—1806 Sept. 11 (1).

Căimăcămia adresază și direct la țeranii această proclamațiune:

«Vouă, tuturor locuitorilor de la sud. . . . parte preotéscă și mănăstiréscă, sănătate și tot binele vă pohtim de la milostivul Dumneđeú! sciut vă este la toți, că acum în vremea toamnei sunt arăturile grăului, de unde vă este totă nădejdea hrănil și folosului vostru; deci, după îngrijirea ce avem, voinđ îndestularea și binele vostru, iată într'adins vă trimetem cărțile nóstre, prin care vă îndemnăm și vă poruncim, ca fieș care să aveți a vă sili și a vă osîrdui la acesta, spre a vă face, adecă cu îndelungare arăturile vóstre, ca un lucru ce este de însuși folosul și binele vostru, de unde puteți nădêjdui cu mila lui Dumneđeú a câștiga cu îndestulare rodurile vóstre, fiindu-vé cunoscut întru acești ani trecuți din pricina împotrivirii vremei câtă lipsă ați cerat, iar acum fiind-că vremea acestei tómné este fórte bună de arături, rămâne numai la silința vóstră de a nu vă lenevi, ci mai virtos a vă osîrdui fieș-carele cu bucurie spre acesta, ca nu numai hrana cea trebuinciosă peste an să o aveți cu îndestulare, ci și să vă prisoséscă de a vă câștiga și a vă dobândi însuși pe voi și casele vóstre, și de a vă mângâia la lipsa, ce ați cerat într'acești doi ani trecuți; drept aceea fiind-că acesta este cea d'întâiú datorie și tréba vóstră spre lucrare, adecă a pămîntului și seménaturilor de bucate, vă poruncim dar ca să nu vă leneviți, ci cu toți de obște să vă osîrduiți în faptă, de a vă face acum în vreme

(1) Cod. XLIX, fila 270.

și cu îndestulare arăturile vóstre; pentru care s'aú poruncit și dumné-lor ispravnicilor județului de a îngriji acest lucru mult trebuincios al folosului vostru, de a îndatora și pe cei leneși la lucrarea pămîntului și la semănăturile bucatelor, cum și de a nu vė ridica pe nimeni în pricină de judecăți pînă la sfîrșitul viitorului Octombrie. — 1806 Sept. 11 (1).

Nu era numai scirile ce veniau din Oltenia, cari nelinișteau Bucureștii, ci și diverse sgomote, vești, ce se răspîndeau pe tótă ziua, mai ales prin corespondența negustorilor streini cu streinătatea. Ca să înceteze asemenea împrăștieri de sgomote, Divanul țerei muntenesci ceru, la 22 Sept., intervenirea consulilor, cu următoarea notă :

Cătră cinstiți consulatură (2).

De la Divanul Principatului Valahiei. — Fiind-că acum în cursul acestei vremi de peristasis a intîmplărei de la Craiova. a se risipi de unii alții vorbe, cari nu sunt adevărate, câtă turburare se pricinuesce la trebuincioasa liniște a norodului de obște, o pôte socoti cinstitul consulat, pentru care măcar că Divanul din partea sa a dat cuviincios nizam la acésta, prin poruncă strașnice de obște cătră toți locuitorii raelé, ca să contineze a mai grăi între dînșii acest felii de bîrfiri, ațîțînd unul de la altul spaima între ei, dar fiind că întru acéstă urmare sunt și sudiți și cei cari se află aici și cei cari vin de pe afară fără sfială, fac acest fel de *mușarerele* și povestesc lucruri, cari sunt neînființate și nouă necunoscute, ne rugăm dar cinstitului consulat, să bine-voiască a da strașnice poruncă la toți de obște sudiții Curței sale, ca să înceteze a nu mai isvodi vorbe mincinoșe, nici a mai grăi de lucruri, care nu este tréba lor și din care se pricinuesce spaimă și turburare la cea de obște liniștire, pe cari să-i înfricoșeze cinstitul consulat, cu încredințare hotărîtă, că verii cari din ei se va găsi, seau se va afla că a vorbit de lucruri pricinuitoare de turburare câtuși de puțină spaimă, are să cerce grea pedépsă, ca un turburător al obștei și amestecător la lucruri, cari numai stăpînirei sunt date a le îngriji. 1806 Sept. 22.

CAP. II.

In Moldova. — In Iași.

Al. Moruzi în Moldova era mai la adăpost din partea Turcilor, dar nu de Turci avea el a se teme, ci de resbunarea Francesilor, cari cunoseau făptuirile lui și ale fratelui acestuia Dumitrașeo Moruzi în Constantinopole, contra politiceii lui Napoleon. Mare era influința Moruzescilor în Constan-

(1) Cod. XLIX, fila 269.

(2) Cod. XLIX, fila 271.

tinopole până în ziua când generalul Sebastiani sosi acolo, precedat de faima victoriilor Suveranului său.

Förte puțin se aștepta Moruzi la triumful lui Horațiu Sebastiani la Constantinopole, în urma scirilor false și nefavorabile lui Napoleon I, ce Domnitorul Moldovei, înțeles cu C. Ipsilant, trimesese la Constantinopole și în urma reînnoirii alianței Porței cu Rusia și cu Anglia. Atât de puțin se aștepta A. Moruzi la mazilirea lui din tronul Moldav, că el se pregătia să se mute cu mare pompă în din nou reclădita Curte Domnăscă, la rezidirea căreia, cum am spus, rînduise în 1803 o comisiune ad-hoc de boieri.

La 28 August 1806, adevărat când deja mazilirea lui A. Moruz era semnată la Constantinopole, dar încă nu putuse ajunge vestea despre ea la Iași, A. Moruzi, făcu sfințirea solemnă a noului palat. La această ocaziune se făcură și publicară versuri (1).

I.

(1) Acum curte proslăvită
De Domnul Moruz zidită
Moldova a dobândit
Și lângă aceasta multe
Lucruri netăgăduite
Bunătați pentru pămînt:
Bolnavilor căutare
Și isvóre adăpătore
Insă tare aū contenit
Țerei bună îndreptare,
Asupriților scăpare,
Obștei aū pricinuit.
De Hristos maī înainte
Fac istoriciei cuvinte,
Cum c'odată ar fi fost
A Rimlenilor zidire
Care dată în peire,
După vreme s'aū întors.
Iar a unei micī zidire
A lui Toma pomenire
Temelia s'aū vedut.
Și aici în pörtă, turnul,
A lui Grigoriū Ghica bătrānul
Până astăzi aū stātut.
Iar nu c'acastă zidire
Vrednică de pomenire
Care țear' aū căștigat.
Pentru care tot norodul
Pe Alexandru Voevodul
Pomenim neîncetat.

Despre această strămutare a lui Al. Moruzi în noul palat citim cele următoare:

«Mutarea Domnului Alexandru Moruz în curțile nouă era hotărâtă pentru 30 August 1806, ziua sântului Alexandru, patronul Voevodului; cu o zi însă mai înainte, séra în 19 (1) Domnul primi grabnica însciințare, că rășboiul între Turcia și Rusia se declarase (2) și că în urmarea acestci, Domnul țerei Românesci, Constantin Ipsilanti și părăsise Bucurescii și se trăsese dincolo de Dunăre. Moruz nevroind a se arăta Porții mai puțin credincios, decât Ipsilant se și găti de drum, și încă în acea séră plecă pentru totdeauna din Iași, trecând cu lacrimile în ochi pe lângă acele curți, pre cari le zidise cu atâta strădanie și dragoste, și în care când era gata, nu i se îngădui a se muta spre a se bucura de rodul ostenelelor sale. Când aũ fost în préjma lor, se dice că de durere nici n'aũ vrut a se uita la ele (3).

Moruz a păstrat zidul împrejurul curților precum era înainte de vreme; nu numai cât l'aũ reînnoit precum și turnurile din el. In locul însă a paraclisului ce era la capetul uliței mari, aũ zidit pórtă Domnescă cu o galerie deasupra, în care musica turcescă, meterhaneaua, cânta la ceremoniile mari, la vreme de masă când prânzea Domnul și séra la chindie. Curțile înlăuntru aveaũ mai aceeași împărțire ca și astăđi. In rîndul de sus locuia Domnul;

Și-i rugăm cerescul bine
Ca pe zidul dintru sinc.

II.

Alexandru Moruz, cu inimă curată,
Din temelie a înălțat zidirea curței totă,
Și indat'o aũ aferosit la trii daruri din fire:
Dreptatea, judecata dice și buna oblăduire
Și aceste trii până acum n'avea sălășluire,
Purtându-se din loc în loc cu multă rătăcire.
Spre mulțămire aũ impletit de laude cunună
Incoronând pe al nostru Domn, tustrele dimpreună.
Ș'aci ele aflându-se, strigă cu libov mare:
Veniți toți asuprașilor, aflași indestulare;
Intrași, fără șfială toși; eșiși cu mulțămire,
Prin porțile bunei dreptăși și fără osebire
Insătoșași ași căștigat isvóre adăpătóre.
Voi bolnavii ași dobândit a vóstră căutare.
Pentru Alexandru Moruz, vecinică proslăvire
Fiul Evangheliei, fără tăgăduire.

(Din calendarul pentru pop. românesc al lui G. Asaki pe anul 1845.)

(1) E de mirare că numai la 19 August să fie putut străbate la Iași, o seire ce C. Ipsilant o avea încă de la 16 August.

(2) Eróre, încă nu se declarase, ci numai dăduse Italinski notele lui amenințătóre Divanului Porței.

(3) Din calendarul lui G. Asaki pe 1845.

partea despre Sf. Nicolae era haremul Dómnii. Palatul avea trei săli mari; sala haremului, în care se făceau balurile, sala postelniciei, unde se primea bocrii după ce se înainta de cătră Domn și sala tronului seaș spătăria în care se făceau ceremoniile curții. Pe plafondul acestei săli erau zugrăvite marca Moldovii în mijloc și prin prejur armăturile acelor două-deci și una de ținuturi, în cari era împărțit principatul. Rîndul de jos era hotărît pentru instanțele ocârmuirii și slujbașii curții. Palatul în această stare a slujit de reședință Domnescă până în vremea lui Ion Sturdza V. V. La 19 Iulie 1827, la un ceas după miez de noapte, un toc isbucni însă din casele spătarului Ilie Burki care astăzi formează aripa dreaptă a Academiei și mînat de o cumplită furtună prefăcu încâte-va ceasuri totă ulița mare și a treia parte din oraș în cenușă. Atunci și curțile, de și isolate prin piața întinsă în mijlocul căreia se află, luară foc și până în sêră de abia câte-va beciuri boltite rămaseră neajignite; o mare parte din averea ocârmuirii și din acturile publice fură prada focului.»

CAP. III.

In Ardeal.

Discordia permanentă între naționalități și între diversele conferințe religioase, dice G. Barițiu, pun în umbră Ardealul, cu începere de la finele secolului trecut și până la 1810. Sub domnia Impăratului Francisc se țin mai multe diete în Ardeal, în care se votază legi tot mai reacționare feudale. Abia pe la începutul secolului XIX-lea se desființază tortura. În ședința 93 a dietei, la 1791, s'a fost decis numai, că furilor să nu li se mai taie nasul, urechile, seaș mâna, nici să mai fie *înferatiți* în altă parte a corpului, decât numai în spate.

O curioasă protestare a unei diete, dinainte de finea secolului, dietă în care predomină Ungurii, fu aceea contra usului limbei germane în cancelariile statului. Dieta ceru că de nu se pôte să fie limba oficială, limba maghiară, fiind prea săracă, cel puțin să rămâne *limba latină*.

Negreșit, că Românii în acești timpî erau numai ca oșteni, cari muriau în bătăliile Austriei cu Napoleon. Sașii isbutiră a-și așeza în 1805 trebile lor, grație intervenirei în favoarea lor a Curții imperiale din Viena. Ceva slabe înrîuriri primiră și Românii dintre Sași din acele dobânđi ale acestora. Secuilor nu le-au lipsit diverse ameliorări de privilegii. Românii însă lipsiți de bărbați inteligenți conducători, mai ales în parte unde conlocuia cu Sașii, rămaseră uitați, în starea de mai înainte. Acolo mai cugetau românesce abia câți-va membri din familia Arou și medicul armatei I. Molnar.

În cea l-altă parte a Ardélului tot mai strălucia câte un bărbat inteligent și conscient de naționalitatea lui. Am citat altă dată pre Iosif Mehesi, care

din fecior de preot ajunsese consilier în Ministerul financelor la Viena. G. Bariț mai amintesc de Alexie Nopcea (1), apoi pe cunoscutul protop. și scriitor Radu Tempea, avocatul Moldovai și dr. în med. Vasile Pop. În Sibiū se ilustră Aron Budai și Nicolae Penciu.

Una din suferințele cele mai mari ale poporului român din Ardeal, neunit cu Roma, a provenit din lunga vacanță a scaunului episcopal, după mórtea lui Gherasim Adamovici (1796). Patru-spre-dece ani, adică până la 1810, Românii ortodocși nu putură dobândi episcopul cerut, adecă rămăscră fără principalul factor politic și cultural al lor.

În ce timpî se prelungia acéstă vacanță?

Tocmai când oștirile rusesci ocupaū Principatele. Regimul din fruntea Ardealului se temea să dea Românilor conducători bisericesci, sub pretextul, că aceia ar putea să se înțelegă cu Muscalii. Spionările, urmăriirile nu lipsiră între acești ani, preoților, neguțetorilor, ba până și ciobanilor români de religiunea ortodoxă, mai ales cei din sudul Ardealului. «Li se prindea scrisorile de la poștă (tocmai ca acum!) și conform ordinului strict ce aveaū magistrații postelor și prefecții municipiilor, scrisorile se trămiteaū guvernatorului Banfi, care le înaintă, după cum află cu cale, la cabinetul Impărătesc. Niță cioban ardeleni care 'și páscea oile în munții Prahovei scrie la părinții săi: «Cu ajutorul lui Dumnezeu venim curînd în Ardeal și vom învinge dușmanii și nevoia...» Mare larmă până în cabinetul împărătesc! Iacă dovadă că Românii aduc în Ardeal pe muscali și că ei speră a repune pe guvernantii lor Austro-Maghiari... Svon, cercetări... Bieții ciobani își anunțau reîntorcerea în tómnă cu oile și mângăiaū pe părinții cu speranța, că grație venitului turmelor înmulțite în veară, vor isbuti să câștige un proces, ce li se făcea de un cămătar óre-care!..

Numai în 1810 Noembre 4, Românii dobândira episcopul dorit în persóna cunoscutului Vasilie Moga.

CAP. IV.

C. Ipsilante după fugă. Napoleon și Orientul.

C. Ipsilante, dela moșia sa Afumați, trecu în Ardeal pe la Sinaia-Prdeal. De la fruntarie congediă cea mai mare parte a oștirei, Harvati, ce-l însoțisă, păstrând cu sine numai pe Cazacii Moldoveni. Mare fu gróza cu care călători Ipsilant în fuga lui. «Ajungend la hotarul țerei unguresci, la schela adecă contumacia Brașovului, i s'a mai potolit frica de la inimă, dar nu

(1) Părți alese din Istoria Transilvaniei, I, pag. 554.

de tot, temându-se ca nu cum-va îl vor da Nemți în mâna Turcilor, scrie Dionisie Eclesiarhul (1).»

C. Ipsilante abea se opri o ȕi la Braşov «să-şi mai vie în fire», ȕice Dionisie Eclesiarhul, iar Fotino, scrie, că a şedut acolo câte-va ȕile (2) şi au plecat într'o întinsóre spre Rusia. In cale lasă la Kiew Dómna şi copiii, iar el se duce la Petersburg. Aci C. Ipsilante fu primit de Impêratul Alexandru Pavlovicî. «Le Prince Ipsilante persuade à la Cour de Russie que les Turcs allaient nous déclarer la guerre et qu'il fallait les prévenir. Il montra que toutes les forteresses turques étaient hors d'état de défense et dépourvues de troupes et le fait était vrai. Il assura, que dans une campagne on pouvait s'en emparer de tout les pays situés sur la rive gauche du Danube, ce qui à la vérité était très possible; que les Turcs sans argent, sans forces disponibles, sans moyens mêmes de réprimer les hordes des brigands qui ravageaient la Bulgarie, ne pourraient nous opposer aucune résistance, et qu'après la conquête des trois provinces de Bessarabie, de Moldavie et de Valachie, en donnant la main aux Serbes et en se réunissant par eux a nos possessions de l'Illyrie on enveloppait toutes les possessions turques européennes.»

Raportând aceste (3) Langeron observă că din contra, Turcii tocmai prin faptul că nu pregătiseră cetăţile şi că n'aveau bani, cum afirmă C. Ipsilante, nu aveau de gând să facă resboiū Rusiei: «Ce dénûement ne ressemblait donc pas à des préparatifs de guerre. On sait que quand les Turcs en projettent une, ils commencent toujours par remplir leurs forteresses de troupes et leurs magasins de vivres. Notre ministère eu pu faire cette observation à Ipsilanti; mais notre ministère n'était pas observateur», esclamă Langeron.

Nu că nu era observator ministerul rusesc, nu că nu scia, că Turcia evită a intra în resboiū, dar tocmai pentru că o scia nepregătită de resboiū, Curtea rusescă ascultă cu plăcere de aţitările lui C. Ipsilanti. De ar

(1) Tesaurul, II, pag. 206.

(2) Tesaurul, II, p. 219, *Fotino II, pag. 218.*

(3) Principele Ipsilante persuade Curtea rusescă, că Turcii au să ni declare (Ruşilor) resboiū şi că mai bine este să le luăm înainte. El arătă că tóte cetăţile turcesci nu sunt în stare de apêrare şi lipsite de trupeşi acêsta era adevêrat. Dinsul asigură, că în o singură campanie se putea lua tóte ţêrile de a stînga Dunării, ceea ce în adevêr era posibil, că Turcii lipsiţi de bani, fără forţe disponibile, chiar şi fără de mijlóce de a reprima órdele de hoţi cari devastaū Bulgaria, nu vor putea să opună Ruşilor nici o resistentă şi că după cucerirea celor 3 provincii a Basarabiei, Moldovei şi Valahiei, dând mâna cu Sîrbii şi intrunindu-se prin ei cu posesiunile din Iliria, se coprindea aşa tóte posesiunile turcesci europene. Hurm. Langeron, pag. 109.

fi avut atunci Rusia la Constantinopole, adăogea a dice Langeron, un ministru mai energic decât Italinski, neîndoios că resbelul nu s'ar fi întimplat și că Turcii n'ar fi dat nici cel mai mic pretext ca să-l declare (1).»

Așa ar fi fost, deacă Rusia n'ar fi căutat ea însăși, în anii aceștia, pretexte de a intra în Principate, cu gând de a rămâne în ele, favorită de evenimentele din Europa, ba chiar negociind cu Napoleon să i recunoscă acapararea țărilor dunărene, ca preț alianței cu Franția, intrând în combinațiunile marelui cuceritor frances și ca compensațiune pentru unele din acele cuceriri ale lui (2). Talleyrand era însă de altă părere.

Napoleon în adevăr cercase mereu să-și câștige în partea sa pe Alexandru Pavlovici al Rusiei, și nu isbuti. În urma bătăliei de la Ulm, în ajunul celei de la Austerlitz, Napoleon merge contra Vienei, iar Talleyrand din cancelaria sa diplomatică de la Strasburg, vedea în alianța viitoare a Franței cu Austria un gagiu de repaos, de stabilitate. A împinge pe Austria spre Orient era, cugeta Talleyrand, mijlocul de a și-o împrieteni și de a face din ea o neamică a Rusiei. «*Drang nach Osten!*» însemnă îndepărtarea Austriei de la conflicte cu apusul, cu Franția (3).

Nutrind asemenea plan politic Talleyrand, propune Austriei principatele române cu Basarabia, ca să aibă domnia asupra gurilor Dunărei și ca pe Marea Neagră ea să devină o rivală a Rusiei. Cu acesta Talleyrand dicea, ca să asigure și pacea Turciei despre Muscali. Într'un memoriu celebru (4), Talleyrand desvultă aceste vederi politice, ori cum le numia unii «*roman politique*» le condensă apoi într'un proiect de tractat. Napoleon I însă credea încă că o reconciliare cu Rusia ar fi posibilă și de mai practice consecințe, cu atât mai mult, că Austria «*ne sentant pas encore sa vocation orientale*» n'ar fi primit propunerile franceze, cu prețul de a renunța la provinciile germane și italiene ce-i luase Franța.

Cu totă această convingere a lui, Napoleon nu perdea nici o ocaziune de a interesa Cabinetul de la Viena asupra evenimentelor de la Dunăre, arătându-i necesitatea de a sprijini pe Turcia în decăderea ei și de a rezerva așa sorta viitoare a Orientului.

Cu cât Prusia se alipese mai mult de Rusia contra lui Napoleon, cu atât Napoleon căuta a dobândi, în Octombrie 1806, neutralitatea Austriei,

(1) Hurm., Langeron, pag. 110.

(2) Vezi Napoleon et Alexandre I-er par Albert Vandal.

(3) Vezi Albert Vandal și Napoleon et Alexandre I, vol I, p. 8.

(4) Analizat de Mignet, «*Notice Historique*» I, 199 de Thiers. VI, 342. Vezi Rambaud, Histoire de Russie, 567. Este în extenso publicat de Pierre Bertrand în *Revue historique*, (Ianuarie și Martie 1889) și în opera lui «*Lettres inédites de Talleyrand à Napoleon*» 156—174.

oferindu-i să trateze cu ea «sur la base de la conservation et de la garantie de l'Empire ottoman» (1).

Negreșit că nu numai din Austria căuta Talleyrand și Napoleon să facă o neamică a Rusiei, ci și din alte țări, de pretutindenea. Talleyrand pregătia la Varșavia elementele unei insurecțiuni, care în primăvera anului următor avea să sbucnescă în provinciile poloneze ale Rusiei și pe când, cum vedurăm, Sebastiani întetea Pórta otomană la Constantinopole contra Rusiei, Napoleon trimete pe Gardanne tocmai la Ispahan, ca să îndemne pe Persanî de a produce dificultăți Rușilor la Caspica și la Caucas. La Castelul de Finkenstein Napoleon premia tot atunci pre ambasadorii Turciei și ai Șahului Persiei și îi sfătuia să facă o strînsă alianță între Turcia și Persia pentru de a reziste împreună la încălăcările Muscalilor. Napoleon era convins, că pacea Europei nu pôte fi asigurată decât, seau prin alianța Franciei cu Austria, ori prin aceea cu Rusia; totuși după cum însuși scrie lui Talleyrand, din castelul Finkenstein, în 3 și 14 Martie 1807 (2) i-ar fi plăcut mai bine o apropiere de Rusia decât de Austria (3).

Ingăimările Austriei de a răspunde la propunerile lui Napoleon relative la Orient, făcură ca el, după ce bătuse pe Frederic-Wilhelm al Prusiei, căută să se împace cu acesta să și-l alieze. Napoleon promite Regelui Prusiei să-i restituie statele lui, deacă dînsul consimte a garanta cu Franca și contra Rusiei «l'indépendance et l'intégrité de la Porte Ottomane (4).»

Frederic Wilhelm III însă era deja alicit lui Alexandru Pavlovici și chiămasă în Polonia prusiană oștirile Țarului (3).

Singură Polonia se rescólă, aclamând intrarea oștirei franceze în ea, ca oștire liberătoare patriei. Este momentul când, la Constantinopol generalul Sebastiani lucra energic și obținu înlăturarea momentană din domnie a lui A. Moruzi și a lui C. Ipsilante. Succesele obținute de Napoleon contra Rusiei, determinase ascemenea isbânde ale lui Sebastiani, care însemna, pentru Principate, abolirea protectoratului rusesc de asupra lor (6).

De scurtă durată fu acest succes al Franciei la Pórta otomană.

(1) Talleyrand către la Rochefoucauld, ambasador la Viena, în 20 Septembre 1806. Apud Albert Vandal (*Napoleon et Alexandre I-er*, I, pag. 10).

(2) Coresp. XIV, 11.977 și 12.028.

(3) «Je suis d'opinion qu'une alliance avec la Russie serait très avantageuse si ce n'était pas une chose fantastique et qu'il y eut quelque foi à faire sur cette cour,» scrie Napoleon lui Talleyrand în 3 și 16 Martie 1807.

(4) (Talleyrand către La Rochefoucauld — 24 Oct. 1806. Armand Lefebvre, *Histoire des cabinets d'Europe pendant le Consulat et l'Empire*, II, 352.

(5) Albert Vandal, *Napoleon et Alexandre I*, pag. 11.

(6) «De quel droit la Russie se mêle-t-elle des affaires intérieures de la Valachie? La Valachie appartient elle à la Russie ou appartient elle à la Porte?» scriea Napoleon încă la 11 Iunie 1806. (*Corespond. de Nap. I*, Paris, 1852, tom. XII, pag. 555.)

CAP. V.

*Noul Domn Al. Suțu. Revocarea. Explicațiunea revocării dată de Turcia.
Noua Căimăcămie a lui C. Ipsilant.*

Noul domn Alex. Suțu, iar nu Hangeri, cum eronat scrie Draghici, întârziă mai mult timp (1) până să plece din Constantinople, până adecă ce cređu că Pórta a rămas statornică în hotorîrea ei. Sosind în țeră, trase la monăstirea Văcăresci, unde aștepta organizațiunea alaiului obișnuit. Chiar de aci Alex. Suțu trimese următórea carte deschisă către locuitorii țerii, îndată după sosire, la 2 Octombre 1806, și către ispravnicii de județe:

*Cărți deschise către toți locuitorii de obște ce a făcut Măria sa Alexandru
Nicolae Suțu Voevod, îndată după sosire, 1806 Octombre 2.*

Prea cuvioșilor arhimandriți, egumeni ai sfințelor monăstiri, molitvelor vóstre protopopilor și prea cinstiți d-vóstră boerilor, boerănașilor, mazililor negustorilor, brășașilor, rufeturilor și tuturor de obște locuitorilor ot sud... sănătate; cu tóte că după ce din dumneđeasca pronie și din mila prea puternicei împărății (a căreia stăpânire și putere fie neclintită în veci), am primit iarăși noi domnescul scaun al nostru, al acestei creștinesci țeri, încă de la 25 ale trecutului August prin cartea prea osfințitului părintele nostru, mitropolitul țerii și prin dumné-lor cinstiți și credincioși boeri, veliți, caimacami domniei mele vi s'a vestit ácéta de la Dumneđeú noua hărăzită domnie, după care credem, fără îndoială, că vă veți fi bucurat cu toții fiindu-vé bine sciută firésca milostivire și buna cugetare ce avem, atât de mai înainte, când ne-am aflat aici i din vremea oblăduirei domniei nóstre din țera Moldovei, cât și mai virtos din vremea celei d'intăie domnie a nóstră de aici, când după răsvrătirea ce se întâmplase, găsind tótă țera împrăștiată și răspândită, domnia mea cu părintéscă durere, prin feluri de chipuri și înțelepte mijlóce, întru o puțină diastimă de vreme, precum este de toți sciut, ne-am străduit și ne-am osîrduit de am strîns și am adunat pe toți la pământurile și locașurile lor, apărându-i și isbăvindu-i de tóte cele până atunci urmate, spaime și necazuri ce pătiseră; dar iată și înși-ne noi acum îndată ce cu ajutorul lui Dumneđeú am sosit aici la cinstita domnésca nóstră politie a Bucurescilor, nu lipsim printr'ácéta a vé însciința pe toți că plecarea bunei voințe și rîvna nóstră, nu privesce spre alta, fără numai către urmarea cuviincióselor chipuri a bunei oblăduiri și a prea dreptei ocârmuirii cum și a apărării vóstre, de ori-ce jafuri, asupririi și nedreptăți, ca dintru acestea, prin dréptă cumpănire, să isvorască a vóstră tuturor răsufire, odihnă, repaos, bună petrecere și fericire, de care și suntem bine nădăjduiți că

(1) Dionisie Ȋice, că «Suțul Vodă până a se găti să vie de la Țarigrad la scaunul din Bucuresci, a trecut trei luni. «Tesaur II, pag. 207.

după dragostea și prietenia ce avem cu vecinătatea serhaturilor, se va face îndreptare și pentru toate celea ce până acum ați pățit, și veți rămânea toți în liniștea și odihna voastră; deci bucurându-vă toți din tot sufletul fieș-cine din voi, ori de ce rînduială și stare sunteți, să vă căutați de folosul și aliș-verișul vostru și mai întâiu de lucrarea pămîntului la vremea cuviincioasă, din care izvoresce și cea de obște a pămîntului fericire și cea în parte a fieș-căruia bună stare și cu toții fiind bine încredințați de a noastră părintescă milostivire, purtare de grijă și iubire de dreptate, să dați laudă milostivului Dumnezeu și ridicând mâinile văstre, să vă rugați pentru întărirea, neclintirea și vecinica stăpânire a prea puternicei noastre împărății și pentru toți cei de mare cuviință prea milostivi ai noștri stăpâni, cum și pentru sănătatea și puterea noastră, ca să punem în lucrare și să aducem în săvîrșire tot scopul cel bun pentru obștescul folos.—1806, Octombrie 2 (1).

Cărți legate către Ispravnicii din 17 județe, cari s'au trimis cu cărțile cele deschise către locuitori, pentru scirea de venirea domniei.

Iw Alexandru Nicolae Suțu Voivod gspd. — Dumnea-văstră Ispravnicilor ot. sud. . . sănătate, fiind-că din Dumneđeasca pronie și din mila prea puternicei noastre împărății, am primit iarăș domnescul nostru scaun acestei țeri, nu lipsim, spre cea de obște mângâere și veselie, a trimite cartea Domniei-Mele acésta către locuitorii aceluï județ, pe care îndată să orînduiți dumnea-văstră, ca să se citéscă în auđul tuturor, prin toate satele, grijind și despre partea dumnea-văstră, ca să păziți urmările cele mai bune și plăcute, potrivite cu voința Domniei-Mele, care este a se da dreptate celor asupriți, a lipsi urmările cele în potrivă, a fi toate în bună orînduială, a împlini la vreme poruncile noastre fără de cusur, și a nu vă abate la cele neplăcute urmări, ca mulțămindu-ne de credincioasa slujbă a d-văstră, să puteți căștiga de la Domnia-Mea milostivire; de care să și avem răspuns că ați primit porunca acésta a Domniei-Mele.—1806, Octombrie 2 (2).

In aceeași zi de 2 Octombrie 1806 Alexandru Suțu mai adresă următorea publicațiune neamică lui C. Ipsilant:

Pitac către agie, ca să dea de șcire la negustorii cei ce au să iea bani de la Măria Sa Constantin Ipsilant, și de la ómenii Mării Sale datorie.

Iw Alexandru Nicolae Suțu Voivod i gspd. — Cinstit și credincios boerule al Domniei-Mele, d-ta biv. Vel. Logofăt, vechilule al agiei, îndată ce veți primi acest domnescul nostru pitac, poruncim să dați de șcire tuturor de

(1) Cod. LIV, fila 1 verso.

(2) Cod. LIV, fil. 2.

aici din piața târgului Bucurescilor, atât boerilor, cât și supușilor acelor l-alte curți, că veri cari din ei va fi având să iea datorie de bani de la se-leaful nostru, i de la ómenii sêi, orî după marfa ce vor fi dat, saú din împrumutare în naht, în soroc rinduit de trei ðile să dea în scris aci la agie fiesce care sumă baniî lor ce are a lua, și apoi de către d-ta să se facă cunoscut Domniei-Mele tóte aceste datorii.—1806, Octombre 2 (1).

Șeđuse Al. Șuțu vr'o douë ðile la Văcăresci așteptând organisarea ala-iului obicinuit. Aci șeđuse acum vr'o douë ðile (scrie Dionisie Ecl. (2)). «Intr'una din ðile s'aú gătít tótă boerimea și tóte breslele să iasă cu alaiú să aducă pe Vodă în scaun. Pristaviî strigaú cu glas mare să pornescă alaiul și era ca la 4 ceasuri din ði. Apoi veđi întîmplare! Când a fost să plece alaiul, într'acel ceas a sosit un capigiú cu mare grăbire de la Tarigrad, cu ferman împărătesc de mazilire luî Șuțu Vodă și tot venitul țerei ce va fi luat Șuțu Vodă s'al dea înapoi luî Ipsilant Vodă, fiind orinduit de împărăție a fi iar el domnul Valahiei.»

Tot un-spre-đece ðile de domnie recunósce luî Șuțu și Fotino (3).

Nu plecă însă imediat Șuțu din Văcăresci : sosit în 1 Octombre domni până la 10 Octombre. In ðiua de 11 Octombre Divanul țerei iea măsurî ca să împedice plecarea din țeră a luî Al. Șuțu (4).

Cu tóte aceste măsurî, numaî la 14 Octombre vestesc boierii către Ispravnicii revenirea la domnie a luî C. Ipsilante și noua intrare a Rușilor în țeră, cu următórea carte deschisă:

De la Divanul principatului țerii románesci.—Dumné-vóstră, Ispravnicilor ot sud. vë facem în scire că prea puternica Impărăție a Rusiei pentru multa milostivire, ca să scape și să mântuiască noródele creștinesci, de tirania celor de alt ném, iată a trimis și aici în pămîntul țerei nóstre puteri de oștiri multe și îndestulate, cari aú făcut zapt tótă țara, sosind aici co-

(1) Cod. LIV, fil. 2.

(2) Tesaur II, p. 207.

(3) Fotino II, pag. 223, trad. Sion.

(4) 1806 Octombre 11 s'aú făcut din partea boerilor pitac către spătărie ca să dea poruncă pe la străji a nu fi slobod, atât Măria Sa Alecu Vodă cât și ómenii Măriei Sale până nu va veni Firman Impărătesc și până nu va da socotélă de cea ce aú luat din țeră.

Iacă și alte măsurî în legătură cu încetarea din domnie a luî Al. Șuțu : 1806 Octombre 11 s'a făcut pitac către Banul Costache Ghica a nu mai da la nimeni, fără de scirea dumné-lor boerilor.

1806 Octombrie 11 s'aú făcut pitac la Vornicul Varlaam ca să se însărcineze cu epistasia Hătmăniei și a Postelniciei.

1806 Octombre 11 s'a făcut pitac la Stolnicul Alexandru Filipescu a avé în păstrare tóte lucrurile comisiei, și a nu da nimenui nimic fără de scirea și porunca dumné-lor.

mandirul Excelența Sa Gheneral porucic Michail Milaradovicî împreună cu alți ghenerali, cum și toate marginele le-au împenat cu mulțime de oștiri, și vin oștiri necurmat, deci fiind-că acum au lipsit de la toți orî-ce fel de spaimă sau frică, îndată ce veți primi porunca divanului numai de cât să o publicuiți acesta în toate plășile, și în toate satele, ca să se bucure cu toți de obște, și fieși-carele de pe unde vor fi răspândiți și fugari, să vie pe la locașurile și odihna lor, să-și caute de hrana și alișverișul lor, să întîmpine și să îmbrățișeze Împărătescile creștinesci oștiri cu veselă inimă și spre împlinirea celor trebuincioase cu protimie pentru hrana oștirilor, cari și acelea au a se plăti cu plată îndestulată, fără a se păgubi nimeni de nimic, și peste acestea însciințând și acesta la toți de obște, că peste cincî șase zile așteptăm și sosirea aici, a prea bunului, prea luminatului și prea Înălțatului nostru Domnul Constantin Vodă Ipsilante, de care și nimica îndoială nu avem, că se vor bucura și se vor veseli cu toții, fiindu-le bine știută cea de patru ani trecuți părintesca milostivire, și drepta oblauduire a Mariei Sale, fiți dar dumne-vóstră cu îngrijire, atât pentru întórcerea celor răspândiți și împrăștiați, i pentru dreptă cumpănire și mângâierea tuturor, cât și pentru urmarea poruncilor, ce vi se vor trimite i iscălită de Mitropolit, Episcopi și boerii, cari s'au aflat.— 1802, Oct. 14 (1).

Inlocuirea în domnie a lui Const. Ipsilante a fost, ăisă Pórta, motivată de fuga lui. Acesta e o eróre a lui Dionisie și o născocire *post-factum* a Porții, căci fuga lui C. Ipsilante e o consecință a însciințării, ce el primise, că va fi mazilit în favórea lui Suțu. Și deacă Pórta numai după fugă a destituit pre C. Ipsilante, cum de acea mazilire e anunțată de generalul Sebastiani la 29, după ce noua domnie fusese proclamată la Pórtă în 28 August, când încă la Constantinopole nu se puté sci, că Constantin Ipsilante a fugit în aceeași ăi de 28 August. Apoi Moruzi din Moldova și el este destituit, și el n'a fugit, ba a mers la Constantinopole ca supus credincios (2).

Pórta, în nota sa de la 1 Octombre 1806, susține că detronarea lui C. Ipsilante și a lui Moruzi nu póte fi un subiect de turburări «*ni le signe de la violation des traités* (3).»

*

La 9 Octombre 1806 Taleyrand scrie din Maiența lui Sebastiani «orî-ce nemulțămire ar putea inspira Rusiei destituțiunea celor doi domnitori, S. Pórtă n'are de ce să se témă de efectele acestei supărări și să compeze pe asistența Franciei, decât trebuie și ea să iea măsurî de apărare... și mai ales

(1) Cod. LIV, fila 4.

(2) Decisiunea lui Moruzi de a merge la Constantinopole se explică și prin aceea, că Reis Efendi era amicul său. Sebastiani în raportul său de la 20 Octombre 1806, către Taleyrand, pretinde, că Reis Efendi era *vîndut* lui Moruzi (Hurm. II, supl. I, pag. 360.)

(3) Hurm. II, supl. I, pag. 353, doc. No. DCLXXXIX.

să se opună la orî-ce trecere de vase de război și chiar de transport prin Bosfor (1).

Dar Talleyrand cerea tocmai, ce nu era în stare să facă Turcia în situațiunea ei financiară și militară. Spaima Divanului este la culme, sub amenințările de rebel ale lui Italinski, atunci când Europa făcea contra lui Napoleon a 4-a coalițiune. De aceea Vizirul nu ascunse lui Sebastiani situațiunea și-i declară, că «ils emploieraient tous les moyens pour éviter la guerre, n'étant pas en état de la faire», că vor întrebuița toate mijlocele spre a evita războiul, nefiind în stare de a-l face.

Cu toate aceste, Porța nu cedă câte-va zile la amenințările de plecare ale lui Italinski, ci ordonă întărirea Benderului și a Ismailului și înființarea grabnică a două laghere, unul la Rusciuc și altul la Vidin, pe când 90.000 de Ruși sunt gata, de a trece fruntaria Moldovei. Sebastiani țice, în raportul său, din 10 Oct. st. n. 1806, către Talleyrand, că numai Franția poate salva Turcia, dar trebuie ajutoare proporționate cu pericolele. El le crede tot pe atâta mari cât și grabnice (2). Dar Napoleon nu puté imediat să trimetă oștiri în ajutorul Turciei, căci suntem înainte cu câte va săptămâni de bă, tălia de la Iena (14 Oct.), înainte de luarea Leipzigului, înainte de bătălia de la Halle (16—17 Oct.), înainte de luarea Wittembergului, și de cea de la Postdam (28 Oct.) și de la Berlin (28 Oct.)... Oastea franceză, spre a ajunge la Turcia trebuia să răsbescă coalițiunea 4-a europénă.

Acésta vedénd și înțelegénd sultanul Selim, încă pe la începutul lui Octombrie, socoti că era mai de folos pentru Turcia, să cedeze, fie și rușinos la cererile Rusiei. Deja la 10 Octombrie st. n. 1806 în P. S. al raportului său către Talleyrand, Sebastiani presimte, că Italinski învinge; situațiunea acésta o înțeleg și la București și la Iași, și chiar consulul frances din

---

(1) «*Quelque mécontentement que puisse inspirer a la Russie la destitution des deux Princes de Moldavie et de Valachie, la S. Porte ne doit pas en craindre l'effet et elle doit compter sur l'assistance de la France, mais il faut qu'elle même prenne des mesures de défense, qu'elle répare ses fortifications de Moldavie, qu'elle y eût des bonnes garnisons, qu'elle pousse avec vigueur la guerre contre les Serviens et contre les autres rebelles, qu'elle s'oppose à tout passage de vaisseau de guerre et de transport même par le détroit du Bosphore* (Tom. II, suppl. I, p. 356 No. XDII).

(2) *La France seule peut la sauver (la Turquie), mais il faut des secours proportionnés aux dangers. Il les crois aussi grands que pressants.*»

Bucuresci și din Iași, căci cu marea supărare a lui Sebastiani (1) conservă cele mai bune relațiuni cu domniî maziliî (2).

(1) Veđi Hurm. supl, I, actul XDIV, din 10 Oct. 1806, pag 358, nota c.

(2) Les Grecs généralement et surtout les partisans des Princes Moruzzi et Ipsilanti, s'agitent au point de porter partout le trouble et la consternation. La S. Porte n'ose pas punir.

Le Patriarche grec a été changé. On a remis celui que le Prince Ipsilanti avait fait destituer comme ami des Français. C'est un homme d'esprit et qui pourrait un jour opérer la réunion des Eglises grecque et latine. Cette opération difficile et délicate n'est pas impossible. Elle mérite d'autant plus l'attention de S. M. l'Empereur qu'elle chasserait les Russes de tout l'Orient.

J'ai l'honneur, etc.

Signé: *Sebastiani*.

P. S. . . . .

Il paraît que Mr. d'Italinski retardera son départ. Tout change ici d'un moment à l'autre. Veuille le ciel que ce retard n'ait pas été acheté par une soumission entière aux volontés qui lui ont été dictées.

Sebastiani către Talleyrand, despre purtarea consulilor francesi din Iași și din Bucuresci față cu principiî destituiți.

Péra, le 10 Octobre, 1806.

Monseigneur,

Les Consuls généraux, les Consuls et vice-Consuls montrent généralement un esprit d'insubordination qu'il est important de réprimer. Ils se croient indépendants de l'Ambassade et ne correspondent avec elle que pour les affaires qu'ils désirent faire terminer à la S. Porte, par l'entremise de l'Ambassadeur qu'ils regardent comme leur agent. Je crois qu'ils veulent imiter les Pachas.

J'ai notamment à me plaindre de Mrs Reinhardt de Jassy et Parant à Bucarest, qui, par leur conduite, ont offensé la S. Porte. Le Gouvernement ottoman, mécontent des Princes Moruzzi et Ipsilanti et éclairé sur leur conduite par S. M. elle-même, les a déposés et en a nommé d'autres. MM. Reinhardt et Parant ont prodigué aux Princes déposés au nom de la France toutes les marques d'intérêt et de considération possibles, et Mr. Parant a même quitté son poste pour aller à deux journées de marche visiter le Prince Moruzzi qui s'en retournait ici; et, sous prétexte que le Caïmakam du nouveau Prince de Valachie devait lui faire la première visite, il n'a point voulu le voir et il lui a témoigné un mécontentement très-préjudiciable.

Fie-că, ca și Reis Effendi, și alți miniștri fură cumpărați cu banii lui Moruzi și ai lui Ipsilante, fie căci în adevăr Pórta văduse, că Napoleon nu putea s'o ajute imediat, iar pericolul ei era mare, amenințată fiind de flota Englezilor și de armata rusescă îngrămădită la Nistru, Pórta cedă la cererile Rusiei și revocă pe nouii domni Calimach și Suțu. Asemenea măsură aduce schimbarea Vizirului.

Acéstă revocare, imens triumf al lui Italinski, Sultanul Selim caută, să o explice lui Napoleon prin scrisórea sa din 1806 Oct. 18 stil vechiú, dicéndu-í că după religiunea mahometană e oprit a se face résbóe și e de ajuns legitimat și că Francia nu putea să ajute în acel moment în care Turcia era amenințată de Rusia și de Anglia (1).

La S. Porte voyant que MM. Reinhardt et Parant avaient une conduite opposée à la lettre de S. M. au Gd. Sr., m'en a témoigné son étonnement.

Je prie donc V. E. de prendre cet objet en considération et de donner à MM. les Consuls les ordres que vous jugerez convenables.

J'ai l'honneur, etc.

Signé: *Horace Sébastiani.*

(1) Hurm. T. II, supl. I, p. 354—355.

Sultanul către Impératul Franciei, despre destituirea principilor Valachiei și Moldovei, și despre reintegrarea lor în urma amenințárilor Rusiei.

*Très-magnifique, très-puissant, très-excellent Empereur et Padichah de France
notre grand ami, Napoléon.*

Moruzi et Ipsilanti, Hospodars de Moldavie et de Valachie, ont été bientôt destitués de leur place, puisque leurs procédés, contraires à notre volonté, avaient été constatés. Mais la Cour de Russie n'a pas tardé de former la prétention de leur réintégration d'après les stipulations, et son Envoyé, Résident à Constantinople, a déclaré, par une note officielle, qu'il a reçu l'ordre positif et clair de quitter cette capitale avec toute la mission, en cas que la demande de son maître ne soit pas accordée. En même temps, l'ambassadeur d'Angleterre a notifié d'une manière solennelle et péremptoire qu'en cas qu'il éclate une guerre entre notre Empire et la Russie la Cour d'Angleterre est obligée d'envoyer incessamment ses flottes déclarer et commencer les hostilités.

En vérité, les capitulation faites pour la Valachie et la Moldavie, en confirmation du traité de Kárnardji, disent que: «Le terme des Vaivodes «sera désormais fixé à sept années complètes et entières, à dater du jour

Dar această decisiune a Porței Otomane, era luată chiar și în urma asi-

«de leur nomination; et tant qu'ils ne commettront point de délit, ils ne «seront destitués avant ce termes; en sorte que, s'il commettent un délit «dans cet intervalle, la S. Porte *en informera le Ministre de Russie*, et, si, «après vérification faite de cette manière de part et d'autre, il conste et «appert que le Vaïvode s'est effectivement rendu coupable d'un délit, la «déposition sera permise, dans ce cas seulement.»

Cependant la notification préalable à l'Envoyé de Russie n'a été donnée, dans la conviction que nous étions que l'on pourra, d'après la garantie de Votre Majesté donner de l'extension à la clause de l'indépendance qu'elle avait voulu renfermer dans son traité avec la Russie, et, qu'en conséquence, l'arrangement concernant ces deux Principautés comme ci-dessus, doit être annulé. Mais le traité n'ayant été confirmé, cet arrangement est devenu rétabli, et l'omission sur le point de la notification préalable dut être considérée contraire aux stipulations, tandis qu'il est déjà connu que notre Cour affecte bonne foi et fermeté à la stricte conservation de tous les traités et stipulations qu'elle a avec les autres puissances.

La Cour de Russie ayant en mains ce prétexte de déviation dans cette affaire, il était hors de doute qu'elle devait insister dans sa demande; et, quoiqu'en attendant quelque information ultérieure de la part de Votre Majesté, nous *avons fait écouler 19 à 20 jours* (In adevăr Pórta nu răspunde formal la notele lui Italinski din 8 și 17 Sept. decât la 1 Oct. 1806. Ea susținu, că Domnitorii destituiți erau trădătorii și că fuga precipitată a lui Ipsilante n'a fost, decât efectul spaimei și a terorei lăutrice, ce trădarea îi inspirase și că scie Pórta, că el a fost hotărît să se evadeze din țară). en donnant de fortes réponses à la note de l'Envoyé de Russie. A la fin, celui-ci déclara son départ à ses négociants et ses protégés, en leur enjoignant de terminer dans l'espace de quelques jours les comptes de leur commerce et embarqua tous ses effets, de manière que la guerre devait être déclarée dès son départ. D'un autre côté, l'ambassadeur d'Angleterre, ayant reçu des instructions vastes et absolues pour coopérer avec le dit Envoyé à toutes les affaires de la Russie, parut pouvoir notifier officiellement la déclaration de guerre de la part de sa Cour.

Dans ce temps et dans ces circonstances, si nous avions pris le parti d'entrer en guerre avec ces deux Puissances, cela devait être une conduite désapprouvée par Votre Majesté elle-même, d'après le désintéressement et le sentiment de sincérité dont elle est animée pour le bien de notre Empire, et une mesure qui pourrait avoir des suites et des inconvénients très-graves. D'ailleurs, il n'est pas permis aux lois de notre religion d'entreprendre une guerre seulement pour un tel motif.

Pour épargner donc le sang humain et pour suivre la nécessité du temps et des circonstances, nous avons trouvé préférable de ménager cette affaire par une manière qui pourra satisfaire la Cour de Russie et d'écartier les dommages du moment. Partant de ce principe, nous avons donné ordre à nos Ministres d'inviter l'Envoyé de Russie dans une conférence dans laquelle on a tâché de le convaincre par des réponses fortes, jus-

gurărilor date de Talleyrand, în nota sa de la 9 Octomb. (1) prezentată de Generalul Sebastiani, încă mai dinainte decî de scrisoarea trimisă de Sultanul către Napoleon. Sebastiani scrie lui Talleyrand în 10 Octobrie 1806 descriindu-î starea negoțiărilor în Constantinopole, spaima Turcilor amenințați de război, tot ce a făcut ca să împedice pe Sultanul de a rechiama pe foștii Domni, dar în P. S. exprima temerea sa, că Pórta va ceda (2).

qu'à ce qu'il a montré à nos Ministres les dépêches qu'il avait prêtes à expédier au Général de l'armée russe aux frontières et à l'amiral de leurs flottes sur la mer Noire. Alors, il fut bien compris qu'il partira incessamment, et la guerre sera officiellement déclarée; d'autant plus que nous avons reçu des nouvelles qu'en effet la flotille russe dans la mer Noire, ainsi que la grande flotte étaient prêtes.

C'est donc pour n'entreprendre une guerre prématurée et en même temps contraire aux lois de religion, et pour écarter le dommage du moment, que nous avons consenti, d'après les capitulations, à la réintégration des deux Hospodar déposés.

C'est pourquoi que nous nous sommes empressés à écrire et envoyer à Votre Majesté cette lettre amicale, et la prévenir sur cette étrange affaire, afin qu'elle ne soit prise comme un suite d'un nouveau système, contraire aux liaisons de confiance et de l'amitié si étroitement liée depuis quelque temps entre nous.

En 1221, an d'Hégire, le 5 de la lune de Chabran. (Le 6 Oct 1806, V. S.)

(1) «Quelque mécontentement que puisse inspirer à la Russie la destitution des deux Princes de Moldavie et de Valachie, la S. Porte ne doit pas en craindre l'effet et elle doit compter sur l'assistance de la France; mais, il faut qu'elle-même prenne des mesures de défense, qu'elle répare ses fortifications de Moldavie, qu'elle y ait de bonnes garnisons, qu'elle pousse avec vigueur la guerre contre les Serviens et contre les autres rebelles, qu'elle s'oppose à tout passage de vaisseau de guerre et de transport russe par le détroit du Bosphore.»

«L'Empereur a été infiniment satisfait du début de votre mission et du choix des Princes Callimaki et Alexandre Suzzo pour les Principautés de Moldavie et de Valachie.»

(2) Generalul Sebastiani către Relațiunile externe, despre cele petrecute la S. Pórta în urma amenințătoarei note a ambasadorului Rusiei.

C-ple, le 10 Octobre, 1806.

La destitution des Princes Ipsilanti et Moruzi est regardée par la Cour de Russie comme une infraction aux stipulations du traité d'alliance qui existe avec la S. Porte et l'Empereur Alexandre. Mr. d'Italinski, dans une première note, a fait une longue énumération des griefs du Cabinet de Pétersbourg, et a demandé une réparation prompte et entière. Il a insisté

Firmanul de rechiamarea la domnie a lui Ipsilanti, fu expedit direct la

particulièrement sur les offres renouvelées du traité d'alliance avec la S. Porte et l'Angleterre, sur la liberté du passage du Bosphore aux vaisseaux et aux troupes, et sur le rétablissement des deux Hospodars déposés.

Je me suis opposé, dans une note que j'ai moi-même adressée au Reis-Effendi, aux deux premières propositions. J'ai fait sentir par des avis sûrs les intentions et la conduite des Princes déposés, combien il serait incohérent et dangereux de revenir sur leur déposition, et la S. Porte nous a fait, à Mr. Italinski et à moi, les réponses ci-jointes.

L'Ambassadeur d'Angleterre a agi de concert avec le Ministre de Russie. Enfin, Mr. d'Italinski a remis en forme de note un réquisitoire de son Empereur au Gouvernement ottoman pour le rétablissement des deux Princes, et a demandé ses passe-ports, en cas que la réponse de la Porte ne fût pas absolument favorable.

La note du Ministre est une déclaration de guerre au Gd. Sr. en cas de refus aux demandes qu'il a faites.

La S. Porte a été indignée du ton menaçant du Ministre de Russie; mais son effroi surpasse encore de beaucoup son indignation. La consternation règne dans cette Capitale. A peine délivrée de la présence d'une armée de rebelles, cette Cour se voit engagée dans une guerre d'autant plus dangereuse qu'elle s'y attendait moins. Les caisses publiques sont vides; les places fortes sont dégradées et mal armées, et l'armée est peu nombreuse et mal organisée. La situation critique de cet Empire m'a été exposée hier dans une conférence où se trouvaient les Ministres. Je la connaissais déjà. Mais ils avaient besoin d'appui et de consolation, et ils en ont trouvé auprès de moi. Je n'ai pas balancé à les assurer que S. M. l'Empereur ne les abandonnerait jamais, ni dans la guerre, ni dans la paix, et que, si les Russes entraient dans les Etats de Sa Hautesse, «l'Empereur les secourra puissamment avec ses armées. Mes promesses leur ont donné un peu de courage; mais ils ne m'ont pas caché pourtant qu'ils emploieraient tous les moyens pour éviter la guerre, n'étant pas en état de la faire. On ne peut pas disconvenir de cette triste vérité. Cependant, ils ont pris la ferme résolution de ne pas rétablir les Princes destitués.

.....
Ils ont ordonné que Ismailoff et Bender soient mises en état de défense, et que deux camps soient établis sur le Danube, l'un à Rutschuk pour observer le bas du Danube et l'autre au-dessus de Vidin.

.....
L'armée russe qui est sur le Niester, forte de 90.000 hommes, est prête à marcher et à entrer en campagne. Ses magasins, son artillerie et équipage de pontons avaient été préparés de longue main pour cette invasion. Je ne doute pas qu'elle ne se mette en route avant la semaine prochaine et qu'un mois après, elle ne soit sur la rive gauche du Danube. La Turquie d'Europe en est fortement menacée. La France seule peut la sauver; mais, il faut des secours proportionnés aux dangers. Je les crois aussi grands que pressants.

Kiev (1). De acolo avea să vină Ipsilanti însoțit de armată rusescă!... «și era un lucru de mirare, exclamă Zilot Românul, să vaică cine-va și domn de la Rusia viind, cu călăuză ôste rusescă» (2).

Cât primi firmanul C. Ipsilant espedui olac, de însărcină boerii Divanului să constituie Căimăcămia lui. Divanul, Căimăcămiei lui C. Ipsilant e compus ast fel: Dositeiū al Ungro-Vlahiei, Romnic Nectarie, Iosif Argeș, D. Ghicaban, D. Racoviță vel ban, Manolache Brâncoveanu Ban, Manolache Crețulescu, Ban, vel vist Filipescu, Isaac Ralet, Grigore Brâncoveanu, Const. Bălăceanu.

Iacă proclamațiunea Căimăcămiei lui C. Ipsilanti, către țeră, din 16 Octombrie 1806:

Noi, caimacamii țerii Românesci.

Cinstiți dumné-vóstră boeri ispravnicii ot sud... vă facem în scire că la 14 ale acestei următoare, am primit luminată cartea Măriei sale prea înălțatului Domn Alexandru Ipsilanti Voivod, prin care ni s'a făcut vestire de mare bucurie, că adecă prea puternica împărăție (a căruia stăpânire și putere fie nebiruită în veci) iarăși ne-a miluit cu stăpânirea și oblăduirea Măriei Sale, prea înălțatului și prea luminatului nostru Domn Constantin Ipsilanti Voivod, îmbrăcând în Tarigrad și domnesc caftan, dumnélu cinstitul Baș-Capichehaea al Măriei sale de unde s'a trimes și vrednic de închinăciune Mehtup al prea înaltului Vizir către Măria Sa Vodă, pe care și înși-ne l'am vedut și l'am cetit, cuprindător de acéstă înoire a domniei Măriei Sale, după care și ne aflăm așteptându-i buna venire la domnescul Măriei Sale scaun; decii nu lipsim într'adins, a vă însciința de acésta, ca să o publicuiți și să o faceți știută la tot felul de stări și la toți locuitorii de obște, pentru care și de prisos socotim, că este a le mai face lor cunoscut fericita, viețuire, ce aū a petrece, fiind-că întru acéstă cu puțin mai înainte diéstima de patru ani trecuți ai oblăduirii Măriei Sale s'a făcut la tóte bine cunoscut și de față vedută firésca milostivire, blândețele și părintescă durere, cu care s'a arătat la tóte stările și la toți de obște, ridicând mulțime de greutăți ale țerii, care mai înainte se urma, miluind pe toți în feluri de chipuri și apărându-i cu înțelepte mijlóce nebântuiți de tot felul de patimi și necazuri, precum fără tăgăduială este, că în diéstima de 4 ani, țera a avut liniștea, odihna și repausul său. Ci dar și acum nădăjduind toți cu desevîșită încredințare o asemenea bună și plăcută petrecere, să ridice glas de

Le Sultan Sélim III doit écrire à l'Empereur de Russie et au Roi d'Angleterre pour leur faire sentir que le rétablissement des Princes Moruzzi et Ipsilanti serait non seulement contraire à sa dignité, mais qu'il blesserait son indépendance et l'exercice de sa souveraineté.

(1) Fotino.

(2) Pag. 84.

rugăciune către a tot puternicul și milostivul Dumnezeu, pentru întărirea și veșnica stăpânire a pré puterniceî năstre împărășii, și pentru slava și mărirea a prea milostivilor năștrii stăpâni, și pentru scumpa vieața și întemeierea Măriei Sale lui Vodă în luminat scaunul stăpânirii Măriei Sale.— 1806 Octombre 16 (1).

CAP. VI.

C. Ipsilant în noua domnie.

Prima grijă a lui C. Ipsilante după ce primi la Kiev firmanul de rechemare în domnie, fu de a ordona Caimacamilor săi la Bucuresci, să reclame de la Al. Suțu restituirea banilor ce se grăbisă a încasa din veniturile domniei. Acésta explică măsurile luate de Divanul țereî contra lui Al. Suțu, măsurî mai sus rezumate. Actele aceste inedite ale năstre confirmă ceea-ce scrie Dionisie: «Ipsilant Vodă aș scris boerilor divaniștî, să apuce pe Caimacumul Suțului să dea tot venitul țereî, ce l'aș luat până la o para și să spue Suțului să nu'l găsească aci (la Bucuresci), că i se va tăia capul. Boerîi aș mers la Suțu și i-aș arătat cele scrise de Ipsilanti și l'aș apucat de aș întors toșii baniî ce aș fost luat de la visterie și ce nu s'aș ajuns a dat *argintăriile*, ce aș avut de aș împlinit, și în scaun n'aș intrat, ci cu mare întristare aș plecat. Dar plângerea Dămnei și a beizadelelor și tînguirea celor ce nădăjduiră a trăi pe lângă dînșii, cine va putea să o spue! (2).

Ipsilante nu intră îndată în țeră, având a veni cu oștirile rusesci. El administră țera din Rusia, apoî din Iași «întăria și îndreptă tôte bunurile și trebile lui prin scrisorî către boerî (3).»

Căimăcămia lui C. Ipsilante.

Grija Căimăcămiei lui C. Ipsilante este tot despre înmulțirea resurselor visteriei, ca să pôtă plăti rechizițiunile lui Pasvantoglu. Nu scim, dacă împrumutul în Ungaria isbutise, dar noua Căimăcămie menține suplimentul de dări proiectate de Căimăcămia lui Ipsilante. Decî se îndoesece oeritul,

(1) Cod. XLIX, fila 274.

(2) Tesaur II, pag. 207.

(3) Dionisie Eccles., Tesaur II, pag. 208.

se adaog 2 parale la vadra de vinăriciū (peste 5 anteriore), se iea și din vinăriciul mōnăstirilor ore-carī sume (1).

(1) *Ponturile de oerit pe anul 1806.*

Noi Caimacamii Țerei Românești.—Fiind-că într'acest următor an cu lét. 1806, pentru vėduta peristasie și cunoscuta trebuință a țerii, cu sfat de obște s'a hotărīt, ca pămīnteniī să plătescă oeritul ĩndoit, cu acēstă hotărīre ĩnsă, că numai într'acest timp să se urmeze acēsta, iar ĩn alți anī următorī să se urmeze obicīnuita plată a oeritului drēptă, fără altă adăogire, și fiind-că cu acēstă orīnduială ce s'a đis, s'a și vīndut oeritul de ęstimp la dumné lui biv. Vel. Vornic za politie Constantin Varlaam cu ponturile, ce mai jos se arată, s'a dat dar acēstă carte a nōstră, ce s'a orīnduit de boerul cumpērător taxildar la sud, spre a se căuta și a se stringe venitul slujbei acestia cu urmare ĩntocmai ponturilor de mai jos aretate, adecă :

1. Metropolia, câte trele episcopiile, mōnăstirile cele mari cu metoșele lor, dumné-lor Veliși boerī de la Vel Ban până la Vel Clucer de Arie, cum și jupānesele vėduve, iarășī până la acēstă trēptă, să aibă privelegiul scuteliī oeritului pe tōte oile, cât va avea fieși-carele trepte, vite ale sale, precum se urmēză și la țera Moldovei, fără de a fi supērați cu cea mai puțină cerere, ferīndu se ĩnsă și mai sus đișiī privileghiați, de a nu mesteca oi streine țērānesci, cari plătesc oerit ĩn oile lor, ca prin acēstă viclenă mijlocire făcēndu-le că sunt ale lor, să le apere a nu plăti oeritul și să nu pāgubescă cāmara domnescă, căci pentru unul ca acela dovedīndu-se ĩn potrivă ca acēsta, să se facă urmare ĩntocmai după cuprinderea luminatului chrisov al Măriei Sale prea ĩnălțatului nostru Domn Constantin Ipsilante Voevod, adecă de orī-ce trēptă și stare va fi, nu numai că i se va rădica acest privelegiū al scuteliī oeritului, de nu-l mai va avea ĩn tōtă viața, ci ĩncă se va osāndi de a plăti și oeritul ĩndoit pe acele vite, ce cu viclenie le-a scutit, numīndu-le că sunt ale lui, și se va și pedepsi strașnic ca unul nemulțāmītor și unul necunosctōr milei domnesci, și pricinuitōr de paguba dreptului cāmării gospod.

2. Toți cei-l-alți locuitorī și streiniī, ce se vor afla cu oi aici ĩn țēră, orī-carī să plătescă oeritul deplin ĩndoit, care vine până la đece po banī una sută șai-đeci de nume, și nimenea dintra'ceștia scutit să nu fie, afară ĩnsă din oile Bērsānesci, și ale Haslāilor; pentru care mai jos se va arēta ĩn ce chip are a se urma.

3. Bērsaniī și Țūțuianiī Ardeleni sudiți austriacesci, ce vor avea oi și vite mari aici ĩn țēră să plătescă oeritul și vēcāritul streinilor după vechiul obiceiū, adecă de oie po banī đece și poclonul până la đece po banī unul, de la đece ĩn sus po banī opt-đeci de nume, cum și de la vitele mari, cai, boi, vaci și bivoli să plătescă vēcārit streinilor, ce este obicīnuit de vita mare câte banī trei-đeci și trei; de vita mică pe jumētate, ĩnsă cu acest cuvīnt de vita mică, să nu supere slujbașiī pentru sugătoriī, făcēnd adecă junciī, cai mari, și sugătoriī vită mică, ci tunșiī și mīnzațiī se

Ponturile pentru adausul vinăriciului ce s'a scos pe acest an 1806.

Noi Caimacamii Țării românești.—Fiind-că pentru mântuirea și scăparea

socotesc vită mică, de la care să iea văcărit pe jumătate adecă doi drept unul, iar cu sugătorii să nu aibe a face, cum și cei l'alți streini, ce nu vor fi sudiți nici haslâi, să plătescă toți, de vita mare câte bani șaiđeci și șase îndoii, care vine de vită câte bani una sută trei-đeci și doi.

4. Haidăii ce vor avea oi aici în țință, cum și vite mari, să plătescă și ei numai oeritul drept, după vechiul obicei de oie po bani đece, și poclonul până la đece po bani unul, iar dela đece în sus po bani opt-đeci de nume, cum și la vitele mari să plătescă văcăritul de vită po bani șaiđeci și șase după obicei.

5. Să aibă orînduiți slujbași și tot ajutorul la taxilul banilor, ca de la tóte oile streinilor veri când și veri ale cui se vor afla în țință la pășune să iea orînduitul oerit pe deplin, fără deosebire prin silința dregătorilor și a zabiților județului.

6. Pentru caprele ce se taie la zalhanale aici în țință, măcar că mai 'nainte vreme au fost pricină între slujbași oeri și între negustori, dar fiind-că dintru cea d'înteu domnie a Măriei Sale Alexandru Vodă Ipsilante, s'a dat hotărîre, care s'a păzit și s'a urmat și la toți luminații Domni până acum, ca până la ziua sfîntului Dimitrie în 26, de zile ale lunii aceștia Octombre, câte capre vor tăia, să nu se supere de oerit, iar din ziua sfîntului Dimitrie câte vor găsi netăiate să plătescă oerit; așa întocmai are să se urmeze și acum într'acest timp pentru zalhanagii, adecă de la viitorul sfînt Dimitrie înainte, câte capre se vor găsi netăiate, să plătescă oerit îndoit.

7. Toți locuitorii de ori-ce țință să aibă a-și arêta tóte oile lor la slujbașii oeri, fără de a și le tainui, căci ori-care se va dovedi că au âmblat a-și ascunde și a-și tainui oile cu gând ca să păgubescă cămara, pe unul ca acela, nu numai că-l vom da a-și plăti tóte oile îndoit, ci încă 'l vom și pedepsi după dreptatea ce va fi, și fieși-care pârčalab din fieși-care sat, să fie dator a arêta la slujbași oile sătenilor, încă și pe ale streinilor, acele ce se vor afla în prēja satului, căci de se va găsi vre-un pârčalab, că a sciut oile sătenilor și nu a îndreptat pe slujbași, ci le-au tainuit, acel pârčalab se va pedepsi.

8. Slujbași să aibă a se feri de a nu face vre-o pagubă, nedreptate seaș cheltuială locuitorilor cu a le lua ceva pentru hrana lor și a cailor lor fără de plată, căci pentru ori-care din ei ne vom însciința, că nu a urmat după poruncă, după ce-l vom pune de va plăti paguba, apoi se va și pedepsi; seriem și dumné-vóstră boerilor ispravnic și zabiților județului, să dați tot felul de mână de ajutor slujbașilor, spre a putea sevîrși slujba fără de cusur, ca să nu se întimple sfetirismos, căci pentru ori-ce pagubă ce se va întimpla din pricina neajutorului dumnea-vóstră, înși-vê veți fi răspunđetori, când și în potrivă vor fi locuitorii supêrați de către slujbași cu vre-un fel de nedreptate, iarăși dumnea-vóstră veți da răspunsul.—1806 Octombre 19.

Dositeiu al Ungro-Vlahiei, Rîmnic Nectarie, Iosif Argeș, Dimitrie Ghica

atât a tuturor de obște patrioților noștri ot preste Olt, care este jumătatea ținutului țării noastre, cât și pentru chiar totă țera de către înfricoșata pornire a oștirilor de Dieu, alt mijloc nu este, spre întâmpinarea grabniciei cererii, ce ni se face, cu sfat de obște s'a hotărît, ca pentru această trebuință de mai sus arătată, pentru vinăriciul cel obicnuit, care este de plătesce dajnicii câte 5 bani de vadră, să se mai scóță un adaus la vinăriciú, adecă câte alte două parale la vadră, cu această hotărîre însă, că numai într'acest timp să fie și să se urmeze acest adaus, iar în alți ani viitori nici să mai fie, nici să se mai pomenescă, și fiind că cu această orînduială s'a și vîndut acum adausul acesta la Cochivechi și s'a cumpărat de către dumnea-lui biv. vel. Logofet za obiceiuri, Grigorie Bălenu, s'a dat dar această carte a noastră, ce s'a rînduit de dumné-lui boer cumpărător, taxildar la sud... ca să caute și să strîngă venitul slujbei acesteia, ca urmare întocmai ponturilor ce mai jos se arată.

1. Mitropolia, câte trele episcopiile, mînăstirile cele mari cu metóșele lor, dumnea-lor veliții boeri, al doilea și al treilea, până la boeria cea mai de pe urmă, ce se face cu caftan, feciorii de boeri și jupînesele véduve, ce le vor fi stătut bărbații până la cea mai de pe urmă boerie cu caftan, precum și postelnicii și neamurile și boerinașii mazilii și alții, ce au hrisóve și cărți domnesci a fi scutiți de vinăriciú, adausul acesta să nu-l plătescă.

2. Toți cei-lalți de obște peste vinăriciul ce au plătit, care este obicnuit și vechiú câte cinci bani de vadră, să mai plătescă acum și această ajutorință câte alți șase bani de vadră, fără de a li se face cătuși de puțină încercătură peste suma vedrelor ce se găsesc, că a plătit la cumpărătorii vinăriciului drept.

3. Fiind-că acest ajutor au să-l dea toți dajnicii de obște, să aibă orînduitul acesta cumpărător a lua acești câte șase bani de vadră nu numai de la cei ce au plătit vinăriciú la vinăricerii domnesci, ci și de unde sunt milii mînăstiresci, de la toți fără osebite să iea acest adaus de vinăriciú, iar privilegiații ce s'au numit la pontul întâiú, n'au a se supăra întru nimic, precum și cu vinăricerii vinăriciului celui obicnuit, orî domnesc, orî milii mînăstiresci nu are a face cu banii lor întru nimic, ci la acea să se urmeze după ponturile și hrisóvele și cărțile, ce au în mánle lor.

4. Fiind-că până acum culesul délului s'a isprăvit și vinăricerii ce au fost, a măsurat și unii au luat și bani și cele mai multe vinuri s'au ridicat și s'au împrăștiat în țera, de aceea ca să nu se zmacine odihna locuitorilor și ca să lipsescă urmările altor cercetări, cari cu multă discolie se fac, iarăși cu sfat de obște, s'a hotărît ca altă măsurătoare să nu se facă, ci acest adaus să se cêră de la locuitori după suma vedrelor, ce se găsesc la catastihele taxildarilor vinăriciului, drept adecă după măsurătórea, ce s'a făcut de slujbașii cei orînduiți de taxildari, cum și unde va fi cu totul milă mînăstirescă să se urmeze după catastih de trăsura vaselor și a sumii vedrelor a celei mile, și de la toți cei ce plătesc vinăriciú să iea câte două parale

---

Ban, Dumitrache Racovița vel Ban, Vel Ban Manolache Brâncovenu, Manolache Crețulescu Ban, V el Vist. Filipescu, Isaac Ralet, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Bălăceanu și vel Logof. Cod. 49, fila 274—276.

de vadră, cari catastihе să fie datorî taxildariî și slujbașîi milelor a le da la orînduitul acesta ca și el să urmeze a lua vinăriciul după acel catastih.

5. Vre-o altă luare, orî cu nume, de parale de cramă, orî cu nume de rēvase, seaū de altă cheltuială, să nu fie, fără numai două parale să iea de la rēvașul cel va da pentru plata vinăriciului, în care rēvaș să scrie așa: atăția banî a dat cutare om adaosul de vinăriciū pe atătea vedre, într'atătea vase, cari fac talerî atăția, spre a-l avea de sémă.

6. Se poruncesce și dumné-vóstră ispravnicilor județului să dați mână de ajutor la căutatul acestei slujbe și la împlinirea banilor, ca la un huzmet, ce este pentru trebuință și folos obșteșc, iar alte urmări împotrivă seaū asuprirî și nedreptăți locuitorilor cu încărcături să nu îngăduiți a se face, precum și pentru mîncarea slujbașilor și pentru hrana cailor lor, orî-ce le va trebui să cumpere cu banî, fără de a supera pe locuitori cu cătuși de puțin.—1806 Octobre 25 (1).

Noî Caimacamîi Tērii romănesci.

Cinstiți dumné-vóstră boeri ispravnici otsud.... Sciut este dumnea-vóstră că pentru scăparea și mîntuirea țērii de către primejdiósa pornire a ostașilor Dienî, s'a hotărît a da dajdie o ajutorință câte alte două parale la vadră de vin peste vinăriciul cel obicinuit, care ajutorință și vindēdu-se la Cochi-vechi s'a și dat ponturi la mâna cumpărătorilor în ce chip aū să urmeze, la care, măcar că pentru împlinirea acestei ajutorinți s'a fost dat poruncile divanului către dumnea-vóstră, că prin aceiași taxildari ai vinăriciului celui obicinuit să se împlinescă și acest adaos de alte câte două parale de vadră, dar fiind-că cumpărătorii cer a se face împlinirea acēsta de către aceiași taxildari, ce i-aū orînduit dumnea-lor, poruncim dară ca orî-ce împlinire se va fi făcut de acēstă ajutorință, orî de dumnea-vóstră seaū de taxildariî vinăriciului obicinuit, să facă teslim la mâna cumpărătorilor, cari din partea dumnea-vóstră să aibă și toți ajutorul, pentru a se căuta huzmetul fără de cusur, lângă acēsta poruncim, ca nu numai pe toți scăunașiî vinăricerilor d'întēiū atât de la popórele ce sunt domnesci, cât și de la popórele ce sunt cu mili mōnăstiresci, să-î îndatoriți să slujescă și la acești vinăriceri ca și la cei d'întāiū, adecă să arete crămile și pe ómenî, și să aducă ómenî la vinăriceri a plăti, ci și pe taxildariî vinăriciului domnesc și cei ce sunt cu mili mōnăstiresci, să-î îndatorati a da catastih curat de suma vedrelor, după catagrafia ce a făcut întēiū fără de a metahirisi vre-un fel de viclenie, așisderea și pentru acea cu care vor fi făcut bitirmele numai cu banî, fără a le mēsură vinul lor, să-î arēte prin catastih, anume suma banilor și cu numele fie-căruia; spre a lua și cumpărătorul ajutorințiî dreptul seū pe deplin, adecă câte 6 banî de vadră, căci cel ce se va dovedi că a dat catastih mincinos nu numai se va pedepsi, ci se va osândi a plăti și paguba ce se va pricinui. — 1806 Noembre (2).

Dositeiū Mitropolit, Nectarie Râmnic și de cei-lalți boeri.

(1) Cond. 49, fila 276—277.

(2) Cond. 49, fila 278.

CAP. VII.

Moldova. Calimah. Iarăși Moruzi. Căimăcămie. Invazia rusescă. Ipsilante Domn și al Moldovei.

Calimah sosise în Iași, căci se grăbise, îndemnat de sigur chiar de Sebastiani, să grăbescă a lua domnia. După obiceiul Calimah se opri la Galata, în prețma Iașilor și așteptă ca țera, ca boierii să vină să i se închine. Dar ce se întâmplase? Generalul Consul rusesc Rodofinic, scrisese o notă Caimacamiei lăsată de Moruzi, la plecarea din Iași, declarând că nu recunoșce pe noul Domn și îndemnând pe țera a nu asculta de Calimah Vodă. Se pôte judeca, țice Drăghici (1) «ce efect a putut produce asemenea urmare atât între boeri, cât și asupra Domnului, în minutele acele mai ales, când țera era în picior spre întâmpinarea unui Domn, după mărimea cu care se înfățișa stăpînitorii greci în Moldova. Boerii a nu merge la Calimah se temeau, că lucra sabia și topuzul; să respingă iarășî nota Consulatului rusesc nu îndrăsniau, de frica unui conflict politic, a căreia urmare fulgerătoare putea să vie asupra lor cu mai mare osîndă, și nu sciau în cotro să apuce »

Noroc pentru boeri că a treia și după sosirea la Galata a lui Calimah veni și revocarea lui, numindu-se iarășî Moruzi, în a treia domnie.

Iată domnia de trei țile a lui Calimah Vodă !..

Calimah reluă iar calea Constantinoplei. Alex. Moruzi, rînduit din noș Domnul Moldovei, de a 3-a oră, a însărcinat Caimacam pe ginerele său, Hatmanul Alex. Mavrocordat și pre Hatmanul Manu și i-au pornit la Moldova, țice Drăghici, pentru înjghebarea domniei.

Caimacamiș ajungend la Iași, au găzduit la Curtea cea nouă. Ei se ocupară îndată cu pregătirea Curței domnesci, cu mobilarea ei. Adunându-se Divanul sub președința Mitropolitului Veniamin Kostaki, Caimacamiș îi prezentară ordinele de numire. Mitropolitul și boerii se declarară—după obiceiul lor—tericiți de noua domnie.

Abia se întorseseră Caimacamiș de la Mitropolie și prîndiseră, când iată, pe la timpul tócei de vecernie, un olac se opresce la scara Curței. Un călăraș de Soroca aduce stafeta, că muscalii au aședat podurile pe Nistru și că au început a trece în astă parte, în țiuva de 10 Noembre, 1806 (2).

(1) Tom II, pag. 71.

(2) După Laurian Rusia intră ca dușman și ceru Turciei, Moldova, Valachia până și Dunărea. Drăghici amintesc, că Rușii numiră guvernator pe *Kuşnikov*, și spre Valachia trâmise pe Ipsilante cu oști muscălesci.

Din contră, cronica greco-română (pag. 507 a Istoriei Mitropoliei Moldovei de Erbicenu

Acéstă scire emoționă mult tótă boerimea și întreg orașul. Spaima de necunoscut era gróznică. Dintre toți, curtenii și amicii lui Moruzi erau cei mai perplecși. Pe dată caimacamii expediară olac, care să iasă înaintea lui Al. Moruzi, carele intrase în țeră și înaintă spre Focșani. Drăghicî scrie, că acolo aflară trimișii Caimacamilor pe Al. Moruzi. După o scrisóre însă a lui Rodofinikin, consulul rusesc din Iași, trămisă de acolo în 17 Noembrie 1806, către Italinski la Constantinopole, Moruzi era deja aprópe de Iași (1), când veni acolo scirea trecerei oștirea rusescă de 140.000 ostași

menționéză (pag. 506) de tratatul de alianță între Ruși și Turci de la 11 Octombrie 1806, pune intrarea Muscalilor în Moldova la 10 Oct. 1806 și dice: «Ruși în puterea art. 4 al nouei alianțe. . . au pogorit armate în Moldova; călcând însă alianța, îndată ce au trecut hotarele, au apucat cu hapea, fără de răsboi, cele două cetăți române turcesci: Hotinul și Benderul. Pórta atunci fu silită a lua măsuri. Mustafa-Bairactar, în 30 Noembrie 1806, veni să ocupe Bucuresci cu 12.000 oșteni.»

Cronica greco-română, dice, că tractatul de alianță secret era pe 9 ani și consta din 11 articole «cu tóte că dic că n'ar fi adevérat acésta.»

Zilot Românul (pag. 84 ed. Hasdeu) pomenind de invaziunea muscálésă de la 1806 dice, că era o consecință a tractatului secret ce încheiase cu Turcia, de a avea voie să trecă amicalmente pe la ea spre Dalmația contra Franciei. Ast-fel primele cetăți după Nistru deschiseră, fără luptă, porțile lor Rușilor. Rusia le luă cu chip prietenesc, dar cu socotéla într'alt chip, căci se făceau stăpâni și Turcii le lăsară în mânilor și fugiră, afară numai de cetatea Ismailului, pe care nevrând Turcii să o dea, s'au făcut Rușii *muhaserea* cu o sumă de ostași, iar cu cea-l-altă oștire se îndreptară spre Valachia.

(1) După o scrisóre a lui Andreossy către Napoleon, datată de la Viena în 1 Ianuarie 1807 C. Moruzi află despre intrarea Muscalilor în Moldova încă înainte de a ajunge la Focșani, în cale, la Buzéu. De acolo el expediă îndată olac vestitor la Constantinopol și să céră instrucțiuni. La 26 Noembrie stil nou Moruzi era la Rîmnicul-Sărat, unde se înțelese cu comandantul turc al Brăilei și-l îndemnă să iea măsuri de apărare. De la Rîmnic Moruzi vesti Porței luarea de Ruși a Hotinului și împresurarea Benderului, cum și acestora de către muscali a consulului francés din Iași Reinhardt. De la Rîmnic trecu la Focșani, unde rămase până la 12 Octombrie stil nou (30 Septembrie), dar vedénd că Muscalii împing înainte spre Muntenia, plecă din Focșani cu posta și merse la Rusciuc, ca să se concentreze la Mustafa Aga aian, șeful acestei părți, asupra mijlócelor de apărare.

Andréossy către Napoleon, împératul Francesilor, despre veștile aduse din partea principelui Moruzi de trămisul acestuia, Ión Ghica.

Vienne, le 1-er Mars, 1807.

Sire,

Le Prince Moruzzi, en m'adressant une lettre pour V. M., m'a écrit la lettre dont je joins ici copie. L'une et l'autre m'ont été remises par un homme de confiance du Prince, le nommé Jean Ghika, grec albanais, envoyé à cet effet près de mois. J'ai cru qu'il serait agréable à V. M. et peut-être utile à ses projets de voir ce Jean Ghika qui s'énonce bien et parle très-bien français. Il n'a point hésité à se rendre auprès de S. E. le Prince de Bénévont auquel je l'adresse, et qui prendra les ordres de V. M.

și că pe dată Moruzi renunță de a intra în Iași, ci luă calea Focșanilor. Ceva mai mult: sosit la Focșani Al. Moruzi chiamă acolo trei boieri și

Voici les renseignements que j'ai obtenus de cet émissaire sur l'invasion de la Moldavie par les Russes, et le rôle que le Prince Moruzzi a joué dans cette circonstance.

Je dois ajouter que le Comte Palatin, l'Aga de Frangopoulo qui réside à Vienne en qualité d'Envoyé du Prince Moruzzi, a été chargé itérativement de se rendre près de moi et de protester des bonnes intentions et du dévouement de ce Prince.

J'en reviens aux renseignements.

Le 22 Novembre, les Russes ont passé le Dniester à Mohilow.

Le même jour, ils ont donné une note au Divan de Moldavie, par laquelle ils prétendaient qu'ils entraient en amis et du consentement de la Porte.

Le Prince Moruzzi reçut cet avis à Buséo en Valachie, étant en route pour se rendre à Jassy.

Il expédia de suite un courrier à Constantinople pour donner cette nouvelle à la Sublime Porte et demander des instructions.

Il expédia également un courrier à Jassy pour signifier à son Caïmacam (vice gouverneur) que, n'ayant reçu aucun avis de la Porte, il ne pouvait continuer son voyage, ni aller à Iassy, et que tous les habitants devaient agir en conséquence de la fidélité due à leur Gouvernement.

Le 26 Novembre, le Prince Moruzzi, se transporta à Rîmnico, où il s'aboucha avec Ibraïl-Nazir, Commandant de la forteresse de Braïla, lui donna l'éveil sur les projets hostiles des Russes, l'engagea à se disposer à se défendre contre l'ennemi et lui fournit cent bourses pour procurer à la forteresse de Braïla, ce qui pouvait être nécessaire dans la circonstance.

Le 29, le Prince Moruzzi, ayant reçu la nouvelle que les Russes s'étaient emparés de Chokzin, et qu'ils avaient investi la forteresse de Bender, expédia encore un courrier à Constantinople pour dévoiler les projets hostiles des Russes.

Ayant reçu depuis la nouvelle de l'arrestation de Mr. Reinhardt, il fit savoir à son Caïmacam, qu'il devait protester sur le champ contre la dite arrestation et se démettre de sa place.

Le Prince Moruzzi séjourna à Foksani jusqu'au 30 Novembre (12 Décembre), mais voyant que les Russes commençaient à agir hostilement dans le pays et qu'une colonne de troupes russes s'avancait vers la Valachie, il partit en poste pour Rusciuk, afin de concerter avec Mustapha-Aga, ayan, chef de cette contrée, les mesures à prendre.

Dans le court séjour qu'a fait le Prince Moruzzi à Rusciuk, il est parvenu à réconcilier le dit ayan de Rusciuk avec Passavan-Oglou. Ils sont décidés à faire de concert la guerre contre les Russes, et le Prince Moruzzi lui-même n'attend que les ordres gracieux de V. M. pour se mettre à la tête de 20.000 hommes entretenus à ses frais, et rendre par la plus formidable la confédération du Danube et faire une diversion puissante en faveur de V. Majesté.

Le Prince Moruzzi est dans la ferme persuasion que V. M. seule peut sauver l'Empire dans les circonstances critiques où le mettent les intentions et les mouvements de la Russie.

J'ai l'honneur d'être, Sire, de V. M. le très-humble et très-fidèle sujet.

Signé : *F. Andréossy.*

formă la Focșani o specie de Divan. «Am observat, scrie Rodofinikin, cui trebuia, că stabilirea unui Divan la Focșani, putea să pară stranie în ochii publicului și neplăcută pentru Rusia; prin urmare am invitat pe acei boieri să rōge pe Principele Moruzi, de a veni aci (la Iași) ca să reiea liniștit guvernul țerei (1).

Se pare că Moruzi doria să nu se compromită de tot, față cu Turcia, mai ales că familia îi rămăsese la Constantinopole. De aceea nu ascultă de îndemnul lui Rodofinikin, ci de la Focșani preferi să reapeuce încet calea Turciei, precedând oștirea rusescă. Caimacamilor sei încă le ordonă să stea ei în Iași până la intrarea acolo a Rușilor. Drăghici pune această intrare a Rușilor în 8 Decembre, sub comanda cneazului Prozorowski. Această dată nu este exactă, căci consulul rusesc Rodofinikin scrie la 17 Noembre, că la 16 a acelei luni a fost intrarea în Iași. Că numai după o lună de zile de la trecerea Nistrului să fie sosit Muscalii la Iași, nu este admisibil. La 10 Noembre fu trecerea Nistrului și șase zile după aceea antegarda oștirea rusescă ajungea la Iași. Nici o prealabilă declarație de război nu precedă invaziunea acesta a Principatelor.

Cea d'întâie proclamațiune către Moldoveni, îi asigură că óstea rusescă nu vine ca neamică și că se va respecta administrațiunea țerei, ba că nici chiar trāmiterea obicīnuită de zaherele la Constantinopole nu va fi împedecată.

Comanda armatei rusesce o avu Mikelson. Impreună cu óstea se întorse în Principate Constantin Ipsilante. Oștirile muscălesce nu întimpinară nici o greutate de a pune mâna pe cetățile Bender, Hotin și Chilia. Garnizónele reduse ale acestor cetății se închinară Muscalilor fără de bătaie, pe când alte divisiuni din armată, coprindeau Basarabia și înainta în Moldova (2).

Muscalii neaflând domnie în Iași și starea desbaterilor pe cale diplomatică, cerënd să nu aibă aerul de a fi cucerit Muscalii Principatele, Rusia nu numai recunoscua domnia în Muntenia a lui C. Ipsilant, dar încă îl întări de Domn și al Moldovei.

C. Ipsilant se opri deci întâi la Iași, unde organiză divanul său, căruia îi ordonă să strîngă îndată o oștire din țeră de dece mii de oșteni «*îmbrăcându-i cu haine verđi de postav și cu coifuri în cap, numindu-i Dragoni Machedoni.*»

(1) Hurm. T. II, supl. I, pag. 365, Doc. DIII.

(2) Dionisie Eclesiarhul, Tesaur, II, pag. 208.

CAP. VIII.

Lupta diplomatică.

Să urmărim acum mai de aproape lupta diplomatică din Constantinople după eşirea lui Sebastiani.

Napoleon, cu tot bunul motiv ce avea d'a fi supărat pentru marele eşec ce avu politica sa, nefiind pregătit de luptă și în Orient, după ce își concentrează puterile la Vistula nu-și dete pe față această supărare, și se mărgini a nu rumpe cu Turcia. Ba când ôstea francesă intra în Polonia, Talleyrand vestese această domnilor Moldovei și Munteniei. Către Sebastiani scriind Talleyrand din Berlin 7 Noembre 1806, îi spune, că a vestit pre domnitori despre intrarea oștrei francesse în Polonia «ils savaient que l'Empereur veut les protéger, qu'ils n'ont aucun moyen plus assuré de conserver sa bienveillance, que de continuer a montrer la même fidélité a leur souverain, le même attachement a la cause commune; mais il faut que la Porte leur donne les moyens de défendre avec vigueur les frontières qu'elle leur a confiées »

Napoleon scrie însuși Sultanului Selim II, în urma victoriilor, ce câștigase contra Prusiei și contra Rusiei, la 11 Noembre stil nou 1806, ca să'l încurajeze și îi promite, că cu ôstea sa de 300.000 de oșteni, nu va face pace până ce Turcia nu va redobândi cele 2 principate și nu vor fi recunoscute domniile lui Calimah și Alex. Suțu. «Le moment est venu où la S. P. doit retrouver son énergie et faire macher ses armées pour couvrir Bender, Hotin, toute la ligne du Dniester.»

Napoleon I scrie încă în 11 Noembre 1806 stil nou, către Sultanul Selim:

Berlin, le 11 9-bre, 1806.

Très-haut, très-excellent, etc.

Le jour même où nos ennemis vous redemandaient la Moldavie et la Valachie en vous parlant de mes désastres, je remportais à Jéna une mémorable victoire et je marchais à d'autres triomphes. Les armées de Prusse sont détruites ou faites prisonnières. Tout le pays est à moi. Je suis à Berlin, à Varsovie. Je poursuis avec 300 mille hommes mes avantages, et je ne ferai la paix que lorsque vous serez rentré en possession de vos deux Principautés par le rétablissement des deux Hospodars, Callimaki et Alexandre Sutzo. Reprenez confiance. Les destins ont promis la durée de votre Empire; j'ai mission de le sauver, et je mets en commun avec vous mes victoires. Le moment est venu où la S. P. doit retrouver son énergie et faire marcher ses armées pour couvrir Bender, Chottin, toute la ligne du

Dniester. Je sais que les Russes retirent leurs forces, de cette frontière; ils se dirigent sur moi. Je les cherche et vais au devant d'eux. Ne balancez plus. Ils ne vous trompent que par impuissance. Ils se faisaient livrer vos provinces: la valeur ottomane doit les sauver.

.....
Écrit en notre Château Impérial à Berlin, le 11 Novembre 1806 (1).

Talleyrand către Sebastiani, despre trimiterea scrisoarei lui Napoleon I către Sultanul Selim.

Berlin, le 11 9-bre, 1806.

Mr. l'Ambassadeur,

J'ai l'honneur de vous envoyer une lettre que S. M. l'Empereur et Roi écrit à Sa Hautesse. Remettez-la lui sur le champ avec la traduction qu'en aura faite M. Ruffin.

La Porte Ottomane n'a fait que ce qu'elle pouvait faire. L'Empereur excuse ce que la nécessité lui a prescrit et il veut la retier de la position où les ennemis de cette Puissance l'ont entraînée en la trompant. Il veut qu'elle rentre en posesion des deux Principautés. Il ne restituera Varsovie et Berlin s'il doit les restituer, que lorsque la Porte aura recouvré la Moldavie et la Valachie.

.....

Era pré târzie o mişcare atunci! Până să ajungă oşti turcesci la Bender, acolo erau de mult Muscalii. Ş'apoi Turcia semnase cu Rusia, nu mult înainte,—am spus-o deja—convenţiunea, prin care i învoia trecerea prin Principate contra Franceiei.

Ceea ce după Ruşi legitima graba intrărei oştirilor rusesci în Principate fu şi faptul, că Pasvantoglu invadase din nou Valachia, cum mai îndărăt am arătat, îndată ce aflase că Ipsilante a fugit din Bucuresci. Cronica greco-română pune invasiunea acésta la 13 Sept. Joi ziua: «Inainte de a se lumina de ziua, prin ordinul lui Osman Paşa Pasvantoglu Vidin Muhafizi, aũ călcat Craiova Ţelebi Aga Rahova Aghianeş cu 500 de turci şi ridicând pe Caimacamul Logofétul C. Caliarhi, ce se numea şi Kiani, pe Logofétul D. Bibescu şi pe Clucerul Corniţă Ibrailov i-aũ trimes la Vidin dintre care Logof. Bibescu a rămas acolo închis, iar acei doi s'aũ întors la Craiova. S'a făcut multă prădăciune şi golăciune de Turci mai în totă Craiova pe la boierii, cari abia 'ş'-aũ săpat vieaşa lor şi a familiilor lor prin fugă. Prin violenţă şi tiranie aũ luat atunci Osman 2.000 de pungii de galbenii din ţeră, 500 de la Logof. Bibescu, 40 de la Tănăsuică neguţitorul şi 15 de la un Hagi Gheorghe Celebi, căruia i-aũ tăiat şi capul.

(1) Coresp. de Napoleon — Paris, 1852, tom. XIII, pag. 638.

*

Acastă invaziune a lui Pasvantoglu nu era provocată anume de Ruși? Deacă nu, de ce la 16 Aug. în ziua când fuge din Bucuresci Domnitorul Ipsilante, fuge și din Craiova, de acolo, boerul Posteln. Iordache Arghiripol? Istoricii „Croniceii greco-române“ la pag. 506 țice, că acesta a nenorocit îndată totă Craiova și cele 5 județe prin înșelăciunea lui Ipsilante.

Ipsilante a înșelat . . . cu ce? Se bănuia ore că el a chiămat pe Osman Pasvantoglu spre a da Rușilor pretext de intrare, și că chiămându-l, n'a voit să compromită pe amicul său Arghiripol, care se retrase la timp din Craiova?

Lucrul rămâne sub indoială, dar nota lui Budberg, ministrul din Petersburg, către Italinski, în 15 Noembre 1806, acasă între altele pe Pórta, pentru că *«la plus grande partie (a Valachiei) se trouve envahie par les troupes de Passavan-Oglu, sans que la Porte paraisse avoir ni l'intention, ni les moyens nécessaires pour réprimer ces désordres. . .»* C'est à cette fin que la présence des troupes russes doit contribuer efficacement à rendre aux deux Principautés et particulièrement à la Valachie cet état de calme et de sécurité.»

Rusia declară, că nu de persoanele și de domniile lui Moruzi și Ipsilante și-a bătut ea capul, ci că *«elle ne saurait tolérer plus longtemps les vexations dont Pasvantoglu et d'autres ayans voisins de la Valachie accablent cette malheureuse province (1).*

(1) Hurm. Tom. II, supl. I, p. 363, 364.

Budberg către Italinski, despre cererile Curții imperiale rusești, privitoare la Valachia și Moldova.

Pétersbourg, le 15 Nov. 1806.

Monsieur,

Le général de Michelson, Comm^{te} en chef l'armée du Dniester, reçut ordre d'entrer en Moldavie, non en ennemi, comme la malveillance ne manquera pas de la faire envisager, mais dans l'unique but de rétablir les anciens rapports qui ont si longtemps subsisté entre les deux Empires, d'après les traités, de prévenir les effets pernicieux de la domination française qui s'établit à Constantinople, et qui menace la Porte d'un envahissement total, et enfin de paralyser le dessein hautement annoncé par Sébastiani de faire traverser le territoire ottoman par une armée française pour venir nous attaquer sur le Dniester. Tels étaient les motifs pressants des ordres donnés au Général Michelson, en date du 16 Octobre. Tel était aussi le sens et l'esprit de ces ordres que le Général a dû manifester dans toutes les communications qu'il a pu avoir à son entrée en Moldavie, tant avec le Gouvernement de cette Principauté et avec celui de la Valachie, qu'avec les différents Pachas commandants des places fortes sur le Dniester et sur le Danube.

Huit jours après l'expédition de ces ordres, savoir le 23 Octobre, nous reçûmes vos rapports du 9/18 du même mois, par lesquels vous annonciez la réintégration des Princes Moruzzi et Ipsilanti, en vous bornant à un simple avis, sans entrer dans le moindre dé-

Intre aceste Napoleon I păşese din victorie în victorie. La 15 Octom-

tail sur tout ce qui aurait pu éclairer l'opinion du Ministère Impérial dans une circonstance de cette nature. Quel qu'eût été le désir de l'Empereur, notre Auguste Maître, de révoquer dès lors les ordres donnés au Général de Michelson, S. M. I. a cru devoir attendre les éclaircissements ultérieurs qu'annonçait votre rapport du 9/18 Octobre pour avoir des données positives et détaillées sur des objets d'une importance si majeure et afin de pouvoir prendre ses mesures en conséquence. Sur ces entrefaites, nous reçûmes vos différentes dépêches du 16/28 Octobre. Je ne vous cacherai pas, Mr., que, par leur contenu, S. M. I. n'a pu observer sans peine et sans surprise que, dans une pareille crise vous ayez cru devoir vous borner au seul point de la réintégration des Princes. Quelque soit l'intérêt que, sous tant de rapports, l'Empereur a dû prendre et maintenir vis-à-vis de la Porte, cette partie de ses droits, vous ne pouviez cependant ignorer, Mr., que ce ne sont pas les seuls que S. M. est dans le cas de revendiquer, et que d'ailleurs, le but principal de la Cour Impériale étant de s'assurer d'une manière positive des dispositions de la Porte, cette démonstration isolée et exécutée avec tant de mauvaise grâce, ne pouvait suffire pour nous donner à cet égard toute la garantie qui nous est indispensable. En effet, qui nous répond que cette satisfaction partielle ne nous a pas été donnée par la Porte d'après le conseil de nos ennemis communs même? Les différentes conférences qu'a eues l'ambassadeur Sébastiani avec Ibrahim Kiaïa et les autres Ministres de la Porte dans le cours de cette négociation, ne militent que trop en faveur de cette hypothèse. Supposons toutefois un moment que la réinstallation des Hospodars eût été le seul grief que nous ayons eu à la charge de la Porte, comment, dans ce cas même pourrait-on compter avec certitude sur l'exécution stricte et pleine de la réparation que la Cour Impériale vient d'obtenir, après les tergiversations plus qu'équivoques du Prince Moruzi et dans le triste état où se trouve la Valachie, dont la plus grande partie se trouve envahie par les troupes de Passavan-Oglou, sans que la Porte paraisse avoir ni l'intention ni les moyens nécessaires pour réprimer ces désordres? Ne serait ce donc que sous ce dernier rapport, S. M. ne saurait se contenter de la satisfaction donnée, avant de s'assurer qu'elle aura son plein effet, et c'est à cette fin que la présence des troupes russes doit contribuer efficacement à rendre aux deux Principautés et particulièrement à la Valachie cet état de calme et de sécurité, que la Cour Impériale seule leur a garantie par les transactions les plus solennelles. Vous avez très bien compris que ce n'est pas la personne des Hospodars Moruzi et Ipsilante qui intéresse essentiellement la couronne Impériale, mais bien la tranquillité et le bien-être des deux Principautés confiées à leur administration. C'est de là que dérive l'obligation où se trouve la Russie de soutenir un ordre de choses qui n'a été établi que par son intervention et sous ses auspices, et elle ne saurait tolérer plus longtemps les vexations dont Passavan-Oglou et d'autres Ayans voisins de la Valachie accablent cette malheureuse province, sans déroger essentiellement à ce qu'elle doit à sa propre considération.

. . . . .
S. M. I. ne croit pouvoir envisager les rapports existant entre la Russie et l'Empire Ottoman comme remplacés sur leurs anciennes bases que:

1. Lorsque les droits et prérogatives assurés aux principautés de Moldavie et de Valachie par les différentes stipulations y relatives, seront rétablies dans toute leur force et vigueur, et que, nommément la dernière de ces provinces sera délivrée des rebelles qui la dévastent, par les soins de la Porte, ou bien par les troupes de S. M., et qu'en

brie 1806 Napoleon va impune tratatul de la Posen. Deja la 1 Octombrie 1806, Napoleon scrie Sultanului Selim din Posen, îndemnându-l să se dea partea lui și să isgonască pre domnitorii devotați Rușilor (1).

même temps sa tranquillité, son bien-être à l'avenir seront suffisamment garantis par l'établissement d'une force nationale capable de défendre la province, contre les voisins du Danube.

J'ai l'honneur, etc.

Signé: *A. de Budberg.*

În legătură cu intrarea Rușilor în Moldova, este și mișcarea flotei ingleze.

Despre intrarea Rușilor în Moldova, Talleyrand scrie mai întâi lui Sebastiani, din Berlin, în 18 Novembre 1806 stil nou. Îi spune că curierul ce a expediat din Berlin la Iași în 14 Noembre, n'a putut ajunge acolo, căci la câte-va leghe de la Iași, a aflat că acolo intraseră Rușii și că comisarul frances Reinhardt era păzit «à vue» și împedat de a avea vre-o comunicațiune, ba încă avea să fie dus în Rusia. Noutățile date de lume sunt că Rușii au trecut Nistrul «sur trois points. Il dit que la 1-ere colonne, qui est de 6000 hommes, a attaqué Chokzin, qui s'est rendu deux jours après; que la seconde, forte de 10.000 hommes, s'est portée par Mohilow à Jassy, et, de là, a continué sa route pour Bucarest, dans l'intention d'aller se joindre aux Serviens; que la 3-ème colonne, composée de 20.000 hommes, a pris Bender de vive force et a continué sa marche vers Ismail. Ces troupes sont commandées par le Prince Dolgorouki et les Généraux Michelson et Tomanski. Presque toute leur cavalerie sont des Cosaques. On croit que le corps de 6.000 hommes qui a pris Chokzin, a reçu ordre de se porter en Pologne.

Aucune lettre ne confirme les nouvelles données par le courier de Jassy; mais un second courrier qui vient aussi d'arriver de Constantinople rapporte qu'à son passage à Bucarest, on y attendait d'un moment à l'autre l'arrivée des Russes.»

Generalul Sebastiani către relațiunile externe, despre sosirea escadreii engleze în apele Bosforului.

Péra, le 29 Novembre, 1856.

Je crois que l'arrivée de l'escadre anglaise a été sollicitée par quelques Ministres même de la S. Porte, qui ont voulu se justifier auprès du Grand Seigneur de la destitution des Princes Sutzo et Kallimaki, en faisant voir que les menaces de guerre faites par l'Ambassadeur d'Angleterre étaient positives. Ce dernier trait vous fera connaître le Ministère. Je dois prévenir V. A. que le Chargé, d'affaires de Turquie à Berlin, Argiropulo, est une créature des Princes Moruzzi et Ipsilanti, et entièrement dévoué aux Russes et aux Anglais.

au Camp Impérial de Posen, le 1-er Octobre 1806.

(1) «La Prusse, qui s'était liguée avec la Russie a disparu. J'ai détruit son armée et je suis maître de ses places fortes. Mes armées sont sur la Vistule, et Varsovie est en mon pouvoir. La Pologne Prussienne et Russe se lèvent et forment ses armées pour reconquérir son indépendance. C'est le moment de reconquérir la tienne. *Chasse les Hospodars rebelles, que la plus injuste violence t'a obligé de rétablir au mépris de ton firman qui les avait déclaré traîtres. Remets en place les vrais serviteurs et les Hospodars de ton choix. N'accorde point aux Serviens les concessions qu'ils te demandent les armes à la main. Fais*

Rusia caută să împrăzineze efectul mare, ce producea la Constantinopole scirile despre victoriile Francesilor. Ei făceau să circule acolo cele mai grosiere minciuni. Michelson mai scornea și fantastica scire, că Napoleon are de gând să cucerească Imperiul Otoman și să se proclame și Imperator de Orient.

Ca să pôtă Pôrta a-și apêra statele să nu ajungă prada ambițiunei nemăsurate a lui Bonaparte «et pour acquérir enfin la possibilité de faire concevoir à la Sublime Porte la nécessité où elle est de se tenir en alliance avec les Cours de Russie et d'Angleterre, S. M. Impériale fait savoir qu'elle a distrait de ses armées une division qui entre dans les provinces de Moldavie et de Valachie; qu'après qu'il aura été pourvu, suivant les règles de la guerre, aux besoins et aux mesures de sûreté militaire de la dite division envers son Général, tant pour la tranquillité des troupes, que pour celle du pays, il n'y sera commis aucun acte hostile ni aucune espèce de violence; et que, si S. H. destitue ceux de ses agents en place qui, pour être partisans des Français, la stimulent à enfreindre ses engagements envers la Cour de Russie; si . . . . . Sa dite Majesté fera rentrer ses troupes dans ses limites. Elle le promet et y engage sa parole Impériale.»

Rusia mereu protestă, că ea nu intră în Moldova ca neamică, ci ca amică a Porței In. realitate Rusia voia să întetescă rescôla tuturor creștinilor contra Turcilor, (1) precum promisese C. Ipsilante că el va putea face.

marcher des troupes sur Chokzin; tu n'as plus rien à craindre de la Russie. J'ai chargé mon Ambassadeur de contracter avec toi tous les engagements nécessaires. Si tu as été prudent jusqu'à cette heure, une plus longue condescendance avec la Russie serait faiblesse et perdrait ton Empire.

Talleyrand scrie și el Generalului Sebastiani în 6 Octombrie 1806:

«In comunicațiunile dumitale cu Pôrta n'o deprecia, evită imputările; silesce-te a o încuragia și ai reda energie. Să-și înarmeze fruntariile, să resiste Rusiei, să restabileze pe cei doi domnitori, să nu refuze de a-și sporî forțele cu o hotărîre fermă, să se arate ceea ce pôte fi în adevăr: putinte și independinte.» Talleyrand cere informațiuni de la Sebastiani și-i dice să le trimită prin Iași.

Pêra, 8 Noembrie, 1806,

(1) Generalul Sebastiani la 17 Octombrie 1806 scrie însă, că grație pregătirilor de război ale Turciei și grație amicieii Patriarhului cu Principii Suțu, Calimach și Hangeri, nu va reuși planul rusesc de insurecțiune a creștinilor. (Hurm. I, supl. II pag. 369.)

Generalul Sebastian către Talleyrand.

Le troupes russes ont envahi la Moldavie et marchent sur la Valachie. On porte leur nombre à 60.000 hommes. Mais V. E. sait juger à quel point on exagère ici. Je ne crois

Nu numai asupra Porței Otomane făcuse impresiune victoriile lui Napoleon contra Prusiei, ci și asupra lui Al. Moruzi. Acesta își propuse să intre în bunele grații ale Francesilor. Cu acest scop el adresază la 15 Decembre 1806, următoarea scrisoare către Andréossi, reprezentantele Franciei la Viena:

Le 15 Décembre, 1806.

Monsieur,

Les qualités éminentes, tant politiques que militaires dont V. E. a donné les plus brillantes preuves, m'ayant pénétré d'une juste admiration et inspiré des sentiments de la plus grande confiance pour elle, m'ont fait résoudre dans cette circonstance à lui adresser un placet pour S. M. I. contenant un résumé de faits propres à démontrer mes démarches toujours franches et loyales, et que d'ailleurs je ne les crois pas indignes d'être mis sous les yeux de S. Majesté.

J'ose donc la prier de vouloir bien me faire la grâce de le faire transmettre à S. M. l'Empereur et m'indiquer les ordres gracieux de S. Majesté.

Le porteur de la présente s'étant trouvé aux frontières de la Moldavie et à l'époque des événements qui s'y sont passés en dernier lieu, est en état de pouvoir donner à V. E. des renseignements sur plusieurs points qu'elle voudrait vérifier.

Alexandre P. de Morouzy.

C. Moruzi întreținea la Viena un agent al său politic, pe Aga Frangopulo, prin care căuta să se pună bine cu Andréossi, reprezentantul Franciei. În Noembrie 1806, trimise la Viena pre un alt comisar al său credincios, pe un *Ion Ghica*, cu misiunea de a duce lui Andréossi o scrisoare a lui, însoțită de o alta către Napoleon. A Moruzi dădea ambilor, asigurări de credința lui în succesele Francesilor și cum că Turcia nu poate fi salvată de cât de imperatoarele frances și că el, Moruzi, e gata să se pună în fruntea unei armate de 20.000 de români în favoarea Porții, numai să voiască acesta

pas que cette armée soit au-dessus de 15 à 20.000 hommes. Le Général Russe a dit en entrant sur le territoire turc, qu'il venait en ami. Il n'avait pas besoin d'employer la ruse et le mensonge pour entrer dans un pays ouvert et sans défense. La Porte n'a été informée de cette invasion soudaine, que par les lettres de Jassy. Les Gouverneurs turcs des places du Dniester ne lui en ont rendu aucun compte. M. d'Italinski, à qui la Porte a demandé des explications sur la marche de cette armée, a répondu qu'il n'en était pas instruit et que sa Cour ne lui en avait donné aucune connaissance. La Porte paraît s'être contentée d'une réponse aussi absurde.

Acest plan însă fu aflat și înțeles de general Sebastiani. El scrie lui Talleyrand :

«Le véritable but de la marche de l'armée russe en Moldavie et en Valachie me paraît être d'insurger ces deux Provinces, de se réunir aux Serviens et aux Monténégrins, de faire revolter la Morée et les Iles de l'Archipel; en un mot, de faire prendre les armes à toute la population grecque pour chasser les Turcs de l'Europe.»

Napoleon (1). La 1 Ianuarie 1807 comunică Andréossi lui Napoleon toate aceste sciri (2).

Numai la 17 Noembrie 1806 stil nou se trãmite de Turcia ceva trupe în Muntenia, la Focșani și Brãila (3). În urma acestui act Pôrta se grãbesce

(1) Veđi Hurm. II, supl. I, pag. 371.

(2) Nota unei conversațiunii a lui Ion Ghica, despre mãsurile militare luate în unire de Mustafa-Bairactar, Moruzi și Pasvantoglu.

Varsovie, le 9 Janvier 1807.

Monsieur Ghika, secrétaire du Prince Moruzzi, a été chargé par ce Prince de venir exposer sa conduite et offrir ses services. Voici les détails qu'il a donné verbalement sur l'expédition des Russes en Moldavie, et sur les mesures prises par les Pachas de la frontière pour défendre l'Empire Ottoman.

Les Russes ont en Moldavie 35.000 hommes, sur lesquels il y a peu de cavalerie et de troupes réglées; ils sont maîtres de Choksin, de Bender. On craint pour Ismail, parce qu'un courrier que le Prince Moruzzi y a envoyé n'en est pas revenu et que les communications avec cette ville sont interrompues.

Le Prince Moruzzi se rendait en Moldavie, où la Porte Ottomane l'avait replacé; mais lorsqu'il a appris l'entrée des Russes, il s'est retiré à Rustekuck; il a rappelé de Moldavie tous ses agents, tous ses officiers, et il a concerté avec Mustapha-Bairactar les moyens de défendre la frontière. Mustapha et Passavan-Oglou étaient divisés: le Prince les a réconciliés. Tous deux ont alors uni leurs forces pour fermer aux Russes l'entrée de la Valachie; Mustapha-Bairactar a envoyé 5.000 hommes à Bucarest, 12.000 autres y sont envoyé par Passavan-Oglou. Ils étaient déjà arrivés à Craiova le 18 Décembre, lorsque M. Ghica a passé à Bucarest.

Mustapha peut encore disposer dans le moment actuel d'une autre corps de 15.000 hommes, presque tous de cavalerie, et, dans quelque temps, il pourra avoir en tout 40.000 hommes. Passavan-Oglou peut en avoir 20.000. Le Prince Moruzzi se propose de lever aussi pour la défense des frontières un corps de troupes. Le Pacha de Silistrie, celui d'Ibraïl, en lèveront deux autres, et M. Ghika annonce que toutes ces forces réunies pourraient être de cent mille hommes.

Il entrerait dans les vues du Prince Moruzzi et de Mustapha-Bairactar de former pour la défense de l'Empire une Confédération, même avant de savoir que la Porte avait déclaré la guerre à la Russie. Cette Confédération serait composée de tous les Pachas de la rive du Danube. On chercherait à y faire entre le Pacha de Janina et l'Ayan d'Andrinople, qui agiraient tous deux contre les Serviens, tandis que les autres Pachas attaqueraient les Russes.

Le Prince Moruzzi voudrait connaître sur ce projet les intentions de S. Majesté. Il désirait recevoir d'elle des ordres directs, et le Pacha de Widdin, l'Ayan de Rustchuk, le désirent également.

Les Autrichiens disent que Belgrade est au moment de tomber entre les mains des Serviens, et ils offrent de s'en emparer, de peur, disent-ils, qu'elle ne soit bientôt occupée par les Russes. Mais les Russes sont séparés de Belgrade par la Valachie et le Pachalik de Widdin, et il ne paraît pas qu'ils puissent y arriver, d'après les dispositions prises par Passavan-Oglou et par l'Ayan de Rustchuk.

(3) Hurm. I, supl. II, pag. 369, Doc. DXI.

a lua măsuri mai serioase și ea declară, vechurăm, formal războiul Rusiei, hotărându-se a revoca din nou pre C. Moruzi și pe Ipsilanti (1).

(1) Traducțiune de pe manifestul Porței dat cu ocaziunea declarării rebelului în contra Rusiei.

(Traduit le 10 Janv. 1807.)

Le nombre des Rayas patentés de la Russie, ou protégés sous divers prétextes par cette Puissance dans la Valachie et dans la Moldavie, est incalculable. Aussi, regardait elle ces deux Provinces comme ses propriétés, aussi, son Consul s'immisçait, dans l'administration domestique du pays et ceux, parmi les Voïvodes, nommés par la S. P. qui n'obtempéraient point à la volonté de la Russie, étaient-ils les objets de sa haine et les victimes de ses plaintes continuelles; tandis que ceux de ces mêmes Princes qui lui étaient dévoués, étaient assurés de sa constante protection, de sorte que la difficulté de trouver pour ces principautés des Voïvodes qui conciliaient tous les intérêts, était réellement devenue insurmontable pour la S. P.

Mais quoique chacun des articles précités, étant formellement attentoire aux traités et pouvant être considéré comme une inraction manifeste, eût légitimé la rupture, la S. P. préférant la voie de la patience et de la longanimité, non par faiblesse, ni par sentiment de son impuissance, mais bien pour épargner l'effusion du sang humain, et par un mouvement de commisération pour ses sujets, a fait les plus grands efforts pour parvenir à des arrangements convenables par des conférences amicales sur tous les points contestés, témoin sa conduite, à l'occasion de la destitution arrivée récemment des Voïvodes de Moldavie et de Valachie. La raison majeure d'Etat avait nécessité cette mesure de la S. P. La Russie voulut s'en tenir offensée, sous le simple prétexte qu'elle n'en avait pas été préventivement informée; mais il était évident qu'il eût été impossible de différer d'un seul instant la déposition du traître Voïvode de Valachie, dont la félonie démontrée par une infinité de preuves, exposait la S. P. à des inconvénients, Il ne constait pas moins que, si elle en eût donné un préavis à la Russie, le dit Voïvode en aurait été instruit sur le champ, et qu'il serait résulté un plus grand mal. Cependant on fit connaître amicalement à la mission russe le changement des Voïvodes presque immédiatement après qu'il eût été prononcé. L'Envoyé de Russie ne tarda point à exiger, au nom de Sa Cour, le rétablissement de ces Voïvodes, en notifiant de la manière la plus positive «que si ce rétablissement n'avait pas lieu sans «modification quelconque, il avait ordre de se retirer vers sa Cour avec «toute la légation;» et, dans la déclaration qu'il fit aux négociants et autres Russes de son prochain départ, il exposa officiellement «qu'il ne fallait pas croire que la Cour de Russie, ayant résolu de faire la guerre à «la S. P. prit pour motif la destitution des Princes, mais qu'elle voulait «absolument leur réinstallation, et n'avait aucune autre arrière pensée, de «manière que ce point seul une fois accordé comme elle le désirait, il ne «resterait entre ces deux Puissances nul sujet de refroidissement, et enfin,

O altă hotărîre luată în acele zile este, că noul domn Al. Suțu să dom-

«qu'ayant ordre de donner aux frontières l'avis de l'affirmative ou de la négative, il allait en écrire en conséquence.»

La S. P., nonobstant cette déclaration, convaincue que la Russie saisirait le premier prétexte quoique peu plausible pour lui déclarer la guerre, et que son but, en grossissant un si petit objet pour y appuyer une prétention mal fondée, était de rejeter sur la S. P. la cause de la rupture qui amènerait l'exécution de son propre plan, ne balançait point à consentir malgré sa répugnance, à confirmer les deux anciens Voïvodes, pour ne laisser à la Russie pas même une ombre d'excuse à alléguer aux autres Puissances de l'Europe. D'après cela, la S. P. avait tout lieu d'espérer que la dite Cour, ne fût-ce que par pudeur, se fût abstenue de toute hostilité envers l'Empire ottoman. Mais sans se mettre en peine de chercher un motif au moins apparent, sans respecter les formes généralement pratiquées par toutes les Cours, deux mois et demi après l'incident susmentionné, et au moment même où les nœuds de l'amitié et de la paix devaient avoir acquis plus de solidité, l'armée russe envahit subitement les limites musulmanes, et son Général, profitant de l'entière sécurité où étaient les habitants de cette partie de l'Empire ottoman et les garnisons de Choksin et de Bender sur la foi des traités, se rend maître de ces deux places, en employant pour les surprendre toutes sortes d'impostures et de fourberies.

On peut juger à quel degré une pareille invasion est subversive des droits les plus sacrés des nations et des Souverains, par l'omission de toute espèce d'avertissement antérieur à l'attaque, soit de vive voix, soit en écrit et par les réponses de l'Envoyé de Russie aux interpellations qui lui ont été faites après l'événement. Les réponses de cet Envoyé ont toujours été «qu'il avait rendu compte à sa Cour de la confirmation des Vaïvodes, de l'instant où elle avait été articulée, qu'il en avait écrit dans le même sens «ainsi qu'il en avait l'ordre, aux rives du Dniester, qu'il lui était bien connu «que la marche de l'armée russe n'avait pas pour cause les premières instructions et commission, que n'existant plus aucun sujet de contention, «ni petit ni grand, il ne lui avait été rien écrit à lui-même concernant le fait présent.»

A la réception de la nouvelle inattendue de l'irruption que la Cour de Russie avait osé faire sur le territoire musulman, en y introduisant subitement ses troupes, et de la prise de places et de pays appartenant aux vrais croyants, le renvoi de l'Envoyé de Russie et l'empressement à repousser la force par la force eussent été des mouvements aussi justes que naturels. Cependant, la S. P. écoutant encore la voix de l'équité et celle de l'humanité, qui lui ont fait désirer de préserver les serviteurs de Dieu des malheurs de la guerre, après avoir interrogé le dit Envoyé de Russie dès le principe de l'agression, se détermina à patienter pendant un court espace de temps pour approfondir la chose, aimant à présumer que la Russie, étant une Cour qui se conduit en fait de paix et de guerre, suivant les formes, en véritable Cour, elle finirait par s'y conformer, au moins pour n'avoir point à rougir devant les autres Puissances.

nescă, fie și provizoriu, asupra ambelor Principate. Generalul Sebastiani anunță acesta lui Talleyrand. Va să zică Al. Moruzi, cu toate promisiunile ce dasă lui Napoleon și direct și prin scrisori duse de Ion Ghica și indirect prin Andréossi, nu a reintrat în gratia Franciei (1). Nu putem nega că deși pe capul a domnitorii străini națiunii române și măcar că fără să fie cerut acesta Români, asemenea reuniri de corone ale ambelor țări pe capul uneia și aceleleași persoane, a avut consecințe de viitor pentru ideea națională: boerimea din ambele principate, a putut ast-fel a se cunoște între ea, a se înrudi și așa, fie și inconștient chiar, se dospi încă de la începutul secolului al XIX-lea *unirea Principatelor*, care, ca *desiderium* fu înscrisă în Regulamentul Organic și care avea să se realizeze, conștiente, jumătate secol apoi.

Vestea declarațiunii de război a Porței e comunicată lui Sebastiani de către Dragomanul ei Hangeri, prin nota de la 17 Noembre 1806 (2). La 24 Noembre 1806 Sebastiani comunică și el această știre lui Talleyrand, arătând

Mais le susdit Envoyé de Russie, au bout de 30 jours, n'ayant ajouté aucune explication à ses réponses, dont la substance est qu'il n'avait point de nouvelles, ni instructions concernant l'agression, la S. P. considérant enfin que son système de cunctation, qui est le comble de la modération et de la longanimité, ne pouvait être poussé plus loin sans devenir funeste, et que de l'autre côté, le Général Michelson commandant l'armée russe, avait envoyé et propagé des manifestes fallacieux adressés aux Cadis et autres autorités constituées des divers districts de la Roumélie, se flattant d'induire aussi en erreur les véritables Musulmans et de jeter ainsi le germe fatal de la sédition et de la rébellion dans le centre de l'Empire Ottoman, actions viles et abjectes, dont toute Puissance dédaignerait de s'occuper, et qui n'ont point d'exemple dans les fastes politiques, la S. P., disons-nous, ne se propose, en rappelant ici la manière inouïe avec laquelle les troupes de la Russie ont transgressé leurs limites, que de prouver qu'il est du devoir religieux de la nation musulmane de tirer vengeance de la perfidie d'un pareil ennemi, et que lui déclarer la guerre est devenu une obligation légale et constitutionnelle. La S. P. s'est vue, en conséquence, dans la nécessité de ne penser qu'à écarter et repousser la violence de ses agresseurs, à déployer avec autant de diligence et de zèle que de courage et de fermeté, toutes ses forces de terre et de mer, en mettant toute sa confiance dans les décrets favorables du Dieu des vengeances.

Le 25 de la lune de Chawal, l'an de Hégire 1221.

(1) Hurm. II, supl. I, pag. 372.

(2) Hangeri, dragomanul Porței, către generalul Sebastiani, despre mișcările armatei turcesci.

totuși, că până în ultimul moment Reis Effendi încă tot temporiza și cerca să evite războiul, prin negociațiunile cu ambasadorul Angliei. A trebuit ca generalul să-i vorbească «avec force» ca să-l determine să ia hotărîrea de război (1).

Le 17 X-bre, 1806.

Mr. l'Ambassadeur,

S. E. le Reis-Effendi m'a chargé de vous communiquer une copie de la lettre du général Michelson, écrite à Mustapha-Bairaktar, ainsi qu'une copie de la proclamation du même général, envoyée au susdit Bairakdar. En envoyant ces pièces, Mustapha-Bairakdar informe la S. Porte qu'il a fait passer quelques troupes en Valachie et à Fokschani, qu'il a envoyé des secours à Ibraïloff, et que lui-même était sur le point de passer en Valachie pour repousser l'ennemi. La S. Porte, au moment qu'elle a reçu ces nouvelles, a cru nécessaire et même indispensable d'accélérer la déclaration, et par conséquent, elle a envoyé les dépêches de Mustapha-Bairakdar à sa Hautesse, sans attendre le protocole de la conférence d'hier pour demander l'ordre de convoquer le Grand Conseil, auquel doit suivre la déclaration.

S. E. m'a ordonné de vous faire part à la hâte de toutes ces nouvelles. J'ai l'honneur d'être, etc.

Signé: *Alexandre de Hantzerli.*

(1) Generalul Sebastiani către relațiunile externe, despre declararea războiului și despre purtarea lui Reis-Effendi în acea ocaziune.

C-ple le 24 Décembre 1806.

Monseigneur,

La guerre a été déclarée à la Russie avec solennité.

Après la promesse qui m'avait été faite et que j'ai eu l'honneur de vous transmettre, le Reis-Effendi avait renouvelé des négociations avec l'Ambassadeur d'Angleterre pour l'évacuation de la Valachie et de la Moldavie et de . . . par les troupes russes. J'ai été obligé de lui parler avec force pour le déterminer à prendre le parti que lui commandaient l'honneur, la sûreté de l'Etat, la Religion, et surtout le vœu du Souverain et de la Nation. Il a dû céder à des considérations aussi impérieuses, à des forces aussi majeures, mais il l'a fait de mauvaise grâce, et la traduction de la note qu'il a remise à Mr. d'Italinski, dont il est le rédacteur, nous prouvera par sa faiblesse qu'il n'appartenait pas au parti courageux de la guerre.

Le Prince de Suzzo va être nommé Hospodar de la Valachie. Il a l'inspection sur la Moldavie jusqu'à ce qu'on ait donné un Prince à cette Province.

Le Prince Suzzo a été nommé ce matin Hospodar de Valachie.

Declarațiunea de rebel a Turciei este o scire prea plăcută pentru Napoleon. El felicită de acésta, la 1 Ianuarie 1807, pe Sultanul Selim III (1).

CAP. IX.

C. Ipsilante Domn peste ambele țări. Primele ciocniri între Ruși și Turci.

La finea lui Noembre 1806, Căimăcămia țerei românesce este însciințată de Mustafa-Pașa, Aianul Rusciucului, că nu vor întârția oștirile turcesce de a intra în țără și de a ocupa Bucurescii. Căimăcămia vestesce acésta prin următórea carte către starostele de neguțători, din 1 Octombrie 1806:

Noi Caimacamii țerei românesce. — Dumné ta staroste de negustori, te însciințăm că de la dumné-lui slăvitul Mustafa Aga, Aianul Rusciucului, aũ venit și vin câte-va oștiri, cari nu vin cu vre-o rėutate, ci pentru paza țerii și pentru binele obștei, ci ca nu care cum-vași unii din voitorii de rėu să pornescă alte vorbe próste, ca să dea pricină de spaimă, saũ să embo-disescă alișveriș neguțătorilor lor, scriem D-tale, să arėți negustorilor, și să

(1) Scrisórea Impėratului Napoleon către Sultanul Selim, cu privire la felicitările, ce merită S. Pórtă pentru că a declarat rėsboiũ Rusiei.

Varsovie, le 1 Janvier 1807.

Vous n'avez pas voulu provoquer la guerre, on vous la déclare. Que tout son poids retombe sur les ennemis qui envahissent votre Empire ! Ils ne vous avaient demandé d'éloigner de la Moldavie et de la Valachie vos serviteurs fidèles que pour s'ouvrir l'entrée de ces provinces. Mais j'apprends que vos armées se rassemblent et, qu'averti par une inspiration d'en haut, de l'invasion des Russes, dans le même moment où ils passaient le Dniester, vous avez résolu de leur opposer toutes vos forces.

Le moment est arrivé de faire remonter l'Empire Ottoman à son ancienne grandeur. Il n'y a pas un instant à perdre. Vos frontières sont envahies. Appelez tous vos fidèles sujets à la détense de ce qu'ils ont de plus cher. Ce sont vos villes, vos mosquées, c'est jusqu'au nom musulman que les Russes voudraient détruire, et les projets de vos ennemis vous forcent à les vaincre.

Écrit en notre Château Impérial, à Varsovie, le 1-er de l'an 1807.

Votre très cher et parfait ami,

Signé : *Napoléon.*

publicuești de obște la toți în ce chip este venirea acestor ostași, ca fiecare să-și facă alișveriușul său nebântuit, fiind-că după pliroforia ce avem și noi aș să petrecă și ei și noi cu isihie și odihnă, și de vorbe netrebnice fie-care să se părăsescă, că se va pedepsi, iar care se va supăra de ostași să mērgă la dumné lor Agalile, să le arēte și să facă îndestulare. — 1806, Decembrie 1 (1).

Turcii aș venit, dar nu în număr mare și aș ocupat Bucurescii. Acēstă ocupațiune a capitalei țerei de către Turci se făcu în mod pacinic, încă în ultimile zile din Noembre. Cronica greco-română scrie, că Mustafa Baraictar, în 30 Noembre 1806, veni să ocupe Bucurescii cu 12.000 oșteni (2). Din conversațiunea cu Ión Ghica secretarul lui C. Moruzi, Napoleon scie, că nu 12.000, ci numai 5.000 de Turci intră în Bucuresci. Adevērat că Pasvantoglu cu 12.000 de oșteni aș lui avea să vină și ei spre Bucuresci, să se împreune cu óstea lui Mustafa. La 18 Noembre, când Ión Ghica trecu prin Bucuresci, óstea lui Pasvantoglu ajunsese la Craiova. Laurian țice, că în Bucuresci veniră 10.000 de Turci (3). Dionisie Fotino pune tot data de 30 Noembre, la sf. Andrei și țice, că eraș ca la 10.000 de Turci (4).

Data de 30 Noembre 1806, ce dă cronica greco-română pentru intrarea Turcilor în Bucuresci, se împacă cu data de 1 Decembrie 1806, a cărței Căimăcămiei către starostea de negustori, căci în acēsta se țice, că deja aș venit și că vin încă «câte-va oștiri, cari nu vin cu vre-o rēutate, ci pentru paza țerei...» Se pare că Mustafa Baraictarul intra în Bucuresci fără a mai aștepta declarațiunea formală de rēboiū a Porței, tot așa cum Muscalii trecuseră în Moldova, fără prealabilă declarare de rēboiū. Și pe când luaș în Muntenia mēsurī de apērare, C. Ipsilant, proclamat Domn și peste Moldova, lasă în Iași o Căimăcămie, în care mai influent fu noul vistier rīnduit de Domnitoriū, anume vistierul Iordache Roset Rosnovanul, în locul bogatului vistier al lui A. Moruzi, boerul Alecu Balș, care cu nici un preț nu mai voi să rēmână în slujba Vistieriei. În fruntea Căimăcămiei era Metropolitul Veniamin Costache. C. Ipsilante se grăbi a scrie Divanului Munteniei, să se pună a pregăti provisiuni pentru 50.000 de armată rusescă (5) Divanul în grēua sa pozițiune, fiind între Turci și Ruși, trimise la Focșani pe boierii Varlaam și Bărcănescu să vedă, deacă vin curīnd Ruși. Dionisie țice, că nu veneaș mai mult de 6.000 Ruși. C. Ipsilante în fruntea oștirii

(1) Cod. XLIX fila 278.

(2) Istoria Mitrop. din Iași de Erbicēnu pag. 507.

(3) Pag. 569, dar nu documentēză.

(4) Pag. 224 t. II.

(5) Dionisie Fotino II pag.

rusesci cu comandantul rusesc Mikelson părăsind Iași, înaintă cu repeziciune spre Muntenia și îndată apoi spre Bucuresci. Antegarda oștirei turcesci și aceea a oștirei rusesci se întâlniră la Hierbinți și Glodenu pe Ialomița (1). Aci Turcii sunt bătuți și fug de se adăpostesc în Bucuresci. Spaima în capitala țerei se lătește tot mai tare, când Turcii bătuți vin în fugă la Bucuresci. Boiarii: Banul Manolache Brâncovenu, Vorn. Grigorie Brâncovenu, Banul D. Racovitză, Banul C. Ghica, Vistierul C. Filipescu, Logof. Gr. Ghica fug pe ascuns din Bucuresci (2), ne mai știind cu cine să țină, cu Turcii bătuți, dar cari întorcându-se la Bucuresci, puteau deveni imediat periculoși prin nedisciplină, hoții și dare de foc, ori cu Muscalii, cari și ei nu ar fi tratat prea dulce pe boiarii, cari ar fi rămas în serviciul Turcilor (3).

Mult contribui Mitropolitul Dositeiu «cu duh pentru patrie bun» punând pieptul bărbătesc și dând bani, ca Turcii fugari să nu dea foc Bucurescilor și să-î prade, «care lucru despre frica lui Dumnezeu s'au desevisit minune Dumnezeiască» scrie Zilot Românul (4).

Turcii reîntorși la Bucuresci nu rămaseră aci «împreunându-se cu câți mai erau rămași, fugiră fără a face cea mică stricăciune politiei și norodului, carele era încremenit că va pătimi foc și sabie.»

Laurian întemeiat pe Dionisie Fotino scrie altmintrelea despre fuga Turcilor din Bucuresci. El țice că «*Turcii erau gata de a bombarda Radu-Vodă în 13 Octombrie, unde erau închisi spre apărare 400 de horvați ai lui Ipsilante, când iată se arată Muscalii la Colentina. Atunci cei din mănăstire încep a trage clopotele spre a da semn celor l-alți. Turcii speriați luară fuga. Soldații i rupseră din mănăstire, poporul se scoldă în masă, și în câte-va minute Turcii fură alungați din Bucuresci. Ei luară fuga spre Giurgiu. Inșă înainte de a trece Argeșul, fură ajunși de Cazaci și de soldații munteni horvați, și măcelăriți până la 1000 și mai bine* (5). Rușii intrară în Bucuresci sub comanda generalului Miloradovici.

(1) Zilot pune data de 12 Octombrie. Cronica greco-română pe aceea de Joi 13 Octombrie. Informațiunea ce am aflat pe filele cărței «*Pravoslavnica mărturisire*» ce se păstrează în Bibl. Urechia din Galați, dă data de 12 Octombrie 1806. (Vezi analele Academiei Române.) Despre ciocnirea de la Glodenu amintesc și Zilot (pag. 84) apoi arată, că din gâlcăva acesta se stărni resboiul.

(2) Vezi Dionisie Fotino II, p. 224.

(3) Despre ciocnirea dintre Turci și Ruși la Glodenu vezi și Zilot pag. 84.

(4) Pag. 88.

(5) Laurian Istoria Românilor pag. 569. Vezi Dionisie Fotino II, pag. 226.

CAP. X.

Michelson. Proclamarea Impăratului rusesc. C. Ipsilante la Bucuresci. Jurământul.

La 15/27 ^{Dec} Octombrie 1806, Sâmbătă, la 3 ore din noapte (ora turcescă) adevă în séra zilei, pe la ora 9 își făcuse intrarea în Bucuresci Ipsilante Vodă împreună cu generalul rus Michelson, orașul fiind iluminat în onorea lor, din ordinul lui C. Ipsilante.

Indată după venirea lui C. Ipsilante și a lui Michelson în Bucuresci, se ceti în totă țeră o proclamațiune, datată din Iași, ca din partea împăratului Alexandru, către locuitorii țerii. Prin acésta Rușii promiteau respectarea autorităților țerii: «scopul nostru este ca să rămăe în lucrarea funcțiunilor lor tóte autoritățile statornicite, presupunând că ele din partea lor vor înlesni mișcarea oștirilor, precum și lucrările la care s'au orînduit și cari privesc numai consolidarea țerilor și deplina dobândire a drepturilor lor (1).

(1) *Noi Alexandru și întéiul Impărat și Aftocrator a tótei Rusii, iproci iproci.*

La Domn, la Metropoliți, Episcopi, Preoți, Monachi, de la tóte bisericile și mănăstirile, la boerii cei de ném, la căpitanii și la toți locuitorii țerilor Moldovei și Valahiei mântuire, părintescile griji și statornică luare aminte, ce procatohii noștri în tótă vremea au arătat pentru neprimejduirea și sloboda lucrare a părții bisericesci, acelor de ném, și a tuturor locuitorilor țerilor Moldovei și Valahiei, și îngrijirea care au negociat în tractaturii pentru buna petrecere și stare a voastră, cu drept cuvînt acestea tóte au făcut pe marii stăpânitorii ai Rusiei a se numi și a fi ocrotitori pământurilor voștre.

Din césul ajungerii noastre la scaun urmând procatohiilor noștri, neîncetat am priveghiat pentru paza repausului vostru, sau în faptă puind driturile ce ne erau câștigate, sau ori-ce alta făcând, după rîvna, ce avem pentru bună starea voastră.

Fieși-cine din voi să scie, că privilegiurile ce v'au păzit averile și pe însuși voi (atât adevă cât au fost prin puțință, după firea stăpânirii sub care petreceți) au fost fapta îngrijirii cu priveghere a procatohilor noștri cum și a noastră însuși. După gătirile, cari de câtă-va vreme au arătat Pórta, după faptele ce din sine-și au cutezat a face, și după neînduplecarea de a împlini legăturile, au fost trebuinciosă intrarea oștirilor noastre în Moldavia și Valahia, deci sosirea oștirilor noastre vă va păzi de tóte relele, cari urma pământurilor voștre a se primejdui, și vă va ținea în slobodă lucrare a credinței și a câștigării drepturilor voștre.

Unimea credinții cum și a obiceiurilor, ținerea de minte de atâtea slujbe de la o parte către alta, și cea din inimă pohtă de atâtea vécuri, vă va face a ținea pe vrednicii mei ostași, ca o parte din însuși voi.

Noi am avut tótă luarea aminte de a se întîmpina netrebnițiile, ce s'ar

C. Ipsilante adresază și el circulară către ispravnicii, vestindu-le, în chiar ziua de 15 Decembre 1806, că a sosit la Bucuresci. Iacă această carte deschisă (1):

Declararea domniei lui C. Ipsilante, părea a fi o dovadă vie, că în adevăr Muscalii, cum diceau în manifest, au să respecte autoritățile constituite ale țerii. Ceva mai mult: C. Ipsilanti era, pe lângă aceste, recunoscut Domn peste ambele principate.

Dar ce domnie! Zilot dice: «Aici va fi privit cine-va bunuri ciudate și împotriva celor drepte și canonisite orîndueli; vrednice era și de mirare și de defăimare... Mergeai la curtea domnescă? Vedeai pre Domn cu

urma din îndrăsnela ostașilor, căci căpeteniile lor și cei-l-alți lucrători, și încărcăți cu lucrarea poruncilor noastre, nu vor lipsi nici într'un chip a i ținea sub cea mai vrednică bună orînduială, a se chibzui cu dregători pământului, și a ne arăta în toate dizele, că această trimetere a oștirilor noastre, nu numai că nu este întovărășită cu nici o trebnicie de răsboi străin, ci mai ales ca să întîmpine și să lucreze pentru obștescile noastre interesuri.

Gândul nostru este ca să ținem întru lucrare toate dregătoriile după obiceiurile trecute, însă când și acele dregători vor înlesni mergerea și aședarea oștirilor noastre, cât și lucrările cu cari sunt încărcate, cari sunt numai și numai, ca țerile acestea să petrecă întru cea desevirșit lucrare a legiuitelor dreptăți ale lor. Orî cari vor fi împotrivirile la mai sus dizele isbăvitore socotelii, noi vă făgăduim că în toate întîmplările puind în lucrare mijlocele vóstre, ce vor fi în putință-vă ca să lucrați împreună la această isbăvitore faptă, ce avem sub mână, care este ca să goniți de la hotarele vóstre orî-ce vrějmaș va voi să turbure fapta fericirei vóstre, vă vom face să vă bucurați de Inalta noastră ocrotire, și vă veți arăta vrednicii întru toate sórtei, ce vă gătim.

(1) Milostii Bojiu Iw Const. Alexandru Voevod Domn amîndorora țerilor Moldova și Valahia. Dumne-vóstră Ispravnicilor ot sud. sănătate, vă facem în scire, că din mila și cu ajutorul prea Inaltului Dumneđeű *astăđi la 15 ale următorei* am sosit aici la Domnescul nostru scaun din cinstita politie a Bucurescilor, decî nu lipsim a vă porunci, ca să o însciințați și să o publicuiți acesta la toate plășile și în toate satele, ca să fie sciută la toți de obște, și orî-cari din supușii Domnescei noastre țeri, veri de ce treptă și stare va fi, care acum într'acastă trecută vreme se vor fi răspândit și se vor fi împrăștiat, lipsind acum de la dînșii tot felul de spaimă seű frică, să se întorcă fie-care înapoi pe la locurile și locașurile lor, ca să și aibă odihna și liniștea lor, să și caute toți de hrana, aliș-verișul și folosul lor, să se osîrduiască cu protimie spre urmarea și împlinirea poruncilor, ce se vor trimete de la Domnia mea, iar D-vóstră păzindu-vă datoria să aveți a se purta cu totă îngrijirea, atât pentru întórcerea celor răspîndiți, i pentru dreptă cumpenirea și mângăarea tuturor, cât și pentru a nu se face vre-un cusur la urmarea poruncilor noastre. ii sam reche gpod. 1806 Decem. 15. (Cod. LIV, fila 6.)

*o închipuire nouă și nepomenită, vedeai ad. pe dânsul numai cu o haină după obiceiul țerii, iar cu cele-l-alte toate rusesci. Totă pompa și orindueele ce le au Domni, întocmai împărătesci după forma împăraților Tarigradului, (afară de caucul turcesc, că în locul caucului pörtă gugiumane, adecă căciuli de samur cu fundul de postav) se încheie cu doi soldați, ce păziau cu puscile la ușa odăii, în care se afla ședând și la capul scării jos alți câți-va soldați cu o darabană și un fluer, și măcar că acesta la obiceiul europeanesc este adevărat mare cinste, dar la un Domn al țerei românesci, supus Porței turcesci, era o vâpsea necinstită și defăimată. Nu era mai puțin ciudat a vedé ce făcea și boerii cu un noș obicei, adecă cu pitace domnesci în scris, care se da la obrazele ce se boeria, coprinđător că «*cutare după slujba sa (sau după alte mijlôce) să se sue la trépta cutare*», care pitace ajunseră mai la urmă de se vindea și pe ban și era destulă ocară, căci le lua și toate mascaralele și ómenii netrebnicî. (17 Oct. pag. 85.)*

*

C. Ipsilante a tras la casa Banului Ghica, iar Michelson a fost găzduit la acea a Vistierului Filipescu.

La 8 Ianuarie 1807, Domnitorul ordonă, ca toți slujbașii, ba și poporul să presteze în biserică, jurămîntul de credință și supunere formulat ast-fel:

1. Vă jurați pe acest sfînt jurămînt, că veți avea cuviincioasa credință către Mărimea sa Impăratul și singur stăpănitó al tuturor Rușilor, că veți avea supunere și ascultare la toate poruncile Mărimei Sale, ajutor și sirguintă cât veți putea, spre folosul a orî-ce slujbă împărătescă și tuturor celor de trebuință, pentru bună starea împărătescilor sale oștiri și buna sevîrșire a întreprinderilor sale; pe lângă acesta și orî-ce ar dovedi fieșicarele din voi împotriva interesurilor puterniceii sale împărății și a oștirilor sale; dupe datorie să arête Excelenței sale Gheneralului și celor ce pörtă fața Mărimei Sale, purtându-vé întru toate cu desevîrșită supunere.

2. Așjderea faceți acest sfînt jurămînt pentru cuviincioasa credință către M. S. Domnul vostru Constantin Ipsilante, supunere, ajutor și sirguintă cu totă puterea spre folosul domnescii slujbe, fiind datori; și orî-ce fiescicarele din voi ar dovedi în potriva credinciosei slujbe către Măria Sa, séu sfat viclén, sau vîndare, séu un alt viclesug, privind spre paguba ipochimenului séu și a patriei, să descopere după datorie sau Măriei Sale, sau boerilor Măriei Sale; asemenea fiind datori să faceți să descoperiți adică pe cei ce-și pun mâni nedrepte în potriva domnescilor și pămensescilor dreptăți.

3. Credința vóstră către Mărimea Sa Impăratul tuturor Rușilor și către Domnul Vostru, fiind chizlășuirea asigurăției odihnei și a buneii norociri a patriei vóstre, a familiilor, a avuturilor și a buneii norociri a persónelor vóstre.

4. Jurați pe numele lui Dumneđeú făcătorul și ziditorul vostru, că veți păzi de-apururea credința vóstră ce dați și făgăduiți printr'acest sfînt și

înfricoșat jurământ, cea desăvârșită supunere și iubire de patrie cu jertfirea și chiar a sângelui vostru.

5. În oricare din voi rău gândind și strîmb socotindu-se va cugeta vre o lăpădare sau călcare a făgăduinței sale acesteia, unul ca acela ca un călcător de jurământ necinstit și vîndător patriei sale va avea și dumnezeiasca dreptate înprotivnică și darul Troiței cel mai pre sus de ființă în potriua capului său, fi-va lăpădat de către fața lui Dumnezeu, neîmpărtașit și lipsit de dumnezeiasca milostivire, toate bătăile dumnezeescii judecăți peste dînsul, îngerul Domnului în sabie cu două ascuțituri gonindu-l pe el în toate zilele vieții sale, fie muerea lui văduvă și copiii lui săraci și nu va fi lui moștenire, ci întru întristări și dureri totă viața lui, casa lui fie i pustie și avuturile lui întru perdere, sabie pe el va mânca, nici de îngropare să nu se învrednicescă, sfîrșitul lui ca al Iudei vîndătorului și vinovat va fi focului gheenei, aibă și blăstemile tuturor de Dumnezeu purtătorilor părinți ai sînteii lui Hristos bisericii și a părinților săi.—1807 Ghenarie 10 (1).

Imediat după prestarea jurământului, C. Ipsilante se apucă să reorganizeze, seauă mai drept să înființeze o nouă oștire românească, din pămîntenii.

«De atunci (10 Ian. 1807) dice cronica greco-română, a început să se facă recrutare de armată, dintre pămîntenii, purtând strae căzăcesci și învățându-i instrucțiile militare, pe lângă aceste îi îndatora să facă jurământul de supunere, la Mitropolie, după grad (2).

Despre această armată Zilot se exprimă cu multă neconsiderare, și arată, că acesta a fost privită de către Turci ca semn de hainie.

«Măria Sa făcea mereu oaste, scrie Zilot (3) din adunătură de felurimi de omeni blăstemați, cu cheltuială din vistieria țării, pe care o numia *oste a țerei*; — era, pot dice, curată cetă de tâlhari, că pe unde ajungea gema pămîntul, iar în sfîrșit o alătură cu oștirile rusesci

Nu numai pămîntenii erau în oștea lui C. Ipsilante ci și «némuri străine descălicate aice» dice Zilot, care adaogă, că «Așa dar un ficlean în prieteșug deschise un război înfricoșat și o peire țării în felurimi de chipuri; și peste toate și lipi Ipsilante cu netrebnica oștire ce adună într'insa... ponosul de *hain* către turc, lucru ce biată țeară nici odată nu l'ar fi cugetat. . . (4).

(1) În *Constantin Alexandru Ipsilante Voevod*. — Cîsttit și credincios boerul Domniei Mele Dumné-ta Biv Vel Post. Epistatule al Agiei, fiind-că tot mâne, adecă Joi diminéța este să se adune la sfînta Mitropolie Sfînții lor părinții Archierei, i toți dumné-lor boerii i tagmele neguțetoresci și alți căți se cuvin ca să dea credința ce sunt îndatorați, poruncim dar dumi-tale să dai de scire la obște, și să îndatoresci pre toți a se află joi diminéța la sfînta Mitropolie, de care pentru acesta asemenea poruncă s'a dat și către dumné-lui Epistatul Spătăriei, tolico pisach.—1807, Ghenarie 8.

(2) Pag. 508 Istor. Mitrop. Iași.

(3) Zilot, Pag. 85.

(4) Zilot pag. 86.

Acastă oștire atât de rău vădută de Fănuță (Zilot), n'a putut ajunge, țice Fotino, nicî la a cincea parte din numărul promis (1).

Fostul Ban Scarlat Ghica fu însărcinat, la finea anului 1806 și la începutul celui următor 1807, cu epistasia spătăriei. Avënd mult de lucru cu adunarea noiei oștiri, Domnitorul îi mări cancelaria spătăriei cu doi logofeți (2) la 1 Ianuarie 1807. Fostul mare serdar Teodor Fotino încă îl vedem în Ianuarie 1807 dat ca ajutor al lui Scarlat Ghica.

La 19 Decembre, adecă înainte de reîntrarea în Bucuresci, C. Ipsilanti dede ordin biv vel slugerului Nicolae, epistatului Pandurilor, să-i adune de prin tôte județele, atât călărimea cât și pedestrima, cari fuseseră în oștire și se împrăstiaseră după fuga lui C. Ipsilant (3). La 6 Ianuarie 1807 Domnitorul repetă ordinul dat, în următorea cuprindere :

(1) Dionisie Fotino, II, pag. 228.

(2) *Iō Constantin Alexandru Voevod Ipsilanti i gspd.* — Cinstit și credincios boerul al Domniei Mele d-ta biv. vel. Bane, Epistatule al casei răsurilor, fiind că d-lui cinstit și credincios boerul Domniei Mele biv. vel. Ban Scarlat Ghica, Epistatul Spătăriei, ne-a făcut arătare, că dregătoria spătăriei are trebuință încă de doi logofeți spre săvirșirea și isprava curgătorelor trebi, de aceea poruncim d-tale că de la șapte-spre-dece țile ale trecutului Decembre, să se orinduiască lēfă de la acastă casă încă pe doi logofeți, însă numai po. tal. 50 pe lună, și celui-lalt pe. tal. 30, cari să se așede la catastihul lefilor spre a se urma darea lefi, de la vremea ce s'a țis mai sus. tolico pisah. gd.—1807 Ghenar 2.

(3) Iacă încă diverse ordine relative la oștirea reînființându-se și care oștire nu va întărția a se lipi de cea ruscă, cu numele de *Valahii-polk*.

Iō Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod. — Cinstit și credincios Boerul al Domniei mele d-ta Biv. Vel. Bane, Epistatule al Spătării, îndată ce vei primi acest Domnesc al nostru pitac, pouncim ca numai decăt să publicuesci în tot ținutul Spătăriei, ca ori căți din Neferi, ce s'a scris și s'a trimis spre pază la Lichiresci, și apoi aș fugit de acolo lăsându-și slujbele, și veri unde se vor fi aflând ascunși, în soroc de trei țile să iasă toți de față spre a se duce înapoi acolo, unde aș fost orinduiți, și să fie încredințați că astă una dată le voi țrece cu vederea acastă greșelă a lor, și îi voi țierta, de se vor arăta supuși și următorei poruncei, iară când până la împlinirea sorocului de trei țile nu vor eși de față, și în urmă se vor afla ascunși, aceia să scie cu hotărțire, că nu numai nu se vor țierta, ci încă se vor osândi și la cumplită pedepsă, — tol co pisah gd. — 1807 Ghenar. 4.

Iō Constantin Alexandru Ipsilanti Vod. cu mila lui D-geș Domn amindorora țerilor Moldovei și Valahiei. — Credincios boerul al Domniei Mele Biv Vel Slugar Nicolae, Epistatule al Pandurilor, cu tôte că porunca noastră cu care ești trimis aici, este chiar acăsta, ca să stringi adică toți Pandurii dintr'acest județ, și fără de zăbavă să-i aduci aici, dar fiind-că de când ai plecat și până acum aș trecut atâtea țile la mijloc, și nicî o însciințare nu ai trimis către Domnia mea, ca să scim în ce parte de loc te afli, de urmarea ce ai făcut poruncei noastre, de ai strins adică dintrînșii vre-o sumă? și căți până acum? iată de isnovă ți pouncim acum, ca îndată după primirea acestei Domnescei noastre porunci

Io Constantin Alexandru Ipsilante Voevod cu mila lui Dumneđeu Domn Moldovei și Valahiei. — Dumnevoastră Ispravnicilor ot sud... sănătate, încă de la 19 ale trecutului Decembre vi s'a trimis porunca Domniei Mele prin Epistatul Pandurilor, ca să-î dați tot felul mână de ajutor, ca să strângă pe toți Pandurii dintr'acel județ, atât călărime, cât și pedestrime, cari s'a aflat aici în slujba Domniei Mele, și la Craiova, și să-î și pornescă îndată a veni drept aici, și vedem că atâtea zile au trecut și nici un fel de răspuns nu ne-ați trimis de urmare; pentru care iată și acum de isnovă vă poruncim, ca fără de altă zăbavă mai mult să puneți în urmare porunca ce vi s'a trimis, ca ori câți Pandurii sunt într'acel județ călărime și pedestrime, stringându-se de orînduitul nostru, îndată să-î și pornescă a veni aici rînduri, rînduri, cu câte un căpitan de ai lor; pentru cari s'a scris poruncile Domniei Mele și către Ispravnicii județelor pe unde vor trece, ca să le porțe grija de toate cele trebuincioase, ci dar să urmați negreșit întocmai precum mai sus vă poruncim, și să însciințați Domniei Mele.— 1807, Ghenarie 6 (1).

Trei porunci ca acesta și la Șătrar Constantin, i la Șătrar Anton.

1806 Decembrie 19 s'a făcut 5 porunci către Ispravnicii din trei județe Vâlcea, Gorj și Medinți, cum și deosebită volnicie cu orînduit, prin care se poruncesce, ca toți Pandurii ce au fost aici și la Craiova în slujbă să vie aici și Ispravnicii să-î îndemneze și să pornescă a veni, cum și Mumbașir să iea să-î aducă, iar lor li se scrie, că, ca unii ce în 4 ani ai domniei Măriei Sale s'a aflat în slujbă nelipsiți, și lefile i orînduelele lor li s'a păzit și li s'a urmat, să vie și acum la slujbă (2).

veri câți pandurii veți fi apucat să stringă până acum, ori din cei călări scau din pedestrași, numai decât să-î pornesci cu un căpitan împreună cu scrisoarea Dumitale, ca să-î aducă fără de zăbavă aici; pentru care veți ști că s'a scris poruncile Domniei mele și către Ispravnicii județelor pe unde vor trece, ca să le porțe grija de toate celea trebuincioase ale mîncării, dar să puți tot felul de silință spre săvîrșirea poruncei Domniei mele, ce-ți este dată la mână cu 17 cărți, care și s'a trimis de aici. — 1807 Ghenar 6.

Ilac de ertăciune de la Ocna Slănic a lui Dimitrie Neferul și a lui Raico Baraictarul.

Io Constantin Alexandru Ipsilanti Vod. — Cinstit și credincios Boerule al Domniei mele d-ta Biv. Vel. Bane Scarlat Ghica, Epistat al Spătăriei, și d-ta Biv. Vel. Serdar Teodor Fotino, fiind-că din neferii ce s'a scris aici și s'a trimis în județul Ialomiței spre paza părții locului de acolo, unul anume Șapte-mălaie scris, fiind și el între cei-l-alti, după ce a sosit la numitul județ, nu numai că lăsându-și slujba intru care a fost orînduit, și a venit aici de s'a scris la altă cetă de ostași, ci încă au caceardisit și pe alți neferii din cei ce au fost orînduiți la Ialomița, de au dosit și aceia de acolo; drept acea dar pe unul ca acesta-l rădicăm cu totul din cetă Neferilor, ca de acum înainte nici să fie, nici să se mai numescă Nefer, și pe lângă acesta orînduim pe Dumnea-văastră, că înfățișându-l la judecată, să chibzuiți ce pedepsă se cuvine unui netrebnic și nesupus ca acesta, și să arătați Domniei mele prin anafora. tolico pisah. — 1807 Ghenar. 3.

(1) Cod. LIV, fila 13 verso.

(2) Cod. LIV, fila 12.

CAP. XI.

Noua Domnie a lui C. Ipsilante.

Am văzut că la 15 Decembrie 1806 a reîntrat în Bucuresci C. Ipsilante. De puțină durată și încă și de mai puțin efect pentru el, fu restaurarea domniei lui Ipsilante Vodă la Munteni. Deși a realizat mândra aspirațiune, de a avea sub mâna sa ambele principate, (căci, cum vedurăm, Al. Moruzi vedând că Rușii intră în Moldova, preferă să se înapoieze la Turci, Ipsilante nu era, în curând, în realitate, decât o tristă jucărie în mâinile generalilor ruși. Noua domnie a lui C. Ipsilante dură de fapt numai până la 16 August 1807, cum mai departe vom vedea (1).

În aceste opt luni și o zi, C. Ipsilant, găsi totuși timp de a se ocupa în cât-va cu justiția și cu administrarea țerei, dar mai ales cu finanțele și cu edilitatea publică.

Divanul țerei la 28 Decembrie 1806 era compus din boierii hale și paria. D. Ghika Biv Vel Ban, Biv Vel Ban Scarlat Ghyca, Vel Vist., Constantin Filipescu, Biv Vel Logof. Isaac Ralet, Biv Vel Hatman, Antonie Postelnicul, ginerele lui Vodă, pe lângă Mitropolitul Dositei, Radu Golescu Vel Vornic, Stefan Văcărescu, Dumitrache Racoviță Vel Vornic, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Câmpinenu Vel Vornic, Vel Logofet C. Varlaam și Bărcănescu Vel Logofet. Ion Comănenu pare să fi fost Logofet de obiceiuri (este citat în un act de la 8 Aprilie 1807). Mai aflăm în Aprilie 1807 și pe Const. Crețulescu Persianul, alt ginere al lui C. Ipsilante, încă e hatman la 1807. Varlaam este unul din cei mai intimi și mai credincioși boierii ai lui C. Ipsilante.

Prima trébă de care se preocupă C. Ipsilante după reîntrirea lui în Bucuresci, fu isgonirea din Bucuresci a Turcilor neguțători și de ori-ce tréptă, ce se mai putură afla rămași acolo.

La 1806 Decembre 28, s'a făcut două Pitace, unul către dumné-lui Vel Spătar, altul către dumné-lui Vel Aga, ca să *publicuiască* fie-care în popó-rele sale, că ori-ce Turc se va fi aflând aici în politia Bucurescilor acum, în soroc de trei zile să iasă afară, ca să-și caute treburile ce vor avea, și

(1) La data acésta nu încetază de drept domnia lui C. Ipsilante. El însă e silit să se retragă din Bucuresci, mai întâiu la Focșani, apoi la Iași, unde stă cât-va timp, umbră tristă a unei domnii, ce nu mai exercită nici o putere în țerile române. La 23 Martie 1808, este în fine, depus de Muscali din ambele tronuri române și obligat, cum vom vedea, să mérégă să locuiască la Moscova. (Vezi Cod. LIV arh. stat. la fila 300—301.)

aşa prin scire toţi să se ridice de aici spre a nu se mai afla turci, căci peste acest soroc de nu vor fi următorii a se ridica, să scie, că ori unde se vor dovedi ascunşi, se vor pedepsi straşnic, atât ei cât şi aceia care îi țin (1).

Indată apoi, la 3 Ianuarie, C. Ipsilante volnicesce pre Baş-buluc-başa Constantin cu următorul pitac:

Milostiu Bojiu Io Constantin Alexandru Ipsilante Voevod i gspd. volnicim pe al nostru Baş-buluc-başa Constantin să mERGă în sud Ialomița și în sud Saac, unde se face scumpă cercetare și veri în ce sat de ale numitelor județe, și la ori cine va afla cel mai mic și mai puțin lucru rămas de ale Turcilor, cu această poruncă a Domniei Mele să aibă a le face tóte zapt și să le aducă aici; pentru care poruncim și d-vóstră Ispravnicilor de la mai sus numitele județe să-i dați tot felul mână de ajutor orînduitului nostru spre sEVİRȘIREA poruncei».—1807, Ghen. 3 (2).

(1) Deacă C. Ipsilant ținea să scóta din Bucuresci pre Turcii, ce se puteau încă afla aciuiți, ascunși, prin casele unora și ale altora, Michelson deja la 15 Decembre 1806, prin ordin publicat în tótă țera, îndemnasă pe vechii dezertori ruși și în genere pre Muscalii, cari emigraseră în țerile române, ba și în Turcia, să se reîntórcă în patria lor, unde vor fi grațiatți și amnestiați. Iacă acest manifest:

«Noi, general al cavaleriei, oblăduitorul rusesc și împărătesc armiei albei Rusii, ostășesc guvernator ordinilor lui sfîntul Apostol, întâiul chemat Andrei, sfîntului Senef Alexandru Nevschi, sfîntului, marelui mucenic și biruitor Gheorge, sfîntei Anei și a sfîntului Stanislav cavalier.

Insciințăm la toți de obște, și la fie-cine, care trebuie să scie pentru acesta. Sciut ne este, cum că mulți din supușii rusesci ce au petrecut cu pace la casele și familiile lor, asemenea și cari au purtat arme pentru ocrotirea patriei, s'au depărtat de hotare, însă socotesc că aceștia s'au depărtat numai pentru vre-o înșelăciune, seau pentru vre-o frică și spaimă zadarnică. La toți sciut este milostivirea prea puternicului monarh și prea milostivului meu stăpân, care se revarsă spre fie-care, ce voesce să și curățescă greșala sa, iar noi nefiind la nici o îndoială și fiind încredințați cum că cei ce cu acest fel de mijloc s'au instrăinat, nu este cu puțință ca să nu voiască a se întórcă la locurile lor, ci numai se opresc fiindu-le frică de vre-o pedepsă, însciințăm și fĂGĂDUIM de acesta desEVİRȘIT uitare și iertăciune pentru tóte cele trecute, la toți de obște și în parte la fie-care ce va vrea de bună voia sa, să se întórcă la noi, și pentru mai înlesnită întórcere celor ce vor primi acesta din cei ce sunt ascunși în țera Moldovii și în țera Românescă și în alte locuri turcesci, le însemnăm ca cei ce au fost la slujba ostășescă să se arate la Iași la polcovnicul Cniper, ce se află acolo, iară prostimea și ómenii de altă stare să se arate la rusescul consulat de acolo și în Bucuresci cei ce au slujit la óste, să se arate la al nostru glavnoi Cvartir, iar cei de altă stare la rusescul consulat, de aici.

La Bucuresci, Decembrie 15, 1806 general Mihelson» (3).

(2) Cod. LIV, fila 12 verso.

(3) Cond. 54, fila 15 verso.

Puțin timp va avé C. Ipsilant pentru ca să împăneze administrațiunea în țără cu ómení de aí sěi, dar nici că avea nevoie de mari schimbări în Ispravnicíi și judecătórii prin județe, fiind-că de la fuga lui până la reîntórcere în Bucurescí, nici că se schimbaseră decât puținí din ómenii sěi, căci nici căimăcămia, ce dînsul lăsase, fugind din Bucurescí, nici acea trimisă de A. Suțu și nici însuși A. Suțu nu avură timp ce-í dreptul de a face schimbări în personalul administrativ al țării.

La 27 Decembre 1806 Ipsilante numesce Caimacam al Craiovei pe vornicul Costache Samurcaș *«al cărui ipochimen fiind cercat întru slujbele noastre și cu bun ipolipsis la domnia mea»* îl recomandă divanului Craiovei, sperând că după povățuirile, ce și prin cuvînt pre larg i s'aũ dat de Domnitor, va pune osîrdie spre o bună și plăcută ocármuire, după însuși scoposul domnescei voinți, precum se exprimă Domnitorul în cartea către Divanul Craiovei, ce dăm mai jos în notă (1). Eacă pitacul de vestire la județe:

(1) *Carte de căimăcămie a dumné-lui Vornicului Costache Samurcaș.*

Noí, Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, cu mila lui Dumneđu Domnul améndurora țărilor Moldovei și Valachiei, cinstiților și credincioși boerilor Domniei Mele, d-vóstră divaniștilor de la Craiova i judecătórilor de la depertamenturí, și la tótă obștea boerilor de acoloa sănătate; fiind-că pentru tóte dregătóriile la orí-ce părți de locurí ale domnescei noastre țeri, ca un membru ce sunt al însuși stăpânirii noastre, nu puțină luare aminte punem la alegerea obrazelor ce se orînduesc de Domnia Mea otcármuitorí norodului, iar mai ales la căimăcămia Craiovei, unde se află în ființă și chiar al nostru Divan, și de unde se lucréză punerea în urmare a oblăduirii acelor cincí județe, mai cu deosebire chibzuim alegerea obrazului ce-l orînduim, ca pe unul ce-l trimitem a fi acoloa însuși al nostru vechil; decí vė facem Domnia Mea în scire, că la 27 ale trecutului Decembre am orénduit Caimacam aici la Craiova pe dumné-lui cinstit și credincios boerul Domniei Mele Biv Vel Vornic, Costache Samurcaș, al căruia Ipochimén fiind cercat întru slujbele noastre și cu bun ipolipsis la Domnia Mea, precum și de înși-vė este sciut și cunoscut, suntem și nădějduiți că după domnescile noastre învățaturí și cuviinciósele povățuirí, ce și prin cuvînt pe larg i s'aũ dat, va pune în osîrdie, spre o bună și plăcută otcármuire, după însuși scoposul domnescei voinței noastre; drept aceea nu lipsii a vė face acéstă sciută d-vóstră, ca să l cunósceți pe dumné-lui numitul boerul Domniei Mele de Caimacam și epitrop al nostru, pentru care și vė poruncim, ca tóte pricinile de judecări câte sunt ale părții locului și se caută acoloa la căimăcămie, să aveți a le cerceta cu scumpătate împreună cu dumné-lui, alegénd și lámurind dreptatea fieși-cáruia, spre a nu se face vre o năpástuire, nici măcar la cel mai prost sėrac; să urmați dar după datoria ce aveți, nu numai a vė arėta cu cuviinciósă-sevas către dumné-lui, ca către un epitrop al nostru, ci și cu căđuta eftacsie să vė purtați la cel de acoloa

Cinci cărți către Ispravnicii județelor ot preste Olt pentru vestirea Căimăcămii

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod. — Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud. . . sănătate, vă facem în scire, că la 27 ale trecutului Decembre, am orînduit Domnia Mea Caimacam la Craiova, pe d-lui cinstit și credincios boerul Domniei Mele Biv Vel Vornic Costache Samurcaș, căruia i s'aũ dat și prin cuvînt domnescile nóstre învățături și cuviincioșele povățuirii pe larg, după care și suntem nădējduiți la osîrdia ce va pune; deci nu lipsim a face acéstă sciută și dumné-vostră, ca să-l cunósceți pe dumné-lui numitul boerul Domniei Mele de Caimacam și epitrop al nostru spre a ocărmui tóte pricinile, ce se caută acolo la Căimăcămie, d'impreună cu dumné-lor boerii divaniți, fără de a se urma cel mai puțin cusur, ci dumné-vostră la cele ce sunt după cuviință către dumné-lui să le păziți și să le urmați, după nizamurile ce de Domnia Mea sunt date și fiți sănătoși. — 1807, Ghenarie 9. (Cod. LIV, fila 515.)

E probabil, că deacă ar fi avut timp C. Ipsilante, n'ar fi lipsit de a modifica personalul isprăvnicilor. La 29 Dec. 1806 trimete din noũ cercetare în județul Muscel, despre abuserile făcute de ispravnicii de acolo (1).

domnescul nostru divan, spre a se căuta tóte judecățile și pricinile norodului părții locului, fără de cusur, osîrduindu-vé întru tóte câte privesc spre paza dreptății, fiind că acésta este cea mai d'întăiũ cerere și voință a Domniei Mele. I saam receh god. 1807, Ghenarie 9. (Cod. LIV, fila 14, verso.)

(1) *Iă Constantin Alecsandru Ipsilante Voevod i gspđ.* Cinstit și credincios Boerule al Domniei Mele Dumné-ta Biv. Vel. Stolnice Ianache Raze, sănătate, cu tóte că asupra plecării nóstre de aici, te-am fost orînduit prin înscris porunca nóstră vechil amîndurora Isprăvnicilor județului Muscelului, și cercetători de tóte acelea catahrisis, câte se vor fi făcut până atunci în numitul județ; dar fiind încredințați, că din pricina întâmplărilor vremilor nu se va fi pus în urmare acea poruncă, iată că de isnovă îți poruncim acum, că îndată ce vei primi acésta domnesca nóstră carte, numai decât să o puĩ în lucrare mai sus numita poruncă a Domniei Mele, cu urmare întocmai, precum întru aceea se cuprinde, pe care să o aréți acum, atât sameșului i condicarului, i tuturor zapeilor, cum și orĩ căruĩ slujbași ai județului, ca să fie următorĩ întocmai după cuprinderea aceiași porunci și nu numai acelea catahrisis să le cerceteze, câte adecă se vor fi urmat până atunci, ci și acelea de atunci și până acum, orĩ câte în tótã diastima anarchiei se vor fi făcut să le cercetezi cu luare aminte și cu scumpătate, și de tóte pe larg dreptul adevěr să însciințezi Domniei Mele, iară Ispravnicii, până când vei sėvırși porunca ce-ți dăm, și ne vei însciința de urmarea și sėvırșirea ce ai făcut, să aibă a rămânea *arghi* (sic) și fiți sănătos. — 1806. Decem. 29. (Cod. LIV, fila 10.)

Cercetări de abuzuri săvârșite și în alte județe și mai cu seamă de vătașii de plaiuri mai trimite Ipsilante și pe aiurea (1).

Asemenea cercetări au fost urmate de îndepărtarea din slujbă a celor găsiți culpabili. Așa, la 23 Ianuarie 1806, C. Ipsilante destitue pre vătaful plaiului despre Buzău, dovedit că a nedreptățit și jăfuit pe locuitori. Numai ce folos că Domnul ordonă destituirea jăfuitorului, pe când vornicul cel mare, Barbu Văcărescu, îl menținu în post până în Septembrie 1807, când, în fine, fu destituit de Căimăcămia rămasă în Bucuresci, după din nou plecarea din capitală a Domnitorului (2).

(1) Iă Constantin Alecsandru Ipsilante Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn amîndurora țerilor, Moldovei și Valahiei, fiind-că locuitorii țerii din plaiurile Slănicului și Parșcov sud. Buzău au pornit jalbă către Domnia Mea, cu mare plângere asupra Răducanului Păcleanu, ce se află Sameș la numitul județ, i asupra Vătașilor de la numitele plaiuri, anume Dinul Păcleanu, i Nițul, arătându-ne fôie anume pentru jafurile și hrăpirile ce le-au făcut, după care acesta viind cu jalbă și chiar boerii ce locuesc în orașul Buzăului, și deosebit făcându-ne arătare prin înscris tacirul lor de jafurile și hrăpirile ce au făcut numiții, și netrebnicile cu care către tot județul s'au purtat în tótă diastima vremii, ce a trecut de când s'au orînduit în slujbă și până acum, și mai virtos că cerându-le Domnia Mea și încredințarea pentru aceste arătări ale lor, că vor fi adevărate, au dat și zăpis sub iscăliturile lor, cu tare prinsôre, la Cancelaria Domniei Mele, cum că de se va face la fața locului cu amăruntul și fără de voie veghiată cercetare, nu numai acestea se vor dovedi, ci și alte vor mai ieși de față; drept acea dară volnicim pe Constantin proin Ispravnic za Curte, și poruncim, ca mergend la sud. Buzău, de împreună cu unul sau doi din numiții Boierii locuitori ot orașul Buzău să facă cercetare cu scumpătate, fără vre-o cătuși de puțină părtinire, sau voie veghiată, de tôte câte se cuprind în tacirul ce ne-au dat, i de orî-ce alte jafuri, i mîncătorii și netrebnicii ce vor fi făcut, atât numitul Sameș în diastima sămeșii lui cât și vătașii acelor două plaiuri în diastima vătașiiilor și în scurt să metahirisască or ce felii de mijlôce cuviinciose și drepte, cari privesc spre descoperirea și lămurirea adevărului; după care se înscințeze Domniei Mele pe larg dreptul adevăr; iară când și numiții boierii vor vedea și vor simți pe orînduitul Mumbașir că se pôrtă cu vre-o părtinire, seă că atiră la vre-o nedreptă urmare, atunci au voie numai decât să înscințeze Domniei Mele, spre a se face căduta îndreptare; poruncim însă și Dumné-vóstră Ispravnicilor ai județului, ca până a se face săvîrșirea acestei cercetări, atât Sameșul Păcleanu, cât și numiții doi vătași ai plaiurilor să se lipsescă din tréba slujbei lor în care se află, orînduindu-se alți vechilii în locul lor, vrednici și credincioși, spre a căuta aceste slujbe, și apoi săvîrșindu-se cercetarea cu mijlocul ce se cuprinde de mai sus, veți avea al doilea poruncă de urmare. I saam receh — 1807. Ghenar 3. Cod. LIX fil 11. verso și 12.

(2) Fiind-că trei din locuitorii plaiului despre Buzău, vechilii din partea atot

De la Căimăcămia Țării-Romănesci.

Fiind că locuitorii plaiului despre Buzău prin jalba ce a dat pentru Dumitrache biv. Vel. Vist, ce le-au fost Vătaf până acum, făcu arătare, că le-au făcut multe jafuri și mâncătorii în plaiu, arătându-ne și o anafora a d-lui Vel. Vist, întărită de Măria Sa Prea Înălțatul nostru Domn, cu leat 806, Ghenar 23, prin care s'a rănduit a se face cercetare jafurilor de Ispravnicii județului, iar Dumitrache să fie lipsit de vătășie, și nu numai urmare cercetării dăseră că nu s'a făcut, ci încă i s'a mai dat și vătășia plaiului de le-au mai făcut și alte jafuri; pentru care a cerut să se orin-

plaiului s'a arătat cu jalbă la Divan, pentru Dumitrache, biv. Vel. Vist. ce se află vataf plaiului lor, dîcînd că de cînd s'a rănduit acest vataf n'a lipsit nedreptățile și jafurile de la ei, arătându-ne și o anafora întărită de Măria Sa Prea Înălțatul nostru Domn, cu lét. 1806. Ghenarie 23, prin care se hotărăse ca numitul Dumitru să se lipsescă din Vătășie, iar pentru jafurile lui se poruncese Ispravnicilor, ca să cerceteze și să însciințeze, ne-au mai arătat și o jalbă a lor de la trecuta luna lui Martie buiurdisită de Măria Sa Vodă către Dumné-lui, Vel. Vornic, ca să nu mai rănduiască la Vătășie pe Dumitrache; după care dăseră, că tocmai acum a rănduit că le a rănduit dumné-lui Vornic vataf pe un Șeban Pătărlăgean pămîntean și ședător în plaiu, om cu frica lui Dumneșeu, pe care tot plaiul îl cere și-l voese de vataf, și față fiind dumné-lui Vel. Vornic Barbu Văcărescu, făcu arătare, că jalba lor este adevărată, și cum-că pe Dumitrache a rănduit a-l face dumné-lui vataf, și a cerut să i-se dea și carte Domnescă de Vătășie, dar Măria Sa Prea Înălțatul nostru Domn n'a primit, și a ținut Dumitrache Vătășia până acum ca un vechil, iar acum găsînd pe acest Șeban om vrednic și primit de plaiu spre a se orîndui vataf, cere și dumné-lui ca acesta să se orînduiască. Deci fiind-că rănduim hotărîrea Măriei Sale Domnului nostru pentru Dumitrache, făcută prin cercetare și pentru pricină de jafuri hotărît a fi lipsit, și acesta ce este ales de dumné-lui Vornic fiind primit de tot plaiul, dăm și noi această carte a Divanului lui Șeban Pătărlăgean, pe care cu sfat de obște îl facem vataf la plaiul despre Buzău sud. Saac, în locul lui Dumitrache biv. Vel. Vist., și mergînd la numitul plaiu să aibă a lua treba Vătășiei asupra-î, să o caute cu totă silința în tocmai după ponturile și poruncile Domnesci de vătășie, ce i-se vor da din condica Divanului, la care forțe să se silescă a nu face vre-un cusur, atât la paza Nizamului și a marginii, cât și la împlinirea poruncilor, ce i-se vor da, atât de către noi, cât și prin Dumné-lor Ispravnicii Județului, căci de nu va urma așa, nu numai va fi lipsit din vătășie, și altă-dată nu se va învrednici la slujbă, ci încă se va și pedepsi; de care scriem și Dumné-lor boierilor Ispravnicii județului, pre acesta să-l scîi de Vataful plaiului și prin trînsul să se caute toate trebile vătășiei și împlinirea poruncilor și orînduelelor, ce vor fi pe acest plaiu. — 1807. Sept. 7.

Isaac Raleț, Constantin Crețulescu, Antonie Post. Constantin Bălăceanu, Ianache Bărcănescu. Cod. LIV, fil. 63.

duiască un boer cercetător la fața locului, căci Dumné-lor Ispravnicii nu se îndeletnicesc, având alte trebii ale județului, ca să le facă acel orînduit amăruntă cercetare, și ceea ce se va dovedi că le-a luat cu năpăstuire și fără de dreptate să le împlinescă, a căror cerere fiind primită și următoare poruncii Măriei Sale lui Vodă, orînduim dar din partea locului pe Șetrarul Andreiū Bozianu, ca un bētrân și cu sciință cercat în slujbe, ca să facă cercetare cu amăruntul de tôte arētările jăluitoilor; de care poruncim Domniei-tale Șetrar Andreiū Bozianu, primind porunca acēsta a Divanului, cu sluga Măriei Sale lui Vodă . . . . . să mergi la numitul plaiū, unde, față cu Dumitrache biv. 2-lea Vist, să faci cercetare amăruntă jafurilor ce arată, cu urmare întocmai după anaforaua cea întărită de Măria Sa Prea Înălțatul nostru Domn, atât celor făcute până la acea anafora, cât și cele ce va fi făcut de atunci până acum, tôte cercetându-le cu scumpătate și cu frica lui Dumnedeū, fără de năpăstuire la vre o parte, cele ce vor fi netăgăduite de Dumitrache, să-l apuce Mumbașirul a face și împlinire, și să se dea locuitorilor năpăstuiți, iar cele ce vor fi tăgăduite, făcend catastiv cu bună pliroforie, să însciințezi Divanului. Așijderea făcu însciințare Divanului Dumné-lui Vel. Vornic, cum-că venitul Vătășiei cel obiicnuit și sciut este Vorniciile și claca ce le dau locuitorii plaiului într'un an odată véra, și aceste venituri stringēndu-se tôte de Dumitrache, cel ce s'a lipsit acum din Vătășie, și acesta ce s'a rînduit tot într'acēt an, avēnd dreptate a se împărtăși dintr'acel venit, de aceea, dișe dumné-lui Vornicul, că Dumitrache a plătit avaețul Vătășiei numai pe cincī lunī, urmēzā ca acel venit al vătășiei să se împartă pe un an întreg, și pe cincī lunī să rămānā la Dumitrache, iar pe șapte să-l întorcā la cestā-l-alt Vătav; care arătare a dumné-lui Vornicului fiind cu cumpēnirea dreptății, orînduim tot pe dumné-lui Șetrarul Andreiū, ca și pentru acēsta să cerceteze ce a luat Dumitrache anume, atât din clacă, cât și din Vornicie, într'acēstā véra, și apoi făcend analogie pe lunī, după cum mai sus s'a diș, aceea ce se va cădea să iea vātaful cest nou; să dai înscris și Mum-bașirul să-l apuce a face împlinire ca să se dea lui Șerban, ce s'a orînduit vātaf; ci, dar așa să urmezī, și de sevīrșire cu întorcerea Mumbașirului să avem răspuns. — 1807. Sept. 7.

Isaac Ralet, Constantin Crețulescu. Antonie Post., Costantin Bălăceanu, Vel. Vist., Ianache Bărcănescu Cod. LIV, fil. 63.

Décā pre funcționarii abusivi n'a fost în stare Domnitorul să-'i pedep-sescā în scurtul timp al noiei sale domniī, interesele muscălesci le sciū dīnsul urmări, persecutând boerimea multă—puținā, cât mai rămāsese credin-ciōsā Turciei și politicei franceze. Așia persecutā pe un logofēt Costandicheni, fost Caimacam de Craiova, acūsāndu-l de «prodotis patriei precum pen-tru acēsta este bănuială atât din mijlōcele cu care s'a purtat, cât și din câte-va scrisori ale sale....», Bănuitul boer cere voie să mērgā la Brașov să-'și aducā soția. C. Ipsilante vede într'acēsta numai dorința ascunsā de a scăpa din țērā, din causā că era bănuīt de trădător. Ipsilante dā ordin de arestare și de sequestrare a tōtā corespondența lui, la 2 Ianuare 1807,

rînduind o comisiune de boeri pămîntenî, cari să cerceteze cu deamăruntul acea corespondență sequestrată (1).

Deacă pe unii boeri bănuți de trădare îi urmăresce mânia Domnitorului, pe alții îi ajută și îi răsplătesce, ca amici ai Domniei. Din vechi funcționari, ai Divanului, Răducanu Logofătul este miluit cu anumită pensiune, în Martie, 1807 (2).

(1) *Iw Const. Alexandru Ipsilante Voivod.* — Cinstiților și credincioși boerilor Domniei-Mele, dumné-ta biv. Vel. Bane Costache Ghica, Dumné-ta biv. Vel. Bane Scarlat Ghica, dumné-ta biv. Vel. Logof. Constantin Bălăcene, dumné-ta biv. Vel. Hatmane Antonie, dumné-ta biv. Vel. Vornice Constandine Varlame și dumné-ta biv. Vel. Postelnice Emanuil Persiiane, fiind-că mulți aduc categoric asupra logofătului Constandicheni, (carele într'acéstă trecută vreme s'a aflat rînduit vechil de Caimacam la Craiova), cum că în diastima Căimăcămiei sale s'a arătat *prodotis patriei* și unora din boeri, care pentru ale sale în parte interesuri peste măsură păgubiri a făcut patriei, precum pentru acésta este și bănuială, atât din mijlόμεle cu care s'a purtat, cât și din câte-va scrisori ale sale, încă și bani a trecut asupra-i mai mult pe cât a dat, cu tôte acestea noi am fi îndelungat răbdarea pînă când să luăm întregă pliroforie, dară fiind-că numitul în unda acésta a cerut să i-se dea voie să mERGă la Brașov, cu pricinuire că va să'și aducă de acolo pe soția sa, din care acésta s'a dat și mai multă aporie, că sciindu-se pe sineși mînjit în fapta numitelor categorii, a cugetat a găsi mijloc ca să lipsescă de aici; de acea dară, cu porunca noastră și pe însuși l'am ridicat, și scrisorile sale s'au pecetluit; deci orînduim pe Dumné-vóstră să'și faceți zapt tôte scrisorile, pe cari deschidéndu-le, vEDéndu-le și perierghisindu-le cu amăruntul câte una, și luând desăvîrșită sciință de orî-ce înțelegere ar eși dintr'însele, să faceți Domniei-Mele arătare prin anafora pe larg. Tolico-pisah gd. 1808. Ghenare 2. (Cod. LIX, fila 11.)

(2) *Iw Constantin Alexandru Ipsilante Voivod, Domnul Moldovii și Valachiei.* — De vreme ce acest Răducan Logofăt, se află în starea ce ni se arată, neputincios de a mai sluji, poruncim dar, ca la slujbă să se pue altul în locul lui, iar cu dînsul facem Domnia Mea milă, atât pentru scăpătăciunea lui și pentru sacatlăcul patimii lui întru care se află, cât și mai virtos pentru cea de atătia ani pînă acum slujbă a lui și poruncim dumitale epistatule al casei rásurilor, să se așede la catastih lefilor cu taleri 15, adecă cincispre-dece pe lună, care să i se urmeze și să i se dea de la ți întâiú a acéstei luni pe tótă diminia, lipit la tagma foiei slujbașilor Divanului. Poruncim și dumitale Vel. Vist. să i se păzescă și privilegiul, atât a scutelií sale și al scutelniceilor spre a'și-i avea, precum au și cei-l-alti Logofeți ai Divanului, cât și privilegiul scutelií pe drepte bucatele sale, de dijmărit și vinăriciú, și o cărciumă aici în orașul Bucurescilor.—1807, Martie 1.

În ȕilele de r smiri ta ce începuseră, înmulțirea ho ilor în  eră era o nenorocire inevitabilă. Constantin Ipsilante căuta să  nmul esc  poteriile, dec t pe de o parte  nmul ia poteriile,  i pe de altă parte j fui  satele  n i i polcurile rom nesc  din oștirea re njghebată în pripă de Domnitor, oștirea contra căreia, am amintit deja, protest z  energic scriitorul Fănuță (Zilot Românul.)

Numai fericit nu e țeranul în aceste  ile grele pentru t tă țera, dar mai cu osebite pentru el, asupra căruia apasă podvedile  i angariile r sboiului!  i deac  țeranul are de a suferi mai mult dec t orĭce altă tr ptă greut tile r sboiului, nu mai pu in grele sunt adausele mo ierilor peste  ilele de pont. De aceea  nt lnim multe reclama uni  er nesc  în contra acestor feluri de adause peste  ilele de pont (1).

I  Constantin Ipsilante Voevod.

Pecetea

gd.

Pre  năl ate D mne,

Cu plecăciune  nsci tez  năl imi  Tale, că un Răducan ce se află între Logofeții Divanului în slujbă de ani 25, c d nd la b lă grea de nu se p te îndrepta, la cercetarea ce am făcut Logofeților, despre o parte ved ndu-se că acesta nu p te de a sluji, am vrut să pun altul în loc, despre altă parte ved ndu-l că este sc p tat  i familist, sc p t ciunea lui  i slujba de at tia ani, nu am lăsat-o a o face cunoscută M riei Tale, rug ndu-mă, ca s  se reverse mila  năl imi  Tale asupra lui, spre a i se or ndui l fă care să i se dea drept milă,  i a se  mp rtă i  i din privilegiul ce are după slujba sa, ci ceea ce va lumina Dumne eu pe Măria Ta  i Mării Tale va fi vecinică pomenire, iară la tagma acestor Logofe i se face bună pildă  i dovadă învederată, că slujba  i strădania lor nu este zadarnică, nici este trecută cu vederea.—1807, Februarie 28 (Cod. XLVIII, fila 85.

Constantin Varlaam Vel Logof t.

(1) *Prea  năl ate D mne,*

După luminată porunca  năl imi  Tale, ce mi se dă la ac stă jalbă a lui Mihai  postelnicelul  i Petre Cojocarul, urm nd, a  adus înaintea mea pe j luitarul cu dumn -lui Stolnicul Iordache Palada,  i f c nd cercetare pricin i, t tă davaua lor fuse, că dumn -lui Stolnicul i-a   n elat de le-a  v ndut venitul mo iei cu pre   nc rcat  i cu simfonie să facă locuitorii clacă

Biserica.

In biserică nu are timp să facă C. Al. Ipsilanti, de astă-dată, nici o

câte 12 zile pe an, și să dea câte un pui de găină la Sân Petru, i câte o găină la Crăciun, și câte un car de lemn pe an, și cum că claca și-au făcut'o locuitorii, iar carul de lemne n'au vrut să'l dea, care car de lemne cere a-l ține Stolnicu în sémă po tal. 4 un car, seaă să se strice aședămîntularendei, ce au pus pe trei ani, fiind înșelați. Impotrivă Stolnicul dîse, că și întâiu au mers trimiși de dumné-luî de au vëđut moșia, și apoi s'au tocmît prin zapis în scris, dând unul la mâna jăluitorilor, și altul la mâna dumné-luî, iscălit de ei, cerënd să se vada zapisele și se va cunoșce de li s'au făcut vre o înșelăciune seaă nu. S'au cerut dar zapisul arendii de la jăluitori, pe care arëtându-mi-l îl vëđui cu lét 1906, Aprilie 18, iscălit de Stolnicul Iordache, și peste 18 zile, adică la Maiu 11, adevérit de Departamentul de opt, ce l dă la mâna jăluitorilor, cu coprindere, că le-au vindut venitul moșiei ce se numesce *Crângu lui Vlădila*, din sud Ilfov, pe trei, ani. de an po tal. 800 și au dat înainte tal. 400 iar taleri 400 să i-se răspundă la Maiu 21, cum și banii de la al doilea an să-i răspundă la sfîrșitul lunii lui Septembrie, iar banii de la al treilea an, să-i răspundă la lét 1807 Aprilie întâiu și de aci într'un an să se esoflisescă tótă darea banilor de trei ani și să se păzescă aședămîntul până la trei ani, iară care din amîndouă părțile va âmbla să facă urmare împotrivă să se osîndescă la pagubă, și să urmeze a lua obiceiurile moșiei cum au luat și dumné-luî, luând și claca cea hotărîtă după anaforaua dumné-lor Veliților boeri, ce le au arëtat'o; mai coprînde și de poslușnici, i de fînul ce se îndatoresc arendașii al da cosit; serie și acésta în zapis, că întâiu au mers jăluitorii de au vëđut moșia și apoi au intrat în tocmelă, și cum că au vëđut și anaforaua dumné-lor Veliților boieri, iar de carul de lemne și găini i puî ce pravalisesc locuitorii, nu se cuprinde în zapis nimic, ci încă arată Stolnicul, că în anaforaua dumné-lor Veliților boeri, de care se arată în zapis că au vëđut'o locuitorii, se cuprinde, că locuitorii sunt datorii a face clacă câte 12 zile pe an, iar de car de lemne, de găină, puî, sunt apërați locuitorii; iar jăluitorii arëtară nisce révașe ale Stolniculuî, ce scrie către locuitori și către preotul satuluî ca să dea carul de lemne, găini și puî, cum se urmëză la alte moșii; împotrivă Stolnicul dîse, că acele révașe le-au făcut după a jăluitorilor rugăciune, fiind și pentru folosul moșiei, că de le vor putea și ei să le ia cum se urmëză la alte moșii, iar neputënd să le ia, dumné-luî nu este dator a le plăti, în vreme ce în zapisele arendei nu se cuprinde; s'au întrebat dar jăluitorii de au mers întâiu să vadă moșia și apoi s'au tocmît? și nu tăgăduiră că au mers, dar dîseră, că Stolnicu ar fi dat tal. 20 preotuluî ca să-i laude moșia și cu cea ce n'au avut, și că după arëtarea preotuluî s'au înșelat; s'au mai întrebat jăluitorii de au mers la Departament când s'au adevérit zapisele de judecată, și de au dat cele douë rînduri de bani la sorócele ce sunt în zapise? răspunseră, că și la Departament au fost și banii la soróce i-au dat; li s'a dîs dar, că de vreme ce de către preoți fuseră înșelați, cum dar de nu s'au pliroforisit în 18 zile ce au trecut

îmbunătățire. De aceea nici aflarăm deosebite acte din această direcțiune

până au adevărit zapisul la Departament, ca să fi arătat pricinuirea înșelăciunii, ci încă la 21 ale lunii lui Maiu au plătit al doilea căștiu de bani, cum și la dîntăiu de Septembre au plătit al treilea căștiu și cu mergerea dar la Departament, i cu plata căștiurilor de bani, mai mult au întemeiat aședămîntul, și pricinuirile lor sunt de înșelăciuni și fără de nici un temei. Drept aceea dumné-lui Stolnicul vîndînd venitul moșiei la jăluitoři prin zapis după orînduială, adevărit și de Departament, cum și cele scrise din zapis pîzindu-le, această vîndare este temeinică, iar pricinuirile jăluitořilor sunt deșerte; pentru care găsăm cu cale, ca stolnicul să aibă pace de pîra lor, și jăluitoři să fie datorî a da și căștul de al patrulea de bani, care este la viitorul Aprilie întăiu, cum și cele-lalte legături din zapis să le păzescă întocmai, țîind venitul moșiei pîna la soroc; iar hotărîrea.... — 1807, Ghenarie. (Cod. LIV, fila 59.)

Isaac Ralet Biv Vel Logofăt.

De la Căimăcămia Țerîi Romănesci.

După această alegere a Logofeției cei mari, dând jalbă dumné-lui Stolnicul Iordache Palada cerînd împlinirea dreptului său, Zapciul cel orînduit, Vătaful de păhărnice, au înfățișat și înaintea noastră pe D-lui Stolnicul cu pîrîții Mihai Postelnicelul i Petru Cojocarul, unde cercetînd alegerea acesta a Logofeției, dîseră pîrîții că ei nerămîind mulțamiți au dat jalbă Măriei Sale lui Vodă, cerînd judecată și la Divanul Domnesc, arătîndu-ne jălbile lor cu pîrîții în dos, ca să nu se închidă pîna se va da hotărîre priciniei; i-am întrebat dar să-și arête cuvîntul lor de nemulțămire la judecata Logofeției; și mai întăi arătară nisce răvașe ale Stolnicului, ce a scris către locuitori și către preotul dintr'acel sat, ca să dea la arendaș găina și carul cu lemne, dar cetînd și noi zapisul de tocmela arendașilor, nu vedem pomenind de acestea, ce se cuprinde în răvașe, decât numai scrie, ca să și ia toate obiceiurile moșiei, cum a luat Stolnicul i alți arendași, lucrînd locuitori claca cea hotărîtă, după Anaforaua dumné-lor boerilor ce le-au arătat'o de au vîdut; la acesta dîse Stolnicul, că mai nainte au avut locuitori obicei de clăcuia trei țile pe an, și da un car de lemne, i găină la Crăciun, și pu de găină la Sân Petru, dar judecîndu-se cu locuitori pentru clacă a face 12 țile pe an, s'a hotărît prin anafora întărită de Măria Sa Vodă a face claca 12 țile, iar de carul de lemne i găină și pu de găină să fie locuitori apêrași, și cum că răvașele acelea le-au făcut spre ajutor arendașilor, ca de vor putea lua și găină, car de lemne, să fie bine luate, iar neputînd să le ia, dator nu este; așa dar vîdîndu-se în zapisul de aședămînt cuprins și obiceiul ce s'a urmat mai înainte, și Anaforaua cea întărită, s'au întrebat arendași: care din două voesc să se urmeze, adică ori după obicei, ca să ia trei țile claca, i carul de lemne, i găină la Crăciun și pu de găină la Sân Petru, s'eu după Anafora, să fie 12 țile pe an și să lipsescă cele-lalte? Răspunseră, că după Anafora voesc a se urma. Așa dar alegerea acesta a Logofeției fiind cu bună orînduială și după dreptate

de activitate. Singurul act ce găsirăm, până astăzi, când revedem manuscrisul acestei pagini (1), este acel ce dăm în notă și carele nu interesază nici el direct istoria bisericeii și a școlii (2).

făcută, asemenea hotărâm și noi să se urmeze, și zapciul să facă împlinire de ceea ce sunt datorii după zapis; acesta scriem. 1807 August 24.

Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Barbu Văcărescu, Const. Bălăcenu. Vel. Vist, Ianache Bărcănescu.

(1) 1895 Noembre 27 stil vechi.

(2) *Anafora ce s'a făcut în dosul jalbei lui Ioniță postelnicel ce a fost Epistat la schitul Moronglav sud Vâlcea, Metoh Mănăstirei Panteleimon.*

Prea Înălțate Doamne,

După luminata poruncă Înălțimei tale, ce mi să dă la această jalbă a lui Ioniță postelnicel, ce a fost epistat la schitul Moronglav din Sud Vâlcea, metoh Mănăstirii sfântului Panteleimon, urmând, am făcut cercetarea și de la Dumné-lui Vel. Vist. Constandin Varlaam mă plirofosiu, că jalba îi este adevărată și are dreptate la cererea sa, dară din pricina schimbării epitropului mănăstirei sfântului Panteleimon, și din răsvrătirea ce s'a întâmplat, numai în cercetarea pricinei a intrat, iară vre-un curs desăvârșit spre îndestularea dreptății jăluitarului n'a apucat să dea; am făcut întrebare și epitropului mănăstirei sfântului Panteleimon, care cunoscând dreptatea jăluitarului, nu avu vre-un cuvânt de împotrivire, decât numai duse, că orînduindu-se Ioniță în epistăsia schitului, să se îndatorască a da și el ajutorul cel va ajunge pe acest schit dreptă analoghie ce se va face pe schituri pentru ajutor la spitalul mănăstirei sfântului Panteleimon, la cunoscuta trebuință ce are epistatul acestei mănăstiri, într'acastă vreme; am dîs dară lui Ioniță jăluitarul pentru ajutorul acesta și nu se împotrivi, dară provalisi, că schitul s'a dat la lét. 802, Ghenarie 30, cu soroc de un an, fiind foarte stricat și dărîmat, ca să'l aducă în stare bună, după cum engrafa ce are la mână îl adeverează, și atunci găsind moșioarele vindute de cel mai înainte econom pe câte un an, și pe câte doi, de altă parte întâmplîndu-se și răsvrătirea de la létul 802, mai vîrtos peste Olt, cu deosebire jăfuind și prăpădînd cîrjaliu de față, aș perdut vremea de doi ani numai în pagube și cheltueli, apoi avînd liniște doi ani, a destupat via ce era în păragină, de la care n'au apucat să ia rod, aș meremetisit, aș prefăcut casele ce erau de tot stricate, a făcut móră nouă, curte la schit, grajdii și șopron, și alte trebuincioase, cu cheltueli grele de se află dator, și al treilea când era să se folosască din rodul celor făcute, adecă în anul trecut la August 15, s'a pomenit scos, viînd un călugăr epistat, carele fără de vre-o cercetare se u judecată de învinovățire i s'a luat schitul, și nu l'a luat numai ale schitului, ci tot al se u ce a avut, pricinuindu-i se altă cheltuiaș și stingere, âmblând de atunci în cōce și în colo, aș căuta dreptul, și de i se va da schitul de acum înainte numai a i-se împlini sorocul de un

Justiția.

In personalul justiției C. Ipsilante a făcut modificări. Cu pitacul din 1. Marte 1807, Domnitorul a hotărît personalul Departamenturilor de opt, de șapte, al Spătăriei și al Agiei, precum se pôte vedea în actul ce dăm în notă (1).

an, mai are de acum înainte doi anî, și între cești doi anî se miră ce mai 'nainte să facă: datoria acareturilor celor făcute de el să o împlinescă, séu ajutor? de aceea făcù cerere, ca pentru ajutor ce va face la Panteleimon să i-se lungescă sorocul cât se va socoti cu cale, după suma analogiei ce'l va ajunge, și pentru că aũ fost arëtat de acel călugăr ce aũ fost -- a lua schitu, că este iconom rău, ca să i-se ștergă arëtarea de iconom rău, dice că va da și chezășie la epitrop, cum-că schitul este în stare bună făcut de el, și are să mai facă până la împlinirea sorocului, și'l va da iconomisit bine, fără de cusur; deci dreptatea jăluitorului fiind cunoscută și scóterea fără cuviință, găsesc cu cale, ca aședămîntul de un an are să i-se păzescă și să ia schitul în zaptul séu, silindu-se a'l iconomisi bine, și pentru că'l va iconomisi bine, și'l va da precum este legat, să dea și chezășie la epitropul sfintului Panteleimon; să fie însă dator el a da ajutorul ce'l va ajunge pe acest schit; și de va fi primită Măriei Tale părerea acësta a mea să fie luminata poruncă cu Mumbașir de Divan, să mérgă la fața locului, unde făcëndu-i-se teslim epistasia schitului, să împlinescă de la acel călugăraș și tóte cele ce aũ luat ale lui Ioniță și ale schitului, cât și pentru venit și cheltuială să-i facă socotélă dréptă, la care de va fi trebuință să fie și prin carte de blăstēm și să-i izbrănescă; iar hotărîrea... — 1807, August 16. (Cod. LIV, fila 57.)

Isaac Ralet, Vel Logofët.

(1) *Judecătorii departamenturilor ce s'aũ orînduit.*

La departamentul de opt.

Dumnélui Clucer Dumitrache Fotache.
Medelnicerul Andrianopolitul.
Sluger Constantin Greceanu.
Sluger Gheorghe Artino.
Pitar Dumitrache.
Șătrar Constantin.
Șetar Enciu.
Gregorie Polcovnicu.

Unica dispozițiune mai importantă luată de C. Ipsilante în resortul Justi-

La departamentul de șapte.

Dumnélui Clucer Mavrodin.
 Dumnélui Paharnicul Dimitrache Varlam.
 Stolnicul Ianache zet. Comisóia.
 Serdar Antonie Fotino.
 Serdar Stroie.
 Serdar Alexandru Persiano.
 Serdar . . . . . Pahalu. (?)

7

La departamentul de Cremenalion.

Stolnicul Constandin Caragea.
 Serd. Teodorache Fotino.
 Serd. Constantin Orescu.
 Medeln. Caclica.
 Sluger. Constandin Otopean.
 Sluger. Meimar-Oglu.
 Sluger. Toma-Palat.
 Medeln. Pală.
 Șetrar Dimitrache Slătineanu.
 Biv. 3-lea Vist. Iamandi Mehtupciu.

10

La Spătăria.

Paharnic Ioan Crețan.
 Biv. 3-lea Logf: Iacovache.

2

La Agie.

Medeln. Sterian.
 Pitar Ioniță Făianu. (Cod. XLIV, fila 46.)

2

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voivod. i gspd.—Dumné-vóstră boerilor ce sunteți mai sus numiți, fiind-că v'am orînduit Domnia Mea judecătóri, la numitele deperamenturî, să aveți dară a vă aduna fieș-care la deperamentul unde sunteți orînduiți, și să urmați pururea a căuta trebile judecăților ce vi se orînduesc de către Domnia Mea, cu silință, păzind dreptatea cu tótă scumpătatea, și dumnéta cinstit și credincios boerule al Domniei Mele Vel. Log. de țeara de sus, după ce se va trece în condica Divanului Domniei Mele fóia acésta, să o faci apoi cunoscut la casa Răsurilor, spre a se aședa în catastihul lefilor. tolico pisah gpd.—1807. Martie 1.

ție, este relativă la *condicari*. Amintim că acești impiegați au fost organizați

Iacă și alt decret de numiri nouă ulterioare:

În Constantin Alexandru Ipsilante Vcd. Domnul Moldovei și Valahiei. — Dumné-vóstră boerilor, ce sunteți mai sus numiți, fiind-că v'am orînduit Domnia-Mea judecători la numitele departamenturi, să aveți dară a vă aduna lie-care la Departamentul unde sunteți orînduiți, și să urmați pururea a căuta trebile judecăților ce vi-se orînduesc de către Domnia-Mea, cu silință, păzind dreptatea cu tótă sumpătatea, și Dumné-ta cinstit și credincios boierule al Domniei Mele Vel. Log. de Țera-de-sus, după ce se va trece în condica Divanului Domniei Mele, fóia acésta, să o faceți apoi cunoscută la casa Răsurilor, spre a se aședa în catastihul lefilor. toli co pisah gpd. — 1807, August 1.

Vel. Logof.

Pecetea
gospod.

Dumné-lor boerii judecători ai Departamenturilor

La departamentul de opt

Dumné-lui Clucer Dumitrache Fotache, mort, s'a orînduit Căminar Nestor.
Dumné-lui Medeln. Andrei Andrianopolitul, mort, în loc Stolnicul Nicolae Crețeanu, 1807, Sept. 30.

Dumné-lui Sluger Gheorghe Artino. . . . .
Dumné-lui Pahar. Alexandru Persianos. Ioan Greceanu biv. Clucer ză-
arie, 1808, Iulie 1.
Constantin Lupea Sluger, Iun. 1.

La Departamentul de șapte

Dumné-lui Clucer Ianache Mavrodin, apoi Dumitrache Topliceanu Sluger,
Iunie 1.

Dumné-lui Paharnicul Dumitrache Varlaam, apoi Slugerul Constantin Oto-
peanu, Iunie 1.

Dumné-lui Serd. Antonie Fotino.

Dumné-lui Stolnicul Enache.

La Departamentul de Crementalion

Stolnicul Constantin Caragea. . . . .
Serd. Teodorache Fotino, în loc Sard. Antonie Fotino.

Medeln. Caclica, în loc Medeln. Alexandru Pală, 1808, Iunie 1, prostichiu.
Șatr. Matei Popescu, 1808, Iunie 1, prostichiu.

de tată-său Alexandru Ipsilante, și că în nizamul aceluia, ei erau declarați *inamovibili*, arată apoi, că prin abuzurile marilor Logofeți de după vreme, inamovibilitatea lor n'a fost respectată, marii Logofeți voind să-și creeze *havaet* de la numirea Condicarilor, așa că «a ajuns lucrul de se schimbă Condiciarii tocmai ca Zapcii și fără de a se face vre-o alegere cu luare aminte asupra ipochimenelor... Cel ce dă *havaet* mai mult, acela se orînduesce Condicar, verî-cine și la verî-care județ voesce...» C. Ipsilante otăresce din nou inamovibilitatea condicarilor pe viața lor. Numai cu Pitac domnesc motivat se va putea destitui un Condicar.

În urma acestei deciziuni C. Ipsilante întăresce din nou pre toți Condiciarii și le reînovesce nizamul îndatoririlor și drepturilor, precum se pôte vedea pe larg în Pitacul de numiri ca Condicar al fie-căruia, cu data de 7 Ianuarie, 1807 (1).

La Spătărie

Paharnicul Ioan Crețan.
Biv. 3-lea Logofetul Iacovachi.

La Agie

Medelnicerul Sterian. (Cod. LIV, fila 51).

(1) Iacă acest important act:

Ió Constantin Alexandru Ipsilante Voevod cu mila lui Dumnezeu *Domnul Moldaviei și Valahiei*, măcar că dintru cea dintăi domnie a Măriei Sale părintelui Domniei Mele, când atunci întâi s'aședat la fieș-care ținut câte un Logofet care s'a orînduit a fi Condicar al județului, întocmirea și aședarea lor a fost cu acest fel de hotărîre, ca să nu fie adică lipsiți din slujba condicării până la sfîrșitul vieții lor, dar fiind-că de atunci încóce, precum întru altele așa și acésta s'a adus la catahrisis de către cei după vreme Veliți Logofeți, căci pentru iertarea de luarea cu nume de *havaet* de la dînșii a ajuns lucru de se schimbă Condiciarii tocmai ca și Zapcii, și fără de a se face vre-o alegere cu luare aminte asupra ipochimenului, de este adică starea lui de acolo din județ, sea de are vre-o vrednicie și praxis la tréba Logofeției, cel ce dă *havaet* mult, acela se orînduesce Condicar, verî-cine și la orî-care județ voesce; și fiind-că scoposul acei hotărîri de a fi acești Condicari neschimbați era pentru o bună ispravă orândueli, ce se cuvine de a se păzi la isprăvnicia unui județ, atât pentru înlesnirea maslahatului judecăților norodului de acolo, cât și pentru întreaga pliroforie ce se cuvine a avé peste tótă vremea la Logofeția Divanului Domniei Mele, aici, la orî-ce tréba și pricină să caută și să urméză la acel județ, pentru că schimbându-se Condicarul ca și Ispravnicul, sea ca judecătorul, este vedut de față, că porunca ce s'a trimis în urmarea ce s'a făcut acolo se uită și nu pôte în urmă să scie cel ce vine Ispravnic, în care lucrare

In note dăm câte va acte din sfera justiției:

1. Un refuz de *morator* Medelniceresei, care îl cerusă ca să nu plătescă datoria către țeranii pentru munca lor. (Din Maiu 1807).

s'a pus porunca, și la ce a rămas pricina? și de aceea dar, pentru acestea cuviincioase pricinii, cari privesc spre paza și urmarea a buneii orînduiei, nu voim Domnia Mea a se întinde mai mult catahrisis ce s'a urmat de acum cu schimbarea condicariilor peste tot acum și într'altă vreme, ci: hotărîm de acum înainte Condicariii de pe la tôte județele să fie neschimbații și nelipsiții din slujba condicării în tótă viața lor, și altă osebire întru schimbarea lor nu primim, decât numai când prin cercetare dréptă se va găsi în vină veghiată și se va cunósce de înși-ne noi ca să nu fie, a se lipsi, atunci numai slobodim a se orîndui alt Condicar în locul aceluși; drept aceea dar, fiind-că după alegerea dumné-luși cinstit și credincios boerul Domniei Mele . . . . . orînduim Domnia Mea Condicar la sud. . . . pe . . . . . 'i dăm acéstă domnescă nóstră carte la mână, să aibă a ține condica județuluși și a urma la tôte întocmai după cuprinderea acestor mai jos arétate poruncile Domniei Mele. a) Tôte domnescile nóstre porunci câte s'a trimes și se trimet către Ispravnicii, séu către judecátor, pentru chivernisirea locuitorilor, pentru paza și pentru buna orînduială a județuluși, pentru judecării și pentru orî-ce pricinii de trebă ale Divanuluși, cu povétuirii și învățaturii, mai virtos cele ce sunt urmátore în tótă vremea, să aibă a le trece în condică, tôte de rînd cu vremea lor, ca și schimbându se Ispravnicii séu Judecátorii și viind alții, să găsescă acele porunci în condică, să le energhisescă și să le păzescă, și Logofétul acesta să fie dator la schimbarea boerilor și Ispravnicilor séu judecátor a aréta celor ce vin, câte porunci sunt mai dinainte, iar să nu fi uitat porunca ce se dá odată și să nu se scie de cel ce vine în urmă Ispravnic cu pricină că a rămas cărțile de acele porunci la boerii Ispravnicii; așjderea și urmarea ce fac Ispravnicii din poruncile nóstre în condică ce sunt scrise în județe de obște prin plăși, asemenea și acele să fie asemenea trecute în condică și păzescă în mânilor orînduituluși Logofét, și pravelnicésca condică, întru care sunt povétuirile mai pe larg cum să urmeze Ispravnicii și judecátorii la pricinii de judecării și de cele obicînuite ale moșiilor și de mult cuviincioase povétuirii; b) la judecările ce se vor căuta de judecátor, séu de Ispravnicii, să se afle orînduitul Logofét de față, cetind și ascultând, ca să facă practică de pricinii, întru care să se scrie atât dísele unuia, și răspunsul altuia și hotărîrea ce s'a făcut, și după aceea să facă carte de judecată séu Anatora; cum și de nu se va curma pricina și va rămânea a aduce mărturii séu alte doveđi, iarăși să aibă a face practica, ca să trecă în condică, ca să fie pururea sciut ce au răspuns fiesce-care din cei ce s'a judecat, ce doveđi au arétat și la ce au rămas pricina? la care acestea să fie fórté cu luare aminte, ca să întelégă și să facă zapt cum se cade pricina, cercetarea și hotărîrea judecării, spre a scrie înseși acele ce se vorbesc și se hotăresc la judecată, iar nu altele; și așa se scrie în condică tôte pricinile de judecării ale noroduluși ce se caută de Ispravnicii și de judecátor, peste tótă vremea, spre a se afla trecute cu tótă orînduiala

2. O alegere de moșie, din Maiu 1807.

3. Restituirea de bani dotali, conservați «în depoziton» la Mitropolie, 1807
Ianuarie 3.

lor și hotărîrea și împlinirea ce s'a făcut și să adevereze fiesce-care Carte seú Anaforale, că sunt trecute în condică, după care dându-se celui ce a câștigat judecata Carte seú Anafora, să dea și la mâna celui ce n'a rămas odihnit o adeverință iscălită de Ispravnicii, seú judecător, prin care să arête anume sorocul ce s'a pus în fața acelora ca să vie la Divan de a-și face apelația lor, și să dea și cei cu pricina sub iscăliturile lor, întru care să arate diua întru care și-aú pus sorocul spre a veni la Divan, iar cei ce aú rămas mulțamiți și odihniți după hotărîrea de acolo, să scrie înșiși în carte că s'aú mulțamit și s'aú odihnit. c) să aibă datoria orînduitul Logofêt, ca pe tótă luna să trimită prin Dumné-lor Ispravnicii, aici la logofeția Divanului Domniei-mele, condică de câte judecăți s'aú căutat de judecător și de Ispravnicii județului? care în ce chip s'a hotărît, seú la ce aú rămas? de s'aú mulțamit seú nu? că, când va veni cu apelația la Divan vre-unul și va cere ca să aducă pe pîritul aici, să se cêră adeverința sorocului, să caute în condică pricina aceluia, să vadă. — d) lângă acesta, fiind-că s'aú întimplat și se întimplă necurmat gálcevuri și pricinii pentru foii de zestre, și pentru Dieți, și pentru aședăminturi, și pentru zălogiri și vîndări de moșii, și de venituri și de alte lucruri, că s'ar fi făcut într'ascuns și cu iconomie, și că s'aú vîndut la ómeni străini cari sunt opriti a cumpêra; ca să lipsescă dar acêsta, să aibă dar a trece în condica județului tóte foile de zestre și diețile și zapisele, de orî-ce aședăminturi, și de vîndare, și de moșii, și de venituri și de orî-ce, cum și de zălogiri, de va fi cu orînduială făcute după cercetarea Ispravnicilor și să se adevereze de dînsul, că sunt trecute în condică, ca la orî-ce judecată să se credă de adevêrat acel sinet, iar fără de a se trece în condică să nu aibă statornicie nici un fel de vîndare seú zălogire, nici foile de zestre, nici diețile; care pentru acêsta, să aibă datorie Ispravnicii, mai întău a da în scire la tot județul, ca toți să scie a veni la condicari ce li se arête aceste, ca să trecă tóte în condica județului, și să se adevereze de ispravnic, de logofêt, ca să fie temeinice și cu credință de adevêrate. e) așisderea să trecă în condica acêsta și examenele de cercetările fieș-căruia vinovat și căduť în hoție, ca să se afle trecut; și când ar avea trebuință numitul Logofêt de vre'o povêțuire și învêțatură, să aibă prin dumné-lor Ispravnicii județului a însciința la dumné-lui Vel Logofêt și dumné-lor Veliții Logofeți, să aibă a arêta Domniei Mele, și porunca ce va primi de la noi iarăși prin Ispravnic să se trimită la orînduitul Logofêt. Și pentru slujba și ostenéla lui să aibă a lua léfa ce este orînduită; așisderea să aibă a ținea și trei lude scutelnicii ómeni străini fără de pricină și fără de dajdie în visteria Domniei Mele, cărora după cercetarea ce li se va face de către dumnélor Ispravnicii județului, fiind cu adevêrat făr' de pricină, să aibă a li se da de către visteria Domniei Mele pecetluituri Domnesci pe numele și chipul lor, ca să fie apêrați; să scutescă și vinăriciul și dijmăritul pe drepte bucatele lui; și lângă aceste să iea și havaet de la cărțile de judecată seú anafora ce

4. Urmărirea unui polcovnic, că a dat drumul și «cacerdisit» pre un ucigaș de țeran, care era adus de anume mumbașir în judecată.

5. Implinirea lipsei de zestre a soției lui Bezede C. Caragea, în 2 Februarie 1807.

6. Surghiunirea la Câmpu-lung a lui Serdar Răducanu Caramalâu, în 14 Martie 1807. Apoi liberarea lui la 23 Martie același an.

7. Procesul lui Enache Polcovnicul și cumătru-său Panait Doftorul și Toma și Ghinea Moinescu ot Stoenesci (1).

vor face Ispravnicii său judecătorul, însă la pricina hotărîtă de acolo, pentru scris și trecutul în condică, de la 40 parale până la tal. 2 de judecată, și Ispravnicii său Judecătorul să aibă a însemna în Carte acel havaet, ca să nu se îndrăznescă a lua mai mult; așisderea să iea și de răvașe ce se fac de soroce de către Ispravnic, de la 2 parale până la 6, iară mai mult să nu se cuteze a se lua; iară de la vîndări, de la zălogiri de moșii, vii, țigani, său alte aședămînturi, cum și de la vîndări, de la vîndări de moșii, cari poruncim mai sus a merge cu zapt ca să se cerceteze de Ispravnic, să se trecă în condică, să iea pentru scris: de moșia mare câte tal. cincî, de moșia mică câte tal. 2¹/₂, și de un țigan de un suflet 10 parale, însemnând iară Ispravnicul său Judecătorul acel havaet între acele aședămînturi. Poruncim Domnia Mea, dumné-vóstră Ispravnicilor și Judecătorului al județului, vedënd cartea Domniei Mele, să-l metahirisesci la tréba acésta, dându-î condica județului asupra-î, ferindu-se de a nu face nescal-va jafuri celor ce vor avea pricinî de judecăți, său a cere rușfeturî și mită, că pentru aceea i s'aũ rînduit de către Domnia Mea léfă și ómeni scutelnicî, spre a se feri de unele ca acestea, nici să zăbovescă în scrisul cărții, său trecutul în condică locuitorii ce vor avea pricinî de judecăți ca să nu li se pricinuiască periciune cu perderea de vreme și cu cheltuială, ci cu grabă să săvîrșescă a fieș-căruia trébhă și să le dee drumul, pentru că de va face vre-un cusur la vre-una din câte poruncim mai sus, nu numai va fi lipsit, și altă dată nu se va mai învrednici la milă și slujbă Domnéscă, ci-l vomũ și pedepsi, ii saam receh. gd. — 1807, Ianuar 7. (Cod. LIV, fila 362.)

a) *Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod Domnul Moldovei și Valahiei.* — Măcar că Medelnicerésa prin apelația ce ne-a dat nu se împotrivesce la plata acesteî datorii, fără numai pricinuind neavere, a cerut să i se puie soroc. Dar fiind-că destulă vreme a trecut de când i-s'a făcut teslim chereștéoa de către aceșii locuitorî, și nu este cu cuviință a se mai prelungi nișce ómeni sărmanî ca ei, nu primim Domnia Mea cererea de soroc a Medelniceresii, ci poruncim Dumné-lui Vel. Vist. să se facă zapt pe séma Visteriei scutelnicii săi, și din venitul lor să se plătescă locuitorilor acestora, prin Zapciul cel orînduit, dreptul lor de tal: 303, ce se arată mai jos, că aũ a mai lua de la Medelnicerésa. 1807 Maiũ 6.

Pré Inălțate Dómne.

In urma acesteî luminate Buiurdișmă s'a aretat pírita Medelnicerésă

Comerciù. Industrie. Bresle.

A vorbi de starea comerçului în noua domnie a lui C. Ipsilante, este imposibil, căci din cauza războiului, a închiderii fruntariilor și a rechișiunilor pentru óstea rusescă, comerçul și intern și extern este în scădere.

cu jalbă către Înălțimea Ta, dicend că adevărat are să iea acești jăluitoři cusur de bani din cherestéua ce au făcut la casele dumné-ei, și a pus chezaș la zapis pe un Popa Antonie de la Ciocănesci sud Ilfov, și după ce a teslimatisit jăluitoři totă cherestéua i-au dat numitului Preot un venit de moșie, și la banii arenđii i-au ținut în sémă rămășița ce avea să ie acestor locuitori, ca și Molitva lui să o răspundă la dînșii; în dosul căreia jălbi ni se poruncese să cercetăm pricina prin judecată, și să arătăm Măriei Tale în scris cu Anafora, prin Zapciul dumné-lui Vătaf za Păhar-nicei; după care zapciul cel orînduit înfățișându-ı înaintea noastră pe Medelniceresa cu jăluitoři aceștia, și înțelegend provlimata Medelniceresei, se apărară cu totul și diseră, că ei au luat bani de la pîrita Medelnicerésă, iară pe acel preot l'au cerut dumné-ei, numai ca un chezaș la zapis, ca să urmeze simfoniei, și fiind-că au teslimatisit totă cherestéoa la curtea caselor dumné-ei, își cerură dreptul ce mai au să mai iea. Asupra acestora am ȓis Medelniceresei, să ne scóță zapisul, să vedem printr'acel preot au tocmit, séu el este numai chezaș pentru dînșii? care după ce ne arătă două zapise de acea tocmită cherestea, și li se vėđu cuprinderea ce au avut'o cu însuși jăluitoři, căroră le-au numărat și bani în mână, iar acel preot au fost numai chezaș pentru dînșii, atunci pîrita Medelnicerésă a rămas fără de cuvînt, și a ședut la socotélă înaintea noastră cu jăluitoři, să vadă cât le rămăne datóre, și cercetându se socotéla de înșiși noi după zapise și fóia de socotélă, ce a arătat dumné-ei, s'a ales totă tocmeła cheresteliı în sumă de tal. 1.011, cu tal. 13 niște cherestea próstă ce a luat'o asupra dumné-ei, și luaturile jăluitořilor s'au adunat în sumă de tal: 768, din care au vėđut însăși Medelnicerésă, că mai rămăne datóre jăluitořilor cu tal. 303, și pomenindu-ı de plată a început a ȓice, ca să aibă îngăduială până va scóte și dumné-ei dela acel preot. Decı datoria acésta de talerı 303, alegendu să bună, curată, după cherestéua ce au adus'o la casele dumné-ei, nu póte acum a savdisi pre jăluitoři aruncând pricina asupra aceluı preot, și găsım cu cale: Zapciul cel orînduit să împlinescă de la dumné-ei tal. 303, și să-ı dea jăluitořilor, ca să nu mai âmble pe aici trepădându-se și cheltuindu-se, fiind ómenı scăpėtați; iar pentru madéua ce are cu acel preot, după jalba ce o are dată, când 'l va înfățișa zapciul pe preotul cu dumné ei Medelnicerésă înaintea noastră, atunci de va rămănea ca să-ı dea cevaș, își va cere și își va căuta cu însuși acel preot. Iar hotărirea...—1807 Maiu 17.

Ianache Mavrodin Clucer, Dumitrache Varlam, Andonie Fotino, Ioan Stolnicu (Cod. XLVIII, fila 114—115—116).

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod. — Cu cale fiind Anaforaua dumné-lui Vel Logofėt, orînduim iarăși pe acel mumbașir, ca după 15 ȓile

Nici de industrie nu pôte fi vorba de aceste timpuri grele.

De la C. Ipsilante, din domnia acésta nu cunóscem până astăzi decât

ale lunii acesteia să mérgă la numitul județ, cu care poruncim dumné-vóstră ispravnicilor să faceți urmare, precum se cuprinde mai jos.—1807, Maiú 4

Prea Înălțate Dómne,

b) După luminata poruncă Măriei Tale, ce mi se dá la acéstă jalbă a lui Nicolae Zirnă și Sandu și Alexe Varlaam, cu cetașii lor Soimăreni, ot sud Saac, ce au pricină cu un Vasile Pîntu și cu Capăținesci tot de acolo pentru o parte de moșia din Șoimăreni, dintr'acel județ, următor fiind am făcut cercetare și veduți la mânilé jăluitorilor alăturata anafora a departamentului, cu luminata întărire a Măriei Tale, încă din anul trecut 1806, Iulie 18, cuprindétore, că píriții au dosit de aci după ce s'a judecat cu jăluitorii și s'au orînduit de Măria Ta mumbașir copil din casă de Visterie, cu poruncă către dumné-lor Ispravnicii județului, ca să aducă pe píriți față înaintea dumné-lor să le cetéscă alegerea departamentului și de vor rămânea cu ea mulțamiți să le orînduiască apoi pe ceruții boerinași a merge la fața locului, ca să facă alegerea ce intru acea anafora a departamentului se cuprinde, iar de vor dice píriții, că nu sunt mulțamiți, atunci să pue un so-roc în scris dat la mâna amîndorora părților, spre a veni aci la luminatul. Divan. Am întrebat dar pe chiar mumbașir ce a fost trimes, ca să-mi arête ce urmare s'a făcut după acéstă dată luminată poruncă? și-mi spuse, că mergênd la dumné-lor Ispravnici, au adus pe píriți față înaintea dumné-lor și primind și píriții a se face alegere, le-au și orînduit boerinași alegători, după cum se face dovadă și din alăturata ispravnicéscă scrisóre, dar nici o urmare de alegere nu s'a făcut, din pricină că mai în urmă începêndu-se răsvrătirea, píriții s'au întors nevrênd a merge la fața locului; pentru care găsesc cu cale, că după 15 zile ale lunii acesteia să mérgă iarăși mumbașirul ce a fost orînduit, la dumné-lor ispravnicii și dumné-lor să aibă a urma întocmai după luminată porunca Măriei Tale, ce arêt mai sus că este dată la Anafora departamentului. — 1807, Maiú 2. (Cod. XLVIII, fila 112).

c) *Iw Constantin Alexandru Ipsilante Voevod i gpsd.* — Fiind-că banii după vîndarea casei réposatului Vornic Constantin Stirbeiú, taleri 27.000 se află dați în *depositor* la sfînta Metropolie, unde și urméză după cuviință a fi păstrați toți deplin până acum, și fiind-că acești bani se cuvine dumnea-ei soția numitului réposat, poruncim, vătășe de curte, ca cu acest pitac al Domniei Mele să faci taxil de acolo unde se află, adecă la sfînta Metropolie, tolico pisah gd.—1807, Ghenarie 3. (Cod. LIV, fila 11 verso).

d) *Iw Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, Domnul Moldovei și Valahiei.*—Intărim și Domnia Mea ca să stăpânéscă Alexandru Crețulescu locul acesta, cu bună pace, ca un cumpărător de la mezat, făcêndu-se însă urmarea precum să cuprinde mai jos. — 1807, Aprilie.

puține documente cu referință la bresle. Este unul din August 1807, pe care 'l dăm în notă.

Prea Înălțate Dómné,

Din luminată porunca Înălțimei Tale, s'a dat la mezat spre vîndare un loc de prăvălie a dumné-lor boerilor Crețulesci ce 'l-aŭ luat de la casa dumné-lor boerilor Brâncoveni, după cererea ce prin Anafora aŭ făcut Măriei Tale dumné-lor boerii Crețulesci de a vinde aci locul prin mezat, însă locul moștenesc, în tîrg, în ulița Șelarilor, alătura cu cărciuma mō-năstirei Arhimandritului, ce este binaoa zidită de un Hagi Gheorghe Mai — pentru care acest loc după tocméla de Hagi Gheorghe, chirie pe an câte tal. 400, adecă patru sute, care strigându-se la mezat întru auđul tuturor de obște, în soroc mai bine de 2 luni, și din mușterii, după obiceiŭ, la prețul cel din urmă aŭ rămas asupra dumné-luŭ biv. Vel. Paharnicul Alexandru Crețulescu, cu tal. 4.650, peste care preț ne mai eșind alt mușteriu, ca să mai înalțe, nici din vecini, nici din alții străini, s'a și haraciladisit mezatul acestuŭ loc de prăvălie pe séma mai sus numituluŭ mușteriu, drept acéstă sumă de taleri patru-mii-șese-sute-cinci-đeci, și fiind-că numitul cumpérator, prin luminata Buiurdisma Măriei Tale, are voie a aterdisi la mezatul acestor lucruri ce a luat dumné-lor boerii Crețulescu de la casa dumné-lor boerilor Brâncoveni, și lucrul ce se va haraciladisi asupra-ŭ, făcendu-se socotéla părței ce va fi avénd a lua, prisosul prețuluŭ să-'l răspundă în bani la stărostie, aŭ luat acest loc drept socotéla părței ce are a lua, dând chezași sigur la stărostie, ca vîndendu-se tóte lucrurile ce aŭ luat dumné-lor boerii Crețulesci, să se facă socotéla părței ce are a lua, și de va fi mai puțin partea sa decăt prețul acestuŭ loc, prisosul prețuluŭ ce va fi mai mult să-'l răspundă în bani peșin la stărostie, ca să facă urmare după poruncă, ci fiind-că dumné-luŭ numitul cumpérator a cumpérat de la mezat, numărând și obicínuitul havaet al cutiei de milostenie, la leŭ po bani 6, să i-se dea și luminata întărirea Măriei Tale spre mai bună stăpînire. — 1807, Aprilie 10. (Cod. XLVIII, fila 106—107.)

Atanasie Staroste.

e) Fiind-că ne-am însciințat Domnia Mea pentru un Ghinea Mazălu împreună cu frații luŭ din sud. Ialomița că a omorît pe un locuitor ot. satu Drăgoescii din sud. Ilfov, după care îndată și trimițénd Ispravnicii din sud. Ialomița, ómenŭ ai Isprăvnicatuluŭ, și prindénd atât pe Ghinea, cât și pe frații luŭ, pe cari și întîlnindu-ŭ pe drum un Stoian polcovnic de la Vlășie, nu numai că le-a luat pe vinovați din mână, ci încă pe Ghinea ucigașul l'a cacirdisit; drept aceea dară volnicim pe . . . . . Odabașa, ca împreună cu patru neferŭ, să mērgă și veri-unde va găsi pre numitul Stoian polcovnicul ot Vlășie, să-ŭ facă strașnic Mumbașiret, spre a da de față și a găsi negreșit atât pre Ghinea ucigașul, cât și pre frații luŭ, pe cari să-ŭ ea apoi pre toți împreună și pre numitul polcovnic, și să-ŭ aducă aici la Domnia Mea; iară când aceŭ ucigași, nu se vor putea da de față și a se prinde,

Acest document regulăză breslele unite a lemnarilor, a zidarilor, a cămăidarilor, a nisiparilor și a tîmplarilor.

atunci să iea numai pe Stoian polcovnicul și să-l aducă aici; pentru care poruncim și dumně-vóstră Ispravnicilor ai județului, să dați orînduiților Bumbașiri tot felul mână de ajutor spre săvîrșirea poruncei. ii saam receh. gd. — 1807, Ghenar 4. (Cod. XLIV, fila 13.).

f) 1807, Febr. 2. Pitac la Aga, fiind-că Beizdadé Costache Caragea a mâncat și a prăpădit zestrea soției sale Ralu Moruzina, orî-câte vinuri va fi adus de afară Beizdadaea, să le pecetluiască tóte, fără a fi slobod nimenea să ămble la dîsele. (Cod. XLIV, fila 44.)

g) 1807, Mart. 14. S'a făcut volnicie ca să ducă surghiun la Câmpu-Lung, sud. Muscel, pe Sărdarul Răducan Caramanlău, poruncindu-se Ispravnicilor, ca din oraș afară slobod să nu fie a eși fără al doilea poruncă.

h) 1807, Martie 23. Poruncă la Ispravnicii din sud. Muscel ca să slobódă pe Sărdarul Caramanlău a veni la casa sa, fiind-că s'a iertat de către Măria Sa.

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, Domnul amîndorora Terilor Moldaviei și Valahiei. — Fiind-că atât Ienache Polcovnicul și cumnatul său Panait Dohtorul, cât și Dragomir, și Toma, și Ghinea, Mosneni ot Stoienesei au dat la Logofeția Divanului Domniei Mele adeverința lor în scris, mărturisită și de zapciul cel orînduit, cuprîndetóre, că sunt cu toții mulțamiți și odihniți a se face urmare după acéstă Anafora, fără numai moșnenii, au cerut a li se orîndui și din partea lor hotarnic Dragomir Ulescu pentru a li se face alegere și deosebire moșiei, iară Diaforaua ce au ei cu numiții doi cumnați pentru pădure, să se caute în urmă osebit; după a tuturor, dar, părților mulțămire, întărim și Domnia Mea anaforaua acésta întru tóte, și poruncim credincios boeriului Domniei Mele, d-ta biv-Vel Sluger Dragomir, mergënd la fața locului, să fací urmare întocmai după cum mai jos se cuprinde; pentru care orînduim și Mumbașir pe sluga Domniei Mele Aprod Vătășesc; iar pentru acei tal. 450, poruncim zapciule, Ulescule, ce ești orînduit, să-î faci acum peșin taxil, de la Ienache Polcovnicul și să-î dai la Panaiot Dohtorul. 1807 Februarie 20.

Prea Înălțate Dómne,

După luminată porunca Înălțimii Tale, zapciul cel orînduit Vătaf de aprođi, a înfățișat înaintea mea pe Panaiot Nicolaú Dohtorul cu cumnatul-său Enache Polcovnicul cu jălbile ce au unii împotriva altuia, și cetînd mai întăiu luminată porunca Măriei Tale, ce s'au dat la pricina lor, în anul trecut l. 1806. Maiú 9, prin întărire la Anaforaua Sfinției Sale părintelui Episcop al Argeșului și a dumnélor Veliți boeri, carii din amîndoue părțile au fost ceruți în parte judecători și împărțitori, vedúí cuprîndîndu-se întăi pentru pădure, ca dumnélor Ispravnicii județului să le orînduiască boerinași cu pracsis ceruți de amîndoue părțile, ca să le împartă atât pă-

Domnitorul numesce direct Maî-mar-başa asupra acestor bresle întrunite

durea cea de la luncă cât și de la cóstă în două, afară din pădurea ce cade pe moșia moșnenilor Stoenesci, care să se deosebescă și să sté până se vor judeca cu moșnenii, și de va rămânea și aceea a lor, să o împartă iarăș ei în două; sunt și alte Madele dintre ei hotărite și date, care cum să se urmeze, și cele de împlinit să se împlinescă de la Polcovnic, rînduindu-se și Mumbașir pentru împlinirea lor; după care dișe Doftorul, că încă nici până acum pădurea nu s'a împărțit, și banii cei hotărîți nu i au dat toți, nici din cele l-alte lucruri nu i-s'au dat, ci Mumbașirul s'au întors fără de ispravă, făcend Polcovnicul feliuri de mijloce a prelungi împărțirea pădurii, ca să o taie pentru al său folos, și să o vîndă pe bani, să nu aibă ce împărți. Pentru care îmi arată Doftorul și o înștiințare a Ispravnicilor județului către dumné lor boierii Caimacamî, de la trecuta lună a lui Noembre 16, din care se vede, că atunci s'a făcut multă silință a se pune luminata Măriei Tale hotărîre în faptă, dar din pricina Polcovnicului nu s'a putut face, arătându-l pre Polcovnic cu totul împotrivor și de multe amestecături pricinuitoare, de n'au putut cu nici un cuvînt a-l aduce la cunoștință; am vedut și înștiințarea de acum de la dumné-lor Ispravnicii județului, fiind scrisă de la trecutul Ghenarie 30, unde scrie dișele și pricinuirile Polcovnicului, că nu voiesce să împartă pădurea, urmare împotriva hotărîrii; iar n'au urmat ceea ce li se porunceca ca să li se orînduiască boierii a le împărți pădurea, și a împlini cele ce era cusur; am întreat dar pe Polcovnicul, ce cuvînt de pricinuire are de nu urmază după cuprinderea anaforalei ce-i întărită de Măria Ta, ca să împartă numai pădurea ce este pe moșia lor, iar aceea care cade pe moșia moșnenilor să stea osebit până se va hotărî judecata cu moșnenii, și de va rămânea a lor să o împartă în urmă? și răspunse, că Doftorul va să oprască o pădure ce-i dișe Ursóia, să nu o pună la împărțire, apoi altă pădure ce este pe Deal, care i-s'a dat împotriva celeia ce-i de la Ursoia să între la împărțelă; la care dișe Doftorul, că la Ursóia este un crâng mic, care la vreme ce vor merge orînduiții boeri vor vedé cu ochii, și spre a face Polcovnicul fără de cuvînt la această pricinuire arată și aședămîntul împărțelii ce a făcut în scris, unde vorbesce, că pădurea este pe moșia Stoenésca a Doftorului și pe moșia Călugărésca a Polcovnicului; vedui și în Anaforaua acea întărită, scriind ca să se măsore pădurea câtă este, atât pe moșia Doftorului, cât și pe moșia Polcovnicului, de la luncă și de la cóstă și să o împartă în două, iar vre-o vorbă de *Ursoia* nu este; s'a diș dar Polcovnicului, că rău scornesce pricinuirii de nu urmază a merge la împărțire, și iarăș dișe, să se judece întâi moșnenii a se hotărî, căci moșnenii nu au trebă la pădure: ca să se împartă de odată, pădurea să nu rămâie neîmpărțită cea care cade pe moșia moșnenilor, că apoi în urmă le pricinuesce alte cheltueli cu boierii a împărți și pe acelea, dar ca să nu-i mai rămâne cuvînt, am găsit cu cale, ca boierii ce vor merge, urmând tocmai și întru tóte la împărțirea pădurii după Anaforaoa dumné-lor Veliților boeri, ce este întărită de Măria Ta, ca să împartă pădurea de pe moșia lor drept în două în lungul moșiilor, silindu-se de a da partea pădurii și

și-î asemnăză lăfă câte tal. 50 pe lună de la casa răsurilor, lăsând în fruntea fie-căreia din breslele unite numai câte un ceauș și câte 4 seaș 5 fruntași meșteri mai bunî, mai bătrâni și mai de ispravă, spre a constitui *loja*. Hri-

a unuia și a altuia cât va fi prin putință pe moșia lui și cu ce nu se va ajunge să trecă și la cel l alt, iară pădurea de pe moșia moșnenilor ce are să fie osebită, cu altă măsurătoare să facă drept în două și să o însemneze, arătând care este partea Doftorului și care este a Polcovnicului, ca după hotărîre, de va rămănea a lor să nu mai fie trebuință a se împărți, ci să fie sciută a merge să și-o stăpînescă; mai făcură provlimă, că pădurea ce va cădea la împărțire a stăpîni unul pe moșia celui l-alt, în soroc de trei ani să o taie, apoi să rămăe pămîntul în stăpînirea celui care-l are și acesta fiind primită de amîndouă părțile, am găsit cu cale, ca așa să se urmeze; cerură și acesta, ca boerii cei ce le vor împărți pădurea, să le hotărască și moșia, ca să nu mai fie pricină și gâlcevuri între ei; primită este de a se hotărî și moșia. Am făcut cercetare și condeelor ce mai sunt asupra Polcovnicului de împlinit, și se găsiră tal. 450 și un lanț de fier care să se cântărescă și să ia partea, și 23 hanîțe meiū, 200 hanîțe porumb, 600 oca fasole, însă din porumb dîse Polcovnicul că aū mai dat la omul Doftorului. Decî și pentru acesta am găsit cu cale, ca banii să-î dea acum peșin, și s'a dîs zapciului să-î împlinescă, iar cele-l-alte să le dea la fața locului, înaintea boerilor ce vor merge împărțitori și hotarnici, unde pentru toate să-î isbrănescă, după cuprinderea Anaforalei și să-î ecsoflisescă a nu mai rămănea cusur și după cuprinderea zapisului Polcovnicului, din anul trecut Iunie 9, ce este adevărit și de Ispravnicî, să plătescă tot Polcovnicul și deciuiala acestora ce se vor împlini; iar pentru a-și alege boerii în parte, cere Polcovnicul a se orîndui din partea sa Sărdar Petrache; primi și Doftorul a fi și din partea sa tot Sărdar Petrache, și moșia fiind aprăpe de Bucuresci cale de opt césuri, s'a primit cererea lor și pentru a lua sfîrșire, să fie luminată porunca Înălțimei Tale către Sărdar Petrache a merge, și să se orînduiască și Mumbașir, să ia pre amîndouă părțile să-î ducă la fața locului, unde pentru împărțirea pădurei să aibă a face urmare întocmai și întru tôte, după anafora cea întărită de Măria Ta, și după mijlocul ce se arată mai sus, iar când se va lua săvîrșire prin luminata hotărîre a Măriei Tale, și pricina pădurii după altă anafora ce am făcut între moșneni cu jăluitorii, atunci vor împărți desăvîrșit și pădurea ce cade pe moșia Moșnenilor; și pentru a se hotărî moșiile jăluitorilor, fiind-că acele moșii sunt de-a-valma și cu alți moșneni, să alégă întâiū pe moșneni și apoi să hotărască pe jăluitorii, păzind și la hotărnicie a urma întocmai după aședămîntul ce s'a înscris, cari sunt hotărîte de a se urma, și să nu iasă din hotărîre cu vre-o altă schimbare întru nimic, precum și de va eși vre-un prisos seaș vre-o lipsă, are să fie la amîndoi de-opotrivă, care hotărnicii ca să li se scie stăpînirea fără de gâlcevă, și tot Sărdarul Petrache să-î desfacă și de cele-l-alte, după cuprinderea Anaforalei cei întărită, și să-î ecsoflisescă, cum s'a dîs mai sus; iar hotărîrea cea desăvîrșită rămăne la Măria Ta. 1807, Februarie 8. (Cod. XLVIII, fila 72.)

sovul de la 7 August 1807, este în cea mai mare parte o repetiție a celui de la 1803 (1).

(1) *Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, Domnul Moldaviei și Valahiei.* — Tóte acelea câte privesc spre trebuința și folosul de obște nu numai datorie aș Domnii și oblăduitorii, ce s'aș învrednicit de la Dumneșeu a avea stăpâniri de țeri și de noróde, a le pune în faptă, ci încă cu mijlócele cele mai bune a le întocmi, a le îmbunătăți, a le întări; între alte obștești lucruri trebuincioșe, fiind unul și Nizamul Breslelor de lemnari, de zidari, cărămidari, nisipari și tâmplari, cu cari se slujesc toți de obște în trebuințele ce aș, de aceea încă de la lét. 1803 după întâmplarea cutremurului ce a fost, când se înmulțiseră cu asupra trebuința lucrului de zidarie și de lemnarie, atât în Bucuresci cât și pe afară, s'aș pus în orînduială, ca nu numai atunci să-și aibă toți înlesnirea, ci și în ceea-l-altă vreme să nu pătîmescă nimenea, adecă cel ce va avea epistasia acestor bresle, să fie nu numai cu sciința meșteșugului desăvîrșit și cu vrednicie, ci să aibă și un ipolipsis, de a se putea încrede și a se nădăjdui cine-va pentru binalele, ce prin marafetul lui se vor lucra de meșteri lemnari și zidari, spre a nu se face norodului înșelăciuni și pagube, precum ne-aș arătat dumné-lor Veliții Boierii, că pătîmea norodul mai 'nainte de unii dintr'acestea bresle, mîncând banii și lăsă lucrul ne isprăvit, și alții stricând lucrul ce aș tocmii, pentru care atunci ne-aș făcut dumné-lor cinstiții și credincioșii boierii Divanului Domniei-Mele Anafora, de aș ales epistat asupra acestei trebii pe un Lazăr Polcovnicul, om de ispravă, cu sciința meșteșugului deplin, cercat în slujba acésta, și după trebuința ce o are acésta breslă de a ținea un logofet cu léfă, și un om doi cu léfă și cu cheltuială, ne-aș făcut dumné-lor boierii rugăciune, prin numita Anafora, de a-și face Domnia-Mea vre-o rînduială de milă Domnescă, ca să se mîngăe întru ostenelele slujbei lui, și să-și aibă hrana și chivernisela; de aceea am făcut Domnia-Mea acésta epistatie cu *ofichion* de boerie, și i-am orînduit și léfă de la casa Răsurilor și alte privilegii, precum mai pre larg se cuprinde în Hrisovul Domniei Mele, ce am dat la lét. 1803 Ghenarie 12; care acest Lazăr murind acum, mi-aș arătat d-lor boieri de vrednic la acésta Epistatie pe Paraschiva; decii pentru de a se afla cu îngrijire și mai virtos pentru ca să aibă cuvincios Ipolipsis acésta Epistatie a lui, îi dăm și lui ofichion de boerie, cum a fost și Lazăr, să se numescă Mai-mar-bașa, să aibă și milele și privilegiurile ce aș avut Lazăr, adecă să-și ție scutelnici șese; pentru care poruncim domniei-tale Vel. Vist. să i se și facă dintre pămîntenii, și să li se dea pecetluiturile Domniei Mele, și pentru strădănia și ostenelele lui, ce are atât pentru poruncile domnesce, cât și la ale obșteii, îi facem Domnia Mea orînduială de léfă spre a i se da pe tótă luna câte tal. 50, de la casa Răsurilor, să aibă și numitul boerul Domniei-Mele Paraschiva Mai-mar-bașa, a pune osărdia și silința întru slujba acésta, ca prin îngrijirea sa să se păzescă o bună orînduială a breslelor acestora, ca nu numai ei adecă să se folosescă, și să câștige din meșteșugurile lor, ci și norodul să-și aibă înlesnirea fără de pagubă și fără de înșelăciune întru trebuința lucrului binalelor, luând séma numitul Mai-mar-bașa, și pentru unele binale, ce sunt după pravili oprite,

Un alt Hrisov de la C. Ipsilante, din 28 Martie 1807 organizază rufetul

adecă care astupă și închide lumina vecinilor, cum și cele ce ar căuta să cuprindă și să strîmtoreze ulițele obștei cu întinderea ce fac, și altele asemenea vătămătoare, ca îndată să dea însciințare la Domnia-Mea; pentru care orînduim Domnia Mea și Nizamul mai sus numitelor bresle prin ponturile ce se cuprinde mai jos după Hrisóvele Domnesci de mai 'nainte, și după Hrisovul ce se arată mai sus, adecă: 1. La fiesce-care din acéstă breslă să fie orînduit câte un ceauș, și iar dintr'acel rufet câte patru sau cinci fruntași, cari vor fi meșteri mai bunî, mai bătrâni, și mai de ispravă, ca cu acei fruntași dimpreună să povățuiască bresla, și cu aceia împreună să fie și la prețurile ce din poruncă se fac, care să aibă a se strînge și a veni la *longa* lor, în zilele de sêrbători când nu lucréză, unde are a veni și numitul Mai-mar-bașa de a căuta trebile ce vor fi, cari acești Ceauși cât se vor afla slujind aș a fi nedajnici, și scutiți pe capetele lor după rînduiala Hrisóvelor ce aș fost.

2. Câți lucréză și se hrănesc cu acest meșteșug și cu acest alișverîș, adecă lemnarii, zidarii, cărămidarii, nisiparii și tîmplarii, verî dajnici, verî scutelnici, i poslușnici, verî Iamaei de pe la ogeacuri, verî călărași lipcani, verî ómeni domnesci, toți să aibă a cunoște pre numitul Mai-mar-bașa zabit la ale meșteșugurilor, dându-î supunere și ascultare la orînduelele breslelor și ale meșteșugului care le arêtam mai jos, și plătind fieș-care lemnar și zidar ajutorul cutiei podurilor, după cum aș plătît și până acum, din care are a da numitul Mai-mar-bașa acei tal. 750 la cutia podurilor, ce sunt obicinuiți, precum da și până acum, și prisosul este al lui pentru cheltuelele ce are cu plata de lélă la un logofet și la doi ómeni de slujbă, afară din brasla cărămidarilor, i nisiparilor ce daș la Epitropia podurilor de ciuială din alișverîșul ce fac.

3-a. Câți lemnari și zidari se va întîmpla după vremi a veni de peste Dunăre spre a metahirisi meșteșugurile acestea aici, să aibă a se arêta la numitul Maimarbașa spre a fi sciuiți lui; care și când vor vrea a se duce la patria lor, să iea rávaș de la epistat, cum că nu este în pricină cu cine-va și pentru vre-o bina, și așa cu rávașul epistatului mergend la spătărie, i-se va da rávaș de drum.

4-a. Maimarbașa să aibă a ținea catastih la toți câți sunt meșteri cu sciința meșteșugurilor acestora, pămîntenî seaș străini, cari sînt și slobodî a tocmi de sine-și binale și a lucra, și pentru a nu se face cine-vaș de sine meșter, fără de a fi deplin la meșteșugul acesta, și luând lucrul cui-va și să-l strice seaș să înșele ca să iea bani, de aceia dicem, că afară de meșterii breslelor acestora, pentru care are a ținea numitu Maimarbașa catastih, cum și din meșterii cei cu sciința ce vin de peste Dunăre, alții să nu fie volnici a face tocmeli și a lua asupra-le namești și zidiri, deacă nu sciú meșteșugul, ce se lucreze cu ziua la meșteri, seaș unde va găsi, și să iea plata după meșteșugul lui, urmând nartului ce cu socotélă de obște s'a dat.

5-a. Ucenicii să slujescă pe la meșterii lor până vor învăța meșteșugul deplin, și când va fi să iasă, făcendu-se destoinic, să-l ducă stăpânul seú la adunarea Maimarbașei, cu bătrâni breslii spre cercetare, și fiind vrednic

măcelarilor, monopolisând dreptul de vânzare de carne la 10 scaune în Bucuresci, fie-care scaun având 3 măcelari. Acești 30 de măcelari au dreptul de a-și alege ei înșiși un vătaf, care să poarte grija rufetului. Privigherea asupra împlinirii datoriilor rufetului o dă hrisovul vornicului obștirilor. Acești 30 de măcelari sunt datorii să vîndă carnea după nart și anume 8 parale ocoa de carne de vacă, 10 cea de ôie și 12 cea de miel, de la Pasci până la Dumineca mare, iar de atunci cea de miel, să se scadă la 10 parale ocoa. Hrisovul mai acordă diverse scutiri de tainaturile oștirilor împărătești, de beilicuri, de ierbărit, etc. (2).

să aibă a fi slobod de sineși la lucrul meșteșugului ce au învățat, ca și cei-l-alți meșteri trecându-i Maimarbașa la catastih de meșter.

6 a. Pricinile ce se va întâmpla între acestea Rufeturi pentru alișverișul meșteșugului, cum și pentru ucenicii, călfi, Maimarbașa împreună cu bătrânii Rufetului aceluia, adică de va fi lemnar cu bătrânii lemnarilor, iară de va fi zidar, cu bătrânii zidarilor, făcând *Longe*, după obiceiul lor, să le cerceteze, să le judece după obiceiul lor, și care va fi vinovat și vrednic de certare, are voie al înțelepți Maimarbașa după obiceiul lor; la care aceste *longe* datorii să fie toți din isnafurile acestea a se supune și a veni când se vor chiâma cu ceaușul lor, măcar de ce breslă ar fi, iară care se va arăta cu nesupunere, are voie Maimarbașa să-l arate Domniei Mele, ca să lipsescă din isnaful acesta.

7-a. Să aibă însă și Maimarbașa a păzi întru toate dreptatea și buna orînduială Isnafurilor acestora la ale meșteșugului și alișverișul lor, atât în partea fieș-căruia, cât și de obște, și să se ferescă de ori-ce cusur și urmări împotriva. Deci acest Hrisov poruncim Domnia Mea să se cetescă întru auzul tuturor isnafurilor acestora, la *Longea* lor, ca să fie sciut fiesce căruia nizamul ce am dat Domnia Mea spre a-l urma cu toții, care și pentru ca să se păzescă acum și tot-d'auna nestrămutat, l'am întărit și cu Domnesca Noastră iscălitură și pecete. Ispravnic fiind d-lui cinstitul și credinciosul boerul Domniei Mele Pan Isaac Ralet. Vel. Log. Și s'au scris Hrisovul acesta aici în orașul Domniei Mele Bucuresci, la anul de la nascerea Domnului Dumneșu și Mântuitorului nostru Is. Hristos.—1807 August 7.

de Chiriță dascăl Slovenesc. (Cod. LIV, fila 53.)

pecetea
gospod.

(2) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Voevod.* — După luminata porunca Mării Tale, ce prin Pitac ni s'a dat, ca să chibzuim ce nizam se cuvine a da pentru vânzarea cărnei pe acest următor an, adunându-ne la un loc, și aducând și o sémă de măcelari, am făcut chibzuire și se găsi de obște

Acest hrisov s'a dat în urma chibzuirii Divanului, care la acesta a fost invitat de Domnitor cu următorul Pitac de la 5 Martie 1807:

cu cale, cu primirea și aceloră, ca să se facă acel rufet după cum a fost și mai înainte, și să pörte grijă a fi orașul pe tot anul îndestulat de carne, urmând după ponturile ce se cuprind mai jos, pe care ponturi cer să li să dea și luminat hrisovul Măriei Tale de întărire, pentru tăiat cărnei la locurile cuviincioase, fiind-că dic că sunt în destul aceste de ce scaune:

1. Să fie în Politie de ce scaune, și să fie la fie-care scaun câte trei tovarăș, după föia ce vor aręta, avęnd și un vataf mai mare între dınșii pre care 'l vor alege ei ca să pörte grija rufetului pentru tóte câte sunt ale datoriei vatafului.

2. Acești Lude trei-deci măcelari, ce se fac Rufet, să aibă datorie cu sarmiseoa lor a-și cumpęra vite din vreme, ca peste tot anul să fie politia îndestulată de carne, vîndęnd'o după nartul cel hotărît, care se cuprinde mai jos.

3. Nartul cărnei are să se urmeze într'acest chip, adecă: de acum de la Pasce, să se vîndă carnea de vacă ocoa po parale opt, și cea de óie po parale de ce, și cea de miel po parale douę-spre-de ce, pînă la Duminica mare, iar de acolo înainte cea de vacă și cea de óie să se vîndă tot cu acest preț pînă la împlinirea anului, fără numai cea de miel să se scađă cu douę parale la oca și să se vîndă și aceea tot ca cea de óie, ocoa po parale de ce.

4. Să fie apęrați de tainaturile oștirilor Impęrătesci și alte beilicuri.

5. Nimenea altul veri-cine ar fi, afară dintre cești trei-deci de măcelari, să nu fie volnic a vinde carne cu ocoa în politie, iar care se va dovedi vîndęnd, ori prin taină, seau printr'ascuns, cu veri-ce fel de preț, vitele să se ia contraband și să se pedepsescă.

6. Să li-se facă cărți Domnesci, ori la ce județ vor cere, dincóce de Olt, ca să strîngă vite pentru trebuința politiei, cu preț ce vor putea cumpęra și să fie scutiți de ierbărit pe aceste vite, după cum au fost pînă în anul trecut și după cum cuprind și ponturile Domnesci, și fęnul ce vor face pentru iernatul acelor vite să nu să supere de beilic a li-se lua.

7. Alții să nu se amestece cât de puțin la Nizamul acestui Rufet, ci să stea Rufetul măcelarilor sub ascultarea Vorniciei oștirilor, iar dumne-lui Vornicul, ce va fi după vremi, să fie cu mare luare aminte peste tot anul și în zilele de dulce a se tăia carne grasă, bună și îndestulată pentru tot orașul, a nu pătimi nimic de lipsă și a vinde întocmai după nartul cel hotărît și a nu da lipsă cui-va, dar nici stolnicii boerilor să nu le facă supărare a le alege vitele din ocol, ci să cumpere carne și ei de aceea de care se găsesce pe scaune tăiată; iar hotărirea cea desăvîrit rămâne a se face de Măria Ta. 1807, Martie 28.

Dosoft. al Ungro-Vlahiei, Dumitru Ghica Vel. Vist., Constantin Vistier, Radu Golescu, Vel. Vornic Ștefănică Văcărescu, Dumitrache Racoviță Vel. Vor., Vel. Vornic Văcărescu, Vel. Vorn. Cămpineanu, Vel. Log. Varlaam, Vel. Log. Bărcănescu, Vel. Log. de obiceiuri. (Cod. XLVIII, fila 99.)

Iă Constantin Ipsilante Voevod. — Prea sfinția Ta părinte Metropolit, și dumné-vóstră einștiilor și credincioși boierilor Veliți ai Divanului Domniei Mele, fiind-că sorocul ipistăsiei cărnurilor s'a împlinit, poruncim dară, ca adunându-vé toți la un loc, să chibzuiți ce nizam se cuvine a se da pentru vîndarea cărnei pe acest următor an, de acum înainte, și ca pentru trébă ce este obștască, fiind pentru hrana norodului politiei, fără zăbavă să arétați Domniei Mele, prin Anafora, cu vătaful de Divan. Tolico pisah gd. -- 1807, Martie 5.

Dăm în notă nartul general, întocmit, mai întâi la Februarie 1807 și apoi la 31 Iulie același an (1).

(1) *Nartul ce s'a făcut pentru vîndarea lucrurilor.*

TAL.	PARALE		
—	1	Dramuri 70 pâne curată și cóptă bine.	} Să se urmeze în puțină vreme până va veni indestulare de grîu nou.
—	1	Dramuri 50 jimblă.	
1	—	Ocaua de luminări de seú.	} Până va eși seú nou, și atunci după prețul seului nou se va pune nart.
—	24	Ocaua de săpun prost.	
—	12	Ocaua mizitră sărată.	
1	10	Ocaua pastramă și ghiudenu de țeră.	
—	32	Ocaua untul topit.	
—	32	Ocaua de miere.	
—	4	Butul pastramă de capră.	
—	24	Brînză de burduf, oca.	
—	5	Brînză prospătă oca.	
—	10	Ocaua pastramă de vacă și cărnați de zalhana.	
1	—	Ocaua de oleiú.	
—	11	Cașcaval de Câmpina oca.	
—	30	Cașcaval de munte oca, i cașul negru afumat oca.	
—	8	Ocaua de oțet.	
2	10	Cărbuni ciubuce suta de oca.	
2	—	Cărbuni de țandură suta de oca.	
—	12	Oca anason de țeră.	
—	12	Oca de catran.	
—	4	Oca de cépă uscată.	
—	4	Oca de fasole.	
—	4	Oca de linte.	
—	4	Oca de mazere.	
—	5	Oca de bob.	
—	6	Oca de prune la loznițe uscate.	
—	8	Oca de prune opărite.	
—	1	Cinci căpățini usturoiú.	
—	3½	Oca de semîntă de in.	
—	1	Rădăcina de țelină mare, iar micí doué la para.	
—	1	Đece rădăciní de pătrunjel.	

Edilitatea publică. Pavele. Incendii. Spitale.

Din respectul edilității publice, puțin se poate face în scurta această nouă domnie a lui C. Ipsilante. Prin reorganizarea breslelor zidarilor și lemna-rilor, de care mai sus am vorbit, Domnitorul asigură Bucurescilor, încă

TAL.	PARALE
—	1 6 morcovii mari, iar mici 12, adică doi-spre-zece.
—	1 O varză nemțescă.
—	4 Varză acră.
—	1 Trei sfecele.
—	1 Doi-spre-zece napii.
—	1 Gulia mare, iar mici două la para.
—	1 Ridichi sîrbesci.
—	8 Ocaua năutul de țără.
—	5 Conopida mare.
—	4 Cea de mijloc.
—	3 Cea mică.
—	1 6 fire de praz.
—	4 Sacaua de apă, vara, în poporul Agiei, iar iarna cinci parale.
—	5 Sacaua de apă în poporul Spătăriei iar iarna 6 parale.

În Constantin Alexandru Ipsilante Voevod cu mila lui Dumnezeu Domnul Moldovii și Valahiei.—După cum s'a găsit cu cale de către dumné-lor Veliții boeri, întărim și Domnia-Mea nartul acesta și poruncim dumi-tale Vel Aga, să îndatoresci pe toți cei ce vînd aceste felurimi de lucruri, spre a face de acum înainte vîndarea lor, întocmai după prețul ce într'acest nart este arătat, iar pe cei ce îi vor dovedi vîndînd cu viclenie, adică orî lipsă la dramuri, seû cu preț mai mult, să aibă a-i pedepsi; vîndarea însă a pânei și a jimblei să se urmeze cu prețul ce se arată în dos, numai până va veni îndestulare de grâu nou, precum și vîndarea luminărilor de seû, i a săpunului celui prost să se urmeze cu prețul ce se arată în dos, numai până la sfîrșitul viitoareî luni August, când atunci ese seul cel nou.—1807, Iulie 31.

Vel Logofăt.

Prea Înălțate Dómne,

După luminata poruncă Înălțimii Tale, ei prin Pitac ni s'a dat, ca să chibzuim cum se cuvine a se pune nartul la lucrurile pămîntesci de mîncare, și să arătăm Măriei Tale în scris fără zăbavă, ne-am adunat cu dumné-lui Epistatul Agiei la un loc, unde aducînd și din isnafuri față, am făcut chibzuire și în ce chip am găsit cu cale prețul cu care se cuvine a se vinde fie-care lucru într'această vreme, arătăm Înălțimei Tale într'acest dinapoî

ne deplin reconstruit după cutremurul de la 1802 și incendiul următor, mij-

catastih, afară din carne care își are osebita întocmire ei, iar hotărîrea...
1807, Iulie 39.

Ștefan Văcărescu, vel Vornic, Isaac Ralet, Vel. logof., Dumitrache Ra-
coviță biv. vel. vornic. (Cod. LIV, fila 50.)

Un alt nart exista deja de la începutul anului 1807 și anume:

TAL.	PARALE	
—	1	Dramuri 65 pâine.
—	1	Dramuri jimblă 35 la para.
—	10	Ocaua de carne de vacă.
—	12	Cea de ôie.
—	33	Ocaua de luminări de seă.
—	24	Săpunul cel prost.
—	16	Mizetra sărată.
1	25	Pastrama și ghiudenul ce se face aici.
1	10	Untul topit.
1	4	Mierea.
—	6	Butul de păstramă de capră.
—	8	Brânză prôspătă.
—	12	Păstramă de vacă și cârnați de zalhana.
1	—	Uleiü.
—	26	Cașcaval de Cămpina.
1	—	Cașcaval de munte.
—	8	Oțet.
1	30	Cărbune ciubuc.
1	10	Cărbune de țandură.
—	12	Anasonul de țeră.
—	12	Catran.
—	3	Ocaua de cêpă.
—	4	Fasolea.
—	4	Lintea.
—	4	Mazêrca.
—	6	Bobul.
—	7	Prunele uscate la lojniță.
—	10	Prunele opărite.
—	10	100 de căpățini usturoiü.
—	3 $\frac{1}{2}$	Sêmînța de in.
—	1	Rădêcină de țelină mare, iar mici două la para.
—	1	10 rădêcini pătrînjei.
—	1	6 morcovi mari, iar mici 12.
—	1	O varză nemțescă.
—	4	Varza acră.
—	1	Două sfecle.
—	1	Gulie.
—	1	5 ridichi sêrbesci.

lóce de reconstruire ceva mai regulată, căci și dânsul pune asupra lui Maïmar-bașa al corporațiunilor întrunite, obligațiunea de a nu îngădui, ca unele construcțiuni să încalce asupra stradelor, ci să fie făcute în anumite condițiuni.

Puține strade aū putut să fie reparate în acest timp de grele podvođi pentru armată (1).

- 6 Ocaua năhutul de țeră.
- 5 Conopidia mare.
- 4 Cea de mijloc.
- 3 Cea mică.
- 1 6 fire praz.
- 3 Sacaua de apă vara, iar iarna 4 în poporul Agiei.
- 4 Sacaua de apă vara, iar iarna 5 în poporul Spătăriei.

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod Domnul Moldovei și Valachiei. — După cum s'aū găsit cu cale de către Sfinția Lor Părinții Archierei și de dumné-lor boerii, întărim și Domnia-Mea nartul acesta și poruncim dumni-tale Vel. Agă ca să îndatorezi pe toți cei ce vînd aceste felurimi de lucruri ale mîncării, spre a face de acum înainte vîndările întocmai după prețul ce într'acest Nart este arătat, iar pe cei ce îi vei dovedi vîndend cu viclenie, adecă orî lipsă la dramuri, sau cu preț mai scump să aibi a-î pedepsi. — 1807, Februarie 22.

Prea Înălțate Dómne,

După luminată porunca Măriei Tale ce prin Pitac ni s'aū dat ca să chibzuiam cum se cuvine a se pune nart la lucrurile de mîncare pămîntesci (afară din celea câte se aduc și vin de la Țara-Turcésca la care acelea nu este vreme acum a se pune nart) și să arătăm în scris, ne-am adunat cu toții la un loc, unde față fiind și dumné-lui Vel. Agă am făcut chibzuire, și în ce chip se găsi cu cale, prețul cu care se cuvine, a se vinde fiescare lucru, arătăm Înălțimii Tale într'acest catastih, iar hotărîrea rămîne a se face de către Măria Ta. 1807, Februarie 25.

D. Al Ungro-Vlachiei, Iosif Argeș, Constantin Buzău, Dimitrie Ghica Banu, Constantin Ghica Banu, Constantin Varlaam Vel. Agă. (Cod. LIV, fila 45.

(1) Eacă câte va acte relative la edilitate :

Anaforaoa ce s'a făcut în dosul jălbiî mahalagiilor pe Ulița Ferēstrăului.

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod. — Dumné-ta Vel Spătar, de vreme ce ne arăți că la acea parte de loc din ulița Ferēstrăului, unde cer locuitorii de acolo ca să facă peste șanț un podișor și pörtă pentru tre-

Totă activitatea se concentrează în orînduirea și îmbunătățirea spitalelor. Spitalul cel mare de la Dudesci, încă din Decembre 1806, e destinat pentru căutarea soldaților ruși (1).

cerea lor cu carul la trebuințele ce aũ, a fost și este orînduită strajă de slujitorii spre a păzi, și că deosebit s'aũ legat și ei prin zapise că dă de la dînșii câte un om pe săptămână spre a le purta de grijă împreună cu străjerii cei orînduiți; poruncim dară, să aibă voie a face cu a lor chel-tuială acel podișor și pörtă pentru înlesnirea trecerilor la trebuințele ce vor avea. 1807, Maiu 6.

Prea Înălțate Dómne,

La locul unde cere jăluitorii să se facă podișor de trecerea cu vitele lor din vechime a fost un zapciũ de slujitorii, și slujitorii paznici ai acelei străji orînduiți de la spătărie, și măcar de s'a și făcut șanțul de s'a închis acel drum, dar acești orînduiți străjari aũ fost nelipsiți și se află și acum năpristan, păzind cu ómenii ce se orînduesce de la Isnaf; acum după acésta a Măriei Tale poruncă, mai chiámând pre din jăluitorii, de a lor bună voie s'aũ legat prin zapise la Cancelaria spătăriei, ca și de la dînșii să orînduiască pe fieș-care săptămână un om a fi purtător de grijă cu stră-jarii cei orînduiți de la spătărie și cu cei de la Isnaf, și nu lipsiũ și pen-tru acésta a însciința pe Măria Ta. — 1807, Aprilie 5 (Cod. XLVIII, fila 114—115).

Vel Stolnic.

1807, Martie 14. Pitac la Egumenul Stavropoleos și la Episcopul de Bu-zeu, ca să drégă negreșit drumul ce urmează printre zidul mănăstirei Sta-ropoleos și printre locul Episcopiei cu orĩ ce mijloc va putea.

Iũ Constantin Alexandru Voevod i gpd. — Dumné-ta biv Vel Postelnci epistatule al Agiei, cu tóte că pentru a fi ferit de primejdia focului, atât tĩrgul, cât și tótă politia, aũ fost date porunci ca toți de obște să îngri-jescă a se mătura adesea coșurile caselor, dar se vede că până acum s'a amelisit acel Nizam, din care pricină se întimplă primejdiĩ de foc, mai virtos acum când se află și ostași conăciți pe la case; drept aceea porun-cim dumi-tale, să se dee Nizam și poruncă strașnică coșurilor, fără de ză-bavă, ca de douē orĩ pe săptămână să âmble și să măture coșurile de prin tóte casele din politie, de verĩ-ce fel de stare va fi, cu voie fără de voie. (Cod. LIV, fila 8 verso).

(1) *Iũ Constantin Alexandru Ipsilante Voevod Domn al Moldaviei și Va-lahiei.*—Cinstit și credincios boerule al Domniei Mele dumné-ta biv Vel Ban, Scarlat Ghica, epistatule al Spătăriei și epitrop al spitalurilor mari, fiind-că pentru locuința și odihna, i căutarea celor bolnavi Impărătesci ostași, este a se găti spitalurile ot Dudesci, poruncim dumi-tale, ca numai

Cunoscutul căminar Nestor, care de mai mulți ani administra spitalul Panteleimon este îndepărtat sub acuzare de rea administrațiune. Din cauza neîngrijirii lui a ars spitalul Panteleimon, iar cele-l-alte sunt în proastă stare, dîce Anaforaua din 28 Martie 1807 (1).

Pentru întreținerea spitalelor se destină și bani de la Clironomiă *ab intestato*, cum se pôte vedé din documentul de la 2 Aprilie 1807, ce dăm în notă (2).

decât după primirea acestui domnescul nostru pitac, să orînduescî om în-tr'adins, ca să epistăsescă a se drege și a se meremetisi verî-ce va fi fost stricat acolo după vremi, cum și tôte odăile spitalului să se așternă cu mindire de zăblău împlute cu paie ca să fie pentru odihna bolnavilor ce se va aduce acolo precum s'aũ đis mai sus; așjderea să se facă tedaric și de cât-va grău, cu care făcêndu-se bulgur, să se aducă la spitaluri ca să se afle acolo pentru hrana bolnavilor; ci dar tôte acestea câte s'aũ đis mai sus să dađ dumné-ta nizam de a se găti negreșit, cum mai în grabă ca să nu se întîmple vre-o smintélă. tolico pisah. — 1806, Decembrie 19. (Cond. LIV., fila 6).

(1) *Iw Constantin Alexandru Ipsilante Voevod cu mila lui Dumneđeũ domn Moldoviei și Valahiei.* — Fiind-că osebit de acéstă rea economie cu care s'a arêtat căminarul Nestor în diastima anilor de când epitropisesce, după cercetările ce și înși ne în parte am făcut, ne-am pliroforisit pentru numitul epitrop, că și pe bolnavii ce se află la acest spital i-aũ gonit de acolo, primită este Domniei Mele Anaforaua ce ne face pré Sfinția Sa părintele Metropolit și dumné-lor boerii, spre a lipsi căminarul dintr'acéstă epitropie; pentru care și orînduim în locul sêu epitrop la acéstă mănăstire pe cinstitul și credinciosul boerul Domniei Mele biv Vel Stolnic Constantin Predescu, al căruia ipochimen este cercat, și înși-ne nouă cunoscut de vrednic, cinstit și cu cuget curat. Drept aceea poruncim dumi-tale Vel Logofet de țera de sus, să se scrie căminarului, ca să vie de afară spre a-și paradosi socotéla cu venitul și cheltuiala mănăstirii pe tótă vremea epitropiei sale, și să arêtați Domniei Mele prin Anafora, la care paradosis a socoteliî să fie față și Stolnicul Constantin, noul epitrop, în mâna căruia să se facă teslim atât sineturile ce vor fi, cât și tôte lucrurile mișcătore și nemișcătore ale acesteî mănăstiri.—1807, Martie 28. (Cod. XLVIII, fila 100).

(2) *Iw Constantin Alexandru Ipsilante Voevod.*—De vreme ce Clucerésa nu răspunde banii ce este datore mortului atât din arenda moșiei Berceni, cât și din împrumutare, după cuprinderea zapiselor ce s'aũ găsit, poruncim dumi-tale Vel Postelnice, și dumi-tale Vel Logofete de țera de sus, să se vîndă la alt mușteriũ arenda numitei moșii, pe câți ani se va putea îmbrăca suma banilor datoriei zapiselor ce vor fi mai rēmas ale mortului, făcêndu-se zapt, să ne arêtați spre a se da în trebuințele spitalului, precum am poruncit.—1807, Aprilie 2.

Ingrijirea de drumurile mari este impusă de necesitățile comunicațiilor oștirilor rusesci. Numai podurile de pe apele mari din apropierea Dunării sunt suprimate, séu cel puțin trase pe malul din partea unde e oștire, ca să nu pótă prin surprindere să invade prin ele oștiri turcesci. Se suprimă mai multe poduri din diverse direcțiuni. Actele ce dăm în notă, dau informațiuni prețioase în privința acésta (1).

Prea Înălțate Dómne,

Urmând luminatei Măriei Tale porunci, ce ni se dá la acéstă jalbă, am arėtat dumné-ei Cluceresei Raliți Crețul celea cuprinđetőre la Inalta Buiurdismă, ca orı să rėspundă baniı mortului ce sunt asupra dumné-ei ca să dea la trebuința spitalului, spre a se întımpina trebuinđioșele cheltueli, saũ de nu, veți da Măria Ta poruncă a se vinde arenda acestei moșii la alt mușteriu, pe câți ani se pot îmbrăca baniı ce este jăluitoarea datore mortului, în vreme ce pricinuirile sale cele scrise într'acéstă jalbă, sunt fără nici un temeiũ, și rėspunde, că baniı nu are mijloc de a-ı plăti aflându-se scăpătată. Decı după zapisele ce a dat mortului unul de taleri 6.000 cumpărătorea arendii moșiei Berceni pe trei ani de la viitorul St. Gheorghe înainte, și altul de tal. 2.000, al fiului Cluceresei, și după rėspunsul ce dá Cluceresă, că alt mijloc de plată nu are, urméză cu luminata porunca Măriei Tale să se vındă arenda moșiei Berceni, pe câți ani se póte îmbrăca baniı ce este datore jăluitoarea mortului, cari bani se cuvine a se lua sub zaptul stăpănirii dimpreună cu alte lucruri ce va mai fi avėnd mortul spre a se vinde și acelea a se da baniı aceștia la trebuința spitalului, și când vor veni clironomiı mortului vor face cerere de la spital. — 1807, Martie 3. Cod. XLVIII, fila 101.

Vel Postelnic Anton, Vel Logofėt Constantin Varlaam.

(1) Fiind-că chiar și în vremile liniștite se cuvine a fi tóte drumurile străjuite și păzite, ca să fie sciut fieș-care drumaș călėtor, ce fel de om este de unde vine, unde merge și cu ce trėbă? iar mai virtos la vreme de rėsbóie, se cuvine a face acéstă pază mai cu deadinsul și cu mai mare priveghere, de aceea dar chibzuind Domnia Mea și pentru podurile ce sunt pe apa Argeșului, am hotărit ca numai patru să-și aibă ființa lor, și să lucreze pentru trecerea călėtorilor drumași, iar cele-l-alte tóte să se ridice și să se trecă dincóce, atât scândurile cât și luntrile, i funiile lor cum și orı-ce luntre slobodă se va afla pe la acele vaduri, și să se puie la un loc depărtat de apa Argeșului și ferit, pentru care s'aũ și trimis Mumbașir cu poruncile nóstre de a le rădica, bez cele patru ce le pomenesc mai sus că aũ a rămănea în ființa lor, din care unul fiind și cel de la . . . sud . . . ; iată printr'acéstă domnéșca nóstră carte, orınduim pe sluga Domniei Mele . . . cu . . . neferi să mérgă la mai sus numitul pod, și să stea acolo cu toți napristan, ca să păzescă și să privegheze cu mare luare aminte: ce ómeni trec, de unde vin, unde merg și cu ce trėbă? cari

CAP. XII.

Micul rol al lui C. Ipsilante după reîntorcerea în Domnie.

La mic rol să reduce puterea domnască a lui C. Ipsilante încă din primele momente ale reîntorcerei sale la București. A ținea, precum am văzut, curte cu ore-care lucș, cu ore-care aparat domnesc, îi era încă permis, pe când, din respectul administrațiunii, C. Ipsilante ajunsă mai puțin puternic de cât un boer de divan, devenind executorul numai al ordinelor lui Michelson și a celor mai puțin importante comandanți de oștire rusescă. Tot timpul Domnitorul și-l consacra la îndestularea trebuințelor armatei rusești, deci la despoierea țerei. La 28 Decembrie 1806, Ipsilante dă Pitacul ce dăm în note. (1).

acești orînduiți ai noștri, să aibă această purtare de grijă, ca noaptea să trecă podul dincóce de apă, adecă despre răsărit, având cuvincioșa priveghere pentru tóte cum s'au dis mai sus. 1807 Martie 6.

Podurile ce au rămas să ámbles.

Podul ot Prisiceni a lui Gheorghe Zarafu.

Podul Căscioarele.

Podul ot Ionesci.

Podul de la Pitesci.

Find-că chiar și în vremea cea liniștită este trebuință a fi drumurile străjuite și sciute, spre a se putea face văduț și cunoscut verí-cine, călători, drumași, cine este, de unde vine, cu ce pricină sau cu ce trebă, și încotro are a merge mai virtos acum în vreme de răsboi, mai cu dea-dinsul trebuesce a se face această îngrijire, și a se pune în urmare această pază a drumurilor, ci dar făcend Domnia Mea cuviincioșe chibzuirii și pentru vadurile de pe apa Argeșului, am hotărît ca numai cele de mai jos arătate, cari sunt trebuincioșe pentru trecerea călătorilor drumași să rămâie în ființă, avendu și luntrile și podurile cele trebuincioșe, care și acelea noaptea să se tragă dincóce de apă, adecă spre răsărit, iar cele-lalte vaduri ce vor mai fi pe apa Argeșului în sus să lipsescă cu totul; pentru care și volnicim să mergică în fața locului pe la fie-care dintre acele vaduri, și prin ajutorul Ispravnicilor desființand tóte podurile acelor netrebuincioșe vaduri, să ridice apoi atât scândurile lor, cât și luntrile i funiile și să le ducă la un loc depărtat de apa Argeșului și ferit, ca să stea păzite acolo; i saam recech. — 1807 Februarie Cod. LIV fila 48.

(1) *Iă Constandin Alexandru Ipsilante Voevod. igd.*—După aretarea ce ni se face printre această anafora poruncim dumnélui Vel. Vist. să se plătescă Clincénului bani acestor care de lemne ce le-a dat pentru trebuința cfartirurilor ostășesci, cu prețul ce se arată mai jos ad: po tal: trei carul de lemne. 1807. Aprilie 2.

In câte-va rînduri unii din locuitorii aũ cercat sã punã rezistență la

Prea Înălțate Dómnne,

Dupã jalba ce aũ dat Mãriei Tale Rãducanu Clinceanu, cerẽnd a i-se rãspunde plata banilor pe lemnele ce a dat în tãinaturii pe la cuartirurile ostãșesci, ni se poruncesce ca theorisind jalba și cererea ca sã arẽtãm Înãlțimii Tale; urmãtorii fiind luminatei porunci, facem arẽtare, cã dupã venirea armiei aici în Bucuresci, fãcẽndu-se îndatã cerere pentru lemne de foc, și neapãratã fiind trebuința acẽsta spre împlinirea ei, pãnã a se rudisi lemne de la județ, dupã orĩnduiala Visteriei, înãã de atunci am arẽtat Înãlțimii Tale, cã numitul jãluitar are lemne aduse aici în Politie de vĩndare, pentru negustorie, dupã care arẽtare ne-ãi poruncit Mãria Ta, ca pentru împlinirea trebuinței sã luãm lemne de la jãluitar și sã i-se plãtescã de la Visterie, cãte tal: trei pe chip, care preț provalisindu-l noi jãluitarului, mãcar cã nici într'un car nu primea, arẽtãnd cã dupã prețul cu care le-a cumpãrat el, și dupã suma osebitelor cheltueli ce are fãcutã pentru aceste lemne 'l ține mãi mult de tal: trei; dar mult fiind silit de noi, în cele de pe urmã fãrã voia sa l'am îndatorat sã dea lemne cu prețul ce Mãria Ta ãi poruncit și ãi hotãrãt, ad: cãte tal: trei și așa . . . . . aũ și dat jãluitarul pãnã acum care de lemne trei miĩ douẽ-sute cincĩ-deci și șese dupã chiar dovada chitanțelor ce are la mãnile sale a însuși Exelențiilor sale Generalilor și ale ofițerilor, cari aũ fãcut cerere cãtre noi și noi am iscãlit acele chitanțe cu ordine cãtre jãluitar, ca sã dea. Deci fiind-cã jãluitarul își cere plata pe suma lemnelor ce a dat, arẽtãnd, cã și el este dator a rãspunde celor cari l'aũ împrumutat de a cumpãrat și a strins aceste lemne aici în politie, și fiind-cã este sciut de tótã obștea de sãrac, sã fie luminatã porunca Mãriei tale cãtre dumnelui Vel. Vist. ca cu prețul cel tocmit și hotãrãt de Mãria Ta sã i-se plãtescã suma carelor dupã chitanțele ce are, și sã i-se iea chitanțele de la mânia lui.—1807 Martie 16. (Cod. XLVIII, fila 102).

Constantin Filipescu, Vel. Logf. Varlam.

*Anafora în dosul jãlbii lui Ión Ghiulbãzã Stolnicul, pentru douẽ buți
cu vin și 20 vedre cu rachiũ.*

Iõ Constantin Alexandru Ipsilante Voevod. — De vreme ce neajungẽndu-se vinul și rachiul ce s'a dat har de la alte pãrți, a fost trebuința de s'a luat și acest vin și rachiũ, ce se aratã mãi jos, de la acele douẽ cãrciume, care s'aũ dat spre mãngãarea Impãrãtescilor oștiri, la venirea armiei, și fiind-cã acẽsta era datorie a tuturor orãșenilor de la Buzẽu, nu este dar cu cale a rãmãne numai singurii acei doi cãrciumari pãgubași de prețul acestui vin și rachiũ, ci poruncim dumné-vóstrã Ispravnicilor sã împliniți cu listã de la toți de obște orãșeni de acolo tal. 228 pe vedre 228 vin, și tal. 170 pe douẽ-deci vedre de rachiũ, sumã ce prin graiũ ne aratã dumné-lui Vel Logofet cã s'a luat de la acei doi cãrciumari, din cari bani

gróznicile rechisițiunii. «*Mal leur en prit!*». Ei fură maltratați. Chiar și din

să se plătescă prin sluga Domniei Mele, Păhărnicele, la Stoian cârciumarul tal. 111, pe alte atâtea vedre de vin ce a dat el, și alți tal. 170 pe 20 vedre de rachiū ce a dat tot el vadra pe tal. 8, bani 60 și taleri 117 se cădea Stanciului cârciumarul pentru alte atâtea vedre vin ce a dat și el, care acésta cislă să o faceți apoi cunoscută și la visteria Domniei Mele, spre a fi sciută.— 1807, Martie 21.

Prea Înălțate Dómnne,

După luminată porunca Înălțimei Tale, ce mi se dă la acésta jalbă a Stolnicului Iancu Ghiulbézá, urmând, arét Măriei Tale; că la venirea prea puternicilor oștiri, când au trecut pe la Buzéu, s'a dat har, însă de la Sfânta Episcopie două buți cu vin și 20 vedre de rachiū, și de la dumné-lui Paharnicul Hrisoscoleū două buți cu vin, și de la mânăstirea Ban două buți cu vin, care acésta nefiind de ajuns, s'au luat încă două buți cu vin de la două cârciumi, și două-șeci vedre de rachiū, prin dumné-lor boerii Ispravnicii de s'au bėut tot de ostași, și aceste sunt pe cari cer cârciumari, plată; deci luarea acestor două buți cu vin și 20 vedre de rachiū de la cârciumari fiind cu adevărat, arét Înălțimei Tale, și la cererea ce fac la milostivirea Măriei Tale, însă li se șisese dumné-lor Ispravnicilor, ca să se analogisescă plata acestora pe orășenii de la Buzéu, să nu cerce Visteria pagubă, dar să vede că n'au urmat.— 1807, Martie 14. (Cod. XLVIII, fila 94).

Vel Logofét.

Iō Constantin Alexandru Ipsilante Voevod. — Poruncim Domnia Mea domniei tale Vel. Vistier, să se dea taleri 1.090 plata numai a 545 care lemne, iar cele-lalte 50 care ce ni se arată mai jos arse de cărauși, acelea nu sunt primite Domniei Mele, cum și acelea 369 care, poruncim să le plătescă însuși Medelnicerul Constantin, de vreme ce n'a putut a'și da socotélă pentru dînsele, ce le a făcut și la ce trebuință le-a cheltuit.

1807, Martie 17.

Prea Înălțate Dómnne,

Fiind-că pentru lemnele ce s'au luat de pe la uni, alții, de aici din politia Bucurescilor în trebuințele ostășesci, a pururea supără pe Măria Ta cu jalbi cei ce le-au dat ca să li se plătescă, ale căror jalbi orînduindu-se către noi spre cercetare, de aceia nu lipsim a arăta Măriei Tale socotéla acestor lemne de foc, precum mai jos o așternurăm, ca să fie luminată poruncă de a se plăti. — 1807, Martie 16.

Vel. Vist. Constantin Ghica Varlaam.

trépta mai ridicată se făcură unele împotriviri la rechisițiuni, dar și aceștia fură rău pedepsiți (1).

Nu numai de rechisițiuni de provisiuni îngriji C. Ipsilant, ci și de călăuze pentru oștirea rusescă (2).

Socotéla lemnelor

CARE LEMNE

- 964 A luat Medelnicerul Constantin de la unii alții, precum în fôe se arată.
 369 Se scade și rămâne a le plăti însuși, fiind-că nu'și dă socotéla unde le-a dat.
 595 Rămân a se plăti care s'au dat la quartir, însă :

CARE LEMNE

- 545 cu Tescherele rusesci și ale mele prea plecatei slugi a Măriei Tale, Logofétul Varlaam.
 50 Care lemne care le-au ars căraușii în câtă vreme au cărat lemne, fîn și orz.
 595

TALPURI BANI

- 1190 — Adecă una mie, o sută nouăzeci lei, fac aceste de mai sus arătate 595 care lemne, plătindu-se po tal. doi, fiind lemne de crâng. (Cod. XLVIII, fila 90.)

(1) 1807, Aprilie 10. S'a făcut volnicie cu patru neferi să aducă aici pe cei mai jos arătați, cari au bătut pe Costea și Dinu, ce erau orînduiți pentru care, ca să încarce fîn și orz.

Căpitan Partenie }
 Logofétul Radu } ot. Talpa Sud. Vlașca.
 Logofétul Petre }
 Popa Drăcușin ot. Răsuceni-Vlașca.
 Logofétul Dumitru ot. Atîrnații-Teleorman.

(2) *Iu Constantin Alexandru Ipsilante Voevod i gpsd.* — Poruncim Domnia Mea Vătașe Aprodi, Ceauș de aprodi, Vătașe de Divan, Vătașe de Visterie și Vătașe de Păhărnice, ca îndată ce veți vedea acest domnescul nostru Pitac numai decât să gătiți fie-care din stégul său câte cincî omeni călări, pe care să-i faceți teslim la dumné-lui biv. Vel. Vornic Constantin Varlam, ca să fie naprestan pentru trebuința călăuzilor ce se cer de către Impărătescile oștiri, și pe totă săptămîna să-i schimbați orînduind câte alți atâția călări în locul lor, ca să fie nelipsiți pentru împlinirea acestei trebuințe, precum s'a dis mai sus, toli. --- 1806 Decembrie 28. (Cod. LIV, fila 8.

De la acéastă dată nu se mai sfîrşesc poruncile de rechisiţiuni de tot felul de la ţeră, adevărat jaf de zi şi nópte asupra ei. Insuşi Divanul ţerii se vede, în Ianuarie 1807, silit, ca fără de intervenţiunea Domnitorului să denunţe unui general rus o categorie de jaf, care ameninţa şi Bucurescii de fómete şi de lipsă de lemne de foc în timp de iarnă. În adevăr ţeranii nu mai voiaŭ să vină la Bucuresci, să aducă provisiuni, căci de pe drum şi de pe strade li se luaŭ caréle, sub nume de podvedŭi şi erau duşi în beilicuri sêptemâni şi iar sêptemâni, departe de satul lor.

Noroc decă cel puţin se mai putea întórce bietul ţeran a-casă singur, căci boii îi periaŭ, séu îi mâncaŭ oşteniŭ ruşi, şi carul nu mai putea servi decât la încălđitul acestora (1).

O altă însărcinare tristă a Domnitorului era urmărirea boerilor presupşi că ţin corespondenţă secretă cu Turcia, orŭ cu Franţa, cum şi a celor Români cari erau bănuŭi că sunt spioni turcesci (2).

(1) *Către Excelenţa Sa Gheneralul de Turne Stigirof.*

De la Divanul Principatului Valachiei. — Facem arêtare Excelenţei Tale, că din pricină, căci orŭ-ce caré vin de pe afară cu lemne şi cu alte trebuinciose zaharele se ieau de către ostaşii ruşi, cu numiri de poclosadă, s'a închis politia cu totul, de se află în mare stenahorie de lipsa lemnelor şi a altor trebuinciose zaharele de hrană, care fiind că tótă trebuinţa ce au polcurile ostăşesci pentru caré au a şi-o cere dela magazie, fiind-că sunt caré rînduite între dînşii pentru posluşanie la trebuinţele ostăşesci, de unde li se şi dă verŭ-câte caré au trebuinţa şi cer, iar acéastă urmare este jaf, căci apucând pe săracii ţeranŭ de le ieau caréle, şi ţiindu-i popriŭi până nu le dă bani, nu-i slobode, şi fiind-că acéastă rea urmare credem că nici într'un chip nu va fi suferită Excelenţei Tale, a pătimi adecă şi săracii ţeranŭ smăcinare şi jafuri, şi a pătimi şi locuitorii politieiŭ lipsă de cele trebuinciose ale hranei cum şi de lemne, fiind acestea trebuinciose şi chiar ostaşilor pe iarnă pentru hrana şi încălđirea celor ce se află în quartiruri; de aceea dar ne rugăm şi Excelenţei Tale, să faci arêtat şi Excelenţei Sale Gheneral-Comandant, să dea straşnice porunci la tóte polcurile ostăşesci, ca de acum înainte nimenea din ostaşi să nu se cuteze, nici să îndrăsnescă a mai lua vre-un car de pe drumuri şi uliţe, şi orŭ-ce trebuinţe vor avea de caré, să facă cerere la magazie ca să li se dea de acolo. — 1807, Ghenar 19. (Cod. 54, fila 71).

(2) 1807, Martie 16. Carte slobodă, să ia de aici zapciul Spătăresc pe un Dumitrache Moldoven, ce s'au prins de Ispravnicul sud. Saac cerşind fiind trimis de Bimbaşa Taca ca să afe unde sunt Muscalii, să-l ducă la Ocna Slănic.

Acuzații de spionagiū erau aprópe fără judecată aruncați în grópa oanei, deacā nu imediat uciși (1).

(1) *Iō Constantin Alexandru Ipsilante Voevod.*—Volnicim pe zapciul armășesc, ca ridicānd de aci pe acel Anghel Holteiū, să-l ducā la ocna Slānic, unde poruncim cāmārașului de acolo, să-l băgați înăuntrul oanei și fără de al doilea poruncă a Domniei Mele să nu fie slobod, și de primirea lui să aveți a da adeverința la mânăle mumbașirului.—1807, Aprilie 20.

Prea Înălțate Dómne,

Dupā luminata poruncă Înălțimii Tale ce ni s'a dat prin acest alăturat Pitac, s'a adus în judecată numitul Anghel Holteiū, ce s'a prins la sud. Teleorman în vinā de cerșit și mai întâiū am teorisit acest deosebit tacir grecesc cu care s'a dat vinovatul la închisórea temniței, apoi s'a făcut ceretări fórtē cu amăruntul, și precum de buna voia lui s'a mărturisit, însciiñtām Înălțimei Tale, că numitul de felul lui este nāscut, crescū în satul Tātāranī, sud. Teleorman, are mumā, un frate mai mic și rudenii, ce locuesc la acest sat, dajnicii ai visteriei Înălțimei Tale, scie sīrbesce și turcesce; de la létul 1802 a intrat păstor de vite cu simbrie la nisce turci negustori, cu cari mergēnd la Giurgiu, când s'a întors să vie la satul lui gāsind locuitorii satelor fugiți din pricina trecerei Turcilor cārjalii, într'acea vreme, el s'a dus la Zimnice și intrā slujitor cāpitan, s'a dat slujind cu plata nelipsit de atunci și până acum, în care diastimā de cincī ani în multe rīnduri a venit la Bucuresci, trimes fiind atāt de boerii Ispravnicī, cāt și de către cāpitanī, cu cărți la dregători, iar dupā venirea prea puternicei armii împērātesci, orīnduitul cāpitan Zimnicei, anume Dumitru, trecēnd de cea parte a rēmas slujitor cāpitāniei de la acēsta cu ceaușii lor, un Nistor și Stanciu, ca nisce pāmīntenī și familiari la acel loc, de unde nici el nu s'a strāmutat, și la đī întâiū de.... următorul anu i s'a dat de Stanciu Ceaușu o carte deschisā, spuindu-ī că este domnēscā, trimisā din țera turcēscā, orīnduindul pe el cu cal de olac și surugiū de a mers prin câte-va sate într'acel județ, cetindu-se acea carte către locuitorii, ca să fie cu supunere, să dea cele trebuincióse Turcilor, și la satul Viișóra gāsind pe un Barbul proin-Cāpitan, i-a dat acea carte, dicēndu-ī, că este orīnduit însuși să āmble prin sate, să publiciascā, și el s'a întors înapoi la Zimnice, unde aflāndu-se o sumā de Turci l'au dat să slujascā rīndaș, la conacul Saraschierului acelor Turci, un Suliman Jușbrunciu și la 12 ale următorului, în Vinerea cea mare, l'a rădicat Nistor Ceaușul de slujitor de la slujba lui și l'au dat cālāuzā unui Buluc-bașa Turc, ce avea cu el ca vre-o 300 de neferi turci, să-ī pórte prin satele de acolo, și aducēndu-ī până la Odaia cāmārașului Parachiviī, din satul Braniștea, unde toți locuitorii satului erau tugiți, apoi s'au despărțit și cei mai mulți au apucat spre Șoimul, iar el cu acel Buluc-bașa și câți-va Turci trecēnd la satul Țigānesci, s'au înfășurat prin satele de prin prejur, și la o mórā gāsind doi țeranī și spuindu-le că la Ciolānesci este pedestrime de ostași și cālărime la Ruși s'au întors înapoi, și de la un loc i-au dat acel turc Buluc-bașa douē cărți deschise, spuindu-ī

Pe lângă ocupațiunii de felul acestora, C. Ipsilante mai avea și sarcina, mai mult ocazionând cheltueli decât onoruri pentru el, de a primi cu alaiuri și a găzdui în Bucuresci și în țără diferite persoane înalte din óstea și diplomația rusescă. Așa, la 30 Decembre 1806, el primi la Bucuresci pre Italinski, care abandonând Constantinopolea, luă drumul Rusiei prin țările române (1).

*

Dar puțin timp dură și asemenea situațiune a lui C. Ipsilante, căci cum se desprimăvăără, împrejurările războiului și ale politiceii orientului aduc în mare pericol Bucurescii și pacea domniei lui Ipsilante.

Amenințătórea pozițiune ce luase Anglia față cu Turcia, ajutând pe Muscali, era de natură a întări, cu tóte acestea, domnia cea nouă a lui C. Ipsilante. Anglia, încă la 13 Februarie 1807, trâmite 11 vase de război, care intră în

---

că sunt ale lui Iordache Orbul, să mérégă fără frică, să dea una Ispravnicelului de la Peritul, și cea l-altă zapeciului plășii de Roși, și cu acele cărți mergénd mai nainte s'aú poposit la o móră, ce este aprópe de Mavrodin, unde se aflău vre-o trei patru ómenii cunoscuți, pentru măcinis, și după ce le-aú spus tóte urmările lui l'aú legat și ducéndu-l la dumné-lor Ispravnicii din Ciolănesci, de acolo împreună cu acele cărți l'aú trimis aici; după acésta să întórsă numitul cu plângere ca să fie iertat de greșalele lui, cerénd ca să se orînduiască ostaș și cu chezáșia rudeniilor dintr'acel sat va da mare prinsóre, că va sluji cu dreptate; teorisindu-se dar arétările numitului, vedem, că locul de slujitor fiind al scaunului căpităniei ot. Zimnice, ca un pămîntean nu i-s'a convenit să slujască Turcilor, și cu prilej să fi fugit; a doua că după ce s'a orânduit în doue rînduri cu acele scrisori, nu trebuia să le ducă prin sate, ca să pricinuiască turburare și spaimă locuitorilor, ci să le fi dus drept la orînduiții de Înălțimea Ta, Dumnélor Ispravnicii, și atunci 'și dobânda scăparea și neînvinovățirea; drept aceea nu-í póte fi primită arétarea rudeniilor lui și încredințarea, ce dice că va da, ca să slujască țerii cu dreptate, pentru că acest proerisis ar fi trebuit să-l facă mai 'nainte încă până a nu se prinde între aceste urmări; deci fiind-că după ale lui urmări să dovedesce vinovat și fiind om cu capul, judecata găsesce cu cale să se trimiță la ocnă fără de soroc; de acésta nu lipsim a însciința, iar hotărîrea..... — 1807. Oct. 19 Cod. XLVIII. fil. 109.

Constantin Stolnicul, Teodor Fotino Serdar; Constantin Calicari Medeln; Constantin Slugerul.

(1) *Ió Constantin Alexandru Ipsilante Voevod i gpsd.* — Dumné-ta Vel Agă, îndată ce vei primi acésta poruncă a Domniei Mele, numai decât să aibi a face tótă cuviinciósa gătire în casele Dumné-ei Vornicesei Anichei Floréschií, pentru ca să conăcésca cinstitul Elciú al Rusiei, ce are să trecă pe aici. Tólico pisah gd. — 1806, Decembre 30.

strîmtórea Dardanelelor și ancorând la Condoscali, amenința Constantino-polea cu foc, deacă Turcia nu va primi 8 puncte între cari: 1) Cesiunea Egiptului către ea; 2) Moreea să se reunescă cu Epirul și cu Eptamisul; 3) Cesiunea Rodului, a insulei Cretei, cât și Ciprului; 4) Tótă Basarabia și Vlaho-Moldavia să se cedeze Rusiei; 5) Să se reunescă independența Sîrbilor; 6) La porturile turcesci să pótă ancora liber vase de răsboi englezesci și rusesci; 7) Să se isgonescă Sebastian cu tótă cancelaria sa (1) și să se declare răsboiul Franciei.

Turcia protesta de amicitie pentru Anglia, dar acésta o amenința mereu. Totuși mișcările oștirilor lui Napoleon obligă pre Anglia să-și retragă flota, peste câte-va zile.

Tocmai acele mișcări ale oștirei franceze, și tocmai faptul că amenințările Englezilor nu aũ un efect imediat îngrijesc pre Ipsilante. Apoi la 7 Martie 1807, (într'o Joi), Sultanul îmbracă cu caftan de domnie a Moldovei pre marele Dragoman Hangeri. Beizadea Alecu Sutzo, fiul lui Mihaï Sutzo (2), cel-l-alt protegiat al Franciei, succede lui Hangeri în Dragomanat (3).

Adaoge-se la acésta, că óstea rusescă, după ce de la 2 Martie 1807, sub Michelson, Miloradovici, Dejur, Olan și alți generali merseseră să bată Giurgiul, se întorc la 17 Aprilie, în Vinerea mare, la Bucuresci și Copăcenı, fără nici o ispravă. Mai mult, chiar și de a se retrage din Valahia spre Moldova pare că primise Michelson poruncă, la începutul anului 1807. Într'o scrisóre a adjutantului comandant Mériage, secretar al ambasadei franceze din Viena, scrie în 22 Februarie 1807, din Vidin către Talleyrand cele ce urmază:

«Au surplus, les Russes ne paraissent avoir fait aucune tentative pour communiquer avec les Serviens. Ils n'ont point passé l'Olt et la partie de la Valachie située entre cette rivière et le Danube est absolument libre. Ce pays, dont Crajova est le principal lieu, avait été rendu tributaire par Passavan-Oglou. Les habitants de Crajova, à l'arrivée des Russes, ayant fui vers Bucarest, ce Pacha a fait arrêter un des principaux Boyards qui se trouve encore en prison à Widdin comme otage. Molla Aga m'a dit, relativement à cette partie de la Valachie, que d'après la réconciliation avec la Porte, il en laisserait la jouissance au Prince Suzzo, dont le Caïmacan était attendu pour aller à Crajova en prendre l'administration mais il n'y a aucunes troupes, ni Turques, ni Russes.

(1) Veđi Hurmuzachi, Doc. No. DXXII. pag. 378.

(2) Fotino scrie, că A. Sutzo fu numit chiar Domnul Moldovei. (II p. 229. Veđi Fotino T. II, pag. 229.) Cronica Greco-Română, publicată de d-l Erbiceanu scrie, că Al. Șuțu fiul lui M. Șuțu, fu numit numaï mare Dragoman al Porței. Istoria Metropoliei, Iași, p. 510.

(3) Cronica Greco-Română, pag. 510 a Istoriei mitropoliei de Iași.

«Les Russes ont peu de troupes en Valachie; elles paraissent avoir ordre de se retirer par la Moldavie pour rejoindre la grande armée en Pologne. Un courrier russe a été pris du côté de Rimnick. Ses dépêches paraissent relatives à cette marche rétrograde.

«Mais ils ont organisé à Bucarest une sorte de milice grecque composée d'Albanais et Valaques; on dit ce rassemblement nombreux et mal armé.

«Les Turcs ont défait un corps russe à Petra, presque en face de Sistov. On dit qu'il y a eu cinq ou six cents prisonniers avec un drapeau et la musique, mais les détails ne me sont pas bien connus.

«Il paraît qu'un autre corps turc est passé par Ibrail; que 5.000 hommes, sous le commandement du frère de l'Aga d'Orsova, se sont portés sur Rimnick du côté de Buiséo, de manière à couper la retraite à tout ce qui se trouve en Valachie. C'est l'Aga d'Orsova qui m'a donné cette nouvelle qu'il m'a dit lui être parvenue par un Tartare expédié par son frère et venant d'Ibrail. Je ne puis donc donner à cette nouvelle d'autre certitude.

«Molla-Aga m'assure, que le Pacha de Ruschuck peut avoir 50.000 hommes et qu'on attend d'autres forces avec le G. V. Mais si ces troupes sont comme celles que je vois à Widdin, elles sont moins propres à inspirer la terreur à l'ennemi qu'à ravager la Valachie. Le Prince Suzzo aura peine à garantir cette province d'une dévastation complète, et ses Boyards d'un massacre général.

«L'Aga d'Orsova me dit être destiné à une expédition contre les Serviens; mais je ne lui vois aucuns moyens pour cela. Orsova n'est qu'un monceau de ruines, et son commandement a moins de trois lieues d'étendue.»

.....
Asemenea împrejurări de sigur căuta să dea de gândit lui Ipsilante.

*

Rusia nu putea spori cu ușurință și după trebuință oștirile sale din Principate, căci nu putea lăsa fără mare apărare de oștiri, granița despre Prusia. Francesii luase Breslaŭ la 7 Ianuarie 1807 stil nou La 8 Februarie la Eylau, Napoleon bătusă chiar pre Ruși.

Situațiunea devenia ast-fel anevoiósă. Totuși Ipsilante Vodă încă spera. Acésta ne esplică faptul, că în 25 August 1807 el trimete la Camenița să i se aducă Dómna și Curtea. Adevărat că dispusă apoi să rămână Dómna și Curtea la Iași, unde le credea mai în siguranță de cât în Bucuresci (1).

Maî bine de o lună de zile stătuse Rușii cu Michelson în jurul Giurgiului fără succes. Primind în Aprilie scire, că óstea rusésca, care descinsese la Ismail, este în situațiune grea, Michelson lăsă — cum deja o spuseram — Giurgiul, și reluă calea Bucurescilor, cu gând să mérgă apoi spre

(1) Pag. 512 Ist. Mitr. Mold.

Ismail. Se lăși scirea, că Turcii se concentrează la Obilescă, numai la câte-va ore departe de Bucurescă. Când generalul rus Miloradovič, cu puțină oștire ce mai rămăsese în Capitală, abia 4.000 de ostași, se decide să abandone de tot orașul, să meargă să isgonescă pe Turcii de la Obilescă, panica e mare în Bucurescă. Domnitorul merge să întrebe pe Miloradovič, de nu rămâne el și Bucurescă în pericol (1).? Răspunsul afirmativ al generalului rus, că pericolul poate fi probabil și că cu siguranță nu poate fi decât cine merge cu oștirea rusescă. Atunci C. Ipsilante stete pe gânduri: abia sosise la 12 Aprilie, din Iași, maiorul Niculae Pangal, cu misiunea de a organiza un corp de 6.000 de voluntari români și albanezi, destinați, ca sub nume de «*Macedonen*» să-i ducă în Balcani, unde să încerpă a rescuța pe cei de acolo contra Turciei. Ipsilante se îngrijisă de cele necesare acestui corp, dar la finea lui Aprilie 1807 de puțin ajutor putea fi înșghebându-l acesta corp, la apărarea Bucurescilor. Atunci Domnitorul adună, în 24 Aprilie, la Divan totă boerimea și apelă la ei ca, în interesul patriei, pentru ca să aibă Visteria banii, cu care să mărescă și să întrețină óstea pămîntenă, care să fie spre apărarea Bucurescilor, să renunțe toți la havaeturile lor, și toți banii din acestea să se verse în Visterie, mulțămindu-se ei numai cu sumele necesare traiului lor. Domnitorul mai propune, ca să se numescă o comisiune din doi boeri, cari să aibă îngrijirea îmbrăcăminteii, armelor, cailor și a nutrimentului armateii pămîntescii. Acéstă comisiune să îngrijescă și de banii necesari pentru armată. Singur numai boerii Dimitrie Varlaam, serdarul Antonie Fotino și serdarul Stroe, primiră propunerile Domnitorului, pe când tot restul boerimii, împreună cu Arhierii, adresază lui C. Ipsilante o anafora, prin care se opun a-și abandona havaeturile și privelegiurile, dicând, că aũ bune nãdejdi la Înălțimea sa, că nu numai vechile privelegii vor rămânea neștrãmutate, dar că și altele noue vor obține, după promisiunea ce le-a dat. Despre cheltuețele armatelor răspunseră, că nu pot găsi banii, și că Domnitorul sa facă cum o crede, să iconomisescă lucrul și de acum înainte, precum a făcut până acum.

Ipsilante era amărît de lipsa de patriotism a boerilor. Cu douë zile înainte de acest răspuns nepatriotic, Domnitorul trimesese óstea pămîntescă cu 8 tunuri și cu câți-va cazaci ruși sub comanda generalului Isaia (Isaiow), să isgonescă din Oltenia pe Turci și pe Al. Suțu, rivalul său, cari invadaseră tóte cele 5 județe și Craiova și le jãfuia și le rechisiționa cu provisiuni în natură și în banii, cerend de la fie-care locuitor câte 40 de lei. «Deci s'au spirticat aceste 5 județe, țice Dionisie Ecclesiarhul (2): care încotro

(1) Fotino II, pag. 230 trad. Sion.

(2) Tesaar de monumente. tom. II, pag. 216.

putea scăpa din mâna Turcilor..., boeri, egumeni, negustori, au fugit în țera Ungurască.» Dionisie afirmă că la această prădare a Olteniei s'au unit cu Turcii și pandurii români locali. Generalul Isaiow cu oștea de dragoni pedestri moldoveni, de cazaci, de panduri, munteni și de cete de Sârbi și de Arnăuți, au isbutit să curețe Oltenia de Turci.

La 23 Aprilie 1807 veniseră la Bucuresci doi trimiși Sârbi, să cêră lui Ipsilant ajutor de oștire și de bani, cu care Serbia să pôtă lupta contra Turcilor. Consulul englez din Bucuresci *Summerer* mai raportă, că Ipsilant Vodă, acum, în Februarie 1807, aspira să realizeze visul său măreț de a uni sub sceptul său unic: Basarabia, Principatele și Serbia. Sârbiil îl iubeau, dice *Summerer*, căci Ipsilante a lucrat mult pentru ei la Petersburg, ba și pe lângă Turci, altă dată. La începutul lui Februarie 1807 stil nou, se și aștepta sosirea în Bucuresci a unei deputațiunii sârbe, din tabăra lui Cerni-George, cu scopul a cere lui Michelson de Domn pre Ipsilant. Se și pregătea la Bucuresci blăni și caftane pentru acești delegați (1). Domnitorul nu le putu da însă cele dorite, dar Karagheorghe, capul rebeliunii sârbe, înțeles cu generalul Isaiow și unindu-și cetele de rebeli cu ale acestuia, au reimportat numeroase succese contra Turcilor (2).

(1) Hurm. pag. 382 și 383.

Widdin, le 22 Mars, 1807.

(2) *Monseigneur*,

Je m'empresse de vous rendre compte que les Serviens font des préparatifs pour tâcher de forcer le passage du Danube entre Widdin et Orsova, pour se joindre aux Russes et Valaques; immédiatement après l'arrivée de trois officiers russes et un Boyard, venus de Bucarest et portant à *Czerni Georges 8 mille ducats*, on a massacré à Belgrade 600 Turcs et le Pacha. Cinq fuyards qui ont échappé sont arrivés hier par le Danube à Cladova, chez *Kursangli-Ali*, qui a donné l'avis à Molla. Hier, un courrier venant de Vienne m'a rapporté que dans la nuit un parti de Serviens était venu jusqu'au bord du Danube et avait voulu passer ce fleuve, mais avait été repoussé.

Molla a envoyé hier des troupes et des armes pour s'opposer à leur entreprise et conserver cette communication libre. Il se dispose à repousser les Serviens. On attend des avis nouveaux sur leurs mouvements; leurs préparatifs se font vers Semendria. J'ai fait part hier par un exprès de cet événement au général Sébastiani.

J'en ai fait également part au général Marmont en lui donnant des détails sur les Russes en Valachie et sur l'armée turque de Mustapha. Un officier envoyé par le général Marmont est arrivé à Nissa, un autre doit être aussi arrivé à Rustchuck. Le premier était porteur d'une lettre pour Passavan-Oglou. Il m'a demandé ce qu'il devait faire, et attend à Nissa de

Cu toate aceste succese din Oltenia și de la Dunăre, situațiunea lui Ipsilante în Bucuresci, devenea tot mai rea, mai ales din cauza neînțelegerilor în care intrase cu Michelson și Miloradovicî. Aceștia fuseseră denunțați de Ipsilante la Petersburg, că perd timpul în neactivitate, în petreceri, în baluri și âmbând să se însore cu fete de boeri și numai de mueri staă (1).

S'aă mai superat pe Vodă Michelson și Miloradovicî, căci Domnitorul a refusat să le dea 80 de pungî de bani, pentru *ostenela* lor, precum i aă mulțamit și boerii Moldovei (2).

Intrigele dintre Domnitoriă și generalii muscali ajung tot mai neimpăcate. Unii acusaă pre alții la Petersburg, că nu-și fac datoria. Lucrul ajunge acolo, că Ipsilant începe a bănuî, că Michelsohn și cu Miloradovicî sunt gata să-l dea pe mâna Turcilor și că chiar aă scris Michelsohn Turcilor la Rușciuc, la Giurgiu și la Brăila, că aă să le dea la mânaă pre beiful Ipsilante «ca pre un răsvrătitor, care aă pricinuit turburare și răsmiriță între două împărății» (3).

Nu era mijloc de scăpare pentru Ipsilante. La 25 Aprilie trâmisesese ômenii seî la Camenița, să aducaă pe dómna cu tot haremul la Iași. Se vedea că într'acolo avea de gând să plece și el la prima ocașiune. Ceea ce-l mai ținu în Bucuresci, fu primirea, în primele zile din Maiă, a unui decret împărătesc de la Petersburg, recunoscându-i dreptul de a da grade în armata pămîntescă, de la porușnic până la general, și aceste grade să fie considerate numai cu un grad mai jos decât cele rusesci. La 4 Maiă boerii adunați în Divan luară cunoscința de asemenea decret, fără însă să-și schimbe sentimentele rēcite fața cu Domnitorul.

nouveaux ordres. Je lui ai répondu que je faciliterai ici sa mission autant qu'il serait possible.

Je n'ai point encore d'avis sur le mouvement du général Marmont. Les Turcs sont partout très bien disposés pour les Français, enthousiastes de S. M. Je répons et envoie aux Pachas voisins les nouvelles de l'armée et de victoires de S. M. Les Russes et Grecs sont toujours occupés à publier sur la frontière et vers le Danube de fausses nouvelles. Il en vient beaucoup de l'Autriche.

L'officier venu à Nissa est Mr. Bigex.

Rien de nouveau en Valachie, ni sur le Danube. Le Prince Suzzo est a Sistowa.

Daignez agréer, etc.

Signé: *Mériage*.

(1) Dionisie Ecclesiachul, Tesaur de monumente, t. II, pag. 217.

(2) Dionisie Ecclesiarhul, Tesaur II, pag. 216.

(3) (Dionisie Ecclesiarhul, II, pag. 217.)

Pe când corpul Macedonic, prin Pangal și Teleman Ponianul, fiul Logof. Scarlat Manu, ginerele Logof. Dudescu, să pregătea se trecă Dunărea, să răscóle Macedonia, împărțind, în 3 Maiu 1807, proclamațiunii în acest sens, Muscalii din jurul Bucuresciului și din Bucuresci se pregătesc să mérgă spre Ismail. La 8 Maiu 1807 Michelson cu mai mulți generali plécă prin Bucuresci într'acea direcțiune, avënd în arier-gardă pre generalul Kutusof. Generalul Dolgoruki are a lua posițiune în fața Silistrei. Generalul Kamenski este designat să iea posițiune la Gradiștea în fața Brăilii. La Bucuresci, rămâne generalul Mihaï Andreioviči Miloradoviči cu câte-va alte căpeteni, dar aprópe fără oștire.

Acum situațiunea Domnitorului C. Ipsilante devenea intolerabilă. Indușmănit cu Miloradoviči la extrem, fără de apărare în contra planului, cei presupunea, că are să-l trădee la Turci, C. Ipsilante se decide a abandona posițiunea. Și mai înainte de tóte, după ce 'și pregătesce tot bagajul, la 17 Maiu 1807, ordonă pristavilor să publice în Bucuresci, că lumea să se retragă, unde o putea. Se dicea, că pe când trecea Dolgoruki în fața Silistrei, armata Vizirului a înaintat și făcëndu-și juncțiunea cu cea de la Giurgiu aú luat calea Bucurescilor și aú legat tabără lângă riul Argeș (1).

Două zile după acéstă spargere a Bucurescilor, fugind toți cei cu dare de mână la Brașov, iar cei-l-alți în munți și peșteri, C. Ipsilante, la 19 Maiu 1807, în ziua de Duminecă, iese și el din Bucuresci apucând drumul spre Focșani, pe la Afumați și Urziceni. Marți séra, la 21 Maiu sosesc la Buzău. Riul fiind revérsat, C. Ipsilante e gata să rămână în acea nópte în Buzău. Bine consiliat de ai săi, înfruntă pericolul trecerii riului înflat și Mercuri, la 22 Maiu séra sosesc în Focșanii munteni, trăgënd la isprăvnicie. Norocul lui, căci în diminéța aceleeași zile putea să fie prins la Buzău de către Nazírul Ibrahim, care din Brăila, se pare că însciințat de Miloradoviči, ca o săgétă se repeđise la Buzău, să pună mâna pe Ipsilante. Ne găsind pre acesta, Ibrahim își résbună contra Buzéului, uciđënd câte-va sute de tégoveți, jáfuind casele și luând în robie mai mulți români din oraș și din doué sate: de la Săgéta și Gălbinei. Numai 4 trăsuri cu calabalic de ale lui Ipsilante, căđură în mânilor lui Ibrahim. Bănuiala, că Rușii neamicilor lui Ipsilante îndemnaseră pre Ibrahim, ca din Brăila să iasă în calea Domnitorului la Buzău, se pare întemeiată, căci nu se póte explica înlesnirea eșirii din Brăila a oștirii turcesci printre șirurile împresurătoare ale oștirii rusesci, care sub comanda generalului Kamenski era postată acolo.

Ipsilante rămase în Focșani împreună cu ginerii săi, postelnicul Anto-

(1) Cronica greco-română de la călcăiul Istoriei Mitropoliei din Iași de Erbicénu pag. 313.

nie și hatmanul Persianu și cu boerii Varlaam și cu Petrache Retoridi, iar bagajele le trimise înainte la Iași.

La scirea, că Ipsilante a venit în Focșani, urmărit de Turci, panica se întinse în județele Bacău, Putna, Tutova și Tecuci, de se împrăștiară locuitorii și din aceste județe.

Domnitorul C. Ipsilante nu cuteză să rămână multe zile în Focșani, ci ridicându-se, se duse la Bêrlad, unde 'și stabili provisoriu reședința. Dar în realitate Turcii nu-l puteau urmări nici în Focșani, căci în acele zile tocmai se întâmplă la Constantinopole revoluțiunea în contra Sultanului Selim, căderea lui și înălțarea pe tronul turcesc a Sultanului Mustafa (18 Maiu 1807). Scirea acestui mare eveniment din Constantinopole, nu era de natură a înteți mișcările turcesci.

Intre acestea Miloradovici merge, cum am arătat mai sus, numai cu 4.000 de oșteni în contra taberii turcesci de la Obilesci, luând cu sine și pre Pangal, cu abia înființatul corp de voluntari. La 26 Maiu, Turcii au fost bătuti și isgoniti de aci, dar mai probabil, ceea ce scapa Bucurescii, de invasiunea turcesca, a fost împrejurarea revarsării Argesului.

Dupa victorie, Miloradovici se întorce la Bucuresci și prin publicațiune îndemna pre emigrați să revina în capitala țerei și în patria lor. C. Ipsilante se întorce și el de la Bêrlad la Focșani, de unde se grabesce a trimite caimacam al seii la Bucuresci pre credinciosul seii Constantin Varlaam, el ne cutezând să mergă la Bucuresci, pe cât timp acolo se afla neamicul seii Miloradovici. Doue luni de zile stete în Focșani scriind neincetat boerilor, cari emigraseră în Ardeal (1) să se întorcă în patrie, căci pericol nu mai este. Boerii nu ascultară de îndemnul Domnitorului, căci după cum scrie Fănuță (Zilot Românul), ei nu priveau cu ochi buni prelungirea domniei lui Ipsilante «pentru că Rușilor le venea cu strîmbul, în vreme când stăpinea ei țera, să domnescă grec fanariot, orînduit de Pôrta turcescă; țerei iarăși îi cădea forțe cu greu să fie suptă de doue părți: și de oștirile rusesci și de domn cu Grecii și cei-l-alți ai lui, în vreme ce stăpînirea era acum rusescă (2).»

Codul LIV din archiva statului constată lipsa de administrațiune românescă în Bucuresci în tot cursul lunelor Maiu și Iunie, ba și mai peste

(1) In trei Iunie 1807, a venit în Brașov al doilea vistier Costache Xantopol, trimis inadins de Ipsilante încă de la Bêrlad cu pitac special către mitropolit și scrisore către Archierei și boeri anunțându-le vestea îmbucurătoare, că afacerile patriei au luat o față mai bună și-i îndemna să vină cu toții la Bucuresci, unde peste câte-va zile va veni și el însuși.

(Istoria Metrop. Iași, pag. 514.)

(2) (Fănuță (Zilot Românul), 86.

totă luna Iulie, căci nu se mai găsesec trecute în această condică nici un document de administrațiune internă decât cu începere de la 31 Iulie.

*

Generalul Michelson de la Ismail, veni la Focșani, unde se întâlnește cu C. Ipsilante (1). Acolo se explicară între ei asupra neînțelegerilor anterioare, se împăcară și împreună merseră la Bucuresci (2).

Codul LIV din archiva statului cuprinde primul decret după întreruperea de la 9 Mai, cu data de 31 Iulie 1807. Acest decret stabilește nartul de vânzare a obiectelor de îndestulare publică. Nartul e făcut de Ștefan Văcărescu, marele Vornic, de Isac Ralet, mare logofet, și de Dumitrache Racoviță, fost mare Logofet. La 1 August, Constantin Ipsilante purtând încă titlul de Domn al Moldovei și Valachiei, reorganizează personalul justiției, după reîntorcerea a o parte din boerime în Bucuresci (3).

Ca să-și refacă ceva prestigiu, îndată după sosirea sa în Bucuresci, C. Ipsilante împrăstie prin omeni să știe că Alexandru I al Rusiei l'a așezat rege al Basarabiei, Moldovei, Valachiei, ba și al Serbiei și că fiul său Beizadea Alecu are să se cunune cu sora Impăratului rusesc.

Și pe când cu asemenea sciri linguşia amorul propriu național, Muscalii aşteptau numai ocaziunea proprie, ca să pună sfârşit și domniei lui din Muntenia. Deacă această întârziare, e de crezut că contribuie împrejurările războiului cu Napoleon.

CAP.

Napoleon. Rusia. Turcia și Principatele.

Să aruncăm acum o ochire retrospectivă asupra actelor diplomatice cu referință la țările noastre.

Talleyrand primi propunerile lui Alex. Moruzi, ca el să ridice trupe din Principate în favoarea cauzei Turciei (4).

Moruzi se înțelege acum cu Pasvantoglu și cu Mustafa Baraictar, pen-

(1) Greșese Fotino scriind, că Michelson s'a întors la Focșani pe la începutul lui August. (T, II, pag. 238). La 26 Iulie 1807 Michelson a venit de la Focșani la Bucuresci. (Ist. Metr. Iași, 514.)

(2) Constantin Ipsilante intră în Bucuresci la 27 Iulie 1807, Sâmbătă, pe la orele 4 din noapte, și a găzduit în casa răposatului Scarlat Ghica. (Vezi pag. 515 de la cronica greco-română din Ist. Metrop. Iași.)

(3) Cod. LIV, fila 51.

(4) Hurm. p. 377, Tomul până aci citat.

tru o acțiune comună a lui Talleyrand, propune încă Turciei, ca să 'și concentreze toate puterile în Marea Neagră. Acest plan era mai mult folositor, după semne, lui Napoleon, decât Turciei, căci obliga pre Muscali să și distragă oștirii de la fruntaria despre Prusia, spre a-le duce să apere Crimeea, dar lăsa Principatele neapărate.

În 17 Ianuarie 1807 Generalul Sebastiani anunță lui Napoleon, că armata turcă de la Dunăre «*fait une bonne contenance*» și că Pașii din Vidin, Rusciuk și Ismail «*ont dû entrer en Valachie et prendront l'offensive contre l'armée russe.*» Sebastiani propune, ca Impăratul să-și combine mișcărilor armatei sale cu mișcarea armatei turcesci.

Acastă armată turcă, după cifrele oficiale ale Porței, putea să fie la 386,590 ómeni (1).

Darea de sémă francesă despre intrarea Muscalilor în Bucuresci, justifică deșertarea acestui oraș de Turci, pe aceea, că nu se găsea în el decât foarte puțin oșteni, dar că fruntea de apărare și de atac rămâne la Giurgiu. Napoleon, la finea lui Ianuarie 1807, promitea să trimită și el din Dalmația la Vidin și la Dunăre vr'o 25.000 de oșteni, «*si on était assuré des subsistances et s'il y avait sur ce point une bonne armée turque; mais cette opération ne pourrait se faire que sur la demande de la Porte et après avoir conclu un traité formel.*»

*

Operațiunile bellice, în Februarie și Martie, se mărginesc la defensivă, orî la harțe mici de ante-posturi (2) căci iarna era foarte grea. «*Quant aux dispositions hostiles des armées, la saison très rigoureuse qui règne, oblige les Turcs à rester à la défense*» (3).

În cursul iernei, Al. Suțu, care lucra din răspuțeri, în înțelegere cu generalul Sebastiani, nu numai că contribuise activ la reorganizarea oștirii turcesci, dar încă, prin apeluri către Români, cercă a-i invita «à concourir de tous ses moyens pour approvisionner les villes Turques des bords de Danube.» (4)

(1) Hurm. pag. 381.

(2) Veđi Hurm. pag. 388, Doc. DXXVII din 9 Februarie 1807.

(3) Hurm. pag. 382 Doc. DXXVII.

(4) *Bulletin.*—*Bucarest, 4 février 1807.*— Les Souzzos mettent le tout en feu et en flammes et organisent avec des ingénieurs français les dispositions de Mustapha Baïractor, qui est nommé le Généralissime de l'armée turque avec des pleins pouvoirs. Ce dernier a demandé de l'argent, et des munitions et se charge des affaires. Sa nomination à la tête de l'armée a aigri tous les Ayans et Gouverneurs des alentours et causé une telle jalousie,

*

O scire de mare senzațiune se răspândi în 4 Februarie stil nou, în Europa: mórtea lui Pasvan-Oglou. Vidinul îndată fu serios amenințat de mișcarea lui Cerni-George. În adevăr, murind acest straniu rebel, o parte din Delii săi se retraseră din Vidin și intrară în serviciul lui Mustafa-Bairaktar din Rusciuc. Locuitorii din Vidin erau îngroziți și gata de a se supune la atacul Sêrbilor, dar Rusteni Aga, care, amic al lui Pasvantoglu, pune mâna pe cetate, după mórtea marelui rebel, se hotărî s'o apere.

Scirile despre tóte aceste evenimente veniaũ în Europa prin consulul englez din Constantinopole.

În Februarie este obligat a se ridica din Bucuresci comisarul frances (consul) Lamarre. Acesta lasă supușii francesi sub protecțiunea Austriei, care îi primesce, dar Michelson protestă și cere ca, orî Francesiul din țerile Române să jure credință Rusiei, orî să părăsescă țerile în termen de 15 zile (1).

În Hurmuzachi avem scirea reintegrării de Turcia în domnia Munteniei a lui Alex. Suțu. Acéstă scire e comunicată de General Sebastiani lui Napoleon. Talleyrand e mulțămit de scire, în 13 Februarie 1807 stil nou (2).

Acéstă numire nu e publicată, negreșit, la Bucuresci, unde se aflaũ Rușii și domnul Ipsilante (3).

qui nous fait espérer, que ce Mustapha-Bairactar sera bientôt la victime et la proie des factionnaires.

Quant aux dispositions hostiles des armées, la saison très-rigoureuse qui règne, oblige les Turcs à rester à la défensive; il y a toujours quelques affaires d'avant-postes. Hier, l'on a conduit encore quelques prisonniers turcs et quelques soldats russes blessés. Le Général Michelson attend à tout moment un renfort en troupes.

Le Prince Souzzo a trouvé le moyen à faire passer des circulaires dans la Valachie, datées du quartier général de l'armée ottomane à Roustchuck, adressées au peuple valaque, pour l'inviter à concourir de tous ses moyens pour approvisionner les villes turques des bords du Danube. Il les invite même à ne pas reconnaître le Prince Ipsilante comme Hospodar légitime, mais bien de prêter foi aux ordres qu'il serait dans le cas de leur adresser du quartier général de Rustchuck. C'est un véritable galimatias que l'histoire de tous ces Princes dans ce moment. En attendant, les Russes ont pris des mesures pour intercepter toute corespondance de Souzzo.

(1) Hurm. pag. 383 și 384.

(2) Hurm. Doc. XXVIII p. 384.

(3) Singur la Craiova, unde, în Februarie 1807, încă nu erau Ruși se pare că, sub protecțiunea Pașei de Vidin, era așteptat un Caimacanul a noului Domn Al. Suțu. (Hurm. pag. 390. Doc. No. DXXXVI)

Intr'o scrisóre a lui Lamare vice-consul la Varna, către Talleyrand, despre mișcările Rușilor la Dunăre, din 16 Februarie 1807, țice, că Principele Suțu a sosit la Varna de

În 28 Ianuarie 1807 st. n. Talleyrand, într'un raport către Napoleon recapitulă scirile ce deja a dat, la timp despre intrarea Rușilor în Principate, despre asediarea și luarea Hotinului și Benderului, apoi adaugă, că Pôrta otomană avea de mult timp certitudinea, că era trădată de Principele Ipsilante domnul Valahiei și că Principele Moldovei nu'i inspiră o încredere deplină. Amintesc apoi cum Pôrta a întocmit pre acești domni, după dreptul său necontestabil de suveranitate și cum; din această cauză Italinski declară că va părăsi Constantinopolea. Mai departe Talleyrand narăză cele urmate și care le am adus deja și noi, după cum se pôte vedea în actul din notă (1).

---

câte-va zile și că el «a envoyé son Spathar à Craiova dans la petite Valachie, pour réunir autour de lui les Boyards fidèles et armer les habitants. On croit qu'il ne restera pas un boyard après d'Ipsilante. (Hurm. p. 394.) Acest Caimacam avea să fie George Sutzo, unchiul lui Alex. Sutzo.

(1) Tout ce qui est sacré parmi les hommes a été foulé aux pieds. Le sang humain coulait pendant que l'envoyé de Russie, dont la présence seule devait être la preuve et le garant de la continuation de l'état de paix, était encore à Constantinople et ne cessait d'y donner des assurances de l'amitié de Son Souverain pour S. H. La Porte n'a su qu'elle était attaquée elle n'a appris que ses provinces étaient envahies que par le manifeste du général Michelson que j'ai l'honneur de mettre sous les yeux de V. M.; et, ce qui est aussi révoltant que bizarre, au moment où la Porte recevait ce manifeste, l'envoyé de Russie, protestant qu'il n'avait reçu aucune instruction de sa Cour et qu'il ne croyait pas à la guerre paraissait désavouer les proclamations des généraux et révoquer en doute l'entrée des armées russes sur le territoire ottoman.

A quel sort l'Europe serait-elle réservée, si ses destins pouvaient dépendre des caprices d'un cabinet qui change sans cesse, que différentes factions divisent, et qui, ne suivant que ses passions, semble ou ignorer ou méconnaître les sentiments, les procédés, les devoirs qui entretiennent la civilisation parmi les hommes.

La Porte Ottomane avait depuis longtemps la certitude qu'elle était trahie par le Prince Ipsilante, Hospodar de Valachie. Le Prince Moruzzi, Hospodar de Moldavie, ne lui inspirait plus une entière confiance. Usant de son droit incontestable de souveraineté, elle les déposa l'un et l'autre, et les remplaça par les Princes Suzzo et Callimaki. Cette mesure déplut à la Russie. Son envoyé déclara (le 29 Septembre) qu'il quitterait Constantinople, si les Hospodars destitués n'étaient pas rétablis. A cette époque, une inconcevable guerre paraissait sur le point d'éclater entre la France et la Prusse. Étonnée de voir en mesintelligence les deux Puissances les plus intéressées à sa conservation, la Porte sentit quel avantage leur désunion donnerait à son ennemi naturel. Un amiral anglais parut (le 12 Octobre) avec une escadre et signifia que l'Angleterre ferait cause commune avec les Russes, si les anciens Hospodars n'étaient pas rétablis. La Porte céda à la nécessité et conjura

Situațiunea la începutul lui Martie 1807 deveni mai rea. In o scrisóre

l'orage dont elle était menacée, en remettant en place (le 15 Octobre) les Hospodans qu'elle venait de déclarer traîtres et en déposant les hommes de son choix. La Russie devait être satisfaite; l'Angleterre le fut au-delà de ses espérances. La Porte avais cru et dut croire que, pour prix de sa condescendance, elle conserverait la paix qu'elle avait si chèrement, si douloureusement achetée. Mais la nouvelle de la guerre déclarée par la Prusse et des premières hostilités commises ne tarda point à arriver à St. Pétersbourg (Vers le 25 ou 26 Octobre). La Cour de Russie s'applaudit intérieurement d'une guerre qui mettait aux prises deux alliés contre lesquels elle nourrissait en secret un égal ressentiment, deux Puissances qui devaient être constamment d'accord pour s'opposer à ses projets contre l'Empire Ottoman. Dès lors, elle ne garda plus aucune mesure. Elle expédia au général Michelson l'ordre d'entrer en Moldavie et dévora en espérance une proie qu'elle convoitait depuis tant d'années, et que l'union de la France et de la Prusse l'avaient jusques là forcée de respecter. Heureusement pour la Turquie, la guerre de Prusse n'a duré qu'un moment, et l'armée française arrivant sur la Vistule lorsque les troupes russes se concentraient sur le Dniester, les a forcés de rétrograder et d'accourir pour défendre leurs frontières menacées. La Porte Ottomane a senti son espoir renaître. Elle a sondé dans toute sa profondeur l'abîme que sa condescendance avait creusé sous ses pas. Elle a reconnu qu'un miracle l'avait sauvée, et toute la Turquie a couru aux armes pour être désormais l'inséparable alliée de la France, sans le secours de laquelle elle était en danger de périr.

Le 29 Décembre, l'Ambassadeur russe a quitté Constantinople, avec toutes les personnes attachées à sa légation, avec tous les négociants russes et même avec les négociants grecs qui étaient à Constantinople sous la protection de la Russie. Tous ont été respectés, tous ont pu se retirer librement, tandis que les Russes emmenaient prisonnier en Russie le Consul de V. M. à Jassy, quoiqu'ils lui eussent donné des passeports pour se retirer par l'Autriche.

Le 30, la déclaration de guerre de la Porte a été proclamée à Constantinople. Les marques du Commandement suprême, l'Epée et la Pelisse, ont été envoyées au G. Vizir. Le cri de guerre a retenti dans toutes les mosquées. Tous les Ottomans se sont montrés unanimement convaincus que la voie des armes est la seule qui leur reste pour préserver leur Empire de l'ambition de ses ennemis.

Peu de nations ont mis dans la poursuite de leurs desseins autant d'artifice et de constance que la Russie. La ruse et la violence qu'elle a tour à tour employées pendant 60 ans contre la Pologne, sont encore les armes dont elle se sert contre l'Empire Ottoman. Abusant de l'influence que, depuis les dernières guerres, elle avait acquise sur la Moldavie et la Valachie, elle a, du sein de ces provinces, soufflé partout l'esprit de sédition et de révolte. Elle a encouragé les Serviens rebelles à la révolte.

.....

a lui Gustav Cogny către Talleyrand, din Rusciuc, 1 Martie 1807 st. n. (acesta trimis de Sebastiani pe lângă Mustafa-Paşa, ca să dea informaţiuni de situaţia lucrurilor, scrie, că în aproape toate întâlnirile ce au avut Ruşii cu Turcii aceştia avură «des avantages marqués. Aussi des 15.000 Russes qui passèrent le Dniester, on ne croit pas qu'il en reste 10.000. Ils viennent de se retrancher dans Bucarest. Ils sont desespérés et ont déjà demandé une trêve à Mustapha, que celui-ci a constamment refusée» (1).

La 15 Martie 1807 stil n. Mériage scrie din Vidin, că Molla Aga, înlocuitorul lui Pasvantoglu, a pătruns deja în Oltenia şi că Mustafa peste câte-va zile va apuca calea spre Bucuresci şi că «toute la rive gauche du Danube est occupée par le Seraskier, par les troupes de l'Ayan de Slistrie et celle d'Ismail.

Je puis vous garantir que les Russes, à moins de moyens très-considérables ne pourront se maintenir sur la frontière» (2).

Molla Aga, într'acestea, numai cu 600 oşteni călărime, primi ordin să instaleze la Craiova pe Caimacamul lui Alex. Sutzo, pe George Sutzo.

Acest Caimacam avea misiune «de réunir les boyards et les habitants qui avaient fui et de se faire un parti.» (Hurm. pag. 397.)

Rolul acesta i se părea cu atât mai lesne, că «deja la zizanie règne parmi les Valaques inquiets du retour des Turcs, et conséquemment il y a une division marquée entre les boyards et Ipsilante et Michelson.»

Ce-va mai târziu, la 14 Martie (stil nou) 1807, Lamare scrie lui Talleyrand, dându-i noua informaţiune despre mutarea lui Alex. Suţu din Rusciuc, despre noua ciocnire, lângă Ismail, între Ruşi şi Turci. Ruşii bătuţi acolo pretindeau că nu Turcii îi bătuseră, ci Francesii deghizaţi ca Turci. Intrarea corăbilor celor noue Engleze în canalul de Constantinopole, spariase pre Turci. Sebastiani potoleşte spaima lor. (3)

On ne peut pas supposer que la Russie s'aveugle elle même au point de renoncer à tous les bienfaits de la paix, en refusant de prendre le seul engagement que V. M. veuille exiger d'elle, celui de s'abstenir désormais des entreprises qu'elle a faites depuis trente ans et qu'elle poursuit ou renouvelle en ce moment sur les États qui l'avoisinent au Midi, et de reconnaître l'indépendance et l'intégrité de l'Empire Ottoman qui importent si essentiellement à la politique de la France et au repos du monde. (Hurm. p. 386).

Varsovie, le 28 Janvier 1807.

Signé: Ch. Maur. Talleyrand, Prince de Bénévent.

(1) Hurm. p. 394.

(2) Hurm. p. 394 şi 395.

(3) Lamare către Talleyrand, despre cele ce se petrec la Rusciuc şi despre nouile operaţiuni militare.

Oastea rusescă se ține adăpostită dincóce de Argeș, dar, dice Mériage, din Vidin, la 9 Maiü, 1807 st. n., este probabil că nu va întârția această oștire neamică să se replieze dincolo de Seret și de Prut (397).

*

Rustchuk, le 14 Mars, 1807.

Monseigneur,

Le Prince Suzzo est parti d'ici le 5 du présent mois et s'est rendu à Sistowa, pour pouvoir correspondre plus aisément par Zimnizza avec son officier principal (Spathar) qu'il a envoyé à Craiova, comme j'ai eu l'honneur de l'annoncer à V. E. par ma lettre précédente.

Sachant bien qu'il serait fort agréable à Mustapha-Pacha de communiquer le plus tôt possible avec nos avant-postes, et lui-même m'ayant dit, il y a quelques jours, qu'il était à peu près sûr que nous étions à Chokzin, ce dont je doute cependant en mon particulier) je me suis déterminé à adresser par duplicata une lettre au général, quel qu'il soit, qui commande la colonne de l'armée française la plus avancée vers les provinces turques. Je l'informe succinctement de ce qui s'est fait ici, lui propose de correspondre, s'il le juge à propos, soit avec moi, soit avec Mustapha-Pacha, et lui indique pour cela deux voies qui me paraissent également sûres, l'une par Widin, où se trouve M. Mériage, et l'autre, qui serait beaucoup plus courte, par Craiova, où se trouve le Spathar du Prince Suzzo. C'est par cette dernière voie que j'ai tenté de faire passer ma double lettre.

Nous avons appris ici le 1-er Mars qu'une nouvelle action venait d'avoir lieu, à 10 lieues environ d'Ismaïl, entre Peclivan-Aga et les Russes. L'ordre avait été donné par Péclivan de ne point faire de prisonniers. Résultat, 1800 hommes d'infanterie tués aux Russes, prise de canons, 3 de 4 caisses de munitions et de 95 chevaux. Le reste des Russes se sont retiré à Bender. Les Russes prétendent, me dit-on, que ce sont des Français déguisés en Turcs qui les battent de la sorte. Ce propos réjouit fort nos bons Musulmans.

Nouvelle du 1-er Mars: Entrée de 9 vaisseaux anglais dans le Canal Constantinople. Je rassure les Turcs autant que je le puis, en leur disant que, n'ayant point de troupes de débarquement, tout le mal que peuvent faire ces neuf vaisseaux, c'est de détruire peut-être quelques bicoques à la pointe du Sérail; qu'ils ne peuvent jamais causer autant de détriment qu'en cause un incendie ordinaire, et qu'au reste, on peut s'en rapporter pour les chasser du Canal et garantir l'Arsenal, aux conseils et à l'expérience du Général Sébastiani. Cela les calme beaucoup. V. E. sait sans doute beaucoup plus positivement que moi ce qui est arrivé depuis; on parle de 6 de ces vaisseaux coulés à fond.

Le Prince Suzzo m'a donné le 2 Mars la nouvelle suivante:

Avant d'entrer en Moldavie, les Russes, pour s'assurer de la fidélité, ou du moins de la neutralité des Tartares en Bessarabie, avaient pris et emmené avec eux comme otages une trentaine de Chefs du pays. Ces Chefs, ayant trouvé le moyen de s'échapper et de retourner chez eux, ont

Vodă Al. Sutz, împreună Domnitor cu Ipsilante, caută să intre în țară. La 4 Maiu stil nou, el pleacă cu 3.000 de Turci, dați de Mustafa din Rusciuc, spre Sistov, cu gând să treacă la Zimnicea, ținându-se în relații cu Molla Aga și cu trimisul frances Mériage. Al. Sutz reușește a bate câte-va anteposturi rusești de pe țărmul stîng al Dunărei. «*Il s'est établi dans le district de Valachie qu'il a conquise*» scrie Sebastiani către Talleyrand în 10 Martie 1807 (st. n.) Ambasadorul frances nu mai puțin exprima dorința, ca o armată francesă să vie la Vidin să-și unească lucrarea cu a Turcilor, acésta fiind și dorința Sultanului (1).

În contra lui A. Sutz și a Turcilor din Oltenia, am vădut cum, la începutul lui Maiu 1807, Ipsilante isbuti să trimită ceva oștire, care se purtă minunat.

Însuccesele Rușilor încurajază negreșit mica partidă a boerilor nerușofili. Mai ales după ce antegarda lui Molla aga ocupă Oltenia, se observă o mișcare destul de vie în sens opus lui Ipsilante și Muscalilor. Deja în 1 Martie 1807 (st. n.) într'o scrisóre din Giurgiu, în care se dădea sémă de perderile Rușilor la Ismail (unde din 4.000 fuseseră reduși la 2.000 de Pécivan Aga Aianul Silistrei) și de alte perderi de la Sistov, corespondentele anonim adaogă a dice, că: «*dans la partie de cette Principauté (Valachie) où les Russes sont encore, on remarque une extrême discussion entre eux et les Boyards. Leur parti s'affaiblit avec leurs forces*» (2).

*

Situațiunea putea să devină și mai rea, căci se aștepta sosirea în Crimeea a unei armate turcesci, sub comanda lui Iusuf Pașa, ajutat de o divisiune de Persani în Georgia (3).

Asemenea faptă obligă pe Muscali, ca să se replezie neîntârziat spre Nord unde era Napoleon și spre Crim.

De asemenea situațiune se felicita Napoleon, încă la finele lui Februarie 1807 (3 Mai). Al. Suțu, orî cât Moruzi căută a-l săpa lângă Napoleon, era

aussitôt excité leurs subordonnés à se joindre aux Turcs. Ainsi, environ 20.000 de cet Tartares, tant infanterie que cavalerie, très courageux et très bien armés, viennent ou sont même déjà venus se joindre à Pécivan-Aga. Ce renfort inattendu ne me paraît pas une chose indifférente pour les intérêts de la Porte.

(1) Hurm. pag. 399.

(2) Hurm. pag. 395.

(3) Hurm, 395.

stăpân în Oltenia, deși Moruzi era bine protejat de Generalul Andreossi, care străruia pentru el pe lângă Impăr. Napoleon, lucru ce supăra pe Sebastiani (1).

Situațiunea rea mai sus arătată a Rușilor în Valahia ne explică curioasa notă, care încă în 26 Februarie 1807, Budberg, ministrul din afară al Rusiei, o adresează către Marele Vizir.

Rusia se miră, naiva, că Turcia i-a declarat războiul!... De altminterlea Budberg știind răoia stare a oștirii rusești în Principate și aceea a împăratului Alexandru față cu Napoleon, *moderază* mult pretențiunile cu care ar primi Rusia a se face pace și să iasă oștirile din țară.

Pe când, pe la începutul lui Februarie 1807, Amiralul englez Ducwort, apărând cu flota în Dardanele, impunea Turciei în favoarea Rusiei condițiunile știute (2), Rusia spera mult.

Acum însă Budberg era mult mai moderat (3).

(1) Hurm. p. 396.

(2) Voici ces propositions:

a) — Les châteaux des Dardanelles seront remis au pouvoir des Anglais.
b) — Quinze vaisseaux de guerre chargés de munitions navales seront conduits à Malte.

c) — La porte déclarera la guerre à la France et renverra son Ambassadeur.

d) — *La Moldavie et la Valachie resteront à la Russie; la place d'Ismaïl et les autres places du Danube seront mises au pouvoir de cette Puissance.*

(3) Budberg către Marele Vizir, despre motivele intrării trupelor rusești în Moldova, și despre condițiunile cu cari pacea s'ar putea încheia.

St. Pétersbourg, le 26 Févr. 1807.

J'ai l'honneur de vous dire que nous venons d'apprendre que la S. P. nous a déclaré la guerre. Autant que dans le manque de relations directes avec Constantinople nous en pouvons juger, c'est du prétexte de l'entrée des troupes de S. M. I. en Moldavie et en Valachie, que nos ennemis communs se sont prévalus, pour vous entraîner définitivement dans cet abîme, que leur politique astucieuse vous préparait depuis si longtemps. Mais vous semblez oublier que cette mesure n'a été que le résultat nécessaire du peu d'égards que vous avez eu pour nos traités, en destituant les Hospodars, en gênant notre commerce, en élevant des difficultés au libre passage de nos bâtiments par le Canal.

D'autant plus que vous vous êtes obligés par tous nos traités à ne point introduire de vos troupes dans les Principautés, hors le nombre nécessaire pour la Garnison des places fortes.

S. M. I. serait prête à se relâcher sur tel objet secondaire qui pourrait

Indemnat, de sigur, de către Ruși, Ipsilante se vede obligat a interveni și el la Pórtă pentru pace cu Muscali. (1)

vous intéresser; mais elle ne saurait se dispenser d'insister avec la plus grande énergie sur le droit du passage par le Bosphore, ainsi que sur le maintien des privilèges accordés aux provinces de Moldavie et de Valachie, car ses intérêts immédiats, comme sa dignité y sont également attachés. Dès que ces deux points principaux seront en règle et que vous nous aurez donné des sûretés suffisantes pour l'avenir, ce sera avec la joie la plus pure que S. M. I. s'empressera de rétablir dans toute leur force les relations d'amitié et de bonne harmonie, qui ont si longtemp subsisté entre les deux Etats et qui sont d'autant plus analogues à leurs véritables intérêts que la Russie et l'Empire ottoman n'ont rien à ambitionner l'un de l'autre.

Je suis etc.

Signé: Andrei de Budberg, Ministre des Affaires Etrangères.

(1) Traducțiunea scrisorei primită de S. Pórtă de la Ipsilante, prin curierul german, cu privire la cele petrecute înainte de resbel, și la condițiunile cu cari Rusia ar fi dispusă să facă pace.

Constantinople, le 20 Mars, 1807.

Ainsi que j'avais, il y a déjà quelque temps, pris la respectueuse liberté d'exposer et d'expliquer à la S. P. par ma très-humble dépêche, écrite d'après la connaissance que j'avais acquise de la chose, l'Empereur de Russie avait formé le vœu et l'engagement positif de maintenir et de consolider la paix, l'amitié et l'heureuse harmonie qui unissaient sa Cour et la S. P.; en faisant entrer ses troupes dans les Principautés de Valachie et de Moldavie, il ne se proposait, ni invasion du territoire ottoman, ni occupation ou prise de possession du pays et d'Etats. Son plus haut désir, son unique intention avait été d'éloigner la S. P. des principes contraires à l'intérêt général, de la ramener à l'adoption du seul système convenable à sa propre politique et à celle des Cours de l'Europe. Tel était le rapport explicatif, que le strict devoir de ma servitude me commandait de mettre sous les yeux de la S. P.

Après m'en être ainsi acquitté, je m'étais permis d'attendre et d'espérer que tous les articles seraient discutés et amiablement arrangés avec l'Envoyé de Russie, résident à la Porte de félicité, en conformité des instructions et éclaircissements qui lui avaient été itérativement envoyés; que la discordance qui avait paru s'élever quant à l'extérieur seulement, serait bientôt convertie en un parfait accord, et que ceux qui, sous les dehors de la bienveillance, cachent la malveillance la plus prononcée, resteraient frustrés du fruit de leur perversité.

Mais ayant au contraire appris que le dit Ministre de Russie s'était retiré de la S. P., j'ai dû en inférer, que les paquets contenant les instructions et éclaircissements sus-mentionnés n'étaient point parvenus à ce Ministre à l'époque de sa retraite, et que, s'ils sont arrivés postérieure-

Ca să îndemne pre Români la rescólă contra Turcilor, se face între anii 1800—1810, în scris și în tipar, o adevărată propagandă națională, ba chiar *daco-română*. Grecii plătiți de Muscali desmormîntău amintirea ăilelor de glorie ale Românilor. Aștia Ieromonachul Neofit tipărea «Vestitele vitejii ale lui Mihai Vodă, în 1806, la Veneția, carte ce de sigur circulă din mână în mână în Principate, încă înainte de ce (la 1837) să o fie tradus Teodor E. Eliat și tipărit «cu cheltuiala și cu îndemnarea unor iubitori de înmulțirea cărților în limba românescă.» Deja Macarie scrisese o simplă gramatică românescă, datând'o din *Dacia* pe când el o scrisese în Iași.

Numele de «*Dacia*» nume dulce, scump deșteptatei conștiinței românesce, servi un moment Muscalilor pentru a exalta simțirile române. Ei credeau că mai apoi vor sei să facă pre Români a uita acest scurt apelativ.

S'aū înșelat.

*

Trupele rusesce, care înconjuraseră Ismailul mergeau rău. La începutul lui Maiū vēdurăm ducēdu-se acolo însuși Michelson.

Bucurescii rămân amenințați de Turci. Ce-i folosia lui Ipsilante manifestul lui Pangal către Greci, chiamându-și în 3 Maiū 1807 la rebeliune? (1) Ce-i folosia decretul Impăratului rusc, citit în Divan la Bucuresci, în 4

ment à la résidence Impériale, il ne s'y sera trouvé personne autorisé à les recevoir et à donner connaissance de leur contenu à la S. P.

Je me vois donc de nouveau appelé, par le même devoir sacré de ma servitude, à rendre compte à la S. P. de tout ce dont j'ai pu acquérir une pleine certitude; et je m'empresse encore de lui représenter que la Cour de Russie, voulant et désirant évidemment le raffermissement de la paix et de l'amitié, le Général Michelson, commandant les troupes russes qui sont actuellement en Valachie et en Moldavie, est revêtu de pleins pouvoirs absolus de son Empereur pour traiter et aplanir les points en contestation; que, si la S. P. partageant le même désir de rapprochement et de conciliation des parties, se hâtait d'envoyer en Valachie un plénipotentiaire, le renouvellement de la bonne intelligence entre les deux Cours serait très-facilement conduit à définition, et que, d'après ce que j'ai su des bases préliminaires de ces conférences, elles consistent en ces quatre articles:

Art. 1. — Confirmer l'alliance conclue entre la S. P. et la Russie, et renouveler l'alliance avec l'Angleterre.

Art. 2. — Ne mettre aucun empêchement au passage par le Canal de la résidence Impériale des vaisseaux de la Russie, de ses munitions de guerre et de ses troupes.

Art. 3. — Observer et mettre en exécution toutes les conventions, tous les engagements relatifs aux Principautés de Valachie et de Moldavie.

(1) Veți Istoria Metropolei din Iași pag. 363.

Maiū 1807, prin care Rusia recunósce lui Ipsilante Vodă dreptul de a face óste și de a da grade, de la porucic la General, și aceste grade să-și aibă puterea lor, deși cu un grad mai jos decât cele ale Rusiei? Ipsilante simți că nu mai póte a se menține în Bucurescī, mai ales după ce află că Rusia cerea pace de la Napoleon. Despre condițiunile în cari Rusia cerea pace se pot culege informațiuni în scrisórea ce Napoleon trámise la finea lui Martie (3 Febr. st. n.) 1807, către Sultanul (1).

Acum urmă fuga din noă a lui C. Ipsilante de la Bucurescī (19 Maiū 1807) de care mai sus ne-am ocupat.

Zilot Românul nu explică bine fuga acésta a lui Ipsilante (2). Aron Florian o atribue acéstă fugă la necesitatea în care se vėdu Michelson să ducă o parte din óstea de la Bucurescī la Ismail (3) Laurian đice, că «în luna Maiū venind scirea că Turcii trec Dunărea la Obilescī, Miloradovicī plecă din Bucurescī în contra lor, iar Const. Ipsilante cu senatul (Divanul) se duse la Focșanī (19 Maiū) și de acolo la Bėrlad.

Cron. greco-română aruncă asupra lui Ipsilante tot blăstemul sėu, că cu pitacul sėu a sdrobot tot Bucuresciul, în 17 Maiū (pag. 543) și a sácă-tuit tótă Valahia. Numai 9 đile după pitacul de la 17 Maiū. Miloradovicī se

(1) Estras dintr'o scrisórea a lui Napoleon către Sultan, relativă la condițiunile cu cari Francia ar fi voit să facă pace.

Ostérode, le 3 Avril, 1807.

Je suis à 80 lieues en avant de Varsovie, et je vais profiter de 15 jours de repos, que je donne à mon armée, pour me rendre à Varsovie et y recevoir ton Ambassadeur. Je sens les besoins que tu as de canonniers et de troupes. J'en avais offert à ton Ambassadeur. Il n'en a pas voulu, dans la crainte d'alarmer le délicatesse des Musulmans.

Confie-moi tous tes besoins. Je suis assez puissant et assez intéressé à tes succès, tant par amitié que par politique, pour n'avoir rien à te refuser.

Ici, on m'a proposé la paix. On m'accordait tous les avantages que je pouvais désirer, mais on voulait que je ratifiasse l'état de choses établi entre la Porte et la Russie par le traité de Sistow, et je m'y suis refusé. J'ai répondu qu'il fallait qu'une indépendance absolue fût assurée à la Porte, et que tous les traités qui lui avaient été arrachés pendant que la France sommeillait, fussent révoqués.

Sur ce je prie Dieu, etc.

Ecrit en mon Camp Impérial d'Ostérode, 3 Avril, 1807.

Ton très-cher et parfait ami,

Signé: *Napoléon.*

(2) Veđi pag. 86.

(3) Pag. 179 a Manualuluī de Istor Princip. României, 8° Bucurescī, 1839.)

bătu, după cum vedurăm cu Turcii la Obilescî, avînd pe lângă óstea sa și ceta lui Pangal. În urma acestei harțe, Miloradovicî publică îndemnuri către fugari, să revină toți în Bucurescî, precum am arătat îndărăt.

De puțin folos era acéstă isbîndă, în pređioa marilor evenimente de la Nordul și centrul Europei. Acolo bătălia de la Friedland, din 14 Iunie st. n., lăsase pe Ruși sdrobiți. 30.000 de Muscali fuseseră uciși, răniți sêu prinși și restul armatei fugi în cea mai mare desordine, lăsînd liberă calea lui Napoleon să intre la Tilsit. Silit fu împăratul Alexandru a mijloci pentru pace. La 22 Iunie se subscrie armistițiul dela Tilsit. Napoleon se stabilise acolo și împăratul Rusiei se îndreptă spre Tilsit, trimițînd scire, că e gata să deșerte Principatele și să abandone insulele Ionice (1).

Napoleon urmăresce totuși planul sêu de alianță cu Rusia. Alexandru insinuiază, că e de trebuință o întrevedere între ambii monarchii. Acéstă întrevedere se petrecu la 25 Iunie, într'un pavilion ridicat anume în mijlocul apei Niemen (2).

Scirea ce în acea zi primi Napoleon despre căderea Sultanului Selim, convinse pre Eroul frances, că nu era nimic de așteptat de la Turci și decî își propuse să negocieze cu Rusia, sacrificîndu-î integritatea imperiului otoman numai ca s'o cîștige pre Rusia în contra Angliei.

În negociațiunile urmate în Niemen, Napoleon tot lasă să se întrevadă de Ruși, că el le-ar ceda Principatele, pe cari ei le poțeau acum de un secol și în acel moment le ocupaș cu oștire. La trebuință chiar s'ar fi dat Rușilor și o parte din Bulgaria. Franța va găsi loc de întindere în jurul posesiunilor lor din Iliria, în Bosnia și Albania, orî în Epir și Grecia. Dar despre acésta era mai mult numai vorbă plăcută Impăratului Alexandru, decăt i se propuneaș concludsiuni concrete.

Albert Vandal đice, că cei doi suverani prevedeaș cuceriri ideale, dar nu însemnaș hotarele lor, nici nu le determinaș riguros valórea și întinderea. În adevăr, decăt Napoleon înclina la desmembrarea Turciei, decăt studia de pe acum mijlócele, prin cari ar putea opera acéstă spoliațiune (3), încă nu hotărîse planul: *sistema mea asupra Turciei «chancelle, scria dînsul către Talleyrand și este în momentul de a cădea; totuși nu sunt decis.»* (Correspondența 12886).»

(1) Albert Vandal, Napoleon et Alexandre I, T. I, 52.

(2) Veđi pag. 514 Ist. Mitr. Iași.

(3) În 8 Iulie, Napoleon scria lui Mirmant, comandantul armatei din Dalmația, să examineze ce folóse pot da provinciile occidentale ale Turciei, pentru o putere europeană ce le-ar posede și să-î trimită un memoriu, asupra mijlócelor de a le cuprinde. *Voyage du Duc de Raguse*, II, 389; apud Vandal I, p. 76.

Impăratul Napoleon nu se hotăra în contra Turciei, căci simția, că desființarea acesteia va crea noue dificultăți Franței, din partea Angliei mai cu seamă. Din acest punct de vedere Napoleon ținu la Niemen numai cu vorba pre Impăratul Alexandru și se despărți de el fără să fi regulat nimic, îndemnându-l să vină la Paris, ca acolo să se înțeleagă asupra sorței lumii și a Turciei în deosebi.

Impăratul Alexandru spera totuși, că și fără de Napoleon va putea pune mâna măcar pe țerile Românesce, prin negociațiuni directe cu Turcia.

De asemenea succese avea nevoie împăratul rusesc, ca să-și refacă reputațiunea înaintea Rușilor, după învingerile ce pățise de la Napoleon. Suveranul muscal spera, că Napoleon nu se va opune la această mică operațiune chirurgicală ce cugeta să facă Turciei, și care operațiune arăta Alexandru, că e proprie de a înlesni lui Napoleon definitiva desființare a Turciei (1). Ministrul lui Alexandru, Budberg, dar mai cu seamă principele Curachin, ministrul rusesc din Viena, având *adlatus* pre Lobanow, intrară la finele lunii lui Iulie, după calendarul nostru, în negociațiuni cu domnul *Talleyrand*, pe când și Impărații se vedeau șilnic în mod intim și confereașu despre toate, fără, negreșit, să conchidă la nemic, admitând une-orî între ei pe regele Prusiei, Frédéric Wilhelm. In aceste întilniri ale monarhilor se regula sôrta Europei și a lumii, seșu cel puțin se discuta despre această.

Despre Turcia, Napoleon de câte ori venia vorba, se propunea ca mediator al păcei între Rusia și Pôrta otomană. Prin intervențiunea lui Napoleon se va ajunge la un armistițiu la Dunăre, decât Napoleon în definitiv punea o condițiune neplăcută Rusiei: evacuarea Principatelor, fără ca Turcii să aibă dreptul de a le ocupa ei cu armată în urma Muscalilor. Napoleon lăsa să înțeleagă pre Alexandru, că asemenea condițiune o cere după stăruințele Turciei, dar că nu va ținea riguros la ea. Ba încă dicea, că decă Turcia nu va primi mediațiunea Franței, ori după ce o va fi primit'o, până în 3 luni de la deschiderea negociațiunilor nu se va ajunge la rezultat, atunci Napoleon împreună cu Alexandru vor împărți imperiul turcesc, lăsând să subsiste din el numai Constantinopole și Rumelia. Napoleon rezervându-și de a conduce relațiunile cu Turcia, căuta să facă din Rusia un factor al politicei sale față cu Anglia. Asemenea angajamente nu erau însă luate decât verbal. Napoleon își reserva drep-

---

(1) Veși instrucțiunile date comitelui Tolstoi, în arhivele de la Saint Petersburg; după Vandal tom. I, 80.

tul de a le tăgădui când va avea nevoie de asemenea sistem (1). După destul de lungi și îngaimate negociațiuni, tractatul fu semnat la Tilsit, în 7 Iulie și ratificat la 9. Articolul 21 stipula încetarea ostilităților între Rusia și Turcia. Art. 22 suna astfel: «Les troupes russes se retireront des provinces de Valachie et Moldavie, mais les dites provinces ne pourront être occupées par les troupes de sa Hautesse jusqu'à l'échange des ratifications du futur traité de paix définitive entre la Russie et la Porte ottomane.»

Prin art. 23 Impăratul Alexandru acceptă mediațiunea Impăratului Napoleon pentru negociațiunea păcii cu Turcia. Plenipotențiarii respectivi se vor aduna la locul ce se va hotărî, pentru începerea negociațiunilor.

Prin tractatul secret încheiat tot la Tilsit, la 7 Iulie (25 Iunie), Napoleon consimția, că deacă: «si par une suite de changements qui viennent de se faire à Constantinople, la Porte n'acceptait pas la médiation de la France, ou si, après qu'elle l'aura acceptée, il arrivait que, dans le delai de trois mois après l'ouverture des negociations, elles n'eussent pas conduit à un resultat satisfaisant, la France fera cause commune avec la Russie contre la Porte Ottomane, et les deux hautes parties contractantes s'entendront pour soustraire toutes les provinces de l'Empire Ottoman en Europe, la ville de Constantinople et la province de Roumélie exeptées, au joug et aux vexations des Turcs.»

La 30 Iunie 1807 stilul nostru, prin 2 stafete, unul frances și altul rus, pacea a fost vestită la Ismail și la cele-lalte serhaturî, ca să înceteze războiul. Imediat s'a încheiat armistițiū pe 6 luni. În favórea aceluī armistițiū C. Ipsilante s'a întors în Bucuresci la 27 Iulie 1807. La 29 Iulie 1807 aū trecut prin Bucuresci, cavalerul Serghie Laskarow, plenipotențiarul Rusiei la pertractarea păcii cu Pórtă Ottomană. 17 zile după plecarea din Bucuresci a lui Laskarow, ca să mērgă să se întâlnească în tabăra turcă cu Vizirul, Const. Ipsilante primeșce de la Laskarow o scrisóre trimisă cu expres. Nu avem cunoștință de conținutul acestei scrisori, dar se vede că i se vestea, că în urma încheerii armistițiului, Bucuresci nu mai sunt un loc de siguranță pentru Domnitorul muntean.

Joi, la 16 August, 1807, Domnitorul acesta fuge din Bucuresci, eșind pe podul de pământ și luând calea Iașilor împreună cu Dómna și copiii. În zilele următoare fuge din Bucuresci ginerele lui Ipsilante, postelnicul

---

(1) Când mai târziu i se va vorbi de asemenea promisiuni, el va răspunde: «On me répète que je ne suis plus sur *l'air de Tilsit*; je ne connais que *l'air voté*, c'est-à-dire la lettre du traité.» (Champagny à Caulaincourt, 2 Avril 1808.)

Antonie și hatmanul Persian, ducând cu ei restul bagajelor Domnitorului (1).

Ce a putut motiva fuga acésta nouă a lui C. Ipsilante, nu putem bine precisa. Mórtea lui Michelson, așteptată dintr'o ți într'alta, după 15 August (2) avea să lase pe C. Ipsilante față în față cu neamicul său Miloradovici. E posibil, că acésta perspectivă, unită cu acea a posibilității să fie trădat în mânilor Turcilor de către Miloradovici, va fi determinat pre Ipsilante a abandona iute Bucurescii. Domnitorul la plecarea vesti că merge la Focșani și lăsă Caimacamii pe marele logofet Isaac Ralet, vornicul C. Crețulescu, vornicul Constantin Bălăceanu și prea marele vornic, C. Varlaam (3).

CAP. XIV.

Hangerli și Moldovenii. Chiamarea muscalilor de Divanurile române. Correspondența cu Generalul Apraxin.

Ne-am ocupat până acum numai cu mersul evenimentelor generale și cu cele întimplate în Principate până la noua abandonare a Bucurescilor de către Const. Ipsilante.

Să urmărim acum mai de aproape și evenimentele interne cât privesc cărmuirea lor sub muscali.

După noua abandonare a Bucurescilor de către Domnitorul C. Ipsilante, începe la Bucuresci și Iași, administrațiunea țării prin boeri, însă sub conducerea supremă a comandanților armatei rusesci.

Moldova. Din istoria Moldovei administrată de către Divanul Cneziei, actele mai însemnate ce avem de semnalat, sunt acele cari se referă la intrigile boerilor pe lângă Rusia în contra lui C. Ipsilante, și a Metropolitului Veniamin (4). Aceste intrigi de sigur nu sunt în favórea Domniei lui A. Hangeri, care numit de Turci, după declararea războiului. Domn Moldovei, trimite de peste Dunăre, cu data de 29 Maiu 1807, manifestul

(1) Cronica grecescă de la călcăiul Istoriei Mitropoliei Moldovei, pune fuga din Bucuresci a lui C. Ipsilante la 17 August 1807, Vineri pe la ora 8 de dimineță. Mai exact este data noastră de 16 August 1807, căci o aflăm la fila 55, cod. LIV de la Archiva Statului.

(2) Michelson muri la 19 August 1807 și după ce corpul lui fu imbalsamat fu trimis în Rusia. (Cronica grecă. Istoria Mitropoliei Iași, pag. 515.)

(3) La 1807, August 16, Joi la șapte césuri din ți, plecând Măria Sa Constantin Vodă Ipsilante la Focșani, a lăsat Caimacamii aci pe dumné-lui vel Logofet Isaac Ralet, i Vornic Crețulescu Constantin, i Vornic Constantin Bălăceanu și Vel Vornic Constantin Varlaam și poruncile ce se daș de la dumné-lor se trec de aci înainte. (Cod. LIV fila 55.)

(4) «Domnului C. Ipsilante i se luă domnia Moldovei din mână după ce guvernă vr'o 7 luni. Boerii dăduseră plângere asupra lui pentru mai multe cauze și de aceea el apucă înainte a demisiona de bună-voie.» Fotino, II, p. 238.

către țără, ce dăm în notă, și prin care o îndeamnă să abandone pe Muscali și să se alipescă de Sultanul Mustafa, noul împărat al Turciei. Hangeri apela la Mitropoliți și Episcopi să readucă țera la datoria de supunere către Turci și promite că oștirea turcă, care îl aduce la domnie nu va face țerii nici un rău. Iacă acest act:

«Scrisoarea Domnitorului A. Gh. Hangerliu către țară, prin care-i face cunoscut că vine ca Domn și cu oștire turcă în contra oștirii rusești, ce ocupase deja Principatele Moldova și Țera Românească.»

Iă, Alexandru Gheorghie Hangerliu Voevod, cu mila lui Dumneșeu Domn Țării Moldavei. — Pré sfințite părinte Mitropolit al sfintei Mitropolii Moldaviei, chir Veniamin, iubitorilor de Dumneșeu Episcopi al sfintei Episcopii Roman chir Gherasim, și al sfintei Episcopii Hușului chir Meletie, pré cuvioșilor arhimandriți și egumeni ai sfintelor mănăstiri, și totă partea biserică ce vă aflați locuind în cuprinderea domnescei noastre țeri, cinstiți și credincioși boerii Domniei Mele, boerenași, căpitenii, mazilii și voi vorniceii și vătamanii de pe la sate, dimpreună și voi toți locuitorii, ce vă aflați cu locuința în domnesca noastră țără; vremelnicile întâmplări neșertându ne osebit a scrie către Pré sfinția-ia, către Pré sfinția-văstră și către dumnea-văstră ai noștri iubiți veliți boeri, și osebit către cei-l-alți locuitori, trimitem deschisă către toți această a noastră obștescă domnescă carte, prin care tuturor vă vestesc, că cu voia celui dintru înălțime, pré puternică împărăție, (a căria stăpânire fie vecinică și nebiruită de a purure) după a sa milostivă bună voință ni-au dat nouă Domnia țerei Moldaviei (precum de acesta veți fi înșciințați încă mai de înainte). Deosebit de obște dăm de șcire, că dinpreună cu purtătoarea de biruință împărătescă urdie purcedând și noi din Țarigrad, am sosit cu ajutorul lui Dumneșeu la Silistra, unde mulțimea oștilor din toate părțile adunându-se a ajuns la o stare nenădăjduită, pôte și încă prisosind decât trebuința cere, așisderea și alte toate câte la răsboi sunt trebuitoare se află gata. Decî sosind acum vremea de a face cu vitejie începerea răsboiului, s'a dat hotărîre, ca oștile împărătesce să intre prin toate părțile, în țerile ce cu cunoscutul chip s'au călcat, și să lipsescă de acolo pre vrăjmaș, și să mântuiască pre toți acei căți fără de pricină au pățimit despre dinșii rele; drept aceea, noi împlinind nu numai către prea puternica împărăție neapărata noastră datorie, dar mai virtos s'evirșind și câte se cuvin creștinătății și haractirului unui oblăduitor, și deosebit păzind și Domnesca noastră iubire către toți deobște, ne-am însărcinat a vă înfățașa la înaltul și prea puternicul devlet, ca când ați fi fost și de față, arătând câte sunt pentru folosul apărării și binele țerii, ca un drept al ei părinte, silindu-ne cu tot chipul ca să pôtă dobândi la asemenea întâmplări țera mila și ocrotirea prea puternicei împărății. Decî cu milostivire ascultând prea puternicul devlet arătările noastre, gata s'au arătat a pune în lucrare, după a noastră cerere, toate, pentru câte s'au făcut arătate, după care apoi viind și vestire de bucurie, că s'au suit în scaunul împărăției prea puternicul și prea milostivul împărat, Sultanul

Mustafa, stăpânitorul nostru, (a căruia stăpânire și putere fie de apurarea nebiruită și în veci înconjurată cu multe și mari biruințe în potriua vrăjmașilor) s'au mai adaus încă nu puțină rîvnă și cu vitejie îndrăsnelă spre răsboiul a oștirilor, cum și prea puternicul devlet s'au arătat mai cu bună plecare și gând milostiv la săvîrșirea celor ce se cuvin spre apărarea în faptă și ocrotirea supusului norod, fiind cunoscut prea înălțaților noștri Domni cel cu adevărat împărătesc bun cuget al prea puternicului nostru stăpânitor, cum și firésca plecare spre paza dreptății și ocrotirea norodului, mai ales că și din partea noastră li s'a făcut căduta arătare pentru chipul cu care v'ați purtat la întîmplările de acum, încredințându-ne că nu sunteți nici de cum, seau atinși, seau la ceva amestecați și că razimul vă este singura adevărata credință ce toți supușii neapărat sunt datorii a păzi către stăpânire, la care de și se va fi făcut vre-o alunecare, se socotesce de silă, iar nu într'alt-fel; aceste noi pré bine pricepându le și pré înălțații noștri Domni încredințându i, că nu prepunem cât de puțin, ca să se pótă din partea Pré sfinției-tale, i a Sfințiilor-vóstre, și a domnia-vóstră, a rămâne noi mincinoși la câte am arătat înainte prea înălțaților noștri Domni, cari atât de milostivi și cu blândețe s'au arătat, în cât îndată au și dat cele mai strașnice împărătesci porunci către toți cei mai mari ai oștilor, poruncindu-le pentru apărare și petrecerile fără de supărare a locuitorilor; decî pentru ca să vă fie știută cuprinderea vrednicului de închinăciunii împărătesc ferman, iată că se însemneză într'acéstă a noastră Domnescă carte:

«Tuturor este sciut, că prin lucrarea lui Ipsilant pribeagului, fără «de veste călcându-se de către oștile rusesci Moldova și Țera-Românescă, «și săracele raele, ce întru amîndouă țerile se află locuind, neavînd nici «o nădejde de a putea sta împotriva Rușilor, în silnicie și fără de voie «și-au plecat lor grumazul. Decî socotindu-se, că raelele sunt date nouă ca «un amanet de la Dumneđeú, și politicesce și după pravilă, precum este «cunoscut, nu-i slobod, nici cu cuviință, a întinde asupra lor mâna cu «nedreptate. Drept aceea, fiind că raelele cei ce locuesc în Moldova și în «Țera-Românescă nu s'au lepădat precum șarbiî de supunere ce se cădea «a avé supușii împărăției mele, ce strîmtoriți fiind de către Ruși și ne-«avînd putere, nici fiind destui, nici a se împotrivi, s'au arătat de nevoie că «sunt plecați lor; însă fiind-că acum împărăția mea a cunoscut rîvna și «plecarea ce se păzesce din partea lor la săvêrșire a orî ce slujbe trebuin-«cióse pentru împărătescile mele oști, cu dreptul și cu cuviință este, atât «după pravilile politicesci, cât și cele oștinesci, să fie numiții raele prinmulte «chipuri ocrotiți și miluiți, și să se facă iarăși îndestulă privighere și luare «aminte, ca să nu se întîmple cât de puțină pradă în dobitocele, în lu-«crurile lor, ei să se apere prin tóte chipurile; decî făcându-se deosebire cre-«dincioșilor raiale de către vrăjmași, să se pue tot chipul de silință spre «cea desăvîrșită izgonire și înfringere a dușmanilor Impărăției Mele, acelor «ce mai sus se cuprind; pentru aceea tot odată cu cărțile de mângăere ce «s'au dat din partea Domnilor Moldoviei și a țerii Românesci, fiind-că se «daú și Impărătescile Mele porunci cu tărie către toți acei ce se află în «slujba oštenescă, ca să fie cu privighere și mare luare aminte, să nu se «întîmple ceva împotriva Inaltei Mele voințe cunoscut fiind voué tuturor

«celor ce sunteți rînduiți peste oști mai mari, că Impărătesca mea vrere «și voință este, ca să se păzescă întocmai și neschimbat cele de mai sus «cuprinse. Pentru aceea sciută să faceți Impărătesca și Inalta Mea poruncă, «ca la toți căți se află sub ascultarea voastră, și însuși voi îngrijindu-vă, «ca să nu fie trecută cu vederea cea mai mică poruncă dată prin înaltul «nostru împărătesc firman.»

Drept aceea, că nu sunt cuvinte numai câte s'au audit, ci și fapte, vederat să înțelegeți din cel d'întăiu început, pentru că îndată după ce oștile au început a trece Dunărea s'au și făcut strigare prin crainici, că s'au hotărît de mörte pedepsă, pentru ori-care va cuteza: cât de puțin a se aluneca din drept, și acesta este o începere pentru de acum înainte paza dreptății, iar pentru a vă arăta mulțamitori către prea puternicul devlet, pentru nemărginita iubire de ómenî, vi se cere neapărata datorie, ce se cuvine tuturor supușilor. Acesta și domnesce vă poruncim și părintesce vă sfătuim. Decî a Prea Sfinției Tale și a Sfințiilor Vóstre lucrul este, ca și mai adînc să judecați și să socotiți și câte aicea nu s'au însemnat; noi adevărat cu cuget curat mărturisim, că nu numai ca uniî ce ne-am aflat domnind, ce mai virtos ca nisce alți părinți, pentru toți puindu-ne, vă dăm în scire, și vă încredințăm, că intrarea împărătescilor oști cu ajutorul lui Dumneđu în țeră, nici o sdruncinare seú silnicie nu va pricinui la nimenea; pentru aceea dar, lepédând cu toții și micșorarea sufletului și tot felul de înfricoșare, după cuviință, ca nisce supuși credincioși, să vă împrejurați cu datornica rîvnă, cu care îmbrăcați fiind, vrednici după dreptate de laudă, vă veți face și veți fi cunoscuți că prin faptă sciți a păzi către stăpânirea cea sfîntă a supunerii datoriei, care se va cunoșce mai virtos când cu bucurie veți primi și veseli veți întîmpina a oștilor bună venire, făcendu-se gătire cu tótă mulțamirea și de cele ce sunt de trebuință fără a gândi că au să fie cu paguba locuitorilor, iar pentru alte câte cu însemnări aicea am avut noi purtare de grijă, și la tóte cu ajutorul lui Dumneđu am aflat cugetul prea puternicului devlet plin de milostivire; drept aceea, fiind că neapărata datorie este a Pré Sfinției Tale, și al Sfințiilor Vóstre, și a dumnévóstră, nu numai să judecați împreună și să înțelegeți aceste, ce noi vă facem cunoscute, dar să vă sirguiți, ca și ceî mai de jos, cum și locuitorii bine să le pricépă și în mințile lor tóte să intre, care acesta este lucrul însuși al Pré Sfinției Tale, a Sfințiilor Vóstre și al dumnévóstră; pentru că plecarea și voința locuitorilor spînzură de la ceî mai mari, a căroră pildă au să urmeze, și cuvintelor lor au să dea ascultare. Deosebit vi se scrie, să faceți cu tótă îngrijirea nu numai ca să nu să spargă satele, dar nici să se smințescă seú să se supere cât de puțin aședările lor, seú să se împrăstie âmbând din loc în loc. Decî decă, după cum nu ne îndoim, asemănându-vă cu neapărata datorie ce vi se cuvine, vă vom afla vrednici de atâtea împărătesci mili, îndrăsnim, prin voia și scirea prea Înălțaților noștri Domni a vă făgădui și ca desévîrșită întrégă milă a prea puterniceî și prea milostiveî Impărății; iar decă (ferescă Dumneđu, lucru ce nici prin cuget nu ne trece) vă vom afla neasemenați, și de nu vom însemna noi aicea sciințe bine, că celor în potrivă urméză, cele din potrivă iarăși, urdia Impărătescă cu ajutorul lui Dumneđu intrând și noi suntem următori, și să vă găsim sănătoși după cum dorim. *Hanngerli Voevod, 1807, Maiu 2.*

În contra glăsuirii manifestului lui A. G. Hangeri, Mitropolitul Moldovei și boerimea ținea tot mai frecventă corespondență cu generalii Muscali, ba chiar și direct cu Petersburgul și mergeau până a cere încorporarea țării lor la Rusia.

Bălșescii erau cu deosebire mesagerii și sprijinatorii politiceii rusesci. În arhivul Mitropoliei din Iași se conservă câte-va din asemenea corespondențe, fie cu Ivan Michelson, care în Maiu 1807 era în tabăra de lângă Ismail, fie cu Ștefan Apraxin, comandantul noii oștiri rusesci, care, în August 1807, se afla pe Nistru la Movilău.

Vornicul Lupu Balș duce la 1807 Maiu, lui Ivan Michelson declarațiunea de credință către Rusia a Mitropolitului și boerilor moldoveni și de sigur și manifestări contrare lui C. Ipsilante. Michelson răspunde laconic prin scrisoarea de la 19 Maiu 1807, că primesce *«plecăciunea a totă țera acêsta către pristolul Rusiei.»* (1)

Evenimentele supravenite la Bucuresci, plecarea în 16 August 1807 de acolo a lui C. Ipsilante; spaima ce se lăfise că Ipsilante e urmărit în calea Focșanilor de Turci; toate acestea fac ca boerii să se grăbescă de a cere intrarea unei noi armate rusesci în Moldova, cea deja intrată fiind ocupată cu asediul Ismailului și a altor localități. Deci Mitropolitul Veniam și Divanul trimete pe boerul Alecu Ianculeu la Movilău, să roge pe generalul Ștefan Apraxin de a păși cu oștirea de la Nistru spre Iași (1).

La acastă rugăminte a Divanului, Apraxin răspunde, că de o cam-dată nu pôte (scrisoarea lui din 25 August 1807 din Movilău). Întârzierea pășirii armatei o pune Apraxin pe socotela ordinului ce i a dat Michelson de a

1) *O Epistolă a lui Michelson către Mitropolitul Moldovei în afaceri politice.*

Inalt Prea sfinția vóstră Milostive al meu Domn și Archipăstor!

«Dumnealui Vornicul Lupul Balș 'mă a enherisit cartea Prea Sfințiilor Vóstre cum și din partea numelor a totă blagorodnica boerime a cnejiei Moldaviei. Mie nu-mă pôte fi alta mai cu priință, decât la totă întâmplarea a metahirisi din partea mea tot ceea ce atîrnă de la mine spre cea de obște îndestulare, și însuși pre acêsta a împlini voia cea prea înaltă. Nu mai puțin fiind încredințat pentru cea cu osîrdie și ilecrenie (sinceră) plecăciune a totă țera acêsta către prestolul Rusiei. După aceste, să mi se dee cea sevîrșită credință, că eu cu cele mai adevărate simțiri a deosebitei cinstirei și plecăciunei am cinste a rămânea pururea, Milostivul meu Domn și Archipăstor, a Inalt Prea Sfințiilor Vóstre plecată slugă

Ivan Michelson

rămânea la Nistru. În realitate Impăratul Alexandru nu se putea lipsi de armata de la Nistru în împrejurările în care era, față cu Napoleon (1).

*

Veniamin și divanul nu știu ce s'a petrecut la Niemen și că armistițiul fiind încheiat, nu mai au de a se teme de o invasiune turcă în Moldova și deci, una după alta, trimet soliile către Apraxin, ca să cêră să nu părăsescă armata rusăscă Principatele, mai ales că s'a lătit șcirea, că Rușii au să iasă din Principate. Acêstă scire, dic boerii, *«la toți au deschis rană și pe fiesce-carele lui adus în spaimă și desnădăjduire.»* Divanul voiesce a trimite o deputațiune la Impăratul Alexandru, ca să-î cêră de a nu abandona Principatele, căci de la Turci țera n'are nădejde să capete liniște și apêrare contra urmașului lui Pazvantoglu, cum e Pehlivan-pașa Baraitarul și alți partizanî ai lui.

Cererea acêsta a boerilor, adresată Impăratului Alexandru, are însă și altă explicațiune de cât reala spaimă de Turci. Am vădut că între Impăratul Alexandru și Napoleon era încheiat și un tractat secret în 1807. În puterea acelui tratat Rusia căuta un pretext, care să justifice ne evacuarea principatelor, după încheerea armistițiului.

E mult probabil că cererea boerilor a fost sugerată de către șefii ruși din Moldova, ca Impăratul Alexandru s'o pôtă valora înaintea lui Napoleon (2).

(1) Domnul Erbiceanu în Istoria Mitropoliei de Iași publică, la pag. 80 și 81, de două ori aceeași scrisore a lui Apraxin din 25 August și în titulatura celei a doua publicațiuni dice, că armistițiul dintre Ruși și Turci a fost provocat de bôla epidemică (?) Evenimentele intervenite la Tilsit și tratatul de la Niemen explică mai plausabil oprirea momentană a lui Apraxin cu oștirea sa și încheerea armistițiului dintre Ruși și Turci. Acest armistițiu și neintrarea noiei oștiri rusesci în Moldova nu se explică numai prin izbucnirea unei bôle epidemice.

(2) Eată scrisôrea boerilor la care să asociază și boerii muntenî:

Jalba Moldovenilor și a Muntenilor către generalul rusesc Apraxin de a mijloci la Impărat protecțiunea sa spre a scăpa de abusurile și jafurile Turcilor.

Din vremile cele mai de demult, după istorii știute, acea singură nădejde a acestor două domnii a țerei Muntenesci și a Moldovii au fost numai și numai asupra stăpânitorilor a tótă Rusia. Iar acêstă de acum mai de pe urmă intrare a oștilor rusesci, într'aceste două domnii, care pururea pătimea fiind supuse ocârmuirii cei tiranicesci, se părea că au deslegat sôrta norodului celui de o credință cu rosienii, asemenea și plecat Măririi Sale cei Impăratesci. Fiesce-carele locuitor vădënd oștile rusesci, s'au însuflețit și au bine-cuvîntat sôrta sa, socotindu-se și pe sine și Bi-

Ce triste zile acele în cari boerii țerei diceau, că a fi încorporate principatele de Rusia este însăși fericirea cea adevărată!

serica a fi slobođi de sub jugul cel împilat de dînsul. Inșă de odată tótă sistema alcătuirii a nădejdei ceî bine norocite s'aũ surpat și peristasurile (împrejurările) în care se află aceste două domniî pentru locuitorii lor așa sunt de grele în cât simțirile lor cele pline de mîhniciune nici un condeiũ a le închipui nu pôte. Auđirea că oștile rusesci lasă amîndouă domniile acestea, la toți aũ deschis rană, și pe fiesce care l'aũ adus în spaimă și desnădăjduire, întru care aflându-ne și noi acești ceî ce suntem părțile a obștiei, când am pus hotărîre ca de la fața a tótă țera să trimitem deputați la Impărătesca a Sa mărîre, și carantinul ce s'a aședat în marginea hotarului nedându-ne vreme spre a merge noi și a pune înaintea urmelor Măririî Sale credința noastră, întru acéstă nedumerire a noastră fiind și sosirea vóstră spre hotarele noastre ne-aũ îndemnat a căuta cu grăbire mântuirea noastră și a încredința sórta noastră unui din stâlpii boerilor a Rusiei, aflând în ipochimenul vostru tot ceea-ce pôte fi mângâierea noastră, întru acéstă amărîtă perisistasis în care ne aflăm, măgulindu-ne că glasul cel jalnic al patriei se va învrednici a fi sub sprijinela a Excelenței Vóstre, și (de) cererea noastră acéstă nu te vei lepăda a nu priimi, și a nu o arêta înaltului prestol al Măririî Sale ceî Impărătescî.

Cererea noastră acéstă nu din vre-o deșartă fantasie se nasce, ci din cea dîn lăuntru simțire și este acéstă: Că sprijinela a Impărătescîi Sale Măririî este adevărat calea spre fericirea patriei aceștia; dar priimirea și împreunarea ei cu imperia, sub a căreia umbrire bine își petrec zilele noródele în evrihoria (întinderea) părții ceî mai mari a sferii pămîntului, este însăși fericirea cea adevărată. Tótă țera gata este a cădea la picioarele Impărătescîi Sale Măririî, norodul și credința strigă cerend mântuire, fără de care credința, cinstea, și însăși viața noastră nu este fără de griji. Plecăciunea țerii și starea noastră cea geograficéscă ce o avem acum cu Rusia nu pot pune împedicările cele ce aũ fost până acum. Noi vom cuteza prin acéstă a face lămuritá arêtare grijiî noastre. Că Impărăția turcului rupendu-se acum de supărările ei cele din lăuntru, putea-va óre ținea dreptățile tractaturilor chiar de ar și voi a le păzi, despre părțile acelor ce sunt împotrivorî ocârmuirii ei; iar pe lângă aceea, diadohiî lui Pasvantoglu, cum îi Pehlivan pașa, Bairactariul și alți partizani ai lui, cu puternice bulucurile lor cele de oști cari se hrănesc cu prăđi, în cât și Pórta în curgerea a atâtea anî nu-î pôte ținea în hotarele datoriei lor și a strica bulucurile lor cele pricinuitoare de stricăciune locurilor acelora pe unde locuesc ei, cum și tótă silința a ocârmuirii ceî turcescî, vrénd a strica bulucurile acele a acelor rēi, iarăși asemenea trage după sine peire noródelor a acelor locuri pe unde aũ mergerea lor, cine mai mult de cât noi aũ putut să ispitéscă urmări ca acestea? acum să dicem că tóte bulucurile acele se vor împreuna, precum și toți zorbagiî să le dicem se vor supune ocârmuirii, dar apoi varvarii acei mulți la număr, cari alcătuesc óstea a zorbagiilor acelora, cari sunt deprinși cu prăđi și cu ucideri, se pôte ca să se opréscă, în vreme când fiesce carele mai marele bulucului lor, căruia orbesce se

Apraxin la 30 August. 1807 răspunde boerilor, că a primit reclamațiunea lor și că a transmis-o Impăratului Alexandru, neputând el decide de mișcarea armatei, căci el a fost atașat cu armata la comanda repausatului comandant suprem al armatei și el nu are nisca-va instrucțiuni relative la relațiunile dintre Rusia și Pôrta Otomană (1). Intru cât era veridică aser-

supun ei, numai până atuncea în viața lui are puterea asupra lor până când le pôte face tôte chipurile a-și întrebuinta sabia lor cea aducătoare de peire? Și iarăși cea mai mică oprire ce le ar face de ucideri și de pradă face preț însuși vieții lui, și atunci iarăși dintr'înșii altul carele mai mult de cât alții prin vărvărie aș eșit de laudă se alege de dinșii mai marele; apoi pentru nisce ómenii ca aceștia ce lucru sfințit pôte să fie? Două aceste domnii nici oști, nici întrebuintarea armelor fiind oprită de stăpânirea ce ne-a ocârmuit până acum, iar varvariile ce sunt împrejurul nostru, acéstă curmare ce s'a făcut buimăcirea lor prin răsboiul acesta acum o pun în vinovăția liniștitului, ticălosului norodului nostru și iată că sabia răsplătirei este gata asupra noastră; iată acesta este cea adevărată pricină a neodihnei noastre. Sfințita noastră nădejde prin acesta înviază, că făcătoarea de bine mâna cea monarhică a primit sub acoperemîntul său, norodul cel de o credință, despărțit de Rusia cu munții cari fac nu puțină împedicare, însă Georgia și Imeretia, și mai după depărtații munți, bine își petrec zilele sub mântuitorul acoperemînt al împărătescei sale mării. Primesce, Excelența vóstră, acesta cu osârdie, cu credință și cu adevărul pecetluită jaloba noastră, și arătând-o prea milostivei Mării Sale ce împărătescei, cere-ne înaltă voie ca să trimetem deputații din partea norodului, orii să se cêră de la noi dovada credinței noastre, și atunci cu grăbire vom zbură cu aripă către mântuitorul dumnezeesc prestol spre a pecetlui cu jurămînt credința noastră, întru tôte pricinile, acestea care lămurit le arătăm aicea și primesce asupra-ți chezășluirea a ne mijloci de la prestol fericirea acesta ce o cerem pentru tótă țera, care în veci va fi îndatorită cu mulțămirea.

A Excelenței vóstre milostivul nostru Domn, osârdnic către Dumneđeș rugător și plecată slugă, împreună cu toți sinpatrioții. Iași (1807, August 28.)
(Fără subsemnături).

(1) *Răspunsul lui Apraxin către Mitropolitul și boerii țerei, că a trimis scrisórea ce a primit de la ei locului cuvenit.*

Inalt Prea Sântite Stăpâne, Milostive Arhipăstor cu toți nobilii boieri!

Cu mulțămire primesc adresa Inalt Prea Sântiei Vóstre către mine și a boerilor principatului Moldaviei; eș am fost atașat cu armata la comanda repausatului comandant suprem al armatei, ne având însă nici o instrucțiune, relativă la proiectele de măsuri cu Pôrta. Mi-am făcut data-ria, ca imediat să transmit scrisórea originală a Inalt Prea Sântiei la Inalta chibzuință a Prea Augustului meu Suveran.

Cu respect și devotament rămân al Inalt Prea Sântiei Vóstre prea supus serv,
S. Apraxin.

țiunea lui, că n'avea instrucțiuni de a intra în principate, e de prisos să mai cercetăm aci, când faptele următoare ni-l arată amestecându-se în mișcarea ruso-filă a boerimeii.

Apraxin își face imediat un merit comunicând jalba boerimii și direct către Impăratul Alexandru și asigurându-l că este momentul propiciu de a încorpora Principatele. De altmintrelea se grăbia de a adaugi, că el va fi norocit decât în treba acésta, va fi rînduit el conlucrător (2).

2) Iată scrisoarea lui Apraxin către Impăratul.

Raportul generalului rusesc Apraxin către Impăratul Rusiei, prin care arată înclinarea Moldovenilor și Muntenilor către Rusia și cere de a realiza chiar el încorporarea Principatelor la Rusia

Его Императорскому величеству
Генерала отъ кавалерія Апраксина.

РАПОРТЪ

Совсѣмъ неожиданно; хотя я внезапно границы члены Молдавскаго дивана избрали меня подноси телемъ къ вашему Императорскому величеству ихъ убѣдительныхъ и усерднейшихъ прозбъ быть зависимыми непосредственно отъ единой всевышнимъ вашему Императорскому величеству воеренной имперія я неосмеленъ не принять, сего ихъ комне письма и къ стомамъ вашимъ все милостивѣишимъ Государь оное повергаю какъ ответъ мой къ дивану.

Сколько мне обстоятельства края за Днѣстромъ лежащаго известны и попрежненъ моей службѣ и пообѣсѣдамъ кои я съ прибытія сюда имелъ съ некоторыми присланными комне почетными Молдаванами отъ управления князьями они бы желали удалиться теперь и войскамъ вашего Императорскаго величества сами жители Молдавии и Валахии допльни что управляются Митрополитомъ и диваномъ — осмеливаюсь вашему Императорскому величеству донести что приверженности народа каковы Молдаване

*Către Impărătesca Sa Mărire
de la General de cavalerie Apraxin*

RAPORT

Măcar că eă nu sunt trecut peste hotar, dar cu totul ne nădăjduit, că șlenurile a Divanului Moldaviei pe mine m'aă ales a fi aducător către Impărătesca Vóstră Mărire, jalobele lor, cu osirdie și cu umilință, că fără altă mijlocire, ci numai de cea încredințată de cel Prea Inalt Impărătescei Vóstre Mărire împărăție atirnați să fie. Eă n'am cutezat a nu primi acéstă carte a lor către mine, și a nu o aduce împreună cu răspunsul meu ce-l fac către Divan, la picióarele vóstre prea milostivului al meu Stăpânitor.

In cât îmi sunt sciute stările împrejur a acestor eparhií de peste Nistru, atât după slujba mea de mai înainte, cât și după vorbele ce de când am venit aici am avut cu óreși care trimiși la mine aicea cinstiți Moldoveni, că de sub ocărmuirea Domnilor doresc a fi să fie slobođi în vreme când acum și oștile a Măriei Vóstre ceí Impărătescei, și însuși locuitorii ai Moldaviei și ai Valahiei mai multămiți sunt ocărmuindu-se de Mitropolitul

Boerii Moldoveni totuși persistară să trimită o deputațiune la Impăratul Alexandru, compusă din un Episcop și doi boeri. La 19 Septembrie 1807, Apraxin scrie Mitrop. Veniamin, că acésta solie a ajuns la Movilău, că a prezentat'o noului feldmarșal (1) și că acesta va sosi la Iași.

къ Россіи быть немогутъ икъ славе ипользе Россіи присоединенижи еужно, —нынеже настоктъ. Помояму мнѣжю самок удобной случаи ищастливъ я суду если въ семь делѣ буду воучастникахъ отъ насъ назначенъ.

Упрестолю вашего всемилостивѣншии Государь проши великодушнаго прощенія есели отъ чувствъ токмо приверженгишаго вамъ подданнаго дерзнулъ я изъявить мысли наше поноженія далее мне или кому другому наихъ дреди о женіе отъ вечаъ прикажите.

Могилевъ на Днестре

дня 1407 года.

După «Istoria Metropolitiei din Iași»

și de Divan. Primesc tharos (curagios) a face scire Măriei Vóstre ceî împărătesci, că mai cu plecare către Rusia decât norodul acesta al Moldovenilor altul nu póte să fie, și unirea lor către Rusia spre slavă și folos, este de trebuință, care după a mea gnomie (opinie) acum este și ocasiunea cea mai lesniciósă, și voiú fi și eú norocit decă în tréba acésta voiú fi și eú rînduit de Mărireá Vóstră a fi sínergos (conlucrător). De la prestolul vostru, prea milostivule Stăpânitor, cer iertăciunea cea cu mărire de suflet, decă din simțirile celui mai plecat sufletului vostru, am îndrăznit eú a-mi areta gnomia pe séma punerei la cale a trebilor de aicea, și voiú fi întru așteptarea poruncei vóstre, ce se va da către mine, orî către altul, ce răspuns asupra arătărilor lor va urma a se da de aici înainte.

Movilău, la Nistru, August .. 1807.

(Traducere veche).

(1) *Scrisórea lui Apraxin către Mitropolitul țerii, prin care îi anunță sosirea boerului din Rusia cum și sosirea sa la Iași.*

Inalt Prea sfințite Milostivule Domn,

Prin trimișii de la voi Episcopul și doi boeri am avut cinstea a primi cinstita cartea P. S. Vóstre pentru care și aduc mulțămirea mea, eú i-am arėtat înaintea Generalului feldmarșal și am avut prilej a-i face arėtare pentru atirnarea Prea Sfinției Vóstre către ipochimeniul seú, cum și eú din partea mea deosebită norocire socotesc a'mi fi mie, ca să fiú mijlocitor prin scrisorile Vóstre către strălucirea sa; pe Duminecă negreșit puteți a-i face așteptarea venirei la Iași; eú măcar că acum încă nu vin împreună cu dînsul, dar nădăjduesc că cât de îngrabă voiú avea cinste de față a adeveri cea . . . înaltă a mea cinste și a primi blagoslovenia vóstră.

A înalt P. O. S. Vóstre, milostivul meú Domn, prea plecată slugă.

Apraxin. Sept. 19, 1807 Movilău.

Nu scim dacă deputațiunea moldovenescă păși mai departe decât Movilău. Din scrisoarea lui Apraxin se înțelege că Episcopul și cei doi boeri s'au întors îndărăt la Iași, după ce s'au înțeles cu noul comandant al oștirii, Cnezul Alexandru Prozorovski, care ne întârziat avea să vină și el în Principate, precum și mai departe vom aminti.

CAP. XV.

Din istoria specială a Moldovei și Munteniei.

Am arătat cum au fost chiămarea și intrarea Rușilor în Moldova.

Din Istoria specială a administrațiunii Moldovei, în acest timp, după invasiunea Muscalilor, puține avem de relatat după Cod. de la Mitrop. de Iași. Divanul Moldovei având de vistier pe Iordache Roset care, după cum dice Drăghici, era omul zilei cu o putere tocmai ca de Domn, nu era în stare să apere țera contra jafurilor rusesci, ba încă administrațiunea pământină a țerii era tot atât de dușmană bieților locuitori, ca și Muscalii și nu mai puțin jăfua decât aceștia. Reclamau locuitorii contra jafurilor, dar asemenea reclamațiunii le califica Divanul de «hule» (1).

Singur Mitrop. Veniamin mai reclama din când în când în contra jafurilor armatei rusesci. Dar aceste reclamațiunii nu vor întârzi de a stârni furtună asupra capului Prelatului Moldovean.

De o cam dată o furtună se stârni asupra lui Veniamin din partea agentului austriac. La finele lui Aprilie 1807 se întâmplă un incident, care nu poate să nu fie fost fără nici o conexiune cu mersul afacerilor politice ex-

(1) Iată un cas, prin care însuși Generalul Lascarov ordonă să se facă cercetări asupra reclamațiunii locuitorilor din Orhei și Hotărnicieni, ceea ce probază că nu erau hule.

De la Divanul Cneziei Moldovei către cinstit serdar Orheiului i Hotarnicieni.

Spre a conteni hula cea obștească asupra dregătorilor, că ar fi unii atinși în multe strîmbături și asupririi către locuitori, iată prin statul de obște și cu cerere în scris a Ex. sale Generariu Lascarov, să rînduesce către acela cercetător pre dumné-lui Spătar Manolake Donici, care îndată ce va sosi acolo, să scrie dumnitale, să poruncesci și Samișului, ca să i se arête și să i se dea condicele de toate rînduețele câte s'au făcut și ținut, până la cel mai mic lucru, de la intrarea oștilor împărătesci în pământul acesta și până acum, ca după povățuirile prin ponturi ce are să urmeze cercetări, cari se fac de obște în totă țera și când dregătorii unul ținut vor fi..., vor lua cele mai bune răsplătiri și vor fi lăudați. Drept aceea totă înlesnirea să aibă bo-

terne. Consulul austriac Hammer, în plină adunare a Căimăcămiei țării, a cutezat a insulta pe Mitropolitul Veniamin, făcându-l: *infam, asassin, coquin...* 19 boeri din Divan povestesc asemenea incident în modul următor:

Mărturia veliților boeri ai țerei, dată Mitropolitului Veniamin, pentru cuvintele insultătoare ce i-a adresat consulul Austriei Sior Hamer în plină adunare.

Caimacamii.

Présfințitul de Dumneșeu alesul Mitropolit al Moldovei, și al nostru obștescul duhovnicescul păstor și părinte chir Veniamin, astăzi cerând de la noi această adevărată și fără părtinire aretare pentru cuvintele cele pline de hulă și întru tot scârbelnice, cari ieri, în curtea țării, în casa Adunării Căimăcămiei, întru înfățișarea tuturor au răsuflet asupra présfinției sale în publică strigare d. Sior Hammer agentul Cesaro-Crăesc. Iată, în nevățamat cuget, sub iscăliturile noastre, încredințăm curgerea întâmplării aceștia, care are începutul său de la o cerere ce cu câte-va zile mai înainte numitul d. Sior Hamer, prin notă au făcut, la 15 zile acestei luni, cu cuprindere ca acesta: că, de către înalta sa curte s'ar fi nevoit a micșora întru tot prilejul însciințările cele folosite a biruinților armiei de sub ocârmuirea generalului Benegzec, dicând că Francezii au fost trecut de Riga, și că Excelența Sa generalul Michelson va fi silit a se trage de la Tocbasari. Și că, în sfârșit Présfinția Sa Părintele Mitropolit însuși a fost dis, prin viú grai, că numitul ar fi cuvîntat asupra unui molebin ce s'a săvîrșit de Présfinția Sa, precum că era foarte nepotrivit lucru, de a mulțami cerului, pentru că Francezii au fost trecut de Riga. Și acesta din cuvînt în cuvînt cuprindere avînd nota sa; în sfârșit cererea sa răzima a numi piră nedreptă, și netrebnică aretarea acesta, și a cere mărturie spre îndreptare cu desăvîrșită aneres asupra celor ce s'au arătat la curtea sa pentru vorbele acestea. La care cerere a domniei-sale, Présfințitul Mitropolit avînd multe cuvinte a duhovnicescii îndatoriri, care legea îl silesce a le păzi tănuite, și după care se socotesce a nu pute iscali o mărturie ca acesta, au dat în multe rînduri răspunsul neputinții unei asemenea mărturisire. Până când ieri, în 26 zile Aprilie, în formă cerînd dumnului Sior Hamer, prin dragomanul agenției Sior Dulner, de la totă Adunarea Căimăcămiei, cu înfățișare și a Présfințitului Mitropolit, ca numai decât să se iscalască mărturia cerșută, s'au dat răspunsul prin grai trimisului dragoman, în casa Căimăcămiei, că pre Présfinția Sa Părintele Mitropolit îl oprese

erul rînduit și de slujitori și de zapcii, ca să urmeze până la cel mai mic lucru cercetarea și descoperirea adevărului, avînd deplină putere spre a orîndui pe ori-care din Impărăție spre desăvîrșirea acestei porunci. Și Sameșul când nu va arăta pentru totă sciința cea adevărată și nu va da cele adevărate toate se va pedepsi, și mai mult pentru acesta nu vi se scrie. 1807 Octobre 23.

Veniamin Mitropolitul, Balș Logofet și alte 5 iscălituri. Costaki V. Log.

pricinele care ca un duhovnicesc părinte le scie și nu le pôte arêta, de a iscăli o mărturie îndreptătore ca acêsta, și de vreme că Présfinția Sa, cap legii și a credinții nòstre fiind, și după acêsta, cel întâi întru cele politicesci Caimacam, precum legea țerii și pravilele ei îl socotesc, și-l aũ pe cel după vreme Mitropolit; noi dar, fără cea întâi iscălitură a Présfinției sale, răzimată asupra șciințelor tainelor duhovnicesci, nu putem pune iscălituri. Eșind dar numitul dragoman a agenției din curte și din casa Căimăcămiei și Prea sfințitul Mitropolit întorcându-se la Mitropolie, peste puțin întru acêstă adunare obștească a Caimacamilor și a altor boeri, a venit însuși dumné-lui Sior Hamer, cuprins de mânie sêlbatică, și îndată adresându-se către noi Caimacami, în plin glas a đis aceste cuvinte: Precum sunteți cinstiți dați-mi mie mărturia cerută, după cuprinderea notei mele, la care ceru rês-puns. I-aũ rês-puns către acêsta tótă sistima Căimăcămiei tot asemenea ca și mai înainte, puindu i înainte iarăși, că pre Părintele Mitropolitul nu-l slobođesc datoriile duhovnicesci de a iscăli pentru acêstă pricină. Atunci strigând a đis Sior-Hamer, că Mitropolitul acel ce nu voesce a iscăli este un necinstit ucigaș, netrebnic și făcêtor de rele, și omul cel mai ticălos al lumii. Glăsuind aceste ocarnice cuvinte în limba franțuzescă, adică numindu-l chiar așa: *infâme, assassin, coquin*. Și mai đicând: să-mi aducă dar în césul acesta Mitropolitul pre pîrit, ca să mă înfățișez aicea cu dînsul; și altele ca acestea; care urmare a dumi-sale aducând obștăscă mirare, i s'a đis din partea nòstră a Caimacamilor: cum pôte întru o înfățișare ca acêsta, în curtea capitalei țerii, înaintea a tótă sistima ocărnuirii, în casa judecăteli a slobođi aceste cuvinte ocarnice către un Mitropolit al țerii, întâiul păstor al nostru, și întâiul după lege Caimacamos? fiind-că cu acêsta nu numai se atinge și de credința nòstră și de cinstea nòstră, dar și de cinstea stăpânirii, și de tótă sistima bisericescă și politicescă a unui norod. Și cu aceste cinstite cuvinte nimica folos nu s'a făcut, decât numai că asemenea sêlbatecă strigare a đice dumné-lui și al doilea și al treilea aceste scârbelnice și ocarnice cuvinte asupra Chiriărului pămîntului, în public, arêtând că nu va conteni a le đice, și așa a eșit cuprins de mânie din casa Căimăcămiei. Acêsta fiind cea adevêrată curgere, în cuget curat adevêrim sub iscăliturile nòstre.

(Urméză 19 subsemnături ale hoerilor țerii).

1807, Aprilie 27.

La reclamațiunea Divanului contra conduitei lui Sior Hamer, Ioan Michelson rês-punde, la 7 Maiu, în modul următor:

«Inalt Prea Sfințite Stăpâne, Milostivule Domn!»

Încă mai înainte de a primi prea cinstita a Inalt Prea Sfinției Vòstre însciințare, eu am avut scirea pentru altaxia (așezăria) aghentului Austriei și de atunci s'aũ și luat căđutele măsuri spre înfrînarea lui. Acum iarăși datorie socotesc a fi mie îndoit, a adeveri urmarea lui către prea Inalta șciință, precum și pentru a vòstră bună *diathesis*. Enhirisindu-mă sfințelor rugăciunilor Vòstre cu simțirile acei mai *ilicrinisis* Inaltei cinstiri și cu cea

mai desăvîrșită plecaciune, pururea am cinste a rămâne, — 1807, Maiu 7, Bucurescî,

Milostivul meü Domn, a Inalt Prea Sfinției Vöstre plecată slugă.

Ioan Michelson.

*

Până la ce anume dată păstră C. Ipsilante vanul titlu de Domnitor și al Moldoviî, nu putem determina, căci nici un document nu cunöscem până aci de la el, dat din Iași, în afaceri de ale Moldovei. Drăghicîi ȃice numai, că «n'a ținut funcția acösta (de Domn Moldovei) multă vreme și nici a însemnat ceva domnia lui, că dispozițiile cele mai grele atirnä de Prozorovski și de Cușnicov, fiind Ipsilante mai mult ca o figură domnescă» (1).

Muntenia.

C. Ipsilante trecu de la Focșanî prin Iași în Rusia, unde mergënd la Petersburg, se jălui Impöratului Alexandru de réua purtare față cu el a comandanților ruși. Dionisie Eclesiarhul serie, că Impöratul Alexandru să fi trimes stafetă la Michelson să-l chieame la dare de sémă. Michelson ca să nu cadă în urgia Impöratului «s'a adăpat cu salepul morții (2).» De unde a scos Dionisie acöstă informațiune nu scim, dar scim că e falsă, de öre-ce am vöđut că Michelson era bolnav cu mai multe ȃile înainte de plecarea din Bucurescî a lui C. Ipsilante și că îndată apoi și muri.

Ceea ce C. Ipsilante isbuti la Petersburg de o cam dată, fu ca să fie considerat încă un spațiu de timp ca domnitor al Valahiei și să i se ercunöscă și lui dreptul la o parte din venitul țörii (3). Ilusoriü drept de a se ȃice Domn!

La Bucurescî Administrațiunea trecu din mânilé Căimăcämiei într'ale Divanului «urmând (vorbă să fie!) după porunca lui Vodă», ȃice Dionisie Eclesiarhul (4).

În puterea păcii de la Tilst și a armistițiului încheiat cu Turcii s'a părut un moment, la începutul lui Septembrie 1807, că armata rusescă se retrage din Principate. Serghie Lascarow și alți generali muscali plecară din Bucurescî în primele ȃile din Septembrie 1807. Neîntărđiat însă vine contra-ordin de la împöratul Alexandru, că armatele rusescî să stea pe loc. Totuși semne de pace sunt. Intre acösta este și desființarea polcului macedonean (5).

(1) II pag. 75, Istoria Moldovei.

(2) Tesaur II, pag. 217.

(3) Tesaur de mon. II, pag. 217.

(4) Loco citato.

(5) Veđi cronica grecă de la călcăiul Istoriei Mitropoliei din Iași, pag. . .

În anul următor 1808 la luna lui Maiu, Miloradovicî surghiuni chiar din România pe maiorul Pangal (1).

CAP. XVI.

Şefii muscali în Principate. Miloradovicî. Michelson. Radofiniki. C. Ipsilante şi C. Filipescu. Sôrta lui C. Ipsilante hotărîtă la Petersburg. Lascarov. Prozorowski. Cusnicov. Administraţiunea Principatelor sub aceştia. Mişcare la Bucuresci, în 1808, contra Căimăcămiei lăsată de C. Ipsilante. Noua Căimăcămie. C. Filipescu. Anchetă.

Ca să înţelegem bine situaţiunea lăuntrică a ţerilor române în anii 1807—1812, se cade să facem mai de aproape cunoşcinţă cu diversii şefi ce din Rusia li se trămit.

Vădurăm încă pre timpul domniei lui C. Ipsilante cine era Michelson şi Miloradovicî. Acest Miloradovicî exercitase tot atât de mare înrîurire asupra lui Michelson, pre cât C. Filipescu o avea asupra lui Miloradovicî. Inamorat de fiica lui Filipescu, care trecea de boier anti-muscal şi cu înclinare spre Turci şi Francezi, se pare,—dacă e să credem pre Langeron, că Miloradovicî fu cauza multor greşeli făcute de Muscali în urmărirea răsboiului. Filipescu, neamic al lui Ipsilant, prin Miloradovicî puse rău pe Domnitor cu Michelson. Am vădut efectele acelor intrigî dintre C. Ipsilante şi Michelson.

Când Ipsilante nu mai fu la Bucuresci, Rusia numi administrator al Principatului pre un grec «*très fin, très astucieux*», din Ministerul de externe de la Peterburg. Radofinikie era acest grec. El avu misiunea a preşede divanul ţerii.

Radofiniki bine cunoscă îndată cine era C. Filipescu, dar nu putu învinge ascendentul lui Miloradovicî asupra lui Michelson şi fu învins de C. Filipescu. Radof. se vădu nevoit să abandone situaţiunea ce i se dăduse şi să primescă a merge la Belgrad, ca agent al Rusiei lângă Cerni-George.

În locul lui Radof. veni Lascarov, un armean de stat mic, de 4 $\frac{1}{2}$ picior şi care, dice Langeron «nu avea alt merit decât de a cunosce perfect toate limbile orientale (2).» El fusese deja interpret la pacea de la Iaşi, în 1792.

C. Ipsilante fu indignat de a vedea pe C. Filipescu mare şi tare «*à sa barbe*» cum dice francesul. Nu mult înainte C. Ipsilante iertase viaţa boierului acestuia prins în acte de spionagiū pe lângă Turci. C. Ipsilante

(1) Dăm la finea volumului analiza codicelor domniei acesteia a lui C. Ipsilante.

(2) P. 135, supl. I, vol. III.

voiesce acum să răpună pre C. Filipescu, dar protecțiunea lui Miloradovici îl susține pe lângă Michelson. Atunci urmă campania de certe și de corespondențe și de jălbi la Petersburg, care se sparseră, cum vedurăm, tot în capul lui Ipsilante, orî-cât de inteligent îl apără în notele sale secretarul său de stat, postelnicul său, Marchizul de St. Aulaire. Reclamările unuia contra altuia, erau să aibă de rezultat răsturnarea și a lui Ipsilante și a lui Michelson, la Petersburg, dar acesta muri tocmai când se împăcasă cu Ipsilante, care fu silit, cum vedurăm, din nou a abandona Bucurescii. Impăratul Alexandru destinase în locul lui Michelson pe Tolstoi. La Petersburg C. Ipsilante nu era în mai bune ape decât Michelson. Impăratul Alexandru, nemulțămît de mersul războiului, atribuia lui C. Ipsilante toate perderile, ca cel ce a provocat resbelul. . . Din acel moment sorta lui Ipsilante era hotărîtă! . . Am văzut ce i s'a întâmplat apoi (1).

Lascarov avu misiunea de a negocia armistițiul cu Turcii, după pacea de la Tilsit. El nu înțelese că Imp. Alexandru vrea numai să câștige timp cu negociațiunile și lucra așa în negociațiuni, că cădu în desgrația suveranului său. Atunci Impăratul Alexandru trimise în Principate pre Prozorovski, cu misiunea în aparență de a pertracta de pace, dar în realitate ca să continue războiul contra Turcilor, căutând un pretext de a călca armistițiul.

Prozorovski era bătrân (Zilot îi dă aproape de 100 ani, iar Langeron îi dă 80.)

«C'était plutôt une momie qu'un être existant. Il était dans un état si effrayant de caducité physique, qu'il faisait craindre tous les jours qu'il n'y aurait plus de lendemain pour lui. Mais avec un corps si usé et si débile, il'y avait une âme de feu et une activité d'esprit, dont beaucoup de jeunes gens n'eussent pas été capables» (2).

Prozorovski vine la Bucuresci, în 12 Octobre 1807, după disgrătierea lui Lascarov și a lui Leyendorf, care cu Lascarov lucrase la regularea armistițiului. Prozorovski veni în Principate cu ómeniș săi. Intre aceștia era și Cusnicov, care fusese altă dată adjutantul lui și apoi al lui Suvaroff în Campania Italiei și mai în urmă guvernator al Moscovei, Guvernator de Petresburg și senator. Prozorovski ceru să fie numit Cușnicow Președintele Divanurilor Moldovei și Munteniei.

Prozorovski petrecu iarna 1807/8 la Iași, unde desfășură un fórt mare lux. Ținea masă mare de 100 persoane pe fie ce zi (3). La aceste mese se pare că el nu chiama pre nici un boer, căci ura pe Români, dice Langeron (4),

(1) Veđi Langeron. Hurm., supl. I, vol. III, p. 132—135.)

(2) Langeron, pag. 146.

(3) Langeron, pag. 151, vol. I, vol. II.

(4) Pag. 147 supl. I, vol. II.

ba chiar era brutal cu ei. Pe tot timpul cât comandă armata nu primi nici pre unul la el și nici la masa lui.

Cum administrară Prozorovski și Cușnicov Principatele?

Eacă ce vom vedea îndată, din cercetarea actelor interne. Langeron laudă administrațiunea lui Cușnicov în Moldova, dar nu laudă tot atât administrațiunea lui în Muntenia, unde cedă prea mult lui Miloradoviči, cu care era prea legat încă din campania Italiei. Aș amblat multe vorbe—și nu fără temei — despre neonestitatea lui Cușnicov, cât privesce relațiile lui cu boerii, cari îi cumpărară cu bani favorurile, în multe dăți.

Langeron îl apără de așa acuzare, dar temeinicia acuzării rezultă din studiul documentelor și mai ales din afirmațiunea onestă a unui scriitor ca Fănuță.

După plecarea din Bucuresci a lui C. Ipsilante, Căimăcămia lăsată de el administră țera scurt timp. După ce la 12 Octombrie 1807 sosese în Bucuresci Cnezul Alexandru Prozorovski (1), administrațiunea țării intră sub conducerea supremă rusescă.

La 18 Februarie 1808 boerii împinși de Muscali și de C. Filipescu, contra lui C. Ipsilante, pe care voiau să-l facă a înceta de a domni și de drept, nu numai de fapt, înșghebară în Bucuresci o mișcare de natură revoluționară. Ei pretind că țera e exploatată într'un mod neomenos de boerii la sași în divan și în căimăcămie de către C. Ipsilante. Către acești revoltați se alipesc boerii de clasa II și toți cei mai mici și merg la Mitropolie, să reclame Mitropolitului Dositei intervenirea lui, ca boerii Căimăcămiei și divanul lui Ipsilante să fie chiamați la darea de sémă pentru administrarea țării și a Visteriei sale «spre a se vedea de unde atatea nedreptăți și extrema nenorocire a țării?» Acastă mișcare din Bucuresci are de consecință o nouă căimăcămie, care se constituie din Mitropolitul Dositei, Episcopul de Argeș, cel de Buzău, Banul Costache Ghica și C. Filipescu ca Vistier. Mereu se desemnă lupta de intrigă între boerii, foști ai lui Ipsilante, sub căpetenia lui Varlaam și partizanii Vistierului C. Filipescu, vechiul inamic al lui C. Ipsilante. Cea d'întâiu preocupățiune a lui C. Filipescu, ajungând cu ai săi la putere, este să dobândească de la șefii ruși o comisiune de anchetă în totă țera, ca să descopere toate jaturile ce se făcuseră de către fostul guvern.

(1) *De la Divanul Principatului țării românesce*.—Cinstite dumné-ta frate biv Vel Logefete Bălene, fiind-că spre întâmpinarea Măriei Sale pré Înălțatului Feld-mareșal Prozorovski, urmăză a eși și alaiul Spătăriei, scriem dumi-tale, să fie gata tot tacâmul, după orînduială, că ori în ce cés i se va da de scire, îndată să și plece, ca să se ducă la locul cel orînduit, fără de a se face cătuși de puțină zăbavă seú vre-un cusur. — 1807, Octombrie 5. (Tocmai peste 7 zile sosi Prozorovski.)

Deci, în 11 Iunie 1808, sunt orînduite două *comisii* (*pentru prima dată aflăm acest termen în cancelariile țărilor române*), care să cerceteze toate abuzurile, jafurile, nedreptățile făcute în județe. S'a mai rînduit și câte un boer cercetător de fie-care județ. Cercetarea are să începă dela anii 1806, Februarie 1 și până la finea lui Iunie 1808. Era pôte și un mijloc prin care șefii mușcali și chiar și divaniții, puteau să stórcă ceva bani de la cei dovediți că au jefuit și încălcat dreptatea.

Divanul (Dositeiú Mitropolitul, Iosef Argeș (1), Manolache Cretzulescu Ban, C. Filipescu Vistier, Radu Golescu, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet și Barbu Văcărescu), adresază manifestul următor către țeră, la 11 Iunie 1808:

De la Divanul principatului țerii românesc. — Prea cuvioșilor egumeni, protopopi i preoți, dumné-vóstră cinstiților boeri, boerinași, mazili, breslași și ori-ce tagmă, voi párcălabilor de prin sate și tuturor de obște locuitorilor din sud . . . sănătate. Vă facem în scire, că pentru binele și de obște folos al vostru, întâiú adecă să se înfrineze cei ce sunt nărăviți la jafuri i mîncătorii, cari nu sunt suferite la auđul prea puternicei nóstre stăpîniri, și a 2-a ca să se ajutoreze țera la datoriile ei, ce sunt a se împlini; de aceea prin sfat de obște al Divanului și după porunca Excelenței sale general Cușnicov s'a orînduit 2 *comisii* spre cercetare, una la aceste 12 județe de dincóce de Olt. S'a orînduit și câte un boer cercetător la fie-care județ; dintre cari iată că s'a orînduit și aici la acest județ cercetător pentru a se descoperi ori-ce jafuri și mîncătorii vi se vor fi făcut de către vercine, de la létul 1806 Februarie 1 și până la sfîrșitul acestei următoare luni. Ci dar sosind acolo orînduitul boeriu cercetător, cu toate că este și carte de blăstem asupra celor năpăstuiți spre a aréta adevărul, dar și noi vă sfătuim și vă îndemnăm, de nimenea să nu vă înfricoșați, nici să vă temeți, ci fără de sfială să mergeți la orînduiții cercetători, să vă arętați fie-care în adevăr plângerea sa la câte veți fi întrebați și nimic să nu tainuiți séu să ascundeți, dar nici prisos să arętați, că ori de veți ascunde séu de veți prisosi mai mult decât ceea ce este adevărul, vă încărcați cu păcat și veți pătimi și trupesce și sufletesce, ci adevărul mărturisind, acel jaf ce se va găsi, împlinindu-se de la ori-cine va fi, are să se aducă la visterie, cu care

(1) În unele acte semneză Constandie Episcop de Buzéu. (Cod. LX, fila 23 v.) President la ambele Divanuri este în Martie 1808 Cușnicov, iar Vice-Presidentul Divanului Valahiei este Engelhard General-maior. (Cod. LXI, fila 87 v.) Consecința mișcării dela 18 Februarie 1808 a fost ceea ce raportează Cronica grécă publicată de D. Erbiceanu, la călcăiul «Istoriei Metrop. de Iași», după un codice din Biblioteca Academiei. Acéstă Cronică ne spune, că la 10 Aprilie 1808 «Ἀλλὰ ἐνταῦθα ὅλα τὰ ὀφρίκια» s'au schimbat toți funcționarii.

acésta sunteți bine nădăjduiți, că voi vă veți ajuta și vă veți ușora și pildă învederată se va face tuturor celor răi nărașiți, jăfuitori, spre a se părăsi cu totul de asemenea urmări de acum înainte și voi să petreceți în liniște. De aceea dar nu lipsim a vă face cunoscut, că, precum șicem, să mergeți fiesce carele, fără de șială, a vă arăta adevărul pentru tóte, căci de veți tăinui niscaiv-a jafuri din cele ce ați cercat și nu le veți arăta spre a se face erat al Visteriei și spre a se da în cele de acum înainte următóre cheltueli, să știți că iarăși voi aveți a rămânea împovărați cu răspunderea tuturor curgătórelor cheltueli și plata datoriilor țerii. Decí, cunoscând și pricepând înși-vă marea ușurință, ce are a se face printr'acest mijloc, arătați tot adevărul, ca să fiți folosiți în doué chipuri, precum s'a șis, adică: sufletesce să nu pătimiți tăinuind, încercându-vă cu păcatul cărții de blăstem, nici trupesce să nu cercați vr'o greutate la răspunderea trebuințelor, fiind-că cu jafurile ce se va dovedi aveți a vă folosi iarăși voi, scăđându-vă și ușurându-vă din dările ce urméză a le răspunde voi de acum înainte. 1808 Iunie 11.»

Tóte lunile rămase din anul 1808 acele doué comisiuni lucrară. Se dovediră multe jăfuiri, multe luări nedrepte de bani de la locuitori. De sigur comisarii lăsară însă să scape toți cei cari avură ce să împarță cu comisiunile. Membrii acestora nu fură mai puțin remunerați pentru slujba lor și din visterie.

Tótă daravera se mărgini finalmente la taleri 150.000. Hoțiile cele mai mari erau probate făcute peste Olt. Jăfuitorii Olteniei plătesc la Visterie ei singuri pe jumătate din suma totală din 150.000, ba încă li se mai impune și o mulctă de 15.000 taleri (peste tot 90.000.) (1)

(1) *De la întâiul Divan către Divanul Craiovei.*—Se face d-vóstră în scire, că drept tótă suma de bani a jafurilor și nedreptele luări, ce prin cercetarea amîndorora cinstitelor comisií, acelor 5 județe și a acestor 12 s'aú descoperit și s'aú ales, s'aú hotărít a se da de către toți cei ce s'aú dovedit într'aceste urmări tal. 150.000, însă jumătate de către cei de la aceste 12 județe și jumătate de către cei de la acele 5 județe (cari după dreptate se cuvenea mai mult de jumătate, ca unii ce s'aú găsit asupra-le mai multă sumă decât la cei dintr'aceste 12 județe), ci fiind-că toți acești bani aú intrat la visterie a fi pentru curgătórele și vėdutele cheltueli la cele trebuincióse ale Impăratescilor oștiri, și de altă parte atât d-lor boerii amîndorora cinstitelor comisií, cât și orînduiții cercetători de la câte 17 județe, fac cerere de dreptul, ce li se cuvinea a lua pentru ostenelele lor, cheltuelele și pierderea de vreme a dumné-lor; pentru tóte aceste s'a găsit cu cale, ca pe lângă tal. 75.000, ce după mai sus numita hotăróre aú a da, cei de la acele 5 județe, să dea și alții tal. 15.000, ca să se facă adecă 90.000, precum asemenea aú a da și aceștia de la aceste 12 județe; drept

Cercetările abuzurilor se făcură de fostul mare Vornic Răducanu Golescu și de marele Vornic Barbu Văcărescu; ambiî vor rămâne mai mult timp în Divan.

Eacă pitacul de rînduire a comisiunei :

De la Divan.

Cinstit dumné-ta frate, biv Vel Vornice Răducane Golescule și dumné-ta vel Vornice Barbule Văcărescule, fiind-că după multele jălbî și plângeri ale locuitorilor, ce aū venit la Divan, pentru multele jafuri și năpăstuirî, ce li s'a făcut, de către ispravnicî, zapciî, polcovnicî, căpitanî, vâtași de plaiū, sameși ai județelor, taxildari și slujbași ai husmeturilor, zacheregii și alții, cu sîat de obște s'a hotărît a se orîndui 2 comisii pentru cercetarea a tîtă țera, însă una la 12 județe de dincóce de Olt și alta la 5 județe ot peste Olt; de aceea Divanul alegînd pe dumné-vóstră, ca pe nisce boeri pămînteni *ideați* și practisiți, vė orînduesce la comisia acestor 12 județe dincóce de Olt și scrie dumné-vóstră, că de împreună și cu dumné-lui cinstitul... ce din porunca Excelenței sale generalului Cușnicov *prezidentul* Divanului este orînduit tot la acéstă comisie, unde îndată să orînduiți dumné-vóstră pe la fie-care județ câte un boer cercetător, pre care îl veți alege dumné-vóstră și fără de zăbavă să și începeți a face cercetare prin numiții orînduiți, întocmai după ponturile ce s'aū dat dumné-vóstră în scris de către Divan, începîndu-se acéstă cercetare de la 1806, Februarie 1 și până la sfîrșitul următoarei luni Iunie, létul 1808 și afară din mai sus numitele ponturi, de veți găsi și alte madele, cari veți socoti că este trebuință a se cerceta și acelea, să le și cercetați împreună cu cele-l-alte și după ce veți da sfîrșit cercetării tuturor acestor 12 județe, veri-câte jafuri și nedrepte luări se vor dovedi urmate de către veri-cine, în mai sus numita diastimă, de veri-cine, peste poruncile domniei și ale Divanului; tóte acele, îndată ce se va săvîrși cercetarea unei plăși, să le și împliniți până într-una, de la cei ce le vor fi urmat și *geter-geter* să-î trimiteti la visterie, ca până se va săvîrși cercetarea, să se apropie și sfîrșitul taxilului, cu care acea sumă

---

aceea și poruncesce Divanul, ca cinstitul Divan de aici, împlinînd suma de taleri 90.000 ce s'aū dis mai sus, de la cei ce sunt datorî, fără de zăbavă să-î trimită aici, iar de se vor împotrivi acestei hotărîri, să scie că Divanul va însaița Ex. Sale generalului Cușnicov și va veni poruncă de a se împlini adevărata sumă câtă s'a dovedit de cinstitele comisii.—1809, Ghenarie 26.

Semnații: Dositei Mitropolit, Iosif Argeș, Manolache Ban, Const. Filipescu, Radu Golescu, Stefan Văcărescu, Isac Ralet și Barbu Văcărescu.

a jafurilor ce se vor împlini să se întîmpine grelele cheltueli ale curgătoarelor trebuințe pentru hrana împărătescilor oștiri și alte trebuințioase, cum și locuitorii să se ușureze oșești-ce la viitoarele cheltueli, cu care urmăză a fi tot ei împovărați. Din totă suma jafurilor, ce se vor alege în fiesce-care județ, să aveți a lua deciuială, din care jumătate să o popriți domnia-văstră doi pentru cheltuiala și ostenela dumné-văstră și cea-l-altă jumătate să se dea orînduitului cercetător al aceluși județ. Pentru care și nu suntem la îndoială, că d-văstră veți pune tot felul de silință și osîrdie, spre a se săvîrși această cercetare cu scumpătate și cu bună orînduială, întocmai după voința Divanului și porunca Excelenței Sale, generalului Cușnicov. 1808. Iunie 10 (1).

Asemenea carte s'a făcut și către boerii de peste cinci județe de peste Olt, unde s'a rînduit dumné-lui Vornicul Bălăceanu și Clucerul Glogoveanu.

*

Mișcarea boerescă din Bucuresci, deși consimțită de Muscali, era de prisos, căci desființarea domniei lui C. Ipsilante era decretată la Petersburg în aceeași zi de 18 Februarie 1808, în care se petrecea mișcarea din Bucuresci. La 26 Martie 1808 se ceti la Metropolia din Bucuresci nota trimisă din Iași de către Prozorovski, vestind încetarea domniei lui C. Ipsilante din ambele Principate, în următorul coprins:

«Dela Măria Sa Feld-mareșal Cnéz Prozorovski, — către Divanul țerii Valahiei.

După prea înalta luminata poruncă a prea înălțatului și prea milostivului Impărat, cu cinste înscințez Divanului, că după înalta bunăvoință (a) marelui Impărat, Măria Sa Cnézul Ipsilante a mai stăpâni țerile acestea și a se amesteca în trebile țerii, de tot este depărtat; dar ca să nu rămăe de veniturile, ce le-a avut, isterisit, i s'a hărăzit de către prea Înaltul Impărat îndestulată sumă de bani pentru cheltueele sale, și de acum înainte are a petrece cu șederea la Mosca, și pentru aceea eraturile țerii nu are a se mai da, séu a face el vre-o orînduială pentru acele venituri. Cu acesta dar împreună înscințez Divanului, că din porunca prea înaltului Impărat, dată de la 17 Februarie, este orînduit Excelenția Sa tainic sovednic i Cavaler Cușnicov mai mare peste Divanurile Moldaviei și Valahiei, carele acum a sosit în Iași. Are dar Divanul pentru toate orîndueele sale a purta și chivernisi întocmai după povăța și porunca ce se va da de Excelența Sa General Cușnicov.» — Martie 23, 1808. De la Iași.

Dionisie Ecclesiarcul explică altcum încetarea domniei lui C. Ipsilante. El scrie, că boerii lui din Divan și Căimăcămie i'a trimis de scire, că țera nu pôte suporta și cheltueele ce se fac după porunca Muscalilor și să dea și Măriei Sale. «Iar Vodă s'a scârbit foarte, și spun cum-că a mers la Impăratul Alexandru și a închinat țera să fie a împărăției Rusiei, și să se ia venitul pe séma împărăției și pe Măria Sa să-l miluiască împărăția cum va socoti. Impăratul a trimis pe general să fie în loc de Domn, vechil

(1) Cod. LVI, fila 13.

împărătesc, cap mai mare al Divanului, și fără de dînsul nimic să nu se facă de boerii divaniști, și el să însciințeze la împăratul lucrurile cele mari ce se cuvine a sci împărăția. Iar pricinile ce se vor întîmpla între orașeni și între ostași să se judece la judecata ce se numesce poliție. Iar lui Ipsilante i-aŭ dat 80 de sate de Români, adecă iobagi din satele lavrei Chievopecerski, fiind-că acea monastire are mulțime de sate iobagi, să fie lui Vodă venit dela acele sate, precum ieaŭ de la Români și alți Domni cari aŭ sate, după obiceiul și orinduiala ce este pe la acele țeri. Și i-aŭ dat și un saraiŭ de locuință, spun unii că i-ar fi orînduit să i se dea și câte va miŭ de ruble pe tot anul de la visteria împărătescă. Și așa Ipsilante și-a luat ȝioa bună de la Domnia Țeriŭ-Românesci, dând Vodă și un ficior al lui să slujescă împăratului, pe care l'a încins cu sabie de loc.»

Cu data de 26 Martie 1808 începe așa dar administrațiunea Munteniei în numele împăratului rusc. Biserica încă de atunci are ordin a pomeni la slujbă pre Împăratul Alexandru, ca pre singurul stăpânitor și pre totă curtea sa, iar din partea bisericescă mai întăiŭ diaconul se rógă, în Ectenia hotărîta, «*pentru bine-credinciosul și îndreptătorul Sinod și pentru al acestuiași ecsarch în Moldavia, Valahia și Basarabia, prea sfințitul Mitropolit Gavriil*» și numai în urma acestuia avea să se facă pomenirea Archiepiscopului român Dositeiŭ. La fine de tot se pomenia «de îndreptătorul singlit și de mai marii cetăților.»

Divanul, cu cartea sa deschisă de la 27 Martie 1808, comunică scirea încetărei Domniei lui C. Ipsilante tuturor ispravnicilor (1), adăogând și cererea lui Prozorowski, de a administra țera cu blândețe și a nu căsni locuitorii cu ocasiunea rechisițiunilor și a dărilor, evitând ori-ce jaf și abuz.

(1) *Dela Divan. Către Ispravnici.*

Facem d-vóstră în scire, că astăđi la 27 am primit de la Iași notă de la Măria Sa prea Înălțatul Feld-mareșal Principele Prozorovski, scrisă de la 23 ale lunei aceștia, cum că prea Înălțatul și milostivul marele Împărat, din buna voință Împărăției Sale a ridicat stăpânirea oblăduirii acestei țeri, de la Măria Sa Knézul Ipsilante a nu mai stăpâni țerile acestea, nici a se mai amesteca întru nimic, dar pentru ca să nu rămăe isterisit de veniturile ce le-a avut, i s'aŭ hărăzit de către prea Înaltul și milostivul Împărat o îndes-tulată sumă de bani pentru cheltuelele Mării Sale, și că de acum înainte are a petrece cu șederea în Mosca, căruia și nu are a i-se mai da, nici bani din țeră, seŭ din iraturile țeriŭ, seŭ a face vre o rinduială, pentru acelea venituri, și lângă acésta mai însciințeză Divanului, că din porunca prea Înaltului Împărat, ce s'aŭ dat de la 17 ale trecutului Februarie, este orînduit mai mare peste Divanurile Moldaviei și Valahiei, Excelența Sa tainic sovetnic cavaler Cusnicov, carele a și sosit în Iași, și cum că Divanul de aici pentru tóte orinduelile sale are a se purta, și chivernisi întocmai

Deja la 1 Martie 1808 Divanul adresase Ispravnicilor o lungă circulară în acest sens în cuprinderea următoare:

De la Divan. Către Dumné-lor Ispravnicii.

Datoria cea mai mare și netăgăduită a Divanului, după iubirea omenirii și a dreptății, fiind cea mai întâiu îngrijirea care se cuvine să aibă cu durerile din inimă pentru *supușii săi săraci locuitori dajnici ai țării*, ca să petrecă cu toții în liniște și în odihnă, cum și apărăți de jafuri, a vă scrie și a vă porunci pentru dînșii, cum și în toate poruncile de orîndueli ce vi s'au trimis a vă căuta, ca dreptatea acésta, să o păziți negreșit ticăloșilor locuitori a nu fi supărați, adecă cu luări mai mult, peste cele ce se orînduesc de la Divan, séu în potriiva poruncilor năcăjiți (fiind-că acelea se numesc pradă, jaf, mîncătorie și nedreptate) precum și în cărțile cari vi se dau de la Divan, când vă orînduiți Ispravnicii, toate acestea vi se arată, ca să le păziți și să le urmați; după care porunci nădăjduiam și așteptam, ca să incontineze nedreptățile, jafurile și mîncătoriile; în potrivă vedem din multele jălbi, ce pe toate dîilele se dau la Divan, de către săracii dajnici locuitori ai țării, că neîncetat pătinesc acestia nedreptăți în verice orîndueli, și dări se orînduesc în țeră de la Divan, nu numai de către zapcii, i ômenii d-vóstră, și de către alții ce se trimit slujbași, ci și chiar de către d-vóstră, atâta, în cât jăfuirile s'au făcut obicei, și nedreptățile s'au făcut fire, care acésta nu curge din alta, ci numai și numai din pricina d-vóstră,

după povața și porunca ce se va da de către Excelenția Sa generalul *Cugnicov*, pentru care și nu lipsim a le însciința acestea și d-vóstră, ca să vă fie știute și cunoscute; după acésta, fiind-că trebuințele hranei Impăratescilor oștiri și altele trebuie să se afle fără de vre-o lipsă pe toate dîilele, de a nu se întâmpla vre-un cusur, pentru aceea dar scriem d-vóstră, că toate poruncile ce vor veni să aveți a le urma în faptă și la soroc, fără de altă zăbavă, dar însă cu acésta să nu fie săracii locuitori împilați și necăjiți de către d-vóstră, séu de către zapcii și orînduiții d-vóstră, și cu cuvinte blânde și mîngâioase, cum și cu mijloce de parigori, să li se facă cererea răspunderii și împlinirea banilor dăjdiei și altor orînduele, ce sunt și vor veni asupra-le, ca pe de o parte și împlinirea cerutelor orîndueli să se facă la vreme și la soroc, și pe de alta, nici săracii locuitori să nu fie împilați și necăjiți atâta de mult, în vreme ce știut este d-vóstră greutățile ce au suferit, cum și lipsa ce au, i pagubele ce li s'au întîmplat din peristasis a iufeliu iernii aceștia, ferindu-vé însă și d-vóstră, i zapcii plășilor, să nu care cum-vași să se mai facă vre-un catahrisis, séu niscaj jafuri și mîncătorii întru nimic, căci să știți, că este să se facă negreșit scumpă cercetare, și dovedindu-se că s'au făcut jafuri și mîncătorii, nu numai că unii ca aceia au să întórcă îndoit, ci încă să se pedepsescă foarte greu; ci dar foarte să vă feriți, ca nu care cum-va să diceți că nu vi s'a poruncit pentru acésta și n'ați știut, că alt cuvînt de îndreptare nu veți avea, și de primirea acestei porunci să aibă Divanul răspunsul d-vóstră.—1808 Martie 27. (*Cod. LIV, fila 300 verso*).

căci nu aveți pentru ticăloșii locuitori, nici o durere seú îngrijire de a-í apëra, care jafuri și mâncătorii, supërári și nedreptăți ne mai putëndu-le suferi Divanul, nu numai a se urma, ci nici a se aúdi măcar, iată ne mai facem datoria și acum, în cea de pe urmă, a vë scrie și a vë porunci cu strășnicie, ca de astăđi înainte să lipsescă cu totul, să înceteze și să conțineze tóte jafurile și mâncătoriile, nedreptățile și supërárile de asupra ticăloșilor locuitori, să aveți durere pentru dînșii și îngrijire, ca să petrecă cu toții bine chivernisiți, multămiți și odihniți, cum și apërați de veri-ce jafuri și mâncătorii, măcar până la un ban, căci de se va mai arëta de astăđi înainte vre-unii din locuitori cu jalbă la Divan, că s'aú jăfuit de cinevași, cu cel mai puțin lucru, seú că s'aú făcut vre-o năpăstuire și nedreptate, să sciți cu hotărîre, că fără a se mai cerceta jălbile acelea la fața locului, pe de o parte îndată are Divanul să orînduiască la fie-care jalbă Mumbașir dintre ostași, a se aduce aici acei jăfuitori, cu treapéd greú și în legăturile fiarelor, a se pune față cu davagiul cel jăfuit și năpăstuit, și găsindu-se cătuși de puțin vinovat, unul ca acela, după ce se va pune de va da îndoit acea mâncătorie la locuitorul cel jăfuit, apoi se va purta prin tîrg bătëndu-se, și glăsuindu-și singur el vina sa, și apoi în cea de pe urmă se va trimite și la ocnă, ca să se facă pildă și altora jacași; pe de altă parte, fiind-că d-vóstră, ca nisce Ispravnicii și dregătorii ai județului ce vë aflați, sunteți datorii să aveți durere pentru ticăloșii locuitori, a priveghia și a lua séma tot d'auna, de a nu li se face jafuri și mâncătorii, și câte din jălbile locuitorilor seú din cercetarea d-vóstră, dovediți pe cinevași că aú făcut mâncătorii și jafuri, să-í certati și să-í pedepsiți după vina lor, cum și jafurile acelea să le împliniți pe la cei jăfuiți după volnicia ce aveți, fără a tăcea și a trece cu vederea mâncătoriile lor, și acestea nu le-ați păzit, și nu le-ați urmat; pentru aceea dar vina acelor mâncătorii și jacași Divanul are după dreptate să o dea și chiar asupra d-vóstră, și amisos după ce se vor dovedi mâncătorii acei vinovați, îndată vë va lipsi Divanul și pe d-vóstră din isprăvnicie, și veți fi aduși aici cu mai greú treapéd, ca să vë dea în judecata ostășască, de unde are a vi se orîndui o mai mare și strașnică pedépsa, ce nici prin cuget nu vë va veni; se va trece apoi și în condica Divanului, cu numele acelor Ispravnicii, a fi sciúți de a nu se mai învrednici altă-dată, a se orîndui la nici o slujbă și chiverniselă; ci ca să se stingă cu totul de astăđi înainte tóte jafurile și nedreptățile, cum și pentru ca să fie sciut acéstă hotărîtă dată poruncă, atât tuturor zapciilor i căpitanilor, polcovnicilor, vătășilor de plaiú, și veri-ce alt slujbaș, a-și păzi mânilor curate de mâncătorii la tóte slujbele, cum mai virtos și locuitorilor, că cel ce va cerca vre-un jaf și nedreptate, să vie cu jalbă la Divan, să orînduiți d-vóstră câte un mazil în fieș ce plasă și plaiú, a se ceti acéstă poruncă a Divanului, nu precum obicinuiți, într'un sat douë, ci în tóte satele județului de rînd, în aúdul tuturor locuitorilor, și pentru a se încredința Divanul că s'a publicarisit porunca, acéstă în aúdul tuturor de obște, precum dicem, să se iscălëscă în josul acestei cărți preoții satului i párcălabii, și apoi să ni se trimită cartea acéstă înapoi, ca să stea în pástrare la Divan, iar pentru jafurile ce s'aú urmat până acum, iarăși are Di-

vanul a face pentru tóte scumpă cercetare, și cei ce se vor găsi vinovați au să întórcă jaful înapoi, și a se pedepsi fórte greú. 1808. Martie 1 (1).

La Iunie 1808 găsim în Divanul Muntenesc, pe lângă Metropolitul Dositeiú și Episcopul Iosif de Argeș, pre Manolache Crețulescu mare Ban, pre Stefan Văcărescu și Barbu Văcărescu Vornici, pre Isac Ralet mare Logofet și în fruntea tuturor, prin influență, dacă nu prin funcțiune, pre Constantin Filipescu marele Vistier. Adevérul este că și chiar prin funcțiune, Filipescu era prea puternic, căci în timpul ocupațiunei rusesci Visternicia devine cea mai importantă din funcțiuni și ea este mărul de discordie dintre boeri, generalii muscali nu puteau considera de înalt funcționar de cât pe cel care aduna bani din țară.

După ce C. Ipsilante perde domnia și de drept—de fapt o perduse mai de mult, încă de la eșirea lui din urmă din Bucuresci, cum vedurăm Cușnicof devine președintele ambelor Divanuri ale Principatelor române. Atunci începe administrațiunea rusescă cu o organizare nouă.

În memoriile Amiralului rus Ciceacof aflăm condamnarea acestei administrațiuni, cum n'am sci s'o facem mai energie noi istoricii români. Amintind cum pe timpul Impărătesei Ecaterina, Rumiantzov și Potemkin lăsase să subsiste întrégă—mai puțin Domnitorii—administrațiunea pămენტescă, acei generali muscali n'avură de cât să se adreseze la Divanuri pentru nevoile armatei și Divanurile le executaú decisiunile, reprimând dóră numai, la trebuință, concusiunile impiegaților indigeni. Trupele rusesci atunci trăiră bine, în belșug, și Românul, care nu era (?) *ni foulé, ni opprimé, s'accoutumait de jour en jour à aimer le gouvernement russe (?)*. *Mais les temps étaient bien changés. En entrant dans les Principautés, on commença par en dénaturer et en compliquer l'administration.*»

Care fu acéstă nouă administrațiune?

Se numi un Președinte unic pentru ambele Divanuri, apoi «comme il ne pouvait être à la fois à Bucarest et à Iassi, on lui adjoignit deux vice-présidents (2). On créa bientôt des conseillers réviseurs, des secrétaires, des interprètes, et toute une légion de petits employés» (pag. 15).

Cu asemenea nouă organizare speșele Vistieriei se îndoiră, ba Ciciacof dice că se împătriră. «Les dépenses du Divan furent ainsi quadruplées», și cu împătrirea speselor se multiplicară «à l'infini les abus de tout genre.»

(1) Cod LIV, fila 269 verso.

(2) După Fănuță a fost numai un Vice-președinte, la Bucuresci.

La pagina 27, Cod. LVI, se constată, că în casele Banului Brâncovénu se făcea adunarea Divanului țerii.

La Divanul din Bucuresci fu numit vicepreşedinte, generalul Engelhard (1).

Care fu în total noua organizare a administraţiunii ţerilor române de care vorbeşte atât de rău Ciciacof?

Divanurile ţerilor se despărţiră în 2 secţiuni. Una compusă din Mitropolitul, 1 Episcop (cel de Argeş la Munteni) şi 3 boeri, dintre cari mai principali Vistierul, constituiră un așa dis «Comité» purtând titlul de «Intâiul Divan și Comité al Principatului» (2).

(1) 14 Martie 1809; vezi cronică greacă de la călcăiul Ist. Mitrop. din Iași, pag. 529.

(2) Dionisie Fotino (tom. II, pag. 244) afirmă, că după căderea din domnie a lui C. Ipsilante, Rușii au dat o nouă organizare Divanurilor din Principate și anume, că au constituit în Bucuresci și Iași câte un comitet de 5 membri aleși din Divan și acest comitet s'a numit întâiul Divan și Comitet, cu competență de a da ultimele hotărâri «pe cari era dator și presidentul a le confirma.»

Din condicele până astăzi cunoscute, fie la archiva Statului, fie la mâinile noastre, ca și din cronică grecescă (de la călcăiul Istoriei Mitropoliei din Iași, (pag. 523) se documentează, că reorganizarea acesta a Divanurilor, nu s'a făcut imediat după publicarea încetării domniei lui C. Ipsilante, ci tocmai în primele zile din Septembrie 1808. Fănuță (Zilot Românul) fără să pună data exactă, recunoște și el că după fuga din Bucuresci a lui C. Ipsilante «rămaseră țerile amîndouă sub ocărnuirea boerilor celor mai mari, numindu se *comitet*»; fiind și câte un ghegener orînduit care se numia însă cel de la Iași *president* și cel de aici *vice-president*». Fănuță din contra lui Fotino, afirmă că comitetul n'avea nici o putere, că totă puterea poruncitoare spînzura de *president* și *vice-president*. Cât de puțin însemna puterea întâiului Divan se poate vedea din următorul act care ni-l arată *subordinat* și incapabil de a se face ascultat până și de oficerașii muscali de la ispravnicate. Comitetul de altmîntrelea era ocărnuitor numai cu numele, dice Fănuță, «iar în faptă Vistierii cei mari și cu *presidenții*, precum le croia așa se urma, căci Vistierii avînd în mîna lor moneta ce se strîngea din țeră, trebuia negreșit și *presidenții* și cei-l alți toți să se unescă cu dînșii și să-i aibă în ochii lor mai tari, mai mari și mai cinstiți, decât pre cei-l alți boeri și divaniți și nu puțin se împărtășia și cei din Visterie.»

Vistierul cel Mare însemna la Ruși cea mai mare dregătorie, dice Fănuță (pag. 87), deci d-lor boerii mari începură a vîna Visteria, nu numai cu dare de bani (care o poreclise *prosfora*, adică poclon la casa împăratăscă, iar adevărul era că se da la comandirii președinții și cei din preajma lor), ci și cu alte urmări proste și necinstite.

După Fotino, pe lângă Vistierul s'a mai rînduit și câte un ofițer rusesc, care să controleze veniturile și cheltuețele.

Acest ofițer a fost mult timp Polcovnic Loghinow și semna foarte adesea înainte de membri Comitetului și imediat după Mitropolit ori Exarc.

La acest comitet fu adaos și un ofițer rus, Loghinov, fără de semnătura căruia nimic nu se putea face. Comitetul și Loghinov delegă dreptul său de a ordona, în Oltenia, în casuri speciale, Caimacamului Craiovei și generalului rus de acolo.

«Măcar că Excelența Sa d-l Senator a trimis către d-vostre porunci cuprindătoare, că ori ce poruncă a Divanului se va trimite prin Județe pentru ori-ce pricină său orînduială, de nu va fi iscălită și de d-lui cinstit sovetnic ostășesc Loghinov, să nu se pue în lucrare, dar precum este sciut că într'acéstă vreme, și mai virtos la cele 5 județe ot preste Olt, se întîmplă fără de veste și fără de soroc orînduit de se fac de către Excelența Sa comandirul ostășesc din Valachia mică, General-Leitnant Zas, multe și grabnice cereri pentru felurimi de lucrări ale împărătescei armii, ce se află în partea locului; de aceea iată și Divanul, împreună cu d-lui sovetnic ostășesc Loghinov, ce mai jos se vede iscălită, poruncesce, ca toate cele ostășesci trebii, de Excelența Sa Heneral-Leitnant Zas, prin d-lui biv Vel Vornic Manolache (Lahovari) întâiul ocârmuitor al Divanului Craiovei, toate să se îndeplinască fără de zăbavă, neașteptând osebite porunci ale Divanului cu iscălitura d-lui cilenului ostășesc, ca să nu se pricinuiască vre-o lipsă seaș zăbavă la împlinirea celor trebuincioase ale împărătescelor oștiri ce se află în partea locului. — 1811, *Ghenarie 31*.

Din această poruncă se constată: 1) subordinarea deplină a primului Divan la controlul polcovnicului Loghinov și al 2-a substituirea deplină a administrațiunei rusesce militare nu numai la administrațiunea Divanului din Craiova, dar și la aceea a primului Divan și Comitet al țerei.

Membrii comitetului se alegeau din Divan de către președintele rus și se numiau de dînsul, iar cei-l-alți funcționari rămaseră să se alegă de Mitropolitul cu comitetul. La această alegere lua parte, în Bucuresci, și vicepresidentul și rezultatul era supus prin raport la întărirea președintelui. Vistierul își rezervă numirea ispravnicilor, sub cuvînt că ei au a face urmărirea dărilor, iar cele-l alte posturi și diregătorii continuară ca mai înainte. Numai postelnicia și slujbele curții domnesci se desființară, iar avaeturile lor se vîrsară la Visteria țerii.

La 6 Sept. 1808 comitetul seaș primul Divan a fost compus din Mitropolitul Dositeiș, Episcopul Iosif Argeș, Vistierul Filipescu, Vornicul Stefan Văcărescu și Logofăt Isac Ralet.

A doua secțiune din Divan, său mai bine restul divanului, ce rămîne cu acest nume de Divan, e compus, la data această, din următorii boeri: Banul Manolache Crețulescu, Radu Goleșcu Vornic de țera de sus, Manolache Manu Vornic de țera jos, succedându-și apoi Const. Crețulescu; al 3-lea Vornic Istrate, succedându-și Manolache Manu; al 4-lea Vornic Petrache

Retoridi, Vornic obștirea Manolache Cuparul, Logofăt de țera de sus Const. Dudescu, logofăt de țera de jos Dimitrie Ghica și Spătar Gr. Ghica. Funcțiunea de Agă s'a dat lui Grig. Bălenu și acea de Vornic politiei lui Teodor Văcărescu.

Negreșit că, precum mai sus am spus, totă puterea sta în mâinile Vistiierului C. Filipescu, socrul lui Miloradovici. Bine că cel puțin îi deveni socru, și așa se mai curmase scandalul din casa lui! Dar asemenea scandal continuă cu alți generali Muscali, prin casele altor boeri: «și așa ajunseră casele d-lor de rîs și batjocură némurilor», scrie Fănuță (pag. 88).

Avend ast-tel totă puterea în mîni, C. Filipescu, va isbuti să facă a fi arestat Varlaam, la 17 Ianuare anul 1809. Adevărat că arestarea se făcu la propria lui casă și ea dură scurt timp (1). Nu era Varlaam om de a nu eși până în fine victorios!

Pe lângă Divanul din Bucuresci, ca și pe lângă cel din Craiova (2) se înființază câte un post de dragoman *de limbă rusescă*. Lângă comitet, cu vot consultativ, este și câte o altă funcțiune creată pe lângă Divan încă din Maiu 1808: e acea de *teliosnomicos*, cu dubla însărcinare de jurisconsult și de purtător de corespondență în limbile străine, post indispensabil din moment ce postelnicia și secretariii particulari ai Domnitorului nu mai existau. Persóna care e însărcinată în 1808 cu acest important post e un Răducanu Diamandi (3).

(1) Cron. grécă de la calcăiul «Istor. Metrop. din Iași», la pag. 527. Varlaam nu va întârzia de a-și face și el ginere un general muscal foarte influent pe lângă împăratul Alexandru, dându-i pe frumoasa sa fată, Maria. . . . .

(2) 1808 August 26. — Răspunsul Divanului către Divanul Craioveii pentru *Dragomanul limbii rusești* ce a fost la Divanul de acolo, nefiind destoinic ca să aibă știință de carte rusescă, s'a orînduit altul în locul său cu tal. 80 pe lună, de la di întâiu a viitorului Septembrie.

1808 August 26. — Răspuns la nota boerilor comisionarilor (?) de la Craiova, prin care face arătare, că tâlmăciul ce în urmă s'a trimis acolo, ne fiind destoinic și cătatul trebii tâlmăcirilor se săvîrșesce prin Macarof, i s'a mai adăogat lui Macarof léfă încă tal. 80 peste tal. 120, care se adună tal. 200, și să nu se lipsescă acela din trebă până când 'și va împlini vremea de două luni pe care i s'a dat pe șin léfă de la Visterie și atunci să se lipsescă.

(3) *De la Divan.*

Find-că este cu cale și de trebuință a se afla a pururea și nelipsit la Divan un Ipochimien, care are să fie *teliosnomicos* și fiind-că asupra notelor ce vin la Divan, atât de la Excelența lor Ghenerali, i de la alte persóne în pricină de trebuință ale împărătescilor oștiri, i de la cinstitele consulatură

I-ul Divan și comitet conservă, ba chiar măi înmulțesce personalul său subaltern: zapcii, neferi (1), fustași, etc.

Preste bulucbași cu neferii Divanului se numesce un «*Eforos*, purtător de grijă, care să privegheze de-apururea, spre a fi numiții următorii la împlinirea datoriilor lor.» *Eforos* e numit Serdar Mitrea prin Delibaș, cu léfă de 100 tal. pe lună. Se scrie Vistierului, să-l așede la catastiful lefilor în 1810, April 1.

Zapcii primesc ordinea de a nu măi lăsa să intre în I-ul Divan pre ori și cine. A trecut timpul legendar, când «porțile Domnilor sunt largi deschise norodului! (2).»

1810, April 9. — I-ul Divan ordonă lui Vel-Logofet de Țera de sus «să chieме pre toți zapcii Divanului și să le poruncescă a nu măi lăsa de acum înainte pre nimeni, de cât numai pre boierii comiteți și pe generalii și pe ipotesiarii cei ce vor avé judecată pe calemgii Divanului și ai Visteriei; iar de nu vor păzi acéstă poruncă, se vor pedepsi strașnic.

La 1 Martie 1811 I-ul Divan și Comitet scrie Vistierului să dea léfă unu odăiaș *la odaia Comitetului*, care să o grijescă «a nu intra cine-va și să se culce, cum și de a purta grijă de cele trebuinciose.» Léfă tal. 10

ale împărătescilor străine curți, cât și de la alte obraze și locuri, este trebuință a se orîndui și a se însărcina un logofet, care să fie cu procopselă și cu sciință de alte limbii străine, iată Divanul printr'acest Pitac orînduesce asupra acestor trebii pe Răducanu Diamandi, ca pre unul ce întru tóte acestea are desăvîrșită destoinicie, care să fie îndatorat a se afla în tótă zilele nelipsit la Divan, ca veri în care trebă și pricină va avea Divanul trebuință a sci ce povață și hotărîre să dă de la pravili întru acele pricină, să aibă a arêta însuși cuprinderea pravilei de față, ca să o vadă Divanul; așijderea să fie dator numitul orînduit a primi veri ce fel de note vor veni la Divan, de la veri-ce fel de locuri și persoane, să le citescă la Divan, să facă cuviincioșele răspunsuri, după povața și porunca ce-î va da Divanul la fie-care notă, pentru veri-ce fel de madea, să ție condică în care să trecă atât notele ce vor veni, cât și răspunsurile ce se vor da; și pe lângă acestea să fie dator a citi la Divan și tóte jălbile ce se vor da, să le buiurdiescă, și să le însemneze cu iscălitura sa după orînduială, trecându-se de către condicarul de răvașe tóte jălbile cu răspunsul și porunca ce se vede în osebita condică a Divanului, care este numai pentru jălbii; la care pentru aceste slujbe și osteneli ale sale, îi orînduesce Divanul și léfă pe lună po. tal. 160, și d-ta frate Vel. Vist. să-l și aședii la catastihul lefilor cu acéstă sumă ce s'a dis, care să i se urmeze și să i-se dea de la începutul acestei următoare luni înainte. 1808 Mai 9. (*Cod. LIV, fila 346 verso.*)

(1) Cod. LXV, fila 21, verso.

(2) Cod. LXV, fila 23, verso.

pe lună de la 1 Martie și câte 2 pâni și 1 oca carne pe di *emielic*, precum aș și cei-l-alfi odăiași de la cancelaria Divanului și Visteriei (1).

La 4 Noembre 1811. Divanul cere la Vel Spăt. să rînduiască un rîndaș din ómenii spătăriei, la odaia Divanului I-iu (2).

Condicarii continuă a avé un rol important. Acum la I-iul Divan și Comitet se țin diverse registre: unul de trecut în resumat notele primite de la Președinți și Vice-Președinți și cu arătarea de cursul ce s'a dat notei (*Cod. LXIII*); alt registru pentru trecerea notelor întregi și a răspunsurilor Comitetului, apoi mai multe pentru anaforale de procese și rezoluțiuni, etc. (3)

Primul Divan compus din Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Mihalache Manu și mare Vistier Samurcaș, la 7 Aprilie 1811, cere de la general Steter vice-president ca cei 24 fustași ai Divanului să capete *bileturi* pentru a fi apărăți de quartir. Le-aș avut, dar li s'aș luat acum de către orînduiții ciasnici, deci să li se reînoiască (4).

La Craiova continuă a existe în 1807--1812 vechia organizare, cu mici modificaliuni.

La 2 Decembre 1807, după ordinea lui Lascarov, Divanul din Bucuresci scrie Caimacamului Craiovei, fostul mare logofăt Samurcaș:

De la Divan.

«Cinstit dumné-ta frate biv. Vel Logofăt Costache Samurcaș (5) Caimaca-

(1) *Cod. LXV*, fila 61.

(2) *Cod. LXV*, fila 136, verso.

(3) *Cod. LXV*, fila 148.

La 26 Decembre 1811. I-iul Divan rînduesce condicari al Divanului Craiovei pe un Ioniță, ca să aibă a ținé condice și a trece într'insa tóte poruncile ce se trimit de la Divanul de aci la Divanul Craiovei, i cărțile de judecată-i anaforalele, i orî-ce trebă se caută, atât care intră, cât și cele cari ese din Divanul Craiovei, ca să se afle în tótă vremea știute, spre a se păzi buna orînduială întru tóte, și pentru a lui slujbă și ostenelă s'aș milostivit Divanul asupra-i de faș miluit cu milele ce se arată mai jos, adecă să fie în pace și iertat de rîndul dajdiilor țerii, să scutésca de vinăriciú și dij-mărit drepte bucatele lui i o pivniță să ție în orașul Craiova, scutită și apărata de fumărit, de vamă și de alte angarii ce sunt pe pivnițe, cum și lude 3 să aibă a-și găsi ómeni străini fără de pricină de dădii, pe cari să aibă a-i ținé pentru poslușania casei lui cu pecetluituri de la Visterie, după adeverința dumné-lui întâiului ocărmuitor al Divanului Craiovei și a dumné-lor boerilor divaniți de acolo, seú a dumné-lor Ispravnicilor județelor, că sunt străini cu adevărat. . . . — 1811, Decembre 26.

Loghinof Polcovnic, Radu Goleșcu, Isac Ralet, Mihalache Manu.

(4) *Cod. LXVI*, fila 86.

(5) Samurcaș era persoană grata lui C Ipsilante, dovadă Decretul acestui Domnitor dăruind lui Samurcași sălaşe de țigani din ai Domniei.

mule al Craiovei, i dumné-vóstră fraților boeri divaniți de acolo, către această copie de predlojenie a Excelenței sale tainicul sovetnicul Lascaroff ces'a trimes la Divan, pe larg pliroforie, se va lua de dumné vóstră de tóte celea ce scrie, pentru care, cu tóte că și în trecutele zile s'a trimes dumné-vóstră cartea Divanului a căuta tréba cu mare luare aminte, dar iată și acum după mai sus numita predlojanie nu lipsesce Divanul a scrie dumné-vóstră, povétuindu-vé în parte, ca cu toții într'o unire și cu un cuget să vé osîrduiți din tótă virtútoa a căuta și a sêvîrși trebile și orînduelele ce se trimet de aci de la Divan cu cele mai inlesnite și cuviinciose mijlóce, ca nici un cusur să nu se facă la următórele trebuințe, nici locuitorii să pătímescă peste măsură supărări și stenoharii, îngrijind mai virtos, ca nisce doritori de patrie și de folosul țerii, a nu se face ticăloșilor locuitori cătuși de puțin jaf și nedreptate de către trimișii dregătorilor din partea locului, ce se orînduesc spre împlinirea și sêvîrșirea poruncilor și orînduelilor ce se primesc de aci de la Divan, ca și bieții locuitori fiind feriți și ocrotiți de acest fel de pătımire, să pótă împlini cele ce se cer pentru curgétórele și neapăratele trebuințe; așîderea să îngrijii dumné-vóstră a se sêvîrși tóte poruncile cele cuviinciose, cu scirea, voința și hotărîrea tuturor de obște, adică să se dea isbrânire la tóte trebuințele țerii, atât de către dumné-lui Caimacamul cu scirea tuturor boerilor divaniți, cum și de către dumné-lor boerii divaniți cu scirea dumné-lui Caimacamului; osebit de acésta să îngrijii dumné-vóstră cu mare scumpătate și pentru zaherelele, ce se strîng la magaziile de acolo, ca prin zaptul și buna chibzuire a domniei-vóstre să nu se urmeze cătu-și de puțin catahrosis, fiind acésta mai virtos una din cele mai întăiú madele, care privesce spre interesul împărâtescilor oștirii; de care nu sîntem la îndoială că dumné-vóstră veți fi următori întocmai de acum înainte.—1807, Decembre 2 (1).

Nu târđiú cade în disgrăție Caimacamul Sarmucaș și atunci în locu-î e numit marele vornic C. Bălăceanu (2).

(1) Cod. LIV, fila 186.

(2) *De la Divanul Principatului Țerii-Românesce către Divanul Craiovei.*

Aú venit sciri și jalbe necontentite de la locuitorii celor 5 județe oltene asupra jalurilor și nedreptăților ce li s'au făcut în diastima Căimăcămiei logofetului Costache Sarmucaș în feluri de chipuri și osebit cu luarea frunțașilor birnicii de prin unele sate (de când aú lipsit de aici Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilante) dându-se poslușnicii pe la unii alții și rămânend ticăloși birnicii, cei fără de privilegiu, însărcinați peste puterea lor și impliați peste măsură, peste cele-l alte greutăți ce pătinesc. De aceea dar Divanul îngrijind a pururea pentru a lor rêsullare, odihnă și bună petrecere, prin sfat de obște aú chibzuit și aú găsit cu cale de aú orînduit de la 10 a următórei luni *president* aci la Craiova pre unul dintre noi, boerii Divanului de aici, adecă pe dumné-lui fratele Vel. Vornic Costache Bălăceanu,

La Octombrie 1808 se introduce în locul Caimacamului un fel de *președinte* și în Divanul Craiovei, sub titlul de «*Întâiul ocârmuitor al Divanului Craiovei*» (1).

Acest «*întâiul ocârmuitor*» este fostul Logofăt Constantin Dudescu, care își dăce: *graf orî conte*. Mare Ban al Olteniei este numit, în April 1808, Manolache Crețulescu «*ca un boer pămîntén evghenit și epoliptos*» (2).

ca unul ce este boer pămîntén doritor de patrie, vrednic și cercat la trebile țării.

Deci îndată ce va sosi acolo dumné-lui mai sus numitul boer are a îmbrățișa dimpreună cu dumné-lor boerii divaniți într'o unire tóte curgătorele trebî politicesci și ostășesci, sfātuindu-vé cu toții între domnia-vóstră de cele ce privesc spre repausul sáracilor locuitorî și felurî de mijlóce chibzuind spre a desrăděcina tóte acele catahrisis, ce până acum se urma.»

(1) Cod. LVI. fila 38.

(2) *Șese publicații la cinci județe și la Divanul Craiovei pentru vestirea băniei Banului Manolache Crețulescu.*

Fiindcă divanul prin sfat de obște a găsit cu cale de a însărcinat pe d-lui fratele Banul Manolache Crețulescu cu diregătoria Băniei celei mari, ca pe un boer pămîntén bētrân evghenit și epoliptos, de aceea nu lipsim a face acéstă sciută și Divanului de acolo, de care și suntem nădăjduiți, că după obicinuita osîrdire, înțelepciune și bună purtare a d-sale va odihni Divanul de acolo și va fi mulțamit pentru ale părții locului, care se cuvine la diregătoria Băniei și că se vor urma cu bună orînduială după voința Divanului. Decî nu lipsim a vé însciința, ca să sciți și să cunósceți pre d-lui, fratele banul Manolache Crețulescu însărcinat cu diregătoria Băniei, și pentru cele ce se cuvin la diregătoria d-sale veți însciința pre d-lui, ca să arate Divanului spre a se da de la Divan poruncile de cuviincióasă urmare. 1808 Aprile 10. (Cod. LVI fila 1).

Urméză apoi ca Ban Barbu Văcărescu.

De la întâiul Divan către cinstitul Divan al Craiovei.—După predlojenia Ex. S. gen. maior, cavaler, Engelhard vice-president al Divanului, ce a venit la Divan, de la Maiu 17, cu numărul 529, se orînduesce d-nélui fratele Vel. Ban Barbu Văcărescu a veni aci la Craiova să fie în anul dregătoriei sale cel întâiu ЧЛАН (membru) al Divanului de acolo, precum s'a urmat mai înainte după privilegiul dregătoriei Băniei, unde împreună cu d-nélor ceîlalți boeri divaniți (fiind d-nélui capul aceluî Divan) are a căuta tóte trebile și pricinile, câte se orînduesc de la Divan și întâiul de la Divanul și întâiul Comitet de aicea.

Dumnélui împreună cu ceîlalți boeri divaniți, are a face îndreptare la orî-ce pricină va găsi că nu se urméză cu bună orînduială în cele 5 județe ot peste Olt și îndreptarea o va face cu mijlocul ce va găsi cu cale. Și pentru tóte trebile și îndreptările și orî-ce trebuință va fi, d-lui are să

Modificarea din guvern, de la Februarie 1810, are efecte și în Oltenia. Căderea partidei lui C. Filipescu, readuce în fruntea Divanului oltean pe Samurcaș (1).

se *corespondarisescă* împreună cu d-lor cei-l alți boeri divaniți, cu Divanul și întâiul Comitet de aicea. Asemenea are d lui volnicie și să lipsescă din slujba acelor 5 județe pre orî-cine va găsi că nu se pörtă cu orînduială bună, neurmând poruncile, ce vor fi date și datoriile slujbei sale, seú il va găsi că face vre-un fel de năpăstuire locuitorilor, dintr'acele 5 județe, va însciința dumné lui pentru acelea la Divanul de aici, ca să orînduiască prin scirea și voia Excelenței sale senatorului Cușnicov, presidentul Divanului, altul în locul aceluia. Decî se face și dumné vóstră cunoscut, că dumné-lui fraatele mai sus numitul Vel Ban Barbu Văcărescu, cu acest haractir și putere, din porunca celor mai mari stăpânitori, vine acolea a fi la acel Divan precum s'a dis și să scrie dumné-vóstre, ca să îmbrățișați dimpreună trebile silindu-vé a le căuta cu bună orînduială, spre fără de cusur împlinirea poruncilor, ce de la Divan de aici se vor trimete Divanului de acolo, spre împlinirea întru tóte a datoriilor Divanului Craiovei și spre buna ocârmuire și apérare de năpăstuire a locuitorilor din cele 5 județe, silindu-vé nu mai puțin a avé și între d-vóstră unire și bună petrecere.—1809, Maiú 18.

Semnați: Dositei al Ungro Vlahiei, Constandie Buzéu, Manolache Crețulescu banul, Constantin Filipescu, Radu Goleescu, Stefan Văcărescu, Isac Ralet.

(1) La 7 Martie 1810 întâiul Divan propune lui Cnéz Bagration numirea lui biv Vel Logofét Costache Samurcaș în locul lui Barbu Văcărescu. Caimacamul Craiovei, spre a se face și în acele 5 județe ispravniciiile. (Cod. LXI, p. 65.)

1-iul Divan către biv Vel log. Costache Samurcaș. Fiind-că te-ai arétat destoinie în diastima Căimăcămiei la Craiova, de aceea și acum ca pre un boeriu cu destulă sciință la tóte câte privesc și atîrnă la ocîrmuirea Divanului Craiovei, după chibzuirea ce a făcut Divanul de aici a găsit cu cale și cu cuviință a te orîndui pe d-ta la Divanul de acolo în locul d-lui Dvorn. Barbului Văcărescu ce-a fost până acum în epistasia Băniei Craiovei, care acéstă alegere a Divanului făcendu-se cunoscută și strălucitului Cneaz Bagration... și strălucirea sa a întărit'o prin porunca ce a dat în scris la Divan, de la 8 ale acestei luni. Ci dar, iată prin acest pitac se face și d-tale sciută alegerea Divanului și hotărîta poruncă ce a primit de la Cnézul, prin care te ai orînduit D-ta la divanul Craiovei în locul d-lui Vorn. Barbu Văcărescu, ce a fost până acum orînduit cu epistasia Băniei. Și pentru ca să se orînduiască și ispravnicii acelor 5 județe ot peste Olt, fără de prelungire, Divanul scrie d-tale, ca cât mai în grabă făcend fóie de candidații ce vei chibzui, să o trămiți la Divan, a se orîndui ispravnicii la numitele județe, ca să se arete și la strălucitul Cnéz, după cererea ce au făcut și după cea d'întăiu orînduială, spre a se hotărî iarăși de către strălucirea la obrazele ce va găsi cu cale a se orîndui, îngrijind însă și d-ta, a alege **candidați** obraze cari vor fi cinstite și vor păzi dreptatea locuitorilor, iar nu ca cei ce au fost până acum.» 1810 Martie 9.

Ca consecință a acestei schimbări avem o notă apoi, că la 10 Martie, 1810, întâiul Divan supune lui Bagration, conform ordinului acestuia de la 8 Martie, numele candidaților de Ispravnicii la cele 5 județe oltene, «a căror alegere s'a făcut de către dumné-lui biv Vel Logofăt Samurcaș», cel rînduit la întâia dregătorie a Valachiei mici, tot după alegerea Divanului și din porunca lui Bagration. (1)

Au mai fost apoi prim dregător la Divanul Craiovei Manolache Lahovari și în Iulie 1812 găsim acolo pe Banul Vorn. D. Racovița (*Cod. LXIV. fil. 68 verso*).

Personalul și modificările supravenite în personalul Divanului Craiovei sunt în legătură cu luptele dintre Varlaam și Filipescu și se pot vedea în note. Constatăm că în aceste Divanuri au fost numai boeri pămînteni. (2)

(1) *Cod. XLI, fila 65 verso.*

La 23 Martie 1810 întâiul Divan recomandă lui Engelhard la postul de vel Armaș, rămas vacant prin trecerea lui Costache Samurcaș în epistasia Băniei Craiovei, doi candidați și anume: Const. Bălăcenu, membru în comitetul Divanului, «care în doi ani de zile până acum, n'a fost orînduit la nici o diregătorie» și pe log. Iordache Slătineanu, «carele în trecutele zile s'a fost orînduit din porunca strălucitului cnéz la diregătoria Vorniciei a 4-a și n'a fost nici d-lui orînduit la nici o diregătorie în diastimă de 2 ani și au dat în scris la Divan, că se lăpădă de această diregătorie «cu un cuvînt că nu-i este de potriva stărei dumealui. Ci dar ori care din d-lor 2 numiți boeri se va hotărî și va fi gustul luminatului graf a se orîndui în dregătoria Armășiei, ne rugăm să aibă Divanul cinstit răspuns.» 1810, Martie 23. (*Cod. XLI, fila 72*).

(2) *De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Țării românești.*

Fiind-că Divanul a găsit cu cale de a rînduit pe domnia-ta biv. Vel Clucer Dimitrie Brăiloi, divanit și judecător la Divanul Craiovei, ca dimpreună cu cei-l-alți orînduiți boeri la acel Divan să căutați cu tótă silința atât trebile ostășesci, cât și poruncile Divanului, ce vi se trimit și de tóte adese să însciințați Divanului, ca să nu se facă cel mai mic cusur. Așisderea și pricinele de judecări ale norodului să le căutați fără de pregetare, ca să-și dobândescă cei năpăstuiți îndreptarea lor, făcînd și pentru acesta silință a se face cercetarea cu multă luare a mințe, pentru descoperirea adevărului, ca să nu rămână cine-vași în năpăstuire. De care scriem dumitale, ca să petreceți într'o unire fără de cea mai mică împotrivire și în tóte zilele să vă adunați la locul cel orînduit de Divan, ca să curgă trebile cu o bună orînduială și să nu se întimple zăbavă la ori-ce, că aceea este plăcută Divanului și tuturor de obște, ci dar într'acest chip să urmați. 1808 Oct. *Cod. LVI, fila 37.*

Semnați: Dositei Mitr., Iosif Argeș, Constantin Vist., Ștefan Văcărescu Vornic, Isaac Ralet.

Divaniții și departamentarii Craiovei la lét. 1808 Oct. 22.

Dumné-luî biv. vel Logofêt Dimitrache Bibescu; biv vel Clucer Cornea Brăiloiu; biv. vel Clucer Dimitrie Brăiloiu; biv. vel Paharnic George Argintoianu; biv. vel Paharnic Stan Jianu.

In locul luî Argintoianu este apoi numit un óre-care Ștefan și la 24 Maiu 1809 maî e numit biv. vel Clucer Ioan Vlădoianu. (1)

(1) Cod. LVI, fila 111 verso.

1808 August 22. Poruncă la Ispravnicii Buzéului, ca Sandul Ici-Ciohodar să fie apêrat un car al sêu ce-l are pentru poslușania casei întru nimic de acum înainte, și de 'i-aû luat caru negreșit să-l slobođă, că de va maî face vre-o supêrare nici un cuvînt vrednic nu va avea, nici Ispravnicii nici vâtaful Plaiului.

Din 1808, Octombre 14, semnat de Mitrop. de Iosif Argeș, Const. Vist., Ștefan Văcărescu și Isac Ralet către Barbu Văcărescu Vornic, arêtându-'i că Vornicul Cretzulescu cere analogia de léfă pe luna cât a ținut locul luî Barbu Văcărescu, care face, talerî 400. (Cod LIV, fila 58 verso).

La 14 Oct. 1808 de la întâiul Divan.

Cinstite d-ta frate biv. Vel Vornice Barbule Văcărescule, fiind-că d-luî fratele vornicul dinul Cretzulescu pe diastima de o lună în cât s'a aflat vel vornic de țera de jos în locul d-tale, adecă de la 2 ale trecutului Septembrie, când s'aû orînduit de către Excelența Sa general Cușnicov, până la 3 ale acestei următore luni, când iarăși de către Excelența Sa s'a făcut aslu, cere a i-se da analogon din prețul Vorniciilor, care socotindu-se 'i-se face a lua d-luî talerî 404. De aceea scrie Divanul d-tale, ca acești bani să-'i răspunđi Dumnéluî vorniculuî Cretzulescu ca un drept al d-sale. 1808 Oct. 14. (Cod. LVI, fila 35 verso.)

D-luî Vornic Istrate Cretzulescu are să ie léfa pe douê luni, Februarie, Martie pe anul trecut. Către Divan.

După cercetarea ce am făcut m'am pliroforist că d-luî Vornicul a luat léfă numai până la Martie în anul trecut, cu lét 1807 după cum și însuși d-luî arată, iară de atunci și până la sfîrșitul luî Martie acestuî următor an, cu lét 1808, altă léfă nu i-s'aû maî dat. — 1808 Iulie 14.

Constantin Vistier.

Un conflict de atribuțiuni se întâmplă în Oct. 1809 între I-ul Divan și

În 18 Novembre 1808 întâiul Divan acordă lui Răducanu Filitis, slujbaş în Divan cu *procopselă* la trebii *delicate* și pentru ca să se siléscă și alții spre *procopselă* și învățatură, 20 ómeni, fără de pricină de dajde și scutela dreptelor lui bucate: viile de vinăriciú și stupii și rîmătorii de dij-mărit și 2 cărciume în Bucuresci scutite de vamă, de fumărit, de căminărit și de tóte alte dări ce vor fi pe alte cărciume. (Cod. 56, fila 43.)

Predlojenia senatorului Cușnicov din 22 Dec. 1808, prin care este numit logofét de Țera-de-jos Clucerul George Crețulescu, Stolnicul Stefan Costescu Vornic al obștirilor și Ispravnic de Dâmbovița Pah. Scarlat Mihăilescu. (Cod. 61, fila 1 verso.)

La 30 Martie 1809 după predlojenia generalului Cușnicov, presidentul Divanului, dela 11 Martie, Divanul însărcinéză pre biv. vel. Clucer Iordache Golescu, cu tréba logofetiei cei mari de obiceiuri. (Veđi și Cod. LXI fila 6 v.)

În aceeași ți Divanul scrie și Vistiernicului, să așede pre Golescu la castihul lefilor și să-í dea și scutelnicii conveniți rangului.

Întâiul Divan, compus din Mitropolitul Ignatie, Manolache Crețulescu Grig. Ghica, Istrate Crețulescu, Const. Bălăceanu, Marele Vistier Varlaam și Íon Comănénu, cere lui Engelhard, la 16 Iulie 1810, spor de léfă pentru 3 cinovnici din Divan, anume slugerul Răducanu Poenar (plătit până acum câte 70 tal. pe lună) Pitarul Iordache Rafailă (60 tal. pe lună) și Zamfirache al 3-lea Logofét (50 tal. pe lună), pe motiv că sunt slujbași vechi și pentru «strădania în care s'aú aflat și se află slujind Divanului tot d'a-una nelipsiți, iar mai virtos după scumpetea ce se urméză acum, urcându-se tóte la întreit preț.» Divanul propune să li se dea câte tal. 180 pe lună la fie-care.

La 18 Novembre 1809 din ordinul Senatorelui Cușnicov, dat prin presidentul Engelhard, Divanul a orînduit vel. Vornic al II-lea pe biv. vel. Clucer Roset. (Cod. LVI, fila 91.)

La 11 Martie 1809 Cușnicov rînduesce logofét de obiceiuri pre Clucerul George Golescu, în locul lui vel. Logofét Știrbei, și ca Ispravnic de Curte în locul lui Lehliu să alégă Divanul 2 candidați dintre boerii vrednici.

Zapcii Divanului la 1809.

1809 Maiu 15 s'a orînduit zapcii Divanului, însă stolnicul Dimitrache Știrbei, epistat vătășiei de aprođi.

George Pitiștenu vataf de Păhărnicei.

Costache Razu, ceauș de aprođi.

Alexandru Palada, vataf de curte.

Medelnicer Ioniță Boerescu, vataf de Visterie, iar la 1809, Octombrie 29. s'a făcut vataf de aprođi, Grigorie fiul stolnicului Cretenu.

1809 Septembrie 24, vataf de curte Ioniță Răhtivanul.

1809 Aprilie, Șetrarul Tănase Movilă, vataf de Divan. (Cod. LVI fila 109.)

Comitet al țerei și între marele Ban al Craiovei, dela destituirea unui

Către strălucit General Bagration.

Fiind-că în porunca strălucirii-tale, prin care s'a orînduit cilenii celui întâiu și al doilea Divan se coprind și acesta, că pentru boeriile ce au rămas și nu s'a rînduit până acum dregătorii lor, adecă Logofeția de obiceiuri, Vornicia de politie, Căminăria, Armășia și Agia, să alégă Divanul candidați pentru aceste dregătorii și să arete strălucirii-tale. Iată dar, după poruncă, făcend alegerea de câteva-și persoane dintre boeri, nu lipsim a-î face cunoscuti strălucirii tale, embericlisită prin osebită fôe, ca să se dea cea desăvîrșită hotărîre de către strălucirea ta, obrazelor, ce se vor găsi cu cale a se rîndui la mai sus numitele dregătorii. (*Fără dată, dar este dintre 1—6 Februarie 1810.*) (Cod. LXI fila 53 verso.)

De la întâiul Divan către Engelhard, că din tôte huzmeturile țerii câte se vînd peste an de la Divan, obiceiū vechiū, canonisit și urmat este de ieū dumné-lor veliți Logofeți un avaet orînduit și afară din huzmetul ocnelor și al vămilor, cari se vînd pe anul întreg, de la cele-l-alte huzmeturi iaū havaet deplin, numai cei ce se vor afla în dregătoria Logofețiilor mari, atunci în vremea vîndărilor și apoi de se va întimpla peste puțin să se lipsescă din dregătorii, boerul ce se va orîndui în locu-i nu pôte să cêră de la cel de mai înainte a i-se da analog din avaetul aceluī huzmet. Iar la huzmetul ocnelor și al vămilor, fiind-că se vînd pe anul întreg, este împotrivă, adică acele huzmeturi se vînd tot-deauna la Ianuarie 1, de la care luând avaet dumné-lor veliți Logofeți, ce se vor afla atunci într'aceste dregătorii ale Logofețiilor, de se va întimpla să nu se schimbe în tot anul până la cel-l-alt Ianuarie, rămâne și avaetul tot deplin al dumné-lor, iar de se vor schimba mai înainte, atunci, făcend socotélă dumné-lor lunilor ori dîlelor, câte vor trece de la Ianuarie 1, până la schimbările, pe atâta își popresc și analogon dintr'acele avaeturi și ce mai rămâne îl dau dregătorilor acelora ce se orînduesc în locul lor; care acest obiceiū așa s'a urmat până acum precum asemenea și la Ianuarie trecut, când s'a schimbat și dregătoriile logofețiilor celor mari, a urmat dumné lui Clucerul Iordache Crețulescu, ce a fost mai înainte în epistăsia logofeției țerii de jos de și a poprit din avaetul ocnelor și al vămilor analogon numai pe dîlele 28 de la Ianuarie, iar cel-l-alt avaet l'a dat deplin domniei-sale Logofetului Dumitrache Racoviță, ce s'a orînduit în locu-i la Logofeția țerii de jos. Iar dumné-lui vel. Logofet de țera de sus, Teodorache Văcărescu, ce s'a orînduit la acéstă dregătorie în locul dumné-lui Clucerului Dinu Filipescu, ce a fost mai înainte epistat al Logofeției de țera de sus, în multe rînduri cêrîndu-și prin jalbă către Divan de la dumné lui Clucerul, dreptul analogon ce i se cuvine din huzmetul ocnelor și al vămilor de la 28 ale trecutului Ianuarie, s'a judecat și la Divan și după obiceiū, s'a urmat, dândui-se dreptate dumné-lui Vel. Log., a-și lua analogon și făcendu-se și douē, trei porunci în scris ale Divanului către dumné-lui Cluceru, ca să plătescă cea

funcționar din Oltenia, fără prealabila autorizare a Divanului din Bucuresci. Eacă pitacul cu care Divanul din Bucuresci curmă acest conflict:

Dela întâiul Divan, către dumné lui fratele Vel. Ban al Craiovei.

S'a primit însciințarea dumi-tale dela 29 a trecutului Septembre, răs-puns la cartea Divanului, ce și-s'a trimes pentru Titul sin răposatul Bengescu, ce l'ai fost lipsit dumné-ta din zapciliul Polcovniciei Craiovei, spre a se orîndui éráși, prin care vedem că . . . . . nu dăduși cu înțelegere *gnomia* notei, ce s'a dat, când dumné-ta te-ai orînduit Ban la Craiova: paraponisindu-te đici, că din cuprinderea acei cărți a Divanului n'ai putut înțelege alt fără de numał, că aceeași notă se anerisesce și lipsind nota cele legiuite mansupuri, ce urméză întru alegerea Băniei se ridică; pentru care acest parapon al dumi-tale, mirare aú avut divanul, în vreme ce cartea aceea ce s'a trimis dumi-tale nu a fost împotrivotóre, precum de către domnia-ta ni se scrie, ci urmátóre și notei și osebitei cărți a Divanului ce s'a dat dumi-tale de dregătoria Băniei Craiovei, care amîndoué cuprind într'acestași chip, ca dumné-ta să cauți împreună cu Divanul Craiovei tóte trebile, fiind cel mał întâiú obraz al aceluı Divan. (1)

La 1812 Aprilie, Conte de Dudescu (КОНТЕ ДИИ ДУДЕКУС) este întâiul Dregător al Divanului Craiovei și lui, ca la anteriorii Caimacami i se spune că pitacul de rînduire, ce i se dá: «*plirusisi* (sic) de a lipsi din trebă pe ori-cine din slujbași acelor 5 județe, pe care îi va dovedi, că nu se pórtă cu orînduială bună, ci împotriva poruncilor ce le sunt date, fac năpástuirii locuitorilor, séú vre-o altă rea urmare, să însciințezi Divanului de aici de a orîndui altul în locul aceluia, prin scirea și voia Excelenței Sale generalul . . . . . cum și pentru veri-ce alte trebuințe vor fi, să te *correspondarisesci* împreună cu cei-l-alti boeri divaniți, cu Divanul de aici, de la care să ieai pentru ori-ce pricină și trebuință poruncile și povéțuirile cele cuviinciose, cari vor fi de folosul norodului.»

*

Avem de notat manifestațiunea din Oltenia și anume în Divanul Craiovei a unor tendințe *separatiste*, de sigur nu réú vėđute de capiı muscali. Divanul craiovén cėrcă să se facă cu totul independente de cel din Bu-

ce este dator, nici într'un chip nu se înduplecă a fi următorii dreptății . . .» Divanul cere lui Engelhard să fie îndatorat Clucerul Filipescu a plăti analogon. 1810 Martie 28.

(1) Cod. LVI, fila 82 verso.

curescî. În 1809 Caimacamul își permite a numi și destitui direct funcționari olteni. De la Centru, din Bucurescî, se opresce aceasta și în 5 Oct. 1809 Divanul central scrie primului dregător din Craiova, care îndepărtase din polcovnicie pre un ôre care Tistul, fără de prealabilă autorizare de la Centru, să-l rechieme în slujbă . . . . «De aceea dar se cuvine, ca de acum înainte pre orî-cine vei voi D-ta, a lipsi din slujbă, să însciințezi mai întiî Divanul de aice, ca chibzuindu-se și de Divan alegerea D-tale, așia să se orînduească altul» (1809. Oct. 5).

*

Față cu ôre-carî veleități ale I-lui Divan de a lucra cu ôre-care independență, de vice-president cel puțin, Engelhard îl rechiemă la subordonare către el prin nota lui din 11 Februarie 1810, în următôrea cuprindere:

Gheneral major Prezident i cavaler Engelhard. Cinstitului Divan al Valahiei Predlojenie.

Fiind eü ieri la domnul acel întaiü comandir al armiei i cavaler Petre Joanovicî Bagration, m'a întrebat Luminarea Sa pentru întărirea cinovnicilor ce Divanul a arêtat Luminării Sale, eü neavênd nici o sciință de acești cinovnici, ce fără de scirea mea i-aü arêtat Divanul Luminării Sale, i-am rêspons, că acêstă arêtare ce a făcut Divanul nu-mî este prin sciință. Luminarea Sa s'a mirat fôrte de acêsta și mi-a poruncit, ca să fac Cinstitului Divan *dojănire* și să-l însciințez, că *pentru tôte și orî-ce pricinî, Divanul are a face prin mine arêtare* către cei mai mari; pentru care orînduială Cinstitul Divan cercetând va afla în hârțile sale predlojenia, în care se arată cum are să urmeze. Mie măcar că nu-mî este lucru de trebuință o urmare ca acêsta, și să o fac întocmai pretenție, dar ca să împlinesc voia a celui întaiü comandir al armiei, fac Cinstitului Divan acea mai strașnică *dojănire* pentru astă urmare, arêtându-î și acêsta, că de acum înainte fără de scirea mea, ca un vice-prezident ce sunt, nici un fel de arêtare către acei mai mari stăpânitori să nu îndrăsnescă a face; iar când Cinstitul Divan va avea trebuință ca să facă de la sine vre-o arêtare Luminatului Domn, atunci făcênd douë asemenea arêtări, să le trimiță la mine, ca una să rêmână mie, iar cea-l-altă să o arêt stăpânirei, și primind acêsta să-mî arête Cinstitul Divan ce obraze aü fost acele pe cari le-aü arêtatat Luminatului Domn, ca să le întărăsc în datoriile ce Divanul a arêtat și cine anume dintre dînșii s'aü întărit? Iar când și după acêsta, Cinstitul Divan va urma tot cu acest chip, eü silit voiü fi pentru nesupunerea lui cătră cei mai mari, să fac arêtarea mea Luminatului Domn celui întaiü comandir. 1810. Februarie 11. (Cod. LXI, fila 56.)

Răspunsul Divanului către Excel. Sa gheeneralul Enghelhard.

După cuprinderea predlojeniei Exc. tale cu No. 350, ce s'aŭ trimis la Divan, scrisă de la 11 ale acestei luni, nu lipsesc cu cinste a face sciut Excel. tale, obrazele ce le-aŭ aretat Divanul către strălucirea lui cnéz și care dintr'acelea s'aŭ întărit de către strălucirea sa orînduindu-se cinovnicii la diregătoriile boeriilor ce rămăseseră deschise, adecă Logofeția de obiceiuri, Vornicia de politie, Armășia și Căimăcămia, și osebit obrazele dintre boeri ce s'aŭ mai adăugat între cilenii întâiului Divan, precum mai jos se însemnară. Și de acum înainte vom fi următorii ca orî-ce arătare va avea să facă Divanul cătră cei mai mari stăpânitori, să o facă prin Excelența Ta. 1810, Febr. 14.

D-l Spăt. Grigorie Ghica	}	Arătați și orînduiți de strălucitul cnéz între Cilenii inteiului Divan
» Vorn. Const. Bălăcénu		
» Logof. Grădișteanu Scarlat	}	Arătați pentru mai sus numitele 4 boerii.
» Logof. Băleanu		
» Logof. Costache Samurcaș		
» Clucer. Mihalache Racoviță		
» » Tomița Crezulescu		
» » Iordache Filipescu		
» Stoln. Câmpineanu		
» Anastasache Comăneanu		

Cei întăriți de strălucitul cnéz:

- D-luî Logof. Băleanu la Logof. de obiceiuri
- » » Scarlat Grădișteanu la Vornicia de politie.
- » Căminar Iordache Filipescu la Armașie.
- » Anatasie Comăneanu la Căminărie.

*

Divanul al 2-lea stă subordinat 1-ului Divan și Comitet. Numirile la acest al 2-lea se fac după recomandatiunea Comitetului — am spus'o — cu întărirea Președintelui rus. E probabil că adese Președintele numia și direct.

Convocarea Divanului al 2-lea o face Comitetul la cas extraordinar; el însă se adună în tôte zilele (1).

(1) La 29 Ghenarie 1810, pitac către dumné-luî Vel logofăt de țera de sus, ca la 4 césuri din și să dea de scire dumné-lor boerilor Divanului de al 2-lea, să se afe negreșit aici la Divan, la locul cel orînduit al adunării. Așijderea și tuturor calemgiiilor i zapciilor și logofețiilor Divanului, ca și mai înainte de numita vreme să se afe toți aci la Divan, cu toți ipotesiarii ce sunt a se judeea într'aceeași și (Cod. LXI, fila 3 verso.)

Un fel de descentralizare se ordonă în Iulie 1812, dând Ciciacof, Președintele rus de la acel an, drept spătarului de a ține directă corespondență cu Ispravnicatele în anumitele afaceri de atributul Spătăriei, precum afacerile de putere și de hoți (1).

Numai cât lărgirea detribute și de acțiune a Spătarului a dat ocaziune la noue abuzuri și conflicte în județe, cari au motivat intervenirea comandanților ruși în câte-va rinduri (2).

De la întâiul Divan la Vel Logofăt de țera de sus.

Să dea poruncă tuturor calemgiiilor Divanului precum și zapciiilor, ca la 3 césuri din și diminéța să se afle toți la Divan, însă zapciiii fie care cu pricinele ce vor avea gata a le înfățișa, ori la dumné-lor boerii divaniți sau la Comitet; precum și calemgiiii cu trebile lor săvârșite, ca să nu stea locuitorii și alți ipothesiarii ce au pricină, zăbovindu-se și perđându-și vremea lor. Iar care dintr'înșii nu va păzi și nu-și va urma datoria sa, să li se aréte, că nu numai au să se pedépsescă arétându-și Excelenței sale generalului, ci se va lipsi și din slujbă.—1812, Februarie 19.

Manol. Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vistier Varlaam și Constantin Samurcaș.

(1) La 5 Iulie 1812 s'a făcut de scire tuturor Ispravnicilor «pentru dregătoria de Vel Spătar. Fiind-că cu întărirea celui mai mare comandir al armiei Dunărei Ciciacof s'a încredințat dumné-lui cinstit biv Vel Logofăt Grigorie Băleanu (?) ca pentru veri-ce pricină urméză la această dregătorie să aibă Ispravnicii a se *corespondarisi* cu dumné-lui, cum mai virtos pentru pricinele de tâlhării, hoții i gazde de hoți, când se va simți în părțile locului, pe de o parte să dea în scire Polcovnicului, dând și tot ajutorul, ca să iasă cu toții să-i prindă, iar pe de altă parte să însciințeze Spătăriei precum și pe potera de catanele steagurilor spătăresci, să nu le metaherisiți dumné-vóstră la alte trebii ale județului, ci să-i lăsați a fi numai pentru pază. străjuirea și prinderea hoților, mai virtos într'acéstă vreme; ci dar așa să urmați negreșit.»

(2) *De la Intâiul Divan către Ispravnicii de Prahova.*

Insciințarea dumné vóstră, scrisă de la 7 ale acesteii luni, ce ați trimes la Divan, s'a primit și am vedut cele ce însciințați pentru ómenii cinst. Spătării, ce se trimet aci în județ cu feluri de mumbașirlicuri, că nu urméză după orinduială a săvârși cele ce sunt porunciți prin scirea Ispravnicatului, precum și pentru un Mihalache neferul spătăresc, ce a venit într'aceste zile aci în județ, ca să ridice pe un Filip ot Corlătesci, pentru taleri 50, că neurmând a da de scire Ispravnicatului, nu numai că nu l-ați lăsat să ridice pe numitul Filip, ci încă era să și-l pedepsiți; care acéstă urmare a dumné-vóstră, a pedepsi om al cinstitei Spătării și cu tóte că d-lui fratele Vel Spătar ne-a dat încredințare, că apururea în volniciile cu cari trimete mumbașiri ómenii spătăresci prin județe, numesce ca acele po-

Miloșevici, la 14 Maiu 1810 cere Divanului catastih de câți cinovnici se află despre partea Spătarului în fie-ce județ, cât și alți ómeni slujbași ce sunt sub stăpânirea Spătăriei, cu arătare în ce anume trebă sunt orînduiți și de daū cevași bani în haznea? (Visteriei).

Asemenea catastih se cere și de la Armaș și cu deslușire de suma Țiganilor de sub privegherea Armășiei: în ce chip îi stăpânesce Armașul? Câtă dajdie strînge de la fie-care?

Asemenea catastih cere Miloșevici și de toți ce-l-alți cinovnici și slujbași ce sunt orînduiți în Bucuresci.—(Cod. LXV, fila 330.)

La 20 Maiu 1810 1-iul Divan ordonă Spătăr. (după ordinea lui Engelhard) ca pre Polcovnicul Saiov, ce s'a dovedit învinováțit jăfuind pe locuitorii din partea locului, unde aū fost orînduit Căpitan, nu numai să-l lipsescă din slujbă, ci încă să se însemne și în condica Spătăriei, ca altă dată să nu se mai orînduiască. (Cod. LXV, fila 34.)

Intăiul Divan către Șteter, răspundēnd la predlojenia acestuia, «pentru carnea ce te ai însciințat Excelența-Ta, că ieau Ispravnicii de Prahova fără de plată de la măcelarii din orașul Ploescilor, câte 4 oca pe di fieș-care, avem cinstea a răspunde Excelenței-Tale, că Divanul îndată a făcut poruncă către Ispravnicii numitului județ, că de vor fi avēnd pentru acēstă urmare a lor vre-o poruncă, ori domnescă saū a Divanului, să o trimiță aici, spre a o vedea, iar de nu, nu numai să se păzescă de acum înainte de ast-fel de urmare, ci încă să plătescă măcelarilor și tótă carnea ce vor fi luat până acum; iar pentru osânda Ispravnicilor, de nu vor fi avēnd vre-o poruncă, precum s'a diș mai sus, Divanul găsesce cu cale, să dea fieș-care câte tal. 100 la cutia milosteniilor; pentru care va avea Divanul cinstitul răspuns al Excelenței-Tale. (Cod. LXVI, fila 146.)

runci să le săvîrșescă orînduiții mumbașiri prin scirea Ispravnicatului; dar și de s'ar întîmpla vre-o dată a urma vre-un mumbașir în potriua cuprinderii din volnicia cu care se trimete, dumné-vóstră atunci se cuvine să însciințai cinst. Spătărie pentru acēstă netrebnică urmare a mumbașirilor, ca să-și ieia unul ca acela, cuviinciósa pedepsă chiar de la cinst. Spătărie zabitul seū, precum *corespondarisesc* tóte cele-l-alte Ispravnicaturii tot-d'auna cu cinst. Spătărie pentru ori-ce pricină privesce asupra dregătoriei sale, care acēstă *corespondanție* cu cinstita Spătărie, vedem că de la Decembrie cu totul lipsesc și apoi îndrăsniți a scrie la Divan un cuvînt ca acesta, că veți pedepsi ómenii Spătăriei? De aceea se poruncesce domniei-vóstre, ca de acum înainte să urmați întocmai precum mai sus s'aū diș: a *corespondarisi* pentru acest fel de pricină cu cinstita Spătărie, spre a nu se mai întîmpla acest-fel de pricină, care aduce ponos la datoria dumné-vóstră.—1810, Iulie 12 (Cod. LXV, fila 45.)

Istrate Crețulescu, C. Bălăceanu, Vel Vistier, Ión Comănénu.

Cât de puțin se stârpi acest abus se pôte vedé din acestă-l-alt document, din Octombre 1811:

De la întâiul Divan.

Excelența sa domnul gheneral-maior 1 cavaler Șteter viț prezident al Divanului prin predlojenia excelenței sale cu No. 8133 de la 11 ale următorei aũ arėtat Divanului, că ofițerul aceluĩ județ prin raport l'aũ înșciințat cum că dumné-vóstră ați fi luând fieș-care pe tótă ziua câte patru oca carne fără de banĩ de la măcelarii orașului Ploești, cu cuvĩnt de obiceiũ; pentru care Divanul iatã într'adins poruncesce dumné-vóstră că de veți fi avėnd vre o poruncă domnescă, seũ cartea Divanului pentru acestã urmare, fără de zăbavă să o trimeteți aici la Divan, spre a se vedea, iar de nu, să plătiți tótă carnea câte o veĩ fi luat până acum acelor măcelari, pãrãsindu-vė cu totul de acestã; și de priimirea și punerea în lucrare acei porunci să aibã Divanul respunsul dumné-vóstră.—1811, Octombre 18. (1)

Radu Golescu, Isaas Ralet, Mihaiũ Manu, Polcovnic Loghinov.

*

Am vėdũt reorganizarea făcutã de Muscali în Divanurile țerei. Administrațiunea județeanã încã primesce modificãri. Pe lângã fie-care ispravnicat se adaogã câte un ofițer rus, care acela devine, nu numai un adaos la budgetul țerii, dar și principalul factor din județ. Acest ofițer înteles cu Ispravnicii, în loc de a-ĩ controla împarte cu ei jãfuirea, fără de nici o oprire, a sėrmanilor locuitori, așa că de rėul administrațiunei se sparg satele, fugind locuitoriĩ prin codri, deacã nu le succede să trecã vre-o granițã (2).

Cod. LXV, fila 130 verso.

(2) Veđi abusuri de ofițerii de județ dupã Cod. LXVI, fila 110, in Iunie 1811.

Cãtre Steter de la Intãiul Divan.

Din alãturata jalbã ce aũ dat cãtre Divan locuitoriĩ orașeni ot Cãmpulung, i din osebit alãturatul catastif iscãlit de județul orașului, veĩ lua Excelența-Ta pliroforie pe larg, de cele ce jãluesc pentru cheltueele ce le-aũ făcut dumné-luĩ ofițerul ispravnicatului în trebuințele domniei-sale, ei fiind-cã jãluitoarii orașeni cer a li-se plăti acești banĩ, seũ a se risipi cu cislã prin tot județul și asupra celor-l-alti locuitori și Divanul nu se scie dator la dumné-luĩ ofițerul, mai mult de cât cei tal. 100, ce-ĩ sunt orĩnduiți pe tótã luna pentru casa dumné-luĩ, nu lipsim a arėta Excelenței-Tale, rugãndu-ne a avé cinstit rėspuns, ce urmare să facã Divanul pentru acești banĩ, ce arėtã numiții orașeni că aũ cheltuit dupã cererea dumné-luĩ

Vechia organizare la județe este mult mai schimbată ceva mai apoi. În loc de doi Ispravnicî români, se lasă unul singur și pe lângă el ofițerul muscal, iar pe lângă aceștia câte doi «*zasedateli.*» Dar nu târziu se mai înființează și un al treilea ispravnic.

Contra primei organizări reclamă I-iul Divan și Comitet, la Maiu 1810 în modul următor:

«Cu cădută cinste arătăm Excelenței Tale (lui Miloșevici), că aici într'acéstă țără, precum și în Țera-Moldovei obiceiul a fost din vechime de se orînduia prin județe câte doi căpitanî ispravnicî, adecă la fieș-care județ, cari fiind într'o unire și de o potrivă căutaă și trebile județului cu mai multă înlesnire, ajutorându-se unul cu altul; iar după orînduiala ce se urmăză acum de sunt pe la fieș-care județ numai câte un căpitan ispravnic i câte doi *zasedeteli* împreună și cu orînduitul ofițer, se pricinuesc două lucruri: 1-iu adecă, că nefiind atîrnate tôte trebile județului din îngrijirea numai a căpitanului ispravnic, nu pôte să le sêvîrșescă tôte în vremea lor, precum și *zasedeteli* socotindu se mai mici decât căpitanul ispravnic și neputend a o suferi acésta, nici o învoire nu pôte fi între dinșii și dintr'acésta mulți sunt siliți, dintre dinșii (cari după vremi au stătut căpitanî ispravnicî și s'au arêtat cu vrednicie) a se trage din da-

ofițerului în trebuințele domniei-sale. — 1811, Martie 17. (Cod. LXVI, fila 81 verso.)

Nota întâiului Divan către generalul Șteter.

La Divan s'au jaluit plăeșii din plaiul Pârscovului și din al Slănicului din jud. (sic) Buzăului pentru dumné-lui Parucicul Danțov din Ispravnicatul aceluî județ, că de la o vreme încóce s'a întovărășit cu Răducanu Păcleanu, sameș de acolo, făcendu-le jafuri, și apoi le-au trimes pe amîndoué plaiurile 24 buți cu vin pe moșiile ce au, prin cărciume, pe cari vinuri le cere a le plăti vadra câte tal. 2 și jumătate, și lor nedându-le mâna le au lăsat de le-au pus prin cărciume și nici chiria dusului nu le-au plătit și acum 'i-a ridicat cu cazaci și 'i-a dus la dumné lui cerendu-le să dea adeverință, că cu a lor bună-voie s'au pus vinurile prin cărciumele lor. Asemenea și la slujba Vornicieî pe vremea cât era asupra ofițerului de la Ispravnicat, le-au luat pe vitele de pripas câte 6 și câte 8 lei glóbă și se rógă a li-se face îndreptare la acestea; pentru care avem cînstea să arêtăm Excelenței-Tale, ca să bine-voesci a li-se face îndestulare la dreptatea ce vor avé. — 1811, Iunie 16. (Cod. LXVI, fila 110 verso.)

La 3 Septembrie 1811. — Primul Divan comunică generalului Șteter o nouă jalbă a boerilor, boernașilor și a unui Nicolae, fost al 3-lea Logofet, cu toții din Câmpulung, reclamând asupra ofițerului de la Ispravnicat de Muscel. (Cod. LXVI, fila 132 verso.)

toria lor și așa urmază a rămânea numai căpitanul ispravnic și nici unul din cei cercați și vrednici a nu primi să fie în orînduiala *de zasedeli*, din care pricină se nasce o mare zătienire la săvîrșirea grabnicelor trebuințe ce sunt acum prin județe. Al 2-lea, că și Visteria, pe lângă lipsa ei mare întru care se află, se însărcinază și cu lefile acestora, căci unde erau mai înainte câte doi, acum sunt câte 4. Și în cele după urmă vedem că în Moldova, vecina acestei țări, orînduiala Ispravnicilor se urmază precum a fost și mai înainte, în vreme ce cererile și trebuințele de acolo sunt mult mai mici și mai ușore decât de aicea. De aceea rugăm pe Excelența Ta, să bine-voesci, pentru destoinicile pricinii ce se arată mai sus, ca orînduiala să rămăe a se urma și de acum înainte întocmai precum s'a urmat din vechime, precum și în Moldova asemenea se păzesce, de a fi, adecă, numai câte 2 căpitani ispravnici deopotrivă la fieș care județ, spre a nu se face o acest fel de osebire la acéstă țără dintre țera Moldovei, care este sciută că dintru început au cercat mult mai ușore patimi și răspunderi decât acéstă țără.—1810 Maiü.

Semnați:

Al Ungro-Vlachiei Mitr., Manolache Ban, Grigore Ghica, Istrate Crețulescu, Const. Bălăcenu.

Dăm în note diverse acte din cari lectorul pöte vedea, că și la alegerea personalului administrativ (al Ispravnicilor) a predomnit nume de boeri pămîntenî, cea ce nu a împedecat *gróznicele abuzuri* săvîrșite în unire cu ofițerii ruși (1).

(1) *Ispravnicii din 1808 și 1809.*

Rîmnicul-Sărat. Paharnicul Alecu Crețulescu este rînduit la 3 Iunie 1808, apoi la 28 Aprilie 1809 înlocuit cu Pah. Matache Nicolescu. Al 2-lea Ispravnic de Rîmnicul-Sărat, la 4 Decembrie 1808 este Pah. Nicolae Ialomiteanu și la 20 Maiü 1809 Clucerul Alecu Nicolescu.

Buzëu. Medelnicerul Alecu Vilara și Medelnicerul Iancu Cârlova.

Saac. Paharnicul Constantin Grădișteanu și după câte-va luni Paharnicul Ioan Știrbei îl înlocuesce. Căminarul Nicolae Filipescu, Ispravnicul al 2-lea de la Iunie 1809, este înlocuit la 12 Iunie 1809 prin Stolnicul Șerban Grădișteanu.

Prahova. Serdarul Iancu Cocorăscu de la 29 August. 1808, înlocuit la 8 Maiü 1809 prin George Drăgănescu. Al 2-lea Ispravnic Nicolae Văcărescu Căminar, din 25 Ianuarie 1809.

Județul Ialomița. Stolnicul Apostolache din 3 Iunie 1808 înlocuit la 8 Maiü 1809 prin comisul Costache Rasti. Al 2-lea Ispravnic Grigorie Filipescu de la 4 Decembrie 1808.

Județul Ilfov. Paharnicul Grigorie Romaniti de la 4 Decembre 1808, în-

Toți funcționarii și mai ales Ispravnicii sunt chiămați, din ordinul lui Cușnicof, în Iulie 1808, să depună următorul jurământ, care nu-î va împedica de a fi răi și hoți :

Făgăduiala și legătura, ce prin jurământ evanghelic se îndatorază toți Ispravnicii județelor, după porunca Excelenței Sale generalului Cușnicof.

«Eü cel mai de jos iscălit, jur și mă făgăduesc, pe numele a-tot-puternicului

locuit la 8 Mai 1809 de Serdarul Costache. Al 2-lea Ispravnic Șătraru Dimitrache Slătineu de la 3 Iunie 1808, înlocuit și acesta la 8 Mai 1809 de Med. George.

Județul Dâmbovița. Paharnicul Scarlat Mihăilescu, de la 28 Decembre 1808 și Slugerul Nicolae Bălăcenu de la 4 Iunie 1808, apoi înlocuit la 8 Mai 1809 prin Slugerul Filip.

Județul Vlașca. Paharnicul Ioan Știrbei înlocuit la 12 Iunie 1809 de Paharnicul Constandin Grădiștenu și Stolnicul Grigorie Grădiștenu din 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Coridalesu.

Județul Teleorman. Serdarul Iancu Călinescu, din Februarie 1809 și Serdarul Răducanu Caramanlău din 1808 Iunie 3, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Paharnicul Mihăiță Filipescu.

Județul Muscel. Paharnicul Iordache Mavrodoglu din Februarie 1809 înlocuit la 8 Mai 1804 prin Grigorie Grecenu și Stolnicul Constantin Golescu, din 14 Mai 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Paharnicul Costache Roset.

Județul Argeș. Paharnicul Pană Costescu din 3 Iunie 1808 înlocuit prin promoțiunea din 8 Mai 1809 prin Paharnicul Romanit trecut aci de la Ilfov și căminarul Iordache Rasti din 1808 înlocuit la promoțiunea din 8 Mai 1809 prin Stolnicul Palada.

Județul Olt. Iancu Fotino, din 20 Februarie 1809 și Pitarul Vencea din 3 Iunie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Serdar Vulturescu.

Județul Romanați. Slug. Constantin Bengescu, din 20 Octombrie 1808, înlocuit la 28 Aprilie 1809 cu Med. Ștefan Bibescu și Slug. Grigorie Brăiloiu din 15 Iunie 1808, înlocuit la 28 Aprilie 1809 cu Medelnicerul Sevastia.

Județul Vâlcea. Paharnicul Ioan Venescu, din 29 August 1808, înlocuit la 1809 prin Cămin. Dincă Socotenu și Medelnicerul Constantin Almăjanu, de la 3 Iunie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 cu Medeln. Dinu Oteteleșanu.

Județul Dolj. Cluc. Dinu Brăiloiu, de la 3 Iunie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 cu Paharnicul Ghiță Bengescu și Serdarul Alecu Bengescu de la 3 Iunie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Slugerul Nicolae Brăiloiu.

Județul Gorj. Căminarul Constantin Socotenu, de la 20 Octombrie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Medelnicerul Răducanu Bengescu și la Septembrie 1809 prin Clucericul Ionică Brăiloiu și Stolnicul Ștefan Bujorenu, de la 23 Decembre 1808, înlocuit la August 1809 prin Aga Pantazoglu.

Județul Mehedinți. Cluc. Constantin Haralambie, de la 20 Octombrie 1808 și Stolnicul George Coțofeanu de la 3 Iunie 1808, înlocuit la 8 Mai 1809 prin Cluceriul Glogovenu, iar la 2 Septembrie 1809 prin Medelnicerul Constantin Oteteleșanu.

Dumnezeu și înaintea sfintei Evanghelii, că voesc și sunt dator a sluji la dorita mea patrie, cu credință și fără de fățarnicie. Așisderea voi fi supus la poruncile prea înaltei stăpâniri, osârduindu-mă din totă virtutea, ca să împlinesc datoria Ispravnicatului cu care sunt însărcinat, săvârșindu-o cu rîvnă adevărată și cu credință, spre a se vedea rod și folos din slujba mea, fără de a mă arăta cu vre-o lăcomie de câștig, seú cu părtinire și patimă asupra cui-va și, ci la orî-ce întemplantare să mă port cu cuget curat și cu dreptate către locuitorii, ce se vor fi aflând sub ocârmuirea mea, căutându-le pricinele judecăților cu dreptate și ocrotindu-î de cele nedrepte și îngrijind cu luare aminte cu de-adinsul pentru a lor bună stare. Pe lângă acestea, îndată ce voi lua pliroforie pentru vre-un lucru împotrivitor la folosul patriei, seú pricinuitor de stricăciune și de pagubă, atunci nu numai să fiu dator a însciința îndată și a face cunoscut, ci încă să mă silesc în tot chipul de a-l popri și a-l depărta și orî-ce taină mi-se va încredința, să o păzesc cu statornicie, și în scurt că mă voi purta ca un credincios fiu al patriei și ca unul ce am a da sémă și răspuns înaintea lui Dumnezeu și a înfricoșatului seú Divan. Decî săvârșind acest jurămînt al meu sărut cuvintele și crucea Mântuitorului meu. Amin.»

Acest jurămînt a fost trimis către boerii Ispravnicii din toate județele cu următorul pitac de la Divanul Principatului Țării-Românesce.

«Porunca Excelenței Sale generalului Cușnicof, dată către Divan este ca d-vóstră de față cu orînduital din partea Divanului să săvârșiți acest jurămînt întocmai precum în mai sus numita copie, ce e trimisă de Excelența, se cuprinde. Pentru care s'au scris de Prea Sfinția Sa părintele Mitropolitul, protopopului de județ, ca de față cu . . . . . ce s'a orînduit din partea Divanului se săvârșese acest jurămînt în biserică pe sfînta Evanghelie, dându-î și în scris sub iscăliturile d-vóstre, iar care nu va voi, să însciințați Divanului, spre a răspunde Excelenței Sale. 1808. Iulie (1).

Încă înainte de purtarea de jurămînt I. Divan adresase ispravnicilor o cerculară din care se vede că el se temea, să nu facă ispravnicii și oamenii lor jăsuiri și nedreptăți. (2)

(1) Cod. LVI, fila 17.

(2) *De la Divan către Ispravnică.*

Fiind că după orînduiala buneî ocârmuirî urméză a avea Divanul sciința de orî-ce porunci se vor trimete prin județe pentru verî-ce felurî de pricină politicéscă, și pentru verî ce fel de orînduelî privesc spre împlinirea celor trebuincióasă ale împărătescilor oștirî, și în scurt pentru orî ce altă

Dăm sciri și despre uniî din Vatafi de plaiu. (1)

madea, spre a nu se face părtinire, năpăstuirî seau vre-o alta cătuși de puțină mișcare prin taină de către dregători, și ceia-lalți zabiți ai județului, din care se nasc apoi multe nedreptăți și asupriri; de aceea dar poruncesce Divanul și d-vastră Ispravnicilor acestui județ, ca de acum înainte până nu veți vedea obștesca poruncă a Divanului, pentru verî ce fel de madea, precum s'a dis mai sus, să nu îndrăsniți a pune în lucrare numai cu vre-o parte, cum va fi poruncă atât d-vastră, cât și zabiți plășilor, căci dovedindu-se împotriva una ca acesta, să fiți bine încredințați că nu veți avea cuvînt de îndreptare. 1808 Martie 23.

(1) *Vatafi de la plaiuri în 1808.*

Plaiul Ialomîța din județul Dâmbovița, Teodorache Dobrogeanu la Iulie 15.
Plaiul Pîrscov din județul Buzău, biv. 3-lea Post. Iordache, Dumitru Log. 1809 Ghenarie 15.

Plaiul Slănic din județul Buzău, Gheorghia, 1808 Oct. 1.

Plaiul Râmnic din județul Slam. Râmnic, Alex. Mironescu. 1808 Oct. 1.

Plaiul Prahova din județul Prahova, Mihalache cel ce a fost. 1808 Oct. 1.

Plaiul despre Buzău, sud Saac, Dumitrache biv. Vist. idem.

Plaiul Teleajinul, Saac, Dumitrache Polcovnic. idem.

Cărțile li s'a iscălit la 20 Noembre 1808. (Cod. LVI, fila 117).

Carte de Vataf de Plaiu. De la Divan.

S'a dat acésta carte a Divanului . . . care s'a orînduit Vataf la plaiul . . . sud . . . să fie cu priveghere ziua și noptea, ca să păzescă plaiul și potecile, cu plăiași i potecași, de hoși, de tâlharî, și de cele ce sunt poprite a nu eși din țeră, și ori-când se va întîmpla hoși prin plaiu, să sară cu plăieșii să-î prindă, și cu bună pază să-î trimită la Ispravnicii județului, ca și dumné-lor să-î trimită cu bună pază aici, iar pentru cele ce se vor găsi asupra hoșilor când îi va prinde, ca, arme séu borfe, câte dintr'acelea vor cunósce păgubașii, și le vor dovedi, să și le ia, iar câte vor rămânea ale hoșilor, acele după obicei să le ia vataful cu plăiașii, iar de vor avea hoși case și alte bucate, la acelea să nu se amestece vataful, ci Ispravnicii să le ia în zapt să plătescă păgubașilor; să păzescă și satele plăieșesci, ca să nu fugă séu să trecă peste plaiu, și așa nici un om, nici lucruri, marfă, fără de révaș să nu slobodă; când se va întîmpla plăieșii din vătășia lui să aibă gâlcevuri și pricinî mai mici, să se judece de vataf, fără de a lua de la acei plăiași cât de puțină gloabă, fără numai să-î certe cu bătăi după măsura vinei lor, fără de a se întinde însă cu acésta a pedepsi pre ómenî cu bătăi strașnice, care ei nu sunt slobodî a o face acésta, ci mai mult decât douézeci séu treiđeci bețe să nu fie volnic Vataful a bate, iar pricinî de vinovății mari, cărora li se cade pedépsă mai mare, aș a le cerceta Ispravnicii, cari aș voie a judeca și pe Vataf;

Jacași și ei, erau Vătași de plaiuri, dar de multe ori ei erau așa, din cauză că marii Vornici îi schimba mereu din funcțiune, ca să-și facă câștig din nouele numiri. Contra unui asemenea abus au adresat 1-iul Divan următorul pitac:

De la 1-ul Divan către Vel Vornic de țera de sus.

S'au jăluit unuia din Vătași de plaiuri că Vel Vornic îi scôte și pune alții în locul lor, când ei sunt încurcați cu plaiurile în sumă de bani pentru răspunderea orînduelelor Visteriei. Divanul e de părere: Mai bine ar fi să nu se înlătore aceștia ce sunt vechi, cari știu starea plaiului și-l pot chivernisi mai bine, mai virtos, acum în vreme de primă-vără, ca să nu se spargă plaiul. Marele Vornic răspunde, că și cei ce-l orînduesce el, sunt ómenî vrednici, cu chezași bune. 1-ul Divan îi cere acum să-i trămită chezașii a se vedea și a fi știute, cari chezași să fie de credință, din orice tréptă, afară din boeri și sudiți și să dea prinsóre, că se va purta Vătaful cu bună orînduială și a se feri de orî-ce nedreptate séu jăfuire, neîdrăsnind a lua din plaiu nici un ban mai mult peste cele orînduite prin ponturile Divanului ce i se dau la mână, și după ce vei lua acest fel de chezași și le vei face cunoscute Divanului, atunci Divanul cere a fi d-ta răspunđător pentru orî-ce cusur vor face acei Vătași în orî-ce fel de chip, care acésta să-i o și dai dumné-ta în scris și îndată se vor da cărțile de Vătași.—1811 Februarie 4 (1).

cheltuială pentru vînaturi, șoimi, și verî-ce alte să nu fie volnici Vătași de sineși fără de poruncă în scris a face cislă pe sate, ci la vremea aceea Vătaful făcend fóie de cheltuială, să se cerceteze de Ispravnicî, și pe cât va fi dréptă fără de încercătură, se va plăti acea cheltuială, cu porunca Divanului, făcendu-se cislă pe sate. Vătaful de plaiu să nu lase locurile de pază și să amble după strînsul banilor dăjdiei, ci strînsul banilor să-l facă cu plăiași, iar el să stea la locurile de pază. Vătaful să aibă a lua dela toți casnicii ce locuesc în plaiu, clacă câte o ți pe an, precum și de la turmele cu oi câte un miel mic, i câte un caș de stîină; să fie și de tóte podveđile și angariile apérat; să dea și orînduitul plocon la dumné-lui vel. Vornic tal. . . iar nu mai mult. Poruncesce Divanul, orînduitule Vătafe, mergend la numitul plaiu, să cauți să păzesci tóte acestea mai sus arétate porunci, să te feresci de jafuri și încercături mai mult la cislele satului, i de cazne și bătăi fără de vină, de la nimenea mai mult să nu cutezi a lua cu nume de venit al tóu peste cele mai sus orînduite, pentru că se va face cercetare în plaiu, și de te vei găsi cu vre-o luare mai mult te vei pedepsi strașnic. Poruncește Divanul și voué locuitorilor, să-l cunósceți ca Vătaf, să-i dați ascultare la trebile plaiului, căci cine se va aréta cu neșupunere, unul ca acel se va pedepsi.—1808 Ghenarie.

(1) Cod. LXV fila 59.

*

Dintre toți funcționarii administrativi, cei cari prin faptul că erau în contact imediat cu țăranul, erau cei mai mari jăfuitori ai lui, erau Vătașii de plaiuri. Numerose sunt reclamațiunile plaiurilor contra Vătașilor. În câte-va rînduri asemenea reclamațiunii avură de consecință o trecătoare în-voire acordată locuitorilor din plaiu de a-și alege înșiși pe vâtaful lor. Dăm în notă acte diverse, cu referință la acești funcționari (1).

(1) În Martie 1810 întăiul Divan arată lui Engelhard, că locuitorii din plaiul Loviștei, jud. Argeș, cer înlocuirea Vătafului de plaiu Nicolae prin Anastasie Postelnicelul, pămîntén de acolo, arătând că Nicolae este un jăfuitor. Divanul a trimis cercetare la fața locului, să afle dacă cererea acesta este a majorității locuitorilor, «care parte sunt mai mulți: cei ce nu-l primesc?» Jafurile săvîrșite de Nicolae, se vor cerceta de rînduiții cercetători. ce se vor trimite acolo de către cinstita comisie. 1810. Martie 22. (Cod. LXI, fila 72 verso.)

Iul Divan de la 27 Februarie 1812 ordonă Vornicul de țera de sus, să pue alt Vătaf, după alegerea locuitorilor, la plaiul Putnei, de vreme ce ei prin jalba către Vornicul arată că nu mai primesc pe cel actual pîrit de ei.

Loghinov, Manu Crețulescu, Isac Ralet, Barbu Văcărescu Vel Vistier. (Cod. LXIV fila 19 verso.)

Biv Vel Vornic Gr. Ghica se jăluesce Divanului că din pricina jafurilor ce sufer Mocanii ce se cobor cu oi în plaiuri, de la Vătafi, nu și-a putut da în arendă munții la mocani. Comitetul trimite carte deschisă la Ispravnicii județelor muntene poruncindu le strașnic, ca nici într'un chip să nu îngăduiți pe pîriții vătafi a se întinde cu mânilor, căci de ni se va mai face asemenea arătate nu numai că ei vor fi vinovați a întorče înapoi și a-și lua căduta cercetare, dar încă și dumné-ta veți fi îndatorat a da răspuns.—1812, Iulie 12. (Cod. LXIV fila 67).

1810 Martie 11. Întăiul Divan ordonă Ispravnicilor de județ să conserve ca zapciū de plasă pe un Vasilake Strâmbeanu, care e numit numai de 3 luni. În această trebă, dacă se va fi purtat bine la trebă zapcilicului lui și nu ne va fi făcut vre un cusur sau altă rea urmare, că e om scăpătat cu casă grea. (Cod. LXV, fila 11).

Atăta e de slabă autoritatea Divanului I-iū că nici chiar pe un Vătaf de plaiu nu-l pôte schimba fără pe voia Președ. muscal! Iată dovada:

De la I-iul Divan către General Cușnicov.

Cu cinste facem arătare Excelenței Tale, că Vătaful de plaiu despre Buzău sud Saac, ce se află acum, cu atăta nebăgare de sémă și nesupunere se arătă cătră Ispravnicia județului și la trebile curgătoare, cari privesc la a sa îngrijire, în cât o sumă mare de bani ai visteriei din pricina lui stau prin plaiū bataclisiți și neîmpliniți de atăta vreme; pentru care acesta a lui netrebnicie, cu tóte că Divanul pôte al lipsi din trebă Vătașii și a-i face căduta certare, dar ca și Excelenței Tale, să fie sciut unul ca acesta om

Câmpul-Lung și Ocele-Marî au conservat în 1348 Maiu 30 vechia lor organizare cu județ și pîrgari. Ofițerul rusesc din județ a cercaț să se

netrebnic, nu lipsim a face cunoscut, că se cuvine a se lipsi negreșit din trebă și ca un supus și pricinuitor plaiului de turburare și Visteriei de mare smintelă la curgătoarele și grabnice trebuințe. (Cod. LVI, fila 156.)

G. Ghica, Nedescitrabil Vel. Vist.

Poruncă la Ispravnicii pentru vătășii de plaiu a nu mai face jafuri.

Fiind-că Divanul este pliroforisit pentru vătășii de plaiu, că fac multe jafuri și mîncătorii săracilor locuitori, nevrînd să păzescă dreptatea locuitorilor, avînd aceste jafuri și mîncătorii ca un obicei și fire, din pricină căci se lasă vătășii în voia lor, fără de a li se face cercetări și pentru ca să lipsescă și să se stingă cu totul a nu se mai urma de către vătășii plaiurilor, jafurile și mîncătoriile, iată poruncesce Divanul, cu hotărîre, ca de aci înainte să nu aibă a lua mai mult vătășii de plaiu de la locuitori decât numai aceea ce din vechime este canonisit și numit în cărțile Divanului de vătășie ce se dau la mînile Vătășilor, cari sunt acestea:

De la toți casnicii ce locuiesc în plaiu să iea clacă câte o ți pe an, precum și de la turmele cu oi câte un miel și câte un caș de stână, iar mai mult nu are a lua și cere de la locuitori peste acestea.

Pe de altă parte dumné-vóstră Ispravnicilor să aveți a face adesea și scumpe cercetări cu de-amînuntul prin plaiuri și de veți dovedi, că Vătășii de plaiuri au luat mai mult de la locuitori peste acestea, ce arătăm că se coprind în cărțile de vătășie ce au la mână, sau că au făcut încercături la cislele satelor plaiului, ori alte mîncătorii și jafuri, numai decât să însciințați Divanului, dreptul adevăr: ce jafuri și mîncătorii a făcut acel Vătaf; fără de a le păzi hatărul pentru vre-un interes, ca nu numai să se scotă din vătășie, ci încă să-l pedepsescă Divanul cu strășnicie și să-l pue să întorcă înapoi pe la locuitori acel jaf și mîncătorie, ce a făcut, căci să sciți dumné-vóstră că de va veni niscai-va locuitori din plaiu a se jălui la Divan pentru vre-un vătaf, că a făcut jafuri și mîncătorii, atunci însuși dumné-vóstră, veți rêmenea vinovați în locul Vătășilor și răspunđători pentru acele jafuri și mîncătorii; și cu acéstă poruncă a Divanului să orînduiți un credincios al dumné-vóstră să mérgă prin tóte satele plaiului, să o citescă în auđul tuturor locuitorilor plaiului spre a fi și lor sciută și cunoscută porunca acésta, de a nu putea Vătășii să le facă jafuri și mîncătorii; și pentru ca să se încredințeze Divanul că s'a publicuit porunca acésta în auđul tuturor locuitorilor plaiului, să iscălescă într'acéstă poruncă preoții satului și doi trei bétrăni dintre săteni. Și așa iscălită să ni se trimetă porunca, acésta cu însciințarea d-vóstră că s'a publicarisit la toți de obște, care acéstă poruncă să puneți dumné-vóstră să se trecă și în condica județului, spre a fi sciută și Ispravnicilor ce vor veni în urma dumné-vóstră, ca să urmeze și aceia în faptă.—1812, Martie 7. (Cod. LXV, fila 157).

amestece în afacerile Câmpulungienilor, dar aceștia au protestat și au făcut larmă mare (1).

C. Filipescu își permisese în omniputerea lui, să altereze ceva din vechile instituțiuni ale Câmpu-Lungului, dar C. Varlaam, la 21 Februarie 1810, redă vechei republice totă vechia ei organizare (2).

Iacă și un act cu referință la județul Ocnelor-Marî din jud. Vâlcea:

Cartea lui Tudorică ce s'a orînduit Județ la Vel Ocnă.

De la Căimăcămia Principatului Țării Românești. — Fiind-că a luat Divanul piroforia că Zamfir Postelnicul ce este județ la orașul Vel Ocnă sud. Vâlcea, uniî fiind că vre-o câțiva din orășeni, după neadevurate arătări ce-au făcut pentru dînsul, fără a i se sci relele lui urmări s'au fost orînduit județ, și fiind-că acum toți orășeniî prin jalba ce au dat . . . . fac mare plângere de dînsul, neprimind nici de cum ale fi el județ, ca unul ce este hotărît și mai dinainte, prin poruncă domnescă, nu numai a nu fi jude, ci și jafurile ce le făcuse să le întorcă înapoi; iată dar, după cererea orășenilor se orînduesce jude la oraș Vel. Ocnă Tudorica, ce au fost până acum, carele după orînduiala și obiceiul ce s'a păzit din vechime să aibă a urma, ca la pricinile ce vor avea orășeniî între dînșii să-i judece județul, dându-i totă supunerea și ascultarea la trebile orașului și la împlinirea banilor și a poruncilor ce i se vor da; de carele scriem și dumnévoastră boierilor Ispravnicî ai județului, să cunoșteți pe mai sus numitul Tudorică de județ orașului. — 1807, Septembre 14. (3)

Manolache Crețulescu Ban, Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Barbul Vornic, Constantin Bălăcean, Vel Vist.

Instituțiunea atât de utilă a condicarilor pe la județe continuă între 1807—1812 (4).

(1) Veđi cod. LXVI, filele 81 și 132.

(2) Veđi cod. LX de la arh. Statului.

(3) Cod. LIV, fila 69).

(4) *Condîcar de la județe în 1808 Ghenarie.*

Râmnicul-Sărat. (nu e nimeni).

Buzău. Biv. al 3-lea Log. Alecu Vernescu.

Ialomița. Luca Poenar.

Saac. George Bilciurescu.

Prahova. Ioniță Racotă.

Dâmbovița. Biv. 3-lea Vistier Mihaî Lixăndrescul.

CAP XVII.

Președinții Divanurilor: Prozorovski, Cușnicov, Miloradović, Engelhard, Bagration, Camenski, Krasno-Miloșevici, Steter, Comnino, Ripninski, Ci-ciacoŃ. Instrucțiunile ce i s'aũ dat de Alexandru I. Cneazul C. Ghica Vicepreședinte Divanului. Cialtuhin.

Administrațiunea înaltă a țerei e condusă de Divanul I și de Divanul II, precum mai sus arătarăm, între anii 1808—1812, până la reintrarea

Vlașca. Nicolae Logofătul.

Teleorman. Biv. al 3-lea Logofăt Sandul.

Muscel. Biv. al 3-lea Logofăt Ilie.

Olt. Firică Logofăt.

Carte de condicari la județul Gorj pe numele unui Ghica postelnicelu din 8 Maiu 1808. Divanul îi dă cunoscutele instrucțiuni pentru ținerea condicelor. (Cod. LVI, fila 4 verso.)

Iacă și instrucțiunile ce s'aũ reinnoit pentru condicari, la 7 Iulie 1808.

Divanul Principatului.

S'a dat acésta carte a Divanului . . . . . pre carele după alegerea dum-né-lui fratelui Vel Logofăt de țera de sus Isaac Ralet, l'a orînduit Divanul Condicar la sud. . . . . decî mergend la numitul județ să aibă a lua în zaptul seũ, de la acel ce până acum a fost condicar, tóte condicele județului i orî-ce alte scrisori i sineturi și zapise ale acelor ce vor fi avut pricinî de judecări la acel ispravnicat și se vor fi aflând la proin condicari, însă prin fóie anume, sub iscălitura numitului și apoi să aibă a ținea condicele județului și a urma tóte întocmai după cuprinderea acelor de mai jos arătate ponturi:

1. Tóte poruncile Divanului câte se trămit și se vor trămite către Ispravnicî seau către judecatori, pentru chiverniséla locuitorilor, pentru paza și buna orînduială a județului, pentru judecări i orî-ce pricinî de trebî ale Divanului, cu povățuirî și învțăturî, mai virtos cele ce sunt următore în tótă vremea i pentru orî-ce dări, i zaherele vor eși pe țera de la Divan și de la Visterie, să aibă a trece tóte de rînd în condică, cu vremea lor, ca și schimbându se Ispravnicî seau judecatori și viind alții, să găsescă acele porunci în condică, să le energhisescă și să le păzescă; și Logofătul acesta să fie dator la schimbarea boerilor Ispravnicî seau a judecătorului, a aréta celor ce vin, câte porunci sunt de mai nainte date, iar să nu fie uitată porunca ce se dă odată și să nu se scie de cel ce vine în urmă Ispravnic, cu pricină că aũ rămas cărțile de acele porunci la boerul Ispravnic ce a fost mai 'nainte.

Principatelor sub Domniî proprii, în urma păcei de la Bucuresci, dintre

2. Aşisderea şi urmarea ce va face Ispravnicul după poruncile Divanului i cărţile ce va scrie în judeţ de obşte, prin plăşi şi acelea tôte să le trecă în condică ; să se păzescă în mânilor acestui orînduit Logofet şi pravelnicésca condică întru care este povetuirile pe larg cum să urmeze Ispravnicii şi judecatorii la pricinî de judecări, i de cele obicînuite ale moşilor.

3. La judecările ce se vor căuta de către judecatorii seau de boierii Ispravnicii, să se afe orînduitul Logof. de faţă, citind şi ascultând, ca să facă *practică* de pricină, întru care să se scrie atât disele unuia i răspunsul altuia, cât şi hotărîrea ce s'a făcut de la judecată. Şi după aceea să facă anafora seau carte de judecată, iar de nu se va precurma pricina şi va rămânea a aduce mărturii seau alte doveđi, iarăşi să aibă a face *practică* şi a o trece în condică, ca să fie pururea sciut ce răspunsă fieş-carele din cei ce s'au judecat? ce doveđi au arătat? şi la ce au rămas pricina? care la acesta să fie forte cu luare aminte, ca să înţelegă şi să facă zapt cum se cade pricina, cercetarea şi hotărîrea judecării, spre a scrie în condică însăşi acelea ce se vorbesc şi se hotăresc la judecată, iar nu altele şi să adevereze în fieş-care carte seau anafora, că sunt trecute în condică, după care dându-se celui ce n'a rămas odihnit şi adeverinţa iscălită de Ispravnicii seau de judecător, prin care se arată anume ce soroc s'a pus în faţa acelora, ca să vie la Divan de a-şi face *apelaţia* lor, să dea şi cei cu pricina adeverinţa sub iscăliturile lor, întru care se arete dioa ce şi-a pus soroc a veni la Divan; iar cei ce au rămas mulţamiţi şi odihniţi pe hotărîrea de acolo, pentru aceea să scrie în carte că s'au mulţamit şi s'au odihnit.

4. Să aibă datorie orînduitul Logof. ca pe tótă luna să trimită, prin d-lor Ispravnicii, aici la Logofetia Divanului, condică de câte judecări şi pricinî s'au căutat de judecător şi de Ispravnicii judeţului? care, în ce chip s'au hotărît, seau la ce au rămas? De s'au mulţamit seau nu? Ca, când va veni în *apelaţie* vre-unul şi va cere ca să aducă pe pîritul seau aici, să i-se ceră adeverinţa sorocului şi să se caute în condica pricinei aceluia, ca să se vadă la ce au rămas?

5. Lângă aceste, fiind că s'au întîmplat şi se întîmplă necurmăte gâlcevi şi pricinî pentru *foi de zestre*, pentru dieţi, pentru aşedeminturi, pentru zalogiri şi vîndări de moşii, pentru venituri de moşii şi alte lucruri că s'ar fi făcut prin taină şi cu economie, seau că s'au vîndut la ómenî străini, cari sunt opriţi a cumpăra, — spre a lipsi dar acestea, să aibă a trece în condica judeţului tôte foile de zestre, i dietele, i zapisele de ori-ce aşedeminturi şi de vîndări de moşii, i de venituri de moşii şi de ori-ce, cum şi de zalogiri, de vor fi cu orînduială făcute după cercetarea Ispravnicilor şi să se adevereze de dînsul, că sunt trecute în condică, ca la ori-ce judecată să se credă de adevărate acele sineturi, iar fără a se trece în condică, să nu aibă statornicire nici un fel de vîndare sau zalogiri, nici foile de zestre, nici dietele; cari pentru acestea să aibă datorie mai întăiu a da în scire la tot judeţul, ca toţi să scie a veni la condice, să le arate

Ruși și Turci. Dar aceste I-iū Divanurī seaū Comitete (la început nici roma-

acestea, ca să se trecă în condica județului și să se adevereze de Ispravnicī și de orînduitul Logofet, ca să fie temeinice și cu credința de adevărate.

6) Așijderea să se trecă în condică și *examenele* de cercetările fie-cărui vinovat și cădūt în hoție, ca să se afle trecute. Și când ar avea trebuință numitul Logof, de vre-o povățuire și învățatură, să aibă prin dumné-lor Ispravnicīi județului a însciința la dumné-lui Vel Logofet și dumné-lui să arate Divanului și porunca ce va primi de la Divan iarăși prin Ispravnicī să o trimită la orînduitul Logofet.

7) Pentru slujba și ostenéla ce va face acest Logofet, să aibă a lua léfa ce este orînduită, adecă talerī 70 pe lună. Așijderca să aibă a ținó și trei lude scutite, ómenī fără pricină, cărora, după cercetarea ce li-se vor face de către dumné-lor Ispravnicīi, de vor fi cu adevărat fără pricină, să le dée adeverința pe numele și chipul lor, spre a li se da și pecetluiturī, ca să fie apêrați; să scutească de dijmărit și vinăriciū și drepte bucatele sale.

8) Și deosebit să iée și havaet de la cărțile de judecată séu anaforale ce se vor face de către Ispravnicī séu de către judecătoreī, însă la pricine holărite de acolo, pentru scris i trecut la condică, de la 40 parale până la talerī doi și $\frac{1}{2}$ și Ispravnicī séu judecătóru să aibă a însemna în carte acel havaet, ca să nu se îndrăznéscă a lua mai mult; de la révașele ce se fac de soróce de către Ispravnicī să iée de la 3 parale până la 6 parale. De la vîndări de moșī i de zălogirī, orī țiganī, séu alte aședămînturī, cum și de la vîndare de veniturī de moșī, să iea pentru scris în condică, de moșie mare talerī 5, iar de moșie mică talerī $2\frac{1}{2}$ și de țiganī, de un suflet 10 parale.

9) La tóte aceste trebī câte mai sus s'aū arétat, dumné-vóstră Ispravnicilor pre alți Logofeți séu ómenī de ai dumné-vóstră, să nu-i amestecați, ci tóte să se caute de către dumné-vóstră și de către judecătóru numai printr'acest orînduit Logofetel, ca să nu ajungă tréba la vre-un catahrisis. Către acestea, să aibă a se feri orînduitul acesta Logofet, a nu face niscare-va jafurī celor ce vor avea pricinī de judecări, séu a cere rușeturi și mită, că pentru aceea li s'a orînduit léfă și ómenī scutelnicī; nici să zăbovéscă cu scrisul cărței, séu trecutul în condică pre locuitorī ce vor avea pricină de judecări, ci cu grabă să săvîrșéscă tréba fieș-căruia și să le dea drumul, ca să nu li se pricinuéscă periciune, cheltuială și perdere de vreme, pentru că de se va face vre-un cusur la vre-una din câte s'a dis mai sus, nu numai va fi lipsit și altă dată nu se va mai învrednici la acéstă slujbă, ci se va și pedepsi.

10) Poruncesce Divanul și dumné-vóstră Ispravnicilor i judecătórule al județului, vędënd acéstă carte a Divanului, să sciți și să cunósceți pre mai sus numitul de condicar și Logofet al județului și să-l metahirisitiți în tóte trebile acestea, dându-i asupră-i tóte condicile județului.—1808 Iulie 7.

Dositeiū al Ungro-Vlahiei, Iosif Argeș, Constantin Buzéu, Manolache Ban, Constantin Ghica Ban, Constantin Vistier, Grigorie Ghica, Barbu Văcărescu, Istrate Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Logofet. (*Cod. LVI. Originalul concept este la biblioteca Urechii din Galați.*)

nizaseră vorba, ci îi dicea pe franțuzesce: *Comité*) se mișcău numai după impulsivitatea Președintelui și a Vice-Președinților săi, ba chiar și după bunul plac al comandanților *en-chef* ai armatei rusești: slabă, de tot slabă era autoritatea Divanurilor (1)!

Care fu succesiunea în ordine cronologică a acestor Președinți și Vice-Președinți?

În locul lui Michelson veni, vădurem, Prozorovski.

Acesta numi pe Cușnicov. Miloradovici este însă a tot putinte în Bucuresci.

La 14 Martie 1809 Prozorovski numesce Vice-Președinte Divanului Muntenesc pe gen.-maior Engelhardt.

La 23 August 1809 murind Prozorovski i-a succedat la comanda armatei Bagration.

La 12 Martie 1810 Bagration este destituit și-i urmează în comandă General Mihailovici Kamenski (2).

La 27 april 1810 în locul senatorului Cușnicov fu numit Președinte Ambelor Divanuri, Vasile Ivanovici Krasno Miloșevici, un om care tot atât a jăfuit țera cât și Cușnicov. Vice-președinția Divanului muntenesc o avu Steter, în luna Ianuarie 1811 (3).

(1) Divanul a protestat însuși în contra lipsei sale de autoritate. (Vezi Cod. 66 fila 27 Vezi și Cod. 66 fila 68.)

(2) Posedem actul inedit prin care această schimbare e vestită în țară, împreună și cu dispozițiunea luată că nimeni să nu mai adreseze declarațiunii inițiale decât la 1-iul Divan, ceea ce asigură și mai mult nepunitiunea jăfuitorilor.

(3) Cod. LXVI, fila 68.

Către Exc. Sa Domn adevărat sfetnic de taină, Senator și Cavaler Crasno Miloșevici President Divanurilor Moldovei și Valahiei.

De la 1-ul Divan și Comitet al Principatului Valahiei cu cinste a primit Divanul predlojenia Exc. Tale, scrisă la 14 ale acestei următoare luni, cu No. 35, prin care ni se vestesce, că prea puternicul Impărat primind jalba ce a dat domnul sfetnic de taină și cavaler Cușnicov și vedând patima bólei ce o are, l'a certat din dregătoria ce a avut'o asupra-i și în loc a orînduit pe Exc. Ta a fi otcârmuitor trebilor politicesci, ce sunt într'amîndoué cneziile, tot cu acest șart și orînduială ca cel d'întăi. Pentru care această nu puțină bucurie am luat cu toții, publicarisind-o îndată, atât Divanului Craiovei, cât și la tóte județele acestui Principat și pentru silința ce se cuvine a arêta cu împlinirea cererilor spre îndestularea oștirilor împărătesci, la vreme, prin ajutorul ce nădăduim a avea de la Exc. Sa, la această, ca o netăgăduită a noastră datorie, cu tótă osîrdia ne silim în cât va fi prin putința omenescă, precum acesta se va cunoșce și se va vedea de față după venirea Exc. Tale aici.—1810, Aprilie 27. (Cod. LXI, fila 80).

După Steter, care rămase în vice-președenție până la 27 Octombrie 1811, aflăm în corespondență cu întâiul Divan și Comitet pre generalul maior Hristofor Macarovicî Comnino (1).

La 15 Martie 1812 succede lui Comnino generalul Ripninski (2). Acesta

De la I-ul Divan și Comitet către Ispravnicî.

Fiind că prea puternicul Împărat după jalba ce a dat domnul sftenic de taină și cavaler Cușnicof pentru patima bôlei ce o are la ertat din dregătoria ce a avut o asupra-î și în locul Excelenței Sale a orînduit întâi președător la amîndouă Divanurile Moldovei și Valahiei pe Excelența Sa senator și cavaler Krasno-Miloșevicî, pentru care a primit Divanul și predlojenia Excelenței Sale, scrisă dela 14 ale acestei luni, precum și deosebita predlojenie și de la Excelența Sa general Engelhardt, vice-președinta, ca de acum înainte toate arătările de la Divan să se facă pe numele celui l-îu ședător sftenic de taină și cavaler Krasno-Miloșevicî. Decî nu lipsesce Divanul a o face acêsta sciută și cunoscută d-vóstră și deosebit să publicarisiți în tot județul, că de acum înainte nimenî din locuitorî să nu îndrănescă, din cei ce vor avea judecări, să dea jâlbi ori la Luminatul graf mai marele comandir, ori la sftenicul de taină senatorul Krasno-Miloșevicî, seaî la Excelența Sa general Engelhardt, până nu li se va cerceta pricina, lor la Divan și când nu vor fi îndestulați pe hotărîrea Divanului, atunci pot să dea, însă să aibă doveđi cu îndestulare și jâlbile ce vor da în urmă să fie tóte în limba rusescă, căci într'alt chip, de nu vor fi precum s'a đis mai sus, vor rămânea fără de nici o cercetare de cel mai mare comandir. 1810. Aprilie 27. (Cod. LXV. fila 23 verso).

NB. In aceeași đi I-ul Divan scrie și Epistatului Armășiei despre acêsta schimbare și adaoge «și fiind că peste puține đile se așteptă a veni și aici, (Generalul Engelhardt) cere ca pe la tóte departamenturile să fie trebile aședate după cuviincioasa orînduială și tóte condicile să fie isprăvite. Drept aceea poruncesce Divanul, ca și la acest departament de Cremenalion asemenea urmare să se facă . . . .

(1) Cod. 66 fila, 152.

(2) In cod. XLVI la fila 197 era scrisă o notă pe adresa lui Comnino cu data de 16 Martie 1812, dar cu alt condei e șters numele acesta și înlocuit cu acel de *Ripninski*. Apoi în contextul pitacului se adaogă la numele Comnino vorba «прони» adică fost, ca Vice-președinte. Iacă actul dând data exactă :

«Dăm în scire dumné-vóstră, că Excelența Sa domnul general, maior i cavaler *Comnino*, ce a fost Vice-President al Divanului, prin deosebita poruncă împărătescă s'a orînduit la altă trebă, iar în locul Excelenței Sale, Vice-President al Divanului, Luminăția sa marele comandir al armiei Graf *Cutusoff* a orînduit pe Excelența Sa domnul ghegeneral maior i cavaler *Ripninski*, care acêsta s'a făcut cunoscută Divanului din partea Excelenței Sale domnului *Comnino*, cu predloj. de la Martie 13 sub No. 1883, iar din partea

administră Muntenia până ce la comanda oștirei rusești veni celebrul amiral Ciciacof.

Acest bărbat primi ordin de la Impăratul Alexandru I, să organizeze, ba să mențină administrațiunea pământână a Principatelor. Alexandru I, primia reclamațiunii de la ambele țări contra administrațiunei rusești. «L'empereur, avant de me congédier, scie Ciciacof în memoriul lui, me servit un long mémoire, contenant les plaintes des malheureux habitants de la Moldavie et de la Valachie contre l'armée du général Cutusoff (1). J'en ai vérifié l'exactitude sur les lieux et j'ai appris qu'à toutes les représentations, Coutousoff répondait: «je leur laisserai les yeux pour pleurer.» L'empereur ajouta en me donnant ce mémoire: «je ne puis plus souffrir plus longtemps de semblables horreurs» (pag. 6, *Mémoires inédits de l'amiral Tchitchagoff*, 8° Berlin 1855.)

Noul comandant *en-chef* primi instrucțiunii noue după cari să administreze Principatele:

«Lorsque vous serez arrivé au lieu de votre destination, que vous aurez pris le gouvernement des Principautés de Moldavie et de la Valachie et le commandement en-chef de l'armée du Danube et de la flote de la mer noire, votre première obligation sera de bien examiner le mode d'administration actuellement existant dans ces Principautés et de faire toutes les dispositions que, dans votre sagesse, vous jugerez à propos, à alléger la situation des habitans et à leur inspirer de l'attachement à notre sceptre. Vous ferez servir à l'avantage de nos intentions toutes les ressources que vous y trouverez.

Pour l'administration des affaires civiles vous aurez à nommer et à révoquer les employés comme vous le jugerez à propos. Votre choix pourra se déterminer pour les Russes comme pour les indigènes et vous nous ferez le rapport des changements les plus marquants que vous aurez faits dans cette partie. En cas que la sécurité vous obligeât d'avoir recours à quelqu'un de nos gouvernements limitrophes de cette contrée, les ordres sont déjà donnés pour que l'on ait à satisfaire a toutes vos demandes.

Tandis que vous vous occuperez a établir un meilleur ordre dans les affaires civiles, il y a deux articles soumis à toute votre sollicitude, et qui ne souffrent aucun delai; le premier consiste dans les circonstances politiques actuelles, lesquelles ajoutent une importance moyenne aux fonctions dont

---

Excelenței Sale domnului Ripniski prin predloj. tot de la Martie, sub No. 4 ca să vă fie sciută, nu lipsesce Divanul a vă însciința și de primire să aibă Divanul răspuns.—1812 Martie 15.» (Cod LXV, fila 157 v.).

(1) Cutusof veni comandant en-chef la Martie 1811.

vous êtes chargé. Les pourparlers relatifs a la paix avec les Turcs devront particulièrement captiver votre attention.

Le second article a rapport a l'armement des peuples de ces contrées, qui pourront ainsi appuyer nos opérations militaires. (pag. 6—7 *Mémoires inédits de l'amiral Tchithagoff* Berlin 1855).

Amiralul Ciciacof sosi la Iași în 11 Maiu 1812. Cea d'întâiu trebă fu de a reda Principatelor guvern național. Pentru vice-președinția Divanului muntenesc Ciciacof numi pre Principele C. Ghica, care și intră în trebă la 25 Maiu 1812 (1). În Moldova familia Sturzescă — represintată prin ramura care de cât-va timp emigrase în Rusia, — luă direcțiunea afacerilor.

Cu atât mai mult fu îndemnat să facă acésta Ciciacof, cu cât — *de visu* — se încredință de gróznica stare în care administrațiunea rusescă adusese țera.

(1) *Cnézul* C. Ghica avea titlul de Excelență. (Cod. LXIV, fila 79 verso.) El era General-maior rusec. Venind la Bucuresci avu ordine de a lucra în înțelegere cu Mitropolitul Ignatie, care se bucura de bună faimă de om onest la Impératul Alexandru I. Puțin timp însă mai rémase Mitropolit Ignatie. Incheierea păcii între Ruși și Turci însemnă pentru Ignatie finitul păstoriei lui. În adevăr la 3 Septembrie 1812 deja mitropolia Munténă e vèduvă și administrată de Episcopii. (Cod. LXVI, fila 242.)

Fanuță (Zilot) în Cronica sa comite o eróre dicénd că Vice-Președinția lui C. Ghica începu după semnarea păcii dintre Rusia și Turcia (2 Iulie 1812), căci actele I-iului Divan încep a fi semnate de el încă de la 12 Maiu. Vice-Președinția acestui boer ține, după Zilot, trei luni (pag. 102) de la incheierea păcii. Din contră, deja în Iulie 1812 nu mai este Vice-Președinte Ghica, căci I-iul Divan corespunde cu Cialtuchin. Dionisie Fotino scrie, că Ciciacof desființă postul de Vice-Președinte în urma păceii și că pe Banul C. Ghica l'a rinduit *Efor* (sèu ministru.) II. pag. 256. — Cu ridicarea în Septembrie a Rușilor din Bucuresci, se duseră cu ei și C. Ghica, C. Varlaam, Ștefan Văcărescu etc. (Cod. LXV, fila 165 verso.)

Pentru vestirea noului Vice-President

[Excelența Sa mai marele comandir al armiei domnul Amiral și cavalier Pavel Vasilovic *Ciciacof*, prin porunca Excelenței Sale, scrisă dela 25 Maiu, sub No. 117, arată Divanului, că fiind-că s'a deschis acum campania, a găsit neapèrat de trebuință, ca toți ci-novnicii ostășesci să se afle la armie și de aceea a slobođit pe Excelența Sa domnul General-maior *Repniski* din numirea dregătoriei Vice-Presidentului Divanului Valahiei și din alte datorii ale țerii, cu cari era însărcinat, poruncindu-i ca să mèrgă la divisia ce-i este încredințată. Iar în locul Excelenței Sale a orinduit Vice-President al Divanului, pe Cnézul Constantin Ghica, care are să caute trebile împreună cu Divanul; pe care acésta îi dă în scire, ca să fie sciut. 1812. Maiu 28.

Ungro-Vlahiei Mitropolit, Poleovnicul Loghinof, Manolache Ban, Isac Ralet Varlaam Vel. Vist.

La 4 August 1812 Cnézul Constantin Ghica este citat ca *прини вице-президента*. (Cod. LXVI fila 238.)

Conform cu planul său de reorganisațiune, Ciciacof suprimă generalul muscal de la Visterie și ofițerii de pe la județe.

În urma unor împrejurări ce vom cerca mai departe a lămuri, puțin dură vice-președ. lui Ghica, în locul lui, încă în luna Iulie 1812, găsim Divanul corespondând cu vestitul Cialtuhin. (1)

Cialtuhin e ultimul nume rusesc din fruntea administrațiunei țerii. Curînd, tot în 1812, urmază semnătura păcei și numirea nouilor Domnitori. Așa că deja la finea lui Sept., orî primele 4 zile din Oct. 1812, la Bucu-resci a încetat cu totul I-ul Divan și Comitet și în locul acestuia funcționază Căimăcămia lui Caragea Vodă. (2)

CAP. XVIII.

Istoricul mai amănunt al modificărilor din Divan. Const. Filîșescu Visternic. Luptele după Visterie.—Varlaam. Prozorovski moare. Bagration. Ecarcul Gavril. Emoțiune între boieri. Miloradovici cade și cu el Filîșescu. Reformarea Divanului la 27 Ian. 1810. Al doilea Vistier. Ofițer rus la Visterie. Reforme în admin. județana. Noule instrucțiuni date de Bagration pentru Divan.

Modificările întîmplate în Divan, cât privesce persónele sub directa administrațiune rusescă nu sunt atât de numeróse cum s'ar fi întîmplat sub domniile fanariote (3). Aceste modificări au provenit adesea ca consecințe

(1) Cod. 66, fila 2.361.

(2) Cod. 66 fila 244.

(3) Ecă principalele modificări: La 1810 Octobre, Divanul era în casele Domniței Ecaterina Caragea, cu chiria de 3 000 tal. pe an, apoi s'a mutat în casele Vornicului R. Goleșcu, unde așî e palatul. (Cod. LXVI fila 44.)

La 14 Februarie 1810, Dumitrache Ghica fiul răposatului Ban D. Ghica fu numit, cu pitacul Divanului, al 2-lea Logofet de jos. (Cod. LXV fila 7.)

La 11 Februarie 1810 s'au orînduit doi boieri Cileni la Comitet, adică: dumné-lui Vornicul Grigorie Ghica și dumné-lui Vornicul Bălăceanu i Logofet de obiceiuri dumné-lui Logofetul Băleanu, Vornic de politie, dumné-lui Logofetul Grădișteanu i Vel Armaș Cuconu Iorgache Filîșescu și Căminar fiul Vornicului Comănénu. (Cod. LXV fila 7.)

La 1810 Februarie 14, s'au orînduit al 2-lea Logofet de jos, Cuconul Dumitrache, fiul răposatului Ban Dumitrache Ghica cu pitacul Divanului.

La 1810 Februarie 11, s'au orînduit doi boieri Cileni (*ad. membri*) la Comitet ad. dumné-lui Vornicul Grigorie Ghica și dumné-lui Vornicul Bălăceanu i Logofet de obiceiuri, dumné-lui Logofetul Băleanu, Vornic de politie dumné-lui Logofetul Grădișteanu, i Vel Armaș Cuconu Iorgache Filîșescu și Căminar fiul Vornicului Comănénu. (Cod. LXV, fila 6 verso.)

Divanul către Engelhardt, la 22 April 1810, arată că Vornicul Mihalache Manu, a declarat în scris către Divan, că se lepădă de diregétoria Visteriei

a luptelor dintre boeri, cari după afirmațiunea lui Fănuță «începură a se

cu care era însărcinat de a eși adecă pe afară prin cele 12 județe de 3 orî pe an, ca să îngrijască a se pune în lucrare și a se împlini cu grabă de către ispravnicii județelor, cererile celor mai mari stăpânitori ai Rusiei și poruncile Divanului cum și jălbile locuitorilor să le cerceteze și nu primesce a merge pe afară dimpreună cu d-lui Polcovnicul, ce este orînduit pentru acésta. Și fiind-că de către Ex. Ta prin graiū ni-s'au poruncit, ca în locul d-lui Vistierului să alegă Divanul doi boeri candidați și să-i arete Ex. Tale; iată dar, după chibzuirea ce-am făcut, găsind pe acești 2 boeri, d-lui Vornicul Ioan Comănenu și pe d-lui Logofetul Iordache Slătineanu, cari sunt boeri pămîntenî și cu sciință de a face acest fel de cercetări pentru urmări împotriva și catahrisis ce s'ar întîmpla să se facă de către unii alții, nu lipsim a arêta Exc. Tale, rugându-ne să aibă Divanul și cinstit răspuns de urmare. 1810 Aprile 22. (Cod. LXI, fila 78.)

10 Martie 1810. Pitac la Agie și la Spătărie, să se facă catagrafie de tôte cărciumele din Bucuresci «verî al cui va fi.» (Cod. LXV, fila 31 verso.)

La 1811 Decembre 27. Barbul Ceauș este numit de l-ul Divan Ceauș la vătășia de aproți. . . să-și aibă și numitul privilegiul ce au și cei-l-alți ceauși de la zapciî Divanului, . . . (ca mai sus, numai în loc de 3 liuți este unul singur. (Cod. LXV, fila 148.)

1-iul Divan rînduesce pe Bănuță sin Gheorghe al 2-lea Vorn. la d-lui Vel. Vorn. de țera de sus și i se recunoște privilegiile cunoscute, afară de liuți. 1812 Februarie 15. (Cod. LXV fila 151.)

La 22 Februarie după alegerea d-lui Vel. Log. de țera de sus, 1-iul Divan rînduesce al 3-lea logofet al țerei de sus pe Raducanul Tocilescu biv. 3 Log. etc. . . . căruia să i se urmeze leafa de la Visterie cea orînduită după acest an și el să fie următor a păzi la trêba sa după orînduiala cea din vechime, făr de cusur. 1802 Februarie 22.

Loghinof, Manol. Kretzulescu, Isac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vist., Varlaam, Vel. Log. Racoviță. (Cod. LXV fila 151.)

1-iul Divan numesce pe Ioan Ralet pe leat 1812 în treaba logofetiei al 2-lea de țera de sus. 1812 Decembre 28.

Ignatie, Loghinov, Radu Golescu, Isac Ralet, Mih. Manu. (Cod. LXV fila 146.)

În 1-iul Divan, la 1812 Martie 3 aflăm și pe Constantin Samurcaș. (Cod. 64, fila 40 verso. Vel. Vist. Varlaam.)

La 8 Aprilie 1812 1-iul Divan scutesce de angarale breasla portăreilor după cum se vor fi scutind și alte bresle.

În fila 43 se vede un portărel trâmîs la d. Vorn. Slătineanu să-i arate cererea jăluitorei Paharn. printr'acéstă jalbă și de va dice că e mulțămît a fi și din partea d-sale tot cel cerut de jăluitor să dée înscris. 6 Aprilie 1812. (Cod. 64 fila 41 verso.)

La 4 Februarie 1811 se află în comitet:

Ignatie Mitropolitul al Ungro-Vlahiei,

Iosif Argeș.

Manolache Kretzulescu,

Costache Ghyca Ban,

urii și a se pîri unii pe alții și mai mult decât mai 'nainte a împinge la

Logofăt de obiceiuri Logofăt Fotache Știrbei. (Cod. LXV, fila 59 verso.)

La 1 Maiu 1812 se rînduesce un logofețel de Divan. (Cod. LXV, fila 164 verso.)

La 27 Maiu 1812 se află în Comitet :

Ignatie Mitropolit,
Constantin Ghyca Vice-President,
Polcovnic Loghinof,
Manolache Crețulescu Ban,
Isac Ralet,
Barbu Văcărescu,
Varlaam Vel Vist. (Cod. LXV, fila 164 verso)

Cod. LXVII fo. Deteriorat și nenumerotat, pe hârtie vînată, cuprinde anaforale de la Vel Logofăt și rezoluția I-lui Divan. La 1810 Martie 23 este mare Logofăt **ГеоДоракѣ КъКърексъ**; la 1810 Iunie 21 întâiu dregător al Divanului de Craiova est biv Vel. Logofăt C. Sarmucaș.

In Divanul I-iu:

Ignatie Mitropolit,
Grigorie Ghica,
St. Crețulescu,
C. Bălăceanu, (Vel. Vist ?)
Ioan Comăneanu. (Cod. LXVII).

Către Jaltuhin.

După predlojenia Ex. Sale ce a venit la Divan, cuprindețore de a se orîndui dumné-lui Clucer Scarlat Ruset la dregătoria Vornicieii țerei de jos, în locul dumné-lui Dvornicului Petrache Retoridis, Divanul făcend urmare, îndată l'au și orînduit. De altă parte însă nu lipsim după datorie a arêta Ex. Tale dreptățile ce are dumné lui Vornic Retoridis de a nu fi lipsit dintr'acéstă dregătorie până la împlinirea anului întâiu, cum la tôte dregătoriile acest fel de obiceiu s'au urmat aici în țeră, de a nu lipsi acel dregător până la împlinirea anului al 2-lea, că numitul boer, după ce slujesce de atâta vreme Divanului, apoi ca unul ce are sciință bună și iscusință la pricinile căte privesc asupra acesteii dregătorii este și trebuincios; și al treilea, că cugetând și dumné-lui a merge la Rusia, cu cuviință socotim a fi să aibă acéstă mângâiere, a nu fi lipsit din breasla dregătoriei; ci ca și voiința Excelenței Tale să aibă urmarea sa și dumné-lui Vornic Petrache Retoridis să nu se năpăstuiască, de se va găsi cu cale și de către Excel. Ta, bine ar fi că dumné-lui Clucer Ruset să se orînduiască la dregătoria Vornicieii al 2-lea în locul dumné-lui Vornic Costache Kaliarhi, ca unul ce și-a împlinit anul 2 iar d-lui Vornic Ritoridis să rămână a fi tot în dregătoria de Vornic țerei de jos, până când va pleca de aici, pentru cuviinciósele pricinii ce am arêtat mai sus. 1812 August 27. (Cod. LXVI, fila 240.)

Martie 26 1810. Divanul scrie lui biv Vel. Vornic Constantin Bălăceanu că din ordinul lui Graf. Camenski (comunicată de Engelhard) acesta e numit Epistat Armășiei.

banî și a face câte netrebniții tóte, ca să isbutescă la diregătoria Visteriei și la tóte mansupurile.»

Cu deosebire a fost turburată Țera-Románescă de luptele partidelor său mai bine a coteriilor boeresci Filipescu și Varlaam, de care avem a ne ocupa și mai la vale.

În anul 1809 găsim pe Const. Filipescu mereu Vistiernic, iar din comitet se schimbă pentru un motiv séu altul căți-va membri. Așa aflăm în Aprilie 1809 intrat în comitet pre Manolache Cretzulescu și nu mai găsim pre Isac Ralet.

*

Încă în 23 August 1809 Prozorowski murind la Galați, i-a succedat la comanda supremă Cnéz Bagration, georgian de națiune. Miloradovici încă absentă din Bucuresci mai mult timp, luând parte la răsboiul ce din nou se încinsese între Ruși și Turci. Totuși la Bucuresci influența lui Miloradovici este întrégă, grație legăturilor lui cu Cușnicov, legături respectate de Vice-Presidentul Engelhard. Numai la 9 Ianuarie, anul următor 1810, sosese în Bucuresci, unde e primit cu mare alaiü, Cnézul Bagration, precedat cu doue zile de sosirea Exarchului Gavriil. Acesta luă locuința la biserică tuturor sfinților, iar Bagration fu găzduit în casa răposatului Ban Scarlat Ghica.

Emoțiunea era mare între boerii Divanului.

Vorbe multe se șoptiaü despre intențiunile noului comandant *en chef*, care încă de la sosire nu-și ascunsese réua impresiune ce avea despre actualul Comitet și întâiul Divan al țerii, neexceptând nici chiar pre Mitropolitul Dositei. Se mai lățise scirea, că Napoleon nu mai făcea un mister pentru Europa din alianța lui cu Alexandru al Rusiei și că i-a și cedat definitiv Principatele. Decî se aștepta tótă boerimea la prefaceri radicale.

Nici Constantin, și Dinu Filipescu, nu era sigur că va rămânea în Comitet și Divan, cu tóte că încă Miloradovici spera să-l póta ajuta (1). Dar Miloradovici însuși era pe sfîrșitul carierei sale în Principate, căci câte-va zile după aceea, la 26 Ianuarie, primi ordine să plece din țeră imediat. Unii diceaü, că Miloradovici a cădüt în disgrăție, alții că a fost numit comandant altui corp de armată din Malo-Rusia.

Inceputul căderii partidului lui C. Filipescu se face prin destituirea mitropolitului Dositeiü, la 15 Ianuarie 1810, destituire de care ne vom ocupa mai departe la capitolul Bisericeii.

Gróza fu mare în sínul primului Comitet, instalat de Prozorovski, mai

---

(1) Ură există între Miloradovici și Bagration. Veđi despre acéstă cestiune la Fănuță, la pag. 93.

ales când la 23 Ianuarie 1810, adunați fiind toți boerii din întâiul și al doilea Divan, li s'a cetit în public o predlojenie muștrătoare la adresa divaniților pentru modul cum au administrat țera. Patru zile după aceea enézul Bagration reforma Divanul, la 27 Ianuarie 1810. În noul întâiul Divan intră partida opusă lui Filipescu, sub președința Mitropolitului și Esarchului Gavril, pe lângă Episcopul de Argeș Iosef. La 27 Ianuarie 1810, Bagration întărește întregul Divan reorganizat și dă noue instrucțiuni. În locul lui Dositeiul Mitropolitul destituit, în Comitet va lua loc noul Mitropolit impus de Muscali, Ignatie, care nu va întârzi de a sosi în Bucuresci, totuși când se va întâmpla de a fi în Bucuresci Mitropolitul Moldovei și Esarchul Gavril, acesta va fi cel mai «*întâiul ședător în Divan.*» Ca membri, Bagration recunoșce de astă dată pe Iosef, Episcopul de Argeș, pe Banul Dumitrache Racoviță ca întâiul boier, pe Vornicul Istrate Crețulescu și, în fine, pe Constantin Varlaam îl numește Vistier și membru în Comitet. Bagration mai înființează un al doilea Vistier în persoană Vornicului Manolache Manu, având acesta obligațiunea, ca de 3 ori pe an, la fie-care 4 luni, să ocoléscă cele 12 județe din Muntenia mare «*intrând în cercetare asupra urmărilor Ispravnicilor și celor supuși lor, căutând pentru grabnica și cuviincioasa împlinire după cererile celor mai mari stăpânitori ai Rusiei și a poruncilor Divanului, primind de la locuitori jâlbî, cercetându-le de adevăr, să li se facă celor drepte grabnică împlinire...*» Pe lângă acest al doilea Vistier, Bagration mai dispune să fie și câte un stab-ofițer rus (1) a căreia datorie va fi întocmai ca și a Vistierului.» Ambii Vistieri sunt egali la rang și cel de al doilea încă are drept de scaun în comitet și va fi numit fără termen.

Bagration numește în Divanul al doilea pe următorii boeri: Vornic de țera de sus, Vornicul Constantin Crețulescu; de țera de jos vornicul Radu Slătinénu, Vornic al 3-lea, Logofétul Ión Comănénu, Vornic al 4-lea, Logofétul George Slătinénu; Logofét de țera de sus, Vistier Teodorache Văcărescu; Logofét de țera de jos, Logofétul Dimitrie Racoviță; Vornic al obștirilor Manolache (Crețulescu?); Spătar, Logofét Grigorie Ghica. Negreșit că Constantin Varlaam ca prim-Vistier are scaun și în Divanul al doilea.

Bagration cere comitetului să-i presinte câte 2 candidați și pentru fie-care post de judecător la cele 3 departamente, cum și la Armășia mare, la Agie și la Vornicia de politie. El cere tot-odată și informațiuni diverse cu referință la aceste funcțiuni.

Cât privește administrațiunea județenă, Bagration încă cere prezentarea

(1) Acest ofițer rus a încetat de a mai fi pe lângă Vistier, cu titlul de «Președinte al Visteriei» numai după încheierea păcii de la 1812. Ciciacof îl desființă, suprimând atunci și ofițerii ruși de pe la Ispravnicii.

de câte 2 candidați de județ, din care el va alege câte un căpitan ispravnic pentru ajutorul cărora se vor rîndui și câte 2 polcovnici din boerii tinerii de a 2-a clasă. Dintre dispozițiunile cu scop bun luate de Bagration prin actul de care ne ocupăm, este desideratul exprimat de el, ca să nu se mai facă schimbarea cinovnicilor la fieșce-care an și că nici un loc sau dregătorie, începînd de la cele mai mari până la cele de pe urmă: adecă: vătășii, sameșii, zapciî să nu fie vîndute și cumpărate cu bani. Dăm în notă acest act de la 27 Ianuare 1810 (1)

(1) «Când se va întîmpla de a fi aici în Bucuresci P. S. Sa Părintele Mitropolit Moldaviei și cilen sinodului, Exarhul Gavriil are să fie *cel mai întâiu șeđtor* în Divan. Deosebit de dînsul să fie la Divan și după partea bisericescă Mitropolitul Valachiei Ignatie și Episcopul Argeșului, Iosif. După aceștia, la cel întâiu Divan, ce se numesce Comitet, s'aŭ orînduit de către mine, cel mai întâiu boer, Banul Dumitrache Racoviță, al 2-lea Vornicul Istrate Cretzulescu, al 3-lea Vist. Const. Varlaam, asupra căruia rămîne totă diregătoria Visteriei. După acestea am găsit că cu schimbarea cinovnicilor la fie-care an, care cinovnici sunt însărcinați cu trebile politiei i a țerii, se întîmplă multe (*cuvînt nedescifrabil*) fără nici o întărire și ca să urmeze pravilele și alte cusururi, eŭ îi orînduesc, ca să fie fără soróce și fără schimbare. Vistierului i se cade să fie negreșit și totdeauna în Bucuresci, dar după ce, din nenorocire, s'aŭ înmulțit catachrisurile, că ispravnicii și cu supușii lor, Vătăși, Sameși și Zapciî, cu multe împotrivotore asupra pravilelor urmări și cu alte nesuferite întorcături, supără și strîmtoréză pre bieții locuitorii, la acésta m'aŭ făcut ca să ieau cele mai întregi măsuri, ca după cât se va putea să se mai împuțineze acele catachrisuri, am orînduit și al 2-lea Vistier, pre Vornicul Mihalache Manu, a căruia datorie este acésta adecă: de trei ori pe an, la fie-care 4 luni să ocoléscă acele 12 județe ce sunt în Valachia cea mare, intrând în cercetare asupra urmărilor Ispravnicilor și celor supuși, căutând pentru grabnica și cuviincioșă împlinire, după cererile celor mai mari stăpînitóri ai Rusiei și a poruncilor Divanului, primind de la locuitorii jalbi, cercetându-le de adevăr, să li-se facă cele drepte, grabnică împlinire, făcînd cuviincioșă îndreptare, însciințînd celui d'întăiu Divan de la fieș-care județ, pentru tóte cele ce se fac de dînsul pentru starea locuitorilor și pentru ceea-ce se va găsi cu cale a se îndrepta. Acestea, care li-se cuvine ca să se împlinéscă de acest al 2-lea Vistier, tovarăș cu dînsul; se va orîndui și un stab oficer al Rusiei, a cărora datorie va fi întocmai ca și a Vistierului . . . . De cum va el va face însciințare Vice-Presidentului său celui d'întăiu President, când se va afla în Bucuresci, aceste două însciințări se vor căuta în Divan, fiind față și Vice-Presidentul său Presidentul, și după aceste se vor lua acele măsuri cari se vor găsi mai mult cu folos, a se păzi cu strășnicie dreptatea, ca să se împlinéscă întocmai cererile locuitorilor și folosul locuitorilor. La acésta de va fi de trebuință ajutor despre partea celui mai mare comandir, voiŭ aștepta după orînduială, de la Presidentul Divanurilor cuviincioșă arêtare. Amândoi Vistierii sunt în ranguri tot una și acest al 2-lea Vistier, ce

Noul comitet, prin nota către Bagration de la 1 Februarie 1810, cere

va ocoli țera, când se va afla în Bucuresci, să fie ședător la cel d'întâiu Divan, a căreia dregătorie este așisderea fără soroc și schimbare.

De se va întâmpla vr'o silnicie despre partea cinovnicilor Rusiei (care nici odată nu poate să fie), atunci cei nepăstuiți locuitori au să dea jalbă la acel stab oficer, care cu Vistierul împreună are să âmble prin țeră și cercetându-o la fața locului, de se cuprind toate cele trebuincioase, să însciințeze pentru toate Vice-Presidentului său Presidentului. Iar aceștia fac arătare nacealnicilor de corpos, său de vor găsi de trebuință mă însciințează pe mine, ca să se îndestuleze cela ce va fi năpăstuit.

La Divanul al 2-lea am orînduit eu: Vornic de țera de sus pre Vornic Constandin Crețulescu; Vornic de țera de jos pre Vorn. Radu Slătinenu, Vorn. al 3-lea pre Logofet Ioan Comănenu, Log. de țera de sus pre Vist. Teodorache Văcărescu; Vorn. al obștilor pre Vorn. Manolake; Logofet de țera de jos pre Logof. Dum. Racoviță. Spătar pre Log. Grigore Ghica, iar Vistier tot pre Constantin Variaam.

Pentru ca să se orînduiască cinovnici la Departamentul de opt și de șapte și de Criminalion, cum și Armaș mare, Aga și Vornic de politie, eu arăt celui întâiu Divan, fără de nici o perdere de vreme să mi-se arete câte 2 candidați la fie-care loc, din care să pot alege pre acei cari îi voi găsi mai vrednici; ce se cuvine pentru léfa locurilor a cneziei Valahiei, eu arăt Divanului, ca să mi se trimetă catastif: ce léfă fieș-carele au avut în vremea Domniilor și ce léfă acum li se dă? Și după a cui orânduială?

Dimpreună cu acesta, cel întâi Divan să-mi dea anafora: câți bani găsesce a fi de trebuință a se da Vistierului, ce se va trâmite prin țeră, pentru cheltuiala drumului și pentru Logofetii ce-i va avea pe lângă dînsul? și după primirea tutor acestora vom da Divanului, cuviincioasa hotărîre.

Fiind învederat descoperit, că mulți Ispravnicii cu împotrivitore urmări asupra pravilelor nu pot să fie primiți de vrednici a mai fi pe la aceste locuri, deci arăt celui întâiu Divan, să alégă câte doi candidați la fie-care Ispravnicie ca eu să orînduiesc.

La fieș-care din 12 județe ale Valahiei cei mari să fie câte un căpitan Ispravnic asupra căruia spînzură totă răspunderea împlinirilor; și acești căpitanii Ispravnicii iarăși vor fi fără soroce, neschimbați; pentru ajutorul cărora se vor orîndui câte 2 Polcovnici din boerii tineri ce sunt de al 2-lea clasă, cari se vor numi *зачедаѳа* pre cari căpitanii Ispravnicii au să-i trimită prin județe a împlini poruncile celor mai mari și cari cu acest chip vor eunósce tréba locuitorilor și a pămîntului póte după vreme a fi Ispravnicii de se vor aréta vrednici.

Ceea ce se cuvine pentru léfa Ispravnicilor eu aștept catastih cu chib-zuire ce léfă li s'a dat în vremea Domnitorului și ceea ce se dă acum la doi Ispravnicii ai fieș-cărui județ? Atunci voi orîndui eu ceea ce se cuvine acestor noi Ispravnicii i *Zacedatele*.

Pentru ca să aibă priveghere pe deplin strașnică a se împlini poruncile celor mai mari și a se face oprélă nepravnicelor supărări, ce pătinesc locuitorii, se va orîndui de la mine la fieș-care județ câte un boer ofiter,

înmulțirea membrilor laici ai Comitetului, dicând că nu pot ajunge cei 3 membri, ca să biruiască toate lucrările. Noul comitet recomandă adăogirea la el a lui biv vel. Vornic Constantin Bălăceanu și a lui vel Spătar Gr. Ghica (1).

care este dator să aibă știință pentru toate ce se face de Ispravnic și de cei supuși ai lui. Și de va vedea de la cine-va vre-o urmare împotriva pravilelor, atunci să înștiințeze pentru toate drept la Vice-President. sau Presidentului, de se va afla în Bucuresci. Când se va întâmpla de va veni în județ Vistierul cu orînduitul stab-ofițer, atunci acestuia ober-ofițerul ce se află la Ispravnicie, să înștiințeze în ce stare se află județul și locuitorii și de păsurile ce au pus a îndeplini poruncile celor mai mari, cum și de urmările Ispravnicilor i a celor supuși, cu un cuvînt pentru ale județului.

Acești ober-ofițeri vor avea date cuviincioase povățuire, ca să potă împlini cu ce este însărcinat, iar când se va orîndui de mine lăfă Ispravnicilor și *зачедаггасор*, atunci se va face orînduială, ca să dea numițiilor ober-ofițeri bani de masă pe de-asupra lelii ce primesc din Caznea. Eu însărcinez pe Divan, ca sa aibă totă privegherea, precum se pôte a mai împuțina suma Vătășeilor, Zapciilor i altor mai mici cinovnici, fiind-că cu totă silința stăpînirii, a se curma catahrisurile ce se face de dînșii, iar ei nelipsiți rămân asupra țerii și locuitorilor cu greutate. Dar fiind-că și fără de dînșii nu se pôte, de și se cuvînce pe cât se va puté să i împuțineze.

Prin deosebită purtare de grijă și răspundere las asupra Divanului, ca negreșit nici un loc seû dregătorie, începînd de la cele mai mari până la cele mai de pe urmă, adevă vătășia, sămîșia, zapcilicul, să nu fie vîndute și cumpărate cu bani; cu acest rēu singur dintr'însul negreșit urmēză ca să jăfuiască și să supere pre bietul norod; pentru acēstă și are Divanul să facă tuturor sciut, că de se va descoperi despre partea cui-va, atunci negreșit eu mă voiî găsi silit, că acei vinovați să fie strașnic pedepsiți, întorcînd îndoit banii ce au luat, depărtând tot-d'auna a nu mai fi la nici o dregătorie orînduiți și între public (?) i-se va face necinste.

Eu pe deplin am rămas încredințat, că Divanul va simți tare măsurile milostivirei, despre partea prea puternicului Impărat și credința mea ce de la dînsul o am dată cu strășnicie întocmai va împlini porunca celor mai mari stăpînitori și va fi cu mine d'împreună ajutor a se face bună orînduială pămîntului și încet, încet, a rēsădi fericirea asupra locuitorilor. In Bucuresci. — Ghenar 27, 1810.

(1) *Către strălucirea sa General Bagration.*

Rîvna ce după datorie avem către isbăvitorele acestei țeri prea puternice împărătesci oștiri, ne îndeamnă cu cea desăvîrșită silință a ne osîrdui neconținut spre cea după puțină împlinire a tuturor trebuințelor câte urmēză a se răspunde din țeră, iar pe de altă parte datorie érá-și neapărată avînd Divanul, atât către patria sa, ér mai vîrtos către ticăloși locuitori, a le asculta și a le cerceta, nu numai pricinile de judecări, ce le vor

*

Varlaam cu partidul său era acum victorios, dar C. Filipescu neadormit se agita, cu totă victoria rivalului său. Ținând casă deschisă și masă întinsă pentru toți generalii ruși, istețul fost mare Vistier, nu despera până în fine, să repună sorții răi.

Din nefericire pentru el, în noua organizare dată guvernului țării, Engelhard rămăsese în funcțiunea de Vice-President al Divanului și acesta nu era amicul lui Filipescu. Și apoi în locul lui Miloradović, comandant era acum generalul Zas, care și el avea misiune de a nu continua în București purtarea lui Miloradović.

Bagration nu putea vedea cu ochi buni popularitatea, care ținea să și-o facă în București, prin mari cheltueli Const. Filipescu, fie printre gene-

avea între dinșii, ci și toate jălbele și plângerile ce neconținut fac către Divan, pentru felurimi de nedreptăți și hrăpiri, ce li s'au urmat până acum; toate dar acestea câte mai sus s'au dis ne silesce a priveghia cu neadormire, ca să se împlinescă și să se săvârșescă în vreme, fără de întârziere. Inșă fiind-că ființa omenescă este supusă adese și la felurimi de neputințe și numărul cilenilor întâiului Divan, ce prin alegerea ce s'au făcut și prin porunca Strălucirii Tale ne-am rînduit, fiind numai 5, dintre cari 2, ce sunt parte bisericescă, măcar că une-orî sunt cuprinși de alte pricinî bisericesci, dar cu toate acestea nu incontinenză a se afla nelipsiți de la Divan; fiind însă că într'acastă vreme sunt multe pricinî politicesci (pre cât și Strălucirii Tale este cunoscut) și către acesta pôte unora din noi să ni se întimple și vre-o trupescă neputință și într'acea diastimă de vreme urmază a se scăde și acest puțin număr al cilenurilor Divanului și a se pricinui vre-o smintelă și zăticnire la căutatul și săvârșirea mulțimii trebilor; de aceea bine nădăjduiți fiind la a strălucirii Tale firescă bunătate și la ferbinta rîvnă, ce hrănesce cugetul Strălucirii Tale, spre a se urma toate cu bună orînduială, în vreme, cum și pricinile și plângerile ticăloșilor locuitorî să nu se trecă cu vederea, ci fieș-care să-și dobândescă căduta mângâiere, cu îndrăsnelă și cu supunere ne rugăm Strălucirei Tale, să binevoesci, ca pe lângă cilenii, ce sunt orînduiți la întâiul Divan, să se mai orînduiască încă 2 boeri, adecă dumné-lui vel Spătar Gr Ghica, fiind boeri cu bun ipolipsis și silitor fără pregetare la trebile și pricinile obștesci, precum este cercat din toate dregătoriile, cu câte după vremi, atât mai înainte, cum și după venirea armiei încóce, au fost însărcinat și dumné-lui biv vel Vornic Constantin Bălăcenu, carele asemenea este și dumné-lui cercat întru credincioșele dumi-sale slujbe, ce-au arêtat și mai înainte și de la venirea Impărătescilor oștiri încóce și cu acest mijloc de ajutor al bună-voinței Strălucirii Tale, nădăjduim a se urma căutarea și săvârșirea tuturor trebilor la vreme și fără de smintelă, pre cât pôte să ajungă ființa putinței omenesci. 1810 Februarie 1. (*Cod. LXI, fila 53.*)

Semnați: Gavriil Mitr. și Ecsarch, Iosif Argeș, Dumitrache Racoviță Ban, Vel. Vistier Istrate Crețulescu și Mihalache Manu.

ralii muscali, fie printre pămîntenî. De aceea făcu ce făcu și isbuti să dea îndrăsnețului boeriū o ultimă grea lovitură. La 17 Februarie 1810, Filipescu avea *ziăfet* în casa lui. Erau de față câți-va boeri partisanî, mai mulți generali și diverși ofițeri muscali; împreună și cu Exarhul Gavriil, stătea la masă. Curgeau gărlă vinurile de Deal, de Cotnar, Malvasia, Tokaj, chiar și Bordoul (1). . . . De o dată se deschid violent ușile sofrageriei și întră generalul Zas, însoțit de o numărósă suită . . . . Varlaam era și el dóră în pragul ușei, cu un zîmbet semnificativ pe buze. Const. Filipescu simte că e perdut. Jupănesele, seaū mai drept coconițele (căci erau tot tinere), schimbă rumenela, ce le suise pe obraji spirtuósele, într'o palóre manifestând spaima lor sufletescă; unele nu pot a comprima câte un mic țipet, ridicându se tóte în picióre subt cođile de păun încremenite și ele în mánile fetelor, ce le agitaū un moment înainte pe de-asupra capetelor mesenilor, ca să fie răcoriți de zăduful camerei — deși era Februarie — prea înferbîntate și mai ales de spirtuósele prea generóse . . . .

Generalul Zas face semn de tăcere și citește porunca Impăratului Alexandru, ordonând ca în 48 de ore să fie ridicat Filipescu cu tótă casa lui și sub pază dus în Rusia.

Jale nespūsă succede banchetului, în casa lui C. Filipescu. Cu 3 fiū, cu nurorî, cu fiice și nepoți, C. Filipescu plecā la 19 Fevruarie 1810, sub escortā de Cazaci, spre a fi dus la Bielgorod în Rusia, loc, care i-se destinase de surghiun.

Se afirmā că acéstă lovitură dată lui Filipescu, era causatā în urma surprinderii unei corespondențe a lui cu Turcii. Lucrul e posibil, dar noi nu-l putem documenta. Nu vedem, de altmîntrelea, de ce nu ne-am putea explica lucrul și prin influența ce mai putea avea Constantin Ipsilante pe lângă Impăratul Alexandru, influență sprijinită de Cnézul Bagration, care și el, precum vedurām, era ne-amicul neîmpăcat al lui Filipescu și al lui Miloradovicî, ginerele disgrățiatului boer.

«După acésta, ȳice Fănuță, rămase Varlaam Vistier mare și tare, că de s'ar fi și mai aflat din boeri mușterii pentru Visterie, dar patima Filipescului îi ținea pe toți încremeniti, însă sciut să vă fie, că a se împotrivi și a se lupta unul cu altul, aceste două ipochimene, adecă Filipescu cu Varlaam pentru Visterie, trebuia și căderi după slujbe și după stare, dar și pungă nu puțină; drept aceea urma și dumné-lor a se sili spre dobîndire de banî și acéstă se spârgea în capul ticălosului norod, căci pentru una nu se mulțamia cu două și cu trei, ca să pótă ei întîmpina dările pe la uni-

(1) Introducerea în țeră a vinului de Bordo se póte proba cu documentul din 1812, Mai 21, ce aducem mai departe, la Cap. justiției.

alții din căpeteni, prin care se lucra câștigarea Visteriei, cum și balurile și alte ținuturi, ce neconțin trebuia să facă tuturor generalilor și până la cei mai mici ofițeri ai armiei, pentru ca să-i câștige prietenii; și pot să spună așa, că atât cumpăneră viclenii de Ruși lucrul, încât ce luaș bieții Vistierii cu hrăpire din spinarea norodului, negreșit se cheltuia și dor căci rămăneau cu păcatul hrăpirii încărcăți și cu defăimarea de la norod» (1).

Surghiunirea lui C. Filipescu lăsa câmp larg de mișcare lui Varlaam. Acesta socotea util să urmărească și mai departe lupta contra rivalului său. Varlaam avea de plătit lui Filipescu pentru comisiunea de anchetă, rînduită la cererea lui, spre a cerceta, în totă țera, jafurile și nedreptățile făcute de guvernul lui C. Ipsilant dela 1806--1808. Deci el și cu 1-ul Divan arătară lui Bagration, că Filipescu și ai lui făcuseră în țera mîncătorii, jafuri de peste 4 milioane lei și că acesta ar putea-o dovedi lesne o comisiune cercetătoare în țera a jafurilor și mîncătoriilor săvîrșite. Se legară Varlaam și cu Vornicul Bălăcenu, că de nu vor scote această sumă, să o plătescă cu averea lor, și Cron. grăcă de la căleaiul Ist. Mitrop. Moldovei. (2)

Neamicii lui C. Filipescu isbutiră să capete la acuzările lor și semnătura lui Dositei, care de puține zile încetase a fi Mitropolit al Ungro-Vlahiei și aceea a altui partizan al lui Filipescu: Banul Manolache Crețulescu. Din partea lui Varlaam erau comisarii cercetătorii: General Nazimov, General Behmet, Banul Constantin Ghica și Samurcaș.

Propunerile lui Varlaam și a lor săi, motivate, veđi Dămne! pe dorul de a se face dreptate «ticăloșilor de locuitorii», o primesce Bagration, dar abea avusese timp să ajungă propunerea 1-lui Divan la tabăra, peste Dunăre, unde era acum Bagration, și iată că la 4 Martie 1810 veni revocarea lui Bagration de la comanda armatei, fiind înlocuit ca general *en chef* prin general Nicolae Mihalovici Camenski (1).

Cum este numit Camenski în locul lui Bagration, 1-ul Divan intervine pe lângă el să aprobe comisiunea.

Comitetul arată lui Camenski, că Bagration aprobase întocmirea comisiunii, dar întîmplându-se «schimbarea strălucirii sale» n'a putut a se pune în faptă. Comitetul insistă să se facă anchetă, căci s'au ivit creditorii cu zapise asupra Visteriei, *din vremea celui de mai înainte comitet*, numai până acum în sumă de taleri 656.345, afară de curgătoarele cheltuelii ale Visteriei, ce pe toate zilele se fac și afară din alte datorii ce pot să se mai

(1) Pag. 94 și 95.

(1) Pag. 535.

(1) Veđi Cronica grăcă la căle. Istoriei Mitropoliei de Iași, pag. 535. Nu s'a zăbovit scoterea din comandarie a acestui general Bagration, serie Fănuță, pag. 95, și se oriind în locu-i general *en chef* Nicolae Camenski.

ivescă tot din vremea Divanului de mai înainte. Comitetul spera din anchetă un simțitor folos și ajutor și pentru visterie și pentru ticăloșii locuitorii (1).

La această ocaziune comitetul atrage atențiunea noului comandant *en chef* și asupra unei grave afaceri. De cât-va timp locuitorii pămîntenii, cu adevărat pămîntenii, ba chiar sate întregi, se făceau sudiți, mai ales ai Austriei,

(1) Mai dăm aici și ceva mai departe, asupra acestei comisiunii de anchetă, câte-va alte acte.

Către Generalul Engelhard.

Intâiul Divan.—Din alăturata copie de notă, ce aș dat către Divan dumnélor orînduiții boeri comisarii, veți lua Exc. Ta pliroforie pe larg de arătarea ce fac pentru neapărata urmare ce i se cuvine a se face la treba cercetătoareii comisii, care cum-că este de mare trebuință a se pune în lucrare și a se săvîrși fără de prelungire, este bine cunoscută Exc Tale, căci prin săvîrșirea ei se nădujduesce un simțitor folos și locuitorilor și visteriei, un învederat ajutor la curgătorele și neapăratele cheltueli. Și măcar că Exc. Sa General Major Nasimov le-aș spus prin graiū dumnélor boerilor comisarii, că cercetarea acésta are a se face după pravile rusesci, dar a se lucra cercetarea numai de aici, de către comisia cea mare până a nu eși cercetătorii prin județe, este cu neputință; a se aștepta iarăși mai întâiū talmăcirea extracturilor și catastișele de socotelile Visteriei pe vremea trecută, de la 1808 până la trecutul Februarie, trebuiesce o vreme forte îndelungată, putem dice și de un an, pentru mulțimea acelor scrisori și pentru căci nu se pot găsi aici destui scriitori cu sciința amândoror limbelor rusesce și românesce și așa urméză a se zătieni cu totul acésta folositore trebă a comisiei cercetărilor, precum și până acum de 3 luni s'aș zăticit, care fiindcă în alt chip nu se pôte înființa nici a se pune în lucrare, decât cu a se orîndui pe afară prin județe osebiți cercetătorii (unde sunt față și cei ce aș jăfuit și locuitorii cei jăfuiți) precum tot d'auna așa s'a urmat ori-când s'aș alcătuit aici în țeră cercetătoareii comisii; ne rugăm Exc. Tale, să binevoesci a face arătare Luminăției Sale mai marelui comandir al armiei, ca să dea poruncă de a se orîndui pe afară, prin județe, boerii cercetătorii cei aleși de către boerii comisarii, ca să se începă, printr'înșii lucrarea cercetărilor, după catastișele și extractele ce se vor da de la Visterie. căroră să li se poruncescă, ca îndată ce vor săvîrși cercetarea unei plăși, numai decât să însciințeze aici la cinstita comisie, trâmîțend catastihul cercetărei, după care să se dea îndată și strașnică poruncă de Excelența Sa ghegeneral maior Nazimof către orînduitul oșter de la fie-care județ, a face grabnică împlinire de banii ce se vor dovedi hrăpiți și jăfuiți asupra fie-căruia, din cari jumătate să-i întorcă peșin locuitorilor celor jăfuiți, și cei-l-alți jumătate să-i trimetă la Visterie, după porunca și buna-voința Luminatului graf Glavnoii comandir al armiei, ca să se pôtă întîmpina cu acest mijloc neapăratele trebuințe ale împărătescei oștiri. — 1810 April, 19.

fiind-că sudiții erau apăsători de multe dări, podveși, angarii. Numai în județul Ilfov erau deja 18 sate de sudiți «în care nu poate intra nici de cum zapcii seaă alt dregător pământén.» Asemenea urmare scădea considerabil venitul țerei, tocmai când se cerea atâția bani pentru a se întâmpina curgătoarele trebuințe, pe lângă că este «o adevărată pildă de nesupunere la care urmază a privi nu numai Divanul cu destulă întristare a sa și a nu putea să se înceteze și să metahirisască pre locuitorii țerei la nici un fel de slujbă.» Comitetul nu cere desființarea sudiților, ce s'au făcut în vremea păcei, până la leat 1804, când atunci s'a făcut catagrafie de toți sudiții, în bună înțelegere cu respectivele consulaturî; ceea ce cere acum comitetul este, ca să nu fie recunoscuți de sudiți, cei trecuți la sudeție de la 1804 încóce.

Cușnicov răspunsese deja anteriormente Divanului, pentru sudiții nemțesci și franțuzesci, cum ca să se silască de a opri pre locuitorî de a se mai face sudiți, iar pentru sudiții rusesci să cerceteze Divanul a lua sciință curată de la sfetnicul de colegiū și pentru cei ce se vor găsi că nu sunt sudiți rusesci, să se urmeze în toate întâmplările ca și cu locuitorii Valachiei. (1)

Mai cere comitetul de la noul comandant, ca și sudiții să fie supuși și următorî pravilelor și obiceiurilor pământului acestuia, unde locuiesc, se hrănesc și se neguțătoresc. . . . Unii din ei în adevăr nu vor să asculte de autoritățile țerii, ba le maltrataū, le isgoniaū, le băteaū. . . .

Către Luminarea-Sa General de infanterie i cavaler graf Kamenskie glavno-i comandir al Impărătescei Armii.

De la Divan. — După datoria ce are ocârmuirea Divanului a îngriji a pururea pentru cele de olos ale obștiei locuitorilor și pentru a lor bună stare și petrecere, iar mai virtos într'acéstă vreme, când cu dînșii se slujesce la întâmpinarea și împlinirea tuturor trebuințioselor ale prea puternicilor împărătesci oștirî, cuvine-se dar, ca tot acéstă ocârmuire să chibzuiască a găsi și a întocmi mijlóce îndemánatice și folositóre, câte privesc spre mângâerea și ajutorul locuitorilor Cneziei Valachiei și câte dintr'acele nu se va putea îndeletnici de sine-și a le pune și în faptă, datóre este iarășî a le face cunoscute celor mai mari stăpínitorî, să dobândască cuviințiosa înlesnire la săvîrșirea lor; precum și în trecutele zile, după sosirea aici a strălucitului Cnez Bagration am fost făcut arétare prin rugăciune, ca să se alcătuescă o comisie cercetátóre pentru toate nedreptele luări, ce s'au urmat aici în țeră asupra ticăloșilor locuitorî, de la lét 1808 și până la sfîrșitul trecutului Februarie, precum pentru chipul alcătuirii acestii comisii

(1) Cod. LXI fila 6 v.

vei lua Luminăria-Ta pliroforie pe larg din embiriclisita copie a arătării ce-am făcut către strălucitul Cnez. Și cu toate că Strălucirea-Sa cunoscând acest învederat folos, ce urmăzează a dobândi ticăloșii locuitorii, au bine-voit a se întocmi și a se pune în lucrare comisia cercetării, *întimplându-se însă schimbarea strălucirii Sale*, n'au apucat a se pune și în faptă. Dar cu toate acestea creștinésca bunătate a Luminării-Tale vestită fiindu-ne, cum și firésca rîvnă și pornire ce ai spre mângâerea unui ticălos norod, nu îndrăsnim a-l desnădăjdui și a-l depărta de această folositore nădejde a comisiei, ci ne rugăm cu plecăciune Luminării-Tale, să bine-voesci cu milostivire a da hotărîta poruncă spre a se pune în faptă alcătuita Comisia, căci de când ne-am orînduit la comitetul Divanului, vedem că nu încontenéză pe toate țilele a se arăta datornicii, unii cu zapis, alții cu sineturi de cheltuială, cerënd a li se plăti datoria, ce au a lua de la visterie, încă din vremea *celui de mai înainte comitet*, care datorie ce s'a ivit până acum se adună în sumă de taleri 656.345 bani 97, afară din curgătorele cheltueli ale visteriei, ce pe toate țilele se fac și afară din alte datorii, ce pot să se mai ivescă tot din vremea Divanului de mai înainte; care această îndestulată greutate a datoriei, prin neputință este a se întâmpina într'alt chip de nu se va pune în lucrare mai sus đisa cercetătore Comisie, de unde nădăjduind a dobândi un simțitor folos și ajutor și visteria și ticăloșii locuitorii; și către acesta, fiind-că multe din orînduelele Visteriei, ce cu poruncile Divanului era a se împlini din județe în vremea Divanului de mai înainte, după ce s'au împlinit de către orînduiții slujbași s'au poprit de către ei câte-o sumă mare de bani și acum se găsesc asupra lor în feluri de condeie cu luminósă și netăgăduită dovadă, care acele tănuite sume de bani, ca un venit al Visteriei ce au fost, urmăzează a se împlini iarăși la Visterie; pentru care fiind-că Excelența Sa General Vice-President se împotrivesce Divanului a nu se amesteca la acest fel de împliniri, de aceea ne rugăm să aibă Divanul deplină putere de la Luminarea Ta, ca acest fel de bani, ce au fost venit drept al Visteriei, să-î împlinésca de la aceia, asupra cărora se găsesc tănuiți, și câți dintr'acest fel de bani va împlini după, vreme, îi va arăta și cinstitei cercetătore comisii, iar comisia să aibă a cerceta și a împlini banii aceia, ce se vor dovedi luați prin jaf de la locuitorii peste poruncile Divanului, iar nu tănuiți din orînduelele Visteriei.

2. Indrăsnim a arăta cu plecăciune, Luminării-Tale, că de la lét 1808 încóce, mulți din locuitorii țerii, cei supuși la ocîrmuirea Divanului, s'au făcut și neconțenit se fac și acum, fără de nici o șială, sudiți ai altor Curți straine, ce se află aici, ca să se pótă apëra de toate datorile lor, ce li-se cer pentru trebuințele împërătescilor oștiri, în cât și mulțimea din birnicii satelor s'au făcut și se fac, și chiar sate întregi, după cum numai aici în ținutul Ilfov, după arătarea Ispravnicului, clucerul Ioniță Fălcoianu, sunt 18 sate suditești, *în care nu pótă intra nici de cum zapci și alt dregător pămîntén*. Din care această a lor urmare se isvodesce o mare și simțitóre răutate, întâiu, că s'a făcut și se va face o mare scădere la locuitorii țerii, cu cari Divanul se slujesce și întâmpină curgătorele trebuințe; al doilea, o adevărată pildă de nesupunere, la care urmăzează a privi numai Divanul cu destulă întristare a sa și a nu puté să se înceteze și să se metahirésca pre locuitorii țerii la nici un fel de slujbă; care de va rămâne acest

catachrisis al sudiților în asemenea ființă și sporire și de acum înainte, să fie bine încredințat, Luminarea-Ta, că urmăză a se face o zăticnire de obște la împlinirea trebuințelor ale prea puternicelor împărătesci oștiri de aici din țeră; fără numai rămâne la adinca înțelepciune a Luminării-Tale, a milui pre ticăloșă țeră și cu îndreptarea acestui catachrisis, căci noi nu dicem doar a se strica sudiții, ce s'au făcut în vremea păcii, până la lēt 1804, când atunci, după catagrafia ce s'a făcut de către cei orînduiți din partea stăpînirii și din partea cinstitelor consulaturî de aici, dovedindu-se sudiții ce au fost până atunci adeverați ai fiesce-căreia Curte, și primindu-se de către stăpînire a rămănea aceiași în ființa lor, s'au făcut și catastișe osebite pentru suma sudiților fie-cărei Curte, care acele catastișe urmēză a se afla în cancelaria fie-cărui consulat, ci numai câți s'au mai făcut de atunci încôce, aici în țeră, aceia să se slobodă a rămăne iarăși sub ocîrmuirea Divanului, precum au fost și mai înainte.

3. Arētăm cu plecăciune, Luminăției-Tale, că cu tôte că ocîrmuirea Divanului firesce se înțelege a avē plireusitate întru cele drepte asupra locuitorilor țerii (fie măcar de orî-ce trēptă), dar fiind-că une-orî unii dintre aceștia se întîmplă de se arată cu îndărătnicie la poruncile și hotăririle Divanului și dintr'acēsta se nasce iarăși o rea pildă de nesupunere; de aceea ne rugăm a se întări și de către Luminarea-Ta, deplina putere a Divanului, atāt asupra locuitorilor țerii, fără deosebire, cât și pentru sudiții cei adeverați ai străinelor curți, ce se află aci, să se dea nizamul cel cuviincios, spre a fi și ei supuși și următorî la pravilele și obiceiurile pămîntului acestuia, unde locuiesc, se hrănesc și se neguțatoresc.

4. Ne rugăm Luminării Tale, să se dea strașnice porunci și către toți de obște d-lor comandirî polcurilor, ce se află afară prin țeră, ca nimenî din d-lor seaū din ostași, să nu se amestece cătuși de puțin la trebile ispravnicilor, zapciilor și a celor-l-alți diregători de prin județ, precum nici carele locuitorilor ale luă seaū altă supărare a le face, ci orî-ce trebuință vor avea, să o arēte și să o cēră de la numiții diregători, spre a putē și ei să împlinēscă la vreme și cu înlesnire poruncile ce li se trimit de la Divan, spre întîmpinarea și împlinirea celor trebuincioșe ale prea puternicelor împărătesci oștiri, căci într'alt chip se va pricinui smintelă și zăticnelă la curgătorele trebî.

5. Arētăm, Luminării Tale, cererea ce face de la Divan cinstita comisie a *proviantului*, de o sumă mare de bani, cu cuvînt de lipsa unor ruble i galbeni și *asignații* i alte pricinî, fără de a fi Divanul dator, după dreptate, precum veî lua, Luminarea Ta, pliroforie din osebită embiriclisită copie de arētare ce a făcut Divanul pentru acestea în trecutele zile către strălucitul cnéz, de care ne rugăm să rămăe Divanul apērat, căci, precum dicem, nu se scie cătuși de puțin dator dintre aceste madele. Pentru care tôte mai sus arētatele rugăciuni suntem nădăjduiți că se va învrednici Divanul a dobândi și mângâitor milostiv rēspuns al Luminării Tale. — 1810 Martie 15. (1)

(1) Prin actul de la 13 Aprilie 1810, nota Divanului către Engelhard, se constată, că locuitorii din satul Mehedințul din județ. Sēcueni, s'au făcut *sudiți austriaci*. Ei au reclamat că Zapciul Nicolae Popaz a bătut de slujii-

Să urmărim puțin, an după an, fazele prin care a trecut cestiunea sudiților față cu guvernul țerei.

a) In 1807 Octobre. Urmază un proces înaintea Divanului, între biv log. Scarlat Grădiștenu, ispravnicul de Saac și Filip căprar de la Agenția austriacă, care a reclamat că l'a necinstit ispravnicul, luându-î pasportul de la mână și lucrurile de asupra-î.—1807 Oct. 10 (1).

b) Conflicte numeroase se iviră între Divan și Agenția austriacă, din cauză că acesta nu se sfia de a declara sudiți pre Români pămîntenî. Așa fu cazul cu Șanca, un mazil vechi pămîten din județul Secuiei. Până în fine Divanul n'are ce face și renunță a reclama pe Șanca ca pămîntean! (2).

torî pe pârçalab și pe slujitorî de acolo. Se rînduesce cercetare și se iea ocaziune din acesta, ca să se facă porunci la tôte județele și la Divanul Craiovei «ca pentru acest fel de pricinî și întîmplări să însciințeze negreșit aici la Divan, cu deslușită arêtare, dând și pre cei vinovați sub judecată.»—1810 Aprilie 13 (Cod. 61, fila 76 verso.)

(1) Cod. LIV fila 100.

(2) Iacă actele relative :

Rèspunsul ce s'a dat la nota Agenției pentru Șanca căpitanul.

De la Divan. — Pe unul ca acesta Șanca, făcend Divanul cercetare, s'a adeverit că este vechi pămîntean de aci, privelegiat al țerei, între boerinașî mazilî din județul Secuiei, precum chiar din luminatele sineturî domnescî ce le are însuși în mânele lui se adevereză și precum însuși din catastihul Visteriei, ce se aduse în Divan, de față fiind și Manolache trimisul despre partea cinstitei Agenții, se vede bun mazil de Secuiei, care privilegiu este sciut că nu i l'a dat nimenea cu sila, ci însuși el de a lui bună voie s'a rugat de l'a căpëtat și într'atâta sumă de anî până acum ș'a avut și privilegiul seü, scutindu-se de vinăriciu și dijmărit, după care și cu hotărîre răspundem, arêtarea ce se face prin acestă notă a cinstitei Agenții, că Divanul cunoșce pe acest Șanca de bun mazil al județului Săcuiei. 1807, Septembrie 2.

De la Divanul Principatului țerei Românesce către cînstita chesăricescă Agenție.

S'a vëdut la Divan și al doilea notă ce a trimes cînstita Agenție, prin care iarăși face arêtare pentru un Șanca Mazilu, locuitor din județul Săcuiei, că ar fi căpitan oficial al Chesaro-Crăescii curți, și cere cînstita Agenție a-l cunoșce Divanul de ofițer împërătesc și a nu se mai tratarisi ca un mazil; la care și acum cu dragoste răspunde Divanul, că acest Șanca este pămîntean de aici și vechi mazil din județul Săcuiei, precum se dovedesce, atât din cărțile luminașilor Domni, ce le are însuși

c) Din cauza unor asemenea conflicte, Divanul ordonă la 10 Noembre,

Şanca în mâinile lui, i din catastihul suditorilor, care se află şi în Visterie şi la cinstita Agenţie, în care catastih *Şanca* nu este numit, cât şi din catastihul Visteriei al breslii mazililor, care aducându-se în Divan, se arătă în faţa lui Manolache trimisul cinstitei Agenţii, de-l vădu că este acest *Şanca* bun mazil al judeţului Săcuenilor, care privilegiu de a fi în orînduiala boerinaşilor Mazilii nu l'a dat nimeni cu vre-o silă, ci însuşi el de a lui bună voie s'au rugat de l'a căpătat, după care a şi scutit dijmăritul şi vinăriciul şi a fost privilegiat acestei ţări; fiind însă că acum arată cinstita Agenţie, cum că se pretenderisesce de sudit şi oficial împărătesc, este slobod a se lipsi de această orînduială a pămîntenilor, şi de privilegiu ce a avut, dar însă trebui mai întâiu să plătescă ca un străin ceea ce a scutit într'atâţi ani cu sineturile de mazil, adică, dijmăritul şi vinăriciul pe drepte bucatele sale, în toţi anii de rînd până acum, şi apoi va rămănea slobod în stăpânirea chesaricescă, carele ca un sudit şi oficial trebuie să se mute de aici, cu totă familia sa, şi să trecă a locui în pămîntul stăpânirii sale, iar pentru feciorul acestui *Şanca*, ce ni se arată că l'au închis Ispravnicii, răspundem şi la acesta, că Ispravnicii n'au făcut nici o greşală, pentru că aceşti Ispravnici vechi ai stăpânirii de aici fiind, l'a închis ca pe un fecior de mazil, pentru care stăpânirea de aici nu este îndatorată a da sēma la vecinescă stăpânire, pentru ce a închis pe feciorul mazilului şi al pămînteanului sēu? şi el de cunósce că i se face năpaste şi nedreptate de Ispravnicii, trebuie să năzuiască cu jalbă aici la stăpânirea sa; de aceea dar Divanul va da poruncă a-l slobodi, după ce însă se vor împlini mai întâiu dreptăţile Visteriei ce s'a şis mai sus.—1807, Octombre 1. (Cod. LIV, fila 91.)

De la Divanul Principatului Ţării Romănesci.

Dumné-vóstră boerilor Ispravnicii ot sud Saac, fiind-că cinstita Agenţie a chesaro-crăescii Curţei, prin notă făcu arētare Divanului, cum că acolo întru acel judeţ se află câţi-va desertori, adică cātane fugite de la reghimenturile lor aici în ţeră, iată dar se trimete de aici Vartolomeo Străşmeşter ce s'a orînduit de la cinstita Agenţie, ca împreună cu *Şanca* căpitanul (ce de acum înainte a rămas a fi oficial şi sudit al Austriei, după poftitórea cerere ce s'a făcut de la cinstita Aghenţie) să prindă pe acei desertori, pre cari aducându-i faţă înaintea dumné-vóstră, să-i cercetaţi cu scumpătate şi dovedindu-se, că cu adevărat sunt desertori, să-i daţi în mână orînduitorilor de la Agenţie, împreună cu avutul lor, ce va fi drept al lor, să-i ducă la urma lor, dându-le şi dumné-vóstră mână de ajutor pentru înlesnirea trimeterii lor înapoi; ci dar așa să urmaţi negreşit.—1807, Octombre 18.

Manolache Creţulescu, Ştefan Văcărescu, Isaac Ralet, Constantin Creţulescu, Constantin Băleanu, Anton postelnicul, Ioan Bărcănescu.

1807 lui Aga și spătarului, să facă catagrafie de toți sudiții austriacești cu proprietăți, case, prăvălii în Bucuresci (1).

d) În 27 Februarie 1808, Divanul, de sigur la ordinea generalilor comandanți muscali, scrie la toți Ispravnicii o carte deschisă, prin care le recomandă observarea tuturor rînduelilor față cu sudiții austriacești, *după legătura tractaturilor acestor două vecine stăpâniri* (2). Era vorba, nu de tractaturi

(1) *Pitac la domnului Vel Aga să facă catagrafiile sudiților nemțesci.*

De la Divanul Țării Românești. — Cinstit dumné-ta frate Epistat Agieî. fiind-că dumné-lui cinstitul comitat al poliției Bucurescilor, prin notă către Divan cere a se face catagrafie de toți sudiții chesaricescei Curți, ce sunt ședători aici în Bucuresci și au case și prăvălii, și diohtita ale lor și să se facă arătare; pentru aceea dar, îndată ce vei primi dumné-ta acest pitac, numai decât să orînduesci zapcii vrednici, ca fără de zăbavă să facă această catagrafie acestor fel de sudiți, în totă politia Bucurescilor, prin catastih curat, arătător de numele sudiților, și de nămesiile ce vor avea, cine ce fel de nămesie are? în ce mahala? și acel catastih adevărindu se cu iscălitura dumi-tale să-l închirisesci apoi la dumné-lui cinstit Comitet. 1807, Noembrie 10 (Cond. 54, fila 128.)

Se repetă cererea de catagrafiile generale în 29 Martie 1809:

Către această, trebuință fiind a avé Divanul pliroforie câți sudiți franțuzesci și nemțesci s'au făcut în acest județ, de la vremea armiei și până acum, se poruncesco dumné-vóstră, să cercetați fórté cu améruntul, cu mijlócele cele cuviinciose, și aflând adevérul, fără cătuși de puțină îndoială să însciințați Divanului, prin catastih anume: care? de când s'au făcut? din ce sat? ce tréptă de om este? la ce orînduială au fost mai 'nainte? și de este pămîntean seau străin? care această însciințare o așteptă Divanul cum mai fără de zăbavă, însă, precum s'a đis mai sus, fără să aveți cătu-și de puțină îndoială la cercetarea și arătarea ce veți face, căci în urmă de va eși arătarea dumné-vóstră neadevărata, înși-vé veți avea a da sémă. Și de primirea acestei porunci să aibă Divanul răspuns. — 1809, Martie 29.

(2) *Dăm aci în notă această carte deschisă.*

De la Divan. Către Ispravnicii.

Sciut este dumné-vóstră că prin tóte părțile locurilor de aici din țeră se află și sudiți ai k. k. austriacești Curți, unii ședători, alții trecători seau mosafiri, precum și într'acest județ se vor fi aflând, fie-care cu meseria și neguțatoria sa, și iarăși cunoscut este dumné-vóstră prieteșugul și dragostea ce se cuvine a se păzi într'acea de aici stăpânire, cu vecina stăpânire a k. k. Austriacești Curți; pentru care urméză ca și supușilor sêi să li se pázescă tóte datornicile orîndueli, ce li se cuvin, întocmai după

ale țerilor române cu Austria, ci de sigur de cele cu Rusia. După cum Imperatoarele Alexandru I al Rusiei o curtenia, orî se răcea de Austria, și protecțiunea sudiților austriaci în țără era mai mare, aș mai puțin ținută în sémă de guvernul românesc.

e) In Iunie 1809 s'a ridicat din țără Agentul austriac, din cauza arătată mai sus, la studiul politiceii țilei. Atunci Primul Divan, la 14 Iunie, adresază la Ispravnicii o nouă carte deschisă prin care le recomandă, pe de o parte o nouă catagrafie a sudiților austriaci, și pe de alta de a nu li se face nici cea mai mică supărare (1).

legătura *tractaturilor acestor două vecine stăpâniri*, fiind sciute tuturor dregătorilor de prin județe, precum și asemenea și numiților sudiți le sunt sciute datoriile lor, ce se cuvin a avea către cea de aici stăpânire și obiceiuri ale pămîntului. Drept acea dar iată Divanul poruncesce dumné-vóstră, printr'acéstă carte, ca de acum înainte să aveți a păzi tóte rîndueele sudiților întru tóte și întocmai după cuprinderea tractatelor, ferindu-vé fórte de cea mai mică urmare în potrivă, nesupărându-se întru nimic, nici ei, nici lucrurile cele drepte ale lor, mai mult, peste ceea ce este orînduit și canonisit, și peste poruncile Divanului, ce se va întîmpla a se da după vremi, pentru vre-o madea sudițescă, căci de va veni vre o jalbă la Divan de la vre-unul din Sudiți, de vre-o urmare în potrivă celor mai sus poruncite, atunci de orî-ce tréptă va fi cel ce va săvîrși acea urmare, nu numai se va îndatori a împlini aceluî năpăstuit-sudit orî-ce pagubă îi va pricinui, ci încă se va și certa după vina sa, iar însă când și vre-unul din sudiți se va aréta cu urmare în potrivă datoriei lor ce aș către cea de aici stăpânire, și către cele orînduite obiceiuri ale pămîntului, pre unul ca acela să nu-l îngăduiți dumné-vóstră, ci îndată să însciințați aici la Divan, de unde făcendu-se cunoscută către cinstita agenție a k k. Curți urmarea aceluia, să se îndatoreze a fi următor la cele ce se cuvine, cum și certarea a-și lua de la însăși cinstita agenție stăpâna lui de va fi vinovat, ci dar dumné-vóstră, boerilor Ispravnicii să publiciți porunca acéstă către zapcii plășilor, i către polcovnicii, și căpitani, cum și către vătașii de plaiu, i la toți zapcii județului, a le fi știută spre a nu face sudiților urmări în potrivă, și de urmarea poruncii să aibă Divanul răspuns de la dumné-vóstră. — 1808, Februarie 27. (*Cod. LIV, fl. 262.*)

(1) Iacă acéstă circulară:

Carte deschisă către județe, din 14 Iunie 1809.

Vé facem însciințare, că cinstita k. k. Agenție de aicea s'a ridicat împreună cu Cancelaria sa, ci fiind-că și la acest județ nu este îndoială că se află sudiți austriacesci, iată înt'adins vi se poruncesce, ca întru nimic cătuși de puțină supărare să nu le faceți, dând asemenea porunci strașnice și zapciilor de prin plăși, căpitaniilor, polcovnicilor și tuturor zabiți-

f) Se poate vedea mereu cum Agenția austriacă ȳa sub protecțiunea ei pămên-tenii români. Intervine Agenția pentru clironomia lui Costache Ialomițenu fiul lui Biv vel pah. Niculae Ialomițenu, la 26 Maiu 1809; va se ȳică un ficior de boer pămênțen devenise sudit austriac. (Cod LXI, fila 10 verso.)

g) In 1809 Iulie Primul Divan aruncă un *ocrit* special și un *tutunărit*, care să atingă pre cei deveniți sudiiți austriacești (1). N'ar fi cutezat Divanul să

lor județului, iar pe de altă parte făr' de zăbavă să faceți catagrafie cu de-a măruntul de câți sudiiți se află în acest județ, pe auume, cu sineturile, care din ce vreme s'au făcut sudit? In ce orînduială au fost mai înainte pân' a nu se face? Ce meserie are? Unde locuesce? De ce neam este? Care din ei se afla cu șederea statornică aicea? Ce namestie și moșie are, pe anume? Și osebit cei ce nu vor avé vre-o namestie. Și fără întirziere să trimiteți aici la Divan catastih cuprinđător de tóte, întocmai precum s'a ȳis mai sus. 1809 Iunie 14.

Catagrafia începú, dar pe alocurea sudiiții se opuseră cu violență la fa-cerea ei. (Cod. LVI, fila 73 verso.)

Intâiul divan către Generalul Engelhardt.

Cu cădută cinste arătăm Ex. Tale că după predlojenia, ce a primit Di-
vanul de la Ex. Sa cu No. 685 de la 11 a trecutei luni, Iunie, pentru su-
diiții austriacești de aici din țera a nu fi supărați de nimeni, îndată s'a
făcut poruncă către ispravnicii pentru acésta a nu fi supărați, iar pe de
altă parte să fie sciutiți câți sunt în fiesce-care județ și ca să mai întărescă
Divanul și de al doilea porunci pentru nesupărarea lor, s'a scris Ispravni-
cilor, ca să facă amăruntă catagrafie de câți sudiiți sunt în fie ce județ? și
a primit Divanul însciințare, de la Ispravnicii ot sud Saac, că orînduind
zapcii plășilor, ca să pue în lucrare acésta poruncă a Divanului, cari mer-
gând și la un sat, ce se chiamă Hedințea, unde și acolo se află locuind
sudiiți, și arătându-le porunca ce are, nū numai că nu s'au supus a li se
face catagrafia, ci încă sculându-se părălabul sudiiților de acolo, împreună
cu vre-o 60 de inși, au luat poruncile din mâna zapciilor, necinstindu-i
și cu suvinte próste și netrebnice, încă puțin au mai rēmas ca să-i și
bată și așa s'au întors înapoi zapcii, făr' de nici o ispravă, de care nū
lipsesce Divanul a face arătare Ex. Tale, rugându-ne a avé cinstitul rēs-
puns în ce chip să urmeze. Iulie 6 1809. (Cod. LXI, fila 17 verso.)

(1) Iacă aci actul relativ:

«Fiindcă toți cei ce se află locuitori în țera acésta, de unde se hrănesc,
se îndestuléză și se chivernisesc, datorii sunt, ca la întimplările trebuinței
și la greutățile ce va avé țera, să ajute toți de obște, cu de aceea ce au
îndemânare, după cuviință, și aici într'acésta țera, din pricina greutăților
rezmiriței și din pricină că unii din pămîntenii și străini, cari sunt locui-

supună la asemenea dare pe sudiții austriaci, deacă acum Rusia nu era stricată cu Austria.

Impăcarea Rusiei cu Austria, cum vedurăm, nu întârzie și atunci iarăși sudiții se împotrivesc a plăti dările puse asupra lor. Atunci Divanul intră la Bagration cu o anafora-jalbă, cerend ca sudiții să fie obligați a plăti și ei dările și a se supune legilor țerei (1) și mai ales a se înceta cu fabricarea de sudiți dintre pămînteni.

tori, ședători statornici aici, s'au dat sub protecția a austriacescii Curți de se diafendeflesc cu cuvînt că sunt sudiți kesaro-crădesci, cari în puțină vreme s'au înmulțit, și din pricina acosta greutățile acelora au cădut pe cei-l-alți locuitori și aceia la nimica n'au fost îndatorați și supuși, iar acum ne mai avend țera stare și putere a împlini trebuințele ostășesci, precum s'au vedut, cu sfat de obște s'au găsit cu cale de s'au mai scos un oerit, la care oerit sudeții austriacesci ce sunt mosafirî și din vechime s'au obicinuit de vin cu oile lor aici și iar se întore, să nu se supere și cei-l-alți sudiți cari sunt locuitori cu case și cu alte namestii stătători de se hrănesc, întru acest pămînt, să plătescă și ei acosta ajutorință de oerit, ca uniî ce și ei de aici se folosesc, nefiind vre-o greutate mare după prețul care au ajuns acum oile, miei, lâna și cașul. . . .

(Ordonă Ispravnicilor, să-i facă cu cuvîntul a înțelege, că trebuie să plătescă aici oieritul în tocmai, și la nevoie să-i oblige. 1809 Iunie 3. (Cod LII fila 21).

(1) Iacă acesta anafora din 1810 Martie 4.

De la Intâiul Divan către Cnez Bagration.

Cu plecăciune facem arătare strălucirii Tale, că aici în pămîntul țerii se află sudiți a multor Curți, cari iarăși aici se neguțătoresc cu felurimi de mărfuri, între cari sunt și sudiții austriacesci, ce țin oi îndestule și alte vite pascendule-le și vara și iarna, necontenit, tot aici în pămîntul țerii și nu puțin se folosesc, vindend producturile lor iarăși aici întocmai ca și locuitori țerii, cu totă slobođenia și fără de a fi popriți de către cine-vași séu a se îndatora să facă și ei vre-unul cătu-și de puțin ajutor țerii acesteia de unde dobândesc un simțitor folos, mai virtos că cei mai mulți din ei se află casnici aici în țera și cu felurite nămești, din cari uniî sunt plugari și muncitori ai câmpului. S'ar cuveni a se îndatora și ei la tôte acele întru care sunt îndatoriți și locuitori, precum la cărat de finuri, zacherele și alte asemenea podveđi, cari de tôte acele sunt aperați, decât numai un oerit plătesc pentru vitele ce au, care și acela este prea puțin, iar când se întimplă vre o dată trebuință neapărată, precum în acești ani s'a întimplat și póte și est timp face trebuință pentru veduta próstă stare a țerii, a se scóte oeritul îndoit, pre cei ce vor avé oi și alte vite aici, ca să ajutoreze óre-cum țera la întimpinarea și plinirea curgătórelor cheltueli și trebuințe, toți sudiții ce au vite aici în țera nu se supun a plăti oerit îndoit, și în

h) Am aflat un cas când un român devenit *sudit frances* este rînduit *mumbaşir* (1), ca şi un pămîntén.

*

i) O altă serioasă rugăciune a comitetului este şi aceea de la punctul 4 din actul de la 15 Martie 1810 (adus mai sus), ca să se dea straşnice porunci către toţi de obşte, d-lor comandanţi de polcuri, ce se află afară prin ţeră, ca nimeni din dumné-lor să nu se amestece cătuşi de puţin la trebile ispravnicilor, zapciilor şi a celor-l-alţi dregători de prin judeţe... precum şi carele locuitorilor a le lua seaŭ altă supărare a le face, ci ori-ce trebuinţe vor avea să le arête şi să le cêră de la numiţii dregători.

În fine, o ultimă cestiune se referă la proviantul necesitat pentru oştire, în acéstă notă a primului Divan, din 15 Martie 1810.

vremea ce se întîmplă a se vinde, cei austriacesci, cu cuvînt, că tractaturile ce s'aŭ alcătuit între Pórta otomanicéscă cu Austria îi apêră de una ca acésta, în vreme ce acum acea stăpânire a lipsit, adică rusesci şi franţuzesci, iar cei-l-alţi sudiţi se apêră numai cu cuvîntul sudeţiei, în vreme ce în tóte părşile de loc, orî unde se va afla vre-un supus al altei stăpâniri, este dator şi acela de a se supune şi a fi următor pămîntescilor pravili şi obiceiuri ale aceluşi loc, unde se află petrecênd şi hrînindu-se atât el, cât şi dobitócele sale şi numai aici în pămîntul acestei ţeri se urmêză acest catahrisis, care suntem bine incredinţaţi, că nu va fi primit şi suferit Strălucirii Tale, iar mai virtos într'acéstă vreme, când ticăloşii locuitori sunt cu totul oboşiţi şi sudiţii dîmpotrivă întru tóte cele-l-alte apêraţi şi îndestul folosiţi din pămîntul ţerii, unde metahirisesc feluri de neguţătorii şi dobândesc îndestul folos. De aceea cu plecăciune ne rugăm, Strălucirii Tale, să se desrădăcineze de aici din ţeră cu totul acest catahrisis şi năpăstuire, ce se urmêză la drepturile pămîntesci i la slăbiciunea şi ticăloşia locuitorilor, ci să bine-voesci a ni se da hotărîta poruncă a strălucirii Tale, atât pentru plata oeritului îndoit (când se va întîmpla vre-o trebuinţă) a se urma de către toţi sudiţii de obşte, cât şi sudiţii ce se află casnici aici a se îndatora la tóte acele, câte s'a dis mai sus, că sunt datorî şi locuitorii ţerii şi le urmêză, căci dintr'acéstă pricină a apêrării lor, s'aŭ făcut sudiţi mulţi din locuitorii birnici şi chiar şi acum se îndemnêză şi se fac necontenti sudiţi depărtându-se de otcârmuirea Divanului, cu care acest fel de privileghiuri de ale sudiţilor, va catandisi să se facă sudiţi toţi locuitorii ţerii. — 1810, Martie 4.

(1) Aflăm pe un Rădulescu sudit francez în Iulie 1810, un asemenea sudit frances trimis fiind ca mumbaşir jăfuesce nisce ciobani ardeleni. Divanul învinovătesce de acésta pre ispravnicii, că a întrebuiţat ca mumbaşir un sudit frances. *cod 67.*

CAP. XIX.

Organizarea poliției în Bucuresci. — Bir asupra cărciumelor. Conflicte între comitetul poliției și vechia agie.

O instituțiune nouă se introdusese în Iași «Comitetul poliției.» Aceeași instituțiune, din ordinul Feldmaresalului Prozorowski se organizează la 1807 și în Bucuresci. «Comitetul», *poliția* (1) creată alături cu Agia și Spătăria, era negreșit un organ de prisos, seău că deveniaă de prisos cele două din urmă. De aci se putea orî-cine aștepta la neînțelegeri și lupte între noul organ administrativ și cele două vechi: Agia și Spătăria.

Ce-î dreptul, la început se pretindea că noul «Comité» era creat numai cu scopul de a face recensemîntul tuturor caselor din Bucuresci, cu menire de a se face o măi dréptă repartițiune a ostașilor ruși, când se dau la *quartiruri*. La acest «Comité», aă a da jalbă orașeniî, ba și cei de afară, *pentru verî-ce fel de ostași*.

Acest Comité are în ajutor cinci boeri rînduiți câte unul de fie-ce plasă a orașului. Boerul rînduit la o plasă, e ca un fel de *comisar de secțiune*. Cu toți la un loc constituie o specie de consiliu. Se dă acestuî «Comité», în Noembre 1807, 1 Logofăt, 2 cazaci, 2 cioeli și de fie-care mahala câte 1 vătășel. Prin adresă către Mitropolitul, să cere să fie obligați și preoțiî mahalalelor să mérégă cu vătășelul respectiv al mahalalei, din casă în casă, ca să cerceteze, după porunca ce se va da, de către orînduitul boer, unde să și aducă *raport* pentru orî-ce întîmplătore lucruri.

Un moment s'a măi dat ordin și Vorniculuî de politie, ca să pună la dispozițiunea comitetuluî și a celor 5 boeri și pe toți zapciîi săi (2) «ca să fie

(1) Vorba *poliție* începu a înlocui vorba *agie* cam de la 1809. Intr'un act de la Martie 10 anul 1809 o aflarăm întâia oră utilizată. (Cod, LVI, fila 58). In alt document din 2 Sept. 1809 am aflat prima oră vorba *polițmaister* (Cod. LXVIII, fila 47 verso).

(2) *De la Divanul Principatuluî Tereî Românesci.*

Dumné ta frate, Epistatule al Vornicieî politiei, fiind-că după orînduiala și nizamul cu care s'aă întocmit cinstitul comitet al politiei se face cerere ca și toți zapciîi să fie ascultători la cele ce va fi cu cuviință după slujba întru care se află, cum și a reportarisi la orînduiți cinci boeri de prin cele cinci plăși ale politiei, pentru orî câte va lua în scire, de acea scriem dumi-tale să dai poruncă numiților zapciî, ca să fie întocmai următori precum s'a đis măi sus; așijderea scriem dumi-tale să se facă arătare Divanuluî, câte prăvăliî și cărciume sunt peste tot la tôte mahalalele din tótă

ascultători la celea ce va fi cu cuvîntă, după slujba întru care se află cum și a reportarisi la numiții boeri, pentru câte vor lua în primire (1).

politia, bez cele ce sunt în plasa Târgului, pentru care are a face arătare dumné-lui Epistatul Agiei.—1807, Noembrie 13. O altă catagrafie de cârciume se făcu la 1810. (Cod. LIV, fila 132.)

(1) 1807 Octom. 30. Pitac la d-lui Vornic de politie pentru Vătășii ce sunt lipsă de prin mahalale, fiind-că sunt trebuincioși pentru răporturi și se pricinuesce smintélă, că din birnicii de aici din politie câți port dajdie mai ușoră, găsind atâția adecă câți vătășei vor fi lipsind, să-i arăți Visteriei, ca prin scădemént să se orînduiască în locu-le. Vornicul de politie nu se grăbesce a îndeplini ordinul, așa că i-se repetă la Ianuarie 1808. (Cod. LIV, fila 118.)

Dela Divan.

Cinstite d-ta biv. Vel. Logofăt Comănene Epistatule al Vornicieii de politie, atâta vreme este de când aș scris d-tale Divanul, pentru Vătășei de prin Mahalale, cari sunt trebuincioși a reportui la *Cinstita Comite*, ca să-i orînduești, și până acum vedem că d-ta nici o îngrijire n'ai făcut de acésta, din care pricină nu încetéză cinstita Comite a se paraponisi către Divan prin adese note, că încă nici până acum nu s'aș orînduit Vătășei. și dintru acésta să pricinuesce *keder* și smintélă la căutatul trebei; de aceea și Divanul silit este a se paraponisi asupra d-tale, ca negreșit fără de altă cătuși de puțin zăbavă să se orînduiască vătășei prin tóte Mahalalele și se trimiți d-ta și Divanului răspuns, că s'aș făcut cuvinciósa urmare. 1808. Ghenar 20. (Cod. LIV, fila 226.)

De la Divanul Principatului Valahiei către cinstita Comité.

S'aș primit nota cinstitei Comité arătătoare, că încă nici până acum nu s'aș orînduit prin mahalale Vătășei cei trebuincioși, la care și răspunde Divanul, că îndată s'aș și scris d-lui Epistatului Vornicieii de politie, spre a-i orîndui negreșit, fără cât cât de puțină zăbavă; așijderea răspundem și la alte două note ce am primit de la cinstita Comite Ghenar 18, însă una despre léfa talmaciului Gheorghe Grecu, căruia sciut să-i fie Cinstitei Comite, că i-s'aș orînduit léfa po tal. 20 pe lună, și alta pentru léfa a cincii vătășei fértalnicii, a căroră léfa fiind-că s'a hotărît de Divan, încă de când s'aș orînduit a fi numai câte tal. 10, iară nu câte tal. 15, precum scrie cinstita Comité, câte atâta numai are a li se și da, cu tóte acestea să fie îngăduitorii câte-va zile, atât talmaciul cât și *Fértalnicii*, până va chibzui Divanul, de unde aș a se da acești bani, și atunci se va da și léfa Talmaciului de la 10 ale lui Noemvre, și a Fértalnicilor. 1808 Ghenarie 20. (Cod. LIV, fila 225).

În 14 Noembrie 1807 însă se revocă ordinul pentru zapcii (1) puși la dispozițiunea acestui «Comité» și boerilor din plășile orî «boelile» adică *colorile* Bucureștilor (2) li se face anumite lefi și scuteli și se fixează lefi și vătășilor, *färtalnicilor* adică de quartal, orî de despărțire (3).

La 2 Noembrie s'au orînduit cei 5 boeri și anume: Serdarul Iordache Zamfropol în plasa Târgului de afară; Medelnicerul Tufeanu în Gorganî; Grigore Filipescu, fiul Stolnicisei Filipesca, în podul Mogoșoiei; Iacovachi, fost al treilea Postelnic în Brosceni și Panaite starostea de străini în centrul orașului (4).

(1) *De la Divan.*

D-ta frate Epistatule al Agiei veî vedea aretarea ce face printr'acastă anafora, dumné-luî fratele epistatul Vornic de politie, pentru care fiindcă zapcii politiei sunt în adevér însărcinați cu osebită greutate a slujbei lor, peste putința lor dar este a se mai îndatora și la această raportuire către acei 5 boeri, ci dar să lipsescă această însărcinare deasupra lor, și pentru paza orînduelii și a nizamului care s'a întocmit pentru cinstitul Comitat îndestul sunt vătășei mahalalelor, i cazaci și acei orînduiți boeri.—1807, Noembrie 14.

Manolache Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Vel Vist.

(2) Pentru prima dată despărțămintele Bucureștilor sunt designate cu *boele* orî cu colorî și se constată existența de *comisarî* numiți și *pristavî*. «Se dă acest pitac al Divanului luî Ion Rótă major, pe carele se orînduesce *ciasti-pristav* la *boiaoa cea verde* în locul luî Manole Buhurdagiu, ce a fost, orînduit până acum cu această slujbă la numita boia.—3 Decembrie, 1808. (Cod LVI, fila 42.

(3) 1808, Februarie 14. S'a făcut pitac la dumné-luî Vorniculuî politiei, ca din léfa acelor 5 boeri să nu se opréscă paraoa poduluî.

(4) La 10 Noembrie, găsim totuși schimbare în aceste nume :

La Gorganî aflăm pe Șătrariul Ștefan Tărtășescu; la plasa Broscenilor pe al 3-lea Polcovnic, Iacovache Amira, și la plasa Târguluî pe fostul al 2-lea Vistier Zamfirache.

1808 Aprilie 26. Pitac către cinstita Comite, cum că a primit Divanul notă, cum că dumné-luî Grigorie Filipescu ce era unul din cei cinci boeri, *ciasti-pristavi* în plasa de pe podul Mogoșoiei, s'au lepădat, și cum că în locu-i se încarcase de cinstita Comite Serdarul Iordache, ce este pe podul Târguluî de afară; această întocmire fiind aședată la 5 plăși câte un boer, s'au orînduit șătraru Constantin Calistrat.

1808 Iulie 9. Iordache Balș Stolnic în plasa Târguluî de afară *boiaoa galbenă*. În locu-i Serdarul Iordache. De la poliție l'a schimbat și l'a pus în mahalaoa Gorganî, la boiaoa verde.

NB. La 1 Octombrie 1808 la boiaoa verde e numit Manole proin buhurdangi bașa în locul luî Bali, iar la 3 Decembrie 1808 este și acesta înlocuit prin majorul Ión Rótă.

Vătășei de mahalale au întârziat a fi rînduiți până în Ianuarie 1808. Acestor vătășei li s'a fixat lăfă de 10 taleri pe lună. Fie-care boer de plasă va avea lăfă de câte taleri 200 pe lună, însă din această lăfă este dator să plătească Logofătul și spesele de cancelarie.

Neplăcerea cu care Divanul primi noua instituțiune se pôte vedea din răspunsul ce dă, la 26 Ianuarie 1808, către înființatul *Comite*. Acesta a găsit cu cale să mai adoage 5 *fărtalnicii*, pe lângă cei 5 boeri «*césti-pristavi*» Divanul răspunde, că Visteria n'are parale «*țera fiind în próstă stare*» (1).

Ca să nu mai aibă ce întâmpina Căimăcămia, că Visteria n'are parale se decide ca pentru fondul necesar pentru lefi și spesele de cancelarie a noului «*Comité*» să se impună o specială dare pe cărciume.

Cu acest scop se ordonă facecerea unui recensămînt de tóte cărciumele din Bucuresci. Aceste vor rămâne scutite de quartiră, dar vor plăti un ajutor de taleri 2.500 pe lună, cislundu-se banii aceștia pe 3 categorii de prăvălii

Ceasti-pristavi, ce se află rînduiți pe plăși.

1808, Iulie 10. Medelnicerul Constantin Moldovenu în plasa Broscenilor la numărul cu boiaoa neagră. In locul lui trete Post. Andrianopolitul.

1808 Iunie 30. Serdarul Atanasie în plasa Târgului, la numărul cu boiaoa roșie, în locul lui Zamfir biv al 2-lea Vistier. apoi la 28 Iulie 1808 s'a rînduit în locu-i Medelnicerul Constantin Moldoveanu.

1808 Iunie 30. Iordache biv al 2-lea armaș în plasa Gorganii, la numărul cu boiaoa verde. In locul lui Stefan Tărtășescu Șătrarul de la poliție l'a schimbat și l'au pus în plasa Târgului de afară.

1808, Iulie 7. Iordache Cheseogiu în plasa podului Mogoșoăei, boiaoa albastră, în locul Șătrarului Constantin Calistrat.

(1) *De la Divanul principatului Valahiei. Către cinstita Comité.*

S'a primit nota cinstitei Comité la care și răspunde Divanul, că de când s'a făcut această întocmire a cinstitei Comité, așa s'a hotărît, ca pe lângă cei orînduiți cinci boeri césti-pristavi, să mai fie și cinci fărtalnicii, i câte un logofăt și alții, pentru cari toți aceștia, i pentru alte mărunte cheltueli s'a orînduit pe tótă luna po taleri doue sute, din cari au a li se da și fărtalnicilor po taleri dece, iară a se mai adăoga și alții pe lângă numiții, să fie sciut cinstitei Comité, că mijloc nu este, *căci țera fiind în próstă stare*, precum de obște este vădut și cunoscut, abea se vor putea căpui banii ce s'au dis mai sus, necum să se mai adauge și alți ómenii, și să se mai facă prostichi la lefi; de acea pohim cinstita Comité, ca precum s'au iconomisit și s'au slujit până acum așa și de acum înainte. — 1808, Ghenare 26. (Cod. LIV, fila 234 verso).

Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Constantin Bălăcenu, Vel Vistier, Vel Logofăt.

séu cârciume și anufne categoria întâia va plăti câte 1 tal. pe lună; categoria de mijloc câte 90 de bani și categoria a 3-a câte 70 (1).

(1) *Pitac la Vel Aga pentru cârciumile din Bucuresci.*

Dumné-ta frate Epistatule al Agiei, trebuință fiind-ca să scie Divanul câte prăvălii séu cârciume sunt în totă politia Bucurescilor, pentru pricina ce este sciută dumi-tale, cât pentru cele de prin mahalale s'aă făcut pitacul Divanului către dumné-luî Epistatul Vornicieî politieî, ca să aréte dumné-luî pentru acelea, iar pentru cele de prin plasa Târgului scriem dumi-tale, ca să faci arétare Divanuluî, câte sunt peste tot?—1807, Noembrie 13. (*Cod. LIV fila 132.*)

De la întâiul Divan și Comitet.

Cinstite dumné-ta frate Vel Aga, încă de la 15 ale trecutuluî Maiü s'a scris pitacul Divanuluî către dumné-ta trimițendu-se și copie de predlogenia Excelenței Sale Gheneraluluî în ce chip să se facă catagrafia a tuturor cârciumelor, de aici și căci până acum nu ați orénduit a se face aceeași urmare, ci fiind că se cere negreșit de către Excelența Sa Gheneralul acéstă catagrafie a cârciumilor să aî dumné-ta a orîndui ómenî vrednici, ca cel mult până în două zile să o trimeți la Divan catagrafia de suma cârciumelor cu urmare întocmai după predlojenie.—1810, Iunie 29. (*Cod. LXV, fila 43.*)

Asemenea s'a făcut către dumné-luî Vel Spătar.

De la Divan.

Cinstit dumné-ta frate Epistatule al Agiei, i dumné-ta frate biv Vel Logofét Comăneanu al Vornicieî de politie, fiind-că din porunca Mărieî Sale Prea Înălțatuluî Feld-Marschal Prozorovski s'a întocmit aci în politie cinstita Comitet pentru liniștea și buna petrecere a obștieî locuitorilor, și pentru a se da nizam, ca să nu pătiméscă unii din ei supărări peste starea și puterea lor, la orînduiala cfartirurilor ostășesci, iar alții să fie cu totul apérați, și fiind-că spre săvîrșirea trebiilor, ce ne contenit se caută la Comitet, trebuință a fost a se orîndui și cincî boeri, prin cincî plăși ale politieî și alți slujbași împreună, cari și toți aceștia urméză a lua léfa, precum prin osebita hotărîre a Divanuluî s'a întocmit, așijderea și cheltueli mărunte a se face, spre a căroră lefi și cheltueli împlinire, chibzuind Divanul mijlocul ce ni se arată printr'acéstă anafora îl găsim a fi cu cale, căci acéstă trebă a Comitetuluî privesce spre liniștea și buna petrecere a obștieî locuitorilor de aici, iar mai virtos pentru nizamul și orînduiala cfartirurilor ostășesci precum s'a dis mai sus, după care fiind că atât prăvăliile, cât și cârciumele

Epistații Agiei și al Vorniciei de politie raportază în 16 Decembrie 1807, că au aflat în București 3.525 de cărciune prăvălii, dar că rămân bune numai 2.196, ér cele-lalte se scad, unele fiind pustii, altele locuite de sudiți.

Aceste 2.196 de prăvălii ne putând da suma necesară pentru lefi, Divanul decide, că suma necesară se va impune numai asupra cărciunelor «fiind că această brésă își face vîndarea vinului și a rachiului verî cu ce preț voesce, că nu este îndatorată la nici un nart.» Se esceptă însă de la această îndatorire cărciunile cari nu sunt permanente.

După această dispozițiune plătesc numai 614 cărciune stătătoare câte taleri 4 pe lună. Bani se adună la Agie, de unde se vor da, după hotărîrea

---

dintr'o politie au a rămânea apérate de cfartiruri, cu cuviință este a da și ele aci un ajutor de tal. 2.500 pe tótă luna, cari aceste prăvălii și cărciuni făcându-se de trei mîni, și analoghisindu-se pe suma banilor de mai sus arêtați, vine a da fie-care prăvălie, séu cărciună din cele de frunte po tal. unul pe lună, iar cele de mijloc po bani nouê-deci, și cele de a treia mână po bani șai-deci; deci după această întocmire poruncesce Divanul, să faceți dumné-vóstră împlinirea acestor bani, pe fieș-care lună, dând orînduiți zapeii și ravașe de primire la mînilé fieș căruia, ca să nu se ia bani de douê ori, care toți primindu-se, apoi la dumné-ta, frate Epistatule al Agiei, să se dea cu bună orînduială în trebuințele ce s'a đis, și la fieș-ce triminie să paradosesci D-ta socotélă la Divan.—1807. Decembrie 4. (*Cod. LIV, fila 188.*)

De la Divan.

Cinstite dumné-ta frate biv Vel Vorn. Epistatule al Agiei, fiind-că plata osteneii celor ce slujesc în trebuințele politiei, și la alte trebuințe ce sunt iarăși aici în politie pentru Impărătescile oștiri, este trebuință a se respunde pe tótă luna po taleri 2.500 și fiind-că această sumă este cu dreptate, și se cuvine a se plăti de către înseși isnafurile acestei politii, de acea dar Divanul scrie dumi-tale, ca să aduci față pe starostea de neguțătorî, d'impreună cu toți starostiî a tóte isnafurile, unde să se facă chib-zuire, după starea a fieș căruia isnaf, ca să se analogisescă, să se îmbrace mai sus numita sumă pe aceste isnafuri, și făcend fóie curată cuprîndătoare de suma ce a ajuns a da fieș-care isnaf, să se și facă taxil pe tótă luna de la isnafuri de către însuși starostea de neguțătorî, prin starostea și preostoșiî lor, iar să nu se facă tacsil de către zapciú, ca să nu se urmeze vre-o catahrisis, cari bani împlinindu-î starostea, pe tótă luna să aibă a-î aduce la Visterie, ca să se dea spre împlinirea trebuințiî ce mai sus s'a đis, și această dare și împlinire de bani să se începă de la 1 a trecutului Noembrie.—1808, Ianuarie 9.

anteriőră a Divanului. Ce se va fi apucat a lua de la alte prāvālii, li se va restitui (1).

(1) *Către cinstitul Divan.*

Din porunca cinstitului Divan, ce prin pitac s'a dat, ca să se facă catagrafia pentru orī câte prāvālii și cărciumi se află în poliția Bucurescilor care catagrafie făcēdu-se cu de amăruntul, s'a găsit în patru plăși 1025 prāvālii și cărciumi, adecă plasa Tîrgului de afară, Gorganul, Broșteni, i Podul Mogoșoaiei, și 2.500 prāvālii și cărciumi cu patru băi s'au găsit în plasa Tîrgului, ce să adune tōtă suma 3525 prāvālii, cu cărciume mari cu mici, precum se arată în deosebite catastișe anume care se va vedea de către cinstitul Divan, dar fiind că după trebuința ce este, bine ar fi ca cinstitul Divan, făcēnd o bună chibzuire, să se dea poruncă ca cu analoghie, după starea fie-căruia prāvālii, să se împlinēscă de la acelea prāvālii și cărciumi tal. 2500 pe tōtă luna de acum înainte de către dumnē-lui Vornicul poliției și a se trimite la agie, din cari bani tal. 1.200 să fie pentru curgătōrele cheltueli, ce merg pe tōtă luna de la Agie la oștirile Impērătesci, precum lumīnări, rachiū, spirt, oțet, hārtie și cernelă și altele cari sunt sciute cinstitului Divan, i tal. 1.000 lefile ce sunt a se plati pe fieș-care lună câte tal. 200 la cincī boeri ce s'au orīnduit pe cincī plăși ale poliției, după întocmirea cinstitului comitet, iară tal. 300 ce lipsesc până la împlinirea de tal. 2500 să fie iarăși pentru cheltueele ce se vor întâmpla a se face mai mult peste suma catastihului de tal. 1.200, ca un lucru ce nu este hotărīt spre a putea sta la un **Караг** i alte cheltueli extra-ordinare, și pentru acești bani Agia își va căuta cu Vornicia poliției, cum și Agia pentru tōte acestea își va paradosi socotelele la fieș-ce trei luni la cinstitul Divan 1807, Decembrie 2. (*Cod. LIV, fila 187*).

Petrache Ritoridis Vel Vornic.

Cinstit dumnē-ta frate Epistatule al Agiei și dumnē-ta Epistatule al Vorniciei de politie, fiind-că prin anaforaua dumnē-vōstră ce ați făcut Divanului de la 16 ale acestei următōre luni ne dați pliroforia că din 3.525 cărciumi i prāvālii ce în trecutele zile ați arătat prin catastih că se află în tōtă poliția Bucurescilor, rămāne bune numai 2196, iar cele l-alte se scad, unele fiind pustii, altele locuite de sudiți, din care pricină și nu se pot împlini acei taleri 2.500 de plin ce sunt a se da pe tōtă luna la Agie pentru simbrile celor cincī boeri, ce sunt orīnduiți la cincī plăși ale poliției de reporturi și pentru alte cheltueli ce se fac la Agie și la cinstita Comite, de aceea dar Divanul nāzuind vre-un mijloc cuviincios spre împlinirea acestor bani, cu sfat de obște s'a găsit cu cale să-i rēspundă numai cărciumele, fiind-că acēstă brēslă își face vīnđarea vinului și a rachiului, veri cu ce preț voescē, și nu este îndatorată la nici un nart, însă numai acelea cărciumi cari sunt statornice peste tot anul, iar nu și cele l-alte, cari fac vīnđare vremelnică de o lună douē de zile; decī fiind-că acele cărciumi stātātōre nu scie Divanul câte sunt, de aceea scriem dumnē-vōstre, să orīnduiți a face catagrafie de tōte cărciumele stātātōre câte sunt în politie, și să arētați Diva-

Aruncarea acestei dări pe cârciume a provocat mare nemulțămire, rezistență, o adevărată grevă a cârciumarilor, în anii următorii mai ales. În 1810 Septembre a fost în Bucuresci o adevărată răscolă de cârciumari. Divanul fu silit să ordone Spătarului, să ridice la pușcărie pre toți greviștii cârciumari și să li se pecetluiască cârciumele. Spătarul însciințeză Divanul:

«Către slăvitul Divan, de la Spătărie.

«Se însciințeză slăvitului Divan, că cârciumele după poruncă s'au pecetluit și din cârciumari am arădicat până acum la spătărie peste 70, și se află de atâta vreme închiși la gros și nici într'un chip nu se înduplecă a plăti banii, ce sunt orînduiți din poruncă a da. Iar unii din sudiiți se înpotrivesc orînduiților zapcii, cu înjurături și lovituri, de se întimplă gâlcevuri, rupându-le și hainele; deci deosebit de vinovații ce sunt la grosul Spătăriei, fiind-că se află și atâția cârciumari închiși, precum mai sus se arată, și astăzi iarăși este a se mai aduce și alții și loc unde a mai pune nu este, căci tot arădicându-i și ei nefăcând vre-o urmare de plată urméză a se strînge la închisore peste șese sute cincî deci de inși și fiind că loc

nului spre a se da cuviincioșa hotărîre și poruncă. — 1807 Decembre 17. (Cod LIV, fila 201).

De la Divan.

Dumné-ta frate Epistatule al Agiei și dumné-ta Epistatule al Vornicieii de politie, cetindu-se la Divan acéstă anafora a dumné-vóstră, după care și făcându-se cuviincioșa chibzuire, s'a găsit cu cale, prin sfat de obște, că acei taleri 2.500, ce sunt trebuincioși pe tótă luna a se da în simbriile orînduiților boeri asupra raporturilor, i alte cheltueli, precum în deosebita anafora a Agiei sunt arătate pe anume, să se împlinésă numai de la acelea 614 cârciumi stătătore, ca unele ce vîndarea și alișverișul lor este slobod, fără de a fi supuse la vre-un nart, precum sunt mărfurile celor-l-alte isnaluri și cu acésta se folosesc mai mult decât li se cuvine; de aceea și poruncesce Divanul, că numai de la mai sus numita sumă a cârciumelor să se împlinésă pe tótă luna po taleri 4 de cârciumă, iar nu mai mult, și să se adune la Agie, spre a se da în trebuințele cele orînduite, după hotărîrea cea d'întăiă a Divanului, și zapcii ce vor fi orînduiți a stringe să fie datorii a da fie-cărcia cârciumă adeverințele lor de primire, cu numirea sumei banilor, căți primesce . . . . . , iar pentru căți bani vor fi apucat de s'a strîns până acum de la prăvălii seú cârciumi după tertipul cel d'întăiū, să ne faceți dumné-vóstră aretare prin catastih anume, ca să poruncésă Divanul a se întorce înapoi la cei de la cari s'au luat. — 1807, Decembre 28. (Cod. LIV, fila 213.)

nu mai am unde a-î mai pune, va orîndui slăvitul Divan un loc deosebit pentru acești cârciumari, ca să se închidă. — 1810, Septembre 23 (1).

Grigorie Ghica.

Divanul răspunde:

«De la întâiul Divan și Comitet.

Cinstit dumnia-ta frate Vel Spătar, de vreme ce ne arēți printr'acēsta anafora, cum că peste vinovații, ce se află la închisórea dumi-tale, nu aũ loc să încapă, a se închide și cârciumarii; pentru acēsta Divanul scrie dumi-tale, ca pe cârciumari să orînduiască a se închide la mitohul sfintei epi-tropii Rîmnicu » 1810, Septembre 30. (2) Cod. LXVII, fila 282.

Manolache Crețulescu, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăceanu vel Vistier.

(1) Cod. LXVII, pag. 282.

(2) 2 Pitace, unul la Vel Vornic de politie și altul la d-lui Aga, cum că din copiile ce s'aũ trimis dumné-lor vor lua pliroforie din cele ce poruncesce Măria Sa Feld-marșalul a se urma, atât pentru întocmirea poliției Bucures-cilor cât și pentru nizamul cvartirilor, ci dumné-lui să dea cuviinciosul ajutor prin zapci și de vor fi trebuincioși spre săvîrșirea celor poruncite.

Manolache Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Barbu Văcărescu, Anton postel-nicul. Vel Vist. (Cod. LIV, fila 117.)

Octombre 29. Răspuns la nota Excelenței sale Serghie Lascarof, cum că copiile depe poruncile Măriei Sale, Feld-marșalul, una pentru întocmirea po-liției Bucurescilor, i pentru nizamul cvartirilor, ce din porunca Măriei Sale, s'aũ trimis la Divan de către Excelența sa, că primindu-le Divanul, a vedut cele poruncite și că se va face întocmai urmare. 1807, Octombre 29. Cod. LIV, fila 118.

Către cinstila Căimăcămie.

Fiind-că după porunca ce s'a dat către cinstitul Divan prin Excelența sa ghegener Lascarof de către Măria Sa prea înălțatul Feld-marșal Prozo-rowski, de a se orîndui 5 boeri în 5 plăși ale poliției, precum s'a întoc-mit acum de către cinstitul Comitet al poliției, sunt acești de mai jos arē-tați boeri, ce s'aũ ales și s'aũ orînduit de către cinstitul Divan, dar fiind-că la căutatul acestei trebî nu este în destul a fi numai vătășei mahalalelor pentru a răportui, ci spre mai bună întemciare acestui Comitet, cum și în-lesnirea căutatului acestei trebî, se cuvine, ca la fie-care plasă, dimpreună cu orînduitul boer să mai fie și aceștia, adecă un logofēt, 2 cazaci, 2 cioeli și vătășei fie căreia mahala, cărora boeri de la fie-ce plasă, să li se orîn-duiască léfă pe lună câte taleri 200, din care léfă să aibă a plăti simbria Logofētului și alte cheltueli, și să li se urmeze darea lefi de către Vor-nicia poliției pe fie-care lună; deosebit de acēsta va bine-voi cinstitul Di-van, ca să facă un pitac către Prea sînția sa părintele Mitropolit, ca și

Intru cât își va fi făcut datoria acest Comitet, nu putem spune, dar putem documenta, că cea-l-altă politie a orașului, Agia și Spătăria, nu pro-

Prea sfinția sa să poruncască la toți preoții mahalalii politiei Bucurescilor, să îndatoreze preoții de la fie care mahala să ămble împreună cu vătășelul mahalalei, pe totă ziua, din casă în casă, ca să cerceteze, după porunca ce i se va da de către orînditul boer, unde să și aducă report pentru ori-ce întâmplătoare lucruri; asemenea să se facă un pitac și către dumné-lui Vornicul politiei, ca și dumné-lui să poruncască la toți zapcii plășilor, ca să fie ascultători la cele ce va fi cu cuviință, după slujba întru care se află cum și a raportarisi la numiții boeri pentru ori câte va lua în scire și așa cu acest mijloc de mai sus arătat, tréba se va căuta cu bună orînduală și fără cusur, fiind un lucru folositor, atât pentru nizamuri cât și pentru alte madele trebuincioase ale politiei Bucurescilor; însă sciut să fie cinstitului Divan și acesta, ca ori-care din orînduiții boeri nu va urma întocmai după ponturile ce li se vor da, și se va arăta atât cu amelie la căutatul slujbei, cât și cu alte cusururi, unul ca acela nu numai din slujbă se va lipsi, ci și pedépsă va cerca; de aceea înștiințezi cinstitului Divan.—1807, Nembre 8.

Petrache Ritoridis Vel Vornic.

De la Divan Principatului Valahiei.

Cinstit dumné-ta frate, Epistatule al Agiei, s'a cetit la Divan acéstă alăturată anafora a dumi-tale, la care și răspundem, că cât pentru boerii ce aũ a se orîndui prin cele cinci plăși ale politiei, i doi cazaci, i doi ciocli însă pentru cazaci să o faci dumné-ta cunoscută acéstă trebuință către dumné lui fratele Vel Vistier, ca să orînduiască a se da, iară pentru ciocli s'a făcut pitacul Divanului către dumné-ta, ca să dai poruncă Polcovnicului de ciocli a-ı orîndui, așisderea s'aũ făcut pitac și către prea sfinția sa părintele Metropolit, pentru preoți, ca să orînduiască câte unul de fieș-care mahala să ămble împreună cu vătășelul acelei mahalale, iară pentru zapcii politiei, fiind că dumné-lui fratele Epistatul Vornic za politie, a făcut arătare Divanului, că ei fiind însărcinați cu trebile Vornicieı, nu vor putea să se afle napristan și la acéstă slujbă a comitatului, de aceea Divanul a chibzuit, ca în locul lor să fie acei zapcii ai politiei pre cari să-ı și orînduesci dumné-ta cu orînduită léfă pe lună po tal. 10, iară vătășei de raporturi a fieș-căreia mahala, să se afle napristan pe lângă orînduiții boeri, care lefi a tuturor acestor slujbași câtı s'aũ dis mai sus, i cheltuiala cea trebuinciosă, cum hârtie, cernélă, céră tare, și alte, să se plătescă tot dintr'acei tal. doue sute, ce s'aũ dat orînduiților boeri; pentru care acești bani va chibzui Divanului de unde are a se da, și va arăta dumi-tale, ca să-ți fie sciut de unde are a cere comitetul; pe lângă acésta poruncesce Divanul și dumné-vóstră, boerilor de mai sus arătați, ce sunteți orînduiți, a vé purta într'acéstă trébă cu bună orînduală, urmând întocmai după ponturile ce vi se vor da de la cinstit comitet, și avénd de-a pururea îngrijire și privighere de a nu se întâmpla vre-un cusur la căutatul slujbei, căci

cedaū în 1807 și 1808, tocmaī spre multāmirea orășenilor. Impingēnd zelul

arētându-se vre unul cu amelie, nu numai că se va lipsi din slujbă, ci și pedépsă va cerca 1807, Noembre 10. *Cod. LIV. fila 141.*

Manolachi Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Barbu Văcărescu, Anton Postelnicu, Constantin Bălăceanu Vel Vistier.

Numele orînduiților boeri.

Sardar Zamfiroglu, plasa Tîrgului de afară; Șătrar Ștefan Tărtășescu, la plasa Gorganului; biv. 3-lea Polcovnic Iacovache Amira la plasa Broștenilor; biv. 2-lea Vistier Zamfirache, la plasa Tîrgului; biv. Vătav za Vistierie Grigore Filipescu la plasa Podului Mogoșoiei.

Cinci Pitace cu cinci Boeri pentru catagrafia Bucurescilor.

Dumneata. . . . . Fiind-că din poruncă este a se face catagrafia caselor din politia Bucurescilor, unde are să fie și câte un ofițer, i câte un zapciū de la Vornicia politiei, i câte un boer, Divanul a găsit cu cale de te-a rînduit și pe d-ta în plasa Podului. . . . .; ci dar primind porunca acésta cu zapciū Vataf de Aprodī, să mergeți mâne des de diminéță la d-luī fratele Epistatul Agiei, ca să ve să deie și alte povățuirī, i ofițer și zapciū al politiei spre a se face catagrafie; ci dar să urmezī la acéstă trébă cu silință spre a nu se face cel maī mic cusur. 1807. Octom. 23.

Boerī cēi orînduiți

Plasa podului Mogoșoi, Paharnicul Deșliu.

Plasa podului Calicilor, Medeln. Tufcanu.

Plasa Broștenilor, Serdar Petrache.

Plasa podului Târgului-de-afară. Ispravnicul Manelache.

Plasa Târgului, Iacomī, căpitan de Dorobanți.

Asemenea pitac s'a făcut și către Dumnealū Vornic de politie, ca să rînduiască cinci Zapciū cu sciință a merge la scris, și mâne deminéță să-i trimiță la dumné-luī vel Agă, împreună cu Sameșīl Vornicieī. *Cod. LIV. fil. 111.*

De la Divanul principatului Valachiei.

Dumné-ta frate Epistatule al Agiei, fiind-că Măria-Sa Feld-marșal a dat poruncă Comitetulū, ca să însciințeze pe toți locuitorī din Bucuresci, cum că de vor avea vre-o jalbă la Comitet, care se află în casele dumné-eī Vornicesiī Zmarandi Filipeschi, însă la vreme hotărītă, adecă diminéță la dece ceasuri după numărul evropienesc, care vine după numărul pămîntesc la patru ciasuri din di, iar cine va avea vre-o pricină maī grabnică aci preste vremea orînduită, pôte să se arēte la ceasul ce va fi trebuința;

spionagiului politic la extrem, străjile Spătăriei de zi și de noapte călcau

decî dumné-ta după primirea acestui pitac al Divanului, numai decît să publicuesci în tot ținutul Comitetului Agiei, să o scie toți de obște, că de acum înainte, verî-cine va avea jalbă pentru verî-ce fel de ostași, să mîergă la Comitet, în Casele dumné-ei Vornicesei Filipeschi, să-și arête jalba și plângerea sa și-și va afla de acolo tótă îndestularea dreptății sale.—1807. Noembre 2.

Manolache Crețulescu, Stef. Văcărescu, Isaac Ralet, Costantin Bălăceanu, Vel Vist. (*Cod. VI, fil. 120*).

De la Divanul Principatului Țării Romănesci.

Cinstite dumné-ta frate Epistatule al Agiei, fiind-că prin Excelența Sa Ghegeneralul Lascarov, se poruncesce Divanului, de către Măria Sa Prea Înălțatul Feld-Mareșal Prozorovski, ca să se orînduiască cinci boeri la cinci plăși ale poliției, precum s'au întocmit acum de către cinstitul Comitet al poliției, iată dar că orînduiră acești boeri ce se arată mai jos, pe anume fieș-care la câte o plasă, cari se și trimiseră aici la cinstitul comitet prin Zapciū-vătaf de Divan, ca să li se dea povățuirile cele cuviinciose, iar pentru cfartalnicii ce se cer a se orîndui prin fieș-care mahala, sunt vătășii, cari au fost și se află și acum orînduiți cu tréba răspunsurilor ce se va cere de la poliție, după povățuirea se li se vor da de către cinstitul Comitet prin boerii cei orînduiți.—1807, Noembrie 2.

Stefan Văcărescu, Isaac Ralet, Manolache Crețulescu, Constantin Bălăceanu Vel Vistier.

Boerii cei orînduiți.

Serdar Iorgache Zamfiroglu, plasa Târgul-de-afară; Medelnicerul Tufeanu, Gorganî; Grigorie Filipescu sin Stolniceasa Filipeasca, podul Mogoșoiei; Iacovachi biv 3-lea Postelnic, Broscenî; Panait Starostea za străinî, târg; și trei pitace s'au făcut asemenea, unul către Vornicul de poliție, altul către Spătărie și altul către Agie.—1807, Noembrie 2. (*Cod. LIV, fila 120*).

De la întâiul Divan și Comitet.

Cinstite dumné-ta frate Vel Vist. cu cale și primită fiind Divanului chibzuirea ce faci prin acéastă anafora, o întăresce Divanul și poruncesce să aibă acéastă voe cinstita Vornicie a orîndui vătășeiî cei trebuincioși, însă căți trebue la fieș-care mahala, cu mijloc și urmarea, ce în dos la acéastă anafora a dumi tale se arată și se facă arétare prin fóie la cinstita Visterie. 1810 Nov. 1.

Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăceanu. (*Cod. LXVII, fila 322*).

casele ómenilor și-î ridicău la arest, fără de nici o vină, de lăsaú casele fără de priveghere, așa că oștenii muscali, când nu chiar străjile poliției, prădaú asemenea case. In contra unor asemenea abusuri, la 3 Decembrie 1807, Divanul dete următorul pitac: (1)

La 11 Ianuarie 1808, Divanul dá un noú pitac pentru împedecarea unui alt abus polițienesc. Nu puteaú Bucurescenii să s'adune la sindrofii, fără ca casele, în care s'adunaú, să nu fie călcate de poliție. Eraú răpiți ómenii ziua și nóptea din adunări și duși la arest, de unde nu li-se dedea libertatea, de cât plătind glóbă. Divanul la 11 Ianuarie 1808, caută să stîrpească asemenea fapte, prin anume pitac.

De la Divanul principatului Țerii Românesce.

Pré Sfinția ta părinte Metropolit, fiind-că după orînduiala și Nizamul cu care s'a întocmit cinstitul Comitet al poliției, se face cerere ca împreună cu vătășelul fieș-carei mahala, ce este orînduit a ámbla spre cercetare din casă în casă, și a aduce raport pentru orî-ce întîmplătoare lucruri, să ámble și preotu mahalalei, ca să facă urmarea ce s'a dis mai sus, după cêrerea Domnului Comitet. 1807. Noembre 13. (Cod LIV, fil. 132).

(1) *De la Divan.*

Cinstit dumné-ta frate Epistatule al Spătăriei, aú luat Divan pliroforie, că zapcii dumi-tale, cari ámblă cu străjile ziua și nóptea, călcând casele ómenilor, pe la unele și fără de nici o vină îi ridică, și fără de a rămânea cine-va-și într'aceeași casă, se întîmplă multe furțișaguri și pagube, precum pentru acéstă ni-s'a făcut arétare prin notă și de către cinstitul Comitet; de aceea dar Divanu serie dumné-tale, ca să dá poruncă zapciiilor dumné-tale, ca de acum înainte, fără de vină, să nu îndrăsnescă a ridica pe nimeni de prin case; iarăși când va fi trebuința a ridica pe cineva-și, cu pricină cuviinciosă, să 'ngrijescă a lăsa ómeni într'aceeași casă, ca să nu rămâne singură, mai virtos că pe la cele mai multe case sunt cfartiruri de ostași și avënd lucrurile lor le lasă în casă, când că va lipsi ceva, vor fi însuși zapcii învinováțiți și răspunđetori pentru tóte; și fiind-că căpitanul za lefegii într'aceste zile a ridicat doué femei din mahalaoa Caimatei și ne-rămâind nimeni în acele case, aú perit pe lângă alte lucruri ale acelor femei, și lucruri ale soldaților. Ostași ce erau acolo la cfartiruri, precum pentru acésta s'a făcut cercetare la cinstitul Comitet, veí îndatora dumné-ta pe căpitan za lefegii, ca orî lucrurile ale acelor ostași, ce sunt împêrătesci să le găsescă, séu să le plătescă negreșit.—1807 Decembre 3. (Cod LIV, fila 187).

Asemenea pitac s'a făcut și la Agie.

Nu pare că relațiunile dintre vechia poliție a lui Aga și cea nouă a noului *Comitet*, să fie fost din cele mai armonice. Numeroase jălbi veniră contra inquantiruitorilor poliști. Divanul interveni la finea lui Decembre 1809, cu un manifest ciudat către locuitorii, prin care manifest invită pe cei nemulțămiiți de poliție a se adresa cu jălbi la însăși poliția «*sea* și la mai mare parte dintre ai oblăduirei, ca să iea acel vinovat cădută respălătire (1).

De la Divan.

Cinstit dumné-ta frate Epistatule al Agiei, necontentit jălbi se dau la Divan de către unii-aliți, de aici din locuitorii politiei, cum că de se întâmplă vre-unul din ei a fi cine-va la câte o adunare, orî dîoa séu nóptea zapciil agiesci și spătăresci îi călcă, îi ridică, și le iea și glóbă, care câte cât póte, și fiind-că acest fel de urmări sunt cu totul poprite și neprimite a veni la auđu Divanului, de aceea scriem dumi-tale, să dai porunci într'adins tuturor zapciilor agiesci, ca de acum înainte să nu mai îndrăsnescă a mai călca și a ridica pre cine-va și de la adunări, cu nici un fel de pricinuire, afară numai când vor vedea la acea adunare, ca să facă ver-o pricină de gâlcévă, séu de bătae, séu de hoție, atunci numai să ridice pe cel ce va fi pricinuit și săvirșitorul acestei fapte și fără de a-l globi cât de puțin, să-l aducă la Agie, ca prin cercetare de judecată să iea căduta pedépsă, de va fi vinovat.—1808, Ghenarie 11.

Asemenea pitac s'a făcut și la Spătărie.

(1) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Către obștia locuitorilor din politia Bucureștilor. — Cu tóte că ieri la 22 ale acestei luni Decembrie, după porunca, ce au avut dumné-lui Vel Aga din pricina unor jălbi ce s'au dat de către unii din locuitorii, pentru unii din cei ce orînduesc cuartiruri prin politie, au dat în scris publicație a dumi-sale către toți locuitorii politiei cu acest fel de ifos, ca când acele jălbi s'ar fi pornit chiar prin cinstita poliție iar nu prin unii numai în parte din cei ce sunt orînduiți asupra arătării cuartirurilor, cari se află în slujba cinstitei poliții, în vreme ce chiar comitetul cinstitei poliții a îngrijit și s'a osîrduit ca să i se poruncescă dumi-sale Vel Agă spre a cerceta acele jălbi și să încredințeze pe jăluitorii, că de și va dovedi vinovat acel obraz asupra căruia s'au jăluit se va pedepsi cu strășnicie de către comitetul cinstitei poliții. Și fiind-că cea de erî numită publicație a dumi-sale Vel Aga nu s'au făcut cu bune deslușiri, ca nu cum-va și dar vre unul din locuitorii politiei să socotiți că cu greșala unui obraz în parte să pótă atinge și a se vătăma cinstea tuturor obrazelor, ce se află în slujba cinstitului comitet al poliției; drept aceea étă astăđi de isnóvă [spre a se stinge greșita socotélă, ce va fi intrat în gândul vre-unuia din locuitorii prin cea de erî publicație] vi se face tuturor în scire, că orî-cine din locuitorii politiei va avea a se plânge asupra vre-unuia din cei ce se află

Nu târziu se ivesc conflicte de atribuțiuni între vechia Agie și noua instituțiune a Agiei; așa apoi Aga reclamă, în Februarie 1810, la Comitetul țerei că «dregătoria Agiei a rămas numai o numire neînființată.» Divanul intervine la 1810, cu următoarea notă către Engelhardt:

Către Exc. Sa Enghelhard Prezident.

De la I-ul Divan.—Dumné-lui Vel Aga a făcut în scris arătare la Divan pentru cinstit Comitet al poliției, că de la o vreme încóce a început a se amesteca în feluri de chipuri la orînduelele sale și nizamul târgului, care spînzură și privesc la dregătoria Agiei, trîmițînd încă și caraulă de soldați prin târg de a ridicat pre Vătașii și proestoșii isnafurilor, *rîmînd dintr'acéstă dregătoria Agiei numai o numire neînființată*; pentru care are cinstite Divanul să facă arătare Exc. Tale, că atât la dregătoria acésta a Agiei, cât și la tóte cele-l-alte pămîntesci dregătoriî ale Cneziei acesteia, s'a păzit orînduiala și ființa lor nestrămutat (?) atât în zilele luminațiilor Domni, cât și după venirea Impăratescilor oștiri aici, până la întocmirea cinstitului Comitet al poliției, cum și de atunci încóce câtă-va vreme s'a urmat întocmai după ponturile prin care s'a alcătuit de către repositul Feld-Mareșal Cnéz Prozorovski, a cărora cuprindere este chiar așa: că cinstita poliție nu are a se amesteca la pricinî de judecări și la alte orîndueli și trebî pămîntesci. Iar de la o vreme încóce vedem că cinstita poliție neprivind către cuprinderea mai sus numitelor ponturi, cu cari s'a alcătuit, se amestecă cu multe feluri de chipuri la pricine și nizamuri pămîntesci, în cât tréba Agiei aprópe a se ridica și a lipsi cu totul. De aceea dar ne rugăm, ca să bine voesci, Exc. Ta, spre a face arătare unde se cuvine pentru acésta, ca să se dea întărire de urmarea mai sus arătatei ponturi ale répositului Feld-mareșal, cu care s'a întocmit și s'a alcătuit ființa și orînduiala cinstitei poliții și a nu se mai amesteca la cele pămîntesci, așteptând pentru acésta Divanul și cinstit răspuns al Exc. Tale. 1810, Februarie 24.

Intăiul Divan către Șteter se jălucesce, la 14 Martie 1811, contra poliției, că nu se supune de a rîndui paznicî la o prăvălie pecetluită de agenție și din care s'a furat nisce postavuri, seaū să se despecetluiască prăvălia și să se mute marfa în altă parte și acolo iar să se pecetluiască: «nicî o urmare nu s'a făcut până acum de cinstita poliție, după arătarea ce ne a făcut prin jalbă unul din *secfestrantîi* acelei prăvălii.»

*

în slujba cinstitei poliții, are voie să dea jalbă chiar către cinstita poliție, saū și la mai mare parte dintre ai oblăduirii, ca să-și ia acel vinovat căduta răsplătire, — 1809, Decemvrie 23. (*Cod. LVI, fila 95.*)

Semnați: Dositei Mitr., Costandie Buzău, Manolache Ban, Constantin, Vistier și Radu Golescu.

Între atribuțiile noului Comitet polițienesc era și îngrijirea de spitale militare (1).

Nu târziu i se dau treptat-treptat și alte atribuțiuni, cari aparțineau din trecut la alte instanții, la Agie, la Spătărie ori la Vornicia obștirilor . . . . Așa până și cu facerea de narturi vedem însărcinată această poliție în mai multe rînduri.

CAP. XX.

Organele de administrațiune ale Țărilor Române. 1810—1812.

Am schițat răpede istoria administrațiunii rusești în Principate și în deosebi în Muntenia. Acum să studiam mai de aproape documentele inedite ce posedem, relative la administrațiunea internă a țării, mai ales între anii 1810—1812.

Organele de administrațiune.

În August 1810, Primul Divan trimite Generalului Președintele Divanurilor Crasno Miloșevici o notă, ce ar putea fi considerată ca un act de oarecare energie și independență. Primul Divan cere, să i-se redea vechiul prestigiu al Divanului Domnesc, să fie ascultat de toți de toate treptele, ca în timpul Domnilor pămîntenî, când afirmă Comitetul, «Cile niî din partea boerească, avea de o potrivă putere cu Domnitorul, care nu puté face, nici o orînduială séu obiceiî nou, fără de scirea și statul de obște al boerilor.» Daî boerîi din Primul Divan să înțelegă Generalului șef muscal, că ne au subalternizat Muscalîi Divanul țării, ca să pótă a mai avé prestigiul și autoritatea, necesare chiar în intesul grabnicei îndepliniri a serviciilor, ce i-se cer de oștirea rusescă din țără; să bine-voescă dice Comitetul,—Excelența Ta, a întări deplina putere a Divanului căre cei ce sunt sub oblăduirea sa, ca cu acest mijloc să pótă săvîrși toate datoriile sale căte se cer, atât întru ostășescile trebuințe, cât și la acele politicescî. La 28 Iulie 1810, adreséză Primul Divan această importantă anafora, la care nu scim să fie căpétat răspuns în scris, și încă răspuns bun (2).

(1) În 3 Sept. 1808 Divanul scrie: «Dumné-ta, frate Vel Vist. fiind-că . . . . din porunca Excelenței Sale generarului Telant Miloradovici s'a orînduit a fi luător de sémă pe lângă cinstitul *Comité*, la spitulul de soldați ot Curtea veche, Divanul își face cunoscut și scrie dumi-tale să-l aședî la catastihul lefurilor Visteriei po 50 pe lună, urmându-se darea lefiî sale de la ți întâiî ale acestei următoare luni. (*Cod. LVI, fila 27 verso.*)

(2) Veđi anafora acéstă la anexe,

Puțin ascultată fu această cerere. Așa că în 26 Aprile 1811 aflăm un cas de mare umilire pentru «Slăvitul Comitet» cum își dicea, seú cum doria să i-se dică: Oficerul muscal de lângă isprăvnicatul Oltului a trimes lui Steter patru copii de pe ordine de ale Comitetului, denunțându-le că sunt sub semnăturile numai a membrilor boierii, dar nu și sub a lui Loghinoff, atașatul muscal pe lângă Comitet, orî sub acea a lui Stancevici, asesorul pe lângă Marele Vistier (1).

O nouă încercare de ore-care independență face Primul Divan în 1812, refuzând a numi în mica dregătorie de Camaraș pe recomandatul Muscalilor Ión Coman. Divanul înapoesce jalba lui Coman, călduros recomandat de Cancelaria rusească, dicînd, că mai vrednic este Manolache Florescu, rînduit de Divan în acea dregătorie (2).

Divanul Intâiú, «Slăvitul Divan, dis și Comitet, este compus de Generalul Bagration, în 27 Ianuarie 1810 ast-fel:

Parintele Mitropolit, Părintele Episcop de Argeș, Banul Dumitrache Răcoviță, Vornicul Istrate Cretzulescu, Vel Vistier Varlaam, Vornicul Mihalache Manu.

La 9 Februarie 1810, cum am arătat, după cererea Primului Divan se mai adaogă în *Comitet*:

Vornicul Grigorie Ghica, Vornicul Constantin Bălăceanu.

La 16 Martie 1812, Primul Divan e compus din următoarele persóne:

Polcovnicul Loghinoff, Ignatie Metropolit, Banul Manolache Cretzulescu, Isac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vistier Constantin Samurcaș (3).

(1) Veđi Anexa.

(2) *De la Intâiul Divan și Comitet.*

Către cinstita cancelarie a Excelenței-Sale, mai marele comandir al armiei Dunării.

La nota cinstitei cancelarii ce s'a primit la Divan de la 18 ale acestei luni, sub No. 385, însoțită și cu o jalbă a lui Ión Coman, în care cere a se orîndui la dregătoria cămărășiei, nu lipsesce Divanul a răspunde cinstitei Cancelarii, că la această dregătorie s'a orînduit cinovnic dumné-lui Manolache Florescu, fiind mai destoinic de cât mai sus numitul jăluitor, după cuviința a căruia jalbă iată se trimite înapoi la cinstita cancelarie. —1812 Iunie 22. *Cod. LXVI, fila 224 verso.*

Constantin Ghica, Vice-President, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Constantin Samurcaș.

(3) *Cod. LXVI, fila 194.*

În Divan, tot la 27 Ianuarie 1810, Bagration numește pe următorii boieri:

D. Constantin Cretzulescu, Vel Vornic de țără de sus.

» Radu Slătineanu, » » » » » jos.

» Ion Câmpénu, » » al 3-lea

» Iorgache Slătineanu, » » al 4-lea

» Theodorache Văcărescu, » Logofăt de țără de sus

» Manolache Lahovari, » Vornic al obștirilor.

» Dumitrache Racoviță, » Logofăt de țera de jos.

Iar la Martie 21 s'a ule-
pedat, dând în scris.

Făcuți în urmă tot arętați de Comitet la Divanul de al doilea și întăriți de Cnez la Februarie 9: *Cod. LVI, fila 109.*

D. Grigorie Băleanu, Logofăt za obiceiuri. Iar la Februarie 28 s'a le-
pedat, dând în scris.

D. Scarlat Grădiștenu, Vornic de politie.

Serdar Antonie Fotino tot la Divanul de al doilea, rînduit de Comitet, la 18, lét 1810.

La 21 Februarie 1810 Comitetul dă un nou pitac de organizare a sa internă și ca un fel de regulament vizând și pe impiegații subalterni ai Primului Divan și pe cei cu pricine. E de observat cu laudă hotărîrea luată, de a nu se tolera cetirea petițiunilor de cât în ședință, iar nu în particular (1).

(1) Iacă acest act de organizare:

Organizarea cancelariei Divanului

Cinstiți dumné-vóstră Veliși Logofeți de țera de sus și de jos Sciut este dumné-vóstră, că cetania jalbelor câte se dau la Comitet și căutatul pricinelor de judecări ce se theorisesc la Comitet și întărirea anaforalelor sunt cele mai delicate trebî din tóte câte privesc la cancelaria Divanului și tóte aceste sunt înclinate unele cu altele, căci din jálbi nasc anaforalele a felurî de pricinî și hotărârile Divanului și din hotăriri odráslesc unele și se izvodesc alte pricinî în parte pe delături, a căror buiurdizmata și întăriri, îngrijirea și lucrarea când va fi împărțită cu mai multe obraze, ci numai la două măcar, firesce urméză a se întimpla adesea desghinare la înclinarea lor și felurî de cusururî și atacsiî la acéstă trebă și datorie a Divanului, din pricină, căci prin neputință este a fi sciutori a pururea la ori ce mada, unul dintr'acei doi calemgii, ceea ce se lucréză de către cel-l-alt, precum am vęduț că s'a întimplat cusururî la câte-va madele. Ci dar ca să lipsécă de acum înainte acest fel de cusururî, cari vatămă împlinirea datoriei a unei bune oblăduiri și ca să se păzescă o bună orînduială, de trebuință este ca cu tóte aceste trebî câte s'a uleșis mai sus, să se însarcineze numai un obraz. Și cu tóte că la calemul jálbilor și la notele i răspunsurile lor câte privesc la cancelaria Divanului, era orînduit până

La 1812 Iunie 2 primul Divan e compus din: Mitropolitul, Episcopul de Argeș, C. Ghyca Vice-Președinte, C. Varlaam, C. Samurcaș vel Vist. (1)

La 1812 Septembrie, adecă în ajunul reîntôrcerii țerii sub domnia lui Ioan Caragia, primul Divan e compus din Ioan Ralet, Barbu Văcărescu și Const. Varlaam, plus cele două fețe Bisericesci (2).

Zapcii ceî mari (ai Divanului).

Vel Spatar Grigorie Ghyca — întărit de Cneaz Bagration, la Ian. 27.

Vel Armaș Căminar Iorgache Filipescu idem la Febr. 9. La Febr. 19 a lipsit și l'a înlocuit Divanul la Febr. 24 prin vechilul de armășie Logof. Costache Samurcaș, până ce s'a orînduit epistat armășiei dumné-lui Vorn. Bălăceanu, de Graf, după alegerea Divanului, la 25 Mart.

Alecu Ghyca Vel agă. A fost de mai înainte și a rămas tot Agă.

Logofet Const. Samurcaș, întărit de Cneazul întâiu Dregătoriu al Divanului Craiovei, la Martie 8, cu alegerea Divanului, în locul D-lui Vorn. Barbu Văcărescu,

acum Răducanu Filitis, dar pentru destoinicele cuvinte și pricinî ce s'au dis mai sus, cu hotărîre poruncesce Divanul, ca de astăđi înainte tôte jălbile și anaforalele i pricinî de judecătî să se citescă la comitet numai de către Medeln. Chiriac și de către însuși iarăși să se buirdisescă și să se întărescă, după porunca ce va lua-o de la Divan și tôte acele buiurdismata și întăriri să le însemneze după obiceiū numai Medeln. Chiriac cu iscălitura sa și apoi cele ce vor fi de iscălit de Comitet să se și iscălescă, iar cele ce vor fi de pecete să se și pecetluiască, ca cu acest chip să se urmeze tôte trebile cancelariei Divanului cu bună orînduială, sciindu-se și cerêndu-se numai de la Medeln. Chiriac ca un *ideat*, cercat și praticos la acésta, carele are a da sémă pentru orî-ce cusur se va întimpla și ca să nu aibă la orî-ce împotrivă întimplare vre-un cuvînt de îndreptare, că dór acea jalbă séu anafora n'au citit'o însu-și. De aceea poruncesce Divanul, ca de acum înainte Răducanu Filitis să nu se mai amestece nici la cetania jălbilor, nici a anaforalelor, nici la buiurdismata lor, ci să se îngrijescă numai pentru tréba notelor, câte privesc la cancelaria Divanului și a răspunsurilor lor, iar mai virtos pentru theoria pricinelor de judecătî la Depart. de șépte, unde s'au orînduit acum judecătór de către Divan. Ci dar într'acest chip s'a dat dumné-vóstră nizam de urmare. Așijderea și jălbile câte urméză a se ceti la Comitet, poruncim să se citescă numai la I-iul Divan, iar nu *particular*, la casa vre-unui dintre dumnélor boerii Dregători, ca să nu se încuibeze vre-o bănuială în cugetele jăluitórilor, că dór se năpástuesc în vre-un fel de chip.—1810, Februarie 21. *Cod. LXV, fila 9.*

(1) Cod. LXVI, fila 220 v. — C. Varlaam este numit și Ban Craiovei în Maiū 1812.

(2) Veđi Cod. LVI fila 106.

D-lui Anastase Comăneanu, Epistatul Căminăriei s'a întărit din porunca cneazului, la Febr. 9, după alegere. (1)

Vorn. Ioan Comăneanu înlocuesce în 14 Maiu 1810 în postul de al 2-lea Vistier pre Vornicul Manu (din ordinul lui Enghelhard). (2)

Impiegații subalterni ai Divanului între 1808—1811 sunt cei următori:

«Cinovnicii Divanului, ce-i orînduesce Comitetul

Stoln. Dinu (vechiu). Medelnicerul Chiriac (vechiu). Al 2-lea Log. de sus, Nicolae Guliano (1809). Al 2-lea Logof. de jos, Dumitrache Ghica) 1810 Febr. 1; al 3-lea Logof. de sus și al 3-lea Logof. de jos, vacante în 1810 Martie 1, cel puțin n'am aflat numele lor la acest an. La 1812 sunt rînduiți Logofeți ai treilea: Costache fost căpitan de lefegii și Costache sin Nicoli. Serdar Petrache (?) (vechiu). Sluger Răducanu Poenaru* Condicaru, vechiu; Pitar Ion Rafailă*, vechiu, biv al treilea Logof. Zamfirache*, vechiu. Nițu Condicaru, vechiu. Nicolae Logofetul Caloian, vechiu. Scarlat Logof. de taină, vechiu. La 1812 succede Iancu Goroneanu, fără caftan, apoi Gheorghe. Două odăiași. 24 Logofeți. (3)

(1) Cod. LVII.

(2) Cod LXIII, fila 5 verso.

(3) Ecă un pitac din 1810 Iulie 16, relativ la lefile impiegaților, la numele cărora am pus un asteric:

Către gheeneralul Enghelhard

Cu cinste facem arătare excelenței tale, că între cinovnicii Divanului se află vechi în slujbă și acești 3 cinovnici, însă Slugerul Răducanu Poenaru ce are lésă talerî 70, i pitarul Ion Rafailă ce are lésă talerî 60 și Zamfirache tretii (al treilea) Logofet, ce are lésă talerî 50 pe lună, a cărora lésă după vechia lor slujbă și strădania în care s'aŭ aflat și se află slujind Divanului tot-deaunu nelipsiți, iar mai virtos după scumpetea ce se urmőză acum, urcându-se tóte la întreit preț, în adevăr le este prea puțină de nu le ajung nici pe jumătate măncarea i cele-l-alte, aflându-se ómenî familiți, cu neveste și copii; pentru aceea dar dreptate aŭ, de nu mai mult încaî să li se îndoiască lésa, și fiind-că îndoiala acésta nu cuprinde vre-o sumă mare, ci numai talerî 180 pe lună câte trei, nu lipsirăm a aréta Excelenței Tale, ca să bine-voesci spre a-și dobândi acești vechi cinovnici ajutorul acesta. 1810 Iulie 16.

Al Ungrovlahiei Ignatie.

Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăceanu, Vel Vist. Varlaam, Ioan Comăneanu. (Cod. 66, fila 24 v.)

Intre anii 1811—1812 sunt următorii:
 Slugerul Răducanu Poenaru, condicar Divanului.
 Pitarul Ioniță Rafailă de taină.
 III Logofăt Zamfirache de taină.
 III Logofăt Răducanu Drăghiceanu de taină.
 Nițu Logofăt de taină.
 Scarlat Log. de taină.
 III Log. de sus, Costache.
 III Log. de jos, Grigorașco.
 II Log. de sus, Iancul Ralet. 1811 Ianuar 3 (1).

I. Divanul serie Logof. de țera de sus, «fiind-că trebile Divanului sunt multe și grabnice și Sluger Răducanu i Pitar Rafailă, vedem că nu urmază a păzi la Divan după datoria lor, pricinuind că caută trebii de ale Logofetei, la dumné-ta; de aceea Divanul poruncesce, ca de acum înainte mai sus numiții. . . . să se afle negreșit la Divan, spre a da ajutor la curgătoarele trebii și a fi nelipsiți de diminéță până la prînz și dumné-ta ori-ce trebii veii avé de ale Logofetei, a le căuta de diminéță până la prînz, să vii la Divan să le cauți, iar nu a casă, fiind-că dintr'acésta se pricinuesce cusur la curgătoarele grabnice trebii ale Divanului. 1810 Sept. 10

Modificările întîmplate tot în 1811 și 1812 în tagma Divanului le dă lista ce dăm în notă. (2)

(1) Cod. LXV, fila 50.

(2) *Tagma Divanului.*

Dumné-luî biv Vel Stolnicul Dinu, dumné-luî biv Vel Medelnicerul Chiriatic, dumné-luî biv Vel Slugerul Răducanu, dumné-luî biv Vel Pitarul Ión Rafailă, biv III Logofăt Răducanu Tocilescu, Nițul Logofăt, Scarlat. Urmăzenu.

25 Logofetei micî de Divan însă 13 de sus și 12 de jos. De sus: Chirilă, Ioniță Spetenu, Ghica Ión, Pandeli, Costache, Stanciu, Ioniță, Costache Trăsnea, Mihaiu, Neculae, Pascale sin Mateiu Postelnicelu, Dinu Berchicenu, Costache Bășanu.

De jos: Mihalache Mariuțenu, Grigorie Mărgărit, Manolache, Nicolae Șoimescu, Costache, Costea, Pană, Constantin Dănculescu, Aleco Mateciuc, Ioniță zet Nițu, Sava, Șerban.

Odăiași: Ștefan la cancelarie, Gheorghe la comitet, Nicolae la Divaniți. Logofeți sunt pe lângă cei diși *Vel*, de sus și de jos, încă 1 logofăt al 2-lea și altul al 3-lea *de sus* și 1 logof. al 2-lea și altul al 3-lea *de jos*.

Intre posturile Curții Gospod, cari se mai păstrează, este și *Isprăvnicia*

De la întâiul Divan.

Fiind-că cu tréba Logofetei al treilea de țera de sus, a găsit cu cale Divanul și a orînduit pe d-lui sin Clucer Vasile, să aibă dar de acum înainte a lua acéstă tréba asupra-î și a urma slujbei datoriei sale, cu bună orînduială, păzind nelipsit la Divan. — 1811, Aprilie 25. (*Cod. LXV, fila 74, verso*).

Metropolit Ignatie, Sovetnic Loginof, Iosif Argeș, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu Vel Logofet de Divan.

De la întâiul Divan și Comitet.

Fiind-că cu tréba vătășiei de aprođi orînduesce Divanul pre Enache Polcovnicul în locul Medelnicerului Brezoianul, să aibă dar de astăđi înainte să facă zapt tréba acestui zapeilic și pre toți ómenii aprođesci, urmând cu tótă osârdia a căuta tréba și a păzi napristan la Divan. 1811, Februarie 1. (*Cod. LXXI, fila 78*).

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Iosif Așgeș, Const. Ghica, Barbu Văcărescu, Vel Vistier.

S'aú orînduit cu asemenea pitac pentru fieș-care. — 1811, Februarie 3 (*Cod. LXXI, fila 78*):

Ceauș de aprođi pre Nicolae, Vătaf de Divan Manolache Florescu; Vătaf de păhârniceii Costache Andronescu s'aú orînduit cu pitac. — 1811, Februarie 18.

Tagma Logofetilor Divanului de Țeră de jos, lét 1812.

Al 2-lea Logofet biv Vel Stolnic, Dumitrache Toplicénu, rînduit de la Martie 15.

Dumné-lui Biv Vel Pitar, Ión Rafailă, calemgîu Logofetei de taină, cu caftan, vechiú.

Al 3-lea Logofet, Costache Biv căpitan za lefegii, Martie 1.

Logofet de taină fără caftan, Iancu Gorunónu, Martie 1, în locul rēposatului Nițu Logofetul.

Logofetii Divanului.

Mihalache sin Medelnicerul Gheorghe la canțelaria rusescă a Divanului, Ioniță zet Nițul, Costache, Nicolae Șoimescu, Alecu, Manolache, Șerban Șinchea, în locul lui Grigorie, Ioniță Cireșeanu, în locul lui Constantin Dănciulescu, Apostol sin Vasile, în locul lui Grigorie Mărgărit, rînduiți de la Martie 1; Șerban Pană, afară, la comisia reviziei; Sava la dumné-lor veliții boierii; Polihronie Iamac.

de Curte. În 1 Februarie 1811 este rînduit epistat al acestei Isprăvniciei pi-tarul Alecu, în locul lui paharnic Pană Costescu. Din cartea de numire se vede, că onorariul acestui post era aleatoriu, din zece la suta de lei ce se cheltuia din porunca Divanului pentru întîmplătoarele trebuințe ale ace-stuia (1). Vătaf de Curte era la 6 Februarie 1811, Gregorie Crețeanu.

În Octombře 1810 Divanul, care era în casele Domniței Ecaterina Caragea este mutat în casa Vornicului Golesecu, după ce ele se deșeartă de un spital rusesc (2).

Insuși primul Divan și Comitet al Țerei Muntenesci pune pre Isprav-niciei sub prîvigherea ofițerului muscal, numit pe lângă fie-care Ispravnicat,

1812 Iunie 1. S'a orînduit 3-lea Logofăt de Țeră de jos, Costache sin Medelnicerul Nicoli.

1812 Iunie 1. S'a orînduit Logofăt de taină, Gheorghe Logofătul.

1812 Iunie 1. S'a orînduit Logofăt de Divan, Mihalache Giorgiache, în locul lui Șerban Șinchea.

(1) Veđi anexa No. XVI.

Este locul să dăm un document, prin care Divanul Prim, la 3 Maiū esplică lui Șteter, în ce constă o dregătorie puțin cunoscută, aceea de *ici-ciohodar*:

Raport către Șteter, răspundend la întrebarea lui despre boeria lui Ici-ciohodar. «De care nu lipsim a arêta Escelenței Tale, că acéstă boerie, ce se numesce Ici-ciohodar, este alcătuită din vechime, de sumă de anī, și are irat de iea de pe la tôte prăvăliile atât din Bucuresci, cât și de pe afară prin județe, însă de la cei ce lucrază meștesugul cismăriei, de la o prăvălie tal. 1 vechiū, iar nu să iea de pe la locuitorī, care boerie după obiceiū într'acest an s'a dat acéstă trébă la Grigorie Argintoianu, pentru ôreși-care ajutor, fiind fecior de boer scăpêtat și ca un lucru canonisit, așa s'a obișnuit tot-d'auna, ca cărțile să se pecetluiască cu pecetia țerii și să se iscălêscă de Logofătul cel mare, fiind scrise după condica Divanu-lui. . . . » — 1811, Maiū 3. (Cod. 66, fila 93.)

(2) *Cătră Generalul Engelhard.*

Cu cinste facem arêtare Excelenței Tale, că Luminăția sa Domnița Eca-terina Caragea ne făcū arêtare, cum că casele Luminăției Sale, unde se află acum Divanul, nu voesce a le da tot cu acest preț de taleri 3.000 chirie pe an, precum aū fost până acum, cerend un preț adăogit și forte mare; ci fiind că cu prețul acesta de taleri 3 000 am găsit alte case, ale dumné-lui Vornicului Golesecu, de aceea nu lipsim a arêta Excelenței Tale, rugându-ne ca să bine-voesce a porunci cinstului Comitet al Poliției, ca să deșarte aceste case de spitalul ce se află întrînsele. — 1810 Octombře 23.

Ni se pare că aceste case ale lui Golesecu sunt vechia aripă a palatului actual regal.

când la 30 Octombrie 1809, rîgă pre Vice-Preşedinte Engelhard, să bine voiască a ordona acelor ofiţeri a nu îngădui nici pre Ispravnicî, nici pre vre-un slujbaş să supere pre locuitorî cu cătuşî de puţină luare mai mult preste cuprinderea ponturilor şi poruncilor Divanului (1).

E de amintit că la Divan este organizată în 1810 o secţiune dîsă «*Cancelaria Divanului cea rusescă*. Probéză aceasta două acte ce dăm în notă (2).

Intrebuiţarea limbei rusescî începe a se impune în unele administraţiune. Acum Generalul-şef rus cere, ca la unile vămî funcţionarii să scie şi rusesce (3).

(1) Cod. LXVI fila 58 verso.

(2) *Dela întăiul Divan.*

«Fiind că registratul de coleghie Andrei Brohownikow, ce a slujit mai întăiū la cancelaria Divanului cea rusescă şi al doilea la comisia cercetătore, ş'a cerut voie ca să cşă din slujbele acestea, după a sa cerere s'a slobozit de la numitele slujbe şi fiind că s'aū purtat cu slujbă curată, i s'a dat la mână acest atestat dela Divan, spre adevेरirea slujbelor sale. 1810 Octombrie 24: — Vel Vistier.

L. S.
Ţeriū

De la I Divan şi Comitet al Principatului Valachiei.

Fiind că acest Machedonski ce a fost porucic la Cazacii *Voloski Pole* s'aū aflat slujind *perivocic* (?) şi la «*КАНЦЕЛАРИЯ*» rusescă a Divanului, şi acum a cerut prin jalbă cătră Divan a-l sloboade de la acéstă slujbă, dîcînd că nu mai pôte sluji, după a sa dar cerere, s'aū slobođit de la numita slujbă şi ca să fie sciut că s'a aflat slujind şi la numita cancelarie i s'a dat de la Divan la mână acest atestat. 1810 Septemvre 30.

(3) Eacă actul probând acésta:

Comitetul poliţiei din Iaşi.

Arătând curgerea pricinei ce s'a întîmplat în enejiea Moldovei cu Nour cărciumarul şi Ivanov Călăraşul, ce era orînduit de către Ispravnic pentru stringerea vămii după mărfuri, cari într'o vale ce se numesce Claca Buga s'a ucis de cătră nişce neguţători, cu bănuială că aū fost ómeni răi, in-

I-ul Divan și Comitet scrie boerilor divaniți, «că s'a hotărît întrunirea la Divan la 1 cés din Ți spre a căuta trebile, până la 5 césuri, (1) și apoi să mērgă fieș-ce care la prīnzul sēū, iar când vor fi trebī a nu se putea să-vīrși, a se strīnge și sēra.» Se ordonă în consecință, ca să se dea sfīrșit pricinelor, iar care va fi cea mai mare pricină, mai mult de 5—6 ȡile să nu se zăhovēscă. «Și dumnē-ta cinstit Vel Logofēt de țēra de sus, să dai nizam zapciilor, că pricinile să le aducă cu un cés mai nainte, adicā la 12 césuri de diminēță spre a nu sta boerīi așteptānd. — 1811 Aprilie 25.

Radu Golescu, Isac Ralet, Vornicul Manu, Vel Vistier, Vel Logofēt.

Un curios incident se întīmplă în Divan, în Ianuarie 1810. Unul din Divaniștii reclamă la comandantul Rus, că, în nisce adrese ale Divanului către Feld-mareșalul și către Generalul Isaiew, s'a vēdut semnat, fără ca el să fi semnat acele adrese. Divanul rēspunde la întrebare: că mai întāi să i-se spună pre cine bănuiesce de asemenea fapte?

Afacerea pare că rēmase fără urmare(2).

La 18 Ianuarie 1810 Engelhard ordonă 1-iului Divan «să dea quartir Poliției.» (Cod. LXII, fila 1 verso.)

Dăm în anexe (Nr. II) un formular după care, la 28 Ianuarie 1810 Divanul a numit «Căpitani de mijloc de margine și de poteră» peste Olt și în alte părți.

Căpitaniī mai erāū și de scaun. Acestia steteāū nelipsiți pe lângă Ispravnicī și erāū datori să însciințeze adese pre Vel Spătar de orī-ce se întīmpla sēū se simția în județ. Cele-l-alte obligațiuni sunt identice cu ale celor-l-alți Căpitaniī.

E de amintit ca la Focșani Căpitantul de scaun se numia *Ccauș* și avea un stēg de buciug de o sută de buciugași (3).

În 10 Ianuar 1810, «Divanul I-iū și Comitet al Principatului Valahiei» trimite o carte deschisă la tōte Ispravnicatele și la Caimacamia Craiovei, prin care le arată, că doi Ispravnicī aū lost îndepărtați din slujbă pentru

---

sciințază Divanului Valahiei, ca să îngrijască a orīndui vameși pe la schele ómenī cinstiți și cu sciință de limbă rusēscă, cariī și ei ómenī ce-ī vor orīndui să fie asemenea cu sciință de limba rusēscă, ca să nu se mai întīmple aceasta, ce s'a întīmplat nu numai din pricina neînțelegeriī vorbelor unul altuia când la loc fără de ómenī aflāndu-se și neguțatoriī cu sume mari de bani lângă sine fiind, cu temere că numițiī vor fi hoți i'au omorīt; pentru care și toți ispravnicīī să se însciințeze.

(1) De la 7—12 ore europenesēi.

(2) Cod. LVII, fila 45 verso. Veđi anexa No. I (pag. 286.)

(3) Cod. LVII fila 51.

că nu și-au făcut datoria bine. «Acésta se face d-vóstre sciută, ca să fie de pildă și să luați măsurile . . . 1-iu să vă deschideți ochii a fi cu luare aminte și să vă puneți silința fără preget a săvârși poruncile ce vi se trimet, pentru împlinirea trebuințelor ostășesci. . . . ; al 2-lea să vă luați séma bine pentru d-tre înși-vă și mai ales pentru zapcii și ómenii d-tre, să nu se facă nimenii întru nimic vre-o năpăstuire și hrăpire séu vre-o nedreptate locuitorilor. . . . (1)

Cum se explică destituirea de către Divan a lui biv. Vel Logofét *Scarlat Grădișteanu*, din Ispravnicatul de la Râmnicul-Sărat, din 10 Ianuarie 1810, față cu recompensa ce Bagration acorda acestuiași boeriu, ca Ispravnic de Focșani, în 12 Martie 1810? Bagration îi trimite o patentă și un inel de briliant pentru slujbele ce acest boer adusese «mulțămind oștile și pre bolnavi.» (2)

În 28 Februar 1810 Primul Divan numesce un *al treilea Ispravnic* pe lângă cei doi vechi. În pitacele de numire Comitetul chiamă pre acest al treilea ispravnic cu numele de «*Ajutor*». Li se scrie acestora: «Fiind că la Ispravnicatul . . . . te-ai rânduit și dumné-ta *ájutor*, să te scoli să mergi la județ și la orî-ce țî se va da povățuirii de către cei întâiui ai d-tale mai mari orînduiți la acel județ, să lii cu toată silința a face săvîrșire, ca să-și afle toate poruncile împlinire la vremea lor, ferindu-te de orî-ce urmare împotrivă, ca cu slujbă plăcută arătându-te și depărtat de cele vătămătóre, să poți, după vremi, a te sui la împărtășire desăvîrșit ispravnic a te orîndui (3).

Cu ce scop erau creați acesti ai treilea Ispravnici? O risipă mai mult de bani, de eraturî și un jacaș mai mult pe județ! Nu ajungeau cei doi ispravnici și ofițerul muscal alipit lângă ei pentru a sugere țeara?

Dăm, în anexa IV, formularul de carte după care, în 28 Februar 1810, au fost numiți de Comitet Ispravnicul dintăiui și cel de al doile (4).

Asemene și diverse acte relative la anchete de abuzuri de ispravnic, vătăfi de plaiuri și diversi funcționari.

În Anexa No. V se póte avea catalogul destul de complet al ispravnicilor din anul 1812. E de observat că aprópe tóte numele acestor ispravnici sunt nume românesci . . . Décă jafuri se facură în anul acesta, apoi tot Fanarioții erau de vină? (5)

(1) Veđi Anexa III.

(2) Cod. LXIII, fila 76 verso.

(3) Cod. LVII fila 76.

(4) Vezi anexa IV.

(5) Veđi Anexa V.

Dăm în anexă și câte-va liste necomplete de vatafi de plaiu din 1811 și 1812 și câte-va nume de condicari de județe pe același an (1).

Importanța postului de condicari la județe e relevată și în actul anexat sub No VII prin care la cererea ispravnicului de Vâlcea, se destitue un condicar *nepracticos* și înlocuit cu un altul (2)

Numerose neînțelegeri se născuau între ispravnicii de județ. Fiind doi, ba în urmă adăogându-se și un *ajutor*, care de care âmbra să-și aroge prioritatea. Mai ales «*pretindirisesce* fie-care a avea pe sameșul județului cu tótă cancelaria *zaraflicului* la dînsul, pentru ale sale în parte pretenții, unul cu cuvînt că este mai vechi ispravnic, altul că este mai mare la rang de cât altul . . .»

Această ceartă e terminată de Vel Vistier, în 18 Iunie 1811, prin dispozițiunea, că zarafia adecă sameșia să nu fie nici la un ispravnic, ci la un loc deosebit . . . și Ispravnicii să fie datorii a da sameșiei oameni de pază (3).

O depășire peste drepturile Ispravnicatului este reprimată de întâiul Divan, în anul 1811. Ispravnicul de Săcueni Scarlat Mihăilescul își permite a numi însuși, cu de la sine putere, pre polcovnicul de județ. Marele Spătar reclamă la Comitet contra acestei urmări și Comitetul, la 11 Iulie 1811, ordonă îndepărtarea din trebă a rînduitului Ispravnicului, că va rămâne acela ce este orînduit de cătră dumnó-lui Epistatul Spătăriei (4).

Bănia Craiovei.

La 7 Martie 1810 Logof. Const. Samurcaș este rînduit de Bagration la epistasia Băniei de Craiova, în locul celui ce a fost Ban, Vornicul Barbu Văcărescu (5).

În contra lui C. Samurcaș s'a agitat unii boieri, intrigând în contra lui. De abia era numit în Epistasia Băniei și Vornicul C. Bălăceanul Epistatul Armășiei l'a denunțat lui Crasno-Milorevici:

«cum că ține asupra sa taleri 13.250, bani ai Visteriei, împliniți de zapciî de când se afla Armaș.»

Generalul președinte de Divan trimite cazul în cercetarea Primului Divan și acesta răspunde la predlojenia lui Crasno Miloșevici, din 12 Maiu sub No. 365: «Divanul îndată a făcut poruncă, ca să trimiță negreșit acești bani aici la Divan, a se face urmare după porunca Excelenției tale;

(1) Veđi Anexa No. VI.

(2) Veđi Anexa No. VII.

(3) Veđi Anexa No. VIII.

(4) Cod. LXIII fila 76 verso. Veđi actul de numire la Cod LXVII fila 66. Veđi An IX.

(5) Veđi Anexa No. X.

iar pentru Armășie arătăm Excelenței tale, că mai înainte s'a aflat Armaș Iordache Filipescu, întărit de strălucitul cnez Bagration, carele lipsind, cu pitacul Divanului s'a orînduit dumné-lui Logofătul Samurcaș vechil de Armași, însă de la 24 ale trecutului Februarie și a fost până la 25 ale lunei lui Martie, când atunci s'a orînduit epistat dumné-lui Vornicul Bălăceanu» (1). 1810 Maiu 17. (Cod. LXVI, fila 1.)

(1) Mai urmăză acésta afacere și in Iunie și Iulie următor.

Către Ex. Sa Gh. Crasno-Miloșevici. De la 1-iul Divan.

Cu cinste a primit Divanul predlojenia Excel. tale scrisă de la 12 ale acesteia luni, cu No. 365, pentru jalba ce a dat dumné-lui Vorn. Const. Bălăceanu Epistatul Armășiei asupra Logofătului Const. Sarmucaș, cum că ține asupra sa tal. 13.250 bani ai Visteriei, împliniți de zapci de când se afla Armaș. Pentru care Divanul îndată a făcut poruncă, ca să trimiță negreșit acești bani aici la Divan, spre a se face urmare după porunca Excel. tale; iar pentru Armășie arătăm Excel. tale, că mai înainte s'a aflat Armaș Iordache Filipescu, întărit de străl. cnez Bagration, carele lipsind, cu pitacul Divanului s'a orînduit dumné lui Logof. Samurcaș, vechil de Armaș însă de la 24 ale trecut. Februarie și a fost până la 25 ale lui Mart., când atunci s'a orînduit epistat al Armășiei dumné-lui Vornicul Bălăceanu. 1810 Maiu 17. (Cod. LXI, fila 84.)

Miloșevici scrie 1-iului Divan, la 12 Maiu 1810, că «Vorn. C. Bălăceanu Epistatul Armășiei prin jalba ce a dat'o arată asupra Logofătului Samurcaș, că fiind Armaș a împlinit de la zapci tal. 13.250, cari bani sunt venit al Visteriei și dintr'aceia i se cuvine a lua léfa sa de la Ghenarie 1-iu până la 1 a lui August. Și acești bani Sarmucaș îi ține la dînsul nesocotind că el iea léfa de la trei, adecă de la Armășie până la 1 a lui August și de la Căimăcămie și Bănia Craiovei. Miloșevici declară, că «nu găsesse de trebuință ca să intru în vre-o cercetare a îndestula cu léfa pre jăluitorul Bălăceanu și pre Samurcaș până atunci până ce voiți primi de la Divan cerutele însciințări pentru venituri și lefi cu cari se îndestuleză cinovnicii ce slujesc aici prin marile dregătorii. Așisderea și până nu vor face după ce vor cerceta după acésta cuviincioasa orînduială. Eū mai întâiu de cât tóte acele arēt, după datorie, Divanului, ca să facă cerere de la numitul Samurcaș de banii, ce i-aū împlinit de la zapci, tal. 13.250 a-i trimite și a-i păstra la Visterie, până se va primi de la mine hotărîrea; pentru acésta împlinire aștept de la Divan cât mai grabnică însciințare. Așisderea și pentru acésta: de aū fost de cinevași întărit Sarmucaș Epistat de Armășie și din ce vreme s'aū orînduit spre împlinirea acesteia dregătorii? Bucuresci, Maiu 12, 1810. (Cod. LXV, fila 33.)

NB. 1-ul Divan și Comitet scrie la 17 Maiu 1810 lui Sarmucaș «întăiul dregător al Divanului Craiovean» să trimiță banii 13.250 taleri la Divan, apoi raportéză așa lui Engelhard.

În funcțiunea de Caimacam al Craiovei, la 27 Ianuar, anul 1811, este rînduit Vornicul Manolache Lahovari (1).

Către Generalul Engelhard.

Cu căduta cinste a primit Divanul predlojenia Excelenței Tale de la 12 Maiu, sub No. 365, poruncitoare, ca să împlinescă Divanul talerî 13.250 de la dumné-lui Logofétul Samurcaș, banii Armășiei și să-î ție în păstrare la Armășie până va primi hotărîre de la Excelența Ta și către acesta să însciintăm Excelenței Tale de a fost de cine-va întărit dumné-lui Logofétul Samurcaș la epistăsia Armășiei și de la ce vreme s'a orînduit? drept aceea nu lipsim cu cinste a răspunde Excelenței Tale, că cât pentru banii ce s'aũ ȃis mai sus, îndată a trimis Divanul mumbașir cu scrisóre către dumné lui Logofétul, ca să-î împlinescă, după predlojenia Excelenței Tale, și s'a întors orînduitul mumbașir fără de nici o ispravă, fără numai cu o scrisóre a dumné-lui către Divan, răspunđetóre, că pentru acești bani are a trimite jalbă către Excelența Ta; ci de va fi trimes s'eũ nu, nici o sciintă nu avem, de care și ne rugăm Excelenței Tale, să aibă Divanul cinstit răspuns, în ce chip să urmeze, iar pentru epistăsia Armășiei dumné-lui Logofétul Samurcaș, sciut să fie Excelenței Tale, că după ce s'a lipsit din Armășie dumné-lui căminarul Iordache Filipescu, a poruncit strălucitul Cneaz Bagration, prin graiũ, cnézului Trubescoie de a ȃis pré sfinției sale părintelui Exarh, ca să se orînduiască dumné-lui Logofétul Samurcaș vechil al armășiei, care acea poruncă făcend pré Sfinția sa cunoscută Divanului la 24 Februar, aũ orînduit pré dumné-lui Logofétul Samurcaș, până să se orînduiască altul la această dregătorie și a stăut până la 24 ale lui Martie, adecă o lună, când atunci s'a orînduit epistat Armășiei dumné-lui vornicul Constantin Bălăceanul cu întărirea luminatului Graf, mai marele comandir al armiei.— 1810 Iulie 2. (*Cod. LXVI, fila 15*).

(1) Iată cartea deschisă către cele 5 județe oltene, vestindu-le această Căimăcamie:

«Publicațiile ce s'aũ făcut către Ispravnicii de la cele cincî județe ot peste Olt, pentru orînduirea Căimăcamiei dumné-lui Vornicului Manolache Lahovari la Divanul Craiovei.

«De la Intăiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei. După cinstita predlojenie a Escelenței sale, dumné-lui adevărat sfetnic de taină și cel d'intăiũ șeđetor al Divanului, i cavaler, Vasile Ivanovicî Crasno Miloșevici, hotărîndu-se de către Excelența sa, dumné-lui Biv vel Vornic Manolache Lahovari la 27 ale acestei luni, s'a orînduit întâiũ ocărmuitor la cinstitul Divan al Craiovei după a domniei-sale cunoscută destoinicie, în locul dumné-lui fratele Vel Vistier Costache Samurcaș, care a fost până acum orînduit întâiũ ocărmuitor al Divanului Craiovei, drept aceea nu lipsesce Divanul a o face sciută și cunoscută acesta și dumné-vóstră ca pentru verî ce trebî și poruncî ale Divanului se vor da dumné-vóstră prin dumné-lui să le urmați și să le săvîrșiți întocmai, cu tótă osîrdia și protimia, fără de cel mai puțin cusur.»

Ignatie Mitropolit, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu Ban, Constantin Ghica, an, Sovetnic Loghinoff, Vel Vistier.—1811, Ianuarie 27. (*Cod LXXI, fila 19*.)

În locul lui Lahovari mai apoi fu numit Graful Dudescu (1).

(1) *De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei.*

S'a dat această carte a Divanului dumné-lui biv Vel Logofêt Costache Graf Dudescu, carele fiind sciut și cercat întru vredniciile și iscusințele slujbei cu care s'a arătat în diastima marilor logofeții ai curței Valahiei, s'a orînduit din porunca Strălucirii Sale mai marele comandir al armiei graf. Cutuzov, la Divanul, Craiovei în locul răposatului vornicului Manolache Lahovari ce a fost până ce a murit, acolo orînduit, cu epistasia Divanului Craiovei; drept aceea dar, ca un întâi dregător și căpetenie a Divanului Craiovei, ce se află acum dumné-lui mai sus numitul fratele boeriū, îndată ce va sosi la Craiova, numai decât să îmbrățișeze toate trebile câte privesc și atârna la memurielul și ocârmuirea Divanului de acolo, iar mai vîrtos curgătorele trebî câte se urmază pentru împlinirea celor trebuincioase ale prea puternicelor împărătesci oștirî, ce se află într'acele cinci județe ot peste Olt, după poruncile și povățuirile ce i se vor trimite d-sale de către Divanul de aici, cu care este dator și plirecsusios dumné-lui a corespondarisi necontentit pentru ori-ce madea și trebuințe din acele ce s'a đis mai sus, precum și osebitele madele politicesci și pricinî de judecătî ce vor avea între dînșii locuitorii părții locului, să le caute și să le cerceteze în Divan, după dreptate și după poruncile Divanului de aici, avênd împreună și pe dumné-lor cinstiți boeri divaniți de acolo, ca să le săvîrsescă fără întârđiere, spre a nu se cheltui ipotesiarî și a-și perde vremea și munca cu prelungirea judecăților; așijderea și pentru slujbașii și dregătorii acelor cinci județe, cari îi va vedea și îi va cunoște dumné-lui cu bună dovadă, că nu sunt vrednici și că nu se pörtă cu bună orînduială, sau că sunt porniți spre năpăstuirea săracilor locuitorî, să fie datorii a însciința aci Divanul, spre a se lipsi unii ca acela și a se orîndui alții în locul lor, pre cari îi va alege și-i va arêta dumné-lui că sunt destoinici la acele slujbe séu dregătorii, ca să se păzescă o bună întocmire și orînduială și la acele cinci județe la toate trebile și pricinile, iar mai vîrtos dreptatea fie-căruia și apêrarea săracilor locuitorî de cel mai mic jaf, năpăstuire și nedreptate, căci pentru unele ca acestea însuși dumné-lui are a da sémă. Drept aceea, se poruncesce atât dumné-vóstră cinstiților boeri divaniți ot Craiova, i dumné-vóstră ispravnicilor acelor cinci județe ot peste Olt și tuturor celor-l-alți dregători și slujbași, să cunoșteți pre dumné-lui mai sus numitul boeriū pământén și vrednic de neam, de orînduit de către Divan din porunca strălucitului glavnaia comanda la dregătorîa cea mai mare a Valahiei cei mici, în locul răposatului dvornicului Manolache Lahovari, dându-i fie-care cuviinciosul sevas, ascultare și supunere. — 1811, Decembrie 26.

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei către dumné-lor cinstiții boeri divaniți de la Craiova.

Fiind-că după predlojenia Excelenței sale dumné-lui general maior i cavaler Comnino vice-president Divanului ce a venit la Divan sub No. 1554

Lui Dudescu urmăzează pe scurt timp Vornicul D. Racoviță (1).

După Racoviță este numit cunoscutul fost mare Vistier C. Varlaam.

de la 25 ale acestei luni, din porunca Luminăției sale mai marele comandir al armiei graf Cutuzof s'a orînduit aci la Divanul Craiovei și la acele cinci județe ot peste Olt, întâiu ocârmuitor și căpetenie dumné-lui fratele Vel Logofet Constantin Dudescu în locul răposatului dvornicului Manolachi Lahovari, ce a fost până când a murit ocârmuitor Divanului Craiovei, nu lipsesce dar Divanul a o face sciută și cunoscută dumné-vóstră acesta ca să aveți cu toții ai da cuviinciosul sfat și a l cunósce de mai mare ocârmuitor și căpetenie părței locului, ca unul ce dumné-lui este însărcinat cu tótă ocârmuirea trebilor în partea locului, iar mai virtos că de la dumné-lui se cere și tótă săvîrșirea trebilor și a zaherelelor ostășesci, ce urmăzează acum într'acéstă vreme a le împlini tóte fără de a se face vre un cusur, după povățuirile ce s'aú dat de aici, pentru care și este dator a coresponderisi adesea cu Divanul de aici, ca să i se trimită cuviinciosele porunci; așijderea și pentru dregătorii și alți slujbași ai acelor cinci județe pe cari îi va cunósce dumné-lui cu bună dovadă că sunt nedestoinici și ne următorii la săvîrșirea poruncilor séu cu nisceai va jafuri și năpástuirii locuitorilor, pentru unii ca aceia are voie a însciința Divanului aici și după alegerea dumné-lui să se orînduiască altul într'acea slujbă și dregătorie; cum și la pricinile de judecări ce se urmăzează aici la cinstitul Divan să aveți dimpreună cu dumné-lui a cerceta după dreptate și după poruncile ce le vor da de aici de la Divan, fără de a se face vre-o năpástuire la vre-o parte și spre a lua fieș-care săvîrșirea ei în vreme a nu se zăbovi ipotesiarii perdéndu-și vremea lor cu prelungirea judecăților. — 1811, Decembre 25. (Cod. LXXI, fila 32.)

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei către dumné-lor Ispravnicii din cinci județe ot preste Olt.

Fiind-că după predlojenia Excelenței Sale dumné-lui ghenearal-maior i cavaler Comnino viț-prezident al Divanului, ce a venit la Divan sub No. 1.554, de la 25 ale acesteii luni, din porunca luminăției sale mai marele comandir ale Armiei graf Cutuzov, s'a orînduit aci la Divanul Craiovei și la acele cinci județe ot preste Olt întâiu ocârmuitor și căpetenie pre dumné-lui fratele boeriú vel Logofet Constantin Dudescu în locul răposatului dvornic Manolache Lahovari, ce a fost până când a murit ocârmuitor Divanului Craiovei, nu lipsesce dar Divanul a o face sciută și cunoscută dumné-vóstră acesta, ca să aveți cu toții a-i da cuviinciosul sevas și a-l cunósce de mai mare ocârmuitor și căpetenie părței locului, ca unul ce dumné-lui este însărcinat cu tótă ocârmuirea trebilor câte privesc în partea locului, iar mai virtos că de la dumné-lui se cere și tótă săvîrșirea trebilor și a zaherelelor ostășesci, ce urmăzează acum într'acéstă vreme a le împlini tóte fără de a se face vre-un cusur, după povățuirile ce s'aú dat de aici, pentru care și este dator a coresponderisi adesea cu

(1) Veđi anexa No. XI.

Acesta la 27 Maiu 1812 reclamă primul Divan óre-care independență a Olteniei, óre-care autonomie, prin faptul unor mai mari atribute acordate Băniei. Primul Divan comunică cererea lui Varlaam către Ciciacoff, la 31 Maiu același an 1812 (1).

Anteriormente, Martie 1810, Paharn. Ioan Gănescul este numit în Divanul Craiovei în locul Clucerului D. Brăiloiu (2).

Diverse acte despre Administrațiune.

Se conservă, în anul 1810, orașului *Câmpulungul*, dreptul antic de a-și alege însuși *judetul său*. In 9 Maiu 1810 Primul Divan întăresce alegerea făcută de orașeni în persóna Postelnicului Gheorghiu.

Județul ține sigiliul orașului, dar Comitetul ordonă acum, că asemenea sigiliu să nu pótă fi aplicat pe acte decât cu scirea *pîrgarilor*, ba și a unui consiliu compus din câte un fruntaș de la fie-ce mahala a orașului și cu asistența și a *epistatului*, care, pe lângă *republica* de Câmpulung, represintă guvernul central și are controlul suprem al actelor *judetului* și ale *pîrgarilor* (3). La 1812 Martie, *epistat* este rînduit un Grigorie sin Clucerul Apostol (4).

La 6 Maiu 1810 Senatorele Milosevicî (5) cere Divanului «cât mai în grabă să trâmîță catastih de tóte dregătoriile ce sunt în Cnezia Valachiei, prin care sunt orînduiți boerii țerii, cu arătare: de ce obiceiuri și privilegiuri și ce havaeturi are fie-care dregătorie? 1810 Maiu în 6. (6)

(S'aũ trâmîs catastihul la 11 Maiu 1810).

*

Divanul de aici, ca să se trimiță cuviinciósele porunci; așijderea și pentru dregătorii și alți slujbași ai celor cinci județe pe cari îi va cunósce dumné-lui cu bună dovadă că sunt nedestoinici și ne următori și de la săvîrșirea poruncilor séu cu niscai-va jafuri și năpástuirii locuitorilor, pentru unii ca aceia are voie a însciința Divanul aici și după alegerea dumné-lui să se orînduiască pre altul într'acea slujbă și dregătorie, ca să se pázescă o bună întocmire și orînduială și la acele cinci județe ot preste Olt la tóte trebile, ci dar așa să urmați negreșit. (*Cod. LXXI, fila 33*).

(S'aũ mai făcut și alte cinci copii asemenea). — 1811, Decembre 25.

(1) Veđi anexa XII.

(2) Cod LVII, fila 66. Veđi și numirea de al 3-lea Logofet a lui Ion Pieptea, din 19 Decembre 1811 alipită la anexe.

(3) Veđi anexa XIII.

(4) Veđi anexa XIV.

(5) Enghelhard vestesce la 22 Apr. 1810 venirea Senatorului Miloșevicî și ordonă să fie boerii in regulă la Divan și pe la Departamenturi. (Cod LXII, fila 40.)

(6) Cod. LXIII, fila 76 verso.

Hoții. Una din cele mai grele preocupări a guvernului țerilor române dintre 1808—1812, fu mereu cea veche: stîrpirea hoților, a bandelor de hoți, cari cutreerau țera, jăfuind nu numai drumetii, dar atacând chiar satele și orășelele.

După obicei, cum s'a disprimăverat, s'a ivit numeroase cete de hoți și în 1811. Steter, din ordinea mai marelui comandir Cutușof, a ordonat în 27 Aprilie 1811, Comitetului, când se va ivi unde-va hoți, să se dea ostași pentru a se prinde acei hoți (1).

Ordinea acésta motivéază o carte deschisă către Isprăvnicii, din 15 Maiu 1811, prin care Divanul dá noue «*insirucții*» (vorba este pentru prima oră întrebuintată în limba română) și, după găsirea cu cale din 14 Maiu, a lui Cutuzov, se promite de fie-care hoț prins câte 60 taleri «și ori-ce lucruri se vor găsi asupra hoțului, lucruri chiar ale lui, . . . să fie ale celui care va prinde pre hoț . . .» (2) Dăm sub anexele A acte din 1807—1812, relative la prinderea hoților. E de observat, că în 1812 Armășia căpeta un număr de slujitori armați cu cari este și ea însărcinată a prinde hoți, sub cuvînt că Armășia — prin Departamentul de Criminalion mai bine decât polcovnicii și căpitanii de putere, — are informațiuni despre hoții din țeară, la ocasiunea judecării hoților prinși și deținuți la pușcărie.

Urméază în anexe o serie de pitace relative la acésta gravă cestiune, a hoților. Anexele încep cu ultimele luni, dinainte de definitiva abandonare a Bucurescilor de către C. Ipsilant.

Pandurii reorganizați de C. Ipsilant se aședau prin județe pe lângă căpităniile vechi, ba și unele noue, ca la Secueni în 1809 și la Cornățel în 20 Aug. 1809, spre urmărirea de hoți. Acestor pandurii li se dau lefi și *emnicie*, adecă tainuri pe fie-ce di, de pandur câte 10 parale și câte 20 de căpetenie a lor. Li se recunósce pandurilor dreptul de proprietate pe lucrurile aflate la hoți, afară de cele pentru cari se vor aréta pagubași, acésta spre a-i trage inima a năvăli la prinderea hoților.

În 2 Februarie 1809 Divanul ordonă Visteriei, după cererea Spătăriei, să se adaogă 14 neferi la 2 bulucbășii ale Spătăriei, spre înlesnirea curgătoarelor trebii, ce sunt destinați pentru prinderea hoților.

Dificultatea de a urmări hoții cari mereu se iviau în județe, provenia însă și din cauza că *pandurii*, slujitorii spătăresci, nu puteau să fie tramiși în ajutorul poterașilor urmăritorii hoților, fiind-că marele Spătar, în 1810, întrebuintă pre acești slujitori ai Spătăriei, la căratul fînului de rechisițiune pentru óstea ruséscă (3).

(1) Cod. LXIII fila 45.

(2) Veđi actul în anexele de sub litera A.

(3) Veđi actul de la anexa XV.

Une-orî se întîmpla și mai rău decât neputința pandurilor de a eși în-poteră: înșiși *polcovnicii* de județe comiteau prădăciuni și jăfuirî, cum pôte proba actul următor :

«Porunca ce s'a făcut la însciințarea dumné-lor adm. Ispravnicilor ot jud. Dâmbovița, pentru jaful ce a făcut polcovnicul Gheorghe Belivacă, i cu polcovnicul din județul Prahovei, la Șerban Scurtu i fiu său Bucur, că le-au luat taleri 647 și alte borfe în bănuială de hoție. — 1812 Maiu 20.

De la întâiul Divan și Comitet.

«Volnicesce Divanul pe . . . . . căruia poruncesce ca luând de aici pe amêndoî acești polcovnicî să-î ducă la fața locului, unde prin scirea dumné-lor Ispravnicilor județului să facă cercetare de tôte jafurile ce ni se arată printr'acéstă analora că au făcut locuitorilor și fără de a face vre-o împlinire acolo cu cercetarea din fața locului, să iea atât polcovnicii cât și pre păgubași să-î aducă la Divan. *Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Constantin Samurcaș, Vel Logofăt.*» — 1812 Maiu 26.

Măsurile luate pentru urmărirea și prinderea hoților aduc pre unii din ei la decisiunea de a se *preda* înșiși, cu condițiune de a fi iertați. Această iertăciune a celor cari practicară meseria hoției era în obiceiurile pămîntului. In Maiu 1811 asemenea iertare se acordă de Divan la o bandă întrégă (1).

Vlăsia cea vestită continuă a fi locul predilect de reședință al cetelor de hoși. Întâiul Divan se preocupă de afacere, în Iunie anul 1811, și întăresce din nou «*polcovnicia de Vlăsie*» aședându-o, la cererea mănăstirei Căldărușani, cu un număr de 40 de ómeni de slujbă, sub comanda alesului de mănăstire polcovnicul Stoian (2).

O instituțiune administrativă care sub Muscali nu-și perde mult din importanța ei, este Vornicia obștirilor. Dăm la cap. edilității actele ce am aflat cu referință la acéstă epitropie orî Vornicie a obștirilor. Din aceste acte se pôte vedé cum staū *iraturile* acestei instituțiuni și ce atribute au perdut și cari i s'au lăsat sub guvernul Muscalilor (3).

(1) Veđi în anexele sub litera A.

(2) Veđi în anexele sub litera A.

(3) Veđi și actele din anexele B la finea capitolului.

*Anexa la cap. XX.**Anexa I.*

La 7 Ianuarie 1810, Divanul răspunde nu știu cui, că nu e nume, cari reclamase că s'a vădut iscălit în nisce adrese ale Divanului către «Prea slăvitul Feld mareșal și către Excelența sa Gheneral Isaiev pentru multe pricină și că de aceste note n'are nici o scire să le fi iscălit. Divanul îi scrie că nici el nu scie de acea adresei și că mai întâi să-i spună pre cine bănuiesce de asemenea fapte? (1).

*Anexa II.**Căpitanii de mijloc, dincóce de Olt.*

S'aú dat acéstă carte a Divanului . . . . . pe carele după alegerea domniei-sale fratelui vel Spătar l'a făcut Divanul căpitan la căpitană . . . . . sud . . . . . decí să aibă a face acéstă căpetenie și pe toți slujitorii zapt, a sėvırși trebile acestei căpitanii, să fie datorii a străjui tot poporul acestei căpitanii, de ómeni rėi, de hoți, de tálhari și de borfași și orí-când se va simți că s'aú ivit unde-vași acest fel de făcători de rele, îndată să sară ca să-i prinđă cu orí-ce mijloc va puté și să i arate la Ispravnicii județului, a le face examen și după orínduială să-i trămită la dumné-lui vel Spăt. ca să-i dea în cercetarea și judecata Departamentului de *Criminalion*. Numitul căpitan să fie cu priveghere pentru toți cei ce trec prin poporul acestei căpitanii, mergénd și viind, a-i sci cine sunt, de unde vin și unde merg? îngrijind să le fie călétoria îngrijită și nebántuită de hoți și pe care este orínduiala a trece cu răvaș de drum de la dumné-lui vel Spăt., să-i cerceteze și cari nu vor avé răvașele de drum, să-i opréscă și să-i triméță la dumné-lui vel Spătar cu însciințare și atât căpitanul cât și slujitorii lui să se feréscă a nu face locuitorilor jafuri, máncătorii și práđi, seaú să le cérá conace, seaú cai de călărie, că pentru aceea căpitanul își are havaetul sėú, iar slujitorii sunt scutiți; nici să propue pre cinevași cu pricină de hoție seaú gazdă de hoți, fără de a fi, pentru vre-o pizmă seaú interes, ci să se pórté printre locuitorii cu bună orínduială, fără de a-i bate, seaú a-i injura, căci apoi greú se va pedepsi. De-apururea să însciințeze la dumné-lui vel Spăt. de orí-ce s'ar întímpla și s'ar simți în partea locului, aflându-se următori și sávırșitorii la poruncile ce i se va da, orí de la Divan, seaú de la dumné-lui vel Spăt. și pre toți slujitorii să-i aibă nelipsiți din slujbă, cu caii, cu arme și cu portul lor, iar să nu-i mituiască și să-i facă locuri, căci dovedindu-se, se va lipsi de căpitanie. Și pentru slujba lui să aibă a-și lua obicinuitul adet de la slujitorii, adică câte 22 de parale poclonul ce se numesce al baltagului și câte 3 đile clacă pe an, iar mai mult să nu îndrăsnéscă a lua. Poruncesce Divanul și voué tuturor slujitorilor acestei căpitanii să-l cunoșcéți de căpitan al vostru și să-i dați supunere și ascultare ca să sėvırșéscă

(1) Cod. LVII, fila 45 verso.

poruncile și trebile acestei căpitanii, căci carele se va arăta cu nesupunere se va pedepsi spre pilda și celor-l-alți.—1810 Ianuarie 28.

În această cuprindere sunt cărțile de numire a căpitanilor de mijloc de peste Olt (*Cod. LVII, fila 49*). Asemenea aproape identice sunt cărțile de numire a căpitanilor de margine de dincóce (*Cod. LVII, fila 49 verso*) și dincolo de Olt (*Cod. LVII, fila 50*). Într'acestea e vorba de schelea căpitaniei și se dispune «să nu trecă nimenea peste graniță, de nu va avea porunca Divanului, seú răvașul d-sale Vel Spătar, după obiceiurile vechi. Pe cei ce vor veni de decindea Dunărei, cercetându-i de unde vin și unde merg, să le dea teșcherele, după obicei, de trecătore și pe totă săptămâna să însiinteze pe vel Spătar de câți au trecut prin schelea căpitaniei sale.»

Căpitanii de poteră dincolo de Olt.

După alogerea Spătarului se orînduiră de Divan căpitanii de putere la anume locuri. Aceștia aveau sub dînșii slujitori. Căpitanii erau nelipsiți de lângă ispravnicii județului. Cele-l-alte dispozițiuni sunt ca și în cărțile de sus. (*Cod. LVII, fila 50 verso*).

Anexa III.

Publicații la toate județele și la Caimacam pentru scóterea a 2 Ispravnicii, de la Focșani i Buzău, ca să se înfrîneze hoții.

De la întâiul Divan și Comitet al Princ. Valahiei către dumné-lor Ispravnicii ot sud. — Dumné-lui biv Vel Logofet Scarlat Grădiștenu ce a fost orînduit Ispravnic la sud Râmnic, scos din Ispravnicie peste o lună după ce s'a orînduit. Asemenea s'a scos și un Ispravnic din acei orînduiți la sud Buzău. Vina celui d'întâiu a fost, că nu a îngrijit să profacșcă la vreme lemne și alte trebuincioase pentru spitalul ostășesc ot Brăila; iar acelu-l-alt pentru că s'au găsit purtându-se împotriva buneii orîndueii. Acesta se face dumné-vóstră sciută, ca să fie de pildă și să luați măsurile. Divanul vă poruncese strașnic, întâiu să vă deschideți ochii a fi cu mare luare aminte și să vă puneți silința fără de preget a săvîrși poruncile ce vi se trimet pentru împlinirea trebuințelor ostășesci. Spitalurile sunt lucru vrednic de mare luare aminte; de veți avea în județul dumné-vóstră, să grijiiți a nu se face cusur la cele cerute și poruncite. Al doilea să vă luați sémă bine pentru dumné-vóstră înși-vé și mai ales pentru zapcii și ómenii dumné-vóstră, să nu se facă nimenuie întru nimic vre-o năpăstuire și hrăpire seú vre-o nedreplate locuitorilor, că pentru cea mai mică jalbă, ce va veni din județul dumné-vóstră, veți fi dumné-vóstră respunđători și învinováțiți nu numai a fi lipsiți din Ispravnicie, ci și dați sub pedépsă ostășescă după pravilă și însemnați cu nume rău. Înțelegeți această poruncă și urmați după datoric-vé. — 1810, Ghenare 10 (1).

(1) Cod. LVI, fila 100.

*Anexa IV.**Carte de Ispravnic d'întâiū.*

De la Întâiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei.—Cinstit dumné-ta Paharnic Alexandru Comănénu, fiind-că la județ Saac te-ai orînduit dumné-ta Ispravnic, însărcinat cu tótă tréba, ca un *prakticos* și *idimon* să îmbrățișezi tóte trebile și poruncile cele următóre, ca să le săvîrșesci la vreme și la sorocul lor, fără de cusur, spre a nu se întîmpla vre-o lipsă la trebuințele oștirilor împărătesci, ferindu-te și priveghiând, a nu se face în județ cel mai puțin jaf și nedreptate locuitorilor, căci pentru veré-ce, dumné-ta ai să dai răspuns și a fi judecat.—1810 Februar 28. (*Cod. LXXI fila 21*).

Cărți de Ispravnicie în lét 1811.

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului țării Románesci.—S'a dat acéstă carte a Divanului. . . . . ce s'a orînduit Ispravnic la sud. . . . . în locul . . . . . decî mergénd la numitul județ să aibă a se uni cu tovaréșul său, și să apuce amîndoi trebile județului cu silință că se caute împreună poruncile ce sa'au trimes de la Divan să se siléscă cu tótă sírguința pentru întregimea județului i adunarea și strîngerea locuitorilor celor risipiți la locașurile și odihna lor, să păzescă dreptatea locuitorilor întru tóte, spre a petrece cu toți, bine chivernisiți, mulțumiți și feriți de orî ce nedreptăți și jafuri, urmând poruncilor Divanului, ci și pe zapei să nu-î îngăduiască a face vre-o supérare sa'ă vre-un jaf cât de puțin locuitorilor, căci și pentru aceea însuși va avea a da sémă, și așa slujind cu dreptate întru tóte și cu credință și fiindu-î slujba cunoscută în faptă, va avea milă și cinste de la Divan; iar împotrivă făcénd vre o urmare, va cădea în urgia și pedépsa Divanului și nu se va mai învrednici altă-dată a mai intra la slujbă. Poruncesce Divanul și mazililor, breslașilor, căpitanilor și slujitorilor, cum și voué tuturor locuitorilor de obște să fiți cu cădută supunere și ascultare la numiții boeri Ispravnicî orînduiți de la Divan, ca să pótă săvîrși trebile după poruncile Divanului. (*Cod. LXVI fila 21*).

Carte de al doilea Ispravnic.

. . . . . Fiind-că împreună ședător cu dumné-luī . . . . . ce s'a orînduit Ispravnic la județul . . . . ., te-ai orînduit dumné-ta, să te scolī, să mergi la județ, îmbrățișând trebile județului, cu tótă sírguința, ca să-ți fie slujba cunoscută și ca să fii pururea împărțășit, ferindu-te de orî-ce lucru în potrivă ca să nu te învinovătesci. Iar tótă tréba este însărcinată asupra dumné-luī. . . . ., care este a fi și răspundător la tóte cele întîmplătóre.—1810 Februarie 29.

(Original în Biblioteca Urechia, Galați).

*Anexa V.**Ispravnicii ce s'au orînduit pe la județe. 1811 Februaire 3.*

Slam-Rîmmic: Paharnic Manolache Niculescu, Costache Nicolescu.
Buzău: Serdarul Grigorie Daute, Dumitrache Hrisoscoleu
Saac: Paharnicul Scarlat Mihnescu, Paharnicul Constantin Grădișteanu.
Prahova: Clucerul Scarlat Ruset, Paharnicul Ștefan Catargiu.
Ialomița: Serdarul Constantin Crețulescu, Comisul Mateiu Cantacuzino
Ilfov: Iancu Filipescu, Vătatul Iordache Anagnosti.
Dîmbovița: Stolnicul Dumitrache Ștefăniu, Slugerul Filip.
Vlașca: Stolnicul Gheorghe Paladă, Serdarul Răducan Caramanlău.
Teleorman: Stolnicul Iordache Paraschiv, Serdarul Iancu Călinescu.
Muscel: Serdarul Manolache Cordalescu, Gheorghe Drăgănescu.
Argeș: Stolnicul Constantin Golescu, Costache Filipescu.
Olt: Serdarul Constantin Vulturescu, Medelnicerul Gherghe Măriuțenu.
Romanați: Stolnicul Nicolae Diamandi, Slugerul Grigorie Brăiloiu.
Vâlcea: Tasache Comăneanu, Iancu Lahovari.
Dolj: Paharnicul Ion Gănescu, Slugerul Nicolae Brăiloiu.
Gorj: Medelnicerul Ștefan Bibescu, Slugerul Constantin Vlădoianu.
Mehedinți: Clucerul Constantin Haralambie, Pitarul Gheorghe Argintoianu.
Brăila: Serdarul Scarlat Cerchez, Slugerul Iancu Fotino.

Ispravnicii ce s'au rînduit la Maiu 1.

Medelnicerul Măriuțenu în locul Comisului Matei Canta la Saac.
 Paharnicul Nicolae Golescu în locul Paharnicului Ștefan Catargiu la Prahova.
 Căminarul Iordache Rasti în locul Serdarului Coridalefu la Muscel.
 Paharnicul Ion Lipănescu în locul Medelnicerului George Măriuțenu la Olt.
 Serdarul Nicolae Topliceanu, Medelnicerul Iordache Tufeanu, 1811, August 23 la Olt.
 Paharnicul Const. Grădișteanu în locul Slugerului Const. Golescu la Argeș, 1811, Martie 24.
 Dumné-lui biv Vel Armașul Mateiu Cozonea la sud. Brăila în locul Serdarului Scarlat Cerchez, 1811, Septembrie 21.
 Dumné-lui biv Vel Medelnicerul Constantin Brezoianu la sud. Buzău în locul lui Dumitrache Hrisoscoleu, 1811, Septembrie 21.

Romanați: Clucerul Haralamb Constantin, Nicolae sin Medelnicerul Hiotu.
 (Cod. LXXV, fila 47 verso.)

Ispravnicii ce s'au rînduit la . . . . . Iul 1812.

Brăila: biv 3-lea Logofet Gheorghe Lehliu urmașul lui Mateiu Mavru.
 1812, Iunie 1. (Cod. LXXI, fila 72.)

Isprăvnicile ce s'aũ făcut pe lét 1812.

Vlașca: Dumné-luĩ biv Vel Paharnic Ión Știrbei în locul Stolniculuĩ Gheoghe Palada. Februlare 9.

Ialomița: Pitar Alexandru Văcărescu în locul Sărdaruluĩ Nicolae Toplicénu. Aprilie 19.

Muscel: biv 2-lea Postelnic Constantin Crețulescu în locul căminaruluĩ Iordache Rasti. Maiũ 3.

Gorj: biv Vel Paharnic Stan Jianu, biv Vel Medelnicerul Ianache Sămboténu, Maiũ 3.

Prahova: biv Vel Șătraru Constantin Băjăscu în locul căminaruluĩ Nicolae Văcărescu. — 1812, August 11.

Ispravnicũ ce s'aũ făcut de Cnézul Costache Ghica, prezident al Divanuluĩ. 1812, Iunie 1.

Slam-Râmnic: Paharnicul Alecu Crețulescu, Paharnicul Hristodor Niculescu.

Buzău: Stolnicul Ștefan Catargiu, Slugerul Nicolae Bălăcénu.

Sau: Iancu Filipescu, Stolnicul Dinu.

Prahova: Căminarul Nicolae Văcărescu, Paharnicul Iordache Boiaroglu.

Ialomița: Sărdarul Scarlat Cerechez, Vătaful Dionisache.

Ilfov: Clucerul Nicolae Glogovénu, Căminarul Grigorie Ralea.

Dâmbovița: Paharnicul Scarlat Mihălescu, Serdarul Iancu Cocorescu.

Muscel: Stolnicul Dinu Goleșcu, Medelnicerul Alecu Vilara.

Vlașca: Stolnicul Gheorghe Palada, Pitarul Iancu Perticar.

Argeș: Paharnicul Pană Costescu, Tasache Comănénu.

Teleorman: Clucerul Scarlat Roset, Stolnicul Iordache Paraschivescu.

Olt: Căminarul Iordache Rasti, Sărdarul Spirea.

Brăila: Slugerul Ión Fotino, Hristache Chirculescu.

Doj: Paharnicul Ión Știrbeiũ, al 2-lea Postelnic Costache Crețescu.

Gorj: Serdarul Costache Ștefănescu, Pitarul Simion Peșticaru.

Vâlcea: Căminarul Dincă Socoténu, Dumitrache Hrisoscoleu.

Mehedinți: Serdarul Aleco Bengescu, Clucerul Constantin Oteteleșanu.

*Anera VI.**Carte de vătășie de plaiũ.*

S'a dat acéști carte a Divanuluĩ . . . . . care l'aũ orĩnduit Divanul vâtaf la plaiũ. . . . . sud. . . . .; decĩ să fie cu privighere, diua și nóptea, ca să păzescă plaiul și poticele plaiuluĩ cu plăeși i poterași de hoși, de tâlharĩ și de tóte cele ce sunt oprite a eși afară din țeră, și orĩcând se va întĩmpla hoși prin plaiũ, să sară cu plăiași i poterași să-ĩ prindă, și cu bună pază să-ĩ aducă la dumné-lor Ispravnicũ județuluĩ, ca și dumné-lor să-ĩ trimită cu examen la departamentul de criminalion, după

poruncile ce sunt date, însciințăm și Divanului când îi va trimite să păzescă și satele plăeșesci să nu fugă, seașă să trecă peste plaiu, și așa nici lucruri, nici om, marfă fără de răvaș să nu slobodă. Când se va întâmpla plăiași din vătășia lui să aibă pricină și gâlceviri mai mult să-i judece vătăful, fără de a lua de la acei plăiași cât de puțină glóbă, fără de nume să-i certe cu bătaie, după măsura vinei lor, făr' de a se întinde încă că acesta a pedepsi pe ómenii cu bătăi strașnice cari ei nu sunt slobodii a face acesta, și mai mult decât 20 sau 30 bețe să nu fie volnic vătăful a bate, iar pricină de vină mai mari, căroră li se cade pedepsă mai mare, așă a le cerceta Ispravnicii, cari așă voe a judeca și pe vătăfi. Cheltueli pentru vênatură, șoimi și verici ce alta să nu fie volnic vătăful de sineși a face făr' de poruncă în scris, ci la vremea aceea vătăful făcând fôie de cheltuiala să se cerceteze de Ispravnicii și pe cât va fi dréptă fără de încercătură se va plăti acea cheltuială, cu porunca Divanului făcându-se cislă pe sate; vătăful de plaiu să nu lase locurile de pază și să âmble după strînsul banilor dăjdiei, ci strînsul banilor să-l facă cu plăeși, iar el să stea la locurile de pază. Vătăful să aibă a lua de la toți casnicii ce-locuesc în plaiu clacă, câte o ȓi pe an, precum și de la turmele de oi câte un miel mic și câte un caș de stână, să fie și de tóte podveșile și angariile apêrat, să dea și orînduitul, plocon la dumné-lui vel dvornicul. Pentru vitele de boi i vaci, bivoli, capre, oi și rîmători, de la Divan de se va da voie a trece înăuntru, așa vor fi slobode a trece, iar pentru cai și zaherele să scie vătășii, că sunt cu totul oprite a trece înăuntru și-ți poruncesce Divanul, orînduitule vătăf, mergînd la numitul plaiu, să cauți să păzesci tóte aceste arêtate porunci, ferindu-te însă de jafuri și mîncătorii și încercături mai mult la cislele satelor, ide cazne și bătăi fără vină; de la nimeni să nu te cutezi a lua mai mult peste cele mai sus orînduite, cu nume de venit al têu, pentru că se va face cercetare în plaiu și de te vei găsi cu vre-o luare mai mult, te vei pedepsi strașnic; poruncesce Divanul și vouă tuturor locuitorilord intr'aceste plase, să cunósceți pre numitul de vătăf și să-i dați ascultare, cu supunere la trebile plaiului, căci cine se va arêta cu nesupunere, se va pedepsi și osebit de acesta să fii, vătășe, cu luare aminte a se păzi hotarele țerii despre vecinătate, iar de-i vedeă că s'au călcat, numai decât să însciințezi. Ianuar 17. (Cod. LXXI, 19 verso.)

Avacturile dumnélor veliților dvornici

tal.

230	Plaiul Muntelui-de-Sus sud.	Mehedinți.
230	Vâlcanul	{ Gorj
270	Covaci	
370	Hurezul	{ Vâlcea
380	Cozia	
180	Arifa	{ Argeș
250	Loviștea	
220	Nucșoră	{ Muscel
220	Dâmbovița	

200	Ialomița	}	Dâmbovița
180	Dâmbovița		
2730	La vornicia de jos.		
150	Râmnicul, sud. Slam Râmnic		
250	Slănic	}	Buzău
250	Pârșcov		
370	Plaiul despre Buzău	}	Saac
380	Teleajenul		
350	Prahova sud. Prahova.		
<hr/>			
1750			

Condicariile țării de jos, pe lăt 1811 Februarie 1.

Slam Râmnic.
Buzău: Nicolae Logofăt Fintescu.
Ialomița: Luca Poenaru.
Saac: Ioniță Șoimescu.
Prahova: Iordache Bucovénu.
Dâmbovița: Chivu Postelnicul.
Vlașca: Nicolae Manolescu.
Teleorman: Sandul III Logofăt.
Muscel: Enache Logofăt.
Olt: Fircă Logofăt.

Vătașii plaiurilor țerei de jos. 1811, Iunie 1.

Prahova: Clucerul Panait.
Teléjen: Postelnicul Ioniță.
Plaiul despre Buzău: Gheorghe Bilciurescu.
Pâr . . . : Dimitrache Injugăurs.
Slănic: Petrache Postelnicu.
Râmnic: Nu s'aă orînduit altul
Prahova, Cămpina: Mihalache, 1812, Iunie 1.

1812 Februarie 18, Vătașii plaiurilor țerei de jos.

Cărc-serdar Teodor Picalov, la plaiul Cămpineii sud. Prahova.
 Postelnicul Ioniță Măican, plaiul Teléjen; Mărzea vătaf, plaiul despre Buzău, ambii în sud. Saac.
 Dimitrache Sărățenu Pârșcov; Postelnicul Petrache plaiul Slănicului améndoii în sud Buzău.
 . . . . . plasa Râmnicului sud. Slam Râmnic.
 Dumné-vóstră vătașilor aii plaiurilor, urmații cu orînduiala câte aveți a le căuta și locuitorii să aibă mulțămită după poruncă și după contractul ce 'l aveți la mânilé vóstre avénd prigonire.

Condiciarii ce s'aũ făcut acum, lët 1811 ai țerei de sus.

La sud. Vâlcea: Ión Postelnicelu, 1811 Februar 1.

La sud. Gorj: Dincă Ralea, omul dumné-lui Medelnicerului Ștefan Bibescu, Ispravnic, dá și chezășie dumné-lui pentru dînsul.

La sud. Dolj: Tudor Podbănicénu, de la Februar 1.

La Romanași: Stoica Borozescu.

Condiciarii ce s'aũ făcut acum. 1812, Februar 20.

Vâlcea: Tot Preda Seulescu.

Romanași: Dincă Logofët zet Stoica Borozescu.

Ilfov: Tot Costache sin Clucerul Enache.

Gorj: Constantin Hurezénul.

*Anexa VII.**Cãtre slăvitul Divan, de la Logofetia mare*

Insciințez slăvitului Divan că dumné-lui biv Vel Clucerul Nicolae Glogoveanu după ce s'a orînduit Ispravnic la sud Vâlcea a făcut arëtare Logofetiei, cum că condicarul aceluï județ Postelnicul Ioan aflându-se în vârsta bêtrânețelor, nepracticos, pe carele sciindu-l că cu discolie la nepuțința lui caută tréba *calemului* acestuia, a cerut spre înlesnirea trebilor ispravnicatului, să orînduiască condicar în locul acestuia logofetelul Preda Seulescu arëtându l că este vrednic, ideiat și practic os la tréba acésta cu carele să pótă și dumné-lui a înlesni fieș-care madea, dupe poruncile slăvitului Divan precum pricinile judecãților și ale altor jãluitoři, ci fiind-cã pe lângã acésta, din cercetãrile ce aũ făcut și logofetia, se vëdu că numitul condicar n'a urmat datoriei slujbei după cum prin ponturi este poruncit a trimite pe tótã luna condicéi la Divan de câte priciné s'aũ căutat la acel județ, din care s'aũ înțeles a lui nevrednicie, și cuviinciosã fiind cererea dumné-lui Clucerului, ca una ce privesce atât la discolie, cât și la *afcolie* asupra dumné-lui, de aceea arët slăvitului Divan, ca să fie orînduit Logofët Preda în locul Postelnicului Ioan și în ceasul ce va ajunge acolo să ia ponturile de la condicar, rëspunđendu-ï analogon al avãetului ce a dat, și apucându-l să-ï paradoséscã tóte condicile județului, după care de câte cercetãri de judecãți se va fi făcut de când se aflã condicar să-l îndatoreze a scóte condicã și să o trimiță la Divan, și apoi să urmeze orînduitul a căuta tréba condicãriei fãr' de cusur. 1811, Iulie 15.

Constantin Dudescu Vel Logofët de la întâiul Divan.

De vreme ce dumné-lui cinstitul Vel Logofët dá pliroforie Divanului pentru condicarul ce a fost până acuma la sud Vâlcea, că după ce este nedestoinic la acésta slujbã, apoi nicéi datoria sa pentru trimiterea condicilor aici pe tótã luna nu și-a urmat, după orînduialã, primitã este Divanului

cererea dumné-lui Clucerului Glogoveanu Ispravnic Vâlcei și iată, după alegerea lui Vel Logofét orînduesce Divanul condicar la numitul județ al Vâlcei pe Preda Săulescu, carele îndată ce va sosi acolo la județ, să facă urmările ce într'acéstă anafora se arată, și să osârduiască apoi a căuta și săvîrși trebile condicării, în vreme, după orînduială, făr' de cusur, și făr' de a se mai amesteca numitul Ioan Postelnicel, cătuși de puțin, pe la isprăvnicat, în tréba condicării.

Al Ungrovlahiei Ignatie.--1811 Iulie 17.

Loghinov Polcovnic, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

Anexa VIII.

Către slăvitul Comitet.

Din pricinile care isvorésc neunire și neînvoire între Ispravnicii județului este una și zărăfia județului, fiind-că amîndoi Ispravnicii unui județ *pretendarisesc* și unul și altul a avea pre sameșul județului cu tótă cancelaria zarafletului la dînsul pentru ale sale în parte *pretenții*, unul cu cuvînt că este mai vechiú Ispravnic, altul că este mai mare la rang de cât altul și altele multe asemenea și cu acéstă deșartă *pretenție* nu numai că se pricinuesce vrajbă și dihonie între Ispravnicii, dar încă împedicare și zăticinire poruncilor și trebilor județului; deci pentru ca să lipséscă acéstă prigonire și pentru mai bună căutare a tuturor trebilor județului, am socotit, că zărăfia județului să nu fie nici la unul nici la altul, ci la un loc deosebit, care să fie între amîndoi Ispravnicii și acolo să se așede zărăfia județului cu tótă cancelaria Sameșului și acolo să caute trebile județului; să se orînduiască de la Isprăvnicat și ómenii pentru zărăfie, după cum sunt și acum rîndași orînduiți de păzesc la zărăfie. Acésta dar socotesc că se va găsi cu cale și de către cinstitul Divan și va bine-voi a orîndui de a se face și poruncile Divanului pe la tóte județele, spre a pune în urmare.—1811 Iunie 18. — (*Cod. LXX, fila 105.*)

Vel Vistier.

De la întâiul Divan.

Chibzuind și Divanul acéstă arătare a dumné-lui fratelui Vel Vistier și găsindu-o cu cale și de trebuință a se pune și în lucrare aședarea zărăfiilor județelor după a dumné-lui chibzuire, întăresce Divanul anaforaua acésta și hotărásce, ca întocmai să se urmeze, după care să se facă și porunci din partea Divanului către Ispravnicii tuturor județelor asemenea coprinďátóre precum în dos se arată.—1811, Iunie 19. (*Cod. LXX, fila 105.*)

Polcovnicul Loghinof, Radu Goleseu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

Anexa IX.

Porunca ce s'a dat la anafora dumné-lui Vel Spătarului pentru polcovnicul din sud. Saac, ce s'aú orînduit de dumné-lui Paharnicul Scarlat

Mihăilescu în locul Polcovnicului ce a fost orînduit. — 1811, Iulie 9.
(Cod. LXX, fila 127 verso.)

De la întâiul Divan.

Dumné-ta biv Vel Paharnice Scarlat Mihăilescu, Ispravnice de la sud. Saac, veî vedea arătarea ce face Divanului printr'acéstă anafora dumné-lui epistatul Spătăriei, că ai orînduit Polcovnic în judeţ fără de scirea dumné-sale, care acéstă de va fi adevărată, se socotesce o urmare a dumi-tale cu totul împotrivă la orînduelele şi poruncile stăpânirei, în vreme ce Ispravnicii nu se învolnicesce a orîndui Polcovnicii prin judeţe fără de scirea Spătăriei; şi de aceea poruncesce dumi-tale Divanul, ca îndată să 'l ridici şi să 'l depărtezi din trebă pre cel ce 'l ai orînduit dumné-ta Polcovnic, ca să rămâie iarăşi acela ce este orînduit de către dumné-lui epistatul spătăriei. — 1811, Iulie 11.

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu, Vel Logofăt.

Anera X.

De la întâiul Divan şi Comitet al Principatului Valahiei.

Către dumné-lor boerii Divanului din Craiova, fiind-că după alegerea ce a făcut Divanul şi după hotărîrea şi porunca prea înălţatului principe Bagration mai marele comandir, s'a orînduit la Divanul Craiovei şi la acele 5 judeţe ot peste Olt, întâiū ocârmuitor şi căpetenie dumné-lui cinstit fratele biv Vel Logofăt Costache Samurcaş, în locul dumné-lui Vornic Barbu Văcărescu, ce a fost până acum epistat băniei. Nu lipsesce dar Divanul a o face sciută şi cunoscută d-vóstră acéstă, ca să aveţi cu toţi a-i da cuviinciosul sevas, şi a-l cunósce de mai mare ocârmuitor şi căpetenie părţii locului ca unul ce dumné-lui este însărcinat cu tótă ocârmuirea trebilor câte privesc în partea locului, iar mai vîrtos că de la dumné-lui se cere şi tótă săvîrşirea trebilor şi afacerilor ostăşesci, ce urméză acum într'aceste vremi a le împlini tóte fără de a se face vre-un cusur... pentru care şi este dator a *corespondarisi* adesea cu Divanul de acolo, ca să i se trimiţă cuviincioşcele porunci. Aşijderea şi pentru dregători şi alţi slujbaşi ai acelor 5 judeţe, cari îi va cunósce dumné-lui cu bună dovadă că sunt nedestoinici şi neurmători la săvîrşirea poruncilor seaū făcend niscaî-va jafuri şi năpăstuirii locuitorilor, pentru unii ca aceia are voie a însciinţa Divanului aci şi după alegerea dumné-lui să se orînduiască într'acea slujbă şi dregătorie, cum şi la pricinile de judecăţi ce se urméză aici la cinstitul Divan, să aveţi dimpreună cu dumné-lui a le cerceta, după dreptate, şi după poruncile ce se vor da de aci de la Divan fără de a se face vre-o năpăstuire la vre-o parte şi spre a lua fie-care pricină săvîrşirea ei în vreme, a nu se zăbovi *ipotesiarii*, perdëndu şi vremea lor cu prelungirea judecăţii—1810, Martie 12.

Gavril Mitrop. şi Exarh, Constantin Bălăceanu, Iosif Argeş, Dumitraşco Racoviţă, Istrate Kreţulescu, Proc. Vel. Vist.

NB. S'aũ trimes și la cele 5 județe, porunci vestitoare boeriei lui Samurcaș.

*

Aneza XI

Carte de Căimăcămie a dumné-lui Dvornicului Dumitrache Racoviță.

S'a dat acéstă carte a Divanului dumné-lui biv Vel Dvornicul Dumitrache Racoviță, carele după alegerea Divanului de aici din porunca Excelenței sale mai marelui comandir al armieii, d. admiralul și cavalier Ciciacov s'aũ orînduit aci la Divanul Craiovei și la acele cinci județe ot preste Olt ocârmuitor în locul dumné-lui biv Vel Logofet Constantin Dudescu, ce a fost până acum; drept aceea dar, ca un întâiu otcârmuitor și căpetenia al Divanului Craiovei, ce se allă dumné-lui mai sus numitul boer, îndată ce va sosi la Craiova numai decât să îmbrățișeze tóte trebile câte privesc la memoriul și la otcârmuirea Divanului de acolo, iar mai vîrtos curgétórele trebii câte se urméză pentru împlinirea celor trebuincioase ale prea puternicilor împăratescii oştirii, ce se allă într'acele cinci județe ot preste Olt, după poruncile și povétuirile dumné-sale de către Divanul de aici, cu care este dator dumné-lui a coresponderisi necontentit pentru ori-ce madea și trebuință din cele ce s'aũ đis mai sus; așjderea și pentru dregători și alți slujbași acelor cinci județe pe cari îi va cunósce dumné-lui cu bună dovadă căsunt nedestoinicii și ne următori la săvîrșirea poruncilor, seaũ cu niscai-va jafuri și năpástuirii asupra locuitorilor, pentru unii ca aceea să fie dumné-lui îndatorat a însciința Divanului de aici, ca Divanul să orînduiască pre altul într'acea slujbă seũ dregătorie, precum și osebitele madele politicescii și pricinii de judecătii ce vor avea între dênșii locuitorii părții locului să le caute și să le cerceteze în Divan după dreptate și după poruncile Divanului de aici, împreună și cu dumné-lor cinstiții boeri divaniți de acolo, ca să le săvîrșască fără de întîrđiere spre a nu cheltui ipotesiarii și a și perde vremea și munca cu prelungirea judecătii, iar mai vîrtos, să apere pre sêracii locuitorii de cel mai mic jaf, năpástuire și nedreptate, căci pentru unele ca acestea însuși dumné-lui are a da sêma. Drept aceea se poruncesce atât dumné-vóstre cinstiților boeri divaniți ot Craiova i dumné-lor Ispravnicilor acelor cinci județe ot preste Olt și tuturor celor-l-alți dregători și slujbași, pre dumné-lui mai sus numitul boer să-l cunósceți de orînduit de către Divan din porunca Excelenței Sale mai marelui comandir la dregătoria întâieii otcârmuirii a Valahiei ceii mai micii, în locul dumné-lui biv Vel Logofet Constantin Dudescu, dându-i fieșcare din dumné-vóstră cuviinciosul sevasis, ascultare și supunere.—1812 Maiũ 28. (*Cod. LXXI, fila 48.*)

Către dumné-lor cinstiții boeri divaniți de acolo.

Fiind-că după alegerea Divanului, din porunca mai marelui comandir al armieii, Excelența sa d. admiral Pavel Vasilovicii Ciciacov s'a orînduit aci

la Divanul Craiovei și la cele cinci județe ot peste Olt, întâiu otcârmuitor dumné-luî biv Vel Dvornicul Dumitrache Racoviță, în locul dumné luî Constantin Dudescu, ce a fost până acum, nu lipsesce dar Divanul a o face acésta sciută și cunoscută dumné-vóstră, ca să aveți cu toții a-i da cuviinciosul sevasis și a-l cunósce de mai mare otcârmuitor părței locului, ca unul ce dumné-luî este însărcinat cu tóte trebile câte privesc în partea locului și de la dumné-luî se cer săvîrșirea trebilor, ce urméză acum într'acéstă vreme a le împlini tóte fără de a se face vre-un cusur, după povéțuirile ce i s'au dat de aci, pentru care și este dator a se corespondarisi adesea cu cu Divanul de aci, ca să i se trimiță cuviinciósele porunci, așijderea și pentru dregători și alți slujbași ai acelor cinci județe pe cari îi va cunósce dumné-luî cu bună dovadă că sunt nedestoinici și ne următori la săvîrșirea poruncilor seaú cu niscai-va jafuri și năpástuirii locuitorilor, pentru unii ca aceia are a însciința Divanului aici, că de la Divan să se orînduiască alții, cum și la pricinele de judecăți ce se urméză a fi la cinstitul Divan, să aveți dimpreună cu dumné-luî a cerceta după dreptate și după poruncile ce se vor da de aci de la Divan, fără de a se face năpástuire la vre-o parte, spre a lua fie-care săvîrșirea ei în vreme, a nu se zăbovi ipotesiarii perđendu-și vremea lor cu prelungirea judecăților.—1812, Maiú 28.

Anexa XII.

Către Ciciacof.

Cu plecaciune facem arétare Excelenței Tale, că dumné-luî biv Vel Vist. Constantin Varlaam, căruia din porunca Ex. Tale i s'a încredințat dregătoria Băniei, prin anafora de la 27 ale acestei luni, a făcut cerere către Divan de a se păzi și către dumné-luî orînduială dregătoriei Băniei, precum din vechime s'a aflat, adică: corespondența Divanului Craiovei ce se face cu Divanul de aici să se facă prin dumné-luî, dându-i-se pliroforie de tóte cele ce se urméză în Valahia cea mică. Așijderea și alegerea boerilor divaniți ot Craiova, a departamentarilor, a Polcovnicului, a Armașului al 2-lea, a Logofeților al 3-lea ot Craiova și a Ispravnicilor acelor cinci județe ot peste Olt, să se facă tot prin dumné-luî; care acéstă cerere a d-sale, nu lipsesce Divanul cu căđută cinste a o face cunoscută Ex. Tale, rugându-ne să avem poruncă de urmare.—1812, Maiú 31.

Divanul a rînduit după porunca luî Engelhard boerii *recomandarisiți* în locul celor ce 'și-au împlinit sorocul de un an.

De la întâiul Divan.

Fiind-că Divanul a făcut al 3-lea Logofét la Divanul Craiovei pre Logofétul Ioan Pieptea în locul lui Costache Circa, ce a murit, i s'a dat după obiceiú acéstă carte a Divanului la mână, ca să aibă a căuta tréba ce se cuvine cinului acestuia al Logofeției, purtând grija și silindu-se a sluji cu dreptate și credință, după cum se va povéțui de către dumné-luî întâiul otcârmuitor al Divanului Craiovei i de către dumné-lor boerii divaniți de

acolo, și slujind bine, păzind datoria ce i se cuvine tótă, va fi miluit de către Divan, iar neurmând celor cu cale și cu dreptate și viind cu vre-o jalbă de niscaî nedreptăți și jafuri și asuprele la judecăți, cercetându-se și aflându se în vină nu numai va fi lipsit, ci încă se va și pedepsi; pentru care scrie Divanul dumi-tale întâiule ocârmuitor al Divanului Craiovei i dumné-vóstră boerilor divaniți de acolo, să-l sciți de treti (al treilea) Logofet, dându-i tréba Logofetiei asuprá-i și povétuindu l la tóte trebile ce sunt după obiceiú ale slujbei lui, de a le urmă după scoposul Divanului și Comitetului. — 1811, Decembre 19.

Loghinov Polcovnic, Radu Golesecu, Isaac Ralet vel. Vist.

Anexa XIII.

Carte de județ la orașul Câmpulung.

Datu s'a acéstă carte a Divanului, lui Gheorghiu *ностр.*, pre carele după cererea și alegerea orașului din Câmpu-lung, sud Muscel, ce a făcut în scris, sub iscăliturile lor și cu pecetea orașului, și prin scirea dumné-lui Vel Vistier l'a făcut Divanul *județ* orașului Câmpu-lung, ca să aibă a li purtător de grije la tóte trebile orașului, care se va porunci de către Divan și se va scrie de către dumné-lui fratele Vel Vistierului, să le săvîrșescă la vreme și făr de cusur, cum și ale orășenilor pricinî și judecăți să le caute, după obiceiú, și după cuprinderea chrisovului domnesc, ce au orășenii. Și fiind-că pentru ajutor și pentru mai buna pază a orînduelei orașului este orînduit și deosebit *epistat*, să aibă dar numitul județ, ca la tóte trebile orașului, la pricinile judecăților, i la cisle și la ori-ce altă pricină a se uni întru tóte povétuirilor epistatului, și în mânilor județului poruncesce Divanul să se păstreze chrisóvele domnesci de obiceiurile și privilegiurile orașului, aședate sub pecetea epistatului i a județului și a trei-patru din fruntașii mahalalelor. Cum și pecetea orașului asemenea să se ție de județ, care pecete fiind că este a orașului, pentru aceea poruncesce Divanul, ca să nu aibă voie județul de sine numai a o metaherisi, ce la trebile și pricinile obștiei orașului când va li trebuință, atunci cu scirea epistatului i a *pîrgărilor* și a câte un fruntaș din tóte mahalalele orașului, față fiind cu toții strînși, să pecetluiască cartea seaú scrisórea aceea, în vederea lor; și orînduitul județ să se ferescă de jafuri, și nedreptăți, atât el cât și orășenii ce vor căuta a face niscare-va încărcături în cisle și orînduele, să nu se cuteze a îngădui, ca la tóte cislele să facă dréptă cumpénire la tóte, după puterea și starea fieș-căruia. Poruncesce Divanul și voué tuturor pîrgărilor i orășenilor de obște, să sciți și să cunósceți pre mai sus numitul de *județ* orașului, orînduit de la Divan, că este ales și cerut de voi toți orășenii. — 1810, Maiú 9. (Cod. LVII, fila 68 verso.)

Ignatie Mitropolitul, Iosif Argeș, Istratie Crețulescu, Const. Bălăceanu, Vel Vistier.

*Anexa XIV.**Carte de Epistat la oraşul Câmpulung.*

Datu-i-s'a acéstă carte a Divanului lui Grigorie sin Clucerul Apostol, pre care, după alegerea dumné-lui cinstitului fratelui Vel Vistier Constantin Varlaam, Paū orînduit Divanul Epistat oraşului Câmpulung ot sud. Muşcel. Decî să fie cu purtare de grijă a se păzi buna orînduială a oraşului întru tôte, după cuprinderea hrisóvelor ce aū, cum şi dreptatea să li se păzescă la cisle şi orînduiei, de a nu li-se face niscare-va încărcături seaū nedreptate peste putere, ci la toţi să se păzescă o dréptă cumpénire, după starea fieş-căruia, şi tôte trebile oraşului, pricinele judecăţilor i a cislelor şi a orî ce alte trebî ale oraşului se va porunci de către Divan şi se va scrie de către dumné-lui fratele Vel Vistier, să se caute de către orînduitul Epistat împreună cu judeţul oraşului, după povėtuirea orînduitului Epistat, şi întru o unire amîndoi să sevîrşiască la vreme şi fără de cusur, precum şi hrisóvele domnesci de obiceiurile şi privilegiurile oraşului să se păzescă de către numitul judeţ sub pecetea orînduitului Epistat i a judeţului şi a trei-patru din fruntaşii mahalalelor; aşijderea şi pecetea oraşului, care este de se ţine de judeţ, şi se metahirisesc la pricinî şi trebile obştei oraşului, să nu aibă judeţul voie numai de sine a o metahirisi, ci când va fi trebuinţă, cu scirea Epistatului i a pîrgarilor, şi a câte unui fruntaş din tôte mahalalele oraşului, faţă fiind cu toţii strînşi, să se pecetluiască cartea seaū scrisórea aceea, în vederea lor. Poruncesce Divanul şi fie orînduitule judeţ i voué tuturor pîrgarilor şi oraşenilor de obşte, să sciţi şi cunosceţi pre mai sus numitul de Epistat al oraşului, dând ascultare povėturilor sale. 1812 Martie 20.

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu Vel Vist., Vel Logofėt Scarlat.

S'a rînduit Epistat în locul celui de sus. 1812 Maiū 16. S'a rînduit judeţ oraşului Gheorghe Poştelniceleul şi cartea s'a dat în mâna lui Scarlat epistatul ca să ũo da la Iunie 23. (Cod. LXXI, fila 34.)

*Anexa XV.**Cătră ghenearal Enghelhard.*

Predlojenia Excelenţei Tale, scrisă de la 30 ale trecutului Iulie, sub No. 2.618, cu cinste primindu-se de Divan, am vėđut cele cuprîndėtore, ca să se arate dumné-lui Spătarului pentru tálharii ce te ai însciinţat Excelenţia Ta, că s'ar fi ivit în judeţul Muscelului, ca să se trimiţă negreşit a-i depărta de la numitul judeţ; după care îndată făcendu-o acésta cunoscută dumné-lui, aū dat rėspuns în scris Divanului, al căruia copie étă o alăturăm spre pliroforia Excelenţei Tale, şi măcar precum arată şi dumné-lui Spătarul, că slujitorii spătăresci se află şi ei întru ajutor la căratul *finului împėrătesc*, după *grabnica şi neapėrata trebuinţă ce este*, dar în cât este prin putinţă se face cuvenita îngrijire şi silinţă a se iconomisi şi trebuinţele ostăşesci

și făcătorii de rele a se înfrîna, de nu de tot (fiind-că acesta nici în vreme liniștită nu se pôte catortosi), măcar cât va fi prin puțință orînduiților poterași, cariî urmază a se încunjura neconținut pe la locurile cele tainice și cu bănuială. Ci dar de urmarea poruncei nu lipsim a răspunde. (Cod. LXVI, fila 28 v.)—1810, August 3.

Anexa XVI.

De la întăiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei.

Printr'acest pitac orînduesce Divanul pre dumnó-luî pitarul Aleco epistat al Isprăvniciei de curte, în locul dumnó-luî paharniculuî Pană Costescu, căruia și ca să se leréscă a nu face cătuși de puțin catahrisis la întîmplătorele cheltueli ce se vor face prin mâna sa, se orînduesce de către Divan, ca la cheltuelile ce se vor face din porunca Divanuluî, se adaogă la dece unul; pentru care se poruncesce și dumi-tale biv vel paharnic Costescule, ca îndată să tacî teslim maî sus numitului orînduit ispravnic de curte tóte socotelele i ómenii și tréba acesteî isprăvniciei. (Cod. LXXI, fila 78.)—1811 Fevruar 1.

Al Ungrovlahiei Ignatie, Iosif Argeș, Costache Ghica, Barbu Văcărescu, Vel Vist

Anerele sub litera A relative la măsurile luate pentru stărpirea hoților.

Publicațiile ce s'aũ făcut la tóte Vătășile de plaiu, afară însă de plaiu Slam-Râmnic.

De la Divanul Principatului țerii Românesci. — Vătășe de plaiul . . . sud. . . sănătate, 'ți facem în scire, că prin Notă de la cinstita Agenție ni s'a făcut arătare cum că făcătorii de rău, ce ămbă pe la hotarele Țerii, când îi gonesc și îi stinahorisesc de dincolo, ei fug și scapă dincóce, pentru care se cere, ca în vreme ce te va însciița de dincolo, cum că sunt hoți la munte, să sări și tu cu plăieșii i potecașii a le eși înainte, și a le închide drumurile ca se nu scape, ci să se prindă; care acestea cereri fiind pentru Nizam și pentru bună petrecere, s'aũ primit de Divan, și iată-ți poruncim, ca după datoria ce ai, apururea să străjuesci plaiul de hoți, și făcători de rele, și când 'ți va scrie de dincolo pentru prinderea făcătorilor de rău, îndată să sări cu plăiașii i potecașii a se prinde, să nu scape, dar și dincóce când vor fi hoți, cari ămbă la munte, ca să nu scape dincolo, asemenea și tu să însciițezi de ceea parte, ca să sară și cei de dincolo pentru prinderea lor; de care s'aũ făcut cunoscut și Cinstitei Agenții spre a urma și cei de acolo după această orînduială. — (Cod. LIV, fila 124.)

Manolache Ban, Stefan Văcărescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Antonie Postelnicul, Vel Vist. Constantin Varlaam.

Dumné-ta Bimbaşa Nicole Bitolene, sănătate, atâtea zile sunt de când Măria Sa Vodă, după ipolipsul ce are asupra dumné-tale, te-a trimis afară prin judeţe cu poruncă în scris, însoţit cu ómenii dumnitale şi cu potera Spătăriei, ca veri unde vei auđi că s'aú ivit niscare-va hoţi făcători de rele, să te pornesci asupra lor lovindu-í, prindându-í şi isgonindu-í din tóte părţile, şi vedem că de atunci până acum nici o însciinţare nu ai trimis de urmarea ce vei fi făcut, şi mai virtos auđim, că hoţii s'aú mai înmulţit, în cât au împănat tóte drumurile, de nu pot călătorii drumaşi să-şi caute de trebile lor din pricina hoţilor; pentru care scriem dumne-tale într'adins, ca după porunca ce ţi s'a dat de către Măria Sa Vodă, şi după bun ipolipsul ce ai de vrednicie, îndată să te pornesci pe la locurile acelea unde vei auđi că se încunjură hoţi şi făcători de rele, să puí în urmare luminata poruncă a Măriei Sale lui Vodă, ce-ţi este dată, ca să-í goniţi şi să-í loviţi, şi în scurt să-í desrădăcinezí cu totul de unde se va fi aflând prin judeţe, căci prin plaiuri s'aú poruncit Vătaşilor de plaiú, ca şi ei să facă asemenea urmare cu plăieşii lor; deci nu suntem la îndoială, că dumné-ta vei pune tótă silinţa şi vei metahirisi la acésta veri-ce mijlóce vrednice vei socoti, ca să se mântuiască drumaşii şi locuitorii de către făcătorii de rele, ca şi unul ce şi dumné-ta te socotesci ca un pămîntean, şi nădejduesci a te chivernisi aici în ţeră, şi a-ţi dobândi şi adaos la ipolipsis ce ai, pentru care aşteptăm şi răspunsul dumne-tale de urmarea ce vei face, şi fii dumé-ta sănétos.—1807 August 17.

Anexele litera B.

Actele relative la Epitropia obştirei.

De la întâiul Divan şi comitet al principatului.—Cinstite dumné-ta Vel Vornice al obştirilor, cât pentru Mihaiú Logofétul ce l'aú orînduit condicar al epitropiei în locul réposatului Anton, iată Divanul, după alegerea dumnitale, întăresce epistasia acéstei condicării pe chipul numitului Logofét Mihaiú. Iar pentru catagrafia acelor sineturi, iată Divanul orînduesce pre Răducanu Toplicénu Logofét za taină, din partea Divanului, ca împreună cu condicarul epitropiei să facă urmare întoemai.—1811, Martie 11. (*Cod. LXVII, pag. 503.*)

Ignatie Mitropolit, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

Către slăvitul Divan, de la Vornicia obştirilor.

Printr'altă jalbă ce a dat slăvitului Divan dumné-lui medelnicerul Matei Grecénu şi dumné-lui slugerul Costache Grecénu, íşi arată halul scăpătăciunei cu cheltueli şi cu case grele, cere prin rugăciune a se orîndui al 2-lea epitrop cu léfa epitropiei obştirilor, în dosul cărora jalbí mi se poruncesce să arét în scris căţi al 2-lea epritropi este orînduiala să fie la vornicia obştirilor şi căţi se află acum în slujbă, anume şi din ce vreme? Cinstitei poruncí următor fiind, arét, că mai întâiú vedúi o întărire a slăvitului Divan, de la lét. 1809 Ianuare, iscălită de părintele mitropolit Do-

siteiŭ și de părintele episcop Buzău și de către dumné-lui biv Vel Vornic Radu Golescu, cu catastif alăturat de îndreptarea ce s'a făcut atunci atât puținului irat al cutiei, cât și lefile logofeților și a 2 epitropi și altor săraci, la cari acea îndreptare după potriua slujbei ce se află acum aŭ lăsat a fi numai doi al 2-lea epitrop, ce sunt și acum în slujbă armaș Gheorghe zet Voitinénu, polcovnicul lordache, cari sunt îndestui după iratul și după slujba ce are acum epitropia, mai vîrtos aceștia sunt și cu tótă osîrdia alergători la trebile ce se urméză, și cu sciință în ce chip să se pórte. Drept aceea, după poruncă nu lipsesc a face arătare slăvitului Divan. — 1811, Martie 13. (*Cod. LXVII, pag. 508.*)

Grigoraș Romanitis Vornic.

De la întăiul Divan și principat al Valahiei.

Cinstite dumné-ta Vel Vornice al obștirilor, am vėđut arătarea ce ni se face printr'acéstă anafora, și fiind-că acești doi al doilea epitrop, ce se arată în dos sunt orînduiți încă de la lét. 1809 Ianuare, de când s'aŭ împlinit și aŭ trecut până acum doi ani, și fiind-că și jăluitorii aceștia adecă medelnicerul Mateiŭ Grecénu și slugerul Costache Grecénu sunt scăpătați și săraci; iață Divanul îi orînduesce al 2-lea epitrop pe amîndou în locul celor din dos arętați, pre cari să-ı și cunosci dumné-ta de astăđi înainte de orînduiți într'acéstă slujbă, urmându-se și darea lefeı pe chipul lor. — 1811, Martie 18. (*Cod. LXVII, pag. 509.*)

General-maior-șteter, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu, Vel Vistier, biv Vel Medelnicer (1).

Adaos.

Eraŭ imprimate capitolele XVI și până aci cu referință la administrațiunea țerilor române. când ne-aŭ mai venit la mână câte-va acte confirmând aserțiunea noastră din dısele capitole. Le dăm aci cu indicarea paginei din urmă la care corespund.

La pagina 209 am arętat că întăiul Divan a cercat să-ı dea óre care *independentă* în administrarea țerei muntenesi. S'a vėđut din documentele aduse că pe dată a fost rechiămat la ordine de Engelhard. Totuși la 28 Iulie 1810 primul Divan adreséză lui Miloșevici următórea anafora, solicitând mai multă libertate de mișcare, o mai mare autoritate decăt voiaŭ să-ı lase muscaliı:

Cătire Excelența Sa General Crasno-Miloșevici.

Sciut este Excelenței Tale și de obște cunoscut, că tóte oblăduirile din orı-ce parte de loc, atunci pot ocărmoi trebile din ținutul lor cu bună orınduială, cum și pricinile norodului a le căuta și a le săvırși cu înlesnire

(1) Mai dăm unele documente relative la vornicia obștirilor la capul edilităței.

și fără de întirziere, și în scurt, atunci se p^ote păzi într'acel loc o bună întocmire întru t^ote, când adecă cei ce se află sub ocârmuirea acelei oblăduirii vor fi supuși și următorii la cele după orînduială porunci ale oblăduitorului lor, iar când în potrivă, se vor urma cu neînțelegere și nesupunere, atunci iarăși urm^oză, că nu numai nici un *respect* a se socoti către acea oblăduire, ci și trebile câte își așteptă a lor săvîrșire de la a sa îngrijire a pururea să nu se săvîrșescă în vreme cuviincioasă și cu căduta lor orînduială, care ac^ostă neîndeletnicire a săvîrșirii trebilor, vedem că din *di* în *di* o să ajungă a se pricinui și la oblăduirea comitetului acestui Divan, *din nesupunerea și neînțelegerea a multor obraze, din feluri de trepte și stări, cari se arată către oblăduirea Divanului* cu feluri de împotriviri, unii adecă când se întimplă câte vre-o trebuință grabnică dintre cele ostășesci, a se orîndui și ei spre împlinirea și săvîrșirea acelor trebuințe, nici într'un chip nu se supun la porunca Divanului, alții iarăși la pricinile de judecăți ce se întimplă a avé, p^oriții s^ou p^orișii nu arată supunere la hotăririle judecății Divanului și așa din *di* în *di*, adăogându-se nesupunerea și luându-se ac^ostă rea pildă unul de la altul, nu este îndoială că și săvîrșirea ostășescilor trebuințe zătienindu-se, urm^oză a merge spre scădere și cei ce vor fi năpăstuiți de către alții a fi răbdatori în veci de dreptul lor și în scurt, fiesce-care să socotescă pravilă și stăpînire voința sa în parte. Excelența Ta, acest Divan, ce și acum este alcătuit de *cileni din partea boerescă, este sciut de toți că și chiar în zilele stăpînirii Domnilor avea mai de o potrivă putere cu Domnul, ce era după vremi în scaunul Domniei*, fiind-că orînduială sea^u obicei^u nou ar fi cugetat să întocmescă Domnul în ț^oeră, nici odinioară nu și săvîrșia acel cuget fără de scirea și sfatul de obștie al boerilor; precum și asupra schimbării Domnilor pe când venia aici în scaun Domnul cel nou, iarăși boerii împliniau locul stăpînirii cu deplină putere asupra tuturor locuitorilor acestei ț^oeri, fără deosebire; dar acum când mai virtos ac^ostă ț^oeră din milă dumnezeiască se afla sub stăpînirea prea puternice creștinescei împ^oerății și urm^oză după a împ^oerătescii sale mării bunăvoință, ca t^ote trebile și pricinile să se săvîrșescă cu bună orînduială și întocmire și fieș-care să și cunoscă datoria sa, orînduială către cel mai mare s^ou către cel mai mic al s^ou, vedem o împotrivă urmare din pricina unora neînțelegători datoriilor lor ce se cuvine a avea și a cunosce către oblăduirea ce este întocmită de către cei mai mari și cu deplină putere stăpînitori; de aceea rugăm pre Excelența Ta, să binevoesci a întări deplina putere a Divanului către cei ce sunt sub oblăduirea sa, ca cu acest mijloc să p^otă săvîrși t^ote datoriile sale câte se cer atît întru ostășescile trebuințe, cât și la acele politicesci, că într'alt chip urm^oză a se pricinui neconținut zătieniri la orî-ce trebă și pricină și răspunderea socotim că nu va rămânea asupra Divanului; pentru care cu deplină nădejde așteptă Divanul și cinstit răspuns al Excelenței Tale. 1810 Iulie 28 (Cod. LXVI, fila 27.)

Acastă anafora primul Divan o trămite prin Engelhard (1).

Nu isbutesce primul Divan în scopul urmărit: el rămâne mereu subordonat până și Polcovnicului Loghinov, cum am arătat la pag. 197 din urmă. În adevăr nici un ordin al primului Divan nu era băgat în seamă dacă nu avea semnătura oficerului sus alipit la Divan.

Probéază acésta și următorul act:

Excelența Sa Șteter.

Că ofițerul de la Isprăvnicatul Oltului a trimis 4 copii după poruncile Comitetului, ce s'a fost dat pentru nisce bani de a-i împlini de la nisce locuitori, ai lui baș-Ciohodar și fiind-că acele porunci sunt numai cu iscăliturile comitetului, nu s'a ținut în seamă și poruncesce, ca de acum înainte ori ce porunci se va trimete la județe, toate să fie cu iscălitura Polcovnicului Loghinov seaș de la Visterie a asesorului Stancevic.—1811 Aprilie 26. (Cod. LXIII, fila 44 verso.)

*

Dacă Divanul era subordonat oficerului rus băgat în sînul lui, ce mai însemnaș bieții Ispravnicii din județe, față cu oficerii puși să-i controleze? Numai înțelegându-se cu ei ca să jăfuiască, puteau să se mențină în Ispravnicat (veđi pagina din urmă 213.)

Importanța ofițerilor ruși de la ispravnicate o demonștră și împrejurarea următoare:

Excelența Sa Șteter

Senatorul trimite două inele de brilianturi pentru ofițerii de la Ispravnicatul Ilfov după laudele slujbei lor ce s'a arătat, și după voința grafului Caminsky.—1811, Aprilie 23. (Cod. LXIII, fila 44 verso.)

Din contră, ispravnicul care este rău recomandat de muscali, este dat afară.

(1) *Către generalul Enghelhardt.*

Dintr'acastă alăturată arătare, ce face Divanul către Excelența Sa Senatorul president Divanurilor pentru nesupunerea unora și altora ce se arată. la poruncile și hotărârile Divanului veđ lua Excelența Ta pliroforie, pentru care și ne rugăm a se trimete la Excelența Sa, spre a avea Divanul și cinstit răspuns al Excelenței Sale. 1810 August 4.

iar cartea către Senatorul este făcută la 3 foi. (Cod. LXVI, fila 29 v.)

«Pentru Ispravnicul Vilara de le Buzău, căci s'a arătat cu nebăgare de sémă, către Ex. Sa General maior Wiavinski, i se va face porunca Divanului, ca să lipsescă din Isprăvnicie și găsindu-se altul vrednic a se orîndui în locu-i Divanul va însciința pe Ex. Sa.» (Cod. 61, fila 31 verso.)

La pag. 215 am amintit de jafurile și abuserile ispravnicilor. La pag. 220 am arătat că vătășii de plauri, ca cei mai în contact cu țeranii erau cei mai aprigi jăfuitori. Dăm aci încă câte-va acte relative la fapăturile acestor două categorii de administratori:

De la Divan.

Fiind-că Divanul a luat întregă și adevărată pliroforie de la mulți din scutelnicii boeresci de prin satele județului Prahovei, pe cari i-am adus față în divan de i-am cercetat, că Medelnicerul Tufeanu Ispravnicul aceluși județ, a îndrăznit de a luat de la Scutelnicii boeresci de tot omul câte tal. 15. și 60, cu cuvînt ca să i scape a nu-i trimite cu lîn la județul Focșanilor, și fiind-că această netrebnică urmare a numitului Ispravnic este fără de scirea și porunca Divanului, orînduim dar pre dumné lui sățraru Constantin Cali să mergă la județul Prahoviî, unde rădicând pre numitul Ispravnic Tufeanu, să-l pörte cu sine din sat în sat, și verî la care sat va găsi, prin cercetare, pre verî-care scutelnic verî a cui va fi, că li s'a luat banî cu numirea și pricinuirea ce s'a đis mai sus, îndată aci pe loc să apuce pre Ispravnic, să întörcă înapoi toți acei banî, dându-i fieș-căruia scutelnic pe a mână, și apoi după ce va împlini dreptul fieș-căruia cu urmare precum s'a đis mai sus, să iea pre Medelnicerul Tufeanu să-l aducă aici la Divan, ca să răspundă pentru această împotrivă urmare a sa, și orî pre Tufeanul Ispravnic, orî pre Sărdarul Iancu Cocorăscu, ce este Mum-Bașir rînduit acolo, orî pre fiul Lupoiianului, seú verî pe care altul va dovedi, numitul orînduit cercetător că aú luat banî, orî de la scutelnici, seú de la poslușnici, să-i apuce pe șin să împlinescă de la dinșii, și să-i dea înapoi fieș-căruia pe a mână, și apoi după ce va face împlinirea să-i iea de acolo pre verî-cari va găsi că aú luat banî de la scutelnici și poslușnici, să-i aducă aici la Divan, după ce însă va împlini mai întâiú dreptul fieș-căruia, precum s'aú đis mai sus; și din câți banî va împlini Mumbașirul cel rînduit, să și aibă a lua dreptă zăciuiala sa, aducênd la Divan și lóie arătătoare, câți banî a împlinit, de la cine și căruî scutelnic seú poslușnic a nume? iară pentru trépăd în urmă se va hotărî de la cine și cât să-i dea. — 1808, Chenarie 15. (Cod. LIV, fila 219.)

De la Divan.

Dumné-ta biv. Vel Stolnice Lupoiene Ispravnice ot sud. Prahova, Divanul a luat întregă și adevărată pliroforie de la mulți din scutelnicii boeresci de aici dintr'acest județ, (pe cari i-am adus față în Divan de i-am cercetat), cum că tovarêșul dumitale Medelnicerul Tufeanu, de împreună cu fiul d-tale, eșind afară în satele județului, aú îndrăsnit de aú luat de la

Scutelnicii, de tot omul câte tal. 15:60 cu cuvînt ca să-î scape a nu i trimite cu fin la județul Focșanilor, și fiind că această netrebnică urmare este de tot fără scirea și porunca Divanului, multă mirare avem pentru d-ta, cum și în ce chip îngăduesci a se face acest fel de jafuri în județ, în vreme ce Divanul te are la Ipolipsis de bătrân cinstit și cu durere de acești săraci patrioți; la care de vei pricinui că acesta s'a făcut fără scirea Domniei-Tale, nu te poți descurca de vinovăție, în vreme ce ești dator a îngriji peste totă vremea neconținut de a nu se urma vre-un jaf în județ, nici cătuși de puțin împotriva supărare săracilor locuitori, iar de s'a făcut acesta și prin scirea d-tale, (precum și este bănuială, de vreme-ce au fost și fiul d-tale împreună la luarea banilor), însu-ți socotesce cât îți este de mare vinovăția, și câtă dărăpănare primesci la Ipolipsis și credința ce avea Divanul asupra-ți, în vreme ce unele ți-se poruncesc și altele urmază, căci pre acești scutelnicii numai pentru ore-care ajutor a locuitorilor s'au dat, ca să care și ei fin la marea și grabnica trebuință ce este a țării, dar însă numai cei ce vor avé cară și boi, iară nu și cei ce nu vor avea, încă și la chiar acei ce vor avea să se facă cumpănire, ca cei ce vor fi avënd vite de boi mai mulți să ducă și unul singur un car, iar cei-ce vor fi mai săraci și vor avea numai câte doi boi, să ducă și doi un car, iară să nu li-se iea bani de om, câte tal. 15:60; nici să fie îndatorați a duce câte nouă stînjinii de fin, precum d-vóstră urmați, fiind că în porunca ce vi s'a trimis nu scrie stînjeni, ci scrie să ducă câte un un car de fin, și aceste le faceți de la înși-vé, numai și numai ca se puteți stehonharisi și strîmtoră, să le cereți și să le luați bani. Deci strașnic ți poruncesc Divanul, să deschidii ochii și să priveghiezii cu mare luare aminte a nu se mai face de acum înainte cătu-și de puțin jaf, séu împotriva supărare, nu numai scutelnicilor și poslușnicilor, ce și celor l-alti de obște locuitori, căci mai viind la auđul Divanului cătuși de puțină urmare împotriva, hotărît să scii, că nu numai vei fi lipsit din Isprăvnicie, ci încă te vei și pedepsi negreșit, ca un următor împotriva poruncilor, și ca un vătămător al patrioților. 1808 Ghenarie 15. -- (Cod. LIV, fila 219.)

La 9 Maiu 1809 întăiul Divan și Comitet dá afară din Logofetie i din privelegiu pe logofetelul de Divan și îl trece în bir la mahalaoa, unde locuesce, pentru-că. trimis fiind să cerceteze după reclamațiunea locuitorilor din satul Ferbinții asupra unui Petre Botezatul de acolo, acel Logofetel a părtinit piritului Petre.

Intăiul Divan către Generalul Engelhard.

Pentru taleri 81.282, ce s'au arătat în trecutele zile Ex. Tale de Divan, că s'au hrăpit de pe la locuitorii din județul Vălcii, de către Clucerul Const. Brăiloiu în diastimă de 3 luni, ce a fost Ispravnic la numitul județ, după în scris răspunsul Ex. Tale, ce ai trimis către Divan, prin predlojenia scrisă de la . . . . a trecutei luni sub No. . . . îndată și Divanul trimetënd volnicie cu mumbașir și împreună și cu oficerul cel orînduit din partea Ex. Tale, au și adus aice pre numitul Clucer, pre carele înfăți-

şindu-l la întâiul Divan înaintea noastră, de faţă cu sameşul aceluşi judeţ, după amăruntă cercetare, ce am făcut, s'a dovedit pe anume asupra Clucerului, după chiar sineturile, ce se vedură sub iscăliturile sale, taleri 56.432, pentru cari am şi orînduit zapciū al Divanului, ca să-i împlinescă în soroc de 3 zile, iar de nu va plăti Clucerul până la acel soroc, să-l ridice orînduitul zapciū la caraulă. Aşijderea şi pentru alţi taleri 20.800 ce a arătat sameşul, că şi pentru aceea are sineturi ale Cluceriului, doveditoare, că sunt tot asupra lui, fiind-că acele sineturi nu le avu lângă sine, i-am dat soroc de 10 zile, ca să le aducă şi atunci cercetându-se şi acele şi dovedindu se toate asupra Clucerului, îl va îndatora Divanul cu asemenea mijloc, de-î va plăti şi pe aceia, iar asupra Sameşului s'aŭ găsit până acum (însă fără de dovadă) taleri 3.300 şi urmarea ce a făcut Divanul asupra acestei pricinii, nu lipsim a arăta Ex. Tale; iar cei-l-alţi taleri 7.500, ce lipsesc din mai sus arătata sumă de taleri 21.282 s'aŭ împlinit şi s'aŭ întors înapoi locuitorilor. — 1810 Marte 11. (*Cod. LXI. fila 67.*)

ExceleŃa Sa Engelhard.

Că după nota Divanului cu No. 522, prin care aŭ arătat cercetarea, ce a făcut Spătarul Polcovnicului Matei Şoica şi s'a găsit vinovat nu numai să lipsescă din slujbă, ci încă nici să se mai orînduiască în vr'o slujbă. — 1810, Maiū 17. (*Cod. LXIII, fila 5 verso.*)

Dintr'un alt raport de la LogofeŃia cea mare către Slăvitul Divan vedem, că un Enache Rădulescu se dice sudit frances. Totuşi, deşi sudit a fost orînduit mumbaşir din partea vătafului de aprođi în timpul când relaŃiile cu Austria erau încetate şi în calitate de mumbaşir a jăfuit nisce ciobani ardeleni de 12 galbeni sub cuvînt că nu i s'aŭ dat bani de cheltuială ca mumbaşir, nici treapăd. Ciobanii s'aŭ jăluit şi Divanul dă vina pe vătaful de aprođi, pentru că «de nu avea în zapcilăcul seŭ ómenii îndestui spre a se sluji cu ei, era dator să arete Divanului, iar nu se orînduiască mumbaşirii sudiŃi.» Decii vătaful de aprođi să fie împlinit prin vătaful de curte până în 24 ore de cei 12 galbeni, după care vătaful de aprođi să-şi caute cu acel mumbaşir sudit frances. (*Cod. LXVII pe la început.*)

De la Vornicia cea mare a Ńerii de sus către I-ul Divan din 14 August 1810.

Prin jalba ce a dat la Divan boerinaşii, neguŃătorii şi toŃi birnicii plaiului Văleanului din jud. Gorj, jăluindu-se pentru Grigorie Halvagioglu Vătaful acestui plaiū, arătând prin jalba lor felurime de jafuri şi hrăpiri ce li s'a făcut şi li se face de către numitul, încă şi cu casne, iar li pe-depsind în diastimă de 6 luni de când este Vătaf, cerënd ca să li se orînduiască cercetătorii, să cerceteze jafurile şi hrăpirile, ce li s'aŭ făcut, spre a se despăgubi, care jălbii fiind rînduite la mine spre cercetare, ... m'am pliroforisit, nu numai că este foarte pornit spre jafuri, ci încă fără nici o sciinŃa la ale Vătăşiei. Cât dar pentru luările nedrepte şi hrăpirile ce va fi făcut, va bine-voi Divanul, să se orînduiască un Logofet al Visteriei,

vrednic, carele se va povățui de către mine, ca să facă cercetare scumpă și veri-ce jafuri va fi făcut ori-cui, făcând și împlinirea de la numitul, să întorcă locuitorilor înapoi, de la cari să ia adeverință că și-a primit fiecare dreptul lui. Iar pre numitul Halvagioglu, socotesc că va fi prea bine a se lipsi cu totul din Vătășie acum și a se orîndui ori vre-un pămîntean de acolo (însă prin scirea mea), seaŭ altul, care va găsi cu cale, să nu fie volnic să-l ardice de acolo pe acel Halvagioglu până nu se va săvîrși cercetarea tótă și împlinirea, ca să și-o pótă săvîrși cu bună orînduială.

La 24 August 1810, I-ul Divan aprobă. (*Cod. LXVII nenumerotat.*)

Către Generalul Engelhard.

Cu cinste s'a primit predlojenia Excelenței Tale, scrisă de la 14 ale acestei luni, cu No. 3.178. pentru pricina vătafului de plaiu Vâlcanului sud. Gorj, la care și nu lipsesc Divanul a arêta Excelenței Tale. că pentru acest vătaf arêtându-se cu jălbi mulți din locuitorii aceluï plaiu, că le face nedreptăți și jafuri, Divanul a orînduit cercetător un cinovnic acolo în fața locului; fiind însă că până se face cercetarea, urma ca să fie depărtat din trébă, acel vătaf, de aceea Divanul a fost orînduit numai un vechil în locul lui, până se va isprăvi cercetarea, iar nu că l'a fost lipsit de tot, iar acum fiind-că a venit la Divan însciințare de la orînduitul cercetător, cu fôie arătătoare pe anume de jafurile și mîncătoriile ce s'aŭ dovedit că aŭ făcut acel vătaf locuitorilor, după cuviință s'aŭ și lipsit din trébă Vătășiei, orînduindu-se altul în locul lui, poruncindu-se și numitului cercetător, ca să împlinescă de la dînsul tôte acele jafuri și câte altele se va dovedi locuitorilor. — 1810, Septembrie 28. (*Cod. LXIV, fila 36.*)

Cu mumbașir de la Divan, un zapciŭ spătăresc s'a ordonat la 1811, Iunie 14, aducerea, prin scirea Ispravnicilor, a lui Iancu Pală, zapciul plășii Tohanilor, care a bătut și a necinstit pre polcovnicul de județ și pre poteraș. (*Cod. LXV, fila 99 veoso.*)

De la întâiul Divan și Comitet, către dumné-lui biv vel Sluger Nicolae Greceanu, cercetătorul de la sud. Argeș.

Scrisórea dumi tale de la 18 ale lunci aceștia s'a primit la Divan și s'a vĉduť însciințarea, ce faci pentru acel Anastasie Postelnicel ot Pitesci, ce acum trei ani aŭ stătut Vătaf plaiului Loviștea, pentru multele năpăstuirii și nedreptăți, ce prin cercetare s'aŭ dovedit că aŭ urmat și aŭ făcut locuitorilor sătenii dintr'acel plaiu, și bine ai urmat dumné-ta de ai dat în stăpânirea lor muntele Ipodul, cum și pentru împlinirea ce le-ai făcut de acei taleri 400 dintr'acei taleri 2.900; și de vreme ce săracii sătenii aŭ dreptate a se ușura și de taleri 800 ce i-aŭ încercat la arenda podului, cu nume de rămășițuri, i cu taleri 1.400 ce aŭ dat gloabă, dumné-ta să apuci pe numitul Anastasie ca să împlinesci acești bani de la dînsul și săi dai săracilor sătenii, dar însă să cercetezi, și de se vor dovedi sătenii datori cu niscai bani prin zapis numitului Anastasie, netăgăduit de sătenii, atunci

să se scadă Anastasie, cu acei bani, din banii ce are a întorce înapoi, și Anastasie își va căuta banii unde i au dat; carele de se va fi aflând acum cu șederea în plaiu să-l muți negreșit să șadă în Pitești, de unde îl arăți că este, fără de a fi volnic ca să mai locuiască în plaiu și când sătenii vor mai rămânea cevași datori lui Anastasie, peste banii de mai sus diși, ce poruncim ca să întorcă sătenilor, să le puî un soroc euviincios, după starea neputinței numiților săteni, ca să'i plătescă cu un soroc mai îndelungat: și de urmarea ce vei face iarăși să însciințeze Divanului trimetând la Divan și adeverință sub iscălitura sătenilor de împlinirea ce vei face — 1812 Aprilie 24. Polcovnic Loghinov, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, vel Vist.

La 6 Martie 1812, locuitorii din sud Vâlcea se jăluiesc asupra vameșului Vistier Pârful, că i a asuprit, să nu se mai orînduiască iarăși la acel județ. (Cod. LXIV, fila 210.)

De la Căimăcămia Țării Românești. Nouă poruncă la Vătașii plaiurilor de la Saac, Prahova i Dâmbovița i Muscel și Argeș pentru hoți.

Vătașe de la plaiul . . . sud . . . sănătate, cu tôte că în trecutele zile vi s'a trimis luminată poruncă a Măriei Sale lui Vodă ca unindu-te cu plăeșii, cu potera ce s'a trimis de aici, și într'acest județ asupra hoților deci să-i goniți și să-i loviți, dar fiind-că această poteră are ómenî destui, în cât nu face trebuință de a se uni și cu plăiașii, drept aceea-ți poruncim ca cu plăiași câți ai, să priveghezi a te înconjura napristan printr'acest plaiu, și ori unde vei auzi nescare-va hoți, veri ce fel de ómenî vor fi, să-i gonesci, să-i prinzi, să-i lovesci și în scurt să-i desrădăcinezi cu totul din ținutul plaiului, și pe unde vei socoti că nu ești destoinic a âmbla și a isgoni numai cu plăiașii potecași ce-i ai, volnic ești, cu această poruncă a noastră, să ieși și de la fieș-care sat al plaiului câte patru, cinci plăiași vînători, pre cari însoțindu-i cu cei-l-alți plăiași, să te pornesci asupra hoților ce se vor ivi printr'acest plaiu; dar așa să urmați negreșit, căci de te voi arăta cu cătuși de puțină amelie la acesta, să fii încredințat că vei fi lipsit de Vătașie, și se va orîndui altul. — 1807, August 17. (Cod, LIV, fila 55.)

Porunca ce s'a făcut la arătarea Spătăriei pentru lude 9 hoți.

De la Căimăcămia Țării Românești. — Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud. Slam. Rómnic, fiind-că acești lude 9, ce se ved arătați într'acésta cu numele i chipul și cu portul lor, sunt mărturisiți de un. . . . hoțul ce s'a prins și se află la închisórea Spătăriei, cum-că sunt tovarăși ai lui, și fiind-că toți aceștia arată numitul că au fugit de aici într'o căruță cu doi cai învélită, iată să trimité acest. . . . zapciú spătăresc, cu care vi se poruncesce să dați strașnică poruncă la zapciú plășilor, și la toți căpitanii măriginilor, ca să se prinzi negreșit, și prinzându-se să-i dați în mâna orînduitului zapciú, ca împreună și cu alți paznici orînduiți de dumné-voastră, să-i aducă aici. — 1807 Sept. 19. (Cod. LIV fila 71.)

Carte slobodă a Divanului la mâinile lui Petre Căpitan, ce se află cu locuința în sud Muscel, că după cererea boerilor și boerinașilor și tuturor locuitorilor aceluși județ, s'a orînduit cărceserdar în tot județul, spre ocrotirea și liniștirea județului de către făcătorii de rele, căruia să i se dea mână de ajutor, când va avea trebuință, atât de către Ispravnicii i de către Polcovnicii, cât și de către Căpitani, după cum cuprinde și luminata carte a Mariei Sale lui Vodă ce o are în mână. (Cod. LVI, fila 100.)

Pitac la Vel Vistier, ca să dea emiclic la 15 panduri, între care și căpitanul stegarul lor, oprîți la Spătărie pentru paza jud. Ilfov, pentru tâlhari, însă pandurilor câte parale 10 pe Ți și căpeteniilor câte 20. (Cod. LVI, fila 13 verso).

S'aū trimis 30 de panduri la județul Argeș pentru prindere de hoți. Divanul ordonă să li se dea emiclic, adică rațiune, pe Ți, la panduri, câte 10 parale și câte 20 la căpeteniile lor.—1808, Iunie 10.

În aceiași Ți, Divanul trimite poruncă și la Ispravnicii din Secueni și din Vlașca, vestindu-li-se, că li s'a trimis câte 20 de panduri pentru prinderea hoților și să le dea emiclic precum mai sus și pentru ori-ce trebuință va avea căpetenia pandurilor, a însciița la dumné-lui Vel Spătar, să aibă prin Ispravnicii a *corespondarisi* cu dumné-lui Spătar și Ispravnicii să trimită negreșit însciițările căpităniilor de panduri la dumné-lui Spătar. Pentru ori-ce lucru se va găsi la hoți și nu se va arêta păgubașii pe urma lor, să fie bune ale poterașilor spre a-i trage inima a năvăli la prinderea hoților, iar pentru câte lucruri se vor arêta păgubașii aū să se dea păgubașilor.—1808, Iunie 10.

Pentru județul Ilfov încă s'a oprit 15 panduri pe lângă Spătărie pentru paza județului de hoți. Li se dă emiclic de 10 parale de om pe Ți, iar căpeteniilor câte 20. (Cod. LVI, fila 12.)

În 15 August 1808 prin carte deschisă către Ispravnicii, Divanul reînnoesce ast-fel nizamul pentru apărarea de hoți și prinderea lor:

Publicații pentru hoți. De la Divan către Ispravnicii.

Încă de când s'a însărcinat cu drogătoria Spătăriei dumné-lui fratele Vel Spătar, s'a trimes două rinduri de porunci ale Divanului în toate județele, precum și la acest Ispravnicat, pentru nizamul hoților, ce se cuvine a se păzi pentru a putea petrece locuitorii și călătorii în liniște și a fi apărați de prădile și casnele făcătorilor de rele, îndatorindu-se și însuși locuitorii a fi cu mare priveghere, ca ori unde va simți că s'a ivit vre-un hoț, să mērgă să dea de scire ori la căpitan, ori la polcovnicii județului, sēu la Ispravnicat, precum și de vor vedea vre-un om fără căpătăiū āmbland, ori prin sat, sēu prin locuri tainice și drumuri părăsite, numai decăt să sară să-l prinđă și ducēndu-l ori la Ispravnic sēu la vre-unul din cei-l alți zapeii ai județului să ia adeverință, precum și cărciumarii de pe drumuri să facă asemenea privighere și urmare, căci întimplāndu-se de a călca sēu de

a jăfui pre cine va niscai-va hoji și făcători de rele și dovedindu-se în urmă că au simțit seú au vedut vre-unii din locuitori pre acei hoji, ori măcar iau știut unde-va ascunși, și nu s'a dus să dea de scire la Ispravnic, seú la vre-un altul din zapcii județului, să scie cu hotărîre, că unii ca acei se vor îndatora a plăti păgubașului tóta paguba ce-î vor pricinui acei hoji și făcători de rău; cari acele porunci ale Divanului ce s'au trimes și la acest județ, măcar de nu s'au și trimes în dílele dumné-vóstră, se află însă la condica județului și urméză a vé fi știute și dumné-vóstră; dar împotriva vede Divanul, că nici o urmare du se face după acelea, căci hoji și făcătorii de rele din dí în dí se înmulțesc prin tóte județele, prădând și jăfuindu-î fără sfială díoa nameza mare. Decí iată și acum poruncesce dumné-vóstră Divanul, cu strășnicie, ca negreșit să puneți în lucrare acele de mai înainte porunci întru tóte întocmai după cuprinderea lor și către acésta, ori unde și ori când veți simți că s'a ivit niscai-va hoji prin județe numai decát să dați de scire Polcovnicilor și Căpitanilor județului, precum ei sunt porunțiți de către dumné-lui fratele Vel Spătar, ca îndată să sară cu toți poterașii i slujitorii lor, cum și cu deosebit ajutor de la Ispravnic, de va fi trebuință i cu locuitorii de prin sate, cu ce vor avea arme, ca să i gonească seú să-î prinďă de vor putea ori vii seú morți; iar când vre-unul din Căpitani seú Polcovnicii județului nu vor aréta supunere către dumné-vóstră la acésta madea, atunci numai decát să însciințați la Spătar, ca să și ia cuviincioșa răspundere de către dumné-lui fratele Vel Spătar acel neascultător și nesupus, precum și au luat unii din ei asemenea neurmători după însciințările Ispravnicilor, de la alte județe, ferindu-se însă ca nu cum-va din vre-o deosebită pricină, mahniti fiind dumné-vóstră asupra vre-unui din Căpitani seú Polcovnici, să însciințați pentru dumné-lor lucruri neînștiutate, seú să-î năpăstuiți, și să le dați a înțelege și aceste, că de acum înainte de se va întâmpla a călea și a se mai jăfui de către hoji vre-unul din negustorii, seaú locuitorii dintr'acel județ, să scie cu hotărîre atât Căpitani, cât și polcovnicii, că însuși ei se vor îndatora a plăti tóta acea pagubă, ce se va pricinui acelu jăfuit; și de primirea și punerea în lucrare a acestei porunci, să aibă Divanul răspunsul dumné-vóstră. — 1808, August 15. (Cod. LV fila 113).

Pitac de la Divan pentru înființarea unei potere nouă. o Căpitănie la Chițoranii în județul Săcuenilor sub delul cu viile, unde se află 5 drumuri mari.

Aci de a pururea boerii și locuitorii, ce au vii într'acele deluri, pătinesc mare frică de hoji, într'atata, în cât unii din cei cu vii amblă să le părăsescă, fiind Căpitănia județului departe. Căpitănia cea nouă de la Chițoranii va fi din 10 slujitorii apărați de dări.

Pantele Postelnicelul e rinduit zabet și căpitan. Acesta «să aibă a străjui acele drumuri fórté cu luare aminte, priveghiând díoa și nóptea și când va simți că s'a ivit pe acele locuri hoji și făcători de rele, să se scóle cu toți slujitorii, ridicând și pre locuitorii de prin prejur spre ajutor și vinându-î vii seú morți și să-î trimiță la dumné-lor Ispravnicii județului,

ca și dumné-lor să-i trimită la Spătărie, după orînduială, cu examenul lor, ferindu-se însă, ca nu care cum-va și în pricina acésta să facă nis-care-vași mîncătorii și nedreptăți, prepuind pe cei drepti. Și pentru slujba sa, să aibă a lua obișnuitul adet de la slujitorii câte parale 20 și 2 ale baltagului și 3 țile orînduita clacă pe an. Pentru care poruncim și voue tuturor slujitorilor de la acésta căpetenie, cunoscînd pre numitul căpitan și zabet al vostru, să-i dați tótă supunerea și ascultarea, căci carele se va arêta cu nesupunere, se va pedepsi. Către acésta, numitul Pantele, deosebit că are a fi nelipsit dintr'acésta căpetenie, dar nici avăet să nu aibă a da, nici la spătărie, nici alt cui va și, fiind-că așa poruncesce Divanul; și spre a se urma nestrămutat, s'a dat acésta carte a noastră la mână. Acésta.—1809, Martie 22. (Cod. LVI, fila 60.)

La un moment Comitetul Divanului cere chiar intervenirea armatei din Oltenia contra hoților.

Divanul scrie lui Engelhard, că s'a ivit hoți și făcători de rele pe afară și cere să scrie lui Miloradovici ca și acela să scrie Generalului Ișaiov, ca să trimită 200 de pandurii, cari să ămble cu poterile spătăresci pentru prinderea hoților, precum s'a trimes și în anul trecut. — 31 Maiu 1809. (Cod. LXI, fila 11 verso.)

La Iunie 1809 întăiul Divan înființază o poteră specială de 60 neferi sub cărcserdarul Anastase Ceamul, cu léfă fixă de câte 15 tal. pe lună neferul, iar cărcserdarului 60 taleri pe lună, din Visteria țării. Dăm aci acetele relative la acésta nouă poteră.

«De la întăiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei către fratele Vel Vist.

Fiind că Divanul pentru prinderea și isgonirea și desrădăcinarea hoților, ce acum s'a ivit pre afară prin țeră, aș orînduit pre bimbașa Anastase Ceamul cu 60 neferi, cu léfă, adecă cărcserdar po taleri 60 pe lună, iar neferilor de fie care po câte taleri 15 pe lună, să aibă dar dumné-ta a i așeđa la catastihul léfi cu acésta numită léfă, de la și întăiul a lunei acésta numită Iulie. 1809, Iulie 6.»

Êta cartea de rînduire a lui cărcserdar Anastase Ceamul.

De la întăiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei.

«Fiind-că hoții și făcătorii de rele s'a ivit pre afară prin țeră și pătimesc locuitorii și călătorii drumași jafuri, casne și omoruri, de aceea Divanul a rînduit cărcserdar pre bimbașa Anastase Ceamul, căruia i s'a și dat acésta carte a Divanului, ca să aibă a ținé 60 de neferi, cu care împreună eșind afară prin județe, să încunjure prin tôte părțile și ori-unde vor simți că s'a ivit niscari-va hoți și făcători de rele, să iasă după ei să-i gonéscă și, ori vii séu morți, să-i prinďă și cu totul să-i desrădăcineze, ferindu-se însă de a nu face cătuși de puțină supărare locuitorilor cu nimic de vre-o cheltuială, căci împotriva urmând, se va osîndi a plăti în-doit, ci tôte cele trebuincioșe atât pentru hrana lor i a cailor lor, să le

cumpere de la sine din léfa ce li s'aũ orînduit, care este a numitului cârcserdar, po tal. 60 pe lună, iar a neferilor de fiesce-care po talerî 15. Drept aceea poruncesce Divanul, dumné-vóstră Ispravnicilor ai județului, i voué polcovnicilor, căpitanilor și vâtașilor de plaiũ, că orî-când va avea trebuință numitul cârcserdar și va face scire, să-î dați tot felul mână de ajutor; cerem și voué locuitorilor de prin sate, ca orî în ce ceas și veri în ce parte de loc veți afla că s'aũ ivit niscari-va hoți și făcători de rele, numai decât să dați de scire, orî inși-ve seaũ prin dumné-lor Ispravnicii județului, orînduitului cârcserdar, de se va afla aprópe de acea parte de loc, ca să sară să-î isgonéscă și să-î prindă. Iar aflându-se departe de la acea parte de loc, să dați de scire Polcovnicilor i Căpitanilor județului, séũ Vâtașilor de plaiũ, ca să sară ei cu poterașii și slujitorii lor, a-î isgoni și a-î prinde, orî vii séũ morți, pre acei făcători de rele, căci orî-care din voi se va dovedi că a simțit la vr'un loc ceva hoți, seaũ măcar cu bănuială de hoție asupra lor și nu ați dat de scire, acela să fie bine încredințat, că se va osândi și pedepsi întocmai ca un hoț și tótă averea lui se va vinde spre împlinirea pagubei ce se va întâmpla a se face la cine-vași din pricina tainuirii acelor locuitori. Cum și voi Polcovnicilor, Căpitanii i Vâtașilor de plaiũ, asemenea veți fi osândiți căți nu veți urma datoriile, ce aveți asupra acestei madea.—1809, Iunie 2. (*Cod. LVI, fila 71 verso.*)

Semnătura membrilor Comitetului.

De la întâiul Divan.

Către dumné-lui cinstit polcovnic Gavril Curt.—Intr'aceste zile am primit însciințare de la cinstitul Divan ot Craiova, însoțită și cu alta a ispravnicilor ot sud Mededinții i cu o jalbă a boiernașilor orășeni ot Cerneți, prin care fac mare plângere, că ivindu-se împrejurul orașului o cétă de 16 tâlhari âmblă dioa namezea mare, fără de nici o șfială, călcând și jăfuind ómenii, precum și o femee din partea locului o aũ împușcat-o, dintr'acărora frică și spaimă ș'aũ părăsit numiții boerinași și casele lor și cu tóte că la numitul județ se află orînduit Căpitan de poteră un Polcovnic Dinu Crăinicénu, căruia i-aũ și făcut scire numiții orășani, ca să sară cu potera și să se ie după acei tâlhari, dar le-aũ trimes numitul Polcovnic scire, că nu póte să mérgă spre góna hoților, după a sa datorie, aflându-se rînduit de dumné-ta pentru pricina unui pandur, ce este în prepus de hoție și așa a rămas județul fără de nici o străjuire și ocrotire din partea poterii de către făcătorii de rele; pentru care urmare a ridicării numitului Polcovnic Crăinicénu din județ, cu tóte că, după datorie se cuvenea să facă Divanul arêtare către Ex. S. generalul (*loc liber*), ca pentru un lucru vătămător vieței și liniștei obștiei locuitorilor dintr'acel județ, dar sciindu-te pre domnia-ta cu destulă înțelegere și cunosciință la cele civiincióse, n'am făcut acéstă urmare, ci mai întâiũ étă scriem dumi-tale și te poltesce Divanul, ca numai decât să-î dai drumul numitului Polcovnic Crăinicénu a merge la locul, unde este rînduit cu potera, ca să urmeze datoriile sale spre străjuirea și ocrotirea județului de către tâlhari și de acum înainte să nu te mai amesteci dumné-ta la lucruri al cărora nizam și orînduială

atîrnă de la politicésca orînduire a cinstitului Divan al Craiovei, și pentru ori-ce pricină politicéscă se va întîmplă a fi trebuință de cercetare aî îndreptare, veî face dumné-ta arétare către cinstitul Divan al Craiovei și de acolo se va da nizamul cel cuviincios. Către acésta, fiind-că între tâlharii ce s'aî ivit într'acel județ este bănuială că sunt și pandurî, de aceea pohtim pre dumné-ta, să faci cuviincioasa perierghie și îndreptare, căci Divanul de aceea aî dat voie celor ce sunt rinduiți cu poteră în partea locului, că orî unde vor afla că s'aî ivit niscari-va hoți, de vor fi măcar și pandurî între dînșii și nu se vor prinde, ci se vor împotrivi, fără de a face cătuși de puțin osebire să dea să-i omóre, fie măcar și din pandurî ce se află și în slujbă ostășéscă, fiind-că aceia nu se pot numi, nici a se cunósce de ostași și ómeni credincioși, când se abat în fapte tâlhăresci.— 1809, Iunie 6. (*Cod. LVI, fila 72.*)

La 20 Aug. 1809 poruncă la Ispravnicîi de Dîmbovița ca pentru o căpitănie nouă ce s'aî făcut la Cornățel într'acel județ, cu 20 de slujitorî, să facă scădēmînt la un slujitor doi lude. (*Cod. LVIII, fila 38.*)

De la întăiul Divan cătră Engelhard

Tot-deauna ori-câte trebî și pricinî obștesci se întîmplă după vremî la tînuturile unei țeri și se cere putincioasa lor săvîrșire, tóte acle, după buna orînduială a politicescei datorîi, urméză a se pune în faptă. Oblăduitóra acésta este încredințată ocărmuirîi acei țeri, precum acésta este bine sciut Ex. Tale.

Asemenea dar și Divanul fiind însărcinat cu oblăduirea și cărmuirea acesteî țeri, socotim că cuviință este, ca *printr'insul să se urmeze* și să se săvîrșéscă cele trebuinciose porunci și trebuințe. Și fără de scirea Divanului nimenea nu se cuvine nici măcar a cerca să săvîrșéscă vre o trebuință, dîntr'acele, cari privesce și așteptă săvîrșirea sa de la a Divanului oblăduire, căci într'alt chip urmându-se, nici odinióră nu vor lipsi felurî de neorîndueli și neîmplinirî la următórele și putincioasele trebuințe. După acésta orînduială se cuvine ca și toți cinovnicîi împărătesci, căți se trimit pe a fară, de ori-ce vor avé trebuință să facă arétare și cerere cătră Ispravnicîi județului, ca prin dumné-lor să li se înlesnéscă săvîrșirea acei trebî, pentru care se trimet după mósurile buneî orînduiei. Dar cu mirare vedem că acei împărătesci cinovnici urméză cu totul împotrivă, căci după orînduiala ce s'a făcut pentru orașul Ploesci, împreună cu satele de prin prejur, a fi pentru primirea și cfartiruirea ostașilor bolnavi, ce aî a se trimite în partea locului, dumné-lui cinovnicul ce este orînduit acolo pentru acésta, fără de a întreba nici de cum pre Ispravnicîi județului, după cum se cuvine și fără de a le da de scire că dumné-lor să cumpénéscă împărțirea acesteî trebuințe după scirea ce aî de starea fieș-căruia locuitor, s'aî pus și scoțénd pre toți de prin casele lor, încă și pre Ispravnicîi din casele ispravnicesci, aî pus spitalurî prin tóte casele; lucru cu totul fără de orînduială. De aceea rugăm pre Excelența Ta, să bine-voesci a porunci mai sus numitului cinovnicului, ca mai întăi să deșerte casele ispravnicesci, ca să

locuiască într'însele Ispravnicii spre a-și pute căuta de trebile județului, și al doilea să lase pre Ispravnicii acum de a face împărțirea bolnavilor cu mijlocele cele cuviincioase, cari sunt sciute, ca și trebuința altor cfartiruri să se împlinescă și locuitorii să nu cerce acum în vreme de iarnă acest fel de discolie și strămutări cu totul din casele lor, căci dintr'acest fel de...
 .... (lipsă) urmază negreșit a se pricinui și zăticnire la rugătorele grabnicii trebuințe ale împărătescei oștiri, — 1809 Oct. 23 (Cod. LXI, fila 37.)

La 4 Ianuarie 1810, după stăruința Caimacamilor, întâiul Divan și Comitet dă căpitanului de la Pasărea privilegiul de a fi Căpitan pe viață și a nu plăti nici odată havaet la Spătar.

La 19 Martie 1810 întâiul Divan arată lui Engelhard că «tot-deauna în vremea primăverei obicinuesc de se înmulțesc tâlharii și făcătorii de rele prin țără, care face atât călătorilor cât și locuitorilor multe supărări, casne, jafuri și ucideri, în cât nu pot îndrăsni a-și căuta lără de sială de munca câmpului și de împlinirea celor ce li se cer la curgătorele trebuințe ale prea puternicei împărătescei oștiri și fiind-că într'acostă *răsvătită* vreme înmulțirea tâlharilor e mai cu adaos, după însciințările ce vin după afară, măcar că cinstita Spătărie are a orîndui potere pe unde se cuvine, dar nefiind deplin ómenit scii, pentru că unii au murit, alții au ajuns la vârsta de bătrânețe, de aceea nu sunt destoinice numai acele potere. Decii să se ordone lui Isaiov a trâmite din *jandarmii* de acolo 100 călăreți cu Căpitanii lor, ca să se întărească poterile. (Cod. LXI, fila 68 verso.)

Intre ultimele acte de citat din 1810 este pitacul lui Engelhard din 10 Noembrie 1810, prin care îndeamnă pre Divan să pue totă silința de a se prinde și cei-l-alți hoți ai lui *Bujor*, din carii s'au prins în Valahia cea mică Manu Manaf, Grigorie Timofteiu și Nicolae Diașu și s'a dat poruncă că de se vor dovedi să se dea ajutor și de oștirile ce sunt orînduite.—1810, Noembrie 10. (Cod. LXIII, fila 20 verso.)

De la întâiul Divan și Comitet, către Ispravnicii de județe.

Vremea primăverei fiind acum când multe împotrivotore urmări se pot întimpla prin țără, precum ivire de hoți și de tâlhari, felurimi de prădi, casne și omoruri asupra locuitorilor și călătorilor drumași, de aceea atât ocârmuirea Divanului, cât și drăgătorii fie-căruia județ au datoria a îngriji, și a priveghia din vreme, ca să întîmpine cu cele mai iscusite mijloce unele ca aceste întîmplări, care și firei și oblăduirei sunt cu totul împotrivotore. Ci dar iată într'adins se poruncesce dumné vóstră, să priveghiați cu neadormită îngrijire, în cât prin putință, a se desrădăcina cu totul din județ hoții și tâlharii, spre odihna și apărarea călătorilor și locuitorilor. Și fiind că din stégurile spătăresce lipsesc în destulă sumă de ómeni, cari de a se pune acuma la loc de la Visterie este cu neputință, pentru veduta próstă stare a țării, care și dumné-lui spătarul fiindu-i sciută, nici însuși dumné-lui n'a primit a cere să se împlinescă într'acostă vreme acea lipsă a stégurilor, dându-li-se locuitorilor strașnice porunci ca în césul ce vor

simți unde-va niscai-va hoți și făcători de rele, numai de cât, prin zapcii acelei plăși să facă scire la ispravnicat și la dumné-vóstră îndată, să vé ajungeți cu căpitanii și polcovnicii județului, ca împreunându-se poterile și cu ajutorul ispravnicatului să se iea după dînșii a-î isgoni, a-î prinde séu a-î omori, căci pentru acésta înși-vé aveți a fi răspunđători. Precum și de se va întâmpla, feréscă Dumneđeű, fără de veste a se face de către ei vre-o pradă, casnă séu omorîre cui-va, numai decât, pe de o parte să se pornéscă după ei gonaci, cu mijlocul ce s'a đis mai sus, iar pe de altă parte să însciințati aici către Divan, pentru orî-ce mișcare tîlhărăscă veți simți; precum asemenea să îndatorați și polcovnicii și căpitanii județului ca și ei să însciințeze adesea către cinstita spătărie, iar mai ales că și Excelența Sa generalul Engelhard Vice-presidentul Divanului, ne-a încredințat, că sunt porunciți și oficerii de la fie-care județ, să dea dumné-lor și ostășesc ajutor, când le veți aréta vre-o mișcare ca aceea. Să li se dea însă locuitorilor și acest fel de poruncă, ca orî-carî din ei se va dovedi că au aflat unde-va vre-o mișcare tîlhărăscă, séu că a vedut și a cunoscut la vre-o parte de loc vre-un hoț séu tîlhar și n'a urmat datoriei sale, a da de scire, precum s'a đis mai sus, să fie bine încredințat, că osânda și pedépsa lui cu hotărîre are a fi întocmai ca unei gazde de hoți. Și de primirea și punerea în lucrare a acestei porunci, să aibă Divanul răspuns al dumné-vóstră în scris. 1810, Aprilie 6.

Intărîrea ce s'a dat la jaloba starețului de la Căldărușani pentru a se mai adăoga încă 20 catane la căpitănia Vlășia.

Cinstite dumné ta frate Vel Visternice, pre lângă slujitorii ce se vor orîndui la polcovnicia județului Ilfov să scrie d-tale. . . să se facă orînduiială a se mai adăoga încă 20 slujitori, asupra cărora să se orînduiască cel ce a fost până acuma polcovnic la Vlășia. ca cu acești 20 slujitori să păzească și să străjuiască napristan atât semptul acela al Vlășiei, cât și semptul de la Pasărea, de lângă schitul Cernica, unde era orînduită căpitănia, după cerea și rugăciunea părinților cernicani, însă acest orînduit pentru 29 slujitori să fie sub ocărmuirea polcovniciei de județ.—1811, Martie 6.

Gavril Mitropolitul, Ignatie Mitropolitul, Ioachim Argeș, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

De la întâiul Divan.

Cinstite dumné-ta Vel Spătare, fiind-că polcovnicia de Vlășia, care este întocmită încă din domnia d'întăiu a Măriei Sale Constantin Vodă Moruzi după cererea și rugăciunea părinților Căldărușani s'a aședat cu 40 de ómenî de slujbă, ca să fie stătătóre și nestrămutată de marginea pădurei Vlășiei la pod la Pășcani în drumul cel mare și să păzéscă cu bună străjuire tóte locurile ca să nu găséscă făcători de réu mijloc a se pripăși, a se încuiba în pădure, însă acésta polcovnicie s'a întocmit ca să nu fie supusă la nici un fel de dare séu peolon la cinstita spătărie, precum și catanele acei polcovnicii asemenea să nu fie supuse la nici un fel de dare, nu numai la

podvođile și angarelele țerii, ci nici la altele ce dau alte catane seú slujitorii, nici la spátărie, nici la polcovnicii lor, cum nici la isprăvnicie, ci datoria lor să fie numai paza și străjuirea; la care polcovnicie fusese rînduit jăluitorul Stoian, și s'a întărit de toți luminații domni din urmă cu hotărîre de a nu se schimba acest polcovnic nici odată, și așa s'a păzit și s'a urmat până când Stoian singur s'a tras, ne mai putënd sluji de bêtrănețe și slăbiciune și într'adevăr este că de când s'a întocmit această polcovnicie și s'a păzit rînduiala luminaților Domni, au lipsit și făcătorii de rele dintr'acel loc unde mai înainte pătimeau trecătorii și locuitorii, și cu tóte că în locul lui iarăși după arătarea sa și după rugăciunea părinților Căldărușani, se orînduise altul; dar acum printr'această jalbă a lui Stoian polcovnicul, ce a trimis'o la Divan, părinții Căldărușani au ales de vrednic pre un Dumitrache polcovnic; decî această întocmire ce se vede făcută de la luminați Domni o a întărit'o și Divanul de mai înainte noastră a se păzi și ca un lucru folositor obștiei ce ne este sciut și nouă că s'a urmat și s'a păzit în faptă, întărim alegerea acesta a părinților Căldărușani și a lui Stoian polcovnicul și orînduim pre numitul Dumitrache polcovnic la Vlășia, ca să fie a pururea și nestrămutat dintr'această slujbă, când însă și el se va purta cu orînduială bună a fi cu străjuire de către făcătorii de rele să nu pătimescă nici trecătorii, nici locuitorii nici părinții Căldărușani; ci dar după ce se va vedea de dumné-ta această poruncă a Divanului și vei da nizam a se păzi întocmai, să o lași la mîna numitului polcovnic ca să-și urmeze datoria slujbii fără de a fi în vre-un fel de chip supărat.--1811, Iunie 6.

Ignatie Mitropolit, Radu Golescu, Isaac Ralet, Manolache Manu, Vel Vist. vel Logofet.

De la Divan către Ispravnic.

Mulțime de hoți, tilhari și făcători de rele s'au înmulțit în tóte părțile în Valahia în cât nici cei ce au trebuință să se călătorescă nu pot merge la trebuința lor, nici locuitorii sunt siguri de odihna lor, chiar în casele lor, cari făcători de rele au îndrăznit până a se atinge și de banii împărătesci și a le călca pe drum haznelile ce se trimet și după sciința ce are Divanul, făcătorii de rele s'au înmulțit și aci în județul dumné-vóstră, care este învederată dovadă de neîngrijirea ce aveți, în potrivea datoriei pentru buna și liniștita petrecere a locuitorilor despre partea făcătorilor de rău, pentru care în multe rînduri și prin graiú ați luat povață și în scris vi s'au poruncit, pentru că vi s'au lăsat îndestui poterași pentru paza locuitorilor și a drumurilor județului, s'au orînduit sub ascultare-vé Polcovnic de județ și s'au încredințat asupra-vé tot nizamul aceluî județ despre partea făcătorilor de rău, care nizam mai înainte era la îngrijirea spátăriei, și cu tóte acestea nu ați pus silința ca să sigurifiși odihna și buna petrecere a locuitorilor, i drumurile călătorilor, ci lenevirea și neîngrijirea ce ați arătat la acest pont al ocîrmuirii județului, ce este vrednic de cea mai mare luare aminte este pricina de s'au înmulțit hoții de și-au pierdut locuitorii odihna și de s'au părăsit drumurile fără a putea călătorii a merge la trebuința lor; câtă supărare și scârbă gândeți că ați

pricinuit cu acésta asupra-vé de la cei mai mari stăpânitori, de la Excelența sa d. viț President i d. Prezidentul și de la însuși mai marele comandir al armieii, amelisând un pont al datorie vé, cel mai mare? Când ați plecat de aici în Isprăvnicie, sciți *instrucțiile* și poruncile ce vi s'au dat, de cum aveți să urmați pentru prinderea și isgonirea hoților; sciți asemenea și *instrucția* ce pentru acésta s'a dat și Polcovnicului de județ, dar nici o urmare despre acésta despre parte-vé nu s'au făcut și de aceea s'au înmulțit făcători de rău. Decî Divanul din porunca celor mai mari stăpânitori vé poruncesce cu cea mai mare strășnicie, că primind acésta de acum poruncă, să puneți tótă silința să ridicați pre Polcovnicul județului cu toți poterașii, să porniți și pre slujitorii ce veți avea ai județului, să orînduiți și locuitorii de prin sate i pe arendașii moșiilor ce au arme și slugi înarmate, cu un cuvînt să puneți în lucrare tóte măsurile cele mai nădejnice, să împănați lórte bine drumurile și locurile cele cu bănuială că se țin hoții printr'însele și să izgoniți și să descuibăți pre făcători de rău dintr'acel județ prindendu-i vii, seú rânindu-i, seú ucigându-i de mórte și pre cei vii prindendu-i să i trimeteți fără zăbavă la Divan împreună cu tacirul lor, ca să se dea la departamentul de criminalion pe de o parte puind în lucrare acésta sirguitoare măsură pentru prinderea și descuibarea hoților, pe de alta să publicarisitiți și să faceți de obște știut la toți locuitorii județului porunca ce au dat și pravila ce au pus'o pentru prinderea hoților Excelența Sa mai marele comandir al armieii, domnul ghenearal de infanterie și cavaler Golenicev Cutuzov, care s'a făcut Divanului cunoscută de la Maiu 14 sub No. 147, adecă că orî-care va prinde și va aduce stăpânirei un hoț, să fie dăruit din veniturile vistieriei *cu bacșiș talerî 60 și orî-ce lucruri se va găsi de-asupra hoțului*, lucruri chiar ale lui, iar nu ale vre-unui păgubaș, să fie ale aceluia carele va prinde pe hoți; ci fiind și acésta nu puțină îndemnare pentru prinderea hoților, și mai luând Divanul și ale sale măsuri cu trimiterea de deosebite poteri, îndestulate, se așteptă de la silința dumné-vóstră negreșit curățirea, prinderea și descuibarea hoților, dându-vi-se în scire și acésta. că, când și după acésta orînduită nu se va curăți acel județ de făcători de rău, să sciți că veți fi învinovațiți și osândiți a împlini tótă paguba ce se va face despre partea lor unde-va într'acel județ, și de primirea și urmărirea acestei porunci să aibă Divanul negreșit însciințare. — 1811, Maiu 15. (*Cod. LXV, fila 83, Nr. 84.*)

Hoți grațiați. Căpitănie de preduți.

Fiind-că un căpitan ce s'a aflat până acum tâlhărind în părțile Craiovei, împreună cu tótă ceta lui, ce mai jos se arată pe anume, însu-și de sine-și viindu-și întru cunoscința și căindu-se de faptele și râlile lor ce au meta-hirisit până acum, prin două scrisori ce au trimes către dumné-lui Medelnicerul Stefan Bibescu ispravnicul județului Gorj, care s'au cetit în Divan, vedënd că cu multă umilința se rógă a li se ierta greșelele lor și nu numai se vor preda, dar și pre alte cete de tâlhari printr'a lor mijlocicire îi va aduce la cunoscința și-i va face de a se preda, și în scurt se fägăduesc

că de acum înainte nu numai că nici odinioară la fapte de hoție nu se vor mai porni, dar nici a cugetă măcar; pentru care a lor întorcere și dumné-lui Medelnicerul Bibescu, prin însciințarea sa către Divan; de la 15 ale aceste luni, se rógă Divanului a fi primită și a li se trimite cărțile Divanului de iertăciune. Iată dar și Divanul cu sfat de obște căutând cu milostivire asupra unora ca aceștia, cari căindu-se de fapte și urmările lor s'au întors la pocăință și pentru cari oblăduirea se cuvine a le primi rugăciunea lor, nu numai că hotăresce, ca înainte să fie cu totul iertați de verice urmări tâlhăresci aú s'evîrșit într'acéstă trecută vreme, făr' de a fi supărați și apucați de cel mai puțin lucru de către cinevași, cu nici un fel de chip, dar încă, după cererea d-tale Medelnicerule Bibescu ispravnic, îi orînduim a se afla de-a pururea slujind la canonul ispravnicesc, cu numire de *căpitănie de predați*; drept aceea Divanul, mai jos numiților predați primind acéstă carte a Divanului cu . . . . . ce se trimite într'adins, făr' de a mai pune în cugetul vostru cea mai puțină îndoială de vre-o frică, îndată să vă arătați la ispravnicat la dumné-lui medelnicerul Bibescu Ispravnic, ca precum șicem, să vă aflați de-apururea în slujbă și precum Divanul s'a milostivit asupra-vă cu iertarea din tóte, așa și de la voi așteptă în scurtă vreme fágăduiala aceea și legătura ce dați, ca să aduceți la cunoștință, înduplecând cu bune sfaturi, și pre toți aceia câți vor veni și se vor prinde cu asemenea hotărîri, le fágăduim ca se fie iertați și cu totul nesupărați, iar pre cei ce nu vor vrea de sine-și a se preda, să sáriți cu toții dimpreună și cu poteriile județului, ca cu orî ce mijlóce să vă siliiți a încotina și a nu se mai afla hoți într'acel județ; carele aceste s'evîrșindu-le, s'au scris numitului boer ispravnic să însciințeze Divanul spre a vi-se trimite și cărți de a nu dosi și a scuti și dreptele vóstre bucate de dijma și vinăriciú. 1811 Maiú. — (Cod. LXVI, fila 86.)

De la întâiul Divan și Comitet.

Cinstite d-ta Epistatule al Spătăriei, Excelența Sa d. ghenearal-maior i cavaler Steter, Viș President Divanului, prin predlojenia scrisă de la 23 ale trecutului Iunie, sub No. 4.677, scrie Divanului, că din tacrir unor hoți ce s'au prins într'aceste zile, Excelența Sa s'au pliroforisit, că Spătăria n'are nici o îngrijire seú prevedere pentru hoții ce se ivesc și aici în politie și prin prejur, a-î prinde și a-î desrădecina și că iarăși din tacrirul unui hoț s'au pliroforisit, că sunt unii dintre slujitorii spătăresci, cari aú unire cu hoții și prieteșug, făcend încă și beții împreună cu ei, în cât le spun și măsurile ce se organisesc pentru prinderea lor, și le daú și mijlocire de ascundere și scăpare; drept aceea după a Excelenției Sale predlojenie, poruncesce d-tale Divanul, ca pe lângă îngrijirea ce ești îndatorat a avea pe afară prin județ, se îngrijesci și se priveghezi cu mare luare aminte și cu silință, ca prin ómenii Spătăriei și prin orî-ce alt mijloc vei putea, să descoperi și se prindă și pre hoții ce se înconjură atât aici în politie, cât și prin împrejur, care urméză a fi ómeni făr de nici un căpătăiu și îndată ce-î vei prinde să-î trimiți la Divan, cu examenele lor. ca să se trimiță la judecată la departamentul de cremiuar, precum și pentru

gazdele lor ce'i tainuesc asemenea urmare să aibă a face d-ta; așijderca și pentru slujitorii și cei-l-alți slujbași spătăresci foarte să aibă adîncă priveghere și să le dai strașnică poruncă de a se părăsi de acum înainte de a mai avea cătuși de puțină înclinare se'u părăsire, ori asupra hoților, ori către gazdele lor, ci să urmeze și să-și împlinescă fieșcare datoria slujbei lui, cu silință și cu credință, căci de se va mai dovedi vre-unul din ei înclinat întru acest fel de faptă, acela se va pedepsi întocmai de o potrivă cu hoții și d-ta ve'i fi în grea răspundere. Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihaiu Manu. 1811 Iulie 3. — (*Cod. LXV, fila 103 v.*)

De la întâiul Divan.

După anaforaua cinstitei Spătării își poruncesce Divanul Polcovnicei ot Vlăsia, să orînduescă negreșit opt catane la acele două stanții Orac și Butiman, la fieș-care adecă câte patru catane, ca să fie paznicii, împreună cu cazacii, întocmai și cu aceeași orînduială ce sunt catanele polcovnicilor spătăresci de la cele-l-alte stanții.—1811, Iulie 1. (*Cod. LXX, fila 114 verso.*)
Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

De la Spătărie.

Arăt slăvitului Divan, că drumul ce merge de la Bucuresci și până la Câmpina, fiind drum mare amblător pe care neconținut ziua și noptea călătorește atât neguțătorii cu marfă, cât și alții trecători cu povară, ca să nu mai fie de acum înainte bantuiți de țilharii, a binevoit Excelența Sa Ghegeneral viș-presidentul de a orînduit câte 12 cazaci paznicii la cinci locuri unde au arătat că este de trebuință, fiind pădurile mari și dese, în care pot țilharii să se ascundă și fără frică să calce la drum pre călătorii, însă la Oracul, la Butiman, la pod la Periș, la Ciocănarii la podul Vălenii, cum și de la podul Vălenilor înainte totă lunca până în apa Cricovului, fiind și acolo desigur de crîng, iar de la apa Cricovului înainte după plioforia ce am luat este loc deschis până aproape de Câmpina, unde este dator a străjui vătaful de plaiu cu plăeșii săi, căruia i-am și scris osebit, ca să-și aibă aceea datornică îngrijire; dar fiind-că la numitele cinci stanții trebuiesc să păzescă și catane spătăresci de pe la căpitani, împreună cu cazacii, ca să fie cazacilor drept povață, catane ce știu pădurile locurilor și toate potecile, am orînduit la două stanții, adecă la Periș și la Ciocănarii, câte patru catane de ai căpităniei, podul Vălenilor să fie nelipsit cu cazaci, străjuind ziua și noptea și amblând din stanție până în stanție, iar la lunca Cricovului am orînduit pre însuși căpitanul de podul Vălenilor, să străjuiască asemenea cu din catanele lui și cu cazacii de acolo; dar fiind că asemenea orînduială de catane paznicii trebuiesc să se facă și la cele-l-alte două stanții, adică la Orac și la Butiman la pod, și din căpităniile acestui județ Ilfov nefiind alta ca să zacă aproape de acel drum mare fără numai polcovnicia de la Vlăsia, care are și 40 de catane, mă rog slăvitului Divan ca să poruncescă Polcovnicului Vlăsiei, a orîndui și el opt catane, omeni vrednici, cu cai și arme curate, adică patru la Orac și patru la Butiman, la podul ce

este în mijlocul pădurei, poruncindu li-se însă straşnic catanelor, ca să fie nelipsiţi de lângă cazacii, ce sunt orînduiţi la acele două locuri, dându-le şi ascultare cum şi povaţa la această treaba, fără împotrivire şi păzind ziua şi noaptea din stanţie până în stanţie, fără a nu lipsi nici unul dintr'înşii şi această orînduială de catane să se facă cum mai în grabă, fiind-că cazacii au plecat de astăzi a se aşeza pe la numitele locuri.—1811, Iunie 28.

Vel Spătar.

La 7 Martie 1812, spătarul cere Divanului întâiu, să se desfiinţeze Polcovnicul de Vlăşia, căci s'au jăfut nise drumeţi. Comitetul cere să se aducă faţă la Divan pre jăfuiţi şi pre polcovnic. (*Cod. LXIV, fila 23.*)

Ispravnicii de Ilfov cer la întâiul Divan, să facă o căpitănie efectivă la Ciorogârla, moşia lui Vel Vistier Constantin Varlaam, «fiind loc primejdios, unde apururea bîntuesc făcătorii de rele. Întâiul Divan ordonă Vistierului, la 23 Martie 1812, a găsi prin satele vecine 20 de cătane» cu scădemînt de câte o jumătate de lude, să se aşeze la acea căpitănie ot Ciorogârla şi să ni se arate spre a se orîndui şi căpitan, cu cartea Divanului, după orînduială.» (*Cod. LXIX, pag. 342.*)

De la întâiul Divan.

Dumné-lui epistatul armăşiei prin anafora a făcut arătare Divanului, că tîlharii, despre primăveră obicinuesc de fac începere spre rele urmări, mai ales furii de dobitoce şi borfaşii şi pentru acest fel de ómenii răi dând însciinţare armăşiei, fiind unii sciuiţi şi cunoscuţi judecaţii criminalion, prinderea lor ar fi cu înlesnire, dar nu are armăşia ómenii de îndestul şi pentru această treabă, căci slujitorii breslei armăşescii se trimit asupra şiganilor, alţii pentru împlinirea dăjdiilor visteriei şi alţii se orînduesc cu poruncile Divanului pentru orice fel de pricinii de pe afară şi cei rămaşi sunt paznicii temniţei puşcăriei, cari nu sunt destoinicii pentru prinderea făcătorilor de rele şi mai virtos că departamentul puşcăriei tot-deuna cercetând pricinile vinovaţilor, se află cu cea mai multă sciinţă pentru rîndul furilor şi al tîlharilor şi când de la criminalion se descopere tăinuirea celor neprinşi hoţi, armăşia nu are ómenii vrednici să-i orînduiască pentru prinderea lor, rugându se ca să aibă armăşia un ajutor, adecă a strînge până la 20 de ómenii fără pricină de dajdie, asupra cărora să le orînduiască şi un zapciú, ca să păzescă cu arme şi cu caii lor la armăşie, metahirisindu-se după ocârmuirea judecâtei criminalion; care arătare a dumné-lui epistatului armăşiei chibzuind o Divanul şi găsind-o cu cuviinţă, însă acum în vreme de primăveră când făcătorii de rele mai cu deosebire se pornesc asupra faptelor rele, iar mai virtos că ómenii aceştia sunt fără de nici o pagubă a visteriei, s'au poruncit dumné-lui fratelui Vel Vistier, ca să aibă voie şi slobozenie a găsi lude 20, ómenii străini, fără de pricinii de dajdie, care să fie pentru străjuirea pe afară despre făcătorii de rele, ale cărora nume şi chipuri aducându-le de la dumné-lor Ispravnicii, să li se dea şi pecetluitul Visteriei, a fi nesupăraţi; drept aceea, după alegerea dumné-lui

epistatului armășiei orînduesce Divanul și polcovnic asupra acestor ómeni pre . . . . . carele să se numescă «polcovnic de la potera armășiei», și să aibă datorie a păzi napristan la armășie și la criminal, ca veri în ce vreme va fi trebuință să se pornescă pe afară înconjurându-se prin județe, unde va fi trebuință pentru întărcarea și prinderea tîlharilor, hoților borfași, ferindu se numitul Polcovnic și ómenii lui, ca la ămbletele lor să nu facă niscare-va jafuri seú supărări cui-vași, nici a cere conace și alte cheltueli locuitorilor seú cai de călărie, nici a prepune pre cine-vași cu pricină de hoție seú gazde de hoți fără de a fi adevărat, și pentru orî ce pricină de hoție să aibă a coresponderisi cu dumné-lui epistatul armășiei și cu departamentul criminalion, precum și hoții ce-î va prinde, seú gazde de hoți, să-î trimiță drept la armășie; pentru care se poruncesce și dumné-vóstră Ispravnicilor, orî prin ce județe se va ivi numitul Polcovnic cu ómenii seî pentru prinderea și gonirea hoților și a tîlharilor și va avea trebuință de vre un ajutor, să-î dați tot felul mână de ajutor, pentru a putea cu înlesnire a desrădăcina hoții, cunoscându-l că este orînduit cu porunca stăpânirii într'adins pentru acéstă trebă.—1812, Martie. (*Cod. LXV fila 159 v*).

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vist.er.

Poruncă către Ispravnicii județelor.

Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud. . . . . fiind-că acum în primă-veră mulți din cei rău năraviți spre fapte tîlhăresci încep a se aduna făcându-se cete și își întocmesc gazdele lor prin sate, și pentru unii ca aceștia îngrijind din vreme stăpânirea, spre desrădăcinarea mijlócelor acestora, au dat cuviincioasa poruncă către dumné lui Vel Spătar, prin poteriile spătăresci i Polcovnicii și Căpitani ce sunt orînduiți pe la județe, să pue tot felul de silințe a nu se întimpla călcări și jafuri locuitorilor. După pliroforia ce a luat'o Divanul din multele însciințări, s'a adevărit, că unii din Ispravnicii județelor cu totul se împotrivesc și nu îngăduesc pre Polcovnicii i căpitani a-și căuta datorie slujbei lor, dând porunci pe la zapcii plășilor, ca nici într'un chip să nu îngăduiască a ămbla prin sate, să cerceteze pricină de hoții, nici de mîncare locuitorii să nu le dea, poruncind ca polcovnicii și căpitani să păzescă numai pădurile, care aceste urmări sunt cu totul împotrivotore la orînduiala nizamului pentru făcătorii de rele, căci când o poteră seú Polcovnic, orî căpitan nu vor ămbla și prin orașe, prin sate să cerceteze și să iscodescă pentru hoți și gazde de hoți, cum vor putea poteriile să dovedescă pre unii ca aceia, căci tóte gazdele hoților prin orașe și sate se află, și cei mai mulți pe acolo se și prind, cu mijlóce cuviincioase; de aceea Divanul cu strășnicie poruncesce dumné-vóstră, ca Polcovnicii și căpitani acelui județ întru nimic să nu se supere cu acest fel de mijlóce împotrivotore, ci au voie a ămbla prin orașe i sate, orî pe unde trebuința va urma pentru prinderea hoților și a gazdelor lor, și la ămbletele lor prin sate din obiceiul vechiu au datorie sătenii, ca să dea catanelor și de ale mîncărei ce se vor afla, însă mălaiu și porumb și grăunțe pentru cai lor, căci împotriva urmând dumné vóstră la acest nizam veți cădea la învinovățire de grea răspundere.—1812, Aprilie 6. (*Cod. LXV, fila 160 verso*.)

Publicație pentru nizamul hoților.

Mulțime de hoți au eșit în țară și turbură buna petrecere a locuitorilor și alișverișul țerei dintre locuitori; ca nisce dregători ai acelu județ aveți datoric netăgăduită, să străjuiți pre locuitori de răutățile hoților și ale tâlharilor, să siguripsiți drumurile i pre locuitori, cum și alișverișul țerii, ce se face într'acest județ. Pentru aceea punându-vă Divanul în vedere datoria dregătoriei dumné-vóstră, vă poruncesce cu strășnicie, negreșit, cu verice mijloce veți găsi cu cale, ca nisce dregători, să vă siliți să-i goniți pre hoți, a nu mai fi, nici a se face despre partea lor nici de cum vre-o călcare, ori la călători, seú la locuitori, îngrijind cu mare silință, ca de se va ivi unde va vre-o cetă de hoți, îndată să orînduiți pre polcovnic i pre căpitan, i slujitori și ómení ai dumné-vóstră ca să-i prindă, atât pre hoți, cât și pre gasdele lor, ce-i veți prinde, să-i trimeteți, după pravilele țerii, împreună cu examenul lor la spătărie, ca de acolo să se dea la departamentul de criminalion. Cine din poteri, ori din alți ómení se vor nevoi a prinde pre hoți, banii cari vor fi drepti ai hoților, tóte acelea au să fie ale acelor ce-i vor prinde, precum și alte lucruri ce se vor găsi la hoți ale păgubașilor și dintr'acestea dicem cu hotărîre să ie a pe jumătate, fără de a lua dintr'acele lucruri de acum înainte nici ispravnicii, nici spătăria nimic, lipsind acest catahrosis, dând acelor poteri ori slujitori să înțelegă și să se încredințeze la iscăliturile nóstre, pentru câte scriem; osebit vă poruncim, ca într'acel iudeț, ori unde va fi pretutindenea alătura cu drumurile cele mari niscaí crînguri dese i mărăcinișuri dese, seú copaci stufoși și deși, în cât din pricina lor să nu se pótă păzi de departe călătorii de către hoți, să puneți negreșit salahori să taie jos la pămînt acele crînguri i mărăcinișuri și copaci stufoși și deși, să curețe acele crînguri i copaci deși și de oparte și de alta, cât bate pușca, verí pe ale cui moșii vor fi acele desişuri, ca să pótă călătorii, a se feri și a se păzi de către făcătorii de rele; acésta negreșit să o puneți în lucrare, fiind-că cu acésta nu se păgubesc nimic stăpânii acelor moșii și se face un bine obștiei pentru ferirea locuitorilor și a călătorilor cu lărgimea drumurilor, acésta împlinire a poruncei să nu o amelisiți nici de cum, căci de se va întimpla să calce hoții pre vre un locuitor călător unde va într'acel județ la vre-o asemenea strâmtóre, unde dumné-vóstră nu ați îngrijit după primirea acestei porunci a pune ca să se curețe acele strîmtóri, hotărît să sciți, că paguba acelu jăfuit vă veți osândi să o plătiți dumné-vóstră, pentru neascultarea poruncei și neîngrijirea pentru trebile obștiei și cu întórcerea acestui trimis să avem răspuns de primirea poruncii aceștia, iar peste 10 zile să avem răspuns de urmarea ei.—1812, Mai 27. (*Cod. LXV, fila 165.*)

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Vel Vistier Constantin Ghica, vice-president, Polcovnic Loghinov, Manolache Banu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescul, Vist. Varlaam.

CAP. XXI.

Biserica română între 1807—1812.

Am studiat cu destulă deținere Istoria diplomatică a anilor 1807—1812; am adus și documente noue relative la organizarea guvernământului țerei sub Muscali. Ne rămâne acum a studia documentele interne dintre 1807—1812 cu referință la Biserică, cultura publică, administrațiune, justiție, comerci, industrie, edilitate publică, etc.

Biserica.

După fuga din nouă a lui C. Ipsilant din Bucuresci biserica continuă câțva timp a fi administrată de Mitropolitul Dositei, în unire cu Căimăcămia lăsată de Domnitor și apoi rămâne sub directa administrațiune a Muscalilor.

Aceștia sciind ce puternic instrument de domnire este Biserica, tind însă din ce în ce să pună mâna pe dînsa. Ei vor și reuși să facă acésta, precum mai la vale vom arăta. Prima formă în care se manifestă acest plan al guvernului rusesc este subordinaarea ambelor Mitropolii române la Exarchatul călugărului Gavril, (1) *Exarch al prea sfîntului și îndreptătorului Sinod a totă Rusia.*

Pentru a-și ajunge la scop de a pune mâna pe Biserica română, Rusia nu se dă în lături de a se servi chiar de boeri pămîntenî, împingându-i pre ei, încă în 1807, să cêră îndepărtarea Mitropoliților actuali Veniamin și Dositei. O scrisóre adresată lui Veniamin din Basarabia, de un maior Anton Mavrachie, dă pe față asemenea intrigî, ba încă din acésta scrisóre vedem, că tot pre boeri îi pun generalii Muscali să cêră de la Impêratul Alexandru încetarea domniei lui Constantin Ipsilante și introducerea administrațiunii rusesci în persóna unui președinte de Divan (2).

(1) Era o procedare vechiă a Muscalilor. La 1790 ei au făcut exarc al Moldo-Vlahiei pre Ambrosie Archiepiscopul Ecaterinoslavei și al Chersonesului Tauric.

(2) *Τὴν ὑμετέραν πανιερότητα εὐλαβῶς προσκυνῶ ἀσπαζόμενος τὴν ἱερὰν δεξιάν..*

Ἄγιε δεσπότη! ἀπὸ τὴν α' τοῦ νέου ἔτους δὲν ἦλθον εἰς προσκύνησίν σου, τὸ πολυχρόνιον πάθος μου, ἦτοι ἡ στενωσις μετὰ τοῦ νοχθημέρου ἐγγύς (ἄτινα συχνάκις μοι προξενούσιν ἡμῶν) μὲ

Cu respect mă închin prea sfinției vóstre, sãru'ându-vẽ drépta sfințită.

Sfinte stápâne! De la întâiũ a anului nou n'am venit spre închinãciunea vóstrã. Bóla mea cea îndelungatã, seũ stenosul cu tuse de di și nópte (care a'desea'mi pricit.ue-

Grație unor asemenea intrigă, încă în primele luni din anul 1808, Gavril

ἐμποδίζουσι τὴν ἔξοδον, καὶ οὕτως ὑπό-
 χρεος ὢν φυλάττω ὅλον τὸν χειμῶνα τὸ
 οἶκμα ἀκουσίως μου, δαπανῶντας ὅσι-
 μέραι διὰ τὰ ἱατρικὰ μου. — Δέομαι
 τοίνυν τῆς ἡμετέρας πανιερότητος νὰ μὲ
 ἐνθουμήται ἐνίοτε ἀπὸ ἔξοδα. — περὶ δὲ
 τοῦ γράμματος ἐκείνου, ὅπου μοι εἶπατε,
 ἢ αἰτία οὕτως ἔχει. Ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
 μαρτύρομαι λέγειν τὴν ἀγίαν ἀλήθειαν.
 Ἐρχόμενος ὁ μακαρίτης Παμαδάνης εἰς
 τὸ Δουμπασάρ εἶπε τῷ μητροπολίτῃ Γα-
 βριήλ τάδε: — ὅτε ἦτον ἐντεθῆεν ἀπὸ
 τοῦ ἀρχοντα ἐσταλμένος ἐπίτηδες διὰ
 νὰ τῷ προβάλῃ, νὰ δεχθῆ ἄλλιν τὴν
 μητρόπολιν, καὶ ἐπειδὴ ἤθελον τότε νὰ
 ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν βασιλέα ἓνα πρόεδρον
 διὰ τὸ διδάν, καὶ νὰ ἔξοστῇ ὁ αὐθέντης
 Ὑφιλάντης, νὰ γράψουν ζητῶντες καὶ
 τὸν μητροπολίτην. Τότε εἶπεν ὁ μητρο-
 πολίτης ὑποκρινόμενος, ἔχουσι μητροπο-
 λίτην, διὰ τί ζητοῦν ἄλλον, εἶπεν ὁ Πα-
 μαδάνης, μὲ τὸ νὰ μὴ τὸν θέλωσιν οἱ
 ἀρχοντες, μάλιστα οἱ Μπαλσέστι. —
 Προσέτι τὸν παρεκάλεσε νὰ συνθέσῃ
 μίαν ἱκετηρίαν ἐκ μέρους τῶν πρὸς τὸν
 βασιλέα διὰ νὰ φυλαχθοῦν τὰ ἔθιμα
 τοῦ τόπου, κατόπι μὲν εἶπεν ἡ πανιερό-
 τητος του νὰ τὴν συνθέσῃ ἐγὼ. Μετὰ δὲ,
 τὴν ταύτης ἐκτέλεσιν, καὶ θεωρήσιν, μοὶ
 εἶπε νὰ προσθέσω ἔτι νὰ ζητήσῃ καὶ
 τὴν πανιεροτητα του, εἰς κειρὸν ὅπου
 εἶχε προγράψῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅτι
 εἶναι καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν του, καὶ ἐπι-
 ποθεῖ ἔτι νὰ δουλεύσῃ τὴν νέαν του
 πατρίδα, διοριζόμενος ἑξάρχος εἰς τὴν
 Μολδοβλαχίαν. — Προσέτι εἰς τὸν κειρὸν
 τοῦ αὐτοκράτορος Πάβλου ἔστειλεν εἰς
 Πετρούπολιν ἕν ὃν ἐπίτηδες ζητῶντας
 νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὴν Μπογδανείαν, ἔ-
 λαβε τὴν ἀπόκρισιν οὕτως ἀπὸ τὸν μη-
 νίστρον Μπεζμπορόδισκην, λέγων ὅτι:
 ἡ Πόρτα δὲν θέλει ἔχῃ παντοτινὴν εἰ-
 ρήνην μὲ τὴν Ρωσίαν. Ἐπὶ τούτῳ τῷ
 σκοπῷ καὶ ἀρέσθη ἀπὸ τὴν δουλείαν,
 διὰ νὰ εἶναι ἐλευθέρως, ὅπου ἐν κειρῷ
 τῷ προσήκοντι νὰ ζητήσῃ ὅπερ ἐζητήσεν.

sce vărsare ds sânge) mă opresc de
 de a eși afară și ast-fel nevoit fiind
 stau totă iarna în casă, fără voia
 mea, cheltuind dîlnic pentru medi-
 camentele mele. Mă rog însă prea
 sfinției vóstre, să vă amintiți câte
 odată de mine, pentru cheltuială.
 Despre scrisoarea aceea ce mi-ați
 spus, cauza așa este. Înaintea lui
 Dumnezeu mărturisesc, că spun sfin-
 tul adevăr. Venind fericitul Raman-
 dan la Dubasari, a spus Mitropo-
 litului Gavriil acestea: *că a venit
 aicea de la boeri, trimis în'r'adins cu
 să-î propună să primescă iarăși Mitro-
 polia.* Și fiind-că voiaiu a cere atunci
 de la Impăratul un president pentru
 Divan și să se alunge Domnitorul
 Ipsilante, să scrie curînd și pentru Mi-
 tropolit. Atunci a răspuns Mitropo-
 litul prefăcîndu-se: aveți Mitropolit;
 pentru ce cereți altul? a răspuns Ra-
 mandan: pentru că nu-l voesc bo-
 erii, mai ales Balseșcii. Pe lângă
 acesta l'au rugat să redacteze o ce-
 rere din partea lor către Impăratul
 pentru a păzi datina țerii. După aceea
 mi-a spus Prea Sfinția Sa s'o concep
 eu După terminarea acesteia și după
 ce a vădu't-o, mi-au dis: să adaug încă
 să ceră pre Prea Sfinția Sa în timpul
 când se va scrie la Petersburg, că
 este bine în sănătatea sa și că do-
 resce încă să servescă noua sa Pa-
 trie, numindu-se Exarh în Moldo-
 Vlahia. Pe lângă acestea, în timpul
 Autocratorului Pavel, a trimis în
 Petersburg om înadins, cerînd săl-
 trimită în Moldova, și a luat acest
 răspuns de la ministrul Bezboro-
 dischin, făcînd, că Pórtă nu va avea
 continuă pace cu Rusia. De aceea
 s'a și lăsat de orî și ce ocupație
 pentru ca să fie liber, ca în timp
 convenabil să ceră, ceea ce au și
 cerut. Tot posibilul a făcut pentru

iea întâietatea în Biserica română și îl aflăm semnând, în actele Divanului muntenesc, înainte de Mitropolitul Dositei. În a 2-a jumătate a anului 1808 vedem, că Gavril face acte de adevărat administrator al Bisericii române. Așa, în 27 Noembrie 1808, Mitropolitul Gavril *Exarc al Moldovei, Valachiei și Basarabiei*, adresază circulare către toți proestoșii din mănăstiri, archimandriți, egumeni și nacialnici, în cuprindere:

1. Să nu se mai primescă poslușnicii orî de unde și fie ce ómenî fără mărturie că sunt ómenî slobođi și că nu sunt robî neiertati orî ostași fugiți.

2. Să nu mai călugărescă egumenii dintre poslușnicii decă n'au făcut legiuita ispitire de 3 anî.

3. Să nu mai fie învoiți călugării a se tot muta de la o mănăstire la alta, contra canónelor apostolicesci (al 4-lea sobor canon. 7 și al 2-lea sobor canon. 5.)

Exarchul Gavril ordonă, deci, să nu mai fie primiți poslușnicii de cât ómenî slobođi, necăsătoriți, neîncurcați în datorii orî în judecări și într'alte lumesci buclucuri și nesupuși la nici o slujbă și dajdie. Poslușnicii să facă 3 anî de ispitire, după prealabila arétare în scris la arhiereul eparchiei, cu

Πάντα λίθον ἐγνώρισε διὰ τὸ ἐκτελέσῃ. — Παρακαλῶ δὲ νὰ μὴν ἔχητε βαρυνκάρδιαν ἐπάνω μου. Ἐπειδὴ εἶμαι ἀθῶρος, καὶ ὁ καιρὸς τὸ ἀπέδεξεν εἰς ἐμὲ, ἀντὶ διὰ τὸ μὴ βοηθήσῃ, ἐμίσησέ με, καὶ ὁ ἐπιστήθιος... τὸν Κίριλος (ὅστις ἐδοῦλεν τὰ πάθη τῆς πανιερότητός του ἄνευ αἰσχρόνης διὰ αἰσχροκέρδειάν του) ἀπεμάκρυνε τοὺς τιμίους καὶ παλαιὸς φίλους, διὰ τὸ κάμῃ τὸ μονόπολι, ὡς οἱ Ἄγγλοι τὰς θαλάσσας, καὶ τέλος ἀπὸ τῆς χρονίου γνωριμίας, καὶ ἀπὸ τόσας πτώσεις του, ὅπου τὸν ἐλευθέρωσα τῆς τιμῆς του, εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ, ἐκατήντησα μὲ ἕνα ταῖνι νὰ λαμβάνω; ἄς ἀκολουθήσω τὸ λατινικὸν τοῦτον τὸ λέγον: *honnorez mutant mores*; ἢ ἄς τὸ ἀποδώσω εἰς τὴν ἀτυχίαν μου. Ἀβῆτε εὐμενῶς ἄγχι δεσπότη! καὶ τὴν παροῦσαν φθὴν ψυχαγωγίας χάριν, ἥπερ συνέθεσα, ταῦτα μὲν εὐλαβῶς, μένω δὲ διὰ εἴου τῆς ὑμετέρας θεοφροῦρήτου πανερότητος.

Ἐξωμολογήθην ὡς εἰς Δούλος
Πνευματικόν μου πατέρα ταπεινὸς καὶ
οὐδὲ κατὰ τὰ πνεῦμα.

a-și ajunge scopul. Vă rog să nu aveți supărare asupra mea, fiindcă sunt inocent și timpul a demonstrat-o despre mine, în loc de a mă ajuta, m'a urît, și iubitul intim al său Chiril (care a servit patimele Prea Sfinției Sale fără rușine, pentru câștigul său rușinos), a îndepărtat pre cinstiții și vechii amici, pentru a face monopol, ca Englezii mările. În fine, din cunoscința învechită și din atâtea căderi ale sale, când l'am scăpat cu onóre spre fericirea lui, am ajuns la un tain să ieau. Fie să urmez dicătórea latină ce dice: *honnorez mutant mores*, său fie s'o atribui nenorocirei mele. Primesce cu bună-voință, Sfinte Stăpâne! și presenta cântare, mângâierea sufletescă, ce am compus'o. Acestea cu respect, rămân pentru tot-deauna al Prea Sfinției Vóstre de Dumneđeú păzit serv supus și fiú spiritual.

M'am mărturisit ca la părintele meu spiritual.

Plecat servitor
si fiú sufletesc

indicare: de unde este? Ce vîrstă are? Ce învățătură orî meșteșug? Se mai cere încă și mărturia duhovnicului pentru bună purtare și, în fine, se ordonă de Gavril ne eșirea din mănăstire a nici unui călugăr spre a âmbra prin lume orî a se muta din mănăstire în mănăstire (1).

Intrigile contra ambilor mitropoliți sunt țesute cu abilitate de acest călugăr Gavriil. Fusese acesta când-va mitropolit de Chiovias.

Aflându-se în Moldova de cât-va timp, încă înainte de a fi numit Exarch al celor 3 provincii române, dînsul căută să profite de nemulțumirile Rușilor contra lui Veniamin, îndemnând pre boeri să cêră de la Prozorowski să-l rînduiască exarh asupra Moldovei, după cum l'aŭ cerut și unui boeri Munteni pentru țera Românescă. Acestui ecsarh, urmêză ca Divanul Moldovei să-î asemneze onorariî. Marele Logofêt Dimitrie Sturdza și alți boeri denunță lui Veniamin asemenea intrigî prin declarațiunea ce-î daŭ la mână la 20 Maiu 1807 (2).

Aceste intrigî nu opresc pre Veniamin de a sprijini singur și cu destulă energie interesele țerii față cu străinii.

Intrigile contra Mitropolitului Veniamin se complică din și în și. În Maiu 1807 Veniamin arată că țera este amenințată de fomete din cauza jafului, ce se face prin sate, sub pretext de rechisițiune în folosul oștirii muscălescî. Michelson răspunde supêrat Mitropolitului Veniamin, cu nota din 31 Maiu, din lagărul de la Ismail, în cuprinderea următoare:

«Inalt P. Sfințite Stăpâne, Milostive Domn!

Adeverind cunoscînța mea către P. S. Vóstră și către cinstita obștie a boierimeî de aice, pentru tótă noima ce se coprinde în cartea vóstră ce am primit, cu cea din inimă durere, primesc însciințare pentru cea mai de pe urmă neputință în care, după a vóstră perigrafie, se află norodul Cnejei aceștia a Moldovei. Dar împreună cu acesta sunt coprins și de mirare, că lipsa norodului o puneți că s'ar pricinui numai și numai din îndestularea ce se face și se dă din țeră oștilor rusescî, însciințându-mê pe lângă acesta, că țera se îngrozesc cu cea desăvîrșit lipsă până la sosirea secerișului. La acesta să-mî dați voie, Milostivul meŭ Domn, a vê arêta cu lămurire: întâiŭ, că oștile cari se află aici în țera acesta nu sunt atâta de multe, precum faceți arêtare; al doilea, că cea mai mare parte a oștilor nu în puțină vreme însăși a sa îndestulare aŭ avut și din țera Tătărăscă; al treilea, că tótă pânea turcescă ce s'a luat zapt din Hotin, din Galați și din Reni, — care n'a fost puțină sumă — s'aŭ dat în sêma ocârmuirei de aicea pentru îndestularea oștilor. Iar preste aceea s'aŭ și cumpêrat la Reni ôreș-care parte de pâne, precum însuși luminarea sa Principele Ipsilante m'a incredințat. Și asemenea și porția de carne se dă iarăși prin înadins rînduiți de ocârmuire ômenî ce sunt tocmiți la acesta. Insă după ce am înțeles, că după tóte nu puține strîngerî ce face Divanul lașului se ivesce lipsa, atunci într'aceeași dată am luat putinciósele mie mêsuri a înmulți aducerea aicea din însăși a nóstre magazale. Dar însuși prea P. S.

(1) Veđi cod. CCCXXII, fila 84 la Academia Română.

(2) Veđi Istoria Mitropoliei Iași de Erbicenu, pag. 46.

Vóstră și cinstita obștie puteți judeca, că o asemenea aducere cere vreme, care la cea mai de pe urmă măcar cinci săptămâni trebuiesc. De aceea și nădăjduesc, că obștia spre însăși a sa neîngrijire va metahirisi toate putincioasele chipuri, spre a urma încă cinci săptămâni, până vor veni transporturile (care transporturi eu mă voiu sîngui ca să fie cu îndestulare spre a putea a mulțami ostile până la pânea cea nouă.) Iară lângă acesta: n'ar fi ore cu voința obștei, ca împreună cu P. S. Vóstră, să facă scire Divanului Iașului pentru acesta, care Divan precum sunt însciuțat de P. S. Vóstră, făcînd mari strîngerî, atât la acesta, cât și la cele mai depărtate chipuri pôte să se simfonisescă.

După acesta, cu cea mai adevărată cinstire și plecaciune am cinstea a rămănea al P. S. Vóstre, Milostivului Domn, plecată slugă.

No. 607. Maiu 31. 1807.

Lagăr lângă Ismail (1).

Ioan Michelson.

Boierii Bălșesci devin instrumentele Muscalilor de răpunere a lui Veniamin. Prin ei Călugărul Gavril, de origină român din Ardeal, dar locuind de mai mult timp în Rusia, aproape de Basarabia, provocă, precum vedurăm mai sus, sub protecția Muscalilor, o mișcare contrară lui Veniamin, ba și celor doi episcopi Gherasim și Meletie, precum va provoca una și la Bucuresci contra lui Dositeiu Filitis. El îndemnă pe unii boieri să dea pămîntenii o jalbă către Prozorovski, prin care, pe lângă altele, ce se arată pentru ale pămîntului greutăți, să scrie și că *cinul Bisericesc în patria noastră este înzestrat de strămoșii noștri cu îndestule venituri, dar Mitropolitul Moldovei și cu Episcopii fiind tineri, și cu nesciuță de învățăturile cele bisericesci, urmază multe ataxii (neorîndueli și greșeli;) atât în trebile cele duhovnicesci, cât și în orînduelile cele politicesci, după întîmplările de acum a vremilor. Pămîntenii cer a luminărei sale, ca să rînduiască Exarc asupra acestor eparchii pe mai sus numitul proin Mitropolitul Chiovias, chir Gavril, ca pe unul acesta sciut de noi, bărbat împodobit cu multe învățături și activitate, mai virtos fiind actimon (capabil); pentru carele suntem încredințați că nu numai cele duhovnicesci le va îndrepta, dar încă și pe cei politicesci îi va povățui spre cele de folos Patriei.*

Dă de față aceste intrigî D. Sturdza vel Logofet, în actul de la 1807, Maiu 20, (*din Istoria Metropoliei din Iași p. 45*) (2). Din cele ce destăinuesce D. Sturdza se vede, că un maior Anton Mavrachie și Spătarul Ramadan din Chișinău duc firele intrigei.

Cu D. Sturdza declară asemenea un Mavrocordat și Manolache Roset Vistier, i Balș Vornic.

Când Mitropolitul Veniamin află despre aceste intrigî (el care se vedea bine cu Rușii, care îi recunoscuse păstorirea și în Basarabia prin un act anterior, el se grăbesce a apela la boieri, din cari unii se otărăsc, în Iunie 1807, a apêra cu căldură pre archipăstorul Moldovei (3).

(1) Originalul la Biblioteca Urechia din Galați. Acest act l'am publicat mai întăiu în Memoriul ce am presintat Academiei Române în 1889.

(2) Este o scrisore anonimă care mai târziu dădu de scire lui Veniamin despre intrigile contra lui. Este de la un archipăstor de Iași și publicată în Istoria Metropoliei de Iași, pag. 49.

(3) Iată actul de apêrare al boierilor în favorea lui Veniamin, aici cum l'a

Atitudinea boerilor țerei favorabilă lui Veniamin și Episcopilor întârzie

reprodus d-l Erbiceanu în Istoria Mitropoliei Moldovei, pag 46 și 47 cu facsimilarea semnăturilor.

Apărarea Mitropolitului Veniamin de către boerii țerei, cum și a Episcopilor de Roman și Huși, la clevețirile ce li se aducea de partida rusescă, spre a-i scote din scaun și a-i înlocui cu alte persoane.

Dintru început încă strămoșii noștri în patria acésta, atât în vremile ce domniî Moldovii erau singurî stăpânitorî, cât și mai pe urmă, ocârmuia toate trebile politicescî împreună cu Mitropolitul țerii și cu Episcopii cei după vremi, după cum din vechile scrisorî se dovedesce acésta, că domnul stăpânitor cu Mitropolitul, Episcopii și boerii întăria, hotăria și isprăvia toate trebile ce se întâmpla în țeră, precum și până astăzi asemenea nesciî în vremea noastră, având Mitropolit pre Prea Sfinția Sa Chir Veniamin, bărbat împodobit cu cele mai alese daruri, carele în curgere de 15 ani de când prin alegere de obște s'a hirotonisit Episcop de Huși, atât la acea eparhie, cât și după ce iarăși prin a obștei alegere a trecut la Eparhia Episcopiei Romanului, s'a purtat cu bună rînduială, urmând cu osirdie datoriei sale cei păstorescî; și mai ales după ce a primit asupra sa sarcina obștei păstoriei, adică Mitropolia țerii, a îndoit rîvnă sa cea patrioticescă, sîrguindu-se ca un bun patriot a împodobi patria sa. 1) Că sfințele lui Dumneđeū Bisericii le-a adus la cea mai bună rînduială și podóbă, care nici odinoră n'au fost. 2) Că Prea Sfinția sa cu multă ostenelă și cheltuială a aședat duhovnicésca școlă, cu multe învățăturî, la Socola, pentru toți cei ce voesc a se hirotonisi preoți, care nici într'o vreme n'au fost; a tălmăcit din limba elinésca cărți de învățatura Dumneđeescii Scripturî și le-au dat în tipar spre folosul și luminarea nêmului nostru. 3) Că la toate trebile și nevoile pămîntului se sîrguesce împreună cu mare rîvnă și osirdie, ca un cinstit patriot, fără cel mai mic interes, jertfind ostenelă și cheltuiala la toate întâmplările, ca un adevărat părinte obștesc. Și Prea Sfinția Sa Chir Gherasim Episcopul Romanului, în vreme de un-spre-dece ani mai bine de când prin obștesca alegere s'a hirotonisit Episcop Hușii, și mai în urmă s'a mutat la Episcopia Romanului, cu asemenea cinstită rînduială s'a purtat, ca un bărbat înțelept și rîvnitor, păstor fiind întru toate următor spre cîntea și folosul patriei; cum și iubitorul de Dumneđeū Episcop Hușului, Chir Meletie, avem bună nădejde că va fi următor mai sus numițitor părinți, ca unul ce în curgere de patru ani de când este Episcop ne-a încredințat, ca nisce bărbați cinstiți, vrednici împodobiți cu toate darurile cele bune și împreună cu tot clirosul. Deci noi toate aceste de sus arătate privindu-le cu deosebită bucurie din tot sufletul nostru le mărturisim printr'acéstă adevărată scrisore, ca să rămăe rêsuflete orî-ce fel de împotrivă clevețirei seū defăimării vor cugeta cine-va asupra celor de sus numite persoane și cu atât mai mult în vremea acésta sa arătat vrednici de totă lauda si mare sevas (respect) pentru osârdia, rîvnă și credința cea împreună cu noi jertfind marea oste-

isbânda Mitropolitului Gavril; în tot cursul anului 1807 Veniamin continuă a păstori, ba chiar și din anul următor 1808 până la 1 Martie, când, cum vom vedé, silit fu a-și da demisiunea.

*

Nu mai puțin, restul anului 1807 intrigele continuară contra mitropolitului Veniamin, unii boeri pămîntenî ținënd cu dînsul, alții dându-se în partea lui Gavril. Veniamin vedëndu-se învéluit ast-fel, la începutul anului 1808, oferă demisiunea sa, la 27 Februaré, reprezentantului rusesc din Iași.

Acesta, la 28 Februaré 1808, cu o iezuitică scrisóre, exprimă lui Veniamin regretele sale, ba îi impută că lasă scaunul păstoresc, într'un timp «când afacerile politice între imperiul Rusiei și Pórta otomană se află în stare nedecisă și critică și «patria I. P. S. V. după poziția sa între țerile acestor ambe puteri se póte transforma în teatru al rësboiului», și se grăbesce totuși a vesti, că demisiunea mitropolitului va supune Augustului său monarch *cap al bisericii greco-ortodoxe* . . . . și a-l ruga pentru a se pune alt archipăstor la mitropolia Moldovei (Istoria mitrop. Mold. pag. 17.)

nélă, spre slujbele cele cu credință la armia prea puterniceî împărăției Rusiei și al vostru prea milostiv și înalt protector.—1807, Iunie.

(Iscăliți): Costache Roset Logofët, Nicolae Balș Logofët, Constantin Balș Logofët, Manolache Roset Visternic, Costache Balș Vornic, A. Balș vel Vornic (descifrate cu probabilitate, iar unul nedescifrabîl. (Istoria Mitrop. Mold. pag. 17.)

(1) *Inalt Prea Sântite Archipăstorule Milostivul meü Stăpân.*

Nu cu puțină mirare am primit eü scrisórea Inalt Prea Sântiei Vóstre, cu însciințarea, că I. P. S. V., pentru mântuirea sufletului I. P. S. V. și din cauza slabei sănătăți, demisionați din tóte funcțiunile, cu cari v'a însărcinat Patria I. P. S. V. atât de la Mitropolie, cât și de la administrația civilă. Mě mir mai mult de aceea că I. P. S. V., înainte de plecarea de aci, nu mi-ați spus nimic despre acéstă intențiune a I. P. S. V.: eü, se înțelege, și atunci lăsam aceea la voința I. P. S. V. Eü sunt dator însă să observ, că I. P. S. V. lăsați turma, încredințată I. P. S. V. și administrația civilă în ast-fel de timp, când afacerile politice între Imperiul Rusiei și Pórta Otomană se află în stare nedecisă și critică, și Patria I. P. S. V., după poziția sa între țerile ambelor acestor puteri, se póte transforma în teatru al rësboiului. Eü 'mî basez conclusiunea pe înse-și dogmele credinței ortodoxe, mărturisite de noi, după care (dogme) este mult mai plăcut lui Dumneđeü, când cine va dá mâna de ajutor aprópelui în ora necesităței, și când, după cuvintele evanghelice, nu refusăm a suporta greutățile unul altuia, și ast-fel îndeplînim legea Mântuitorului nostru, decât a petrece țilele în mănăstire. De óre-ce în acéstă afacere se ascunde dispunerea internă a I. P. S. V., apoi eü n'am intențiunea de acum a strica liniștea ideală, iar nu reală a I. P. S. V. De

La 3 Martie 1808 Divanul Cneziei Moldovei raporteză prea strălucitului domn General Feld-marșal, mai marele comandir Armiei în Moldova, Valachia și Basarabia, cavalier Cnez Prozorovski:

«După urmarea depărtării a Prea Sfințitului Mitropolit Veniamin, trebuința urmază de a fi un vremelnic episcop în Metropolia țării, spre purtarea de grije a datoriilor bisericești și economia lucrurilor acestei sfinte case obștesci. Divanul dar, cu adîncă plecăciune, pune naintea prea strălucirii tale înștiințare pentru acesta și plecata sa socotită de a fi rînduit un asemenea vremelnic episcop din episcopiile scaunului pămîntesc, iubitorul de Dumnezeu Gherase episcopul Romanului și lasă acesta a sa alegere cu așteptarea prea înaltei porunci a prea strălucirii tale (1).»

Cu data de 10 Martie 1808, Divanul, după primirea încuviințării lui Prozorovski, trimite episcopului de Roman Gherase următoarea carte de rînduire ca episcop al Mitropoliei Moldovei, în urma demisionării Mitropolitului Veniamin:

«Sistema pămîntescă socotind acea neapărată trebuință după întîmplarea depărtării din scaunul Mitropolii a prea osfințitului proin Mitropolit chir Veniamin, a fi rînduit episcop scaunului prea osfinția ta, nu numai spre economia celor politicesci, dar și spre săvîrșirea celor duhovnicesci și căutarea intereselor acestei sfinte obștesci casă, ca și cum ar fi față Kiriarchul Mitropolit; spre acesta, după datorie, a făcut înștiințarea sa către acel de

ore-ce trépta I. P. S. V. întrece măsura puterei, cu care m'a însărcinat Soveranul Imperatorul, și eu de aceea nu pot să iaș vr'o decisiune, relativă la dorința I. P. S. V., apoi mă grăbesc să raportez cu cel mai profund respect a tot prea milostivului și a tot prea augustului meu monarch, *ca cap al bisericeii greco-catolice ortodoxe* despre demisiunea I. P. S. V. din trépta, cu care aș fost însărcinat, și a ruga pentru a se pune alt Archipăstor la Mitropolia Moldovei.

Cu toate acestea, cât se atinge de mine personal, apoi vă rog să fiți încredințați despre vedăratul respect și devotament, cu care am onore a rămânea,

Milostivul meu Stăpân și Archipăstor, al I. P. S. V. prea plecat servitor

(Nedescifrabil).

No. 246. e de sigur Prozorovski.

În Iași,

28 Februar, anul 1808.

(1) Acest act lipsese în Istoria Mitropoliei de D. Erbicenu. Il aducem după condica originală a Mitropoliei din Iași, din anul 1808, condică ce ne-a împrumutat I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și pentru cari îi mulțămim cu tot respectul.

În această condică mai sunt și alte acte din 1808, dintre care două în limba greacă, la fila 52 și 53. De aci până la fila 56 este hârtie albă și sunt intrerupte toate lucrările până la 2 Octombrie, 1812.

acum înalt poruncitor prea strălucitul general Feld-marechal Kneaz Prozorovski și prea strălucirea sa întru asemenea glăsuire găsim cu cale epitropia prea Sfinției Tale, prin *orderul* acesta, a căruia copie se alăturază lângă cartea acesta a divanului, întăresce rînduirea prea osfinției Tale, precum te vei încredința; drept aceea poftesce Divanul și totă sistema pre prea osfinția Ta, primind această sarcină a pămîntului, după datoria care are, de astăzi, să intre în căutarea săvîrșirilor celor bisericesci, cum și în economia lucrurilor celor bisericesci, cum și în economia lucrurilor acestei sfinte obștesci case, cu aceeași rîvnă și cunoscută înțelepciune, ca și cum ar fi față păstorul turmei și Kiriachul Mitropoliei, până la aședarea Mitropolitului.

Iscăliți: Costache Ghica Logofăt, Iordache Balș Vistier, Constantin Balș Logofăt, Todirașcu Balș Vornic, Nicolae Balș, Logofăt, Lupul Balș, Vornic, Alexandru Ianculescu Vornic, Iordache Roset Vistier, Dumitrache Sturdza Vorn., Grigorie Ghica Vorn. (1).

Deja la 1 Martie, adică imediat după demisiunea prezentată de Veniamin, boerimea imitând jezuitismul lui Prozorovski, adresase lui Veniamin scrisoarea ce dăm în notă și îi acordasă mănăstirea Slatina ca loc de petrecere, după o păstorire de 15 ani. Mănăstirea Slatina este lăsată ca apanaj al lui Veniamin, până la mórtea lui, împreună cu o vie din délul Socolii (2).

(1) Cod. Mitropoliei Iași, pag 50.

NB. Acest document nu este tipărit nici în Uricarul, nici în Istoria Mitropoliei din Iași a d-lui Erbicenu.

(2) *Boerii Divaniști ai țerei dau Mitropolitului Veniamin, ce s'a înlocuit cu Exarhul Gavril, ca loc de retragere din Mitropolie mănăstirea Slatina cu veniturile ei, până la mórte.*

Cu fiască evlavie închinându-ne, sărutăm deobște dréptu blagoslovitóre a Preosfinției Tale.

Nici aducerea aminte pildei cei Evanghelicesci, de a nu se deslipi păstorul cel bun de turma sa, nici asemănarea firei omenesci, de a nu lăsa părintele pre fii săi, aș putut să dea nouă sufletescă mângâiere la întristarea ce am primit, pentru hotărîrea cea neschimbată, acei fără de vreme depărtări și paretisis de scaunul Mitropoliei Moldovei, a Preosfinției Tale și întru care vreme? Intru aceea, întru care patria cu neasemănare se chinuesce de valurile lumesci a mării întimplări și a viforului răsboiului. Atuncea neasemănată este și rivna acesta a Preosfinției Tale de a protimisi numai calea mântuirii în partea cei sufletesci, și a năpusti turma cea din pronia cerescă încredințată și pre fii cei sufletesci ai Preosfinției Tale și a lăsa întru văduvie Eparhia. Dar întru acesta numai găsim ore-care liniștire cugetelor noastre, a dice, că póte vre-o nestăvire sfîntă

Din timpul administrațiunei bisericeî Moldave de către Gavriil exarcul, se cade a se aminti actul de la 24 Iunie 1811: Rînduiala pentru preoții de pe la sate. Se dispune că la 50 de case de gospodari va fi un preot și un diacon seaŭ dascăl, cum și câte 1 țircovnic (Arh. Acad., cod. I, pag. 275—277).

Prima consistorie ecleziastică (консисторна) fu organizată de către Gavril la Mitropolia din Iași. La Bucuresci Dositei Mitropolitul nu primi acéstă

mai pre sus decât omenirea a pus în inima Preosfinției Tale o împetrire întru cele lumesci și alegerea de cele sufletesci. Drept aceea și este hotărîtă depărtarea a obștescului nostru părinte de fiii cei iubiți ai săi. Așa a voit Domnul, fie și acéstă după înalta voința sa. Iartă dar din sufletul cel părintesc pre fii Preosfinției Tale, cari acum cu glasuri cucernice sufletesci se înfățișeză, prin acéstă scrisóre, căci multe vor fi greșit întru deșertăciunile politicescei viețuirii, scârbind pre părintele nostru. Drept aceea și neîncetat rógă pre cel prea milostiv pentru iertarea păcatelor nóstre, pentru liniștirea pătimirilor norodului și pentru bună starea pămîntului. Și cât pentru monăstirea Slatina de a fi locașul petrecereî ceî vremelnice a viețuireî Preosfinției Tale, și cele-l alte cuviinciose micî cereri, se trămit cărțile Divanului, pentru ca să fie întru a Preosfinției Tale voință, găsindu-se de tótă obstea acele drepte și cuuviință către persóna Preosfinției Tale, ce a păstorit în Eparhia țerei 15 ani cu neconținere. Așa dar și ferbintele rugî a Preosfinției Tale vor fi nouă și pămîntului în veci ajutóre.—1808, Martie 1.

Iscăliți: Costache Rosset Logofet, Stefan Catargiu Vornic, Drăghici Vornic, Constantin Balș Logofet, V. Balș Vornic, Neculai Balș Logofet, Manolache Rosset Visternic, Grecean Logofet, Iordache Rosset Vistiernic, Alexandru Ianculeu Vornic, Vasilie Rosset Vornic, (descifrate cu probabilitate, iar patru nediscifrabile, dice D. Erbiceanu).

Hotărîrea Divanului Cnejei Moldovei, prin care i recunósce Mitropolitului Veniamin dreptul de a trăi la mănăstirea Slatina și a se bucura de veniturile acelei mănăstiri. (Exarhul Gavriil venise deja la Iași și Mitropolitul trebuia să se retragă sub aparența de demisionare).

Divanul Cnejei Moldovei.

Obiceiŭ cuviincios și faptă bună fiind, ca la întîmplări de paretisis a Mitropolitului țerei, să se rînduiască și să se lase una din mănăstirile pămîntului, spre a fi locaș vremelnicii viețuirii păstorului celui depărtat. Drept aceea și la cererea ce a făcut acum Preosfințitul Proin Mitropolit, Duhovnicescul nostru Părinte, Chir Veniamin, ca după acéstă pămîntescă legiuire să fie rînduită a Slatinei mănăstire locaș de viețuire, slujind întru neconținere cinci-spre dece ani întru Eparhiile pămîntesci în sarcina păstoriei, și de bună voie făcînd paretisis, spre sufletésca petrecere; iată întru o glăsuire sistema boerilor Divanului, întărind cererea Preosfinției

nouă instituțiune și cum vom vedea, i se va face din acesta un cap de acuzațiune (1).

O importantă alegere de stareț la mănăstirea Némțului se efectuează sub păstoria lui Gavril:

«Cartea Divanului deschisă ce s'a dat cuvioșiei sale Ión Rusu, dându-i-se a fi stareț mănăstirii Némțul și Secul, după alegerea soborului și întărirea a prea sfințitului sufletescului nostru părinte Chir Veniamin proin Mitropolit, trimisă Divanului cu puțin mai înainte de paretisis scaunului. Această întărire de stariț este făcută de Divanul Cneziei Moldovei.

*

Cu mitropolitul Dositei lucrurile s'aუ petrecut altmintrelea. Mai întâiu s'a insinuat și după și în administrațiunea bisericii, Gavril exarcul, luând precum mai sus am șiis, pasul asupra Mitropolitului Munteniei și căutând a-și face partisanî printre boerii Divanului și apoi când se cređu că a sosit ora, și dete ultima lovitură.

Pe când în Moldova Mitropolitul Veniamin reclamă fără succes de la autoritățile militare rusești, respectarea preoțimeii și a caselor tuturor servitorilor bisericesci de pastoi în, Muntenia, ca să-și câștige simpatiile acelora pentru đioa când avea să lovescă în capul Bisericii muntene, Ga-

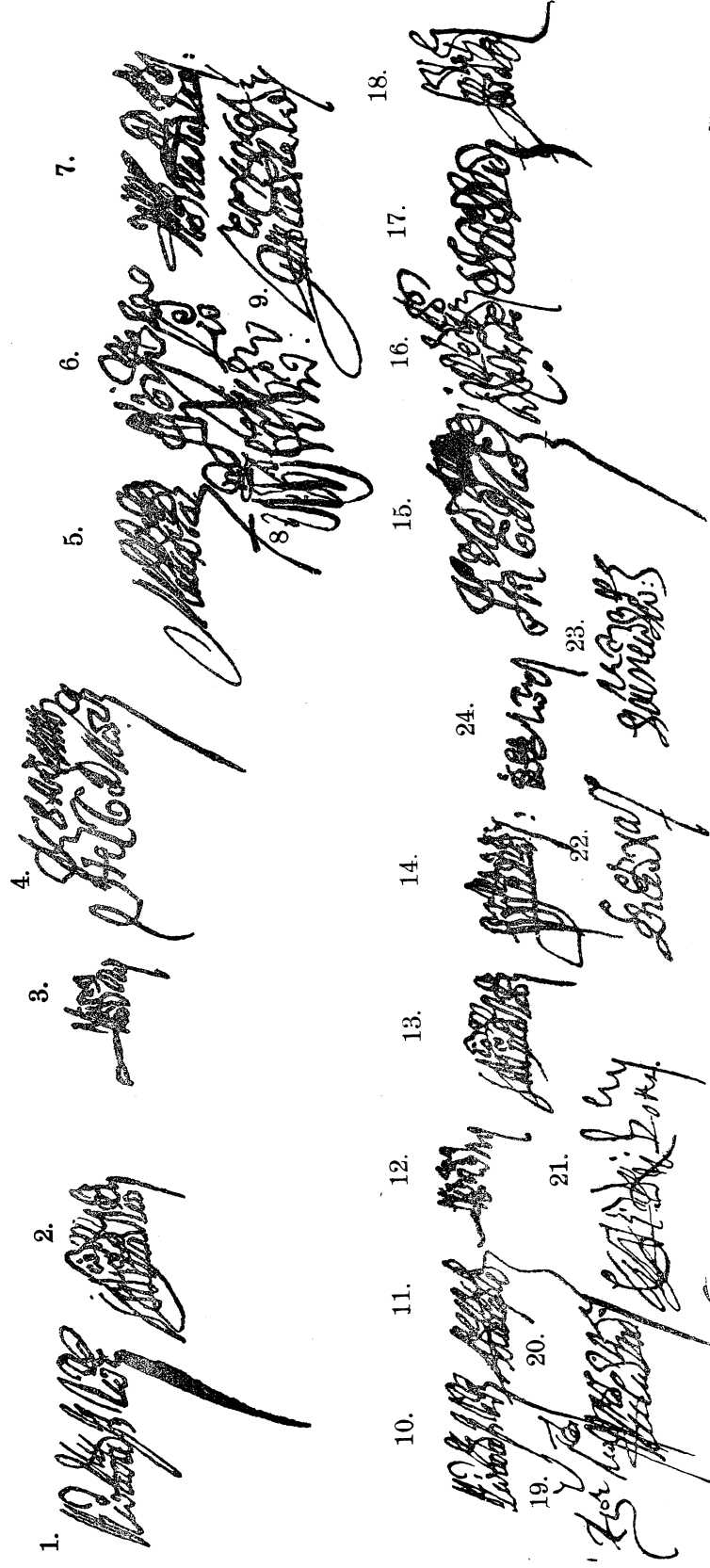
Sale din partea pămîntului, lasă și rînduesce pre numita sfânta mănăstire a Slatinei cu tóte cele mișcătore și nemișcătore afierosiri, întru nestrămutata îngrijire, sălășluire și părintescă ocărmuire a Preosfințitului părinte kir Veniamin, până la cea din lume mutare către Domnul a Preosfinției Sale. In supunerea numai celor obicînuite îndatoriri a numitei mănăstiri către școla Socolii și către cele pămîntesci orîndueli, și în păzirea celei mai bune stări. Precum este și drépta cerere a Preosfinției Sale, întru care cuprindendu-se, ca și via ce este cumpărată cu banî ai Preosfinției Sale, la délul Socolii, să rămăe slobodă întru voința Preosfinției Sale, spre ajutorul în viață a cheltuelilor. Iar după mutarea din viață, spre afierosire la sfînta mănăstire Slatina; se întăresce și această dréptă cerere, ca să fie următore întocmai și numita vie să rămăie întru dréptă voința Preosfinției sale. — 1808, Martie 1, Iași.

Iscăliți: Costache Rosset Logofét, Stefan Catargiu Vornic, Constantin Balș Logofét, V. Balș Vornic, Nicolai Balș Logofét, Alexandru Ianculeu Vornic, Manolache Rosset Visternic, Constantin Sturdza Vornic, Sandu Sturdza Hetman; Greceanu Logofét, Iordache Pavel Visternic, Vasilie Rosset Vornic, (descifrate cu probabilitate, iar trei nume nedescifrabile) đice D. Erbiceanu.

Dăm un document cu diverse semnături de boeri mari ai Moldovii.

(1) Veđi documentul sub No. 144 din portof. LVII de la Academie.

Semnături de boieri din fruntea Moldovei în 1807—1812.

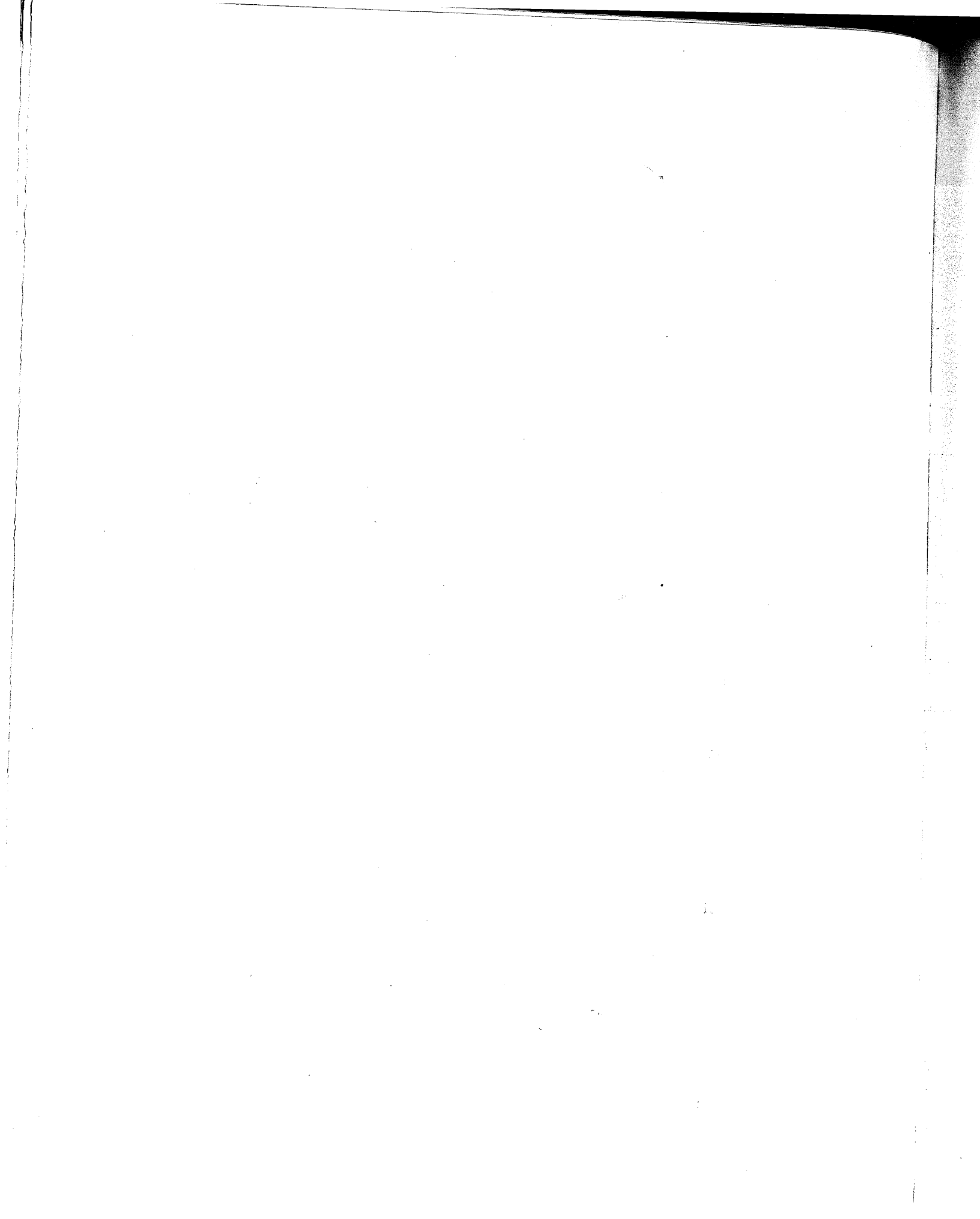
1. Costache Roset Logofăt.
 2. Constantin Balș Logofăt.
 3. Donici Vist.
 4. Neculae Balș Logofăt.
 5. Alecu Balș Vist.
 6. Costache Balș Vornic.

7. Costache Paladi Vornic.
 8. Alecu Balș Vel vornic.
 9. Dimitrie Sturdza Vel-Log.
 10. Costache Roset Logofăt.
 11. (Nedescitabil.)
 12. Alecu Roset.

13. Constantin Balș Logofăt.
 14. Teodor Balș Logofăt.
 15. Neculai Balș Logofăt.
 16. Alexandru Ianuleu Vornic.
 17. Manolache Roset Vist
 18. Sandu . . . Hatman.

19. Greceanu Logofăt.
 20. Iordache Roset.
 21. Alecu Donici Vornic.
 22. Drăghici Hatman.
 23. Vasilie Roset Vornic.
 24. (Nedescitabil.)

(După Istoria Mitrop. Moldovei de d-l C. Erbeianu.)

vril, mijlocia însuși pentru aceste (*veđi aci în notă.* (1) Și însuși Cușnicov ordonă scutirea de *pastoi* ad. de *quartiră a caselor preoțești* și în 10 Septembrie 1808; această ordine era comunicată de Divan către ispravnică.

(1) *Publicațiã pentru apărarea preoților.*

De la întâiul Divan.—Către Ispravnică.—Se face dumné-vóstră în scire, că Excelența sa general Cușnicov s'ar fi înscințat, că preoții de prin țeri se supără cu multe feluri de însărcinări, și poruncesce, ca negreșit tóte casele preoților să fie apérate de cvartiruri ostășesce și de alte podveđi ale țerii, și să aibă cinul preoțesc întocmai acele privilegiuri și aceeași ocrotire, precum au preoții din Rusia; deci poruncesce Divanul și dumné-vóstră, ca să aveți respect către cinul preoțesc; ci dar așa să urmați.—1808 Septembrie 10 (*Cod. LV, fila 131.*)

«Din multe jăluiră, care îndată ce am intrat în hotarele acestei de D-đeu pázite țeri, au făcut către noi preoții de prin județele de afară, atât prin cuvânt cât și prin scris, cu mare mirare ne-am înscințat de supărările, ce pătinesce și suferă tótă tagma bisericescă despre politicésca stăpânire, arătând că în anul trecut au dat o zaherea cu totul peste puțința lor, asemenea în tómnă trecută au fost silită a mai plăti un nesuferit bir de bani, cum și în iarna trecută în silă li s'ar fi lepădat bani pe grâu și pe orz, iar pe lângă tóte greutățile acestea, nu puține supărări, batjocure, încă și hătăi li s'ar fi făcând atât lor cât și soțiilor lor de către zapcii și slujitorii dregătorilor de afară metahirisindu-i la tóte angariile fără vre-o deosebire, întocmai ca pre locuitorii proști, cari asupriră și batjocore nică la o parte de loc, nu numai unde pravoslavia se păzesc, ci nică la un ném nu s'a auđit a se urma asupra părții cei duhovnicescă ai legei lor, iar mai virtos întru tótă pravoslavnică împărăție a Rusiei, după sciința ce avem, pentru slujitorii bisericescă, este prea pázită ca nonicésca apărare, în cât de asemenea supărări și fără de cruțare necazuri, nu numai sunt cu totul slobođi, ci încă în tot chipul se apără și se ocrotesc despre dregătorii locurilor și ai eparhiilor, prin înalte și prea milostive porunci. Pentru acesta și despre toți de obște se cinstesc și se socotesc după cinstea darului pe care-l pórtă și de și cei mai mulți din preoți și cei l-alti slujitori bisericescă din patria acesta se cunosc nu cu îndestulă învățatură spre împlinirea datoriei lor, însă sciut este că acesta nu curge, fără numai din rânduiala cei mai din nainte politicescă ocărnuiri a pămînturilor acestora, căci mai învățați ne-aflându-se, trebuința a cerut a se chirotonisi din cei ce s'a aflat, precum au fost, cu acea puțină învățatură; dar preoția este una și darul același. Drept aceea pentru această pricină nu pot fi și defăimați, iar mai ales, de vreme ce acum mai cu deosebire decât în alte vremi pravoslavnicul norod, ce locuesce în această patrie se află sub ocrotirea și apărarea a prea blagocestivului și prea milostivului Impărat a tótă Rusia, Alexandru I, care este sprijinitor și apărător al tuturor de obște celor pravoslavnică noróde, cu cuviință este, că

O altă dispozițiune de natură a atrage simpatiile țerei pentru admini-

cei ce slujesc celor sfinte și neîncetat se rîgă lui Dumneđeū pentru Impăratésca Sa mărire, pentru tótă prea luminata împăratésca familie și pentru tótă curtea și ostașii lor, pentru apărarea patriei acesteia și pentru tot norodul de obște, ce se află într'însa, să fie scutiți și apărați de supărările pentru cari se jăluiesc, și mai vîrtos de necuviincioasa necinste și ocară ce li se face de slujitorii diregătorilor de afară. Pentru care, după porunca noastră, datorie facem această arătare cinstitului Divan, pohtind ca după puterea ocăruierei politicesci ce are, să-și arunce și spre această nepotrivită urmare blagorodnică socotintă și cu creștinésca rîvnă să bine-voiască a da, prin tóte județele țerii, către dregătorii după afară, cinstite porunci, spre apărarea tuturor persónelor tagmei bisericesci acei albe, adică mirinesci, ca de acum înainte să se curmeze și să se înceteze deasupra-î aceste necazuri și hrăpitóre asuprele și toți slujitorii și zapcii politicesci ocăruierei să se înfrîneze de acum înainte a nu mai supăra pre cei bisericesci, cât de puțin la vre-o havalea, din câte pe afară se rînduesc, cunoscut fiind la toți de obște, că această tagmă este afierosită și rînduită numai spre a slăvi pre Dumneđeū și a sêvirși tainele cele sfinte, de care tótă sistema creștinésca atîrnă. Decî a se delăima într'acest chip fără nici o muștrare de cuget sêu evlavie și a fi amestecată în turburările lumesci cu atâta nebagare de sémă, nici Dumneđeescile pravile, nici cinstita socotélă nu îngăduiesc. Pentru care, rezemându-ne pe blagorodia cinstitului Divan, cu neîndoită nădejde așteptăm și fără de întârziere punere în bună rînduială pentru tot cinul bisericesc, ca de acum să rămână numai lui Dumneđeū slujind, după asemănăturile legei noastre cei pravoslavnice prin care tagma bisericescă este deosebită și apărată.—1808. Iulie 17.

Semnat: Gavriil Mitropolit și Exarch.

Divanul pe dată ordonă cele următóre:

De la Divanul Principatului țerii Românesci, către dumné-lor boerii Ispravnicii ot sud. . . . .

«Dintr'această copie veți vedea d-vóstră arătarea ce face Divanului prea sfințitul Chirios Gavriil Mitropolitul și Exarch al sfințului și îndreptător Sinod a tótă Rusia, pentru rîndul preoților, care acesta la adunarea deplină a noastră, a preoților și boerilor fiind și însuși Prea Sfinția Sa de față cetindu-se în Divan cu luare aminte și făcendu-se obștésca chibzuire s'a vëdut, că provlema și duhovnicésca chibzuire a Prea Sfințitului, este în adevér nu numai vrednică de tótă lauda, ci și cuviinciosă de a se urma și a se păzi întocmai, căci când tagma bisericescă este sciut câtă și chiar la alte străine legi, în tótă lumea, își are cuviincioasa cinste și apărare de dările politicesci, cu cât mai vîrtos aici întru această creștinésca patrie, când și stăpânirea noastră, a Măriei Sale prea blagocestivului, prea milostivului și pravoslavnicul Impărat a tótă Rusia, Alexandru pervoi, trebuie negreșit și cu deosebire și fără de asemănare cu venirea celei mai dinainte stăpâniri să-și aibă clirosul bisericesc și tótă ceta preoțésca căđuta cinste, apé-

strațiunea rusescă, tu ordinea dată de Ruși și de exarhul Gavril către Mitropolitul Dositei, la 23 Septembrie 1808, dispunând, ca de acum înainte toate mănăstirile, și câte sunt închinare la mănăstirile din țera turcescă, să nu mai trimită embaticul acolo și să-l oprască aici la sfânta Mitropolie, pentru curgătoarele cheltueli.

Dăm actul în notă. (1)

rare și nesupărare întru nimic, despre cererile politicesc, ca nisce slujitorii ce sunt lui Dumnezeu celui prea înalt și deci pururea ferbinte rugătorii pentru sănătatea și întemeierea prea puternicului nostru împărat și pentru tot creștinescul norod. De aceea dar, primită fiind provlîma și cererea acesta a prea sfîntului exarh, Divanul poruncesce dumné-vóstră, ca de acum înainte tagma bisericescă și tot fel de cin al clirosului bisericesc să fie cu totul apărăți, nesupărați și nedajnici de nici un fel de cerere politicescă ce se face de la sătenii, adică de zaherea și alte podveși și angarii, nici de dumné-vóstră, nici de zapcii dumné-vóstră, nici de părăcalabii, nici de sătenii; iar pe de altă parte scoțînd dumné-vóstră copie din cuvînt în cuvînt atât după predlojenia prea sfîntului exarh, cum și după acesta a Divanului poruncă, să le trimeteți cu slujitorii într'adins și cu osebite strășnice porunci ale dumné-vóstră, către zapcii și către toți supușii dumné-vóstră slujbașii județului, ca să le facă publică, să le citescă în vileag și în auzul tuturor de obște, în toate satele și plășile județului spre a fi sciut că ceta bisericescă de acum înainte are a fi nedajnică de la cele mai sus arătate politicesc cereri și a fi de tot nesupărați și netrași în nici un fel de angarii și podveși ale țerii. Drept aceea dar, să faceți urmare întocmai precum vi se poruncesce, căci de la înșiși dumné-vóstră se așteptă și se cere această mai sus pază a apărării și nesupărării lor. — 1808, Iulie 20. (Copiile vechi originale în biblioteca Urechii, Galați.)

(1) *Pitac la Prea Sfinția Sa Părintele, Mitropolitul, ca de acum înainte toate mănăstirile și câte sunt închinare la mănăstirile din țera turcescă să nu mai trimită embaticul acolo, ci să se oprască aici la sfînta mitropolie pentru curgătoarele pricinii ce sunt trebuincioase.*

De la întaiul Divan. — Prea Sfinția Ta Părinte Mitropolit, fiind-că pentru veduta neajungere a împlinirii curgătoarelor cheltueli la următoarele trebuințe ale țerii, ce se fac neconținut, s'a poruncit Divanului de către Excelența Sa, generalul Leitenant și comandirul Miloradovici, ca toate mănăstirile de aici din țera câte sunt închinare la unele mănăstiri după în țera turcescă și trimet pe tot anul anume orînduit embatic de bani, să se poprască cu totul de acum înainte, ca nici unul din egumenii să nu mai trimită nici măcar un ban dintr'acel embatic, ci să rămână aici în țera și să se strîngă la un loc. De aceea dar, după mai sus arătata poruncă, Divanul scrie Prea Sfinției Tale, ca îndată după primirea acestui pitac, să se dea de scire tuturor egumenilor acelor mănăstiri, câte se vor fi aflând aici în țera, ca fiesce-carele să dea în scris la sfînta Mitropolie, sub iscălitura sa, câte cât

Nu mai puțin de bun efect asupra țării a trebuit să fie și o altă dispozițiune luată tot sub președința exarcului Gavril, prin care dispozițiune s'aŭ repus în starea lor anterioară cele trei monastiri, Tismana, Cozia și Câmpulung, ce se afierosiseră spitalelor. Cu mare solemnitate se dă actul de liberare a acestor mănăstiri și Gavriil face, ca actul să fie semnat de tot clerul și de totă boerimea, ca să aibă fapta și mai mare resunet. Cu ce față aŭ semnat prelații bisericeii muntene acest act, care condamnă anteriorul lor act în favórea spitalului de la Dudesci? Pe totă ȕioa se sapă ast fel prestigiul Mitropolitului Dositei (1).

embatic este orînduit a răspunde pe an mănăstirea acolo unde este închinată și veri care din numiții egumeni nu-l va fi trimis, orî pe acest an, séu și pre mai mulți măcar, tot acel embatic ce n'a apucat să-l trimiță sunt datorî ca să-l aducă și a-l face teslim aci la sfînta Mitropolie și să iea adeverița Prea Sfînției Tale de primire, unde să aibă a sta în bună păstrare, ca orî când se va cere pentru vr'o trebuință a țării, să fie gata a se da și orî-câți bani se va strînge dintr'aceste embaticuri, să arêți Prea Sfînția Ta Divanului, prin fóie anume. Către acésta, să li se dea a înțelege acelor egumeni, că de va îndrăsnî vre-unul din ei a tainui suma embaticului mănăstirei sale, arêtând mai puțin din ceea-ce este orînduit, séu a ȕice că a trimis la mănăstirea unde este închinată și nu-l va fi trimis, de se va dovedi în urmă arêtarea lui neadevêrată, séu de nu va avê adeverița de primirea embaticului de la acel egumen din țera turcêscă, unde este închinată mănăstirea lui, să fie încredințat, că se va îndatora unul ca acela a plăti acel embatic îndoit, de la sine. Asemenea și vinăriciul mănăstirilor din țera turcêscă, cerênd prea Sfînția Ta fóie din condica Divanului câte anume sunt și în ce județe se află? și acelea să se facă zapt și banii ce se vor strînge să se aducă a sta în păstrare la sfînta Mitropolie; de care să și arêți Prea Sfînția Ta Divanului, prin fóie anume, suma ce se va strînge; pentru al căror zapt și strîngere, orî-ce porunci vor fi trebuincióse, făcênd P. S. Ta arêtare Divanului, se vor da, spre înlesnire.—1808, Septembrie 23.

(1) Iată actul:

De la Divanul Principatului Țării Romănesci.

Tótă fapta cea bună, care privesce spre cel de obște folos, în veri care țera și patrie, la tóte némurile, când se face prin obștesca cugetare, chibzuire și socotință, atât clirosul bisericesc și a celor mai mari căpeteniî, cari sunt boerii norodului și a tótă obștea pămîntenilor acei patrii, nu numai de împêrații și oblăduitoriî acelor țeri și noróde este voită și întărită, ci și de însuși acest adevêratul a tóte ziditorul și întru tot puternicul Dumneȕeŭ este ascultată și primită. Fiind dar, că aici întru acésta creștinêscă și de Dumneȕeŭ păzită a noastră patrie, încă de la începutul ei, care se ȕice din *descălecătórea țării*, mulți din după vremi prea fericiți de-a pururea pomeniți și prea luminați domni, arhieriei i boeri și alte obraze de pra-

Cu câte-va zile înainte de acest act solemn se și numi năstavnic la mănăstirea Tismana, cu pitacul de la 4 Iunie 1809, ce dăm aci mai jos.

voslavnicii creștini, cu tocul dragostei lui Dumnezeu fiind aprinși, au zidit și au înălțat sfinte și dumnezeesci locașuri de mănăstiri mari și mici, întemeindu-le și înzestrându-le cu din înseși ale lor drepte avute, din care unii le-au închinat la sfântul mormint și la sfântul munte, și la alte sfinte locuri, iar alții așa rînduială au legat prin ctitoricescile lor testamenturi și prin cărți patriarhesci și sobornicesci, ca nimenea nici odinioară cu nici un fel de cuvînt și pricină să nu fie volnic a le supune și a le închina nicăeri, ci să fie mănăstiri slobode ale țerii, locuite de către cei ce pentru a lor sufletescă mântuire lasă lumea și schima călugăriei întru viețuire monastică voesc să petrecă; care voință și rînduială a acelor răposați întru fericire ctitori fără smintelă în sute de ani până acum s'a urmat și s'a păzit la toate cele-lalte mănăstiri câte sunt și închinare și slobode, iar numai 3 din mănăstirile cele slobode adică Tismana, Cozia și Câmpu-lung, sunt acum ani 12 de când întîmplându-se aici în țără mörte de năprasnică bōlă a ciumei, și împotriva vędându-se lipsa ce era atunci, atât pentru locul de hălăduire a celor bolnavi și molipsiți, cum și pentru trebuincioșă hrană și căutare a lor, cel de atunci oblăduitor al țerii M. S. Prea luminatul Domn Alexandru Vodă Moruzi, din îndemnarea unor obraze, prin sfatul și alegerea de obște, a hotărit de s'a făcut și s'a zidit spital de ciumă, care este la Dudesi, în marginea apei Dâmboviței, la care acel spital s'au închinat cele mai sus numite 3 mănăstiri, ca să fie pentru împlinirea dorințelor celor bolnavi și molipsiți, atât atunci cum și în alte vremi, când se va mai întîmpla această bōlă aici în țără. Inșă acea socotință de obște pentru aceste numite trei mănăstiri n'a fost cu scopos de a se strica de la dinsele orînduelele, cele din început aședate ctitoricesce, ci numai cu prisosul din venituri, peste trebuințele mănăstiresci, să se ajutoreze spitalul acesta la trebuincioșele cheltueli în vremea când se va întîmpla năprasnică bōlă a ciumei; care de s'ar fi urmat într'acest chip, ar fi fost într'adevăr vrednică de pomenire, atât scoposul cel bun al Măriei Sale, cât și găsirea cu cale a obștiei; dar încă până a nu se pune bine în lucrare acea orînduială, s'a urmat cele împotriva, întăiu căci egumenaturile au lipsit cu totul, numindu-se *proin-egumeni* acei ce erau atunci egumeni și numai cât vor trăi ei să-și aibă hrana din mănăstire și ore-și ce lefușoră, iar alții în urma lor să nu mai fie și în loc de egumeni s'a orînduit mireni cupeți, numiți al doilea epitropi, pe sub cei mai mari epitropi și așa au rămas călugării sub povățuire de cupeți și de se află acum dintre acei călugări pe la unele din mănăstirile acestea, dar deosebit cu necăutarea lor cu cele trebuincioșe, după cuviință, nici cele ce se cuvin cinului nu se urmază, fiind în voia lor fiescecarele și dintr'această pricină nici slujbe bisericesci nu se urmază după cuviință, căci ce povățuire bisericescă pōte să se dea de la acei ce nu sunt în tagma bisericescă, ce sciū numai interesul neguțătoriei lor? Veniturile acestor mănăstiri, încă din anul întăiu, când s'a dat pe sēma spitalului, s'a luat în arendă de însuși acei cupeți pentru înlesnirea neguțătoriei lor; încă mănăstirea Cotmēna din sud Argeș, care era legată cu Cozia a ajuns a

De mai puțin bun efect fu și o altă dispozițiune luată de exarcul Ga-

se da acum în arendă la un țigan al aceleași mănăstiri și aș ajuns Țiganiș să fie în loc de stăpân, căci călugăriș de la această mănăstire cu totul aș lipsit; pomenirile ctitorilor numai pentru semnul de obicei a ajuns a se face; primirea străinilor a lipsit cu totul; viile s'au părăginit; moșiile s'au împresurat de către cei ce se învecinesc; țiganiș s'au risipit în tôte părțile și cu un cuvînt aceste 3 mănăstiri, cari erau cele mai vestite, locuite de atăția părinți, astădi aș ajuns de sunt ca nisce prăvăliș de negoț ale țirgoveților și mijlôce de eschrocherdiș (εσχροκρηδιș) ale arendașilor. Numirea și cuvîntul cu care s'a orînduit a fi aceste mănăstiri a fi spre ajutorul spitalului a fost alte, iar fapta și urmarea ce curge de atunci și până astădi, sunt cu totul împotriva acelei socoteli, și, ca să đicem mai deslușit, vedut este că din mila lui D-đeu în tótă această diastimă, de când s'au alcătuit acest spital și până acum, ciumă în țeră n'a fost, fără de cât în potrivă alte nevoi necurmăte a fost care fără îndoială putem đice, că după alte păcate vor fi curgênd și din pricina stricării rînduelilor ctitoricesci, fiind fost aședate prin cărți patriarchesci și sobornicesci, cu înfricoșate afuriseniș și cu ale țeriș obștesci anateme legate a fi în tótă vremea slobode și a li se păzi rînduiala lor cea din început; și ar trebui să aibă acum spitalul acesta o bună sumă de *sermaia* în bani gata, dar nici o para nu are; încă după cum đic arendașii, îl mai scôte și dator, măcar că socotela, de venit și cheltuială, de când aș întocmit acest spital și până astădi, nici unii din epitropiș ce aș stătuț până acum n'a dat, cu cuvînt că este legătură a nu paradosi socotela la nimenea, lucru și urmare cu totul împotriva dreptățiș. Deci învederat este că deși s'au și făcut atunci cea rînduială pentru aceste mănăstiri cu scopul de faptă bună, dar urmarea de atunci și până acum a fost rea și de tot împotriva aceluș bun scopos, căci cu numire de obștesc folos s'au stricat rînduelile mănăstiresci, cari sunt lôcașuri ale lui Dumneđeu și de la dînsele s'a folosit și se folosesc, unii și alții, în parte, fieș-care pe sineși Drept aceea fiind-că binele nu este bine deacă nu se urmêză bine și fiind-că nu se pôte suferi mai mult jalnica glăsuire a obștiei, care strigă cu multă obidă, vedênd cele mai de frunte mănăstiri ale patriei nôstre golite de podôba și orînduiala lor, pentru care s'a zidit, fiind acum întocmai ca nisce case pustiș, nici fiind cu puțință a se răbda mai mult întinderea acestuș păcat, carele pe de o parte pedepsesce sufletele și ticăloșesce casele ale celor ce dintru început aș fost organe de a se urma cele din potrivă bunei socotiște, ale cărora și sfișituri le-a fost vedute, iar pe de altă parte celor de acum, cari ved păcatul și tac le vestesce și le încredințeză o fôrte grea și cumplită osîndă; ca să se ștergă dar păcatul acesta, ca să se ridice blăstemul și ca să nu ajungă aceste sfinite mănăstiri mai la rea pustiire, iată că cu sful de obște al nostru archiereilor și a tótă boerimea, mariș și miciș, s'a făcut această neștrămutată hotărîre, adică de acum înainte să rămăe aceste mai sus numite mănăstiri iarăși slobode, neînchinăte nicăiriș, precum aș fost dintr'un început rînduite de la înșiș ctitoriș lor și să se orînduiască egumeniș la dînsele, tot acei ce aș fost, fiind-că câte trei trăesc și până acum și după môrtea lor să se urmeze alegerea diadohilor lor iarăși din părințiș acestor

vrii, oprind pre călugări a mai fi arendași și mănăstirile de a se împro-

mănăstiri, pămînteni, iar nu străini, după cum cuprind aședemînturile ctitoricesci i cărțile patriarhești i domnesci și ale obștei. Iar pentru că am auzit că s'ar fi adus și carte patriarșescă pentru aședarea acestor mănăstiri la spital, dicem, că ori că nu s'au dat pliroforie în ce chip a fost scopul obștei, când s'a făcut arătare pentru aceste 3 mănăstiri, ori că nu s'a arătat aședamînturile ctitoricesci și cărțile patriarhesci și blăstemile obștesci ale țerei a nu se strica aședemînturile lor, cele ce din început li s'a pus; însă noi nu pentru acele cărți, cari prin scirea noastră nu s'au cerut nicî le-am vîdut, ci numai pentru căutarea ticăloșilor bolnavi, când ferescă Dumneșeu, se va întîmpla bóla năprasnică de ciumă, voim, a se face ajutorul cel cuviincios într'aceeași vreme într'acest chip, adică iarăși cu sfatul de obște să se facă cuviinciosul ajutor i din partea tuturor mănăstirilor de obște câte sunt în tótă țera, închinete și neînchinete, dând fiesce care mănăstire analogon pre cât se va cuveni, după starea și puterea sa, iar nu numai aceste 3 mănăstiri să fie îndatorate a răspunde acel ajutor. Incă și fieș-carele din noi și de obște este datoriu a ajuta la o *peristasis* ca aceea de pătîmirea fraților noștri creștini, iar într'altă vreme să nu se urmeze acésta *sinisfora*, cu nume ca să fie bani întru păstrare, séu cu nume ca să cumpere acareturî, căci după *paradigmata*, cele până acum urmate, bani gata nu stău la nici o casă din cele pentru folosul obștei ci mai înainte până a nu se pune la păstrare se găsesce și mijlocul de a se lua și locul unde să se dea, fără numai dicem că pentru a nu rămănea și zidirea numitului spital i biserica de acolo la derăpănare și pustiire (fiind acésta în adevăr un trebuincios lucru la vreme de întîmplare ca aceea), după ce va face chibzuire de câți bani va fi trebuință, s'a hotărît ca la cîsla, ce este pusă pe mănăstiri, de daș pe fiesce-care an pentru școle, să se facă adăogirea acesteî trebuințe, care prin părinții archierei să se dea la dregerea acestuî spital, unde se va strica și la plata simbriei preotuluî i a pasnicilor acestuî spital și la trebuincioșa cheltuială a bisericeî de acolo.— 1808, Iulie 20.

Semnați: Gavriil Mitropolit și Exarch al prea sfîntuluî și îndreptătoruluî sinod a tótă Rusia, Dositei Mitropolit, Nectarie Rîmnic, Iosif Episcop Argeș, Constandie Buzău, Pogonianis, Iliopoleos Nicodim epitrop sfîntuluî Spiridon, Archimandrit Cotroceni Visarion, Văcăreștiul Chiril, Gavriil Archimandrit Gheorghit, Archimandrit Ignatie Raduliotu, Archimandrit Chiril Ecaterinotu, Damian Archimandrit Măreșean, Archimandrit Chiril Mihaliotu, Neofit egumen sfîntuluî Ión, Timoftei egumen Stavropoleos, egumen Zlătariot Sofroniū, Daniil Arch. Sfînților Apostoli, Popa Voicu econom și epitrop, Popa Nicolae Sachelarios, Popa Nicolae Schevofilacs, Popa Teodosie Prodicticos, popa Stefan, Logofet, popa Ión . . . . . Dimitrie . . . . . Pop Filip, Pop George, Pop Mihai Epitoganaton, Ereș Stanciu Peredeotu, Protopopu Ión, Pop Constantin, Dascălu Evanghelie, Pop Nicolae epitelchironion, Ereș Radu epitonchirision.

Manolache Ban, Constantin Filipescu Vistier, Radu Golescu biv Vel Vornic, Stefan Văcărescu Vornic, Isac Ralet Vel Logofet, Grigorie Ghica, Barbu

muta cu bani, fără de autorizarea dicasteriei exarhicescî. Decît această dispozițiune fu din acele, care *înlătură*, de fapt, autoritatea bisericească a lui Dositei.

Văcărescu Vel Vornic, Istrate Crețulescu, biv Vel Vornic, Petru Retoridis, biv Vel Vornic, Manolache Vornic, Scarlat Grădiștenu biv Logofêt, Dumitrache Bibescu, biv Vel Logofêt; Dumitrache Ghica, Vel Logofêt, Ión Co-mănenu biv Vel Logofêt, Fotache Stirbei, George Filipescu, Ión Faca Clucer, Ión Brezoianu, Stefan Clucerul, Enache Ma. . . . . Clucer Alex. Roset, Iorgache Crețulescu biv Vel Clucer; Drăghicén Oteteleşanu Căminar, Mihai Filipescu Paharnic, Constantin Brăiloiu, Clucer; Stelian Costache, Stolnic, Ión Crețenu Pacharnic; Dumitrache Deșliu Paharnic; Stefan Belu, Paharnic; Dumitru Polisu Serdar.

De la întăiul Divan către părintele Sevastis Dionisie.

Fiind-că sorocul întru care sunt date în arenda Spirului Gazoti, veniturile celor 3 mănăstiri, Tismana, Cozia și Câmpu-lung, se împlinesce la viitorul Martie 1810, când urmază a rămâne numitele mănăstiri slobode și cu tôte că mai în trecutele zile te-ai fost rînduit Prea Sfinția Ta năstavnic la sfînta mănăstire Tismana, dar fiind-că încă sorocul Spirului, încă nu s'a împlinit, precum s'a dis mai sus, de aceea s'a fost zățicnit atunci mergea Prea Sfinției Tale; iar acum scrie Divanul Prea Sfinției Tale, ca îndată după primirea acestei cărți, numai decît să te scoli și să mergi acolo, unde de o cam dată să te însărcinezi numai cu îngrijirea buneî orîndueli a sfîntei biserici, otcârmuind și povățuind și pre părinții ce se află acolo locuind în sfînta mănăstire spre a se purta și a petrece după cuviința și datoria cinului lor în cele duhovnicești, iar la veniturile mănăstirei nu ai a te amesteca pînă la împlinirea mai sus numitului soroc, fără numai cele ce vor fi trebuinciose pentru masa Prea Sfinții Tale și a Sinodiei, ce vei avea, a se da tôte de la mănăstire în vreme, precum pentru acesta s'a poruncit Spirului Cazoti, ca întru nimic cusur să nu se facă. Și după ce vei ședé acolo câte-va zile făcênd paratirisis moșiilor, viilor, țiganilor, caselor din mănăstire și la tôte lucrurile mănăstirei, de se află în acea stare ce le-a primit Spirul, te vei pogori și pînă la Cozia și apoi și la Câmpu-lung de vei puté, ca să faci asemenea paratirisis și să însciințezi Divanul. — 1809, Iunie 4 (*Cod. LVI, fila 71.*)

Semnați cei de mai sus.

Inainte de actul acesta al restituirei celor trei mănăstiri în vechia lor autonomie, Mitropolitul Dositei și Divanul au fost scos și ei mănăstirea Strechaia de sub dependența orfanotrofiei, căreia fusese afierosită.

Iată actul în această cestiune :

De la Divan din, 1 August 1808.

Fiind-că pentru tôte mănăstirile slobode de obște sunt multe chrisóve

Divanul ordonă, la 16 Februarie 1809, după porunca P. S. Sale Mitropolitului și Exarch pentru călugări, ca să nu mai fie arendași și să nu âmble de colo până colo, fără căpătâiu. Așisderea și egumenii mănăstirelor și eparchiile să nu se împrumute fără de întărirea zapisului cu pecetea și cu cuviincioasa iscălitură a exarhiceșcei sale discaterii.

Acésta ordine s'aũ trimis în copie la tóte județele, pe lângă o deosebită poruncă : «de la întâiul Divan și comitet al Principatului Valachiei», poruncindu-se Ispravnicilor : Indată să o publicuiți acésta la toți de obște în tot județul, aflându-vé și înși-vé cu neadormită îngrijire spre a se urma și a se păzi nizamul acesta întocmai, avénd Divanul și răspunsul d-vóstră de primire.»

Iată însăși adresa lui Gavriil Mitropolit și Esarch : *Către cinstitul Divan al principatului Valachiei.*

«După păstorésca datorie în care suntem chiămați a priveghia și a pune în bună orînduială și stare tagma bisericéscă, precum sórta ei după cuviință o cere, făcénd cercetare, ne-am însciințat, că mulți din monachii, ce s'a îmbrăcat într'acést cin, pe la mănăstiri, cu făgăduință că lăsând lumea vor petrece viața lor în mănăstirile unde-și pun metania și eșirile lor din mănăstire vor fi numai în poslușaniile mănăstirei, după podvig și aședémîntul vieții lor, iar într'alte părți fără de scirea egumenului séu a na-

domnesci i cărți patriarhicești din țari legăturii cu grósnice afurisenii, ca să nu se închine nicăiri cu nici un fel de cuvînt séu numire, și împotriva acestora s'a făcut urmare de s'a închinat mănăstirea Strehaiia la orfanotrofie, însă nici acea orînduială a închinării nu s'a păzit ca să se țină în stare, cu egumenii și călugării, ci dându-se la arendași s'a făcut ca un han și acest fel de catahrisis nefiind suferit a se vedé urmându-se în vederea tuturor, aũ venit și jălbî de la boerii ctitori de aũ cerut slobođenia mănăstirei și ca să nu rămânem sub păcatele acelor grósnice legăturii de blăstemuri, cu sfat de obște s'a găsit cu cale, de s'a slobođit de sub închinăciune și de sub supunerea orfanotrofiei acésta mănăstire și iată printr'acéstă carte orînduim egumen la acésta mănăstire pre Arsenie ieromonah, carele mergénd la numita mănăstire, împreună cu Răducanu al treilea Logofét al Divanului, să dea mănăstirea în zapt numitului egumen cu tóte lucrurile și zestrea ei, prin catastiș după obiceiũ și egumenul după datoria sa să și păzescă rînduiala mănăstirii, după cea dintru început întocmire a ei și după orînduelile réposaților ctitori și după testamenturile mănăstirilor de obște; de care poruncim părinților și tuturor ómenilor și robilor mănăstirii, să dați ascultarea, ce se cuvine numitului egumen, ce s'a rînduit, ca să póta săvîrși trebile mănăstirii fără de cusur.—1808 Aug. 1.

Semnați : Dositei Mitropolitul, Constandie Buzéu, Manolache Ban, Constantin Vistier, Radu Golescu, Ștefan Văcărescu, Isac Ralet, Barbu Văcărescu, Istrate Crețulescu. (*Cod LVI, fila 29 verso*).

cealnicului nu vor eși, se află învăluindu-se prin lume și abătuți cu totul în trupescile câștiguri și alișverișuri părăsind podvigul cel călugăresc și biserica, unia ținând moșii în arendă și neguțătorindu-se, iar alții petrecând prin casele mirenesce pentru lumesci folosuri, din care câte necuviințe se urmăze și câtă hulă și osîndire se pricinuesce la tótă tagma, cunoscut este. Drept aceea, poftim pre cinstitul Divan, ca să facă cuviincioșele perunci în tótă țera, ca de acum orî-cine are moșii, la asemenea fețe să nu mai vîndă cu anul, că a fi aceștia cumpărători de moșii, s'ou alt-fel de arendări, chiămarea cinului lor nici cum nu o îngăduesce și de către noi se va face cuviincioșă cercetare, ca orî unde se va fi aflând unii ca aceștia, să-i punem în buna orînduială, trimetându-i pe la metania lor, căci orî-care va mai da la aceștia moșii în anul după însciințarea acésta va rămâne păgubaș de prețul lor, iar căți mai înainte au apucat de au dat, acum să se desfacă și să-și iea moșiile înapoi. Acésta o dicem numai pentru singuratic fețe monarchicesce, ce-și lasă metania lor, de osebit mōnăstirile, care nu sunt poprite, de acésta moșie. Către acésta iarăși ne-am pliroforisit, că atât eparchiile țerii, cum și tóte mōnăstirile locului și cele la locuri închinete, în singura *plirecsusistia* lor și în potriua bunei hotărîri și aședări a stăpânirii de mai nainte, se împrumutéză de bani cu zapise pe numele locașurilor, unde se află proestoși, de multe orî și fără cuvînt de mare trebuință, din care urmăze împovărare de mari datorii la sfintele locașuri, încât ajung de a nu se putea iconomisi și a se plăti, fără a se vedé vre un folos la cele mai multe sfinte locașuri din atâtea datorii, ce s'au făcut de proiestoșii lor.

Și fiind-că trebuința pentru folosul lor cere a se pune de acum sub bună economie și statornic aședemînt tóte rînduelile eparchiilor și ale mōnăstirelor, a celor de loc și a celor închinete din țera acésta, poftim ca să binevoiască cinstitul Divan a publicarisi în tótă țera la toți de obște, ca de acum nimenea să nu împrumuteze nici vr'o eparchie, nici vr'o mōnăstire, de nu va avé adeverință întărită cu pecetea dicasteriei nōstre, ca să se vadă și să se cerceteze de către noi de este bine-cuvîntată și de neapărată trebuință acea împrumutare și de va fi de nevoie se va întări, iar de nu, se va popri, că acest catahrisis ce urmăze numai în singură stăpânirea proiestoșilor, după a fiesce-căruia dintr'înșii voință, de acum să lipséscă și să încredințeze pre toți, că orî-carele va îndrăzni a împrumuta de acum pe orî-ce mōnăstire, fără întărirea zapisului cu pecetea și cu cuviincioșă iscălitură a exarchicescei nōstre dicasterii, va rămâna păgubaș de bani, ce va da și la nici o judecată nu i se va ținé în sémă. Și pentru primirea însciințării acesteia poftim a avé cinstit răspuns.»—1809, Februarie 9.

Semnat: Gavriil Mitropolit și Esarch.

Acastă dispozițiune s'a făcut cunoscută și Spătăriei și Agiei. (*Cod. LVI, fila 32 verso*).

Cu toate aceste lovirii aduse autorității și chiar demnității Mitropolitului Dositei, el, mai puțin simțitor decât Veniamin, persistă a rămânea în scaunul său archi-episcopal. La finea anului 1809 sbucni un conflict între Mitropolitul Dositei și boerii țării, cel puțin boerii din Divan.

Acest conflict se poate vedea ce fu, din analoaga adresată lui Engelhard Vice-presidentul Divanului, la 9 Noembrie 1809, și tot atunci comunicată și exarcului Gavriil (1).

(1) Iată acest act până astăzi necunoscut:

«Cu cinste facem arătate Excelenței Tale (lui Engelhard), că în stăpânirea acestui principat, dintru început s'a urmat neconținut asupra orînduiei mănăstirilor și acest obicei (care este ca o pravilă), adică: când s'a schimbat vre-un egumen său epitrop, al vre-unei mănăstiri din cele ce se află aici în țară, apururea acea schimbare se făcea și de Epitropie, precum și când muria vre-un egumen său epitrop de la vre-o mănăstire, se da în scire întâiu la stăpânire și stăpânirea orînduia un cinovnic din partea Divanului prin dumné-lor veliții Logofeți de se făcea catagrafie împreună cu orînduitul și din partea sfintei Mitropolii, de față și cu părinții și ómenii acelei mănăstiri de tot avutul acelui răposat egumen său epitrop, i pentru toate lucrurile acelei mănăstiri mișcătore și nemișcătore, până la orî-ce anume prin catastih, care catastih îl aducea orînduitul Divanului, de se vedea de stăpânire și toate aceste lucruri sta pecetluite și în păstrare până când se orînduia la acea mănăstire egumen său epitrop și atunci, după ce se orînduia, i se da de la stăpânire carte de egumenie, său de epitropie și iarăși stăpânirea orînduia din partea sa logofet de la Divan, de mergea și-l aședa egumen și se făcea teslim toate acele lucruri după catastihul de catagrafie, luându-se și de la mâna lui asemenea catastih, sub iscălitura sa, ca să se scie ce lucruri i s'au dat în mână când s'a orînduit egumen său epitrop, de a nu se răpune său a se risipi de unii alții, ci să fie pe séma acei mănăstiri a se spori și a se adăoga pentru mai bună stare și întemeiere a sa, și acel catastih se trimetea apoi la sfînta Mitropolie de sta acolo în păstrare a se găsi când se va cere. Care acest obicei și putere a stăpânirii asupra mănăstirilor sciută tuturor dintru început, s'a păzit și s'a urmat fără de vre-o strămutare, precum s'a dis mai sus, iar acum în trecutele zile, întîmplându-se de a murit întâiu egumenul de la mănăstirea sfîntului Ión din București, ce este închinată la altă mănăstire din strein loc și aflând Divanul de mórtea sa, după obicei a orînduit un cinovnic din partea sa, ca să mērgă la numita mănăstire să facă catagrafie împreună cu om din partea sfintei Mitropolii i cu om din partea epitropilor, ce s'au orînduit de către Prea Sfîntitul Exarch asupra celor de aici mănăstiri, cari sunt închinare la locuri streine, care cinovnic mērgend la numita mănăstire au găsit toate pecetluite de archimandritul Ilarion, ce este om al prea

Câte-va zile după ivirea acestui conflict, care de sigur era ațîțat de în-

sfințitului părinte Mitropolit și unii din orînduiții exarhicescî epitropi și de orînduitul din partea părintelui Argeș și peste acele peceti a pus și cinovnicul Divanului pecetea sa, lăsând vorbă celor ce au pecetluit ca în vremea, când va fi a se face catagrafia, să se dea de scire și lui, ca să vie spre a face împreună catagrafie, precum li se cuvenia a urma, iar numiții au stricat pecetea orînduitului de la Divan și deschidînd lățile a făcut singuri catagrafie și ce avut va fi rămas aceluî răposat cum și ce se va fi făcut acel avut, Divanul nu are nici o știință. Atîta numai scie, că peste câte-va zile după mórtea numitului Egumen ot sf. Ioan, ne-am pomenit cu o anafora către Divan, a P. S. Sale Părintelui Mitropolit, prin care dicea, că fiind-că mōnăstirea sf. Ioan a rămas datore peste taleri 80.000, să dea voe Divanul să se vîndă veniturile moșiilor acestei mōnăstiri pe 4 ani (lucru cu totul împotriva orînduelii mōnăstirilor), care nu slobode a se da veniturile mōnăstirescî mai mult de cât pe un an, cel mult pe doi, și banii să nu se ia toți peșin ci să se ia pe fie care an.) La care anafora a P. S. Sale, a dat înscris Divanul, că mai întăiu să ni se arate a vedea și noi catagrafia ce s'a făcut i socotelile mōnăstirei de venit și cheltuială și va da Divanul cuviincioșa poruncă, că până acum nici catagrafie, nici socotelile mōnăstirii nu le-am vėdut.

Al doilea a mai murit într'aceste zile și alt egumen, iarăși aici în Bucurescî de la o mōnăstire de afară, din ținutul Ialomiții, ce se numesce Sloboția, care este iarăși închinată la altă mōnăstire în strein loc și tocmai a 2-a și luând scire Divanul îndată a orînduit un cinovnic din parte-și cu înscris poruncă ca împreună cu orînduitul din partea sf. Mitropolii și cu altul din partea exarhicescilor epitropi, să mērgă atît la casa unde a răposat numitul egumen, cât și afară la numita mōnăstire, ca să facă catagrafie, atît pentru rămasul răposatului egumen, ce se va găsi, cât și pentru dēstrea mōnăstirii i odore i alte lucruri mișcătore și nemișcătore și să aducă Divanului catastihul catagrafiei iscălit de câte și 3 orînduiții aceștia, ca să le vadă și Divanul, iar egumenul seū vechil de egumen are să se orînduiască prin scirea și cartea Divanului, acela însă, pe care îl va alege orînduiții exarhicescî epitropi; cu care poruncă mergēnd orînduitul de la Divan, de au arētat'o numiților epitropi, ca să mērgă să se facă catagrafia prin știința Divanului, de loc s'a arētat cu nebăgare în sēmă, dīcēndu'î, că catagrafia din porunca P. S. Părintelui Mitropolit a făcut'o cuvioșia lor și altă catagrafie nu are a se mai face. Și așa mergēnd orînduitul de la Divan acolo unde a răposat acel egumen, cât pentru cele ce au găsit într'acea casă din haine și alte cārpēturi i lucruri argintării și măruntăi de ale casei, le-au luat în scris, iar la un sipet ce-l fusese luat de acolo numiții epitropi în zaptul lor, în care sipet au arētat ōmenii mōnăstirii, că au avut răposatul egumen banî, zapise de împrumutării i catastih cu orî-ce însemnări ale sale nu au îngăduit numiții epitropi a se amesteca orînduitul Divanului, dīcēndu'î încă, că sipetul l'au ridicat la sf. Mitropolie din porunca P. S. Sale părintelui Mitrop. și cerēndu-le ca să-i dea măcar o însemnare de cele ce va fi fost în acel sipet, nu numai că n'a vrut să-i dea, ci încă l'au și *afron-*

și șefii muscali, sorta păstorirei Mitropolitului Dositei este otărîtă prin următorul pitac de la:

«Svetnic de taină Senator i Cavaler Cușnicov,
Cinstitului Divan al Valachiei,
Predlojenie.

«Prea Sfințitul Mitropolit și Exarch Gavriil prin înscris arătarea Prea Sfințiile Sale îmi aretă, că după orînduiala sfîntului oblăduitorului Sinod întărită cu inalta iscălitură, Mitropolitul Valachiei Dositei, *pentru neisprava și neîmplinirea poruncilor, ce i s'a dat*, după ucazul sfîntului Sinod, se depărtează din ocărnuirea bisericească a Valachiei și în locul lui, după ucazul împărătescii măririi, s'aî orînduit Mitropolit al Valachiei Mitropolitul Artin Ignatie, ce a eșit din Greția, a căreia slujbă și osîrdie către Imperia Rosiei sunt îndestul sciute monarhului. Eî însciințând pre cinstitul Divan de acêsta, îî alăturez și copia ucazului, întu care se cuprind pentru Mitropo-

tarisit: de ce să se amestece la catagrafie? ȃicînduî cu un cuvînt că Divanul nu are a se amesteca la acest fel de mînăstiri, căci cuvioșia lor sunt orînduiți epitropi de către prea sfințitul exarch. Ci fiind-ca cu acêsta urmare ce aî făcut numiții epitropi de n'aî băgat de sêmă porunca Divanului și pre trimisul sêu, se dă o mare bănuială, că dintr'acel sipet s'a sfeterisit zapise de împrumutări ale mortului, fiind de toți sciut, că starea lui era de o mare sumă de banî și acum, precum auđim, abia să fie îî sipet o *bagatelă* sumă de banî îî monedă și îî zapise, căci după cercetarea ce am făcut și chiar unii din exarchicescii epitropi la Divan, adică cuviosul archimandrit Cotrocenu, chir Visarion, însuși ne-aî arêtat că acêl sipet îî douê rînduri s'aî deschis, întăiu adecă de doi mirenî, anume Petre Lipscanu și Pah. Fotino, ce aî fost apururea la bóla egumenului până când a murit și al doilea de către cuvioșia lor Epitropiî din porunca numai a P. S. părintelui Mitropolit și iarăși din porunca P. S. Sale s'a ridicat apoi la sf. Mitropolie. Și osebit de acêsta, fiind-că îîtr'acel fel de nesupunere și nebăgare de sêmă, se dă o rea pildă către toți supuși Divanului și scade întu tóte puterea sa, îî cât nu vom mai putea săvîrși nici o trêbă, ne rugăm Excelenței Tale, să bine-voesci a face sciut Excelenței Sale Senatorului acêsta îîntîmplare și urmare de nesupunere, ca pe de o parte să se facă cuviincioșa cercetare, spre descoperirea avutului numiților rêposați egumeni a nu rêmânea mînăstirea păgubașă de drêpta averea lor, căci acêsta cerere nu o face Divanul pentru un interes al sêu îî parte, ci întăiu ca să se păzescă nestrămutat și de acum îînainte acêsta orînduială și obiceiî precum din vechime s'a urmat, și al doilea ca să fie sciută starea fie-căreia mînăstiri și să nu se îîntîmple niscai-va taînice hrăpiri și sfeterisiri îî avuturile mînăstiresci, și pe de altă parte, ca să nu mai cuteze numiții epitropi și alți de acum îînainte a se purta către Divan cu asemenea urmări de nesupunere îî vreme ce Divanul prin porunca ce a dat a fi față la catagrafie și orînduitul cinovnic din partea sa, după vechiul obiceiî, n'aî ridicat

litul Ignatie, și-i arăt că de acum înainte să cunoască pre P. Sa. Ignatie în totă puterea de Mitropolit al Valachiei, iar pre Mitropolitul Dositei să-l facă să înțelégă, ca să dea Mitropolia și tóte cele ce sunt ale ei cu isvod, fără de nici o împotrivre și soroc.—1809, Dec. 23 Iași (1).

nicî aũ împușinat cu acéstă orînduială exarhicescile epitropii, fiind-că tot într'aceeași poruncă se coprindea, că egumenul séu vechilul de egumen, are a se orîndui cel ce se va alege de către numișii epitropi, ci ca să fie sciut stăpânirii, Divanului, după orînduiala datoriei sale, în ce stare a rămas aceste mōnăstiri, fiind în cuprinsul acestui principat. Iar de va rămănea acest fel de urmare fără de cuviincioșa îndreptare, adevérul arétăm Excelenței Tale, că în urmă va ajunge lucrul a face fie-care ce va vrea și Divanul să privescă fără de a putea face cea mai puțină mișcare spre îndreptare.—1809, Decembre 9. (*Cod. LXI, fila 43.*)

Asemenea notă s'a făcut și către P. S. Exarhul Gavriil.

(1) Iacă nota Exarchului Gavriil arétând motivele destituirei:

Nota Prea Sfinșitului Exarch către Prea cinstitul Divan.

«Fiind-că Prea Sfinșia Sa Mitropolitul Dositei, după hotărîrea prea sfinșitului și îndreptătorului Sinod, ce s'a întărit și de către împărătésca mărire, pentru neîmplinirea datoriei sale spre buna întocmire a sfinștelor bisericî, ce s'aũ însemnat și de către rēposatul general Feld mareșal Cnez Alexandru Alexandrovici Prozorovski în public și póte a fi arétat și la mai înalte locuri și pentru că n'aũ trimis, după multe cereri ce s'aũ făcut din porunca Prea Sfinșitului Sinod, catastihurile mōnăstirilor, bisericelor și tuturor persónelor duhovnicescî și slujitorii bisericescî, ce se se află în Cnezia Valachiei cum și pentru nepunerea în lucrare a porunciî sinodicescî, de aședarea duhovnicescî *consistoriî*, a Mitropoliei Valachiei, este depărțat de la ocărmuirea bisericî Cneziei Valachiei și în locul séu, după cel anume al Impărătescîi sale Mărirî prea înalt ucáz, s'a orînduit Prea Sfinșia Sa Mitropolitul Ignatie, ce se află acum în Petersburg, a căruia slujbă și osîrdie către Impărătia Rusiei este îndestul știută de către prea blagocistivul împărat. Drept aceea, însciinșăm pre Prea cinstitul Divan de acest al Impărătéscei Sale Mărirî prea înalt Ucáz, ca întâiũ să se facă publicașii în totă Valachia, din partea Divanului spre însciinșare, cum că de acum înainte nu Mitropolitul Dositei, ci Mitropolitul Ignatie este ocărmuitor și păstor bisericîi în țera Romănescă. Al 2-lea să se orînduiască 2 boeri aș Divanului împreună cu cei rînduișii de către noui duhovnicescî cinovnicî spre a primi de la Prea Sfinșia Sa Mitropolitul Dositei tóte cele ce sunt a scaunului Mitropoliei Valachiei, cu isvod, precum: lucrurile și odórele cele bisericescî, averea cea mișcătóre și cea nemișcătóre, hrisóvele și alte scrisori ale Mitropoliei, cum și socotelele de venituri și de cheltueli. Al 3-lea după ce va veni prea Sfinșia Sa Mitropolitul Ignatie, i se va încredinșta tot ce este al Mitropoliei iarășii cu isvod, spre cea deplină ocărmuire, dându-i-se atât din partea celor duhovnicescî cât și din partea celor politicești tótă căđuta cînste și ascultare, ca unui duhovnicesc păstor, ce este rînduit

Până să sosescă noul mitropolit impus țerii muntenesci, întâiul Divan

după prea înalta voință a prea blagocistivului monarch Alexandru Pavlovici a totă Rusia; iar pentru cea cu odihnă petrecere a rămășiții vieții Prea Sfinției Sale Mitropolitului Dositei, se va rîndui *loc convinçios în Moldavia și în Rusia* și pentru cheltuială, lăfă; pentru care aședare ni s'au încredințat nouă, ca să punem la cale precum vom socoti.»—1810, Ghenarie 2. (Cod. LXI, fila 48.)

Semnați: Gavriil Mitropolit și Exarch.

Dositei urmă ast-fel calea luată de Constantin Ipsilanti.

Iacă și ordinul noului general en chef al armatei rusesce și Principate, General Bagration.

De la generalul de Infanterie mai marele povățuitor al Armiei în Moldavia, Valahia, Basarabia și în dreapta parte a apelor Dunării și cavalier Cnez Bagration către blagorodnicul Divan al Cneziei Valahiei.

«După cea înaltă întărită de Domnul Impărat hotărîre a Prea Sfîntului și îndreptătorului Sinod, Mitropolitul Valachiei Dositei pentru nelucrarea și neîmplinirea poruncilor, care s'au fost dat prea Sfinției Sale, de la cea mai de sus stăpînire s'a depărtat de la ocărmuirea bisericeii Valachiei și în locul său, după cel anume al Impărătescii Sale Măririi înalt ucaz, s'a rînduit Mitropolitul Artin Ignatie, ce a eșit din țera grecescă, care acum vine din Sant-Petersburg aicea, ca să primescă prea înalt încredințata Prea Sfinției Sale Eparhie, înscințînd pentru acesta pre blagorodnicul și cinstitul Divan al Cneziei Valachiei după această înaltă monarchicescă a Impărătescii Sale Măririi voință, poruncim:

1. Ca să se facă publicație în totă Valachia, pentru că de acum înainte, după prea înalta poruncă, rînditul Mitropolit Ignatie să fie cunoscut și cinstit ca un păstor al bisericii Valachiei.

Al 2-lea, să se dea de scire Mitropolitului Dositei, că la darea Mitropoliei și a totă averea scaunului să fie păzită totă cea desăvîrșit legiuita orînduială și ca să fie depărtate toate împiedicările spre a se săvîrși acest scopos, după cererea Prea Sfinției Sale Gavriil Mitropolit al Prea Sfîntului Sinod în Moldo-Valahia Exarh, să se dea Prea Sfinției Sale tot ajutorul, care va cunósce a fi trebuincios, spre împlinirea acestei prea înalte porunci ale Măririi voință.

Dat în Bucuresci, Ghenarie 14, 1810.»

Semnat general de Infanterie, Cnez Bagration.

Tălmăcit de Protopopol și Cavalier Petru.

Iacă și textul ucazului de destituire al lui Dositei Mitropolitul:

«Ucaz a Ei Impărătescii Măririi singur stăpînitor a totă Rusia, din sfîntul și oblăduitorul Sinod către Cilenul său și Exarchul Moldovei Valahiei, Basarabiei, Prea Sfințitul Mitropolitul cavalier Gavriil. După ucazul a Ei Impărătescii Măririi, ce s'a dat Sinodului, la 27 ale acestei luni Noembrie iscălit de însăși mâna cea înaltă, întru care se cuprinde: În locul depărtatului de la ocărmuire bisericească a Valachiei, Mitropolitului Dositei, cu milostivire

numi o locotenență, compusă din episcopii de Rîmnic, Buzău și Argeș, prin următoarele 3 pitace din 15 Ianuarie 1810.

poruncim, să se orînduiască Ignatie Mitropolitul Artis. Drept aceea, sfințitul Sinod să urmeze la acésta după orînduială.» Sfințul și oblăduitorul Sinod poruncesce, ca pentru acésta milostivă poruncă să se trimită Prea Sfinției Sale Ucaz, iar cilenurile Sinodului și Prea Sfințiilor Archierei ai Eparhiilor, cum și tuturor lavrelor ale stavropighiei, mănăstirelor și *cantuarelor tipograficesci*, să li se dea de scire prin ucasuri tipărite.—No. 4.420, Novembre 29, 1809.

Paisie Tipaldo către Impăratul Napoleon, despre persecuțiunile suferite de el de la Ruși.

Tipaldo era «Archimandrite, sujet français, chassé de Jassy par les Russes et réfugié à Vienne, demande la protection de l'Empereur de France. Il sollicite une paroisse vacante de la juridiction grecque à Naples.

Vienne, le 22 Juillet, 1811.

Sire,

Un vicaire grec, persécuté par le Métropolitte Gabriel, plénipotentiaire de la juridiction ecclésiastique du Danube, pour avoir refusé de prêter 3000 piastres au dit Métropolitte, demanda ma protection.

Je lui fis une requête, adressée au Sénateur Michalewitz, Gouverneur de Moldavie et Valachie, deux provinces occupées par les Russes, dans laquelle je lui représentais tous les motifs de la persécution du Métropolitte, en demandant sa protection.

Le Sénateur Michalewitz fit venir le suppliant en lui demandant le nom de celui qui a dressé la requête, et, comme il a appris que c'était un sujet français, il donna l'ordre au commandant des troupes albanaises, de me saisir et de me présenter vif ou mort.

Le Commandant envoya 40 soldats auxquels il donna l'ordre de brûler ma maison et tout mon bien, en cas que je ne voulusse pas venir et comparaître.

Je me refugiai au Consulat français, qui me donna le Conseil de me présenter au Sénateur Michalewitz.

A son avis, je comparus devant le dit Sénateur, qui me demanda si j'étais un sujet français, et après avoir vu mes documents, il me congédia.

Aussitôt que je revins, j'allai trouver le consul français, en lui communiquant mes craintes pour l'avenir, et pour cette raison, je lui demandai un passe-port pour me mettre en sûreté à Lemberg. Le consul étant du même avis me l'accorda.

Mais, à même jour, vient pendant la nuit le maître de police avec trois officiers, avec 16 soldats russes et 30 arnautes. Ils enfoncent la porte. Ils me ferment la bouche avec un mouchoir, ils prennent tout mon bien, ils me conduisent en cet état à la maison de police, où je restai 2 jours, et puis on me conduit au corps de garde; l'on examina tous mes papiers et,

Trei pitace s'au făcut către sfinția lor părinții episcopi Rîmnic, Buzău și Argeș, pentru depărtarea din Mitropolie a Prea Sfinției Sale Mitropolitului Dositei.

«Fiind-că după cea înaltă întărită de Domnul împărat hotărîre a prea sfințitului îndreptătorului sinod al Rusiei, prea sfinția sa părintele mitropolit Chirios Dositei, pentru nelucrarea și neîmplinirea poruncilor, cari i s'au dat Prea Sfinției Sale, de la cea mai de sus stăpînire s'a depărtat de la ocărnuirea bisericeii Valahiei și în locul Prea Sfinției Sale, după cel înalt ucaz al împărătesceii sale măriri s'a orînduit mitropolit al Ungro-Vlahiei, Prea Sfinția Sa Artis Ignatie, ce este eșit din țera grecescă și vine acum din San-Petersburg aici, ca să primescă prea înalt încredințata Prea Sfinției Sale eparhie, după însciințarea ce s'a făcut către Divan, atât prin predlojenia strălucitului cnéz și întâiul comandir al armiei, general de infanterie Bagration, scrisă de la 14 ale acestei luni, cât și prin osebită predlojenie a Excelenței Sale, senatorului Kușnicov, presidentul Divanurilor, scrisă de la 23 ale trecutului Decembrie i prea înalta predlojenie a Excelenței Sale general maior i cavaler Engelhard, vice-presidentul Divanului, scrisă de la 14 ale acestei luni, cum și alta a Prea Sfinției Sale mitropolitului și exarh chir Gavriil și însoțite toate aceste cu osebită copie după prea înaltul ucaz al împărătesceii sale măriri, singur stăpânitor a totă Rusia (†). Drept aceea, după poruncă și după datorie, nu lipsi Divanul a da în scire de aceste și către sfinția vóstră, ca îndată să o publicarisii prin osebită carte către totă partea preotescă din eparhia sfinției vóstre și cum că pentru cea cu odihnă petrecere a rămășiței vieței Prea Sfinției sale mitropolitului Dositei, i se va orîndui loc cuviincios în Moldova seú Rusia, și cât pentru cheltuiala Prea Sfinției Sale, léfa ce va găsi cu cale prea sfințitul exarh, după cum pentru acesta ni se arată prin predlojenia P. Sale. ce s'a đis mai sus. Și să primiți acest pitac și de punerea în lucrare a porunceii, va avea Divanul răspuns al Sf. Vóstre în scris.»—1810 Ghenarie 15.

N.B. Asemenea s'a scris pitace către dumné-lor veliții Logofeți și către dumné-lui vel Logofet de obiceiuri Iordache Goleșcu, însă acest prostichis se începe după ce se citește până la slova * care arată înăuntru, înapoi: «Iată că după poruncă și povața ce ni se dă în scris de către P. S. exarh

trouvant tout en bon ordre, on me mena à Bucarest où je devais comparaître devant le Président russe.

Celui-ci, ayant reçu les ordres du Sénateur Michalewitz, me fit des reproches sur ma qualité de sujet français, et conduire devant le Commandant russe qui me mit en prison et d'où j'étais déporté sur la frontière de Valachie, malgré la réclamation du Consul de France.

.....
Signé: Paissie, Archimandrita di Tivaldo.

Cât de puțin de trebă era acest Gavriil Mitropolitul se pôte vedea și din următorul act, scrisórea Arhimandritului Tivaldo către Napoleon. Gavriil era persecutor al oricui nu era devotat rus.

(1) * De aci este varianta indicată mai jos in pitacul către vel Logofet de obiceiuri.

orînduesce Divanul pre dumné-ta și poruncesce, ca împreună cu cinovnicii duhovnicesci, ce se vor orîndui de către P. S. mitropolitul exarc, mergând la sfînta Mitropolie, să primiți de la P. S. proin Mitropolit Dositei, prin catastih, tóte cele ce sunt ale scaunului Mitropoliei Valahiei, precum lucrurile și odórele cele bisericesci, averea mișcátóre și nemișcátóre, hrisóvele și alte scrisori ale mitropoliei i socotelile de venituri și cheltueli, care acel catastih iscálindu-l P. S. Sa proin mitropolitul, cât și orînduiți duhovnicesci cinovnici din partea P. S. Sale părintelui mitropolit exarc, să-l aduceți la Divan.»—1810, Ghenarie 15. (*Cod. LXV, fila 1.*)

1810 Ghenarie 15. S'au făcut publicații și către Divanul Craiovei i către dumné-lor boerii Ispravnicii de prin județe, ca să publicariséscă în deobște pentru acésta.

Ca să iea parte la inventarierea averei mobiliare și imobiliare a mitropoliei, întâiul Divan numesce o comisiune compusă din marele Logofét de țera de sus Constantin Filipescu și marele Logofét de obiceiuri Iordache Golescu, în 15 Ianuarie 1810 (1).

Noul mitropolit Ignatie încă nu sosise în țeră, la Februarie, dar exarcul Gavriil înființă îndată o «duhovnicéscă consistorie», care la 19 Februarie 1810, o aflăm funcționând.

La 23 Ianuarie 1810 s'a făcut răspuns la Prea Sfîntitul mitropolit și exarh pentru întocmirea și alcătuirea duhovniceșcei *consistorii* (Консесторія), că va fi următor întocmai Divanul cum se scrie de către Prea Sfîntia Sa.

Acest consistoriu își arogă în curînd atribute mari, până ce veni să-și atribue dreptul de a judeca el orî-ce procese, chiar de natură civilă, din moment ce în asemenea procese era implicată o față bisericescă. In contra acestei exorbitante încălcări de atribuțiuni, protestă curînd comitetul séu întâiul Divan.

Așa este conflictul de atribute din Maiu 1810. Primul Divan reclamă la

(1) Cod. LXI, fila 50, Cod. 65, fila 1.

In Cod. LXI, fila 50 destituirea mitropolitului Dositei este trecută pe scurt. Se dice, că general maior vice-president și cavalier Engelhard, la 14 Ianuarie 1810 adreséză și el Divanului Munteniei predlojenia lui Cușnicov și ucazul Sinodului rusesc, pentru îndepártarea «din ocármuirea bisericescă» a lui Dositei, pentru neispráville și neîmplinirile poruncilor ce i s'au dat și pentru înlocuirea lui cu Mitropolitul Artis Ignatie, ce a eșit din Grecia (Γρεκια. Acéstă destituire a mitropolitului Dositei nu este de loc explicată de autorul cronicei grecescei, publicată de d-l C. Erbiceanu (la călcáiuI Istoriei mitropoliei Moldovei), ci acéstă cronică se mărginesce a scrie, că la 1810 Ianuarie 15, sâmbătă, s'a citit în Divan ucazele pentru darea afară a lui Dositei al Ungro-Vlahiei de la mitropolie και αντίστοιχ διακρισθη ó πρώην Ἄρτης Ἰγνάτιος (pag. 534.)

noul mitropolit contra consistorului, care se amestecă la pricină de judecări politicesci, precum se pôte vedé în actul ce dăm în notă.

Totuși la acéstă încâlcare de atribute ce-și permite consistorul, e drept să recunóscem, că s'a îndemnat consistorul din nepriceperea de la început a primului Divan, care în 10 Maiü, primind de la acel consistor cereri, ca Divanul să rînduiască un *ipochimen* din cei politicesci, ca să asiste la o judecată între stolnicul Enache Radu și egumenul unei mănăstiri pentru afaceri de competența justiției civile, întâiul Divan n'a protestat și a admis asemenea amestec a autoriței bisericesci în justiția laică (1).

(1) Iată actele relative la aceste două afaceri:

De la întâiul Divan. Către P. S. părintele mitropolit al Ungro-Vlahiei.

Cinstita duhovnicéscă decasterie, de la 13 ale acestei luni a trimis la Divan o în scris însciințare pentru pricina judecării, ce se străgăneză între un Ión Vasilopol cu cuviosul arhimandrit Visarion proistosul mănăstirei Cotroceni, pentru *chioșcul* de la Herăstrău, ce este făcut de Măria Sa Constantin Ipsilante, dîcînd cilenii acestei decasterii, cum că acéstă pricină fiind theorisită de ace judecată, a găsit cu cale de a orînduit la fața locului doi cinovnici bisericesci, ca să facă cercetare pentru cele ce a arătat prin jalba sa Ion Vasilopolu și cere ca să se orînduiască și din partea Divanului alți doi cinovnici; pentru care Divanul nu lipsi după datorie a o face cunoscută P. S. Tale acésta, că, la o pricină de judecată politicéscă ce este, prin deosebită poruncă s'aü și orînduit în cercetarea dumnélor boerilor Veliți, după obiceiul și *orînduiala țerii acesteia, care până acum s'a păzit făr'de strămutare*; iar cinstita consistorie nu are a se măi amesteca la pricină de judecări politicesci, precum este acésta, în vreme ce Divanul, după a sa datorie, are orînduite îndestule departamenturi, ca să caute pricinile de judecări ale locuitorilor. De aceea ne rugăm P. S. Tale, ca să se dea cuviincioasa poruncă cilenilor judecăților de aici (consistoriului), că acéstă pricină fiind din cele politicesci, să nu o măi cerceteze, căci precum am dîs, Divanul prin deosebită poruncă a și orînduit'o în cercetare de judecată politicéscă, în vreme ce pricinile cele bisericesci și duhovnicesci păzind Divanul caidul și orînduiala, le și orînduesce către cinstita Decasterie.—1810, Maiü 20.

Gregorie Ghica, Istrate Crețulescu, C. Bălăcénu, Ión Comănénul.

NB. Totuși la Maiü 27, I-ul Divan rînduesce doi boieri să mérgă la fața locului, cu orînduiții Decasteriei, să cerceteze pricina chioșcului de la Herăstrău, obiect de proces între Vasilopol și mănăstirea Cotroceni, de cât adaogă, că după cercetare, de urmarea ce vor face (delegații) să dea în scris.—1810, Maiü 27.

La 6 Maiü 1810 duhovnicéscă decasterie cere Divanului să rînduiască pre cine va ca să fie de față la judecata Stolnicului Enache Razu cu egu-

Din timpul ultimilor ani de administrațiune a Mitropolitului Dositei, sub autoritatea rusescă, din sfera bisericeii, dăm în anexe diverse acte și notăm aci pre cele următoare:

a) *Cu referință la toleranță.*

1809 Ianuarie 4. Senatorul Cușnicov ordonă a se da léfă din banii răsurilor, Episcopului și preoților, cari se află în Bucuresci, ce ssevîrșesc slujba dumnezeescă a credinței creștinesci ceii catolicesci a Râmului, câte taleri 100 pe lună la fie-care.

Divanul aprobă a se plăti acéstă léfă, cu începere de la Ianuarie 1809. (*Cod. LXI, fila 5 verso.*)

Către Șeter.

La 23 Maiü 1811 cerënd voie să dea 100 taleri femeii Chiva, care trece de la legea papistășescă la cea ortodoxă, avënd a se mărita cu un creștin ortodox din Bucuresci. (*Cod. LXVI, fila 98.*)

Armenilor le recunósce Dositei și Divanul dreptul de a avea un arhiepiscop.

Prin carte deschisă către Aga, Spătarul și către tóte județele, se face cunoscut, că «după însciințarea ce a venit la luminarea sa feld-marșal cnézul Prozorovski și de acolo la Divan, din prea înalta poruncă a împărătescei sale măririi, s'a rînduit a fi păstor obștiei armenesci, ce se află în Moldova Valachia și Basarabia, arhiepiscop al Armenilor, Grigorie, carele se află acum cu șederea în Gligoropol și carele nu este nici sub stăpânirea episcopului Armenilor de la Țarigrad, nici a Patriarhului de la Ararat, iar șederea va să-i fie de acum înainte în Iași.—1809, Iunie 15 (*Cod. LVI, fila 73 verso.*)

In 8 Martie 1808, Mitropolitul Dositei și Divanul iaü măsurii ca să se combată falșa credință, că Evreii la pascele lorucid creștinii, ca să le ia sângele. Se scrie deci de la Divan către fratele Epistat al Agiei:

«Fiind-că obștea norodului creștinesc hrănesce în cugetul său o idee neînființată (care și prin cercetare s'a dovedit cu totul neadevărată), că némul

menul mōnăstirei Megaspoleon; «fiind-că d. Stolnic este mirean . . . . . cere trebuința a fi de față și un ipochimen din cei politicesci»!!

I-iul Divan răspunde, la 10 Maiü 1810, că a rînduit pre dumné-luï biv Serdar Antonie Fotino. . . . .

In aceeași di și scrie luï A. Fotino, ca împreună cu Cilenii cinstitei duhovn. consistorii «să faceți cercetarea ce va fi trebuinciosă asupra prigoinirei (de sus arătate), vedënd și tóte sineturile ce vor fi avënd asupra pricinei și de cercetarea și alegerea ce se va face să ni se facă anafora.»—10 Maiü, 1810. (*Cod. LXV, fila 31 verso.*)

Gr. Ghica, Istr. Crețulescu, Const. Bălăcénu, Vel Vistier Varlaam.

evreesc, adică se cuminică cu sânge creștinesc și dintru această próstă greșită idee se nasc multe bănueli și porniri cu vrăjmășie de către norod asupra lor, precum s'a mai întimplat și în anii trecuți aici în politie și cum cinstita aghenție a arătat prin notă Divanului, că și în trecutele zile era să se întimple o asemenea pornire din pricina unui copil de creștin ce spărsese o feréstră a unui ovreiú și el alergând după el de l'a prins și l'a bătut, luându-í și căciula, a dat asemenea bănuială, că ar fi ámblat să-l bage în casă și ca să-l omóre să-í iea sângele și fiind-că acum se apropie pascele ovreesc, pe când au bănuială creștinii că săvîrșesc ovreii această faptă; de aceea dar, să dai poruncă strașnică tuturor zapciilor ageșci, ca să se încunjure adesea prin tot semutul Agiei, priveghiând ca nu care cum-va să se ațíțe vre-un acest fel de bănuială și pornire de către norod asupra ovreilor. — 1808, Martie 8 (*Cod. LIV, fila 241.*)

Toleranța admirabilă a Románului pentru orí-ce religione nu l'a scutit de unele eresuri. Am mai văduț și altă dată producându-se scene, din credința că Ovreiú *icaú sânge de creștin*. La 1811 a fost năpástuit un Moise sin Lazăr de luare de sânge de la un locuitor creștin din județul Ialomița. A intervenit justiția criminală și a constatat că era «*năpástuire*.» Decí Evreul fu liberat de la temnița unde stătea în prevențiune (1).

Dar decá așa apéra Dositei cu Divanul pre Ovrei de falșele acuzări arătate, totuși sunt obligați nu numai să închidă prăvăliile în zile de Duminecă și sərbătorii creștine, ci încă, curénd apoi și de a lucra închiși în casele lor íi opresce, sub pedépsă (2).

(1) *Exceleanța Sa Șteter.*

Că fiind într'o glăsuire cu anafora criminalului pentru ovreiul Moise sin Lazăr cel cu năpástuirea *luarei de sânge de la locuitorul creștin din jud. Ialomița*, a căreia anafora coprinderea întărită de Divan este a se slobođi Ovreiul. — 1811 Septembre 29 (*Cod. LXVIII, fila 11 v.*)

(2) La 24 Maiú 1808 s'au făcut 2 pitace la vel Spătar și la vel Aga, ca de acum înainte să nu mai fie volnici Ovrei de a mai deschide prăvălii séu măcar a ámbla cu marfă pe ulițe Dumineca séu măcar ce sərbătore se va întâmpla, că urmând împotrivă, se vor pedepsi Ovrei.

La 10 Iulie 1809 Divanul repetă pitacul către *agie* de a fi opriți Ovrei să deschidă prăvăliile și să lucreze în zile de sərbătorii creștine (*Vedí Cod. LVI, fila 270.*)

De la Divanul și Comitet către starostea de Ovrei.

Intr'atâtea rînduri s'au dat poruncile slăvitului Divan prin dumné-lor zabiți politiei pentru breasla Ovreilor, ca să pázescă și ei obiceiul ce se urméză într'această creștinescă țéră, adică Dumineca și cele-lalte sərbătorii când alți negustori și prăvăliași creștini íși țin prăvăliile închise și nu fac

O dispozițiune luată în timpul cât încă Dositei era Mitropolit, dar care i-a fost impusă de generalul Vice-presidentul Divanului, în înțelegere cu Gavriil Exarcul, a fost cea din Martie 1809. Cușnicov ordonă încetarea a două obiceiuri, cari le dice el «de mare pagubă și primejdioase, întâiu ca să îngrópe trupurile mórte într'aceeași ȕi când mor și al doilea, că se îngropă trupurile pe la bisericile din oraș. Cușnicov arată inconvenientele igienice și de justiție ale acestor obiceiuri și deci, înțeles cu mitropolitul și Exarhul Gavriil «carele fiind într'un glas cu socotelele și chibzuirile generalului, a scris acum către amîndouî duhovnicescile părți ale cnejiilor și Basarabiei, ca de acum înainte să nu se îngrópe morții de cât a doua ȕi și cei cu grabnică mórte să nu se îngrópe până nu se va face cercetarea pricinei grabnicei întâmplări a morței, prin mijlocirea doctorilor, séu a altor obraze. Să se rînduiască locuri de cimitir afară din Bucuresci și Iași, care locuri se vor sfinți.» Acéstă dispozițiune de la 9 Martie 1808 e comunicată cu carte deschisă la tóte isprăvniciiile în 19 Martie, iar la 18 Martie Divanul rînduesce pre biv vel Stoln. Const. Predescu, ca să alégă locuri de cimitir în capul de afară al fie-căreia din cele 4 strade mari ale Bucures-

vîndare séu lucréză, nici ovreii să nu deschidă prăvăliile, nici să lucreze, ci să-și aibă prăvăliile închise și să conțineze din orî-ce lucru. După care porunci nici o urmare nu s'a făcut de către Ovrei. Pentru care iată strașnic iți poruncesce Divanul, ca să chiămî pre tótă brésla Ovreilor la stărostie de față înaintei, cărora să le arêți porunca acésta a Divanului și să-i îndatorezi a o păzi și a o urma, ca de acum înainte să nu se mai îndrăsnescă nimeni din Ovrei a deschide prăvăliile, a face vîndare séu a lucra meșteșugurile lor Dumineca și în sêrbătorile de peste an, ci toți să-și ție prăvăliile încuiate și să osteeze într'acele ȕile, nici a face vîndare, nici a și lucra meșteșugul, căci se scie că s'a dat porunci la dumné-lor zabiții politiei, să cerceteze dumineca și în sêrbători în tótă politia și pe ori-care din Ovrei va găsi cu prăvălia deschisă, orî făcênd vîndare prin taină, séu lucrându-și meșteșugul, pre unul ca acela numai de cât să-l ridice și să-l aducă la Divan, ca să-l trimetem la pușcărie, a i se face cuviinciósa pedépsă; și de primirea acestui pitac, cum și că le-ai arătat porunca acésta, să aibă Divanul rêspons.—1809, Sept. 10. (*Cod. LVII, fila 35.*)

Manolache Ban, Constantin Vistier, Radu Golesecu.

Acéstă dispozițiune netolerantă se repetă și sub noul mitropolit Ignatie, în Octombre 1811.

La 17 Octombre 1811 Divanul întâiu ordonă lui Aga, să nu îngădue pre Ovrei a deschide prăvăliile dumineca și sêrbătorile mari, nici n'au voie să lucreze. Cine va lucra i se va da iama la tótă marfa, ce va avea în prăvălie. (*Cod. LXV, fila 130.*)

cilor, ba și la capătul de afară al orî-cărei alte ulițe, care comunică la câmp afară din oraș (1).

*

Din timpul Căimăcămiei lui C. Ipsilante de la 1807 Septembrie 7, dăm

(1) Iacă aceste acte:

De la întâiul Divan către biv Vel Stolnic Constantin Predescu.

«Fiind-că Exc. Sa generalul Cușnicof, prin predlojenia ce a trimis către Divan scrisă de la 9 ale acestei următoare luni, poruncesce ca de acum înainte ómenii ce vor muri aici în politie să nu se îngrópe nici prin biserică, nici în lăuntruul politiei, ci să se orînduiască locuri afară din politie, ca să fie spre îngroparea lor, de aceea poruncesce Divanul Domniei-Tale, să mergă însuși la mărginile a câte 4 podurile mari ale politiei și eșind afară pe câmp să chibzuescă a găsi la marginea a fiesce-căruia dintre aceste 4 poduri câte un loc îndemánatic și cuviincios pentru îngroparea celor morți și să aduceți Divanului raport cu întréga pliroforie. Deosebit să faci asemenea chibzuire pentru orî câte ulițe ies prin mahalale la margine, ca și în dreptul acelor ulițe să se găséscă câte un loc la câmp, ca să fie spre împlinirea îngropării locuitorilor de prin mahalale, luând împreună cu dumné-ta și un zapciú spătăresc, care va avea sciință de tóte aceste ulițe.—1809, Martie 18.

Iată predlojenia de la senatorul Cușnicof către Divan în privința cimitirelor :

«In principaturile Moldovei și Valachiei se urméză 2 obiceiuri, ce sunt fórte de mare pagubă și primejdióse, întâiú că se îngropă trupurile mórte într'aceiași di când mor, și se póte dice că multe dintr'insele peste câte-va ceasuri, al doilea că se îngropă trupurile pe la bisericile din oraș. Acéstă rea urmare și réutate ce se pricinuesce dintr'acéstă grabnică îngropare este sciută din multe pilde, ce și astăzi se pomenesce că s'au întîmplat cu mulți nenorociți, cari cu grabnica îngropare în pămînt pe urmă s'au descoperit că n'au ajuns la vremea morții, ci la o vreme când au fost în leșin; iar cât pentru réul ce pricinuesce îngroparea prin biserică în orașe și acésta este vędut, fiind-că nu numai în orașul Iași și Bucuresci, ci și în cele l alte târguri, unde se află vęduhul și mai greú, fiind ulițele strimto și necurățite, din cari pricine se nasc bóle primejdióse și smreduitóre, iar din îngroparea în orașe prin biserică, fiind-că se strîmtoreză vęduhul și din pricina mulțimii norodului prea lesne se póte întîmpla și se întîmplă bóle multe cum și mórte și mai virtos că în părțile aceste nu se îngropă trupurile în adânc; amîndoué obiceiurile acestea se păzea în vremurile vechi în Rusia, dar de mult însă vędându-se că este o nenorocire pentru omenire s'a curmat prin privegherea și luarea aminte a stăpânirii. Luând dar séma la acéstă pricină și împlinind datoria mea cu care sunt însărcinat din înalta și împărătésca poruncă, ca să păzesc și să priveghez pentru binele țérilor acestora, am intrat în trebuința acésta cu înscrise arétări,

un pitac de rînduire de stareț la mănăstirea Căldărușani, după alegerea soborului mănăstirei (1).

cu Prea osfințitul Mitropolit și Exarch Gavriil, carele fiind într'un glas cu socotelile și chibzuirile mele aș scris acum către amândouă duhovnicescile părți a Cnejiilor și Basarabiei, ca nici de cum de acum înainte să nu mai fie îngropați morții în aceeași Ți ce s'a sêvîrșit, ci tot-d'auna a 2-a Ți și cei ce cu grabnică môrte mor, să nu se îngrope până nu se va face cercetarea pricinii grabnicei întîmplări a morței, prin mijlocirea doctorilor seũ a altor obraze, ca să se vadă și să se descopere pricina morții, care a fost, iar pentru îngroparea în orașul Iașilor și Bucuresciului prin mănăstiri, Prea osfinția Sa așteptă numai ca să se orînduiască locuri afară din tîrg, care să fie locurile îngropării și atunci nu va lipsi să dea porunci părților duhovnicesci, ca acele locuri sfințindu-se, acolo să se îngrope și trupurile môrte. Socotind dar, că pentru tôte acele de mai sus, trebuința este să însciințez și pre cinstitul Divan, eũ după buna orînduială a prea cinstitului Mitropolit și Exarch, arêt Divanului: 1) că prin publicații să arête tuturor locuitorilor de obște, ce se află în Cnezia Valahiei, că orînduiala acêsta, ce s'aũ pus de către stăpânitori, adică ca să se îngrope morții a 2 a Ți și să se îngrope afară din orașe și tîrguri, la acest fel de orînduială să nu se împotrivescă nimeni, temîndu-se că vor cădea în pedepsă pentru neascultarea ce vor face împotriva stăpînirii. Al doilea, domniei-sale Spătarului, Agăi, Ispravnicilor și tuturor celor l-alți zapciũ ai pămîntului, să li se scrie porunci, că de se va întâmpla cui-va grabnică môrte, să facă cercetare cu amêruntul din ce pricină anume s'aũ întîmplat môrtea aceea? iar fără de a face acêstă cercetare încredințată, trupul acela mort să nu se îngăduiască preoții a-ı îngropa, măcar de va trece și 2 Țile după môrte.

Al treilea, negreșit și fără de zăbavă să se orînduiască loc afară din orașul Bucurescilor, loc cuviincios, care să fie pentru îngropare, care loc după întărirea mea va fi împresurat cu șanț. Decî pentru îndeplinirea acesteia porunci aștept însciințarea Divanului,—1809, Martie 9.

Întâul Divan și Comitet prin pitacul de la 19 Martie 1809 comunica Ispravnicilor copii după actul de mai sus și ordonă aducerea lui la îndeplinire, cerîndu-le să însciințeze Divanului ce loc anume aũ ales de cimitir?

(1) *De la Căimăcămia Principatului țerii românesce*.—«Fiind-că tot soborul chinoviei de la sfînta mănăstire Căldărușani prin cartea lor scrisă de la Țintăiu a acesteia luni făcu arêtare, că starețul lor Archimandritul Dorotea și aũ dat obșteasca datorie, pentru care, după întoemirea ce este orînduită la acêstă chinovie, cum și după testamenturile, i chrisóvele domnesce fiind legiuită și canonisită rînduială, ca după proslăvirea starețului lor, să se orînduiască stareț în locul celui răposat altul, pre carele iarăși soborul acesteia mănăstiri l vor alege de vrednic și destoinic, și fiind că soborul părinților de acolo, prin numita scrisóre a lor făcu arêtare pentru cuviosul Teodosie Ieroshimonah, cum că este bărbat vrednic chivernisitor și bun povățuitor întru cele duhovnicesci, pre carele și răposatul Archimandrit

La mănăstirile închinat rînduirea de egumen se face tot cu recoman-
dațiunea mănăstirei la care sunt închinat. Numirea egumenului unei
mănăstiri nu e valabilă decăt prin recunoscerea Divanului țerei, cum
dovedesce actul din notă (1). Inventariarea averilor mănăstiresci la mórtea

Doroteea 'l alesese de Diadohon și care soborul rugându se ca acesta să
se orînduiască stareț în locul rēposatului, arētând că pentru cuvioșia sa a
făcut asemenea cerere, și către Prea Sfinția Sa părintele nostru Mitropolitul
țerii, și li s'a primit rugăciunea lor, iată dar, după cererea i alegerea și
rugăciunea părinților, se dă de la Divan acéstă carte cuviosului chir Teo-
dosie Ierosimonah, prin care se orînduesce a fi stareț la acéstă chinovie
a părinților de la mănăstirea Căldărușanilor, care păzind orînduiala și
obiceiul ce s'a urmat la ce'l alți stareți, procatohi ai sēi, este Divanul
bine încredințat, că va aduce oștegitia acéstă la mai bună stare și sporire
sufletescă; scriem dar și cuvioșiiilor vōstre părinților de la acéstă chinovie,
să-l cunōșteți stareț al vostru, dându-i după datorie supunerea și ascult-
tarea ce se cade.—1807, Sept. 6. (*Cod. LIV, fila 61.*)

Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Barbu Văcărescu, Antonie Postelni-
cul, Constantin Bălăcenu, Vel Vistier, Ianache Bărcănescu.

(1) *De la Divanul Principatului țerii românesci.*

«Fiind-că prea fericitul patriarch al Ierusalimului, prin cărțile ce a tri-
mis înscințeză cum că orînduesce egumen la sfința mănăstire Văcăresci
pre cuviosul Chirilă Protosinghelu ce a fost până acum egumen la mănăs-
tirea sfîntului Sava de aici din Bucuresci, în locul lui Ignatie Arhiereul
ce a murit, și spre a fi sciut și cunoscut de egumen rînduit de prea fe-
ricitul patriarch, i s'a dat acéstă carte a Divanului, cu care să aibă a face
zapt tōte lucrurile mănăstirii mișcătore și nemișcătore, după catastihul de
Peritavi ce-i se va da să se siléscă cu tōtă sîrguința a aduce mănăstirea
în stare bună, și a o ușura de datoriî, cum și lucrurile mănăstirii să le
sporéscă, spre a se cunōsce în faptă buna iconomie a sa, păzind întru tōte
buncle întocmiri ale rēposaților ctitorî, cum și testamenturile ce sunt de
obște pentru mănăstiri; de care poruncim părinților. i slugilor și robilor
mănăstirii să cunōșteți pre numitul de egumen al mănăstirii, căruia să-i
dați tōtă supunerea și ascultarea ce se cuvine, ca să pōtă sēvērși trebile
mănăstirii fără de cusur.—1808, Februarie 27. (*Cod. LIV, fila 270 verso.*)

Mitropolitul Ungro-Vlahiei, Manolache Ban, Stefan Văcărescu, Isac Ralet
Vel Logof. Barbu Văcărescu Vel Vornic, (nedescifrabil), Constantin Bălăcenu,
Vel Vornic, Varlaam Vel Vistier, Dumitrache Ghica Vel Logofēt.

Intăiul Divan la 3 Noembre 1808 rînduesce egumen la Sărindari pe ar-
chiereul Chrisopoleos Laurentie, după alegerea părinților de jos, adică a
soborului de la mănăstirea la care Sărindarul era închinat. — (*Cod. LVI,
fila 41 verso.*)

de egumeni și la instalarea de egumeni noi se făcea de către orînduitul Mitropoliei și un funcționar al Divanului Până la orînduirea egumenului se rînduia un epitrop mănăstirei, care putea fi persoană laică (1).

Era adică chiar un mijloc de «chivernisélă» de a fi rînduit epitrop unei mănăstiri văduvă de egumen. Boerii mari, ca Banul Costache Ghica, primeau asemenea misiuni, căci din administrarea averii nemișcătoare a mănăstirei, trăgeau folose bune, legitime și mai ales neligitime (2).

Carte de rînduire de egumen la mănăstirea Sadova din Dolj. — 1808, August 18.—(Cod. LVI, fila 29.)

La 10 Octombrie 1809 murind egumenul de la Sf. Ión din Bucuresci, este orînduit archimandritul Ghenadie purtător de grije la acea mănăstire, carele este cu metania de 40 de ani la mănăstirile de jos, de unde atîrna Sf. Ión, până la rînduirea definitivului egumen. (Cod. LVII, fila 37 verso.)

(1) De la înaltul Divan, pitac către vel logofetul de țera de sus, vestindu-i că egumenul, arhimandritul Neofit de la Sărindari și-a dat obșteasca datorie și că Divanul a rînduit pe slugerul Răducanu condicarul «ca împreună cu orînduitul de la sf. Mitropolie și cu Daniil ieromonahul, ce s'a rînduit epitrop la numita mănăstire, să facă catagrafie de tot avutul răposatului egumen, mișcător și nemișcător și făcând două catastihe asemenea, unul se va lăsa la mănăstire pecetluit, și altul să-l aducă la Divan.»—1808 Oct. 3. (Cod. LVI, fila 35.)

Semnați: Dositei Mitrop. Iosif Argeș, Constantin Vistier, Ștefan Văcărescu.

La 9 Oct. 1809 întîiul Divan scrie lui Vel Logofet de țera de sus, că a murit egumenul sfîntului Ioan «și ca să nu se facă vre-un sfeterismos de lucrurile mănăstirei i din ale răposatului egumen, scriem dumitale, ca să orînduesci un logofet din cei cinstiți, cu ipolipsis, ai Divanului, carele cu orînduitul din partea P. S. Sale părintelui Mitropolit i cu orînduitul din partea P. Sale părintelui episcop Argeș, să mērgă cum mai în grab la mănăstire a pecetlui tóte cele ce vor fi și apoi de față și cu părinții mănăstirei, ce vor fi, să facă catagrafie de tóte cele ce se va găsi, ale mănăstirei și ale răposatului egumen, care catagrafie să o aduci dumné ta a se vedea și de către noi, iar lucrurile să se dea în séma ómenilor mănăstirei în păstrare, până când se va pune la orînduială.—1809, Oct. 9. (Cod. LVI, fila 84.)

(Boerii comitetului cei obicinuiți.)

(2) La 28 Noembre 1808 părinții episcopi, banul Manole Crețulescu, vel Vornicul Petru Retoridis și vel Logofetul Constantin Dudescu, sunt însărcinați să cerceteze socotelele mănăstirei Sărindarul la ocasiunea numirei unui nou egumen. Socotelele are să le presinte Banul Costache Ghica, care a fost însărcinat de Divan să îngrijescă de lucrurile acelei mănăstiri (Cod. LVI, fila 41 verso.)

Că Egumenia, nu numai Epitropia, la o mănăstire continua a se socoti ca un mijloc de căpătuială, de «chivernisélă», acesta se spune fără încunjur de chiar Divanul, la 17 Aprilie 1809, în o notă a lui, către Mitropolitul, cerându-i să *chivernisescă* cu o egumenie pre părintele Sevastis care «după ce se află pămîntean este și *fecior de boer.*» (1).

Destituirea de egumeni de la mănăstirile închinete, de și aceia numiți după alegerea mănăstirei căreia ele erau închinete, se fac ca afacere de drept, în anii de administrațiune de sub ocupațiunea rusescă (2).

O măsură administrativă luată de Divan față cu toate mănăstirile, adecă față și cu cele închinete, fu reînnoirea pitacului, prin care egumenii de mănăstiri sunt opriți de a arenda moșiile mănăstiresci pe câte 3 ani, fără scirea Mitropolitului și a stăpânirii (3).

În timpul administrațiunii noului mitropolit continuă exarchul Gavriil a se amesteca în administrațiunea bisericescă, ca și în timpul păstoriei lui Dositei.

Putem înregistra dintre toate actele acestuia, unul din 30 Ianuarie 1810, de o importanță mai mare, căci este actul prin care exarchul Gavriil caută

(1) Prea Sfinția Ta părinte mitropolit. Sciut este Prea Sfinției Tale, că Prea Sfinția Sa părintele Sevastis, după ce se află pămîntén, este și *fecior de boer*, cum că s'a purtat cu bună orînduială și cu iconomie la mănăstirea Dealului în câtă vreme s'a aflat acolo orînduit *năstavníc* și de însuși P. S. Ta este mărturisit, iar pricina pentru care s'a lipsit de la numita mănăstire iarăși P. S. Tale urmază a fi sciută și cuvîntul pentru care s'a trimes la Craiova era, ca să se orînduiască *năstavníc* la mănăstirea Tismana și nici acolo nu s'a orînduit din pricină căci arendașul acestor mănăstiri ale Spitalului mare, are a mai ține până la viitor Martie, cu létul 1810; apoi după ce șade acolo la Craiova aproape de un an fără de nici o mîngăere scū *chiverniselă* și după ce este *fecior de boer pămîntén* și arhiereu, următor întru toate podvigiile P. S. Tale, socotescă-se de către P. S. Ta de este cu cuviință a mai rămâne și de acum înainte tot într'acésta stare, nemîngăiat și neajutorat. Drept aceea poftesce pre P. S. Ta, ca să chibzuesci ori în ce mijloc de mîngăere și *chiverniselă* vei socoti spre al odihni. De care Divanul și așteptă răspunsul P. S. Tale în scris.—1809, Aprilie 17.

(2) Divanul numesce pre egumenul mănăstirei Cotroceni, Visarion, și pre cel de la mănăstirea Dealul Spirei, îngrijitorul mănăstirei Mihai-Vodă până la numirea definitivului egumen, destituind pre actualul egumen Chirilă și obligându-l să predea averea mănăstirii și socotelele noilor administratori în prezența marelui Logofet de țera de sus și după cererea Mitropolitului. 1809, Ianuarie 2. (Cod. LVI, fila 46.)

Semnați: Mitropolitul Dositei, Iosif Argeș, Constantin Vistier, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet.

(3) Veđi Cod. LVIII, fila 78 verso, actul din 12 August 1809. Acest cod nu are de cât 87 de file.

să pună rînduială în biserică și să facă a înceta jafurile și asupririle ce fac protopopii prin județe atât laicilor cât și bisericășilor (1).

(1) Iată acest act în tótă întregimea lui.

Către Slăvitul Divan și Comitet al cnejeii Valahiei.

Facem încredințare slăvitului Divan, că după sosirea noastră aici, făcînd începere a cerceta, să vedem orînduelele bisericeii la ce stare se află, ca unde vom cunósce de trebuință să facem îndreptările cele cuviinciose după, a noastră netăgăduită datorie, între alte întocmiri și rele obiceiuri am aflat și acésta una, adică jafurile și asupririle ce fac protopopii prin județe, atât la partea bisericească, cât și politicéscă și socotind cu deadinsul curgerea acestei rēutății, am aflat'o că este din pricina rușfeturilor ce dau protopopii pe la unii alții până 'și câștigă dorința protopopiei. Așa dar sunt siliți și protopopii a lua de la preoți și diaconi câte taleri 3 și 4, cu nume de *baston*, cum și de la cununii și herotonii câte taleri 10 și 20, asemenea și de la altele. Și ca să desrădăcinăm tóte acestea de către potropopul luări de bani peste orînduială, am poruncit nu numai de a lipsit cu totul acel rău obicei al rușfeturilor, ce încă ca să nu le rămăe cuvînt de pricinuire protopopilor, că fac cheltueli grele la luarea protopopiilor și de aceea lăcomesc și ei la luări nedrepte de la preoți și diaconi. . . . .

. . . . . (Lacună)
 . . . . . iscăliturile lor că vor păzi aceste mai jos însemnate, adică ca de la cununii să nu iea mai mult de taleri 2 bani 60; de la preoți și diaconi taleri unul cu nume de *baston*; de la adeverințele de hirotonii câte taleri 5, cu numele de *cheea bisericeii*, de la pricinile de judecări ce se vor întîmpla între casnici taleri 2 bani . . . *dicheomă* pentru ostenelă, după otărîrea Domnului Alexandru Moruzi, iar nu cu nume de glóbă. La cislele dajdiilor ce se vor face pe preoți să nu îndrăsnéscă a face vre-o *prostichiú* măcar un ban peste suma aceea ce va fi porunca și deosebit să nu se mai amestece la pricinele judecărilor ce se vor întîmpla la îngreueri de fete și femei vėduve, fiind mai vėrtos aridicată acésta cu sfat de obște din vremea Domnului Alexandru Vodă Ipsilante. Acésta dar bună întocmire ce de-o-camdată am făcut la aceste pricini în eparhia metropoliei, am scris la câte și trei Prea Sfințiții Episcopi ca și la eparhiile P. S. Sale asemenea întocmai să o pună în lucrare și nu suntem la nici o îndoiială, că fără de zăbavă și fără de nici o schimbare se va urma cu săvîrșire. Nu lipsim dar a o face cunoscută și slăvitului Divan, să dea publicații prin tóte județele țerei spre a fi sciută la toți de obște, că n'au protopopii a se întinde mai mult de cât ceea ce mai sus arėtăm. Dat în Bucuresci la lét. 1810 Ghenarie 30.

Gavriil Mitropolit și Exarch.

Acésta dispozițiune se trămite de comitet în copie la fie-ce ispravnicat spre punere în lucrare.

NB. Pitacul circular către Ispravnicii lipsesce aprópe întreg din condică, fiind ruptă fila.

Din timpul administrațiunei Mitropolitului din nou numit, Ignatie, aminăm actele următoare:

1. La 3 Aprilie 1810 se repetă ordinul, de oprirea Evreilor de a deschide prăvăliile Duminicile și în alte zile de sărbători mari, cum și de a lucra în acele zile (1).

2. Afacerea cimitirelor, adică de a se înființa cimitire afară din orașe, se agită mereu până la 1812, dar populațiunea, mai cu sémă din Bucuresci și Craiova, protestă. Nicî la Nembrie 1811, cimitirile extra-urbane nu erau organizate (2).

3. In contra unui curios pre cât scârbos obiceiū se ieă măsuri noue la 23 Aprilie 1811.

Iată pitacul Divanului:

De la întâiul Divan și Comitet. Către Vorn. al obștirilor.

«Cu multă mahnire vede Divanul mai în tóte zilele ómenî morți aruncați pe la poduri, cu cari unîi ómenî, fără de nicî o sfială strîng cu dinșii bani de la norod și o metahirisesc acésta ca o neguțatorie. O așa urmare și catahrisis, ce se urméză întru o politie creștinéscă ca acésta, este cu totul nesuferită la iubirea de omenire și a creștinătății. De aceea dar Divanul scrie dumi-tale, să dai strașnică poruncă la toți ómenii epitropiei, ca să privegheze și să âmble în tot orașul, ca mai mult acest fel de ómenî morți pe la ulițe să nu se mai afle, iar unde se va întimpla vre-un om sărac fără de a avea cine să-l îngrópe, îndată să dea de scire preoților mahalalei aceleia, unde va fi mortul, și acei preoți cu cheltuială de la Vornicia obștirilor să-l îngrópe fără de al ține cătuși de puțin, séū a lăsa a mai cere la pod, și pentru acest fel de ómenî vei da trebuinciósa cheltuială, cari o vei aréta

(1) «Intâiū să publicuesci în politie că și Ovreiî sunt popriți Duminicile și sərbătorile cele mari a nu lucra nicî a deschide prăvăliile, că apoi *tot acel lucru se va sfărâma i se va strica*, și apoi să îngrijesci de a se păzi nizamul tot-d'auna.»

(2) I-iul Divan arată lui Comino, la 12 Noembrie 1811, că toți boeriî i neguțatorii și locuitoriî de obște din orașul Craiovei s'au jăluit pentru madóa îngropărei morților afară din oraș, după anaforaoa din anul trecut, dată de P. S. Mitropolit și Exarch chir Gavriil către d. Senator, pentru care au cerut să se dea poruncî a se face asemenea urmare și aici în politia Bucurescilor și prin alte orașe, dar în urmă a rămas aceea neenerghisită. Acum Craioveniî se rógă din nou să nu se pună ordinea în aplicațiune. I-ul Divan supune cererea la chibzuirea lui Comino. — 1811 Noembrie 12.

la socotelă și ți se va ținea în sémă.» Acéstă poruncă s'a dat și la Agie i la Spătărie.—1811, Aprilie 23. (Cod. LXV, fila 72 verso.)

4. O dispozițiune interesând igiena publică e acea luată de întâiul Divan, prin pitacul către Mitropolit, ordonând să nu se facă gropile morților mai puțin adânci decât cel puțin de 4 palme domnesci de la capacul co-sciugului, ca să nu se mai întâmple să mănânce câinii și porcii cadavrele. Primul Divan cere Mitropolitului, să pedepsescă pre contravenienți. — 27 Aprilie, 1811. (Cod. LXV, fila 75.)

5. Anevoie este Divanului și chiar Mitropolitului de a administra biserica din cauza înmulțirei sudiților, cari se opun la toate măsurile ce nu le convin.

Cu deosebire se înmulțesc sudiții Evreii, așa că în curînd ajunge vorba germană de «*Unterthan*» (sudit) sinonimă cu numele de Evreii: «*un târtan.*»

Ce-i mai curios este, că și din egumenii bisericesci se fac suditi, ca să se apere în contra administrațiunei bisericesci și civile a țerei. Așa găsim sudit frances pre egumenul de la mănăstirea Mavroghene. Fiind dator, consulul frances secuestrază tot avutul mobilier al mănăstirei, ba chiar și mobilele particulare ale lui Constantin Grădiștenu, care și le lăsase în conservarea mănăstirei, fiind trimis ispravnic la Argeș (1).

Cu referință la administrațiunea unor asemenea egumeni posedem numeroase acte. Dăm aci în notă unul, prin care, după cererea consistorului, primul Divan, la 1 Martie 1810, anulază arendări de moșii mănăstiresci «cu contracturi economice și cu puțin preț, spre paguba mănăstirei și în po-triva ponturilor pămîntului», arendări făcute de un epistat epitrop al mănăstirei sf. Ioan din București (2).

(1) Din un raport al întâiului Divan și Comitet către Cușnicov, Vice-presidentul Divanului de la 7 Ianuarie 1812, se constată, că egumenul de la mănăstirea Mavroghene este sudit frances și că fiind dator, Consulul frances a secuestrat tot din casă și că în casa lui Ispravnicul de agie Constantin Grădișteanu a lăsat în camerele egumenului mai multe mobile, când s'a dus ca ispravnic, să i le păstreze, și acum Consulul frances nu voesce a le restitui proprietarului, dicînd că după legile francese tot ce este în casa debitorului e privit ca averea lui. Întâiul Divan cere lui Commino să se scotă mobilele boerului, după legile țerii.

(2) *Întâiul Divan către vel Log. de țera de sus.*

Exarhicésca decasterie a arătat întâiului Divan, că «după mórtea proestoului mănăstirei sf. Ión din București, a fost orînduit de către epitropi, epistat asupra acestor mănăstiri Arhim. Ghenadie, nedându-i-se însă deplina

6. Ca consecință a victoriilor Muscalilor asupra Turcilor între 1810 și 1812, avem de înregistrat reintrarea bisericilor și mănăstirilor din Muntenia în posesiunea multor moși și bălți de pe malul Dunărei (1).

*

Din timpul administrării bisericești de noul Mitropolit Ignatie, impus țării de Muscali, semnalăm încă următoarele acte:

La 23 Ianuarie 1810 Divanul, după cererea Mitropolitului din 21 Ianuarie 1810 rînduesce pe Logofețelul de Divan Ioniță ca împreună cu un cinovnic bisericesc să meargă la mănăstirea Slobozia din Ialomița spre a fi față la facerea catagrafiei de lucrurile mișcătoare și nemișcătoare ale numitei mănăstiri. (*Cod. LVI, fila 101.*)

Mai multe cărți de rînduire de egumeni, la Mihaiu-Vodă, Bistrița, Sadowa, Sf. Ión, Sții Apostoli (1811), m-rea Slobozia (1810, Febr. 18.) (*Cod. LVII, fila 53*), m-rea Vierosul (Muscel) m-rea Rancociovil Văleni.

La 4 Iunie 1810 rînduesce Divanul egumen la mănăstirea Vierosul (jud. Muscel) pre cuviosul arhimandrit Theoclit proin Rancociovil.

Asemenea la mănăstirea Rancociovil (Muscel) pre cuviosul protos. Romano al Sfintei Mitropolii.

stăpânire spre a vinde moșiile și a plăti datoriile mănăstirei, ci numai să aibă a priveghia pentru toate ale mănăstirii, până când se va așeza deservit egumen ocârmuitor, dar numitul arhim. a îndrăsnit de a dat pe mai mulți ani moșiile mănăstirei cu contracturi economice și cu puțin preț, spre paguba mănăstirei și împotriva penturilor pămîntului și a luat bani din venitul moșiilor, dîcînd că ar fi plătit și datorii de ale mănăstirei, neavînd poruncă. «Întâiul Divan, după cererea exarchului ordonă «ca prin starostea de neguțatori, să se dea de scire, prin publicații atât către toți cumpărătorii venitului moșiilor, cât și creditorilor la care este mănăstirea datoră, că fie-care să se arate la exarhicésca decasterie cu contracturile și zapisele ce vor fi avînd, ca vîdîndu-se și cercetîndu-se, cele ce vor fi adevărate și cu bună rînduială făcute, să se întărescă și de către cinstita decasterie iar cele ce se vor găsi că sunt economice, să rămână netrebnice, căci are voie egumenul ce s'a rînduit acum, ca venitul moșiilor de isnovă să-l vîndă cu prețul ce se politifesece acum, spre folosul mănăstirei, plătiind banii cumpărătorilor ce i-au luat arhim. Ghenadie de la acești cumpărători, când la mezatul ce se va face nu vor da prețul ce vor da alții, precum și creditorii de nu vor aduce zapisele, să se întărescă la dicasterie seú la episcopii exarhicesci, vor avea zăticnelă la primirea banilor, căci de acum înainte egumenii mănăstirilor nu au voie a plăti datorii, precum și a da și a lua bani împrumut fără de scirea exarhicescei decasterii.—1810, Martie 1. (*Cod. LXV, fila 10.*)

(1) Întâiul Divan arată lui Șteter la 19 Martie 1811, cererea Mitropoliei să i se restituie o moșie din județul Brăila, care se răpise de către Turci. (*Cod. LXVI, fila 82 verso.*)

S'a făcut carte de egumenie la mănăstirea Bistrița cuviosul proegumen Strihăianu chir Arsenie în locul răposatului Anania.—1811, Martie 2. (*Cod. LXXI, fila 20 v.*)

S'a făcut carte de egumenie la mănăstirea Bistrița cuviosul proegumen Strihăianu chir Arsenie în locul răposatului Anania. (*Cod. LXXI, fila 20 v.*)

Porunca ce s'a dat la anaforaua Prea Sfinției Sale părintelui mitropolit pentru a se orîndui cuviosul protosinghel Chiril egumen la mănăstirea Văleni, după contractul ce a avut.—1812, Iulie 5. (*Cod. LXXII, fila 158 v.*)

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

După anaforaua Prea Sfinției Sale părintelui Mitropolit, următoare fiind poruncei Excelenței Sale mai marelui comandir al armiei Dunărei, domnul admiral i cavaler Ciciagov, ce s'a dat către Prea Sfinția Sa, orînduesce Divanul pre . . . . carele prin scirea dumné-lui episcopului mănăstirei Cotroceni să mîergă de aici împreună cu cuviosul protosinghel Chiril la mănăstirea Vălenii de munte, unde să-l și așede egumen la loc după rînduială făcîndu-î teslim mănăstirea cu toate lucrurile ei întocmai după cum a parodisit și cuvioșia sa, când s'a lipsit de acolo, ca să le economisescă până la împlinirea sorocului după contractul ce are cu mănăstirea Cotroceni, iar câte lucruri vor lipsi din cele ce s'a aflat la numita mănăstire Văleni, când s'a scos numitul protosinghel, toate acelea orînduitul Divanului să îndatoreze pre egumenul Cotrocenilor, iarăși prin scirea dumné-lui episcopului ca să le împlinescă protosinghelului Chiril; și de sêvîrșirea poruncei să aducă Divanului răspuns.—1812, Iulie 6.

Ignatie Mitropolit, Mihalache Ban Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Const. Varlaam, Vel Vist.

Urmărire de avere mobilă a mitropoliei.

1810 Ianuarie 23. S'a dat poruncă către vâtaful plaiului Cîmpina din sud Prahova, că viind un cinovnic bisericesc împreună cu Pandele logofetelul de Divan, ce se trimete în Brașov, ca să aducă aici toate lucrurile ce sunt acolo de ale sf. Mitropoliei, poruncindu-se vâtafului, ca ori-cîte cară vor arêta numiții că sunt trebuincioșe și ori-ce alt ajutor, să le dea vâtaful negreșit, pentru înlesnirea aducerii lucrurilor.

*

Cu totă situațiunea anormală în care se găsia guvernul țerei, el tot dă unele acte de miluire de mănăstiri și biserici. Dăm în note câte-va de asemenea acte, între cari un hrisov dat Episcopiei Buzău, pentru privilegiul sêu vechi de a beneficia de vama tîrgului ce se face la Buzău de Sf. Ión Botezătorul (Drăgaica).

În 29 Martie 1820, Divanul cere Vice-preș. Engelhardt să se mențină Bisericeii 40 de mucenici metoc al Episcopiei Râmnic, privilegiul de fabrică de lumînări de cêră albă, oprindu-se 3 neguțători sudiți străini, cari aũ deschis cherhanea de asemenea lumînări. Acordări de bolovanii de sare de luși, de vinăriciuri, scutiri de dijmărit, oerit, fumărit etc., încă aflăm de guvernul transitoriũ ruso-boeresc dintre 1806—1812, deși nu cu atâta frecuență ca sub domniile anteriore (1).

(1) *Anaforoa pentru tãrgul Rãurenii și întãrirea iniãiiului Divan.*

Cu tôte cã fumăritul celor 5 județe ot preste Olt este milă afierosită prin chisóve domnesci la spitalul sãracilor ot Sf. Pantelimon, fiind însă cã și Sf. Episcopie are chisóve, ca în tãrgurile Episcopiei Rãurenii și Drãgășanii din Vâlcea sã nu intre nici vameși nici ierbari, nici fumarii, nici cotari, nici cãminari, precum nici Ispravnicii, i alți slujbași domnesci, sãu boeresci, se cuvine dar cã precum alte chisóve și mili sã pãzesc, asemenea sã se pãzescã și orĩnduiala chisóvelor Sf. Episcopii și ca nu care cum-va și dintr'acesta sã se pricinuiascã smintelã și împotrivire la *Enia* chisóvelor spitalului ot Sf. Pantelimon pentru mila fumăritului, care este havaet, ce se dã pe un an întreg de fie-care prãvălie de prin orașele și tãrgurile acelor județe, cari sunt statornicite pe tot anul, iar nu și dintr'acele prãvălii, cari se fac și se deschid, odatã pe an, sãu pre sãptãmãnã de cãtre neguțatorii aceia, ce și aũ prãvăliile statornice într'acele tãrguri sãu orașe; de aceea ñicem, cã orĩnduitul spitalului ce va strĩnge mila fumăritului de la acele 5 județe ot peste Olt are a lua fumăritul numai de la acele prãvălii de prin orașe și tãrguri ce vor fi statornice peste tot anul, iar nu și de la prãvăliile cele vremelnice, cari se fac și se deschid odatã pe an sãu pe sãptãmãnã și duc marfã într'insele tot acei neguțatori, cari își aũ prãvăliile cele statornice într'alte pãrți, de la cari luãndu-și orĩnduitul spitalului fumăritul odatã pe un an întreg în care intrã și ñilele bãlciului ot Rãurenii și ot Drãgășanii, nu are cuvĩnt a intra și acolo și a cere alt fumărit; iar cãnd orĩnduitul spitalului va gãsi la vre-unul din cei ce-și aũ prãvăliile cele statornice la alte orașe și tãrguri ot peste Olt vre-un rãvaș al Sfintei Episcopii de plata fumăritului, acel rãvaș poruncim sã nu se ție în sãma, ci sã-l apuce sã plãtescã fumăritul pe sãma spitalului și apoi acela sã-și caute davoaa cu Episcopia și cu acest mijloc sã pãzescã intocmai și orĩnduiala chisóvelor spitalului și a chisóvelor Sf. Episcopii, adicã spitalul luãndu-și fumăritul deplin de la acele 5 județe și la numitele tãrguri ale Sf. Episcopii, neintrãnd slujbaș fumar, iar cele l alte venituri și obiceiuri ce, dupã ponturile Divanului se cuvine a se lua de la numitele tãrguri, hotãrim sã se iea de cãtre orĩnduiții Sfintei Episcopii precum s'a urmat și pãnã acum. Și cu tôte cã pe acest an a apucat de s'aũ vĩndut vãmile cu ponturi cuprĩndetóre, ca *prostichiul* ce s'a fãcut la vãmii de la vĩndarea vitelor i de la cașcaval, miere și unt ce ies din țerã, sã se strĩngã și sã se iea și din tãrgurile cele scutite de cãtre cumpãratorii

Unei mănăstiri din Serbia încă se acordă de primul Divan un ajutor anual (1).

*

Nici o restaurare importantă de mănăstire nu aflai în decursul ocupațiunii rusești, până la 1812. Singur Sărindarii se separă prin Stolnicul C. Predescu, cu din banii economisiți din venitul mănăstirii de epitropul

vănilor, neamestecându-se . . . . la acel prostichiū, dar fiind-că într'această vreme prostichiul vămii, ce pôte să se agonisescă dintr'acele tîrguri ale Sfintei Episcopii, urmază a fi o sumă mică și *bagatelă*, a primit Divanul cererea și rugăciunea iubitorului de Dumneșcu a Sf. Sale Episcopului Rîmnic și hărăzescce acel prostichiū, ca să se iea și acela pe sîma Sf. Episcopii.—1809, Aug. 16. (*Cod. LVIII, fila 59.*)

Semnați: Dionisie Mitropolit, Iosif Argeș, Manolache Ban, Constantin Vistier, Radu Golescu, Stefan Văcărescu, Isaac Ralet.

Poruncile ce se dau a se da de la Ocnă sare, 1808 Noembrie.

100	bolovanî	în natură	schitului Cernica.
50	»	schitului	din sud Argeș.
50	»	»	Mamul sud Vîlcea.—1808 Noembrie 26.
200	»	mănăstirei	Cișmelei.
100	»	schitului Cernica,	milă de la Maiu 1809. (<i>Cod. LVI fila 121.</i>)

De la I-ul Divan și Comitet al Principatului Valahiei.

La 8 Octombrie 1809 reînoesce mănăstirei Bașcovul (Argeș) unde locuesc maice călugărițe foarte sîrace și fără de nici un ajutor de nicăieri, milele ce a avut de la Domni de mai înainte de lua din vinăriciul domnesc din județul Argeș, vin vedre 100 și la vremea dijmăritului scutire de 100 stupi și să țină 6 lude ómenî străini iertați de plată de dajdie. — 1809, Dec. 8. (*Cod. LVII fila 44.*)

(1) *Intăiul Divan către generalul Șteter.*

După reclamațiunea mănăstirei Studinița din Serbia, constată că această mănăstire a avut milă de la anteriori domni din țeră prin diferite chrisóve: «cel după urmă îl vîdum că este de anî 101 al răposatului Domn Stefan Vodă Cantacuzino, carele urmând celor de mai înainte chrisóve, asemenea orînduesce și M. Sa de la domnie a se da numitei mănăstiri câte talerî 56 pe an, care milă arată cuviosul archimandrit Meletie ce se află venit aici de la Serbia, că de atunci și până acum nu i s'a mai dat, precum și nici că se vede întărit acest din urmă chrisov de vre-un alt Domn de atunci și până acum.—1811, Iunie 9. (*Cod. LXVI, fila 106 verso.*)

ei Banul Costache Ghica, bani păstrați în mâinile lui biv Vel Vistier Ión

De la Divanul Principatului țerii românesce.

Fiind-că în orașul Ploesci sud. Prahova, este o sfântă biserică Domnăscă făcută de răposatul Matei Vodă Basarab, care fiind înzestrată și miluită atât de numitul ctitor, cât și de alți fericți Domni, precum din sineturile vechi ce are să iea pliroforie, și cu trecerea vremilor a rămas isterisită de tot ajutorul și milele domnesci, împresurându-i-se de unii alții și nisce locuri de danie ce a avut, și după curgerea vremilor trăgându-se și orașul măi la del cu locuința, a rămas sfânta Biserică și fără de mahalagii, însă sfânta Mitropolie ca o mamă celor-l-alte biserici, n'a conținut a face ajutorul la ceea ce a fost prin puțință, dar ca pentru o biserică domnăscă să nu ajungă de tot la pustiire și prăpădenie, încă de la létul 1806, Februarie 25, prin anafora obștească a prea sfinților părinților Arhieriei și a dumné-lor fraților boeri, făcând rugăciune Măriei Sale Prea înălțatului nostru Domn, ca să i se înoiască o milă ce a avut, adică să iea câte patru parale de totă butea cu vin i rachiū ce se va măsura în orașul Ploesci spre a fi de unt-de-lemn i lumînări la sfânta biserică, să i se dea în stăpânire și nisce locuri de hrană, i nisce locuri de prăvălii și a unei băi ce a avut în stăpânire și din necăutare s'a călcat de unii alții, să fie miluită și cu câți-va ómeni scutelnicii, i un grămătic la biserică scutit, care anafora la întărirea ce-i face Măria Sa Prea înălțatul Domn, ce o vedurăm, cu létul 1806, Martie 17, poruncesce Ispravnicilor: întâi, pentru acelea câte 4 parale de măsuratul buților să cerceteze de s'a urmat vre-o dată acolo, și câtă vreme este de când nu se urmază; al doilea, pentru acele locuri de hrană, i prăvălii și locul băii, să cerceteze ce locuri sunt, în ce parte a orașului, ca ce mărime aū? să le măsore, și de se arată cine-va cu vre-un fel de pricină asupra acelor locuri, pentru tóte să trimită curată și întregă pliroforie; după care făcând ispravnicii cercetare, prin însciințarea dumné-lor, ce o vedurăm, cu létul 806, Iulie 15, fac arétare: întâi, pentru acelea câte patru parale de bute la măsurat, că s'a pliroforisit de la ómeni bétrâni și vechi ai orașului, cum că până la létul 1763 avea sfânta biserică vadra domnăscă infierată, și oricine din cei cu locuința ai orașului avea trebuință să măsore butea și cu vin i rachiū, sécă seū plină, mergea la preoții bisericeii de lua vadra și da acele câte 4 parale de bute, iară de atunci încóce eșind cot de măsuratul buților, s'a părăsit acéstă milă a bisericii, dar însă a se urma nu numai nu este cu vre-o pagubă seū supărare locuitorilor orașului, ci încă de mare folos, căci într'acest oraș nefiind cotar cu cot domnesc, iar alții ce se fac cu sciință de măsurat, după ce iaū câte 20 de parale de bute, apoi nici măsurătórea nu le este bună, iar pentru locul de baie i prăvălii, cum și de hrană, arată că s'a pliroforisit că cu adevărat le-a avut biserică și locul de hrană dic că s'a găsit și acum necotropit de nimeni, iar pe locul care a fost baia cu douē prăvălii ale bisericii s'a găsit douē căminuri de casă, unul al lui Tudor Vătășelul, și altul al lui Gheorghe Băcanul, și zidul băii între dânsele, care loc și măsurându-se, a eșit lungul stinjenii 24 și latul

Hagi Moscu în 1809, în sumă de 10.000 lei. Pentru această reparare a Să-

stâneni 28, cu care acestea, ne veni de la Prea Sfinția Sa părintele mitropolit i de la dumné-lui fratele vel Logofăt Isaac Ralet anafora arătătoare de pricină și este cu cuviință de a se face sfintei biserici, ajutor, atât cu acelea ce le-a avut, cât și cu deosebită milă de câți va scutelnicii, după începerea ce s'a făcut prin obșteasca anafora. Decî vedând Divanul obșteasca anafora i dovada de la fața locului și cunoscând și dreptatea ce are această sîntă biserică, cum și datoria țerii, de a o ajuta, ca să nu ajungă la prăpădenie și dărăpănare de săvîrșit, precum și de Măria Sa Prea înălțatul nostru Domn, se vede că a fost primită; de aceea dar, prin această carte ce s'a dat acestei sfinte biserici, poruncesce Divanul, ca pentru măsurătorea buților luând cot domnesc înfierat de la Visterie, să ție biserica și cot și vadră și ori-cine va avea trebuință a măsura vasele lor, să măsore cu acest cot, séu cu vadra de la această sîntă biserică și să dea de bute câte 4 parale la biserică, iar cei ce n'au trebuință și însuși își va măsura vasele sale, să nu fie supărat, dar voie să nu aibă a măsura buțile altora, ci numai biserica să aibă acest irat, care slujbă precum se urmăze și în Bucuresci, iar cei ce au coprins locul prăvăliilor și al băii, să se învoiască cu biserica a da chirie pentru pămînt: unt de-lemn, ceară la biserică, precum se vor așeđa; așjderea și locul de hrană din coprinsul orașului, ce se găsesce slobod, să-l aibă biserica în zaptul ei nebântuit de nimenea; pe lângă care acestea, ca să se pótă ajuta ca o zidire domnescă, după datoria ce are țera către sfintele biserici, mai virtos către zidirile domnesci, unde neîncetat se face rugăciuni către milostivul Dumneđeú pentru binele norodului, pentru buna starea și îndestularea acestui pămînt, cu cuviință fiind a fi împărțită și cu deosebită milă, Divanul a găsit cu cale, ca să aibă sfinta biserică un grămătic scutit de bir și de angarii, cum și lude 6 scutelnicii, însă ómeni fără de pricină de dajdie, pre cari găsindu-i și cercetându-i dumné-lor boerii Ispravnicii, după orînduială, să le dea adevărînță pe numele și chipul lor, ca să li se dea și pecetluituri, ași avea apărarea lor, spre a fi sfintei biserici de ajutor și întărire, iar la tot creștinescul norod al acestei țerii să fie de efitie și de ajutor; de care spre a se păzi tot-d'a-una le-am dat această carte a Divanului. — 1808, Martie 2. *Cod. LIV, fila 282.*

Manolache Crețulescu Ban, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet vel Logofăt, Barbu Văcărescu vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vornic, Dimitrie Ghica vel Logofăt.

Cartea schitului Virful Petrii din județul Secueni. De la întâiul Divan.

Fiind că sîntul schit ce se numesce Virful Petrii din sud Saac, unde locuesc părinții cuvioși schimnici, se află la multă scăpătăciune și lipsă și prin jalba ce a dat Iosif Năstavniciul cu toți călugării de la acest schit arată, că apărarea de vinăriciu i dijmărit o au prin sineturi domnesci, dar având puține oi le supără slujbașii oeritului la plata de oerit și cer atât apărarea oeritului, cât și altă osebită milă de ajutor. Și fiind sciut Divanului, că acest schit este într'această stare și cădendu-i-se a fi ajutat, s'a milostivit Di-

rindarilor, Divanul dă voie, la 22 Iulie, să se ia petre din ruinele curței

vanul și printr'acest sinet, ce dăm schitului, hotărîm, ca de acum înainte câte oi va avea sfîntul acest locaș să fie scutite și apărute de oerit. Așijderea se ia și de la Ocna Slănicului bolovanii sare 50, care să li se plătescă de către cămărașul ocnelor la vremea când se dau și altor mănăstiri, bolovanul po talerî 1, ce face talerî 50, ca să fie sfîntului locaș de ajutor și întărire, spre a face rugăciuni neîncetate pentru binele pămîntului acestuia și pentru norodul creștinesc; de care poruncim la toți căți se cuvine întocmai să urmați și împotriva urmare să nu faceți. 1809, August 17. (*Cod. LVIII, fila 34 verso.*)

Divanul către Engelhard, că mănăstirea de 40 de mucenici, mitoc al Episcopiei Râmnic, are prin hrisóve domnesci hărăzit apaltul lumînărilor de cêră albă, cari se vor fabrica numai la cherhaneaua bisericii. De o vreme încóce mulți neguțetori vînd lumînări de cêră albă «însă pricina împotrivirii hotărîrilor domnesci sunt 3 neguțetori, cari au deschis cherhaneaua de fac lumînări de cêră albă și nu numai la prăvălia lor vînd, ci și pe la alte prăvălii și băcăniî împart, dintre care doi, adică Const. Lațco și Bulubașa Stavri sunt sudiți francesi, iar unul, anume Panait, este sudit al cinstitului consulat al Rusiei.» Divanul cere îndatorirea numiților neguțetori a respecta monopolul bisericii. — 1810, Martie 29. (*Cod. LXI, fila 74.*)

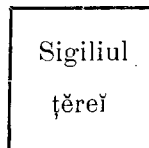
Hrisovul Divanului pentru Episcopia Buzăului.

Sfînta și dumnezeasca Episcopie a Buzăului, din vechime, prin hrisóvele luminaților domni avînd hărăzită cu privileghiū tótă vama tîrgului, ce se face la Buzău într'un an odată, la Iunie 24, în ziua Nascerei sfîntului Ioan Botezătorul, care ține 4 zile și se numesce Drăgaica, în cari hrisóve se cuprinde, cum că cumpărătorii vămilor i alți slujbași și dregători séu ispravnicî, să nu se amestece întru nimic la acest tîrg, ci numai cei orînduiți ómenî ai sfîntei Episcopii să caute și să ia tot venitul vămii, s'a urmat și s'a păzit această hărăzire întocmai după hrisóvele domnesci până la o vreme încóce, iar vameșii carvasaralei, de sunt puținî anî, au intrat în acest tîrg cu cuvînt a vămii marfa cea subțire, ce vine din alte țeri streine și așa au micșorat puterea hrisóvelor ce are sfînta Episcopie. Drept aceea iubitorul de Dumneđeū, Sfîntia Sa Episcopul Buzăului, vîdînd acéstă fără de cuvînt a lor urmare, încă din anul trecut, prin anafora, a arêtat Divanului paguba ce face sfîntei Episcopii de către vameșii carvasaralei cu pricinuirea ce mai sus s'a đis, pentru care Divanul a orînduit la dumné-lui vel Logofêt, ca să cerceteze și să ne arate; carele cercetând ne-au arêtat cum că cuprinderea chrisóvelor sfîntei Episcopii, đice chiar așa, că nici vameșii, nici ispravnicii, nici nimenî altul din dregători să intre acolo în acel tîrg, nici să se amestece, ci dar fiind-că chrisóvele luminaților domni s'a păzit și se păzesc de către Divan întregi și nesmintite pentru ori-ce bună orînduială, cu cât mai vîrtos acele ce sunt spre întemeerea sfîntelor locașuri, hotărășce și Divanul, ca privilegiul ce are sfînta Episcopie, prin

domnesci de la Tîrgovisce (!) «însă petre de care vor fi cădute și fără

chrisóve, pentru acest târg, să se păzescă fără clintire și smintelă în tocmai și încă pentru ale vremilor întâmplări din care slinta episcopie a pătimit multă pagubă s'a făcut cu sfat de obște într'acest an un *prosthichiū* la vamă i la ierbăritul vitelor, după arătarea și rugăciunea ce a făcut Divanului iubitorul de Dumneđeū părintele Episcop Buzėului de a se hărăzi sfintei Episcopii și acest adaos, carele nu numai că este un puțin ajutor sfintei Episcopii la năprăsnicia pagubelor ce a făcut i la multa dărăpănare ce i s'a făcut acum în aceste următoare vremi ale rėsmiriții întru care ne aflăm, ci și mai virtos pentru a se putea păzi fără smintelă privilegiul, ce are sf. Episcopie cu chrisóve, de a nu intra vameș i alt dregător nici de cum la acel tērg. Fiindu-ne dar în adevēr sciută și în fața obștiei vėdută paguba și prăpădenia, ce cu deosebire s'a făcut, mai virtos la năvălirea vrăjmașilor la acėstă sfintă episcopie, aflându-se în fața văpăiei, adică în drumul cel mare, pe unde ne lipsit a fost și este tótă greutatea âmbletului și trecerea cea necurmată a oștirilor. De aceea, ca la o catedră archierescă și maica tuturor bisericilor și a mănăstirilor acei eparhi, cu sfat de obște s'a socotit de către Divan, că cu cuviință și cu dreptate este a se face acestei episcopii (ce cu deosebire a pătimit) acest puțin ajutor, și iată printr'acest chrisov al Divanului, nu numai i se întăresce sfintei Episcopii hărăzia vămii de la mai sus numitul tērg, ca să o aibă ne smintită și pe deplin, atât la lucrurile și mărfurile pămîntenesci, cât și la mărfurile, ce ar veni de prin ore-care alte locuri și țeri streine, întocmai după chrisóvele domnesci, ci i se hărăzesc și adaosul ce s'a făcut la vamă i la ierbăritul vitelor, ca să fie iarăși al sfintei episcopii, strîngend și luând tot felul de venit al aceluī tērg deplin cu urmare întocmai după catalogul vămilor, ce se va da de la Divan, și poruncesc Divanul cu hotărîre, ca să nu între la numitul tērg nici să aibă amestec cătu-și de puțin nici vameșii, nici Ispravnicii, nici nimeni altul, verī cu ce nume de dregător seū de slujbași, ce numai singur orînduitul om al sfintei Episcopii, să fie volnic a strînge și a lua tótă vama și tóte aceste venituri pe sėma sfintei episcopii, fiind-că tóte acestea cu întregime, deplin, fără nici o scădere se hărăzesc ajutor sfintei Episcopii, pentru nevoile, patimile și dărăpănarea ce a avut. Pentru care și se poruncesc de obște la toți căți se cuvine, ca vėdend cuprinderea acestuī chrisov al Divanului, cătuși de puțin urmare împotrivă să nu facă, ci la tóte întocmai precum mai sus este arėtat să se urmeze și să se păzescă.— 1800 Sept. 23.

Semnați: Dositei Mitropolitul, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu, hiv Vel Ban, Const. Filipescu Vist., Isaac Ralet Vel Spătar.

George Crețulescu, Vel Logofėt procit. (Cod. LVI, fila 92.)

de trebuință acolo.» Divanul ordonă Ispravnicilor să-î dea ajutorul cuviincios înlesnindu-î și cară cu chirie pentru aducerea petrelor la Bucuresci

III. Acte relative la mile, scutiri și privilegii, acordate la bisericii și mō. năstiri:

a) Restituire de bani după pîrpăr perceput cu nedreptul și care se cuvine mōnăstirei Mărcuța.—18 Aprilie, 1810 (2) (*Cod. LXVIII, pag. 222.*)

La 22 Septembrie 1809 proces între locuitorii din Ornesci (Ilfov) și Melnicerul Alex. Lămotescu. Locuitorii fac în 10 zile o biserică de lemn, fiind cea veche stricată. Lămotescu reclamă că el avea pregătit material s'o facă de cărămidă. Iul Divan recunoște proprietarului acum dreptul de a face el biserica și deci să rescumpere biserica făcută de țeranî *toți fiind meșteri de lemn.*» (*Cod. LX.*)

La 20 Iunie 1809 pitac la Vistier Ión Hagi Moscu, să aibă a da 10.000 de taleri din banii mōnăstirii Sărindaru, pentru facerea sfintei biserici, în mâna Stolnicului Constantin Predescu. (*Cod. LVI, fila 76.*)

Pitac la Banul Costache Ghica, ca să dea banii mōnăstirii Sărindarului, din 21 Martie 1809.

Costache Ghica după conturile prezentate de boerii și episcopii, cari au cercetat socotelile lui, a rămas dator, cu taleri 32.628. Ca să dea acești bani Costache Ghica, cere ca Divanul să-î trimită anafora comisiunei certătoare conturilor mōnăstirei.

Divanul îi trimite numai copie adeverită de el după acea anafora, dîcând că originalul este trebuincios să stea la Divan. «Iar pentru primirea banilor au poftit Divanul pre dumné-lui biv Vel Vistier Ión Hagi Moscu, ca primindu-î de la dumné-ta, să dea dumitale adeverință de primire și să-î țină cu dobândă prin zapis pe numele mōnăstirii, care acel zapis are a se aduce la Divan ca să se dea în păstrare la locul cel cuviincios. — 1809, Martie 21. (*Cod. LVI, fila 61 verso*)

(2) După pliroforia ce ni se dă asupra pricinei printr'acastă anafora de către dumné-lui cinstitul Vel Logofet, vędend și înși-ne noi acea anafora a acestei Logofetii, cu întărirea domnescă, ot lét 1807 Maiu, coprinđetőre întocmai după arătarea, ce ni se face acum printr'acastă anafora și următore chrisóvelor celor vechi și chiar casei Ageșcilor, đicem că rēu a urmat Stolnicul Dinu epistatul numitei case de a luat mila acelor câte doi bani și părpărul de la cele douē popóre crețesei și slăvesei, care fiind hărăzite mai nainte de către cei după vremi domni la mōnăstirea Mărcuței, iarăși mōnăstirei i se cuvine a lua. Drept aceea, poruncesce Divanul zapciului ce este orînduit să împlinesci de la Stolnicul Dinu epitropul casei Ageștilor dreptul mōnăstirei Mărcuța pentru mila a celor douē popóre ot lét. 1808. — 1810 Aprilie 18. (*Cod. XVII pag. 222.*)

Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcenu, Vel Vistier.

b) Cartea schitului Predeal pentru scutire de vinăriciă.—1810, August 25. (Cod. LVII, fila 65.)

c) Scutire de scaun de carne pe moșia mănăstirei Radu-Vodă.—1810, Septembrie 21 (Cod. LXVII, pag. 241.) (1).

d) Milă de sare mănăstirei Arnota.—1810, Sept. 17 (Cod. LXVII, pag. 428.) Asemenea mănăstirei Nucet (Cod. LXIX, pag. 162.) Asemenea mănăstirei de la Ocenele Mari (Cod. LXIX, fila 210.) (2).

(1) *De la înaltul Divan și Comitet.*

Cât pentru scaunul de carne, ce este pe moșia mănăstirii Radu-Vodă, după cuprinderea chrisóvelor ce ni se arată, care urmază a fi scutit și apărat, iar pentru scaunul ce a făcut jăluitoarul medelnicer pe moșia sa, măcar că nu are vre un sinet pentru scutela lui, dar fiind că în capul al optulea din ponturile vinăriciului, ce se arată într'acéstă anafora, se cuprinde, ca scaunele mănăstiresci și boeresci să fie apărate și huzmetu vinăriciului tot cu acest pont s'aú vîndut în toți anii până acum, urmază ca și scaunul jăluitoarului medelnicer, ca unul ce are cin de boerie să fie apărat în puterea mai sus numitelor ponturi. Drept aceea poruncesce Divanul, ca și acel scaun de pe moșia mănăstirei și cel-alt de pe moșia medelnicerului să fie scutite și apărate de orî-ce cerere a taxildarului și a slujbașilor vinăriceri.—1810 Septembrie 21. (Cod. LXVII, pag. 241.)

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcenu, Vel Vistier.

(2) *De la întâiul Divan și Comitet.*

După pliroforia ce ni se dă printr'acéstă anafora de către dumné-lui cinstitul Vel Logofăt poruncesce Divanul dumi-tale Vel Vornice al obști-riilor cumpărătorul huzmetului ocnelor dintr'acest curgător, ca să se dea jăluitoarului Egumen (de la Arnota) pe sêma mănăstirei mila de sare, ce are a lua pe acest an, după legătura contractului dumi-sale.—1810, Decembrie 17. (Cod. LXVII, pag. 428.)

Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Constantin Bălăcenu.

La 5 Decembrie 1811, Divanul după anaforaua Logofoției mari ordonă să se dea mănăstirei Nucet (Dâmbovița) 100 bolovanî sare conform chrisóvelor ce are.

Întâiul Divan la 17 Ianuarie 1812 asupra anaforalei lui Toma Crețulescu, mare Logofăt, recunósce bisericiei domnesci din orașul Ocenele-mari din Vâlcea dreptul la 200 bolovanî de sare conform chrisovului de la 1804 August 10 al lui Const. Ipsilante și a chrisóvelor mai vechi. (Cod. LXIX, pagina 210.)

e) Scutire la toate bucatele a 3 preoți de la biserica de la Bălănesci (Muscel) (1).

f) Reîntărirea privilegiului monopol al Episcopiei Râmnicului de a fabrica lumînări de ceară albă. Cu pitacul din 11 Septembrie 1811, Comitetul a ordonat poliției să oprască alte fețe, între care nisce supuși francesi, de a fabrica asemenea lumînări (2).

(1) În 3 Martie 1811, se acordă, la cererea lui Vel Logofăt de țera de jos, scutire la toate bucatele pentru 3 preoți de la biserica Bălănesci jud. Muscel)—(Cod. LXVII, fila nenumerotată).

(2) *Exceleanța sa Șteier.*

După jalba ce a dat Episcopul Râmnicului că are privilegiu a vinde numai mănăstirea lumînări de ceară albă iar alt nimeri, a poruncit poliției ca să oprască vîndarea de la toți sudiții, și Divanul să poruncască agăi.—1811, Septembrie 14 (Cod. LXVIII, fila 7 v.)

Întărirea ce s'a făcut la anafora agiei pentru mănăstirea sfinților 40 de mucenici metoh sfintei Episcopii Râmnic, pentru lucrarea lumînărilor de ceară albă.

De la întâiul Divan și Comitet.

Citindu-se la Divan înaintea noastră această anafora a cinstitei agii, am vădit că este următoare chrisóvelor domnesci ce are mănăstirea sfinților 40 de mucenici, metoh sfintei Episcopii Râmnic, prin care este legat ca înălbitul cerei și lucrarea lumînărilor de ceară albă să fie numai a acestei mănăstiri și pe care va avea mănăstirea încărcat séu va fi cumpărător, numai acela să fie slobod a lucra și a vinde, iar alții toți de obște să fie opriti; bună este dar și primită Divanului anafora acésta pe care o întărim și poruncim dumi-tale vel Aga, ca toate lumînările de ceară albă să se pece-tuiască, însă cei ce vor fi sudiți, prin scirea cinstitelor consulaturi, căci și cinstitele consulaturi după arătarea ce ni se face că s'a pliroforisit de privilegiuri domnesci ale metohului episcopiei, nu se împotrivesc, ci numai cel ce va fi orînduit de la metohul sfintei Episcopii să fie slobod a face acest aliș veriș, carele să fie îndatorat a le face de ceară curată, potrivite la fitil a nu curge și pentru că le va urma acestea să-și pue la fie-care lumînare pecetea sa, ca la vreme de cercetare, găsindu se lumînările cu alte amestecături și próste, să nu aibă cuvînt de îndreptare; iar cei ce cu catahrisis au vîndut până acum, atât pe anul trecut, cât și pe acest an, să plătescă analogon acela ce va ajunge la paguba cumpărătorului de la metohul Episcopiei, pre care dumné-ta să împlinescă și să aibă Divanul răspuns că s'a pus în faptă nizamul, precum din vechime a fost și s'a urmat mai înainte, dându-i-se scire și cinstitului comitet al poliției.—1811, Martie 19 (Cod. LXX, fila 64.)

Loghinov Polcovnic, Radu Golescu, Isaac Ralet, Manu Vornic.

g) Venitul gărdurăritului este acordat mănăstirei Sf. Apostoli (1).

h) Cercetarea rînduită de Miloșevici în 30 Ianuarie 1811, că ce venituri avea în trecut mănăstirea Câmpulungului, că egumenul actual Arhim. Pimen s'a jăluit că mănăstirea din folosul ce avea mai înainte, acum nu se folosește cu nimic (2).

i) Recunoscerea dreptului la vinăriciū al mănăstirei Aninósa metohul mitropoliei este din 20 Oct. 1811 (3).

Exceleńța Sa Șteter.

Pentru madeaua vinđărei de cėră albă ce fac sudiții franțuzesci arėtând urmarea ce a făcut Exceleńța Sa, rėspunsul ce a primit de la consul Ledoux și cã acelor sudiții li s'aũ dat soroc de șease luni, pãnă în care soroc sã înconteneze, iar sorocul se începe de la 19 Septembrie și face Divanului sciut, cã Episcopia Rãmnic de la acest soroc înainte va avea puterea privilegiurilor întocmai.—1811, Septembrie 28 (*Cod. LXVIII, fila 10 v.*)

(1) *Carte de gărdurărit a mănăstirei Sf. Apostoli.*

Fiind-că slujba gărdurăritului din popórele ce sunt sud. Saac anume : Buda, Dumbrava, Rânceni, Călugăreni și Schei este venit al mănăstirei Sfinților Apostoli; drept aceea s'a dat acestă carte a Divanului, la mánile . . . . . ce l'a orînduit cuviosul egumen al sfintei mănăstiri, ca sã caute slujba gărdurăritului, după obiceiul ce s'a urmat și pãnă acum, la care gărdurărit măcar cã mai nainte s'a fost întins ómenii armășesci la unul dintre aceste popóre de s'a amestecat a lua gărdurărit, dar prin cercetarea la fața locului s'a făcut îndreptare și a rėmas gărdurăritul din numitele popóre iarăș mănăstirei, ca un venit ce l'a avut și l'a luat tot d'auna; pentru care poruncesce Divanul d-vóstră Ispravnicilor ai județului, sã dați mână de ajutor a putea strînge venitul mănăstirii.—1811, Maiũ 18. (*Cod. LXV, fila 168.*)

(2) *Senatorul Miloșevici.*

Că archimandritul de la mănăstirea Cămpu-lung părintele Pimen a dat jalbă cã mănăstirea din folosul ce-l avea mai dinainte acum nu se folosește cu nimic, și sã cerceteze documenturile ce le are de la feldmarșalul graf Romanțov și de la domnul . . . . . —1811, Ianuarie 30. (*Cod. LXIII, fila 66 verso.*)

(3) *Carte de milă de vinăriciū, ce la vremea vinăriciului s'a dat pe la mănăstiri.*

Fiind-că sfînta mănăstire Aninósa din sud. Muscel, metoh sfintei Mitropolii din Bucuresci, prin hrisóve domnesci are a lua milă de vinăriciū din

k) Schimb de case între mitropolie și preotul Nicolae Schevoșilacs, proin protopop. Divanul întărește schimbul în 23 Martie 1812 (1).

l) Reclamațiunea preoților din plaiul Pârscovului contra Vătafului Dumitrache, că le impune așa și disa «*clacă vătășescă.*»—1812, Noembre 29 (2).

sud. . . . precum își va cuprinde chrisovul său cartea, s'a dat această carte a Divanului . . . . ce s'a orînduit din partea sfintei Mitropolii carele să aibă a âmbła împreună cu vinăricerii Divanului, să scrie acest vinăriciū și făcend două catașișe asemenea unul ca și altul, iscălite fiind și de vinăricerii Divanului și de orînduitul sfintei Mitropolii, din partea de banî a numitei mōnăstiri să nu se iea nici deciuială nici cheltuială pentru ei, iar cei-l'alți banî până la patru-deci, de vadră, să-î iea vinăricerii Divanului după coprinderea ponturilor vinăriciului de estimp; de care se poruncesce taxildarului de vinăriciū de la acest județ întoemaî să fii următor.—1811, Octombre 20. (*Cod. LXXI fila 30.*)

(1) Ignatie Mitropolitul țerei Ungro-Vlahiei la 24 Noembrie 1811, dă carte Clucernicului Chir Popa Nicolae Schevoșilacs, proin protopop, ot mahalaua sfintului George vechiū, să-î fie de adeverire, că sfinta Mitropolie au schimbat cu el o casă cu pămîntul său. Casa ce-î dă Mitropolia în schimb era lângă Mitropolie, clironomie de la răposata preotésă Sanda, iar casa ce o dă în schimb popa Nicolae este din mahalaoa sfintului George vechiū, pe ulița ce merge de la pōrta de din dos a curții vechi spre sfinta Vineri. Mitropolitul Ignatie dice, că casa primită în schimb de la popa Nicolae este mai nouă și mai mare, decât cea de la Mitropolie și âmbła cu chirie de 400 taleri pe an, pe când acea cedată de Mitropolitul este închiriată numai cu 100 taleri pe an, deci schimbul este în avantajul Mitropoliei. Popa Nicolae face schimbul numai ca să-î vie mai aprōpe de trebile sale.

Acest schimb e întărit de întâiul Divan și aprobat, făcend-se dovadă că schimbul acesta este spre folos al sfintei Mitropolii, la 23 Martie 1812. (*Cod. LXIX pag. 359.*)

(2) *Către slăvitul Divan, anafora.*

Indestulă pliroforie va lua slăvitul Divan din alăturata jalbă ce mî-au dat preoții ot plaiul Pârscovului din sud. Buzēū în potrive vătafului Dumitrache al aceluî plaiū, pentru nedreptățile și asupririle ce pătinesc de la dînsul, cari nici o dată nu s'a pomenit, a da preoții și țircovnicii i preotesele vėduve banî cu nume de clacă vătășescă, și de la nici un vătaf din cari a fost până acum n'a suferit tagma bisericescă acestea ce pătinesc de la dînsul; pentru care mă rog slăvitului Divan, ca să fie strașnică poruncă, să lase pre preoți și pe țircovnici în pace spre a-și putea sėvîrși datoriile lor bisericesci și să se dea cuviinciosul nizam cu certare pentru nisce protivnice urmări ca acestea, spre a fi pildă și altor asemenea urmări. 1812 Maiū 29.

Constantie Buzēū.

m) Pitac de la întâiul Divan, prin care în 26 Iulie 1812, însărcinează pe biv 3-lea Vistier Nicolae Trăsnea să meargă la mănăstirea Colții, să «paradosască socotelile» de la foștii epitropi (1).

n) Act din 1 Maiu 1828, regulând vinăriciul din județul Muscel al Episcopiei de Argeș.—1812, Maiu 1 (2).

De la întâiul Divan și comitet.

După pliroforia ce ni se dă printr'acastă anafora de către Prea osfinția Sa părintele episcop Buzău, volnicesce Divanul pre . . . . să meargă la plaiul Pârscovului sud Buzău, unde prin scirea d-lor Ispravnicilor județului să facă cercetare și dovedindu-se adevărate urmările pîritului vătaf nu numai să facă îndestulare tagmei preoțesci dintr'acel plaiu, cari au trimis jalbă Prea osfinției Sale și dumné-vóstră Ispravnicilor ai județului să nu mai îngăduiți de acum înainte a se face acest fel de urmări; pre pîritul vătaf să-l aducă la Divan.—1812, Maiu 30. (Cod. LXXII fila 93 verso.)

Ignatie Mitropolit, Constantin Ghica, vice-președinte, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vistier, Vel Logofăt.

(1) *De la întâiul Divan.*

Dumné-ta biv 3-lea Vistier Nicolae Trăsnea, primind pitacul acesta al Divanului, numai decât să mergi la mănăstirea Colței, unde să ceri de la epitropii ce au fost până acum, ca să-ți paradosiască socotelile mănăstirei acesteia de venit nedate din vremea ce sunt orînduiți, pentru care te și însărcinează Divanul cu epitropia acestei mănăstiri ca să o cauți, și să urmezî orînduelile ce sunt întocmite mai dinainte, îngrijind ca să nu se facă cel mai mic cusur la trebile mănăstirei aceștia până la cel mai mic lucru de luat și de dat, fără de pregetare.—1812, Iulie 26. (Cod. LXXI, fila 51 v.)

Ignatie Mitropolit, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Constantin Varlaam, Constantin Samurcaș.

(2) *Către slăvitul întâiul Divan și comitet al principatului Valahiei.*

Având sfinta episcopie, după coprinderea chrisóvelor domnesci, a lua din vinăriciul județului Mușcel, din popóre numite, câte doi bani i pârparul și avându-l eú dat asupra dumné-lui 2-lea logofăt Dinul Crăsoiul, ce se orînduise în tómnă trecută taxildar slujbei la acel județ ca să-l caute în credință pe séma episcopiei, și lipsindu-l din trébă cumpărătorii vinăriciului domnesc mai înainte până a intra în primire de bani, am cerut banii ce se face a lua episcopia de la taxildarul cel ce s'a rînduit în locu-i, anume Zamfir Polcovnicul, și tot găsind pricinuirii s'a prelungit până acum, ajungând lucrul ca să supér și pre ipochimenele ce au arétat că au fost cap slujbei și nimic folosind, mă rog slăvitului comitet, ca de la cine se va

o) Acordarea de scutiri preoților de la pușcăria din București. — 1812, Aprilie 13. (*Cod. LXXII, fila 7.*)

socoti că se cuvine, să se facă împlinire, căci socotesc că la câte pricinuri au arătat atât taxildarul, cât și cei mai mari ai slujbei, nu se vinovătesce episcopia a perde dreptul scū.—1812, Aprilie 30.

Episcop Argeș.

De la I-ul Divan și comitet al Principatului Valahiei.

Vătăse de păhărniceii, să apuci pe pîritul taxildar Zamfir Polcovnicul a împlini de la dînsul banii de dréptă milă a vinăriciului ce după hrisóve are a lua sfînta episcopie de Argeș, ca unul ce este, după cărțile Divanului și după ponturile slujbei vinăriciului, era dator să o răspundă chiar la sfînta Episcopie și apoi el unde îi va fi dat, îi va căuta în urmă osebit.—1812, Maiu 1.

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, vel Vist.

Intărirea ce s'a dat la anaforaua dumné lui Vel Logofétului la jalba ce au dat preoții ot pușcărie pentru cererea ce o fac numiții preoți ai bisericii ot pușcărie. — 1812, Aprilie 8.

De la întâiul Divan și Comitet.

Primită fiind orînduiala și mijlocul ce ni se arată printr'această anafora de către dumné-lui cinstitul vel Logofét pentru ajutorul acestei sfînte biserici ot pușcărie și a preoților de acolo o întăresce Divanul și hotărăsce că întocmai să și aibă urmarea sa.—1812, Aprilie 13. *Cod. LXXII, fila 7.*

Manolache Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu.

Intărirea ce s'a dat la anaforaua dumné-lui cinstitului Vel Logofét, la jalba ce a dat slugerul Bărbuceanu că a cumpărat venitul târgului ot Mizil al mănăstirei S-ții Apostoli.—1811, Iunie 15.

De la întâiul Divan și Comitet.

De vreme ce prin cercetarea ce a făcut dumné-lui Vel Logofét se vedește că jăluitorul sluger Barbu este cumpărător de mai înainte, rău și fără de cuvînță s'a mai vîndut venitul acestui târg în urmă la acel Anastase de către proegumenul Daniil și rămâne acea vîndare cu totul în sémă, iar numitul proin egumen dator a întorce banii lui Anastasie; drept aceea se poruncesce dumné-vóstră ispravnicilor ai județului, să cunósceți de bun cumpărător pe jăluitorul sluger căruia să i dați tot fel de mână de ajutor, a căuta și a strînge venitul acestui tîrg ot Gășteni pe sema sa, iar pe Anas-

p) Tîrgul Mizil continuă a fi venit al mănăstirei Sf. Apostoli. Venitul tîrgului a fost vîndut de două ori în 1811. De aci un proces, terminat în favoarea primului cumpărător.

IV. Din cel mai îndepărtat trecut, de-apururea a aflat biserica catolică sub protecțiunea Statului român muntean ori moldoven. In toate hrisóvele de dar, de nisce ajutóre și scutiri ce Domnitorul acordă bisericilor catolice, aú grija de a afirma, că acele staú sub ocármuirea țcrii. La 1811, Aprilie 25 întiiul Divan și Comitet muntén, pentru prima dată recunósce indirect protecțiunea Austriei pentru biserica catolică (1).

Dám aci, în notă, actul definitivei vinđării a moșiei Șotinga, din 1812 Aprilie 10 și August 13. (2)

tase cumpărătorul cel din urmă să nu-l îngăduiți a se amesteca cătuși de puțin. (Cod. LXX, fila 90.)

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

Porunca ce s'a dat la jalba lui Barbu Clucerul pentru venitul tîrgului ot Mizil.

De la întiiul Divan.—Prea Sfinția Ta Părinte Mitropolit, din acéstă jalbă vei lua Prea Sfinția Ta pliroforie de cele ce arată jăluitorul asupra căreia pricină fiind-că după cercetarea ce s'a făcut se dovedesce jăluitorul cumpărător de mai înainte al venitului acestui tîrg dreptate are la cererea sa, pentru care nu lipsim a face arétare Preaosfinției Tale ca să se scrie progumenului Daniil de a întóree baniú celui din urmă cumpărător, fiind-că Divanul acum poruncă către ispravniciei a nu cunósce de cumpărător pe cel din urmă, ci pe jăluitor, căruia să-i dea tótă mâna de ajutor ca să caute și să strîngă venitul acestui tîrg pe séma sa. ca un întaiú cumpărător.—1811, Iulie 16. (Cod. LXX, fila 70.)

Radu Goloscu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

(1) Iată actul:

«Cetindu se la Divan acéstă anafora (a lui Vel Logofét de țera de sus) pentru cererea ce face Egumenul Bărăției a vinde cu mezat acéstă moșie Șotânga (județul Dâmbovița) s'a trimes într'adins pe 3-lea Logofét Zamfirache de la Divan a aréta acéstă anafora și cinstitului Agent, ca nu care-va-și să fie vre o pricină în urmă, și ne-aú adus numitul Logofét, răspuns că cinstita Agenție nu se împotrivesce a vinde acéstă moșie egumenului Bărăției, fiind-că îi este sciut trebuința pentru care vinde. De aceea dar poruncesce Divanul, staroste de neguțatori să urmezí a face mezatul moșiei acesteia după orînduială.—1811, Aprilie 25. (Cod. LXVII).

Ungro-Vlah. Mitrop. Vel Logofét, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mih. Manu.

(2) *Către Slăvitul Divan.*

Ambrosie egumenul Bărăției de aici din Bucuresci prin jalbă către slă-

Toleranța religioasă se manifestă și prin învoirea ce primul Divan acordă

vitul Divan a cerut a i se da voie a vinde cu mezat o moșie ce are în sud Dâmbovița ce se numește Șotânga, care jalbă a fost orînduită la cinstita mare logofeție spre cercetare, unde înfățișându-se jăluitarul egumen înaintea dumné-lui biv Vel Logofătului Teodorache Văcărescu și făcând cercetare l'au încredințat egumenul că însuși este peste biserica bărățiilor ot Târgoviște și că voiesce să vîndă moșia pentru prefacerea bisericeii de acolo, și că biserica de la Târgoviște are moșie în sud Dâmbovița ce se numește Șotânga bună și dréptă a sa este adevărată atât de sineturile ce are cât și prin judecățile ce s'au întîmplat a avea și ca o dréptă moșie a metohului bărăției pôte să o și vîndă, însă la mănăstirile țerei slobozenie nu este a vinde lucru stătător, dar bărăția ne-avînd aface cu mănăstirile țerei s'ar cuveni să aibă acéstă voie, și de se va găsi cu cale de către slăvitul Divan se va da poruncă a se striga moșia acésta la mezat și prin anaforaua arătată cinstitei logofeții slăvitului Divan care anafora citindu-se la slăvitul Divan pentru cererea egumenului bărăției a vinde cu mezat acéstă moșie Șotânga s'a trimis într'adins dumi-sale treti Logofăt Zamfirache de la Divan a arêta acéstă anafora și cinstitului agent ca nu care cum-vași să fie vre-o pricină în urmă, și aŭ adus numitul Logofăt rêspons, că cinstita agenție nu se împotrivesce a vinde acéstă moșie egumenul bărăției, fiind-că este sciută trebuința pentru care o vinde, de aceea dar mi se poruncesce de către slăvitul Divan să urmez eu a face mezatul acesteii moșii după orînduială. Următor fiind am orînduit telal de a strigat la mezat acéstă moșie ce se numește Șotânga din sud Dâmbovița, însă cu vad de móră în apa Ialomița, cu sat pe dînsa, cu două vaduri de cârciumă, cu liveđi de fin, cu liveđi de pometurî, cu locuri de arături și cu pădure stînjeii 479, adică patru sute șapte-đeci și nouă, hotărîtă, împetrită, precum cartea de hotărnicie ce este făcută din lét 1808 Septembre 15 de dumné-lui Iancu Glava biv Sluger za arie și Slugerul Gheorghe mai pe larg arată petrele și trăsurile acesteii moșii, care strigându-se la mezat întru auđul tuturor de obște în soroc mai bine de patru luni și arturdisindu-se muștereii de obicei la prețul cel din urmă, aŭ rêmás asupra dumné-lui biv Vel Stolnicului Constantin Cioranul, stînjinel po talerî 39 banî 15, peste care preț ne mai eșind alt muștereii ca să mai înalțe nici din vecinii, nici din alții străini dând de scire și în fața locului prin dumné-lor Ispravnicii sud Dâmbovița și fiind-că s'au mulțămît și numitul vîndător a o da moșia cu acest preț, s'au și haraciladisit mezatul pe sêma dumné-lui numitului muștereii stînjinel po talerî 39 banî 15, care fac peste stînjeii 479 talerî 18740 banî 105, adică opt-spre-đece miî șapte sute patru đeci, banî o sută cincî, care banî i-aŭ și numêrat dumné-lui la stărostie cari se vor da numitului egumen vîndător; ci fiind-că dumné-lui numitul muștereii a cumpêrat de la mezat numêrând și talerî 937 banî 3 la epitropia obștirilor, havaetul cutieii de milostenie la leu po banî șase, să i se dea întărirea slăvitului Divan spre mai buna stăpânire cu liniște. — 1812, Aprilie 10.

Ión Fălcoianu Clucer, Gheorghe Starostea.

bărăție de a cumpăra un loc de cimitir, fiind-că cel vechi este neîncăpător. Și pentru a obține această învoire, preoții catolici cer intervenția inutilă a agentului austriac către generalul Șteter în Oct. 1811 (1).

Maî dăm în note câte-va acte de diverse procese și afaceri mănăstirești, cari toate probază protecțiunea acordată bisericeii de către Divan (2).

De la I-ul Divan și Comitet.

Intăresce Divanul ca să stăpânească dumné-lui Stolnicul Constantin Cioranu în bună pace această moșie Șotânga din sud. Dâmbovița ca un bun cumpărător de la mezat.—1812, August 13. (*Cod. LXXII, fila 4.*)

Manolache Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu.

(1) *Exceleța Sa Șteter.*

Că agentul austriac făcându-i cunoscută Exceleței Sale, hotărîrea preoților catolicesei pentru a cumpăra un loc larg și bun spre îngroparea morților legii lor, fiind locul ce-l au strîmt, Divanul să le dea ceruta voie în scris. 1811, Octombrie 5 (*Cod. LXVIII, fila 13 v.*)

(2) *De la căimăcămia Principatului țerii românești.*

Zapciul cel orînduit vătaful de Aprođi aducînd pe pîritul grămatic înaintea noastră, căruia făcîndu-i întrebare cu ce cuvînt sau temeiu de simfonie ține odaia mănăstirii și de a plătit vre o chirie? răspunse, că chirie n'a dat, nici vre-o tocmelă a făcut, dar nădăjduindu-se la cuvintele ce i-a ținut arhierul, că-l lasă să șadă ne supărat, a grijit odaia, a făcut sobă și a strîns și lemne de iarnă; i s'a ținut dar, că fără tocmelă în scris nu poate mai mult să ține odaia, ce i s'a poruncit să-și caute loc într'altă parte a se muta, pentru care i se dede și soroc de 15 zile, în care vreme de nu va urma a eși, poruncesce Divanul zapciului ce este orînduit, ca să-l scotă din odaie și fără de voia sa, spre a rămănea odaia slobodă mănăstirii. — 1807, Sept. 28. (*Cod. LIV, fila 88.*)

Manolache Crețulescu Ban, Ștefan Văcărescu Vornic, Isaac Ralet, Constantin Crețulescu Vornic, Barbu Văcărescu Vornic, Anton Postelnic, Constantin Bălăceanu Vornic.

Către cînstitul Divan.

De la logofeția mare.—După buiurdisma acestei jălbi, am adus înaintea mea pre Slugerul Nicolae Chițescu, ce se află îngrijitor la trebile Armășiei, și făcînd cercetare, însuși Chițescu arată, că i este sciută luminată hotărîrea Măriei Sale Prea Înălțatului nostru Domn de a da armășia la mō-

Două acte curioase sunt cele următoare, cari atestă atât puternicia bise-

năstirea Radu-Vodă, cât și tal. 40 pe an chiria prăvăliei mănăstirii ce a avut-o lângă porța pușcăriei, și la facerea zidirilor pușcăriei s'a luat în cuprinsul caselor ce se făcuse pentru Departament, având trecută aceeași anafora în condica pușcăriei, și că mai înainte prin mâna sa s'a plătit mănăstirii, iar pre anul trecut și pre acest următor an până acum, fiind fost răposatul Sărdar Ión încărcat de strîngea toate veniturile armășiei nu s'a dat, deci armășia fiind datore a plăti această chirie pentru locul mănăstirii ce ține, găsind cu cale să se dea porunca cinstitului Divan către Slugerul Chițescu, ca urmând hotărîrii poruncii domnesci, să dea la mănăstire această chirie, și să ia răvaș de plată după orînduială.—1808, Februarie 14. (*Cod. LIV, fila 255*).

Isaac Ralet Vel Logofăt.

Anafora ce s'a făcut la jalba lui Dumitru Ión, arendașul moșiei Făgăliei din sud. Ialomița a mănăstirii Dealului cu Apostol.

Prea Înălțate Dómne,

După luminata porunca Înălțimei Tale ce mi se dă la această jalbă a lui Dumitrache, arendașul moșiei Făgălia, din sud. Ialomița, a sfintei mănăstiri Dealul, zapciul cel orînduit Ceauși de Aproși l'a înfățișat înaintea mea cu pîrîtul Apostol cel ce are cumpărată de la mănăstirea sfîntului Spiridon nou vama pescelui din bălțile ot. sud. Ialomița, care este mila mănăstirii sfîntului Spiridon nou, și făcînd cercetare vedum luminat chrisovul Măriei Tale, ce are mănăstirea sfîntului Spiridon nou, cu coprire chiar așa: din totă bălțile și iazurile ce se încep din dreptul Făgăliei sud. Ialomița, și până în hotarul Brăilii să ia mănăstirea în tréba ce se lua mai înainte de vameși domnesci întocmai după obicei, afară din milele ce vor fi avînd alte mănăstiri cu chisove sau cărți date mai înainte, căci acelea au să se urmeze a se lua de acele mănăstiri, precum se va fi luat, așisderea și stăpînul moșiei să-și ia deciuială pe deplin; am cerut dar de la jăluitar să arate ce sineturi are mănăstirea Dealu, pentru această baltă, și aduse o copie adevărită de dumné-lor Ispravnicii ot sud Dâmbovița, scósă după condica mănăstirii în care copie se coprinde o hotărnicie a Serdarului Obedeanu, întărită de răposatul Ștefan Vodă Racovița când s'a hotărît toate moșiile țerii de către Dunăre, arătînd și balta această de pricină, că este pe moșia mănăstirei, și osebit altă copie de pe un perisdos chrisov vechi al răposatului Radu Vodă sin Mihnea Vodă de anî 193 întru care arăta toate moșiile mănăstirii cu hotarele ei, și scria și pentru balta Căminița, care dise că este această, ca să ia mănăstirea deciuială din pesce, i din stupii ce va fi partea domnescă și din altele, i din glóbe; după care dise pîrîtul Apostol că pentru a lua deciuială nu se împotrivesce nici acum, iar pricina lui este pentru întreiala, și acea cere după chisovele ce are mănăstirea sfîntului Spiridon; împotrivă iarăși dise jăluitarul, că mănăstirea Dealului ar fi luat tot-d'auna această întreială și că s'ar fi întîmplat și judecăți; i s'a ce-

ricei cât și conducerea morală a familiilor. Din primul act de la 18 Ianuarie 1808, se vede că un *frate* este recunoscut vinovat pentru faptă netrebnică, pentru că âmbă să căsătorească pe sora sa cea mică înaintea celei mari, *fără de lege, căci a făcut ierologie*, care este poprită de prea sfinții patriarhi și de mitropolit aici în totă țără (1).

rut dovadă de acele judecăți, și după ce i s'a pus soroc de câte-va zile, n'a adus nimic; s'a vădut și anaforaua logofetei ce este cu luminata poruncă Măriei Tale, prin care s'a adus pricina în judecată, aici arătându-se coprinderea chrisóvelor, și s'a înfățișat întâiu cu egumenul Slobozenu carele s'a apêrat că jăluitorul este cumpărator venitului, și să se ducă a răspunde la judecată; decî întreiala fiind vamă domnescă și mănăstirea sfîntului Spiridon nou avendu-o hărăzită prin luminate chrisóve cu cuprindere ca să se păzescă milele ce au alte mănăstiri, și la mănăstirea Dêtului nefiind chrisovul coprinđetor de acéstă milă, ci acel chrisov ce îl arată, după ce este vechiu de ani 193, apoi are coprindere numai de deciuială, la care deciuială, nu se împotrivesce a i-se da, dreptatea este a mănăstirii sfîntului Spiridon nou; pentru care găsesc cu cale, ca jăluitorul cel ce a luat vama dintr'acéstă baltă ot Făgălia să o dea la pîritul Apostol cumpărator de la mănăstirea sfîntului Spiridon nou și zapciul să urmeze a face împlinire urmându-se și de acum înainte a se lua tot de mănăstirea sfîntului Spiridon acéstă vamă, iar hotărîrea cea desevîrșit rămâne la Măria Ta.—1807, Maiu 6. (*Cod. LIV, fila 102.*)

(1) *Către cinstitul Divan.*

Noi încă din anii trecuți când am mers acolo la Câmpulung, am priceput și am vădut petrecerea pîritului Nicolae că nu este bună și l'am sfătuit îndestul ca să facă părăsire de netrebnicii, și să se siléscă a-și căsători surorile după ipochimene cinstite, aflându-se de atunci în vîrstă, și pentru jăluitorea mai în urmă a și făcut vorbă cu un Dumitrache Urianul om cinstit, de ispravă, pămîntean de acolo, și după pricina nestatornicii și uriciunii ce se vede că a avut numitul Rucăreanu asupra jăluitorii soră-sei, nici până acum nu s'a săvîrșit căsătoria; acum dar fiind-că a făcut și acéstă netrebnică și fără de lege urmare, netrebnică đicem, pentru căci âmbă să căsătorească pe sora sa cea mică înaintea celei mari, fără de lege, căci a făcut ierologie, care este poprită de prea sfinții patriarhi, și de noi aici în totă țera de obște, găsım cu cale, ca cinstitul Divan politicesce cu numbașir orînduit într'adins prin marafetul dumné-lor boerilor Ispravnicî de acolo, să iea pre jăluitore, să o facă teslim în mâna soră-sei medelniceresii, ca să locuiască acolo până la căsătoria ei, după cererea ei, și nu numai să nu fie supărată de acei taleri 900 ce i au luat din casa părintescă, cari socotim a fi de trebuință imbrăcăminteî și încălțăminteî, ci să se osândéscă pîritul cu porunca cinstitului Divan, a-i da și pe totă đioa câte taleri doi, pentru hrană și până când se va căsători, apoi noi bisericesce vom anirisi ieroghia, și vom pedepsi bisericesce pre cei ce au fost pricină de s'a săvîșit. 1808, Ianuarie 18. (*Cod. LIV, fila 223.*)

D. Mitropolitul.

Al 2-lea act amintesce cum un Andronic devine bigam înşelând biserica şi ce pedeapsă i se dă. (1)

De la Divan.

Cu cale fiind anafora prea sfinţiei sale părintelui mitropolit, o întăresce Divanul; pentru care şi orînduesce pre sluga Măriei Sale pre Vornicul... apod Vătăşescu, să mērgă şi să facă urmare întocmai precum în dos se cuprinde, şi apoi să iea negreşit pre pîritul Rucăreanu dimpreună cu diata răposatului tată-sēu, şi ori-ce alte scrisori şi socoteli ale casii, şi să le aducă aici la Divan ca să'şi dea seamă de părintésca pereusie ce a rămas, spre a vedea Divanul de este bun iconom, fiind la mijloc fete sērmene, pentru care se cuvine a se face cuviincioase îngrijire.—1808, Ianuarie 19. (*Cod. LIV, fila 233.*)

Ştefan Văcărescu, Barbu Văcărescu, Antonie postelnicul, Constantin Bălăceanu, Vel Vist., Vel Logofăt.

(1) *Către Excelenţa Sa d-l general maior i cavaler Commino vice-president la Divanului, de la întâiul Divan şi Comilet al principatului Valahiei.*

«Avem cinste a arēta Excelenţei Tale, că Prea Sfinţia Sa părintele mitropolit prin anafora de la patru ale următoareii luni, ne-au făcut arētare, că o Smarandă văduvă, arētându-se venită aici în vara trecută de la Craiova după cererea ei pre cununie, cu scirea bisericii a luat întru căsătorie pre unul Ioan Andronicu şi de loc necontentite prigonitori a avut cu dînsul la mitropolie, iar la 3 ale următoareii luni arată preaosfinţia sa că viind un neguţător a cerut voie a cununa pe o slugă a lui anume Gheorghe şi cu o slujnică Smaranda, căruia i s'a dat şi răvaş după orînduială, iar a doua zi a luat pliroforie prea Sfinţia sa de la chiar Ion Andronic bărbatul Smarandei, că acel neguţător ce a cerut voie a cununa pe o slujnică cu o slugă este însuşi el, Gheorghe, căruia îi dice şi Hormuz, şi cum că s'a şi cununat cu soţia lui Smaranda, sub numele de slujnică şi slugă; pentru care măcar că acest fel de cununii ce se fac cu înşelăciune nu se țin în sēmă de biserică şi rămân netrebnice, dar pentru obrăznicia cu care s'a arētat numitul Gheorghe Hormuz, să înşale biserica şi să hrăpescă soţia altuia, cum şi ea avēnd bărbat cu cununie să-l lase şi să iea pre altul, face cerere, Prea Sfinţia sa a se pune în lucrare pedepsă lor întocmai după hotărîrea pravilei, spre pildă şi altora; care anafora a Prea Sfinţiei Sale orînduind'o Divanul în cercetarea dumné-lor boerilor nomiki, spre a arēta ce povaţă dau pravilele pentru acēsta, de unde ne-a venit anafora, că cu tōte că pentru acest fel de înşelăciune pravilă, într'adins la pravilele politicesei nu se află, dar pentru cei ce sciū adevērul şi nu-l spun şi într'acest chip înşală pe dregători de iaū voie sēu poruncă, scris este curat ia pravila politicescă, că unii ca aceia să se pe-

Sub influența deprinderilor muscălești, respectul fariseesc al bisericeii de către guvernanta, este în ore-care sporire. Altă dată, în trecut, veduram nu numai nevoit, dar chiar impus ispravnicilor controlul asupra chiar protopopilor. In 23 August, 1807, Caimacama reprimandă pre Scarlat Grădiștenu ispravnic de Săcueni, după reclamațiunea episcopului de Buzău, căci acel ispravnic «nu caută numai trebile județului, după orînduială, ci se amestecă și în tagma preoțescă.» Disul ispravnic, nu s'a fost sfiit de a închide și a globi pre un Iacob Diaconul. Căimăcama desaprobă fapta și hotărâse ca ispravnicii să a face «numai cu locuitorii mirenii ai județului (1).

Scurta administrațiune a bisericeii sub Mitropolitul Ignatie nu pare să fi fost în folosul ei din respect material. Când se retrase din Mitropolie, Episcopii, cari constituise locotenenta la finea lui August 1812, să constat o foarte rea stare materială a Mitropoliei, ba încă Ignatie a ordonat iconomului Mitropoliei, în momentul plecării, să nu se presinte nimăru

depsescă cu pedepsa plastografilor și pedepsa acelora este să se facă surghiun, după obiceiul pămîntului; care anafora a boerilor nomiki a și întărit'o Divanul cu hotărîre ca pre acel Gheorghe Hurmuz ridicându-l de aici zapciul spătăresc să'l ducă surghiun la mănăstirea Sinaia din sud Prahova, iar pre Smaranda, de nu o va voi bărbatu-său să o mai ție și pe ea iarăși zapciul spătărescu și să o ducă la schitul Viforita de călugărițe, din sud Dâmbovița; pentru care acesta nu lipsesce Divanul cu cinste a face arătare Excelenței Tale ca să avem cinstit răspuns de urmare.—1812, Martie 17. (*Cod. LXVI, fila 198.*)

Manolache Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu.

(1) *De la Căimăcama Principatului țării Românești.*

Cinstite dumné-ta frate biv Vel Logofet Scarlat Grădiștenu, ispravnic ot sud Saac, Sfinția Sa părintele Episcopul Buzăului, ne făcu arătare, că dumné-ta nu cauți numai trebile județului, după orînduială, ci te amesteci și în tagma preoțescă, precum și într'aceste zile ridicând pre un Iacob Diaconul nu numai că l'ai ținut trei săptămîni închis la gros, ci încă i ai cerut și taleri una sută, glóbă, care această urmare a dumi-tale nu este cu cuviință pentru că dumné-ta ca un ispravnic să a face numai cu locuitorii mirenii ai județului, iar la tagma preoțescă întru nimic nu ai a te amesteca, ci ori-ce pricină va fi între preoți și diaconi, a-i datorie a-i trimete la protopopul județului ca să le cerceteze dovada lor și să facă cuviințioasa cercetare după vina fie-căruia. Decă pentru această dumné-ta să ne înscințezi cuvîntul pentru care ai făcut o asemenea urmare și de acum înainte să nu aibi amestec în pricină bisericescă.—1807, August 23. (*Cod. LIV, fila 58*)

socotelii pentru administrațiunea lui. Acesta obligă pre primul Divan să cêră lui Ciceacoff și lui Cealtuchin instrucțiuni de urmare (1).

Consulul frances Ledoux, scrie din Bucuresci, în 20 August 1812, că Ignatie mitropolitul «installé ici depuis 3 ans, par la cour de Russie reçoit l'ordre de partir, pour la Crimée.»

Odată cu semnarea tratatului de pace de la Bucuresci, Divanul și în urmă căimăcămia lui Ión Caragea, rechiamă pre Dositei la scaunul arhiepiscopal. Curînd însă, cum vom vedea, el va da «*paretesis*» și se va procede, după cererea Domnitorului Caragea, la alegerea unui nou Mitropolit.

Biserica din Ardeal.

În biserica Ardelénă se ilustréază la anii aceștia Ión Bobb, episcopul Făgărașului, care ajunge a fi numit șefnic intim aulic și la 1809, Aprilie 25 capétă cu deosebită solemnitate, prin mânele guvernatorului Ardélului George Banfi, la Cluj, în prezența «maî marilor patriei» ordinul Leopold.

La acéstă ocaziune se rostesc discursuri în limba latinéscă, de care maî jos ne vom ocupa.

Un fapt care cășunéază óre-care mișcare favorabilă între românii din Ardeal este instituirea la 1807 a canonicilor. Cu ocaziunea instalațiunii canonicilor de către Episcopul Ión Bobb se rostesc, la 1 Iulie 1807, o cuvîntare în numele clerului bătrân, de laudă pentru Bobb, care maî apoi s'a tradus în românesce de Dimitrie Vaida de Șoșmezo, în Noembrie 1813,

(1) *I-ul Divan către Ciciacof.*

«Cu plecăciune embereclisim către Exc. Ta acéstă copie după arătarea ce ne-au făcut Prea Sfințiile lor părinții Episcopii, din care se va da Exc. Sale, pliroforie pentru starea sfintei Mitropolii, întru care au lăsat-o Prea Sfinția Sa părintele Mitropolit Ignatie și pentru lipsa ce cêrcă iconomia acesteii sfinte case spre întîmpinarea cheltuelilor de la trebuinciósele; către acéstă maî embereclisim Exc. Tale și osebită copie după pitacul ce a lăsat părintele Mitropolit asupra plecării Prea Sfinției Sale la iconomul sfintei Mitropolii, poprindu-l a nu aréta la nimeni socotéla Mitropoliei, după cum pe larg veî lua Exc. Ta pliroforie din coprinderea pitacului, ci fiind-că îngrijirea sfintei Mitropolii privesce asupra tuturor boerilor, ca una ce este obștêscă mumă acesteii țeri, după datoria nóstră nu lipsim a le face tóte aceste cunoscute Exc. Sale, gândindu-ne să avem poruncă ce urmare rămâne a se face la acéstă. — 1812, Septembrie 3.

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Const. Varlaam.

Către Cialtuhin a comunicat I-ul Divan acesteăș lucruri, la 2 Septembrie 1812, ceréndu-i să le comunice lui Ciceacoff. (*Cod. LXVI, fila 242*).

în acelaș an tipărindu-se împreună cu cea l-altă disertațiune în tipografia seminarului.

Să analizăm puțin aceste două cuvântări începând cu cea mai veche (1).

Acéstă cuvântare rostită la 1 Iulie 1807 în Blaj, avu de obiect de a serbători pre Ión Bobb cu ocașiunea instalărei canonicilor și anume: protopresbiterul său *prepositus* Dimitrie Caian teolog din Viena; canonicul lector Avram Mihaș; canonicul primitarius său cantor Ión Para; canonicul ecleziar, său Custos Vasile Filipan; canonicul scolasticus Ión Nobile din Jibet; canonicul cărtofilax Dimitrie Vaida de Șoșmezo (pe românesce Glod); și al 7-lea canonic teologul Dimitrie Caian cel tânăr, secretarul episcopului Bobb.

În cuvântarea sa oratorele bisericesc ȃice că: ȃioa de astă-ȃi ne este nouă, acestuȃi dieȃezis (diecesă) și tot némuluȃi românesc între tóte ȃilele cea mai de bucurie și cea mai fericită, pre care cu suspinuri aȃ dorit-o părinȃii noștri să o vadă și nu a vȃduȃ'o și pre care următórii tot d'auna cu mulȃmیتă vor trebui să o cinstescă.

Oratorul face istoricul scurt al situaȃiunei diecesei în trecut ca să rȃsară mai bine laudele pentru episcopul Bobb din starea actuală a bisericeȃi. Bisericele cele próste, vestminte imposibile, jertfelnicul coperit cu sdrenȃe, potire de lemn pentru sfinete taine. . . . Preoȃi, de altă parte, fără învȃțatură. adevăraȃi cerșetóri, lipsă de tipografie, lipsă de cărȃi tălmăcite pentru biserică, așa că și acum constată oratorul «lucru fórtē trist este a vedea mai în tóte bisericele și acum cărȃi nu tipărite, ci fórtē prost scrise în limba rusescă, limba care numai la puținȃi dintre preoȃi și doar numai aceia carȃi a fost ruși de ném o sciũ.» Limba rusescă a încetat în biserică Ardéluluȃi, scrie Vaida Dimitrie, numai după ce s'a întemeiat tipografia din Blaj prin episcopul Petru Pavel Aron. Totuși și după aceea preoȃii care învățase a citi ceva sȃrbesce, doar ca să se arate mai învățatȃi decăt alȃii tot continuaũ a cȃnta slavonesce de și nu sciaũ nimic, tocmai așa cum în Principate preoȃii carȃi nu sciaũ grecesce și permiteaũ să cȃnte în acéstă limbă pre care numai cȃt o stȃlciaũ de ȃiceaũ bună-órá: *aghios atheos* în loc de *aghios o theos*, decȃi sfinte ateule în loc de sfinte Dumneȃeule. «Oh! și mare nefericire aȃ fost aceea pentru némul românesc, puținȃi aȃ putut învăȃa și a se deștepta spre evlavie, de vreme ce acum tóttă slujba românesce făcȃndu-se, și încă în multe locuri puțin sporesc în credinȃă și evlavie.» (pag. 22).

Nu urmărim istoricul ce face oratorul al diversȃilor episcopȃi predecesóri, cȃci acéstă ne ar depărta de scopul urmărit de noi. Sub aceștia biserică

(1) Pag. I-ia a cărȃei «Cuvântări în cinstea Excelenȃei Sale Ión Bobb.»

și mai ales școla face un pas înainte. Cu deosebire oratorul pune în realt meritele episcopului Petru Pavel Aron pentru ajutoarele date școlei.

O importantă stăruință pune editorul cărței de care ne ocupăm întru a recomanda clerului românesc studiul limbei latine, nu numai din punctul de vedere al bisericeii, dar și pentru că învățând limba latină, mult s'ar înmulți și trebuincioșele învățături, fiind această limbă una din cele te-meinice, în carea cunoscută fiind credincioșilor. . . . sunt mai tare științele lăpitate decât în limba grecă. . . .»

Cuvântarea a doua de la 25 Aprilie, 1809, la ocaziunea decorării Episcopului Bobb, cu ordinul Leopold este mai mult un panegiric al Episcopului și al Impăratului Craiu al Ungariei. Oratorul arată toate relațiunile bune ale bisericeii române unite cu scaunul împărătesc.

CAP. XXI.

Cultura publică română.

Intrarea Rușilor în Moldova și Muntenia, și războiul ce apoi se încinge cu Turcia, nu sunt de natură a favori mersul înainte al școlilor și în genere al culturii naționale. Numai Blajul continuă a fi focarul acestei culturii. În Ardeal și Banat lucesc înainte luminând națiunea, cei mai mulți din marii bărbați, ca Samuil Clain, Petru Maior, Cichindeal, Vasile Aron Șinca, etc.

În Muntenia totuși nu toate școlile s'aun închis din cauza războiului. Lambru, ilustrul profesor grec din București, nu mai continua a exercita influența sa culturală (căci a murit la 1805), dar ea dăduse deja societății bărbați distinși și învățați, ca Pop, care la 1803 tipări la Viena *Metrica* sa (1) ori ca marele Vornic Grigorie Brâncoveanu, fiul marelui Ban Manolache Brâncoveanu. Acesta traduce din latina și elena:

1) Elemente de logică «Στοιχία τῆς λογικῆς καὶ ἡθικῆς φιλοσοφίας» de Iω Γotta Αἰνεκκίος, 1 vol. 8, Viena, 1808 (2). Această traducere din limba latină este citată de Leake (Rescherches in Grecia). Acesta îl numesce «one of the head master of the college of Bucarest.»

2) Filosofia morală, 3) Istoria Filosofiei de Ioan Gotlieb Heineccius (Viena 1808).

Nu mai puțin însemnați fură și alți discipoli ai lui Fotiade Lambru,

(1) Ζηνοβίος Κ. Μετρικῆς βιβλία β' (515 pagine și supl. 62, pag. 8°, 1803. Viena. Despre Lambru vezi Revista Istorică de Gr. Tocilescu, VI, pag. 132 --133. Despre Pop, vezi *Rangabé*. Istoria liter. grecă, I, pag. 97.

(2) Vezi No. 11.286 a catalogului de cărți al Bibl. Urechii din Galați.

precum Câmpinenu, Vilara, Hrisoscoleu, Brezoianu și chiar acel bărbat, care mai apoi va fi Neofit Mitropolitul. Sunt numeroși bărbații culti cari scriu în limba greacă. D. Moruzi publică la 1811 la Lipsca *Τερψιουος* și *Νεα γραμματικη απλο ελληνική*. Femei culte ca Ecaterina Suțu interpretază dialogurile lui Focion, dedicându-le altei femei culte: Efrosina Calimah Suțu. Am spus deja aiurea, că lui Lambru îi va succede Vardalah la 1812, de la care Poteca și Petru Poenaru își aprind făclia cu care la rîndul lor vor lumina națiunea lor.

Intre dascălii, cari se ilustrează pe la anii de cari ne ocupăm, avem de a numi și pre preotul Polizu Conto, care la 1806 tipări unele cărți (1). Despre Conto aflăm mențiune în colecțiunea de documente Hurmuzache (vol. II, supl. I, pag. 319) însă nu în avantajul lui. Se pare că Conto singur își acordase decorațiunea legiunei de onóre, după întórcerea sa din Franța, unde, ca mulți greci din Fanar, mersese în afacere politică. Din Bucuresci, la 13 August 1805, agentul frances S-te Luce scria către Talleyrand că:

«Cată să previn pre A. V. că toți Grecii áștia cari se întorc din Franța se dau de agentii ai guvernului frances. Ei vorbesc despre cele mai întâiu personaje ale imperiului, ca și când ar fi avut onórea de a trăi în intimitatea lor. Un óre-care călugăr, Polizo Contu se dádea și el ca membru al legiunei de onóre» (2).

Școalele cu limbă românescă continuă, fără a face progrese vedute. Din condicele de documente ale arhivei Statului și acele ce posedem înși-ne vedem cum scrisórea limbei române este tot mai próstă, mai necetétă, mai ieroglifică, și a brumă de ortografie de la începutul sec. XVIII este réu alterată

Limba pe tótă dioa însă primesce un nou aluvium de la Muscali. Generalii muscali introduc lângă cancelaria românescă a Divanului o cancelarie cu limbă rusescă. Ei pretind ca impiegații de la vămii și de la fruntarii să scie rusesce. Totuși Rușii, societatea lor înaltă, încă de sub Ecaterina, fiind cu totul intrați sub înriurirea limbei francese, acéstă limbă, care a străbătut până și în cancelariile mici rusesci, va continua a lua întâietate în societatea boerescă română, ba și în cancelaria Divanului va da ocaziune să se introducă, pe lângă câți va termenii biurocraticii rusesci, un număr mare de vorbe francese ca: *comisie*, *comisariat* (Cod. LXV, fila 36 v. în 20

(1) In 1806 Polizon Contu Ioanitul tipări la Viena un volum care mai apoi fu tradus în românsce și tipărit la 1811 la Sibiu. Veđi mai departe despre el.

(2) «Je dois prévenir V. E., que tous ces Grecs qui reviennent de France se donnent pour des agents du gouvernement. Ils parlent des premiers personnages de l'Empire comme s'ils avaient eu l'honneur de vivre dans leur intimité. Un certain moine, Poliso Condou se donnait aussi pour membre de la Légion.»

Maiu, 1810), *comisioner, comision* (LXV, fila 70 v.), *particular, documente, pretenție* (Cod. LVI, fila 55 v. și LXI, 120.) Deja la 1792 Iunie 25, această vorbă intrase în limba română cu forma: *pretențione* (Cod. XIX, fila 459), *raport* (LXI, 16); *curier* (LVIII, 4), *monetă* (LXI, 2), *transport* (LXI, 42), *cancelarie expeditor poștal* (LVI, 69); *bagatelă, sechestru, faliment* (LXI, 51 v. din 4 Ianuarie, 1810); *originar — original, bilanțul datoriilor* (LXIV, fila 100 v. la 10 August 1812), *deposițion* (LXIV, fila 105, 1812 Sept. 12), *conversație* (în «Cartea de mână pentru bine orînduita economie» de Gregorie Obradović, Buda 1807); *în contra, experienție, societate, în comun, clasuri, securitate* (aceste vorbe din «Didahii» de Petru Major. Buda, 1809), *obligare, construcțiune*, (Iorgović: *Observații de limba românească*, Buda, 1799.)

Nu-î vorbă și fără de Ruși limba franceză înrîurază asupra limbei române: prin casele boerilor s'aუ introdus mulți dăscăli de limbă franceză și apoi vitejiile pre tótă ȕiua devenite legendare ale lui Napoleon orî *Napoleon Bună parte* nu puteau să nu nască un curent Galofil, care să aibă influențe puternice asupra culturii române, precum deja constatarăm această înrîurire sub Iacob Mitropolitul Moldovei, traducătorul lui «Critil și Andronius» din limba franceză. Frumósă colecțiune de cărți franceze ce adunase Enake Văcărescu încă în secolul trecut dovedesce cum boerimea cultiva această limbă încă de pre atunci (1).

Incă din finea secolului al XVIII, în Ardeal s'aუ afirmat cele două școli în limbă: *școla latinizantă* și cea *bisericească*, care conserva limba așa cum era în cărțile vechi. Pasul asupra acestei școli o avură Petru Major, Paul Iorgović, Țichindeal (2).

(1) O bună parte din această colecțiune este în posesiunea bibliotecii Urechă din Galați. Mai pe fie-ce carte se află semnătura, ba și adnotațiunii de la Enake Văcărescu orî de la vre-un urmaș al lui.

(2) *Paul Iorgović. Observații de limba românească prin Paul Iorgović făcute, 8° Buda, 1799.*

Cartea este dedicată lui Iosif Ioanović, pravoslavnicul episcop al Varșețului, Caransebeșului, Lugosului, Orșova, Mehadie.

Iorgović este neolog și precursor lui Cipariu în ortografie și folosesce vorbe ca: *obligare, construcțiunii*; el scrie *nome* în loc de *nume*, pre *șt* îl scrie prin *sc*, în *cunósce, scimță*; scrie *sunt* în loc de *sint*.

Iorgović face școlă și Țichindeal, e discipolul lui în materie de limbă; veđi cartea lui Țichindeal: «Sfaturile înțelegerei cei sănătóse prin bine înțeleptul Dositeiu Obradović întocmite, iar acum într'acésta întórse după limba sərbescă și într'acést chip întru limba daco-românească așeđate.»— 8°, Buda, 1802.

E o traducere de Țichindeal, învățător în Beskerekul mic. In această traducere Țichindeal aplică regulile de limbă și de ortografie ale lui Iorgo-

Școala latinizantă nu desprețuește vorbele franceze și vedem de aceste utilizate ca și în Principate, ba mai mult decât în acestea, în Țichindeal Paul Iorgovici, P. Maior. Ca să se vadă mai cu înlesnire progresele și direcțiunea în care limba noastră a progresat, credem util să amintim aci despre unele cărți didactice de la finea secolului trecut punându-le în paralel cu cărți didactice de acelaș gen din secolul al XIX-lea.

Să luăm de exemplu: *Elemente aritmetice arătate firesce, acum întâi tipărită în zilele prea luminatului și prea Înălțatului domnului nostru Alexandru Ion Calimah Voevod*, de Amfilohie Hotiniul 4° în Iași.

Ecă principala nomenclatură din această aritmetică. Numire orî «numer curat» *decini, sute, decine de mii, dilioane, trilion, patrulione. Adunare = somare. Scădere = tragere. Incredințare = probă. Apoi: înmulțire, împărțire.*

Puținî ani înainte de aritmetica lui Amfilohie Hotiniul, se tipăria la Viena, pentru școalele române din Banat și Ardél altă aritmetică.

La finea secolului trecut se tipăresc primele Aritmetice în limba românescă.

Cea mai veche este cea tipărită în 2 limbî: nemșesce și românesce la 1777 (1):

«Ducere de mână către Aritmetică.— Saū socotela pentru tréba prunciilor românescei celor neuniților ce se învață în școle (sic) cele micî. Se vinde fără legătură cu 15 cr. Cu dovoirea stăpânitorilor. — Tipărită în împărățitorea cetate Becî la Iosif de Kurtbec Illauricesc de curte tipograf și vîndător de cărți în anul 1777.»

vicî, ba chiar în prefața cărței (pag. 15) dice că Paul Iorgovici în observațiile sale despre limba daco-românescă, dintru o negrăită dragoste către folosul de obște, al nației sale, fórte înțelept a descoperit cuvintele limbei noastre cei daco-românescei, arătând cum am putea aduce limba noastră la originalul ei cel adevărat. . . .» (veđi pag. 10, cóla 1, tom. VIII din Istoria Rom. de V. A. Urechiă.)

Ca ortografie: om *bon*==om bun; *nome*==nume; *pone*==pune; *po'e*==póte; *muliere*==muierea.

Și pre când Țichindeal propaga neologismii în formele latinizante în limba română, el răspânda în școlă minunatele lui învățături în fabule, carî acele învățături fac parte din studiul nostru ulterior, de óre-ce vor apărea în formă de carte numaî la 1814 la Buda: (*Filosoficescei și politicescei prin fabule moralnice învățături.*)

(1) «Anleitung zur Rechenkunst. Zum Gebrauche der in den Trivialschulen lernenden nicht unirten Walachischen Jugend. Kostet ungebunden 15 kr. Mit Erlaubniss der Oberrn. Gedruckt in der kaiserl. Residenzstadt Wien, bey Ioseph Edlen von Kurzbeck, K. K. Illyrischen Oriental. Hofbuchdrucker und Buchhändler. -- 1777.

Un volum în 8° de 151 file din care cea din stânga în limba română și cea de a dreapta în limba germană.

Observațiuni de limbă. Unișoră = unime; *patru șpețes* = patru operațiuni. *Addiție* = adunare. *Numerele posti* (die Posten) adecă cifre de adunat. *Minuendus, substrahendus. Desclinarea* = rămășița. *Multiplucația, factor, product, multiplicandus și multiplicator, divisia, divisor, quoțient; cercări* = probe. *Resoluție*, = rezolvare. *Reducție, substrație. regulă de trei, proporție, țifre, deciziore* egal decimii, milióne, bilióne, etc.

Acéstă carte necunoscută d-lor Xenopol și Erhicénu, de óre-ce n'o citeză în cărțile relative la școla română (Veđi Serbarea școlară de la Iași, acte și documente, pag. 284), este urmată apoi la 1795 de «*Elementi aritmetice*» arătate firesce etc. (1)

(1) Elementi (ЭЛЕМЕНТИ)
 арифметиче архтате
 фрещи
 ЯКСМ АТЪИ ТИПЪРИТЪ А ЗНАИЛЕ
 Пре АСМНАТЪСАШЪ ИИ Пре
 АНЗАЦАТЪСАШЪ ДОМНЪСАШЪ НОСТЪС
 ЯЛЕЖАНДЪСЪ ИВАНЪ КАЛНМАХ
 БИДЪ
 КЪ БЛАГОСЛОВЕНІЕ ПРЕВЪСФИНЦИТЪСАШЪ
 МИТРОПОЛИТЪ АЛЪ МОЛДАВІИ
 КЪРИУ КЪРЪ ІАКОВЪ АНТЪСЪ А
 ПРЕВЪСФИНЦИЕЙ ГАЛЕ ТИПОГРА-
 ФІЕ АН
 СФЪЖИТА МИТРОПОЛІЕ, А ІАШЪ
 АА ЛЕТЪ АЩЕ ДЕКЕМ. АІ
 САС ТИПЪРИТЪ ДЕ ГЕРАСНЪМЪ ІЕРО-
 ДІАКОНЪ, ШЪ ДЕ ПАВЕЛЬ ПЕТРОВЪ.

Precuvîntarea este scrisă de:

СМЕРИТЪСА АТРЕ АРХИЕРЕН
 АМФІЛОХІЕ ХОТНИСЪЛЪ.

Purtător de grije tipografiei fiind Ieromonahul kir Inocentie, duhovnic și eclisiarc sfintei Mitropolii.

Diacon Teodor și Ión aședătorii slovelor.

Pe scórtă, de un condei de la finea secolului trecut, probabil de slugerul A. Urechia care fu proprietarul cărței nóstre, se citește cugetarea următoare:

«Aú întrebat un ucenic pe un dascál, đicénd: dascále, dascále, ce voiú face ca să mă hrănesc? Iar învățătorul 'i-aú răspuns đicénd: sapă rădăcina înțelepciunei și culege vírful smereniei și le tórnă în óla inimei și le acopere cu talgerul răbdării și te veí hráni, o fiule.»

Iacă în ce mod grăiesce Anflohie despre «*palma*» ca unitate de măsură:
 «Și mai întâiū vom dice pentru picioru Parizuluī, că nu se potrivește
 nici cu palma domnescă de aicea, nici cu piciorul cel vechiū al Romei,
 fiind crescut de cât acela vechiū, că s'aū mărit mai cu două degete, mai
 mare de cât al Romei, că multă gâlcevire făcură geometrii și astronomii,
 pentru acéstă adăogire, încurcându-se între măsurile meridianuluī, întru
 cât că începură de nevoie a căuta măsurile vechi după pomenirile lui
 Vespasian împărat, și de la alte semne cari s'aū aflat, întâiū picioare săpate
 în peatră pe la morminturii, al doilea săpate în fier și spize, al treilea în
 măsurile de locuri și mile, al patrulea în măsurile picioruluī ce aū lăsat
 vrednicul Congiū, farnesianul, pe zidurile de la a sa curte în Roma și
 aflară că cea mai dréptă măsură este în milele romane, care s'aū măsurat
 de Vespasian împărat, lăsând și măsura picioruluī săpată în spize și cu
 acéstă măsură se slujesc Romaniī până în ziua do astă-zi, care măsură
 de picior aicea, noi nu putem pune, ne putând ca să încapă într'acéstă
 carte, iar după cum se află scris am luat măsură de un deget, că pe lesne
 va cunósce orī cine a voi să cerceteze; iată măsura unuī deget ce se află
 în măsura de piciorul ce l'aū tipărit în spije Vespasian împărat cum se
 vede. Măsura de un deget de la măsura picioruluī Vespasian.»

măsura de un deget a măsurii de piciorul Parizuluī.

După adeverința ce am luat a măsurii de un deget după palma dom-
 nescă a Moldovei se află așa

Căci vedând că măsura de piciorul Romei nu vine de o potrivă cu mē-
 sura picioruluī de Pariz n'am încetat a cerceta și pentru palma domnescă
 ce se obicinuesce aici în Moldova și luând séma după cum face norodul
 măsurii: aflând și pe óre-care față de m'aū încredințat, cum are mēsură
 de palma domnescă dréptă, care se află însemnată pre fer în visteria Curții
 domnesci în Iași și luând am împărțit în degete după obiceiū în 12, și
 aflând mēsură degetuluī după cum s'aū arētat mai sus l'am întocmit cu a
 Romei și a Parisuluī, și de cât a Parisuluī vine mai mică, iar cu a Romei
 vine tocmai, că este o minune cum s'a păzit într'acéstă țéră o măsură
 atâta de veche, potrivindu-se cu măsurile lui Vespasian Impăratul, că a
 Parizuluī vine mărită aprópe cu două degete mai mare și decât acésta
 și decât a Romei.

Și pentru acésta vedând acéstă schimbare m'am îndemnat de a scrie
 întru acéstă cărțulie pentru aducere aminte, că orī-cine ar voi ca să facă

niscaî măsurî, aû de pămînt, aû de alte lucruri să nu se amăgescă, fiind lucrul acela măsurat cu o măsură și măsurându-le de al doilea cu alt fel de măsură, că nu s'ar potrivi întocmai nici o dată, dar trebuie să se urmeze obiceiului celui d'întăiû.»

La pagina 168 vorbind despre cifrele romane și de înlocuirea lor mai apoi cu cele arabice adauge, că Romanii se serveau și cu nisce crestături aû însemnări pe nisce bețișore, că încă și la noi tot se ține pomenire, și mai mult între păcurarii de-și fac al lor semn pe nisce lemnișore numindu-le (lipsesce numele).

A treia aritmetică cunoscută este cea de la 1809 tipărită la Buda cu titlul: «*Povățuire către Aritmetică saû învățătura numerilor spre folosul școlilor românesce celor din țera unghurască și din părțile ei împreunate.*»

Cărțile didactice de geografie sunt mai puțin instructive din respectul stabilirei nomenclaturei române și sunt și mai puțin cunoscute până astă-zi. Dăm aci scire despre câte-va, observând că interesantă va fi compararea ce s'ar face cu nomenclatura din primele noastre geografii din secolulu XVIII și XIX.

Cronicarii noștri posed cunoscințe geografice, deși în genere rudimentare.

Sub formă de op școlar cea mai veche geografie rămâne tot a lui Amfilochie Chotiniul, sub titlul următor: «*De obște geografie pe limba moldovenescă, scósă de pe geografia lui Bufier, după orînduelile care acum mai pe urmă s'a aședat în Academia de la Paris. Acum întâiû tipărită în zilele P. I. Domnului nostru Alexandru Calimach Voevod, cu blagoslovenia și cu tótă cheltuiala Pr. Sf. Mitrop. a tótă Moldovia C. C. Iacov, între a Pr. Sf. Sale tipografie în sf. Mitropolie în Iași, data 1795, August 22, osebit un cuvînt către cititori de smeritul între archierei Amfilochie Chotiniul.*»

A doua geografie este tocmai de la 1815. Acésta este cea următoare:

Г Е О Г Р А Ф И Я

caș

СКРІЕРЪ ПЪМАНТЪСАИ

ДТОКМИТЪ ДЪПЪ ѠРЖИДАЛА ЧЪ МАЙ НОВА, АШЕЗАТЪ ПЕНТРЪ Д ПЪРЦИ
АЛЕ ПЪМАНТЪСАИ, АДЕКЪ,

Европа, Асія, Африка, Америка

къ тот кшпринса лор.

Акъм АТЖЮ ДЕ ШН ЮБИТОРЮ ДЕ НЪМСА РЪМЖ-

НЕСК ПРЕ РЪМЖНІЕ ТЪАМЪЧИТЪ. ШИ ДАТЪ

АФАРЪ ЛА АЪМИНЪ.

КЪ ТОВАТЪ КІЕЛТСАЛА АШЪ Никѡла НикѡлаС

САС ТИПЗРІТ

ДИН БРАШѢВЪ

ЛА БСАА

•А КРЪАСКА ТИПОГРАФІЕ А ОУНИВЕРСИТАТЕЙ ОУНГАРИЕЙ
2 томурі 8°.
1814.

Prefață «cătре cititorî»,

..... «Numai noi Români, cari ne tragem din cel mai slăvit neam al Romanilor, până la aceste vremi, de o sciință așa scumpă și neprețuită tocmai eram lipsiți. Dar acum în zilele prea înălțatului și prea milostivului nostru împărat Francisc I, al Austriei, se ivi și acesta. Nădăduind și alte vrednice cărți a se tipări în limba românească; spre literatura acestei limbi și spre nu de mijloc folos acestui națion (*Nanzicon.*)

Un iubitor de nêmul românesc (1).

*

(1) Extragem din acêstă geografie aceste șiruri :

«Spre miază-noapte este Aradul nou și Aradul vechi. Aicea este episcop de legea grecescă neunit Prea Sfinția Sa Pavel Abacumovici. In Aradul vechi s'a orînduit de Înălțatul și Prea milostivul împărat Franț I, școle mari românesce pravoslavnice de legea grecescă, s'au cum dic, neunite, unde pôte și neamul românesc a se lumina întru învățături de tot felul. Intru care cel d'întăi este prea cinstitul părinte Dimitrie Țichindeal, ca-tihet. D. Ión Mihuț, profesor pedagogiei, metodice și al Istoriei. D. Constantin Diaconoviciu, Loga profesorul gramaticei, epistolografiei, cântării bisericesci, și a tipicului. D. Iosif Iorgovici, doctor filosofiei și profesor aritmeticei, matematiciei și geografiei, cu producturile naturei și ale măes-triilor.

Aprópe de hotarul Ardélului pe lângă munte este Oradea mare, căreia Nemții îi dic Gross-Wardein și latinesce Magnum-Varadinum. Aici este și episcopie românească de legea grecescă catolică cu residenție. Episcop as-tăzi este la acêstă eparchie Prea Sfințitul Samuil Vulcan, are și capitulum de 6 canonic. Ba și seminarium românesc, unde se hrănesc și se învață tinerii până la Retorică. Fundație de clerici românesce încă este aici, cari să învețe teologia.

Vol. II cuprinde o întâmplare și Istorie eroicescă din vremea când Spaniolii intrară spre stăpânirea unor locuri din America, prin generalul Korteș:

Cristof Columbus, care a aflat America întâi, s'a născut la anul 1442 și muri la anul 1506.

Evident că mai vechi de cât tóte aceste, dar nu pentru usul școlelor, rămâne tot «Descrierea Moldovei» a lui Cantemir.

Care este starea scolilor de la invasiunea Muscalilor din 1806 la 1812?

Intre școlile din Muntenia, cari se par că au la 1806 ființă, frații Tunusli în cartea ce la acea dată tipăresc la Viena (cap. 26) constatăm școla de la Sf. Sava redusă la 3 profesori: unul de științele filosofice, al doilea de litere și al treilea de materiile ordinare.

Școla de la Sf. Sava se dezvoltase an după an. În luna Iunie 1811 Divanul se silește a scoate prăvăliași din unele camere ale localului din Măgureanu fiind trebuincioase acele odăi ca să rămână pe sâma școlii (1).

Divanul «ca pentru un obștesc folos al orașului Slatina ce este cererea acesta a d-lor fraților boeri epitropi ai bisericeii și școlei i cismelelor de acolo, mai virtos că acel popor Bălănescii se află în mijlocul celorlalte hărăzite, primită este Divanului și poruncim să aibă a lua de acum înainte școla, biserica și cismelele ce s'a ținut mai sus, acel popor Bălănescii, milă de vinăriciū câte 2 bani de vadră din 5 bani ce sunt orînduiți să se iea pe sâma Visteriei, iar celelalte trei să se iea de către vinăriceri. — 1808 Maiu 28.

Școla de la sf. Gheorghe continuă de a avea cei doi profesori: unul de limba slavonă și altul de cea română. Limba slavonă este în mare, de tot mare decădere.

La mănăstirea Colțea continuă pe lângă șpital școla românească. În județele unde rezmerița avu mai puțină înrîurire tot mai persistă școlii române, precum bună-ora la Târgoviște și Ploesci (Tunusli, cap. 56.)

Peste Olt chiar în cele 5 județe atât de turburate în anii aceștia tot mai funcționează unele școli în orașele de munte.

Pentru întreținerea acelor școli, epitropia obștirii întrebunțeză veniturile mănăstirii Glavaciocul, care mai apoi s'a dat în administrațiunea mitropo-

(1) Iacă actul din care extragem această informațiune:

Nota primului Divan către generalul Șteter.

Cu căduta cinste arătăm Excelenței Tale că casa unde este școla poliției, fiind mitoc al sîntei mitropolii, prin simfonie și cu soroc orînduit a fost închiriat mitropolia odăile de sub case la nisce ovrei ca să lucreze botăș pentru aliș-verișul lor, al căror soroc împlinindu-se încă de la Sf. Gheorghe anul trecut și în multe rînduri dîcîndu-li se Ovreilor chiriași a eși de acolo (*fiind trebuincioase acele odăi ca să rămână pe sâma școlei*) nici într'un chip nu arată supunere; de aceea rîgă Divanul pre Excelența Ta să bine-voesci a se îndatora numiții chiriași ovrei, ca cu voie, fără de voie să iasă de acolo, spre a rămânea acele odăi slobode pe sâma școlei. — 1811, Iunie 9. (Cod. LXVI, fila 106 verso.)

litului. La 1808 Iunie 20, Divanul muntelesc dă o parte din veniturile școlilor pentru întreținere de spitaturi (1). Totuși la același an 1858 aflăm funcționând școla de la Slatina «*cu sporire.*» Epitropii Constantin Filipescu, Vistiernicul și Radu Golescu, spun această Divanului țerii muntenești cu anafora lor din 27 Maiu și anul 1808, fiind țera ocupată de Muscali. Epitropii cer Divanului o îndreptare la hrisovul școlei al lui Ipsilante, relativ la vinăriciul cu care a miluit școla din Slatina.

Dic herii epitropi:

«Insciințăm cinstitului Divan că școla și biserica i cismelele de la Slatina, județul Olt, la care suntem noi epitropi, având ore-care venit, dar pentru neajungerea cheltueleur lor dintr'acel venit, căci școla merge spre bună sporire și rodire, după arătarea ce am făcut Măriei Sale Const. Vodă Ipsilante, a se hărăzi vinăriciul de la 6 popóre, unde aș început a se face vii multe, a primit Măria Sa arătarea noastră și a hărăzit vinăriciul, dar însă din greșala scriitorului, de desubt, la numirea popórelor lipsește unul și sunt cinci, care acel popor ce lipsește se chimă Bălănesci, aședat tocmai în mijlocul popórelor celor-l-alte, cu care se dă multă zăticnire vinăriciului acestei școle. Să bine-voiască cinstitul Divan a da poruncă, ca și poporul acesta să fie împreună cu cele-l-alte la mila școlii.-- 1808, Maiu 27.

Const. Vist., Radu Golescu.

În 1809, August 24, Domnul dă în privința vinăriciului școlei de la Slatina, următorul ordin: «Fiind-că școla din orașul Slatina sud Olt, prin cărți Domnesci are a lua milă de vinăriciul de la câte-va popóre dintr'acel județ, s'a dat această carte a Divanului, Medelnicerului Nicolae Gigártul ce s'a orînduit din partea școlei, carele să aibă a âmbra împreună cu vinăricerii Divanului, să scrie vinăriciul acelor popóre ce sunt sciute. De care poruncim Divanului Domniei Mele, taxildarului al acestui județ, îndată ce se va isprăvi scrisul, banii ce se va face, partea școlei, să se dea în mâna orînduitului, fără de a pretenderisi vre-o deciuială sců cheltuială dintre acești bani. — 1809, August 24. (Cod. LVII) (2).

(1) Veđi în documentul «Anuarul școlilor de V. A. Urechia» la pag. 256.)

(2) Eacă documentele relative la această școlă din Slatina din 1806:

La 1806, August 5, Vel Vistier Const. Filipescu și Radu Golescu, epitropi ai școlei din Slatina, jud. Olt, supun Domnitorului o anafora prin care îi arată, că în aceste școle urmază aprópe 100 de copii, învățând românesce și grecesce, și că aceste școli nu mai aș venit suficient în urma evenimentelor din urmă, din care să se plătescă simbrie dascărilor

Despre existența în 1811 a unei școle în județul Muscel, aflăm urmă un

și hrana lor și cheltuiala bisericeii și dresul fântanelor de acolo din oraș. Epitropii se rogă a se face școlei milă vinăriciū de la șese popóre din județul Oltului și a li se mai da acelor școli și avaeul bălciurilor din județ, mai hărăzindu-i-se și câți-va luđi străini.

Domnitorul, la 12 August acelaș an, acordă o parte din vinăriciul cerut și 10 luđi pentru școlă. (*Cod. XLVIII, fila 50.*)

Iată rezoluțiunea Domnitorului și anaforaoa:

Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod Gospodar Zemle, etc. — «Cât pe acele câte dece parale de prăvălia mare și câte cincī de prăvălia mică, ce ni se arată că se iea de Ispravnicii județelor, acésta fiind urmare ne canonisită și nesciută Domniei Mele, este hrăpire a ispravnicilor, și nu este cu cuviință să afierosim milă la școlă jafurile și catahrisis ce se fac, și nici slobođim Domnia Mea, de acum înainte o urmare ca acésta, fiind-că numai stăpânii moșiilor, unde se fac acele bălciuri, séu tîrguri, aū a lua obicīnuitul avae al pămîntului; iară pentru vinăriciul acestor cincī popóre ce se arată mai jos, anume: Comana, Ipoteșci, Alilapeșci, Vișóra și Săranpoe ot sud Olt, bine-voim Domnia Mea a face acésta milă și ajutor și școlelor din orașul Slatina, spre a-și putea întîmpina trebuinciósele cheltueli ce urméză a se face peste an la mai jos arătatele trebuințe; îi hărăzim însă, din cincī bani, cari se iaū pe séma Domniei la vadră, să aibă a lua mai sus numita școlă numai câte doi bani; iar cei-alți toți să se ia de vinăricerii Domnesci, care acésta milă să aibă a stringe orinduital om al școlei tot cu aceeași orinduială, ce se urméză și la alte mili monăstiresci; osebit mai facem Domnia Mea milă la acésta școlă, ca să fie și lude dece scutiți, ómenī străini fără pricină de dajdie.»— 1806 August 12.

Prea Înălțate Dómne,

«Cu plecată anafora arēt Măriei Tale, că și școlele din orașul Slatina ot sud Olt, unde învață aprópe de 100 de copii grecesce și romănesce, asupra căreia suntem noi plecatele Măriei Tale slugi epitropi, are numai douē moși într'acel județ, de la care abea se adună bani gata 1.000 taleri, căci fiind în drumul trecătorilor și întâmplându-se resvrătirea trecută nu numai agonisita ce are pe dînsele s'a prăpădit de către ostași i bejenari, ci și satul, s'a răspândit; iar simbria dascălilor, ce se dá peste an, sunt 920 taleri, afară din hrana cea trebuinciósă din tóte dīlele a dascălilor, și cheltuiala bisericeii, și dresul fântănilor de acolo din oraș, cu care aceste se încarcă cheltuiala de se fac mai mult de 1.000 taleri pe an; a avut și școlă 1.300 taleri strînși de mai înainte, dar întîmplându-se de s'aū ucis doi Turci în satul școlei și neputēndu-se dovedi ucigașii, s'a îndatorat școlă, stăpâna moșiei, de a da rudelor acelor uciși geremē pentru sat, și cu aceea s'a prăpădit și mai sus numiții bani, și încă a încăput și școlă sub datorie, atât pentru neajungerea venitului, cât și pentru învelișul bisericeii ce s'a

pitac prin care poruncese Divanul d lor ispravnicilor din sud Muscel «să cercetați cu scumpătate de este aci școlă și acum în ființă? Câți copii sunt acolo de învăță, pe anume? și ai cui anume sunt? și ce dascăl anume este? De-î plătesc copiii simbrie său nu? și dreptul adevăr să înștiințați Divanului.»—1811, Martie 12 (1).

Ignatie Mitropolitul, Iosif Argeș, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

*

În Moldova, prin faptul isgonirii Mitropolitului Veniamin din scaun, se aduce de sigur o pagubă culturei și în genere școlii. Totuși, nu încetază școlă și mai cu seamă cea de la Socola, precum acesta apare din documente, cari dispun continuarea plății de venituri în favoarea acestei școli. Așa avem un document al schitului Sucmezeul, care face mențiune de școlă din Socola de la 1808, obligând Mitropolia a da din venitul schitului câte 500 lei pe an pentru școlă (2).

făcut în trecutul an din nou; deci vădând că nu se poate chivernisi școlă cu acel puțin venit ce are, alergăm la buna milostivire a Măriei Tale și ne rugăm, să bine-voesci la acest lucru folositor obștiei de acolo, a se face milă școlii vinăriciul de șese poporașe ce sunt într'acel județ al Oltului, cari s'a însemnat mai jos, neînchinat la alte mănăstiri, unde numai acum de vre-o doi trei ani s'a pus oșești-ce vișoră și havaetul bălciurilor ce se fac într'acel județ, însă de ce parale de prăvălia mare, cincă parale de prăvălia mică și câte o para de vită ce se vinde la obor, după cum asemenea s'a făcut ajutor și școlii ot sud Gorjul, dându-i-se avaeutul bălciurilor ce-l lua; așijderea să se hărezescă 100 lei și niscaî omenî străini, fără paguba visteriei și va fi pomenirea Măriei Tale—1806, August 5.

Constantin Filipescu, vel Vistier; Radu Golescu.

Popóre: Poporul Comana, poporul Ipotesci, poporul Alilăpesci, poporul Vișora, poporul Saranpoe.

(1) Cod. LXVII, fila nenumerotată.

(2) «Schitul Sucmezeul de pe pîriul Pogletul, în ținutul Putnei cu hramul Buna-Vestire, zidit de părintele meu Const Balș Vornic, a fost închinat la schitul din țera leșescă, de unde veniau călugării de luaș venitul, iar după ce s'a împărțit țera leșescă, partea unde acest schit era, a cădut sub șorta acestei împărății, după care risipindu-se părinții de acolo, cei mai mulți au venit aici în Moldova și s'au aședat la mănăstirea Coșula.

Deci schitul Sucmezeul slobođindu-se de această afirosire, a rămas sub ocrotirea și sprijinirea mea, ca a unui drept clironom și fiu al acelu pururea pomenit ctitor al numitului schit.

Deci îl afiorisesc Mitropoliei și mai dau și alte averi.

Pentru care se îndatoresce și Mitropolia de a pururea a ține la numitul schit 2 și 3 părinți slujitori la biserică, etc.

Și asemenea să aibă a da din venitul acestor danii pe tot anul la școlă Socolei ajutor câte 500 lei în câtă vreme va fi în stare această școlă.—1808, Ianuarie 1. (pag. 991).

Continuarea școlii din Socola în timpul cât mitropolitul Veniamin fu exilat la mănăstirea Némțului, se vede și din aceea, că funcționează la aceea școlă în 1809 dascălii: Constantin Enache și călugărul Ioil, care preda ceva materie teologică și care la 1809 a fost înlocuit cu Isaia Socolénul (1).

Cu bună sémă, invasiunea Muscalilor pe lângă înlocuirea mitropolitului Veniamin, a trebuit să ocazioneze multe închideri de școli, totuși nu toate au încetat de a exista. Mai ales cele de pe la biserică și de pe la Episcopii au continuat să funcționeze.

Înrîuririle asupra mersului școlilor din Muntenia și din Moldova de la școlile ardelenene sunt necontestabile. Cu marfa de brașovenie încep a veni în Iași și la Bucuresci cărți tipărite de Ardeleni. Nu târziu vor veni de acolo și învățători.

Nu numai în țară învățau Românii din Principate între 1800—1821. Așa aflăm pre Nicolae fiul Banului Scarlat Ghica învățând la Viena (2).

Mediul cultural se îmbunătățește pe totă ziua în Principate. În Bucuresci doctorii Silvestru Filitis, Constantin Darvaris, Emanoil Schina, Constantinake Caracaș, Onofrie, Hristeri și mai ales dr. Piscupescul contribuiesc la răspândirea culturii. La 1810 doctorii George Schina, Const. Darvari, Const. Caracaș, Emanoil Schina fac cercetare unui om bănuț că a murit otrăvit și dovedesc că a murit din pesce sărat. La 1812 mai sunt în Bucuresci doctorii:

Valentin Onutrie, bolnav, cere pașport să meargă la țera nemțescă la băi, spre căutare, după cum adeveresc că e bolnav acești doctori ai politiei:

Dr. Silvestru Filitis, Const. Darvaris și Constandinake Caracaș (3).

Arhitecții încă încep a fi în țară sub nume de *arhitectoni*; se pomenește de un *arhitecton* însărcinat să facă un pod din banii casei podurilor (4).

Ómenii de legi, ca Nestor, Belu, Donici, nu mai puțin contribuiesc la ridicarea nivelii culturale.

*

Răspândirea culturii era departe de a îmbunătăți morala societății în care

(1) Veđi Serbarea școlară de la Iași, de Xenopol și Erbicénu, pag. 108.

(2) Din un act de la Decembrie 1811, se vede că Nicolae fiul Banului Scarlat Ghica învață la Viena. Intâiul Divan mijlocesce la generalul Commino să i se dea pașport, căci a venit din Viena unde era la învățătură, să-și reguleze pereusia cu frații și acum voesce să se întorcă înapoi spre săvîrșirea învățaturii. Intâiul Divan ȓice, să i se dea «fiind-că mergerea numitului la Viena este prin scirea P. S. Părintelui mitropolit epitrop casei și al copiilor Banului Scarlat Ghica.—1811 Decembre. (Cod. LXVI. fila 167 v.)

(3) Cod. LXVI, fila 214 verso.

(4) Cod. LX, actul de la 14 Maiu, 1810.

aflăm : superstițiuni grosolane, credințe deșerte fără de număr, Evreii urmăriți ca béu sânge de creștinii, indiviđi visând că acolo unde a văđut un foc ardând fără lemne, se află tăinuită vre-o comóră, morđi speculađi pe strade, simonia în biserică, depravarea cea mai nemărginită în societate, procesuri de căsnicie scandalóse.

La 1810 Februarie 12, o femeie Ioana acuză pre Stan Logotețelul că i a făcut un copil. Divanul ordonă epistatului Agiei să cerceteze, să fie silit Logotețelul a lua pre Ióna numai decă «a apucat'o cu sila la vre-un loc unde de ar fi și strigat cât de mult nu ar fi stătut mijloc să nu audă nimeni» după coprinderea domnescei hotăriri, ce este dată pentru acest fel de model.

*

Din trei sorginți ese cultura românescă la începutul secolului al XIX: a) din școle, b) din cărți tipărite și c) din literatura nescrisă.

Am făcut o scurtă istorie a școlilor din Principate. Să aducem acum un *elenc* analitic de cărțile cele mai însemnate cari au apărut între anii 1806—1812. Acesta va spune mai bine decât oricare discurs al meu în ce măsură a propășit cultura românescă în acel timp.

Din Ardeal :

1. *Oglinda* arătată omului înțelept, care mai coprinde în sine vechile întâmplări cu pilde aduse cum 'i de lipsă omului a se cunoșce și celui de aprópe îngăduiu a fi din înțelepciunea sa.

Scrisu-s'au némului, pentru mergerea înainte, prin Nicolae Horga altmintrelea Popovici greco-neunitei legi parohul Seleusului în slăvita Varmeghia Ardealui. Anul de la Hristos 1805, tipărită la Buda în anul 1807.

2. *Epitomul* său scurte arătări pentru S-ta Biserică, pentru vestmintele ei și pentru Dumneđeasca leturghie, care se sėvėrșesce într'insa. Așișderea și pentru preotul și slujitorul lui Dumneđeș, prin scurte întrebări și răspunsuri, de folos și de trebuința slujitorilor de cele sfinte, preoților și diaconilor și tuturor celor ce gândesc aceste dregătorii pre sine a lua; prin părintele Dimitrie Țikindeal Parohul Beskerecului mic, traduse în Buda 1808.

Dedicație lui Ștefan Avracumovici, pravoslavnicul Episcop al Temișórei etc.: «Ție făcėtorule de bine al meu»

Saneta Beserica,
gratitudine

3. *Adunare* de lucruri moralicesci de folos și spre veselie, prin Dositei Obradovici întocmite, traduse de părintele D. Țikindeal. Buda 1808.

E dedicată acéastă carte lui Grigore Obradović, directorele școlilor din districtul Temišórei.

Limba cărților lui Țikindeal este plină de neologisme. Ortografia este latinizantă mult. Câte-va exemple, ca vorbele : *interes, public, honorat, popor neglect, calea culturei, a reporta* mulțămirea tuturor Românilor.

4. ИВЪЦЪТЪРЪИ | ДЕ МСАТЕ | ЦИЙНЦЕ | ФЛОСИГОДЕ КОПИЛЪР КРЕЩИНЕЦИИ ЧЕЙ
ЧЕ ВОР ВРЪКЪ СЪ ЖВЪЦЕ ШИ СЪ ЦИЕ ДМЪНЕЗЕДСКА СКРИПТЪРЪ. | ИШЕЗАТЕ ДЕ ДАС-
КЪСА Полвзонъ Контс Иваннитсѣ, шѣ | тѣпзрѣте ꙗ Вѣнна 1806.

Ир ѡксм тжамзчѣте дспре чк Гречѣскъ прѣ лимка Рѡмжнѣскъ, къ
ѡсѣрдѣа шѣ ѡстенкѣа Смернтсѣашѣ Ирхѣимандрѣт Квр | НИКОДИМ ГРЕ-
ЧЪНЪА, къ ѡ кзрѣа келтсѣаа сѣс шѣ тѣпзрѣт спре флосѣа нѣмсѣашѣ |
Рѡмжнѣск ѡдрентжндсѣз прин черчетѣрк прѣ сѣнѣцѣтсѣашѣ Епископ ѡл | Ир-
цѣмсѣашѣ

Квр Іѡсѣѣф.

Сибѣи

ꙗ тѣпзрѣѣа лѣшѣ Іѡѡн Бѡрт 1811 Іunie.

Archimandritul Greceanu, fiind bolnav, în cură medicală la Sibiū, trămite manuscrisul cu traducerea la episcopul de Argeș Iosif, spunându-î că a tradus cartea lui Contu pentru ca școlarii români să pôta învăța ceva mai multe decât *ceaslovul și psaltirea după obicei.*

Episcopul îi scrie, că a corectat-o și el «măcar că sunt cel mai prost și mai neiscusit spre a îndrăzni la unele ca acestea, dar întru dragoste biruind, am îmbrățișat lucrul, și atât prin silința mea cât și prin alții pre cât s'aũ îndreptat la tălmăcire și la aședarea cuvintelor românesce (1).

(1) *Incepe la fila 2-a cu scrisórea: Către Prea osfințitul episcop al Argeșului Chir Iosif, smerită închinăciune.*

«Nici un lucru nu este mai scump și mai plăcut lui Dumnezeu, și mai folositor sufletului, de cât cu orice mijloc ar putea fieș-cine a face bine celui de aprópe. Drept aceea și eũ smeritul, fiind îndemnat de datoria, carea netăgăduită este de fiesce carele, și găsind acéastă cărticică întocmită pre limba grecéscă de diaconul kir Polisu Ioanitul spre folosul de obste, și mai ales al copiilor Grecilor, celor ce se pun întâiũ la învățatura cărții. Pre care și eũ alegându-o a fi de folos și pentru copiii celor de némul nostru românesce, ca de odată împreună cu sloviirea, să priméscă și sciința, mai întâiũ pentru Dumnezeu făcătorul seũ, apoi pentru sine, și pentru lume și pentru tóte câte se află zidite, și cum se țin, cum se mișcă și se chivernisesc de Dumnezeiasca Pronie. Care sciința nu pôte să o câștíge ucenicul român, nu numai în câtă vreme să pedepsesce cu învățatura ceaslovului și a psaltiriei (precum s'a obicinuit) ci nici în tótă viața

Acum Episcopul îți trimete manuscriptul la Sibiu și-ți urază s'o vadă ti-

aceea ce mai mult, de cât atâta nu învață. Și de ar întreba cine-va pre cel mai bun citeț ucenic, ca să dea răspuns numai la o întrebare din cele ce se cuprind în cărticica acésta, ar ridica din umeri, și ar rămânea îngrădiți cu tăcerea. Drept aceea, ca să lipsescă de acum înainte acésta neștiință de la némul nostru, m'am îndemnat și o am tâlmăcit pre limba patriei noastre, cu scopos ca să se dea și în lumină cu tipărire, pre care cu smerenie o aduce mai întâi către iubirea de folosul obștiei cea de către mulți, la Prea osfinția lor cunoscută, rugându-mă a se cerceta și unde se vor afla greșeli, ori la tâlmăcire, ori la aședarea cuvintelor a limbii românesce, să se îndrepteze, și când de către Prea osfinția Ta se va socoti vrednic a se da în tipar, să mi se trimită aici la Sibiu, ca până mă aflu în căutarea doctorilor, la patima ce am. Să se săvârșască dorința mea a se tipări cu a mea cheltuială, și în har să se împartă celor ce vor avea trebuință. Pentru a mea pomenire și a părinților mei. Și cu acéștiă sfirșind sfințele rugăciuni și blagoslovenii ale Prea osfinției Tale, să fie mie păzitóre de tóte cele împotrivnice.

Al Prea osfinției Tale, prea plecat întru cler și osîrnică slugă,
Nicodim Greceanu, archimandrit.

Prea cuviosului Archimandrit chir Nicodem după cea în Chr. sărutare, arhierescă blagoslovenie trimetem.

Cu adevărat bine ție, prea cuvioșia ta, că nici un lucru nu este mai scump și mai plăcut lui Dumnezeu și mai folositor sufletului, decât tăcerea de bine ori în ce chip, către cel de aproape și mai ales către cel de o credință, căci într'acésta se împlinesce Dumnezeiasca evanghelésca poruncă, care ție: întâi să iubesci pre domnul Dumnezeuul tēu, iprocî. Și al doilea, pre cel de aproape al tēu, ca însuși pre tine. Intru aceste douē porunci ție: că tótă legea și prorocii atîrnă. Decî măcar că datorî suntem fiesce carele, fără de a aștepta plata, să lucrăm și să înmulțim talantul, care în har ni s'a dat de la Dumnezeu. Dar cu cât mai virtos când pentru negrăita iubirea lui de ómeni. Prea bunul nostru stăpēn primesce pre cele ce vom face celui de aproape al nostru, ca pentru sine și pentru acelea de care nemărginita mărirea lui nu are trebuință, (după cum prorocul și împēratul David ție: «că bunătățile mele nu-ți trebuesc»), făgăduesce plată până și la pahar de apă rece, nu ne rămâne cuvînt de îndreptare, când nu ne vom lenevi a lucra talantul spre slava lui și spre folosul de aprópelui, și mai virtos când îl vom ajutori cu acelea, care privesc spre fericirea cea netrecătoare a vieții vecínice. Pentru care și plata fără asemēnare va li mai mare și mai multă, de cât pentru facerile de bine cele spre trebuință numai a trupului.

Drept aceea și pentru cuvioșia ta, pentru împlinirea după putință a stăpēnescii porunci, cu tâlmăcirea în limba patriei, a acestei cărți pre scurt adunate din sfințele scripturi, de cei ce de la Dumnezeu li s'a dat talantul înțelegerei, și aș pus scopos, ca să o și scóță la lumină cu tipărire spre

părită, «ca să te îndulcesci din ródă acestei osteneli și cheltueli, cu bucurie pentru procopsirea școlarilor. Numai de ar lipsi de la patrioții noștri lenevirea și negrijirea pentru acestea, care din obicinuire s'a făcut ca o a doua fire!»

Cartea începe cu **НЗБСКИЕ РУМЪНЩИИ** și câte-va *sloveniri* (2 pagini) apoi îndată intră la Rugăciunea utreniei, etc. Este un repertoriu complet pentru educațiunea religioasă. Ceaslovnic, catihis, tratat de morală după metoda catihetică, tratat de igienă, cunoștința numerilor de toate felurile: cer, pământ, atmosferă, geografie.

La finea cărții citim aceste versuri puțin corecte:

«Cel ce s'a ostenit la tălmăcire

Același a fost și la tipărire,

SM. AR. NK. GC.

Carele se rogă tuturor de obște cititori ai cărții acesteia:

Cu duhul blândețelor ertați, găsind

Greșeli în cuvinte, sevă slove neponosluind,

Că precum cerul rar se vede fără de norélă,

Așa și firea omenescă fără de greșală,

Maî ales la tipărire și Domnului mulțămire

a fi de folos némului, pentru sciința sfințelor scripturi și îndreptarea năravurilor celor rău obicnuite din prósta creștere (nu numai a tinerilor, ci și a celor ajunși și a celor trecuți în vîrstă, cari acum întâiu vor să primescă acest fel de carte în mânilor) de vreme ce și acest lucru al facerii aceștia de bine, privesce nu spre folosul trupesc, ci spre aceea, și fericirea vecnică. Să fii bine nădejduit, căci drept fiind și milostiv prea bogatul dăruitor, măcar de și cere de la noi înmulțirea talantului, dar iarăși nouă ne dăruiesce și capitalul și câștigul și încă covârșind bunătatea lui, ne și învrednicesce bucuriei sale cei stăpânesci, prin cuvintele acestea: «Intră întru bucuria Domnului tēu.» Iar pentru că o ai trimes mie spre cercare, măcar că sunt cel mai prost și neiscusit spre a îndrăsni la unele ca acestea, dar întru toate dragostea biruind, am îmbrățișat lucrul, și atât prin silința mea, cât și prin alții, pre cât s'a putut, s'a îndreptat la tălmăcire și la aședarea cuvintelor românesci. Și după a cuvioșiei tale dorire îndrăsnind, o socotesc vrednică a se da în tipar. Și mă bucur că și în har voesci a se împărți, celor ce vor avé trebuință. Decî îți rog de la Dumneđeū, ca nu numai să te învrednicescă a o vedea tipărită, ci și a-ți îndelunga dăilele, ca să te și îndulcesci din ródă acestei osteneli și cheltueli, cu bucuria pentru procopsirea școlarilor. Numai de ar lipsi de la patrioții noștri lenevirea și negrijirea pentru acēsta, care din obicinuire s'a făcut ca o a doua fire!

Al prea cuvioșiei tale rugător către Dumneđeū și osîrdnic spre slujbă,

Sm. Episcop al Argeșului, Iosif.

Ajutând la început, vădându-se și sfârșit.
Acest lucru doritor, de obște folositor
Și lui Dumnezeu slavă.

5. КАРТЕ ДЕМЖИЪ

пентрѸ

БИНЕ ОРЖИДЖИТИ
ЕКѸНОМИЕ,

лѸкрарк кжмпсашъ

ши

пентрѸ пазмздрк ши пзндрк аките-
лар ши апксрлар челар касниче,
спрк ларе тркккз

а

пазгарлар челар Ромжничъ;
традсж де пре анмк чк серкккз

прин

Григоріе Обрадович,
а шкѸллар директор
ла анл 1805

ла Бсдл,

† Крзаска Типографіе а ОуниверситѸциъ
ОуниверситѸциъ. 1807 (1).

(1) «De bun nѸm născutului domnului Tomiі, nobil de Făgăraș, promeritului Oberchinez, de bun nѸm născut, Domnului de Făgăraș, a crăescului scaun de cămară în Lipova, patronului meu și al cărții aceștia întru umilință dediată.

De nu aș fi eu prin multă *conversație*, care de la începutul norocitei mele cunoscință a casei și a feții Domniei-sale pururea am avut, isul ispitit și prin priveghetore iscusință; despre osebirile cele virtose a inimii și a sufletului său, celui spre binele și folosul cel de *comun* (de obște) plecat nu m'aș fi încredințat, nu aș putea nimica nici grăi de dînsele. Inșă fiind eu prin a mea cea de ore când nemernicie în Lipova așeșat, putut-am ca un străin iubirea de ómenі și blăndețele, precum a multora Lipovenі, așa și Domniei Sale (la carele tot-deauna patron, sfătuitor, spre bine îndemnător, și pāvaza acoperemintului de către tóte laturile reilor am aflat) cunósce și ca neîndoítore mărturie, pot să mă și încumeșesc a mărturisi deosebirile cele înalte Domniei Sale de la Tatăl cerurilor dăruite.

Cunoscând eu dar aplecăciunea cea cu totul spre folosul și pășirea înainte a nației jertfită, a sufletului cel mare al Domniei Sale; îndrăsnesc dar a-ți dedia cartea acésta, plugarilor și tuturor casnicilor de tolos, a căreia prin

6. Datorințele supușilor către monarhul lor pentru folosul școlilor române celor din țera Ungurască și din părțile ei împreunate. 8° Buda, 1806.

sîrguitoare îndurare patron te-ai făcut. Căci că sciū eū bine cât se ostenește precum întru chiverniséla Domniei Sale a ținea și a aduce economia cea bună așa și celor de un ném (ca un suflet de viață a bunului casii ce este) a o întemeia nimica alt dorind; fără numai ca să se învrednicescă lucrul și osteneța acésta a mea, acoperămîntului și buneî-voințe a Domniei Sale, rămâi al Domniei Sale

In Karansebeș, 1 Ianuarie 1806.

Nefățarnic omenitor, Obradovicî director.

A plugarului viață este fericită,
 Mai dintr'un întâi în lume orînduită.
 Indepărtat de bîntuiala altora stări
 Intru viețuire simplă află îndestulări.
 Ară pămînturile și răstornă brazdele,
 A părinților săi—cu dobitocele sale,
 Cu puțin se îndestulează și bine trăește,
 De are prunci mulți foarte se învesește,
 Poftele cele rele, rodirea Demonului,
 Nu smintesc odihna cea dulce a plugarului
 Fericită viață de mulți alți dorită
 In casa plugarului este sălășluită.

Doritule cititor,

Nimica nu este inimei ceî simțitoare mai jalnic și cu împreună durere a privi și cu lacrimi suspinând a căuta, decât la neajungerea, sêrăcia și ticăloșia a plugarului celui românesc; avînd el pămînt din destul și lucrînd neprerupt, nu pôte nici de cum să scape de sêrăcie, care l'au încălecat și nu pogoră de pre el; face bucate, ține oi, vaci, cai și porci, apoi tot e sêrac și așa de neajuns, cât peste vară cumpără bucate de la vecinii săi, de la Nemți și de la Sêrbi. Cine? Românul! Dar de ce? Ia ascultă de ce: Românii nu sêmănă toți grâu, și de tot felul de hrană; cunoscut e că Românii ceî ce locuesc în deluri și în munți nu sêmănă grâu, orz, și ověz, ci numai cucuruz, sâdesc pruni, și plămădesc dobitoce, dar care și sêmănă grâu, acela e grâu pururea secăros, rar, neghinos, cu tăciune, plin de pălămidă de bucinisi, de neghină, și de alte erbotini, decî de și se face mult îl vînd și cumpără cucuruz, dîcînd că e mălaiul mai cu sațiū decăt pânea; Românul sêmănă mai cu bună sêmă cucuruz, apoi de rodesce, dă năvală la el cu cai, cu boi, cu porci, dar ce e mai de pradă, muerile fac jaf în cotarca cu cucuruzul, dând țigancelor pre fuse, pre linguri, pe descântece, ghicitori, și pre alte minciuni; decî de nu rodesce cel nou, apoi e fometea gata înainte a uși, căci nu-și păstrează bucate de doi, seū de trei ani să aibă.

Românul ține grămadă de vaci cu lapte și oi, apoi nu are unt din destul, nici să se ungă pre cap, dar de cum să-și drégă oia cu bucatele; de

Prefața. «Precum roiul, perindu-î matca, a *custà* nu pôte; căci nebunindu-se

face brânză, daŭ năvală cu toți la dînsa până este, decî vara sapă și cosesce cu mălaiul sec, și cu cir și lobode ține porci, dar slănină nu are altul nici până la pogorîrea duhului sfînt (până la Rusaliî) și așa e tot-d'auna sêrac și neajuns. Ce pricinuesce neajungerea acêta la Români? Nesciința și nepriceperea în economie și nepăstrarea celor chivernisite, căci avênd dobitoce, nu grijesce de hrana și scutela lor peste iarnă, ci le lasă de flămândesc și degeră de ger; apoi în primăvară mor, și să izidesc (aicea în părțile acestea am vëdut eŭ în iarna acêta trecută, că unii ômenî aŭ gâtat finul încă în Ianuarie și așa cu tula și cu mugure aŭ hrănit dobitocele lor. în câmp limpede, neavênd nici grajd, nici barem șopru pentru dînsele; și așa în primăveră a păgubit altul câte 3 părți din vitele sale; iată dar sârăcia și mișelia în casă.

Altă pricină a sârăciei este lenea (pecatul de môrte), decî ascultă din ce vine, de e nêmul cel românesc mai lenos și mai môle de lucru decăt alte norode: aceea isvorăscce din prea multă păstorie a oilor, porcilor, meilor, și alții, căci Românul trimete după 5 sêu 6 porci un prunc, la oi altul, la miei altul, cari la vite nu aŭ alt lucru fără numai să dórma și de mic să îngrașă lenea în ôsele lui, să vorbescă nimicuri, să învețe a sudui și a vicleni și încă a fura póme, bucate și câte vre-un miel; așa dar să strică preste an, să đic mai puțin la un sat numai câte 50 sêu 60 de prunci, cari ar putea de ar pune ei păstori de obște, precum fac Nemții și Sêrbii, până la vërsta cea de lucru, să mêrgă la școlă să se învețe a citi, a scrie, creștinătatea și legea lui Dumneđeŭ, întru care se cade lui să viețuiască pre lumea acêta. Incă mai îngrașă lenea la partea cea femească (măcar de și sunt Românele mai bărbate de lucru decăt bărbații lor) sêrbătorile cele idolesci ce le țin ele preste an, precum sêrbătorile lupului, a ursului, a păsêrilor, a cailor lui Sântoader, Todorusalele. Germanii, Armeneni, Joile de la Pașei, până la pogorîrea duhului sfînt, Marțile încuiate, sfintele maice Vineri și alte multe đile, cari ele de la vre o vrăjitóre a le ținé însărcinate aŭ; de cari minciuni și nimicuri, din mare orbire a minții din credința îndeșartă și din prejudiție; spre marea rușinare a Evangheliei, și spre marea ocară a legii nôstre ce-i pravoslavnice a Rêsăritului, pusă tot de a scrușna... La școlă fetele! La școlă! Barem iarna, și la biserică să le ducă maicele de mână, de mic, să le adape cu învățătura creștinescă, cu iubirea de fapte bune, de dreptate și de D-đeŭ; apoi așa fiind și ele maice odată, vor aduce rod și crescere lui D-đeŭ bine plăcută

Precum că e Românul nostru mai môle, decăt alte nêmuri și îi e urit plugul și secerea, adevereză și acêta, căci mai pretutindenea în sate nemțesci și sêrbesci sunt porcarii, vâcarii, pânditorii de cai, de vii și de coșniți Români; de e birtaș Românul, de e dărăbanț, gornic și cociș, Românul până ce în Backa și în Srem am vëdut eŭ cu ochii mei birtași și păstori Români. Dară din ce pricină? De uritul muncii, își lasă sâlîștea, prietini, vecinii, apoi se duce în strêini; dară la ce? să becherească, dar nu să boerescă: nu să adune vre-un meșteșug, și sciință bună și de folos, apoi să vină să-și îmbunătățescă nêmul sêu cu dênța; ci să-și petrecă ticăloșa,

albinele și nesciindu-se pre sine singure ocârmui, unele trag într'o parte,

viეტă într'o negrijire, și cu sudórea sa să îmbogățescă pre alții. Oh stare de plângere și de suspinare vrednică!

Cetitorule iubite! fie de ce stare veți fi: Preot, Invეტător, Domn, Diregător, neguțator, maister saű și plugar: Te rog cu inimă fierbinte și cu lacrămă te jur; adună pe lângă tine pre sătenii și vecinii tării, Dumineca și în zile de sərbătóre. Decă le citește câte ceva din cartea acésta și le tâlcuesce maif pe larg, cum veți puté: îndémnă-i spre iubirea de ostenélă, spre dreptate, și spre îndestulare cu cele câștigate prin sudórea sa: îndémnă-i încă să începă a lucra maif bine pământul, și să caute cum trăesc vecinii lui Nemții și Sərbii; cum ei iarăși plugarii fiind, se hrănesc, se adapă, se îmbracă și locuesc maif bine; să deschidă ochii să vadă alcătuirea și hotărirea bunului făcător, întru orinduiala firei celei bogate, carea lucrătorului celui neostenit, sudórea lui cu prisosință plătesce. Nu la cârciumă Dumineca și în zi de sərbătorii, nu! Ci la sfaturi bune și înțelepte; adunați-ve la un loc câte câți-va vecini, seű sub nescarii copacii, la umbră, pe iarbă verde, unul să vă citească ceva, dar ceii-l-alții ascultați: decă de vi se urășce citania, sfătuiți-ve. — Dar ce să ne sfātuim? va întreba cine-va. Ia ascultați ce! nu vă vorbire-ți de réul și greșala altuia; nu spre clevetirea, batjocura, și spre uciderea numelui celui bun al fratelui vostru; nu de muieria a cutăruia și de portul ei; nu de pismuirii, nu de apucării, nu de curvii și de vorbe de nimica: ci vă vorbiți și vă sfătuiți: cum veți drege și îngrășa câmpurile vóstre? cum veți înfrumuseța, și îmbuni dobitócele vóstre? cum veți abate vre-o apă, care vă înecă câmpurile și casele? cum veți zidi și după care formă veți face casele vóstre, ca să vă fie maif vederóse, și sănătătii maif paznice: cum veți îndrepta și curăți ulițele și avliile vóstre? cum veți trage șanțuri pre dinaintea caselor vóstre, și veți împlea cu prund și cu nisip ulițele și drumurile vóstre? cum veți sădi pre dinaintea caselor vóstre duđi, și cum se vor învăța femeile și fetele vóstre a ținea vermi, cari fac mătasea, și cu dēnsa vor îmbunătăți pânzele și țesăturile lor? cum veți seca hălțile cele de nici o trébă, care sunt pre luncă și prin sate, și care cu vapura lor cea imputită otrăvesc, și cu epidemie încarcă aerul, din care se scornesc și isvorēsc bóle multe și ucigătóre ómenilor și dobitócelor, și cum veți îmbunătăți întru tóte economia casei vóstre? Decă după acésta să vă sfătuiți, cum veți drege portul vostru, al femeilor vóstre, ca să *pară* maif bine pe trup și să-l apere de către asprimea frigului și de către arderea sórelui? maif pe urmă să vă voroviți și despre îmbunătătirea minții, a înțelegerii și a sufletului: cum veți face școle bune pentru prunci și pentru fete? cum veți face plată bună și hrană pentru invეტătorii buni, și să vă dați pruncii și fetele la școlă? decă cum veți face și înfrumuseța biserică lui Dđeu, bine a o îngrădi și a o cerceta? cum veți dobândi preot bun și invետat și cum veți îmbunėtăți plata și omenia lui?

Acestea sunt sfaturi și vorbe despre care trebuiesce să vă vorbiți și dacă v'ați vorbit a le face, să vă apucați!

Lăsați-ve ómenilor! De vorbe slabe și scunde, cari aveți obiceiű de di-

altele într'alta, până când încet, încet și mai pre rând toate per: așa și *Societățile* ómenilor, fără de stăpânire îndelung a petríce (ΠΕΤΡΩΙΚΕ) nu pot pentru că, precum *επεριβηνύια ηενβαυξ* (sic), și arată, întrînsele vre-o (sic *βρέω*) orînduială întemeiată a se face, séu a se ținea nu se pôte fără de stăpânire; căci fiind toți asemenea, adecă fără de stăpânire, toți vor și porunci, și nici unul nu va împlini. De unde cu adevărat urmăză, că în starea, în care toți ar avea întocmai putere, nici o *ακρόαση* se pôte avea; ci toate stați în puternicie așa, cât, carele va fi mai tare, când va voi, toate le pôte strica, călca, séu cuprinde fără de nici o stare *ἄκράτου*, ca și în varvaria cea *Δεδεμισατ*. Drept aceea s'au așezat stăpâniri în toate *κοιτητάριαι*, ca fieșce-care soțietate omenéscă de cele mai sus țise reale mîntuită și fericită să fie

ceți: «Așa au trăit bētrâniī noștri, așa voim să trăim și noi,» căci acestea sunt: vorbe ale ómenilor celor proști, întunecați la minte, celor sēlbaticī, barbarī, celor lenoși, și a celor ce tot ce pute le amiróse, cărora se cuvine țicerea a cāntărețului împērat David: «Și omul în cinste fiind n'au priceput, alăturatu-s'au cu dobitócele, cele ce n'au pricepere, și s'au asemănat lor. (Psalm. 48, verso 12.)

Cinstiților preoți! și voi bine înțelepților învățători!

Pre voi vō rog eū cu lacrimī; pre voi vē îndemn cu inima fierbinte; pre voi vē deștept eū dintru dormitarea cea *pagubnică*, spre lucrarea viei cei de Dumneđeū sădită; deșteptați-vē și vē sculați la lucrul cel de D-đeū bine plăcut. Imbărbătați-vē, stați, lucrați și vē osteniți a învăța turma cea noue incredințață. In biserică, în școlă, și întru toate adunările, nu contenirăți a bine cuvînta pre Domnul Dumneđeū, împlinind voia lui cea sîntă: învățați, îndreptați și deschideți mințile ómenilor întru crederea de Dumneđeū, întru dragoste și fapte bune, întru gāndire și facere de dreptate, întru iubirea de ostenélă, întru îndestularea cu starea și chivernisitele sale. Voi sunteți sculele, prin cari numai se fac ómeniī, bunī, dreptī și iubitori de ostenélă; voi puteți face mai mult bine întru'un sat și obsce, voi sunteți păstorii turmei cei cuvîntărețe, și numai de la voi înși-vē atárnă; ca să fiți bunī, și să puneți sufletele pentru oi; de la voi va cere stăpānul turmei oile cele pierdute, pre voi vē va întreba el la dreptul județ, despre paguba turmei sale cei iubite, pentru care și-au vērsat scump sāngele séu, decī de la voi atárnă, dacā vreți s'audiți glasul cel dulce către sluga cea bună: «Slugă bună și lucrătóre, peste puțin ai fost credincios, peste multe te voi pune, intră întru bucuria domnului tēu.»

Vreme este, cititorule iubite, ca să sēvirșesc eū înainte cuvîntarea acēsta a mea, dintru care puteți vedea, ce gānd și scopos am eū cu cartea acēsta. Așa dar numai de la tine însu-ți atárnă, ca să ai ceva folos dintr'insa, care făcēnd vei împlini pofța și voia mea întru toate.

Obradović, director.

prin stăpânirea ei (ѣй), despre care în capetele următoare cu cuviință voiă cuvînta.»

Urméază apoi un *catehism*, întrebări și răspuns: Cap. I. *Despre stăpânire*. Cap. II. *Despre puterea stăpânirei*. Cap. III. *Despre datorile supușilor*. (с҃ддѣицѣмъ) шѣ ꙗкомамѣн. Iată câte-va întrebări:

«3. In câte clasuri (класѣи) se împart supușii?

R. Supușii se împart în două clasuri, adevă în боѣи și în ómenii de rînd.

Intre obligațiunile plugarilor: să dea «de la al 6-lea an la școlă» copiii lor «ca să învețe cele de credință, și a se ruga lui Dumnezeu; să învețe a ceti, a scrie, și a număra (1).»

17. Trebuie și fetele să se dea la școlă?

— Fără de îndoială fetele încă trebuie să se dea la școlă, ca să învețe și ѣме ceale de credință, și a se ruga lui Dumnezeu; ca, făcându-se și iale óre când mari, să póta încă de la țite a povățui pre pruncii sêi spre fapte bune.

21. Pot fi credincioși Impăratului ceî fără de lege și fără de Dumnezeu?

R. Ceî fără de lege și fără de Dumnezeu nu pot fi credincioși Impăratului, pentru-că unii ca aceia, necunoscînd pre Dumnezeu, nu se tem de Dînsul; iar cari nu se tem de Dumnezeu, cum se vor teme de Impărat? sêu cum îi vor putea fi lui credincioși?»

Autorele pururea caută a întemeia cuvîntul sêu pre citațiunii din cărțile sfinte.

«Cap. IV. Despre cinstea, care trebuie supușii să o arăte către stăpânitorul (...торюа) lor.

Cap. V. Despre credința supușilor (sic), care trebuie să o aibă către stăpânitorul sêu.

Cap. VI. Despre plecăciunca supușilor, care trebuie să o aibă către stăpânitor.

Cap. VII. Despre datorințele supușilor în vreme de pace.

8. I. Óre păcat e a nu plăti dăjdiile împărătesci?

R. A nu plăti dăjdiile împărătesci e mare păcat: pentru că acela, carele nu plătesce dăjdiile împăratului calcă porunca lui Christos, că iea ȓice: «Dați Kesarului ale Kesarului și lui Dumnezeu ale lui Dumnezeu.»

Cap. VIII. Despre datorile supușilor în vreme de război.

Cap. IX. Despre datorințele ostașilor.

Cap. X. Despre călcarea de jurămint între ostași.

Cap. XI. Despre pedépsa dezertorilor.

Cap. XII. Despre dragostea către patrie.

1. «Prin patrie nu se înțelege numai locul în care suntem născuți, ci

(1) (Pag. 23).

mai cu sémă ținutul și stăpânirea, séu țera, întru care viețuim, ne hrănim, și avem tótă сκερηтатеа și sprijineala, după ȕisa: «ΟΥΝΔΕ ΝΕ ΙΑСТΕ ΒΙΝΕ, ΑΚΟΛΩ ΝΕ ΙΑСТΕ ΨΗ ΠΑΤΡΙΑ.

7. Διδαχίη ἀδεκκ λβζυζτδρῆ πεντρσ κρῆμερκ φῆλωρ λα λροπυζηнк прѣчилωρ мѳрцѣ, κσλῆσε δε Πέτρσ Μαίωρ δε Δίχο Εζμζρτῆν. Παρώχ Γάс Рѣгῆνσσῆ... Бсда 1809

Predoslovia (pag. I—II).

Cuvînt înainte,

Măcar că întru cele mai înainte culese patru-ȕeci propovedanii, spre a se ȕice la îngropăciunea ómenilor morți întocmite, și de acelea, care aũ a se ȕice la îngropăciunea pruncilor, te cuprind, totuși, pentru ajutorul preoților, care de obște mai mulți îngropă prunci în popórele sale, de cât de cei în vîrstă, am mai întocmit într'acest chip aceste cincî-spre-ȕece didahii, pentru crescerea fiilor. Care titulă nu pentru aceea o pórtă în frunte aceste didahii, că dóră osebit încuviințate ar fi jalnicii vremii a îngropăciunii pruncilor, ci pentru că nici un loc, nici o vreme fiind scutită de învățătura cea pentru crescerea fiilor, cu atâta mai virtos e de lipsă la astrucarea pruncilor, a cuvînta pentru crescerea fiilor, că fiind umiliți cu inima, într'acest timp, părinții mai cu dinadins auȕind datoria, care o aũ ei spre crescerea fiilor sêi, se căesc pentru greșelile cele întru crescerea fiilor sêi, séu cu sciința, séu cu nesciința până aci făcute și cu aceea, se deștépă și se îmbărbătă, spre datornica crescere a fiilor celor rēmași în vieță.

VIII. In acești ani este a se socoti scrierea celui mare tesaur istoric care se numesce *Cronica lui Șincaș*. El înregistrăm ca manuscris, căci prima încercare de tipărire este mai târȕie.

O primă carte românescă de Istoria Românilor se încercă a face Samuil Klein de Sad Ieromonach din mōnăstirea sf. Troița de la Blaj:

«Istoria, lucrurile și întimplările Românilor pe scurt așeȕată și din mulți scriitori vechi și noi culésă și scrisă de . . . » 8° mic de 34 pagine cu numerotare nouă, alipită la un Căendar, căruia îi lipsesce pórtă. Tipărită la Buda în crăiasca tipografie a Universității, la anul 1806.

La data acēsta Samuil Micu era la Buda censor și revisor al cărților românesci, pe lângă crăiasca tipografie a Universității din Pesta.

Aceste schițe istorice nu ajung decăt până la cucerirea Daciei și sinuciderea lui Decebal.

Iată prefața scrisă de Samuil Klein la acēstă cărticică:

Cuvînt înainte către Români,

«Socotind ȕisa aceea a filosofului, carele a ȕis cã urît lucru este Elinului sã nu scie elinesce, adevãrat ŕi Romãnului cine sã pôte ȕice, cã urît lucru este Romãnului sã nu scie începutul sãu, sã nu scie nãmul sãu, pre mã marii sãi ŕi Istoria nãmului sãu, cã vedem, cum cã tãte nãmurile cele iscuŕite aũ scris lucrurile ŕi întãmplãrile marilor sãi, ŕi se cuvine acãsta omului cuvîntãtor, carele are minte, cã Istoria este dascãlul tuturor lucrurilor, ŕi acelor bisericesci ŕi acelor politicesci, cã nu numai cu cuvinte, ci ŕi cu pilde adeverezã cele ce învãțã. Acest lucru cugetãndu-l, eũ am socotit, cã acum mã întâiũ sã daũ încaĩ pre scurt óre-ce cunoscințã a nãmului meũ, celui romãnesc, de vreme ce mulți sunt, cari pãnã acum dar nici atãta cunoscințã de nãmul sãu nu aũ.

Pôte cã se vor afla unii cu simțire tocmai dobitocescã, de vor ȕice: ce folosese a sci cele ce aũ fost ŕi aũ trecut? Unii ca acẽstia sunt tocmai dobitóce, cã numai dobitócele nu sciũ lucrurile ŕi întãmplãrile mã marilor sãi. Ci sã las acum pre nisce neînțelegãtori ca acẽstia, cari nu vãd cã însuși Dumneđeu a poruncit lui Moise ŕi la alți bãrbați sfinți, sã scrie istoria nãmului lor celui jidovesc.

Deci tu, o cuvîntãtorule romãne, primesce acãstã puținticã, dar cu multã ostenelã, ŕi priveghiare adunãtã istorie a nãmului tãu, care coprinde începutul ŕi statul Romanilor celor întâiũ, apoi descãlecarea lor în Dacia ŕi întãmplãrile ŕi starea lor pãnã la vremile nãstre, ŕi de poți, aũ tu te nevoiesce, aũ de nu poți încaĩ îndemnã ŕi ajutã pre alții, cari pot, ca mã pe lung ŕi mã pre larg lucrurile ŕi întãmplãrile nãmului romãnesc sã le scrie, ŕi la tot nãmul cunoscute sã le facã, cã cei bunii sã se laude ŕi sã se urmeze; iar cei rãi ŕi nevrednici sã se ruŕineze ŕi sã încãpã a lepãda simțirea cea dobitocescã ŕi a fi ómeni ŕi romãni, adicã deplinii ŕi întregii ŕi sã nu se tãvãlescã tot jos, ci sã se ridice ŕi sã privescã «micșorarea ŕi cãlcarea nãmului nostru cel rumãnesc, carele odatã ŕi el se numãra între puternicele nãmuri ŕi între ómenii cei tari ŕi între înțelegți ŕi învãțãți; iar acuma atãt de supus ŕi de ocãrit este ŕi cu atãta prostie încãrcat, cãt nici învãțãturã, nici sciințã, nici armã, nici legi, nici orînduialã bunã întru tot nãmul, care se ȕice astãđi romãn, nu este, ci ca nisce nemernici ŕi orbii, într'un labirint învîrtindu-se ŕi înfãșurãndu-se de la streini ŕi de la barbari, dar ŕi de la vrãjmașii nãmului nostru cer ŕi se împrumutãzã ŕi de carte ŕi de limbã ŕi de învãțãturã.» O grea ŕi durósã (*durerósã*) întãmplare sunt acestea cuvintele Mitropolitului Tîrgoviștei, Teodosie, în cuvîntul cãtre Șerban Vodã la anul 1680 tipãrit în Bucuresci.

Acestea fiesce cine privindu-le i se va face jale de micșorarea cea de acum, și căutând la bun némul și mărirea părintescă cea de demult, se va nevoi, prin învățatură și prin meșteșuguri și prin alte mărite și de laudă fapte, cu care părinții aceia ai noștri au strălucit, a dobândi pentru aceeași, ca dintr'o moșie părintescă câtuși decăt, că: *mult este a fi născut roman!* cum învățăm de la însuși Pavel Apostol, carele măcar că era născut din sămînță jidov, tot se lăuda și cinste își ținea, că cu numirea este născut Roman (*Fapt. Apost. cap. 22*). Că cu adevărat a se nasce din sânge Roman mult este.

Atque equidem Romani nasci sanguine multum est!

Inquit Alexander Cortesius de Laudibus Mathiae Corvini.

IX. *Bob I. Vlădica*. Carte de învățături creștinesc, Blaj 1806.

X. *Petru Major*. Predice seú învățături la tóte Duminecele și sərbătorile Buda 1810.

XI. *Есоп. Кіаца ші піадеае пр'к'рцеліт'скадн' Есоп, прін ачест типарю маі Адрептате*.

XII. *Istoriă Universală*, adecă de obște, care coprinde în sine întimplările vécurilor vechi, întocmite prin signor Millot, membru al Academiei franceze, din Lyon, ear acuma întâia dată tălmăcită în limba românescă de Ioan Molnar, profesorul Academiei din Cluj. Buda 1800.

XIII. *Teologia Dogmatică* după învățatura bunilor credincioși dascăli întocmită . . . . spre învățatura clerului celui tînăr românesc, aședată și tipărită cu blagoslovenia... prea osfinției domnului domn Ioan Bob, Vlădicul Făgărașului: In Blaj, la Mitropolie 1804.

XIV. Cu deosebire se impune atențiunei nóstre, pentru maí buna versificare și limbă, următórea carte:

Patima și mórtea domnului și mántuitorului nostru Isus Hristos de Vasile Aaron, în marele principat al Ardealului jurat procurator, în versuri alcătuită, de nou prin același îndreptată și acum a doua óră cu a maí multora cheltuieli tipărită. Sibiu 1808.

XV. *Cărticică*, ce acuma întâiași dată s'a tipărit și s'a tălmăcit după limba leșescă pe limba rumânescă, care coprinde întru sine multe lucruri spre folosul a tótă obștea, atât a ómenilor, cât și dobitócelor, tipărită la 1806.

Cuprinde o colecțiune de rețete pentru bucate și lécuri.

Eú n'am védu'to. Se află între cărțile rectorului Universității din Iași, d-lui Nicolae Culian.

XVI. *Psaltire din 1812*.

XVII. *Ducere de mână către frumoasa scriere românească*. Buda 1811 (1).

XVIII. *Invățătura pentru prăsierea pomilor*, scrisă de Heintel Francisc, d-nul Rășpacului și Jecsingului . . . Buda, în crăiasca tipografie a Universității, 1812.

XIX. *Istoria lui Alexandru cel Mare din Macedonia și a lui Darie* 1809. Apoi 2-a oră la 1810. 1 vol 8°.

XX. *Calendar pre anul 1809*, tipărit la Buda în tipografia Universității.

Principatele.

Christomatia domnului Gaster nu cunoște decât una din publicațiunile ce se făcură în Muntenia între anii 1806—1812. Abia citează un manuscris aflător în Biblioteca națională din Bucuresci cu data 1808, dar și acela nu scie să spună de e scris în Muntenia, ori aiure. Acel manuscris poartă titlul:

ПАТЕРІК Ч. (І. сиреч) граюриле сѣицнаор прексвншнлор пзрїнциѣ шн ксвннтеле челе де андрептаре виецїи шн фолосса сѣфлетек. (Chrestom. Gaster II, p. 198.

1. *Octoih* seü Paraclitichi, carele acum a doua oră s'aü tipărit după isvodul grecesc, în vremea stăpânirei prea blagoslovitului singur stăpânitorului marelui domn și imperator a totă Rusia, Alexandru Pavlovici, cu blagoslovenia Prea Sfințitului Mitropolit și al Prea Sfintului îndreptătorului Sinod. Prin osîrdirea și îndreptarea tălcuirei și cu totă cheltuiala smeritului, Episcop al Argeșului, Iosif, în tipografia sfintei episcopii Rîmnic, la anul de la Christos 1811.

2. Noi cunoștem dintre anii 1805—1812 și diverse alte cărți și anume: *Minee*, tipărite în curgere de mai mulți ani și la mai multe tipografii. Din aceste minee tălmăcite și tipărite altă dată prin osîrdia și cu cheltuiala Episcopului de Rîmnic Kesarie, a fost făcută o nouă edițiune, care s'a mai îndreptat la tălmăcire de multe greșale și titlul, cu blagoslovenia și cheltuială Mitropolitului Dositei e în zilele lui Constantin Ipsilant, prin osîrdia Episcopului de Argeș, Kesarie Iosif. Volumul pe Noembre e tipărit în 1805 la Buda. Cele-lalte sunt din anii următori.

Förte interesantă e prefața Episcopului Kesarie din fruntea volumului.

(1) O «ducere de mână» puțin cunoscută este următoarea din 1788:

Anonim. *Ducere de mână către cinstea și dreptatea*, adică la copiii românesci neuniți cei ce în școlele cele mici se învață spre citanie rînduita carte. Un volum 8° de 263 pagine scris în românesce și nemșesce, din care partea stîngă în limba română și dreapta în limba germană. Lipsă titlul în limba germană. Tipărit cu dovoirea stăpênitorilor la Viena, la Iosif nobil de Kurtbek împărătesc și crăiesc de curte, și a neuniților români, și a sîrbilor tipografi și vîndători de cărți. În anul 1788, cartonagiul de lemn, detariat însă.

Ea face istoricul propășirei literaturii bisericești române, dîcînd cã «trei Epochas, adecã vécuri însemnate aũ avut țera românescã» (1).

(1) Dar sã analisãm mãi bine însãși cartea:

Mineitul lui Noembrie, care mãi nainte s'aũ fos ttipãrit, tãlmãcit prin osîrdia și cheltuiala iubitorului de Dumneđeũ Episcop al Rîmnicului Kesarie, iar acum cu voia și blagoslovenia prea Sf. Mitropolit Ungrovlahiei Kirio Kir Dositei. S'aũ mãi îndreptat la tãlmãcire de multe greșeli în ñilele M. S. Domnului Țerii Rumãnesci Ioan Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, prin osirdia smeritului Episcop al Argeșului Kir Kir Iosif. În Buda 1805.

În prefața acestui în folio iscãlitã de Kesarie Episcopul Rîmnicului cetim: «Trei Epochas adicã vécuri însemnate aũ avut țera Rumãnescã: un véc aũ fost pentru care s'aũ luptat cu rësboie; altul întru care s'aũ început zidirea monãstirilor celor Domnesci; altul întru care s'aũ început tãlmãcirea cãrților de pre slovenie pe limbã rumãnescã. Țera Rumãnescã cãnd avea rësboie se numea Dacia și locuitorii ei Daci și Ghetii . . . . . iar zidirea monãstirelor s'aũ început de la Radul Voivod ce-ĩ dîc Negrul,— întâiul domn al Țerii; carele aũ zidit monãstirea din Cãmpul-Lung și Biserica din tãrgul Argeșului, unde se aflã Sfintele moște ale mucenicei Filoftea. Iar tãlmãcirea s'aũ început în ñilele lui Matheiũ Basarab și s'aũ adãogat în ñilele lui Șerban Voevod Basarab. Iar la cea desãvîrșit podóbã aũ venit în ñilele lui Constantin V. V. Basarab Brãncovénul, prin osîrdia lui Kir Damaschin Episcopul din Rãmnic . . . . . (Dupã ce vorbesce de zidirea monãstirilor, adaugã:) «Tóte aceste folosiri se socotesc mici și vremelnice, cãnd se potrivesc cu folosul tãlmãcirea cãrților. Slavosloviile cele cãtre Dumneđeũ nu se fac numai cu gura, ci aduc și rod minței cea pricepétore, precum apostolul dîce: «Numele nu rãmãne numai închis în zidurile monãstirilor,» ci fiind scrise la începutul cãrților, precum a lui Mathei Voivod în Pravilã și în alte cãrți; a lui Șerban Voev. în Biblie; a lui Constantin Voev. în alte multe cãrți, ca cu nisce aripĩ alérgã pre la mãrginile pãmîntului sã se cunóscã dupã mórte de cei ce nu-ĩ scia în viață. Și acésta nu se supune vremei, precum zidurile mônãstiresci stricãciunei, ci aduce vremea și stã împreunã cu curgerea sórelui înoindu-se cu tiparul, carele stricãcios fiind din fire și dupã alcãtuire, dã nestricãciunea la lucrurile lumei cele stricãcióse. Fãrã nici o îndoialã pot numi *epohi* al patrulea adicã veac însemnat vécul de acum al Țerii Rumãnesci, care l'a făcut însemnat și în vremile acele viitóre pomenit Domnia Prea luminatului nostru Domn Alexandru Ipsilant Voevod, cãci numai în ñilele Mãriei Sale s'a învrednicit țera a cãștiga în scris de la prea puternica Impãrãție aședãmînturi pentru a sa oblãduire. Pentru carele, precum a se aședã s'a strãduit Mãria Sa, asemenea a se urma cu folos de obște pururea a priveghiat înțelepciunea sa. Aceeași înțelepciunea a întocmit orînduiala mônãstirilor, urmãnd canónelor vieților cãlugãresci; a ridicat dajdiile preoților, dupã porunca Domnului ce este scrisã în cartea Leviților. Și pentru ca sã se împlinescã cuvîntul psalmistului: «pre sêrac și pre vëduvã va ajuta» dãnd pildã cu a sa bogata dare, aũ pus în mijloc cutie, la care din picãturile prisosului dãnd fieșce-carele, se adauge cãte un isvor curgãtor de haruri și rãcoritorii de cei însetãți din lipsã. Iar cea mãi vrednicã de pomenire faptã

III. *Filaret Miron*. Slujba cuviosului Dumitru cel Mare de la Basarabov, ce se prăznuesce în 27 zile a lunii lui Octombrie. — București 1810.

socotesc de a fi acesta, că starea dăjdiilor ce era înființată întru nestatornicie, Măria Sa, după ce cu sfat de obște aședat suma, a potrivit vremea, o iotă saă o cirtă n'a mai strămutat, și aceste în vremi nestatornice. Inșă acesta de obște, iar deosebit vécul Domniei sale l'aă însemnat Craiova, care ca una ce e întâiū locuită decât tôte părțile Țării Românesce, măcar că un véc a petrecut sub puterea lui Decebal, măcar că s'a odihnit într'un véc de ani 3 sub oblăduirea Basarabilor Banoveți, ce a fost aședat de Rîmleani, să oblăduiască cu titlu de Bănie până când s'a supus celui întâiū domn Radu Voevod, ce se dice Negru; Măcar că s'aă înmulțit sub cea după vremi stăpânire a vecinei Austriei, înșă nu pomenesce ca cel de acum véc, înconjurat cu liniște și cu pace, mai mult decât în locurile cele ce se liniștesc prin cetăți și cu răsbóie. Locuitorii Craiovei, cei ce nu puteau să-și stăpânescă viețele, acum și la prisosul lor nu se supără de stăpânitor. Boerimea ce se uita, pentru depărtare, se cercetéză ne vedându-se și se miluesce ne arătându-se. Decî eă într'acest véc cu liniște petrecând, fiind îndemnat de Prea Sfinția Sa Mitropolitul Țerei rîvnitorul patriei și eparchiei, maicei sale cei trupesci și fiicei duhovnicesci, adaug talmăcirea și tipărirea a lunii lui Noembrie.»

Asemenea interesantă e prefata de la volumul pe luna Septembrie.

Prefata acesta este tot de Kesarie Episcopul Rîmnicului.

Arată Episcopul, că de la o vreme n'aă putut Româniî înțelege slujbele bisericesci în limbă străină și că s'aă sîrguit în tot felul să le traducă pe limba românescă.

Adauge a dice, că Mitropolitul Grigorie «care némul trăgându-și din țera românescă și fiind întru sațiū adăpat de limba cea grecescă, ce aă isvorit tôte slujbele în cât după învățatura limbei se póte socoti asemenea cu cei dintâiū păstori ai Bisericei grecesci, și vedând pre patrioții săi lipsiți de slujba sfinților celor de tôte zilele, n'aă putut suferi această lipsire de folos, ci vrënd biserica românescă să o împodobescă și pre fiil săi cei duhovnicesci cu rugăciunile sfinților celor din tôte zilele mai tari să-î îngrădescă, n'aă socotit nici o ostenelă la talmăcire, nici cheltuială la tipărire; ci la talmăcire când se putea ușura de grijele duhovnicesci, însuși silindu se și printr'ai săi ucenici, după datorie ajutându-se, iar la cheltuială însuși singur încercându-se, fost'aă rugat de noi Episcopiî cei supuși Sfinției Sale, ca să ne îngreueze și pre noi, *ca în tipografiele Episcopiei noastre să mișcăm măcar degetele la greutatea cu care să încărcase cele îngreuiate de vîrstă și de ostenelî duhovnicesci umerele Sfinției Sale, și cu rugăciuni plecând cea fierbinte rîvna sa, s'aă dat la Episcopia Rîmnicului a se tipări luna lui Octombrie, și cele ce urméză după acesta alte două luni.*

Decî eă, cu tótă silința îmbrățișind tréba, am dat în tipar întâiū luna lui Octombrie, am făcut să se înțelégă tuturor slujbele sfinților, ce se laudă într'această lună; am protimisit această lună în tipar, fiind-că într'această lună aă luat începere rînduelile țerei, cele ce prin pace s'aă aședat. A sfinților

IV. *St. Christom.* Apologie, adică cuvînt seû răspuns împotriva socotelei celor fără de Dumnezeu. — București 1812.

V. *Gottlieb Ainekie.* Filosofia cuvîntului și moravurilor adecă Logica și Etica Elementară, cărora se pune înainte istoria filosoficescă, traducere în elinescă de Ban Gregorie Brâncoveanu, în limba română de Eufrosin Dumitru Poteca.

VI. *Galaction.* Acaftist tipărit la Rîmnicul-V. 1810.

Din Moldova să cităm:

a) Viețile sfinților, în 12 volume, de la mănăstirea Némțului, din limba grecescă traduse, folio, 1809. Aceste sunt cunoscute d-lui Gaster.

b) Ușa pocăinței (1).

Rafail smerit monah din sf. mănăstire Némțului tot atât de bun scriitor și săpător în lemn, publică acest volum in-4° de 356 pagine, ilustrându-l cu 4 stampe gravate cu acuratețe, deși cu un desam ce lasă de dorit. Cele patru mai de pe urmă ale omului: omul nou și cel vechi, mórtea, judecata din urmă și raiul, explicate prin lung text. La început și la finea volumului sunt stihuri. Aceste sunt departe de a fi corecte și a fi de valórea celor cari la finea secolului se scriseseră în Muntenia de Văcărescu ori chiar și în Ardeal.

Ceea ce îmi dă ocaziune să constat, acéstă carte e legătura culturală ce

---

dintr'acéstă lună rugăciuni au mișcat inima Impărăției asupra cererei țerei, ce într'acéstă lună au făcut; rugăciunile acestor sfinți au făcut ochiul blând al Impărăției asupra ticăloșei patrii, care a bine voit a întări cele vechi privilegii și obiceiuri.

(1) Ușa pocăinții, adică carte fórte umilitóre și de suflet prea folositóre, care cuprinde:

Cele patru mai de pe urmă ale omului, adică: mórtea, judecata, iadul și raiul.

Prin care se face minunata schimbare a omului celui vechi și a celui nou, nascerea.

S'au tãlmăcit de pe limba elino-grecescă, pre limba românescă în București. Și acum întâiași dată cu blagoslovenia și prin mijlocirea prea osfințitului și prea milostivului stăpîn și mitropolit a tótă Ungro-Vlachia Kir Kir Dositei.

S'a dat în tipar prin tótă cheltuiala dumné-lor Kiru Kir Constantin Ión Vogici, spre vecinica pomenire și spre folosul cel de obște al pravoslavnicilor creștini.

S'a tãlmăcit acéstă carte și s'a diordosit din cuvînt în cuvînt cu multă sîrguință și luare aminte de Rafail smeritul monach din sînta mănăstire a Némțului.

În privilegiata tipografie din Brașov, de tipograful Ión Fridrich Herfurt, 1812.

esistă între Muntenia și Moldova. Rafael monahul de la mănăstirea Némțului este ajutat să tipărească lucrarea sa la Brașov, de mitropolitul Munteniei Dositei și de mai multe persoane din Bucuresci și, în genere, din Muntenia. Conștiința unității de limbă și culturală a națiunii se manifestă pe fie-care și mai strălucit.

La început se citesc: Stihuri către prea osfințitul și de Dumneșeu alesul mitropolit al Valahiei Kir Kir Dositei al nostru prea milostiv stăpîn și de obște iarăși arhipăstor (1). La versul al 8-lea autorul face aluziune la

(1) Dumneșeu nostru cel cu îndurare
Ne-au dăruit iarăși întru așteptare
Pre luminătorul sórele cel mare
Intru nezmintită încuviințare.

Pre cel de nici un nor întunecat sóre
Ni l'au dat cu rașe prea strălucitóre,
Spre a ne fi nouă povățuitóre
Și prea luminate ocârmuitóre.

*Chiematute-au iarăși, Prea Sfinte părinte,
La turmă un sóre cu raze ferbinte
Inalte stăpîne și Mitropolite,
De la Domnul nouă iarăși dăruite,*

Spre a ne fi nouă Românilor iară,
In Ungro-Vlahia creștinéscă țéră,
O bună povață, cu stema de vară
Intru ocrotirea cea bună și rară

Acum Valahia este miluită
Și de la Dumneșeu bine norocită
De Prea Sfinția Ta prea învrednicită
Pentru stăpînirea cea forte dorită.

Dobândindu-și iarăși nu fără de cale
Mila și povața Prea Sfinției Tale.
Pentru care și eș cel plin de greșale,
Lăudând pre stăpînul în glas de chimbale,

Prea sfinte stăpâne, să n'am încetare
De a te lăuda cu mărire mare,
Căci mila cea multă am simțit'o tare
Și acum trebuie să fiu în săltare.

Rașele blândeței cei nepovestite,

rechiămarea lui Dositei ca Mitropolit, după venirea lui Ión Caragea Voe

Cât și ale milei acei negrăite,
Le-ai revărsat forțe, prea sfinte părinte,
În toate părțile cele folosite.

Nu numai în toate părțile locului
Ai bine-cuvîntat cursul norocului,
Ci încă și mie prea nevrednicului
Ai arătat milă, nedestoinicului.

Prin care sunt și eu strălucit în stare
Ca dintr'o oglindă cu împrumutare,
Ca o stea din soare trăgînd luminare
Sunt și eu luminat cu îndestulare.

Primit'am razele milei cei nespuse
De Prea sfinția-ta dinainte-mi puse
Și la rodă bună atîta aduse
Care pîn' acuma încă nu mai fuse.

Ca luînd eu dintăiu așa norocitul
Blagoslovenie de la Prea sfințitul
Domnul Ignatie, prea mult fericitul,
Archiepiscopul și Mitropolitul,

Spre a mă folosi cu rodul silinții,
Spre a-mi da în tipariu fapta sîrguinții,
Pre acéstă carte: Ușa pocăinții,
Pentru tot creștinul fapta folosinții.

Iar prea Sfinția-ta mi-ai adus altă
Blagoslovenie, cu rîvnă înaltă,
Care amîndouă fiind la olaltă
Sunt prea mulțămit, și inima-mi saltă.

Prea osîrduitor încă de departe
Te-ai arătat mie la acéstă carte,
Ce filosofesce multe pentru mórte
Și mărturisesce ființa ei forțe,

Cuprinde în sine firea cea bogată
Și filosofia cea adevărată,
Carea cu mărturii așa o arată,
În cât de sêvârșit e bine lucrată.

vod. Am arătat însă că pe puține zile fu această rechemare și că de bună
voie (?) Dositei dete *paretesis* ..

Măcar că nu era stând buna cetate
Deasupra muntelui la nori a străbate:
Însă de la turmă tot nu se abate,
Ci prea multă grijă pörtă și răsbate.

În cât au arătat totă milostivirea
Și au adăugat totă înlesnirea,
Ca un Archipăstor al nostru, cu firea
Au purtat de grijă, cu totă iubirea.

Grijind de acele oi cuvântătoare
A le povățui cu raze de sóre
La fapte creștine și foloșitoare
De multe suflete răscumpărătoare.

Și spre a le hrăni cu hrană cerescă
Și cu pâne sfântă și duhovnicescă,
Dumnezeu la mulți ani să te 'nvrednicescă
Într'acéstă stare Archipăstorescă.

Urmând mai marelui Archiereilor,
Începătoriul Archipăstorilor,
Lui Christos, capului al Bisericilor,
Și capului légii și al creștinilor.

Așa cunoscându-ți darul cuviinții
De mi-ai blagoslovit rodul sirguintii,
Am închinat așa truda osteninții
Prea Sfinții-Tale: Ușa pocăinții.

Pe lângă acésta, multă datorie
Am eu pentru mila arătată mie;
Dator sunt în totă a mea *viéție* (*sic.*)
A ruga pe Domnul mulți ani să te ție.

În ani îndelungați ca să te păzescă,
Adânci bētrânețe ca să-ți dăruiască
Și cu sănătate să te 'mbogățescă,
La mulți fericiți ani să te 'nvrednicescă!

Pentru a patriei multă folosire
Și a țerei nóstre bună ocrotire,
Prea bună povață și ocârmuire

c) Acelui întru sfinții părintele nostru Ión Damaschin. **Descoperire cu**

Și a creștinilor bună norocire.

Și să ocârmuiesci cu povață bună
Din drépta celui ce este împreună,
Puitor silinții, ca să ai cunună
După cum dreptatea cunoscută sună.

Păstorind aicea oi cuvântătoare,
La faptele bune și mântuitoare,
Să ai folosirea cea mult roditore,
Intru bucurie pururi vécuitoare.

Iar după mutarea de aici, să-ți crească
Intru bucurie róda sufletéscă,
Christos lângă sine ca să te priiméscă
Intru împărăția a sa, cea ceréscă!

Să-ți ai de la densus cununa dreptății,
Carea Țău gătit-o drépta bunătății,
Și indulcindu-te cu darul dulceții
Să-ți ai răsplătirea silinții vieții!

Si ostenéla mea mai pușintică,
Cărtea mea acésta, ce se vede mică,
Pre carea la folos prea mult o ridică
Blagoslovenia sfintă de Vlădică;

C'ai blagoslovit-o ca să facă róde
Spre cel mai mult folos al multor noróde,
Din carea să iasă mai multe izvóde
Că pre mulți mergători la Iad îi slobóde;

Socotind-o și eú prea folositóre
De suflete la raiú mult aducétóre,
Plec iarăși genuche așa rugátóre
Prea Sfinții-Tale, până la picióre,

S'o blagoslovesci și a doua órá,
Ca să izvorască mai multe izvórá,
S'o cetéscă toți cu fire ușórá,
Ca să învieze toți și să nu móră!

Să lépăde calea alunecátóre,
Să-și alégă calea la Raiú ducétóre,

amăruntul a Pravoslavnicei credințe, tălmăcită din limba elinască acum întru a doua domnie aci a prea luminatului și prea înaltului domn, Alexandru Constantin Moruzi Vodă; din porunca Prea Sf. Archiepiscop și Mitropolit a totă Moldova C. C. Veniamin, cu a căruî cheltuială și blagoslovenie s'a dat în tipar, spre folosul de obște; adăugându-se la sfîrșit și ore-și carî însemnări. În tipografia Sf. Mitropolii din Iași la anul 1806 luna lui Iunie.

d) **Tălcuirea celor șapte Sf. Taine**, tălmăcită din limba elină de Mitropolitul Veniamin și tipărită în tipografia Mitropoliei din Iași, 1807.

e) **Istoria Bulgariei**, cuprinsă în tomul al 50-lea al istoriei de obște pentru totă lumea în limba nemțescă, iar acum în perilipsis scósă în limba Românilor de Ión Nemișescu al 2-lea Vist. în orașul Iași, la anul 1808.

Acesta este un manuscris aflător în Biblioteca Universității din Iași. E probabil că Nemișescu era Ardelean, dar scia limba germană, din care a extras lucrarea supra-citată.

f) **Carte de rugăciuni românesce și molebine** (*te Deum*) în românesce, ce se cântău la ocașiuni pentru Impăratul Rusiei, 1809, Mitropolia Iași.

g) **Orînduială pentru sfințirea bisericeii**, de Archimandrit, de protopop său de alt presbiter; ce are blagoslovenie . . . . și s'a dat în tipar acum a doua oră, cu voia și blagoslovenia Prea Sfinției Sale Kirio Kir Gavril, Mitropolit și Exarch al Moldovei, Vlachiei și a Basarabiei, anul 1809, în Iași.

h) **Viețile sfinților**, din luna lui Decembre, carî acum s'a tălcuit din limba rusescă în cea românescă, lângă care s'a mai adăogat ore-care și din cea grecescă . . . . În sf. Mănăstire Némțului . . . . la anul 1811.

i) **Chiriacodromion**, alcătuită în limba elinască, de Archiepiscopul Chir N. Th. iară în cea românescă tălmăcită de A. B. al M. spre folosul nemului românesce în Moldova, în tipografia Sf. Mănăstirii Némțul, la anii 1811, Maiu în 14.

j) **Cugetările lui Oxenstern** scrise de Lupul Beldiman cu cheltuiala unchiului său Vasile Beldiman, la Prăjesci, 1810.

Este un manuscris dăruit Bibliotecei din Iași de Michail Kogălniceanu.

Să-și găsească calea cea mângăitoare,
Unde e lumină, credință și flóre.

S'așa toți mergënd, să-le strălucescă
Blagoslovenia cea Archierescă,
Intru 'mpărăția cea Dumneșească
In veci nesfîrșiti să se odihnescă!

Al Prea Osfinții-Tale rob prea plecat, *Rafail* din sfînta mănăstire Neamțului.

Au mai urmat și alte decopieri ale acestei lucrări. În Biblioteca Seminarului din Iași există o copie din 1815.

k) **Datoria și stăpânirea Blagocinilor și Protopopilor în timpul Exarchului Gavriil, imprimată în Iași 1808.**

l) O altă carte din 1803: *Alpha-vita sufletescă*, Sibiu, 4°. Ion Popovici de Hondol, Vicarul clerului neuniților cercetază această carte și o aprobă. Lucrarea nu este decât o nouă edițiune a unei cărți tipărită pe românește după limba slavonească, de Iacob Mitropolitul Moldovei (1).

În legătură cu mișcarea culturală română am putea cita mai multe lucrări tipărite de dascălii greci, din Bucuresci și Iași. Rangabe ne poate face cunoscute asemenea publicațiuni. Noi ne mărginim a cita pre cele următoare:

a) Vestitele viteji ale lui Michai Vodă... de Ieromonahul Neofit.—1806 Veneția.

Acastă carte va fi târziu tradusă în românește, la 1837, cu următorul titlu:

«Vestitele viteji | ale lui | Michai Vodă, | ce au stăpânit | țera românească și Ardélul, | de la anul mîntuirii 1588 și până la 1601 |, care mai întâiu s'a tipărit | în limba grecescă la anul 1806 la Veneția, în poezie de smeritul Ieromonetului Neofit, iară acum întăiași-dată | tradusă din grecesce în rumânește de Teodor M. Eliat și date în tipar cu | cheltuiala și cu îndemînarea unor iubitori | de înmulțirea cărților în limba românească în anul 1837.

Pe contra pagină a titlului Eliat dice:

(1) Se documentează acesta prin versurile următoare:

Acastă alfavită fiind slavonească
S'a tipărit în limba românească
De Iacob Mitropolitul,
Diortosit de Evloghie Smeritul,
Atunci în țera moldovenescă,
Iară acum în țera ardelenescă,
De Michail Dir aședător slovelor
Și îndreptător probelor.
Vă rog pre voi pravoslavnicii cetitori,
Să fiți greșalelor mele lesne iertători,
Nu numai unde va fi lipsa slovelor,
Ce și pentru aședarea slogurilor,
Ca precum cei călători doresc a sa odihnire
Așa și tipograful de a cărții sfîrșire.

«Citesce, frate Române, și gîndesce la acest lăudat eroi și judecă că cu ade-
vêrat a fost al Patriei părinte!

b) Γραμματικῆς | Γαλλικῆς | ἀκριβῆς Διδασκαλία | τοῦ | ὑψηλοτάτου θεοσεβέστα | του
καὶ | σοφωτατοῦ | αυθέντου καὶ ἡγεμονος | πασης | ουγροβλαχίας | Κυρίου χυριου | Ιωαννου |
Νικολαου Κωνσταντινου |

KARATZA

En Biznyh της Αουστριας. Έν τῇ ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίῳ Βενδότη 1806.

Din prefața opului se vede că el fu scris la 1785.

c) Cartea de filosofie a lui Gottlieb Ainekîe, trad. din limba elină de
Marele Ban Gregorie Brâncoveanu, la 1806, la Viena, (deja citată mai sus).

Nu ne mirăm dar, că doi ani după timpul de care ne ocuparăm un
Alexie Lazaru vine, după ce a tipărit la Buda traducerea sa din germană:
«Intîmplările răsboiului *Franțozilor*», să vestescă apropiata publicațiune a
unei foi periodice prin următoarea însciințare :

АНЦИННЦЯРЪ

Тѳте нѳмѳрнѳе Европы чѳле децентате аѳ афлат, кѳм кѳ а скрѳе Га-
зете, саѳ Новѳе, ши ачѳле а ле рѳмпзртѳши ѳамѳнилор нѳмѳрнѳи сѳѳ, ѳ чѳ
май рѳкѳѳннѳцѳтѳ мнѳлочирѳ де а лѳмина норѳделе, кѳ рѳтѳмплатѳе а ле ал-
тора фѳпте а ле авате де ла рѳѳ, ши а ле адѳче спре чѳле май бѳне. Прин
новѳе не рѳнѳннѳцѳм аша знкѳнд, кѳ май ѳте лѳме ши афарѳ де цѳѳра но-
стрѳ, ши ни се дескопѳре а цн ши чѳле че се рѳнтѳмплат рѳ тѳѳте знѳле прин алте
рѳпзрѳцѳннѳ ши цѳрѳ департе; кѳ карѳ нѳ нѳмай се десфѳтѳѳз ннѳма ши мнѳте
ѳмѳрнѳи, карѳ днн фѳре аша ѳ рѳнокмѳтѳ, кѳт нѳрѳре се лѳнтѳ спре цѳннѳцѳ,
ши спре агоннѳсѳре декѳноцннѳе нѳлѳ; чн ши сѳфлетѳа се рѳбнѳтѳцѳѳѳ, де време
че четнѳте фѳпте рѳле але алтора, чѳле че саѳ рѳтѳмплат асѳнра пѳрннѳнѳлѳр
ши а фѳрацнѳлѳр сѳннѳ, асѳнра Домннѳлѳр ши Боѳрнѳлѳр сѳннѳ, асѳнра патрѳѳѳ
салѳ, кѳ фѳрѳ де леѳе, кѳ некредннѳцѳ, кѳ рѳдрѳтннѳчѳѳ рѳдрѳзннѳте, не фѳк а
не рѳгрозн прѳкѳм де пѳдѳнѳа ши чертарѳе ѳнор фѳпте ка ачѳте, аша май
ѳѳртѳс де некѳѳннѳца ши рѳѳтатеа че ѳ кѳпрнѳде рѳ сѳнѳа сѳѳ, аша не
рѳнѳцѳм а нѳ лѳкра ѳнѳе ка ачѳте. Днн прѳтнѳѳ кѳноскѳте а ле алтора
фѳпте бѳне де кредннѳцѳ ши де кѳчѳрѳе спре рѳпзратѳа ши спре патрѳѳ де
драгѳте фѳрѳцѳѳскѳ кѳтрѳе де апрѳпѳе, де асѳатѳре кѳтрѳе домнѳннѳ ши Бо-
ѳрѳннѳ лѳкѳрнѳлѳр, де внтѳжѳѳ рѳ ѳѳте, ши де лнннѳѳѳ рѳ време де пѳче, не
апрнѳд нннѳма нѳстрѳ, ши кѳ пѳтере не рѳдѳмнѳ а ѳрма ѳнора ка ачѳѳѳѳ.
Нѳ нѳмай дарѳ фѳрѳмос ши десфѳтѳт лѳкрѳ ѳте ачѳте новѳе, чн ши де
лнпѳѳ чѳлѳннѳ че нѳ вреа сѳ рѳмѳѳѳ ѳрѳ де амѳнѳоѳ ѳкѳннѳ.

Де ачѳа ѳѳтѳ ши Грѳчѳннѳ, ка ши Сѳрѳѳннѳ, добѳнѳднѳ де ла рѳнѳацѳтѳа

рпзрат ла Ыстрійей привилегіям спре ачѣа, кс сжргшницз даѡ новеле че се типзреск ла Бїена, нѣмсаши сзѡ ; ши нѣмса атжт чел Греческ, прексам ши чел сжрвеск нѡ нѡмай кс вѡкѡрїе, чи ши кс мѡацзмнтз ле прїнемеск.

Сингсрїй ной Рѡмжнїй, мжкар кз не траѡем вица де ла чел май сазвнт нѣм р лѡме, адикз де ла Рѡмани, сжнтем де ачел скѡмп Ынстїарю лнценцїй. Ксз сѡпт стзпжннреа преа вѡнсаши рпзрат ла Ыстрїей ФРАНЦИСК АТЖЮ, кареле пзрннцїе дореѡе ка ши Рѡмжнїй сз кїе ла май вѡнз рнвзцзтсрз, ми саз ркзпзнат нннма де драгосте : ка ши ртрѡ ачест лѡкѡѡ сз сазжеск нѣмсаши мїес. Пентрѡ ачѣа де воїѡ фи рпїїннцат де ла ївнїцїй мїей рѡмжнїй, кз вѡкѡрос ар прїнми оўн лѡкѡѡ фолоснтѡрїѡ ка ачеста ши де се ва адѡна атжта нѡмзр де пренѡмеранцїй, кат сз почї пѡрта кїелтѡала типрїѡлашї анчї р Крзѡска Четате Бѡда ла Крзѡска Типѡграфїе, мз воїѡ ркѡмзта а мз апѡка ши де ачест лѡкѡѡ пентрѡ драгостї нѣмсаши. Антрѡ каре рнтжмпларе нѡсрѡїї, ши некѡрмат чннстїцїй пренѡмеранцїй р тѡатз сжнтзмжна де кжте дѡѡв ѡрїй ар прїнми де ла мїне Новеле пе кжте о жѡмзтате де кѡалз, адекз о кѡалз пе сзптзмжнз, ѡне орї ркз ши май мѡлате атте врїдннче лѡкѡѡрїй вѡм адзѡѡе. Кзрѡѡра прец кс тѡатз кїелтѡала, ва фї де ла ѡн пренѡмерант 20 флорїнцїй немцїей пе ан, саз кареле ва врїї нѡмай пе о жѡмзтате де ан 10 флорїнцїй немцїей ; ѡрз р банї тѡрчїей пе ѡн ан 30 лей ; пе жѡмзтате де ан 15 лей.

Канд воїѡ фи рпїїннцат деспре вѡреѡе Рѡмжннлѡр р трїѡка ачеста, воїѡ анѡмї ши лѡкѡрїеле, оўнде, ши ла карїй чннстїцїй Негѡцїтѡѡї сз се нѡмере май сѡс аржтаций банї, ка сз-ї почїѡ прїнми р врїкм'к са. Нѡ лнпсѡѡе атта, фзрз Рѡмжнїй сз се арїїте рнаїнтеа лѡмїй ши рнаїнтеа нѣмсрїлѡр челѡр стрїнне, кз нѡ крѡцз ачѣ нѡцїннз кїелтѡалз, че ѡѡ а фаче пентрѡ нѡкеле.

Плаѡїе Лазарѡ.

А БѡДА ла Крзѡска Типѡграфїе а Оўннверсїтатей Оўнгрїей, 1814.

Acest avis era alipit pe lângă călcâiul cărței: Интжмпларїеле рззѡѡнсаши Францѡнлѡр ши рнтѡарчереѡе де ла Москеа ш. ч. л., тзлмзчнтз де пре немцїе де оўн ївнїтѡѡї де нѣмса Рѡмжннск ши кс кїелтѡала дѡмнї-лшї Плаѡїе Лазарѡ дате рн типарю. 1814 ла Бѡда рч крзѡска Типѡграфїе а Оўннверсїтатей Оўнгрїей.

*

Altă sorginte literară este însuși poporul. Prin urmare ne-ar rămânea să ne ocupăm de această sorginte, adecă de producțiunile *folkloristice* ale națiunii române. Dar folklorul nu póte a se limita în îngusta periódă, a căreia literatură scrisă am cercetat'o de la 1800—1812. N'am sci să determinăm calitățile și scăderile folkloristiceї române pentru numai 6 orї 12 anї de țile,

căci caracterul național, aptitudinile și înclinările, simpatiile ori antipatiile unui popor se stabilesc în curgere de mulți ani. Tot asemenea și filiațiunea credințelor și a tradițiunei, care se manifestă în producerile poporane nescrise, nu este opera a șese, ori zece, ori două-zeci de ani din istoria unui popor. Cele ce le-a cântat românul în întreg secolul XVIII continuă a le cânta și în al XIX. De abia de se mai introduc, încetul cu încetul, elemente nouă în folklorul român din acest secol.

Haiducul răsbunătoriu al nedreptății de care suferă săracul țeran, continuă a fi personagiul favorit al doineii române. Jalea necoprinsă în adîncimea secolilor din urmă, învâluie sufletul român și în secolul XIX: țeranul asociază la jalea lui nemângaiată munți și codri, natura întrégă.

Elemente noue în folklorul acestui secol aflăm doar pre legendarul Napoleon Bunăparte, care cât p'aci să detronceze din fantasia poporului pre miticul *Alexandru Machedon*. Alt element: ura și sarcasmul contra Grecului se adoagă și se manifestă tot mai cu putere, prevestind mișcarea de la 1821.

Un element nou în satira populară îl oferă Sêrbul, care recent emigrat prin satele oltene, în primii două-zeci de ani ai secolului XIX, dă naștere ca și Bulgarul, acelor hazlii alcătuirii, cari vor avea un ilustru culegător în *Anton Pann*.

Muscalul nu încetază nici el, cu tótă pravoslavnicia lui, de a fi o țintă a glumelor istețe a poporului român. După ce el a numit purcelul de un an godac (goda=an în slavonesce); după ce la cei mai mari din acest nēm de dobitoce le strigă *hi'eo!* (dute în slav.), după cum cânilor le grăesce nemțeșce: *marșir*, încă din vremea invasiunei austriace a lui Coburg; Românul acum începe a-și rîde și de franțuzesca scâlciată a boerimii, cu *musu* și cu *cheskevu*=qu'est ce que vous.... Iară pe o scară mai largă manifestarea nemulțămirilor sale o face în stihuri satirice, netipărite și anonime, care boerimea le califică de eșite din *duhul «franțuzesc»*, precum dicea anaforaoa boerilor moldoveni și armargzarul lor către Pórtă, atunci când satire ori pamflete fură aruncate de necunoscuți în chiar trăsura Mitropolitului Veniamin și chiar pe scările palatului său.

Folklorul român din sec. XIX nu are a se împrumuta aprópe cu nimic de la vecini. Poloniî nu mai esercită nici o influență în Moldova. Nici o influență nu aú a primi Româniî de la Unguri, de care sângerós 'și-aú bătut joc ai lui Horia, nu numai în timpul răscolei celor trei eroi, dar și mult timp după aceea, în sec. XIX. Nu Bulgariî, nu Sêrbii, nici Turcii aú putut deveni factori culturali pentru poporul român. Așa că producțiunea populară românescă d'inainte de Regulamentul organic este cu totul autohtonă, scântee licărind în cenușele trecutului și cari numai deacă va

fi la timp hrănită cu combustibile, va putea reaprinde foc încălzitor și luminător.

Și poporul român pe totă țioa se desparte mai mult de clasele culte și manifestațiunile lui pe totă țioa sunt de o natură opusă manifestațiunilor culturale ale claselor boerescî. Acéstă clasă s'a deprins încă, de la finea secolului trecut a trăi cu traiu străin: în casă, afară, la petreceri, boerul caută a se apropia tot mai mult de Némț, de Muscal, ba și de Francez.

Poporul continuă cu horele, briul, danșurile lui, iar în curțile boerescî valsul și contradanțul alternând în basmaoa, cu piperul, nu mai dau loc danșurilor naționale. Tot asemenea în toate manifestațiile vieții despărțirea poporului de clasa cultă se face tot mai mare, cu totă încercarea de reacțiune, ce ici — colea se manifestă, ca consecință a deșteptării conștiinței naționale, care pregătesce destul de răpede mișcarea națională de la 1821.

Aceste considerațiuni generale vor răsări în lumină mai mare, când vom avea a urmări, în mod documentat, faptele precursorii ale mișcării de la 1821, căci încă odată, noi nu am admis și nu putem admite, că acea mișcare este un fenomen fără legătură cu trecutul și cu întréga destășurare a vieții românescî.

CAP. XXII.

Justiția.

Organizațiunea Justiției nu se schimbă în timpul administrațiunei rusesci până la pacea de la anul 1812 și evacuarea principatelor de oștirea rusescă. Câte-va măsuri mai mult disciplinare, câte-va circulări directive, date de președinții seú vice-președinții muscali ai divanurilor, cu referință la mersul justiției, fie civile fie penale; câte-va procese de óre-care însemnătate mai mare; câte-va scandale care agită societatea și ating domeniul justiției; iată tot ce putem releva pentru țera românescă, din cursul anilor 1806—1812.

Pentru Moldova și în special pentru Basarabia vom trata într'un deosebit paragraf din respectul justiției, căci acolo se organiză departamente saú tribunale, după esemplul celor muntenescî.

Mai înainte de toate să aducem în notă, după actele inedite ce posedem, schimbările întimplale în personalul judecătoresc, în țera românescă, între anii 1808—1812.

Din documentele aduse la note, se póte vedea că justiția era încredințată în mare parte, tot în mâni românescî (1).

(1) Iată statul judecătorilor din județe la 1 Maiu 1808:

Personalul diverselor «*Departamenturi*» se preface destul de des în de-

La Rîmnicul-Sărat Dumitrache Soroglu Cluceru, ginerele Stolnicului Done.

La Buzău. Biv. Vel. med. Ioniță Boerescu, înlocuit la 28 Ianuarie 1808 prin biv. vist. Iordache.

La Ialomîța. Biv. Vel. Med. Matei Ciupelnicénu, dar ne vrînd să mîergă s'aũ orînduit în locul Clucerul Iancu Glavă din Tîrgoviște.

Prahova. Biv. al 3-lea log. Dim. Călinescu înlocuit apoi la 25 Sept. 1808, prin Barbul Movilă biv. al 3-lea vist.

Dâmbovița. Biv. Vel. slugerul Matraca și de la 28 Decembrie 1808 pitarul Constantin Vlastu.

Argeș. Biv. Vel. Med. Nicoli, apoi de la 1 Noembrie 1808 Constantin Drugănescu, apoi de la 18 Iunie 1809 Gr. Drugănescu.

Ilfov. Iamandache Mehtupciu biv. 2-lea Vist.

Vâlcea. Slug. Scarlat Grecénu.

Teleorman. Pitarul Pleha, apoi la 1 Noembrie 1808 Șatraru Constantin Mavrodin.

Olt. Biv. Cluc. za arie Ianachi, din 1 Maiu 1808, iar de la 5 Februarie 1809 s'aũ rînduit Rătescu.

Muscel. Biv. C. Pitar Manolachi de la 28 Februarie 1809 succedând lui Constantin sin med. Sterian, care acesta succedase la 30 Septembrie 1808 lui biv. al 3-lea Logofet Nicolae Rucărénu.

Vâlcea. Dumitrache Brănescu.

Saac. Costacopolo apoi Pandeles Postelnicelul la 13 Aprilie 1809, care ur-mase lui Ioniță Olănescu. (*Cod. LVI, fila 116 verso*).

Judecătoria orînduită la Februarie 1810.

La Ilfov aflăm tot pre Mehtupciu Biv 2-lea Vistier, la Argeș, acum este Clucerul Enache. La Jiul de jos (Dolj). Radu Mănescu. La Jiul de sus (Gorj), Chiriță Șetraru. La Vâlcea în locul lui Dumitrache Brănescu este Preda Bujor Serdar. La Mehedinți este Pitarul Dinu. La Romanași Vistierul Ghiță. (*Cod. LVII, fila 76 v.*)

Carte de judecător de județ.

..... Să aibă a căuta toate pricinile de judecări ale locuitorilor, cu bună cercetare împreună cu Ispravnicii seũ când ispravnicii vor fi însărcinați cu alte treburi ale județului, numitul judecător nelipsit să caute judecățile în totă vremea fără de a lipsi încóce și încolo, căci pentru aceea aũ orînduit Divanul osebit de ispravnicii și judecătorii, ca să caute mai cu înlesnire și fără de zăbavă pricinile de judecări ce vor avea locuitorii și dumné-vóstră Ispravnicilor, cunoscéndu-l de judecător, să-i dați mână de ajutor, cu ómenii de slujbă, pentru cei ce vor fi a se aduce și a se scóte în judecată. Și pentru fie-care pricină ce va judeca, să facă hotărîre în scris, dréptă, fără de hatir și voie veghiată. Iar pre cei ce nu se vor odihni de acolo, să le dé la mână osebit soroc în scris,

cursul ocupațiunii rusești. Observăm că *Departamentul de opt* începe a fi numit «*Departamentul politicesc*», spre deosebire de cel criminal.

Dăm în note numele diferiților membri numiți la Departamenturi și în genere la orî-ce instanță, unde se face judecată, precum agie, spătărie, etc. (1)

cu și orînduită, spre a veni la Divan. Pentru care pricine ce va căuta și va judeca să aibă a ține condică deosebită, întru care să trecă toate cărțile de judecată, anaforalele, cu bună orînduélă, precum și zapisele de învoire și împăciuire asemenea, și așa judecătorul să caute judecățile și să facă hotărîre în scris. Iar împlinirea după hotărîre să se facă de către Ispravnicî, la care împlinire să nu se amestece judecătorul. Drept aceea poruncesce Divanul, mazîlilor, breslașilor și tuturor locuitorilor, de obște, ca fieș-care pentru pricinile ce vor avea să mîergă la orînduitul judecător.— 1810. (*Cod. LVII, fila 69.*)

La departamentul de opt găsim în 1809 pre Clucerul, Stanciu, Căminarul Nestor, Serdarul Anton, Serdarul Nicoli, Slugerul Lupea, Slugerul Răducanu Greceanu, Slugerul C. Greceanul și Med. Mihail Pantazoglu.

La departamentul de șapte: fostul mare Logofăt C. Caliarch, Stolnicul N. Crețianul, Stolnicul Nicoli, Med Matei Greceanu, Slug. Toma Comino, Șetrarul N. Prășcoveanu și Șetrarul Ilie Rațiu. (*Cod. LVII, fila 77 v.*)

(1) *Boerî judecători ai departamentelor ce s'au rînduit acum la lét. 1808 Octombre 22.*

La departamentul de 8.

Căminarul Nestor, Stolnicul Ioniță ot Brâncoveanu, biv Vel Serdaru. . .
 . . . . . biv Vel Slugerul Michaiu Bărbătescu, biv Vel Slugerul Constantin Lupea, biv Vel Medelnicerul Nicolae Roșca, înlocuit la 15 Maiu 1809 de Slugerul Răducanu Grecenu, biv Vel Slugerul Costache Grecenu și Constantin Tufenu.

La 1809 luna August mai găsim funcționând la acest departament de 8, dar ca supra-numerar și pre un Clucer Stanciu.

La departamentul de 7.

Dumné-lui biv Vel Logofăt Costache Caliarch, paharnicul Const. Fotino serdarul Ioan Ghinea, înlocuit la 9 Ianuarie 1809 prin stolnicul Crețeanu; serdarul Stroe, slugerul George Artino, clucerul Ioan Trăsnea și biv al 2-lea Logofăt Enache Hafta.

An după an iată actele inedite ce avem de adus din resortul justiției:

La Departamentul Criminalion.

Stolnicul Enache ot Radu Vodă, serdarul Antonie Fotino, serdarul Constantin Orăscu, slugerul Constantin Otopénu, slugerul Tolea Comino.

Mai apoi găsim în locul lui Antonie Fotino pe stolnicul Constantin Caragea și în locul lui Orăscu pe Constantin Caclica.

La 22 Octombrie 1808 întâiul Divan scrie judecătorilor de mai sus de la toate departamenturile:

«Cinstiți dumné-vóstră boeri judecători . . . . . fiind-că Divanul a găsit cu cale de v'au orînduit judecători, iată printr'acest pitac vi se face cunoscut, să aveți dar a urma după datoria slujbei dumné-vóstră, cu a vă aduna în toate ȕilele necontentit la departament, spre a cerceta fără de pregetare pricinile de judecăți, ce se orînduiesc la acest departament și după datorie dreptatea să o păziți cu mare scumpătate și anafonalele să se facă fără de zăbavă, ca să nu ședă ipotesiarii adăstând cu perdere de vreme și cu zădarnice cheltueli.—1808, Octombrie 22. (*Cod LVI, fila 112 verso*).

Personalul de la unele instanțe în 1809.

La Departamentul de criminalion.

Stoln. Constantin Caragea, Stoln. Ioan ot Brâncoveanu, Serdarul Constantin Orăscu, Medelnicerul Matei Kaclica, slugerul C. Otopénu, slugerul Gianake.

Biv trete log. Iancu Basma, polcovnicul Antonache, Iancu Slătînénu, Medelnicerul D. Costacopulo.—1809, Octombrie 23. (*Cod. LVII, fila 78.*)

Numirile de sus sunt cu pitacul Divanului întâi și Comitet al Valahiei pe ȕiua de 22 Octombrie 1809.

Pitacul e semnat de Dositei Mitropolitul, Constantin Vistier, Radu Goleacu, Ștefan Vist. Vel Logofet.

Asemenea aflam *judecători la Spătărie*: Polcovnic Ion Crețenu vechi șetrar, Matei Popescu 1809 Iunie 1, în locul șetrarului Vișorénu.

Asemenea *judecători de la Agie*. Medelnicerul Sterian, vechi serdar, N. Cuzi, 1809 Martie 30, Șetrarul Egul 1809 Octombrie.

S'au numit zapci Divanului: Grigore fiul Stolnicului N. Crețenu vătaf de aproȕi.—1809, Octombrie 30. (*Cod. LVII, fila 79.*)

La 1810 Iulie 30 erau judecători la departamentul de 7 următorii: Nestor Căminar, Constantin Medelnicerul, Constantin Serdarul, Matei Popescu Șetrar, Gheorghe Sluggerul, Ión Cantacuzino, Anton Polcovnicul. (*Cod. LXVII, fila 125.*)

Mai apoi în 1811 iată schimbările urmate:

Judecători ce s'a orînduit pe la departamenturi, létul 1811, Februarie 25.

La departamentul de criminalion.

Dumné-lui Stolnicul Caragea Serdarul Pascal, Medelnicerul Caclica,

In 1809 se modifică tariful tăinăturilor ce se dedeau până aci la lipcani

Slugerul Gianache; Slugerul N. Anton, biv III Log., Zamfir. logofețel condicar, și cu III Logofêt Petrache.

La finea anului 1811 C. Caragea se retrage, cum arată acest atc. Intâiul Divan către Generalul Comino.

Cu cinste facem arătare Excelenței Tale, că dumné-lui biv Vel Stolnicul Costache Caragea judecător de la departamentul de criminalion, prin alăturata jalbă ce a dat Divanului, arată că, aflându-se în bôlă de neputință, nu pôte a mai urma datoria slujbei, făcând rugăciune de a fi slobod din dregătoria acésta și în locul dumné-lui să se orînduiască altul. Pentru care Divanul va socoti și pre cine va găsi *destoinic* de acésta trébă îl vom arêta Excelenței Tale. Iar pentru dumné-lui stolnicul ce singur se lèpădă, nu lipsim a o face cunoscută Excelenței Tale.—1811, Dec. 19. (*Cod. LXVI, fila 176.*)

La departamentul Spătărici.

Paharnicul Ioan Crețenu, Slugerul Artinos.

La departamentul Agieci.

Medelnicerul Sterian.—1811, Februarie 25.

De la întâiul Divan, poruncă către cei de la Criminalion.

Cinstiți d-vóstră boeri judecători de la departamentul de Criminalion ce mai sus sunteți arêtați, fiind-că la acest departament sunt cele mai de 'nainte pricinî adică ale vinovaților, unde trebuie a se cerceta cu scumpete spre descoperirea adevêrului, ca cel nevinovat să-și afle îndreptarea, iar cel vinovat, după a sa învinovățire să se osândéscă după pravilă; de aceea și Divanul a ales pre d-vóstră, ca nisce practicoși, de v'a orînduit judecători la acest departament, să aveți dar a urma după datoria slujbei d-vóstră cu a vè aduna în tóte zilele necontentit la departament, a căuta fără de pregetare pricinile de englimatica și alte pricinî ce se orînduiesc de la Divan, și după pravilă urmând și dreptatea păzind cu scumpete, după povățuirile excelenței sale d-lui senatorului, să faceți și anaforale fără de zăbavă, și dumné-ta Vel Logofêt de țera de sus să faci cunoscut și la cinstita visterie, ca să se așede la catastihul lefilor. — 1811, Februarie 25. (*Cod. LXXI fila 80 v.*)

Gavriil Mitropolit și Exarch, al Ungro-Vlahiei Ignatie, sovetnic Loghinov, Vel Vistier, Vel Logofêt.

trimiși în misiuni, cum și taxele obligatōre a se da celor trimiși ca *mum-bașiri*, de către persoanele cari aũ să le execute.

Personalul Justiției în 1811—1812.

Judecătōrii ce s'aũ rînduit acum după predlojenia dumné-luĩ senator Crasno Miloșeviciĩ, scrisă de la Februarie 16, pentru care este și predlojenia dumné-luĩ viĩ prezidentuluĩ, scrisă de la Februarie 17.

La Departamentul politicesc.

Intăiul loc. Dumné-luĩ Stolnicul Grigorie Asan, are să intre de la Martie 29, în locul Paharniculuĩ Constantin Fotino.

Al doilea loc.—Stolnicul Nicolae Crețeanu rămâne precum a fost până la Iulie 15.

Al treilea loc.—Iordache Rudeanu în locul Serdar. Enăchel, să intre Martie 29.

Al patrulea loc.—Slugernl Costache Greceanu în locul Serdaruluĩ Nicolae Roșca.

Al cincilea loc.—Nițã are să intre de la Martie 29, în locul pitaruluĩ Haralamb.

Al șaselea loc.—Serdarul Mihaiũ Greceanu, are să intre la Maiũ 29, în locul Medelniceruluĩ Andreĩ Negulescu.

Al șeptelea loc.—Asemenea de la Martie 29, în locul Slugeruluĩ Nicolae, Serdarul Filodor.

La Departamentul Criminalion tot după aceleași predlojenii.

Intăiul loc.—Stolnicul Constantin Caragea rămâne pe alt an.

Al doilea loc.—Șetrarul Constantin Calistrat în locul Serdaruluĩ Năstase, să intre la Martie 29.

Al treilea loc.—Medelnicerul Caclica rămâne și pe al doilea an.

Al patrulea loc.—Slugerul Constantin Lupea rămâne până la sfîrșitul soroculuĩ, adicã până la Septembrie 8.

Al cincilea loc.—Medelnicerul Alexandru Palã în locul Slugeruluĩ Nicolae Anton, are să intre la Martie 29.

La Spătãrie: Slugerul Artino, Aprilie 1, și Slugerul Porfirogheni.

Medelnicerul Spirea, Slugerul Dinu Otopeanu, Agie.

Slugerul Dumitrache Topliceanu, II-lea Logofêt de jos, 1812, Martie 15. II-lea Logofêt Ión Ralet s'aũ înoit și pe acesta. 1812, Martie 15.

Judecătōrii Departamentelor din Craiova nu sunt schimbãți în totalitate. In decursul anuluĩ 1808, gãsım 2 schimbãri, ce se pot vedea în documentul urmãtor:

Iată acest act:

Chivernisela ce se cuvine a se da lipcanilor de acum înainte.

Tal.

2 la Urziceni sud Ialomița, când sunt ispravnicii acolo, din taleri 1.
4 la Slobozia, din taleri 2.

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei.

Fiind-că Divanul din predlojenia Excelenței Sale d. senator Crasno Miloșevici, scrisă de la Februarie 16, a găsit cu cale de a orîndui judecător la Departamentul politicesc ot Craiova pre Sluger Drăghiceanu Băbeanu, i s'a dat această carte a Divanului, ca să fie cunoscut de judecător la acest Departament și dimpreună cu cei-l-alți boeri judecători să se strîngă pe toate zilele la orînduita casă de judecatorie, ca să caute pricinile de judecări câte li se vor orîndui în scris de către dumné-lor boerii divaniți ai Craiovei, cu sîrguială, nelipsit păzind la Departament, silindu-se pentru dreptate a face hotărîrile după pravile, spre a-și afla fiesce care năpăstuire îndestularea sa fără de a se zăbovi și a-și perde vremea lor cu îndelungată așteptare la Departament, urmând după bună-voința Divanului întru toate fără de cusur, iar purtându-se cu lenevire la datoria slujbei sale, ori făcînd hatîr séu voie veghiată, va fi scădut și osîndit după pravilă. Scriem d-vóstră, boerilor divaniți, să l sciți pre mai sus numitul judecător la acest departament.—1808, Oct.

Semnați: Dositei Mitropolit, Iosif Argeș, Constantin Vist., Stefan Văcărescu, Isac Ralet.

Acest pitac se adresază și Caimacamului Craiovei.

Tot la 1808 Oct. Comitetul din Bucuresci numesce judecător la Departamentul de Criminalion din Craiova pre Medelnicerul Constantin Sevastian cu întărirea numirii de către Miloșevici, din 16 Octombre. Redacțiunea actului e identic cu cel de sus. (*Vedî Cod. LVI, fila 38 verso.*)

Iată personalul Departamentelor din Craiova din 1809 până la 1812.

La Departamentul Criminalion ot Craiova.

Medelnicerul Constantin Sebastian, înlocuit la Maiu 2 anul 1809, de Mi-halache Economu.

Șătrarul George Tătoianu înlocuit la 8 Maiu 1809, de Const. Portărescu și mai apoi de Slugerul Dimitrie.

Clucerul Dimitrie Sandulache înlocuit apoi de slugerul George Tătoianu și apoi de Ioniță Ghimpețeanu.

Bărbuceanul sin Șătrarul Vlădoianu înlocuit de Dincă Poenaru, la 8 Maiu, 1809.

Ión 3-lea Logofet, Dumitru Condicaru.

Tal.

- 4 la pod împotriva Hârşovei, din taleri 2.
- 4 la Buzău, din taleri 2.
- 4 la Liresc, din taleri 2.
- 6 la Focşani sud slam Rîmnic, din taleri 3.

La Departamentul de 4 ot Craiova.

Slugerul Nicolae Brăiloiu, apoi înlocuit cu Slugerul Dinică Buzescu.

Slugerul Drăghicenu, Băbenu.

Iordache Bănescu, înlocuit cu Serdarul Alecu Bengescu.

Stefan sin Paharnicul Vrosie, înlocuit cu Ghiţă Jianu Armaş.

La Divanul Craiovei, aflăm ca al treilea Logofăt pre Dinul Circea şi apoi pre Vasile Stolojanu. Tudorache e Condicariu. (Cod. LVI, pag. 120).

La Divanul Craiovei, 1811, Februarie 8.

Dumné-lui Logofătul Bibescu, Clucerul Cornea Brăiloiu, Clucerul Vlădoianu, Clucerul Oteteleşanu.

La departamentul de patru ot Craiova.

Slugerul Dumitru. Pitarul Ión Ghimpeţenu; s'a orînduit în locul său polcovnicul Dimitrie Bălăcenu, 1811, Octombrie 5, Vistierul Petru Portărescu, Armaşul Teodoranu. Şi s'a iscălit Mitropolitul, vornicul Isaac Ralet şi Vornicul Manolache. (Cod. LXI, fila 81.)

Judecătorii Divanului Craiovei.

Dumné-lui biv Vel Logofăt Costache Samurcaş, biv Vel Logofăt Dumitrache Bibescu, biv Vel Clucer Cornea, biv Vel Clucer Ion Vlădoianu, biv Vel Clucerul D. Brăiloiu, biv Vel Clucerul Constantin Oteteleşanu, biv Vel Clucerul Haralambie. Al treilea biv Vel Logofăt Manolache sin Şetraru Voicu, Ion Pieptea Condicarul, 4 Logofeţi de Divan. (Cod. LVI, fila 120.)

Divaniţii şi judecătorii de la Divanul Craiovei cari s'au orînduit după predlojenia d-lui senator de la 16 Februarie, létul 1812;

La Divanul Craiovei.

Dumné-lui Logofătul Dumitrache Bibescu, Clucerul Ión Vlădoianul, Clucerul Cornea Brăiloiu, Clucerul Dumitrache Brăiloiu în locul Clucerului Dinică Oteteleşanu, Clucerul Constantin Oteteleşanu prostichiü în urmă tot la Februarie.

Tal.

- 2 la Ploesci, din taleri 1.
 4 la Săcueni, din taleri 2.
 4 la Câmpina, din taleri 2.
 2 la Vlașca, din taleri 1.
 2 la Dâmbovița, din taleri 1.
 6 la Muscel, din taleri 3.
 6 la Argeș, din taleri 3.
 8 la Căineni, din taleri 4.
 4 la Vâlcea, din taleri 4.
 10 la Tîrgovisce, din taleri 5.
 4 la Teleorman, din taleri 2.
 6 la Olt, din taleri 3.
 8 la Craiova, din taleri 4.
 10 la Mehedinți, din taleri 5.
 10 la Lagărul, de peste Dunăre când se trimet la deputat.
 10 iar la Lagărul de peste Dunăre când se trimet cu poșta împărătească
 de *expediție*.
 8 la Brăila, din taleri 4.
 10 la Galați, din taleri 5.
 20 la Iași, din taleri 10.
 30 la Tumbasari, cu stafeturi de la expediție din taleri 5.

La departamentul politicesc din Craiova.

Pitarul Ioniță Gănescu în locul Socoténului, să intre la Martie 29. Armașul Grigore Jianu în locul lui al II lea armaș Ghiță Jianu, Constantin Brătășanu. . . . Grigore Cnézul în locul lui Iordache Oteteleşanu. Acești 3 din urmă de la 18 Iunie 1812. II Vistier Dincă Poenaru.

La departamentul de criminalion din Craiova.

Pitarul Lambru Vilara rămâne la 18 Iunie 1812 tot pitar Lambru; Polcovnicul Dumitrache Bălăcenu tot polcovnic Bălăcenu; Visternicul Petre Porfărescu, Visternicul Mihaiu la 18 Iunie ce-i dic și Economu; Armașul Teodoranu mort, rînduit Dumitrache Spirea, Februarie 11; Dumitrache Păun, 1812, Iunie 18. Cărțile sunt scrise de la 28 Februarie.

De la Excelența Sa Șteter.

Senatorul întăresce pre polcovnicul Bilciurenu la judecata departamentului criminalion ot Craiova în locul pitarului Ioniță Mișcățenu, carele a cerut voie fiind bolnav.—1811, Octombre 5. (*Cod. LXVIII, fila 13 v.*)

Tal.

30 la Odesa. Asemenea.

8 la Braşov, din taleri 4.

4 la Giurgiu, din taleri 2.

2 la Olteniţa, din taleri 1.

Trapezele Mumbaşirilor.

Tal. Par.

12 20 Slam-Rîmnic, din taleri 6 bani 30.

7 20 Buzău, din taleri 3 bani 90.

7 20 Saac, din taleri 3 bani 90.

7 20 Prahova, din taleri 3 bani 90.

10 Ialomiţa, din taleri 5.

4 Ilfov, din taleri 2.

7 20 Dâmboviţa, din taleri 3 bani 90.

5 30 Vlaşca, din taleri 2 bani 80.

7 20 Teleorman, din taleri 3 bani 90.

10 Muscel, din taleri 5.

10 Argeş, din taleri 5.

10 Olt, din taleri 5.

10 Romanaţi, din taleri 5.

12 20 Vâlcea, din taleri 6 bani 30.

12 20 Dolj, din taleri 6 bani 30.

Judecătorii Craiovei ce s'aũ orînduit din vremea d-lui vice-president Constantin Ghica şi dumné-lui Banu Varlaam după a dumné-lui fóie.

1812, Iunie 18. Departamentul criminalion.

Pitarul Lambru Vilara, Postelnicul Dumitrache Băncinenu, II Visternic Mihalache Economu, Fotache Căianu.

Departamentul de patru.

Al II Armaş Niţa Jelescu, Constantin Brătăşanu, Iordache Oteteleşanu, al II Vistier Dincă Poenaru, iar Divanişii nu s'aũ schimbat acum.

Cărţile ce se dau de la Divan la 2 vornici în létul 1812.

Cartea I lui Nedelcu zet Petcu în locul lui Petcu ce a murit. O carte lui Anghel sin Tóder, în locul lui Grigore ce s'a iertat. Aceste cărţi s'aũ adresat la dumné-lui vel Vornic al treilea Const. Filipescu.

Tal. Par.

15 20 Gorj, din taleri 7 bani 60.

5 Mehedinți, din taleri 7 bani 60.

La 6 Decembre 1809 întâiul Divan aprobă această aședare.

La 5 Noembre 1809 Visteria raportéză Divanului că după jalba dată de Lipcani și Cămărași arătând că cheltuiala de drum ce li se dă în timp de pace, când era toate lucrurile eftine nu li se ajunge acum când lucrurile sunt cu preț indoit, află de cuviință, că atât cheltuiala lipcanilor și a cămărașilor cât și trepedele mumbașirilor să urmeze de acum înainte după lista de mai sus.

Se completează și stégul copiilor de casă, după reclamațiunea Vătafului de curte.

Vistierul recunósce că are dreptate vătaful de curte, când reclamă că nu are în complet stégul copiilor de casă, fiind numai 6 în loc de 40 de ómenî «după Caidul Visteriei și că numai cu 6 ómenî nu póte sêvîrși poruncile Divanului» mai vîrtos acum, într'aceste vremi iuți, când trebuie poruncile să se sãvîrșescă la vreme, cu grabă și fără de cusur.

La 13 Aprilie 1810 ordonă completearea stégului cu cei 34 ómenî cari lipsesc.

În Iulie 1810 Engelhard inspectéză Divanul pe neașteptate și nu găsesce pre toți boerii divaniți, ceea ce motivéză următorul pitac:

De la întâiul Divan

Cinstit dumné-ta Vel Vornice de țera de sus Constandine Crețulescule i d-ta Vel Logofét de țera de sus Teodorache Văcărescule și dumné-ta Vel Logofét de țera de jos Dumitrache Racoviță, Exc. Sa general maior vice-presidentul Divanului i cavaler Engelhard *viind alaltăieri la Divan*, aũ mers la odaia unde se adună de judecă dumné-lor boerî Veliți și găsind numai pre doi din dumné-lor, aũ făcut întrebare pentru nevenirea dumné-vóstră și aũ poruncit ca să dați în scris, ori că veți fi următorî datoriei diregătoriei spre a vê aduna la Divan pe toate dillele și a căuta pricinile de judecări, ce vi se vor orîndui, séu că nu voiți a veni, spre a șci Exc. Sa, ca să orînduiască alții în locul dumné-vóstră, ori de veți fi bolnavi, a dîs Exc. Sa, că va orîndui doctor a cerceta de bóla dumné-vóstră de este adevérată. De aceea dar, Divanul face cunoscut d-vóstră porunca Exc. Sale și cu acest în adins trimis așteptăm răspunsul ce se cere.—1810, Iulie 9. (*Cod. LVI, fila 104 verso.*)

Semnați: Ignatie Mitropolit, Istrate Crețulescu, Const. Bălăcénu, Vel Vist.

Cu toate acestea Divanul lucra în fie-ce dî și rezolva multe procese. Așa

putem documenta că de la 1 Ianuarie 1808 până la 15 Maiu același an Divanul a rezolvit nu mai puțin de 124 de procese (1).

Divanul este obligat să se adune vara dimineața la 6 ore europene (1 oră turcă) ca să dea zor la căutarea proceselor, mai ales protimisind pe ale țeranilor, ca să nu mai peardă timpul prin Bucuresci, acum că Ți cer lucrările agricole să stea la țără. (*Cod. LXV, fila 169 v.*) (2).

Un act insolit aflăm, din 22 Iulie 1809, prin care Divanul, spre a resplăti serviciile aduse țării de Clucerul Stanciu timp de 40 de ani, îl rînduesce judecător la Departamentul de opt «nu în locul altuia, ci adaus peste câți sunt acum acolo rînduiți judecători», făcându-i-se lésă de 300 taleri pe lună. Va să Țică Departamentul de opt, devine pentru cât-va timp, Departament de nouă (3).

Pe lângă boerii divaniți funcționau nisce impiegați cari, după noi, erau foarte importanți în justiție. Aceia erau zapcii de divanuri. Acestora le acordă întâiul Divan în 1808 și 1809, cât și logofeților de Divan, privilegiu reînnoite (4).

(1) Dintre aceste procese vom menționa: Reclamațiunea episcopului de Argeș contra locuitorilor de pe moșia Corbi, că nu se supun la clacă după obiceiul pămîntului și că au tăiat pomi din pădure în silnicie. Judecata a obligat pe țeranii să se supună.

(2) Comitetul scrie Divanului să împlinescă poruncile ce se vor da de aici de la Divan fără de a se face vre-o năpăstuire la vre-o parte și spre a lua fieș-care pricină săvîrșirea ei în vreme, a nu se zăbovi epotesiarul perdîndu-și vremea lor cu prelungirea judecăților.—1811, Ianuarie 28.

Ignatie Mitropolit, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu, Constantin Ghica Banul, Sovetnic Loghinov, Vel Vist, Vel Logofet.»

(3) *De la Divan.*—Fiind-că dumné-lui biv Vel Clucerul Stanciul s'a aflat slujind patriei în vreme de 40 de ani trecuți, cu multă trudă și ostenelă, precum este sciut de obște, purtându-se în totă diastima acésta cinstit și cu plăcute urmări, de aceea dar cu cale este a avea în totă vremea de la dreptatea stăpînirii, un cuviincios ajutor de mângâere bōtrânețelor sale spre semn de resplătire ostenelelor ce au cheltuit într'acéstă curgere de ani. Dec'i iată prin acest pitac îl orînduesce Divanul judecător la departamentul de 8 nu în locul altuia, ci adaus peste câți sunt acum acolo rînduiți judecători, căruia i se rînduesce și lésă câte taleri 300 pe lună. Pentru care și serie, dumnitale frate Vel Vist. să-l așed'i la catastihul lefilor cu numita sumă, care să se urmeze a i se da de la Ți'ntăiul a viitoriului August. 1809, Februarie 22. (*Cod. LVI, pag. 75 verso.*)

(4) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Cinstite dumné ta frate Vel Logofet de țera de sus, fiind-că zapcii Divanului se jăluesc că nu li se păzesc rînduiala și cumpănirea dreptății

Tot asemenea importanții factori ai justiției erau și Logofeții al treilea și Logofeful Condicar de pe lângă departamentul. Acestora le reînnoesce léfa și privilegiile primul Divan în Aprilie 1808, întocmai ca la Logofeții de Divan. «Să aibă dar orînduială pre léfă și privilegii, ce au și alți Logofeți de Divan, adică să fie apărat de rîndul dăjdiilor, să scutescă de dijmărit și vinăriciu drepte bucatele lui, să ție și o pivniță aici în Bucuresci scutită de fumărit, de vamă și de orî-ce dări sunt pe pivnițe, să-și aibă și scutelnic și dumné-ta frate Vel Vist. după orînduiala visteriei să-și dai scutelnic și câți au și Logofeții Divanului.—1808, Aprilie 10. (*Cod. LVI, fila 4.*)

La departamentul de 8 a fost numit Păun, iar la departamentul de criminalion Zamfir.

În anul 1809 Septembrie, Departamentul de opt era așezat într'o casă particulară în colórea de verde, în care casă locuia 2 familii boeresci, ale cărora capi erau ei înșiși judecători. Din actul ce dăm în notă vedem, că instanța judiciară cea mai importantă din țără abia dispunea de 2 camere, una pentru ședințe și alta pentru cancelaria Logofeților arhivei și loc de adăstare a procesanților (1).

Disponënd de un asemenea imposibil local, de sigur că amestecul între judecători și împricinați era inevitabil și secretul sentințelor, încă nepronunțate, imposibil, ba adesea nu se puteau înlătura nici scandalurile.

la rînduitul pricinilor când se buiurdisesc jălbile, de aceea Divanul scrie dumitale, ca de acum înainte să se urmeze obiceiul ce din vechime a fost, adică tóte jălbile să se buiurdisescă înaintea dumi-tale și atât la buiurdismată să se păzescă dreptatea după ofisul Divanului, cât și la zapeii să se împartă madelele la toți de opotrivă a nu se mai jălui că se năpăstuesc ci să dai dumné-ta nizam și să fii silitor de a se păzi întru tótă dreptatea ca la orî ce pricină ce este delicată.—1809 Octombre 8. (*Cod. LVI, fila 48.*)

Porunca ce s'a făcut la jalba Logofeților Divanului de a li se păzi scutela pivnițelor după vechiul obicei, care acest obicei li s'a urmat până în 1804, iar atunci după dovada ce a făcut dumné-lui biv Vel Logofet Iordache Slătînénu, aflându-se epistat căminar, cu poruncă domnescă li s'au stricat acest obicei. La 22 Septembrie 1808 Divanul și Comitetul reînființeză dreptul Logofeților după vechile chrisóve de a fi scutite cărciumile lor de căminărit pe vin séu rachiü ce se va afla întrînsele, cum și de fumărit și de orî-ce alte dări vor fi pe cărciume.—1808, Septembrie 22. (*Cod. LVI, fila 103.*)

(1) *Divanul către Generalul Engelhardt*

Cu căzută cinste arătăm Exc. Tale, că judecătoria Departamentului de 8, este așezată la casa cu No. . . . din boiaoa cea verde, unde locuesc 2

Acéstă stare de lucruri crede Kuşnicov a o îndrepta, cu predlojenia lui din 19 Februarie 1809, în cuprinderea următoare:

De la Excelența Sa senatorul Kuşnikov către cinstitul Divan al Cneziei Valachiei.

«Mă este sciut că toți jăluitoarii și toți de obște ce au judecări pentru pricină la Divan, că în totă vremea au slobodă intrare la locul unde se adună boerii și arătându-și mărturiile și drépta lor cerere, au voie împreună cu Divanul, care face cercetare pricinilor, făcându-se și ei împreună cum s'ar dice judecării, iar une-oră vedénd împotrivirea și neuitarea Divanului la pricina ce au și sciind după socotéla lor înșiși ei că nu au dreptate din descoperirea ce se face pricinei lor înainte jăluitoarului, se arată cu chip necinstit și fac gâlcevi cu mânie și obrăznicie și de obște fac feluri de necuviincioase și nesuferite urmări, prin care se perde datorita supunere și cinste ce fiesce-care este dator să păzescă acestui loc de judecată și de multe ori pizmătară desnădăjduiți și obrasnici gâlcevitori, ce au pricină între dânșii, se socotesc pre sine ca nisce isbânditori asupra Divaniților judecării. Acéstă fără de cale urmări a jăluitoarelor obraze ce trebuie să păzescă către cinstitul Divan o deosebită supunere și cinste, mă silesc să arăt Divanului în scurt câte-va pravilnice ca să se pue în orînduială după acestea și să se urmeze după dânsele când se caută pricină de judecată a jăluitoarilor după

familii de boerii, care împreună și cu alți boerii, sunt orînduiți și judecării, cu copii mici și cu slugile cele trebuincioase, în cât abia este destoinică acea casă pentru primirea și locuința lor. Deosebit de acésta, urméză a fi acolo de a pururea 2 odăi deșerte, una adică de adunarea judecării, ca să caute pricinile judecării, care se orînduiesc acolo mai cu adaos, decât la cele-lalte Departamente și cele mai delicate judecări, fiindcă cilenurile acestui departament au mai multă destoinicie și sciință la orînduiala judecării, decât ale celor-lalte Departamente și alta pentru șederea logofeților ce scriu și alcătuesc anafralele prin isvódele de judecări, ce pre toate zilele se caută acolo și pentru păstrarea condicilor și a altor sinetură cum și pentru cei ce se judecă, ca să aibă unde a se adăposti apropiindu-se mai virtos de acum înainte vremea iernei. Ci fiind-că la acéstă casă, afară de familiile, ce locuiesc într'insa, precum s'au dis mai sus, se face pe toate zilele adunarea judecării și a logofeților de se caută pricină ale obștei, ca să aibă dar cuviinciosul repaos atât dumné-lor judecării, cât și norodul, ce merge acolo de se judecă, fiind ómenii de totă trépta, ca să nu stea pe afară să tremure și să pătinescă de frig, rugăm pre Exc. Ta să bine-voescă a se da un cinstit bilet al Exc. Tale, spre a fi apărătă de quartir acea casă de judecatorie de acum înainte.—12 Septembrie 1809. (Cod. LXI, fila 33).

arătărilor lor. Aceste bune orîndueli sînt scóse dintr'acelea, ce se pázesc la tóte împărățiile ce sînt puse în bună orînduială, unde tot locul de judecătorie păstrează la sine credința împlinirii strașnicelor pravilii și unde toți jăluitoarii cu tóte arătărilor lor către locul judecătoriei sînt îngrădiți la puterea judecătii și aú să dea răspuns pentru împotrivirea ce vor face buneii și aședatei orîndueli; aceste bune orîndueli fiind închipuie cu datoria Divanului sînt aceste ce mai jos urméză:

1. Nicí de cum nu se cuvine jăluitoarilor, nicí aceloră asupra cărora se jăluesc să li se dea voie să aibă intrare în tótă vremea în locul unde Divanul este strîns, la care loc póte fi, că este sfat de pricinii ce sînt pentru interesul patriei sau apărătorii părții a acesteii stăpîniri, ce póte fi pentru vre-o mare trebuință seú o mare taină, pentru care nicí odată și nimeni din *particulari* nu trebuie să scie până cînd la vremea cuviinciosă seú din porunca stăpînirii seú vre-o nouă orînduială se va aréta, care trebuie să fie sciută obștiei.

2. Divanul numai atunci póte chema înaintea sa pre jăluitoari seú pre cei-lalți asupra cărora s'a jăluit prin vâtaful de aprođi, cînd după cercetarea ce va face Divanul a cererii lor și a *documenturilor* ce vor aréta și cînd se va vedea vre-o neajungere la îndestule mărturii și doveđi seú prepus, seú neînțelegere a pricinii și numai atunci și la acest fel de întîmplare jăluitoarii aú dreptate să arate Divanului lámuritele doveđi ce vor fi îndestule spre întărirea *pretenției* ce aú, însă intrarea lor în Divan să fie cu mare luare aminte și cu căđuta smerenie, ce se cuvine locului judecătoriei, iar nu după cum până acum s'a urmat.

3. Acea mai mică alunecare cu obrăsnicie ce vor face jăluitoarii aceia asupra cărora s'a jăluit, cu nebagare de sémă spre Divan, seú va da pricină de scărbă judecătorilor și locului judecătoriei, trebuie întăia-și dată să se globescă cu 10 lei, de al 2-lea cu 50 lei, ce vor fi dați în milostenii, iar de al 3-lea cu 100 lei și să se dea sub judecată pentru îndrăsnela neascultării și nebagarea în sémă către locul judecătoriei.

4. Cum se vor lua în Divan hărțile jăluitoarilor sau aceloră asupra cărora s'aú jăluit, care să fie îndestule pentru înțelegerea și descurcarea pricinii, atunci o parte cât și alta, trebuie să iasă din odaia judecătoriei și nicí cu un cuvînt sau pricină nu pot să fie față, cînd se va cerceta și se va hotărî pricinele lor, pentru că taina *cancelariei* este sfîntă și este datóre să se pázescă cu mare tărie, pentru aceea nimeni la trebuința sa fără de gróză și suflet curat la judecătorie nu póte fi.

5. În vremea aceea adică cînd jăluitoarii seú aceia, asupra cărora s'aú jăluit nu vor fi față în odaia acea de judecată, Divanul atunci va intra în cercetarea pricinii lor închipuind pretenția cu întămplările și documentu-

rile, având înainte și acele de pe urmă arătări ce le vor fi putut lua de la dînșii și la cea după urmă, după acele socotind face hotărîre.

6. La această întîmplare fie-care din obrazele Divaniților, începînd de la cel mai mic și pînă la cel întăi, își dă înaintea tuturor judecătorilor socotința sa, și când socotința mai multor din judecători nu va fi într'un glas, atunci să siléscă ca să unéscă o dréptă socotință a glasurilor, și după aceea să se facă hotărîrea pricinii. Iar când și după acesta va rămănea fiește-care în socotința sa, să se hotărască pricina după glasurile cele mai multe.

7. Intr'acestași chip hotărîrea ce a pus Divanul o înștiințéază acelora, a supra căroră a fost jalba, înaintea Divanului chemându'i, iar de vor avé trebuința și vor vrea să se jăluiască de isnóvă, li se va da copii iscălite de Divan de pe tóte hărțile.

Eü, socotind aceste orîndueli, de odată îndestule pentru ca să se păzescă această bună orînduală la locurile judecătoriilor și îngrădirea greșelilor jăluiturilor, cum și acelora asupra căroră s'a jăluit și obrăznicia saü îndrăsnéla lor, eü aceste orîndueli le arét cinstitului Divan ca să urmeze întocmai după dînsele, arétându-i și acesta ca în scris să le arate și Divanului și departamenturilor ce caută pricinii de judecăți, ca să urmeze întocmai și pe deplin, după cum mai sus se arată.—1809, Februarie 19.

Intăiul Divan și Comitet al principatului Valahiei trimete la 3 Martie, 1809, copie după *predlojenia* senatorul Kușnicof, ca să se conforme întocmai și întru tóte asupra judecăților ce vor căuta ispravnicii în județe, cerënd răspuns de primirea copieii.

Nici în 1811 justiția nu avea un local propriü.

Departamentul de 8 saü politicesc cum se mai zicea acum, se ținea prin casele boerilor judecători, prin care se póte constata din actul de aducere din notă (1).

(1) *Către slăvitul Divan și Comitet de la logofeția mare.*

Fiind-că strîngerea dumné-vóstră boerilor judecători ai departamentului politicesc a fost obicinuită a fi la cei mai de frunte precum acesta s'a urmat multă vreme la răposatul clucer Catargiu i la răposatul paharnic Varlaam, precum și la răposatul clucer Stanciul i dumné-lui căminarul Nistor când se afla departament se strîngea departamentul la dumné-lor, iar după ce dumné-lui clucerul Stanciul din bôlă n'a mai putut fi la acea judecătorie, rămăsese în urmă de se strîngea la dumné-lui paharnicul Fotino unde din pricina noroiului, fiind podul stricat, pătimea și se discolipsea și dumné-lor cei-lalți boeri judecători și ipotesiarî, pentru care cu porunca

La Sept. 1811, aflăm un act prin care se confirmă din nou informațiunea despre localul în care era departamentul de opt. Iată acest act:

Către Șteter.

Dumné-lor boerii judecători de la departamentul de opt, au făcut arătare Divanului, după porunca Divanului, să strângă pentru cercetarea judecăților la casele dumné-lui stolnicului Nicolae Crețeanu unde, cât a fost vremea căldurosă căuta judecățile în sală, iar acum fiind-că s'au răcit vremea s'a mutat în odaia cea mare a caselor stolnicului neputând căuta tréba afară și fiind-că stolnicul este familist și două odăi le are prinse cu cfartir ostășesc se stenahorisesce atât casa stolnicului cu strîngerea calabalăcului celor ce au pricină de judecăți și se rógă să ridice cfartirul dintr'acéstă casă a departamentului, fiind-că acele două odăi trebuinciose a șede a într'una familia dumné-lui stolnicului și într'alta logofeții cară scriu și ómenii cară merg la judecată, neputend șede a în frig, a cărora cerere cu cale fiind, avem cinste a aréta Excelenței Tale ca să bine-voesei a se porunci să-i ridice cfartirul de acolo fiind-că acea casă este obștécă pentru căutarea pricinelor de judecăți.—1811, Septembre. (*Cod. LXVI, fila 137.*)

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

La 1812 Maiú se schimbă iar localul prin următorul pitac :

slăvitului Divan prin pitacul înscris s'a mutat departamentul la dumné-lui slugerul Nicolae pe podul Calicilor, iar acum fiind-că s'a făcut judecător dumné-lui stolnicul... Nicolae Crețenu, care are case largi cu îndestulare aprópe de Divan cu înlesnire tuturor unde tot-deauna se află pod bun și este și boer evghenis și bătrân carele se discolișesc a merge pe podul Calicilor și cere a se muta departamentul în casele dumné-lui, care acésta găsindu-í și eú ca să le arăt slăvitului Divan ca să se dea poruncă a se urma strîngerea departamentului la casele dumné-lui stolnicului Nicolae Crețenu.—1811, August 12.

Constantin Dudescu, Vel Logofét.

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

Cinstite dumné ta Vel Logofét de țera de sus, primită și cu cale fiind chibzuirea ce faci printr'acéstă anafora, poruncesce Divanul, ca de acum înainte adunarea boerilor judecători ai departamentului de opt sa se facă la casa dumné-lui biv Vel Stolnicul Nicolae Crețeanu.—1811, August 14.

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

Cinstiți dumné-vóstră boerî judecători de la departamentul politicesc, fiind-că Divanul a luat însciințare cum că din pricină că se face adunarea dumné-lor boerilor pentru căutarea pricinilor de judecăți la dumné-lui paharnicul Patinov unde fiind noroiu pățimesc discolii atât dumné-lor cinstiții boerî cu mergerea acolo cât și ipotesiarîi ce au pricinî de judecăți, dar Divanul a găsit cu cuviință că de acum înainte strîngerea departamentului să se facă la casele dumné-lui slugerului Nicolae unde este și pod bun și casele mai largi cu îndestulare și cu înlesnirea și a dumné-lor boerilor și ipotesiarilor; ci dar de acum înainte acolo să urmați dumné-vóstră a vă strînge.—1812, Maiu 31. (*Cod. LXV, fila 91 v.*)

Mitropolit, Radu Golescu, Isaac Ralet vel Vist.

Să aducem acum o serie de deslegări date de legiștii statului în diverse procese civile, deslegări cari pot interesa istoria dreptului românesc :

a) Vîndarea este sêvîrșită numai când tótă suma prețului celui tocmit se va numera deplin și când lucrul se va face teslim la cumpărător, sêu de nu se vor face amîndouă acestea să se facă măcar una dintr'acestea; iar când nici una nu se va face, vîndarea este nesêvîrșită și orî vîndătorul sêu cumpărătorul de se va căi, este slobod să se tragă, cu acêstă deosebire însă, că de se va trage vîndătorul să plătescă arvuna îndoită, iar de se va trage cumpărătorul să pearcă arvuna ce a dat. *De la împărătescî pravile, cartea 19 titlul 1 cap. 3 și la tâlcuirea împărătescî pravile cartea 2, fôia 78.*

b) *De la întâiul Divan.*—Dumné-ta Kir Mihalache Bălăcenu, i dumné-ta Kir Enake Scufa, i dumné-ta Kir Sterie Haği Prasa și dumné-ta Kir Gheorghe Sachelariu, înfelegînd dumné-vóstră cu luare aminte provlima ce se arată mai jos, vă poftim să chibzuiți cele cu cale, după orînduiala și canónele neguțatorescî și să arêtați Divanului în scris adică: când cine-vași murind fără de clironom, va lăsa datorii și va rămănea pereusie, mișcătóre sêu nemișcătóre, dintr'a căroră preț nu se va ajunge să se plătescă tóte datoriile deplin și după mórtea aceluia vor cere unul sêu doi dintre *creditori* să se *secfestrarisescă* orî tótă pereusia mortului, sêu măcar parte din ea, fie acea mai multă, fie acea mai puțină, ca să-și sigurisescă (**сиропіткєкз**), numai datoria lui de a se face în urma morței datorului, ca să ia adică datoria lor deplin numai cei ce au cerut *secfestru* și cei l-alti creditori, orî să păgubescă cu totu, sêu să-și ia banii cu analoghie, pre cât li se va ajunge fie-căruia din banii ce va rămănea și de are vre-o asemănare acest

secfeSTRU cu secfeSTRUl ce ar face cine-vași pentru datorie pe lucruri ale unui om ce trăește și până a nu da jalbă de mofluzlic; de care și așteptă Divanul fără de întârziere în scris răspuns al dumné-vóstră cu vataful de Divan.--1810, Ghenarie 17 (1).

c) In Iunie 1810, Atanasie Bărbierul s'a jăluit că l'a bătut Scarlat Grădișteanu pentru că n'a voit să-î vîndă locul casei (*Cod. LXIII fila 7 v.*)

Engelhard recomandă casul în cercetarea primului Divan, care acesta la 14 Iunie, raportéază lui Engelhard rezultatul cercetărei și scuzéază pe boerul bătăuș dîcînd că l'a bătut nu pentru locul de casă, ci fiind-că nu s'a supus a da birul ca locuitor din Bucuresci și a fost insolent cu dînsul, Vornicul politiei (2).

(1) Cod. LVI, fila 100 verso.

(2) *Către Excelența Sa generalul Engelhard.*

De la întâiul Divan.—Cu cinstire a primit Divanul predlojenia Excelenței Tale de la dîntăiul a acestei luni, cu No. 1776 împreună și cu o jalbă ce a dat'o către Excelența Ta un Atanasie Bărbierul asupra dumné-lui Vornicului de poliție Scarlat Grădișteanu și întrebându-se ce răspunde în potriua acestei jălbî, nu tăgădui că nu l'aŭ certat cu bătăe fără de numai cu totul se apără dîcînd că nu l'a bătut pentru căci nu-î vinde acea casă precum jăluitorul arată, fiind-că dumné-lui nicî să vecinesce cu casa lui Tânase nicî are trebuință de casă, ci el, adică Tânase jăluitorul arată fiind unul dintre dajnicii locuitorî ai politiei, cari se află sub otcărnuirea Vornicului de poliție și avînd a respunde rămășiță de banî, aŭ trimis la dînsul in căte-va rînduri și s'aŭ arătat cu împotrivire și nesupunere semețidu-se și pricinuind că este sudit; l'aŭ adus apoi și chiar înaintea d-sale și dojenindu-l mai întâiul cu cuvîntul, iarăși asemenea cu semeție multe vorbe necuvióse aŭ lepădat, numindu-se pe sine de sudit C. C. după care, pentru netrebnicile lui cuvinte, ca pe un nesupus al acestei dregătorii și ne următor datoriei sale l'aŭ certat și cu bătăe. Impotriva căroro acestor arătări ale dumné-lui Vornicului i s'aŭ cerut lui Atanasie martori cu cari să dovedéscă, cum că chiar pentru pricina acei case l'aŭ bătut d-lui, iar nu pentru nesupunerea sa la plata datoriei sale și pentru nebăgarea de sémă cu care s'aŭ arătat către șeful său, și respunse, că acest fel de dovadă nu are; neavînd dar Atanasie acest fel de martori ca să-și dovedéscă pîra sa, după care să se pótă învinováți d-lui Vornicul pentru urmarea bătăiei, rău aŭ supérat pre Excelența Ta cu jalbă, căci socotim că tot-d'auna un zapciul are acéstă volnicie asupra supusului său a-l certa și cu bătăie, când acela nu va înțelege de cuvînt și se va aréta către zabitul său cu asemenea nesupunere și nebăgare de sémă; fiind-că de se va rădica și acéstă voie de la dumné-lor zabiți politiei și spre a nu mai fi volnicî să certe pre nimenî din supuși dregătoriei sale, să fîi încredințat Excelența

d) In 28 Iunie 1810 întâiul Divan consultă pre jurisconsultii asupra acestei chestiuni: Ce cuprindere au pravilele asupra acestei pricinii: când în diastima unei paragrafii legale nu va porni cine-va jalbă spre a-și cere dreptul său, ci numai prin scrisori va începe a reclama, poate fi considerată această corespondență precurmătoare paragrafiei? (1)

e) In August a urmat proces între suditul frances Hristea Neguțătorul și Aga orașului. căci l'a bătut.

In 12 August 1810 se întâmplă acest proces (2).

f) Alt cas identic:

O jalbă ce a trimis consulul francez, a lui Ștefan Staicovici pentru căpitanul de la agie, ce a fost orînduit cu ocalele și a bătut pre Stefan.—1810, Decembrie 19 (3).

g) In August 1810, Președintele Divanurilor cere de la toate instanțele judecătorești catastif îndoit de toate judecățile.

Engelhard răspunde că a primit acele catastifuri în 6 Septembrie 1810 (4).

La 24 Septembrie 1810, Engelhard comunică primului Divan reclamațiunea consulului frances, că trimițând un cinovnic al său la orașul Râmnic

Ta, că nici o trebă nu se va mai putea săvârși; de care și nu lipsim a arăta Excelenței Tale curgerea pricinii în ce chip au fost, trimițând și jalba numitului înapoi, precum se poruncește.—1810, Iunie 14. (Cod. LXVI fila 8.)

(1) *De la întâiul Divan.*—Cinstite dumné-ta biv Vel Căminare Nestore i dumné-ta biv Vel Paharnice Stefan. . . . i dumné-ta biv Vel Serdare Andronie Fotino și dumné-ta kir Răducan Filitis, printr'acest pitac al Divanului prin orînduitul Zapciū vâtaf de păhărnice și adunându-vă cu toți la un loc, să vedeți cu bună luare aminte, ca să cercetați cu întréga chibzuire: ce povată și cuprindere au pravilele asupra acestei pricinii, adică când în diastima unei paragrafii ce va fi orînduită de pravilă pentru ori-ce fel de pricinii nu va porni cine-vași jalbă spre a-și cere dreptul său, ci numai o corespondenție prin scrisori va începe a avea cu piritul său pentru acea pricină, de la căți-va ani încóce a începerei paragrafiei, de poate a fi destoinică după orînduiala pravilelor numai cât corespondenția a precurma vremea ce va trece până atunci din diastima paragrafiei și să începă a se socoti sorocul paragrafiei de la vremea acei corespondenție înainte său trebuie a porni jalba și a intra în judecată, ca să se pótă numi că au făcut precurmă paragrafiei, adică . . . și să arătați divanului în scris prin anafora.—1810, Iunie 28. (Cod. LXVI, fila 43.)

(2) Cod. LXIII, fila 13 v.

(3) Cod. LXIII, fila 25 v

(4) Cod. LXIII, fila 45 verso.

pentru lucrurile unui sudit ce a murit, Ispravnicul nu l'a îngăduit fără de porunca Divanului (1).

O rezoluțiune în materie de zestre, dăm în notă, din Decembre 1810 (2).

La nevoia mare a bărbatului, pentru cas de bôlă, de robie, séu de răscumpărare de la mórte, zestrea soției era alienabilă. De altmintrelea, proprietatea nu era învoit să se vîndă, fără de anumite motive. Primele motive cari autorisau vîndarea unei proprietăți erau: necesitatea de a înzestra o fată, căderea la grele datorii, căutarea de bôlă grea, împărțirea între cliromoni. In 26 Septembrie 1810, Divanul și Comitetul autoriză vîndarea unei moșii în scop de a constitui o dotă unei fete (3).

*

O bună dispozițiune se luă sub administrațiunea rusescă. Se dispuse, că procesele în care primul Divan și-a dat sentința, au a fi considerate ca stinse pentru tot-deauna. Se scie cum un proces hotărît la o domnie era redeschis sub domnia următoare, așa în cât durau procesele mai mult decât viața procesanților.

Pentru a activa mersul justiției civile și penale, Engelhardt adresă în 18 Aprilie 1809 o predlojenie către Divan, cerénd de la Divan sciința, de la tóte departamenturile, de pricinele de judecări, din ce lună și an și pentru

(1) Cod. LXIII, fila 16 verso.

(2) *Către Generalul Engelhard.*

La predlojenia Excelenței Tale scrisă de la 9 ale acestei luni, sub No. 5.085, ce ni s'a trimis însoțită și cu o jalbă a lui Teodor Ciocan, sudit austriacesc, cu căduta cinste răspundem Excelenței Tale, că nici după pravilii i nici după obiceiul pămîntului, nu are numitul Ciocan dreptate la cererea sa de a i se lăsa în stăpânire până la împlinirea sorocului moșia dumné-ei Stolnicesei Grădișteanca, ce a luat'o în arendă în trei ani, de la Stolnicul Șerban Grădișteanul, soțul numitei, pentru că după pravilii mușierii și viețuind împreună cu bărbatul séu, când l vede răsipitor, are voie să-și sigurisească zestrea, și după obiceiul pămîntului asemenea, precum și alte pilde ca acestea s'a înțimplat aici, cu hotăriri domnesci și ale Divanului, de și-au făcut mușierii zestrea zapt și arendașii și-au căutat dreptul lor de la bărbați; întocmai dar urmând și la acéstă pricină, Divanul, precum și Prea Sfinția Sa părintele Mitropolitul judecând bisericesce au găsit cu cale și au dat înscris. S'a hotărît, că Stolnicésa Grădișténcia să-și facă zapt nu numai acéstă moșie, ci și tótă cea-l-altă zestre a sa, și arendașii să-și caute dreptul lor de la soțul d-sale Stolnicul Grădișténu.—1810, Decembrie 15. (Cod. LXVI, fila 54 verso.)

(3) Veđi și cod. LXVII.

Intărirea ce s'a dat la însciințarea ispravnicescă din sud Argeș pentru

ce nu a fost dată hotărîrea? Al doilea, câți arestați sunt la închisore, cu ce

o prăvălie de zestre a Anicuții soția Tomei, logofet ot Pitesci, ce cere a și-o vinde prin mezat aflându-se din peristasis al vremei căduți la sărăcie și grele datorii, ca din banii ce vor lua să plătescă datoriile și cei-lalți să-i dea în dobândă pentru hrana și chiverniséla lor. După cercetarea ispravnicului găsindu-se cu cale cererea ei ca o stăpână ce este pe lucrul său de zestre, vinderea prăvăliei, fiindu-le cu folos, care prăvălii după starea locului de acolo pôte să prinđă peste taleri 4.000. — 1810, Septembrie 14. (Cod. LXVII, pag. 247.)

De la înaltul Divan.

Dumné-vóstră Ispravnicilor din sud Argeș, am văđut arătarea ce faceți Divanului printr'acéstă însciințare la care și răspundem că măcar că nu s'ar cuveni a se da voie să se vinđă acéstă prăvălie fiind de zestre și neavënd Toma alt acaret a pune în locul ei, dar pentru cea desevirșită scăpătăciune întru care se află și spre a-și putea plăti datoriile în care sunt scufundați de a nu peri la închisori, dá Divanul voe și slobodenie, de a o vinde cu acéstă legătură însă, ca după ce își vor plăti datoria din prețul ei, banii ce vor mai prisosi, să i dea în păstrare la iubitorul de Dumneđu Slinția Sa Episcopul Argeșului, ca din dobânda lor să se se hrănescă Toma și soția lui.—1810, Septembrie 20.

Manolache Banu, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcénu.

Către slăvitul întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

Prea plecată anafora,

Dumné lui biv Medelnicerul Matei Ciupelnițeanu prin jalba către slăvitul Divan a arătat că avënd o copilă de vîrstă a logodit'o cu un ipochimen și avënd a plăti nisce bani de zestre și neavënd alte mijlôce, a cerut a i se da voe a-și vinde cu mezat o moșioră ce se numesce Colacul din sud Prahova, ce o are cumpărată cu banii dumi-sale, cu care jalbă a fost orînduit la departamentul de șapte, spre cercetare, unde întrebat fiind cu ce sineturi are acéstă moșioră, care cere să o vinđă prin mezat și a arătat un hrisov al Măriei sale întru fericire răposatul Alexandru Vodă Ipsilant din létul 1778 cuprinđător, că acéstă moșie Colacul, ce îi đice în Ciorăsci, fiind socru-său Slugerul Constantin Cocorăscu, o vînduse nepotului său Clucernl Alexandru Cocorăscu și numitul jăluitor ca un ginere protimisindu-se mai mult a întors banii, taleri 2.070 bani 90 și i s'a dat întru stăpânirea sa a o avea vecinică moștenire, cu hrisovul domniei-sale. Decí din numitul hrisov văđendu-se moșia Colacul ot Cocorăsci răscumpărătore bună și dréptă a jăluitorului, a găsit judecata cu cale a i se da voie a o vinde cu mezat, ca să-și întîmpine greutatea măritișului fiicei dumné-lui, ne-a arătat judecata slăvitului Divan ni se poruncesce, ca să facem vinđarea prin mezat acestei moșii Colacul după orînduială; următori fiind am rînduit telal de a strigat

vină, din ce vreme? Pentru ce pricină nu li s'a făcut hotărîre? Al treilea,

la mezat acéastă moşioră Colacul din sud Prahova, însă moşia din câmp şi din pădure, cu vad i cârciumă la drumul cel mare şi dece case de clacă stânjenî 292, după hotărnicia ce s'a făcut la létul 1795 Noembre 27, din porunca Măriei Sale Alexandru Vodă Moruz, de către dumné-lui Ioniţă Bălăceanu şi dumné-lui Dumitrache Perticarul, precum mai pe larg se arată în numita hotărnicie semnele şi trăsurile acestei moşii, care hotărnicie este întărită şi de Măria Sa Alexandru Moruz Vodă la létul 1796 Ianuarie 17, care moşie strigându se la mezat întru auđul tuturor de obşte în soroc aprópe de trei luni şi atirdisind din muştereî, după obiceiü, la preţul cel din urmă, a rămas asupra dumné-lui biv Vel Serdarul Ioan Cocorăscul, stînjenu po talerî 30 banî 6, peste care preţ ne mai eşind muşteriü ca să mai înalţe, nici ce li se cuvine protimisis, nici din acei străini şi fiind-că şi dumné-lui numitul vîndător primesce a o da moşia cu acest preţ, s'a şi haraciladuit mezatul acestei moşii Colacul pe séma dumné lui muştiriü stânjenul po talerî trei-deci banî cincî, care face pe stânjenî 292, adică doue sute nouë deci şi doi, talerî 8.774 banî 72, adică opt mi şapte sute şapte-zeci şi patru şi banî 72, cari banî i-au şi numărat pe deplin la stărostie, cari s'aü dat la dumné-lui doctorul Ştefan, carele a luat întru căsătorie pe fiica dumné-lui numitulü vîndător după porunca slăvituluî Divan, ce este dată la stărostie, dar fiind-că dumné-lui numitul vîndător medelnicerul Matei Ciupelniţenu dice, că la numita hotărnicie ce s'a făcut la létul 1795 are bănuială că va fi năpastuit la suma stânjinilor, să o măsóre dumné lui de isnóvă numita moşie Colacul, în soroc de luni trei şi de va eşi tot numita sumă de stînjeni 292 va rămânea şi dumné-lui odihnit, iar de va eşi stînjeni mai mulţi prisosul stânjenilor ce va fi să aibă a-i plăti dumné-lui serdarul Ión Cocorăscu, iarăşi după preţul mezatuluî, stânjenul po talerî 30 banî 6, că fiind că dumné-lui numitul cumpărător a cumpărat de la mezat numărând şi talerî 434 banî 84 la epitropia obştiei havaetul cutiei de milostenii la leü po banî 7, să i se dea şi întărirea slăvituluî Divan spre mai bună stăpânire cu linişte. (*Cod. LXVII, pag. 226—227.*)

Manolache Vornic, Atanasie Starostea.

De la întâiul Divan şi Comitet.

Intăresce Divanul ca să stăpânescă dumné-lui serdarul Cocorăscul acéastă moşie Colacul în bună pace ca un cumpărător de la mezat. — 1810 Sep-tembre 6.

Manolache Creţulescu, Grigorie Ghica, Istrate Creţulescu, Constantin Bălăcenu.

De la întâiul Divan şi Comitet.

După pliroforia ce ni se dá printr'acéastă anafora de către dumné-lor judecătorii departamentuluî, poruncesce Divanul, staroste de negustori, să vîndî prin mezat, după orînduială, acéastă a treia parte din moşia Mo-

fie-care departament ce pricină are deosebite și nu sunt desevirșite? cum și predlojenia ce s'a trimes la Divan de la senatorul Kușnicov din vremea de când m'am orînduit eu vice-president, că nu am nici o sciință pentru acésta (1).

In notă dăm un act care interesază regimul dotal. Se «protimisesc» între datorii zestrele (2).

stiștea însă partea răposatului soțului jăluitoarei și baniî ce vor eși din prețul ei să se dea prin șcirea și îngrijirea epitropiei obștirilor, ca să se cheltuiască și să fie în adevăr pentru măritișul fetelor jăluitoarei. — 1810 Septembrie 25. (Cod. LXVII, pag. 250).

Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcenu.

Iă Constantin Alexandru Ipsilant voevod i gospodar Zemli Vlahiscoe. — După pliroforia ce ni se dă printr'acéstă anafora de către dumné-lor judecătoria departamentului, poruncim Domnia Mea Staroste de neguțatori să vinđă prin mezat după orînduiala acésta, a treia parte din moșia Mostiștea, însă partea răposatului soțului jăluitoarei și baniî ce vor opri din prețul ei, să i se dea scirea și îngrijirea epitropului obștirilor, ca să se cheltuiască și să fie în adevăr pentru măritișul fetelor jăluitoarei. — 1810, Septembrie 26. (Cod. LXVII, fila 250.)

Pecetea
gospod.

Vel Logofăt.

(1) Cod. LXI, fila 7 verso.

(2) *Către Starostele de neguțatori*

Zestrele tot-deauna se protimisesc măi mult de cât ori-ce alt fel de datorii și măcar de va fi și chiar precum jăluitarul (Hurmuz sudit rusesc) arată, că este emanetar măi înainte de zestre iarăși nu are cuvînt cererea sa în vreme că aș primit emanet de la muma fetelor acaret al părintelui lor și nu s'aș emanetarisit pentru vre-o trebuință a zestrelor fetelor, ci chiar pentru trebuința și folosul mumei lor. — 1812, Iunie 3. (Cod. LIV, fila 64.)

Mitropolit. Constantin Ghica vice-prezident. Vel Vistier. C. Varlaam. Const. Samurcaș.

Intărarea ce s'a dat la arătarea prea sfinției sale părintelui episcop Argeș pentru zestrea Roxanda Popleanca din sud. Olt, pentru că hărbatul i-aș vindut-o avënd patima beției.

Slabă era autoritatea tribunalelor, față cu boerimea și mai ales cu cei protegiați de Muscali. Așa vedem, că în 15 Martie 1811, Beizadea Costache Caragea nu se supune a veni la judecată, chiămat de Paharnicul Negulescu. Primul Divan rógă pre Stetter, să dea ordine poliției de a aduce la judecată pre Costache Caragea (1).

Cestiunea taxelor de prelevat la esecutarea de sentințe judecătorești dă ocaziune de numeroase neînțelegeri și la diverse rezoluțiuni. Dăm câte-va în anexe (2).

La împlinirea de bani prin justiție, mumbașirul ia 2 părți din deciuiala sumei împlinită și Ispravnicul ia o parte, afară de banii de zestre (3).

De la întâiul Divan și Comitet

Iată pentru siguranța zestreii Luxandreii soția pîrîtului Plopeanu i cli-ronomia ce se cuvine copiilor lor din avutul părintesc cât și pentru înfrînarea pîrîtului Plopeanu i părăsirea de relele lui urmări, hotărăsce Divanul, ca precum s'aũ găsit cu cale de către prea sfinția sa părintele episcopul Argeș după cercetarea ce aũ făcut și după pliroforia ce dă Divanului printr'acéstă anafora, asemenea să se facă urmare după care poruncesce Divanul dumné vóstre ispravnicilor din sud. Olt ca cu slujitor de județ prin scirea prea sfinției sale năstavnicului mōnăstirei Pimeni, părintele Sevastis, să aveți a-l trimite în bună pază pe pîritul Costache Plopeanu la numita mōnăstire, ca să șađă acolo păzit în mōnăstire și ferit de băutură de vin saũ de rachiũ; pentru care scrie Divanul și prea sfinției sale năstavnice a numitei mōnăstiri să nu se slobódă de acolo fără de al doilea poruncă a Divanului. — 1811, Iunie 23. (Cod. LXX, fila 110).

Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

(1) Cod. LXIII, fila 39 verso

(2) Veđi actul din 28 Iulie 1812, Cod. LXIV, fila 78.

(3) *De la întâiul Divan și Comitet*

Către dumné lui cinstitul biv Vel Vornic Manolache Lahovari întâiũ ocărmuitor al Divanului Craiovei.

S'aũ vėđut însciințarea dumi-tale ce faci, de la 6 ale acestei lunĩ, cum și jalba dumné ei Serdăresei Elenei Bengeascăi ce ai trimis în potriiva jălbii vătafului de aprodĩ, care cere împlinirea de deciuială la zestrea ce aũ făcut teslim prin zapciľacul seũ, cum că dumné ei Serdăresa voiesce a da filodorimă zapciľului pe cât Divanul va hotări, rugându-se a nu fi osindită să plătescă deciuială pe dréptă zestrea sa ce i s'aũ împlinit; la care și d-lui cere a se trimite porunca Divanului pentru dreptul zapciľului, cum să se facă urmare cu împlinirea de la Serdăresa? răspundem dumi tale, că Divanul chibzuind, am hotărít ca pe împlinirea ce aũ făcut pe dréptă zestrea Serdăresei să se dea zapciľului a 4-a parte din deciuială, nefiind cu cuviință să ia deciuială întregă, ci filodorimă; așa dar să urmezĩ dumné-ta

Dăm aci în notă un cas de faliment al suditului austriac, Popovici (1). Se face publicațiunii pentru ivirea celor cari aŭ a lua banii de la falit.

și să împlinescă de la Serdăreșa dreptul zapciului.—1811, Aprilie 20. (*Cod. LXV, fila 72.*)

Ignatie al Ungro-Vlahiei, Mitropolit (în grecesce). Radu Golescu. Isaac Ralet. Mihalache Manu.

Intărirea ce s'a dat la anatoraoa dumné-lui Vornic al obștirilor 1810 Octombre 8 pentru cei ce cer de la Divan cu jalbă ca să vîndă la mezat acareturii și alte lucruri și în urmă se învoiesc fără de a da havaetul la cutia milosteniei.

De la întâiul Divan și Comitet.

Cinstite dumné-ta Vel Vornice al obștirilor, am vădută arătarea ce faci Divanului printr'acéstă anafora, la care și răspundem dumi-tale, că de acum înainte ori cine va porni jalbă cu cerere de a-și vinde prin mezat vre-un acaret și se va face poruncă Divanului către starostea de neguțatori, ca să vîndă cu mezat acel acaret, și în urmă, ori pentru ca să nu plătescă acel stăpân al lucrului avaelul cutiei milosteniei, sau pentru vre-un alt interes al său, va voi să se lase de mezat și să-l vîndă cu rizapazar . . . . . unul la altul și fără de mezat, măcar de va vinde acel acaret, să plătescă la cutia milosteniilor avaelul pe deplin pe acești bani de se va întâmpla a vinde acel acaret, iar nefiind următori să îngrijescă epitropia a arêta Divanului; care acéstă poruncă și orînduială să o faci dumné-ta sciută și către starostea acéstă priveghere.—1810, Octombrie 10. (*Cod. LXVII pag. 290.*)

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcenu, Vel Vist.

(1) *Excalența Șteter.*

Agentul austriacesc îl însciinteză că suditul Popovici, ce se chivernisese în Bucuresci cu neguțatoria, i aŭ dat catastih de avuția și de datoriile sale arătând că este mofluz și nu este în stare de a plăti. S'a orînduit a se cerceta de Teodosie Toma staroste, Prasa Teodor Ciocă și Dimitrie Triha.—1811, Mai 12. (*Cod. LXIII, fila 46 verso*)

Dumné-ta staroste de neguțatori, fiind-că d. ghenereal viș prezident al Divanului prin predlojenia de la 12 ale scestei luni, ne face cunoscut că cinstita agenție chesaro-crăiască a făcut arătare pentru un sudit Popovici ce se chivernisese în Bucuresci cu neguțatorie, că i-a dat catastih de avuția și datoria sa, arătându-se de mofluz pentru care s'a orînduit comisie de 4 neguțatori anume: Teodosie Toma i Sterie Prasa, i Teodor Cioca și Dimitrie Triha a face cercetare la fața locului acestuia; ci dar să faci pu-

În 17 Maiu, 1811, Steter vestesce Divanului, că consulul francez a făcut arătare, că atunci când se întâmplă pricină de judecată între neguțătorii se orînduia de către stăpânire judecătorești din obraze particulare, și poruncesce că de va fi urmat vre-o dată așa aici în Valahia, să orînduiască tot ast-el și pricina lui Chir Petre Canușie cu Chiriță cojocarul (1).—1811, Maiu 17.

De *moratori* aflăm puține cazuri. Așa bună oră, putem menționa acel acordat Monahiei Maria, ca să fie așteptată de creditorii până după Paști, adecă puține zile, căci moratorium este din 12 Mart 1812 (2).

Un alt *moratorium* de 4 luni e acordat lui biv Vel Logofet C. Dudescu și altul lui Radu Făinar, dator lui Marcu Ciobanu «*fiind-că se află bolnav și pere în închisorea zapciului*». — 1812 Februar 5 (3).

*

O dispozițiune renoită în 1812 Ianuar, este aceea de a nu se mai scrie sineturi de vîndări de proprietate, decât pe hârtie folio, iar nu pe crâmpee de hârtie (4). Divanul scuză pre ispravnicii, arătând că nu ei sunt de vină, ci particularii, cari nu se supun la vechia dispozițiune luată cu referința la formatul actelor de vîndare.

blică la toți cei ce vor fi avînd să iea de la acest mofluz, să se arete la comisia acésta.—1811, Maiu 16. (*Cod. LXV, fila 83*).

Polcovnic Muscal al Divanului, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu, Vel Vistier.

(1) Cod. LXIII, fila 48 v.

(2) Cod. LXIV, fila 25 verso.

(3) Cod. LXIV, fila 14. Veđi și Cod. LXIV, fila 29, din 14 Martie 1802. Totuși e de adaos, că *moratorium* din 5 Febr. 1812 cere de la *păsu*t chezaș solvabil.

De la întâiul Divan

Cererea ce face printr'acésta anafora dumné-lui biv Vel logofetul Constantin Dudescu de a i se da soroc de patru luni, fiind după pravilă, este primită Divanului și poruncesce să aibă soroc de patru luni; când însă la împlinirea sorocului nu va fi următor a plăti jăluitorului Mihaiu Ruțul banii ce are a lua, atunci poruncesce Divanul să se vîndă vre-o una din acaretele dumné-lui și să se plătescă banii ce are a lua numitul Mihaiu Ruțul.—1812, Maiu 16. (*Cod. LXXII, fila 51 verso*).

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vistier, Vel Logofet.

(4) Gheneral Comino arétă Divanului, că i-au raportat oficerii ruși orînduiți pe la județe, că sunt multe prigoniri între locuitori, căci scrisorile de aședămînturile ce au între dînșii le fac pe petece de hârtie. Divanul i-iu ordonă, după predlojenia Generalului supracitată, că pe viitor asemenea acte să se facă pe cólă întregă. (*Cod. LXV fila 147 verso*).

Un important proces a urmat în 1810 înaintea Divanului între locuitorii din 3 mahalale din Bucuresci, pre cari spătarul Grigorie Ghica îi reclama ca clăcași, sub cuvînt că 'și au casele pe moșia Colentina (1). Despre acest proces voiți mai vorbi la capitolul edilităței publice.

Procesele pentru încălcările proprietăților imobile sunt deja destul de numeroase. Ca model de pertractarea unor asemenea procese dăm unul în anexe, din 1810.

Actele de vîndare de proprietăți prin licitațiuni se înregistrează la Divan, care așa face funcțiune de notariat (2).

Vechiul obicei al pămîntului de a se judeca procesele—mai ales de moșii—înaintea unei Comisiuni de arbitrii de 6, 12, 24 boierii, nu mai află nici o aplicațiune. Totuși, mai ales în procese comerciale, se introduce judecata prin «mediatori sêu arbitri (3).»

Protimisul dă loc la diverse procese. In notele și anexele volumului se pot vedea unele de aceste.

I-îl Divan către Ghen. maior Comino.

Cu cinste au primit Divanul predloj. Excelenței Tale sub No. 1372, scrisă de la 19 Decembre, coprindătore, că după însciintările ce ai primit Exc. Ta de pe la ofițerii județelor, că unii din cei cari vînd moșii fac sineturile serise pe o fărîmă de hârtie și făr de nici o înțelegere de coprindere și poruncesce Exc. Ta a se *publicarisi*, că ori-care, de acum înainte, va vrea să facă vîndare de moșie, să scrie sineturile pe o cîlă de hârtie și să întărească vîndarea de ispravnicatul aceluî județ. Pentru care sciut să fie Exc. Tale, că pentru acest fel de vîndări, încă de *când s'au alcătuit pravilniceasca condică aici în țără* sunt date porunci pe la tôte județele a se face acest fel de urmare asupra vîndărilor, dar de nu se urmăzează acésta, nu sunt vinovați ispravnicii, ci acei cari fac acest fel de vîndări. Pentru care îndată au și făcut acum Divanul publicațiile de mai sus arătate pe la tôte județele. — 1812, Ghenar 3 (*Cod. LXVI, fila 177*).

(1) *Cod. LXIII, fila 7 verso*, actul din 9 Iunie 1810.

(2) Vezi actul de la 15 August 1810 din *Cod. LXIV, fila 9 ver.o.*

(3) *Intâiul Divan către Ripninski.*

Că i s'a ordonat de Ripniski «să orînduiască de isnová *mediatori* de a da sfîrșit la pricina ce are unul Gheorghe Diamantoglu cu Constantin Pop sudit sêrbesc. Divanul după ce expune cursul pricinei, întrebă pre grecul dacă totuși îi este voința de a se da acum de isnová în cercetare de *mediatori*. 1812, Aprilie 9. (*Cod. LXV, fila 210.*)

Același lucru: *mediator* este și la fila 219 verso *Cod. LXV*. Aici se mai dic și *arbitrii* cari au a face un *compromis (sic)*.

În 9 Februarie 1812 căminarul Nestor juris-consult primesce de la întâiul Divan, ordine să-și dea părerea asupra a diverse teze.

Intărirea ce s'a dat la anafora logofeției cei mari între moșnenii Davidesci, anume Popa Eni și Enache Vechil și celor l-alți părtași ai lor cu moșnenii Bărcescii pentru impresurarea de moși, ce se urmăză între dinșii.—1810, August 27. (Cod LXVII fila 25A).

De la întâiul Divan și Comitet.

După pliroforia ce ni se dă asupra pricinei de către dumné-lui cinstitul Vel Logofăt printr'acéstă anafora, volnicesce Divanul pe . . . . . de la zapciú ce a fost orînduit să mérgă în sud Muscel unde se poruncesce dumné-vóstră Ispravnicilor ai județului, ca mai întâiú să faceți urmarea și cercetarea ce în dos se coprinde și apoi după 15 ale viitorului Octombre să iea orînduitul mumbașir pre amîndouă prigonitórele părți împreună cu tóte sineturile ce aú și o parte și alta și cu cercetarea d-vóstră ce veți face acum prin carte de blestem pentru rîndul stăpânirei și să-i aducă aici la Divan.—1810, Septembrie 24.

Manolache Crețulescu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăceanu.

De la Divan.—Pe acéstă alegere a judecâtei Departamentului și a d-lui Căminarului Nestor, într'adinsul orînduit boer Nomicos asupra acesteï pricinii ne rămîind odihnit Nițul Logofăt orînduitul zapciú vataf de visterie l'aú înfățișat și la întâiul Divan înaintea nóstră cu Scarlat Slugerul, unde aducându-se față și Dumitrache Polcovnicul vințetorul, s'aú întrebat Nițul ce are împotrivă a răspunde și vre un alt cuvînt vrednic nu avu decăt tot pricinuirile ce aú arătat și la judecata Departamentului; după acésta fiind-că zapisele acesteï delnițe s'aú vėđut ne-unite și nepotrivite atât la șart cât și la vremea daturilor lor, și judecata de acum avėnd cu întreg cuvînt mai mare bănuială decăt întâiú că zăpisul cel din urmă este ico nomicos și făcut nu de când se vede scris, ci mai din urmă, adică de când se judeca Scarlat cu Nițul, pentru acésta s'aú întrebat și Dumitrache ca să arēte și pricina în ce chip este și acesta, nu șciu ce să răspundă cu deslușire, decăt numai că zăpisul sėú este bun, dar care zăpis? nu arată; fiind însă că comitetul de mai nainte atât acéstă pricină a zăpiselor care este mai de temeiú, cum și soroc de protimisis al Nițului pentru rescumpărare, după orînduiala pravilnicescei condicii, le-aú lăsat fără de nici o cercetare. Spre descoperirea dar adevėrului s'aú đis lui Dumitrache: de póte încerdința prin jurămînt pontul ce se arată în mai sus numita anafora, cum că zăpisul ce se vede din partea lui s'aú făcut și s'aú dat tot atunci unul la mânia altuia, iar nu în urmă, când aú început Nițul a face cerere și pornire pentru acéstă delniță și răspunse, că póte prin jurămînt; după al căruia răspuns, încă de la 4 al acesteï luni, cu pitac al Divanului s'aú trămis atât el cât și Nițul la duhovnicésca consistorie, ca după ce va primi Dumitrache jurămînt să jure apoi și Nițul pe osebitul pont ce se cuprinde

La 14 Decembre 1811, Nestor dă următoarea opiniune:

Către slăvitul Divan.

«Făcând cercetare după această poruncă, arăt slăvitului Divan, că și după pravilă și după obiceiul pământului, cum mai virtos după alte asemenea pricină, ce s'au întâmplat, când se schimbă stăpânirea vre-unui lucru stătător nu poate să fie silit cel din urmă stăpân a păzi tocmela arendii celui d'întâiu stăpân, afară numai când va fi simfonisită între stăpân a se păzi arenda. Și la această pricină vedându-se că dumné-ei Vornicésa prin învoire a luat moșia în lipsă de zestre, pentru care lipsă putea să se vîndă nu numai moșia acésta, ci și orî-ce acaret al soțului dumné ei, căci averea bărbatului din césul ce se însoră se face amanet la zestrea nevestei. Așa dar dându-se moșia acésta în lipsa zestrilor dumné-ei Vornicesei, urméză de a o face

în anafora, că după ce au aflat vîndarea lui Dumitrache la Scarlat n'au lăsat să trecă sorocul de protimisis a celor 30 de zile, fiind și de însuși el netăgăduit, că această delniță o are Scarlat cumpărată de la Dumitrache cu trei patru ani mai înainte până a nu muri Petrică și a stăpânit'o în pace fără a se scula nici atunci să o cêră a o rescumpêra cu vre un cuvînt de protimisis și ne au venit rêspons înscris în dosul pitacului de la 7 ale acesteî luni, că mai sus numiții Dumitrache și Nițul au dat rêspons, că nici unul nici altul nu priimesc jurămînt; drept aceea neprimind nici Nițul nici Dumitrache jurămînt pe ponturile ce s'au dis mai sus și anaforoa acésta fiind următoare dreptăței și domnescéi hotărîri ot lét. 1806, ce o vedum și noi, o întăresce Divanul și hotărăsce, ca Slugerul Scarlat să stăpânescă în bună pace și nesupêrat de Niță ce au cumpêrat de la Dumitrache cum și zăpisul lui Dumitrache din neprimirea jurămîntului fiind dovedit de viclean și plastograf, să rămăe cu totul neșinut în sêmă, cu o hârtie albă; asemenea și pentru cea-l-altă jumătate delniță ce au rês-cumpêrat Grigore sin Petrică, fiind că nici Scarlat nici Nițul nu făcură v e-o provlimă împotrivă, hotărîm să se urmeze iarăși după coprinderea acesteî anaforale a Departamentului; către acésta, fiind-că Scarlat dice că acésta jumătate de delniță ce o are de la Dumitrache nu este întru adevêr jumătate după coprinderea zăpisului lui Petrică, ci este împresurat cu vre-o câți-va pași de loc de un Cristea căpitanu, ce șade pe locul lui Grigorie sin Petrică, întîndu-se cu gard pe locul său adică pe jumătate de acésta delniță, poruncesce Divanul d vóstră Ispravnicilor ai județului, să orînduiți în fața locului un boerinaș cu sciință ca să aibă a le împărți acésta delniță întocmai pe din două, după coprinderea zăpisului rămăind adică jumătate în stăpânirea lui Grigorie sin Petrică și jumătate în stăpânirea Slugerului Scarlat și să le și însemneze locul pe unde are a stăpâni fieș-care, ca să nu mai aibă gâlcévă între dînșii.—1810, Septembrie 15.

Manolache Banu, Grigorie Ghica, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăceanu, Vel Vistier.

și zapt, slobodă despre arendași, iar arendașul rămâne să-și caute cu cliromomul vânzătorului arendei (1).

Protimisul continuă a fi în vigóre ca în secolul anterior. În o judecată pentru *protimis*, Divanul la 14 Noembre 1808, amintesce că «pravilnicésca condică, ce este pravilă a pământului, primită de obște, scrie la fôia 58, cap. I scrie: «când va vrea cine va și să vîndă lucrul nemișcător să aibă datoria a da în scire întâiu rudelor ce vor fi părtași la acea moșie cu dînsul său răzorași și în urmă la rudele lor cele mai de aprópe, însă cei cari se trag dintr'însul și la cei din cari se trage el și la frați i la nepoți de frați, la unchi și la copiii unchilor, cari sunt veri primeri, iar nu mai mult.» (Cod. LXII.

În 1810 luna Noembre primul Divan dă o nouă circulare explicând cum este a se înțelege *protimisul* (2)

(1) Alte întrebări cu său fără răspunsuri de la juriconsult: Când o femeie trăesce în căsnicie cu soțul său și neavînd nici o lipsă de zestre, va vinde bărbatul său o moșie de ale zestreii ei puind la locul zestreii altă moșie a sa de opotrivă și la zăpissul vîndăreii se va iscăli atât acea femeie, cât și părintele său, să cerceteze dumne-lui Nomicos de pôte în urmă după pravile acea femeie, său părintele său să anerisescă zăpissul vîndăreii acelei moșii pentru care sunt iscăliți, cu cuvînt că are lipsă de zestre, său de are vre-o putere? Să ne arăți în scris.—1812, Februarie 9. (Cod. LXV, fila 151 verso.

NB. Răspunsul lui Nestor nu l'am aflat.

Socotința boerilor legiști Nestor Căminarul și Ștefan Belu din 24 Februarie 1812:

«Câte se dau pentru nuntă, de nu se va face nunta se întorc înapoi de la o parte la alta, iar câte se dau pentru logodnă, cel ce se căiesce și strică perde, întorcînd și ce a primit drept logodnă înapoi (Cod. LXIX, pag. 265.)

De la întâiul Divan.

De vreme ce dumne lor boerii nomicoși dau pliroforie Divanului printr'această anafora, că iscălind erotocrisia, trei din ceruți și cel de al patrilea neiscălind'o. este bună și temeinică după pravilă; drept aceea o întăresce Divanul spre a-și avea pentru erotocrisie ființa și urmarea sa nestrămutată. 1812, Mai 18. (Cod. LXXII, fila 64.)

Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, vel Vist, vel Logofet.

(2) *De la I-iul Divan, către «boerii frați Divaniți»*

«În multe pricinî de judecări pentru *protimisuri* ce s'au cercetat de

Vom termina analiza acésta de diverse informații relative la justiția civilă dând, în anexă, o serie de acte relative la diverse procese de natură deosebită.

Aceste pot servi studiului bărbaților de drept. Interesante sunt și din aceste puncte de vedere o fôie de zestre din 1808 Ianuare 18 și actele de împărțelă a juvaerelor rămase de la ilustrul Enache Văcărescu. Acele juvaere se împart între soția lui, Domnița Ecaterina Caragea și între fiii lui: Nicolake și Iorgake, căci fiică-sa Elenca era acum mórta.

O sentință interesantă este cea dată în 16 Aprilie anul 1810 din care se constată că «după pravilă cel ce nu are copii din cununie, orî părinți sêu moși, volnic este a lăsa clironomî pre copiii cei firesci (1).

Privilegiul țeranilor de a nu fi trași în procese la epocele lucrării la câmp, e mănținut sub administrațiunea rusescă (2).

Divanul face publicațiunii la 15 Iulie 1810 pentru încetarea proceselor de la 15 Iulie la 15 August, pentru ca să pôte fie-care locuitor a-și căuta de

dumné-vóstră din anaforalele ce ați făcut către Divan vedem, că nu urmați cu cercetarea asupra acestor fel de judecăți, după cuprinderea și povața tuturor capetelor ce sunt alcătuite în pravilnicésca condică pentru *protimisis*, din care cel d'întăiu îndatoréză pre vîndătorii când va voi să-și vîndă vre-un lucru nemișcătoriu, ca să dea de scire tuturor celor ce aũ *protimisis*, orî să iscălésză zapisul vîndării sêu să răspundă banii prețului aceluî lucru și de nu vor voi cei ce aũ *protimisis* a face nici una, nici alta, se îndatoréză iarăși vîndătorul, prin alt cap al pravilnicéscei condice, să dea jalbă la stăpânire, arătând îndărătnicia aceluia, ca stăpânirea să-l îndatoreze a urma una din cele două ce s'aũ đis mai sus, ce lăsând la o parte felul acestei cercetări, alergați la cea-l-altă cercetare: când aũ aflat adecă cel cu *protimisis* de vîndarea aceluî lucru? Și când aũ pornit jalba? și după acésta îndată se și îndatoréză la jurămînt. Drept aceea, ca să lipsésză de acum înainte jurămînturile din cei ce se judecă pentru acest fel de pricină, Divanul poruncesce, ca la tóte pricinile de *protimisis* ce vor veni a se cerceta de dumné-vóstră prin buiurdizma Divanului, întăiu să cercetați de și-aũ făcut vîndătorul datoriile ce s'aũ đis mai sus și dovedindu-se că s'aũ urmat de vîndătorul, atunci veți intra în cercetarea aflării celui ce cere *protimisis*, iar împotriva dovedindu-se că vîndătorii nu și-aũ făcut acele datorii, atunci nu mai încape a se face altă cercetare pentru aflarea celui ce cere *protimisis*, fiind-că acela nu este dator să âmble să cerceteze cine și când vinde vre-un lucru nemișcător, ci a vîndătorului datorie este a face vîndarea cunoscută la cei ce aũ *protimisis* sêu vędendu-i îndărătnicî să dea jalbă către stăpânire; iar când acestea nu le va urma, atunci cel ce va cere *protimisis* are dreptate. Ci dar într'acest chip să urmați dumné-vóstră. — 1810, Noembre 5. (Cod. LXV, fila 55).

NB. Asemenea pitace s'aũ făcut și la departamenturi.

(1) Cod. LXII.

(2) Cod. LXV, fila 450.

secerișul bucatelor și de cósă finului, afară din pricinile *englematica*. «Pentru care iată se poruncesce dumné-vóstră, să însciințați la toți de obște, ca într'acéstă vreme nimeni să nu se pornescă cu jălbi pentru pricinii de judecăți, nici să nu aveți a trage pre nimeni, încă și pre cei ce au apucat de au intrat și sunt în judecată, să vă siliți a le isprăvi tréba, să le dați drumul, a nu-i ținea opriti, ci fie-care într'acéstă vreme de soroc să fie nesupérați de judecăți.» — 1810, Iulie 15 (1).

E interesantă o fóié dotală din acești anii. Dăm una în notă și un act relativ (2).

(1) *Cărți de oprirea judecăților pe luna Iulie. Către Ispravnicii județelor.*

După orînduiala și caidul Divanului sunt a fi oprite judecățile în totă acéstă următoare lună a lui Iulie, ca să pótă locuitorii a-și căuta fieș-care de seceriș și de cósă. Iată Divanul poruncesce, să însciințați la toți de obște, că într'acéstă lună nimeni să nu pornescă cu jălbi pentru pricinii de judecăți, nici dumné-vóstră să nu aveți a trage pre nimeni pentru pricinii de judecată, până după sfîrșitul lunei aceștia, afară din pricinile de *englimatică*, care acelea au a se căuta în totă vremea. Iar pricinile ce vor fi intrate în judecată precum și mumbașirii ce vor fi orînduiți, aceia să urmeze a da sfîrșit fieș-căria pricinii, căci asemenea porunci s'au dat și aici la judecătorii. — 1811, Iulie 9. (*Cod. LXV, fila 106 verso.*)

(2) *De la Divan.*—Dumné-ta Staroste de neguțători, aducend zapciul cel orînduit acolo la stărostie pre Ioniță Logofetel de Divan, i pre soția sa Ilinca cu tatăl ei Nițul Logofet za taină, să prețuesci lucrurile de zestre ale Zmarandii, ce a fost soția de a doua a Nițului Logofet și muma Ilincăi, însă nu după prețul ce âmbă acum, ci după prețul ce avea lucrurile la lét. 1803, când s'au însurat Nițu, și să ne arēți în scris; așide-rea să prețuesci și lucrurile ce au rămas Nițului de la socru său Ión Găitânariu după prețul ce era la lét 1795, când au murit Ión, i lipsa de zestre a Ilincăi, după prețul ce avea lucrurile la lét. 1800, când s'au măritat și să ne arēți iarăși în scris, care lucruri ce au a se prețui se însemnară în dosul acestui Pitac. — 1808, Ghenare 18 (*Cod. LIV, fila 225.*)

Lucrurile ale zestreii Zmarandei.

- 1 Tătarcă cu flori de fir blănită cu sangeap negru.
- 1 Rochie de ghermesit cu flori de fir.
- 1 Rochie de șaliu.
- 1 Tălivăchie (Tivilighie?) de atlas cu cacom cu fir.
- 1 Pilotă cu ciarșaful ei.
- 3 Perini, 2 mici, una mare cu fețele de rătea.
- 1 Cămașă de ginere de horangic.
- 6 Șervete cu masa lor de bumbac.
- 1 Cărșaf de pînză cu flori pentru învilitul așternutului.

Cea mai mare pedică în darea justiției sunt drepturile și privilegiurile mereu crescânde ale sudiților. Acum la Ian. 1808 se mai agravează lucrul, căci Divanul recunoște, la cererea agenției austriace, dreptul starostilor ei de a asiste la judecata sudiților cu locuitorii: «De acum înainte toate pricinile sudiților cu locuitorii țării, precum și ale locuitorilor ce vor avea cu sudiții, să se caute prin scirea numitului staroste, stând și însuși față la cautarea pricinilor de judecăți (1).»

- 1 Peșchir borangic de obraz.
- 1 Ghiordan de cordea cu galbeni mici de tal. 40.
- 1 Inel de aur cu zmaranduri.
- 1 Pereche cercei poleiți cu aur și cu mărgăritar.

Lipsa zestri Ilincăi.

- 1 Rochie de șaliu.
- 1 Cérșaf pe plapomă.
- 2 Cămăși de pînză.
- 1 Bohcea de nun.
- 2 Testimeluri.
- 1 Gevrea.
- 1 Masă de pînză.
- 2 Zarfuri de argint.
- 6 Farfuri de masă.
- 1 Tigae.

Lucrurile ce au rămas de la Ión socru Nițului Logofet

- 3 capete de vaci.
- 1 Beniș de postav bun vînat.
- 1 Cântar mare
- 1 Ibriș de aramă.
- 1 Sfîntă Icónă, care nu are a se prețui.
- Tal. 24 ce au scos din datorie.

(1) *De la Divan.*—Cinstiții d-vóstră boeri Ispravnicii ot sud. Prahova și ot sud. Saac, fiind-că cinstita agenție a chesaro-crăescii Curții au făcut arătare Divanului, că pentru căutarea pricinilor de judecăți ce vor avea sudiții chesaricesci cu locuitorii acestei țări, a se urma cu bună orînduială, ca să lipsescă fies-ce pricinuire, *spre a nu se supăra stăpînirile*, de aceea au rînduit staroste asupra sudiților de la aceste două județe, pre un Ioan Gheorghiu suditul chesaricesc, ca prin a sa scire să caute pricinile ce vor avea sudiții cu pămînteni, care această arătare a cinstitei agenții fiind cu *cale a primi'o și Divanul*; pentru care și se poruncește dumné-vóstră ca să cunoșteți pre mai sus numitul de vechil orînduit al cinstitei agenții, și

Grava cestiune a sudiților, în o țără în care nu numai Dobre Cojocaru se făcea supus frances, dar și egumeni de monastiri, ba umblă să se facă sudit frances și însuși mitropolitul Dositei, (*Cod. LXIV, fila 16*), preocupa pre bărbații de stat român.

În Mai 1811 Cutusof dă un pitac din opt ponturi în ce chip să se păzescă de acum înainte nizamul «pentru străini și alți ómeni fără de căpătăiu, ce se află atât aici în politie, cât și pe afară prin județe, cum și pentru alte orîndueli.»

Acest nizam a fost comunicat Divanului de Șteter și Divanul l'au comunicat îndată la județe, și în Bucuresci la Spătarul și Aga, pentru întocmai urmare. 1811, Iunie 1. (1)

de acum înainte toate pricinile sudiților cu locuitorii țării, și precum și ale locuitorilor ce vor avea cu sudiții, să se caute prin seirea numitului staroste, stând și însuși față la căutarea pricinilor de judecăți; ci dar dumné-vóstră, păzind orînduiala judecăților, pre cei ce nu se vor mulțami pe alegerea dumné-vóstră, să urmați a-i trimite la Divan, cu acea alegere ce veți face în scris și cu și orînduită de soroc.—1808 Ghenarie 15. (*fila 221*)

(1) *Cod. LXVI, fila 103.*

Urméază aci unele note adresate consulatului frances tot din 1809 cu referință la nesupunerea unui sudit frances, purtând nume românesc, care a îngredit cu de la sine putere un loc al bisericeii Șelarilor.—15 Iunie, 1809.)

De la înaltul Divan și Ispravnicii.

După predlojenia Excelenței Sale dumné-lui viț-prezident de la 9 ale următoareii sub No. 4303 următoare la porunca Excelenței Sale dumné-lui mai marelui comandir al armieii, general de infanterie și cavalerie Cutuzoff, se scrie d-vóstră, că de acum înainte cu sudiții francezi ce locuesc în Valahia nu mai aveți nici un amestec asemenea și nici cu o privighere spre ocârmuire, cum și toate judecățile ce vor fi între vre un sudit cu un pămîntén, cum și împotrivă între vre-un pămîntén cu vre un sudit frances, să se caute de oficerul rusesc ce este la Ispravnicat, prin mijlocirea căruia și toate cererile și orînduelile se vor face și se vor împlini și numitul este dator de acum înainte pentru toate aceste, cum pentru judecăți, a face anafora Excelenței Sale dumné-lui viț-prezident spre a se hotări, fiind că totă răspunderea rămâne asupra-î de se va arêta cine-vași cu vre-o jalbă dovadnică; pentru cafe acesta s'au și trimis poruncă de la Excelența Sa d-nul viț-prezident către dumné-lui ofițerul județului; ci dar întru acestaș chip să urmați d-vóstră, ne mai având nici un amestec cu sudiții francezi, de la ale căroră pravili și dajdia ce s'a orînduit spre ajutor al cheltueleur ostășesci are să se împlinescă tot de numitul ofițer.—1811, Iunie 14. (*Cod. LXV, fila 99*).

Un proces curios amenință un moment să izbucnescă în București pentru o revendicațiune de nume de familie și de avere. E probabil că celebrul Enache Văcărescu la ocasiunea călătoriei lui la Viena, când merse să cêră de la Impêratul Austriei extrădarea celor doi fii ai lui Alexandru Ipsilant, fugiți în Ardeal, va fi cunoscut mai de aproape o vieneză. Din acea cunoștință pretindea, în 1811, un june ofițer austriac că se trage el și prin agenția austriacă, a cerut informațiuni despre familia din care pretindea că se trage. Constantin Graf Dudescu, pe atunci mare Logofêt, răspuse, în 23 Iunie 1811, respingând afirmațiunea junelui vienez, că el ar fi un urmaș al lui Enache Văcărescu (1).

Să trecem într'o scurtă revisiune și actele ce aducem în notă cu referință la justiție.

Pe lângă *departamente*, continuă a funcționa Agia și Spătăria, ca instanțe judecătorești.

La 31 Maiu 1809, s'a rănduit judecătoria la Agie: Nicolae Cuzi Serdar în locul lui F Logofêt Iacovache.

(1) *Către generalul Șteter, de la Logofetia mare.*—Cu cinste arăt Excelenței Tale că de la cinstita agenție a chesaro-crăeșcei curți, prin alăturata notă, mi se face întrebare pentru o familie Enache Văcărescu, din care familie unul ar fi fost ofițer la oștirile chesaro-crăești în regimentul husarilor și se cere pliroforie atât de acel ipochimen cât și de marca ce are acéstă familie; după care am făcut arêtare slăvitului Divan, că răposatul Ban Enache Văcărescu, ce se potrivește la cererea acésta, a fost familie din cele d'întăiu ale țerei vechi, iar dintru început se trage némul său de la Făgăraș din țera unгурéscă, unde și acolo a fost familie mare, care acest răposat Enache Văcărescu a murit la létul 1791 și n'a avut vre-un fiu care după vremi să fi lipsit de aci a se socoti de a fi acela ce se arată din familia Enache Văcărescu, însă spre pliroforie arêt și acésta: că în anul trecut când mă aflam la Viena, făcându-mi-se cunoscut că unul se numesce pe sineși familie din casa răposatului Enache Văcărescu, pe carele și vedându-l l'am cercetat atât eu cât și dumné-ei visternicésa a dumné-lui Visternicului Varlaam și alții ce s'a răndit mai aflat acolo și l'am găsit mincinos; iar marca peceții acéstei familii se află la casa răposatului, însă la marcă nu se pôte pune temeiū, căci cu mijlocul luând cine-va închipuirea mărcii ori în pecete pe cêră său cu alt mijloc și dând'o la meșteri, ce lucréză cu plată, îi face asemenea, și la cererea cinstitei agenții fiind acéstă pliroforie am arêtat'o slăvitului Divan în scris, de unde am luat răspuns prin graiū, că eu să arăt la cinstita agenție. Ci dar nu lipsi a face cunoscut Excelenței Tale, că precum se va porunci să se facă urmare.—1811, Iunie 23. (*Cod. LXVI, fila 116 verso.*)

Const. Graf. Dudescu, vel Logofêt.

1809 Iunie 1. Șătrar Matei Popescu, judecător la Spătaria, în locul șătrarului Vieroșanu (1).

La 28 Decembre 1808, Senatorul Kușnicov întăresce sentințele tribunalului de Criminalion prezentate de marele armaș Grigorie Filipescu și schimbă pe la unii vinovați pedepsa de mörte în ocnă pe viață. Tot odată Kușnicov găsesce că sunt prea multe asasinate și cum nu vede Divanul că acesta provine din slaba purtare de grijă a politiei pămîntesci? Acastă observațiune se întinde și la Ispravnicii de județe. Mai cere Kușnicov ca Departamentul de Criminalion să trimită în fie-care și întâiu a lunei hotărîrile vinovaților ce se vor căuta (2).

La 30 Aprilie Divanul adresază către marele Spătar și către Aga următórea circulară:

De la întâiul Divan către Vel Spătar.

Exc. Sa gen. Maior și Cavaler Engelhardt, vice-president al Divanului, prin predlojenia ce a trimis la Divan de la 28 a acesteii luni, cere ca numai decât să i se trimită de pe la tóte departamenturile întâiu tóte pricinele de judecată: Cine cu cine anume? Din ce lună și an și ce pricină de nu li s'au făcut hotărîre? Al treilea fies-ce Departament, ce pricine are deosebite și de ce nu sunt sevîrșite?

Divanul scrie dumi tale, că această cerere ce o face Exc. Sa să o arătați prin catastih i perelipsis anume și întocmai precum în sus se cuprinde, care catastih iscălit fiind de dumné ta, să-l trimiți la Divan, ca și Divanul să-l trimită la Exc. Sa, însă această arătare să o faci dumné-ta cu incepere de la întâiu de Ghenarie a acestui următor an.—1809, Aprilie 30.

Asemenea pitace s'au făcut la Agie, la boerii divaniți, la Departamentul de 8, la cel de 7 și dumné-lui epistatului armășiei, cu aceeași dată de 30 Aprilie 1809 și s'au dat pitacele în mâna lui Juz-bașa în aceeași și de 30 Aprilie, ca să le trimită la arătatele Departamente.

In Aprilie 1801 Kușnicov își pörtă atențiunea din nou asupra departamentului de criminalion.

Ca sa activeze cercetarea proceselor de departamentul de criminalion, cere de la Logofët, ca să se facă și la fiteși-ce 10 zile «să ni se trimetă la Divan catastih de la acest departament, sub iscălitura dumi-tale și a judecătorilor, de numele celor vinovați, cu arătare cine? din ce vreme? pentru ce vinovație este închis? și pricina fiesce-căruia pentru ce n'a luat sfirșit?

(1) Cod. LVI, fila 113.

(2) Cod. LXI.

și de primirea acestui pitac să aibă Divanul răspunsul dumi tale în scris.»
1810, Aprilie 25.

Constatându-se că hoțiile sporesc în țară și că cei condamnați pentru hoții devin recidiviști, ceea-ce îl face pe Kușnicov a crede că pedepsa a fost insuficientă, pentru a remedia la acest rău, promulgă, cu de la sine putere, un fel de adaus la codul său cu dispozițiunile penale existente, hotărînd deosebite amende și pedepse decât cele ce până acum se dădea. Așa pentru furtișagul d'întâiu dispune că, decă hoția a fost mai mare de cât 100 de ruble de argint să se pedepsescă vinovatul după obiceiul pămîntului, adecă cu bătaie, dar după ce va fi bătut «*de va mai fi în bună stare să se rînduiască la vre-o slujbă pămîntescă*», ca adecă avînd lîfă să nu mai fure, iar în cas când bătaia l'a făcut neom, să-l trimiță pe cincî anî la ocnă și din munca lui să se despăgubescă păgubașii. Pentru hoții mai mici decât 100 ruble, pedepsa se mărginesce la bătaie și la despăgubirea păgubașului din munca vinovatului. La o nouă recidivă, fie hoția mică, orî mare, se aplică pedepsa de mai sus (1).

(1) *De la Excelența Sa sveticul de taină Senatorul Cavaler Kușnicov către cînsitul Dicau predlojenie.*

După hotărîrile criminalicescului departament, ce de la amîndouă Divanurile mi se trimit, am vădut că cei ce au cădut în vinovăție fiind judecați pentru adesele furtișaguri, li s'au făcut hotărîre, altora bătăi, altora să se trimiță la ocnă, vre-o câte-va vreme, dar îndată după pedepsă seî după ce și-au săvîrșit sorocul, ce au fost orînduit la ocnă, scăpând, îndată se apucă iarăși de acel meșteșug, în cât că unii de 4, 5 orî cad sub judecata criminalului departament. Dintr'acosta se vede că măsurile pedepsei ce se orînduesce la acest fel de hoții este foarte puține (*sic*), de ai popri să se lasc de furtișag, care în părțile acestea se întîmplă și se fac foarte adesea. Dar acosta învinovățire, ce s'a înrădăcinat atît de adîncă, este pentru că nu sunt desăvîrșit pravilele, nu este hotărîre și deosebire cu care să supue pre fiesce care hoț, după măsurile furtișagului, ce-a făcut întăiaș dată, de al doilea seî al treilea furtișag.

La asemenea întîmplări am socotit că se cuvine și în părțile aceste ca să se închipuiască cu pravilele Rusiei, ce este rînduit pentru pedepsa hoților; eu am făcut arătare general feldmareșalului cnéz Prozorowski arătându-i socotința cugetului meu pentru acosta, care Luminarea sa au și întărit'o. Acosta orînduială este:

1) Pentru furtișagul d'întăiu, de se va prețelui mai jos de cât 20 ruble de argint, deosebit luându-se de la dînsul cele ce au furat și dându-se păgubașului, să n'aibă să-i . . . . . acosta pedepsă, adecă să-l ție la închisóre vr'o câte-va vreme, iar neavînd cu ce răspunde păgubașului să l dea la lucrul de obște să lucreze până va căștiga acea sumă de banî, pe cât a fost prețul furtișagului.

Un ciudat mod de a grația din temnițe ni presentă următorul act:

De la întâiul Divan.

Intăresce anaforoa departamentului de criminalion pentru Dinul hoț de

2) Pentru furtișagul cel d'întâiu, de va fi mai mult de cât 100 de ruble de argint, să se pedepsescă vinovatul după obiceiul pământului și după pedepsa ce i se va face, *de va mai fi în bună stare*, să se rînduiască la vr'o slujbă pămîntescă, iar când nu va fi în stare, să-l trimită pe 5 ani la ocnă, întorcînd vinovatul averea jăluitorului, câtă nu va ajunge din suma ce va arăta păgubașul, cu bani ce va lua după munca lui.

3) Pentru cel d'întâiu și de al doilea furtișag, de nu vor fi împreună mai mult de cât 100 ruble de argint, deosebit din cele ce vor găsi lucruri și cu plată, ce va face din munca lui pentru lucrurile furate, cele ce nu vor ajunge păgubașului după pontul cel d'întâiu să i se orînduiască după vină și bătaie după obiceiul pământului.

4) Când de trei sêu de mai multe ori se va prinde în furtișag mic sêu mare, ori câtă sumă se va face la un loc, să i se orînduiască pedepsă după cum scrie în pontul de al doilea, urmînd aceluși pont, ca să se orînduiască ce-i în stare la vre-o slujbă a pământului, cât și pre ce-l-alți la ocnă. Tóte aceste pedepse să se orînduiască hoților și celor ce se vor întovărăși cu dînșii, atât din locuitorii Moldaviei cât și ai Valachiei, cum și pre fugarii ruși, cari de mult sunt locuiți în părțile acestea și să se socotescă toți sub o pravilă cu locuitorii ce sunt născuți în pământul acesta. Acésta dar nu are amestec cu desertorii ostenesci ai Rusiei, cari prindendu-se trebuie să se trimită la *dejurstva* armiei cei mari cum și la acei fugari din supuși ai Rusiei săteni, pe cari spre împlinirea orînduelilor ce s'au dat și nefiind de mult fugari, trebuie să se întorcă înapoi; iar cu supușii altor împărății, cari se vor prinde la hoție, trebuie să se urmeze pentru dînșii după trahtatură.

Insciintăm pre cinstitul Divan pentru acésta orînduială a mea, ce este întărită și de mai marele meu comandir.

Fac arătare, că scoțînd după acésta copie, să o trimită la departamentul de criminalion, poruncindu-i, ca tóte hotărîrile trebilor vinovaților, celor ce se vor prinde cu furtișag să se urmeze după cuprinderea acestei aședări, trimițînd hotărîrile ce se vor face pentru acésta, ca să le ved. Nro. 1.261, Aprile 15 anul 1809.

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valachiei se trimite copie după dispozițiunea de mai sus către epistatul Armășiei, pentru ca să ia din ea «largă înțelegere pentru rînduială hotărîrilor vinovaților celor ce se prind în fapte de furtișag, în ce chip are a se urma de aici înainte. Ci dar acésta predlojenie să se trecă în condica judecăților departamentului criminalion, ca să fie sciută și să urmeze boerii judecători hotărîrile acestor fel de vinovați întocmai după cum în numita predlojenie se cuprinde». — 1809, Aprilie 27. (*Cod. LVI, fila 64 verso*).

Copie s'a trimis în aceiași zi și la departamentul de criminalion din Craiova.

ca și Radu Ciolac, să se libereze de la închisore, că au stat destul, decât a li se da la liberare 100 toege în falange. 1810, Iulie 20 (1).

Mulți nenorociți muriau prin temnițe de epidemii (2).

Ilusoriu era remediul propus de Kușnicov. Exista pedepse și mai grave decât bătaia și orînduiala la slujbele țerii. Se pedepsea cu spînzurătorea(3) și une ori cu grópa ocnii pentru mai puțin decât hoție. Așa la 17 Noembre 1809, după anaforaoa episcopului de Buzeu condamnă la grópa ocnii fără de soroc pre unul Ilie Bogarcea «pentru că viețuesce cu soția sa traiu rêu și cu nelegiuite fapte.»

Dar în Aprilie 1808, găsim aplicarea unei pedepse gróznice, ca și care n'am mai aflat una în secolul al XVIII-lea: tăierea mâinilor unui vinovat (4).

(1) Cod. LXVII.

(2) *Epidemie în temniță.*

În 11 Aprilie 1812 întâiul Divan cere lui Repniski liberarea mai multor hoți închiși la pușcărie «că la temnița pușcărie înmulțindu-se hóla lingóre, pe lângă cei nevindecați pot să se primejduiască și cei vindecați, a muri. Cod. LXVI, fila 203.)

(3) *Întâiul Divan către generalul Comino în 1811. Noembre 6.*

Cu cinste a primit Divanul predlojenia Excelenței Tale. cu ordinul de la 30 ale trecutei Octombrie, sub No 50, coprinđetóre că Excelența Sa mai marele comandir Cutuzof a întărit anaforaoa departamentului criminalion pentru 9 vinovați jăfuitori și omoritori de ómeni, însă 3 dintr'înșii, adică Panait Grecu, Marin Barbulea și Stoian Sirbul, să se spînzure în Bucuresci, iar 6 dintr'înșii, după ce se vor pedepsi prin tîrg, să se trimetă la Ocnă. Pentru care și poruncește Excelența Sa, ca în ce ți va fi a se împlini pedépsa acestor vinovați, să aibi însciintare, ca să faci și despre partea Excelenței Tale, cuviinciósa orînduială; pentru care avem cinste a arêta Excelenței Tale, că cei osîndiți pre mórte a li se săvîrși pedépsa unuia, mâne la 7 ale acesteia lunii și altuia la 8 ale următórei și cel de al treilea la 9 ale lunii acesteia. Precum și pentru cei-l alți s'au făcut urmare întocmai după poruncă și nu lipsesce Divanul a însciinta Excelenței Tale. — 1811 Noembre 6. (Cod. LXVI, fila 157 verso.)

(4) *De la Divan, către doctorii politiei Silvestru și Constantin.*

Fiind-că mâne prin hotărîrea Divanului este a se tăa mîinile unui vinovat, după spurcata și urita lui faptă ce a urmat. poruncește Divanul, primind acest pitac cu acest zapciú Armășescu de astăđi, să aveți a orîndui dum-né vóstră un țerah meșter de acéstă trébă, pe care țerah să-l faceți sciut și cunoscut orînduitului zapciú armășesc, ca mâne la vremea orînduită să

Acastă oribilă pedepsă s'a refuzat justiția română a o aplica în trecut și chiar între anii 1800—1812, asupra unei vinovății, care cu ea era pedepsită: bătaia unui părinte de fiul său: (1)

se afle la locul cel orînduit, dimpreună cu argaliile cele trebuincioase și cu spirturî pentru scursul și poprirea sângelui de a nu se întimpla vre-un curs.—1808, Aprilie 27. (*Cod. LIV, fila 336.*)

(1) *De la întâiul Divan către Repniski.*

Cu cinste facem arătare Exc. Tale, că la Divan a dat jalbă un Pitar Const. Vlasto din Târgoviște, pentru fiul său Atanasie, că apururea îl necinstește cu vorbe netrebnice, fără de nici o șfială, până în cât a îndrăsnit de l'a și bătut, cerend a i se face cuviincioasa înfrênare și pedepsă. A căruia jalbă orînduindu-se în cercetarea dumné-lor boerilor *nomikî*, ne-a făcut arătare în scris, că după pravile se cuvine a i se tăia mâinile unui fiu neomenit ca acesta. Dar acastă osîndă nu s'a urmat altă dată aici în țeră; dic dumné-lor, că pedepsa ce s'a obicinuit pentru unii ca aceștia este ca mai întâi să se certe cu bătaie la fața locului și apoi să se facă surghiun până își va veni în pocăință. Ci nu lipsim a arêta Exc. Tale, spre a avea Divanul cinstit rêspons de urmare.—1812, Maiu. (*Cod. LXVI, fila 220*).

Către slăvitul Divan.

Pravilele pentru acest fel de fiu neomeniți și sălbaticii, cari împotriva firei și omenirei rădică mâna și bate părinții lor, hotăresc să li se taie mâinile, iar obicinuita pedepsă care s'a urmat este să se certe cu bătaia la fața locului și să se facă surghiun la o mănăstire, de unde să nu se slobodă până când nu-i vor ierta părinții lor, și jăluitoiful părinte, ca unul ce a fost cap al familiei și stăpân, să i se facă teslim casa cu tot avutul, său. — 1812, Maiu 17. (*Cod. LXXII, fila 84 verso*).

Nestor Căminar, Ștefan Belu.

De la întâiul Divan și Comitet.

Cu tôte că după a pravilelor poruncă și povață, osânda unuia acest fel de fiiu neomenit este tăierea mânilor lui, dar fiind-că aci nu s'a obicinuit acastă osîndă, volnicesce Divanul pre. . . . . să mERGă la sud Dâmbovița, unde prin scirea d lor Ispravnicilor județului, după ce va certa prin bătaie la fața locului pre pîrîtul Atanasie, feciorul jăluitoiful, să-l ridice apoi de acolo, prin ajutorul d-lor Ispravnicilor și să-l ducă la mănăstirea Znagovu, unde se porunțesce Sfinției Tale năstavnic al numitei mănăstiri, să-l ții acolo în bună pază, și fără de al doilea poruncă a Divanului slobod să nu fie a eși, iar jăluitoiful pitar ca un cap al familiei și stăpân, să i se dea în zaptul său făcându-i teslim tótă casa cu avutul său.—1812, Maiu 17.

Ignatie Mitropolit, Polcovnic Loghinov, Isac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Logofet, biv Vel Medelnicer.

Nu numai de hoți avea să se apere satele, ci adesea de chiar cei cari prindeau pre hoți. Aceștia aveau dreptul să iea în posesiunea lor cele ce găseau la hoții prinși, însă numai lucrurile nereclamate de păgubași (1). Practica însă era alta: mai tot-d'auna păgubașilor nu li se mai înapoia nimic din cele găsite la hoți (2).

Dintre hoții cei mai faimoși, cari în anii aceștia au băgat spaima, mai ales între Greci, a fost Bujor cu căta lui și apoi Jianu. Bujor haiduc a fost deopotrivă cunoscut în Moldova și țera românească și a dat mult de lucru ambelor Departamente de criminalion din ambele țări. În notă aducem câte-va acte relative la Bujor și căta lui (3).

(1) *De la Divan.*—Cinstite dumné-ta Vel Armașe, pentru lucrurile ce prin fôie s'au trimis de la isprăvnicat ot sud. Saac, cari s'au luat de la hoții ce prin vârsare de sânge s'au prins, s'au scris dumi-tale a se da înapoi ca să se dea polcovnicului și poterașilor ce i au prins, fiind hărăzit de Divan lor, ca mai mult să îndemne la prinderea hoților și acum au luat răspuns de la isprăvnicat, că lucrurile nu s'au trimis înapoi. Poruncesce dar Divanul dumi-tale, ca să le dai înapoi în mâna gazdei județului, cu fôie anume iscălită de dumné-ta precum s'au trimis adică la Pandele al 3-lea postelnicel, spre a le trimite la județ și prin dumné-lor Ispravnicii județului să se dea polcovnicului și poterașilor.—1811, Mai 31. (*Cod. LXV, fila 77*).

(2) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Cinstite dumné-ta frate biv Vel Vornic Constantine Bălăcene, Excelența Sa domnul ghenearal-maior i cavaler Șteter viț prezident Divanului, prin predlojenia ce a trimis la Divan de la 23 ale trecutului Iunie sub No. 4.677, scrie că din tacrirurile ce au luat de la doi hoți armășei, anume Barbul i Nicola sêrbî i de la alți trei hoți ce sunt la închisórea pușcării: Ión Bunea, Tudor Micleuș i Moise Moga, s'au pliroforisit cum că dumné-ta când te aflai epistat al armășiei ai fi luat de la mai sus numiții trei hoți două-deci și nouă cai, însă 19 de la Ión Bunea i Tudor Micleuș și 10 de la Moise Moga, cari cai au rămas la dumné-ta de a-i da stăpânilor păgubași și fiind-că Excelența Sa cere acest răspuns din partea dumi-tale de îndreptările ce vei provalisi; de acea așteptă și Divanul acest răspuns în scris de la dumné-ta ca să-l trimetem la Excelența Sa domnul ghenear, spre a vedea. - 1811, Iulie 4. (*Cod. LXV, fila 104*).

Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

(3) *Senatorul Miloșievici.*

Trimite la Divan examenul de la Departamentul de Criminalion ot Moldova, ca să se cerceteze și acele cuvinte ce le-au arêtat Bujor i cu tovarășul lui la acel Departament ot Moldova, și de cercetarea ce se va face să trimită la Excelența Sa.—1810, Ianuarie 23. (*Cod. LXIII, fila 64*).

Tot atât de ușor era scos din ocnă un vinovat cât lesne era și trimis

Către generalul Engelhard.

După două predlojenii a Excelenței Tale, ce mi s'au trimis, una de la 20 Septembrie cu No. 3.282 și alta de la 27 tot ale lui Septembrie cu No. 3 420 împreună și cu copia de tacrir ce s'a trimis de la domnul Senator, după arătarea ucigașului de omenii Bujor, pentru chipurile celor întovărășiți cu el în fapta hoției, de care Divanul îndată făcând porunci atât aici la spătărie i agie și armășie, cât și la Divanul Craiovei, trimetând împreună și chipurile hoților după tacrirul Bujor, acum am primit înștiințare de la dumné-lui biv Vel Logofătul Costache Samurcaș întâiu dregător al Divanului Craiovei, coprindetóre că după primirea poruncii Divanului, ce s'au trimis pentru prinderea acelor 10 lude tâlhari tovarășii lui Ștefan Bujor, făcând scumpă cercetare în Craiova, la 7 ale acestei luni s'au prins unul dintr'înșii anume Manea (iar el își dice Manaf) căruia nefiindu-î tăgăduită tovarășia i s'a luat tacrir de urmările sale și s'au trimis aici la Divan, și la întrebările ce i s'a făcut pentru ce-l-alti tovarășii, înțelegând că la satul Valea-Putineiului din sud Mehedinți mai sunt încă 4 tovarășii ai lor, dice dumné-lui Logofătul Samurcaș, că pe o parte au trimis poruncă către Ispravnicul județului, ca să trimită să-î coprindă, iar pe de alta au gătit și pe un Chiriță buluc-bașa al domniei-sale cu căți-va arnăuți să mergică iarăși acolo, și când era să plece, la 8 ale lunei, vreme trecută din nópte, fiind ca la 3 césuri, a venit un Petre rachierul locuitor din Craiova și arătând că la gazda lui au venit și alt tovarăș de ai hoților, anume Nicola Căpitan, carele cum va mânca gata e să plece și cu tóte că la însemnarea ce i s'a trimis după arătarea Bujori de numele fieș căruia numele Nicola nu se arată, fără de numai după auđirea semnelor înțelegând că va să fie Tănase și vrënd ca să-l pue în mână și pe acela mai virtos că luase scire, că este gata să plece, au trimis pre numitul buluc-bașa, cu arnăuți, unde călcându-l au năvălit asupra-î și buluc-bașa întâmplându-se a nu-și avea armele cu dînsul decât numai un cuțit la brău, iar hoțul avënd 6 focuri lângă el, în luptele ce avea amîndoi au profťacsit hoțul și slobodënd un pistol în buluc bașa l'au împușcat și fără de perdere de vreme au și murit, au mai lovit și un alt arnăut i un călăraș și așa infricoșându-se și ce-l-alti n'au îndrăznit de a mai intra în casă și fiind vremea trecută din nópte au scăpat hoțul; de care înștiințeză Divanului întâmplarea ce s'a făcut și cum că îndată a trimis Divanul Craiovei după dînsul ómenii vrednicii în tóte părțile ca să-l prindă. Mai dice dumné-lui Logofătul Samurcaș, că în urmă luând scire, că și la ordia de peste Dunăre, unde se află Excelența Sa ghegeneral Zast, mai sunt din tovarășii hoților, îndată au scris și acolo, trimetënd și chipurile lor, spre a se face cercetare, ca găsindu-se să-î prindă, iar pentru hoțul ce se află prins la Craiova cere poruncă de urmare. I s'au scris dumné-lui ca să l trimită aici în bună pază, iar pe de altă parte nu lipsesce Divanul a aréta Excelenței Tale, trimetënd împreună și copie după tacrir aceluși Manea, a se vedea de Excelența Ta. — 1810, Octombro 18. *Cod. (LXVI, fila 11.)*

acolo. Ajungea ca vinovatul să aibă spete, protecțiune. Une-orî, precum am văzut, era liberat din ocnă, după cererea vr'unei femei, care declara, că se mărită de bună voie cu ocnașu. Alte-orî liberarea din ocnă o cerea persóna după reclamațiunea căreia fusese băgat în ocnă. Vechea deșugubină se întâlnește aplicată; așa la 2 Aprilie 1810 (1).

Dăm în note câte-va procese pentru crimă și delict. (2)

Exceleța Engelhard.

Domnul Senator teorisind însciințarea și tóte hârțile ce le-a trimis asupra celor ce sunt în bănuială că au fost tovarășii cu ucigătorul de ómenî Stefan Bujor, găsesce mai vinovați pre Ion feciorul lui Tobocî că au fost tovarăș cu Bujor și pre Vasilie sin Stanciu și Ion Tobocî fiind sudit nemțesc s'a luat de agenție au scăpat de la căprarul agenției, poruncesce a fi căprarul judecat după pravilă. Și mai poruncesce, ca să se aducă la judecată toți cei vinovați în fapta acésta și cercetându-se pricina cu scumpătate, să arête Excelenței Sale.—1810, Decembrie 7. (*Cod. LXIII, fila 22 v.*)

(1) La 2 Aprilie 1810, I ul Divan, asupra anaforalei Departamentului de Criminalion' iartă de la pedépsa ocnei pre un țigan ucigaș, fiind-că soția ucisului l'a iertat și ea; se va da însă pe chezășie.

(2) *Justiție, Criminalion.*

Intâiul Divan către epistatul Armășiei, ca pre Const. Olténu, locuitor din plasa Teleajenului, ce l'au trimis aici ofițerul de acolo, cu însciințare că beat fiind, și-a omorît nevasta, iată după predlojenia Excelenței Sale general Engelhard, scrisă de la 16 ale acestei luni, îl trimite Divanul la acel *Departament al armășiei*, ca dumné-lor judecătorii să cerceteze după pravilă vina lui și osînda ce i se cuvine și să o arête Divanului în scris prin o anafora, ca și Divanul să trimită acea anafora către Excelența Sa, ca să o vadă.—1810, Maiu 20. (*Cod. LXV, fila 34*).

Exceleța Engelhard.

Respuns la nota Divanului cu No. 622, că au poruncit poliției ca să trimită pre Talmaciul Nicolae, care au furat de la Christea tutungiu nisce lucruri. — 1810, Iunie 13. (*Cod. LXIII, fila 7 verso*).

Exceleța Engelhard.

Porușnic Runcovski de la isprăvnicatul sud Slam Rîmnice îl însciințeză că nu s'au trimis de Divan Logofétul Ștefan al lui Inimă-rea ce au luat bani de la un hoț și i-au dat drumul.—1810, Iulie 12. (*Cod. LXIII, fila 10 v.*)

O mare dificultate împină administrațiunea țării în urmărirea crimelor și delictelor față cu suđiții.

Excelența Engelhard

Că Senatorul vădend nota Divanului n'au găsit cu cale ca să nu fie și Luxandra i Maria osândite la învinovățirea bărbaților lor, cari au vrut să omóre pre soldat la Focșani cu otravă.—1810, Septembrie 8. (*Cod. LXIII, fila 15 verso.*)

Excelența Engelhard.

Pentru Mihaiu și un preot ot mōnăstirea Golgota, Pavel, ce s'au dovedit de hoți, cari au fost și cu alți tovarăși. — 1810, August 12. (*Cod. LXIII, fila 13 verso.*)

Excelența Engelhard.

Că dumne-lui Logotetul Samurcaș însciinteză, că un Dumitru Gheorghe s'au dus cu femeea lui la mōră și acolo a dat'o pe apa Oltului singur el, Să se dea la Departamentul de Criminalion.—1811, Ianuarie 13. (*Cod. LXIII, fila 31 verso.*)

Excelența Engelhard

Că senatorul primind hotărîrea de la cel mai mare comandir al armieii că pre jăfuitorii și ucigătorii de omeni ce s'au prins în Valahia: ungurul Dinu Ciobanul sin Dragnea, Dimitrie Lungu Ciobanul sin Badea, Radu Duță dulgherul, cumnatul acestuia Radu și Stanciu Ciobanul, să fie pedepsiți cu pedepsă de mōrte prin spîndurătore aici în Bucuresci în trei locuri ce Divanul le-a orînduit, iar Ion Giurca, suditul ce a fost tovarăș cu mai sus numiții, să se trimită la consulatul austriacesc, ca și cu el să se urmeze asemenea în urmă la hotarul nemțesc. — 1811, Ianuarie 13. (*Cod. LXIII, fila 31 verso.*)

Excelența Șteter.

Comandantul de Bucuresci Șulțu, însciinteză, că un turc, Osman Meemet a furat de la spital 19 ciarșafuri, și poruncesce, ca să se pedepsescă și să trimită afară în păstrarea isprăvnicatului.—1811, Februarie 2. (*Cod. LXIII, fila 34 verso.*)

Excelența Șteter.

Domnul Senator teorisind anaforaoa Departamentului de Criminalion pen-

La 1811, Maiu și Junie, Șteter vice-președintele Divanului muntenesc a

tru vinovații Ianuș Miclăuș, ceaușul Stanciu Sălcianu, Nițu Brutaru, Gheorghe Rotaru, Stoian Porcaru, Streche Manole, și Pavel Olteanu, au găsit cu cale ca pre acești 9 oameni să se pedepsescă pe ulițele Bucureștilor, fiind și prin scirea poliției, trimițându se și la ocnă în vacu lor.—1811, Martie 4. (*Cod. LXIII, fila 37 verso.*)

Excelența Șteter:

Domnul Senator teorisind anaforaoa Departamentului Criminalion pentru vinovații Dinu Holteiu, Marin Ciobanu, AndreiŃ Oprea, au găsit cu cale senatorul aŃ pedepsi prin ulițe, și să se trimită la ocnă în veci, iar lucrurile ce s'au găsit la vinovați să se dea celor jăfuiți de vinovați, și prin scirea poliției. — 1811, Martie 4. (*Cod. LXIII, fila 37 verso.*)

Excelența Șteter.

Domnul Senator au teorisit anaforaoa Departamentului pentru vinovația lui MihaiŃ Bologhin, ce au fost tovarăș cu 12 hoși, a se pedepsi prin ulițele orașului cu bătaie și să se trimită la ocnă în veci, iar lucrurile ce se vor găsi să se dea jăfuiților de vinovați, și prin scirea poliției, iar pentru tovarășii lui să se puc cele mai strașnice măsuri a se prinde.—(*Cod. LXIII, fila 37 verso.*)

Excelența Șteter.

Pentru avuția ce au rămas de la vinovații Nicolae Hianța i Dimitrie HristianovicŃ, ce au murit, toate acele lucruri să se vină prin mezat și ce bani vor eși, să se dea celor jăfuiți. — 1811, Martie 12. (*Cod. LXIII, fila 38 verso.*)

Excelența Șteter.

Cel mai mare comandir Cutuzof teorisind anaforaoa Departamentului de criminalion pentru vinovatul Gheorghe Robul, pentru jafurile și omorurile ce au făcut, poruncesce ca să se dedea sub pedepsă de mörte prin spînzurătore. — 1811, Iunie 1. (*Cod. LXIII, fila 52 verso.*)

Către slăvitul Divan, de la Vel Vornicul de Țera de jos.

Dintr'acéstă inșiințare ce mi-au venit de la plaiul Slănicului sud. Buzău, pe largă pliroforie se va da slăvitului Divan pentru opt tâlharŃ ce s'au ivit la hotarul țerei nemțesci, cari au trecut și în acel plaiŃ de au luat mocani de la stăne, și i au căutat vătaful cu potera, le-au dat de urmă

luat unele dispozițiuni constituind nizamul pentru *streiți* și alți oameni fără căpătâi din Bucuresci și din totă țera. Nu am aflat în condice un asemenea nizam, ci numai următórea notă a Divanului:

în hotarul țerei nemțesci, ca patru césuri cale, unde au fost slobođit hoții pre unul din mocani ce luase de la stână, și i au arėtat că în câtă vreme au fost mocanul prins de la stâna ce se numesce *Fetico* (?) le aducea tâlharilor hrană, la care stână s'ar li dovedit și borfe, pre unul din mocani îl țin hoții și acum, cerėndu-i bani, dicēnd vātaful că în câtă vreme vor li cu gazda la acea stână, hoții nu se pot prinde și cerēnd poruncă de are voie să calce acea stână, fiind în hotarul țerei nemțesci, și chibzuindu-se de către slāvitul Divan, se va da nizamul de îndreptarea ce se cuvinc. — 1811, Iulie 5. (*Cod. LXX, fila 129*).

Dumné ta epistatule al vorniciei de Țera de jos, la întrebarea ce faci printr'acéstă anafora răspunde dumi-tale Divanul, că acea stână fiind în hotarul țerei nemțesci nu este volnic vātaful plaiului a călea acolo fără de scirea și voia vecinătății, ci să dea de scire oblăduirii cei de peste hotare, ca ajungēnd și unindu-se cu poterile de acolo, să se ia după acei hoți ori dincolo, de vor fi, ori dincóce de vor trece, ca să 'i prinđă séu să 'i omóre; ci dar într'acestași chip se va scrie vātafului de plaiū ca să facă urmare. — 1811, Iulie 8.

Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

Exceleța Sa generalul Ștefer.

Că, după întărirea senatorului Crasno Miloșevici, să se orĩnduiască pedépsa vinovatului Sėrbu Teodor sin Iov, ce din greșală, prin slobođire de pistol a ucis pe soția lui, a se hate cu 50 bețe în falangă și să i se dea canon bisericesc de către consistorie.—1811, August 5. (*Cod. LXVIII, fila 1 v.*)

Exceleța Sa generalul Ștefer.

Că hotărírea ce a trimes'o Divanul pentru vinovații Pană Căpătână, Radu Tudor, Neacșu Avram și Nițu Preda, spre a se pedepsi și a se trimete la ocnă, în soroc de doi ani, gāsind'o cu cale și după porunca senatorului ce i-a venit să se pue în lucrare.—1811, August 10. (*Cod. LXVIII, fila 2 v.*)

Exceleța Sa generalul Coronel.

Că după porunca celui mai mare comandir Cutuzov, ce este dată pentru orĩnduiala celor vinovați bejănar Sėrbu spre a se da la judecata criminalion, trimite la Divan pe unul Panait Stavri bejănarul de la Călărași sud Ialomita, care din greșală slobođind pușca, a omorít pre un băjănar Enciu Manoilov, de acolo.—1811, August 31. (*Cod. LXVIII, fila 3 verso.*)

*Către Excelența Sa gheeneral-maior i cavaler Șteter viț-prezidentul
Divanului.*

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valachiei, cu cinste aș primit Divanul predlojenia Excenției Tale, scrisă de la 27 ale lunei Maiu, cu No. 3.869 dimpreună și cu copie de pe porunca celui mai mare comandir al armieii, Cutozoff, ce este dată către Excelenția Ta, prin opt ponturi cuprindere în ce chip să se pue în lucrare și să se păzescă de acum înainte nizamul pentru străini și alți ómenii, ómenii fără căpătăiú, ce se află atât aici în politie, cât și pre afară prin județe, cum și pentru alte orîndueli, după care Divanul îndată scoțend copii în tocmăi după acele ponturi s'aú și pornit prin tóte județele, cum și aici în politia Bucurescilor la Spătar și la Aga, scriind deosebit și Divanul despre partea sa către Ispravnicii, ca întocmai și întru tóte să fie următorii.—1811, Iunie 1. (*Cod. LXVI, fila 103*).

Radu Golescu, Isaac Ralet, Manu vornic, Vel Vistier.

Cu tóte cunoscutele anterióre dispozițiuni, arestul preventiv se prelun-

Excelența sa Șteter.

Că împreună cu anatoraoa ce i-a trimes'ó Divanul pentru Dimitrie Panait suditul, carele a slobođit pistolul în Rucăreanu, întărită ca să fie osîndit spre mórte, primind și jalbă de la vinovat, ó trimete Divanului, ca să facă al doilea pravilnică cercetare, și să i se arête, iar până atunci Rucărenul să nu aibă voie a merge la casa sa.—1801, Septembre 19. (*Con. LXVIII, fila 8 verso*.)

Excelența sa Șteter.

Trimete Divanului pre Dragomir Batco, ce este în prepunere că ar fi ó morit pre Gheorghe Ólténul prin ó lovitură cu lopata în spinare, împreună și cu cercetarea ce i-a trimes'ó porucicul Butovicii, ofițerul de la Buzéú, ca să se orînduiască la criminalion și făcendu-se cuviinciósa cercetare, anatoraoa să i se trimetă a ó vedea.—1811, Septembre 19. (*Cod. LXVIII, fila 8 verso*.)

Excelența sa Șteter.

Că senatorul este într'ó glăsuire a se pedepsi Tudor Dogarul sin Stoica cu bătaie prin ulițele Bucurescilor, pentru omorirea ce aú sėvırșit, omorînd pre un Ivan Pasti în bătaie, fiind beți, și apoi să se trimită la ocnă pe soroc de 5 anii și după acésta să fie trimes la pocăință bisericescă.—1811, Septembre 19. (*Cod. LXVIII, fila 8 verso*.)

gea nu numai zile, dar chiar și luni, de nu ani, și în acest timp de are-

Exceleța sa Șeter.

Că senatorul este într'o glăsuire pentru Gheorghe muncitorul, vinovatul cu furtișag, că după ce se va îndestula năpăstuitul cu furtișag, să se pedepsescă muncitorul prin falangă cu 75 toege și să se dea pe chezășie.—1811, Septembrie 19. (Cod. LXVIII, fila 9 verso)

Exceleța sa Șeter.

Că senatorul este într'o glăsuire cu anafora criminalului și cu părerea Exceleței sale, ca să se bată în falangă cu toege 20 Marin Rudaru și Mihail Jimblarul, pentru hoție de multe lucruri și să se trimiță la ocnă, în soroc de 6 luni.—1811, Septembrie 20. (Cod. LXVIII, fila 9 verso.)

Exceleța sa Șeter

Să se slobodă Ioan Cociu, slujitor de la sud Argeș, carele din greșală prin slobodire de pistol a împușcat pre un stegar.—1811, Septembrie 22. (Cod. LXVIII, fila 10 v.)

Exceleța sa Șeter.

Pentru Badea sin Vasile, Gheorghe Ciobea și Lazăr Moșoroiu, țigani domnesci învinovați de hoție și de împotrivire când a vrut să-i prină, că hotărîrea senatorului este a se bate numiții vinovați cu câte 75 toege în falangă și prin vrednică chezășie să se slobodă. Divanul să împlinescă porunca.—1811, Octombrie 2. (Cod. LXVIII, fila 12 v.)

Exceleța sa Șeter.

A se slobodi Mihail, băiatul de vîrstă ca de 15, ani carele din greșală, prin slobodire de pușcă (când nisce hoți au călcat un sat) a ucis un om, negăsindu-se vină întru el.—1811, Octombrie 2. (Cod. LXVIII, fila 12 v.)

Exceleța sa Șeter.

Pentru vinovatul Ion Holteiul, cojocar, carele a furat multe lucruri cu puțină sumă de bani de la stăpînul său, doctorul Manolache, fiind-că la întrebările ce i s'a făcut de două ori, s'a pedepsit, s'a bolnăvit și stăpînul său îl iartă, să se slobodă pe chezășie.—1811, Octombrie 2. (Cod. LXVIII, fila 12 v.)

stare preventivă nenorocirii închiși puteau să móră de fóme. In 24 Martie

Exceleța sa Șteter.

Pentru vinovatul Matei sin Radul ce a fost în hoție cu 14 hoți, cari au jăfuit pre 10 locuitori ot satul Gorganul, după anaforaoa criminalion teorisită de senator, să se pedepsescă vinovatul cu bătaie prin ulițele târgului și să se trimetă la ocnă, în soroc de 3 ani.—1811, Oct. 2. (Cod. LXVIII, fila 12 r.)

Exceleța sa Șteter.

După anaforaoa criminalion senatorul este într'o glăsuire pentru Marin Sêrbul de la Șiștov, ce a omorît pe femeea unui sêrb Ivan, ca să se pedepsescă numitul în Bucuresci și să se trimetă la ocnă pe un an, apoi să se orinduiască în pocăință bisericescă.—1811, Oct. 9. (Cod. LXVIII, fila 13 v.)

Exceleța Sa Șteter.

Rêspunde la analoraoa criminalionului, ce s'a făcut asupra lui Ion Holteiuul Buză, care în beție a omorît pre fata unui preot, Drazna, că senatorul găsese a se bate prin târg și a se trimete la ocnă, în soroc de 5 ani, apoi să se dea în pocăință.—1811, Octombro 13. (Cod. LXVIII, fila 14 v.)

Exceleța Sa Șteter.

Pentru vinații Dragomir Bucur i Dumitrașcu Mihalcica, ce a vrut să jătuiască cu arme casa diaconului Radu, senatorul este într'o glăsuire cu departamentul, cu Divanul și cu Exceleța sa, a se bate prin ulițe și a se trimete la ocnă pe trei ani, și după ce se vor slobođi să se dea sub priveghere.—1811, Octombro 13. (Cod. LXVIII, fila 14 v.)

Exceleța Sa Șteter.

A se trimete la ocnă în soroc de 5 ani și a se bate prin ulițe Moise Moga, Tudor Mielăuș și Ivan Nicolae, vinații cu furțișag de vite, iar vitele negăsindu-se stăpânii, să se vîndă și banii să se dea la cutie, fiind așa porunca senatorului.—1811, Octobro 13. (Cod. LXVIII, fila 14 v.)

Exceleța Sa Șteter.

Că Senatorul este într'o glăsuire cu anaforaoa criminalion pentru vinații Stan Chingă și Marin cu furțișag de 6 boi, și fugind de la închisóre au mai furat 6 cai, să se bată prin ulițe și să se trămită la ocnă pe un an; iar caii vîndendu-se să se trimetă la vornicia obștirilor. — 1811, Octombro 18. (Cod. LXVIII, fila 15 verso).

1811, însuși oficerul rus de pe lângă isprăvnicatul Jiului-de-Jos (Dolj) însciinteză pre Șteter, că la pușcăria din Craiova sunt 48 ómeni închiși și nu li se sėvırșesc pricinile mai în grabă (1).

În temnița de la Focșani se afla la 1811 un număr de țeranî închiși de mai bine de un an de zile, pentru simpla neplată de vinăriciú. Aceștia ca să pótă astimpěra fómea, au fost siliți să 'și vîndă copiii! Generalul Șteter comunicând acėstă scire Divanului, ordonă liberarea nenorociților țeranî și dispune, ca arestul preventiv să nu trecă peste *una lună de zile* (2).

Grosurile sėu temnițele ajungeau ast-fel pline peste sėmă de arestați de se încingėu bóle epidemice printre dînșii (3).

Ca să scape din temnițe hoții sėu presupușii criminali recurgėu la orî ce mijloc, precum spargere de temnițe, orî chiar de ocnă și când era posibilă conruperea străjerilor (4).

(1) Cod. LXIII, fila 40 verso.

(2) *Excelența Sa ghegeneral Șteter.*

Că s'au însciintat cum că la grosul isprăvnicatului ot Focșani, s'ar li țiind nisce locuitori închiși mai mult de un an, pentru plata de vinăriciú, cari de fóme *au fost siliți să-și vîndă copiii*; Divanul pe de o parte să poruncėscă a se slobođi, iar pe de alta să dea de scire la tóte isprăvnicaturile ca, pe la grosuri, pre nimeni mai mult decăt o lună să nu ție, în care vreme să se și sāvırșėscă prin hotărîre trėba ce vor fi avėnd, pentru care Divanul să pue privigherea sa a se conteni acest catahrisis.—1811 August 5. (Cod. LXVIII, fila 1 verso).

(3) *Excelența Sa Șteter.*

La arătarea criminalului ce face către Excelența Sa, că vinovații de la pușcărie aflându-se în strîmtóre *mor fără de vreme*, dă deplină voie Departamentului, ca după cercetarea ce va face vinovaților, pentru cei ce se vor dovedi nevinovați, făcėnd anafonale, să le trămîță Excelenței Sale a le întări, și prin chezășie să se slobođă. — 1811, Octombre 3. (Cod. LXVIII, fila 12 verso).

(4) *Excelența Sa ghegeneral Șteter.*

Că vinovații Dimitrie Cărbunescu și Ivan sin Gheorghe, ce au fugit de la ocnă, să se bată cu câte 100 bețe în falangă și să se trimită iarășî la ocnă după porunca Senatorului. — 1811, August 10. (Cod. LXVIII, filu 2 verso).

Pentru a împedeca pre cât posibil abusurile la condamnări de criminalion, sentințele date de Divanul Craiovean și de cel din Bucuresci asupra anaforalelor departamentului criminal, erau supuse la aprobarea președintelui ambelor țări.

Surghiunurile la mănăstiri continuă a fi întrebuințate adesea ca pedepse nu numai corecționale, dar și penale. Unul, Costache Papazoglu, e surghiunit la mănăstirea Mărgineni, «că și-a eșit din minte și pricinuesce norodului gâlcevuri, necinste și bătăi, âmbând și cu arme asupra lui și pentru ca să nu se întâmple a face cui-va-și și vre-o altă *hata* mai mare de primejdie, Divanul, pentru ca să-și vie în simțire, l'a trimes surghiun (1).»

Excelența Șteter.

Că poliția din Bucuresci a însciințat că din arestanții vinovați ce au avut la închisore pentru 3.600 ruble asignații de la un neguțator Suravțov, un Teodor Stoianov a scăpat de la caraulă și să se facă publicație ca să se prinďă.—1811, Februarie 28. (*Cod. LXVIII, fila 37 verso*).

De la Departamentul de criminalion.

După poruncă, însciințăm prea slăvitului Divan că acest jăluitor Gheorghe sin Popa se află pătîmind la închisore pușcăriei încă de la două ale lunii Octombre din anul trecut, după pira stăpănu-său, un Bănică Brașovenul, suditul austriacesc, că i-au furat din marfă postavuri; iar după cercetarea acestei judecăți, ce s'au făcut pricinei, nu s'au putut descoperi de vinovat și pentru îndreptarea lui s'au însciințat prin anafora de la țece ale trecutului Noembre, așteptând să iea săvirșită hotărîre și porunca prea slăvitului Divan pentru slobodirea jăluitorului. — 1811, Iunie 22. (*Cod. LXX, fila 110 verso*).

Constantin Stolnicul, Constantin Paharnicul, Sărdarul Constantin.

De la întâiul Divan și Comitet.

Dumné-ta cinstitule al armășiei de vreme ce dumné-lor judecătorii Departamentului de criminalion dau piroforie Divanului printr'acéstă anafora că după cercetarea ce au făcut nu s'au găsit vinovat jăluitorul Gheorghe sin Popa Lefter, poruncesce dar Divanul să se slobodă de la închisore pușcăriei prin chezășie sigură pe om. — 1811, Iunie 24. (*Cod. LXX, fila 110 verso*).

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

(1) Cod. LVI, fila 52 v.

Excelența Sa generalul Șteter.

Ca să se bată cu 200 bețe Ioniță Altăntop vinovatul și să se trimiță la

O femeie Paraschiva din Câmpu-lung e surghiunită la mănăstirea Dintr'un lemn, pentru că a fost bănuită că era ȋiitoare unui Nicolae Rucărėnu. Noroc pentru ea că a putut proba, că de 2 ani de ȋile nu mai este la Rucărėnul, ci măritată, la casa bărbatului ei (1).

O altă femeie, fata Elenca, e surghiunită tot la mănăstirea dintr'un lemn, dar acėsta pentru că a vrut să otrăvėscă pe Luminăȋia sa Ecaterina Caragea (2).

mănăstirea Hurezul sud Vâlcea, unde să-ȋi petrecă tótă viaȋa pentru relele sale urmări, după anaforaua departamentului criminalion.—1811, August 10. (Cod. LXVIII, ȋila 2 verso.)

(1) *De la Divan către dumnė-lor Ispravnicii ot sud Muscel.*

De la 17 ale acėstei următoarei luni scris rėspunsul dumnė-vóstră, ce aȋi trimis Divanului, pentru o Paraschiva famee de aci din Câmpu-lung, ce s'a fost trimes mumbaȋir cu porunca Divanului ca să o ducă surghiun la mănăstirea dintr'un Lemn, l'am primit, prin care fiind că ne daȋi dumnė-vóstră pliroforiă, că numita Paraschiva, ce ni s'a arėtat de ȋiitoare a dumnė-lui Nicolae Rucărėnul, sunt doi ani de când se află lipsită din casa Rucărėnului și mai vırtoș că acum este și măritată și se află la casa bărbatului ei; scriem dar dumnė-vóstră, să rėmăie nesupėrată numita Paraschivă femeea, arėtând acėstă poruncă a Divanului și orınduitului mumbaȋir, ce se află trimis acolo, ca să nu pue în lucrare cea d'intăiu poruncă cu care s'a trimes, ci să-i dea numitei femeii bună pace, ci după deosebita poruncă ce are mumbaȋirul a aduce pre Rucărėnu aci, să urmeze a aduce și pre bărbatul acelei Paraschive, și atunci cercetându-se pricina, în ce chip se va da porunca Divanului se va face urmaea.—1808. Ianuarie 30. (Cod. LIV, ȋila 240.)

(2) La 11 Novembre 1809, Divanul trimete la mănăstirea *Dintr'un Lemn* din Vâlcea surghiun pe fata Elenca ce a vrut să otrăvėscă pe Luminăȋia Sa Ecaterina Caragea. (Cod. LX, ȋila 30.)

Mai iată un cas de surghiun la mănăstire:

De la Divanul Principatului Țėrii Romănesci.

Cuvióse Egumene al sfinței mănăstiri Mărgineni, fiind că Dumitrache sin rėposatul Vasile biv Clucer de Arie, după rele urmările lui și netrebniȋiile cu care se pórta, s'a osındit a se face surghiun de aici din Bucuresci, iată cu sluga Divanului, zapciú spătăresc, se trimete aci la mănăstirea cuvioȋiei tale; decí îndată ce va sosi acolo, numai decăt să-l iei în zaptul cuvioȋiei tale, *supuindu-l și la învăȋatura cărȋi* și până nu vei primi a doua poruncă a Divanului, din mănăstirea Mărgineni să nu fie slobod a eȋi; de a căruia

O pedepsă din nou introdusă în principate este trimiterea condamnaților de la ocnă, la lucru la vre-o cetate (1).

Nu numai pre cei condamnați la ocnă, ci și pre cei condamnați la bătaie, șefii muscali în 1811 îi trimit la lucrul de cetate.

Intrebarea gravă a neresponsabilității minorilor și a nebunilor n'a rămas neagitată la anii de care ne ocupăm.

În Iulie 1812, criminalionul cercetază afacerea junghierei a 5 ómenii de către un țeran nebun din județul Brăila. Justiția recunósce neresponsabilitatea aceluși nenorocit (2).

Un Șerban sin Stoica Țiganul, în 1811 fură multe lucruri, atât de la stăpânul său, cât și de la alții, încă și de la trecătorii din stradă, răpea căciulele și fugea. Șerban era încă minor neavând de cât 18 ani.

Justiția voesce să-l considere ca nedeajuns responsabil, dar senetorul președinte ordonă să fie pedepsit Șerban prin tērg și să se trimită la ocnă în soroc de 5 ani (3).

Justiția criminală a avut de a se ocupa de casuri derivând din răsboiū. Așa a fost casul lui Taca Bim bașa, creștin acuzat de Divanul muntenesc,

primire să aibă a da adeverință în scris la mânilor orînduitului mumbașir. 1807, Decembre 5. (*Cod. LIV, fila 189.*)

Manolache Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Barbu Văcărescu, Antonie postelnicul, Constantin Bălăcénu.

(1) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Cinstite dumné-ta epistatule al armășiei, fiind-că pentru arestanții ce ne-au trimis dumné-lui vornicul Manolachi Lahovari întâiul dregător al Craiovei este predlojenia venită la Divan, scrisă de la 13 Octombore, sub No. 8.182, de la Excelența Sa proin viț prezident, coprinđetőre, că pre ómenii ce i-au trāmis Ghenearalul Zas, la ocnă, să se trāmiță aici la Excelența Sa ca să i trāmiță la lucrul cetăței, unde se află ghenearalul Tucinov, de acea poruncesce Divanul dumi-tale, ca pre toți acei arestanți, ce s-au trimis de Divanul Craiovei, să i trāmiți la Excelența Sa viț-prezidentul. 1811, Noembre 30. (*Cod. LXX, fila 201 verso.*)

Radu Golesecu. Isaac Ralet.

Excelența Sa Șteter.

Că Senatorul răspunde la anaforaoa de criminalion ca să bată cu 50 toege pe Ion Ciorogarul ce au furat 6 cai, și să se trimiță la lucrul cetăței. — 1811, Octombore 11. (*Cod. LXVIII, fila 14 verso.*)

(2) Cod. LXIV, fila 80 verso.

(3) Veđi Cod. LXVIII, fila 12 verso, din actul 2 Octombrie 1811.

că a fost trădător înclinat cu Turcii și că el a condus pre Turci la pradăciune în Bucuresci și pe aiurea. Intâiul Divan cere lui Engelhard voie să pedepsescă pre «acest nelegiuit Taca . . . după pravilă, aici în politie în vederea tuturor, spre pildă și altora asemenea lui» (1).

(1) *Creștin partizan Turcilor.*

Către Excelența Sa generalul Engelhard.—Cu cinste facem arătare Excelenței Tale, că între robii turci ce s'au adus de decindea aicea, am aușit că s'au adus și un Taca bim-bașa creștin, care acesta vei sci Excelența Ta, că de multă vreme aflându-se aici în țără, venit fiind de la patria lui întru sărăcie, aici s'au chivernisit cum se cade după potriua lui, metaherisindu-l dregătorii și zabiții ai politiei după vremi și în slujbă de bulucbășie, iar la lét 1806 când au năvălit neprietenii turci aici în Bucuresci, toți ceilalți buluc-bași, arnăuții căți nu erau în slujba spătăriei și a agiei s'au tras pe la casele lor, iar el s'au înclinat cu Turcii și necontentit îi povățuia ca să arđă și să jăfuiască politia Bucurescilor, arătându-le casele și hanurile în care atunci într'acea undă își pusese boerii, neguțatorii și partea bisericăscă averea lor în păstrare, în cât putem dice, că Turcii s'au arėtat cu mai multă dorire către politie, căci de ar fi urmat povățuirilor lui, negreșit politia și locuitorii săi împreună cu averea lor ar fi pătimit o mare primejdie și desevirșită prăpădenie; apoi vedēnd numitul Taca, că nu și is bāndesce rēului cuget al sēu, a pune Turcii în faptă povățuirile lui, tocmăi asupra fugei Turcilor, că aici când prea puternicile împērătescile oștiri se porniseră a intra în politie, el a năvălit la sfinta Mitropolie și spārgēnd ușile bisericei a hrăpit câte-va lucruri și odóre bisericesci, și însoțindu-se cu Turcii, au fugit împreună cu ei la Giurgiu, unde aflându-se câtă-va vreme și făcēndu-se bimbașă, adică căpetenie peste căți-va ostași turci, n'au contentit a se înconjura pe la mărgini, une-orī **atacarisind** străjile împērătesci de la avant-posturi, alte orī omorind și jăfuind pre ticăloșii locuitorī, apoi trecēnd decindea s'au dus la Turtucaia, aflându-se tot căpetenie al ostașilor turci și împotrivor prea puternicilor oștiri, până când prin rēșboiū s'au isgonit de acolo, precum este sciut Excelenței Tale; lāsăm a dice, pentru poliloghie, și arėta pe anume câte alte urmări protivnice și vrājmașesci au mai făcut acest nelegiuit creștin în diastima acestui rēșboiū împotriva și a legei lui și a datoriei ce avea către acēstă țără de unde s'au folosit și s'au chivernisit, și în loc de a se arėta cu slujbă și cu credință spre folosul țerei, el împotriva s'au arėtat vīnđētor, vrājmaș și tâlhar asupra făcētorului sēu de bine și asupra creștinității, căci ca un creștin ce era nu trebuia să facă acēstă nelegiuire și spurcate urmări și căpetenie de ostași turcesc, și să ridice armă asupra împērătescilor și creștine oștiri; de aceea cu toții de obște și ca din partea țerii rugăm pre Excelența Ta, să bine-voiesci a face arėtare Luminăției Sale mai marelui comandir al armiei și mântuitorului țerei, ca să poruncēscă a se da acest nelegiuit Taca sub judecata Divanului, ca să i se facă căđuta osindă, după pravilă, aici în politie în vederea tuturor spre pildă și altora asemenea lui. — 1810, Septembrie 10. (*Cod. LXVI, fila 33*).

Un important proces penal este acel din 1812 Maiu, al lui Manole Grecu, dis Craioveanu și al lui Curtu Cârciumarul, împreună cu alți locuitori din satul Petranî, acușați de 3 Ruși, că au ucis nise muscali, prinși cu contrabandă de spirtuoșe.

Acest proces se pôte vedea în notă (1).

(1) *Către prea Slăvitul Divan. De la Departamentul judecătorei criminalion.*

După buirdisma Prea Slăvitului Divan, de la 10 ale următorului Maiu, ce s'au dat la copia după predlojenia Excelenței Sale dumné-lui gheneral-maior i cavaler Ripnischî viș prezident, de la 4 ale aceștia, cu No. . . . ca să facem cercetare celor ce au pricinuit uciderea a doi ómenî rusesci și cu anafora să se arate hotărîrea după pravilă și obiceiul țerei, primindu se la închisórea pușcării pîrîții vinovați, lude nouă, pe anume: Manole Grecu, ce se poreclesce Cara Man, de felul lui după Marea Albă, vîrsta ca de anî 46, necăsătorit, și de 14 anî lipsit de la locul lui, s'au aflat pentru întaiu la Galați hrînindu-se cu neguțătoria, apoi au venit la Siliștra și la Brăila, unde împreună cu frate-séu și alți luând apaltul vinului și a rachiului, numitul Cara-man căuta slujba acésta; Curtu cârciumarul sin Stoian, vîrsta lui de anî 40, familieș, de felul séu locuitor din sud. Ialomița, și de o jumétate de an locuitor la satul Pietroiú, ținutul Brăilei; Dobrea Holteiú, croitor, vîrsta lui de anî 26, sin Stan pârçálabu, locuitor birnic la numitul sat Pietroiú; Petre Surdu sin Dima, vîrsta lui de anî 40, familiaș, birnic la satul Pietroiú; Necula Gaură, vîrsta lui de anî 35, familieș, birnic tot la acel sat; Arhip Cojocarul, vîrsta lui de anî 28, familieș, birnic ot tam; Constantin Holteiú sin Necula, vîrsta lui de anî 22, născut, crescut la acel sat Pietroiú; Mihalcea sin Radu, vîrsta lui de anî 30, familieș, birnic ot tam; Vasilache Coru, holteiú, de anî 20, Scórtă ot tam, cari sunt trimiși de la dumné-lui comandantul Brăilei împreună cu cercetarea ce o au făcut la fața locului asupra pricinei omoriților, ei după poruncă înfățișându se la judecată numiți cu pîrîții lor, trei Ruși anume: Vasile, Costea și Călin, ce s'au aflat și aceștia amestecați la urmări împreună cu cei omoriți, mai d'întaiu s'au teorisit tóte cele scrise de către comisia cercetării care citindu-se în audul pîrîților de iznóvă, s'au ispitit și de către acéstă judecată osebit fieș care și fără tágăduirea lor s'au descoperit urmarea într'acestași chip: Manoil Cara Man, unul din pîrîți, la 17 ale trecutului Februarie mergénd la podul de la Siret, ce trece la Galați au găsit acolo pre un Rus aducénd din acea parte doué fedelușe cu vin, urmarea căruia fiind împotriva contractului séu, ce dice că l'au avut cu stăpânirea de acolo, că nimeni să nu fie slobod a aduce vin sau rachiú de aiurea, au luat de la acel Rus vinul și calul ce au avut, slobodindu-l pre dînsul, care cal era să-l ducă la dumné-lui comandantul Brăilei să-i facă îndestulare, și Cara Man atuncî mai zăbovindu se la acel pod, în deséră s'au întors pe calul ce-l luase de la acel Rus, mergénd la cârciuma lui, ce este în drum aprópe de satul Pietroiú, unde, după cum mărturisesce chiar cârciumarul, că mai nainte de venirea lui Cara Man au fost veniți

Să nu închidem acest capitol, fără de a aduce nisce acte din care se

la acea cârciumă rînduri nouă Ruși, cari bînd 12 oca vin se îmbätaseră și acei Ruși cum aș sosit Cara Man după sfințitul sórelui cupriđendu-l dinaintea cârciumei, unul dintr'înșii apucând calul de frîu să 'l iea, iar Cara Man călare fiind pre dînsul aș lovit cu biciul peste mână pe acel Rus, și dintr'aceea aș vęđut pre Ruși cu toți năvălind asupra lui, Cara Man; după ce l'aș dat jos de pe cal aș început să-l bată, trăgęndu-l îl duceau tiriș unii de picióre, alții de mână și de cap, depărtându-l de la cârciumă peste câmp și cu acel cal aș fugit unul din Ruși, iar Curtu cârciumaru din strigările lui Cara Man ce aș așdia să męrgă să dea scire la sat, ca să vie cu ómeni să-l scape, că-l omórá Ruși, așđindu-l atunci pre Cara Man strigând pre alți, cârciumarului încă i-aș luat Rușii punga și el încălecând aș mers cu pripă în sat, dar nimeni din locuitori ce aș găsit și le-aș spus pricina lui Cara Man n'aș voit, ci mai mulți i-aș đis, că nu pot merge, nópte fiind și că aș trebuință cu zăpciul lor, ce venise în sat și așa s'aș întors singur la cârciumă, iar Cara Man scăpând din mánile Rușilor aș alergat la sat, aflând întăiú pre Dobrea și pre Ion fratele Mihalcuului, cu toții le-aș spus pricina ceręndu-i să męrgă într'ajutoru-i, să apuce pre Ruși pentru galbenii ce i-aș luat și i-aș trimis la cârciumă unde era Curtu, iar el aș mers la zăpciul Mateiú Căpitanul, arętându-i că l'aș bătut Ruși și i-aș luat punga cu 53 galbeni și bani amestecați de taleri de ce, cum și done asignații de taleri 50; rugând pre zăpciú, i aș dat pre un Gheorghe Slujitorul cu poruncă de aș luat pre piriții locuitori făcęndu-le și lor cunoscut paguba ce-i făcuse Ruși precum și însuși ei mărturisesc, đicęnd și acęsta, că din îndemnarea lui Cara Man, ca să męrgă la Ruși să-i lege ducęndu-i la mai marele lor, și cum-că orice se va întimpla însuși va fi respunđtor; la acęsta nici Cara Man, n'aș putut face tăgăduire; aș mers la cârciuma unde are cârciumă Curtu, unde acolo fiind douę pușci pline ale lui Cara Man o pușcă aș luat-o sin Stan Părcălabul, altă pușcă aș luat o Curtu cârciumarul, avęnd și Cara Man pușca ce o purta asupra-și, aș dat un pistol și lui Arhip, iar un Nedelcu veni și el cu pușca lui care acesta nu s'aș trimis de dumné-lui comandantul Brăilei, ... pentru dînsul în cercetarea de acolo, că de și aș slobođit pușca lui asupra Rușilor, dar n'aș luat foc, mărturisindu-l într'acestași chip chiar și piriții vinovați, iar cei ce n'aș avut arme erau cu ciomege și de la acea cârciumă pornindu-se lude 15 și cu Cara Man către bordeele de locuință, unde se aflaú acei Ruși, aș mers mai întăiú la bordeiul ce l'a fost sciut că este al preotului Rușilor; nefiind preotul a cerut la preotésa o slugă; ducęndu-i le-aș arętat bordeiul lui Petroh părcălabul cerut de dînșii și Cara Man đicęnd tovarășilor lui de aș înconjurat pe afară ca să nu scape vre-o unul din Ruși ce vor afla înăuntru, el cu Arhip męrgęnd într'acel bordeiú aș urmat după dînșii și cârciumarul Curtu, dar đice că el îndată iarăși aș eșit afară păzind la ușa bordeiului și împreună cu Dobrea și Nedelcu cei ce a fost cu arme într'aceea undă așđindu-se strigările slugei preotului ce luase împreună cu dînșii până le-aș arętat bordeiul, strigând în limba rusescă, fără de prelungire s'aș pomenit și ei, adică cei de la ușa bordeiului cuprinși de Ruși, ce năvălise către tovarășii lor cei

vede că jureconsultul căminarul Nestor, întrebat de Divan ce pedepsă este

fără de arme să nu-î lase, că-î omoră Rușii, i aceia măcar nici cuvînt nu le-a răspuns și cu toate că cei coprînși ce dic că s'au depărtat înapoi cât au putut să scape, strigînd iarăși să nu fugă cei l-alti că vor fi omorîți în bordeiul pre jupân Cara Man și pre Archip, dar nici atunci ne-auînd cuvînt de la tovarășii lor, tot într'acea undă s'au potrivit, pogorîndu-se Rușii la Ruși, lovîră cu ciomege, pentru că întâiu pre Dobrea lovindu-l peste mână la umere s'a lovit și Curtu cărciumarul și peste mîni cum ținea pușca, apărîndu-se, atunci auînd trăsnet la bordeiul care este mărturisit că Archip după ce a eșit cu Cara Man din bordeiul împreună cu un Rus ce l scosese afară, vîdînd sgomot l'au fost lăsat și au sloboțit pistolul în vîzduh, dar pre nimeni n'au rînit, iar numiții socotind pornirea că este asupra-le de Ruși, mai întâiu Nedelco, cel ce n'au cercat lovire au tras cu pușca sa asupra Rușilor și n'a luat foc, după dînsul sloboțind Dobrea, apoi au sloboțit pușca și Curtu cărciumarul, dintr'acele cărora împușcări auînd vaet dintr'acei Ruși, ei împreună cîte trei au fugit de acolo și către cărciuma de unde porniseră și mai nainte pe drum auînd strigarea lui Cara Man chiâmîndu-și tovarășii, s'au împreunat cu toții și s'au dus la cărciumă, unde după ce au bîut trei oca vin făcînd și vorbă că s'au amorit din Ruși, de acolo noptea s'au risipit mergînd fieș-care pe la casele lor, și a doua zi sfetindu-se că s'a omorît doi Ruși, s'au ridicat cu toții la închisore de către dumné-lui comandantul Brăilei, și după cercetarea ce li s'a făcut i-au trimis aici către Excelența Sa viș prezidentul; decî dintr'acești lude nouă pîrîți la vina omorîților, cărciumarul Curtu și Dobrea sin Stan Părcălabu, sunt fără tăgăduirea lor descoperiți că din sloboțirea armelor ce a avut s'au omorît acei doi Ruși, nopte fiind, a cărora urmare s'au sîvîrșit și nu din nevoie și primejdie ca să scape viața, pentru care pravilele împărătesci la cartea 60 titlul 51, S. . . poruncesce, că cel ce de nevoie va sîvîrși ucidere să se osîndescă la surghiunire de ani 5, drept aceea dar judecată pre amîndoi aceștia împreună și cu a lor . . . Cara Man ca un pricinuitor de s'a luat cu arme din care s'au sîvîrșit cîte trei, să se trimiță la ocnă în sorocul cel rînduit de pravili, iar cei-l-alti lude șase ce n'au avut arme și nici s'au împotrivit, nu se învinovățesc, să se sloboță; iar hotărîrea cea desîvîrșită rămîne a se face de către prea slăvitul Divan.—1812, Maiu 24. (*Cod. LXXII fila 89*).

Constantin Stolnicu, Constantin Medelnicerul, Constantin Calistrat Șătrar

De la întăiul Divan și Comitet.

Anaforoa acăsta a judecăței Departamentului Criminalion fiind următore pravilelor, o întăresce Divanul și poruncesce, ca prin dumnélui epistatul armășiei să se facă urmare întocmai, adică acei lude trei vinovați, ce în dos se arată, să se trimiță la osînda ocnă în soroc de cinci ani, iar cei-l-alti lude să se sloboță.—1812, Maiu 29. (*Cod. LXXII, fila 91 verso*).

Constantin Ghica, viș prezident, Constantin Samurcaș, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vistier.

a se da celui care înșelă și care dă mărturiî mincinoase, acesta răspunde, că pedepsa lor este identică cu a plastografilor: surghiunul și confiscarea averei. Dar în obiceiurile țerei a fost până acum numai surghiunul (1).

Întâiul Divan și Comitet aprobă părerea lui Nestor de a se pedepsi înșelătorul Hurmuz cu exilul la mănăstirea Sinaia (2).

Anafora Spătarului.

În județul Romanașilor se află un Iancu Jianu și un Scarlat Fărcășanu, asupra cărora este mare bănuială că metahirisesc fapta tâlhăriei, după urmările lor, având fieș-care câte o cătă de ómeni înarmați, precum și la 19 a trecutului Aprilie, s'aú călcat un neguțatorăș de către tâlhari în satul Scărișóra dintr'acel județ, luându-l díoa din biserică, pre care căznindu-l l'aú și omorít și *polcovnicul* za poteră aflându-se în județul Oltului *ámblător* cu *polcovnicul* și căpitanii aceluî județ pentru tâlharii ce s'aú ivit acolo, aú luat scire pentru călcarea aceluî neguțator și îndată trecënd în județul Romanașilor, aú cercetat de acea întâmplare și arëtându-î chiar fratele omorítuluî, că tâlharii aceia aú fost patru inși din ómeniî numítuluî Jianu, s'aú dus după dínșii și vrënd să-î ridice pre toî acei ce sunt dovediți într'acel fel de urmări, ca să-î trimiță aici, s'aú împotrivit zapciul plășei și n'aú îngăduit a-î rădica și fiind-că acum se trimit volnicii spătăriei de a se aduce mai sus numiții cu ómeniî lor aici spre cercetare, nu lipsiú a arëta slăvituluî Divan, ca să nu se întâmple a se mai împotrivi cine-vași de acolo la rădicarea numiților. — 1812, Maiú 6. (*Cod. LXXII, fila 38 v.*)

Vel Spătar.

(1) *Către slăvitul Divan.*

Cu tóte că pentru acest fel de înșelăciune pravilă într'adins la pravilele politicesci nu se află, iar pentru acei ce sciú adevărul și nu 'l spun și cu acest mijloc înșală pre dregător și iaú voe séú poruncă, serie curat pravila politicescă, că unii ca aceștia să se pedepsescă cu pedepsa plastografilor și pedepsa acelora este: să se facă surgun, și avutul lor să se ia pe séma cămărei împărătesci, iar după obiceiul pămîntuluî numai surgun s'aú făcut și după poruncă nu lipsim a arëta. — 1812, Marte 6. (*Cod. LXXII, fila 8.*)

Nestor Căminar.

(2) De vreme ce porunca pravilelor este într'acesta-și chip, precum se arată printr'acéstă anafora a dumné-lor boerilor nomichi, de aceea poruncesce Divanul, dumi-tale epistatule al spătăriei, ca pre acest pírit Gheorghe Hurmuz, rădicându-se de aici prin zapciú spătăresc, să-l trimiți surgun la mănăstirea Sinaia din sud. Prahova, unde poruncesce Divanul cuviosiei tale egumene de acolo, să-l íiî pre pírit cu bună pază înăuntru mănăstirei și fără de al doilea poruncă a Divanuluî să nu fie slobod a eși de acolo,

Justiția în Moldova.

În Moldova nu găsim prefaceri însemnate în organizațiunea justiției, sub administrațiunea rusescă dintre 1806—1812. Nu este așa cu Basarabia. Aci, la Chișinău, Rușii creează diverse autorități administrative și judecătorești de natură a arăta, încă înainte de 1812, intențiunea lor de a rusifica și de a păstra cel puțin Basarabia.

Așa există în Basarabia, în Iunie 1811 și deci înainte de deslăpirea ei de Moldova, un comitet, care poartă titulatura de «*vremelnicescul comitet al oblastiei Basarabiei.*» Atributele acestui comitet sunt în primul loc administrative.

Mai există tot în Chișinău și Curți judecătorești. Una din ele se cheamă *Departamentul al 2-lea*. Un act procesual din 27 Iunie 1811, menționează și despre un alt Departament *dis întâiu*. Judecătorii la aceste Departamente sunt români Moldoveni. Intre aceia este citat Sovietnicul Bașotă, acel despre care un jăluitar, Iancu Kogălniceanu, dicea cu ironie, că: *se fălesce că scie Pravilele și obiceiurile acestui pământ.*

Din actul ce dăm în notă, se vede că primul Departament este o instanță de felul primului Divan ori comitet din țera românească, căci jăluitarul Iancu Kogălniceanu scrie: «că numai *Departamentul întâiu* în oblastia acésta este *poruncitoriă și împlinitoriă*, iar nu și Departamentul al 2-lea, care este numai judecătoresc.

Subordinarea Departamentului al 2-lea la comitet, o indică petițiunea lui Iancu Kogălniceanu prin vorbele: «mă înfățișez într'acéstă tânguitoare jalbă la cinstitul comitet, rugându-mă cu adâncă plecăciune, ca să intre în cercetare: cum a putut acéstă *presutsvie* (Departamentul al 2-lea) a păși peste pravilele și legiurile acestui pământ, ce este ei încredințată și a mă obișdui, fără să-mi facă cât de puțină întrebare ca o *presutsvie judecătorească*? (1).

iar pentru acéstă netrebnică femeie, de nu va voi bărbatu-său să o mai ție, se poruncesce dumi-tale epistatule al păhărniceii, să o trimeți și pre ea iarăși cu mumbașir zapciū spătăresc la schitul Viforâta, unde se poruncesce cuvioșiei tale stariță de acolo, să o ții în bună pază și fără de al doilea poruncă a Divanului să nu fie slobodă a eși de acolo. — 1812, Martie 9.

Polcovnic Loghinov, Manolache Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu. Vel Vistier.

(1) Iacă petițiunea lui I. Kogălniceanu :

Către cinstit vremelnicescul Comitet din oblastia Basarabia, în 27 Iunie 1811, de la Iancu Kogălniceanu.

Dumné-lui Sărdarul Iordache ce este Sovietnic în presutsvia judecătorească *Departamentului al 2-lea* împreună cu dumné-lui Vasile Kațiki, dând

« . . . . . Deci după asemenea, sciind nemărginita iubire de dreptate a împărătescei sale măriri și sciind că numai *Departamentul întâiu* în oblastia acésta este poruncitoare și împlinitoare iar nu și Departamentul al 2-lea, *care este numai judecătoresc*, mă înfățișez prin acésta sîrguitoare jalobă la cinstitul comitet, rugându-mă cu adâncă plecăciune, ca să intre în cercetare, cum aș putut acésta presutsvie a păși pravilele și legiuirile acestui pămînt ce este ei încredințată și a mă obijdui fără să-mi facă cât de puțină întrebare, *ca o presutsvie judecătorească?* și să se întrebe și pre dumné-luî Sovetnic Bașotă: ce interes l'aș silit ca să mă obijduiască cu asemenea nadpis iscălit numai de dumné-luî, în vreme când eș nu ceream alta de cât numai lucrarea obiceiului pămîntului și după pravile să fiu pus la cale pentru acésta protivnică lucrare a presutsviei judecătorești. . . . »

Acésta jalobă orî «*прощение*» este scrisă și în rusescé fața în față cu românescé.

Ceea ce era boerul Nestor în Muntenia, era Andronache Donici în Moldova, ba chiar și mai mult de cât atât. Andronache Donici este jureconsultul cel mai celebru, la data acésta, de și n'am putea spune, decă deja legenda scia, că Andronache Donici:

Putea găsi și în pilaf
De la vre-o lege paragraf (1).

Andronache Donici va continua o însemnată carieră și sub domniile reînființate după pacea de la 1812 dintre Turci și Ruși. Așa la 1817 îl găsim mare Vornic în Moldova.

jalobă la aceeași presutsvie, unde se află dumné-luî Serdar Iordache Sovetnic, cu arătare, că aș să iea de la mine 14.773 lei, acea presutsvie fără să intre mai mult în cercetarea pricinei și fără să mă întrebe și pre mine, după obiceiul acestui pămînt, orî prin scris cu *povetcă*, sau prin întrebare prin cuvinte în presutsvie, ce bani sunt aceștia? și de pe ce? și care este pricina de mă împotrivesc a nu-i plăti? ce numai după jaloba numiților, pătîrînd Sovetnicul Serdarul Iordache, aș slobodit *ocaz la poliția* de aici, ca să mă apuce cu tărie și numai decăt să împlinescă acei bani de la mine. De acésta lucrare după ce m'am însciințat, cu jalbă însu-mi m'am înfătoșat la acea presutsvie, rugându-mă ca să nu pășască presutsvia peste pravile și obiceiul pămîntului, ce sunt pentru asemenea pricină, precum mai pe larg cinstitul comitet se va pliroforisi din însăși alăturata jalobă ce înfățișez prin copie tălmăcită, și în loc să dobândesc îndreptare mi s'a dat jalobă cu *nadpis* în apoi, obijduindu-mă cu totul dumné-luî *Sovetnicul Bașota*, *acel ce se fălesce că scie pravilele și obiceiurile acestui pămînt*.

(1) Vom da portretul acestui om de lege al Moldovei, după tabelul în culori deșus la Academia Română.

Familiiile boerescî, cari plus-minus, sub administrațiunea rusescă, ocupă comitetele și departamentele de justiție sunt: Ghica, Canta, Balș, Sturdza și Roset. Din cele de mâna a doua sunt mai numeroase și mereu schimbătoare. Intre cele de mâna a doua, din cauză de scăpărăciune, figurază nume de familii vechi moldovenesci, ca: Tăutescii, Urechescii, Crupenski, Dimăchescii, Costăchescii, etc. (1).

CAP. XXIII.

Finance.

Studiul nostru asupra finanelor țării românescî îl reluăm de la reîntorcerea în Bucurescî a domnului Constantin A. Ipsilante, adecă din luna Decembre 1806.

Principalele dări continuă a fi: oeritul, vinăriciul, dijmăritul, fumăritul, tutunăritul și căminăritul; sărăritul nu dispăre, ci din contră; ocele și vămile continuă a constitui un venit important al țerei. După ce încetază a fi venituri ale Coronei, ele sunt numite venituri ale *casei împărătescî*. Ore-care adaos la veniturile vistieriei va proveni din bălțile Brăilei, după cucerirea acestei cetăți și din vămile Giurgiului, Brăilei, etc.

Încercări de dări noue asupra spirtoselor vîndute în cărciumile din totă țera și crearea apaltului cărților de joc, încă din timpul ocupațiunii acestia a Muscalilor s'au făcut. În 1812 s'au impus o dare specială asupra scutelnicilor și poslusnicilor boerescî și mănăstirescî.

În definitiv, starea visteriei între 1806—1812 a fost tot mai grea și, precum vom vedea, în mai multe rînduri a recurs la împrumuturi cu grele dobânzi.

Să studiam mai de aproape documentele relative la fie-care dare.

Oeritul. Acastă dare primi adăogire sub pretext de a se plăti banii Vidinului, când cu Pasvantoglu. Căimăcămia, care ținu locul până la întorcerea lui Const. A. Ipsilante din Decembre 1806, decretă *îndoirea* oeritului încă înainte reîntorcerei Domnitorului. Acesta se grăbi să confirme îndoirea otărită de căimăcămie, prin cărți deschise către județe și prin un manifest către țera. În anexe dăm cartea deschisă, prin care Constantin A. Ipsilante aprobă perceperea îndoitului oerit justificându-l, că va servi întru

(1) Iordache Urechia Logofătul, Alecu Urechia și economul Vasile Urechia mai apoi Protopop de Hârlaū, tatăl Clucerului Alexandru, cu care la regulamentul organic s'a înființat tribunalul judecătorec din Piatra-Nemț, sunt principalii membri ai familiei Urechia dinainte de 1821. Autorul acestei opere e fiul Clucerului Alexandru.

întâmpinarea trebuințelor de hrană a împărătescilor oștiri, venite pentru folosul și mântuirea tuturor (1).

Adaosul la oerit din 1806 s'a arendat deosebit. Acel adaos urcă darea de ôie la banî 10 și ploconul după obiceiă până la 10 oî po banî 1 și de la 10 în sus a banî 80 de nume. Bârsaniî și țuțueniî ardelenî și alți sudîi, pentru vite mari, cai, boi, bivoli, plătesc *văcăritul străinilor*, adică de vita mare, câte banî 33 și de vita mică, pe jumătate.

Moldoveniî cari veniaă de-și păscău turmele în județele Rîmnicul-Sărat, Buzău, Brăila, etc., încă erau datorî să plătescă oeritul, ca văcăritul străinilor, dar cu mult mai ridicat, la 66 banî de vita mare, adică îndoit ca Ardeleniî.

Acastă dare o aflăm menținută pentru economiî Moldoveniî și în 1812 (2) Vitele Logofătului Balș sunt însă scutite de asemenea oerit. Lectorele nostru scie deja, că Bălșesciî erau cei mai cu influență boierî moldoveni pe lângă Muscalî. De această înrîurire se folosesc, se vede, și pe lângă guvernul muntenesc (3).

Oieritul (respectiv văcăritul străinilor) era urmat adesea de cercătura oieritului, care dădea mai tot-d'a-una ocaziune de noue abusuri (4).

Pe anul 1807, oeritul se vinde asemenea cu *îndoială*, de la 10 banî, adică oeritul ajunge 20 banî de ôie și se îndoiesce și ploconul, adică câte 2 banî în loc de 1 de ôie și respective câte 80 banî, de la 10 oî în sus de nume.

(1) Veđi actul la anexe.

(2) Totuși în 1809, Octombrie 30, comitetul (Divanul I), vedând că oerii Moldoveni refuză a plăti oeritul, sub cuvînt că l'au plătit în Moldova, otărise să nu mai fie obligați la o nouă plată de oerit în Muntenia pe cât timp au *răvaze* de asemenea plată. (Cod. LXIV, fila 6.)

(3) Comitetul scrie Ispravnicitor de Rîmnicul-Sărat să oblige pre oierii moldoveni din acel județ să-și plătescă *oieritul*, afară de oile dumné-lui Logofătului Balș, care au a fi nesupărate de oerit, după coprinderea poruncei Divanului, ce vi s'a trămis. Cod. LXIV, fila 69 verso.)

(4) *Iă Constantin Alexandru Ipsilante Voevod i gpd.* — Cinstit și credincios boerul al Domniei Mele dumné-ta Vel Vistier Constantin Filipescu, fiindcă slujba oieritului de când au început a se căuta și până acum, suntem încredințați că au luat sfârșit, și s'au făcut taxilul banilor, drept aceea poruncim, ca numai decât să se scrie pe afară taxildarilor acestei slujbe, să se scôle și fără de zăbavă să vie aici cu toți banii spre a-și încheia socotelele, atât cu gazda Huzmetului, cât și cu visteria, că după aceea avem a trimite Domnia Mea ômeni credincioși ai noștri ca să caute cercătura acestui Huzmet al oieritului.—1807, Ghenarie 3. (Cod. LIV, fila 10 verso).

De bună sémă că *îndoiala* numărătoarei se face la 16 parale de turmă și la 8 parale de rêvaș de tot numele.

Cele-lalte condițiuni sêu ponturî, cu care e arendat oeritul pe 1807, se pot vedea în documentul ce dăm în anexe (1).

Ponturile oeritului pe 1808 sunt cu puțin schimbate de acele din 1807.

În anul acesta sudișii Bârsani ca și pămîntenii, afară de Mitropolie, 3 episcopii, mănăstirile mari, metócele lor, Velișii boeri, de la Vel Ban, la Vel Clucer de arie, jupânesele vèduve de același rang și cei cu hrisóvele domnesci, aũ a plăti *oeritul* de *óie po bani dece și ploconul după obiceiũ*, pânã la dece po bani unul și de la 10 oĩ în sus, po bani 80 de nume.

Bârsanii i țuțuenii ardeleni și alți sudiși, ce vor avea vite mari în țerã, caĩ, boi, vaci și bivoli sã plătescã vácãritul strãinilor, adicã de vitã mare câte bani 33 și de vita micã pe jumătate, dar nu și pentru sugători; numai tunșii și mânzații se socotesc vitã micã și pentru aceștia se plătesce vácãritul pe jumătate. Cei din Moldova sêu din țera turcescã vor plăti de vitã câte bani 66, după obiceiũ.

Pentru caprele ce aũ strîns neguțatoriĩ zalhanalagiĩ nu vor plăti pe cele ce le vor tăia pânã în đioa de Sf. Dumitru, iar de aci înainte vor plăti oeritul ca țeraniĩ, după vechiul obiceiũ.

Cele-lalte condițiuni privesc obligãmîntul proprietarilor de vite de a nu le ascunde și oprirea abusurilor din partea perceptorilor (2).

Dãm în anexe ponturile de îndoialã a *oeritului* pe 1808, *îndoialã* ce s'a otãrit numai în primã-vãra anului 1809, adicã după ce pe 1808 se percepușe un rînd de oerit.

În Cod. LVII (arch. statului) fila 36, se conservã minuta ponturilor oeritului pe 1809 (3). Nu mai încãrcãm volumul nostru și cu aceste ponturî puțin diferind de cele pe anii anteriori. Odatã promulgatã, *îndoiala* oeritului, va continua și pe 1810, 1811, 1812. Asemenea *cercãtura* nu va lipsi de a veni sã agraveze abusurile *dãrei*.

Ponturile oeritului pe 1810, oeritul de primã-vãrã, adicã *îndoiala*, sunt promulgate în 12 Aprilie 1810 (Cod. LVII, fila 67 verso) și tot cu indicațiunea: «oeritul îndoit pentru împlinirea grabnicelor trebuinți ale oștirea.»

Cu referința la «oeritul îndoit» dãm în anexe, la acest capitol, urmãtorelor acte :

(1) Veđi anexele.

(2) Cod. LXVI, fila 46 verso.

(3) Ponturile slujbei oeritului pe lët. 1809, Sept. 24, oerit îndoit pentru «ajutor la împlinirea grabnicelor trebuințe și ccerile ostășesci ce ni se fac.» (Cod. LVII, fila 36).

Anexa 6 și 7 din Aprilie 1811, dau ponturile de vânzare a oeritului pe acest an, cu 300.000 și apoi din 20 Iulie 1811 dăm pitacul Divanului către vătășii de plaiu cu instrucțiuni relative la catagrafierea oilor și vitelor ciobanilor ardeleni, cari încep a se pogori din munți și merg la bălți, pe la județele sudice ale țării. Se va percepe de ôie banî 10 și poclon de la una până la deuce po banî unul, iar de la 10 în sus banî 80 și de numărătoare parale 4 și pentru rēvaș parale 8, cum și vācāritul străinilor de 33 banî de la vita mare și pe jumătate de la cea mică.

Pe 1811 Vornicul Manu este cumpărător dărei oeritului în tōtă țera. Cu acesta se ordonă vătășilor să se *corespondarisescă*.

Anexa 8 e Pitacul Divanului din August 1811 către Ispravnicî, dāndu-le instrucțiuni noue pentru perceperea neabusivă a oeritului, a vācāritului de la sudîi și *musafirî*.

Anexa 9, ne arată că Vornicul Manu a cedat întreprinderea oeritului, ce cumparase la *cochiî veachi*, către Vistierul Moscu, în Septembrie 1811.

Anexa 10 și 11 arată împotrivirea colonizașilor sērbî și bulgarî de a plăti oieritul și mai ales în *'oiala*. Intāiul Divan intervine la autoritățile superiōre rusesci, că acei venetici să fie obligați a împărți cu țeranul român greutățile țării.

Anexa 12, dă cunoscință despre căutarea slujbei oeritului pe 1812, avēnd a se percepe câte parale 17 de ôie și de capră.

În 1812 aflăm scutite de *oierit* oile și caprele schitului Ciolanu (1). Asemenea se scutesc oile *pandurilor* din 4 județe, de peste Olt, ce se află în slujba *împērătēscă*. Oile Sērbilor și Bulgarilor încă se scutesc în 1812.

Cu referință la darea oieritului avem încă de adus două serii de acte. Prima ne arată, că încă din 1807 cumpărătorii oieritului au creat multe dificultăți vistieriei și au reclamat despăgubiri diverse. Deja în 1807 întreprindătorii oeritului se lepădă de întreprindere. Domnitorul trimite reclamațiunea în cercetarea Divanului și hotărăsește ca acesta să facă socotēla oeritului. Divanul la 8 Aprilie 1807, raportēză Domnitorului rezultatul cercetării (2).

Asupra acestui raport al Divanului, Constantin A. Ipsilante găsesce cu cale de a supune pre cumpărătorii taxildari și slujbașii lor la jurāmînt în Mitropolie, că n'au primit mai mult nici un ban peste cuprinderea ponturilor vîndērii. Domnitorul pretindea, că cu catahrisis, adecă cu abuzurî, au prelevat destui banî, ca să nu mai cēră despăgubire (3).

(1) Veđi anexa.

(2) Veđi anexa 14.

(3) Veđi anexa 15.

Reclamațiunea acésta a cumpărătorilor dării oieritului nu se termină cu rezoluțiunea Domnitorului, de mai sus. Ei găsesc mijlocul, să intereseze pe generalii muscali și de sigur și pe unii din boerii Divanului și procesul lor revine, generalul Serghie Lascarov intervenind la Divan pentru îndestularea lor. Divanul, la 20 Noembrie 1807, răspunde lui Lascarov, prin raportul ce dăm în notă și prin care implicit recunósce dreptatea reclamațiunii cumpărătorilor oieritului, decât pentru îndestularea lor nu găsesce alt mijloc fără numai să se percépă și pe următorul an *îndoiala* dărei, că așa să se pótă plăti 251.893 lei reclamați de întreprinđători. Ba încă Divanul mai adaoge, că pentru cusur, adică pentru restul ce ar mai fi de plată «vom face apoi deosebită chibzuire, de unde să se plătescă, fără de a se supéra locuitori (1).

În 1810 se întâmplă iarăși reclamațiunii din partea întreprinđătorilor oieritului. De astă dată Divanul recunósce, că întreprinđătorii au dreptate, că li s'au cășunat pagube din cauza sudiiilor, cari nu li au plătit la timp dare, așa dar ca să-i împace, hotărásce prelungirea dreptului de percepere încă pentru câte-va luni pentru acești întreprinđători (2).

A doua serie de acte se referă la abuserile ocașionate de taxildari, adică de perceptorii dării oieritului.

Se fac, ca după obicei, multe abuseri de taxildari. Se rînduesc agenți, cari în fie-care județ să cerceteze asemenea abuseri la oerit și la vinărici (3), dar de sigur se dá cu acésta numai ocașione nouă de abuseri.

Asemenea abuseri au dat loc la repețite cercetări, precum se póte vedea din anexa.

Anexa 18 este o proclamațiune către locuitori dajnici din tótă țera prin

(1) Veđi anexa.

(2) Veđi anexa.

(3) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Se orînduesce om într'adins de fie-care județ, ca să cerceteze abuserile slujbașilor și a taxildarilor vinăriceri, cari au năpăstuit pre locuitori, luându-le mai mult decât cuprinderea ponturilor, adică luând de la oile pămîntenilor de óie mai mult decât 20 de bani și îndoite plocónele, de una până la 10, plocon 2 bani de óie, iar de la 10 în sus, orí câtă sumă de oi, fiesc-care stăpân nu are să dea plocon mai mare decât un taler și bani 40 de nume și de numărătore câte 8 parale de turmă și de răvaș de tot numele câte 4 parale.

Vinăricerii să nu ica mai mult decât câte 4 parale de vadră și câte 4 parale de cramă și 2 parale pentru răvaș (*Cod. LVI, fila 90.*)

Fără dată, dar este din Noembre 1808.

care li se spune încă odată, că n'aŭ a plăti oerit decât 17 parale de ôie și de capră, i de miel și de ied și câte două parale pentru *răvaș*, *de nume*, iar plocónele și paralele de numărătoare aŭ lipsit, că nu aŭ a mai plăti, nici pentru vite mórte scaŭ pentru pei.

Prin anexa 19 este însărcinat Logofițelul Costache, să cerceteze abuzurile taxildarilor oeritului și să restituie locuitorilor toți banii ce aceștia vor fi luat mai mult. Divanul muștră energic pre Ispravnicul de Prahova, că a împedecat pre mumbașirul trimis în cercetarea abuzurilor, de a-și face datoria. «Orî te-ai întovărășit la jafurî cu slujbașii?» întrebă Divanul pre acest Ispravnic.

Cercătura, care se dedea în întreprindere ca și însăși darea, am văduț că și ea era un nou mijloc de abuzurî. Dăm în anexele trei acte relative la *cercătură*.

Cercătura din 1809 avea să se facă numai până la 10 Martie, anul următor.

Anexa 20 constituie cercătura pe anul 1809. Anexa 21 amintesce cercătura pe 1810 în anumite județe:

Anexa 22 se ocupă de cercătura anului 1812.

Din 1810 dăm două acte cu referință la oeritul Moldovei, din 21 Aprilie 1810, pomenind de dificultățile perceperei văcăritului (respectiv a oeritului) de la sudiți; și altul regulând la ce dare aŭ a fi supuși ciobanii moldoveni carî trec cu turmele în Muntenia. (1)

Vinăriciul.—O dare nu mai puțin importantă decât oeritul a fost vinăriciul. Și acesta, din cauza greutăților invasiunii, a fost îndoit. Vinăriciul se percepea tómnă până la 15 Februarie anul următor. Abusiv însă taxildariî, continuaŭ a percepe acéstă dare și mai târdu (2).

Ca și oeritul, vinăriciul a fost îndoit. Cel puțin, în 1806 s'a adaus două parale la vadră peste 5 banî, obicnuitul vinăriciû. La 29 Decembre 1806, Constantin A. Ipsilante, promulgă asemenea adaos. Deja la 1801, August 7, Divanul propusese luî Const. A. Ipsilante adaosul la vinăriciû până la 9 banî de vadră din 5 cât era. Pe la 1801 Domnitorul legitimasă asemenea adaos pe nevoile aduse țerii de Pasvantoglu. Acum se legitimă pe nevoile întreținerii oștirii rusesci. Dăm în anexa 26 documentul din 29 Decembre 1806, din care se vede, că locuitorii nu se supuneaŭ a plăti adaosul la vinăriciû. Domnitorul ordonă Ispravnicilor, să explice locuitorilor motivele acestuî adaos, ba chiar direct printr'o proclamațiune de el dată, Domnitorul explică locuitorilor și se silește a legitima adaosul (3).

La 4 Ianuarie 1807 Domnitorul ordonă Ispravnicilor:

(1) Veđi anexa 23.

(2) Veđi anexa 24 și 25).

(3) Veđi anexa 27.

Iō Constantin Alexandru Ipsilante Voevod, domn amîndorora țerilor Moldovii și Valachiei.—Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud... sănătate, cu tóte că într'aceste țile vi s'aú trimes poruncile Domniei-mele pentru oerit și vinăriciú îndoit, ca să dați mână de ajutor și să fiți silitori pentru împlinirea banilor, și banii să-î trimeteți la Domnésca nóstră visterie, dar și acum de isnóvă vė poruncim, ca împreună cu taxildarii cei orinduiți, să căutați aceste slujbe, făcend tot felul de silințe și dând tot cuviinciosul ajutor slujbașilor pentru împlinirea banilor, pe cari adică și cei ce vor fi strînși pe la taxildari și cei ce se vor fi aflând pe la slujbași și cei ce vor fi a se mai strînge, împlinindu-i fără de zăbavă pre toți deplin să-î trimeteți drept aici la Visteria Domiei Mele și pe lângă acesta să teorisiți și socotelele slujbașilor, cu luare aminte, ca nu care cum-vași să se fi făcut de către dinșii vre-un catahrisis la căutatul acestor slujbe și fiți sănătoși. 1807, Ianuarie 4 (1).

O măsură mai gravă iea Căimăcămia rămasă după din nou eșirea din Bucuresci a lui C. Ipsilante. La 18 Septembrie, 1807, Căimăcămia țice, că «din luminata poruncă I. Sale (Ipsilant) fiind-că nu se pot ajunge din huzmeturile domnesci... s'a amestecat și milele mōnăstiresci ale spitalelor și schiturilor și bisericilor, ce le aú prin hrisóve domnesci. Se iaú dar de la aceste vinăriciul din diversele popóre, dacá nu tot, cel puțin în o bună parte (2).

Cumpărătorul vinăriciului din tótă țera românescă pe anul 1807 a fost Vornicul Mihail Manu. Acesta a sub-arendat întreprinderea. Aú urmat apoi proces între sub-arendatori cu Mihail Manu, proces în care a intervenit și Divanul țerei românesci, care a supus la jurămînt, prin carte de blăstem, pre sub arendatori, cari pretindeaú că n'aú putut percepe adosul de 2 parále la vadră (3).

La multe abuzuri dedea loc de-apururea perceperea vinăriciului. In anexele 31, 32 și 33, dăm acte constatând asemenea abuzuri. Nu numai taxildarii abusaú și jăfuaiaú, sub pretext de percepere de vinăriciú, ci adese și înșiși cazaci, orî slujitorii dați pe lângă vinăriceri în ajutor la percepere (4).

La 1808 vinăriciul este de 6 bani de vadră, cu acéstă hotărîre:

«Ca să lipsescă cu totul acea încărcătură din 10 una, orî la 10 douė ce se făcea în anul trecut; slujbașii să nu dea rėvașe órbe la plata vinăriciului, orî a zătici slobodirea vinurilor cu cererea de deosebită plată și cu nume de avaet pentru slobodenie.—24 August, 1808 (5).

(1) Cod. LIV, fila 12 verso.

(2) Anexa 22.

(3) Veđi anexele 29 și 30.

(4) Veđi anexele 31, 32 și 33.

(5) Cod. LVI, fila 27 verso.

La Cochiș vechi au luat acest vinăriciș tot biv Vel Vornic Mihalache Manu.

La 1809, nu se face nici o scădere la dare și se dau porunci către Ispravnicii din județe pentru a da mână de ajutor vinăricerilor, taxildarilor și slujbașilor la căutatul slujbei și la împlinirea banilor, însă după ponturile Divanului, «ca să nu se întimple din pricina neajutorului d-văstră vre-un keder și pagubă și înșiși D-văstră veți fi răspunzători, fiind-că slujba vinăriciului este husmet al Vistieriei. 1809.—August 27 (1).

Reclamațiunii destule contra purtării taxildarilor și slujbașilor vinăriceri. Una din supărările ce se făceau vierilor era de a nu le măsura vinul îndată până ce nu se otăraș să facă câte vre-o «prosforă» vre-o mituire, că doar le vor măsura bușile să-l pôtă vinde, ori pune în pivnițe (*Anexa 34*).

Dăm în note diverse acte relative la cercetările abuzurilor taxildarilor și unele instrucțiuni interesând perceperea, (*anexele 35, 36, 37, 38*). Una din ele e relativă la pogonăritul la care vor fi supuși Moldovenii din Focșani, cari au vii în județul Râmnicul Sărat (*Anexa 39*).

Sub anexele 40, dăm acte menționând despre diverse abuzuri făcute de vinăriceri și unele cercetări urmate (*Veđi anexele 40*).

În 1811 Noembrie, Divanul reclamă la generalul Comino contra oficerului muscal din județul Râmnicul-Sărat, că acesta învita pre proprietarii de vineturi, să nu se supună la plata de vinăriciș și mai bine să-și părăsască viile.

Divanul a fost dat ordin, ca vecinii să culégă viile părăsite și din produsul cules să se îndestuleze vinăricerii, iar vinul rămas să stea sub îngrijirea Ispravnicilor (!). Divanul cere lui Comino să ordone oficerilor ruși de județe, să nu se arate de acum înainte cu împotrivire pruncilor Divanului, ci când li se va părea vre-una că nu este cu orînduială, să însciințeze Excelenței Tale și Exc. Ta găsinđ bună acea părere a dumné-lor va porunci Divanului cele ce vor fi de cuviință.—1811, Noembrie 9 (2).

Ispravnicul Niculescu de la Râmnicul-Sărat era însă înțeleș cu vinăricerii. Aceștia îl cumpăraseră cu 3000 taleri rușfet și Ispravnicii dăduse cumpărătorilor vinăriciului dreptul de a jăfui pre proprietarii de vii. Divanul a aflat despre acéșta și, în 10 Martie 1812, a trimis un mum-bașir să împliněscă cei 3.000 de lei de la Ispravnic, să-ı aducă la visterie, și de se va împotrivi Ispravnicul să-ı aducă și pe el (3).

Vinăriciul producea sume importante pentru visterie. Logofeția cea mare

(1) Cod. LVI, fila 79.

(2) Cod. LXVI, fila 158.

(3) Cod. LXIV, fila 26.

a obiceiurilor avea dreptul la un *havaet* din slujba vinăriciului. În 1811 Novembre logofătul cel mare al obiceiurilor reclamă analogia de *havaet* și din adaosul făcut de două parale la vadră. La 12 Noembre Divanul respinge această pretențiune, dîcînd că marele Logofăt de obiceiuri are a primi *havaet* câte 2 taleri 75 bani de pungă, însă nu din banii visteriei, ci preste acești bani. Iar în vremea oblăduirei de acum, a luat marele Logofăt numai la cele două parale de vadră iar nu la 10, căci adaosul este pentru ajutorul oștirilor împărătesci. (Veđi anexa 65).

Și în 1811 să iea tot îndoit vinăriciul (1).

*

A treia dare importantă în folosul visteriei este dijmăritul și cercătura lui. Această dare constă din perceperea unui imposit pe stupi și pe porci. Se plătea câte 8 parale de bucată, însă două parale din aceste 8 se consideraū ca plata «*ăvașului*» adică a recepsei de plată. Cu timpul însă se adaoseră paralele cu *pricină de ciuruc și plocon și parale de numărătore.*

Mult abus se făcea cu perceperea acestei dări și numeroase erau reclamațiunile ce Divanul primea din tótă țera.

Așa la 1807 August cămăcămia țerii romănesci trimite circulară către toți Ispravnicii, să împedice abuzurile acsizarilor. (2).

La 20 Iunie 1808, întăiul Divan hotărî se nu se mai iea ca dijmărit de cât cele 8 parale de stup ori de porc și ca darea să se preleve numai

(1) Volnicie vinăricerilor pe anul acesta cu lét. 1811, August în taleri 850.000.

De la întăiul Divan și Comitet al Principatului Valahii.

Vînđarea vinăriciului pe acest an cu lét. 1811, pentru grelele cheltueli ce are visteria a întîmpina cele trebuincioase ale prea puternicelor împărătesci oștiri, s'au găsit cu cale a se lua vinăriciul ca și în anul trecut, de vadră po parale de ce de la dajnici, i câte două parale de răvaș de nume, iar privileghiații i pandurii din patru județe ot preste Olt, ce se află în slujba împărătescă, să nu se supere, iar paralele de cramă i altele cum și încărcăturile, ori la vedre sau la bani, cu totul să lipsescă, cum și milele mănăstiresci iarăși au să se păzescă, păzindu-se întru tótă coprinderea ponturile ce la vale se orînduesce; așjderea au să plătescă vinăriciū și toți sudiții ce vin aici în țera, și cu acest mijloc au cumpărat dumné-lui biv Vel Serdarul Costache Ștefănescu de la kokiveki vinăriciul din tótă țera. S'au dat dar această carte a Divanului . . . . . ce s'au orînduit de boerul cumpărator taxildar la sud. . . . . carele să aibă volnicie a orîndui slujbași în tóte popórele acestui județ, să caute venitul slujbei cu urmarea ponturilor ce se arată mai jos. (Veđi ponturile în anexe).

(2) Veđi anexa 66.

până la 10 Septembrie al anului. Cele lalte «ponturi» ori condițiuni se pot vedea în actul din *anexe*.

Cod. XXVII, fila 28 verso, cuprinde ponturile, adică condițiunile întreprinderii dijmăritului. Pre acest an și pre anul următor și dijmăritul să percepe cu adaos, tot în interesul întreținerii oștirilor rusesci.

Importanța dijmăritului din 1809 se vede de acolo, că Vornicul Radu Goleșcu l'a cumpărat, oferind statului 289.000 taleri. Venitul dijmăritului ca și al vinăriciului a servit, în 1810, pentru plata unor împrumuturi făcute de visterie (*Anexa 68, 69.*)

Perceperea acestui venit s'a întins după cucerirea Brăilei și a Giurgiului și la acele părți, dar cu anevoie se putea face această percepere pe acolo, din cauza oficerilor muscali, cari puneau pedică taxildarilor dijmăritului, ca să beneficieze dînșii de ore-carî sume de bani de la proprietarii de porci și stupi (1).

Vinđarea cercătorei dijmăritului pe 1810, se face pe termen fix, până la 27 Octombree, 1810 (2).

În đioa de 1 Maiu 1811 se publică arendarea venitului dijmăritului, prin următorea circulară:

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei. — Cinstite dumné-ta Vel Aga, fiind-că slujba dijmăritului din tótă țera este a se da în vinđare, al căruia soroc este cel d'întâiū la đeece ale acestei lunī, cel de al doilea la cinci-spre-đeece și cel de pe urmă la 20, poruncesce Divanul să publicarisescă acesta la toți de obște, ca verī-cine va fi mușteriu să vie la Divan la numitele soróce, unde este a se face vinđarea, și de urmarea poruncei, să aibă Divanul răspunsul dumi-tale în scris.—1811, Maiu 1. (3)

Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Vornicul Manu, Vel Logofăt.

Continuă diverse alte slujbe mai puțin producătore și unele mai mult

(1) *De la întâiul Divan.* — Cinstite dumné-ta Vel Spătar, fiind-că la 15 ale acestei lunī este să se facă întâia strigare a veniturilor din ținutul Brăilei și a slujbei dijmăritului din tótă Valahia mare și cea mică și la 20 de đile este să fie a doua strigare, cum și la 25 a treia strigare, când este să se dea sfărșitul, să aibă dar a face publică la toți de obște: cine vor fi mușterii spre a se afla la Divan în numitele orînduitele soróce, unde este să se facă strigările și vinđarea.—1811 Maiu 13. (*Cod. LXV fila 82 verso*)

Radu Goleșcu, Isaac Ralet, Mihail Manu, Vel Vistier.

Asemenea pitac s'a făcut și la Vel Aga.

Asemenea pitac s'a făcut și la starostea de neguțători.

(2) Veđi Cod. LVII, fila 731.

(3) Cod. LXV, fila 54 verso.

considerate ca havaetură. Aşa continuă *tutunăritul*, (veđi pe 1810 ponturile de la 25 Iulie *Cod. LVII, fila 69 verso*) i *pogonăritul străinilor*. Acesta s'a mai scăđut în 1809. (*Cod. LVII, fila 70 verso*.)

Licitarea dijmăritului pe anul 1811 se face împreună cu licitarea tutunăritului și pogonăritului străinilor. Dăm în anexe condițiunile acestei arendări. Pogonăritul străinilor era de 4 taleri 16 parale de pogon. De tutunărit avea să se percépă de stinjen de cultură de tutun câte parale 10.

Vornicul Iordache Slătineu a dat prețul cel mai bun pentru aceste biruri în sumă de 311.000 de lei (1).

Cumpărătorul venitului dijmăritului întâmpină dificultăți cu perceperea venitului din partea coloniștilor Bulgari și Sărbi și de la bălțile Brăilei. Vornicul Slătineanu reclamă la Divan (2).

Dijmăritul județelor oltene nu s'a putut da la licitare. Divanul a însărcinat cu căutarea în regie a acestui ținut, pre întâiul ocărmitor al Divanului Craiovean. Și acesta întâmpină dificultăți în percepere din cauza Sărșilor și Bulgarilor (3).

Intre cele-lalte venituri oră «slujbe» ale Visteriei sunt, după reîncorporarea Brăilei și a Giurgiuului la țera muntenescă: taxa băuturilor spirtose și arenda după bălțile cu pesci. (*Veđi anexele.*)

Fumăritul încă continuă a se preleva. Fumăritul de Tîrgoviște era venit al mănăstirei și spitalului Panteleimon.

Perceperea fumăritului întâmpină, cum în notă se vede, greutăți. Sudiții ba și Sărșii și Bulgarii nu se supun a-l plăti. Din 1812 avem acte constatând asemenea dificultăți (4).

(1) Veđi anexele 69, 70 și 71.

(2) Veđi Anexa 72 și 73.

(3) Veđi anexa 74.

(4) Veđi anexa 78.

Carte către Ispravnicii Dâmboviței.

Fiind-că dumné-lui Stolnicul Constantin Predescu, epitropul spitalelor ot mănăstirea Panteleimon, a făcut arătare Divanului, cum că orinduitul ce-l are a strînge fumăritul din orașul Tîrgoviștei, care este milă a spitalului, prin hrisove domnesci, nu pôte a lua și a strînge acel fumărit, după cuprinderea cărșilor Divanului, ce are la mână, căci unii din cei ce au cărciume și prăvălii mari nu vor să plătescă după ponturi, întâia mână, ce vor să le facă pe cele de frunte a 2-a mână și cele de a doua mână să le facă a 3-a mână; alții cu pricină că sunt sudiți, iarășii nu se supun a plăti; alții vor să plătescă pe lună, cerënd ca prin ajutorul stăpânirii să i se facă împlinire după ponturi, ca să nu păgubescă spitalul de dreptul său. Pentru

Apaltul cărților de joc, introdus după pilda Moldovei, este cercat fără mare succes în Muntenia. Evreul care luă în 1810 acest apalt, renunță la el în Iunie 1810 (1).

Lipsa simțită de bani în Visterie împinge pre Divan, în 1812 Martie, să arunce un bir deosebit pre scutelnici și poslușnicii mănăstirești și boeresci, vestindu-le acésta cu următorul act:

De la Divan.—Vouă tuturor scutelnicilor și poslușnicilor din sud..... mănăstirești și boeresci, sănătate vă poftim; după acésta vă facem în scire, că pentru o trebuință ce este a se împlini, s'a găsit cu cale ca să dați și voi un ajutor, adică scutelnicul câte taleri 3, iar poslușnicul câte taleri 2. Ci dar vestinduvi-se porunca acésta de către acest într'adins orînduit de la Divan, să aveți a răspunde acești bani, iar de veți vedea, că orî zapcii de plasă, séu alți slujbași vă cer mai mult și vă fac vre-o silă a vă lua mai mult, peste ceea ce am ținut mai sus, numai decât să vă sculați câte unul doi din fie-care sat, vechil și din partea celor-l-alți scutelnici și poslușnici să veniți aici drept la Divan, ca să arătați prin jalbă câți bani v'au luat mai mult? de la câți scutelnici și poslușnici pe anume? și cine este zapciul acela care v'au luat mai mult? ca nu numai să-i punem a vă întorce acei bani înapoi, ci încă să-i pedepsim și să-i lipsim din slujbă. Și pentru ca să se încredințeze Divanul că vi s'a cetit și ați auzit acésta poruncă, să se iscălască într'însa preotul și pârălăbul din fie-care sat, și fiți sănătoși. 1812, Martie 24 (2).

A mai încercat Divanul I în 1810 să așeze o dare pe spirituose. Déca studiile începute cu scopul stabilirei acestei dări n'au isbutit, se explică lucrul prin acea împrejurare, că nu convenia *boerilor* să se pună dare pe cârciume, ale lor fiind cârciumele prin sate, ba până și prin târgurile și locuri de bălciuri mănăstirești și boeresci.

Catagrafia de cârciume din totă țera, întreprinsă cu mult zel de primul Divan, nu isbuti la nimica (3).

*

care Divanul poruncesce dumné-vóstră, să orînduiți un mumbașir harnic, ca după cuprinderea ponturilor Divanului să facă împlinire de la fiesce-care de acest fumărit și de la sudiții ce țin prăvălii cu chirii, să împlinescă fumăritul de la însii stăpânii prăvăliilor, iar de la sudiții ce se vor arăta stăpâni și pe prăvălii, să împliniți de la cel ce se va afla în prăvălie, căci fumăritul acesta este datore prăvălia a-l da; așa urmând să împliniți negreșit dreptul spitalului, ca să nu se păgubescă, séu fiind vre-o altă pricină să însiițați Divanului.—1810, Octombre 20. (*Cod. LVI, fila 105.*)

(1) Veți Cod. LXIII, fila 70.

(2) Cod. LXV, fila 158.

(3) Veți anexa 80 ca model de pítac de catagrafie.

O adăogire de venit al Visteriei sperară un moment boerii divaniți din ancheta numită la căderea Vistierului Dinu Filipescu și înlocuirea guvernului lui cu acel al lui Varlaam. Adevărat că, sub primele amenințări ale comisiunii de anchetă, au propus chiar foștii Divaniți ai lui Filipescu să dea de la înseși, fără altă anchetă, 200.000 lei în Visterie. Odată ajunși la putere și însuși Varlaam ezită de a mai urmări energic pre rivalul său și partizanii lui, simțind că prea se angajase când, propunând ancheta, promitea să se scotă de la jăfuitoari sume colosale. De aceea, în 22 Martie 1810, Varlaam și colegii lui de Divan, se decid a primi propunerile celor urmăriți și deci lui generalul Crasno Miloșevici ei cer autorizare, să înceteze ancheta și să primescă Visteria cei 200.000 lei oferiți. Motivele pe cari acum Varlaam ajunge la această concesiune, le putea de sigur avea în vedere și când a cerut Comisiunea de anchetă.... dar «tempora mutantur.» Și schimbat era acum și Varlaam.

Iacă în ce mod primul Divan legitimează noua sa propunere către Miloșevici.

Către Generalul Crasno Miloșevici.

Invăderat lucru este nădejdea, ce ar fi putut să aibă Divanul de la cercetătorea comisie, ce s'a alcătuit a se face prin totă țera, spre întâmpinarea curgătoarelor trebuințe și spre ajutorul vistieriei la a sa prăstă stare întru care se află acum, și acel ajutor însă când nu va fi în ființa sa la vremea întru care este trebuincios, fie cât de mult, se socote drept puțin și putem dice de nici un folos, la păsul aceeași trebuințe, ce are acum vistieria țerii, care nu se pôte împlini numai cu cuvintul nădăjdei, fără de a se vedea și a fi în pěr lucrul cel nădăjduit de la numita comisie, adică împlinirea banilor în natură, care împlinire până a se începe și până a se sėvırși după orînduelele și pravilelele cu care are a se face urmarea comisiei, nu este îndoială, că abia până în 7 sau și 8 luni va lua sfîrșit cercetarea și apoi de atunci înainte să se începă și împlinirea, care de la unele obraze din cei ce sunt sub comisie, putem dice că s'ar putea face mai cu înlesnire, iar de la alții, cari sunt cei mai mulți, este cu totul prin neputință a se împlini banii ce 'i vor fi luat, căci precum i-au luat așa i-au și cheltuit încă de atunci, și așa unii dintr'acele obraze cari nu vor avea nici vre-o osebită stare a casei lor, urmază a peri la închisorii, iar cari vor avea vre-un prilej în lucruri mișcătore său nemișcătore, urmază a li se vinde, ca din prețul lor să se împlinescă banii, ce vor fi datorii; din care aceste două lucruri ce se arată mai sus, unul adică trebuința cea mare de ajutor într'această undă de vreme privesce în partea Divanului și a vis-

teriei, iar închisorile și vîndarea de avere privesce în partea acelor ce sunt sub comisie, cari și cunoscînd că după sêvîrșirea comisiei urmîzã a fi supuși la acele pătîmiri, ne mai pomenite altã datã aici în țerã, însiși ei de a lor bunã voie aũ făcut arêtare la Divan, fãgãduindu-se a da din partea tuturor ajutor la vistieria țerei talerî 200.000 și sã se ridice cu totul de asuprã-le cercetarea comisiei, care banî ñic cã î vor și rêsponde acum peșin. A cãrora cerere chibzuindu-o Divanul, de și este suma acêsta de banî mai puținã de cãt cea nãdãjduitã de la lucrarea comisiei, neapãrata însã și grabnica trebuințã a Divanului și starea cea próstã a vistieriei, care nici într'un chip nu pôte fi pãsuitã, nici prelungitã cãtuși de puțin, ne face a o gãsi cu cale și a o primi Divanul acêstã rugãciune a lor, care nu lipsim a o face cunoscutã cãtre Excelența Ta, și rugãm pre adînce înțelepciune și milostivire a Excelenței Tale a fi asemenea primitã.—1810, Maiũ 22 (1).

Se pare cã Crasno Miloșevici nu fu de acêstã pãrere, cãci vedem continuãnd cercetarea sêũ ancheta chiar și în septembrie 1811, cum probêzã actul ce dãm în anexa 81.

Și dacã ancheta continuã, ea dete loc la diverse negãndite abuzuri. Așa bunã-órã, ispravnicii de prin județe, în 1811, aruncarã, cu de la sine putere, o dare de cãte 5 pãnã la 10 lei pe scutelnici și poslușnici, cu nume de ajutor comisiei de anchetã. Întãiu Divan și Comitet fu silit sã oprêscã și sã pedepsêscã asemenea faptã, în 29 Octombree 1811 (2).

(1) Cod. LXVI, fila 1 v.

(2) *De la întãiu Divan și Comitet al principatului Valahiei cãtre dumné-lor Ispravnicii de prin județe.*

Fiind-cã Divanul s'a însciințat, cum cã Ispravnicii de prin județe aũ luat de pe la scutelnici i poslușnici cãte talerî 5 pãnã la 10 cu nume de cheltuiãlã a comisiei, care acêsta nefiind suferitã la auđul Divanului, iatã într'adins se orînduesce . . . . sã mêrgã la sud . . . . unde sã facã cercetare din sat în sat, ce aũ dat fiesce-care scutelnic sau poslușnic anume pentru acêstã cheltuiãlã a comisiei și fãcînd catastih, sã apuce cu strînsóre pre Ispravniciei a împlini banii, sã-i dea înapoi la scutelnici i poslușnici, de care sã aducã și Divanului catastih anume cu rêspons de urmarea și sêvîrșirea poruncei, cum și adeverințã de la cei nãpãstuiți scutelnici și poslușnici, cã ș'aũ primit banii pe deplin înapoi; și pentru înfrînarea Ispravnicilor a nu se cuteza sã mai facã nisce urmãri ca acestea, sã dea Ispravnicii trépãd orînduitului cercetãtor, de fie-care scutelnic sau poslușnic cãte talerî 1. — 1811, Octombree 24. (Cod. LXV, fila 134 v.)

Să ne ocupăm însă de veniturile cele mari ale Domniei, cari venituri acum trec toate în Visterie.

Ocnele și vămile sunt aceste venituri.

Ocnele.

Cu adresa sa din Noembrie 1807 Serghie Lascarof întreabă Divanul :

1. Câte locuri sunt în Domnia acesta, de unde se scot sare?
2. De sunt date în arendă sevă se țin în credință, și câți bani ies de la dînsele?
3. Câtă sumă de sare ese într'un an, și mai multă și mai puțină?
4. De cât preț este pudul de sare.
5. Sarea acesta, cât se vinde, câți bani face și ce dobândă ese dintr'însa?
6. Cine scote și o lucrăză, adică ómeni cu plată, ori orînduiți pentru această trebă? și în cele de pe urmă, că și împărătescile oștiri aű trebuiță de sare care, o cumpără.

La aceste întrebări Divanul răspunde: «că trei sunt ocnele din totă țera din care se scote sare, însă una ce se numesce Ocnele mari din sud Vilcea, pe moșia spitalurilor ot Sf. Panteleimon, căruia se dă pe tot anul de la cel ce ține huzmetul ocnelor câte taleri 2.508 nu ca un har, ci ca un drept al spitalurilor, adică pentru dijma pămîntului moșiei sevă și această ocna are trei scheli, unde coboră sarea și o vinde în țera turcască, adică Calafatul din sud Mehedinți, până unde sunt ca 35 ceasuri, i Rușava tot în sud. Mehedinți până unde sunt ca la 40 ceasuri, și Islazul din sud. Romanai, până unde sunt ca la 30 ceasuri; ocna Telega din jud. Prahova pe pămîntul mōnăstirii Mărgineni, căruia se dă pe tot anul de la cel ce ține huzmetul ocnelor câte tal. 1.100 și 1.200 oca sare pe an, iarășî cu asemenea cuvînt, pentru dreptul moșiei mōnăstirii, și ocna Slănic ce este în sud. Saac, pe pămîntul mōnăstirii Colții, i se dă pe tot anul de la cel ce ține huzmetul ocnelor câte taleri 3.000, oca sare 3.000 și amîndouă aceste ocne, aű aceste scheli: Brăila în sud. Slam-Rîmnic, Silistra în sud. Ialomița, Oltenița în sud. Ilfov, Giurgiu în sud. Vlașca și Zimnicea în sud. Teleorman, de la acestea două ocne și până la acestea cinci scheli, sunt: până la Silistra ca ceasuri 43. până la Oltenița ca ceasuri 32, până la Giurgiu ca ceasuri 30, și până la Zimnicea, ca ceasuri 60 și până la Brăila ca 60 ceasuri. La cel de al doilea: de sunt date aceste ocne în arendă saű se țin în credință și câți bani iese de la dînsele, respunde Divanul că în anii trecuți se dă de către stăpânire în arendă de la 700 până la 800 pungi de bani, iar est-timp ne găsindu-se mușteriu a-i-l cumpăra fiind închise schelele din rēsvrătirea vremilor, s'aű ținut în credință pe sēma Domniei, și nu s'a

putut face alişveriş la schele decât în luna lui Octombrie în cât au fost deschise, care şi acest alişveriş s'au făcut fórte puţin, din doue pricină, una a lipsei carelor celor trebuinciose pentru căratul sării, şi alta a nestatorniciei vremii, fiind schelele când deschise şi când închise. La cel de al treilea, că suma ocalelor de sare ce pot eşi pe an de la câte trele mai sus numitele ocne, este de la 16 până la 18 milionuri, care şi aceea nu se póte căra tótă pe la schele, întâmplându-se une-orî a veni vremi ploiose şi slotóse. La cel de al patrulea, că pudul de sare după preţ cu care se vinde taie parale 26, căci cu tóte că prin firman al otomanicescei Porţi, era orînduit şi hotărît fiatul sării, a se vinde la schele suta de oca po tal. 5, dar după scădemîntul ce face la suma ocalelor Turcii Serhatului, celor ce cumpără sarea, şi după întârziarea cu care plătea banî pentru marfa ce lua, nu prindea mai mult cumpărătorii ocalelor de cât tal. 3,60 pe una sută de oca, din care acei banî se scade şi chiria căratului sării până la schelă po parale 70. 3.80 la suta de oca, afară din cheltueele ce se mai fac la tăiatul sării, i la simbriile celor ce sunt orînduiţi purtători de grijă pe la ocne şi la numitele schele; acest preţ este de tot peste putinţă, căci schelele sunt fórte depărtate de ocne precum s'au đis mai sus, şi locuitorii ţerii nu sunt în stare de a-i însărcina pe lângă altele şi cu căratul sării pe la schele. La cel de al cincelea: câtă sare se póte vinde într'un an? Nu este sciută Divanului, întâiu căci tóte aceste ocne, mai în toţi anii se vînd la arendaşi, şi nici o dată era şciut câtă sare au putut vinde, a doua, precum s'a đis, căratu sării la schelă, urméză precum se póte face, după îndemânarea timpului, şi mai vîrtos că se face prin căratul cu boi, iar nu cu cai, de aceea şi nu póte să fie sciut, nici câtă sumă de banî iese pe an din vînparea sării, nici ce dobîndă, căci une-orî se întâmplă pagubă celor ce cumpără ocnele, socotindu-se preţul cumpărătorii şi al cheltuelelor, iar alte orî câştigă, şi în scurt, nici câştig, nici pagubă, nu sunt în toţi anii de o potrivă, ci cu mare deosebire, după întâmplările timpului şi a vremii, precum s'au đis mai sus. La cel de al şaselea, tótă sarea câtă se scóte de la aceste trei ocne se taie de ómenî orînduiţi într'adins, cari se numesc ciocănaşi, nu însă fără de plată, ci preste birul lor ce-l răspunde la visterie cel ce ţine huzmetul ocnelor, le plătesce încă şi lor câte şapte parale de bolovan, adică de bucata de sare, care bolovan este de la 100 de oca, până la una sută doue-đeci; iar la aceea ce se arată Divanului tot printr'această notă, că Impărătescile oştirii au trebuinţă de sare, ca să o cumpere, la acesta răspundem, că Divanul este următor a da Impărătescilor oştirii şi sarea cea trebuincioasă, precum îngrijesce şi de tóte cele l-alte câte

privesc spre hrana și odihna oștirilor, fiind-că și ocnele și totă țera sunt împărătesci.—1807, Noembrie 11 (1).

Manolache Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet, Constantin Crețulescu, Barbu Văcărescu, Anton Postelnicu, Constantin Bălăcenu, Vel Vist.

Informațiunile acestea despre Ocnele muntenesci vor determina pe Muscali de a le lua pe séma «haznalei» împărătesci, nu târziu apoi.

Pe la 1808, o parte din an ocnele rămân nearendate și venitul lor e căutat în credința (regie) (2).

La 30 Octombrie 1807, Divanul dă din ocne 6000 ocale de sare boerilor din «protipendadă», alte 4000 oca boerilor de al 2-lea, 2000 ocale boerilor de al treilea. Vêduvelor aceste trei trepte de boeri li se acordă pe jumătate din suma ce ar fi primit bărbații lor. Feciorilor de boeri sërmanî «și cari nu vor fi îmbrăcat caftane i la boerinași și la vèduvele lor» li se va da ca mai înainte (3)

(1) Cod. LIV, fila 129.

(2) *De la Divan. Către Ispravnicî.*

Scrisórea dumné-vóstră s'a primit și am vèdut rëspunsul ce faceți pentru ocna dintr'acest județ, că s'a făcut zapt prin ómeni rînduiți ai dumné-vóstră, și fiind-că până a se pune în carar tréba ocnelor, póte să mai fie ceva zăbavă. pentru aceea poruncesce Divanul, ca orînduiții Ispravnicatului, împreună și cu orînduiții de mai înainte, îndată să începă a căuta curgătóarele trebî ale Ocnelor, după obiceiul ei, de a nu se întimpla smintélă și pagubă venitului până se va da carar asupra acestui huzmet al ocnelor, și până atunci atât orînduiții dumné-vóstră cât și cei de mai înainte să fie catastih curat de socotéla venitului și cheltuelilor, de a nu se face vre-un sfeterismos, ci dar așa să urmați dumné-vóstră.—1808, Aprilie 7. (Cod. LIV, fila 341.)

(3) Dumné vóstră epistaților ai Ocnelor, cu tóte că suma ocalelor de sare a răvașilor ce se dă har în toți anî de către cumpărătorii husmetului ocnelor la dumné-lor boerii și la alte obraze vèduve și scăpătate după catastihul ce-l veđum, cste precum cumpărătorii ocnelor se proerisiau a da ca un stăpîn al Husmetului, dar fiind că estimp a rëmas acest husmet în credință, sau din întimplările curgătóare închiđendu-se schelele s'a făcut prea puțină vîndare de sare și hărăzirea băiașilor de sare către dumné-lor boerii fiind un privilegiu al dumné-lor urmat și păzit din vechime, care și de acum înainte se cuvine a se urma, poruncesce Divanul, ca pe acest următor an să se dea într'acest chip, adică la dumné-lor boerii din protipendadă po oca sare 6.000, la cei de al doilea pendate po oca 4.000, la cei de al treilea po oca 2.000 și jupănescelor celor vèduve din cea d'intăiu, al doilea și al treilea pendate ca să le dea suma pe jumătate la fie-căruia tréptă din suma

Ce mai risipă în ocnele țării! Numai țăranul de mai plătia sarea și încă numai țăranul care nu era poslușnic, orî scutelnic boeresc!

În note urmază diverse dispozițiuni relative la ocne (1).

Vel Vornic al obștirilor este cu 1810, Manolache Lahovari. Divanul îi vestesce, că i-a scris generalul Vice-prezidentul, la 27 Ianuarie, «că după porunca Luminărei séle mai mare comandir al armiei cnéz Bagration, huzmetul ocnelor acestui următor an să rămâe asupra dumi-tale cu prețul de tal. 311.000 ce ai dat dumné-ta în cele după urmă la *Kokiveaki*. Drept aceea iată prin-tr'acest pitac se face dumi-tale cunoscut, întărindu-se vânđarea ocnelor pe séma dumi-tale cu prețul ce s'a đis mai sus.—1810 Ianuarie 29 (2).

Gavriil Mitropolit și Exarh, Iosif Argeș, Dumitrache Racovița Ban, Istrate Crețulescu, Vornic Vel. Vist. (*Veđi anexa 82 și 83.*)

ce s'a đis mai sus, iar la feciorii de boeri cari vor fi sármanî și nu vor fi îmbrăcat caftanele, i la boerinași și la vėduve de ale boerinașilor să le dea precum le da și mai înainte.—1807, Octombre 30. (*Cod. LIV, fila 119.*)

(1) Cumpărătorii ocnei cer voie să facă douė magazii pentru depozite de sare, una la Urziceni și alta la Ciolănesci, în județul Teleorman, unde să se pótă aprovisiona județele Olt, Teleorman, Vlașca, Ialomița, Buzău și Rîmnicul-Sărat, fiind depărtate de ocne, de nū pot locuitorii lor să mėrgă să cumpere sare de acolo, atât pentru depărtare, cât și pentru greutatea drumului de lângă ocne, fiind prin văi și rîpi.—1808, Iunie 10. (*Cod. LVI, fila 12.*)

Maiorul Ialovasky însciintėză pre Engelhard că la satul Măgureniî se află un deposit de sare, care âmbă să-l trecă peste Dunăre. Engelhard dă ordin Divanului, să trimită care să ridice acel deposit de sare, să-l ducă la Slobozia. Divanul răspunde în 16 Iunie, 1809, că sarea este cumpărată de neguțatori; să li se dea voie să o ridice, căci nu e drept să rămână păgubași neguțatorii de dreptul lor. (*Cod. LXI fila 12 verso.*)

Slăvitului Dragoman Manu i se dă voie a vinde orî unde, în 1809, Oct. 27, sarea ce are la Ciolănesci 1.300 000 oca sare din 1810, decând altul a luat huzmetul sărei, iar sarea ce are tăiată la ocne se va pecetlui până la viitor Sf. Dumitru 1810. (*Cod. LX.*)

Ocnele pe 1810 se vînd la Kokiveki în 300.500 taleri, iar vămile cu 385.000 taleri.

Vechilor cumpărători ai ocnelor, ce voiau să vîndă 1.300.000 ocale sare, ce aū transportat la Ciolănesci, județul Teleorman, li se aprobă, iar sarea lor rămasă tăiată la ocne, se va pecetlui după obiceiū până la viitorul Octombre 1810 (sf. Dumitru).—1809, Noembre 29.

La 14 Ianuarie, 1810 Generalul Engelhard scrie că Manuc Beî cere, să rămână ocnele asupra sa pentru paguba ce aū cercat în trecutul an și poruncesce, ca să se strige ocnele de isnóvă, însă între Manuc Beî și între Vornicul Manolache Lahovari. La 27 Ianuarie rămân confirmate ocnele asupra lui Manolache Vorn. Lahovari. (*Cod. LXII fila 1 v.*)

(2) Cod. LXV, fila 4.

La cererea lui Engelhard, Divanul la 2 Ianuarie, 1811 îi supune f $\acute{o}$ ie de toți $\acute{o}$ menii $\acute{i}$ ntrebuințați la ocne, afară de cinovnici și cu $\acute{o}$ meni destui cu cai de scos sarea. Aceste spese le fac cumpărătorii sarei iar nu Divanul.

F $\acute{o}$ ia ce a dat serdarul Cernavodeanu cumpărătorul ocnelor pe 1811.

Ludele ciocănași i maglași de la ocne.

LUDE

64 la ocna Slănicului (saac) ciocănași, maglași și meșteri.

5 la malur $\acute{i}$ din jud. Buz $\acute{e}$ u, pázitor $\acute{i}$ la aceste malur $\acute{i}$.

18 la ocna Telega (Prahova) ciocănași, maglași și meșteri.

3 la ocna mare (Vâlcea) ca măglași, căci ciocănașii ei sunt țigani ai m $\acute{o}$ năstirei Coziei.

90

20 se scade ridicătura Visteriei.

70 r $\acute{e}$ mân de li se plătesc dăjdiile la Visterie, de epistatul ocnelor, după cum plătesc și locuitor $\acute{i}$ ț $\acute{e}$ rii, iar de alte podveđi sunt ap $\acute{e}$ rați.

Plata ciocănașului este, de un bolovan, par. 6 și 10 oca sare mertic pe fie-care $\acute{d}$ i și la sf $\acute{i}$ rșitul anului să se dea de fie-care ciocănaș 500 oca sare mertic.

Maglașilor li se plătesc pe $\acute{d}$ i taler $\acute{i}$ par. 8 și asemenea li se dă și lor mertic $\acute{e}$ ca la ciocănași.

Slujba lor nu este *napristan*, ci numai când este trebuință atunci slujesc.

Vinovații ce sunt la os $\acute{i}$ nda ocnei se află în fiare și nu fac nici o slujbă la ocna. Hrana lor și încălțăm $\acute{i}$ ntea este de la c $\acute{a}$ mărășia ocnei.—1811, Ianuarie 2 (1).

Cu referință la cele 3 ocne ale statului muntean, dăm deosebite acte în anexe.

La cererea m $\acute{a}$ năstirei Sf. I $\acute{o}$ n din Focșani, $\acute{i}$ ntăiul Divan la 9 Novembre 1811, recun $\acute{o}$ sce acestei m $\acute{o}$ năstiri drept la un mertic de sare de 300 bolovan $\acute{i}$, de la ocna Telega, conform hris $\acute{o}$ velor domnesc $\acute{i}$, dintre care cel din urmă era de la C. Ipsilante (2).

Pe anul 1811 ocnele au fost cump $\acute{e}$ rate la *Kokiveaki* cu 350 mi $\acute{i}$ de lei. La prima strigare r $\acute{e}$ măseseră asupra unui serdar Constantin. Supralicita Ion Scufa și r $\acute{e}$ mân $\acute{e}$ nd asupra lui, acesta în Aprilie 1811, le sub-arendă Serdarului Dinu Cernavodeanu, după contractul făcut (3).

(1) Cod. LXVI, fila 58.

(2) Veđi Cod. LXIX, pag. 138.

(3) Veđi anexele 84, 85, 86 și 87, Cod. LXIII, fila 42 verso.

Un proces s'a mai născut în 1811, între cumpărătorul ocnelor și între stat, din cauză că, pe motiv de război, s'a prohibit exportul sărei în Bulgaria și Serbia (1).

Pentru anul 1812, ocnele au fost arendate Vistierului Ión Moscu. Și acesta are neînțelegeri cu statul, din cauză că, comandantul rus, amiralul și cavaler Ciciacov, a ordonat perceperea unei vămi la exportul sărei peste Dunăre, de 5 % și în urmă, după alt ordin se decide a se percepe numai 3 % (2).

Vămile. Vămile sunt a doua mare sorgintă de venit. Nu însă în timpul războiului ruso-turc dintre 1807 — 1812 putem să ne așteptăm a găsi această sorgintă în totă productivitatea ei. Totuși pe anul 1807, la kokiveachi, vămile arendate Vistierului Ión Hagi Moscu încă din timpul domniei lui Constantin A. Ipsilante, au putut fi sub-arendate la diverse, persoane pe o sumă totală de 324.390 de taleri (3).

(1) Vezi anexa 88.

(2) Vezi anexa 89.

(3) *Pe acest an cu létul 1807, cumpărându-se vămile de dumné-lui Vist. Ioan Hagi Moscu de la Măria Sa Vodă într'un condei de taleri . . . și Dumné-lui le-au vîndut cu strigare la kokiveachi, care vîndare a dumné-lui Vist. s'a însemnat spre sciință.*

TALERI

5.000	Focșani-Rîmnic și Grădiștea, dumné-lui Vist. Hagi Moscu.
4.000	Buzău, polcovnic Lefter.
5.510	Gagenii, Orlați și Bucovul, post. Anton Dedulescu.
19.600	Ploescii, Filipescii și Târgușorul dumné-lui Vist. Hagi Moscu
62.510	Vălenii i Cămpina cu păcurile și cu păcurile de la Buzău, Vist. Moscu.
<u>96.620</u>	
6.050	Dragoslavele, Vist. Moscu.
5.100	Târgoviștea, Vist. Moscu.
2.350	Slatina, Stroie Suiulgiu.
5.500	Giurgiov cu mortasipiile Vlascii și Teleorman, Vist. Moscu.
<u>115.620</u>	
1.350	Oltenița, Ciocănesci și Lichiresci, Iancu Cămăraș.
4.000	Urziceni, Vist. Moscu
2.500	Gherghița cu 12 sate sciute, Stroie.
43.000	Carvasara, Vist. Moscu.
90.050	Târgul de afară cu cântarul din 12 județe, Stroe Suiulgiu.
8.050	Erbăritul din 12 județe, Stroe.
<u>264.570</u>	
37.050	Craiova i cinei județe cu schela Căinenilor i cu Pitescii, Argeș și Muscel, cu toate slujbele vămile, Vist. Moscu.
4.600	Fumăritul Bucurescilor, Vasile Cojocaru.

Condițiunile și tariful cu care în 1807 au fost vândute vămile, le dăm în anexele de la acest capitol, căci ele servă de normă și pentru anii următori, cu forțe mici modificări, pre cari le și semnalarăm prin note la anexele 90, 91 și 92.

Studiul *ponturilor* și a tarifului e forțe instructiv pentru economiștii noștri și pentru istoria vămei. Tariful arată mărfurile ce se importa și se exporta în anii aceștia (1).

În 1807 se importa următoarele specii de hârtie: tricapelă, roză, mare turcască, albă și vînătă.

Vămile pe Aprilie 1809 au fost cumpărate tot de Hagi Moscu cu 420.000. El a revândut la alte persoane o parte din vămă după lista ce dăm în notă următoare, cu prețul de 444.450 lei deci cu ore-care folos (2).

1.350	Măjăritul din 12 județe, Stroe.
8.200	Săreria i herăria din Bucuresci.
170	Cerăritul din 12 județe, Grămătic. Bica.
2.000	Fumăritul bălților, Vist. Moscu.
4.050	Săreritul munților, Răducanu
2.400	Goștinăritul din 12 județe, paharnicul Belu. (<i>Cod. LIV, fila 20 v.</i>)
<u>324.390</u>	

(1) Vezi anexa 91.

(2) Vîndarea ce a făcut dumné-lui Hagi Moscu vămilor după ce le-a cumpărat de la Divan.—1809, Ianuarie 9.

TALERI

15.600	Focșani-Râmnic, cumpărate de Serd. Nicolae.
8.100	Buzău, cumpărate de Costi Polcovn.
10.000	Gagenii, Orlați cu Bucovul, cumpărate de Polc. Iorgache.
33.300	Ploesci, Filipesci, Târgșorul, cumpărate de Vist. Moscu.
<u>67.000</u>	
65.000	Vălenii i Cămpina cu păcurile, cumpărate de Vist. Moscu.
14.000	Târgoviște, cumpărate de Slugerul Filip.
8.500	Dragoslavele, cumpărate de Pitarul Giani.
7.110	Slatina, cumpărată de Manolache Polc. brat Lazăr.
<u>161.610</u>	
14.500	Vlașca i Teleorman, afară de schelea Giurgiu i Zimnicele, cumpărate de Stroe Cismegi.
4.100	Oltenița, Ciocănesci și Lichiresci, cumpărate de Anastasie Ciamu.
8.300	Urziceni, cumpărată de Anastasie.
7.500	Gherghița, cumpărată de Serdarul Nicolae.
<u>196.010</u>	
5.100	Fumăritul Bucurescilor, cumpărată de Hristu.
5.310	Săreritul munților cumpărată de Zamfirache ot Văleni.
2.300	Fumăritul bălților, cumpărată de Anastasie Ciamu Bimbașa.
<u>208.720</u>	

În anul 1809 Hagi Moscu pare că fu în câștig.

Dăm în anexe: a) Catalogul vămilor pe acest an 1809: «după care au a urma orînduiții vameși a vămii mărfurile neguțătorilor țării românești i ai Moldovei, i ai țerei turcești.»

b) Tarifa vămii pentru sudii, după care au a urma vameșii ca să vămuiască mărfurile sudiiilor.

c) Carte de zaptul vamei ce s'a dat pe 1810 Ianuarie 1 (1).

Pe anul 1810 vămii se dau la licitare pe prețul de 385.000 lei. Le ia tot Hagi Ion Moscu, cu condițiunile prevădute în fôia de licitațiune și care este adusă aci în notă (2).

120.600 Carvasaraoa Bucurescilor i oborul, cu cântarul din 12 județe, cum përate de Vistierul Moscu.

115.000 Craiova cu schela Căineni i Pitesci, Argeș și Muscel, cumpërate de Vist. Moscu.

130 Cerăritul, cumpërat de Slugerul Răducanu.

444.450

(În urmă s'a dat și sareria la vămii) (Cod. LVII).

(1) Cod. LVII.

(2) Ponturi de vîndarea vămilor pe 1810 Ghenarie 1, cu adaosul ce s'a făcut în anul trecut la vama vitelor mari, la erbăritul vitelor mari și vitelor mici, i la vii, i la unt, i la cașcaval, i la miere ce era afară din țeră și la cantar, precum în catalog s'au aședat și cu ridicarea la tîrgul de afară al Bucurescilor a nu avea vamă cele ce se aduc pentru politia Bucurescilor, precum la vale se arată. (Cod. LVII fila 26.)

Vîndarea vămilor pe anul acesta cu lét. 1810 are a se urma după co-prinderea ponturilor precum în anul trecut, la lét. 1809 s'a urmat, afară numai din sārēria și luminăria de cēră galbenă, care acestea slobode a vinde cine va voi, însă după fiatul ce li se va hotărî de la Divan. Într'acēstă vîndare intră icrele, i pescele seŭ ori-ce alt va veni, iarăși să nu se vămuiască. Să se pázescă și hrisóvele ce s'au dat Sf. Episcopii Buzelui, pentru tîrgul Buzeu și Drăgaica și a Sfintei Episcopii Rîmnicului pentru tîrgu Rîurenii și Drăgășanii, să nu se amestece cevași vameșii într'acēste tîrguri, nici la prostichiuri. Și afară din milele ce se dau după domnescile hrisóve, cum și afară din câte taleri opt și 15 bani la pungă avaturile dumné-lor Veliților Logofeți și al doilea, i afară din câte taleri unul la pungă la cutia orfanotrofiei, pentru ridicarea mōnăstirei Strihaia; cum și afară din tal. 500 avactul *extractarului* de la tōtă suma vîndării; i afară din taleri 60 ai muhardarului, cumpërătorii acēstei slujbe să-și ia întăiŭ mēsuriile cele întregi ca ce ριζικον περιελαον (sic!) se va întimpla să nu găsescă cuvint a *pretenderisi* la urmă vre-o scădere, că nu i se va da ascultare. Care cumpërător al acestor vămii, pe acest curgător an, cu lét. 1810 să rēspundă analogon baniŭ pe douē luni înainte. Și de la di întăiŭ de Martie, la tōte începerile de luni să rēspundă sferțul ce se cuvine.—1809, Decembrie 28.

Vorbele de «*risicum et periculum*» din actul dat în notă are explicațiunea lui. Se pare că Hagi Moscu încurajat de succesele anului 1809, a ridicat prea sus prețul de cumpărare a vămilor pe 1810. În adevăr, el s'a obligat a plăti 386.000 taleri pe când sub-arendarea vămilor pe acest an nu i-a produs decât 354.090 taleri (1).

Pe anul 1810, primul Divan pune în stăpânirea vămei pre cumpărătorul lor la Kokiveaki, cu următorul pitac și instrucțiune.

385.000 taleri, adică trei sute opt-deci și cinci mii tal, vămile din 17 județe au rămas de la Kokiveaki asupra dumné-lui Vel Vornic Ion Hagi Moscu. (*Originalul la Bibl. Ureche Galați.*)

Va să dică în 1810 vămile scad, de la 420.000 lei la 385.000.

(1) Vânzarea vămilor ce a făcut dumné-lui Vel Vornic Ioan Hagi Moscu cumpărătorul de la Divan, pe acest an cu létul 1810, Ianuarie 1.

TALERI

18.500 Focșani, Râmnic și Grădiștea, Polcov. Costi.

6.560 Buzău, Polcov. Costi.

12.000 Găgării, Orlați și Bucov Polcov. Costi.

36.000 Ploesci, Filipesci și Tîrgșor, Vorn. Moscu.

73.060

37.000 Vălenii cu păcurile ot sud Buzău, Vorn. Moscu.

20.300 Cămpina cu păcurile, Vorn. Moscu.

14.500 Târgoviștea, Gheorghe Post. Ruj. nepotul lui Hristodor.

11.100 Dragoslavele, Sotir Polcovnicul.

9.000 Slatina, Iane Kaseoglu.

164.960

13.020 Vlașca i Teleorman, afară de schelea Giurgiu i Zimniciile, Polcov. nicul Sotir.

2.000 Oltenița, Ciocănesci și Lichiresci, Vorn. Moscu.

7.700 Urziceni, Hristodor Zotu.

6.000 Gherghița, Vorn. Moscu.

193.680

4.000 Fumăritul Bucureștilor, dumné-lui Vornicul Moscu. Bani jumătate întâiu și jumătate la 6 luni.

4.700 Sărăritul munților, dumné-lui Vornicul Moscu.

1.650 Fumăritul bălților, Kir Stroe.

204.030

60.000 Carvasaraoa din București i obor cu cântar din 10 județe, Vornicul Moscu.

90.000 Craiova cu schela Căinenii i Pitesci, Argeș și Muscel, Vern. Manu

60 Cerăritul din 12 județe, slugerul Răducanu.

354.090

Iar dumné-lui Vornicul Moscu le-au cumpărat în taleri 386.000. (*Cod. LVII*).

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

«S'a dat această carte a Divanului. . . . . care pe anul acesta cu lét. 1810, aŭ cumpărat vama . . . . sud. . . . ca să aibă printr'această carte a căuta și a striga venitul vămei, după catalog i ponturii și tarifa ce i s'a dat. Inșă de la neguțatorii țerei turcesci i aî țerei românesci și aî Moldovei să vămuiască după catalog și după ponturii, iar de la neguțatorii sudiții să iea vamă după osebită tarifă. Iar pentru marfa ce nu se coprinde în tarifă să iea 3 %, fără trecătoare, iar mai mult să nu cuteze a face vre-o urmare, saŭ având sudiții vre-o teșcherea că aŭ plătit vama în țerile turcesci saŭ într'aceste două țeri, de la aceia ce vor avea teșcherea de plată, nimic să nu aibă a cere; iar când sudiții vor cumpăra marfă din țerile turcesci, din țera românescă și o vor vinde aici în țera românescă de la acea marfă turcescă saŭ de aici, să plătescă vamă 5 % după întocmirea ce este făcută. Pentru care, etc.»

Pe anul 1811 vămile se pot arenda la kokiveakı cu suma de 410.000 talerı, dați de Vel Vistier Const. Varlaam. Acesta cumpără și exportul vitelor cornute (afară de cai, oprit fiind exportul lor) cu suma de 62.000 talerı. Paharnicul Deșliu, declară inșă, că dă mai mult (95.010) și Vist. Varlaam n'are în cotro, cedéză (1).

E curioasă procederea: Varlaam e ministru de finance seŭ Vistier mare și el și întreprinďetor! Ei, dar ce nu era ertat boierimeı nóstre în trecut!

Dăm în note actele de vîndarea vămilor pe 1811 și a exportului vitelor (2).

(1) Veđi actul de cumpărare în anexe.

(2) Vîndarea vămilor pe anul acesta cu lét. 1811, are a se urma după coprinderea ponturilor i a catalogului și a tarifei (precum anul trecut la lét. 1810 s'a urmat), adică: sărăria și lumînăria de céră galbenă sunt slobode a vinde cine-va voi, inșă să vîndă după fiatul ce li se va hotări de la Divan, care fiat urméză a se face după prețul ce ține lucrul, lăsându-se și vîndătorilor câștig, și într'această vîndare intră icrele, i pescele și alte lucruri ce va veni de la Rusia să se vămuiască, să se păzescă hrisóvele domnesci ale sfintelor episcopii i altor mōnăstiri seŭ boerii ce aŭ vamă hărăzită de la sborurii i tărgurii, ca să iea aceea ce aŭ avut și aŭ luat mai nainte după hrisóve. iar prostichiul ce s'aŭ făcut la vamă în lét. 1809, are să se iea de la vameși pe séma vistieriei, cum și păcură are să urmeze după obiceiŭ, cum s'a urmat în anul trecut; așisderea să scie cumpărătorii de vămii, că tarifa sudiților, este să se păzescă numai pentru alți sudiți aî curților străine, iar sudiții aî puternicei împărăției nóstre Rusiei, să plătescă și ei ca pămînteni, *ne mai făcându-se osebite sudiților rusesci dintre pămînteni, tot sub acea milostivă s'ăpînire*; sub această orînduială aŭ să fie supuși și marchitanii, ce fac osebite neguțatorii ale lor, afară numai cei ce vor

Este de a se observa că prin actul de vîndare al vămilor pe 1811, su-

aduce marchitanii, chiar pentru lagăre și vor vinde pe la lagăre, pentru mărfurile ce vor veni din alte țări să aibă voie vameșii schelelor pentru ceea ce va fi *transitor* adică trecătoare, să o pecetluiască, și în țechereaoa ce o va da să arête unde are să o scotă, pe la ce schelă i în care vreme? și să ia și chezășie că o scote cu adevărat din țară, iar care va veni prin Bucuresci, să urmeze carvasaraoa Bucurescilor a lua această chezășie, și vameșul marginii să fie dator a însuciința de a trecut acea marfă la soroc și de a trecut totă scū dintr'insa numai, că de se va prinde în urmă că n'a trecut afară din țară, să plătescă vama îndoit după catalog sau tarifă. Pentru vre-un neguțător ce va fi dator la vamă și se va întimpla a eși neguțătorul moșluz, să se protimisescă banii vămii ca nisce bani ai vistieriei, mai înainte decât toate alte datori. Pentru curierii ce vin, să aibă voie vameșii atât la schelă cât și la politie a-i căuta și ce mărfuri va găsi la ei să ia vamă după catalog scū tarifă. Vîndarea se face afară din milele ce se va da după domnescile hrisóve, acum și afară din câte taleri 8 bani 15 la pungă, avacturile dumné-lor Veliților Logofeți i al doilea, i afară din taleri 5 la pungă la cutia milosteniei, cum și afară din taleri 500 havaetul strigării de la totă suma vîndării i afară din taleri 60 ai muhardarului, care toate aș să le dea peste banii cumpărătorii; cumpărătorul acestei slujbe să-și ia întâi măsurile cele întregi că ce rizico-pericolo se vor întimpla, să nu găsescă cuvînt a pretenderisi la urmă vre-o scădere, că nu i se va da ascultare, care cumpărător al acestor vămii să dea chezaș ca să răspundă sferturile la orînduitele soróce, adică acum la Ianuarie întâiu, lét. 1811 să dea bani pe 2 luni Ianuarie și Februarie, iar cei l-alți să se urmeze a se da pe fieș care lună analogon după obicei, de la și întâiu de Martie și asemenea să dea toate lunile până la sfîrșitul anului.—1810, Decembre 29. (*Cod. LXXI, fila 1 verso.*)

410.000 taleri, adică patru sute dece mii de la kokiveaki aș rămas vămile din țară asupra dumné-lui Vel Vistier Constantin Varlaam.

Fîind-că vitele mari de neguțătorie și de zalhanale adică boi, vaci, iar nu cele de hrană, cum și vitele mici, oile, caprele și rîmătorii (afară din caii, cari pentru trebuința oștirilor sunt opriți) sunt slobode a eși la țera nemțescă cu darea aceea ce este orînduită, adică la perechea de boi, taleri 5 i la perechea de vaci taleri 4, i la perechea de vite mărunte, oi, capre și rîmători taleri unul, afară de vama cea orînduită după ponturile vamei, care aș să dea cei cu vitele, și afară din câte 8 parale de la un rîmător ale Ispravnicilor județului, numai la județele ot peste Olt, cari aș să se dea după obicei, iar la două-spre-dece județe nu aș să dea nici rîmătorii nimic, precum nici cele-l-alte vite n'aș să dea alt nimic, nici la Ispravnici, nici la vatași de plai, nici la alt nimeni cu nici un fel de numire, precum la județele de peste Olt, asemenea nu aș să dea nimic de cât acele parale ce s'aș și mai sus la rîmători; cu această orînduială se vinde la kokiveaki, pe anul acesta cu lét. 1811, venitul ce se va putea strînge de la acest fel de vite mari și mici ce vor trece în țera nemțescă, prin

diții ruși încetéză de a mai beneficia de tariful special al sudiiilor, pe motivul lesne admis de boerime, că *ne mai făcându-se osebire sudiiilor rusesci dintre pămîntenii, fiind acum și pămîntenii tot sub acea milostivă stăpînire.*

Intreprinzător fiind marele și puternicul Vistier, în o sumă de casuri beneficiază de favoruri și adăogiri de câștig vameșii lui. Dăm în anexe o serie de acte relative la vămii din 1811, începînd cu *ponturile* pe acest an, catalóge, tarifuri, etc.

Vistierul Varlaam n'a păgubit cu specula sa. A plătit vămii 410.000 taleri și le-a revîndut imediat cu 449.405 taleri (1).

tóte schelele țerei, din șapte spre-dece județe, adică: Văleni, Cămpina i Dragoslaveni, i Căineni și Vălcanul i Mehadia și ceia ce vor vrea a trece acest fel de vite, dănd aceea ce este orînduit cum și vama după ponturi și catalog, plătind la vameși, să fie slobodi a le trece, și celui ce va cumpăra această slujbă i se va da ajutor prin cărțile Divanului pentru căutatul și strînsul acestui venit, care cumpărător să dea chezaș, că acum înainte la di întâiu de Ianuarie are să dea pe două luni analogon, iar de la di întâiu de Martie să se urmeze a se da pe fieș care lună analogon la începutul lunei, până la sfîrșitul anului, iar întîmplându-se să se închiđă schelele să nu se păgubescă cumpărătorul. Osebit are să dea cumpărătorul și avaturile ca și vămii după analogon al sumei banilor, peste hani cumpărării. — 1810, Decembrie 29. (*Cod. LXXI, fila 2*).

62.000 taleri. adică șese-deci și două de mi de lei de la kokiveaki a rămas asupra dumné-lui Vel Vistier, Constantin Varlaam.

(1) Vîndarea vămii ce a făcut dumné-lui vel Vist. Varlaam la vămii din tótă țera după ce le-a cumpărat de la Divan.—1811, Ianuarie 9. (*Cod. LXXI, fila 5*.)

TALERI

16.900 Focșani, Râmnic și Grădiștea, Ionița Răhtivan.

7.050 Buzău, Costinescu.

12.250 Găteni, Urlați cu Bucov, Slugerul Răducanu Voinescu.

33.400 Ploesci, Filipesci și Târgșor, Polcovnicul Lefter.

69.600

37.650 Vălenii cu Păcurile i cu Păcurile din sud. Buzău, Stroiți Vameș.

26.300 Cămpina cu păcurile, Anton Hiotu, biv căpitan za lefegii.

15.100 Târgoviște, Slugerul Voinescu.

161.200

14.310 Slatina, Panaitache sin Velcea pitar.

16.405 Vlașca i Teleorman, afară de schela Zimnicia i Giurgiu, Cămărașul Iancu.

2.200 Oltenița, Ciocănesci și Lichiresci, Slugerul Fălcoianu.

7.630 Urziceni, Hristodor.

201.745

Din actele relative la arendarea vămilor pe 1812 încă aducem câte-va în anexele la acest capitol.

Pe 1812 au fost cumpărate iar de Hagi Moscu, cu prețul de 460.500 lei. El a cumpărat și ocele pe 325.500 lei. Hagi Moscu le-a sub-arendat și după declarațiunea lui se pare că sub-arendarea o făcu cu ore-care pagubă (1).

TALERI

6.000	Gherghița, Gheorghe al serdarului Ștefan.
5.010	Fumăritul Bucurescilor, Hristea Fumarul.
4.550	Sărăritul munților, Slugerul Voinescu.
2.100	Fumăritul bălților, Cămărașul Iancu.
<hr/>	
219.105	
120.000	Carvasaraoa i oborul Bucurescilor, i schela Giurgiului și Zimnicele cu cântar din 10 județe, Cămărașul Iancu.
110.000	Craiova i cincî județe, i schela Căineni, i Pitesci, Argeș și Muscel cu toate slujbele vămei, Slugerul Scarlat.
<hr/>	
449.405	
	(1) Iar dumné-lui Vistiernicul Moscu, vîndărea ce a făcut de al doilea vămilor, este acosta:
15.100	Focșani, Râmnic și Grădiștea, dumné-lui Vistiernicul Moscu.
8.910	Buzcū cu păcurile ce sunt la Buzcū, Deli Boier.
10.400	Gățeni, Urlați cu Bucovul, ceaușul Panait.
32.100	Ploesci, Filipesci și Târgșorul, dumné-lui Vistiernicul Moscu.
<hr/>	
66.510	
34.000	Vălenii cu păcurile de acolo, dumné-lui Vist. Moscu.
27.000	Câmpina cu păcurile, vătaful Mihalache.
14.000	Târgoviște, Iancu Cămărașul.
14.600	Dragoslavele, Nicolae treti (al treilea) Logofăt.
<hr/>	
156.110	
9.100	Slatina, Deli Boier.
18.550	Vlașca i Teleorman, afară de schela Giurgiului i Zimnicea, paharnicul Știrbei.
1.200	Oltenița, Ciocănesci și Lichiresci, Stroe Vameșul.
7.830	Urziceni, Nicolae Gheorghiu.
5.250	Gherghița, Stroe Vameșul.
3.800	Fumăritul Bucurescilor, Gheorghe Mărgărit.
4.130	Sărăritul munților, Lefter.
1.300	Fumăritul bălților, Iancu Cămărașu.
<hr/>	
207.270	
120.000	Carvasaraoa i oborul Bucurescilor i cântarul din 12 județe, Vistiernicul Moscu.
100.000	Craiova i cincî județe i schela Căineni i Pitesci, Argeș și Muscel, cu toate slujbele vămei, dumné-lui Vist. Moscu.
60	Cerăritul, Slugerul Răducanu. (Cod. LXXI, fila 37.)
<hr/>	
427.330	

Vinurile străine continuă a nu fi admise la import decât cu anume specială voie. (*Vedeți la anexa.*)

Din cauza lipsei din Oltenia, se permite introducerea, fără de vamă, de zaharea. Dăm câte-va acte relative la această afacere sub No. 113—117.

Cucerirea unora din cetățile turcesci de Muscali, au necesitat înființarea de vămi pentru acele localități. Nu credem însă că banii arendării acelor vămi au intrat în lățile Visteriei țerei Românesci, ci în acele ale oștei rusesci.

În 16 Aprilie 1810, generalul Șteter, din ordinea lui Cutuzov, dispune să se rearendeze vămile de la Rusciuc și Giurgiu, deja anterior arendate, numai pe câte 6 luni (1).

Se vede că nu s'au găsit amatori să iea vama de la Rusciuc îndată, căci se licitează iarăși la luna lui Iulie următor (2).

În același an 1811, între Tîrnova și Nicopoli să organizeze o *carvasara*, după cererea Rușilor, «pentru mărfurile ce trec din acea parte dincoace, care are să se urmeze până la 9 ale lunii Maiu și poruncesce generalul Șteter ca să i se trimită scire: ce orînduială se face asupra mărfurilor ce vin? 1811, Maiu 19 (3).

Divanul răspunde generalului Șteter, cum urmază:

«Cu cinste a primit Divanul predlojenia Excelenței Tale de la 19 ale acestei luni, sub No. 3.526, prin care ni se arată pentru carvasaraoa acea orînduită între Turn și Nicopoli, la mărfurile ce trec din acea parte dincoace, ca să arătăm ce orînduială a fost până la Maiu 9 și ce orînduială este de la acea și pe vremea viitoare aici în țără? Arătăm Excelenței Tale, că pentru mărfurile ce vin de dincolo aici în țără, cele ce vin la Bucuresci plătesc vamă la Bucuresci, și la margine nu dau nimic, iar cele ce merg prin județe plătesc la vameșii marginei trecătoare luând țidul de trecătoare și unde deschide se ține în sémă trecătoare și plătesc vama deplin; această vamă este întocmită a se lua trei la sută și după prețul mărfii este orînduit de se iea, iar la sudiți iar asemenea este, dar este tarilă veche de

(1) Cod. LXIII, fila 43 verso.

(2) *Excelența Sa Șteter.*

După voința celui mai mare comandir al vămii, Cutuzov, cere de a se vinde venitul vămilor de la Rusciuc și cine se va găsi, să meargă la dejur general, ca să se arate; poruncesce ca să se facă publicație, ca să se strige în trei rînduri, adică la Iulie 1 și la 3 și la 5 tot ale acestei luni.—1811, Maiu 27. (*Cod. LXIII, fila 51 v.*)

(3) Cod. LXIII, fila 49 v.

anî 29 și tarifa este întocmită după prețul marfurilor trei la sută, ce era atunci și cea se și păzesc, iar cât nu se cuprinde în tarifă plătesce tot trei la sută și cu acest fel de orinduială aici în țară se obișnuiesc de se vînd vămile la Ianuarie întâiu pe un an întreg, și într'acestași chip s'a urmat și pe acest an și după poruncă arătăm Excelenței Tale. — 1811, Maiu 22.» (1)

În August 1811 se fac publicațiuni pentru vîndarea vămilor cetăților cucerite Ismail, Chilia, Bender, Acherman și Brăila «ce sunt sub ocârmuirea Excelenței Sale dumné-lui general-maior Tucicov.» Divanul în publicațiunea la județe afirmă că venitul acestor vămi va fi în folosul *hasnalei*. Numai care *hasna*? (2) Acésta pare să fi fost cea a oștirei rusesce, iar nu visteriile principatelor.

La noul Șiștov cel colonizat de Bulgari, în chiar pămîntul țerei muntenesci, este organizată vamă. Acésta nu prea este cu voia Muscalilor, protectorii caldi ai nouilor colonii bulgaro-serbe (3).

(1) Cod. LXVI, fila 98.

(2) *Publicații către Ispravnicii pentru vîndarea vămilor Ismail și altor cetăți ce coprinde porunca i altor venituri.*

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei, către d-lor Ispravnicii ot sud.—Fiind-că cetățile Ismail, Chilia, Benderul, Achermanul, și Brăila ce sunt sub ocârmuirea Excelenței Sale dumné-lui general-maior Tucicov, este să se vîndă spre folosul *hasnalei*, la Kokiveaki, vămile și alte venituri pe un an de la August. . . . . decî după predlojenia Excelenței Sale domnului viț prezidentului general-maior i cavaler Șteter scrisă de la 28 Iulie cu No. 5.746 se poruncesce dumné-vóstră, ca negreșit să publicarisiți acésta în tot județul, ca mușterii ce vor fi să cumpere aceste vămi și venituri să mîrgă la Ismail a se afla la strigare prin Kokiveaki, și să închee contract la slîrșitul vîndării.—1811, August 5. (Cod. LXV, fila 115.)

(3) *Excelența Sa general Șteter.*

Ca să-i arate Divanul ce cinovnic este cela ce ia vamă de la mărfurile ot Nove Șiștov și cu ce poruncă? cum și de este prin scirea Divanului și după orinduială în ce chip va fi? să aibă răspuns, spre a însciința generalului de jur Sabaniev, la însciințarea ce aū venit de acolo. (Cod. LXVIII, fila 36.)

Atât din actele din notă, cât și din cele ce mai anexăm aci sub No. 118-121, se pôte vedea că vama pentru sudiți afară de muscali este tot de 3% din valoarea mărfei; va să dică se aplica în Principate și sub Muscali tratatele de comerț ale Turciei cu statele europene.

Dificultățile, prin care a trecut vama în timpul războiului sunt mari. Cu deosebire închiderea graniței despre Austria, după ce acea din partea Dunărei era de asemenea închisă, nu putea să aducă decât pagubă cumpărătorului vămilor. Cu toate acestea, pe 1809 Hagi Moscu încă găsesce subarendatori pentru o sumă mai mare decât pentru anii anteriori. Această sumă, vedurăm, se urca la 444.450 taleri, pentru ca în anul următor 1810 se scădea la 354.090 taleri. Paguba continuă dór și în 1812.

Cu referință la închiderea comunicațiunii cu Austria, Divanul dă, la 23 Iulie 1809, volnicie unui mumbașir să mērgă la plaiul Cămpinei din Prahova și după ce va împăna drumurile cu ómenii cei trebuincioși, de a nu veni, nici a trece nimeni pe acele drumuri, nici de aici acolo, nici de acolo aici, cum și marfă cât de puțină să nu se cacirdisēscă aici, să ia pe numitul vātaf de plaiū cu trēpād taleri 50, să-l aducă aici, ca să fie răspundētor la cele ce se va întreba.—1809, Iulie 23 (1).

Se permite excepțional importarea numai a coletelor de marfă, pornite din Austro-Ungaria înainte de ruperea relațiunilor dintre Austria și Rusia (2).

Această împrejurare, apoi oprirea esportului de vite (*Anexa 122*) și a pro-

(1) Cod. LVI, fila 76.

(2) *Divanul către Engelhardt.*

Pentru marfa din Austria, când se vor arēta niscaiva neguțatori, cerēnd voie să o aducă în Valahia și vor dovedi că au pornit'o mai înainte de a se întimpla neunirea între imperiul Rusiei și al Austriei și nu vor fi în nici un fel de prepus, va fi învoită a se aduce în țēră.—1809, Septembrie 7 (*Cod. LXI.*)

Către generalul Engelhard.

Cu căduta cinste arētām Excelenței Tale, că patru neguțatori din *piata* de aici, anume Gheorghe Ión Jupaniotul, i Mărgărit Ión, i Panaite Spahiu și Dimitrie Triha aū dat jalbă Divanului arētând, că 9 luni de zile sunt de când aū cumpērat din Austria 350 *coleturi* cu marfă, pe cari aducēndu-le până la Brașov, până să o ridice de acolo să o aducă aici s'a întimplat și neunirea între imperiile Rusiei și Austriei, din care pricină stau și acum acolo coleturile cu marfă la Brașov, prăpādindu-se acolo și se rógă a li se da voie s'o aducă; a căroră rugăciune și cerere. . . . Divanul o face cunoscută Excelenței Sale Engelhardt, cerēnd deslegare.—12 Septembrie, 1809. (*Cod. LXI, fila 32 verso.*)

duselor agricole, aduce o mare scădere în articolul vămii din budgetul țărilor române.

Dar chiar și în timpuri normale țera păgubia prin aplicațiunea la țărele noastre a tratatelor comerciale ale Turciei cu Austria și Rusia, fixând, cum vedurăm, cifra vămei române pentru import la 3% (Anexa 123 și 124).

Sub ocupațiunea rusescă paguba spori și mai mult, prin două împrejurări:

a). Sub pretext că se introduce pentru trebuințele oștirii rusesce, marchitanii ruși inundaă principatele de marfă rusescă, scutită de ori-ce vamă, până și de lei 3%. (Anexa 125).

b). După cucerirea de la Turci a Brăilei, Giurgiului, Turnul, nu se mai prelevă vamă de la asemenea localități, considerate ca reintrate în teritoriul țerei, de și administrate cât-va timp de Muscali în mod direct. Totuși la 18 Martie 1810, vameșii carvasaralei cer să plătescă lor vamă, mărfurile ce vin din locurile ce au fost turcesce, iar nu *oborului*. Divanul, încuviințază, cu atât mai mult, că vama la obor este ridicată. Acesta după opinia lui Vel Logofet Constantin Bălăcenu. Rușii refuză a ceda această vamă.

Inchiderea graniților încă în 1807, dă drept arendașului vămilor să reclame scădere din plata arendei. Pe dată ce Const. Ipsilante plécă a doua óră din Bucuresci, ba chiar în ziua plecării Domnitorului, Căimăcămia dă asupra reclamațiunei lui Hagi Moscu următoarea rezoluțiune:

«De la căimăcămia țerii romănesci.—La Divan, înaintea noastră, cetindu-se această anafora, ce a făcut către Măria Sa Vodă, dumné-lor orînduiții frați boeri, cum și osebita jalbă ce au dat către Divan vameșii, rugându-se a li se ierta sferturile trecutelor luni, Iunie, Iulie, am făcut și noi cuviințioasa chibzuire la rugăciunea lor, și măcar că pe luna lui Iulie nu au cuvînt a cere să li se ierte sfertul, pentru pricina ce se arată într'această anafora, dar ca să li se facă mai multă mângâiere de ajutor la cunoscuta pagubă a lunii lui Iulie, și ca să nu le mai rămăe cătuși de puțin cuvînt de pricinuire, hotărîm să li se ierte amîndouă numitele sferturi, adică Iunie și Iulie, iar sfertul următorului August, sunt datorî a-l respunde peșin, care sfert și de nu-l vor fi răspuns deplin până acum, poruncim zapciule, ce ești orînduit, să-l împlinesci fără zăbavă, și apoi să li se dea acest sinet la mânilor, întru dovada iertăciunii și a scăderii ce li se face pe mai sus numitele două sferturi.—1807, August 19 (1).

In 1809 Hagi Moscu, cere din nou scădemînt.

La 2 Maiu 1809, Divanul arată lui Engelhard, că Vistierul Hagi-Moscu,

(1) Cod. LIV, fila 58.

cumpărătorul vămilor pre acest an, cere să fie scăzut din preț, de vreme că din cauza războiului s'au închis carvasaraoa, schelea Giurgiului, a Craiovei și a Olteniței, căci socotind că are și aceste scheli libere, a dat 420.000 de lei. I se scade 130.000 taleri.

Indată ce Hagi Moscu a dobândit ore-care scădere din prețul arendărei vămilor, sub-arendașii lui încă cer aceeași scădere. Așa Nicolae și Pancu, sudiți franceși, cari au sub-arendat vămile de la Văleni, Cămpina și Ploesci, pe 1809, pretind scădemînt după închiderea fruntariei despre Ardeal. Engelhardt și Kușnicof, comunică reclamațiunea lor la Divan.

La 28 Iulie 1809, Divanul răspunde, că scăderea acordată lui Hagi Moscu este numai pentru schelele Dunărene și Craiova.

Cu toate acestea Kușnicov ordonă, la 20 Sept. 1809, să se scadă 20.000 de taleri și de la vămile Văleni Cămpina și Ploesci, cumpărate de la Hagi Moscu, de supușii francezi, «pentru cuvîntul de pricina închiderii schelelor Austriei.»

Divanul arată apoi, că nu numai aceștia, ci și toți vameșii vor cere scădere, din cauza închiderii schelelor turcesci și austriacesci. Divanul găsește cu cale a se scădea vameșilor de la cele 3 vămi de sus 20.000 de taleri după analoghia prețului cumpărături și celelalte 10 vămi, cari mai sunt, adică: Focșanii, Buzău, Orlați, Tirgoviștea, Slatina, Dragoslavele, Vlașca și Teleorman, Urziceni, Gherghița, Fumăritul Bucurescilor, să se scadă cu 16.802 taleri, bani 26, iarăși după analoghia prețului cumpărăturilor, însă acest scădemînt nu se poate face din suma banilor, cu care s'au scăzut dumné-lui Vistierul Hagi Moscu, căci acela s'au făcut numai pe contul altor 5 vămi, adică: Carvasaraoa, Craiova, Oltenița, Giurgiu și Fumăritul bălților».

Divanul cere deslegare, căci vameșii au declarat, că de nu li se face un cuviincios scădemînt ei se lepădă cu totul de vămi.—16 August, 1809 (1).

Scăderea e aprobată de Engelhard, în 7 Septembrie, 1809.

Scădemîntul acordat se face pe lunile din urmă ale anului 1809.

Dăm în anexele 126—135 o serie de pitace relative la vămi dintre anii 1811 și 1812. Din aceste acte se poate vedea ore-care îmbunătățire în vamă, căci la 1811 se permite exportul vitelor mari și mici afară de caț. La Ianuarie 1811, exportul vitelor cornute produse 95.010 taleri.

Traficul cu Turcia, pare să iea și el, în 1811, ore-care spor, de ore-ce vameșul e îngăduit să aibă slujbași la schelele de la Dunăre, la Zimnicea și la Giurgiu.

(1) Cod. LXI, fila 29.

Dificultățile întâmpinate în perceperea vămei din partea oficerilor ruși sunt încă o dată constatate în actele din notă.

Un venit important, arendat împreună cu vămile, era păcura, precum se poate vedea din anterióarele acte și din actul ce dăm în notă, de la 21 Martie, 1812. Și aci vameșul întâmpină dificultăți din partea Muscalilor, cari își apropriaă păcura estrasă, pentru trebuințele armatei fără nici o despăgubire.

Un articol supărător pentru îndestularea publică reunia vama orașelor adică accisele, la vama de import și de export. Așa vameșii percepeau în fie-care oraș câte 4 parale la leu de la cherestele, lemne de foc, cară cu provisiuni și chiar de la articoliți de îndestulare publică. Numai Câmpu-lung, Focșani și Bucuresci erau scutiți de această dare, în interesul ieftinătății. Generalul Șteter a cercat să desființeze asemenea dare, dar primul Divan s'a opus, dîcînd că ar da loc la cerere de mari despăgubiri din partea cumpărătorilor vămei. Și cu toate acestea primul Divan recunoșce, că darea este în paguba ieftinătății și deci a sărăcimii și de aceea la Bucuresci, a fost desființată cu carte de blăstem (1).

*

Abusurile comise în perceperea diverselor dări mai sus enumerate sunt de a se imputa nu numai cumpărătorilor sêu arendatorilor acelor dări, dar și multora din boerii divaniști, cu deosebire Vistierilor. Lupta dintre cei doi mari Vistieri Constantin Filipescu și Varlaam dă pe față multe din asemenea abusuri.

*

Perceperea îndoitelor oierit și vinăriciú s'aú făcut cu mare *catahr'sis* de către slujbași. Nu s'a mărginit Divanul a supune la jurămint pre taxildari, ci a rînduit o comisie de 4 boeri și anume biv Vel Ban Constantin Ghica, Vel Vornic Barbu Văcărescu, biv Vel Vornic Grigorie Ghica, și Vel Vornic C. Bălăceanu, cari să cerceteze abusurile comise. Comisiunea acesta delégă câte un boerinaș de fie-ce județ, care luând cu el și pre taxildari cu slujbași ce i-aú avut orînduiți și prin marifetul Ispravnicilor să cerceteze, cu mare scumpătate abusurile sevîrșite la perceperea șiselor dări și să facă catastih în trei rigle: 1. Câți bani aú luat slujbași de la fiesce-care? 2. Câți era datorți să dea fie-care, după ponturile slujbei? 3. Diferința în plus.

Rînduiți aceștia pe la județe sunt puși prealabil sub carte de blăstem al Mitropolitului, că vor arêta adevărul. Acelaș blăstem amenința și pre locuitori, să nu ascundă adevărul.

(1) Cod. LXVI, fila 135.

Pentru remunerarea acestor orînduiți pe la județe, Divanul dispune, să aibă a lua *deciniială* din toate sumele constatate că au fost abusiv luate de taxildari. De nu vor afla rînduiții sume abusiv percepute, ce se fac ei? De unde léfa lor? (*Anexa 138, 139*).

A urmat și cercetări deosebite de ale comisiunei acesteia, mai cu sémă în privința abuzurilor în perceperea dijmăritului, oeritului și vinăriciului încă din 1808 și 1809 (1).

Orî-cât se îndoără unele dări, orî-cât se mai adăogară și altele noue, tot nu putea Visteria prididi la nevoile țilei. Divanul semná atunci diverse împrumuturi (2).

Asemenea împrumuturi le face statului Manuk Beî. În 25 Iulie, alte 4 zapise (polițe), două de câte 10.000 lei și două de câte 5.000 lei, mai dá Visteria pentru că-i trebuiesce banî pentru facerea podului peste Dunăre în trebuința Muscalilor, în dreptul Hîrșovei și pentru spesele curente ale oștirilor și ale spitalurilor *împărătesci* (3).

La 26 Iulie 1809, Visteria se împrumută cu zapis, cu loc deschis, cu ta-

(1) Generalul Engelhard ordonă în 17 Noembre să trămiță Divanul prin toate județele numai decât un boer, om vrednic, ca să facă cu amăruntul cercetare de banii ce s'au luat de la locuitori: dijmărit, oerit și vinăriciū, cum și pentru alte dări de banî, în scurt pentru orî-ce banî s'au împlinit de la locuitori; însă de vor dovedi că s'au luat cât de puțin de pe la locuitori împotriva poruncilor și împotriva predlojeniei mele, ce am dat cinstit. Divan, într'acel ceas să-mî arate pre acei vinovați, ca de la dînșii cu strașnice măsuri să împlinescă și să îndestuleze pre năpăstuiți.—1809, Noembrie 17. (*Cod LXI, fila 40*).

(2) La 6 Martie 1809, Divanul și Comitetul Valachiei dá zapis, prin care se împrumută, mai întâi cu taleri 10.000 în soroc de 6 luni și cu dobândă pe lună câte taleri 7 și jumătate la pungă, cu care acești banî s'au întîmpinat grabnicele cereri și trebuințe ce a avut Visteria. Decî la numitul soroc iarăși Visteria acestei țeri să aibă a plăti acești banî numitului împrumutător, iar când la acest soroc nu va avea Visteria putere a î răspunde, orî câtă vreme va mai trece peste soroc (de 6 luni), să amble banii tot cu această aședată dobândă, până în ziua, ce i se vor plăti; și pentru încredințare s'a adevărit zapisul acesta cu iscăliturile noastre și cu pecetea țerii. 1809, Martie 6.

Semnați: Mitropolitul, episcopul de Buzău și boerii din comitet.

S'a mai împrumutat Visteria cu alte 2 zapise asemenea, unul de taleri 15.000 și altul de 20.000 tot câte pe 6 luni și cu același procent. Zapisele începa șă: «Încredințăm cu acest zapis al nostru la mâna dumi sale... ca să se scie, că la marea trebuință, ce a avut Visteria de banî, s'a împrumutat Visteria de la dumné-lui cu taleri . . . . » Restul precum în zapisul de sus. (*Cod. LVI, fila 55*).

(3) Cod. LVII, fila 32.

lerî 10.000 «pentru răspunderea banilor spitalurilor împărătesci, cari bani aŭ a se împlini ori din banii fînului, ce vine la Visterie, seŭ din cel d'întâiu câşt al vinăriciului.

Se mai împrumută Visteria, tot cu acea dată, cu zapis de 10.000 lei şi de asemenea prin 2 zapise de câte 5.000 (1).

În 1809, Noembrie 20, Divanul mai împrumută de la Manuc încă 25.000 taleri tot pentru certferte de făină. La Decembrie 22, acelaşi an, alt împrumut de la Manuc de 25.000 taleri, *pentru răspunderea lefilor* şi pe soroc de două luni. O di după aceea la 23, Decembrie, nou împrumut, tot de la Manuc, cu 35.000 taleri, iarăşi pentru două luni şi tot pentru lefi. În fine, la Decembrie 27, 1809 alt împrumut de la Manuc de 5.000 taleri pentru cumpărarea de fîn (2).

Urméază 9 zapise de împrumuturi şi anume:

Unul din Ianuarie 1810, de taleri 10.000, pe trei luni cu 7,60 la pungă dobândă.

2. Din Ianuarie 1810, iarăşi 10.000, pe trei luni, iarăşi cu 7,60 dobândă, pentru trebuinţele ostăşesci.

3. Asemenea.

4. 1810 Ianuarie. 25.000, asemenea.

5. iarăşi 25.000.

6. iarăşi 20.000.

7. iarăşi 25.000.

8. iarăşi 10.000.

9. iarăşi 30.000.

10. iarăşi 10.000.

După asemenea servicii făcute statului de către «Slăvirea Sa Manuc Dragomanul» Divanul, spre mulţămire de ajutorul «*fără nici un fel de interes*» (?) dat de el ţerei, şi pentru că aŭ dăruit visteriei nisce sume de bani şi aŭ iertat dobândi pe 4 luni de la 100.000 taleri împrumutaţi, îi acordă ne mai pomenite în ţeră privilegii şi un domeniu din mai multe sate, scutite de zaherele, de podveđi, în care *Ispravnicii să nu pôtă avea nici un amestec, nici odată, ci să fie ca un self government!* (Anexa 149).

Nici cu împrumutul nu se împlie golul mare al visteriei, de aceea aviseză Divanul la crearea de dări noue. Apaitul cărţilor de joc nu ajunge. La Maiu 1810, Divanul studiază cestiunea înfiinţării de monopol al băuturilor spiritose. El numesce o comisiune de mai mulţi bărbaţi «*ideaţi*»

(1) Cod. LVI, fila 76 verso.

(2) Cod. LVII, fila 32 verso.

cară să studieze și să propună condițiunile în care se va putea înființa monopolul acesta al spirtóselor. (*Anexa 150*).

La începutul anului 1810, atât de rea era situațiunea visteriei, atât de góle lăđile ei, că Bagration se vede silit a cere Divanului o lungă și amănunțită dare de sémă despre generala așeđare a tuturor dărilor din 1805, și să i se propună ce biruri se pot adăogi și cară se pot din nou crea? Pornind de la recunóscerea, că dăđiile trebuie să fie orînduite după puterea fie-căruí locuitor și pe dreptate orînduite, și că cea mai întăiú pravilă... este mai întăiú de a *păstra avuția*, după isbăvirea vieței și a cinstei a tuturor celor cară locuiesc într'o țéră, Bagration recunóscce că rea este situațiunea făcută țéranului român. Nu mai puțin însă vede posibilitatea a se adăogi *dijmăritul*, *vinăriciul* și *oieritul*... «numai este trebuință a fi adevérată orînduială și desevírșită cumpănire.» Stîrpirea abuzului gróznic la perceperea acelor dări, apoi regulă la facerea rechisițiilor de produse i de care, cu încetarea abuzurilor la angarale, după mēsuri noue ce se propun, vor ușura starea grea a țéranului.

Ca să se vadă în adevér, cât de cumplită era acea stare, este de a se aminti, că la 1805 nu erau mai multe de cât 15.000 lude contribuabili în castișele visteriei. La mai puțin de jumătate s'a redus acéstă cifră sub ocupațiunea rusescă. Satele s'aú risipit, s'aú bejănărit peste tótă lumea... Nu atât prin acordarea de noui scutelnici și poslușnici s'aú împușinat contribuabili țéraní, cât prin bejănărie, prin emigrare. Bagration cere catatișe de scutelnici, de poslușnici și opresce a se mai da de acestia fără porunca lui. Comandantul rus mai cere și un tabel de situațiunea cutiei milelor, scú de lefile ce se numesc «*пенсия*» ad. pensiune. (*Veđi anexa 153*.)

În 1811 și 1812 situațiunea financiară devine și mai rea. În August 1811 Regimul rusesc aruncă dare extraordinară pe neguțătorí și bresle și îndată apoi și pre cler și boieri. De la aceste două trepte Rușii cer 1.200.000 lei. Asemenea fapte pustiesc și mai răú țéra, căci familiile mai cu dare de mână fug în Ardeal (1). Neguțătorii din Bucuresci cércă un moment a se opune de a plăti, dar finalmente, se vėd constrînși a se supune.

(1) Les autorités russes paraissent avoir reçu de M. Milachewitz sénateur, et gouverneur des provinces, de nouveaux ordres relativement aux contributions. Le 14 de ce mois, une nouvelle menace a été faite aux négociants et marchands de la ville. Sur leur refus de payer, trois des principaux magasins ont été scellés par la police. Le lendemain matin, on a vu avec surprise que cette mesure, loin d'intimider les commerçants, leur a donné l'idée à tous en général de fermer leurs magasins et leurs boutiques, ce qui contraire singulièrement le public. On ne sait pas actuellement le parti que prendront les autorités russes.

În 1811 înșiși Muscalii se pârură un moment îngrijați de această pustiire a țerei. Ei ordonară un recensemînt general al populațiunei. Comisiuni fură rînduite ca să-l iacă, dar la finea lui Februarie 1812 se suspendă operațiunea acésta, cred din cauză că constatarea în ajunul semnăturai păcei de la Bucuresci ar fi fost nu tocmai spre lauda ocupațiunei muscălesci (1).

*

Este locul să dicem cevași despre cutia milelor.

Quand à l'affaire des contributions, il paraît que les autorités russes parviendront à les faire payer. Pendant six jours, toutes les boutiques de Bucarest ont été fermées. Huit cents commercants s'étaient présentés en masse chez le Grand Vistier, trésorier de Valachie, et lui ont fait des menaces très-hardies. Cette crise aurait pu avoir des suites dangereuses, si les Russes n'eussent employé un moyen violent qui a intimidé toute la place.

Dans la nuit du 21 de ce mois, six négociants des plus notables ont été enlevés de chez eux et expédiés dans des chariots de poste. Le lendemain, on a répandu le bruit dans la ville qu'on les avait envoyés en Sibérie. Cela a tellement effrayé tous les négociants et marchands, qu'ils ont immédiatement ouvert leurs boutiques et pris le parti de payer.

La nouvelle contribution sur le commerce vient d'être perçue. Les négociants, redoutant un enlèvement comme celui qui a eu lieu le 21 du mois passé, ont tous payé sans répliquer. Cela a produit—pour la ville de Bucarest seulement—une somme de 90.000 piastres.

Aujourd'hui, une imposition vient d'être établie sur la noblesse et le clergé de Valachie—ce qui prouve que l'armée russe est dans une grande pénurie d'argent.—Un ordre de M. le Sénateur de Milachewitz et qui a été lu publiquement au Divan, porte que la noblesse et le clergé sont invités à fournir à la caisse militaire une somme de 1.200.000 piastres; que les boyards paieront chacun en raison de ses ressources et des places qu'il a pu occuper. Cela excite ici un mécontentement général.

Dans toute la Valachie la détresse est extrême. Les familles les plus aisées se sont sauvées en Transilvanie. Les districts de Mehedintz et de Tirguschyl sont presque désert. On y craint également les amis et les ennemis.

(1) La Russie avait nommé une commission il y a 7 à 8 mois pour faire le dénombrement général des habitants de la Valachie, afin d'en connaître l'exacte population. Les commissaires voyageaient de district en district, et s'occupaient de ce travail avec beaucoup d'activité; depuis quelques jours, l'ordre a été donné par M. le Général en chef de suspendre entièrement cette opération. Cet ordre vient d'augmenter les incertitudes.—Bucuresci 8 Martie, 1812. Doc. 875. Ledoulx (pag. 673).

Puține milii orî *penții* cum mai sus le ȃice un act, pôte acorda Divanul în timpii grei în care trece țera (1).

În profitul cutiei milelor, generalul Miloșevici dă venitul eventual din vîndarea vitelor de pripas, nereclamate după prealabile publicațiuni (2)

Milele se dau numai cu rezoluțiunea senatorului Președinte (3).

*

Nu numai cu pensiuî orî milii se ajutară *persónele grate* regimului; se mai acordară—de și mai rar—scutiri de dări, ba și scutelnicî (4).

(1) Iată câte-va milii acordate:

La 9 Octombree, 1809 Divanul acordă polcovnicesei Stanca, léfă lunară de 10 taleri pe lună, de la cutie, fiind-că este sêracă, cu 2 fete. (*Cod. LX fila 7.*)

Divanul ordonă Vornicului obștirilor să dea câte 10 lei pe lună cu începere de la 1 Octombree, 1809 lui Costea ce a fost păhărnicele, aflându-se fôrte bêtrân și sêrac și fiind-că s'a aflat slujind curții acestui principat.—1809, Septembrie 24. (*Cod. LVIII, fila 76 verso.*)

La 22 Septembrie, 1809, Divanul face léfă de 10 lei pe lună, cu începere de la 1 Octombree, Caliței vêduva din mahalaoa Radului Vodă «aflându-se vêduvă și sêracă și cu o fată de vîrstă.» (*Cod. LVIII, fila 77 verso.*)

(2) Cod. LXVIII, fila 66 verso, pitac din 1811, Februarie 2.

(3) Cod. LXVI, fila 77, act din 8 Martie, 1811.

De la generalul de infanterie, mai marele comandir al armiei knézul Bagration, către Divanul Knejiê Valachiei

Domnul adevêrat sfetnic de taină graf Victor Pavlovici Cuciubei, fiind trimis la Constantinopole de la prea puternicul împêrat al Rusiei, sol, făcând arêtare domnului Knéz Ipsilant, ca să orînduiască léfă, po taleri 100 pe lună, dragomanului Sadatoglu, ce se află pe lângă consulul rusesc aici în Bucuresci și fiind scăpătat și sêrac, i s'a orînduit acéstă léfă, iar după ce a plecat de aici Knézul Ipsilant, nu se scie din ce pricină s'a tăiat acéstă léfă și numitul Sadatoglu în anul următor a murit rêmâindu-i soția cu fôrte mare sêracie. Eü după datoria omenescă, vêdënd și slujba numitului că a împlinit'o în curgere de 47 ani, de aceea arêt Divanului Valahiei să se dea soției dragomanului Sadatoglu din suma banilor, ce este pentru sêraci orînduită acei taleri 100 pe lună ce a fost orînduiți soțului sêü, urmând cu darea acéstă de la ȃioa ce a murit soțul ei, adică de la Oct. 1, létul 1809. Bucuresci, Martie 12. létul 1810 (*Cod. LV, fila 18 verso.*)

(4) În Septembrie, 1808, întâiul Divan și Comitet întăresce privilegiul de 10 scutelnicî dintre dajnicii visteriei lui, Hristodor, biv al 3-lea Vist. pentru rêsplătirea slujbelor sale (*Cod. LVI, fila 35.*)

De la întâiul Divan și Comitet se dă lui Așul Bulucbașa, la 27 Septembrie 1812, o reînoire de scutire a anteriórelor chrisóve de la domni și din 1809,

Puține scutiri pentru cause de alte servicii, de bătrânețe și de sărăcie, aflăm între 1807—1812 (1).

Dar dacă mili, pensii și scutiri nu se dau cu vechia îmbelșugare, boierimea la putere își face parte largă de beneficii de altă natură. Așa Varlaam pune pre colegii săi să-i atribuiască salașe de țigani din ceii domnesci, sub diverse pretexte. Tot așa întâiul Divan acordă, la 20 Septembrie 1809, lui Filipescu, monopolul cotului de măsurătoare buților.

Actul acesta e interesantul istoric al introducerii cotului și decii îl dăm întreg în notă (2).

ca să fie apărat de toate dările visteriei și să scutescă și drepte bucatele sale de vinărie, de dijmărit și o prăvălie și o cărciumă de fumărit, de tutunărit și de alte dări, cum și doi omeni să aibă fără de pricină de dajdie; toate acestea pentru răsplătire a slujbelor sale în prinderea hoților (Cod. LVI, fila 105 verso.)

(1) Întâiul Divan și Comitet (Комитет) al Principatului Valahiei, la 9 Octombrie 1809, iertă de dajdie către Visterie și de toate alte angării pre Gheorghe de aici din mahalaoa Spirei, pentru care pliroforisindu-se Divanul, că se află în desăvârșită sărăcie și scăpătăciune, cum și soția lui creștinată din ovrei... (Cod. LI, fila 84 verso.)

Către cinstitul Divan.

Am vădut acéști jalbă ce a dat Dărvării i Cărbunării domnesci din sud. Vlașca, ei fiind-că și aceștia se află în rîndul scutelnicilor, având pecetluituri la mâinile lor, de se va găsi cu cale de către cinstitul Divan, să rămăie a da și ei, precum au dat și cei-l-alți scutelnici, adecă câte taleri 15 pentru orînduiala zahereli, ce sunt puși a da și ei, mai virtos că aceștia napristan se află cărând lemne la magazia de aci din Bucuresci, pentru trebuința oștirilor, și pentru prisosul ce li se cere de către Ispravnicii peste acești 15 lei mai mult, găsindu-se cu cale se vor scădea din zahereaoa ce este aședat județul.—1808, Martie 31. (Cod. LIV, fila 306.)

Vel Vist. Varlaam.

De la Divan.

Cinstite dumné ta frate Vel Vistier, de vreme ce jăluitorii se află slujind napristan cu căratul lemnelor aici la magazie, precum prin alăturata anafora a dumi-tale aręți, primită este Divanului chibzuirea dumi-tale, de a li se face acéști musaadea, ca să dea adică numai câte taleri 15, orînduiala zaherelei, după mijlocul ce în alăturata anafora a dumi-tale se cuprinde cu scădere din zahereaoa ce este aședat județul. (Cod. LIV, fila 306.)

(2) Fiind-că măsurătoare buților din vechime se obicinuia a se face cu apă, cu care măsurătoare multe discolii avea cei ce aveau trebuință de măsurat, iar de la o vreme încóce găsindu-se buna înlesnire cu măsura co-

Să nu neglijem de a menționa aci și despre unele dări indirecte mai mărunte, dar nu mai puțin supărăcioase și nu mai puțin ocasionând abusuri.

a) *Fumăritul de Bucuresci*, consta în 1807—1812 în prelevarea unei taxe de la prăvălii și cărciume, împărțite în 3 categorii (1).

tului, s'aŭ pus în urmare numai aici în Bucuresci, și pentru a se păzi dreptatea la măsurători s'aŭ legat a fi sub zaptul cuparului, carele s'aŭ îndatorat de a pus omeni credincioși cu cot drept, înfierat de la visterie, a măsura vasele tuturor celor ce aŭ trebuință, rinduindu-se și plata cu-viincioasă; dar în urmă începându-se și pe afară încet-încet a obicinui vîndătorii și cumpărătorii să măsore vasele cu cotul și pentru că vîndătorul nu se încrede pe măsura cumpărătorului, cum nici cumpărătorul pe măsura vîndătorului, urmază trebuința a cere pre altul străin și de acest fel de trebuință fiind mai multe pe la orașele mari, mai întâiu s'aŭ pus în orînduială în orașul Ploesci, care s'a legat la mănăstirea domnescă de acolo. Dar fiind că și la Focșani este mult aliș-veriș de vin, i rachiū, cu osebite decât în alte județe și ne-fiind pus la orînduială de Divan se întîmplă multe pricinii și discolie, în aliș-verișul pămîntenilor, de cari orașenii și alții de acolo nu încetază a cere să li se pue la orînduială măsurătoarea buților cu cotit. La care, pentru odihna omenilor, rînduia Ispravnicii județului pre cine socotea luând plata cum putea. Și pentru acēsta socotind Divanul, aŭ luat plirolorie, că dumné-lui fratele bîv Vel Vistier Constantin Filipescu, ca un vechiū patriot și din cele de frunte familii ale pămîntului acestui, cum mai virtos pentru slujbele cele multe și credinciose, care aŭ făcut mai 'nainte, i s'aŭ dat de către luminații domni vătășia de arabagiū din Focșani; cu cât mai virtos acum într'acēstă resmiriță fiind cunoscute și vēdute de față, slujbele d sale cele multe și ostenelele fără de pregetare spre împlinirea și odihna celor ostășesci; de aceea acum de o-cam dată s'aŭ dat casei domniei-sale măsurătoarea buților cu cotul, din sud Slaam Rîmnice, ca să aibă casa dumisale apururea și ne-strămutat folosul ce ar putea lua de la acēstă slujbă.

De aceea printr'acēst sinet ce dăm casei domniei-sale hotărîm ca numai omul ce se va orîndui de dumné-lui să aibă acēstă voie și slobodenie a măsura buțile tuturor celor ce vor avea trebuință de măsurat, iar altul nimeni să nu fie slobod a măsura. Inșă nu este oprit iarăși cel ce va vrea a-și măsura vasele sale, dar a aduce pre altul seŭ a măsura buțile altora slobodenie nu are. Și acest om ce se va orîndui, să se numescă *cotar*, căruia să se dea de la visterie cot pecetluit și să păzescă de a face măsurătoarea dréptă, că dovedindu se în vre un fel de chip cu viclenie, se va pedepsi. Și pentru măsurat să aibă a lua de bute câte taleri unul ostenéla sa, cum se urmază și aici în Bucuresci, care acēstă orînduială pentru a se păzi necurmat tot-d'auna cu nestrămutare legată la casa dumné-lui Vistierului, am dat acest sinet adevărit cu iscăliturile nōstre și întărit cu pecetea țerei.—1809, Septembrie 20. (*Cod. LVI fila 87.*)

Dositei Mitropolitul, Ștefan Văcărescu Vistier, Manolache Crețulescu Ban, Radu Golescu Vornic, Constantin Filipescu. *Vel Logofăt procitoh.*

(1)... Moldaviei și Valahiei; după obiceiū s'a dat acēstă carte a Domniei Mele

b). *Fumăritul bălților* se arendeză între anii 1807—1812. În anexe dăm acte cu referință la acest venit (1).

c). *Slujba vorniciei*, constând din amende de la vitele de pripas. Am văzut în trecut la ce gróznice abuzuri dădea loc asemenea dare. Ea este încă destul de importantă, cu tot amestecul Muscalilor, de óre-ce vedem că de la Aprilie 1810 la Aprilie 1822 ea a fost arendată, la *kokiveaki*, cu prețul de 26.550 lei oferit de biv Vel Vornicul Mihalache Manu (2). Arendarea acestei dări se face numai după ce, din ordinea șefilor muscali, acest avaet trece în folosul Vorniciei obștirilor (3).

... carele pe anul acesta, cu létul 1807 a cumpărat fumăritul Bucurescilor, ca să aibă a căuta acéstă slujbă, afară din sfinta Mitropolie, mőnăstirile cele mari, dumné-lor veliții boeri, de la vel Ban, până la vel Clucer de ariă, i jupănesele văduve, ce a stăut boeri dumné-lor veliți, carele după vechiul obicei sunt de a scuti câte o pivniță și afară din cei ce au hrisóve și cărțile domniei mele de a scuti fumăritul, iar cei-alți toți cei ce vor avea prăvălii i cârciume, să aibă a plăti fumăritul, după obicei, însă de prăvălie séu cârciumă mare po talerí 5 și 66 de bani, iar de la prăvălie séu cârciumă mai mică, de a doua mână, po talerí doi și jumătate și 36 de bani, iar de la prăvălie séu cârciumă mai mică de a treia mână, po talerí unul, bani 48, și nu mai mult, că se vor pedepsi; iar câți sudiți țin cu chirie prăvălii, fumăritul acelei prăvălii să și-l iea fumarul de la stăpănul prăvăliei, urmându-se după obiceiul ce se va fi urmat și în anii trecuți; pentru care poruncim Domnia-mea dumné-vóstră zabiților Bucurescilor, pre cari îi va aréta mai sus numitul că nu se supun a-și plăti fumăritul, pre unii ca aceia să-i faceți a plăti și fără de voia lor. ii saam re-
ceh gd.—1807, Ianuarie. (Cod. LIV, fila 23 verso).

(1) Veđi anexele.

(2) *De la întâiul Divan către Șteter.*

După predlojenia Excelenței Tale, ce s'a dat la Divan, pentru slujba vorniciei, adică vitele de pripas și ispășenia, ca fără de prelungire să se dea în vîndare pe séma Vorniciei obștirilor, după hotărârea ce a făcut d-nul senator, urmând Divanul, s'a strigat acéstă slujbă la *Kokivélki* în Divan, în 3—4 rînduri, și la cea după urmă strigare, unde ai fost de față și Excelența Ta, a rămas acéstă slujbă asupra dumné-lui biv Vel Vornic Mihalache Manu, drept talerí 26.550, dând dumné-lui numitul cumpărator și chezaș răspunđător pentru banii sferturilor la soróce, pre Medeln. Teodor Arcuda și cumpăratorul are a începe cu căutatul acestei slujbe de la 1 de April al acestui lét și până la anul lét 1812 Aprilie 1, luând pripasurile ce se vor găsi tot de la acest soroc. Ce după poruncă, nu lipsesce Divanul a însciința Excelenței Tale, trămiténd și ponturile acestei slujbe, ca să se trămită a se întări și de către d-nul general.—1811, April. (Cod. LXVI, fila 90)

(3) Veđi anexele 158—161.

d). *Cântarul domnesc* produce un mic venit, din zece bani ce se plătesc la sută de oca de marfă cântărită în Bucuresci și prin județe (1).

e). *Fierăria și sărăria*, erau venituri mici. Sărăria era un monopol pentru vîndarea de sare măruntă pisată, a 10 bani ocoa în Bucuresci, iar cea nepisată po bani 9 ocoa.

Un moment s'a ridicat darea sărăritului, dar îndată s'a reînființat, pentru motivele aduse în actul următoriu:

«Fiind-că pentru obștescul folos și ieftinătate să găsisse cu cale de se ridicasă apaltul de sărării și se dedese slobozenie a vinde ori-cine va vrea sare în politia Bucurescilor, dar în urmă s'a vădūt urmarea împotrivă, căci după ce s'aū lăsat de o cam dată în slobozenie prețul sării a vinde cum vor putea, apoi s'aū pricinuit și lipsă de sare în politia Bucurescilor, pătîmind norodul, negăsind să cumpere, din care pricină, ca să nu cerce norodul lipsă, silit a fost Divanul de a lăsat sărăria iarăși în orînduiala ei a fi legată tot la vămî, cum aū fost și până acum, ca boerul cumpărător al vămîi să aibă și îngrijirea apaltului sărei ca să se rînduiască după obiceiū a avea sare cu îndestulare și numai el să vîndă sare aici în politia Bucurescilor, iar alt nimeni să nu fie slobod a vinde și să păzescă nartul acesta, adică sarea pisată să vîndă ocoa po bani zece și jumătate, iar cea nepisată po bani nouă; așisderea și pentru fier sudiiții nemți și ai Rusiei sunt slobođi a vinde, iar cei l-alți de obște să urmeze după obiceiū a fi popriți, și numai la fierărie să se vîndă ocoa . . . iar nu mai mult, căci de se va dovedi, ori aieve sau într'ascuns că aū vîndut mai scump, se va pedepsi.»—1807, Ghenarie 8. (2).

D. Metropolit, Iosif Argeș, Manolache Ban, Constantin Vist., Radu Golescu, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Logofăt.

(1) *Carte de slujba cântarului domnesc.*

Moldovei și Valahiei, după obiceiū s'a dat acastă carte a Domniei mele . . . . . carele pe anul acesta létul 1807, a cumpărat slujba cântarului domnesc din orașul Domniei Mele Bucuresci, ca să aibă a căuta acastă slujbă și să fie dator a ținea cântar drept și altul nimeni să nu aibă voie a ținea cântar sau a cântări marfă ce este de vîndare, ci numai el, și de la tot omul ce aduce ori-ce fel de marfă de vîndare și ar vrea să o cântărescă, să aibă a o cântări și a lua la o sută oca, bani zece, după obiceiū, iar nu mai mult, numai să aibă a se feri, ca ori ce fel de marfă se va cântări, să o cântărescă cu cântar drept, iar nu cântar mai mare, ca să facă la vre-o parte năpăstuire, căci dovedindu-se, se va pedepsi, ii saam receh gd.—1807. (*Cod. LVI, fila 22 verso*).

Asemenea s'a făcut și peste Olt și dincóce de Olt.

(2) (*Cod. LIV, fila 24 verso*).

Ferăria produce și mai puțin, căci sudiții ruși și austriaci nu plăteau darea acésta, ei erau liberi a vinde fier fără să plătescă vre-o dare (1).

f). *Săreritul munților* nu era o dare generală, căci nu o plătia decât locuitorii de la unele județe de munte. Se plătia câte bani șase de fie-care casă, până la sf. Apostoli și aveau dreptul de a lua fără parale, cu traista, sare de la ocne (1).

g). *Cerăritul*. Se pôte vedea în ce constă acésta dare din următorul act:

Carte de slujba cerăritului.

Noi, Constantin Alexandru Voevod, Domn al Moldovii și Valahiei, după obicei s'a dat acésta carte a Domniei Mele . . . . carele pe anul acesta cu létul 1807, a cumpărat slujba cerăritului din totă țeră, ca să aibă a âmbra și a căuta acésta slujbă, aici în orașul Bucuresci, și să i dea de cêră de

(1) *Carte de slujba fierăriei i săreriei.*

. . . Moldaviei și Valahiei; după obicei s'a dat acésta carte a Domniei Mele . . . . carele pe anul acesta lét. 1807, a cumpărat săreria din Bucuresci cu aceste ponturi adică: sarea după obicei să o vîndă numai el, iar alt nimeni să nu o vîndă, însă sarea pisată ocoa po bani 10 și jumătate, iar cea nepisată ocoa po bani nouă, iar pentru fier, sudiții Rusiei și ai Nemției sunt slobođi, iar pentru cei l-alti de obște să se urmeze după obicei a fi popriți și numai la fierăria Domnăscă, să se vîndă ocoa. . . iar nu mai mult, căci de se va dovedi, orî aieve saū într'ascuns, că aū vîndut mai scump se va pedepsi, i saam recech gd. — 1807, Ghenarie 1. (Cod. LIV, fila 23.)

(1) *Carte de slujba săreritului munților.*

. . . Moldovei și Valahiei . . . după obicei s'a dat acésta carte a Domniei Mele . . . carele pe anul acesta cu létul 1807 a cumpărat slujba săreritului munților, să aibă a âmbra prin tôte satele cele sciute din județul Saac, Buzeu și Slam-Râmnic, să caute acésta slujba și de la toți ómenii ce se îndestulăscă cu sare din munți fără de bani, să aibă a lua de la omul casnic po bani șase după obicei, iar mai mult nu, că se va pedepsi, însă acésta slujbă să fie volnic a o căuta până la sf. Apostoli, și numai o luare de bani să fie, iar de la sfinții Apostoli înainte să nu se cuteze a mai âmbra; pentru care poruncim Domnia Mea, dumné-vóstră Ispravnicilor de la aceste județe pe care va arêta mai sus numitul, că nu se supun a-și plăti săreritul, pe unii ca aceia să-i faceți și fără de voia lor a-și plăti săreritul după obicei. ii saam recech gpd. (Cod. LIV, fila 23.)

aici din țără de unde se va ridica, de oca, po bani șase, iar mai mult nu, că se va pedepsi; însă slobozenie a trece căra, este numai unde se va da slobozenie prin cărțile Domniei Mele. Poruncim Domnia mea, dumné-vóstră dregătorilor din orașul Domniei-mele Bucuresci, să dați mână de ajutor numitului, ca să pótă strînge acest venit. ii saam receh gpd. — 1807, Ianuarie (1).

h) Mai importantă dare era *gostinăritul*, adică taxa ce se lua de la rîmătorii ce se exportaū (2).

i). *Ierbăritul de Bucuresci*. Se arenda dreptul de a percepe ierbărit de la toți neguțătorii de vite, afară de la cele ce se taie în Bucuresci și afară de la țărani, cari vindeaū și cumpăraū vite pentru trebuința casei lor. Se percepea de cal și vită mare 24 bani, de ôie și de capră câte 8 bani, «iar nu mai mult» (3).

(1) Cod. LIV, fila 21.

Asemenea carte s'a făcut și peste Olt în cinci județe și în 12 județe de dincóce, iar deosebită carte.

(2) *Carte de slujba gostinăritului.*

... Moldovei și Valahiei... dat'am domnésca nóstră carte... carele pe anul acesta, létul 1807, a cumpărat slujba gostinăritului din tótă țera, ca să aibă volnicie a căuta acéstă slujbă în cinci județe ot peste Olt, urmând întocmai cu mijlocul ce se coprinde mai jos, ca să ia gostinărit numai de la rîmătorii ce es din țără afară, iar de la rîmătorii ce nu es din țără afară nu este slobod a cere gostinărit; decî dar căți, orî din neguțătorî, orî din pămîntenî, orî din străini, cari strîng rîmătorî de negustorie, și vor vrea a-i scóte afară din țără, orî la ce parte, de la acei rîmătorî ce vor eși din țără, să ia gostinărit deplin după vechiul obicei, de un rîmător banî 8, iar de va fi sudit adevărat acel ce scóte rîmătorii din țără și va fi vitele adevărate ale suditului, cumpărate de el, iar nu alt meșteșug, de la acel sudit să ia numai trei la sută, pe cât sunt datorî sudișii a da vamă pentru mărfurile lor, fără de altă trecétore, care acéstă vamă adică trei la sută pentru rîmătorî, să o ia numitul gostinar, iar mai mult să nu se îndrăsnescă orînduitul a face cere; poruncim Domnia Mea și dumné-vóstră Ispravnicilor de prin județe, pre cari îi va aréta mai sus numitul, că nu se supun a plăti, să-î supuneî și fără de voia lor a da gostinărit, după cum se cuprinde mai sus. ii saam receh gpd.—1807, Ianuarie. (Cod. LIV, fila 21.)

Asemenea două carti s'a făcut.

(3) *Carte de slujba ierbăritului.*

... Moldaviei și Valahiei. . . . după obicei s'au dat acéstă carte a Domniei Mele . . . . carele pe anul acesta lét. 1807 au cumpărat slujba ierbări-

j). *Măjăritul*. Taxa pentru pescele de vânzare. Carul de pesce prospăt plătesce 1 tal. 12 banî și 3 oca pesce. De carul cu pesce sărat să iea de vită 220 banî. Pescele de heleșteu și de Dâmbovița, ce nu va fi cu carul, e scutit de măjărit (1).

*

Înainte de a încheia acest lung capitol al veniturilor Munteniei, se cade să amintim, că, după cum și în Moldova, așa și aci, lefile impiegaților se plătiau din o casă specială dîsă «*casa răsurilor*», formată din prelevarea unor

tului din totă țora, ca să aibă a căuta această slujbă aici în orașul Bucuresci, și de la toți câți vor strînge vite de negustorie seu de matrapazlic, afară din vitele ce se taie la scaune, cari sunt scutite, după ponturile căsăpiei politiei, să ica ierbăritul după obicei, însă de cal i de altă vită mare po banî două-zeci și patru, și de oie i capră, câte banî opt, iar nu mai mult, că se va pedepsi; și fiind-că ierbarii obiceiua de se întovărășia cu vameșii, și păzea împreună cu vameșii târgurile, unde se vindea vite și apuca pre locuitorii, cari vînd unii la alții vite de hrană, de le lua de o parte vameșii vamă, de la altă parte ierbarii ierbărit, pentru acesta să se ferescă mai sus numiții a nu urma într'acestaș chip, că se va pedepsi, ci să iea ierbărit numai de la cei mai sus numiții; pentru care poruncim Domnia Mea dumné-vóstră, zapciilor din orașul Domniei Mele Bucuresci, pe care 'i va arêta mai sus numitul că nu se supun a plăti ierbăritul, pre unii ca aceia să-i faceți și fără de voia lor a și plăti ierbăritul după obicei. ii saam receh gpd.—1807, Ghenarie 1. (*Cod. LIV, fila 22.*)

Asemenea două cărți s'au făcut în cincî județe ot preste Olt, și în 12 județe de dincóce.

Iar la cărțile de prin județe scrie, că afară din cei ce vor fi scutiți cu cărțile Măriei Sale.

(1) *Carte de slujba măjăritului.*

.... Moldaviei și Valahiei . . . după obicei s'a dat această carte a Domniei Mele, care pe anul acesta lét. 1807 au cumpărat slujba măjăritului, ca să aibă a âmbia în 12 județe dincóce de Olt, să caute această slujbă, și de la toți ce vor avé pesce de vânzare, să iea de carul cu pesce prospăt, fiind de baltă seu de heleșteu, ori de gârlă, po tal. unul, banî doi-spre-zece, iară de carul cu pescele sărat, să iea de vită po banî două sute două-zeci, însă de carul cu pesce prospăt să iea și câte 3 oca pesce după obicei, iar mai mult să nu supere, dar de la pescele de heleșteu seu de Dâmbovița ce nu va fi cu carul, de măjărit, de vamă să nu supere; pentru care poruncim Domnia Mea, dumné-vóstră Ispravnicilor de prin județe, să dați mână de ajutor mai sus numitului, ca să pótă strînge și a lua acest venit. ii saam receh gpd.—1807, Ghenarie. (*Cod. LIV, fila 22.*)

Asemenea s'au făcut încă două cărți de Bucuresci și de județe ot preste Olt.

șecimî orî sutimî asupra veniturilor țerei. De la 1806 Noembre, de când Constantin Ipsilante a orînduit o comisiune cercetătoare socotelor *casei răsurilor*, nu mai cunoscem alte luări de compturi până la pacea de la Bucurescî din 1812 (1).

Dacă atâtea câte am adus până aci ar fi fost dările sub ocupațiunea rusescă (1806—1812), greu ar fi fost de ajuns pentru țeră, dar tot ar fi hălăduit mai cu răgaz. Să adăogăm însă la aceste dări diverse, mai întâiu nume-
rösele *havaeturî* ale funcțiunilor și apoi podvețile, beilicurile și rechișițiunile de tot felul, în interesul armatei rusesci și apoi să facem țerei române întrebarea vechiului cronicar:

«*Cum de a mai rămăs om trăitor în tine, cu atâtea spurcate de obiceiuri?*»

CAP. XXIV.

Havaeturile.

Havaeturile alipite de funcțiunii continuă a se percepe și sub C. Ipsilante și sub stăpânirea muscălescă. Doar numai că acele alipite de funcțiunii în serviciul Curței domnesci, nu mai intră tôte în pungile boierilor slujbași ai Curței, ne mai esistând Curte și domnie, ci intră în visteria țerei. Așa la 16 Septembrie 1808, vedem că *părpărul* din județul Râmnicul-Sărat, irat cuvenit celui al 2-lea Spătar, se dă ordin să se percépă pe séma visteriei (1).

Asemenea la Februarie și Martie 1810, (Cod. LXII, fila 540). *Părpărul* din județul Saac este avaet al lui Vel Armaș, și din unele popóre ale armașului al 2-lea.

De la *havaeturî* se cértă boerimea, ca și de la posturile din Divanurî

(1) *Iă Constantin Alexandru Ipsilant Voevod i gpvd.* — Prea Sfinția Ta părinte mitropolit, iubitorilor de Dumneșe, sfințiilor vóstre Episcopî și dumné-vóstră cinstiților și credincioși boerilor Domniei Mele, biv Vel Bane Dumitrache Ghica, biv Vel Bane Scarlat Ghica, Vel Vist., Constantin Filipescu, biv. Vel Logofet Isaac Ralet, și biv Vel Hatmane Antonie, primind acest domnescul nostru pitac, poruncimu-vé, ca adunându-vé cu toții la un loc, fără de zăbavă, să teorisiți șocotéla casei rásurilor, pe câtă vreme nu s'au teorisit și până acum, și să arétați Domniei Mele; pentru care orînduim zapciú pre vâtaful de visterie, unde împreună să fie și dumné-lui biv Vel Ban Costache Ghica.—1806, Decembre 28. (Cod. LIV fila 8 v.)

(1) *Părpărul*, care era venit al Spătarului al doilea rămâne așa dar venit. al Visteriei și în 1809 și se va percepe *părpărul* de la cei ce plătesc vină iciú, de fundul de bute și de fundul de puțină de stejar, câte banî 12 și de fundul de puțină de brad câte 6 banî, după vechiul obiceiú, însă numai din popórele ce nu vor fi închinete la vr'o mănăstire. — 1809, Ianuarie 1. (Cod. LVI, fila 49.)

Multe procese de restituțiune de havaetură percepute de unii boeri, când nu mai aveau dreptul de a le percepe, întâlnește lectorul în Codicele Divanului (1).

Căminăritul. Havaetul alipit de funcțiunea lui Vel Căminar, nu este desființată; din contră, primul Divan dă nizamuri și pitace cu referință la acest venit (2).

Sudiții nu vor să se supună a plăti căminăritul. Atunci Căminarul Costache Crețulescu se jăluiesce senatorului și acesta scrie lui Șteter, care ordonă Divanului, să se urmeze după obiceiul pământului. Șteter dăce: «de se va fi urmat și la Domnie acest obicei, să se urmeze și acum a-i supune pre acei sudiți și să-l înștiințeze și din ce huzmeturi are căminăria veniturii și de plăteau sudiții când era domnie?»—1811, Februarie 13 (3).

Săpunăritul continuă a existe, de și funcțiunea căreia este dat havaet, Vornicia de harem nu mai poate exista, când nu mai este Domnie și haremul Dómnei (4). Se percepea câte un ban de oca de săpun la cherhanelele din 12 județe cis-oltene.

(1) Cod. LVI, fila 29. Vezi un asemenea proces în anexa 162.

(2) A se vedea în anexa No. 163 și 164 acte relative la căminărit.

(3) Cod. LXIII, 350.

Către Engelhard. De la întâiul Divan.

Cu cinste facem arătare Excelenței Tale, că boeria Căminăriei cei mari după vechiul obicei al pământului și după cum de luminații Domni au fost canonisită și orînduită, are irat a lua căminărit de la buțile ce se vind prin cărciume cu vin, i rachiū prin orașe, i tîrguri și bâlciuri mari, după care acea veche orînduială sunt date și ponturile Divanului și până acum nu s'a vădut vre-o împotrivire din partea sudițescă, mai virtos că și sudiții erau puțin și nu prea erau amestecați la acest fel de aliș-veriși, ci își făceau negoțul lor cu alte mărfuri străine; iar acum de curînd înmulțindu-se sudiții, cel mai mult aliș-veriș al cărciumelor, se face de sudiți. Pentru care acésta, ne-au venit jalbă de la acel orînduit pe slujba căminăriei, pe Bucuresci, cum că sudiții se împotrivesc a plăti căminărit, ci fiind că cărciumele este neguțătorie și lucru al pământului, și precum dintr'un început la aliș-veriș n'au fost împotrivire din partea sudiților a plăti acest irat, să bine-voesci Excelența Ta, ca prin cinstitele consulaturii să se dea nizam, și să se îndatoreze sudiții a plăti căminărit.—1810, Noembre 4. (Cod. LXVI, fila 47.)

(4) Cod. LVI, fila 49.

De la întâiul Divan către Ispravnicii de județ.

Arată jăluitorii că se află piriți săpunarii cari s'au împotrivit la răspun-

Cămărășia o aflăm continuând asemenea.

La 1808, Februarie 17, Vel Cămăraș este Alecu Filipescu.

Havaetul cămărășiei, *Cotăritul*, este prelevat, în Aprilie 1808, cu următorul ordin: «se dă volnicie omului acestuia a face zapt slujba acésta, urmând a căuta venitul, precum se coprinde mai sus, iar pentru vremea trecută de la începutul anului până la Februarie 17, rămâne a fi venit acelaia ce a avut epistasia (cămărășiei) nefăcându-se supărare a se apuca cei ce au apucat de au plătit datoria lui pe acest an, ce se vor învoi între ei a face analogie după venitul slujbei și așa de la mâna celui ce se va afla cartea Divanului, pe acest următor an se iea.» Se ordonă Ispravnicilor din 12 județe să ăca ajutorul convenit pentru perceperea dării.—1808, Aprilie (1).

Venitul cotăritului taler 1 vechiu, de fie-care prăvălie din cele 12 județe de dincóce de Olt erau mai înainte al marelui cămăraș, iar acum intră în visterie. Divanul a însărcinat un anume boer cu stringerea acestui venit în 1 Ianuarie 1809 (2).

În 1811 este mare cămăraș Costache Ralet (3).

La 4 Martie, 1811, întâiul Divan mai autoriză din nou pre epistatul Cămărășiei «să aibă voie pe anul acesta a împărți coturi pe la neguțătorii» (4).

Divanul ordonă spătăriei să rînduiască om spătătăresc, să ămble cu orinduitul epistat al Cămărășiei, spre a strînge obicinuitul plocon al cămărășiei. . . Neguțătorii îl refuzaseră.—1812, Februarie 13 (5).

Tabacul era venit tot al căminăriei celei mari. Cu referință la acest irat, aducem 2 acte în anexe. În 1812, Constantin Cămpinenu percepe venitul

---

derea obicinuitului havaet, cum veți vedea în jalba acésta; pentru care poruncim să-î cercetați și după cărțile slujbei, ce au de la Divan jăluitorii, să le faceți îndestulare.—1812, Mai 29. (*Cod. LXIV, fila 61 verso.*)

(1) Cod. LVI, fila 5.

(2) Cod. LVI, fila 49.

(3) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Dumné-ta Costache Ralet, precum în anul trecut ai urmat de ai strîns iraturile cămărășiei cei mari, adică de la starostea de neguțătorii, i cotărit și ploconul cămărășiei, așjderea să aibi a urma și pe acest următor an, cu létul 1811, a strînge mai sus numitele iraturi după obicei. —1811, Februarie 16. (*Cod. LXXI, fila 77 verso.*)

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu, Polcovnic Loghinov, Vel Vist.

(4) Cod. LXXI, fila 20 verso.

(5) Cod. LXIV, fila 116.

căminăriei și deci și al tabacului, pentru care se plătea 50 parale la oca de tabac străin și 10 parale la oca de tabac indigen (1).

În Octombrie 1810, primul Divan dă nizamul special al *huzmetului* căminăritului, fiind mare căminar Constantin Crețulescu (2).

Un havaet mai puțin important este încă de a se menționa. Acela e ciohodăritul.

Ciohodăritul, adică darea cismarilor, de totă prăvălia câte un taler vechiū, pe an, care venit era mai înainte al lui ici-ciohodar, acum s'a făcut venit al Visteriei și la 1 Ianuarie 1809, Divanul însărcinează un boer cu strângerea acestei dări din 12 județe de dincoace de Olt (3).

Un havaet nou se înființează în Noembrie 1809, pentru marele Vistier și pentru Calemgiū visteriei, din banii zaherelei strînsă pentru oștire (4).

Gărdăritul, din județul Buzcū, care mai înainte a fost venit al Spătarului al 2-lea, iar acum s'a făcut venit al Visteriei, țării, se va percepe de rînduitul boer. De la toți cei ce au vii în dclurile dintr'acest județ și plătesc vinăriciū, să aibă a luat gărdurărit după obiceiū, însă de popor câte un galben turcesc de taleri 2 și bani 90, care cu cislă plătesce fie care la scăunașul cel orînduit de gărdurar pe popor. Așijderea și de butea de vin, ce se vinde prin cărciume în dcluri, de bute po taleri unul i de tocitorea de tescovină, ce se vinde po bani 45 i de grópa de tescovină ce se vinde po bani 132 i de vracnița deschisă po bani 50 i de vitele ce se prinde

(1) Veđi anexele 165 și 166.

(2) Veđi anexa 167.

(3) *Carte de ciohodărit a lui Ici-Ciohodar.*

De vreme ce toți cei ce se neguțatoresc și lucrăză meșteșugul cismăriei au vechiū obiceiū adevă de plătesc tot anul ciohodărit, care este venit al lui ici-Ciohodar, adică de totă prăvălia po taleri unul vechiū, dă Divanul acestă carte, ca să aibă volnicie în cinci județe de peste Olt și în orașul Craiovei. ca să amble și să caute acest venit și de la toți cei ce se neguțatoresc și lucrăză meșteșugul cismăriei, de prăvălie, po taleri unul vechiū, iar nu mai mult, că dovedindu-se se va pedepsi.—1808, Aprilie 17. (*Cod LVI, fila 1 verso.*)

N.B. Perceperea acestei dări este a se face de la 17 Februarie când s'a numit noul ciohodar, pentru cele 5 județe de peste Olt.

(4) După anaforaoa lui Vel Vistier, la 29 Noembrie 1809, întâiul Divan, fixăză havaet din banii zacherelelor pentru Calemgiū visteriei și anume marele Vistier va primi taleri 4.000, al doilea Vistier taleri 2.000, sameșul visteriei, tal. 1.500 și taleri 1.800 pentru zarafii visteriei, dintre cari 900 va lua Borănescu. (*Cod. LX, fila 45.*)

făcând stricăciune prin vii po bani 20 i de rîmătorî po bani 50. — 1809
Ianuarie 1.

Acelaş venit din judeţul Râmnicul-Sărat, tot al Spătarului al doilea odinioră, rămâne al Visteriei în 1809. In acest judeţ darea este în unele puncte diferită de gârdurăritul Buzăului. De fie-ce om se va percepe 50 de bani pe an. De la butea de vin, ce se va vinde în cramă, pe cep se va lua câte o vadră de vin. Se va percepe 45 de bani de la tocitorea cu tescovină; câte 20 de bani de la vita de pripas, de prin vii, iar de la rîmătorii de pripas câte 50 de bani şi de la capre câte 10 bani. De vracniţa deschisă se va plăti 300 de bani.—1809, Ianuarie 1 (1).

In 1810 continuă a se percepe gârdăritul (2).

Există încă un *epistat* de Vel Cafegi în Bucurescî, deşi nu mai este domnie. Curiosul privilegiu al lui Vel Cafegi, în 1811, este arătat în următoarea carte de Cafegi-Baş a Divanului:

«Fiind-că tahmisul adecă bătutul cafelei şi cafenelele prăvălii întru care se vinde bătura de cafea, aici în oraşul Bucurescî, este venit al lui Vel cafegi şi după obicei nu este nimeni altul volnic a deschide cafenea sêu a ţinea tahmis în Bucurescî, fără de cartea Divanului; drept aceea, fiind-că Divanul a orînduit epistat de Vel cafegi pre Nicolae Sava, se dă volnicie omului pre carele îl va orîndui numitul epistat, ca după obicei numai el să aibă a ţinea în Bucurescî trei cafenele cu tahmisul lor, iar nimeni altul să nu fie volnic; care aceste prăvălii să fie apërate de fumărit, de căminărit şi de tôte dările câte sunt orînduite pe an de daū alte prăvălii; pentru care porunceşce Divanul şi vouă slujbaşilor fumarî i căminari şi altor slujbaşi, supërare să nu faceţi.»—1811, Noembre 18. (*Cod. LXXI, fila 31 v.*)

Mitropolitul. Mihalache Manu. Vel Vist.

Décă o funcţiune nu se bucura de *havaet* special, cel puţin titularul ei primea scutiri, privilegii şi mai tot-deauna *luđi*. O funcţiune mică, ca cea de Iuz-Başa încă se bucură de scutire de dijmărit, de vinăriciū, scutesce o cârciumă în Bucurescî, de fumărit, de căminărit, ba încă are dreptul de a scuti nu numai decât o cârciumă a sa, ci chiar una străină. Pe lângă aceste folóse Iuz-Başa mai are dreptul şi la un *lude* pentru serviciul casei sale (3).

Tôte sceste biruri şi havaeturi nu se percepeau fără de mari abusuri,

(1) Cod. LVI, fila 49 verso.

(2) Cod. LVII, fila 34.

(3) Veđi anexele 168, 169, 170, 171 şi 172.

nedreptăți, jăfuiri. Nu i vorba, întâiul Divan își dădea ostenela de a stăruii să se curme abuzurile. Era, cum se dicea pe atunci, «o parigorie» o simplă mângâiere!

*

Vistierul țării administra împreună cu muscalul pus lângă el, și apoi și cu al 2-lea Vistier pămînten, tot venitul țerei. Socotele dădea Vistierul, dar ele se revîduiau numai de cei-lalți membri din Comitet, colegii ai Vistierului. Socotelele de gestiune revădute apoi de Vice-președintele muscal erau supuse la întărirea președintelui.

Ce control putea fi acesta?

E de prisos să mai înșirăm aci toate dările și havaeturile cunoscute. Nu era timpul când ele să fi fost scădute. O singură scădere se făcu pe cât-va timp: *săreritul* din Bucuresci, din cauză că nu mai aflați țerani interes să aducă sare în acest oraș (1).

Nu mai puțin grele și îndoite sunt podvețile, rechisițiunile și dările în Moldova. Singura dare însă ce făcu să se supere boerimea, fu *contrăbuția* adică contribuțiunea la care fu chiămată și ea, în 1811, din ordinea lui Iuanovici Crasno-Miloșevici. Pentru acoperirea deficitului anului 1811 și pe 1812, Generalul Președinte Divanurilor românesci, cere boerimei moldovene să plătescă și ea modesta cifră de 115.300 lei din drept capitalul ei (2).

(1) Cod. LVI, fila 100.

S'a făcut publicații către Ispravnicii la 12 județe dincóce de Olt, ca să dea în scire tuturor locuitorilor spre a le fi cunoscut că *săreria* din Bucuresci s'a ridicat și volnic este fiesce-carele a veni să vîndă sare în politie, însă cea necernută câte 2 parale și cea bolovană câte 3 parale.—1810, Ianuarie 11. (*Vedți la pag. 530.*)

(2) Starea deplorabilă a financelor Moldovei o constată și consulul frances Fornetty, din Iași, la 27 Maiu 1812, ast-fel:

Monsieur l'Ambassadeur,

Jassy, le 27 Mai, 1812.

Mr. l'Amiral Tchichacoff avait demandé à son passage le compte des dépenses et recettes de la trésorerie. Ce travail vient d'être envoyé à Bucarest; on s'attend à des changements dans cette partie administrative. On porte à plus de huit millions de piastres les revenus de cette province qui n'étaient du temps des Princes, que de trois millions. Aussi, se fait-il sentir un grand manque d'argent. Si cet état de choses dure, le Boyard et le paysan seront entièrement ruinés. Aussi désirent-ils une fin quelconque.

J'ai l'honneur, etc.

Signé: *Fornetty.*

Boierimea este adînc mîhnită. Intăiul Divan ori Comitet al Moldovei convîcă tîntă boierimea în adunare obştésă, la Mitropolie. Aci mare jăluire: li se calcă pronomiile, se face obiceiă r  ! Se decide a se resiste.

Ca consecin  a a acestei hotăriri, adunarea obştésă a boierimeii adreséză un anume *magzar*, jalbă către generalul Miloșevici, protest  nd energic în contra îndatoririi de plat  a a boierimeii ca simplii   eranii, cislundu-se la bir, lucru ce   ic ei, n'  u apucat nici de la str  mo  ii lor: «a ne cislui după stare   i venit.»

Tot ce pot face boierii este să admită, ca scutelnicii   i bresla  ii n  mului boeresc să pl  tesc   tot ei neajunsul pentru pânea   i carnea oștirea   mp  r  tesc  ! Vadă se în anexe actul pu  in recomandabil pentru boierimea moldoveană în tîntă întregimea lui.

CAP. XXV.

  eranul   ntre 1806 — 1812. Mazil  .   igani. Colonii de S  rbi   i Bulgari.

D  c   în timp de pace situa  iunea   eranului era gróznică, care putea fi ea în toiul r  sboiului, a r  smiri  ei, cum se   icea pe atunci, c  nd peste munca pontului   i birurile nesfir  site ordinare, se ad  ogir   dările, se îndoiră, ba   i   ntreir     i se n  scocir     i altele extra-ordinare, pe lângă rechisi  iunii, podve  i, beilicuri, muncă la cetăți, inquantiruirii pe la case, de numero  i solda  i, cari nu mai l  sa   nenorocitului   eran nici oul de sub clo  c  ?

Dăm la finea capitolului, ca anexe, o serie de acte privitoare la starea   eranului între 1807—1812.

Din aceste acte notăm aci următoarele :

a). Anaforaoa marelui Logof  t Văcărescu, din 10 August 1807, către C. Alexandru Ipsilante, în procesul cel lung dintre Luxandra Vl  deasca cu locuitorii după mo  ia ei Botescii-Ungureni (Muscel), cari nu vor să se supună la «pont», după reclama  iunea ei, fiind-că moșia e de munte   i lor li se cere pontul ca la o mo  ie de c  mp. (*Anexa 1*).

b). Procesul dintre Episcopia Argeșului   i locuitorii de pe o mo  ie a ei, cari taie *pădurea* din r  d  cin     i vînd în silnicie rachi  u   i vin. Divanul ordonă Ispravnicilor la 6 Octombrie 1807 obligarea   eranilor după ponturi. (*Anexa 2*).

c). Procesul   eranilor locuitori în mahalaoa de peste g  rl   din T  rgovi  te, cari vin pe mo  ia r  posatului Medelnicer Scarlat Hiotu, că fiul acestuia li se cere «pontu». Locuitorii sunt obliga  i a da *adeturile* p  m  ntului, măcar căci

întâmpină că nu pot avea fin pe moșie, nici lemne din pădure. 1807, Octombrie 27 (*Anexa 3*).

d). In 9 Noembrie 1807 Divanul opresce tăierea de lemne din păduri și pescuitul în bălțile după moșiile spitalului Sf. Panteleimon, de către locuitorii, *carî nu șed pe însăși moșia mănăstirei*. (*Anexa 4*.)

e). Sub Constantin A. Ipsilante se dete un nou nizam cu referință la dijma porumbului. In loc de a se mărgini proprietatea, se iea dijma de la porumbul semănat pe moșie de locuitorii, numai la 10 una baniță din porumbul ce se făcea, moșierii luaă câte 4 banițe de pogon, ori se făcea ori nu se făcea porumb. C. Ipsilante înlătură acest abuz și decide, să se revină la Țeciuala după produsul recoltat. Se pôte vedea acêsta și din actul din anexă relativ la reclamațiunea fostului mare Vornic Radu Goleșcu, contra locuitorilor de pe moșia lui, Tufeanca, carî nu se supun a da câte 4 banițe de pogonul de porumb. In acest act se pôte vedea și abuzivele *geremele* ce per-cepeaă agenții administrativi. (*Anexa 5*).

f). Cu referință la cruțarea pădurilor, *ori cui ar fi*, de către locuitorii, dăm în anexe câte-va acte (*Anexa 6 și 7*). Mai întâi observăm că însuși generalul Cușnicof cere Divanului, din orînduiala lui Prozorovski, să se iea măsuri de cruțare a pădurilor. Divanul trâmite carte deschisă la tôte isprăvnicatele, cerându-le o catagrafie amănunțită a pădurilor din fie-ce județ și ordonând cruțarea lor. (*Anexa 6*).

Pe de o parte comandantul muscal recomandă cruțarea pădurilor și pe de alta oștenii ruși le devastaă ! Divanul e silit să reclame la Engelhard, în 3 Februarie 1810, să fie opriti oștenii ruși de a tăiea păduricea de la Cernica. (*Anexa 8*).

Pentru prima dată aflăm în 1810, Divanul plătind boerilor Crețulescu 647 copaci taciați de pe o moșia lor, în trebuința «podului împărătesc de la Fundeni» (1).

(1) *De la întâiul Divan și Comitet.*

La 21 Iulie Ia 1810 răspunde Vistierului, că se cuvine a se plăti jăluitarilor Krețulescî câte taleri 3 pentru 647 copaci tăiați din pădurea de pe moșia lor, pentru trebuința podului împărătesc de la Fundeni.

Intre semnături este și a lui Istrate Krețulescu. (*Cod. LXVII, nenumerolat.*)

Alt cas de plată a pădurii de la locuitorii :

De la întâiul Divan și Comitet.

Dumné-vóstră Ispravnicilor din sud. Saac, aă vęđut Divanul arętarea ce

g). Locuitorii din satul Radovanî se jeluesc, că arendaşul moşiei i-a apucat de aŭ plătit tótă dijma moşiei pe doi anî, în cari aŭ fost bejănarî din pricina răsmeriţei. La 28 Noembre, 1810 Engelhard scrie Divanului, să orînduiască cercetare (1).

h). Am amintit şi aiurea, că intră în sistemul Muscalilor, de a se erige în protectorî ai ţeranului, cu scop de a-l duşmăni cu boerimea şi mai mult decât era. La ordinele capilor muscali, în multe rînduri, primul Divan intervine cu óre care energie în favórea ţeranului. Aşa la 21 Maiŭ 1810, adresează Ispravnicului din Argeş o reprimandă în termenî vii, pentru că întârşia de a face dreptate la nisce locuitorî din satul Bărzoiu şi Stoenesci din acel judeţ (2).

i). Din anul 1810, mai aducem în anexe următoarele acte:

Raportul primului Divan către Engelhard, în favórea spitalului Panteleimon. Divanul cere; ca să fie oprîţi locuitorîi ţeranî din Chirnogî, de prin alte sate şi mai ales Turtucăieni, de a vîna pescele din balta Gréca, fără să plătescă vamă mónăstirei şi spitalului (3). Mai dăm cu referinţă la *pescuitul* bălţilor de ţeranî, un alt act anterior, din 27 Noembre 1807 (4).

j). La 1 Iulie, 1810, primul Divan intră cu raport la Engelhard în privinţa procesului ţeranilor din 3 mahalale ale Bucurescilor, aşezaţi pe moşia Colentina, cari nu vor să se supună a face clacă familiei Ghica, proprietara Colintinei (5). Primul Divan dă dreptate proprietăţei (6).

k). Din anul 1811, Ianuarie 30. înregistrăm, mai înainte de tóte, scirea tristă, că ţeranii din Oltenia sufer fómete şi că sunt siliţi să-şi vîndă vitele cu preţ de nimica, ca să aibă cu ce să-şi cumpere porumb.

Generalul Şteter scrie primului Divan să avizeze (7).

l). La 30 Maiŭ 1811, întâiul Divan dă hotărîre în procesul dintre Cluce-

---

faceţi printr'acéstă anafora de cercetarea pricinei a tăerei pădurei Pitarului Lipănescu, de către locuitorii ot Boldesci şi bună este chibzuirea d-vóstră de a plăti numiţii locuitorî copaciî câte 1 leŭ, de care şi poruncesce Divanul dumné vóstră, să urmaţi a face împlinire de la numiţii locuitorî. — 1811, Maiŭ 2. (*Cod. LXX fila 49*).

Al Ungro-Vlahie Ignatie, Radu Golesecu, Isaac Ralet, Mihalache Manu, Vel Logofăt.

(1) Cod. LXIII, fila 26 v.

(2) Veđi anexa 10. Veđi şi anexele IX şi IX bis.

(3) Veđi anexa 11 şi 11 bis.

(4) Veđi anexa 11 ter.

(5) Veđi anexa 12 şi 13.

(6) Despre acéstă afacere vom mai trata la capitolul odilităţei.

(7) Cod. LXIII, fila 34 verso.

reşa Maria Cantacuzino cu locuitorii de pe moşia sa, Valea Lungă, care nu vor să facă clacă câte 12 zile pe an, după pravilicesca condică.

Divanul îi obligă la acéstă clacă (1).

m). In contra cererilor proprietarilor, că țăranii să lucreze la moşii peste *ponturi*, întiul Divan îi apără în câte-va rînduri. Aşa în 30 Martie, 1810, locuitorii din satul Orbésca, judeţul Teleorman, se jălucesc Divanului, că greul arendaş îi obligă să lucreze peste pont şi că îi maltratează cu bătaie. Din ordinele lui Engelhardt, Divanul apără pre țăranii (2).

n) La 17 Mărtie, 1811, locuitorii din satul Muerésca-de-sus şi de jos, arată că economul episcopiei Râmnic le-a luat dijmă din vin şi din rachiū. Lucru ce n'au mai pomenit ei. Primul Divan nu dă dreptate locuitorilor, fiind-că privilegiul cârciumei este al proprietăţei (3)

o). Prin anaforaoa de la 3 Iunie, 1811, a marelui Logofăt Constantin Dudescu se stabileşte din nou dreptul privilegiat al proprietarului unei moşii de a ţine cârciumă (4).

p). Acelaşi mare Logofăt Constantin Dudescu, cu anaforaoa sa de la 17 Iunie, 1811, arată primului Divan, că n'au dreptate țăranii după 4 hotare de moşii a mănăstirei Strehaia, cari au reclamat contra egumenului acestei mănăstiri, că le strică obiceiurile vechi ale pămîntului, că îi apucă să iacă clacă îndoită, că âmbă să le iea dijmă peste cale şi obiceiū. A urmat judecată la departamentul de patru în Craiova şi țăranii au perdut judecata. O altă reclamaţiune țăranescă din 2 August 1811, este aceea a locuitorilor de la satul Slobođia, asupra medelnicerului Pestenar, că îi năpăstuesce peste pond. Generalul Şteter ordonă cercetare, dar tot țăranii nu au dreptate (5).

q). Une-orii țăranii exasperaţi căutaū să-şi facă înşişi dreptate. Aşa în August 1811, locuitorii din Argeş bat pre polcovnicul şi pe cătanele polcovniciei. Divanul rînduesce cercetare, la 20 August 1811, cercetare, care de sigur nu se termină în favórea țăranilor, măcar că la primul moment polcovnicul este cel arestat (6)

r). Nimic nu este propriū a aręta grósnica situaţiune ce răsboiul făcea sătenilor, ca o carte a Divanului, de volnicie, din 20 Iulie 1809 şi o altă carte deschisă, din 6 Aprilie 1810, a primului Divan către Ispravnicii. Din cele ce ordonă Divanul se póte vedé cum de gróza autorităţilor admini-

(1) Veđi anexa 14.

(2) Cod. LXII, fila 4 verso.

(3) Veđi Cod. LXIII, fila 39 verso.

(4) Anexa 15.

(5) Veđi Cod. LXVIII, fila 1 verso.

(6) Veđi anexa 16.

strative și de acea a angariilor și a rechizițiilor, s'au risipit sate numeroase. Nu mai puțin perceperea dărilor către țeră și modul cum se făcea, pustia satele (1).

s). O carte deschisă a primului Divan către cele 17 ispravnicate, singura demnă de atențiunea istoricului, este cea din 14 Aprilie 1810, oprind bătaia, schingiuirea țăranilor de către zapcii. . . . Durere, acea carte e provocată de o poruncă a șefilor muscali!

Iată-o în tótă cuprinderea ei:

De la întâiul Divan. Publicație la Ispravnicii de la 17 județe.

«Excelența sa general maior i cavaler Engelhard, Viț-president al Divanului, a trimes predlojenie la Divan, de la 11 ale lunei acesteia, cu No. 1.007, coprințetóre că prin județe, zapcii și slujitorii bat pre locuitorii atâta, în cât unora li se întâmplă și mórte, și Excelența sa pentru acest fel de rele urmări, nici odată însciințare de la Divan nu are și socotesce că nici cinovnicii ce sunt rînduiți prin județe, nu însciințeză Divanului și pentru aceea nici Divanul nu face acelor cinovnici nici o pedépsă. Pentru care Divanul strașnic poruncesce d-vóstră, ca de aci înainte zapcii și slujitorii, cum și ver ce alți slujbași, să nu mai bată pre locuitorii cu acel fel de bătăi pricinuitoare de mórte, séu de cădere la bólă, ci pre cei nesupuși, să-i arate la dumné-vóstră și dumné-vóstră să i certați și să-i pedepsiți, după mészura vinei lor. Iar când nici după acésta nu vor înțelege și se va mai întâmpla a se urma la cine-vași acest fel de bătăi pricinuitoare de mórte și cădere la bólă, îndată însciințați Divanului, cu deslușită arétare a pricinei, ca să dea Divanul pre cei vinovați la judecată după pravilă; asemenea și alți orî-care din slujbași, ce vor fi cu slujbe prin județe și orî-cine alții, de vor urma acest fel de bătăi, precum și tâlharî și alți făcétorii de rele, ce vor călea pre cine-vași și-i vor căsni și îi va ucide, să urmați îndată a însciința Divanului, ca și Divanul să însciințeze Excelenței sale, precum cere, căci de se va face împotrivă urmare cu a nu însciința pentru unele ca acestea, după datorie-vé și după poruncă, să sciți că veți fi lipsiți din ispravnicie; și de primirea și urmarea acestei porunci să aibă Divanul răspunsul dumné-vóstră.»—1810, Aprilie 14 (2).

t). Din anul 1812, vom aduce numai ordinul întâiului Divan, prin care obligă pre toți locuitorii din Zimnicea, pămîntenî și străini colonisați, să se supună a da clacă și cele-l-alte, drepturi ale proprietății, fostului domn Con-

(1) Veđi anexele 17 și 18.

(2) Cod. LXV, fila 27.

stantin Ipsilante. Bulgarii și Sârbi stau cu deosebire împotriviții la acesta, mai cu seamă când Muscalii erau poruncitori în țară.

t). Prin un act din 1810, Ianuarie 14, se rezumă bine toate datoriile țeranului muntén față cu proprietatea. Pentru înprospătarea memoriei lectorului analizăm aci acest act:

Divanul ordonă Ispravnicilor de Ialomița, Râmnicul-Sărat, să oblige locuitorii de pe moșiile Luciu, (Ialomița) Giormănesci (Râmnicul-Sărat) la *pontul* convenit proprietarului, dacă nu au vre-un deosebit aședămînt în scris.

12 zile într'un an câte 3 de anotimp, dar numai locuitorii casnicii, nu și holteii.

Dijma grîului, orzului, meiului, din 10 una, cărată cu carul lui la aria stăpînului.

Dijma porumbului, de pogon 4 banițe, de câte 22 oca grăunțe, Asemenea dijme din alte semănături din 10 una, afară din grădinile din jurul caselor.

Din stupi, de totă matca 3 bani.

De capră, 2 bani, atât vara cât și iarna.

De la stănilile de pe moșie, după învoială, ori brînză, seú bani.

De la perdele de oi cu fătăciune, de totă perdéoa câte un miel și 1 taler.

Pentru rîmători n'au să dea nimic, dar să nu i bage în pădurile poprite. Ghinda nu pôte să o iea locuitorii.

Vin și rachiú vinde numai proprietarul, dar acesta pôte da voie cui vrea.

Lemne de foc și cele trebuincioase la case au dreptul locuitorii să taie fără plată. De vîndare au drept a tăia plătind *adetul* pămîntului, fără a stărpi pădurile. Locuitorii de pe alte moșii nu au dreptul la păduri.

Vînatul de pește în heleșteae oprit, dară în bălți au voie, cu deciuială (din 10 pesci unul) dat la stăpînul moșiei.

u). Ingrijirea întâiului Divan, ca țeranii să semene cât mai întinse ogóre, este lesne de înțeles. Ea nu avea în vedere atăta înavuțirea țeranului, cât nevoile de aprovizionare ale oștirilor rusesci. Dăm în note nisce acte din 15 Martie și 8 Aprilie, referitoare la îndemnul țeranilor de a face ogóre. In vedere cu această trebuință, Divanul amintesce, că «în primăveră până către sfârșitul lui Maiú, țeranii n'au a fi supărați și trași în judecăți. Divanul cere Ispravnicilor catagrafi de toate semănăturile făcute de țeranii (1).

*

O tréptă din poporul român nu mai puțin năcăjită ca țeranul, era aceea a mazililor. Nicî odată mai mult decît în timpul rezboiului, maziliú nu

(1) Veđi anexele.

fură mai puțin stăpâni pe persóna și timpul lor, întrebuițați fiind în serviciul oștirea, de la un capăt la altul al țării, fără nici o rînduială, pre când după obiceiul ei nu erau datori să facă rînd decît la 4 săptămîni. Pentru ca să scape de beilicuri fără număr, siliți erau mazilii să dea bani Ispravnicilor și oficerilor muscali. In 30 Aprilie 1812 a intervenit o poruncă în favórea mazililor din Secueni (1).

*

Trépta din urmă a populațiunei țării, continuă a fi aceea a țiganilor. Cei domnesci ajung prada marilor Vistieri Varlaam și Filipescu, cari-și atribue sălaşe întregi din ei, sub diferite pretexte. Nu-i vorba, că întâiul Divan mai dărucesce și pe la alți boeri, din țiganii domnesci, ca unor *patrioți*, după slujbele cu cari s'au arêtat țării și după slobođenia ce are oblăduirea de a dona (2).

O inovațiune constatăm cu referință la țiganii domnesci.

După ordinea senatorului rus se hotărâsce arendarea muncii țiganilor domnesci pe suma de 111.833 taleri pe an.

Dăm încă în anexă câte-va acte cu referință la țiganii (3).

Colonisări de Sêrbi și Bulgari.

Deja anteriormente, sub Alexandru Ipsilante, veniseră în țera românescă un număr óre-care de Sêrbi emigrați din Serbia, în urma revoluțiunei contra dominațiunii turcesci. Alexandru Ipsilante învoise asemenea imigrări. din cauză că, precum am văđut, aspira să ia el coróna Serbilor și ajutase rêscolă lor contra Turciei.

Imigrările de Sêrbi continuă pe picior mare în timpul ocupațiunii țării de muscali. Curînd se începe și o imigrare nouă de Bulgari.

Acestora șefii superiori muscali li asigură scutiri și privilegii, de natură a favorisa stabilirea lor în țeră, ba și înmulțirea lor spornică. Muscalii îi apêră cu energie în contra fiscului românesc și nouii coloniști prosperă grabnic alătura cu satele române ruinate, ba de multe ori substituindu-

(1) Veđi anexa 23.

(2) Cod. LVII, fila 47.

Întâiul Divan și Comitet al Principatului Valachiei, în 13 Ianuarie 1810, hărăzesce «ca unui *patriotis*» *παιριότης*, după slujbele cu cari s'au arêtat țării și după slobođenia ce are oblăduirea, pre Radu fierarul din Bucuresci, care ține femeie prin cununie pre o Ilinca țiganca dumné-lui, ca pre un țigan al stăpânirii țării acesteia.

(3) Veđi anexele 24, 25 și 26.

se țăranilor români, risipiți de amarul vieții, de greutatea nesuferită a podvedilor pentru oștiri și a dărilor, pe care nu le mai puteau plăti.

Dăm în anexe o serie de acte relative la aceste colonisări de Sârbi și Bulgari, diși în actele publice Băjenari. În contra lor reclamă până și mănăstirile, pe moștile cărora se stabilesc, căci în silnicie acești băjenari Sârbi deschid cârciume, în contra dreptului proprietății (1). Asemenea băjenari veniți din Silistra se aședă pe moșia Lichirescii a mănăstirei Colței și dau cu *zurba* (iama), în pescele arendașului, ba 'l bat și se folosesc cu de la sine putere de lésa de pesce. Divanul nu pôte nimic contra lor, ci se rógă de comandantii împărătesci, spunându-le că vameșii declară, că de nu vor avea voie să ia vamă de la Sârbi și Bulgari, nu pot să răspundă sferturile vamei. Divanul reclamă generalului Comino, să dea ordine oficerilor, ce administrează pre Bulgari, de a-i supune la plata vamei (2).

Pe lângă Bulgari se întorc de peste Dunăre și Români. Aceștia și ei vor să beneficieze de privilegiile acordate băjenarilor. Ceii aședați în județul Romanați nici n'au îngăduit pre slujbașii Divanului de Craiova să-și scrie măcar la catagrafie. În județul Dolj abia s'au scris vre o câte va sate. Acum cumpărătorii dijmăritului reclamă contra nesupunerei tuturor acestor băjenari de a plăti dijma. Nouă intervențiune a Divanului la 29 Noembrie la general Comino (3).

Nici Sârbi, nici Bulgarii aședați pe proprietăți particulare, nu vor să-și plătescă dijma pentru pământul lucrat și nu respectă privilegiul proprietății la cârciume.—1811, Decembre 4 (4).

*

De modul cum se aplică în Moldova *ponturile* și cu deosebire în Basarabia, ne dă informațiune documentul păstrat la Academia română, din 6 Maiu 1811. Obligațiunile țăranului moldoven sunt cu mult mai grele decât ale celui muntén.

În aparență, tot numai 12 zile de clacă i se cer pe an, dar se fixază anume cantitatea de lucru de făcut pe o zi cu plugul și cu sapa, seú cu seceră, ceea ce face că nu în 12 zile omul putea să îndeplinească porțiunea de lucrare. Negreșit, nu mai e obligat țăranul moldoven la numărul de zile de clacă ce pretindea boerimea, să-i impună la începutul domniei lui Moruzi, din primii ani ai secolului în care suntem, căci căpeteniile rusesci nu îngăduiau așa ceva, din motivele politice deja cunoscute, dar precum

(1) Cod. LXVI, fila 109.

(2) Cod. LXVI, fila 161 v.

(3) Cod. LXVI, fila 165 v.

(4) Cod. LXVI, fila 161 verso. Veđi anexele 27—42.

am dis, găsiseră moșierii boerii mijlocul de a substitui la numărul de țile, îndoită și întreită cantitatea de lucru.

Numai în satele de pe marginea țerii, situațiunea țeranului moldoven, era mai bună, căci aci, ca să nu emigreze și să se pustieze satele, boerimea s'a văduț silită a reduce pontul la 6 țile (1).

CAP. XXVI.

Ôste pămînténă. Polcovnic de volintiri români. Fapte rele. Pedepsc. Desființarea ôstei de Muscali.

În 1807, Țera românescă numără în ținutul ei, nu numai oștiri rusești, ci și pămîntesci, aceste adunate, cum arătarăm, de C. Ipsilant.

Și pe lângă aceste oștiri, Muscalii mai organizază îndată după intrarea lor în țeră, un *polc* dis «negru *husarschi Voloski polc*» compus din arnăuți și din *volintiri* români. Prin majorul Pangal, — iarăși cum văduțurăm — Muscalii adunaseră o cétă de vagabonți, ca să constituiască un polc elin, menit a revoluționa Peninsula Balcanică.

Cât avu țera de suferit și de la oștirea rusescă și de la aceste diverse corpuri de «*volintiri*» români, din respectul rechizițiunilor de tot felul și a grelelor podvedî, nimeni nu se îndoesce!

Dar numai de rechizițiuni avea țera a se jălui? Numerose documente ne arată ce fel de purtare avură în țeră corpurile de volintiri.

Divanul e nevoit, în 4 Noembre, 1807, să scrie Polcovnicului Miloradovici despre jăfuirea săvîrșită ȝioa naméza mare la târgulețul Câmpul-Mare (Argeș) de o cétă de oșteni volintiri, în frunte avënd pre căpitanul lor (2).

Divanul constată jaturile și supărările făcute locuitorilor de către ambele polcuri și cel de sub comanda polcovnicului Miloradovici (Negru Husarski voloski polk) și cel elinesc de sub comanda maiorului Pangal și ordonă Ispravnicilor, să cerceteze, cari dintre aceste două trupuri de ostași au făcut nevredniciile de jafuri și supărări locuitorilor? (3).

Un ôre-care număr din ostașii polcului de husari români erau muscali, cari desertaseră altă dată din Rusia. Aceștia obținënd grațiarea Rusiei, se grăbiră a se întorce în Rusia, împreună cu familiile lor. Guvernul muntén le acordă totă înlesnirea pentru acéstă emigrare (4).

La 11 Noembre 1807, Divanul reclamă de-adreptul la feldmareșalul Pro-

(1) Veđi anexa.

(2) Veđi anexa.

(3) Veđi anexa.

(4) Veđi anexa.

zorovski contra făptuirilor acelor două polcuri de volintiri și mai ales contra lui Husarski voloski polc.

Iată reclamațiunea energică a Divanului :

«*Către Prea Înălțatul Feldmarșalul Prinț Prozorovski.*»

De la principatul Valahiei.—Pentru volintirii i arnăuții și alții ce s'au scris între ostași și sunt sub comanda dumné-lui einstitutului polcovnic Miloradovicî, cari se numesc Husarschi voloski polc, aflându-se ori trimiși sau de sineși răspîndiți prin satele țerii, din aceste mai jos numitele județe, adevă: Muscel, Dâmbovița, Argeș, Olt, Teleorman și Vlașca, în multe rînduri viind Divanului însciințări de pe la acestea ispravnicaturî, pentru jafurile, hrăpirile, hoțiile și alte feluri de supărări ce fac necontentit la săracii locuitorî ai țerii, încă amestecându-se și chiar la trebile județene, bătînd și jăfuind și pre însuși slujbașii țerii, cari sunt rînduiți prin județe, de la Divan, de la Spătărie și de la Ispravnicaturî, Divanul a-pururea n'a lipsit a le face tôte acestea, arătate și sciute la dumné-lui polcovnicul Miloradovicî, ca la un șef al lor, ca ori să-i facă zapt și să-i înfrîneze a se părăsi cu totul de aceste netrebnice urmări, seă să-i strîngă și să-i ridice pre toți de acolo, a nu mai rămâne nici unul în satele județelor, îndatorindu-î dumné-lui și supuindu-î și fără voia lor a întorce înapoi ori-ce jafuri și hrăpiri vor fi făcut de la veri-cine, dar nu numai că de către dumné-lui Polcovnic nici o îndreptare nu vedem a se fi făcut, ci încă, împotriva, nu cunoșce însciințările Ispravnicilor și plângerile locuitorilor de răutățile ce pătinesc de la acei volintiri; ci fiind-că netrebnice urmările acestora au catandisit la cea mai desăvîrșită nesuferire, ne rugăm Înălțimei tale, să se poruncască dumné-lui polcovnicului Miloradovicî, ca să-i strîngă și să-i ridice pre toți veri căți vor fi pe afară prin tôte satele județelor țerii, ca cu mijlocul acela ce înțelepciunea Înălțimei Tale va socoti, să contenască obștësca pătîmire a locuitorilor și a însiși dregătorii județelor.»—1807, Noembre 11 (1).

Căți-va Ispravnici mai energici isbutiră să pună mâna pe unii din volintirii jăfuitorii locuitorilor. Divanul îi trimite în cercetarea și pedepsirea polcovnicului Miloradovicî și îi cere să strîngă după afară pre toți volintirii împrăstiați prin sate după jafuri. Aceștia nu se supun la cuvîntul Ispravnicilor și sar cu armele împotriva agenților administrațiunei. Divanul cere polcovnicului Miloradovicî să rînduiască de fie-care județ câte un căprar, ca prin ajutorul acela Ispravnicii să prindă pre jăfuitorii oșteni și să-i aducă în judecata Divanului (2).

(1) Cod. LIV, fila 131.

(2) Vezi anexa 4.

După măsurile luate de Divan, sunt pedepsiți cu ocna, în Noembrie 1807, câți-va din acești oșteni jăfuitori. O sentință estra-ordinară dă Divanul în 16 Noembrie 1807, anume: volintirului Const. Cazacul, după ce l'a condamnat justiția, Divanul îi agravază pedépsa, dîcînd-că, nefiind în destul pedepsit cu pedépsa, la care este osîndit la judecată, Divanul hotărăsce să se bată la falangă cu 300 de toiege și apoi cu zapciî armășesc să 'l trimită în surghiun la schitul Cernica, pe 6 luni de zile, ca să-și vie în cunoscință și să-și plîngă păcatele (1).

Multiplele reclamațiuni ale Divanului contra relei purtări a volintirilor hotărăsc pre Muscali, să desființeze polcul Cerno Husarski Voloski, ca netrebuincios pentru oștire și pentru țără și ca cel ce nu pôte să fie disciplinat, ca armată regulată. Două acte relative la desființarea acestei cete, de vagabonđi, din 22 Noembrie și 1 Decembrie 1807, le menționăm aci:

Prin actul de la 22 Noembrie 1807 Muscalii vestesc Divanului, că *Cerno Husarski Voloski polc*, este netrebuincios pentru oștire și că urmază să fie stricat. Deci ómenilor din acest polc «Gheneralul dejurna» le-au dat voie să se întorcă la urma lor. Deci să fie puși la rînd cu ceii l-alți locuitori. Tot cu această ordine sunt opriți oficerii desființatului polc român de a mai purta *fundă la sabii*, ca oficerii rusesci, «*nefiind de nimeni făcuți oficiali.*» (2)

Al doilea document, din 1 Decembrie 1807, este de la Divan către Ispravnicii carte deschisă, vestind ordinea de sus și obligându-i să dea pe chezășii prin sate, pre desființării oșteni români, la brésla la care au aparținut, birnici, mazili, némuri. Oficerii să fie și ei neîngăduiți a purta arme, funde la săbii și la căciuli. Divanul adaugă, că pre orî care din oșteni, orî din oficeri, îi vor simți Ispravnicii făcînd niscareva răutăți, «numai decît să-i ridice la închisóre, până nu vor da zapis și chezășie, că nu vor mai face răutăți.» La recidivă să-i prinđă și să-i trămiță legați la Divan cu examenele faptelor lor.

Se mai cere la Ispravnicii înscrierea la dajdie a oștenilor desființați și trămiterea de catastih de ei la visterie (3).

Nu se purta mult mai bine oștirea regulată pămîntenă, decă e să judecăm după pitacul adresat de Divan către polcovnicul Peiciu, de la 15 Octombrie, 1807.

Đice acel pitac «Divanul scrie că i-au venit scire de la Ispravnicii din Argeș, că unii din ostașii de sub comanda lui, umblă și se înconjură prin acel județ, făcînd supărări locuitorilor, cu cereri de conace, etc.

(1) Veđi anexa.

(2) Veđi anexa.

(3) Veđi anexa 9.

Pe viitor să nu trimită prin județe comandantul nici un oștén fără voia și scirea Divanului (1).

Acéstă hotărîre comunicată prin carte deschisă și la toți Ispravnicii de județe, în 26 Octombrie 1807 (2).

Corpul de volintirî elin, înșghebat cu multă casnă prin maiorul Pangal, fu desființat și acesta în Decembre 1807. Divanul ordonă unei anumite comisiunii desarmarea volintirilor din acest corp, lăsându-se oștenilor numai hainele, «după acésta câți din numiții ostași elini vor fi din pămîntul Moldovei, dându-le răvașe pe a amâna, să-î faci teslim la dumnó-lor starostii de dincolo (adică din Focșanii Moldovei), spre a-î trimite la urma lor, iar câți vor fi pămîntenî de aici, dându le iarășî rėvașe, să-î trimiteti însoșiți cu câte doi, trei din împărătescii ostași, la dumnó-lor Ispravnicii județelor, de unde sunt acei stricați ostași, ca să-î așede pe fie-care la locul sėu și la orînduiala întru care s'aũ aflat întăiũ ; iar câți din ei nu vor fi nici Moldoveni nici pămîntenî de aici, să-î trimiteti a se duce pe la locurile lor, de unde aũ venit» (3).

Dăm în anexă și un alt act referitoriũ la acest corp de ostași. E un proces înaintea Divanului, între Evanghelie Maiorul cu Cazangi Bimbașa. Acesta e acuzat, că a primit 1.100 taleri ca să servescă la corpul de ostași elin, împreună cu ómenii sėi, sub comanda Maiorului Pangal și că nu s'a ținut «de simfonie.» Bimbașa pretinse, că a servit cu ómenii sėi, dar nu sub Pangal, ci sub Miloradovici, și nu la Craiova, unde era chiămat, ci la Pitesci. Divanul dă dreptate reclamațiunei lui Evanghelie (4).

O dată ce husarii români și corpul ȓis elin s'aũ desființat, mai rėmân în ființă, pe lângă cetele Spătăriei și ale Agiei, potecașii din munți, vînători de județe, pandurii și un pole de cazaci români, care în 1808 sta sub polcovnicul Curtu. În Februarie 1808, Divanul constată, că și cazacii aceștia cutreeră județele fără trėbă și că aduc supărări locuitorilor (5).

Ca nu cum-va să beneficieze de scutiri alții decât cetele regulate ale Agiei și Spătăriei, Divanul, la 18 Ianuarie 1808, dă un pitac, prin care ordonă Epistatului vornicieii de politie, să cerceteze în Bucuresci, și pre câți va afla scutindu-se de bir și angarale, sub cuvînt că este iamac al lui Delibașa, ori al lui Tufecci-Bașa, ori al altor Bulucbași, să se așede la dajdie prin Visterie, lăsându-se numai 4 bulucbași (doi ai Agiei și doi ai Spătăriei) fie-care cu cãe 10 ómenî, adică cu un efectiv total de 40 ómenî (6)

(1) Veđi anexa 10.

(2) Veđi anexa 11.

(3) Veđi anexa 12.

(4) Veđi anexa 13.

(5) Veđi anexa 11.

(6) Veđi anexa 15.

Corpul pandurilor în 1808 este complet reorganizat. El are pe lângă oficerii săi și un medic special (1).

E de observat, că toate aceste reduceri de oștiri se fac în numele lui Constantin Al. Ipsilante. Muscalii nu vor să ia asupra le nemulțămirea oștenilor suprimați și indignarea acelor Români, cari mai puteau simți românesc și nu vedeau cu plăcere desarmarea țării (2).

Pe când oficerilor de mai sus li se dădea acte de liberare cu laudă, la alți trei din contră, li se acordă eșirea din oște, ca pedepsă și *fără atestat la mână* din cauză de fapte netrebnice (3).

Mai rămân pe lângă cetele Agiei și Spătăriei și pe lângă panduri și câți-va *cazaci români*. Mai întâiu sunt lăsați în ființă 120 de cazaci, apoi Divanul arătând că n'are venituri de unde ține nici pre aceștia, ei sunt reduși la 80, dar la finea anului 1809, Divanul declară, că nici pre aceștia nu are cu ce să-i țină. Venitul cămărășiei și al postelnicieii, cari tăiau cifra de 2.200 taleri pe an, consacrat corpului de cazaci, nu era suficient (4).

Nici între *cazaci* pămînteni și nici în altă armă pămîntenă nu este îngăduit de muscali să se afle vre-un *supus rusesc* (5).

Pandurii erau din armata teritorială, ore-cum ca actualii dorobanți cu schimbul. Ei mai ales serveau pentru putere (6) împreună cu plăeșii și vînătorii (7).

(1) Veți anexa 16.

(2) Veți în anexele 17 și 18 adresele cu cari au fost licențiați oficerii polcurilor desființate, cum și atestatele ce li s'au liberat, de serviciu, în numele domnitorului Constantin Ipsilante.

Din actele anexate se poate vedea, că între acești ofițeri nu erau numai nume pămîntene, ci și străine, ba chiar mai mulți erau străini. Din contră, soldații, sunt toți Români, judecând după documentele, ce anexăm sub No. 19 și 20.

(3) Veți anexa 21.

(4) Veți anexa 22.

(5) Veți anexele 23, 24 și 25.

(6) *De la Divan către Divanul Craiovei.*

Fiind-că Pandurii ce s'au trimis aici în trecutele zile de aici din partea locului pentru prinderea și isgonirea hoșilor, ce s'au găsit într'aceste 12 județe, cari sunt la număr, cer a se întorce înapoi, spre a-și căuta și ei de agonisita hraniii caselor lor, și au cuvînt la cererea ce fac; de aceea scriem cinstitului Divan, ca numai decât prin scirea *Excelenței sale generalul Isaief* să trimită aici pre alții în locul lor, ca să li se dea drumul acestor de aici, și să-și facă și acei rîndul la curgătorea trebuință ce s'au dis mai sus.—1808, Iulie 21.

(7) S'au făcut 9 porunci legate la vătașii plaiurilor din sud. Saac, Pra-

Când Rușii și oștirea țerei fac expedițiunea la Craiova, de care am vorbit mai sus, Generalul Isaief chiamă în oștirea sa pre mai mulți din ostașii desființatului corp de husari români, altă dată comandați de Polcovn. Miloradovici și din corpul elin al Maiorului Pangal, cum și din Arnăuți și Harvați (1).

Oștea pămîntenă rămasă, pe totă ȕioa Muscalii o reduc, o slăbesc, o lasă mai mult numai pentru putere, pentru siguranța publică. Din cazaci se trimit pe la casele lor, în 1810 Februarie, mai mulți oșteni. Pre unii îi destiințeză din cauza prădăciunilor comise.

Totuși Spătăria continuă de a esiste, și în 28 Ianuarie, 1810, ea reorganizează *polcovnicii* și căpităniile de prin județe. Prin cărțile de numirea acestora, li se amintesc drepturile și obligațiunile lor (2).

Nici pandurii nu se purtaă cu toții în mod exemplar. Luând pildă de la soldații muscali, unii din ei se purtaă rău prin județe. La 19 Decembre, 1810, doi pandurii, Ion Oltenu și Ion Balaban, sunt condamnați la spînzurătore prin hotărîrea mai marelui comandant rus. Execuțiunea se făcu la Craiova (3).

*

Un moment se păru că iar se va reînființa oștirea româncă. Venind la vice-președenția Divanului muntenesc Const. Ghica și Muscalii fiind apröpe de ȕioa când pricepeă că vor avea a evacua țerile române, se decise a se chiăma oștire nouă româncă, mai ales de pandurii.

La 15 Iulie 1812, primul Divan chiamă țera să dea oșteni, prin următorul manifest:

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.

«Catanele acestea ce vi se cer sunt trebuinciose pentru chiar paza țerii

hova, Dâmbovița, Muscel și Argeș, ca să sară cu plăiașii, i cu vinătorii, împreunându-se cu Bim-bașa Nicola Bitolean, ce s'au trimis într'adins de aici, cu Neferii i cu potera Spătăriei, ca să prinđă să isgonescă, pre hoții ce s'au ivit în partea locului, orî-ce fel de hoți va fi să dea într'inșii să-i omóre. și cu orî-ce mijloc vor putea să-i desrădăcineze de acolo.—1807, Aug. 8,

(1) Două pitace ce s'au făcut, unul la Spătărie și altul la Agie, cu această coprindere, că pentru ostași ai răposatului Polcovnic Miloradovici, și ai Maiorului Pangal, cum și Arnăuții, i Harvații, să arête Divanului cu fôie, câți anume sunt și unde le sunt gazdele? atât pentru cei ce vor voi să mERGă la Craiova, a sluji la Excelența Sa General Isaief, ca să le dea lélă, cât și pentru cei ce nu vor voi. (Cod. LIV, fila 306 verso).

(2) Veđi anexa 26.

(3) Veđi Cod. LXIII, fila 25 v.

și a averei vóstre și nu aú a se lua cu *sórtă*, ci după chiar alegerea ce veți face înși-vă voi, precum și vre-o cheltuială nu aveți a face cu dînșii, fără de numai merinde să le dați la drum, până vor veni aici și apoi aici li se va da tóte cele trebuincioase; asemenea și paza slujba lor nu are a fi afară din hotarele țerii. Drept aceea dar, ca pentru nisce trebuincioși ce sunt, pentru binele tuturor de obște, sunteți datorți și voi a da aceste catane, cărora aici aú a li se da tóte cele trebuincioase, însă arme, haine, léfă, încălțăminte și de mâncare.»—1812, Iulie 15 (1).

Constantin Ghica, vice-president, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Const. Varlaam.

Se vede că acéstă reinființare de óste română nu conveni Muscalilor, căci câte-va zile după acest manifest, se revócă ordinea anterioară, din porunca celor mai mari (2).

Deja arétaseră Muscalii repugnanța lor, pentru oștirea românescă, când la 1812, din ordinul lui Ciciacoff se desarméză și Arnăuții, cu următorul pitac al Divanului:

La Vel Spătar și la Aga.

«Din porunca celui mare comandir al armiei Dunărei, Domnul admiral i cavaler Ciciacoff, scrisă de la 15 ale acestei luni, sub No. 373, poruncitoare, ca toți Arnăuții ce pórtă cuțite și arme, să se poprască, de a nu fi slobodți să le pórté de acum înainte, nici de cum pe lângă dînșii, séu alte arme, căci la dimpotrivă urmând va lua pedépsă. De aceea se poruncesce dumitale, ca să publicarisesci în tot semtul dumitale, că de acum înainte nu sunt slobodți Arnăuții a mai purta cuțite séu arme, căci pe oricare îl va găsi și 'l va dovedi, acela să scie că va fi păgubaș de arme și se va și pedepsi.»

Mitropolitul, C. Ghica viț-prezident, Barbu Văcărescu, Constantin Varlaam, Const. Samurcaș.—1812, Iunie 18 (3).

Ne mai rămâne să aducem un document din care se vede, că oștirea românescă, până la a ei desființare, a luat parte activă în răsboiul. In Martie 1811, Divanul arată lui Șteter, că ostașii pămîntenii s'aú bătut în 1807 la sa-

(1) Cod. LXIV, fila 89 verso.

(2) Comitetul Isaac Ralet, Barbu Văcărescu și Samurcaș dau o ordine de zi pe óstea pămîntenă. Catanele ce se cerea de țéră, din *porunca celor mai mari, aú rēmas* a nu se face. «De aceea dar, mergeți înapoi pe la casele vóstre, de vè căutați de hrana și agoniséla vieței.»—1812, Iulie 24. (Cod. LXIV fila 94 verso.)

(3) Cod. LXV, fila 169.

tul Măgura (Vlașca) și că între ei fiind și Gheorghe Bimbașa, «după ce au arătat destulă vitejie în acel război s'au și omorât și rămându-î femeea văduvă și însărcinată cu copii.» C. Ipsilant îi făcuse o pensiuine viageră de 40 taleri pe lună. Acastă pensiuine nu s'a mai dat văduvei după plecarea din țară a lui Vodă. Divanul cere să i se continue (1).

CAP. XXVII.

Oștirea rusescă.—Rechisițiuni.

N'avem a ne ocupa de oștirea rusescă decât pentru a constata odată mai mult nepomenitele greutăți ce au apăsât prin ocupațiunea țărilor de ea. Dăm în anexe o serie de acte cu referință la rechisițiuni de tot felul, în folosul oștei rusești. Aci vom releva numai câte-va din dările și abuzurile la care invasiunea rusescă dădu loc.

a). Indoiala multor biruri, ca oeritul, vinăriciul, etc. De aceste am vorbit la cap. dărilor.

b). Adăogirea de dări nouă ori reinnoite, ca apaltul cărților, al tabacului etc.

c). Confiscarea havaeturilor boeriilor curții gospod. în folosința întreținerii oștirea rusești.

d). Venitul ocnelor și al vămilor, venituri ale Domniei, se concentră la visterie pentru trebuința armatei rusești.

e). O dare extraordinară de 500.000 lei impusă în 1810, rușfetului neguțătorilor (2).

(1) Veți anexa 28.

(2) La 18 Maiu 1810 Divanul scrie Serdarului Dimitrie Polizu, Serdarului Nicola, Serdarului Dinu, Medelnicerului Arbut și Starosteii de neguțători: ca să chibzuiască acei taleri 500.000 ce s'a făcut orînduială, a da rufeturile neguțătoresci, câte cât se cuvine a da fie-care rufet, după starea sa? să analizească spre a se împlini acești taleri 500.000 și să arăte Divanului.»

De la întâiul Divan.

Dumné-ta staroste za neguțători adunând la un loc pe dumné-lor neguțătorii cei mai fruntași din toate rufeturile câte sunt însemnate în alăturata fioie, ce ți se trimete, să puî sa să se citească într'auđul tuturor această osebită alăturată copie de predlojenie a Excelenței sale senatorului și prezidentului Divanurilor, ca să înțelégă cu deplină deslușire cuvîntul pentru ce și trebuința pentru care urméză a se face și din partea lor această sinisfora spre ore-care ajutor la întîmpinarea celor trebuincióse ale prea puternicilor împărătesci oștiri, cuvîntul adecă pentru căci nebiruitele oștiri

f). Aruncarea noiei dări extra-ordinare pe cler și mănăstiri în ajutorul cumpărării de zaherele pentru ôstea rusescă (1).

ale prea puterniceii împărăției sale mării, revărsându-se aici într'acéstă țară pentru scăparea și mântuirea lor de obște (care în faptă am cunoscut'o și de acum înainte, nădăduim cea de ctitor ocrotire și izbăvire a acesteii țării) de către toți, iarăși li se cuvine mulțamită înființată, ca unele ce și casele și familiile și averea fie-căruia au ocrotit'o și au păzit'o într'a lor întregime, și precum pentru cele-lalte trepte dintre toți locuitorii țerei și au părăsit parte din averea lor spre mulțamirea acestor prea puternice oștiri, asemenea și partea neguțătorescă care mai cu adaos s'au folosit din acoperămîntul nobiruitelor arme ale lor este datore după tot cuvîntul drept a da acéstă dată, numai acest ajutor de bani, ce se cuprinde în mai sus numita predlojenie la trebuința pentru care vistieria țerei se află în mare lipsă și neajungere ca să întîmpine datoria cu care este însărcinată și neapăratele cheltueli ce neconținut se fac în trebuințele împărătescilor oștiri și la aceea are mare mare trebuință de un acest fel de ajutor, al căruia ajutor suma de bani ce se cuprinde în mai sus numita predlojenie, însuși neguțătorii au a o împărți după analoghie, asupra tuturor rufeturilor, ce se ved însemnate în alăturata fôie și apoi suma ce se va analoghisi pe fie-care rufet, aceea se va cislui pe acel rufet de către starostea și proestoșii săi, după starea și puterea fie-căruia- fiind numitul staroste și proestoșii fie-căruia rufet, condică de cisla ce vor face și însemnând într'insa banii ce vor strînge, la a căroră împlinire nu are a se amesteca nici zapciû al Divanului, nici vre-un alt dregător al pămîntului, ci atât cisla cât și împlinirea lor are a se face de către înseși neguțătorii, după mijlocul ce se arată mai sus și nu numai de la neguțătorii cei de aici din politia Bucurescilor stătători, ci și de la toți neguțătorii căți se vor fi aflând prin tôte orașele țerei, de la toți aceștia împreună are a se împlini acéstă sumă a banilor de taleri 548.000.

Drept aceea, după ce se va citi numita copie de predlojenie în auđul tuturor, precum s'a đis mai sus, să aibă Divanul și răspuns în scris, că au auđit și au înteles cuprinderea predlojeniei, după care rămâne a se face și ceruta urmare.—1810, Maiu 29. (Cod. LXV, fila 39.)

(1) Pitac la părintele Mitropolit ca fără de zăbavă să trimetă la Divan și cusurul banilor preoților ce au rămas a se mai da, fiind trebuincioși la cumpăratul zaherelelor de hrana oștirilor împărătesci, ca să nu se întimple vre-o smintelă seû cusur asupra acesteii delicate madea.—1807, Noembre 7. (Cod. LIV, fila 127.)

Pitac către prea sfinția sa părintele Mitropolit, și către iubitorii de Dumneđu Episcopi, ca să trimetă taleri 35.000 preoții din tótă țera pentru zaherea.

De la Divan.—Prea sfinția ta părinte Mitropolit și sfinților vóstre iubitorilor de Dumneđu, Episcopi, sciut vë este chibzuirea ce s'a făcut de către Divan, față fiind și Sfinția Ta, și sfinților vóstre, pentru taleri 35.000,

g). Rechiziționarea de brutari, măcelari și chiar de băcani, cari fiind duși la tabăra (ordie) rusescă, Bucurescii suferiră de lipsa lor.

h). Abusurile «*podracicilor*» adică ale furnizorilor armatei, înțeleși cu administrațiunea română județenă și cu ofițerii muscali de prin județe, sunt gróznice. Mai ales cât privesce rechizițiunea de *car*. In sate nu mai rămânea *car* și mai adese-orî bieții țărani nu se mai întorceau—când se întorceau—decât cu mânele góle, fără car și fără boi. Numai țeranul care își răs-cumpăra *carul* de la podracici și de la administratori, rămânea neluat din sat.

Locuitorii din județul Teleorman sunt pedepsiți la 1810, Ianuarie 20, sub cuvînt că au acuzat pre ispravnic, că a luat câte 70 taleri de om ca să nu-l iea cu carul spre a fi trimis în rechiziție la Focșani, ceea ce țeranii consă-tenii ar fi tăgăduit la cercetarea trămisă de Divan la fața locului (1).

Multe ordine s'au dat pentru îndreptarea acestui abuz, dar zadarnice în-cercări.

La 1810, Martie 2, înteiul Divan oteră lui Bagration 1.000 de care mo-cănesci cu cai pentru o lună de zile (2).

ce cu sfat de obște s'a găsit cu cale să răspundă preoții din tótă țera, pentru cumpărătorea zaherelii, cu care bani v'ați însărcinat, atât prea Sfin-ția Ta, cât și prea sfinția lor părinții episcopi, a răspunde spre a se da în neapărată trebuința zaherefei ce se cere, pentru care trebuință fiind-că și orînduitul cumpărător de zaherea face cerere de bani în tóte zilele de la Divan, spre a se cumpăra zaherea, ne mai putendu-se iconomisi această cumparătore cu din împrumuturi de bani, cum nici Visteria neavend stare de a proftacsi această mare trebuință, de aceea Divanul poftesce pe prea Sfinția Ta și pe prea sfinția vóstră părinților Episcopi, ca fără de zăbavă, să trimeteți aci, mai sus numita sumă de bani, de taleri de trei-șeci și cincî de mii ai preoților, spre a se da pentru cumpărătorea de zaherea ce este trebuinciosă pentru hrana împărătescilor oștiri. — 1807, Octombre 3. (Cod. LIV, fila 92.)

Manolache Crețulescu Ban, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet, Barbu Văcă-rescu, Antonie Hatman.

(1) Cod. LXI, fila 51.

(2) La 2 Martie, 1810, înteiul Divan și Comitet al principatului Valahiei, din pricina vedutei și prea próstei stări întru care a ajuns (țera) precum este sciută și Strălucirei Tale, dar cu tóte acestea și cu tótă adîncea slăbi-ciune a țerei, fiind-că vedem marea și neapărata trebuință care o au în-tră această vreme prea puternicile împărătesci oștiri asupra mișcării și por-nirei lor, neavend care în destule spre a se putea întîmpina și a se împlini această delicată trebuință; de aceea lăsând de o parte tóte discoliile ce sunt vedute din simțitorea slăbiciune și puind înainte-ne datoria ce avem, în-drăsnim a făgădui și a da 1.000 care mocănesci cu cai pentru o lună de zile spre împlinirea mișcării și împlinirea celor trebuincioase întru acesta a prea puternicilor împărătesci oștiri, de care și nu lipsim a arêta strălu-

1). Pădurile mănăstiresci și după moșii particulare se brăcuiesc, se taie deavalma de Muscali. Le trebue lemne de ars, lemne de poduri pre ape și pe Dunăre... Nicî Dumbrăvile micî nu se mai respectă, cu tôte ordi-nile Divanului (1).

cirei tale, rugându-ne a fi bine primite acestea din partea ticălosei țeri.»—1810, Martie 2 (*Cod. LXI, fila 62 verso.*)

Maî iată un document, ceva anterior.

Documentul este lacunar. Din cât a rămas în condică se vede, că a fost motivat de o notă a întâiului comandir al armiei rusesci Cnéz Bagration. Acesta a însciințat pre Divan: «că nu puțină sumă de cară, din cele ce se strîngea pentru trebuința oștirilor să lasă locuitorilor, luându-le bani, cei orînduiți asupra facerei și strîngerei lor. Divanul strașnic poruncesce d-vóstră, *Ispravnicilor* că de acum înainte fie-care să și iea cele mai întregi și strașnice măsuri, ca acéstă dare de bani a se slobođi carele încă loc nu va mai avea. De va urma cine-va și împotrivă și se va descoperi, ori înși-vé d-vóstră, sau zapciul d-vóstră, atunci cu hotărîre să scie, că nu numai ceea ce va lua, va răspunde îndoit și va fi osîndit și sub strașnică pedépsă, ce și în tótă viața lui, în slujbă și chivernisélă nu va mai fi orînduit. Deosebit de acésta, Strălucirea sa a făcut arétare Divanului, că a dat porunci la tótă armia, ca singur din sine, ostașii care să nu mai iea, avénd pentru acésta strașnică poprélă, iar când vor avé trebuință să facă cerere de la d-vóstră după orînduială, plătind de tôte carele, ce vor lua ostașii orînduitul progon, de tot boul și calul, de ceas po parale 5. Iar când d-vóstră veți vedea vre-o catacrisis la acésta din partea comăndîlor ostășesci, atunci să faceți arétare năcealnicului de corpos séu *de othead* sub comanda căruia se va întimpla acest rěu, ca să se facă celor năpăstuiți îndestulare. Iar de nu li se va face vre-o îndestulare, atunci să însciințată Divanului, ca și Divanul prin mijlocirea presidentului să facă arétare Strălucirei sale mai marele comandir al armiei; ci dar pentru tôte urmând întocmai, după cum mai sus vi se arată, să faceți acésta sciut și cunoscut la toți, de obște spre a se păzi întocmai.—1810, Februarie 1 (*Cod. LXV, fila 5.*)

(1) *Porunca ce aú dat Divanul la arétarea părintelui Episcop Buzěu, pentru nisee opriturî de păduri că i-se taie pentru trebuința cfarțirilor ostășesci.*

De la Divan.—Dumné-vóstră boerilor *Ispravnicî* ot sud. Buzěu, veți vedea arétarea ce face printr'acésta iubitorul de Dumneđeú Sfinția Sa Părintele Episcopul Buzěului, pentru care mirare avem, cum și în ce chip îngăduiți d-vóstră și suferiți a se tăia, și a se slărma acest fel de opriturî de păduri cari sunt Dumbrăvi micî, păzite și înălțate de stăpânii moșiilor cu multă strădanie și cheltuială, în vreme ce trebuințele cfarțirurilor ostășesci se pot împlini din locuri unde sunt păduri mari, merie și slobode neoprite, și, și într'acelea nu sunt slobođi locuitorii a tăia copacii din rădăcină, ca să-i stărpescă cu totul, ci numai din cei căduți, cum și din cei necăduți,

k). Nevoile de îndestulare a oștirea rusească aduc prohibițiunea esportului de cereale, ba și de vite, mai ales de cai. Acesta sărăcesce pre moșierii și aduc, cum arătarăm, perderii la venitul vănilor.

Ceva mai grav în Februarie 1810, Bagration nu mai permite agricultorilor să vîndă produsele lor, nici chiar la cumpărătorii din țară alții decât la *podraciți*. Va să zică agricultorul era dat la discrețiunea acelor *podraciți* (1).

să taie dărămătură și să aducă spre împlinirea trebuințelor ce sunt; drept aceea Divanul poruncesce, ca de acum înainte să dați strașnice porunci, atât zapciilor, cât și de obște tuturor locuitorilor, să nu se mai îndrăsnescă a mai intra și a mai sfărâma aceste Dumbrăvi ale sfintei Episcopii și dumné-vóstră să îngrijii a se împlini trebuința cfartirurilor ostășesce, cu din păduri slobode cu urmare cum am dis mai sus.—1807, Decembre 5. (*Cod. LIV, fila 190*).

(1) *Cod. LXV, fila 5 verso*.

Intâiul Divan către Ispravnicii de județe.

Din ordinul lui Bagration ordonă să nu fie învoit nimeni a cumpăra un hob zaherea din țară, afară de cei anume însărcinați, sub pedepsă de la Divan. Se publică încă la toți arendașii și moșierii, cari vor fi primit arvună pe zaherea de la ovrei, cari a aflat Divanul că âmblă prin țară, să li se restituie, că nu au voie evreii aceea să cumpere zaherea.—1810, Februarie 2 sau 3.

Intâiul Divan la 18 Martie 1810, trimite copie la 12 județe după predlojenia vice-presidentului Divanului general-major Engelhardt, că cu strășnicia cu care se pedepsesc locuitorii aceea ce îndrăsnesc de duc neprietinilor sare și altele, nu contenesc nici până acum de la o asemenea urmare. Să se publiciască în totă țera Knejeii acesteia, că de acum înainte, cine va fi prins în asemenea faptă, fără deosebire, ducând rare-orii alt-ceva și având întâlnire cu dînșii (Turcii), să scie că unul ca acela va fi spînzurat. (*Cod. LXV, fila 17*).

De la intâiul Divan publicație după porunca grafului Kaminski, marele comandir al armatei: «ca nimenea nici din locuitorii, nici din neguțitorii seú verii-cine alții, să nu mai îndrăsnescă nici într'un chip a duce, seú a aduce orii-ce fel de mărfuri din țera turcescă pe ascuns, căci de se va îndrăsnii cine vași, atunci nu numai că marfa aceea i se va lua pe séma hasnalei împărătesce, dar și chiar, aceea ce vor fi îndrăsnitorii și următorii împotriva pravilelor, se vor da sub strașnică pedepsă ostășescă... , iar de se va prinde seú se va dovedi cine-va împotriva urmând, nu numai că totă aceea marfa se va lua pe séma împărătesce și își va lua și pedepsa aceea ce este hotărîtă.—1810, Martie 25. (*Cod. LXV, fila 19*).

Către generalul Engelhardt.

Cu acesta facem arătare Exc. Tale de la Divan, au jăluit 4 neguțitorii

l). Ocele, puțurile cu păcură erau jăfuite de Muscali, sub pretext de a servi îndestulării oștirei, dar pe sub mână, podracicii înțeleși cu șefii Muscali și cu dintre Ispravnicii de județe, vindeaă ca ale lor asemenea produse.

m). Toți boerii și neguțitorii cari displăceau Muscalilor pentru un motiv ori altul, erau considerați ca *spioni* și ca atari urmăriți, sărăciți, pedepsiți, aruncați în temnițe ori surghiuniți pe la moșiile lor ori pe la mănăstiri (1).

Maî mulți comercianți francesi suferiră asemenea prigoniri (2).

Maî erau prigoniti mulți și sub cuvînt că pe vremea când Turcii erau în Bucuresci, ar fi fost împreună cu ei jăfuitorii țerii (3).

de aici, cum că împreună cu marfa ce au adus Dinu Brașovenu, adică smolă, pînă și frînghie pentru trebuința podului, ce se face pe apa Dunării, au venit nisce marfă a lor și s'au *confiscuit* la cinstita poliție, care marfă a lor au arătat Divanului, că în adevăr au avut'o cumpărată maî înainte de a se deschide războiului între imperiul Rosiei cu Austria. Divanul intervine, să poruncescă Engelhardt la poliție să se slobodă marfa.—15 Septembrie 1809. (Cod. LXI, fila 36 verso).

(1) *Intăiul Divan către dumné-lor Ispravnicii de Prahova.*

Pitacul din 20 Octombrie 1809, prin care li se spune că făcându se arătare Excelenței Sale ghenearal maior Engelhardt, vice prezident al Divanului pentru acel Niță Ion Stoica Savianu ce s'a prins în prepunere de spion, cum că nu are părinți, nici cunoscuți acolo în Ploesci, după cum ați însciințat dumné-vóstră Divanului, ne veni acum de isnóvă predlojanie pentru dînsul de la Iași; după care vi se trimete copie și orînduesce Divanul . . . . . ca prin marifetul dumné-vóstră, să facă în grabă cercetarea ce se poruncesce, adică de sunt adevărate arătările lui, cari se coprink atăt în copia predlojaniei cea de acum, cât și în poruncile de înainte ce s'a scris dumné-vóstră maî înainte și poruncesce Divanul dumné-vóstră să dați orînduitului Mum-bașir ajutor și să îngrijiți a se face acea cercetare în grabă, cu scumpătate și cu întregime.—1809, August 2. (Cod. LVIII, fila 16 verso.)

(2) La 11 Iulie 1809, s'au făcut porunci la 17 județe și la Craiova, la spătar și la agie, pentru un frances anume Lenoir, ce s'a isgonit de la Iași în Transilvania, să se caute în toate părțile și găsindu-se, să se trimetă la Bucuresci, ca de aci să se trimită la Excelența Sa Senatorul. (Cod. LVI, fila 74 verso.)

(3) *De la intăiul Divan și Comitet.*

Cinstite dumné-ta frate spătare, fiind-că Tache bimbașa se află trimes de către Excelența sa general vice-prezident al Divanului, în cercetare și în judecată la departamentul pușcăriei pentru relele lui urmări ce a metahirisit când se afla cu Turcii aici în Bucuresci; Divanul scrie dumi-tale,

Nenorociți neguțatori turci brăileni, fură aruncați în temniță, fiind-că nu aveau chezași, că se vor purta cu credință (1).

n). Inchiderea fruntariilor de la Dunăre și cât-va timp al celor despre Austria, are de consecințe nu numai stagnarea și ruinarea comerțului, dar și mulțime de pedepse grele infligate la Români, țeranii orii neguțatori, prinși orii bănuți că au comunicat cu *vrăjmașul*, orii că a trecut la el marfă oprită, seú că a importat marfă din acele părți.

Miloșevici ordonă să fie spânzurat Nicolae Dumitru, ce a vîndut zaherea în țera turcescă și orii-care din locuitorii se va dovedi cu așa faptă.—1810, Decembre 20 (2).

o). O gravă consecință pentru țeră este obligațiunea în care se vede adusă Visteria, a lua bani cu împrumut, cu dobândi fabuloase. Așa în Noembrie 1809 se împrumută cu 75.000 taleri de la «*slăvitul Dragoman Manuc*» plătind procente câte $7\frac{1}{2}$ lei la 500 *pe lună*.

De la întâiul Divan și Comitet.

Fiind-că Luminatul Cnez Pangration întâiul comandir al oștirilor, au făcut arătare și au dat poruncă pentru orînduiala și cererea ce era, să trimită din țeră o sumă mare din care, să ridice proviantul din magasiile Mol-

ca îndată după primirea acestui pitac, să puî ca să se facă publicații în tótă cuprinderea în auđul tuturor de obșce, că orii-cine va fi cercat de către acest Tache vre-un rău, adică niscare-va hrăpitori, jafuri, nevoi și necazuri, după pîrîciunea lui, seú orii cine îl va fi sciind că s'a arătat vîndător și aharistos asupra locuitorilor și a țereii acesteia cu pîrîciuni la vrăjmași, la Turcii când se aflau aici și dumné-lui în slujba lor și cu un cuvînt orii-care va fi pătimit pe urma acestui Tache orii-ce jaf, necaz și nevoie, toți aceștia să mérgă la departamentul pușcării unde se află Tache închis, să se arate înaintea dumné-lor boerilor judecatori de acolo și să spue fie-care cele ce va fi pătimit din pricina zăvistiei și pîrîciunilor acestui Tache, fără de a avea cine va vre-o sfială, căci pentru aceea s'a dat în judecată, a i se face căduta pedepsă ca unui voitor de rău al patriei și pricinuitor al multor răutăți asupra locuitorilor acestei țeri; osebit să iea și în scris arătările fie-căruia sub iscăliturile lor pentru cele ce vor arăta că a pătimit din pricina acestui Tache și pentru cele ce vor sci că a urmat acest Tache, și acelea arătări în scris ale lor să le trimiti dumné-ta la departamentul pușcării, a se vedea de boerii judecatori la cercetarea ce ei au să facă.—1811, Ianuarie 5. (*Cod. LXV, fila 57.*)

(1) Divanul vestesce lui Engelhard la 23 Februarie 1810, că cei 2 Turci Brăileni nu se pot da pe chezașie, că nu au nici un cunoscut. Acastă declarare aducend'o Vel Spătar, Turcii au să stea tot la închisóre. (*Cod. LXI, fila 58.*)

(2) Cod. LXIII, fila 78 verso.

dovei și să-l aducă la magaziile Valachiei, făcând Luminarea sa chibzuire pentru greutatea ce era a se pricinui la această depărtată călătorie, pe vreme de iarnă, și perirea dobitócelor locuitorilor țerei, îndatoréză Divanul ca să cumpere 15.000 cert-ferte făină și 25.000 cert-ferte orz, cu preț arėtat a se plăti din hasnea, și să ridice cererea acestor care, dar pentru că cu acel preț nici într'un chip nu se póte cumpăra, ca la o cerere și trebuință neapėrată, spre a lua sėvırșire, ce se cade, până să se dea bani din hasnea sėu să se ĩmplinescă prisosul ce va fi din țeră, am ridicat cu ĩmprumutare 75.000 taleri ca dobândă la pungă câte taleri 7 1/2 pe lună de la slăvitul Dragoman Manuc, ĩn soroc de douė luni, și la numitul soroc negreșit să se ĩmplinescă banii, capetele și dobândă; de acea spre ĩncredințare i s'a dat acest zăpis al Divanului.—1809, Noembrie 15 (1).

M. Ban, Const. Vistier, Radu Goleseu, Isaac Ralet.

Am arėtat aiurea, la cap. finanțelor, alte asemenea ĩmprumuturi.

p). O mare pedică aduce relațiunilor interne dispozițiunile luate de șefii muscali, ca nimeni să nu pótă eși din Bucuresci și alte orașe decăt cu specială ĩnvoire ĩn scris. Cestiunea grea și complicată a pasporturilor am atins'o aiurea.

Cu desėvırșire era ĩngreuiată comunicațiunea cu regiunea Dunăreană (2).

1) Cod. LVII, fila 38.

(2) La 20 Martie 1810 ĩntăiul Divan scrie Spătarului, lui Aga și la Ispravnicii de Ialomița, Illfov, Vlașca și Teleorman, că după predlojenia de la 17 Martie, a vice-presidentului general Engelhard, să ĩnsciințeze la obstea locuitorilor și cinovnicilor pămĩntenii, că de acum ĩnainte până când se va hotărĩ, nimeni nici din locuitorii, nici din Ispravnici măcar cu bilețuri date ori de la cine, sėu și fără de bilețuri să călătorėscă, sau să mėrgă până la satele, ce sunt pe malul Dunării, pe din cea parte de Argeș, adică ĩn satul Chirnogii, Căscióra, Greaca, Prundul și Petrele voie nu are; iar când după acėsta se va prinde cine-va sėu din locuitorii, sėu din Ispravnicii, se vor socoti de spioni și se va urma cu dișii cu cea mai mare strășnicie. De acea dar să puĩ dumnė-ta a da de scire la toți de obste, precum și căpitanilor mărgineii, spre a fi următorii acestei porunci.»—1810, Martie 20. (Cod. LXV, fila 13 verso)

De la ĩntăiul Divan.

Cĩnstit dumnė-ta irate, Vel Spătar, Excelența Sa generalul Engelhardt vice-president al Divanului, aĩ făcut arėtare Divanului, cum că Excelența Sa General-Maior Ialovanski, i-aĩ trimis un bilet, ce s'aĩ dat de la Spătărie unuia, cu care bilet aĩ trecut până la avant-posturile avant-gardei Armieii, ĩmblând prin satele ce sunt pe marginea Dunării și că de aici ĩnainte să nu se mai dea de la Spătărie cuĩ-va acest fel de bilet ĩn limba

g). Să mai pomenim și aici de abuzurile ce se făceau prin sate și orașe cu încuierările oștenilor muscali și cu aședarea de spitale în casele particularilor, dați afară din ele de multe ori în mijlocul iernei?

Care trebuie să fi fost grozăvia acelor abuzuri, pentru ca să se fi ajuns la necesitatea organizării anumitei *comisiuni* de încuierare, comisiune care la București se transformă apoi în «*poliție*»?

Abuzurile de așa natură le constată însuși Miloradovici la 1808 și apoi și Ciciacof în Iunie 1812, dând, se înțelege, răspunderea pe autoritățile țerei (1).

românescă, ci or-carele va avea trebă a merge până la avant-posturi, unul ca acela să meargă întâiu la Excelența Sa, a i se da bilet în limba rusescă, căci apoi măcar și om bun de va fi acela, se va lua sub caraulă și se va socoti de om prepus. Ci dar pentru acest fel de ómeni, ce vor vrea a merge până la locurile acelea, după ce își vor da vrednici chezași la Spătărie și li se va da răvaș de mergere, apoi să-l trimiți d-ta cu acel răvaș al Spătăriei la Excelența Sa general vice-president, a i-se face cunoscut spre a-și lua și de acolo bilet în limba rusescă.—1809, Aprilie 27. (*Cod. LVI, fila 66.*)

(1) *Publicațiile ce s'au făcut pentru a avea locuitorii odihnă despre oștiri.*

Excelența Sa Gheneralul Miloradovici, îngrijind pentru odihna și buna petrecere a locuitorilor de către împărătescii ostași, au făcut dumnelui acéstă bună îngrijire a Escelenței sale, spre a se publicui tuturor locuitorilor de prin Țeră, că ori care din ei va cerca vre o supărare seú pagubă în vre un chip, de către vre unul din împărătescii ostași, numai de cât acel locuitor să meargă la dumné-lor ofițerii, ce se vor fi aflând mai aprópe întracea parte de loc, spre ași aréta plângerea și pásul, și-și va câștiga atât el ocrotirea și mângâerea, cât și cel ce va supăra își va lua căđuta certare și înfrinare, ci dar eată, Divanul face cunoscut dumné-vóstră acest ordin, ca îndată să-l și publicuiți și locuitorilor dintr'acest județ.—1808, Iulie 14. (*Cod. LV fila 61.*)

Excelența Sa mai marele comandir al Armiei Dunărei d. Amiral și cavaler Ciciacof, prin porunca Excelenței Sale de la 7 Iunie, sub No. 286 arată că s'au însciintat că atât în București cât și prin alte orașe ale Valachiei, la împărțeala cfartirurilor ostășesci urméză catahrisis, unele case ale locuitorilor impovorându se. . . cu greutatea cfartirurilor mai mult de cât este puterea lor, iar cele-l-alte nesimțind nici o greutate de cfartiruri, ori pentru că nu au nici de cum cfartiruri, ori pentru că au mai ușor de cât este puterea lor și poruncesce Excelența Sa, ca la acéstă madea să se facă negreșit îndreptare și orinduială și bună întocmire, spre a nu pătimi unii din locuitorii din greutatea cfartirurilor mai mult decât se cuvine a se îngreuia, ușurând pe cei-l-alți. Pentru acésta Divanul poruncesce dumné-tră ca să luați acéstă madé în deosebită priveghere și vă însărcinează a face

Și când asemenea erau abuzurile, nu era ridicolă pe cat o batjocură, porunca lui Cușnicoff către Divan, să-i raporteze «*cu ce chip s'au purtat ostașii, ce au fost la cuartiruri în iernatic prin satele și orașele țării? de au rămas locuitorii mulțămii de dinșii seii nu? La 14 Aprilie Divanul face publicații pentru a afla adevărul*» (1).

r) Uitima exacțiune impusă de Muscali, țărilor române, fu obligațiunea ca mănăstirile să cumpere fără trebuință și voia lor proviantul concentrat prin magazii prin totă țera cu prețuri hotărâte de ei, în momentul când după pacea de la 1812, se hotăresce ridicarea oștilor din țără. Despre această impunere ciudată pe mănăstiri, am mai grăit și aiurea.

*

Dăm în anexe (pag. 566) mai multe acte relative la dezertorii din óstea rusocă. Asemenea și câte-va relative la dezertorii din armata austriacă, extrădați, ori numai ceruți a se afla de administrațiunea țării. Cartele de extrădare între Austria și Țările Române nu scim să fie existat, totuși autoritățile ruseci din Principate, după împăcarea Rusiei cu Austria, nu refuză asemenea extrădări, ba încă, în 1808, Rusia închiă cu Austria convențiune formală pentru extrădarea dezertorilor din Principate. Acastă convențiune fu promulgată în ambele țări de Divanurile respective (2).

Se publică convenția «paragrafurile aședării între împărătesca sa mărire a Rusiei și împărăția Austriei pentru darea dezertorilor Austriacești, ce se vor afla fugiți în stăpînirile Rusiei.»

Intăiul Divan și Comitet, la 27 Decembre, 1808, scrie tuturor Ispravnicilor, alăturându-le câte un exemplar tipărit din această convențiune, ce i s'a trimes din Moldova de către Excelența sa generalul Kușnicof: «poruncesce Divanul dumné-vóstră, să aveți a urma întocmai și întru tóte (după cele scrise și arătate ponturi ale *exemplarului* acestuia), publicuind în tot ținutul județului dumné-vóstră, ca întocmai acestor legături să se urmeze

îndreptare cumpénind dumné-tră înși-vé împărțeala cfartirurilor pe la locuitorii în orașele aceluși județ, cu bună chibzuire, precum cere această poruncă a Excelenței Sale mai marelui comandir al armiei, avénd să arătați dumné-vóstră și d-lor șefilor ai oștirea dintr'acel județ. — 1812, Iunie 12. (Cod. LXV, fila 168 verso.)

(1) Cod. LXI, fila 6 verso.

(2) Se mai tânguesce Agenția, că pe 3 dezertorii din armata Austriacă, dați în paza grosului de la Râmnicul-Sărat, iaă liberat și cacerdisit, adecă ascuns pe la prieteni, boerii din județ. Divanul ordonă, ca numai decât să-i ale și să-i prindă și să-i trimită la Bucuresci. — 1809, Ianuarie 31. (Cod. LVI, fila 50.)

fără osbire, căci împotriva la vre-una din cele scrise din aceste ponturi de se va urma, să scii că veți avea a da sémă și răspuns la cea mai mică vină și de înțelegere și de primirea acestei porunci, să aibă Divanul răspunsul dumné-vóstră în scris.—1808, Decembre 27.

Spitaluri milităresci.

În Octombrie 1807, Muscalii cer case nouă pentru instalare de spitale militare. Divanul stăruie să se mulțămescă cu spitalul de la Dudesci, căci nu se pôte zidi unul nou la așa târzie vreme și căci casele de la Dudesci sunt foarte încăpătore. Divanul cere să se trimită la Dudesci toți oștenii bolnavi răspândiți prin diverse case din Bucuresci, unde mai cu lesnire îi vor putea căuta doctorii, fiind toți bolnavii la un loc concentrați (1).

În curtea domnescă încă se găti spital militar rusesc. În 12 Noembre, 1807, Divanul, după cererea căpeteniilor ruși, scrie încă lui Aga să mute bolnavii de la partea gospodăriei unde camerile sunt egrasióse, în casele Vornicului Grig. Brâncoveanu (2).

(1) *Notă pentru spitalurile ot Dudesci. De la Divanul Principatului Țării Românesci. Către Excelența sa general comandir Bahmetief.*

Dintr'acest alăturat raport, ce a făcut către Divan, epistatul spitalurilor, se va da Excelenței Tale întrégă pliroforie de arătările ce face, după care nu lipsesce și Divanul a arăta Excelenței Tale, cum că acest spital ot Dudesci, având atâtea odăi seci și gătite cu tóte cele trebuincióse, unde pot încăpea alți 500 și mai bine de ómenii, socotim a fi de prisos să se facă gătire de alte spitaluri de acum înainte înăuntrul politiei, întâiu că acele spitaluri ot Dudesci stau deșerte, precum s'a dis mai sus, și stăpînirea se va păgubi în zadar de cheltuiala ce urmază a se face la gătirea altor spitaluri. Al doilea că nici gătirea nu pôte a se face cu înlesnire la lucru zidăriei, vreme de iarnă fiind, care și neputând a se urca în grabă, în loc de a pricinui bolnavilor ajutor de întremare la patimele lor, li se pricinuesce vătămăre; și al treilea, că aflându-se toți bolnavii la spital, precum este cel de la Dudesci, se pot și căuta cu mai multă înlesnire, având acolo gătite tóte cele trebuincióse, de aceea de se va găsi cu cale și de către Excelența Ta, ne rugăm ca toți bolnavii ce se află aci în politie prin case, să se orînduiască a se trimete la spitalul ot Dudesci, unde își vor avea căutarea lor cu tóte cele trebuincióse.—Bucuresci 1807, Octombrie 26.

Manolache Crețulescu, Ștefan Văcărescu, Isaac Ralet, Anton Postelnicul Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, vel Vistier. (*Cod. LIV, fila 111*)

(2) *De la Divan.*

Cinstite dumné-ta frate epistatule al agiei, fiind-că însuși Excelența Sa

La August 1809, epidemiile bântuiau grósnic şirurile ostaşilor ruşi. Erau

general Pahmitin prin graiū a făcut cerere la Divan a se găti casele dumné-lui Vornicului Grigorie Brâncovénu, ca să mute acolo pre unii din ostaşi cei bolnavi ot curtea gospod. ce se află la cele de jos odăi, pătîmind acolo prin egrasia odăilor, măcar că îndestulă rugăciune i-a făcut Divanul că dóră de se va putea apandisi acéstă cerere, cu tóte acestea s'a întîmplat a fi şederea acestor bolnavi ostaşi în mai sus numitele case, pentru câte-va zile, până se va găsi vre-un alt loc cuviincios a se muta; de aceea dar, scriem dumi-tale, ca îndată să orînduesci a se curăţi şi a se mătura aceste case ale dumné-lui Vornicului, spre a fi gata de a se muta ostaşii cei bolnavi, şi numai decât după ce se va găti să dai dumné-ta de scire Excelenţei Sale — 1807, Decembre 12. (*Cod. LIV, fila 197.*)

Anexe relative la dezertori.

Vă facem în scire, că Excelenţa Sa Generalul Cuşnicof prin nota de la 28 ale trecutei luni lui Iunie, din porunca prea Înălţatului Feld-mareşal Prozorovski, scrie Divanului pentru un Peiciu Polcovnic Rusesc, carele fiind fost în judecată aū dosit preste graniţă în Moldova seū ţera Românéscă, şi cum că Divanul să dea straşnice porunci numai decât prin tóte judeţele ţerii acesteia, ca unde se va afla numitul Peiciu, să se prinďă şi cu bună pază să-l trimetem acolo la Excelenţa Sa; de aceea straşnic poruncesce Divanul dumné-vóstră, ca numai decât să publicuiţi acésta în tóte judeţele şi cu tot felul de mijloc să cercetaţi, că de se va întîmpla a se afla numitul Peiciu, să se prinďă şi cu bună pază fără de cătuş de puţină zăbavă să-l trimiţi aici la Divan, ca şi noi să-l trimitem după poruncă la Excelenţa Sa.— 1808, Iulie 3. (*Cod. LV, fila 57.*)

De la Divanul Principatului ţerii românesce, către Ispravnic.

Insciinţăm d-vóstră că Excelenţa Sa Ghenerar, Anşef Meendorf comandirul oştirilor Impărătescei, aū făcut arêtare Divanului, cum că unii din ostaşii rusesci fugind de pe la polcurile lor afară prin judeţe în ţeră s'aū alăturat pe lângă unii din boerinaşi şi alţii, de către cari se ţin tainuiţi, pentru care iată că după cererea Excelenţei Sale scriem d-vóstră, ca să publicarisiţi acésta prin zapcii plăşilor în tóte satele judeţului, la boeri, boerinaşi, neguţători, şi la toţi locuitorii de obste, ca verii la cine se va fi aflând vre-un ostaş alăturat pe lângă sine, să nu-l ţie tainuit, ci fără nici o sfială de vre o pedépsă, adică căci aū primit de a ţinut pe lângă sine ostaş fugar până acum, să vie să arête d-vóstră, şi d-vóstră să orînduiţi ómeni harnici ca să-i prinďă, şi apoi cu tóte ale lor, cai de vor fi din cei călăreţi, haine, arme, şi ori-ce, să-i trimiţă aici la noi, în bună pază, de împreună şi cu insciinţarea d-vóstră către Divan, arêtătoare câţi ostaşi a-ţi trimis, cu lucrurile lor pe anume? ca şi noi să-i facem teslim la Excelenţa Sa, şi așa urmând ori-carele cu arêtarea numiţilor ostaşi, să scie că li se iartă greşala, iar când şi după publicuirea acestei porunci se va îndrăsni

nu mai puțin de 5.000 oșteni bolnavi în Bucuresci. Divanul, ca să nu se

cine-vași a ținea vre-un ostaș tănuț și ascuns, se-și va sci tănuț de altul și nu-l va arăta d-vastră ca să l prindeți, și în urmă se va dovedi într'o urmare ca acésta, să scie că unul ca acela, (orî de ce tréptă va fi) nu numai că are a se pedepsi strașnic, ci încă de va fi boer i se va rădica și cinu boeriei; ci dar într'acest chip să publicarisiți d-vastră la toți de obste a nu pricinui în urmă că n'a-și avut în sciință de o poruncă ca acésta, căci nici o ascultare de îndreptare nu va avea, și de primirea acestei porunci să trimiteți răspuns Divanului.—1807, Oct. 1. (*Cod. LIV, fila 98*).

Către cinstitul Divan.

De la comandantul Maior Pscovitino.—Din porunca Excelenței Sale Gheneral Feld-mareșal s'a-și găsit prin multe sate fugari din ostașii rusesci, și alți sudiiți ai Rosiei ce sunt arătați în catastih, cari sunt lăsați printr'acele sate sub căutătura Ispravnicilor, până când va fi porunca Excelenței Sale Gheneral Feld-mareșal; mă rog cinstitului Divan, să se poruncéscă Ispravnicilor, ca pre toți acei ómeni să-și trimiță cum mai în grabă la Divan sub caraulă, și când îi va aduce am a-și primi e-și. — 1808, Martie 6.

De la Divan; către dumné-lor boerî Ispravnicî ot sud.

Dintr'acésta din sus arătată copie scósa după nota numitului maior, ce a-și trimis la Divan, se dá înțelegere, că acei ostași ruși fugari, și alți sudiiți ai Rosiei s'a-și aflat găsiți prin cercetare pe la numitele sate ce se arată mai jos, cari fiind-că acum se cer din porunca Măriei Sale prea Înălțatului Feld-mareșal, Divanul strașnic poruncesce dumné-vóstră, ca cum mai în grabă să faceți scumpă cercetare prin taină și pre sub-cumpănă, atât la numitele sate de nu se vor găsi la acelea, ca negreșit să se găséscă, și găsindu-se aveți a-și trimite la Divan cu slujitorul (nedescifrabili în bună pază, dinpreună cu însciințarea dumné-vóstră, ca și Divanul să-și dea la numitul maior, iar de nu se vor găsi acești ceruți ostași și sudiiți, să aibă Divanul scire de la dumné-vóstră, spre a da răspuns orînduitului maior.— 1808, Martie 11.

Argeș, Prahova, Saac, Dâmbovița, Vlașca Vâlcea, iară numele ceruților sunt trecuți la condica notelor.

De isnóvă s'a-și făcut porunci, vedându-se întârziere la ceie de mai sus arătată poruncă.—1808, Martie 23. (*Cod. LIV, fila 281 verso*.)

La August 8, 1808, Divanul trimite publicații la tóte județele pentru nisce soldați dezertori austriaci. (*Cod. LVI, fila 26*).

De la întâiul Divan, pitac către Agie și Spătărie din 18 Noembre 1808, prin care li se ordonă aflarea unor dezertori din armata austriacă, urmând între Austria și feldmareșalul principele Prozorovski, învoire de extrădare. (*Cod. LVI, fila 41 verso*.)

întindă bóla în oraş, cere să fie mutaţi bolnavii, afară din oraş. Autorităţile militare au întâmpinat că n'au de ajuns doctori, ci numai 7—8, şi că aceştia nu vor putea ajunge să caute bolnavii răspândiţi prin jurul Bucureştilor şi să caute şi pre cei rămaşi în Bucureşti (1).

Lazaretul de căpetenie se aşedă în casele Banului Manolache Brâncovénu. Aci se ordonă zidirea unei alte case pentru 700 bolnavi de strămutat de la curtea gospod.

Pentru trebuinţa acestui nou spital se requisitionează cărămidă şi tot speciul de material în Decembre 1807 (2).

De la Divanul Principatului Valahiei, către dumné-lor boerii Ispravnici ot sud Muscel.

Cinstita agenţie a chesaro-crăescei curţi, a făcut arătate Divanului, cum că la satele acestea, adecă Domnescei, Slănic, Berivoscei, Vlădeni şi Pietroşani dintr'acest judeţ, se află fugite şase-spre-dece cătane din cele ce sunt la graniţă, împreună şi cu ale lor familii, cari se cer de către Excelenţa sa ghinărar comandă, a se prinde şi a se trimete înăuntru la urma lor, pentru care poruncesce Divanul ca viind aci acest căprar de la Cinstita agenţie, cu catastih de numele numiţilor fugari, să faceţi scumpă cercetare cu luare aminte, şi de vor fi aceşti şase-spre-dece cătane în adevăr fugiţi din năuntru, să-i daţi mână de ajutor orînduitului căprar, cu slujitorii orînduiţi de la Ispravnic, ca să-i prindă şi în bună pază să-i ducă până la Bran, unde acolo au a se face teslim, însă dumné-vóstră să daţi straşnică poruncă vătafului de plaiu, a face scumpă cercetare şi perierghie, ca nu numai pre acei 16 cătane i cu familia lor şi cu drepte lucrurile lor să-i slobodă a trece peste hotar, iar de va vedea că cu acéstă pricină mai alătură pe lângă dinşii şi alţi ómenii ce nu vor fi de ai lor, séu nescare-va lucruri ce sunt poprite a eşi afară din ţeră, să nu îngăduiască, şi de urmarea ce se va face să aibă Divanul răspunsul dumné-vóstră. — 1808, Februarie 23. (*Cod. LIV, fila 150—151.*)

(1) Dintr'un raport al Divanului către Engelhard, de la 15 August 1809, se constată, că se afla în Bucureşti nu mai puţin decât 5.000 de soldaţi bolnavi. Divanul se teme să nu se întindă bóla şi la oraşeni şi deci cere ca să se mute soldaţii bolnavi afară din oraş. Autorităţile militare au întâmpinat că n'au de ajuns doctori, ci numai 7—8 şi aceştia nu vor putea ajunge să caute bolnavii răspândiţi prin jurul Bucureştilor şi să caute şi pre cei rămaşi în Bucureşti. Divanul promite, că pre cei din Bucureşti, să-i caute doctorii oraşului şi cere răspuns încuviinţator. — 15 August, 1809. (*Cod. LXI, fila 28.*)

(2) *Divanul către Miloradovici.*

Cu cădută cinste au primit Divanul predlojenia Excelenţei Tale cu No. 1.492 de la 23 ale următoarei luni şi am vedut cele poruncite de către

Deja în Maiu 1808, se dedeseră ordine de a se concentra toți oșteniî bolnavi respirați prin diverse localuri, cum vedurăm, în Bucuresci, la Cur-

Exceleța Ta, ca să chibzuiască adică Divanul a găsi și a găti fără de zăbavă câte-vași case împrejurul lazaretului celui mare, ce este în casa dumné-lui Banului Manolache Brâncovénu, pentru 700 bolnavi ostași, ce sunt a se muta de la lazaretul curții domnesci din pricina umeđelii și a frigului ce este acolo și fiesce-care casă din câte se va găsi să încapă măcar câte 200 ómenî bolnavi. La acésta avem cinste să răspundem Excelenței Tale, că din tómnă trecută, după arétarea ce ni s'a făcut de către îngrijitorii spitalurilor, că este trebuința a se găti lazareturi pentru 4000 de ostași bolnavi, la casele, ce se însemnară mai jos, îndată Divanul încă de atunci aú orînduit de s'aú făcut prețuirea a cheltuelei meremetului și dregerei ce trebuie a se face acelor case, care prețuire ajungénd aprópe de taleri 14.000, s'aú fost arétat atât Excelenței Tale, cât și Excelenței Sale generalul Engelhard și pâréndu se că este multă cheltuială s'aú poruncit ca să se orînduiască ómenî de spitaluri împreună și cu d-lui cinstitul major Iscovici spre a meremetisi și a griji acele case de lazareturi, cărora li s'aú și dat de la Visterie taleri 9.800, iar pentru odăile caselor Curții domnesci ne este sciută din vechime nouă tuturor boerilor, că de când s'aú zidit acele case, apururea aú locuit într'insele domni cu familiile lor, cât și în cele de jos odăi, aú locuit boeri de ai domnilor cu femeî și cu copii micî, precum și noi boerii, cei ce ne aflam după vreme în dregătorie, apururea ședeam în odăile de jos, fieș-care după dregătoria sa și nu scim nici am cercat vre-o umeđelă séu frig în acele odăi, cu cât mai virtos că în vreme de iarnă când arde foc în sobele odăilor, urmeză că și de va fi câtu-și de puțin umeđelă într'insele, să se risipéscă și să se sórbă de căldură (lăsând a dice înălțimea locului, în care sunt clădite acele case ale curții domnesci), iar cuvintul din care acum se pricinuesce frigul și umeđela într'acele case nu-l putem pricepe. Noi cu tóte acestea, adică Divanul, după datoria supunerii și a buneî cunoscințe ce avem către ipochimenul și haracterul Excelenței Tale, următorî fiind, îndată am orînduit de a făcut catagrafia caselor, ce se află împrejurul lăzaretului, ce este în casele dumné-lui Banului Manolache Brâncoveanu și s'aú găsit aceste, ce prin osebita alăturata fóie anume să arată, între case abia o fi 3—4 case boeresci mai măricele, iar cele-l-alte sunt tót micî, de ómenî séraci și de veduve, cari de se vor scóte într'acéstă vreme dintr'insele, vor cerca o deosebită sárăcie și prăpădenie acum în timpul ernei, avénd fie-care gătit în casa sa, din vreme, tot provisionul séu, fieș-care pe cât aú putut agonisi și decát să facă acest fel de întristare și peire acelor séraci, mai cu cuviința socotim a fi, ca acei 700 bolnavi ostași să se orînduiască a se pune prin hanuri; care acéstă chibzuire a Divanului de va fi primită Excelenței Tale, ne rugăm să avem cinstit răspuns în scris, ca să arétăm apoi Exc. și hanurile acele, care sunt pe anume și atunci să se poruncéscă cinstitiî polițiî, ca să pue în faptă și aședarea bolnavilor ostași printr'insele. — 1809, Decembrie 27. (*Cod. LXI, fila 46.*)

tea Domnăscă de lângă Mihaï-Vodă. Cu acest scop, Divanul hotărăse reparațiunea localului (1).

Mai dăm cu referință la spitale câte-va acte în note, unul din 7 Febr. 1810. altul din 23 Maiu 1810 (2).

La 10 Februarie 1810, general-maior vice-președinte și cavalier Engelhard scrie Divanului, că după înștiințarea cantorului oștenesc al spitalului din Bucuresci, comandantul de aici căpitan Saulikis, nu ajunge locul însemnat pentru îngroparea morților. Divanul a făcut pitac la Vel Spătar, pentru acăsta (3).

(1) *De la Excelența sa generalul Cușnicov către cinstitul Divan.*

Excelența sa general Miloradovicî a orînduit toți bolnavii cari sunt prin alte locuri prin Bucuresci, să se strîngă în curtea Domnăscă lângă Mihaï-Vodă, și face cerere să se drégă tóte odăile; pentru acăsta am scris dumné-lui Vistierului Varlaam ca să mă înștiințeze câtă cheltuială póte să se facă pentru dregerea acestor odăi? mi-a arêtat că este cheltuială taleri 924 parale 30, dar comandantul făcênd socotêlă pentru tótă cheltuiala acestor odăi, a găsit pentru dregerea lor că are să se cheltuiască taleri 888, parale 30; trimisăiū și însemnarea comandantului la Divan în scris, ca să-i poruncéscă tóte cele stricate să se drégă, și acum îndată banii pentru cheltuială să se dea.—1808, Maiu 26. (*Cod. LIV, fila 168.*)

De la Divan.

Cinstite dumné-ta frate Vel Vistier, fiind-că suma banilor de taleri 888 parale 30 sunt trebuincioși pentru dregerea odăilor din Curtea Domnăscă, după cererea Excelenței Sale general Cușnicov, scrie dumi-tale Divanul, să dai acești bani de mai sus arêtați la dumné-lui cinstit comandant, de unde să se iea la Visterie și adeverința de primire.—1808, Maiu 28. (*Cod. LIV, fila 169.*)

(2) Pitac la orînduiții comisari asupra magaziei lemnelor ostășesci, să dea la spitalul gospd. lemnele ce vor fi trebuincioșe pentru ostașii cei ce se află acolo bolnavi.

(3) La 7 Februarie 1810, provocat de Engelhard de a da spitalurilor aședate prin sate și orașe table de lemn vâpsite negru, pentru a se însemna pe ele bóla și doftoriile hotărîte fie-cărui bolnav, Divanul răspunde, că dă pentru trebuința spitalurilor suma de bani orînduită. «Spitalurile aū aședemînt cu podrascici, cari sunt însărcinați cu plată de bani să dea cele trebuincioșe, iar Ispravnicii de pe la tóte județele sunt de obște porunciți să implinéscă și să inlesnéscă tóte pravilnicile cereri pentru trebuința ostășescă. Așa dar urméză că podrascicul fieș-cărui spital, ce este aședat în fiesce-care județ, pentru acăstă trebuință și pentru alte trebuințe asemenea, să se arête către dumné-lor Ispravnicii județului, de unde li se va da tot ajutorul cel trebuincios. Dar trebuie însă ca și acești podrascici să

La 23 Maiu 1810, Ispravnicul de curte este obligat de întâiul Divan, să cerceteze cu Maimarbaşa şi cu un ofiţer rusesc de la comisia ad-hoc, toate spitalele militare şi să vadă ce reparaţiuni se necesită la ele şi să se repara «ca să nu se întâmple bolnavilor vre-o pătimire.»

La un moment dat Bucureşcii erau un vast loc plin de spitale rusesci (1).

Moldova.

Rechisiţiunile şi podveşile în Moldova nu sunt mai puţin grele decât în Muntenia, totuşi boerimea munténă este în credinţă că Ruşii tratéză mai cu blândeţe pre Moldoveni decât pre Munteni. Adevêrul e, că boerii Moldoveni cu cari ofiţerimea rusescă, firesce, legaū mai întâiū cunoscinţă şi relaţiuni, ba şi încuscirî, erau mai bine vêduţi de capiū Muscali. E probabil că boerimea Moldovei manifestă mai multă alipire de Muscali, decât cea munténă, unde un curent galofil nu se mai tănuia de multă vreme.

Este curiosă scrisórea ce un Ispravnic din Focşani, adreséză marelui Vistier muntén, la 1808, arétând că boerii Moldoveni nu sunt supéraţi de Muscali, că acei boeri nu iaū parte dréptă cu Munteni la greutăţile aprovizionărei şi întreţinerii rusesci din taberile de la Focşani, Călienî, Malurî.

Aducem pe românesce acéstă scrisóre scrisă în limba francesă şi încă în o francesă corectă, care probéză că Ispravnicul muntén era un om cu o instrucţiune alésă.

Iată scrisórea:

Traducere de pe franţuzesce. Copie de pe scrisórea Ispravnicului din Focşani, Serdarul Costache, către boerul marele Vistier al Valahiei.

De multe ori am cerut de la Divanul locului, ca să nu i se cêră pe jumătate toate cele trebuitoare pentru lagărul de la Călienî, şi cea-l-altă jumătate să o dea Moldova, de la care am cerut şi ajutor; cu toate că aş fi putut în timp de nevoie să nu am trebuinţă de ajutorul acesta, decât mai ales aş fi primit mai înainte porunca de a pregăti magaziile trebuitoare, seū cel puţin decât n'aş fi fost silit de schimbările continue, după care m'am vêdut nevoit să strămut dintr'un loc în altul, une-ori de la Malurî la Foc-

plătésă locuitorilor peşin şi deplin pentru ori-ce lucruri le vor da, seū le vor face, fiind-că şi ei, precum s'a şis, aū plată de la comisia spitalelor. (Cod. LXI, fila 54)

(1) La ville de Bucarest, dont toutes les grandes maisons ont été converties en hôpitaux, ressemblera bientôt à un tombeau de vivants, et il est impossible de donner une juste idée de la désolation publique. (*Hurm. pag. 632, Doc. 825*).

șani și alte ori de la Focșani la Malurî, tot felul de provisiuni, ce am pregătit: lemne, iarbă, hrana animalelor și altele.

Acum însă cer provisiuni de la acest ținut, nu pe jumătate, ci le cer cu un chip supărător și cu un dispreț particular către noi, după cum în presenta scrisore înfățișez lucrurile pe cari le-am vădut eu însu-mi.

Noi, Ispravnicii, am raportat către unii megistani, că nu ni s'a dat o poruncă ia timp, ca să pregătim provisiunile trebuitoare, și să prevedem împlând din vreme magaziiile, după cum au făcut boerii moldoveni, cari au primit pentru această poruncă două luni mai înainte. Pentru noi, din contră, îndată ce ni s'a dat porunca, ni s'a făcut și cererile, fără să ni se dea cel mai mic răstimp, și pe lângă aceste și strămutările mult ne-au confusiat și de aceea am fost nevoiți să împărțim la toate câte puține țile și așa arătând această cauză, am cerut ore-care ușurare, dar n'au voit să ne credă.

Am raportat, că acele ce am făcut la Focșani pentru armată, adecă grajduri, bucătării și altele, ne-au costat multă ostenelă.

Am raportat, că am înavuțit spișeria cu toate cele trebuitoare, după cererea hoerului Polcovnic, însărcinat cu spitalul, d-l Gramlere.

Am făcut poduri peste riul Milcov, unde s'au perdut multe osteneli, mult material și mulți aspri și aceste fără cel mai mic concurs din partea boerilor moldoveni. Și creșdend că cu acestea ne vom ușura, am rugat să rămână mulțamiți cu aceea ce am făcut în Focșani, fără să ni se cêră să facem și spitale din Malurî și să aibă bunătate de a însărcina pre boerii moldoveni de a mai construi. Noi însă, le-am isprăvit și pre acelea și în loc să ne ușureze, ne-au însărcinat și am făcut și spitalele din Călienî, unde boerii moldoveni au făcut numai a treia parte.

Noi dăm în fie-care țî 200 căruțe de lemne și sunt acum patru țile, de când după îndemnul boerilor moldoveni ne-au însărcinat numai pre noi de a da toate trebuinciósele: iarbă, lemne, hrana animalelor și altele. Ei ne mai cer încă, ca să dăm câte trebuesc pentru opt țile înainte; și ne cer această pe motivul, că și boerii moldoveni tot așa înainte au dat. Ei nu socotesc întru nimic câte am dat pentru tot timpul, cât au stat în Focșani bagagele și caii generalilor și ai oficalilor. Cu un cuvint am fost mărtori oculari ai nedreptăților, ce ni se fac în toate. De la noi numai se cere tot aceea ce este greu și costisitor și încă cer, ca să le primescă și forte răpede. Se cereau 70 scânduri de lemn de brad; ast-fel de lemn în Focșanii Valahiei nu se află, dar în cei ai Moldovei este; și cu toate aceste le-au cerut de la noi și încă în grabă, în cât voiau, ca într'o singură nópte să le facem și să le predăm.

Trimitem vaci, viței, miei, ca să le taie pentru carne; bucătării generalilor sunt de față până ce casapii le pregătesc, după aceea bucătării dic, că vacile sunt slabe, iar viței sunt prea mari, miei mai grași de cât trebuesc, și îndatorese pre vătafi noștri să cumpere aceste de la oierii moldoveni mai scump.

Ne cer în toate țilele de la 200—300 oue. Le iaă, le sparg, și apoi pretind, că sunt stricate și cer altele.

Le dăm pu de găină, gâsce și rațe; aleg pe acele ce le sunt pe plăcere și pe cele-lalte le lepêdă.

Am adus făină, și pitari cu tot tacâmul lor, ca să facă pâne, după cum ni s'a cerut, și am scris pentru acesta căminarului Iordache, să cêră un cuptor de la boierii moldoveni pentru trebuința copturilor pentru toate di-lele cât trebuie să dăm pâne, și n'aș voi să ne dea nici un cuptor, de ôre-ce ei acum sciau, că noi am trimis petrară și aș făcut în Călienii cuptor, când boierii starosti ne-aș cerut ajutorul.

Atât de multe căruțe de lemne, nuele, țeruși și paie am dat și dăm neîncetat pentru facerea bordeelor și a băilor, că nu le mai scim numărul.

Causa suferințelor nôstre este că căpeteniile oștirea aș stat mult timp în Iași și aș făcut cunoștință și prietenie cu boierii moldoveni.

Eă însu-mi am vedut pre boerul Spătarul Hrisoverghi, deputatul Moldovei, că se pörtă cu multă familiaritate cu toți generalii cei mari, vorbind rusesce și cu multă mândrie răspunde oficialilor inferiori, cari se duc să-l rôge pentru vr'un lucru, și pot să dic într'un cuvînt, că nu-i bagă în sémă de loc, și puținii sunt aceia, căroră le primesce cererea. Cât despre sergenți și caporalii, cari vin să cêră câte ceva, îi tratéză cu: *nema*—nu-i, *pașol*—eși afară! Noi însă, ne-având acéstă familiaritate, îndrăsnesc să dic, mulți din generali, nici ne consideră după caracterul (poziția) nostru, ci ne vorbesc cu dispreț și neputend să-i contrariem și să-i facem să înțelegă nedreptățile ce ni le fac, tăcem și dăm tot ce ni se cere, iar aceea, ce mă întristéză mai mult, este, că mă ved pre mine însu-mi nevoit să sufer de a fi supus voinței Moldovenilor. Mă fac că nu observ nimic, ca să nu dau pricină, răspundend cum trebuie și să nu mă supere mai mult și să mă facă să sufer rele mai mari. Mă jur, că acesta mă duce la desnădăjduire.

Alt mijloc nu am, decât să mă îndreptez la nobleța ta, boerule Vistier, și dându-ți acest raport credincios, să cer sfaturile vóstre și să vă rog, ca să cereți, în orî-ce chip veți crede mai cuviincios, de a se face îndreptare acestei neregularități.

Vă rog să mă învredniciți de răspuns. Al nobleței tale supus.

semnat: *Costache Serdar.*

CAP. XXVIII.

Comerciù.

A vorbi de propășirea comerțului în principate între anii 1806—1812 ar fi a ignora ce se întâmplă cu comerțul în timp de răsboi. Declarațiunea răsboiului contra Turcilor și nu târziu amenințările de răsboi între Austria și Rusia, cari motivéză închiderea fruntariei despre Austria, aduc mari pagube și mare stagnațiune comerțului până într'atâta, în cât cum-părătorii vămilor cer și capetă în multe rînduri scăderi la prețul de cum-părare al lor.

Inevitabile zăticniri se aduc comerțului prin următoarele măsuri luate din cauza răsboiului:

1) Se isgonesc Turcii, cari se ocupaŭ cu comerț în țeră și luându-se de pretext publicațiunile turcescî împedicătore la orî ce relațiuni dintre locuitorii de pe malul drept cu cești din Principate, se curmă și din partea guvernelor române orî-ce relațiuni cu malul drept al Dunării. Ultima marfă permisă de a fi trecută în țeră, de pe malul drept, este din Aprilie 1808 (1).

Iată ordinea de la 24 Martie 1809, dată de către generalul Kușnicov, pentru încetarea de orî-ce relațiuni, dintre locuitorii români și cei de pe malul drept al Dunării :

*Sfetnicul de taină, senatorul și prezidentul Kușnicov, către cinstitul
Divan al Valachiei. Predorojnie.*

«După cum s'a dat la armie porunca luminatului domn, general feldmarșal enézul Prozorovski pentru deschiderea răsboiului împotriva Turcilor, ce ei aŭ dat pricină a se deschide acest răsboiŭ, nevrënd să împlinescă drépta cerere a tot milostivului împérat, întocmai copii se trimete cinstitul Divan, atât ca să aibă sciință pe deplin, cât și pentru ca să facă cunoscut obștiei Valachiei mari și mici, prin publicație, și să bine-voiască cinstitul Divan, ca cu cea mai mare strășnicie să scrie tuturor locuitorilor țerii, fie orî-ce obraz și de orî-ce stare, ca de acum înainte nici decum și cu nici un cuvînt de îndreptare, să nu aibă nici un amestec și nici o *correspondenție* cu ómenii ce sunt în stăpînirea turcescă, iar cei ce vor urma împotriva și se vor aréta neascultători poruncei, descoperindu-se vor fi pedepsiți după cele mai strașnice pravile, ne mai rămându-le cuvîntul pravilelor și al obiceiului pămîntului, cari sunt datorî de acum să urmeze pravilele răsboiului. Decî cu deosebire arét cinstitul Divan, că porunca acésta tuturor locuitorilor să o facă în scris, ca să pótă înțelege și să o urmeze.» Iași, Martie 24, 1809 (2).

Cu referință la isgonirea Turcilor comercianți din țeră, dăm în anexe câte-va documente. In Oct. 1807, Divanul face catastih de neguțătorii turci și creștini, supuși turci, aflători în Bucuresci, dicënd că aceia cer să se întorcă peste Dunăre și că Divanul urméză să mijlocéscă la generalul Lascarov, să le dea pasport (3).

2. Inchiderea graniței despre Austria este a doua cauză de nimicire a comerțiului. Se daŭ aspre poruncî prin plaiuri, să nu mai pótă trece nici cu marfă, nici fără marfă nimeni, nici din Transilvania în România, nici

(1) Veđi anexa 1.

(2) Veđi și anexa 2. Cod. LVI, fila 54.

(3) Veđi anexele 3—7.

de aci dincolo. Totuși cu mari dificultăți administrațiunea rusescă ma acordă, fiind-că războiul nu isbucnise între Rusia și Austria, din când în când câte un pasport. In 30 Iunie 1809, Divanul întreabă pre General Maior Engelhard, de au voie măcar Ciobanii din Ardeal, cari obicînit își pase oile prin munții țerei, să mîergă și să vină peste fruntarie, după ce din ordinea șefilor militari granița e închisă (1).

La 29 Iulie 1809 întăiul Divan și Comitet raportéză la Gheneralul Engelhard, că s'a dat după ordinea Exc. Sale poruncă, să fie poprit de a merge cine-vași de aci în Austria, fie singur, fie cu marfă, orî de acolo încóce, să vină fără de pasport al Exc. Sale. S'a scris pentru acésta la vătășii de plaiuri, dar de la ei s'au primit răspunsuri, că pasporturile fiind în limba rusescă «și neputendu-le înțelege, se tem să nu facă vr'o greșală și în loc de un om séu doî, ce póte să se cuprindă în pasport, să lase să trecă mai mulți. Și ca să nu se întîmple una ca acésta, se rógă ca acele pasporturi să fie tălmăcite pe limba românescă.»

Întăiul Divan și Comitet intervine în acest sens, ca pasporturile ce se vor libera de Engelhard, să se trimită întăiū la Divan, spre a se tălmăci întăiū pe limba românescă. Cu acésta-și ocaziune Divanul vestesce, că la Cămpina se află câtă-va marfă venită mai înainte de închiderea *comunicației*. Divanul întreabă, de este liberă și în ce chip să se urmeze cu acea marfă?—29 Iulie 1809 (2).

La acésta cerere de instrucțiune răspundend Engelhard, vice-președintele, imediat, comitetul la rîndul séu trimite vătăfului Mihalache din plaiul Cămpinii următórea poruncă:

Poruncă ce s'au făcut la vătăful Mihalache.

«După porunca Exc. Sale General Maior Engelhard, vice-presidentul Divanului și spre răspuns la cele ce ai scris, îți poruncesce Divanul și acum iarășî, să ții drumul trecerii închis bine, nimeni să nu trecă nici salt nici cu marfă, nici de aici dincolo, nici de dincolo aici, afară numai din călătorii, cari vor avea pașusuri de la Excelențele lor comandirii armiei. Pentru aceste pașusuri ai să urmezî într'acest chip: să găsesci un om, care să scie limba rusescă și românescă, pe care-le să-l aibi pe lângă însu-ți și să caute pașusurile trecătorilor, în care va scrie să mîergă și să vie séu cuvintele cele obicinuie în *ducétóre* și în *vütóre*, acele pașusuri să se lase la mâna trecătorilor, iar în care va scrie numai în *ducétóre*, acele pașusuri

(1) Cod. LXI, fila 15.

(2) Cod. LXI, fila 20.

să le opresci. Să ții condică de toți călătorii, câți merg și câți se întorc cu acest fel de pașusuri, unde să se trecă cu orînduiala: numele, starea și ómenii ce va avea cu sine-și fieș-care călător. Acelui om cu sciință de limba rusescă și românescă i se va plăti de la Divan. Marfa, ce este adusă de mai înainte la Cămpina și se află și acum acolo, nu este slobodă a se aduce aici, dar să arēți stăpânilor mărții, că trebuie să trimiță fiesce-care cu osebítă jalbă către Exc. Sa senatorul Kușnicov, prin care să-și cēră voie de a-și ridica marfa de acolo și a și-o aduce aici.»—1809, August 5 (1).

O singură trecétóre se mai lasă spre Ardeal pentru cei cari obțin pas-porturi și anume prin plaiul Cămpinii, precum se póte vedea acésta în următorul act:

Poruncile ce s'aũ făcut către vătășii de plaiũ.

«Măcar că ți s'aũ mai scris și altă dată, ca să nu lași pre nimeni a trece printr'acel plaiũ, nici salt, nici cu marfă, nici de aici dincolo în țera nem-țescă, nici de acolo aici, dar strașnice fiind poruncile comandirilor armiei împērătesci asupra acestei pricinĩ, iată ți se înnoesce și acum porunca, ca să fii cu priveghiere, să nu lași pre nimeni a trece printr'acel plaiũ, fiind însã că tot nu se póte tăia cu totul *comunicația* cu Transilvania, se dă une-orĩ pașusuri de trecere la un obraz de către Exc. Sa Gen. comandirii Ar-miei, dar cu tóte aceste, fiind-că tóte drumurile trebuie să fie închise, s'aũ hotărít, ca călătorii, ce vor avé acest fel de pașusuri la mánile lor, să nu trecã prin alt plaiũ, ci numai prin plaiul Cămpinei, unde s'aũ trimis și om cu sciință de limba rusescă și românescă, ca să cerceteze acele pașusuri, și ver' de se va ivi cine-vași în acel plaiũ cu pașus de trecere de la vre-un ghegeneral, să nu-l îngăduesci a trece și să-l îndreptezi cu trecerea prin plaiul Cămpinii.—1809, August 5 (2).

Negreșit că trecerea fruntariei se mai póte prin dare de mită la vetași, dar acésta nu este un mijloc înlesnitor comerțului.

Vătășii sunt denunțați că fac asemenea abusuri și *risum teneatis*, întâiul Divan îi întrebă pre dinșii de e adevărat și câți neguțatori și ce marfă aũ trecut? (3).

Ce înlesniri póte avea comerțul când trebuie intervențiunea Divanului, ca

(1) Cod. LVI, fila 77 verso.

(2) Col. LVI, fila 77.

(3) Veđi anexa 8.

soția clucerului Fotache Știrbeiș să pôtă merge, la 19 Maiș, 1809, în Ardél, să caute de bărbatul seș, bolnav la băi în acea parte de loc.

Nimeni nu puté eși nici din Bucuresci lără de bilet de la Engelhard. Pentru ca Mateiș Cantacuzino să pôtă merge, la 9 Maiș, 1809, afară din oraș la moșie, împreună cu 3 slugi, 3 slujnice, un dascăl frances și 3 vizitiș, Divanul intră cu mijlocire la Engelhard, să dea bilet de eșire din oraș (1).

Dăm în anexe o serie de acte relative la liberarea de pasporturi, la modul liberărei acestora și la conflictele ocașionate la trecerea pe la margine de indiviși, cari nu erau în regulă cu pasporturile (2). Vașă-se în anexa 21 bis, pățenia unor bieți negușători, cari chiar cu pasporțe în regulă voiră, în interesul comerçului lor, să trecă prin Basarabia în Rusia și cu tôte acestea, în 14 Maiș 1810, primul Divan vestise Spătarului, după comunațiunea lui Engelhard, în urma celui al lui Krasno Miloșevici, că împăratul a hotărît «ca de acum înainte să se dea pașport numai locuitorilor din Moldova și Valachia, ca să mērgă prin orașele Rusiei, pentru aliș-verișuri, iar celor ce sunt sudiți străini, să nu li se dea nici de cum (3).»

Intre pedepsele infligate celor prinși, trecēnd nu numai granița fără de pașport în regulă, dar chiar și acelor prinși pe drumuri făr de răvașe, a fost în 1811, trāmiterea lor la cetatea Brăilei spre muncă (4).

Intōrcerea în patrie era nu mai puțin împrejurată cu multe dificultăți, mai ales pentru acei cari se duseseră peste hotar în ataceri politice, ori putēnd părea politice. Așa căminarul Manolache, care rēmăsese în Ardél din emigrarea cu Alexandru Sușu Voevod, nu pôte reveni în patrie decât după multă stăruință a tată-seș, stolnicul Ión și dând chezașie pentru fiul seș, în Aprilie 1822 (5), că ori în ce vreme va fi vre-o *ipopsie* asupra lui, și dovedindu-se adevărată aceea, să fie (chezașul) sub pedepsă în locul lui.

Încă înainte de finea anului 1809 situațiunea politică între Rusia și Austria se îndrēptă și atunci comandamentul militar rusesc din țēră, dă ordin pentru redeschiderea granițelor despre Ardél. Dar de acēstă redeschidere nu se pôte folosi comerțul de export, căci Divanul cere prohibițiunea exportului de zaherele, de boi și de cai, ca să se pôtă îndestula trebuințele armatei rusesci (6).

3. O altă causă a căderei comerțului este și nesiguranța personală din

(1) Cod. 61.

(2) Veși No. 9--21 și 21 bis.

(3) Cod. LXV, fila 32 v.

(4) Veși Anexa 9.

(5) Veși Cod. LXII.

(6) Veși anexele 22 și 23.

causa războiului, în cât, mai cu seamă în Oltenia, să bejănăresc satele și orașele, precum se poate vedea din următorul raport al Divanului către Engelhard:

Divanul raportează către generalul maior Engelhard.

«Dintr'această copie de jalbă a neguțătorilor și tuturor locuitorilor ot Caracal, sud Romanați, cum și din osebita copie de înștiințare, ce s'a trimes aici la Divan, veți lua Excelența ta îndestulă pliroforie de cele întâmplate într'acele părți de loc și de frica și gróza, ce s'a încuibat în inimele locuitorilor, în cât locuitorii din Caracal (precum ni se scrie osebit) au ajuns la atâta desnădăjduire, cari cu toții au strigat în glas mare, că de nu li se va face vre-o mângâere de ocrotire, siliți sunt a face *rebellion* și a apuca care încotro vor vedea cu ochii, ne mai dând nici o ascultare nimenui la cele ce li se vor porunci. Pe lângă acestea luarăm și altă înștiințare mai próspectă, de la 15 ale acestei luni, că împotrivorii au venit iarăși la Sădova, însă călărime 300, iar pihotă și mai mulți, și pe câți din băjenari au putut pune mâna, cu mezat i'au vîndut de cindea, iar satele județului Romanați toate s'au risipit și s'au tras în sus de Caracal, rămîind în frunte Caracalul. De aceea dar Divanul, după datorie, nu lipsim a face acestea cunoscute Excelenței tale, rugându-ne să avem cinstit răspuns și povață ce urmare să se facă la acestea? ca să scie și Divanul ce răspuns să dea la înștiințările ce i-au venit.»—18 Iunie, 1809 (1).

Nesiguranța comercianților nu este numai din cauza Turcilor, ci și din cauză că după bunul plac al comandamentului militar rusesc, neguțătorii străini sunt isgoniți din țară, deși perd toate interesele comerciale, fără nici măcar să intervină o sentință judecătorească. Așa a fost cazul din 1808 cu neguțătorul frances Coradin. Comisarul, adecă Consulul frances a reclamat la Divan contra surghiunului din Bucuresci al lui Coradin, dar drept satisfacțiune, Divanul nu i-a putut da alt răspuns, ori justificare, decât copie după scrisórea lui Miloradovici, din 4 Aprilie 1808, în care spune, că dînsul a ordonat vistierului Varlaam, să isgonéscă din Bucuresci pre Coradin și că așa au făcut cu toți acei, a cărora conduită îi displăcea (2).

A 4 cauză împedicătoare comerțului a fost baterea de către Muscali de monedă falsă turcésă (3), monedă care de la comandamentul militar a do-

(1) Cod. LXI, fila 14 v.

(2) Veți anexa 24 și 25.

(3) Rușii pretindeau că această monedă nu e falsă, ci că avea curs în Polonia și a adunat-o de acolo Guvernul rusesc.

bândit curs forțat în principate. Fănuță (Zilot) dice, că această monetă s'au făcut după sfatul lui Prozorovski (1).

Divanul cutéză a se opune la răspîndirea în țeră a unei asemenea monete, dar generalul Kușnicof îi impută *cutezanța* și-l obligă a o primi (2).

Drept răspuns la rugămintea legitimă a Divanului, comandamentul rusesc impune prin curs forțat moneda falsă. Si acésta e o deprindere veche a Muscalilor. Am arêtat cum la 1774—75 Muscalii au inundat țera cu bilion de aramă, purtând marca Principatelor și cum cu asemenea monetă au luat la evacuarea Principatelor tot aurul și argintul din țeră. Tot asemenea fac și acum. De astă-dată însă, când moneda se impuse și în Bucuresci, neguțătorii bucurescenii «*cunoscînd-o, de față amăgire și sărăcie, turburându-se toți au închis prăvăliile*» (3).

În fața acestei greve neașteptate, Miloradovici fu silit să mērgă însuși pe la prăvăliași și «striga în gura mare către țirgoveți a deschide țirgul și cu jurămint îi încredință, că va zătici urmarea acestei monede» (4).

Se pare că grație energiei neguțătorilor Munteni, moneda cea falsă n'a rămas impusă decât în Moldova. Neguțătorii austriaci refușă de a primi acésta monetă turcescă, ba încă intervine consulul Austriac Brenier, ca guvernul țerilor române să schimbe cu bani bunii sumele, cari apucaseră a fi primite din bani falși de către neguțătorii austriaci.

La 6 Maiu, 1809, Kușnicov ordonă Divanului în sensul pretențiunei consului austriac.

Energica protestare a agentului austriac Brenier contra monetei false ce guvernul țerilor române impunea negreșit și supușilor Austriei, avu de efect ordinea lui Serghie Cușnicov din 6 Maiu 1809, prin care obligă pre Divanul muntenesc, să primescă de la neguțătorii supuși austriaci toți banii ce cu sila primiseră, și să le dea Visteria, în loc banii bunii. «Póte Divanul să aibă de trebuință (banii falși) a-i da pentru *porțiónele* cărnei ce este orînduită, cum și pentru suma banilor ce se cade să-i dea pentru spitaluri» (5).—6 Maiu 1809.

La 14 Maiu Divanul răspunde arêtând prósta stare a Visteriei și împrejurarea, că decă s'ar îndeplini ordinea, neguțătorii austriaci «*olosing acest prilej vor aduce la Divan nu numai lei, ce vor fi apucat a-i lua pîna acuma, ei vor începe de a strînge și a cumpăra într'adins și de la alții*

(1) Pag. 29.

(2) Veđi anexa 26.

(3) Zilot Românul pag. 92.

(4) Fănuță, loc citat.

(5) Cod. LXI, fila 9 verso. Veđi anexa 28.

orî unde vor găsi acest fel de bani, cumpărându-i cu un preț mai scăzut și *pretenderisind* a li se schimba de la Divan cu alții atâția bani huni și încă putem dice, că pot să se ajungă și cu unii din țigani, cari sunt rău nărăviți de fac prin taină monetă turcăscă, și atunci socotescă-se de către înțelepciunea Excelenței Tale, ce pagubă urmază a se pricinui Visteriei! Drept aceea, după datorie nu lipsim a arăta aceste pricinî, rugându-ne ca să aibă Divanul cinstit răspuns.»

Autoritățile militare rusesci au răspuns (27 Maiu 1809) Divanului, că pentru a se evita inconvenientele semnalate de dînsul, Divanul să cêră «adevurate arătări de la cinovnicii agenției austriacesci, că acei ce cer a li se schimba acești bani sunt cu adevărat sudiți austriacesci.» Divanul întîmpină (1), că totuși de unde pôte ști Divanul că banii ce vor cere numiții sudiți să li se schimbe, sunt toți ai lor . . . . iar nu i-au strîns înadins de pe la alții cu preț scăzut, ca să-i schimbe cu alți atâția bani bunî? Nicî o precauțiune nu este posibilă, căci nicî cinovnicii agenției nu pot ști adevărații bani ai sudiților și deci urmază a se aduce mare pagubă Visteriei. Apoi nicî pre țiganiî falsificatori de monete nu-i pôte urmări Divanul, «căci o fac cu atâta asemănare și meșteșugire, în cât nu are nicî o deosebire și când ese întăiū din mâna lor, nimenî nu o pôte cunósce. Divanul nu vede altă îndreptare, decât numai dându-se porunci la tótă oștirea să nu mai siléscă pre locuitori și neguțatori de a primi lei turcesci de cei noi. Divanul arată, că Ispravnicii de Mehedinți primiră o jalbă a neguțatorilor orășeni din Cerneți «că vin Cazacii de târguesc din prăvăliile lor și le lépédă cu sila lei de aceștia noi, bătendu-i ca să-i priméscă, trimițendu-se la Divan unii din acești lei, cari iată și noi îi trimitem Excelenței Tale, spre a se vedea cea desövirșit prostimea lor; din care acéstă pricină arăt numiții neguțatori, că au contenit de a mai face alișveriș, fiind-că de la ei nimenî nu-i primesce acești bani, unde vor a-i da pentru pászurile și trebuințele lor ce au.» Divanul cere deslegare. Numai deslegare bună nu i s'a dat!—31 Maiu, 1809.

Introducerea monetei false împinge pre neguțatori să exporte moneta bună de argint și s'o transforme în galbeni olandezi, cari ámbă cu preț curat de 10 lei. Autoritățile rusesci se emoționéză de asemenea export al monetei bune de argint și ordonă împedicarea lui cu totul, cu circularea la județe, din 8 Iunie 1808 (2).

Cursul galbenilor venetieni se fixéză mai urcat, pe taleri 10 parale 10. Gal-

(1) Cod. LXI, fila 11.

(2) Cod. LXI, fila 14 verso. Veđi anexa No. 28.

benii austriacescî orî «împărătescî» valoréză mai puțin: talerî 9 parale 35 (1).

O curiósă dispozițiune a Divanului intervine la 19 Iulie 1808, cu referință la schimbul galbenilor în monedă de argint. Acéstă monedă fiind *rărită*, transacțiunile comerciale deveniseră foarte dificile.

Divanul ca să opréscă agiul la argint, otărăsce ca nici un neguțător să nu fie dator a schimba aur, decât decă i se ia marfă de cel puțin 2—3 talerî (2).

Prin impunerea apoi a cursului galbenilor (talerî 12) și a rublei (talerî 3 banî 72) s'a stîrnit procese. Ceî cari aveau dați banî împrumut, cer să li se plătescă galbenul și rubla pe cursul ce l'au avut la data contractărei împrumutului. Divanul cere deslegare la Engelhard, în 28 Septembrie 1810 și propune ca «ceî ce au fost datorî cu soróce împlinite mai nainte de Sept. 20 și n'au voit atunci să-și plătescă datoria, să fie datorî, după dreptate, a plăti tot cu acel curs ce ámbla atunci galbenul olandez și rubla» (3).

Mai adaoge Divanul informațiunea, că de când s'a urcat prețul galbenului olandez, în tóte zilele este cértă între locuitorî și neguțătorî. Locuitorî cer să li se schimbe galbenî, cumpărând ceva lucruri și să li se dea restul în argint. Locuitorî beneficiau de avantajarea făcută argintului prin urcarea cursului. Acest lucru se mai întîmplase și în 1808, când se făcu 10 talerî galbenul. Atunci Divanul dispuse, ca neguțătorî să nu fie obligați a schimba un galben decât decă se cumpără marfă de cel puțin 3 tal. Divanul propune ca și acum să nu se schimbe în argint un galben decât decă se ia marfă de cel puțin 5 tal.—1810, Septembrie 28.

Câte-va ulterióre dispozițiuni relative la monetă, sunt cele următóre:

a). O poruncă din 1808 opresce topirea monetei rusescî spre a-î utiliza argintul (4).

(1) Cod. LVI, fila 32 din 16 Sept. 1808 anexa 29.

(2) Veđi anexa 30.

(3) Veđi anexa 31.

(4) *Publicație la 17 județe pentru de a nu strica moneda argintului rusesc.*

De la Divan către Ispravnicî. — Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud ... sănătate. Excelența sa general Cușnicov, prin nota sa de la Divan, de la 14 ale următórei luni, face arétare, cum că s'a însciințat, că unîi din locuitorî topesc moneda de banî rusescă în argint, care acéstă urmare spre a topi cine-va monetă, nu numai că este strașnic oprită, după pravilele rusescî, dar încă și cine se găsește într'acéstă faptă făcend haznalei împărătescî pagubă, cu împotrivire pravilelor, iaă cea mai grea pedépsă, poruncind a se face publică în tóte orașele județelor pentru acésta; de aceea, dar

b). La 1810, Decembre 22, Engelhard ordonă ca talerul nemțesc ce âmblă câte taleri 5, să âmble câte taleri 4 și parale 5 (1).

c). La 1811, Maiu 31, Șteter, din ordinea lui Cutuzof, scrie Divanului, că banii de argint și banco-țidulele străine, nimeni să nu fie slobod a trece peste graniță la alte locuri, decât numai în Moldova și Rusia, și poruncesce, ca pre ori-care îl va dovedi cu acest fel de faptă, să i se iea tot ce se va găsi la dînsul de cel care îl va prinde.

La 8 Iunie s'aũ făcut publicații prin tôte județele trãmițându-se și copie după predlojenie (2).

d) La 5 Ianuarie, 1811, Miloșevici aprobă regularea neguțătorilor moldoveni și munteni ca galbenul olandez și cel venetic să mērgă 12 taleri, cel împărătesc pe taleri 11 parale 30 (3).

e). La 11 Martie 1811, s'aũ făcut publicațiunii în tôte județele i la Divanul Craiovei, i la ținutul Brăilei, la Spătărie, la Agie, la Vel armaș, la Carvasara și la starostea de neguțători, pentru moneda de argint rusescă, i de argint turcescă, a nu o trece nimeni peste graniță. Asemenea se opresc introducerea de *bancnote* străine în țeră. Numai în Moldova, respective în Muntenia și în Rusia se pôte trece argintul și numai «asignațiile împărătesci» rusesci vor avea curs în Principate. Delicuentul va fi judecat «de criminal», iar dregătorul va avea drept la $\frac{1}{4}$ parte din moneda sechestrată, iar celelalte se vor confisca (4).

In definitiv, tôte aceste schimbări în cursul banilor contribuiau și ele să isbescă greu comerțul.

Cu tôte aceste diverse pedici aduse comerțului intern, tot ar mai fi fost posibilitatea să mērgă înainte acest comerț decă nu s'ar fi dat în Aprilie 1808, o mare lovitură organizării isnafurilor, acordându-se de Divan porunci pentru învoirea de deschidere de prăvălii «*de veri-ce fel de marfă*» (5), fără a fi supērat de către isnafurile respective.

Divanul scrie, să o faceți acēsta sciută și cunoscută la toți de obște într'acel județ, ca de acum înainte să nu mai cuteze, nici să îndrăsnescă nimeni a a mai topi monetă rusescă, căci dovedindu-se vre-unul făcēnd într'acēsta împotrivă urmare, să scie hotărît, că va cerca cea mai grea și cumplită pedepsă, îngrijind și dumné-vostră apururea pentru acēsta a nu se face împotrivă urmare, căci înși-vē veți avea a da sēma.—1808, Maiu. (Cod. LV, fila 359 verso.)

1808, Maiu 21. S'a mai făcut asemenea porunci.

(1) Cod. LXIV, fila 26 verso.

(2) Cod. LXIII, fila 52 verso.

(3) Cod. LXIII, fila 78 verso.

(4) Veți anexe 32, 33, și 34. Veți și anexe 34 bis și 34 ter.

(5) Cod. LIV, fila 314.

Va să ȳică cetatea *corporatiunii* este dărmată; va să ȳică, oricare străin pôte deslega marfă în Bucuresci și a o vinde în detaliu.

Adevărat, că acelaș ordin, din 7 Aprilie 1808, desființeză una din pedicile ce întîmpina comerțul mic din țeră, adică narturile, afară de nartul pânii, cării și al luminărilor. Acastă dispozițiune este îndată apoi revocată (1).

Dăm în anexe diverse acte relative la narturi, din 1807—1812 (2). La 2 și la 9 Ianuarie 1809 primul Divan scrie epistatului agiei, să dea informațiune: cu ce preț să vînd în oraș lucrurile de mîncare, atît pămîntesci cît și streine, cum și fînul și lemnele de foc? (3).

Acastă poruncă cere reînființarea de narturi și dă a se înțelega, că desființarea lor n'au contribuit la estenirea lucrurilor de mîncare. Pentru a se realiza această estinire, Divanul chibzuesce, încă din Decembre 1808 (4) și apoi la 27 Ianuarie, 1809 și speră, că estenirea se va dobîndi prin desființarea vamei de la obor. Acastă desființare de care și aiurea am pomenit, ocazioneză un lung chrisov, prin care, cu multă desfășurare de vorbă laudă mai întăiū pre guvern, carele îngrijesce de binele public și apoi arată scumpetea cea mare a articolelor de hrană la obor și chiar a articolelor venind de preste hotare.

Divanul crede că această scumpire, mai ales a articolelor de hrană, provine de la vama prea mare ce se ia pentru asemenea articole la obor. Arată că orașul C-Lung neavînd vamă, se bucură de mare estinătate la tôte articolele de hrană; deci își propune, să scadă și din tarifa vamei oborului. Dar din cauza «*năprasnicei acestei de vremi de răsmirițe în care ne aflăm*» este silit Divanul, să adaugă vama articolelor, cari nu sunt de prima trebuință, pentru existență, ca să fie compensată scăderea și să nu se aducă pagubă visteriei. «Iar după ce ne va milui Dumnezeu cu pace și liniștirea țerei» se va scădea vama și prin alte tîrguri ale țerei ca la Bucuresci. Acastă dispozițiune Divanul o ia «prin socotița și închipuirea și a altor obraze de cinste, ce au stătut vameși după vreme și au bună sciință de ale vămilor rîndueli.» Divanul îmbracă scăderea ce va ocaziona venitulul fiscal noul tarif al vamei din Bucuresci, adăogînd la plata vamei vitelor-la ierbărit, la oca, etc.

Dispozițiunea coprinde 6 puncte, cari se resumă ast-fel:

1. Vama din tîrgul de afară și de la oborul de acolo i de la tîrgul Cu;

(1) Veđi anexa 35.

(2) Veđi anexele A, B, C, D, . . . N. Cu referință la brutării, veđi anexele O, P, Q, R, S și T. Veđi și anexele U, V, W, X și Y, relative la măcelării.

(3) Cod. LVI, fila 48.

(4) Cod. LVI, pagina 45 v.

cului, din totă politia Bucurescilor, de ori-ce fel de zaherea: griu, orz, porumb, mei, secară, mălai, făină, fin, malderi, pescuiră, atât din țera rumânească, cât și din țera turcească, icre roșii și negre, (bez cele tescuite) fasole, linte, mazăre, bob, cėpă, usturoi, praz, inul, cânepa, vınatul, paseri domestice, branzuri, unt, oue, caș prospet, cașcaval, pometuri, ori-ce fel vor fi, uscate și neuscate, legume, zarzavaturi, lemne de foc, carbuni, ferestre, rogojini, mături și alte lucruri de lemn, și vase de lemn și de pământ, ori-ce felurime de care aduc țeranii, var și alte asemenea acestor . . . . să nu plătescă vamă, nici ori-ce altă dare. Să se ridice și măjăritul din Bucuresci și vătăjia de pescari și vătăjia de precupeți, cum și havaeturi ale zapciilor.

2. Zapcii spătăresc și agiesc paznici la margine pe la intrările în oraș, să nu cuteze a cere nimic de la asemenea articole sub pedepse de falangă și răspintii, din ordinile marelui Spătar și a marelui Aga.

3. Paralele ce de la o vreme încóce s'aú obicinuit a se lua de ceaușul spătăresc, de tot carul cu fin ce intră în oraș, sub cuvint că e plata pentru scrisul rėvașului de slobođenia finului în oraș, să nu se mai iea, dându-se rėvașul fără plată.

4. Săreria numai est timp are a se urma, iară de la anul viitor are să lipsescă și să fie comerțul sărei liber în oraș, după nartul Divanului, sub pedepsă: cine ar vinde contra nartului *«pe pele iar nu pe pungă.»*

5. Lumınăria de cėră roșie se desființeză și nu mai este venit al Visteriei. Liber fie-cui a vinde, însă după nart.

6. Arată, că dispozițiunea s'aú luat împreună cu Mitropolitul, Episcopii și tot clerul și aruncă blăstem asupra acelora cari vor strica dispozițiunea: «Unul ca acela, ca un rėu patriot, vrăjmaș de față al săracilor și împotrivitor binelui lor, să aibă pre săracii acestui norod, piriși cu dinadinsul către Dumneđeú, să fie supus anatimei în veci, casa lui să rėmână pustie și fiii lui să ajungă cerșind pânea, vinovat să fie focului gheenei... etc.» — 1809, Ghenar, 27 (1).

(1) Semnași: Dositei Mitropolit, Nectarie Râmnic, Constandie Buzėu, apoi egumenii de mănăstiri: Titopoleos Teofilacs, O proin Pogonianis, Antimos, proin Vrancea Sofronios, Iliopolios Nicodimos, O Staropolios Nicodimos, O Radu Vodă Archimandritis, Agiu Gherghita, O Archimandritis Kirila tis Agia Ecaterina, Kirolo Protosing. Văcărăsciu, Ilarion Archimandrit Deleanu, O Egumenos Zlatarios Sofronios, O Mihaliotis Singhelos Matei, O Stavropoleos Timoteos, O ton Aghion Apostol Archimandritis Daniel, Potropopu Voicu iconom, Protop. Ión Hartofilax, Popa Nicolae Sachelarie, N. Schevofilax. Popa Gheorghe Sacheliu, Popa Fotin Prodecsticos, Popa Stoica Castriotu-Popa Stefan Lungu, Popa Ión Referendarie, Popa Vasile o ipomini mato, grafos, Popa Gheorghe Polinicon.

Din documentul ce analizarăm mai sus, vedem, că Divanul vine la decisiunea desființării vămiei de obor, vădând ce se petrece în Câmpu-lung, acea extra-ordinară mică republică din statul românesc

Pentru a protege comerțul, nu ajungea publicațiunii din partea Divanului, că neguțătorii din cele 12 județe «fără sfială, temere seú frică, să mērgă la tîrgul Drăgaiceii, de la sud Buzēu, să facă aliș-veriș» (1); mai eficace erau rēsplătirile ce Divanul acorda marilor comercianți, cari se stabiliau în țēră.

Așa în 6 Septembrie, 1808, Divanul lui Dimitrie Anton, neguțator străin, ca rēsplătire pentru că de câți-va ani s'a aședat în Bucuresci «pentru podoba politiei și folosul țērii, ca să tragă și alții asemenea lui, ómenii cinstiți a șede a într'acest pămînt», îi acordă scutire de vinăriciú pentru via ce o are (2).

Dar pe când unora din neguțătorii străini, li se dedeau privilegii și scutiri, unor bieți brutari, cari cutezaseră a-și apēra drepturile lor contra agenților stăpânirei, li se aplica câte 100 toege la falangă (3).

Reclamațiunea cea mai veche ce cunóscem de la neguțătorii cu magazin stabil asupra comerciului ambulant, ne probéază că inconvenientele pentru neguțătorii cu prăvălii din permisiunea comerciului ambulant, era deja cunoscută încă din Aprilie 1812. Primul Divan iea mēsurii de oprire acestui comerciú (4).

Dintre boeri: Manolache Crețulescu Ban, Const. Filipescu Vistier, Radu Golescu Vornic, Dumitrașcu Racoviță Vornic, Istrate Crețulescu Vornic, Mihalache Manu, Ión Hagi Moscu, Iordache Golescu, George și Constantin Filipescu Logofăt. (*Veđi chrisovul la anexa 35 bis.*)

(1) 25 Maiú 1808, Cod. 52.

(2) Cod. LVI, fila 28 v.

(3) Veđi anexa 36.

(4) *Către Excelența Sa gheeneral maior Repnischii.*

Avem cinste a arēta Excelenței Tale, că la Divan, au dat jalbă toți neguțătorii pieței ai acestei politii, arētând pentru marchitanii ce se neguțătoresc cu mărfuri cu căruțe, cum că împotriva buneii orindueli, de sineși pun căruțele și deschid mărfurile pe dinaintea prăvăliilor lor, asemenea bagă cai și alte calabalicuri pe unde găsesc vre-o grădină și le pricinuesce pagube, care acéstă urmare a lor fiind cu totul împotrivotore, căci nu numai neguțătorilor le dá zătincire la aliș-veriș, dar și prin oraș se face ulițelor cu punerea căruțelor, neputēnd trece norodul cu înlesnire; de aceea rugăm pre Excelența Ta, să bine-voesci a da cinstită poruncă, către cine se va cuveni, spre a i îndatora pre marhitanii a-și face aliș-veriș să găsescă hanuri seú prăvălii cu chirie, să-și pue mărfurile.—1812, Aprilie 9. (*Cod. LXVI, fila 209 verso.*)

Oraşul Ploesci recade în robie în timpul ocupaţiunii muscălesei de care ne ocupăm. Beizadea Costache Caragea, care avea stăpânirea oraşului, prin alianţa de familie cu Moruzescii, capătă, la 28 Octombrie 1809, din ordinul lui Kuşnicov, stăpânirea Ploescilor (2).

La 25 Aprilie 1810, Engelhard vestesce Divanului, că cavalerul Kuşnicov a ordonat, ca Ploescenii să se supună stăpânului moşiei. Totuşi în acelaş an Ploescenii isbutesc să readucă afacerea lor înaintea lui Engelhard, care cere ca Beizadea Costache Caragea să-i aducă documentele traduse în rusese, pentru ca să-şi dea sentinţa în cunoştinţă de cauză. Acesta va mai întârzi înăsprirea robirei oraşului Ploesci (3).

Stăruinţa cu care Ploescenii s'au luptat mereu ca să-şi redobândescă libertatea oraşului e demnă de totă lauda. Lupta a durat mult timp încă şi putem dice, că la locul ei este pe o piaţă din Ploesci *statua libertăţii!*...

Şi lupta nu era de susţinut numai cu așa dişii *proprietari* ai oraşului, ci adesea chiar cu administratorii publici ai judeţului. La 8 Septembrie 1812 Ispravnicii de Prahova, în scopuri de câştiguri personale, şi-au permis să nu îngăduie intrarea în târg de ómeni aducând făină, zaherele de vîndare. Energică fu reclamaţiunea Ploescenilor. De astă dată ei fură sprijiniţi de cumpărătorii vamei, cari păgubeau din cauza măsurii Ispranicilor. Vameşii reclamară şi ei şi asemenea măsură fu revocată (4). Mai avură Ploescenii şi un curios proces cu un sudit austriac, în care însă fură răpuşi tot ei (5).

Un alt oraş, Roşii-de-Vede, duc de mult timp lupta pentru libertatea lui, mai în totă a 2-a jumătate a secolului XVIII. De astă dată lupta nu e cu vre-un boier, ci cu mănăstirea Sf. Spiridon. La 1768 Alexandru Ghica Vodă dăruiesce Roşii-de-Vede, mănăstirei Ghiculescilor, Sf. Spiridon. S'au sculat călăraşii, proprietarii oraşului, şi au protestat în numeroase daşi. O primă învoială impusă interveni şi li se dete călăraşilor numai 600 stinjenî din moşia târgului (1782), iar restul moşiei rămase în stăpânirea mănăstirei. Numai Mavrogheni Vodă făcu dreptate deplină călăraşilor din Roşii-de-Vede, restituindu-i în stăpânirea deplină a moşiei târgului. Căderea lui Mavrogheni, aduse, am vădut'o, o reacţiune complectă în toate direcţiunile. Roşii-de-Vede sunt din nou daşi mănăstirei de Mihaiu Vodă Suţu. Toţi domnii cari urméză acestuia manşin impusa *invoială*, care acordă călăraşilor numai 600 stinjenî din Roşii-de-Vede. Urmaşii călăraşilor cer dreptate la

(1) Veđi anexa 27.

(2) Veđi anexele 38 şi 39.

(3) Cod. LXIV, fila 104.

(4) Veđi anexa 39 bis.

Constantin Ipsilante în 1803. Se fac din nou cercetări peste cercetări. La 1805 interveni o nouă hotărîre a Domnitorului tot în favoarea mănăstirei. În 1811 la 18 Septembrie, Comitetul său primul Divan rennoiesce această decisiune în defavoarea vechilor descendenți ai călărășilor roși de Vedea (1).

În tot timpul ocupațiunei rusesci (1806—1812) puține chrisóve se deteră pentru înființare de tîrguri ori bâlciuri. Câte de aceste acte posedem sunt tóte din 1810 și le dăm în anexe (2)

După cucerirea Brăilei de către Muscali, acest port și Galații intră într'o mișcare comercială óre care, ce, ori cât de mică, e de natură a îngriji pre administratorii portului Odesa. În adevăr, încă la 1803 Iulie 29, comisarul general al relațiunilor comerciale din Odesa, scria la Petersburg, că «pentru a da portului Odesei o activitate și avantagiile cele mai remarcabile, Rusia trebuie să facă tot, ca să dobândească țera Moldovei, căci numai nimicind comerțul Galațiilor și al Brăilei, portul Odesei póte ajunge la prosperitate» (3).

Breslele nu dobâdesc întărire în timpul ocupațiunei muscălesci, ba din contra. Am vădut mai sus lovitura dată breslei neguțătorilor pămîntenî prin învoirea acordată la ori-ce străin de a deschide prăvălii, independent de isnaf.

Intervenirea Divanului în alegerea de mai-mare-bașă, ba une-orî impunerea directă de asemenea căpetenie de brésă, nu este o mai mică lovitură dată vechei ei organizațiunii.

Așa breslei federativă a lemnarilor, zidarilor, nisiparilor și cărămidarilor le impune Divanul, în 1811, Ianuarie 31, de mai-mare-bașă pre un Nicoli (4).

Protestéză brésă, dar zadarnic. În 1812, 27 Mai, Nicoli este din nou impus, «căci Divanul pre altul nu cunósce de mai-mare-bașă. De care se și poruncesce lemnarilor, zidarilor, nisiparilor și cărămidarilor să scie și să cunósce de acum înainte tot pre jăluitarul Nicoli de mai-mare-bașă, dându-î tot felul de supunere și ascultare.» Nicoli era bolnav și s'a fost vădut lipsit de mai-mare-bășie.

Ordinul acesta e semnat de boerii întâiului Divan (Banu Crețulescu, C. Ghica, Vice-president, C. Samurcaș, Vel Logofăt, Mitropolitul Isaac Ralet, Barbu Văcărescu și Vel Vistier Varlaam și Sovetnic Loghinof, la 27 Mai 1812 (5).

(1) Veđi anexa 39 bis.

(2) Veđi anexele 40 și 41, 'a 'ó 'r' ó și 'e.

(3) Car ce n'est qu'en anihilant le commerce de Galatz et de Braila que le port d'Odessa peut arriver à la prospérité.

(4) Veđi anexa 43.

(5) Cod. LXIV, fila 61.

Numai după o nouă intervenire a Vistierului în favoarea candidatului breslaşilor federaţi, Costea Nicoli e înlăturat în o afacere, în Iulie 1812 (1).

Comitetul scrie Vistierului, că «de vreme ce arăţi că Vistieria are bănuială asupra lui Nicoli mai-mare-başă, că va zătieni trăba şi te încredinţezi dumné-ta mai mult pe Costea, îl vei însărcina dar pre însuşi Costea cu acéstă trebă a lucrului, ot Giurgiu, pe cari îndată îl vei şi porni.» — 1812. Iulie 15.

Singură brésla pescarilor căpătă voie de a-şi alege vătaf din brésla lor,

Intâiul Divan, la 20 Septembre, 1809, scrie lui Vel Aga, ca răspuns la anaforoa acestuia, că după cererea ce face brésla pescarilor din Bucuresci se dă voie să-şi pună vătaf de pescari pre unul din brésla lor prin alegere. Divanul încuviinţază, cu acéstă hotărîre: «ca nici el să nu dea nicăirea vre-un ban havaet, nici el să nu se îndrănescă a lua séu a cere măcar cât de puşin lucru cu nume de havaet de pe la pescari, că dovedindu-se, se va pedepsi straşnic; ci datoria lui să fie numai acésta: adecă să privegheze cu luare aminte, ca atât brésla pescarilor, cât şi *veri care alţii* vor voi a vinde pesce şi raci, slobodî să fie şi nesupéraţi întru nimic. Atât numai să îngrijescă spre a se face vîndarea pescelui în scaune la locul cel orînduit de faţă, iar nu într'ascuns, séu prin mahalale şi să nu îngăduiască pre nimenî a face vîndarea pescelui împotriva nartului, ce este orînduit, iar pre veri-care îl va vedea, orî că vinde cu preţ mai mare, séu într'ascuns, pre unul ca acela să-l arate la dumné-ta şi dumné-ta să faci arétare Divanului, spre a i se face cuviinciósa pedépsă (2).

Acéstă dispoziţiune în favoarea pescarilor se întîmplă în urma maltratării unui pescar de către zapciî agieşci, ba chiar a morţii aceluia din causă de bătaie (3).

Brésla pescarilor o ducea greū cu vama oborului. Ca să scape de ea, mulţi pescari intraū cu marfa de contrabandă şi o vindeaū tăinuindu-se prin mahalale. Acésta fu aflată de guvern şi în 15 Aprilie 1812, pescarii fură obligaţi a merge cu pescele numai la obor (4).

Iată actele cu referinţă la bresle ce mai posedem:

a). In 8 Martie 1811 Divanul raportéză lui Şteter, că «din jalba a tótă obştea Ovreilor neguţătorî pămîntenî şi sudiţi vei lua Excelenţa Ta pe larg pliroforie şi de vreme că ei cu toţiî dau acest fel de chezăsie pentru starostea de Ovrei, de va fi cu bună-voinţa Excelenţei Tale, se va da cuviin-

(1) Cod. LXIV, fila 89 verso.

(2) Cod. LVIII, fila 74.

(3) Veđi anexa 42.

(4) Veđi cod. LXIV, fila 44.

ciósa poruncă către cinstita politie pentru slobođenia lui.»—1811, Martie 8 (1).

b). In August 1811 Logofeția cea mare intră cu anafora la primul Divan, după cererea Evreilor din Ploesci și cere să se înființeze brésła de Evrei și acolo. Până aci Evreii din Ploesci țineau de brésła Evreilor din Bucuresci. Acum ei cer să fie organizați în brésła deosebită și cer să li se dea ca staroste pre un Moise sticlarul și hahamul «ales» de Evreii din Ploesci. Inainte de Moise era numai «vechil de staroste», căci titularul staroste era cel din Bucuresci. Logofeția mare invocă ca motiv împrejurarea, că acum la Ploesci «s'aũ adăogat *Ovrei locuitori.*» Totuși Logofeția subalternisază pre noul staroste de la Ploesci, la starostea din Bucuresci, dând drept că la acesta să apeleze Evreii nemulțamiți de judecata celui din Ploesci. Divanul aprobă, dar fără să acorde niscași privilegiu ori scutiri noului staroste (2).

Maí ciudat se pórtă Divanul l-iũ, față cu brésła Evreilor în 1811, căci le impune un staroste catolic, un némț. Evreii protestă și în 8 Martie Divanul revócă măsura.

Nu maí întrebăm cât a costat pre Evrei acéstă revocare! (3).

c) Cu referință la brésła croitorilor intervin, în Aprilie 1812, două acte, unul, o anafora a Logofeției celei mari, din 8 Aprilie, prin care Vel Logofétul Dumitrașcu Racoviță face istoricul înființării breslei acesteia și arată că brésła protestă, căci călcându-se hrisovul de constituire, li s'a impus un staroste neales de brésła, în persóna unui june necunoscut și fără *de ipolipsis* anume *Ioniță Craiovénu*. Intr'o unire, croitorii cer să nu li se calce drepturile vechi și să li se lase pre starostele cel ales de dînșii, pre croitorul om cu *ipolipsis* primit și cerut de brésła. Logofeția cea mare află că este dréptă cererea croitorilor. Divanul în 12 Aprilie, 1812, la rîndul scũ aprobă și recunósce pre vechiul staroste cerut de brésła (4).

d) Nu putem considera ca brésła cei 30 de indiviđi măcelari, în favórea că-

(1) Cod. LXVI, fila 77 verso.

(2) Veđi anexa 44 și 45.

(3) La Martie 1811 Evreii pămîntenii și sudiți cer să li se mențină instituțiunea starostiei alese de ei și să nu fie puși sub administrațiunea unui om de altă lege de cât dînșii. La 8 Martie 1811, întâiul Divan mijlocesce la generalul Șteter în acest sens. (Veđi anexa 46).

Se pare totuși, că acel némț, fiind secretar al Președintelui muscal, tot isbuti să i se dea o lófă de la brésła Evreilor, căci întâiul Divan dete ordin să se împlinésca de la starostea de Ovrei acea lófă, hotărîta în Februrie 1812 de d-nul Senator. (Veđi actul la Cod. LXIV, fila 110 verso, din 31 Iulie, 1812.

(4) Veđi anexa 47 și 48.

roră în câte va rînduri se constituie monopolul măcelarilor, după actele ce aci dăm în anexe (1).

e) Tot asemenea nu putem lua în serios brésla înființată de patru (!) meșteri șerbetcii și salepcii, cărora după mijlocirea Vorniciei obștirilor, li se dă nu numai hrisov de brésă, în 26 Aprilie 1812, dar li se constituie și privilegiu asupra ghețarilor. Vornicia obștirilor face acesta pentru ca să-și sporască veniturile, căci această aședată brésă de 4 indiviđi, se légă a plăti la cutia milelor câte 200 lei pe an (2).

Brésă importantă a neguțătorilor din țeră a fost bântuită rău sub Muscali. Și acestei bresle s'a impus staroste (3). Nesupunerea ce a manifestat brésă la porunci arbitrare ale Muscalilor, a făcut că mai mulți neguțători importanți a fost surghiuniți din Bucuresci la Iași.

O mare greutate apasă asupra bresleii acesteia: o dare ăisă *banii ajutorului datoriei țerei*. Ce e mai mult, această dare fură siliți a o plăti și pentru neguțătorii exilați de Muscali! (4)

Brésă neguțătorilor, repetim, nu s'a supus a plăti banii eșiți pe brésă lor. Pentru nesupunere a fost surghiuniți la Iași. Acum cer ca banii ce ei a cheltuit în *esil*, să se cisluiască pe tôte breslele. Divanul întâiu poruncesce «ca împreună cu cei-l-alți să fie și câți-va din jăluitori, spre a se face îndreptarea cislei (pe care ei o declarau nedrăptă). Bani cheltuiți nu voesce Divanul a li se restitui, ci să arăte unde și la ce s'a cheltuit acei bani? Din ce vreme? pentru ce trebuință? și numai atunci să li se plătescă de cei-l-alți a bresleii.—1812, August 18 (5).

Fabricile nu se înmulțesc, ci din contra scad. Muscalii încep a-și introduce hârtia lor în țeră cu paguba fabriciei românesci.

(1) Acest monopol nu împedică pre unii boeri și pre unele mănăstiri de a continua să se bucure de privilegiul posesiunii unor scaune de măcelării. Aducem în anexă câte-va acte privitoare la asemenea scaune. *Veđi anexele 49, 50 și 51.*

(2) Veđi anexa 52 și 52 bis.

(3) S'a dat pitacul Divanului starostei Atanasie de a fi cunoscut iarăși de staroste de neguțători și să urmeze după coprinderea cărților domnesci și ale Divanului ce le are la mână, urmând trebile la vreme și fără de cusur.—1811, Iulie 18. (*Cod. LXV, fila 109*).

(4) *Cod. LXIV, fila 68.*

Starostelui de neguțători să arate neguțătorilor că aș să plătescă *«banii ajutorului datoriei țerei»* la Vornicia politiei, dar nu pe la isnaluri. —1812, Iulie 12 (*Cod. LXIV, fila 68.*)

(5) *Cod. LXIV, fila 102*

În fabrica de postav de sub direcțiunea medelnicerului Arbut se aședă spitalul străinilor (2).

Fabricarea de basmale de la Mărcuța merge singură mai cu spor. Acéstă isbândă îndemnă pre mai multe persóne să cêră privilegiul înființării de fabrici de acest tel. Intâiul Divan apără energie privilegiul deja acordat anteriormente lui Stănuță Sin Tudorache, încă din 1800, pe 15 ani. Numai după 1815 se vor putea crea alte asemenea fabrici. Mai mulți sêrbî băjenari, cercară cu tóte aceste, ca să deschidă fabrice de basmale și testemeluri, dar din ordinul Intâiului Divan, li se sequestréză instrumentele. Pre câți va. «basmagiî, cari cer a deschide fabrice, îi obligă Divanul a lucra la Stănuță, la Mărcuța (1).

Césornicăria iea óre-care desvoltare, căci s'aú înmulțit purtătorii de cósornice, în timpul invasiunei rusesci, și apoi negreșit și oficerii muscali avură de a-și repara césornicile lor. Un césornicar reputat este, pe la 1811 Aprilie, jupân *Iacomi* (2). Se conservă la muzéul din Bucuresci. stégul bresleî.

Cu extractul *păcurei*, care era monopol al Statului, continuă a se ocupa unele sate din Prahova. Lor li se dădea o plată, câte 1 taler de vadră (3).

Povernele sunt mai peste tot în mâna Evreilor.

Brésla cârciumarilor, decă acésta ar existe, ar fi singură, prosperă în timpul ocupațiunii rusesci, căci după recensămîntul făcut la 2 Decembre 1807, se afla în Bucuresci, la data acésta, nu mai puțin decăt 3.525 cârciume mari cu mici. Aceste cârciume, precum vêdurăm, constituiră un venit nou destinat la plata lefilor noiei poliții a orașului.

Poștele. Mai mult decăt orî-când poștele continuă a fi monopolizate pentru căletorîile administratorilor și ale oficerilor muscali (4).

(1) La 25 Aprilie 1810, casele «ot *fabrica* medelnicerului Arbut» sunt reparate prin epistatul isprăvniciei de curte, cu taleri 3.999 bani 32, unde este să se pue *spitalul*.

Deci iacă la ce a ajuns fabrica de postavuri! (*Cod. LXV, fila 30.*)

(2) Dăm în anexele 53, 56 bis și 56 ter actele relative.

La 12 Maiu, 1810, Nicolae Munténu cere voie la Engelhard să facă *fabrică de basmale* (*Cod. LXII, fila 5 verso.*)

(2) Veđi cod. LXVII.

(3) Veđi anexele 57 și 58.

(4) La 1809, Iulie 27, pitac la epistații casei menzilorilor. Excelența Sa generalul graf Langeron, are a trimete prin multe locuri *curieri* și alte obraze. După predlojenia Excelenței Sale general Engelhard, Divanul serie că verî-cine va veni cu *podorojne* de la Excelența Sa graf Langeron îndată și fără de zăbavă să li se dea cai, luând de la el progónele ce se cuvine. (*Cod. LVIII, fila 4.*)

În 30 Septembrie 1807, primul Divan vestese diverșilor consuli din Bucuresci, că pe viitor, în urma noiei întocmiri a menzilorilor țerei, s'au ridicat cu totul inamurile, și s'au hotărît, că veri-cine fără osehire, va avea trebuință de menzil, să aibă a plăti *ugeret* de 30 bani de cal pe oară (1).

În trecut, corespondența agenției Austriace din Bucuresci se trimetea pe lângă a Domnitorilor, pe la Căneni. În 6 Octombrie 1807, Primul Divan, vestese agentului că ne mai fiind domnitor, a încetat corespondența pe la Căneni și deci acea agenție să-și trimetă corespondența cu propriile ei spese, plătind *ugeretul* (2).

Reclamă agenția austriacă și Divanul îi răspunde, în 30 Noembrie 1807, că nu pôte schimba dispozițiunea fără de ordinea specială a șefilor ruși (3).

Din 30 Octombrie, 1807, avem acest pitac referitor la poștă:

*De la Divanul Principatului Valahiei, către dumné-lor boerii Ispravnici
ot sud Buzău.*

Dintr'acéstă copie de notă, ce a dat Divanului Excelența Sa tainicul sovetnicul Cavaler de ordine, cavaler Serghie Lascarov, veți lua dumné vóstră pliroforie de cele poruncite pentru nizamul cailor de poștă de pe la mezilhanele, după care notă poruncesce Divanul dumné-vóstră, ca din toți caii ce sunt la poștile acestui județ, să se deosibéscă 12 cai, cari să fie numai pentru trebuința Divanului, adecă pentru călărașii ce merg și vin, iar ceil-alți cai să fie pentru trebuința ostășéscă; drept aceea să arétați dumné-vóstră acea copie de notă împreună cu cartea Divanului la comandirul cel de acolo, ca să dea poruncă a nu se supéra de către cine-vași acei 12 cai ce s'a dis mai sus.—1807, Octombrie 30 (4).

Asemenea s'a făcut la Slam-Râmnic, i Ialomita.

Ofișerii muscali luaă cu de-asila cai de prin poște. Ca să se opréscă asemenea abus, s'a dispus, ca la fie-ce poștă să fie în permanență câte un unter-ofișter, acesta dator fiind să apere poșta de a da cai cu de-asila. Hrana acestor unter ofișteri o dădeaă înșiși epistatii de menzilirii (5).

Cu tótă acéstă aședare de câte un unter-ofișter pe la poștă, tot luaă cu deasila cai ofișerii. Acésta vedénd Divanul, reclamă la senatorul Kușnicov și acesta, cât și Prozorovski, dispun ce număr de cai este a se da la fie-ce curier și alte obraze (6).

(1) Veđi anexa 59.

(2) Veđi anexa 60.

(3) Veđi anexa 61.

(4) Cod. LIV, fila 118.

(5) Veđi anexa 62.

(6) Veđi anexa 63.

La 15 Ianuarie 1810, se organizează pentru prima dată poșta de scrisori și pachete particulare, mesagerii și bani. Iacă în întregime actul din care extragem această prețioasă informațiune relativă la istoria poștei de corespondență:

De la întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei.

Cinstit dumné-ta Vel Aga, i dumné-ta staroste za neguțători, după predlojenia ce a venit la Divan de la Excelența Sa ghegeneral vice-prezident, scrisă de la 12 ale următoarei luni numărul 27, poruncesce Divanul dumné-vóstră să publicarisiți la toți locuitorii Politiei de obște, că a venit aici în Bucuresci oștinescul *post-ant* împreună cu cfartira cea mare, și că datoria sa este să primescă de acum înainte, până când se va scula de aici să mérgă aiurea, de la toți de obște, atât oșteni, cât și ómenii *particulari*, *pacheturi*, scrisori și bani, ca să le trâmăță ori unde vor fi orînduite. Primirea cărților, a banilor și a *pacheturilor* se începe la *postul-ant* de la 15 ale acestei curgătoare luni, tot după obiceiul de mai înainte. Iar cfartirul *post-antelu* se află în casa dumné-ei Cluceresei Eufrosina Vintiloaia. Ci dar să publicarisiți acésta la toți, ca să fie sciută.—1810, Ianuarie 15 (1).

Dăm în anexe câte-va acte cu referință la diverse afaceri, interesând poștele. Menționăm în deosebi anexa cu No. 70 din care se vede, că întreprinderea poștelor nu prea câștigă și că voia să reducă numărul cailor din poșta. Acésta cerere din 9 August 1812 nu a fost primită (2).

Mai amintim că pentru caii poștei unele județe erau datore să dea un număr de care cu fin (3).

(1) Cod. LVI, fila 100 verso.

(2) Veđi anexele 64 până la 71.

Amintim chiar îndată că departe de a se scădea caii de poșta, ei vor fi adaoși în anul 1813 Martie, în drumul Cănenilor, Caragea întreținu o mare legătură de corespondențe cu Viena. (Veđi Cod. LXXIV, fila 32).

(3) *De la Divanul principatului Valahiei.*

Orînduesce Divanul Mumbașir pre . . . să mérgă la Ispravnicul ot sud Prahova, de unde luând pre stolnicul Lupoianul, Ispravnicul aceluï județ, să-l pôrte din sat în sat și să stea Mumbașir asupra i, până ce va împlini suma carelor de fin, ce sunt orînduite a se împlini de la acel județ pentru menzilhaneaua Bucurescilor, pe care fin să-l pornescă și să-l triméță acum mai în grabă aci la numita menzilhanea, iar când orînduitul Mumbașir va vedea că stolnicul Lupoianu și acum se pôrtă cu amelie la împlinirea acestei grabnice trebuințe, să însciințeze Divanului. — 1807, Noembre 12. (Cod. LIV, fila 132.)

La 13 Ianuarie 1809, Divanul scrie lui Vel Vistier, să dea fîn și orz pe la poște (1).

În mod abusiv s'aŭ luat de la locuitorii și cai, promițându-li-se bani pe ei. Așa, în 1810, găsim jăluindu-se locuitorii de la unele sate, că li s'aŭ luat caii și nu li s'aŭ plătit. Primul Divan ordonă să fie îndestulați locuitorii, trimițând Mumbașir *ad-hoc* (2).

CAP. XXIX.

Edililalea publică.

Epitropia obștinei. Iraturi. Strade. Curățirea stradelor. Poduri. Apă. Cișmele. Beizadea Caragea, epistat al cișmelelor. Vaduri. Incendiile. Casele Bamului Racorită arse. Despăgubire. Coșari. Tulumbe. Semne pentru incendii. Foișorul de foc. Vaduri de apă. Higiena publică. Spitalele: Colțea, Panteleimon, Dudesci. Spital la Golești. Spitalul străinilor. Spitale militare rusesci. Personalul medical. Opinia empiricilor. Vizita farmaciilor. Farmacie închisă. Epidemie în județe. Consiliu medical. Bôlă în vite. Cerșetorii isgoniți din Bucuresci. Cestiunea strămutării cimitirelor afară din oraș. Cioclii. Drumuri de cășire din Bucuresci. Masalagii. Oprimirea ciocoilor boeresci de a purta uniforme. Măsurii de siguranță publică. Sahanalele. Dulapurile monopol. Primii hingheri Unguri. Îndestularea publică. Fomete. Mișloc de ajutor a locuitorilor cu porumb. Narturi. Controlul măsurilor de vîndare. Nizamul nouilor construcțiuni. Desfîințarea streșinilor și a șandramalelor. Piețe publice.

O instituțiune administrativă, care sub Muscali, nu-și perde mult din importanța ei, este Vornicia Obștirilor. Acesta continuă a atrage atențiunea capilor guvernanți, din cauza că de la mersul ei, atîrna îndestularea a

(1) Cod. LVI, fila 50 verso și 51.

(2) Locuitorii din unele sate, s'aŭ jăluit că pentru trebuința poștelor, li s'aŭ luat în 1810 caii, promițându-li-se bani peșin câte taleri 85 de cal și că banii nu li s'aŭ dat deplin. Întâiul Divan și Comitet rînduesce Mumbașir, care să mîergă la fața locului, să facă cercetare «mai întâiu câți cai aŭ dat jăluitorii aceștia și al doilea câte câți bani li s'aŭ plătit fiesce care cal și de se va dovedi că nu li s'a plătit în adevăr, cu taleri 85 ce a orînduit Divanul . . . . să facă socotelă iarăși prin cercetare și câtă sumă de bani se va aduna de la prețul cu care li s'aŭ plătit până la prețul de taleri 85, să-î împlinescă negreșit fiesce-căruia din jăluitori pe a mână, de la acela asupra căruia se vor dovedi că aŭ rămas acești bani.—1810, Iunie 29. (Cod. LXII, cam pe la început.)

Semnați: Grigore Ghica. Istrate Crețulescu, C. Bălăceanu, Vel Vistier, Ion Comănănu.

multor servicii publice, precum pavarea sc u întreţinerea pavelor stradelor, curăţenia lor, facerea de poduri pe Dâmboviţa şi pe râuri mari, pe principalele căi de comunicaţiune, îndestularea Bucurescilor cu apă, grija de şanţurile Dâmboviţei, măsuri contra incendiului, aprovizionarea oraşului şi efinăţatea articolelor de îndestulare publică, spitalele şi t te m surile referitoare la igienă; regulamentele pentru construcţiuni, diversele măsuri pentru siguranţa vieţii în stradă. . . . Lăsăm de a aminti că Vornicie  Obştirilor sunt date şcolele, cutia milelor şi alte diverse servicii de mai puţin  importantă.

 n vedere, deci, cu  mportanţa acestei instituţiuni, mai adese dec t la alte case publice, se făcură cercetări, luări de compturi la Vornicia Obştirilor. Aşa,  n 28 Februarie 1807, s'a făcut pitac către Mitropolitul, către episcopii şi la velii, «ca dimpreună cu dumn -lui Vel Vornic al Obştirilor, să caute socotelele Eptropiei de obşte, pe diastima vremei ce a trecut, de c nd nu s'a teorisit şi p nă acum şi să ar te cu zapciul v taf de p h rnice .»

La Aprilie 1808, aflăm altă cerere de socotel  de la Eptropie ori Vornicia obştirilor (1).

Alte cereri de socotel  mai aflăm în 1809, Decembre 21 (2).

 n Octombre 1810, se cere din nou socotel  de la o nouă comisiune, compusă numai din Episcopul de Argeş şi biv Vel Vornicul Constantin Bălăcenu (3).

(1) *De la Divan.*

Sfinţia Ta, iubitorule de Dumne e , părinte episcop Argeş, i dumn -ta frate biv Vel Bane Costache Ghica, şi dumn -ta frate Vel Vornice al Obştirilor Manolache, trebuin a fiind a se căuta şi a se  nchia socotelele casei podurilor, Divanul poftescce pre Sfinţia Ta şi pre dumn -v str , ca aduc nd fa ă pre epistații acestei case, să teorisii t te socotelele de venit, i de cheltuiala casei podurilor, de c nd nu se vor li c utat p nă acum, şi prin castih anume să se arate Divanului. — 1808, Aprilie. (Cod. LIV, fila 338.)

(2) La 21 Decembre 1809, prin pitac la Vornicia de Obştire li se cere să  nceie socotelile eptropiei «şi p nă mâne să le aducă la Divan să le vadă » (Cod. LVI, fila 94 verso.)

(3) *De la  nt iul Dic n şi Comit t.*

Iubitorule de Dumne e , Sfinţia Ta Episcop e Argeş şi dumn -ta frate biv Vel Vornice Constantin Bălăcenu, ve i vedea ar tarea ce face Divanului, printr'ac st  anafora, dumn -lui Vel Vornic al Obştirilor, pentru care ve  poftescce Divanul, ca adun ndu-ve la un loc, să teorisii mai  nt i  socotela eptropiei obştirilor de venitul şi cheltuială p nă acum şi apoi adun ndu-se

În 23 Noembrie, 1811. Primul Divan cere direct de la Vornicul obștirilor să-i presinte compturile pe anul acesta (1).

În 24 Ianuarie și apoi la 26 Ianuarie, Divanul întâiu, cere din socotelele pe 1811 (2).

Una din funcțiunile cele mai în vață de cele alipite de Vornicia obștirilor, este aceea de *Epistat podurilor mari din Bucuresci*. Mai adese-orî, capiî oștireî rusesci, ba și primul Divan se adresaă direct către el în afaceri de pavare orî reparări de pavele.

Acastă funcțiune este rîvnită de mulți, căci dă ocașiune de căștiguri. De aceea se și perindă la ea mulți. Între 1807 și 1812, găsim funcționând mai mulți epistați de poduri, așa pe biv Vel Medelnicerul Matei Grecónu (1807), Serdarul D. Polizu (1808). La 20 Iulie 1808, Divanul schimbă pre Polizu și-l înlocuesce prin biv Vel Medelnicerul Tudorache Arcuda. Apoi iarăși revine în 1810 Aprilie, Polizu, care la 11 Februarie 1811 se retrage de bună voie din funcțiune și e înlocuit prin un Serdarul Dinu (3).

Slabe erau *iraturile* seú veniturile cu cari, în timpul ocupațiunei rusesci, putea să se alimenteze diversele case alipite la Epitropia obștirilor și mai ales casa podurilor. Darea de havaet de la funcționari și boeri scade mult, fórte mult, chiar prin faptul că nu se schimbă funcționarii așa de des ca mai nainte. Breasla brăgarilor caută să nu-și plătescă avaelul (4). La Iași se cercă mai întâiu și apoi la Bucuresci în 1810 a se înființa un nou *irat* în profitul casei podurilor și anume *apaltul cărților de joc*. Cât trebuie să se fi fost lățit obiceiul jocului de cărți, ca să se întemeieze pe acest obi-

față și Nicolae Logofétul sfinteî Mitropoliî, să-i cereți a-și paradosi socotéla pe acei taleri șése-spre-dece miî trei sute ai părinților arhieréi pe doi ani, unde s'a dat și cu a cui *chitanție* s'a poruncit și după care descoperire ce veți face așternând socotéla curată, pentru tóte să arétați Divanului în scris prin anafora.---1810 Octombre 10. (*Cod. LXVII, fila 289.*)

Al Ungro-Vlahiei, Ignatie, Manolache Crețulescu, Grigore Ghica, Istrate Crețulescu, Vel Vistier.

(1) *De la întâiul Divan.*

Cinstite dumnó-ta Vel Vornice al obștirilor, primind pitacul acesta, să puî a se face socotéla fie-cărei cutii, osebit de iraturile ce au primit de iraturî pe un an întreg, căci acum se sfirșesce anul, cari socoteli fără de zăbavă să le aduci la Divan, a se teorisi de noi, spre a se încheia.---1811, Decembre 23. (*Cod. LXI, fila 145.*)

Radu Golescu, Vel Vist.

(2) Cod. LXV, fila 150.

(3) Veđi anexele No. I, II, III, IV.

(4) Veđi anexele 5 și 6.

cei, acest nou venit (1). Venitul vorniciei, de la vitele de pripas se dă pe sîmna epitropiei obştirilor.

Cu toată împuţinarea veniturilor casei podurilor, tot aflăm, în 1810 Aprilie depozitaţi la Mitropolie o sumă de 31.150 lei, economie făcută de epistatul podurilor Polizu, în timpul cît funcţionase anteriormente. Aceşti bani nu se dădură pe mîna lui Arcuda înlocuitorul lui Polizu, ci numai după ce lui Arcuda iar urmă în epistăsia podurilor cunoscutul Polizu, banii fură încredinţaţi acestuia (2).

Cu tôte că în 1810 s'aşa putut capitalisa modesta sumă de 31.150 lei, dar *iraturile* vorniciei, mai ales ale casei podurilor, sunt insuficiente. La 16 Ianuarie 1811 aceste *iraturi* ale casei podurilor sunt licitate prin «*Polizmeisterul*» pe suma de 29.775 taleri. Divanul cere să se facă o nouă licitaţie, căci, ăice el, «sunt muşterii cari dau mai mult» (3).

În adevăr se liciteză din nou aceste «*iraturi*» şi se dau cu lei 32.045 (4).

În 24 Noembrie, 1811, primul Divan propune generalului Cominov adăogiri «prostikiu» havaeturii la cutia podurilor, că n'ajung *iraturile* esistente pentru întreţinerea în bună stare acelor 4 poduri şi facerea din nou, cînd se strică de tot. Divanul aşteptă aprobare ca să le pôtă scôte în vîndare de anul anul nou 1812 (5).

Cominov cere Divanului o dare de sîmna desluşită de situaţiunea caselor Epitropiei obştirilor, de *iraturile* ce percepea, etc. Primul Divan intră cu raport către Cominov, în 24 Ianuarie 1812 comunicându-i două liste, una cu *iraturile* ce se percepeau şi cari urmau să nu fie adaose şi altă listă de *iraturi*, ce propune a se adăogi. Între *iraturile* de adaos avea să fie perceperea unei taxe de 20 parale de la fie-care car încărcat cu zaherea ce va intra în oraş. Asemenea propune Divanul un apalt la vîndarea lumînărilor de cîră. A mai fost şi altă dată apaltul acesta pe sîmna cîmărei Domnesci. La 1809 în interesul eftenirei lumînărilor de cîră galbenă s'a desfiinţat monopolul şi totuşi lumînările s'aşa vîndut tot cu preţ ridicat. Primul Divan propune reînfiinţarea apaltului acestuia în profitul casei podurilor (6).

Se pare că preşedintele Divanului nu încuviinţă asemenea adăogire de *iraturi* pe 1812, căci la rîndul scîu primul Divan, la 24 Ianuarie 1812, ordonă strigarea la *Kokii-velki*, a *iraturilor* precum erau deja anterior întoc-

(1) Veđi anexa VII, VIII, IX şi X.

(2) Veđi anexa XI şi XII.

(3) Cod. LXVI, fila 65.

(4) Veđi anexele 13—14.

(5) Cod. LXVI, fila 177.

(6) Veđi anexa 57.

mite. Semneză acest pitac Polcovn. Loghinov, Radu Golescu, Isaac Ralet, și M. Manu (1).

La 25 Februarie 1812, întâiul Divan scrie epistaților casei podurilor, din ordinea generalului vice-president, să se scóță în vîndare iraturile acelei case (2).

Nu mai puțin Vornicia obștirilor adreséză întâiului Divan, în 22 Iunie, 1812, raport arătător de reînființarea budgetului sėu și de greutatele încasărilor, mai ales de la boeri și Ispravnicii.

La 25 Iunie 1812, Divanul ordonă Visteriei să împlinescă direct sumele datorite de impiegați, din lefile ce primesc (3).

Despre starea rea în care se afla podurile ad. pavelele, póte face dovadă scrisórea lui Engelhard din 13 Maiu 1809, către Divan. El spune că preămbându-se prin tîrg, a constatat réua stare a pavelelor și ordonă să oblige pre polcovnicul de poduri ca îndată să le repare, căci la din contră, va fi dat afară din funcțiune.

Divanul răspunde în 14 Maiu, că datoria polcovnicului de poduri este a face și drege podurile, când i se va da séu va avea podine vechi scú noue, iar când podină n'are nu se socotesce vinovat. A se aduce podină într'acéstă vreme din pădurea unde se fac, fiind loc depărtat și locuitorii însărcinați cu destule podveți i cu seménături de bucate, nu este cu puțință. Cu tóte acestea s'a poruncit, ca cu podine de cele vechi, de va avea de prisos să caute să drégă pe unde va vedea podurile stricate (4).

Acéstă rea stare a pavelelor o constatase și însuși Divanul (5).

(1) Veți cod. LXV, fila 150.

(2) Cod. LXIX, pag. 337.

(3) Veți anexele XV și XVI.

(4) Cod. LXI, fila 8 verso.

(5) *De la Divanul Principatului țerii Románesci.*

Cinstit dumnó-ta frate biv Vel Logofete Cománene, epistatule Vornicieii de politie, fiind-că de către cinstitul comitet s'a făcut arétare Divanului, că pe la unele ulițe de prin mahalale s'aú făcut găuri și mánături, în cât cu discolie este a trece cine-va și chiar în vreme bună, cu cât mai vârtos la vremi ploiose și zlátóse și urméză a se astupa și a drege acele găuri ca să nu pătímescă norodul la trebuințele sale; drept aceea scriem dumi-tale, ca negreșit să dai strașnice porunci mahalagiilor de prin tóte mahalalele, ca ori-unde vor fi niscai-va găuri și mánături pe la ulițele lor, să le îngrijescă a le astupa și a le drege cum mai fără de zăbavă cu tufă și cu moloz, fiind acésta și chiar pentru folosul și înlesnirea trebuinței caselor lor.—1807, Noembre 25. (Cod. LIV, fila 144.)

Asemenea pitac s'a făcut și la dumnó-lui Epistatul Agieii pentru ulițele de prin tîrg.

Cu toate greutatele întâmpinate de Vornicia obștirilor în căratul de podine din lipsa de care, aceste fiind toate luate în podvești ostășesci, și cu totă lipsa de venituri, ore-care reparațiuni și chiar reînnoiri de pavele pe unele strade tot se făcură. Acestea se pot vedea, în anexele 16—53. Adesea se împlură numai găurile cu moloz, nuele, etc. (1).

(1) Pitac la dumné-lui Vel Spătar, că pentru ulițele de prin mahalale ce își au urmarea la morile de prin prejur, mai virtos ulița ce urmăză la morile Radului Vodă, i la Foișor și la morile ot Dudesci, fiind strâmte, și având pe dinsele baltacuri și găuri, când încep ploile împlându-se găurile se face mocirlă, în cât nu pot merge la mori cu zaherea de măcinat pentru tăinaturile oștirilor și a hrănei politiei; scrie Divanul ca să orînduască zapcii harnici, să îndatoreze pre mahalagii ce sunt asupra acelor ulițe, ca cu *pleter* și cu moloz să astupe acele găuri a nu se întâmpla zăticnire.—1808, Septembrie 25. (*fila 146.*)

Pitac către Polcovnicul de pod, să drégă podul lui Șerban-Vodă.

Dumné-ta biv Vel Medelnicere Mateiū Grecónu, Epistat de poduri al Politiei, fiind-că este trebuință a se drege și a se astupa cu pletere de tufă și cu moloz podul lui Șerban-Vodă, însă de la Curtea Veche, unde a rămas podul neisprăvit și până la casele de beilic, s'a făcut porunca Divanului către dumné-lui Spătarul Ruset, epistatul carelor de la magazie, ca din carele ce une-orî prisosesc acolo să-ți dea dumitale rînduri, rînduri, câte 40 sóu 50 de care, cu care să îngrijesci a căra tufă și moloz cât va trebui; de aceea dar îți poruncesce Divanul, ca făcându-ți-se teslim carele ce s'a ȕis, să lii silitor a se aduce tufă și moloz îndestul, și îndată până când este vreme bună, să orînduesci podari ca să astupe și să drégă cu pleteri de tufă și moloz totă această diastimă a podului ce s'a ȕis mai sus și a se aduce Divanului răspuns că s'a isprăvit.—1807, Noembrie 13. (*Cod. LIV, fila 132.*)

La 13 Agust, 1808, Divanul poruncesce Divanul Vornicieii politiei și spătarului, să îndatoreze pre toți locuitorii de veri-ce bréslă, câți adecă se vor alla locuind în prējma baltacurilor, ca acei ce vor avea care, unii să care tufă din destul, alții pae, iar cei fără de care să așede tufa și paiele spre astuparea gropilor și uscarea noroiului. (*Cod. LVI, fila 26.*)

Porunca ce s'a făcut către Ispravnicéii din sud Ilfov, după arătarea ce a făcut dumné-lui Vel Spătar pentru astuparea lacurilor de pe ulița podului de pămînt și la capul podului de lângă strajă pe unde apucă drumul spre grădina lui chir Scufa.

Veți vedea arătarea ce face dumné-lui cinstitul Vel Spătar, pentru care Divanul poruncesce dumné-vóstră, ca pentru tufa ce sunteți porunciți a duce în capul podului Mogoșóei, să urmați acea poruncă negreșit ca fără de zăbavă să se aducă tufă, spre a se face dregerea; iar pentru podul de

În interesul lucrărilor acestor pavele, Vornicia încercă să aducă podine din județul Argeș și să le transporte cu plute pe apa Argeșului până la un punct mai apropiat de Bucuresci (1).

Brésla podarilor, atât de necesară la întreținerea pavelelor, este din nou scutită de dări și angarale (2).

Nu numai prin «podari» scutiți se lucrăză pavelele, ci și după vechiul sistem de angajare de lucrători cu plată «cisluită» și impusă sub pedépsă pe prăvăliași din strada ce se pavéză ori se repară (3).

O ciudată pedépsă aplicată acelor care nu plăteaū analogia pentru pavarea stradei era să se facă șanț la pórtă casei lui, ca să nu mai aibă comunicațiune pe strada pavată (4).

Acte relative la poduri din nou făcute ori reparate pe apa Dâmbovița și la întreținerea șanțului asigurător Bucurescilor de neînnec (5), aducem câte-va în anexe.

În August 1809, se repară podul de la Zlatari către Mihaï-Vodă (6).

pămînt de vreme ce aceia cari sunt datorî a face dregerea nu aū care, iarăși dumné-vóstră să trimeteți tufă și aceia ce sunt, datorî să o plătéscă, ca și acolo să se facă dregere, după poruncile ce sunt date.—1811, Mai 2. (Cod. LXV, filu 79.)

Sovetnic Loghinof. Radu Golesecu, Isaac Ralet, Mihalache Manu.

(1) Veđi anexele 32, 33, 39, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54.

(2) Veđi anexa 55.

(3) Veđi anexa 56.

(4) Așa fu casul pe strada Tabacilor. La 30 Noembre 1809, se dá ordine de pavare a stradei spre Tabaci, după arătarea Spătarului. «Cine se va împotrivi de a plăti analogon, să i se facă șanț înainte porței lui, de a nu mai eși, nici a se sluji de acel pod.» (Cod. LX, fila 46.)

(5) De la întâiul Divan și Comitet al principatului către Vel Aga.

Fiînd-că epistatul șanțurilor aū însciințat, că în săptămâna viitoare este ca să se apuce să se drégă podișca din gura Dâmboviții și ca să póta lucra, urméză a da tótă apa pe șanțuri și dintr'acésta are a se pricinui în 2 séu 3 zile lipsă de apă la mori, ca să nu cerce dar politia Bucurescilor lipsă de făină, poruncesce Divanul, să îndatorezi dumné-ta pre toți brutarii politiei, ca într'acéstă săptămână să macine atâta făină, încât să fie destulă și pentru săptămâna viitoare și încă și mai mult, ca să nu se întimple cumvași lipsă de făină și pâne în politia Bucurescilor, căci să scie că se vor pedepsi.—1809, Iulie 5. (Cod. LVI, fila 74 verso).

(6) La 23 August 1809, pitac la Med. Theodor Arcuda, epistat casei podurilor ca podul ce este pe apa Dâmboviței de la Zlatari către Mihaï-Vodă,

În 1811 se face pod nou pe Dâmbovița în direcțiunea Curții Domnesci «*ceea nouă*». Încă la 28 Februarie 1811, primul Divan ordonă această facere de pod (1). Va să zică podul de la Zlătari a fost cel din nou construit.

În 12 Iulie 1811, Generalul Șteter scriind Divanului în mai multe afaceri, se uneste cu părerea primului Divan, de a se învoi unui particular să facă cu a sa cheltuială un pod nou pe Dâmbovița. Acel particular era «*slăvitul Dragoman Manuc*», care viind cu casele în dreptul Curții vechi, avea trebuință de asemenea pod în dreptul acelei curți (2).

Pare-se că podul ce Manuc voia să contruiască, micșora Vadul lăsat pentru sacale, cari luaă apă. Acel vad fusese otărît prin act domnesc, din 1804, pe lărgime de 6 stînjeni și lungul «*din podul cel mare ce era prin curtea cea veche până în apă, 29 stînjeni.*» Tot atunci un neguțator Ion Gabrovaliu, căruia i s'au cedat o porțiune din loc, a primit îndatorirea «*să facă pod pe vadul apei, iar când se va învechi să-l facă casa podurilor și să-l ție tot-d'a-una în stare bună.*» Acel Gabrovaliu n'au făcut paveaoa la vad, ceea ce aducea mari greutăți, că făcându-se noroiu pe vad, nu mai puteau scote caii sacalele din noroie. Manuc a propus, să i se dea o parte din locul vadului și el să paveze restul. Divanul primesce propunerea și o su pune întăririi lui Șteter, zicînd că epitropia obștirilor n'ar putea cheltui 5.000 lei, ca să facă însăși pavarea vadului.

Strîmtorarea acestui vad era rău vădută de Bucurescenii, dar mai mare era influența lui Manuc, decât supărarea sacagiilor (3).

*

Întreținerea curățeniei pe strade este tot slabă, deși dă ocaziune la numeroase nizamuri, dispozițiuni și pitace de tot felul (4).

Fie-care este dator a răni noroiul în dreptul casei, ori prăvăliei sale . . . «*iar unde sunt case boeresci să se arate boerilor ca să pună pre slugile și țiganiș dumné-lor să curețe, fiind acesta de binele tuturor de obște*» (5).

Boerilor li se dă de scire în Ianuarie 1810, să curețe strada în fața curților lor, acesta din ordinea lui Bagration, sub pedepsă de amendă (6).

fiind-că s'au dărăpănat, să-l drögă cât mai curînd, că însuși este răspun-dător. (Cod. LVIII, fila 38).

(1) Veđi anexa 58.

(2) Veđi anexele 59 și 60.

(3) Veđi anexa 61.

(4) Veđi anexa 62.

(5) Veđi anexele 63 și 64.

(6) Iacă acest ordin :

«*Pitac de la Divan la Vel Spătar și la Vel Aga, ca din porunca Cnózului*

Ciudată e dispozițiunea din 17 August 1808, după care noróielor și murdalicului din strade era autorisat Polcovnicul de poduri să le dea scurgere prin curțile boeresci, chiar decă ar trebui să spargă zidurile înconjurătoare curților, ca să deschidă șanț prin ele! (1)

Curățirea stradelor principale se mai făcea une-oră și prin ceta de podari (2).

Căratul gunóilor și al noróielor după strade se face în 1808 cu care de rechisițiuni luate de poliție prin mahalale (3).

Un mijloc ciudat de scurgerea apelor de prin baltacuri și strade propune Spătarul Pantazoglu în 1812. Să se facă un număr de puțuri în care să se dea scurgere acelor ape stătătoare. Cu drept cuvânt Divanul se pronunță contra acestui mijloc. Nu numai că săpătura puțurilor este cu discolie, apoi este și spre mai multă vătămare a sănătăței, căci unde este apă strânsă la câte un loc, fiind lac a-pururea deschis, mai bine pôte a se usca, decât acele puțuri, fiind apa tot-deauna înlăuntru în pământ. Divanul preferă să fie astupate acele lacuri, cu tufă și moloz (4). În 1814 -1818 se vor face însă puțuri de scurgere pentru podul mogoșóiei.

O dată pe an, cel puțin în timpii de liniște, se destupaă șanțurile de sub podul stradelor și se curăța noroiul din ele. Acéstă destupare se vor făcea cu ajutor de *arestanți* din temnița orașului (5).

Ultima măsură de transportare a gunóelor și noroiului de pe strade, e cea propusă de Aga, în 15 Octombore 1810, ca prăvăliașii din centrul târgului să se *analoghisescă* după starea fie-căruia și să facă măcar trei care, pentru a servi la curățirea stradelor. Aceste care vor fi sub un zapciú (6).

Cestiunea înființării de piețe publice se agită din nou în anul 1811. Mai întâiú, la 1808, se dă ordine spătăriei ca să nu mai îngădue intrarea de care încărcate pe stradele orașului, că se strică pavéoa. Din cauza strămutării oborului de la capétul podului Tîrgului de afară, la capul podului Mogoșóiei, acest pod se strică rău de care. Divanul ordonă la 22 August,

Bagration, dată prin guvernatorul ostășese de aici General-maior i Cavaler Tîțeron, ca să povestescă în politie boerilor și celor-l-alți trăitori, că de acum înainte fieș-care dintr'înșii să răspundă de curățitul ulițelor, fieș-cine în dreptul casei sale ce este pe uliță și tot noroiul se va strînge; iar care nu va fi următor va plăti și straf, osebit de răspunderea ce se va cere de la dînsul și osebit să fie cu priveghere și către Polcovn. de poduri.---1810 Ghenarie 25. (Cod. LXII, fila 4 verso.)

(1) Veđi anexa 65.

(2) LX, fila 4 verso. Veđi anexa 67.

(3) Veđi anexa 66 și 67.

(4) Veđi anexa 68.

(5) Veđi anexele 69 și 70.

(6) Veđi anexa 71.

1808 strămutarea oborului unde a fost și să nu mai fie tolerate carele cu zaherea a ămbla pe principalele strade (1).

Pentru înlăturarea răului din prea multă ămblătură *de care* pe strade, în 17 Octombrie 1811, primul Divan ordonă din nou alegerea a vre-o câte-va locuri virane ca să serve de piețe, unde să pôtă sta carele cu lemne (2).

Une-ori asemenea locuri virane deveneaŭ depozite gróznice de gunóie, în cât erau nevoiți înșiși vecinii locurilor acestora să se cotizeze ca să pôtă curăți locul séu maidanul în cestiune (3).

Deschiderea de drumuri în oraș se făcea fără nici o regulă. De altminte-rea autoritatea nu se îngrija decât de a opri deschiderea de drumuri care să dea acces în oraș pe alte căi, decât cele prevădute cu străji, în interesul vămei de oraș. În 1811, se dă ordine spătarului, să închidă unele drumuri de comunicațiune între oraș și câmp, afară de acele pe care îi place Excelenței Sale glavnoi comandir a eși la preămbulare afară din politie la câmp (4).

Cu referință la drumurile mari din țără și poduri pe diverse ape, încă dăm în note o serie de acte dintre 1808—1812. Ba până și de pavelele din din orașul Pitești s'a interesat Divanul, care permite ca să se astupe găurile din stradele aceluși oraș cu podinele stricate din Bucuresci (5).

Facerea de particulari de poduri cu plată de brudină, pe ape curgătóre, în căile de comunicațiune, o îngădue Divanul numai întru cât acele poduri noue, nu aduc pagubă proprietarilor altor poduri anterior aprobate (6). În 27 Februarie, 1811, Divanul aplică lui Steter, că avaeul podurilor de peste ape este acordat la proprietarii moșiilor, cu scrisori domnesci. Întăiul Divan va zăbovi câte va țile până va cerceta tóte acele acte cu de-amănuntul fiind osebite unele de altele, și apoi informațiunea cerută o va da.

(1) Veđi anexa 72.

(2) Veđi anexa 73.

(3) Veđi anexa 74.

(4) Veđi anexa 75.

(5) De la întăiul Divan și Comitet al principatului Valahiei, autorisând la 21 Iulie 1809, întrebuintărea podinelor putrede stricate din Bucuresci, pentru astuparea gropilor și noróielor din Pitești, după rugăciunea orășenilor de acolo. (*Cod. LVI, fila 75 verso.*)

(6) În interesul adunării informațiunilor acestora, întăiul Divan adreséză la ispravnicate circulara următóre:

Excelența Sa, general-maior cavaler Steter, vice-prezident al Divanului, prin pitac de la 23 Februarie trecut, sub No. 668, face cerere la Divan ca el să dea pliroforie pentru tóte podurile din țără ce sunt peste ape, și avaturile orînduite ce iaŭ pentru trecătóre? de sunt tóte avaturile și po-

Un singur cas cunoaştem când două sate s'au asociat ca să construiască un pod şi să şi împartă renta lui. In acest cas însă, până în fine se băgă neunire în ambele sate şi urmază proces (1).

Dregerea ori facerea din nou de poduri pe apele mari din căile principale, mai ales pe unde avea să âmble oştirea rusescă, nu este neglijată de guvern, ci activată de chiar şefii muscali (2). Cu circularea din 22 Martie

durile de o potrivă seú cu deosebire, seú de se iaú avaturile podurilor, numai de către stăpânii moşiiilor pe cari sunt făcute podurile, seú se strînge banii vre-unui pod pe sêma vre-unei trebuinţe obstesci, adecă a cutiei milosteniilor seú a casei podurilor? şi cari anume sunt acele poduri aî căroră bani nu se strînge pe sêma stăpânului moşiei? pentru care Divanul poruncesce dumné-vóstră să faceţi scumpă şi amênuntă cercetare pentru tóte acestea şi până în 10 seú cel mult 15 zile să daţi sciinţă Divanului cu întregă pliroforie, ca şi Divanul să facă arêtare Excelenţei sale.—1811 Martie 4. (Cod. LXV, fila 161.)

Mitropolit: Sovetnic Loghinof, Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihaiú Manu, Vel Vist., Vel Log.

In tóte judeţele din ţeră şi la Craiova s'a scris.

(1) *De la întâiul Divan. Către ispravnicii ot sud Ott.*

S'a mai scris dumné-vóstră Ispravnicilor în trecutele zile, cum că locuitorii de la Ipotesci dintr'acel judeţ, când a trecut Excelenţa Sa senatorul Miloşevici de la Craiova spre Bucuresci, s'au arêtat cu jalbă, cum că se află însărcinaţi cu podurile şi paralele ce se strîng de la trecători la împărţea mai înainte cu locuitorii din satul Mărziceni, iar de la o vreme încóce le ia numai acei locuitori nedându-li se jăluitorilor nimic şi până acum nici un răspuns n'am primit; ci dar fiind-că Excelenţa sa senatorul cere răspuns, iată vă poruncim, ca îndată după primirea acestia, să cercetaţi şi fără de zăbavă să ne însciinţaţi în ce chip este pricina şi cum s'a urmat împărţela acestor parale? ca să dăm şi noi răspuns Excelenţei Sale senatorului.—1810, Iulie 1. (Cod. LXV, fila 43.)

(2) La 17 Ghenarie 1810, întâiul Divan trâmite carte deschisă la Ispravnicii de Gorj şi Vâlcea: «Fiind că la sfîrşitul acestei luni, strălucitul Cnez Bagration mai marele comandir al armiei este a merge prin părţile Craiovei, şi atât din jalbele locuitorilor, cât şi din alte însciinţări s'au pliroforisit, că podurile ce sunt peste ape, cât şi prin alte locuri slotóse şi văi se află fórté stricate şi sfărîmate, încât cu mari discolii şi primejdii este atât trecerea oştirilor, cât şi mai virtos căratul provianturilor ostăşesci şi al locuitorilor; straşnic dar se scrie d-vóstră, îndată după primirea acestei porunci, numai decăt să faceţi cercetare în tot judeţul şi veri-ce pod seú podisce vor fi stricate, ori peste ape seú prin alte locuri slotóse şi văi în judeţul d-vóstră, să puneţi a le drege şi a le meremetisi bine şi nici la un loc să nu se afle pod stricat seú vre-un batac şi gaură, la trecerea strălucirei séle, nici să se întimple a mai veni vre-o jalbă seú însciinţare,

1808 Divanul serie Ispravnicilor, să oblige pre proprietarii de moșii pe la cari trec drumurile mari, să facă, ori să repare podurile, de a nu da ză-ticnire trecătorilor curieri, căci înșii vor avea a da séma, mai vîrtos că acésta este spre folosul și a stăpânilor acelor moșii de adetul ce ieaū de la cei-l-alți de obște trecători pe acele poduri de pe ape (1).

Se face pod de către însăși stăpânirea în calea spre Pantelimon, în interesul spitalului, dar și pentru că trece pe acolo drum mare (2).

Asemenea poruncesce Divanul Ispravnicilor de Ilfov, să drégă podul de pe mocirla de lângă satul Tunari, care s'a stricat încât nu se pôte trece cu carul séu călare (3).

Podul de pe apa Colentiniî fiind reconstruit în 1808, de mănăstirea Cotroceni, egumenului acestei mănăstiri i se recunósce dreptul de a lua de la carul ce va trece pe el încărcat, de vită câte o para, afară însă din o-lace, din carele ce vor trece cu zaherele pentru oștirî, care ostășescî și pietonii (4).

La moșia Cornetul, pe apa Ciorogârla, proprietarul moșiei cere voie să construiască un pod nou, cu dreptul de brudină câte 2 parale de carul cu 2 boi și câte 4 de cel cu 4 boi și câte o para de omul călare și de 10 vite mici (rîmători, oi) câte o para. Divanul constată, că nu se aduce pagubă altor moșii cu adăogirea acestui nou pod și, în 12 Iulie 1810, aprobă facerea podului și luarea brudinei (5).

Apa în Bucuresci.

În 11 Septembrie 1809, Divanul, asupra anaforalei Epitropiei obștirilor, avu ocasiune să se ocupe de cișmele. Stroe ori Stoian Suilgi-bașa voia să se lepede de acéstă funcțiune, iar Divanul nu-î primi demisiunea, ci scrise epitropiei, ca cu ori-ce chip să-l îndatoréscă de a îngriji de reparațiunea tuturor cișmelelor, fără de a cere séu aștepta de la Divan vre-un deosebit ajutor, afară de ceea ce se coprinde în hrisov.

Nenorocitul Siulgi-bașa Stroe nu-și primise léfa de trei ani de zile și i se cerea acum radicala reparațiune a cișmelelor. Ba încă Divanul ordonând

că aū mai rămas vre-un pod nedres, séu pentru veri-ce alt-fel de pricinî, căci otărit să sciți, că veți fi îndată lipsiți din Isprăvnicie.—1810, Ghena-rie 17. (Cod. LXV, fila 2.)

(1) Veđi anexa 76.

(2) Veđi anexa 77.

(3) Veđi Cod. LVIII, fila 68 v.

(4) Veđi anexa 78.

(5) Veđi anexa 79.

să i se plătescă léfa pe trecut, ordonă să i se scadă și din acea modestă léfă, pe cei 3 ani analogia pentru cișmelele cari s'ar dovedi că n'au âmblat (1).

Asemenea reparațiune nu se putu face în 1809. În primăvéra anului 1810, este nevoit Divanul, vedënd lipsa de apă bună în Bucuresci, să aviseze la repararea olanelor și a cișmelelor. El însărcinéză pre Serdarul Polizu, ca împreună cu Suilgi-Bașa, să facă un devis de costul reparațiunilor (2). Devizul era deja făcut de alții și se cerea o sumă de 80.000 lei.

Nu tóte cișmelele erau lăsate în grija lui Suilgi-Bașa. Așa, cele două cișmele de la capul podului Tîrgului de afară, făcute de Moruz Vodă, erau îngrijite de epitropiî spitalurilor de la Dudesci, așa că atunci când acéstă epitropie se desființă și se suprimară veniturile spitalurilor de la cele trei mănăstiri Tismana, Cozia și Câmpu-lung, cișmelele acestea rămăseră neîngrijite de nimeni, până ce, în 6 Noembre 1811, Divanul cere președintelui Comino, voie de a le repara cu bani de la Visterie (3).

Insemnătatea serviciului apelor pentru Bucuresci ajunge destul de mare în 1811/12, așa că în 1811, 5 August, aflăm *epistat* al cișmelelor pre însuși Beizadea Constantin Caragea, precum se póte vedea din actul de la Cod. 61, fila 32 (4).

În 30 Martie 1812, Primul Divan, desființéză o cismea— a 19-a din Bucuresci— sub cuvînt că e pe proprietatea privată a slugerului Nicolae Nițescu «și nici el, nici mahalagiî nu vor să aducă apă la ea și nici este între cele 18 întreținute de stăpînire.» Totuși Divanul menține șerbitutea pe locul unde a funcționat cișmeaua, «când după vreme va voi stăpînirea a face iarăși cișmea acolo, să fie dator slugerul a slobóde locul, ca pentru obștésză trebuintă, precum și mahalagiî măcar de nu vor face acéstă cerere, să fie clucerul asemenea dator» (5).

În Decembrie 1811, cele mai multe din cișmele erau fără apă. Divanul atunci se preocupă mai stăruitor de îndestularea orașului cu apă și înnoesce nizamul apei, precum se póte vedea în anexele 86 și 87. Din nou se hotăresce prin acest nizam cele 18 cișmele unde și cui aparțin.

Repararea cișmelelor și a conductelor apelor aduse de la Ciocănesci și Crevedia (cale de 5 1/2 ore depărtare de Bucuresci) s'a început, dar se face cu anevoie, căci nici în Maiu 1812 nu e terminată, din causă că Vornicia obștirilor nu are bani și întârzie a da suma cuvenită suilgiului, cu tótă stăruința pusă de epistatul apelor Beizadea Costache Caragea (6).

(1) Veđi anexa 80 și 81.

(2) Veđi anexa 82.

(3) Veđi anexa 83, actul de la cod. 66, fila 157.

(4) Veđi anexa 84.

(5) Veđi anexa 85.

(6) Veđi anexa 88.

Apă de gărlă să bea multă în București, mai multă decât de la cișmele. Divanul îngrijesce, să se păstreze vaduri în Dâmbovița, destule, pentru ca să se pôtă îndestula cu apă tîrgoveții. Un vad important era în dreptul Curței vechi. In privința aceluî vad au urmat procese și diverse resoluțiuni ale Divanului (1).

Vadul de la Scărișora pe Dâmbovița a fost încălcat de Vornicul Manolache Lahovari, de nu mai pot mahalagiile a se folosi de el spre a lua apă din Dâmbovița. Acesta dă loc la un proces, în Aprilie 1811.

La 28 Maiu 1811 Divanul scrie lui Manolache Lahovari să restituie vadul spre folosința mahalagiilor (2).

Ôre-carî favoruri se acordă Cișmigiilor. Așa, la 22 Noembre 1811, Divanul cere lui Comino scutirea de cfartire a caselor Cișmigiilor «spre a-și putea îngriji datoria slujbei lor (3).»

Măsuri contra incendiilor.

Vornicul politiei și respective Aga au în grijă să existe coșari și să fie priveghiați, de-și împlinesc bine datoriile. In 1806 curățirea coșurilor era monopolisată ôre-cum la 12 coșari.

La 6 Ianuarie 1807 Divanul îndoescce numărul lor luându-î dintre birnicii mai puțin impuși, de ôre-ce coșarii erau scutiți de dări (4).

(1) Veđi documentul după Cod. LXVI, fila 103 verso.

(2) Veđi anexele 89, 90.

(3) Cod. LXVI, fila 163 verso.

(4) Cod, LIV, fila 216.

De la Divan.

Dumné-ta frate epistatule al Vorniciei de politie, pe lângă acești lude 12 coșuri ce se află acum în politie, chibzuind Divanul, că mai adăugându-se alți 12, vor fi destui pentru trebuința atât a cfartirurilor, cât și a politiei, căci prea puține sunt acelea case care nu le plătesce ostenéla lor la măturatul coșurilor, de acea scriem dumi-tale, ca din birnicii politiei, cari pörtă bir mai puțin, să se găsescă lude 12 și să-î aréte vistieriei, ca să-î scadă din catastih, și să se adauge în céta coșarilor pe lângă cei-l-alți 12, spre a fi cu toți 24, cari să se și facă teslim la Agie, spre a fi cunoscuți și a se pune în orînduiala ce se cuvine. — 1807, Ghenarie 6. (Cod. LIV, fila 216.)

De la întăiul Divan și Comitet către Aga.

«Să orînduesci pre coșarii ce sunt în slujbă, să măture fórte bine și a-

Se vede, că nici numărul de 24 de coșari nu ajungea în iarna anului 1807, de óre-ce Aga ceruse la Divan să se dea și coșarii curții domnesci în trebuința orașului. Divanul refuză dicând, că aceia aũ de îngrijit de curtea domnescă, unde se află spital rusesc. Divanul ordonă, ca cei 24 de coșari să fie împărțiți pe politie la anumite mahalale fie-care, cu obligațiune de a mătura coșurile în fie-care săptămână, pe a lor răspundere în cas de aprindere (1).

Un act din 1811 Iulie, face mențiune de nisce scânduri aședate ca «*semne pentru întîmplarea focului.*» Nu sciũ ce pot fi acele *semne*, cari se împărțiră pe la case, făcute din «scândurică» și pentru care proprietarii caselor aũ fost obligați a plăti o taxă, ce nu se pare că se percepu lesne pretutindea, mai ales în mahalale.

Nu cum-va acea *scândurică*, acel *semn*, cuprindea numărul casei spre a sci de la foisorul de foc cum să determine locul unde isbuțnea focul? (2).

Am văduț mai sus afacerea podului, ce pe Dâmbovița voi să construiască Manolache Lahovari. Acesta, pe de o parte și Manuc pe de alta, co-prinsese cu curțile lor vadul cel mare din fața Curței Vechi, vad tórtē necesar pentru sacagiũ, mai ales la ocasiuni de incendii. Primul Divan nu deranjază în nimic pre influentul Manuc, ba declară că el n'a luat cătuși

dese-orĩ coșurile de pe la casele ce sunt cuprinse cu bolnavi ostași și se află spitaluri, din carele la unele sunt coșurile crepate și să îngrijesci d-ta însu-ți de urmarea acestei porunci, ca să nu se întimple unde-va la vre o acest fel de casă primejdii de foc, căci apoi vei fi sub grea răspundere. Asemenea să dai d-ta poruncă strașnică, ca să urmeze coșarii a mătura adese-orĩ și bine coșurile și de pe la cele-l-alte case ale politiei. Iar pentru casele acelea, unde se află ostași bolnavi, să orĩnduesci d-ta din căpitaniĩ agiei, pe cari vor fi mai de ispravă și ómeni de credință, să mērgă în tóte Sămbetele cu coșarii acolo să epistășescă măturarea coșurilor bine».—1810, Martie 14. (*Cod. LXV, fila II verso.*)

(1) Cinstit d-ta frate epistatule al agiei s'aũ citit la Divan acéstă anafora a d-tale la care și răspundem, că de a se da coșarii curții gospod. spre a fi de ajutor coșarilor politiei, acésta nu se póte, fiind-că coșarii curții sunt trebuincioși pentru măturatul coșurilor de acoloa, unde acum se află spital, precum este știut d-tale, ci dar pre acești coșari ai politiei, căți se află acum să imparți d-ta mahalalele câte or veni fieș-căruia, și să-ĩ îndatorezi ca în tóte săptămânile să îngrijescă fieș-carele din ei a mătura și a curăți coșurile caselor mahalalelor lui, (care acésta este spre câștigul lor) și să se scie curat, că de se va întimpla să se aprindă vre-un coș nemăturat fiind din nepurtarea lor de grijă, acel coșar la a căruĩ mahala se va aprinde, va da de primejdie; pentru care s'a făcut și pitac Divanului către Vornicia politiei, ca să nu se supere de . . . . .—1807, Noembre 6. (*Vedĩ și Cod. LXII, fila 1 verso să se dea coșari la spitale.*)

(2) Vedĩ anexa 100.

de puțin *din lumina numitului vad*, iar pre Manolache Lahovari, îl soméză să ridice podul făcut, căci din cauza lui nu pot merge sacalele să ia apă (1).

Aga era dator să se afle *napristan* la ori-ce incendii ori chiar la o simplă aprindere de coș.

Întâiul Divan trimete pitac lui Vel Aga dojnându-l pentru că nu s'a aflat la focul ce s'a întâmplat la 7 Martie, la casa lui Vel Spătar Ghica. Și se poruncesce ca de acum înainte negreșit tot-deauna să se afle și să nu lipsescă de la acest fel de întâmplări, după datoria ce are.—1810 Martie 11 (2).

Lipsa de apă, greutatea de a străbate la unele vaduri de la Dâmbovița din cauza noróielor, căci cu tóte că unele din aceste vaduri urmau să fie pavate, ele totuși rămăseseră în starea cea mai primitivă de se înfundau la timp de ploți roțile sacalelor până la butuc (3); asemenea stare de lucruri nu putu decât a favorisa incendiile. În 1809, arseră casele Banului D. Racovița, unde era poliția cea nouă și în Octombrie 1811 arseră casele fostului mare Vornic Mihalache Manu, tocmai din lipsă de apă (4).

Incendiul casei Banului Racovița, atribuit lipsei de îngrijire, a dat loc unei reclamațiuni a proprietarului, sprijinită de Muscali, în suma de 32.524 lei. Divanul refuză, ȳicând ca să plătescă *poliția*, care n'a îngrijit de case. La urma urmei Banul Racovița va fi satisfăcut din ordine superióre (5).

În interesul apărării de incendii, întâiul Divan, la 26 Aprilie 1809, ordonă a nu se permite introducerea în oraș de fabrici de rachiú, ori importarea acestei mărfi în buți mari spre vîndare la prăvălii, ci să se aducă numai în burie, iar depozitele de rachiú să se țină afară din oraș și neguțătorii să nu introducă decât un buriú séú două de câte 10 vedre. La 4 Maiú 1809, Divanul este silit să revină asupra acestei dispozițiuni, după reclamațiunea fostului mare Vistier Hagi Moscu, care arată că din cauza nizamului dat «aliș-verișul rachiului se zăticnesce cu totul și vămei se pricinuesce mare pagubă.» Totuși Divanul dispune, că buțile mari cu rachiú să se țină prin mahalale, «la loc ferit unde să nu fie frică de primejdie de foc» (6).

La 1811 Iunie 6, Șteter ordonă să nu țină nimeni iarba *de pușcă* la casa sa în Bucuresci, că se va pedepsi, că din iarba de pușcă a ars hanul lui Mustacov, sudit rusesc (7).

(1) Veđi anexa 101.

(2) Cod. LXV, fila 11.

(3) Veđi actul din 1811 Iunie 4. Cod. 66, fila 103 verso.

(4) Cod. 66, fila 142 verso.

(5) Veđi anexele 91, 92, 93, 94.

(6) Veđi anexele 95, 96.

(7) Cod. LXIII, fila 53 verso.

La 18 Aprilie, primul Divan scrie lui Repniski, că foişorul de foc este stricat şi că se cere 1.706 lei pentru reparaţiune. Generalul aprobă şi apoi la 3 Mai 1812, se dispune a se face repararea foişorului de foc după anumitul devis aprobat (1).

Că există *ponpe* în Bucuresci, pôte să probeze actul, constatând întreţinerea de cai pentru *tulumbe* (2).

Higiiena publică.

Invasiunea Muscalilor de la 1806 a desorganizat câte-va din spitalele esistente. Aşa la Colţea se aşedă spital militar rusesc, reducându-se paturile pentru suferinđii civili. La 26 Septembrie 1811, Paharnicul Stefan Belu epitropul spitalului, presentă socotelele pe anii 1808 şi 1810, iar pe anii 1806 şi 1807, a đis că nu le are la îndemână, puindu-se soroc de 20 đile, ca să le aducă şi pre acele spre a fi supuse lui Steter (3).

Cu o đi mai nainte de primirea acestor compturi, la 27 Septembrie, 1810, Divanul rîndui epitrop al 2-lea, ajutor pe lângă Stefan Belu, pre Nicolae Tresne, care se va învoi cu Belu, a i se plăti ostenéla, din veniturile spitalului (4). Acest adaos de epitrop este motivat pe faptul, că acum la Colţea este şi spital militar rusesc şi o secţiune pentru civili.

Epitropia lui Belu ţine până în 7 Februarie 1812, când întâiul Divan îi scrie «să facă teslim tóte hrisóvele şi sineturile spitalului ot mănăstirea Colţea, la epitropia ce s'a orînduit acum» (5).

Spitalul de la Dudesci este lăsat fără fonduri prin desfiinţarea hrisovului lui Alex. Moruzi, prin care veniturile celor trei mănăstiri: Tismana, Cozia şi Câmpulung erau consacrate aceluí spital. Adevărat că se prevėdu în încheierea de la 1808 Iunie 20 (am vėdu'to la cap. Bisericeí), că întreţinerea spitalului se dá pe séma celui de la Pantelimon (6) şi se va face cu o contribuţiune silită aruncată pre tóte mănăstirile din ţeră. Acea contribuţiune nu se aruncă şi spitalul nu mai avu fonduri de întreţinere!...

Se proiectézá construirea spitalului Brâncovenesc în 1809.

La 24 Iunie acest an s'aú dat poruncă către Ispravnicii de Prahova şi Dâmboviţa, ca să tocméscă câte 150.000 de oca de var pentru spitalul ce face mănăstirea Dómna Bălaşa (7).

(1) Cod. LXVI, fila 209 şi 213. Veđi anexa 97 şi 98.

(2) Veđi anexa 99.

(3) Cod. LXVI, fila 132 verso.

(4) Cod. LXXV, fila 50 verso.

(5) Cod. LXIV, fila 140 verso.

(6) Veđi anexa 102.

(7) Cod. LXI, fila 74 verso.

Dar suntem încă departe de ziua inaugurării lui.

Spitalul Pantelimon nu este în mai bune condițiuni. Se poate dice, că pe la începutul anului 1810 numai acest spital mai funcționează pentru «*săracii bolnavi*» civili. Se constată acesta de către unii boeri din Divan, cari la 12 Februarie 1810 scutesce de podvedî, angarale pre poslușnicii și scutelnicii mănăstirii Pantelimon, «*fiind de obște văduț, că acum în totă țera alt spital nu mai este pentru căutarea acestor nemernici săraci bolnavi*» (1).

Chiar și Pantelimonul o duce greu: veniturile se încăsău cu mare greutate și erau nesuficiente (2).

Venitul târgului ce se făcea toamna în delul Pitescilor era tot al mănăstirei Pantelimon, dar de puțin produs era în anii aceștia 1807—1812 asemenea târg. La 1807 venitul acesta a fost strîns de Stoln. Constantin Predescu, epitropul spitalului de la Pantelimon (3).

În 20 Septembrie 1810 titorii mănăstirei și ai spitalului Pantelimon, boerii Ghiculesci, epitropii mari, au intervenit reclamând despăgubirea mănăstirei pentru sarea estrasă de la ocele mari, pe moșia mănăstirei. Primul Divan recunoște mănăstirei dreptul de a primi din 20 bolovanî de sare unul ca dijmă pentru moșie «*după cuprinderea domnescilor hrisóve*» (4). Dar fiindcă venitul ocnelor «*acum este al casei împărătesci*» să mai aștepte mănăstirea până ce va sosi Excelența Sa senatorele președinte Divanurilor. De-o-cam-dată Divanul, hotărâsce, că nu mai mult de 20 paturî să țină spitalul, adică 8 peste cifra de 12 hotărîită de fondator; să nu se primescă decât bolnavii cu adevărat săraci; să nu lipsescă de la spital gerahul și grija

(1) *Cod. LXV, fila 7*. Semneză acest act: Gavril Mitropolit și esarh, Iosif Argeș, Dumitru Racoviță, Grigore Ghica, Istrate Crețulescu, Const. Bălănescu.

(2) Veđi anexele 103 și 104.

(3) *De la căimăcămia principatului țerii românesci.*

Fiindcă vama târgului ce se face acum pre vremea tomnii în delul Pitescilor sud Muscel, este venit al spitalului ot mănăstirea sfîntului Pantelimon, s'au dat acéstă carte a Divanului la mâna . . . . ce s'au orînduit de către dumné-lui Stolnicul Constantin Predescu. epitropul numitului spital, ca să aibă volnicie a căuta și a strînge venitul acestei vămî, cu aceeaș orînduială ce s'a urmat și pre anii trecuți până acum. Drept aceea poruncesce Divanul dumné-vóstră Ispravnicilor ai județului, și la toți câți se cuvine, să-l cunósceți pre numitul de orînduit al spitalului, și să-l dați tot felul de mâna de ajutor pentru strîngerea acestui venit. — 1807, Sept. 19. (*Cod LIV, fila 71*.)

(4) Veđi anexa 105

de doctor și medicamentele (doctoriile) să le cumpere episcopul Predescu, de la veri-ce spițarie, unde vor fi mai eftine. Tóte aceste economii sunt a se face pentru că mănăstirea a încăput la datorii și pentru a se reinnoi biserica, clopotnița, podul, móra și foișorul cișmelei de jos (1).

În favórea spitalului și mănăstirei Panteleimon, primul Divan a intervenit deja în 20 Iunie 1810, ca să i se lase *darvarii* ce sunt rînduiți de cară lemne și asemenea poslușnicii și rîndașii ce slujesc în lăuntru spitalului și pe afară. Aceștia locuind în satul mănăstirei sunt mereu supérați de ostașii ce merg și vin pe acolo, cu cuartiruri, cu bellicuri de care și boi, și cu luare de călăuze. Din acéstă causă fug ómenii din sat și rămîne mănăstirea și spitalul fără ajutorul lor. Acestea le scrie Divanul lui Engelhard, ca să mijlocéscă a se pune la numitul sat «un ostaș rus, ce se dice zălógă, cu carte la mânilé lui, de la cine se va cuveni, ca să apere pre numiții poslușnicii i pre țiganii spitalului de către ostașii trecători, a nu-i supéra cu cuartirurile etc., nici a cosi finul din liveđile mănăstirei, nici a băga în ele cai și alte vite. Ba soldașii se duc la mănăstire și pretind máncaie și bat ómenii spitalului de fug ómenii și urméză negreșit să se închidă spitalul acesta și să rămână săracii bolnavi necăutați, zácênd și murind pe ulițe și pe drumuri, máncați de câni» (2).

Doué spitale noue civile se înființéză în țéră în anii aceștia. Unul e mai mult un asil de infirmii decât spital, căci ca spital nu are decât 2 paturii, iar în 4 odăi cu cămăruțele lor aú să se odihnéscă săracii neputincioși. Acéstă instituțiune o creéză la moșia sa Goleșci, biv Vel Vornicul Radu Goleșcu. Primul Divan luând la 18 Maiú 1811, cunosciință de acéstă instituțiune îi acordă dreptul de brudină de la un pod pe Olt, ca venit pentru asil și 6 liuđi podari (3).

În localul fostei fabrice de postavuri, în marginea orașului, prin ostenele pravoslavnicilor creștini, s'a aședat spital pentru bolnavii străini, cari mai înainte erau pe poduri și prin gunóie. Primul Divan acordă acestui spital câte 1 taler la pungă din tótă suma vîndărei la *cochiréli* de tóte huzmeturile: vămii, ocne, dijmărit, vinăriciú, etc. Asemenea și de la tot Ispravnicul dir nou rînduit câte 20 lei și de la sameșul de județ câte 10 taleri. Acești bani adunați la Visterie, se vor da la cutia spitalului în primirea episcopilor (4).

(1) Veđi anexa 105.

(2) Veđi anexa 106. Acest act se repetă în Martie 1812. Cod. LXIX, pag. 329.

(3) Veđi anexa 107.

(4) Veđi anexa 108.

Maî dăm sub No. 109—113 informațiuni diverse relative la spitalele Panteleimon și Colțea (1).

Asemenea menționăm următoarele acte:

a). O comunicațiune din 2 Ianuarie 1816 făcută Divanului din partea *impărătescului medico-chirurgic academic Jacobschi* (rusesc?) că s'a ivit *năprasnică bôlă* și ca să se rînduiască doctori pe la locurile unde se va ivi (2).

Acea năprasnică bôlă va fi *ciuma*, care va bîntui tare sub domnia lui Caragea.

b). O femeie, Ióna Saabași a dat medicamente unui porucie Marian și acesta a murit. Ióna pentru exercițiu de medicină, a fost pedepsită prin sentința criminalionului cu surghiun la un schit de călugărițe, pe tótă viața (3).

c). Intâiul Divan și Comitet este însciințat de Manolache Lahovari, că doctorul politiei Craiovei, prin hrisovul Domnesc are drept să iea 350 taleri pe an de la cumpărătorul ocnelor, și acești bani nu i s'au dat de 3 ani, de la 1808—1811. Divanul ordonă Visteriei, să plătească banii la 29 Novembre 1811, fiind-că nu sunt trecuți în condițiunile de vânzare a ocnelor (4).

*

Cu referință la spitalele ostășesci, observăm că s'a cerut organizarea de spitale pentru cel puțin 3.200 de bolnavi. De aci se vede cât de rea era sănătatea în oștire și cum prin ea s'a propagat în țările române epidemiile ce le-au bântuit și după pacea de la București.

Din actul ce dăm în anexă se poate vedea cum pentru spitalele rusesci s'au luat 6 hanuri mari și 11 curți boeresci din cele mai mari. La 1811, Septembrie, primul Divan mai cere spătarului și lui Aga, să mai afle case în care să se pótă așeza încă la 1.000 de bolnavi (5).

Deschiderea de spitale pentru oșteni muscali se face, cum arătarăm, în toate casele mai mari. Adesea se scóte din casa proprie, proprietarul și se instalcă spitalul rusesc (6).

*

(1) Veđi anexele 109—113.

(2) Cod. LXIII, fila 30 v.

(3) Cod. LXVIII, fila 14 verso și cod. LXIII, fila 58 verso.

(4) Cod. LXIX, pag. 159.

(5) Veđi anexa 114.

(6) In casele păhărnicesei Anastasia Fălcoianu s'a aședat spital pentru ostași ruși. Intâiul Divan ordonă năstavnicului mănăstirei sfintului George nou să dea în mănăstire păhărnicesei 2 odăi fără plată de chirie.—16 Octombrie 1808.

Semnați: Mitropolitul, Iosif Argeș, Constantin Vistierul, Stefan Văcărescu și Isaac Ralet. (Cod. LVI, fila 36).

Cu referință la personalul medical posedem următoarele sciri :

a). La 20 Ianuarie 1808 Divanul constată, că medicii de la spitalele mari: George Schina și Gregore Mina n'au primit léfa lor (de 80 taleri pe lună) de 9 luni, de la Martie 1807. Divanul ordonă lui kir Spiru Cazoti, al 2-lea epitrop al spitalelor mari, să plătească această léfă cu dobânda cuvenită.

Un cas analog de léfă neplătită este cel cu doctorul Drostovici, care a căutat Pandurii și Cazacii pămînteni bolnavi, mai mult timp și 'și reclamă léfă, în 1808 Iunie (1).

Cunoscuților doctori Constantin Caracaș și Silvestru Filitis li se măresce léfa la 1808, după 20 ani de serviciu (2).

Pe lângă acești doctori mai sus citați, mai cunoșcem în Bucuresci pre dr. Hristeci, Constantin Darvari, Manolache, Stefan Piscupescul, Chilian, medic al agenției austriace, Panaiotache, Onufrie, Rizu.

În unele județe continuă a funcționa medicii rînduiți de guvern. Așa la Râmnicul-Vâlcei, la Martie 1808, se fixează léfa pentru un medic, plătită din diferite case (3).

Alegerea personalului medical, acordarea dreptului de liberă practică se fac în 1809, după recomandațiunea unei anumite comisiuni, compusă din doctorii G. Schina, Silvestru Filitis, Const. Darvari, Const. Caracaș și Emanoil Rizu. Această comisiune a constatat, că practica medicina ómenii «fără a avea învățată doctoria unde-vași la vre-o academie în Europa după orînduială (4).»

Spîțăriile încă au fost din nou cercetate de o comisiune de medici.

În Septembrie 1808, Divanul însărcinează pre dr. Silvestru și pre Constantin Darvari, să facă inspecțiunea tuturor spîțăriilor și să chîame la examen pre toți cei ce exercită profesia de doctori, fără a fi destoinici a purta acest nume. La 26 Oct. Divanul adaugă un membru în comisiunea acesta medicală, pre Senior Chilian, doctor al cinstitei agenții (5).

(1) Veđi anexele 115 și 116.

(2) Veđi anexa 117.

(3) Veđi anexa 118.

(4) Așa fură: Antonie Gerahu, Pană Gerahu, Trandafir Carabină din mahalaoa Colței, Const. Brézu din podul Calicilor, Polcovnicul Hurmuz din mahalaoa Sf. Ecaterina, un ovreiu bătrân, un alt ovreiu în scaune, o sírbă la tîrgul de afară, Voica la Crucea de peatră. Dervișul de la Grădișteanu, Calița de la Prîscoveanu. Peste tot 11 (Veđi anexa 119.)

(5) Veđi anexa 120 și Cod. LVI, fila 40.

În 23 Septembrie 1812, Divanul ordonă închiderea unei farmacii pentru că a dat alte doctorii decât cele ordonate de medic (1).

*

Pe la începutul anului 1808 se ivesce o epidemie în județul Teleorman. Divanul trimete pe un doctor Panaiotache, să vadă ce epidemie este? Acesta întors la București, spune simptomele bolii la un *consil* adică consult din 5 doctori ai capitalei. Acestă comisiune de doctori, la 25 Aprilie, declară că epidemia este *scorbutul* și propune măsurile igienice și de combaterea bolii. Panaiotache e trimis iarăși cu doctorii, dar Divanul mai recurge și la alt mijloc de vindecare, căci mai trimete și un arhereu cu un cleric și cu moștele sf. Mihail Sinadot, «ca să se înconjore prin toate satele județului unde pățimesc locuitorii, să facă osfeștanie, litanii și rugăciuni către milostivul Dumnezeu, pentru contenirea acestei cumplite boli și pentru mântuirea celor bolnavi, deci să aveți purtare de grijă a le înlesni trebuințele ce vor avea ca să pôtă âmbra prin sate» (2).

Mai gravă scire se răspîndesce în Februarie 1809, acea a isbucnirii *ciumei* peste Dunăre. La începutul lui Martie scirea vine oficială de la comandantul șef al oștirea rusești. Atunci, la 12 Martie, întâiul Divan scrie către marele Spătar, pitacul următor:

De la întâiul Divan către marele Spătar.

Excelența sa general comandir, a făcut arătare la Divan, că de acea parte, în țera turcăscă s'a ivit la multe locuri năprasnica bolă a ciumei și după îngrijirea ce are Divanul, ca să nu se întimple din cei smărăduiți de dincolo, nefiind sciuți, să trecă aici în țera la vre-un sat, să se întimple, ferăscă Dumnezeu, vre-o smreduire la vre-un sat, care este cel mai mare rău al țerei și măcar că acesta stă în mâna lui Dumnezeu, dar și firea omenăscă după datoria sa urmază a face paza ce se cuvine, pe cât este putință la omenire, de la Divan se face arătare și se scrie dumi-tale, cât mai în grabă să proftacescă poruncile spătăriei către căpitanii și polcovnicii de pe la margine, ca pre nimeni din acea parte să nu cuteze a lăsa să trecă dincoace în pământul țerii, nici pentru vre-un hatîr, nici pentru vre-un interes, până nu și va face lazaretul de . . . . și apoi făcându se și căutarea ce se cade, să se vadă de este sănătos și să se afume, să se aerisăscă și când se va slobođi să vie, de va avea trebuință, aici în țera, să fie curat, iar până

(1) Veđi anexa 121.

(2) Veđi anexa 122.

nu se va face urmarea acésta cu paza lazaretului, să nu se amestece nimeni cu dânșii.

Acest fel de porunci trimițând cu mare strășnicie către căpitani să facă urmare întocmai, căci oricare se va dovedi cu vre-o împotrivire, ca un vrăjmaș țării și al omenirii, se va osândi cu osînda pedepsei celor ucigătorii de ómenii. Iar de urmarea ce veți face dumné-ta, să însuciințezi Divanului, cu cât mai virtos . . . s'aú auđit curat și că s'a scris și de către Excelența Sa general Kușnikov, că s'a ivit năprasnica bólă a ciumei, și de aceea trebue ca să se cerceteze cu scumpătate trecătorii la margine.—1809, Martie 12 (1).

Nu numai în ómenii aduce resboiul epidemia și mórte, ci și în vite, cuni se póte constata din anexă (2).

În Februarie 1810 se încinge și în Bucurescii o bólă, care nu scim de nu era chiar ciurma. Primul Divan rînduesce o comisiune de medici G. Schina, Silvestru Filitis, C. Darvaris, Emanoil Rizu și Panaiotache (?) și le scrie să cerceteze bólă acésta: ce «*simptomata*» are? și să se siléscă în tot chipul să o curme, indicând mósurile de luat. Divanul numesce bólă «*lingóre*» (3).

În interesul igienic al orașului se scot afară, ca în alte dáți, când a fost bólă epidemiei, toți cerșetorii. Se scrie lui Aga și Spătarului să facă cu acești cerșetorii un prealabil recensiment (4).

(1) Cod. LVI, fila 53 verso.

(2) Veđi anexa 123.

(3) Cod. LXV, fila 6 verso.

De la întâiul Divan și Comitet.

Dumné-vóstră doctorilor ai politiei, d-ta kir Gheorghe Schina, d-ta kir Silvestre, d-ta kir Constantine Darvaris și d-ta kir Emanoil Rizu i d-ta kir Panaiotache; fiind-că între locuitorii acestui oraș Bucurescii s'aú încins bólă de lingóre, care bólă măcar de și nu este mult gróznică, dar din întâmplare póte cu vreme să se facă așa; pentru curmarea dar a acesteii bóle, după predlojenia Exc. Sale a Generalului Engelhard, vice-prezident Divanului, vă orînduesce Divanul pre d-vóstră îndată după primirea acestui pitac să cercetați bólă acésta, ce simptomata are? și să vă siliți în tot chipul să o curmați, nelăsându-o să se mai înmulțéscă; de este síatuire a se deosebi cei bolnavi de către cei sănătoși, ajutând pre cei sčracii și arétând Divanului și alte mijlóce ce veți găsi d-vóstră, spre împuținarea și trecerea acesteii bóle.—1810, Februarie 8.

(4) *De la întâiul Divan.*

Cinstite dumné-ta Vel Agă, primind acest pitac, numai decât să orînduesci zapcii a âmbla tótă politia Bucurescilor, ca să facă catagrafie de veri

*

Cestiunea înființării de cimitire afară din oraș preocupă Divanul. Din ordinea Președintelui Divanului este să se alégă 4 locuri la câte 4 poduri mari. Acele locuri se vor încunjura cu *hindikiuri*.

Către mitropolit. De la întâiul Divan.

Dintr'acéstă copie de predlojenia Excelenței sale generalului, vei lua prea sfinția ta pliroforie de orînduiala ce s'a făcut, din poruncă, pentru îngroparea ómenilor celor ce vor muri de acum înainte aici în politia Bucurescilor la locurile ce s'aú orînduit, pentru care Divanul poftesce pe Prea Sfinția Ta, ca scoțînd copie de pe acéstă predlojenie, să orînduiască a se citi pe la tóte bisericile întru audul tuturor.—1810, Iunie 8 (1).

Cu greú admite românul scóterea cimitirelor afară din oraș.

Locuitorii din Bucuresci aú reclamat la Divan contra scóterei cimitirelor din oraș afară. Divanul, la Iulie 1810, aduce jalba locuitorilor la cunosința lui Engelhard, dicîndu-í, că mare turburare se pricinuesce dintr'acéstă între locuitorii politiei. Divanul crede, că în starea de față a minței prostimei, și lucrul privind «la credința legei» cu anevoie și fără de nădejde este a se înduplica deodată. . . . Și osebit de acésta, trebuie mai întâiú să se facă la locurile cele orînduite o biserică cu preoți, și îngrădirea locurilor și orînduire de pază și atunci iarăși cu încetul să se începă a se pune în lucrare, după porunca dată. Intr'acéstă diastemă de când s'a dat poruncă, îngropându-se câți-va morți afară, s'aú găsit a doua și scoși morții din morminte și desbrăcați de cele ce aú fost asupra-le le-aú lăsat trupurile lor rămânînd afară pînă ce s'aú făcut mîncare jigăniilor și pasérilor. A se face dar acum într'acéstă vreme bisericile și împrejmuirile la orînduitele locuri pentru îngroparea morților, după próstă starea întru care se află țera și Visteria, este cu neputință; deci ne rugăm, să se facă arătare unde se cuvine spre a rămănea neenerghisit acest nizam într'acéstă vreme, care pe lângă firésca jale ce încercă rudele mortului le mai adaugă și altă simțitoare tînguire . . . . Mai cu vreme făcîndu-se cele trebuincióse, precum mai sus arătăm, póte cu încetul să se pue și urmare. De care să avem și cinstit răspuns.—1810, Iulie (2).

câți orbi, șchiopi, ciunți, ologi și veri ce alți cerșetori se află cerșind prin politie, care mult pînă în trei patru zile, să ne aduci negreșit acéstă catagrafie. 1811, Maiú 6. (*Cod. LXV, fila 80*)

Isaac Ralet, Mihaiú Manu vornic, Vel Logofăt.

(1) Cod. LXV, fila 40.

(2) Cod. LXVI, fila 17.

O nouă notă a întâiului Divan către Mitrop. după ordinea renoită a lui Engelhard, cere ca să se facă negreșit cimitire afară din oraș (1).

Contra măsurii igienice a scóterii cimitirelor din tóte orașele au urmat protestări și mișcări numeroase nu numai în Bucuresci. Și nici că putu dăinui acest bun început, după eșirea Muscalilor din Principate!

Vorbind de cimitire e locul să amintim, că atât de numeroși erau oștenii ruși cari muriră prin spitale și oraș, că în 14 Februarie 1810 primul Divan scria lui Vel Spătar, că Excelența Sa Gheneral Maior viț-prezident al Divanului, de la 10 ale lunei acesteia, sub No. 344, au făcut arătare Divanului, cum că după însciințarea ce am luat *s'a umplut locul cel orînduit pentru îngroparea ostașilor morți*, cerënd a se găsi alt loc pentru îngroparea lor, ca să se facă cunoscut dumnó-lui cinstit comandant. Decî, dar. . . poruncesce Divanul, să orînduesci un zapeiú a căuta loc pentru acésta orî mai prin prejur acolo, sóu mai la margine, afară din Bucuresci.

NB. La 20 Februarie se dá pentru acéstă trébă locul *cucónei Dămărăoiei, de lângă mănăstirea Spirei* (2).

*

Spitale și doctori fără vorbă despre *ciocli* nu se póte.

În 1808 August. Polcovnicul de ciocli, care era plătit din veniturile spitalului de la Dudesci, se vede fără de léfa, după ce Divanul restituí veniturile date spitalului la cele trei monastiri. Divanul silit fu să vadă de unde se va putea plăti léfa acestui important personagiú, factor al morței! (3)

Mai aducem aci diverse măsurii interesând edilitatea și igiena orașului:

a). Divanul hotărasce din nou oprirea a orî-ce alte drumuri de intrare și de eșire din Bucuresci, decât acele pe unde este caraulă. La 28 Martie Divanul scrie Vornicului politieii că peste tot locul pe unde nu este caraulă să se sape șanț (4).

(1) Cod. LXV, fila 48.

(2) Cod. LXV, fila 8 verso, veđi și Cod. LXV, fila 7.

(3) Veđi anexa 124.

(4) Pitac către Vornicul politieii, prin care îi poruncesce întâiul Divan, ca negreșit și fără de zăbavă să pună ómeni și să se închidă tóte drumurile prin care se fac *transporturi* din Bucuresci afară și de afară în Bucuresci, și la care nu sunt carauale, cu șanțuri, și către acésta să aréte dumnó-lui pentru ce până acum nu le-au făcut acestea după porunca ce i s'a fost dat pentru închiderea acelor drumuri?—1810, Martie 11. (Cod. LXV, fila 11.)

La 28 Martie 1810, pitac la Spătarul și la Vornicul politieii, ca orî-câte drumuri vor fi pe margini deschise, să se astupe, cum și locurile ce n'au fost îngřádite și pe unde nu este caraulă să se sape cu șanț. (Cod. LXV, fila 21.)

b). Bucurescii se întind pe moșia Colentinei a familiei Ghica. În 1810 urmăză proces între locuitorii, cari și-au făcut case pe moșia Colentinei cu marele Spătar Gheorghe Ghica, proprietarul moșiei, care pretinde de la locuitorii, de și țirgoveți, clacă de 12 zile și monopolul vînderei de vin și de rachiü. De sigur că nu locuitorii câștigară procesul (1).

c) Luminatul stradelor continuă a fi aprópe nul, decí brésla masalagiilor este tot în flóre. Boerimea își are fie care masalagiü lor, cari însoțesc ca-retele nóptea, ba și când merge boierul călare, este luminat de masalale. Masalagiü oficiali ai Divanului și cari însoțesc și trásurile șefilor muscali, erau sub administrațiunea marelui Armaș și aveau un vâtaf propriü. În Decembrie 1809, s'a întîmplat un început de *grevă* a masalagiilor oficiali, cari pretinseră lefi mai mari. Întaiul Divan le acordă câte 2 taleri pe lună, în loc de unul, iar vâtafului de masalagiü i se sporesce léfa de la 2½ taleri la 4 pe lună (2).

d) O măsură lórté supărăciósă pentru boerime luă întaiul Divan. Din ordinea lui Engelhard boerii fură opríți de a-și îmbrăca ciocoiü în livrele, seménând a uniforme ostășesci și în haine strímte. Cine nu va asculta de acéstă poruncă, orí-cát de boer mare, se va necinsti, iar sluga după ce i se vor lua hainele, se va da în slujbă între *recruți*.

Se reînóesc tot odată și pitacele anterióre, oprind alergarea butcelor și a călăreșilor pe strade, sub pedépsa: stăpínul butcei se va ridică la caraul și se va ține închis 2 luni numai pe pâne și apă, iar vizitiul după ce se va bate cumplit, se va da în slujbă între *recruți* (3).

e) O măsură care intereséză nu numai *igiéna*, ci mai ales ordinea publică este acea luată din noü în 26 și 27 Maiü. Șteter însciintéză pre primul Divan, că *poliț-maistrul* din Bucuresci, îi vestesce, prin raport recent, că nici unul din locuitorii din Bucuresci nu daü de scire când vin ómenü străini pe la casele lor de afară, la poliție séü la ciasnici; poruncesce ca să se facă sciută la agie și la spătărie, ca orí-când vor veni ómenü străini la cine-vași în gazdă, să dea de scire, séü la ciasnici saü la poliție.—1811, Maiü 26 (4).

La 20 Februarie 1810, din ordinea lui Engelhard, primul Divan ordonă Vornicului de politie să astupe cu șanțuri (хананксыи) tóte drumurile ce es din oraș, afară de cele la capétul cărora sunt străji, că alt-fel nu se póte sci cine intră și ese din oraș? cine? de unde sunt și unde merg?

S'a repețit în 26 Martie 1810 (Cod. LXV, fila 20) idem la 28 Martie către Spătar (fila 28). (Cod. LXV, fila 8 verso.)

(1) Veđi anexa 125.

(2) Veđi anexa 126.

(3) Veđi anexa 127 și 128.

(4) Cod. LXIII, fila 51 v. Veđi și anexa 129

f). Așezarea zalhanalelor la loc nesupărător sănătății publice, era obiect de îngrijire (1).

g). Facerea de *dulapuri* ori scrînciobe de Pasce nu era permisă ori și cui. În 1811 și 1812 *dulapul* devine un monopol în folosul unei anumite persoane, pre care primul Divan voiesce s'o recompenseze (2).

h). Primiți *hingheri*, uciđători de căni pribegii, își fac aparițiunea în București, în mijlocul huiduelilor publice. Epitropia obștirea este silită, de alt-fel ca și astăzi poliția, să protégă prin zapcii ai săi pre acești *slujbași* de o nouă speță, în exercițiul *funcțiunii lor* (3).

i). Ingrijirea de îndestularea publică era și ea o afacere de edilitate. A protege pre consumator contra neguțătorului și mai ales contra precupeților a fost tot-d-auna în atribuțiunea Epitropiei obștirilor. În anii 1810, din cauza lipsei din multe județe, s'a cumpărat direct de guvern zaherea prin județe pentru trebuința orașului, împedcând precupețirea ei (4). Numeroase narturi se pot vedea la cap. comerului și se află indicate în volumul de suplement.

Suferia mult piața Bucureștilor de lipsa de lemne, cărbuni, zaherele legume, din cauză că se lua de rechisițiuni de muscali *carele țaranilor* venite în oraș cu de asemenea produse. Divanul interveni în 2 Martie 1811, din nou, să nu se mai facă asemenea abuzuri (5).

Nevoia de zaherea pentru oștire este mare, cu tôte rechisițiunile gróznice ce se impun în țără. În Decembrie 1807, Divanul ordonă măcinarea de făină în de ajuns pentru oștire, ca să ajungă cel puțin pe două luni, ca nu cum-va înghețând apele să nu fie aprovisionate orașele și oștirea (6).

(1) Veđi anexa 130.

(2) Cod. LXV, fila 60.

Intâiul Divan autoriză pre Dumitrache Papadopulo să facă scrînciob de Pasci în 1811, «a face dulapul după obicei, la locul cel orînduit, cu a sa cheltuială și venitul ce se va agonisi, să-l strîngă mai sus numitul pe séma sa, fiindu-i hărăzit de Divan.»

La 6 Martie 1812: Fiind-că Dumitru Tălmaciul s'a aflat și se află slujind Divanului, de aceea dar pentru slujba lui îi hărăzesce Divanul venitul *dulapurilor* și a tîrgului ce se face la sfintele Pasci pe acest următor an la dulap. De aceea dar Divanul scrie și dumné-lui Vel Spătar, i Vel Aga să fiți însciințați de acésta, că dulapurile s'a hărăzit mai sus numitului.—1812, Martie 6. (Cod. LXV, fila 157 verso).

Ignatie mitropolit, Sovetnic Loghinov, Manu, Crețulescu, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vist. Constantin Samurcaș.

(3) Veđi anexele 131 și 132.

(4) Veđi anexa 133, 134, 135.

(5) Veđi anexa 139.

(6) Pitac la Gheorghe . . . . ca să macine o sumă de făină, să fie pen-

Cu acelaş scop, Divanul prin carte deschisă către toţi Ispravnicii la 13 Decembre 1807, ordonă oprirea de a se hrăni porcii cu porumb sub pedepsă, de va fi din trépta de jos, de a fi trimes la ocnă, iar de va fi din trépta mai de sus de a perde banii, preţul porumbului (1).

În contra acestei opriri de a şî vinde produsele, reclamă Barbu Stirbey. Divanul la 15 Decembre, 1807, îi permite să-şi vîndă porumbul la ţeranî (2).

Pentru îndestularea oraşului cu verdeţuri, am vădut că tot-deauna zarzavagiî aû fost favoriţi, scutiţi fiind mai ales de narturi. Zarzavagiî şi precupeţi de verdeţuri, aşa protejaţi, cuprinseră laturile stradelor principale, în cât fu nevoit guvernul, după instigaţiunea lui Engelhard în Sept. 1809, în interesul lărgirii stradelor, să destine anumită localitate pentru vîndarea legumelor. Acest loc fu tîrgul Cucului şi alt loc din uliţa Şerban-Vodă în dreptul sfîntului Ión (3).

În 5 Noembre 1809, întiul Divan a ordonat lui Vel Aga să-i raporteze pentru felurimea tuturor legumelor şi zarzavaturilor, ce se vînd în tîrg de precupeţi şi de băcanî, cât daû la o para cele ce le vînd şi câte parale ocaoa? (4).

De astă dată precupeţi de legume fură siliţi să primescă nart, căci prea abusaû încărcând peste sémă preţurile. Acest nart, promulgat la 20 Noembre 1809, se întinse şi la alte articole de îndestulare publică (5).

Cu referinţă la măcelari, constatăm că în 1809 există vătăşie de măcelari. Acesta acusat că nu îngrijesce să fie carne bună şi cu îndestulare, se apără dîcînd, că nu-l ascultă măcelariî. Intâiul Divan îi dă dreptul de a pedepsi cu bătaie pre măcelariî neascultătorî, în Aprile 1809 (6).

tru hrana oştirilor pentru două luni înainte, fiind-că şi brutarilor li s'aû dat poruncă, căci de acum înainte póte să îngheţe apele şi să nu fie vre-o lipsă.—1808, Decembrie 12. (*Cod. LIV, fila 196.*)

(1) Veđi anexa 140.

(2) Veđi anexa 141.

(3) Veđi anexa 142.

(4) Cod. LVI, fila 88.

(5) Veđi anexa 143.

(6) Nartul măcelarilor din Bucurescî ca să vîndă carnea de vacă câte 8 parale ocaua, cea de óie şi miel câte 10 parale şi cea de rîmător câte 14 parale ocaoa. (*Cod. LVI, fila 6.*)

De la întâiul Divan.

Fiind-că . . . . . vâtaful de măcelari a dat jalbă Divanului, că pricina pentru care nu se află carne bună şi cu îndestulare în politie de vîndare sunt înşişî (жнссшш) brésla măcelarilor, căci nu-î dă supunere şi ascultare la povăţuirile lui, care sunt următore spre îmbelşugare de a se afla tot-deauna

În volumul supl., dăm pitacul Divanului de la 10 Martie 1811, fixând prețul cărnei pe 1810 și din 1811, până la Pasce (1).

Divanul a publicat că pe 1811/12 va acorda privilegiul, monopolul vânzării de carne în Bucuresci acelor măcelari, cari se vor lega a vinde mai eștin. Măcelarii înțeleși între ei declară, că nu pot vinde carnea mai jos decât: cea de vacă 12 parale și cea de oie 14 parale, însă cu acest preț peste tot anul, iar nu numai până la S-ții Apostoli. Ei mai cer ca Vornicul Goleșcu să le împrumute 50.000 taleri și ca să fie sigur că vor plăti, acest boer să le fie «eforos», ca pre ceî neurmători după contract să i certe și să-i înfrîneze și să-i și ocrotéscă de orî-ce supărare. Zabiții politiei să nu aibă voie a priveghia asupra lor, ci numai eforul lor Goleșcu. Cu asemenea condițiuni, Divanul face contract cu măcelarii și-l supune aprobărei generalului Șteter, la 25 Martie 1811 (2).

Contractul încheiat cu măcelarii alege mai în urmă pre biv Vel Logofăt Scarlat Grădiștenu ca efor al măcelarilor, în loc de Goleșcu (3).

Brutarii din Bucuresci rechisiționați fiind de Muscali pentru facerea de pesmeți pentru oștire, orașul pătimesce de lipsă de pâne. Ca să se înlătore această lipsă, după cererea brutarilor, se hotăresce ca brésla jimblarilor și a simigiilor să se împreune cu acea a brutarilor și apoi între ei să hotarască câte furnuri să scóță pâne și câte jimble. Divanul încuviințéază această combinațiune în 28 Octobre 1810 (4).

În 28 Martie, 1810, primul Divan a dispus facerea cisniului și a nartului pentru vânzarea pânei; și pentru semițe și covrigi să pune nart (5). Sunt însărcinați Stolnicul Dinu și Serdarul Nicolae, să facă cisniū (6). Asemenea narturi nu împedică pre brutari să scóță pâne de próstă calitate

---

carne cu îndestulare, bună și grasă, ci pentru ca să nu mai rămăe cuvînt de îndreptarea numitului vâtaf, căci cu acest cuvînt de pricinuire, că brésla nu-i dă supunere și ascultare, iată dar că Divanul printr'acéstă carte ce i s'a dat la mâni, îi dă voie și slobođenie, ca pre orî-carele din brésla măcelarilor nu-i va da ascultare și supunere la povățuirile lui pentru îmbelșugarea cărnei, să aibă al certa și a-l pedepsi cu bătaie, ca pre un nesupus și neascultător. De care se poruncesce și vouě măcelarilor tuturora să cunósceți pre mai sus numitul de vâtaf al vostru, dându-i tótă supunerea și ascultarea la povățuirile sale.— 1809, Aprilie 20 (*Cod. LVI, fila 63 verso.*)

(1) Veđi anexa 144.

(2) Veđi anexele 145, 146 și 147 în volumul supl.

(3) Veđi anexa 148.

(4) Veđi anexele 149 și 150.

(5) Veđi anexa 149, 151, 152 și 153.

(6) Veđi cod. LXV, fila 21 verso.

și lipsă la măsură. Pe 1811, un brutar propune să vîndă pânea pe 16 parale ocoa (1).

Indestularea orașului cu lumînări de seū, a fost tot-deauna ca lumînările să fie eftine. Divanul punea nart la vinderea seului (2), acésta era preocupatiunea administratorilor țerei. Asemenea interesa pre domn și prețul, cu care se vindea lumînările de céră albă, care serviaū nu numai pentru biserică ci și pentru luminatul de lux al caselor domnesci. De aceea acestea se vindeaū cu nart de 7 și $\frac{1}{2}$ taleri ocoa. Lumînările de seū, încă erau cerute să fie fabricate din seū curat, neamestecat (3).

La 4 Decembrie 1808 întaiul Divan și Comitet constată mare scumpete în Bucuresci la vîndarea obiectelor de îndestulare și în genere a orî ce marfă, pe când la Câmpulung tôte sunt ieftine, din causă că acolo neguțatoriū nu plătesc nici o vamă (accise), decî el hotăresce, că deși se face pagubă vistieriei, dar în interesul ajutorării sêracilor «ca de acum înainte să lipsescă cu totul vama de la tôte zacherelele, legume, pôme, lemne de foc, pesce, atât cele ce vin din partea țerii turcesci, cât și acele pămîntesci și din orî-ce alte feluri de ale mîncării pămîntesci, ce se aduc spre vîndare, atât la oborul Tîrgului de afară, cât și aici în politie, precum și rușfeturile, ce pînă acum se luaū de către uniū din zapciū, rêu năraviū fiind, atât de la pescariū, cari aduc pesce de vîndare, cât și de la alții, ce se neguțatoresc cu cele-l-alte felurimi de ale mîncării i vătășia de pescari, tôte acestea să lipsescă și să se ridice cu totul. «Fiind însă că paguba, ce se pricinuesce vistieriei din ridicarea acestei vămî este mare și simțitóre și mai vîrtos într'aceste vremi când curgătórele cheltueli ale visteriei sunt grele și necontenite, de aceea, ca să nu cerce visteria o acest fel de mare pagubă, am găsit cu cale, că drept óre-și care ajutor pentru acest irat al visteriei, să se facă adaos la vama vitelor, ce se vînd atât la oborul tîrgului de afară, cât și la tôte cele-l-alte tîrguri de prin țeră și la ierbăritul lor, analogon cu prețul lor ce se politivsesce acum. Pentru care și orînduesce Divanul pre . . . . . vameș, Andronic, Stoian și Dumitru cari împreună cu biv Vel Serdar Nicola și biv Vel Medelnicer Teodor Arcuda, adunându-se la un loc, să facă o socotélă, ca câtă sumă de bani păgubesco visteria din scăderea acestei vămî și câtă sumă póte dobîndi din adausul vămii vitelor și a ierbăritului? și chibzuind ca cât adaos se cuvine a se face la vama și ierbăritul vitelor? sêu și la vama vre-unor alte feluri de marfă,

(1) Veđi anexa 154.

(2) Veđi anexa 150.

(3) Veđi anexele 155, 156 și 157.

din cele pămîntesci, apoi să arête Divanului prin anafora, cu vătaful de Divan.—1808, Decembrie 4 (1).

Pentru anii 1807—1812 nu aflam narturi generale, adică pentru toate obiectele de vîndare. În 1807 totuși a fost un moment corespondență pentru fixarea unui nart la marfa de cāvăfie și pentru prețul mierei (2).

Târgoviștenii se tânguesc, în Septembrie 1812, că li s'a pus taxe la vîndarea lucrurilor de mîncare, atunci când în Bucuresci chiar sunt desființate. Primul Divan, în 23 Septembrie 1812, cere sciință cu ce poruncă s'a făcut asemenea *apalt?* după a cui cerere? «Iar de nu va avea (întreprindătorul) nici un fel de poruncă, pe dată să-l opréscă Ispravnicii a nu mai avea nici un amestec la vîndarea lucrurilor de mîncare (3).

Fómetea care în 1810, bântui o parte din țera românescă și care se întinde și în anul următor, impune Divanului luarea de măsuri excepționale. Insuși Divanul constată, că locuitorii se află pătîmind și chinindu-se neavînd nici de ei înșiși agonisitã hranã, nici negãsind a cumpëra, din pricina unora și altora, cari din vreme aũ cumpërat îndestulată sumã de zaherele și le țin tãinuite. Divanul trimete o carte deschisã cãtre toți Ispravnicii de județe cu totul revoluționară, anarhicã. Acéstã carte, ce ordonã sã fie cetitã prin toate satele, volnicesce pre țeranii, cã ori-care din ei va avea lipsã de bucate pentru hrana vieții lui și va sci pre alt-cineva-și (fie mãcar ori cine și de ori-ce tréptã), cã are bucate de prisos peste trebuința casei sale, pãnã la bucatele cele noue și peste trebuinciõsa sëmîntã, are voie de la Divan fie care sã mérgã la cel ce va avea de prisos bucate, și sã cërã a-i vinde și lui pentru trebuinciõsa hrana sa, însã ocoa de málaiũ, de meiu po parale 7, iar de grãunțe po parale 6.

Dór atãt nu îngãdue circulara, ca țeranul sã iea singur produsele acestea și fãrã de voia stãpînului, ci este obligat sã arête ispravnicilor refuzul, ca acela sã facã zapt toate bucatele și Divanul sã însciințeze acéstã rãpire a avutului omului fãrã de platã, ca de la un vrãjmaș al omenirei (4).

Nu ne putem explica acéstã energicã, dar socialistã poruncã, decãt ca fiind datã din ordinea superiorilor muscali, cari simțînd cã ðilele de ocupațiune rusescã, a țerei sunt pe sfîrșit, cautã sã-și facã mãnã bunã pe lângã

(1) Semnați cei 5 membri ai comitetului.

Cu acésta-și ocaziune aceleași persoane sunt însărcinate sã facã chibzuire și pentru lumînãrile de cërã roșie ce dare sã se punã pe vîndarea lor și cu ce mijloc s'ar putea împedica falsificarea lor. (Veđi cod. LVI, fila 42 r. Veđi promulgarea desființãrei vãnei oborului la cap. comerciului.)

(2) Veđi anexele 158, 159, 160, 161.

(3) Veđi Cod. LXIV, fila 105 verso.

(4) Veđi anexa 162.

țeranul român, bine știind, că pe boerime puțin pot conta, ea fiind schimbăciasă și gata tot-deauna a trece în partea celui care are puterea dîilei. Ca o consecință a dispozițiunei de mai sus, Divanul ordonă facerea de publicațiunii, cerënd de la toți locuitorii informațiunea: cine are bucate? câtă sumă? și de ce tel? în ce loc, sat și județ? Tot odată Divanul rînduesce și ómeny cercetători printr'ascuns. El declară încă, că cine va arêta de bună voie ce bucate are, nu va rêmânea pãgubaș, iar cei cari vor tãinui bucatele, aceia ca nisce ómeny netrebnici la împreună viețuire, fără iubire de omenire și fără credință la stãpânire, sã scie hotãrit, cã pentru pedepsã, vor fi cu totul lipsiți de acele bucate ale lor, mãcar de ar avea cea mai mare trebuință de ele. Divanul ordonã încă, sã se facã catagrafie de tóte bucatele (1).

În Septembrie 1811, Comino ordonã sã se facã narturi și prin județe la tóte lucrurile de mãncare și bẽuturã. Divanul stã pe gãnduri și numai în 21 Decembre, rãspunde generalului, cã nu se póte pune nart la vîndarea rachiului și a vinului și nici la ale mãncãrei pe afarã, prin județe, nefiind acẽsta în obiceiul pãmîntului. Ceea ce interesa pre Divan era sã nu se punã nart pe cãrciumele boeresci și mõnãstiresci (2).

Nu numai nu se pune nart în județe, ci încă la Focșani, în 1810, boerii Ispravnicii constituiserã monopol al mãcelãriei. Mãcelariii oprii, reclamã la Divan și la Engelhard în Maiu 1810. Divanul cere informațiunii și imputã Ispravnicilor, cã cel puțin nu l'au înscințat când au luat asemenea mësura (3).

(1) Veđi anexa 163.

(2) Veđi anexa 164.

(3) *Intãiul Divan cãtre Ispravnicii din Slam-Rãmnic.*

La 20 Maiu 1810, se trimete o copie predlojenie de la generalul Engelhard vice-prezidentul Divanului de la 18 Maiu, pentru mãcelariii «ce ați oprit dumné-vóstrã de a vinde carne în orașul Focșani, dãnd voie numai la unu sã vîndã; Divanul vë poruncesce, sã înscințãți pe datã din ce v'ați îndemnat sã faceți urmarea acẽsta fără a avé poruncã de la Divan? și urmãnd'o, de ce încã n'ați înscințat Divanul pe datã, precum se cuvenea? Acest rãspuns se cere pe datã.» (Cod. LXV, fila 35.)

Exceleñta Engelhard.

Rãspunsul la nota Divanului cu No. 621, ca sã vîndã slugerul Nicolae Bãlãcenu carnea în Ploesci.—1810, Iunie 14. (Cod. LXIII, fila 7 v.)

Cãtre Exceleñta sa generalul Engelhard. De la Divan.

Cu cinste facem arẽtare Exceleñței Tale, cã în orașul Ploescilor s'a gã-

Monopolul rămâne în Focșanii Munteniei. Acesta se probază și prin ac-

sit un ipochimen carele primesce a se însărcina să vîndă ocaoa de carne cu două parale mai jos de cât se vinde aici și din cât s'a vîndut până acum acolo, care acesta fiind pentru îmbelșugarea și folosul de obște, nu lipsim a arăta Excelenței Tale, așteptând și cinstit răspuns de urmare. — 1810, Iunie 8. (*Cod. LXVI, fila 7 r.*)

Către generalul Engelhard.

Cu cinste aș primit Divanul predlojenia Excelenței Tale scrisă de la 14 ale acestei luni sub No. 1968 pentru pricina vîndărei de carne în orașul Ploceștilor, cum că este primită și de Excelența Ta, ca să vîndă carne acolo cu două parale mai jos ocaoa, să fie însă volnicii a vinde și alții acolo tot cu acest preț, pentru care știut să fie Excelenței Tale, că numitul Bălăcenu nu primesce a se însărcina cu vîndarea carnei într'acest chip, ca să vîndă adică și alții, căci sfârșitul pentru care se însărcinează el a vinde carnea cu acest preț este chiar acesta, ca să nu mai fie altul volnic a vinde, care se numesce ca un apalt, precum este și aici în politia Bucureștilor de sunt popriți alții a vinde carne afară din măcelarii cei știuți Divanului și mai vîrtos că Bălăceanu se lîgă a vinde peste tot anul, iar nu numai cînd îi va da mâna, adică în vremea verei și a toamnei; ci dar într'acestași chip de va fi priimită Excelenței Tale va avea Divanul cinstit răspuns, ca să se dea și Bălăceanului răspuns desevîrșit.—1810, Iunie 16. (*Cod. LXVI, fila 9 r.*)

De la întîiul Divan și Comitet.

Fiind-că la orașul Focșani de la sud Slam Râmnic din jalba locuitorilor de acolo aș luat Divanul pliroforie, cum că toți de obște pătinesc de lipsa carnei din pricină căci nu se păzesce orînduiala ce mai nainte se urma cu a fi însărcinat un neguțător sigur, să aibă scaune de carne și să îngrijască a fi în toată vremea carne din destul pentru trebuința orașului, după cum se păzesce această orînduială și în acea parte la Moldova, și de trebuință fiind pentru îndestularea obștiei ca să se dea această bună orînduială numai asupra unuia ce se va găsi să se însărcineze a ținea scaunele de carne peste tot anul și a avea carne în toată vremea cu îndestulare, atât de vacă i de ôie și miei, precum și de rîmător, la vreme; drept aceea găsindu-se de către însuși locuitorii neguțător, carele se însărcinează că va păzi în toată vremea scaunele cu îndestulare de carne, s'a dat această carte a Divanului, prin care i se dă a avea asupra-și măcelăriile de carne din numitul oraș cu mahalele lui, păzindu-se și urmîndu-și coprindearea ponturilor de mai jos arătate:

1. Să aibă datorie a pune scaune de tăiat carne pe la tôte locurile unde va fi îndemănă orașenilor.
2. În toată vremea să fie cu îngrijire a avea carne nelipsit pe la scaune, atât de vacă, cât și de ôie, însă carne bună și destulă.
3. Prețul vîndării să se urmeze în toată vremea după cum se va fi vîn-

tul din 4 Maiu 1812, raportului Divanului către generalul Ripniski, prin care apără monopolul din Focșani (1).

Privigherea ca *măsurile* de vîndare să fie drepte, o aflăm manifestată prin documentul anexat sub No. 166 (2).

4). In 22 Aprilie 1808, se întîmplă o mare primejdie în Bucuresci: se năruiesce un plafond și un zid din hanul cel vestit al lui Șerban-Vodă și ucide trei omeni (3). Mai-mare Bașa e poruncit să inspecteze restul hanului de ține, ba și toate zidirile de hanuri, ba chiar și la case din tîrg, vechi și noue «să facă asemenea perierghie», ca apoi fără de a face cel mai puțin hatîr stăpînului binalei să și arete cu raport Divanului cele descoperite (4).

Imprejurarea acésta a trebuit să *energhisescă*, cum se dicea, nizamurile anteriore relative la construcțiunii. De aceea și vedem, că se opresce durarea de case în paiante, ba pe unele strade este oprit de a se construi case numai cu un cat (5).

Dăm în anexe și alte acte relative la construcțiunii. Mai ales este de observat că se oprea construirea de prăvălii cu streșine prea eșite în strade,

deînd și la scaunele de carne ce sunt de acea parte la Moldova în oraș, iar nu mai mult.

4. Ca să se potă păzi acésta bună orînduială de către numitul neguțător, poruncesce Divanul ca nimeni din alți veri cu ce chip să nu se îndrăsnească a face vîndare de oca de carne măcar decât numai neguțătorul arătat să aibă a tăia carnea trebuinciosă.

5. Nicî cojocarîi ce obicinuiau a tăia pe la Paște miei, cu cuvînt pentru ca să le ica peile să nu aibă voie, de vreme ce unii cu mijlocul acela făceau cea mai multă vîndare de carne de miel, din care se dă zătîcnire la cei însărcinați cu tăierea cărnii spre îndestularea orașului.

6. Pentru hrana vitelor ce trebuie neapărat să aibă orînduitul neguțător pe iarnă a tăia la scaune, trebuința face a i se înlesni fînul cel trebuincios, de aceea să fie d-lor Ispravnicii îndatorați a-i da fîn la locurile unde va li cu îndemână cu dijma stăpînului moșiei.

7. Muncitorii ce vor avea la tăiatul vitelor i trebuința scaunelor să nu se supere de podveđi, ca să nu pricinuască zătîcnire la datoria orînduitului neguțător.

Și pentru ca să se păzescă acésta trebuinciosă orînduială, ce se întocmesce spre îndestularea orașului, d-vóstră Ispravnicilor județului să luați siguranție de la numitul neguțător, pentru a-și păzi nestrămutată datoria sa, după coprinderea ponturilor de mai sus.—1812, Fevruarie 29.

Pole. Loghinov, Isaac Ralet, Barbu Văcărescu, Vel Vist. (*Cod. LXI, fila 156.*)

(1) Veđi anexa 165.

(2) Veđi anexa 166.

(3) Veđi cronica greacă de la finea istoriei metropoliei Iași.

(4) Veđi anexa 167.

(5) Veđi anexa 168.

La acordarea de voie de noue construcțiuni, se păzea nizamul lui Alex. Ipsilant, relativ la lărgimea stradei (1).

l) Cu deosebire devenise antipatică «*taraba*» acea eșitură din prăvălie, care când era deschisă înainta mult pe stradă, de jena circulațiunea și care era și singura feréstră a prăvăliei. Încă eă îmi amintesc aspectul orașelor cu *prăvălii* pe strade, avénd *tarabe* în fața lor, cari măi tot-deauna încălcaă asupra lărgimeii stradei. Răsboiul în contra unor asemenea tărăbi cu streșini pe deasupra, începe cam după cutremurul de la 1802, și incendiul din anii următori. La februarie 1809, răsboiul se întinde și în unele orașe de județ, așa bună-óra la Argeș, unde din cauza strîmtoării locului, încălările asupra stradei sunt și măi mari și motivează reclamațiunea Ispravnicilor către Divan, care dá deslegare ordonând lărgirea stradelor până la trei stinjenii domnescii (2).

La 19 Octombree 1810, Divanul arată lui Engelhard, că Vel Aga cere deslegare asupra refuzului prăvăliașilor de a-și tăia «scosurile și tărăbile» de la prăvălii, cu care se strîmtează ulițele și sunt primejdióse la întîmplare de foc. S'a fost dat poruncă întru acésta «să urmeze a și le face toți după forma ce s'a întocmit în urma arderei tégului. Acésta poruncă s'a și pus în lucrare. Dar fiind-că mulți din marchitanii ce țin prăvălii în lăuntru tégului «nu voesc a fi înțelegetóri spre a strica acele scosuri, dintr'a căror împotrivire, vedénd și cei măi mulți neguțători ce li se stricará tărăbile acum aă început a le face iarăși la loc.» Aga cere să fie volnic a obliga pre toți marchitanii să fie toți ascultători de poruncă. — 1810 Septembrie 19 (3).

m). Fixarea de piețe publice, face un pas înainte. La ș stradelor și piețelor am adus deja sciri despre asemenea alegeri de piețe, cum și despre motivarea acestor constituțiuni de piețe. Măi dăm aci, diverse acte reteritoare la acésta afacere (4).

Actul sub No. 2 este și un nizam de orele și modul cum pot intra în Bucureșci, pe stradele principale, care țărănescii orii boerescii, încărcate cu proviziuni și la ce timp pot eși din oraș góle.

CAP. XXX.

Diverse cestiumi. Club. Cutia mîlelor. Atestate de boierii. Comorí. Arbori fructiferi. Afacerea Zimnicca.

Înainte de a vorbi de nouele domnii date țérilor române, după pacea de

(1) Veđi anexa 169—178.

(2) Veđi anexa 179.

(3) Cod. LXVI, fila 43 v.

(4) Veđi anexele 180 și 181.

la Bucuresci, se cade să dăm loc unor documente inedite din diverse ordine de afaceri.

1. Insemnăm mai întâiu, că în 20 Martie 1811 clubul boeresc din Bucuresci era dat în întreprindere «la cokivéki (1).

In timpul verei acest club se ținea la Herăstrău (2).

*

2. O afacere curiosă urma în 1811 Septembre—Octobre. Rușii considerând Zimnicea, Giurgiul și Turnul-Măgurele ca orașe cucerite, au scos în vânzare toate prăvăliile turcesci, hanuri mari, mori, din acele orașe, pe lângă arendarea monopolului vânzării de carne, de spirtose, a bălților de pesce. Divanul după ordine făcu publicațiunile acestor vânzări și arendări, dar cu raport către Șteter arată, că Zimnicea (disă și Novoe Șiștov, de la colonizarea ei cu Bulgari) nu este proprietate turcescă, ci veche proprietate românească și anume acum a lui Const. Vodă Ipsilante și ca acesta sunt și alte moșii și bălți. . . . ce sunt ale spitalului Sf. Pantelimon și altele ale spitalului și mănăstirei Colțea. Divanul cere să nu se vîndă orî arendeze și aceste diverse proprietăți, cari de demult sunt și au fost românesci (3).

(1) Veți Cod. LXIII fila 40 verso, nota lui Șteter către Divanul muntén.

(2) *Excelența Șteter.*

Epistatul clubului a cerut voie ca clubul de aici din Bucuresci să-l facă afară de Herăstrău; ca să se foloséscă din vreme, Șteter poruncesce ca să se facă tuturor boerilor sciută și publicată. — 1811, Iunie 8. (*Cod. LXIII, fila 53 verso.*)

(3) Iacă actul :

Moșii mănăstiresci și particulare luate de la Turci.

Către Excelența Sa d. general-maior și cavaler Șteter, vice-prezident al Divanului.

De la întâiul Divan și Comitet al principatului Valahiei.—Cu cinste a primit Divanul predlojenia Excelenței Tale de la 12 ale acestei luni, cu No. 5.219, pentru cei ce vor voi să iea în vânzare la Giurgiu și Zimnicea ce se dice *Novoe Șiștov* și Turnul prăvălii turcesci, i hanuri, mori, vânzare de carne, bălți de pesce și bături de rachiú. Divanul după poruncă urmând, îndată a și făcut publicații în totă țera și aici în politie, nu lipsim însă cu cinste a face arătare, că într'acestea ce se vînd, se vede a fi și Zimnicea, care moșia Zimnicea este a Domnului Constantin Vodă Ipsilant, stăpânită de Măria sa totdeauna și chiar în vremea stăpânirii Turcilor, iar nu este din hazurile Turcilor, nici raia turcescă precum este Turnul, Giurgiul și Brăila, ci moșie ținută de stăpânul ei precum dicem și în vre-

În curînd acéastă moşie, Zimnicea, a lui Constantin Vodă Ipsilant, ba şi altele, vor fi sechestrate de către căimăcămia lui Caragea spre îndestularea unor creditori ai fostului Domnitor şi ai ţerei, care şi ea formulă unele pretenţiuni asupra averii detronatului Domnitor (1).

mea stăpânirei Turcilor până la deschiderea războiului cum şi după venirea prea puternicelor oştirii şi le-a stăpânit şi ca acésta sunt şi alte moşii, i bălţi, adică toate bălţile Zimnicei, ce sunt ale spitalului sfîntului Pantelimon, i moşia Odivoia cu bălţile ei până în Dunăre, ce este tot a acestui spital, precum şi moşia Lichiresci, ce este a spitalului mănăstirii Colţii, care aceste mănăstiri s'au şi arătat cu jălbi la Divan şi ca aceştia pot să iasă şi alţi stăpâni, cari, precum dicem, moşiile lor nu au fost în hasurile turcesci, ci stăpânite de-a pururea de către dinşii după cărţile şi hrisóvele ce are fieş-care; de aceea Divanul nu lipsesce pentru acestea a face arătare Excelenţei tale, de este a se da în vîndare şi acest tel de moşii, adică Zimnicea şi cele-l-alte ce sunt drepte mănăstiresci şi boeresci şi stăpânite din vechime şi până acum? şi ce răspuns să dea Divanul acelor stăpâni cari şi-au avut stăpânirea în aceste moşii, şi care nu s'a stăpânit de hasurile turceşti nici odată?—1811, Octombrie 9. (*Cod. LXVI, fila 120 v.*)

Către generalul Şteter.

La întrebarea ce se face Divanului de către Excelenţa Ta, prin predlojenia cu No. 8.184 de la 13 ale acestei luni, pentru moşia Zimnicea cu ce o numesce cnézul Ipsilant că este a Măriei Sale? de a cumpărat'o de la cine-va s'eu o are de când a fost Domn? avem cinste a arăta Excelenţei Tale, că acéastă moşie cu numirea Zimnicea, a cumpărat'o răposatul Alexandru Vodă Ipsilant, părintele Măriei sale cnézului Ipsilant, încă de la întâia domnie a Măriei Sale, de la dumné-lui biv Vel banul Manolache Creţulescu i de la alţii, iar pe urmă cnézul Ipsilant, în domnia Măriei Sale mai cumpărând şi de la alţii prin bună tocmeală alte moşii de acolo dimprejur le-au lipit toate cumpărăturile făcându-le un trup cu moşia Zimnicea, precum se află acum în stare şi este totă bună şi dreptă a Măriei Sale cnézului Ipsilant şi tot venitul ce se agonisesc după dînsa, Măriei Sale se cuvine a-l lua, după obiceiul pămîntului, iar Divanul nu a dat voie niménuî a vinde acolo vin s'eu rachiû (afară din stăpîni moşiei), nici pămînt a vinde cine-va din moşia Zimnicea.—1811 Octombrie 19. (*Cod LXVI, fila 146 v.*)

(1) De la căimăcămia ţerii românesci către consulul rusesc.

Cu prietenescă dragoste se face arătare dumi-tale, că deosebit de o sumă de bani ce are a lua ţera de la cnézul Constantin Vodă Ipsilant şi alte datorii ce mai cer unii din locuitorii de aici, astăzi am primit aceste două jălbi date către Măria Sa prea înălţatul nostru Domn, ale cărora copii iată se trimet dumi-tale una, însă a dumné-lui Logofătului Alexandru Manu, ginerele răposatului Alexandru Vodă Ipsilant, prin care cere datorie de bani

3). Cu toate dificultățile situațiunei financiare din Muntenia, cutia milelor este adesea obligată a tot acorda pensiuă și răsplătiri. Asemenea se tot acorda scutelnici, liuđi, la favoriții zilei, iar vestiții Varlaam și Dinu Filipescu își arogă pe rînd sálașe întregi dintre țiganii domnesci.

Intre pensionarii cutiei milelor, aflăm pre cunoscutul frances *Gaudin* și pe Belleval și o mulțime de jupănese văduve. De sigur, *cele mai frumoșe* erau sigure de a dobândi mai lesne pensiunea de la Cutie, din ordinea Muscalilor. O singură dată refuză generalul muscal o pensiune unei văduve boeresci, cluceresa Ruxandra Greceanca, nefiind cunoscute lui Șteter slujbele aduse țerii de soțul ei răposat (1).

De la Visterie se dădură une-orî și proviziuni de mîncare, tain de pîne și carne (2).

Puține pensiuă aflăm acordate ca *recompense* de serviciu. Este una din Aprilie 1811, de acestă natură în favorea unui vătaf de plasă, care a urmărit vitejesce pe vestitul hoț Păun, cel căruia mai apoi Domnitorul, îi va acorda deplină iertare (3).

Însă talerî 226.821 prin zapis cu dobânda i talerî 450.000 fără de zapis și alta a luminăției sale domniței Ralu Ipsilant, soția dumné-luî Logofétuluî prin care cere moșia Zimnicea a o lua în stăpânire, cu cuvînt că i s'a dat danie de Măria sa părintele luminăției sale, după cum vei lua dumné-ta plirotorie pe larg pentru pretențiile amëndorora din copiile jălbilor, prin care fiind-că cer a se *secfestrarisi* moșiile Măriei sale Domnuluî Ipsilant de aici din țeră până se va împlini dreptul fieș-căruia precum mai sus se arată, de aceea nu lipsim, după datorie, a o face dumi-tale cunoscută cererea, că până se vor teorisi și se vor hotărî aceste pricinî prin buna venire a Măriei sale prea înălțatuluî nostru Domn, să nu se înstrăineze vre-una din moșiile de aici ale Măriei sale Constantin Vodă Ipsilant, cu nici un fel de chip, și pe de altă parte poftim pre dumné-ta, ca îndată să însciințezi pre Măria sa, să-și orînduiască aci fără de zăbavă vechil desăvirșit spre a sta în judecată, ca să se precurme și să se hotărască atât pretențiile țerii și ale altora, de aici, cât și ale mai sus arătatoror două jălbi.—1812, Octombre 5.

Iosef Argeș, Constantin Filipescu, Gheorghe Arghiropol, Radu Golesecu, Grigore Ghica, Barbu Văcărescu, Istrate Crețulescu, Constantin Bălăcenu. (Cod LXVI fila 244.)

(1) Dăm în anexe la acest capitol, diverse acte relative la acești pensionari și în gere nere cu referință la cutia milelor.

(2) La 9 Noembre 1809, Divanul ordonă luî Vel Vistier să se dea căpitănuî Nicolae Horvatu, să se dea tain pe ți câte 5 pânî și 2 oca de carne și tot pe atâta luî Avgi-bașa. (Cod. LX, fila 35 verso.)

(3) *Către Excelența sa generalul Șteter.*

Divanul Craiovei a trimes aici la Divan 2 însciințări ale Ispravnicilor

4. Pensiunile diverse acordate de la cutie o aduce la lipsă. Atunci primul Divan se silește a crea noue venituri și se orînduesc trei noi perceptori ai noilor venituri, prin județe (1).

5. Unia din boieri (cei puțin) se mulțămiau în lipsă de lef de la cutie, cu atestate de servicii și cu constatarea oficială a întâiului Divan, că sunt «*de bun nēm, adică nobil*». (2).

de Gorj, cum că la 19 ale trecutului Martie, o cõtă de hoji călcând pre un Ursache Vistier, ședător în plaiul Covacilor, iar Costi ce este vătaful ace-stui plaiu, sārind ca potera lui, după mult rēsboi ce a făcut cu hoji, doi dintr'acei tâlhari anume Păun și Vasile, s'au omorit, cari aceștia au fost căpeteniile lor, și zic că acest Păun este acela carele în anul trecut a călcat și haznaua de bani ce se aducea la Visterie, în care rēsboi s'au rănit și doi, trei din poterași, iar hoji ce au mai rēmas, unii răniți fiind, zic că s'a luat numitul vătaf după dînșii și-i gonesce; pentru care acestea și nu lipsim a face sciută și Excelenței tale, și se cuvine ca acelu Costi călcat, ca unuia ce se arētă cu atāta vrednicie și credință, să i se facă o caviincioasă filodorimă întru rēsplătire, ca să se silēscă și de acum înainte a se arēta cu asemenea viteji și a se îndemna și alții.—1811, Aprilie 10. (*Cod LXVI, fila 86.*)

(1) *De la întâiul Divan și Comitet.*

Cinstite dumné-ta Vel Vornice al obștirilor, am vēdut arētarea ce ne faci printr'acēstă anafora, la care și rēspondem dumitale, că cât pentru strînsul acestor bani de prin județe, rēmâne a îngriji cinstita visterie prin Ispravnicii județelor, iar pentru cei de aici, de vreme ce arēși că epitropia nu are ómenii destui, dă voie dumitale Divanul, ca pe lângă acei ómenii ai epitropiei să mai orînduesc alți trei cu lēfă de la cutie câte taleri treideci pe lună până vor isprăvi strîngerea acestor bani de aici din politie, care acēstă lēfă să o împliniți apoi din banii aceștia ce se vor strînge, ca să nu se păgubēscă cutia.—1811, Februarie 26. (*Cod. LXVII pag. 484.*)

Gavriil Mitropolit i Exarch, Ignatie Mitropolit, Isaac Ralet, Manolache Manu, Vel Vistier.

(2) Iacă un asemenea atestat:

Atestatul paharnicului Ștefan Belu.

De la întâiul Divan și Comitet.—Cinstit dumné-lui biv Vel Paharnic Ștefan Belu patriot al Principatului Valahiei au cerut de la Divan ca să i-se dea un atestat pentru orînduiala la care se află familia sa, de care arată Divanul mai întâiu buna viețuire a acestei familii Belu, a numitului paharnic și de bun nēm, adică nobilă și la orî-ce dregătorie s'au orînduit a slujit patria cu credință, de aceea s'a și cinstit după vremi de Domnii Principatului Valahiei până la cinul păhărniceii, după care rang este și acēstă familie scrisă la al doilea clasis în condica nobilității ce are Prin-

5 Erau și de acei cari ne-având drept la lefi de la cutie, visau ȕioa namiaȕa mare despre comori. Credinȕa populară cã acolo unde a fost îngropatã o comorã se aratã un foc, o vedem confirmatã în urmãtorul document inedit.

Cãtre generalul Engelhard.

Insciinȕãm Excelenȕei Tale, cã Vel Spãtarul a fãcut în scris arãtare Divanului, cum cã un Dinu sin . . . din satul Goștilile, aũ venit de a arãtat la spãtãrie, cã el fiind strãin de pãrinȕi de mic se afla acolo în sat ca un vãcar de pãzea vacile unor ómenĩ din sat, și la o preobrãzanie din anul trecut i s'a intãmplat, pãzind vacile ȕioa, sãra le-a fost dat drumul și el mai odihnindu se puȕintel dupã nisce tufe, acolea pe unde pãscea vacile, s'aũ sculat de aũ mers în sat la un Ion pescar de acolo și culcãndu-se sub un porumbar, acesta s'a pomenit peste o jumãtate de ceas unde ese o vîlvóre galbenã, ca róta carului și se înãlȕã ca de un om în sus și el de loc pricepënd cã o sã fie comorã a șeȕut acolea lângã vãltóre și s'a uitat pãnã s'a potolit și așã în urmã culcãndu-se iar acolea, a douã ȕi ar fi vrut ca sã dea de scire aceluĩ Ión, stãpãnul porumbului, și n'ar fi vrut și în urmã de atunci vãȕend cã o sã-l pue satul la bir ar fi fugit și ar fi venit aici la Bucuresci de ar fi slujit pe la unii alȕii și acum mergënd iarãși acolo la sat ar fi cãutat la acel porumb și vãȕend cã n'a âmblat nimenĩ a venit de a dat de scire la spãtãrie, pre care fiind-cã 'l vãȕum a fi cam

cipatul Valahiei. Drept aceea i s'a dat acest atestat al Divanului. — 1811, Ianuarie. (*Cod. LXVI, fila 73.*)

pecetea
Mitropoliei
în cãrã roșie

Al Ungro-Vlahiei Ignatie, Iosif Argeș, Manolache Creȕulescu, Grigorie Ghica, Barbu Vãcãrescu, Vel Spãtar, biv Vel Medelnicer.

pecetea
Divanului

uimit, n'am putut pune temeiū la arătările lui; ci după datorie arătăm Excelenței Tale.—1810, Octombrie 10 (1).

7). Să înregistrăm un ultim act propriū a ne arăta localitățī din Muntenia, unde se produceaū fructe alese, atât de alese, că din Rusia se cereaū cu insistență pomī tineri din acele localitățī, spre transplantare.

Iacă actul:

Intâiul Divan către Ispravnicū de Prahova.

Fiind trebuința a se trimete de aici din pământul țērii peșkeș la *un obraz mare* (care?) felurimile de pomī ce se însēmnă mai jos, și fiind-că de aici înainte este vreme de a se scōte pomī din pământ și suntem pliroforiți că aici într'acest județ, cum la Filipesci, i la Bălțați și la alte locuri la del, se află aceste felurimi de pomī, Divanul poruncesce dumné-vōstră, că îndată după primirea acestei porunci, numai decāt să trimeteți pe la locurile unde se află acest fel de pomī, și scoțēnd de tōtă felurimea câte 20 de pomișori cu rădăcinele lor și cu pământul lor la rădăcină, să se lege pământul cu rădăcina împrejur cu tei, ca să nu se usuce și puindu-i în care să-i trimeteți aici la dumnó-lui cinstit consul al Rusiei Sior Kirikov, fiind-că dumnó-lui are a îngriji să-i trimită la obrazul unde se cere, puind silința ca până la 25 ale lunei acesteia să se profcacsescă pomī.—1810, Octombrie 5 (2).

Merī domnesci i paradīși, Perī felurimi, Cireși de Bălțați, Pruni cu gāt.

CAP. XXXI.

Intrecderca de la Erfurt. Politica externă relativă la Principate.

Sōrta Principatelor române fluctua între anī 1806—1812 după mersul vasului politiceī Napoleoniane. Necesitatea lui Napoleon de a se apropia de Rusia, de a și-o alia contra Angliei, orī contra Austriei, va decide de anexarea orī de neanexarea țērilor nōstre la Rusia.

Am vēdūt tractatul public și convențiunea secretă de la Tilsit. In puterea acelei convențiuni secrete, Rusia putu un moment să se crēdă definitivă stăpână pe Moldova și Muntenia. Prețul ce Napoleon I, pune la acēstă cesiune era: mediațiunea imperatorului rusesc pe lângă Anglia în privința conflictelor ei cu Franța, dar o *mediațiune*, care de nu va fi ascultată, va trebui să fie urmată de rumperea de relațiuni între Rusia și Marea Bri-

(1) Cod. LXVI, fila 39.

(2) Cod. LXV, fila 52.

tanie, ba chiar de începerea războiului, în care Rusia va fi alături de Franța (1).

Ca preț al acestei alianțe, Napoleon se obliga și el a fi mediatorul păcii dintre Rusia și Turcia, începând cu un armistițiu, care să permită a se trata despre pace în o localitate oarecare, sub președenția Franței. Napoleon se lega, că decă până în 3 luni de la deschiderea negociațiilor nu se va fi ajuns la rezultat satisfăcător, apoi Franța va face cauză comună cu Rusia contra Turciei și se vor lua Turciei toate provinciile europene, afară de Rumelia și Constantinople (2).

Împăratul Alexandru se ținu de angajamentul luat la Tilsit (8 Iulie 1807); el își oferi mediațiunea între Anglia și Franța. La 29 August, 1807, Majestatea sa Britanică răspunde, că dorește să cunoscă prealabil articolele secrete ale tratatului de la Tilsit (3).

Împăratul rusesc se legasă către Napoleon să țină secretă învoirea specială dintre ei, și, deci, mediațiunea sub asemenea condițiune devenia imposibilă.

Anglia înțelese că era vorba de o împărțire a Turciei și prin acosta de o slăbire de adus a tot puterniciei maritime a ei. De aceea cabinetul de la St. Jame declară, în Septembrie 1807, că Anglia nu va consimți nici odată la un «aranjament» în care Părta va fi sacrilicată.

Totuși Anglia, nu voia să se strice cu Rusia. Wilson, ministrul Englez ajunge la concesiunea de a declara, că Anglia nu se va opune ca Rusia—*cum âmbliă șgomotele*—să păstreze pentru sine-și Principatele, căci acosta n'ar putea fi considerată tocmai ca o desmembrare a Turciei, dar la acosta pune condițiune, ca să se facă parte și Austriei și că «*tout se fit d'accord avec elle.*»

Apoi tocmai așa ceva nu convenea Împăratului Alexandru. Napoleon promisese deci, la Tilsit, mai mult Rusiei decât promitea Anglia. Prin urmare Alexandru al Rusiei nu avea interes să se desfacă de legăturile de la Tilsit, în vedere cu strângerea de noue legături cu Anglia. Urmază deci declararea Franței de război Angliei la 9 Noembrie 1807.

Acum Alexandru, simte că e momentul psihologic: el cere ca preț ruperii Rusiei cu Anglia, ca Savary să transmită lui Napoleon formula cerere a Rusiei, a celor două Principate, încorporarea lor la Rusia, ori că

(1) Cererea lui Napoleon, sprijinită de Rusia, era ca Anglia să recunoscă «*que les pavillons de toutes les puissances doivent jouir d'une égale et parfaite indépendance sur les mers.*» (Declercq, II, 214.)

(1) Declercq II, 214.

(3) Raporturile lui Savary de la 9 Sept. 1807. Depeșile baronului Iacobi Kloest ministrul Prusiei la Londra, 3 și 25 August 1807. Hassel 342. Memoriile comitelui de Stedingk II, 334—335 și 338.

Napoleon ar mai avea în cuget o împărțire a imperiului turcesc, ori că ar fi renunțat la această împărțire (1).

În urma tractatului de la Tilsit—precum vedurăm—sosise în Muntenia adjutantul-comandant frances Guilleminot cu misiunea de a negocia armistițiul între Ruși și Turci. Acel armistițiu, semnat la 24 August la Slobodzia (Ialomița), de generalul rus, stipulă evacuarea Principatelor de Rusia. Am văzut cum Împăratul Alexandru nu primi să notifice acel armistițiu și desgrăția pre generalii subsemnatai. Imediat oștirea rusescă în loc de a-și continua mișcarea de retragere din Muntenia, de evacuare, își reluă pozițiunile de război. Totuși se ordonă de a nu se reîncepe ostilitățile înainte de expirarea armistițiului.

Lui Napoleon dispăcea de sigur procedul lui Alexandru I, totuși nu bruscă lucrurile, căci ținea să aibă pre Muscali în contra Angliei. Prin scrisoarea sa (No. 13.253) Napoleon declară: «Je sens la nécessité de terminer quelque chose, et je suis prêt à m'entendre là-dessus avec la Russie »

Ș'apoi nu convenea lui Napoleon să primescă sporirea teritorială a Rusiei cu anexarea Principatelor, fără de o compensațiune dată Franciei. La Tilsit, Francia, în o eventuală împărțire a «plăcintei turcesci» primea în apusul peninsulei Balcanice o pozițiune destul de țare ca să contrabalanteze pe a Rusiei stăpână pe cursul inferior al Dunărei. De la Tilsit încoco Napoleon se mai gândise . . . și-și modificase vederile și nu i se păreau drepte *bucățile* fie-căruia. Rusia își întindea imperiul fără soluțiune de continuitate prin țerile române, pe când Francia nu putea să aibă la apusul peninsulei Balcanice, decât *colonii* greu de apêrat.

Napoleon voi atunci, ca Imperatoarele Alexandru să recunoscă Franciei posesiunea Silesiei, în compensațiune pentru încorporarea Principatelor la Rusia. Cu perderea Silesiei, Prusia își perdea totă însemnătatea ei, redevenia vechiul electorat de Brandenburg și acesta voia Napoleon, și acesta nu convenea lui Alexandru I.

Acastă combinațiune Napoleon se decide a o comunica lui Alexandru I, prin noul ministru frances trâmisi la Petersburg, d. de Caulaincourt.

Cu acest scop Napoleon declară, că va continua a ocupa milităresce Silizia pe cât timp și Muscalii vor rămâne în Moldo-Valahia «à moins que la cession de la Silésie ne vienne nous conférer une autre garantie» (2).

În instrucțiunile lui Caulaincourt este însă prevădut și cazul când Împăratul Alexandru ne mai ținend mult la Prusia ar propune o definitivă împărțire a Turciei, numai cu Napoleon. Ideea unei asemenea împărțire

(1) Alfred Vandal, Napoleon et Alexandre I, vol. I, pag. 170.

(2) Albert Vandal. Napoleon et Alexandre I, Tome I, pag. 184.

nu o respinge numai decât Napoleon, dar nu o mai admite decât «à titre subsidiaire», en dernière analyse et comme suprême expédient (1).

Iacă în ce mod era formulată instrucțiunea relativă la împărțirea Turciei:

«Ainsi le véritable désir de l'Empereur, dans ce moment est que l'empire ottoman reste dans son intégrité actuelle (par ce mot, Napoléon excluait les Principautés, déjà séparées en fait de la domination ottomane), vivant en paix avec la Russie et la France, ayant pour limites le Thalveg du Danube, plus les places que la Turquie a sur ce fleuve, telles qu'Ismaïl, si toutefois la Russie consent que la France acquière sur la Prusse une augmentation pareille. Cependant il est possible que l'idée du partage de l'Empire ottoman soit décidée à Petersbourg. Dans ce cas, l'intention de l'Empereur est de ne point trop choquer cette puissance sur cet objet, préférant faire ce partage seule avec elle, de manière à donner à la France le plus d'influence possible dans le partage, plutôt que de porter les Russes à y faire intervenir l'Autriche. Il ne faut donc point se refuser à ce partage, mais déclarer qu'il faut s'entendre verbalement sur cet objet.»

Napoleon, mai diceaŭ instrucțiunile, vede trei moduri de soluțiune pentru litigiul oriental:

1. O pace asigurând restituirea în posesiunea Turciei a tuturor provinciilor ei, ad. și principatele, decă Țarul ar fi consimțit la amânarea planului de la Tilsit.

2. Rusia să păstreze Principatele deca Franța conservă Silezia. Acastă propunere era cea mai plăcută lui Napoleon.

3. Împărțirea imperiului otoman, sub condițiunea că ambii imperatori să se înțelegă între ei, ca împărțirea să profite statelor lor (2).

Mai preferabil din toate era lui Napoleon, că Turcia să-și păstreze Principatele.

În definitiv, Napoleon povățuia pre reprezentantul său să menajeze cât mai mult cabinetul de la St. Petersburg, ca să nu se detașeze Rusia de Franța.

Intreg restul anului 1807 trecu în vorbiri și pertractări pe baza instrucțiunilor de mai sus.

Totuși în Decembrie 1807, Napoleon aflase de la Savary, că Alexandru îi refuză Silezia, dar revendică Principatele. Decă Caulincourt nu isbutese mai mult, apoi Napoleon nu vedea alt mijloc decât împărțirea Turciei cu Rusia.

Napoleon era acum la Veneția. Și aici continuă a se gândi la o solu-

(1) Vandal, pag. 186.

(2) Vandal, Napoleon et Alexandre I, pag. 187).

țiune a cestiunei orientale. În această prevedere Napoleon căutase a lega relațiunii depărtate, în Asia. Ca și marii noștri Domni, el cugetase, că Persia are un rol în deslegarea cestiunei Orientului. Un ambasador persian veni în Europa să facă cu Napoleon un tratat. Acel ambasador retrecu îndărăt prin Muntenia (1).

Ambasadorul persan fusese primit de Napoleon, încă în iarna anului 1807, în tabăra de la Finkelstein, tocmai în viltórea răsboiului cu Muscalii.

Ceea ce urmărea Napoleon cu legătura sa cu Persia era tot îngenuchiarea Angliei: el voia să-î atace în provinciile lor de sud și decî găsia că Persia îi oferea un minunat loc de îndeplinire a scopului urmărit.

După împăcarea cu Alexandru al Rusiei, Napoleon speră că împreună cu acesta tot să urmărească planul de a ataca în India posesiunile engleze, La Tilsit pare că și făcuse vorbă Napoleon despre acesta cu Alexandru I. De sigur planul lui Napoleon nu putea surîde Rusiei, decât decă Impăratul frănces îi va fi lăsat mâna liberă în Turcia Europeană. De aci se născu în capul lui Napoleon cugetarea: «*greffer l'expédition aux Indes sur le partage de l'Empire ottoman*» (2).

Talleyrand nu aprobă acest din urmă plan politic al Imperatorelui său (3).

În Ianuarie 1808, Napoleon, care vede că nu va putea dobândi Silezia, lucrază numai ca negociațiunile cu Rusia să se trăgăneze, ca așa și armatele franceze să nu aibă obligațiunea a evacua Prusia și de a lua fațăș partea Turciei. În acest sens se ordonă lui Caulaincourt, să trăgăneze, să câștige timp. Țarul se declară energic contra planurilor lui Napoleon relative la Silezia. Atunci Napoleon cugetă să opună pre Austria la planurile de cucerire în imperiul turcesc al Rusiei. A da Austriei avînt în spre Orient, este—cugetă Napoleon—a o pune mâne în coliziune cu Rusia. Atunci Austria nevoită va fi să recurgă la alianța Franței. În acest sens negociază cu Meternich, la finea lui Ianuarie 1808.

Față cu Impăratul Alexandru, acum Napoleon pune pre ambasadorul său, să declare, că nu are în gînd să desmembreze Prusia, dar că decă cere Silezia, o cere ca compensațiune pentru Moldova și Valahia, cari vor rămîne Rușilor. Numai ca să facă plăcerea Imperatorelui Alexandru, va primi Napoleon asemenea combinare, de alt fel Imperatorele frances ar preferi să

(1) 1809, Aprilie 18, s'a făcut poruncă la Ispravnicul de Mehedinți pentru o căruță a Elciului Persiei (Илци) ce aū rămas la fosta . . . , ca să o trămiță aici cu cai de olac și deosibită poruncă la Divanul Craiovei ca să se trimiță porunca Divanului la Isprăvnicia de Mehedinți. (*Cod. LVI, fila 63.*)

(2) Vandal. T. I, pag. 226.

(3) Nota de la pag. 229, T. I, Vandal. Napoleon et Alexandru I.

se urmeze în totul după tractatul de la Tilsit, care nu pomenesce de desmembrarea Turciei.

Tot mai mult în decursul anului 1808, Napoleon vine la ideea că Rusia trebuie împinsă spre Asia, ca amenințare pentru Englezii și că pre Austria este trebuință s'o împingă spre Turcia, ca o viitoare rivală a Rusiei. Cu asemenea mijloc, Napoleon spera a-și asigura supremația în Europa și imperiul Mediteranei.

Negociațiunile cu Rusia tot urmăză la Petersburg și prin scrisori între Napoleon și Alexandru se agită din nou planuri despre împărțirea Turciei. Acum Rusia cere pe lângă Principate, Bulgaria și Serbia; Franța să iea Moreea, Albania, Arhipelul și o parte din Bosnia. Rumelia și Constantinopol să rămână Turcilor.

La urma urmei, Rusia renunța la Serbia, numai să se erige în o țară suverană și să se dea ca zestre unei mari ducese rusă, care s'ar mărita cu un principe german (d. ex. cu un membru al casei de Coburg), ramura cadetă.

Pretențiunile Muscalilor sunt conforme cu testamentul lui Petru cel Mare și cu idealul Caterinei I.

Nu ne vom îndelunga asupra acestor proiecte, în care—de se realiza—fie planul frances, fie cel rusesc, țările noastre erau să fie încorporate la Rusia.

Aceste diverse planuri și negocierii, preced o nouă întâlnire proiectată între Napoleon: și Alexandru al Rusiei.

Intre acestea, armistițiul dintre Muscalii și Turcii, expirase. De șese luni Rușii și Turcii stăteau față în față cu arma la picior, așteptând o soluțiune de la Napoleon: ori pace, ori învoirea de a reîncepe războiul.

Sebastian cu totă neplăcerea lui, din ordinea lui Napoleon ispitia Pórta să vadă cum ar primi ea cesiunea Principatelor.

Din cauza acestei propunerii, izbucni o reacțiune în Constantinopol contra Franceiei. Divanul pe dată căută să se reapropie de Anglia. Totuși Mustafa IV Sultanul scrisse în mod foarte moderat lui Napoleon, cerându-i să garanteze integritatea imperiului turcesc, promițând să permită ca răsplătire debarcarea de trupe franceze în Albania, decât Englezii s'ar arăta la Corfu. Pe di și pe oră, însă, se schimba politica Divanului, după sciri primite, după intrigi țesute.

Totuși armata turcă de la Dunăre, se întăria cu noi contingente. Se vorbea de *războiul sfânt*, se chiamau masele din Asia.

Napoleon ocupat cu războiul în Spania, avea interes să nu isbucnescă încă războiul, de aceea, fără de a mai consulta pre Alexandru I, se angajă

la Pórtă că «Rusia nu va reîncepe lupta întru cât nu se vor termina negociațiunile ce se urmăreaū la Paris *pro forma* între Tolstoi și ambasadorul ture. Rusia primi explicările lui Napoleon de bune pentru angajamentul ce luase vis-à-vis de Pórtă otomană, pe motiv că Napoleon promitea că finalmente va lăsa împératului Alexandru, mână liberă în Turcia.

Intemeiată pe garanția Franciei, Pórtă se mai liniști și primi să nu începă ea răsboiul.

Noua întâlnire a monarhilor celor doi se decise a se face la Erfurt. Până ce acéstă întrevedere să se realizeze, Alexandru I, bātu pre Suedi și cu învoirea și aprobarea lui Napoleon le luă Finlanda.

Cucerirea Finlandei, fu anunțată de la Divan în județe, în 3 Maiū 1808, în modul următor :

«Să se facă cunoscut cum că țera *Sfedului*, ce se numesce Finlanda, a rămas a se stăpâni de Rusia, și pre locuitorii aceluī loc este poruncă să-i ducă la jurămîntul prestolului rusesc; poruncesce dar Divanul dumné vóstră să faceți publică în tot județul.»—1808, Maiū 3 (1).

Imperatorele Alexandru se lăuda mult acum cu alianța franceză și înfrunta pre Ruși contrari acestei alianțe dicéndu-le: «vous plaindrez vous encore de mon alliance avec la France? Qu'a produit celle avec votre chère Angleterre? (2).»

Intre acestea, Francisc I al Austriei, ridică armate și se pregătia, sperând că la împărțirea Turciei să aibă lotul ei. De aceea își adună câte-va corpuri la hotarele Serbiei. Tot odată prin gazete și publicațiuni, se sili să revolte opiniunea publică contra Francesilor. In curînd se strigă la Viena și pretutindenea: mórte Francesilor! (3).

Vestea acestor făptuiri din Austria supără pre Napoleon, care nu se aștepta să aibă un răsboiū nou cu Austria. Atunci Napoleon cugetă ca prin Rusia să țină în respect pre Austria. Prin Caulaincourt Napoleon sondă opiniunea la Petersburg în privința Austriei. Ca să așite pre Muscali contra Austriei, diplomația francesă aréta pre Austria ajutând insurecțiunea Sêrbilor și silindu se să facă pre Sêrbi a înclina spre Austria. Napoleon propune lui Alexandru I un demers comun pe lângă Francisc I, ceréndu-i explicațiuni pentru înarmări. Impératul rusesc, nici așteptă comunicarea lui Caulaincourt: el desaprobă verbal către ambasadorul frances, din proprie inițiativă, pre Austria, ca să-și facă mână bună pe lângă Napoleon, înainte de noua întâlnire de la Erfurt, totuși nu primi să intervină cu Napoleon

(1) Cod. LIV, fila 341.

(2) Scrisórea lui Caulaincourt către Napoleon, din 5 Aprilie 1808.

(3) Beer. Zehn Jahre Oesterreichischer Politik. 308—337.

la Viena, dicând, că nu trebuie precipitat nimic, și că el crede că Austria nu va ataca.

Austria tot armază înainte, denegând însă aceste înarmări. Napoleon având nevoie de armată în alte părți, în Spania, rechiamă oștirea sa din Prusia și se supără cu regele ei. Acastă măsură, Napoleon o explică lui Alexandru I ca luată pentru a-i face lui plăcere și a-i proba, că a renunțat la Silozia. Cu această aparentă concesiune, Imperatoarele frances își asigură părtinirea Rusiei, față cu Austria.

Împăratul Alexandru se temea de un nou resbel între Franța și Austria, căci asemenea război era de natură a întârzi soluțiunea cestiunei orientului și împărțirea Turciei era așa amânată pe cine scie când. Și apoi Austria învinsă de Napoleon și cucerită, Franca devenea limitrofă cu Rusia, ceea ce nu suridea lui Alexandru I.

Austria și ea căuta să fie în bune relațiuni cu Rusia. Cu acest scop și propuse Rusiei, ca să intervină la Constantinopole în favoarea cesiunei Principatelor către Rusia (1).

În așa direcțiune de afaceri Alexandru I o luă môle cu Austria, totuși nu refuză Franciei să facă observațiuni—ori-cât de blânde—guvernului de la Viena, în decursul lunii August 1808.

Ori-cât de domôle, limbajul Rusiei făcu impresiune la Viena.

Intre aceste, la Constantinopole anarhia sporesce. Mustafa IV ajunsese o jucărie în mâinile *Iamacilor*, străjarii de baterii, adunătură de vagabonți, mai mult hoți de cât soldați, cari însă îl ridicaseră pe tron.

Mustafa Baraictar, pașă de Rusciuc, nu fără să fie ațîțat de Muscali, se rebelază contra lui Mustafa IV, în favoarea detronatului Selim III, care zăcea închis în Seraiu, cu 4.000 de oșteni ai lui, sub pretext că duce la Constantinopol drapelul profetului, scos în anul trecut și adus în tabăra turcască de la Dunărea. Mustafa Baraictar merge la Constantinopol, pune să se taie capul șefului *Iamacilor*, cari Iamacii atunci se supuseră și cu 1.000 de ómeni devotați năvălesce în Seraiu. Mustafa are însă timpul să sugrume pre Selim, cu gând că așa nu va fi detronat. Înșelat fu, căci junele Mahmud din dinastia Otman este găsit de soldați și proclamat Sultan. Mustafa Baraictar devine vizirul noului Imperator.

Nu avem a face istoricul noului Sultan nici a guvernului rău hărțuit și nesuferit de Turci, al noului vizir. Anarhia domnesce la Constantinopol și acestea nu sunt proprii a întări pre Turci la Dunăre. Baraictar se arătă doritor de pace, dar óstea turcă de la Dunăre nu-l mai ascultă și prin parțiale incursiuni, neliniștesce pre Muscali în cantonamentele lor.

(1) Martens, traités de la Russie avec l'Autriche, III, 20-22.

Față cu scirile grave ce vin de la Dunăre, Imperatoarele Alexandru fixeză data întâlnirii nouă cu Napoleon la Erfurt pe ziua de 27 Septembre 1808.

Acastă întâlnire avu loc în un mod somptuos. Erfurtul se împlu de principii și regi germani, cari veniră umili să facă curtea lor gloriosului Imperatore Frances. Care de care cu capul mai plecat și mai lingușitor pe pe lângă Napoleon! (1).

De 8 luni de zile de când se pregătea întrevederea de la Erfurt. Câte negociațiuni pentru împărțirea Turciei! Napoleon însă vine la Erfurt cu gând să nu se atingă în desbateri asemenea cestiune gravă, hotărît totuși a ceda lui Alexandru I Principatele. Impăratul Rușilor, după sfatul lui Romanțof, nu făcu opozițiune vederilor lui Napoleon, ci se mulțami numai cu Principatele: «*L'acquisition de la Moldavie et de la Valachie*», Ținea Romanțof, *seuls et sans coopération, nous est de beaucoup plus avantageuse*» (2).

Singur Impăr. Austriei nu veni la Erfurt.

Austria urmăria înnodarea de relațiuni tot mai intime cu Anglia, deci contrare lui Napoleon. La Constantinopol agenții austriaci ațîțau pre Turci la rezistență și să nu cedeze Principatele.

Napoleon se hotărî să cêră asistența lui Alexandru I pe lângă Austria, ca să se lepede de Anglia. Ca să câștige adheșiunea Rusiei, Napoleon îi va ceda fără rezervă Principatele române.

Totuși Alexandru resistă, nu voi să iea o situațiune amenințătoare față cu Austria. Alexandru susținea, că *sfaturile* vor fi de ajuns, ca Austria să nu facă nebunia de a începe ea un război.

Intre acestea miniștrii Champigny și Romanțof negociau textul tratatului ce avea să rezulte din întrevederea de la Erfurt.

Prin punctele din art. 1—3 se regula demersurile de făcut în comun pe lângă Anglia, în interesul păcei generale. In art. 4 se lua de basă la tratările cu Anglia «*uti possidetis*», bază care convenea mult lui Napoleon, care poseda acum o bună parte din Europa.

In art. 5 Napoleon recunoscea, ca «*o condițiune sine qua non, a păcei cu Anglia, ca ea să recunoscă că Finlanda, Valachia și Moldova fac parte din Imperiul rusesc.*»

Singura condițiune ce Napoleon, punea pentru a semna art. 5, cu referință la Principate, era ca Rusia să mai aștepte până ce se va semna pacea cu Londra, și apoi să-și valoreze către Turcia dreptul de încorporare a Principatelor. Acastă întârziere în recunoșcerea încorporării Principatelor,

(1) Veđi minunata narațiune despre acastă întrevedere. la Vandal (Napol. et Alexand.) tom. I. p. 414 et seq.

(2) Archivele de la St.-Petersburg, scrisoarea lui Romanțof din 15 (27) Decembre 1808.

o credea Napoleon utilă politiceii sale și vis-à-vis de Austria, pe care se silia a o disuade de la împreuna făptuire cu Marea-Britanie.

Impăratul Alexandru cerea însă, ca imediat să se recunoscă Rusiei dreptul de incorporare a Principatelor «aimant mieux recevoir les Principautés tout de suite, que la promesse de Constantinople» (1).

Alexandru ținea să ia un capăt afacerea cu Principatele, ca să aibă apoi și el mână liberă în Europa, ca să nu mai aibă nevoie de Napoleon. Cu acest scop Romanțof abordă discuțiunea articolelor prin care proiectul de tratat frances, pregătit după vederile lui Napoleou, de către Talleyrand și sprijinite de Champigny, se încerca de a regula sôrta imediată și destinațiunea viitoare a Principatelor (2).

Al 8-lea articol din redacțiunea francesă era așa redactat:

«M. S. Impăratul Rusiei, după revoluțiunile și schimbările carii agită imperiul otoman și carii nu lasă nici o posibilitate de a da, și prin urmare nici o speranță de a obține garanții suficiente pentru persoanele și pentru avutul locuitorilor Valachiei și ai Moldovei, fiind hotărît a nu le lăsa (*à ne point s'en dessaisir*), cu atât mai mult că posesiunea lor singură pôte să dea imperiului scũ o frontieră naturală și necesară, M. S. Imperatoarele Napoleon nu se opune (*ne s'oppose point*) la determinațiunile imperatorului tuturor Rușilor» (3).

Romanțov, din ordinea lui Alexandru I, nu primesce asemenea redacțiune, ci cere, ca în loc de vorbele «*ne s'oppose point*» să se ție *consent* à ce que l'empereur de Russie possède en toute souveraineté la Valachie et la Moldavie, en prenant le Danube pour frontière, et en reconnaît dès ce moment la réunion à l'empire de Russie.» Napoleon primi finalmente această redacțiune, în numele și interesul pacificațiunei.

Articolul următor dede însă ocasiune de nouă și grea discuțiune. Prin acest articol Napoleon acordă Rusiei dreptul de a negocia direct cu Pôrta fără intermediarea Franciei. Napoleon ținea mai mult să-și păstreze acel drept de intermediare, ca să conserve direcțiunea negocierilor. Finalmente ar fi primit Napoleon și simpla rezervă: «*Nu se va deștepta Pôrta asupra intențiunilor Rusiei, decât după ce se vor canósce efectele propunerilor ce ambele puteri vor fi făcut Angliei.*» Totuși Romanțof și Alexandru I refuză și desbaterea nu se termină decât prin o transacțiune. Napoleon consimți ca articolul să nu mențiuneze nici un temeiũ, nici o amânare să nu se impună Rusiei pentru luarea în posesiune a Principatelor și prin negocierile

(1) Vandal. I, p. 447.

(2) Vandal. Napoleon et Alexandre I, p. 478.

(3) Arhivele naționale francesc A. F. IV, 1697.

ei directe cu Pórta, decât Alexandru I primi că diplomația francesă să nu sprijine pre față la Constantinopol pretențiunile rusesci și să menajeze cum i-o veni mai bine susceptibilitățile turcesci și că se va desminți orî-ce înțelegere între cele două curți imperiale în paguba Turciei. Totuși Alexandru I se legă, dar numai pe *parolă*, că nu va da pe față pretențiunile lui față cu Turcia înainte de 1 Ianuarie 1809 și că până atunci și oștirile rusesci din Principate vor rămânea în nemișcare. Până la această dată Napoleon speră, că Anglia va fi dat răspunsul său relativ la pacea propusă, așa că Turcia nu va mai afla cu cine să se alieze contra lui Napoleon (1).

Definitiva redacțiune a art. 9 fu cea următoare:

«M. S. Imperatoarele Rusiei se lęgă de a păzi în cel mai mare secret articolul precedent (cel cu anexarea Principatelor) și că va începe, fie la Constantinopole, fie orî-unde aiurea, o negociațiune, cu scop de a obține pe cale amicală, de se pôte, cesiunea celor două Principate. Franța renunță la mediațiune. Plenipotențiarii ambelor puteri se vor înțelege asupra limbagiului de ținut, cu scop de a nu compromite amicitia esistentă între Franția și Pórta, cum nici siguranța supușilor francezi locuind în scale și spre a se împedica, ca Pórta să se arunce în brațele Angliei.»

Un alt articol următor prevede cazul când Austria s'ar mișca. Dacă Austria ar ataca Rusia în Orient și s'ar alia cu Turcii, ca să salveze Principatele, Napoleon va trămite óste contra Austriei și reciproc, dacă Austria ar declara răsboiú Franciei, Alexandru I se va da în partea lui Napoleon «devant considérer ce cas comme un de ceux de l'alliance générale qui unit les deux empires.»

Prin art. 16 se hotărî, că integritatea mai departe a imperiului otoman (de la Dunăre în colo) să rămână deplin respectată de orî-cine. Napoleon mai păstra așa *atuuri* în jocul său diplomatic față cu Rusia și Austria.

Tractatul de la Erfurt urma să fie ținut secret ęce ani. El fu semnat în 12 Octobre, stil nou 1808.

CAP. XXXII.

Istoria mai de aprópe a răsboiului dintre Ruși și Turci 1806--1812

Ne-am îndelungat mult în studiul instituțiilor interne și a situațiunei țerilor române sub ocupațiunea rusescă 1806--1812. Aú făcut alții istoria

(1) Vandal. Opera citată I, p. 480.

Românilor de la această dată mărginind'o la istoria mai mult orî mai puțin documentată a politicei ruscî și a răsboiului contra Turcilor, terminat cu pacea de Bucuresci din 1812. Noi înțelegem alt-fel a face istoria Românilor și credem, că mai de mare interes decât a sci câți Muscali au cădut la Turtucaia și câți Turci la Brăila, este pentru un Român să scie cum era administrată țera lui, cum se făcea dreptatea, cari erau aședămintele existente, în biserică, finance, igienă, școlî, cultura publică?

Adevărat că ni se pôte imputa de cei deprinși a ceti romanurî și descrierî de bătălii, că lectura operei nōstre este fōrte penibilă, innecată fiind în documente. N'avem pretențiunea să placem la toți cască-gură și perde-véră; ne mulțămim a rîvni după aprobarea bărbaților, cari vor esauri în volumele nōstre, *inedite* și indispensabile informațiunî, cari să-i lumineze în judecarea lor asupra evoluțiunei națiunei române în trecut și să le dea sfat bun la nouele *croeli* ce vor fi chiămați a da viitorului patriei române.

*

Făcurăm totuși și noi puțină *istorie* și ceva mai cu adîncime decât cele de până aci. Ne ocuparăm de desfășurarea evenimentelor politicei externe—întru cât ne privesce—și de mersul răsboiului ce avea să resulte din faptul invasiunei muscălescî, de la anî 1806, de la pacea de la Tilsit la pacea de la Erfurt.

Am urmărit mai îndărăt mersul politicei externe, cât privesce relațiunile Rusiei cu Turcia și Principatele până la începutul întrevederei de la Erfurt, adică mai mult timp după năvălirea Muscalilor în Moldova și Muntenia. E timpul să urmărim mai de aprōpe oștirile din Principate. Am vĕdut că numai către finea anului 1806, Turcia mișcă ceva mai serios trupele sale contra Muscalilor în urma declarațiunei tardive de răsboiū a Turciei, de la finea lui Decembre 1806. Am narat cele întîmplate la intrarea Turcilor în Muntenia și în Bucuresci (30 Noembre 1806) și apoi cum Turcii abandonă Bucuresci sub amenințarea Muscalilor, în Decembre același an. Am povestit mai sus despre reintrarea lui Const. Ipsilant și a Muscalilor în Bucuresci, deșertați de Turci și cum, la 8 Ianuarie 1807, Const. Ipsilante supune țera la jurămint de credință către împĕratul rusesc și către el. Am urmărit diversele peripeții ale răsboiului dintre Rusia și Napoleon I. Victoria lui Napoleon asupra Muscalilor la Eilau (8 Februarie 1807), apoi cea de la Friedland (14 Iunie 1807), luarea Königsbergului, întrevedere de la Niemen și tractatele de la Tilsit între Napoleon, Rusia și Prusia, de la 8 Iulie s. n. 1807.

În urma încheerî tractatelor de la Tilsit, Rușii devin stăpâni pe situațiune în Principate și liberi în mișcările lor răsboinice contra Turcilor. Evenimentele din Constantinople cu detronarea lui Selim III și cu venirea

la tron a lui Mustafa IV, nu sunt de natură a împedica mișcările Muscalilor, cu atât mai mult că ei sunt înțeleși cu Englezii, cari au de obiectiv Egiptul, unde, la 20 Martie 1807, ei luaseră deja Alexandria, după ce în Februarie amiralul Englez Duckwort forțase Dardanelele, la marea spaimă a Constantinoplei.

După acestea, lăsând a ne ocupa în mod amănunțit de evenimentele externe și chiar și de mersul războiului, am urmărit faptele și evoluțiunea internă, în toate direcțiunile ei, fie sub domnia reînnoită a lui Constantin Ipsilant, fie sub ocupațiunea Muscalilor. Acum reluăm studiul nostru din punctul de vedere al fapturilor externe, ale politicei generale și vom avea egalmente a ne ocupa, pe cât comportă cadrul lucrărilor noastre, și de marile peripecii ale războiului, până la încheierea păcii din 1812.

*

Am văzut că oștirile rusești trecură în număr cu totul insuficient în 1806. în Moldova. Rușii provocați mereu manifestațiunii din partea boerilor Moldoveni în favoarea lor, dar aceștia începuseră a se îngrijii vedând puținătatea oștirilor intrate în țară. Ei solicitați mereu pre Apraxin, care stătea cu grosul oștirea la Nistru, să grăbescă a intra în Moldova, cu atât mai mult că Mikelson era mereu bătut de Turci în Muntenia. Apraxin explică întârzierea sosirii lui, prin o scrisoare din 25 August 1807, adresată Mitropolitului și boerilor Moldoveni, motivând-o pe faptul, că, precum am văzut mai sus, se încheiase armistițiul cu Turcii (1).

(1) *Răspunsul lui Apraxin relativ la întârzierea armatei rusești de a intra în Principate, din cauza armistițiului provocat de boala epidemică.*

Inalt Prea Sântite, milostive Archiepiscop și nobili boeri!

Cu mulțămire simțitoare primesc salutarea adusă mie de I. P. S. V. și alți membrii ai Divanului, prin trimeterea funcționarului Alecu Ianculeș înainte mea. Eu veniam cu armata ca nouă semn de protecțiune prea Inaltă a Suveranului meu către poporul vostru; dar împrejurările armistițiului l'a motivat pre generalul Michelson să-mi ordone să mă opresc la Nistru până la un timp; acum eu aștept ordinul de la Suveran prin curierul trimis, neindicând încă termenul; eu, se înțelege, am de datorie a mea să vă mulțămesc în persoană, la Iași, pentru amabilitatea arătată mie.

Ca să păstrez legiuirile făcute în totă Rusia pentru reînființarea carantinelor, funcționarul trimis trebui să stea vre-o câte-va zile în carantină înainte de a mă putea vedea. Dar eu, știind că și peste Dunăre nu sunt semne deosebite ale bolii, am venit la malul moldovenesc, pentru a transmite lui (funcționarului) acest răspuns al meu și în persoană să-i confirm respectul meu către Inalt Prea Sfinția Voastră și devotarea către nobilimea moldovenescă și poporul de aceeași credință cu mine și care aretă atâta

Boerii Munteni și Moldoveni adresază din nou lui Apraxin un act, cerându-i intrarea în țară cu grosul armatei și manifestând în contra Turcilor. Am arătat, că asemenea cereri și manifestări erau provocate chiar de Muscali, pentru a putea proba lui Napoleon I, că Moldovenii și Muntenii sunt doritori de a fi încorporați la Rusia (1).

Actul boerilor Moldoveni și Munteni e urmat de un scurt răspuns de la Apraxin, prin care spune boerilor, că el a fost atașat cu armata la comanda răposatului comandant suprem; neavând însă nici o instrucțiune relativă la proiectele față cu Pórta, tot ce a putut face Apraxin, mai țice el în răspunsul lui către boeri, din 30 August 1807, este să transmită scrisoarea originală la împăratul Alexandru.

În adevăr, Apraxin trimite împăratului actul boerilor români, însoțindu-l cu un raport al său, în care face să reiasă aplecarea Moldovenilor către Rusia și posibilitatea alipirii țării lor de imperiul rusesc (2).

*

Pe când boerii Moldoveni și Munteni negociază cu Apraxin, oștirea rusescă din Muntenia, unită cu cea reorganizată de Ipsilant, nu staă cu totul nelucrătoare.

În decursul lunii Maiu 1807, Turcii din Oltenia perd neașteptat terenul. Principele Suțu nu-și perdeă timpul între Siștov și Rusciuc, ci lucra spre a scóte pre Mustafa din inacțiune,—Mustafa care era bănuít de a fi vîndut Muscalilor,—dar nu putea să ia în posesiune Oltenia. Acum mai multe cete de oștire românescă ale lui Ipsilant, către jumătate 1-a lunii Maiu, cete conduse de un agent al lui Vodă Ipsilant, reluară Craiova. Curînd Oltenia reîntră în posesiunea lui Ipsilant, de și el era fugar, la Focșani și aiurea.

Turcii, mirați de aceste succese neașteptate ale Românilor, scóseră vorba că nu craă oștiri de ale lui Ipsilante, ci ostiri deghizate *pogorîte din Ardél*. Acéstă afirmațiune o aflăm în raporturile lui Mériage, în raporturile lui din 1 Iunie 1807. În aceste raporturi Mériage serie lui Talleyrand, care e planul de rebel adoptat acum de Turci, plan ce i-a comunicat Principele Suțu din Rusciuc, apoi pomenind de colóna de Ruși și Români «qui a pénétré dans la petite Valachie» spune, că aceasta a descins neașteptat la Du-

zel către tronul rusesc. După aceea îndreptez pre funcționar catre I. P. S. V.

Cu respect și devotament rămân prea zelos și plecat serv.

S. Apraxin

Anul 1807, August în 25 zile.

(1) A se vedea jalba Moldovenilor și Muntenilor la pag. 82 Istoria Mitropoliei din Iași, de Erbiceanu.

(2) Veđi raportul lui Apraxin către împăratul, la pag. 84 din Istoria Mitropoliei din Iași.

năre în fața Kladovei și adaogă, că Turcii cred că «*ces Russes ou Valaques sont en grande partie des Autrichiens, des milices frontières*» și că aceștia se gătesc să treacă peste Dunăre pre țermul drept (1).

În al doilea raport, cu aceeași dată 1 Iunie 1807, Mériage dă lui Talleyrand lămuriri mai multe despre colona ruso-valacă intrată în Oltenia. O află de vr'o 4.000 ómenî, din cari 2.000 Ruși și 7 tunuri. Din aceștia 150 de ómenî și 1 tun aũ rămas la Craiova cu un noũ Caimacam al lui Ipsilante (Samurcaș?) și alți 400 de Români aũ fost trãmiși în observațiune spre Oreava și aiurea!... Cea-l-altă óste cu 6 tunuri merge spre Dunărea cu doi boierî aũ lui Ipsilante «*nommés Cernița et Ardeleanu.*» La 27 Maiũ aũ ajuns la Isvórele «*en face de Raova*» Aci aũ bătut o cétã de Arnãuți turcesci . . . .

«*L'ennemi se trouve donc maître de la petite Valachie et de toute la rive gauche.*»

În fine, surprins de atâtea sciri nefavorabile, la 1 Iunie 1807, Mustafa trece Dunărea, la Giurgiu, cu 20.000 de ómenî, Suțu este cu el. Aga Enicerilor a trecut și el Dunărea la Silistra cu 20.000 oștenî și 30 tunuri. Se aștepta ca îndatã apoi să treacă și Marele Vizir cu restul oștirei turcesci (2)

*

Iată ce cifre se dădea oștirilor turcesci, la data acésta, în mișcare spre diverse puncte ale țerilor românesci :

Contre les Serviens . . .	40.000 h.	Ismail Bey, les Pachas de Bosnie et Vidin.
à Craïova	8.000 »	détachés du corps de Mustapha-Pacha,
» Giurgewo	25.000 »	Mustapha-Pacha.
» Camp de Silistra	22.000 »	Le G. V., le Kiaïabey.
» Ibraïl	15.000 »	Djelal-Pacha.
» Ismail	30.000 »	Pehlivan-Pacha (3).
<u>140.000 h.</u>		

(1) Hurm. pag. 423, tomul citat.

(2) Veđi Hurm. p. 425 Doc, DLXXIX.

(3) Hurm. vol. cit. pag. 426, Doc. DLXXX.

L'armée a une artillerie assez nombreuse et en bon état. Les canonniers sont braves et entendent assez bien leur métier.

Quoique l'armée turque diffère beaucoup des autres par sa manière de marcher et de camper, il y a cependant de l'ordre, et, dans l'espace de deux mois, il n'y a eu que deux têtes coupées ; encore n'appartenaient elles pas à des militaires. Les troupes sont dans le meilleur esprit ; tous brûlent de combattre. Dans peu de jours, toute l'armée sera sur la rive gauche. Comme on laisse ici presque toutes les tentes et les bagages, on marchera. Nous avons fait pendant trois jours de suite 7 à 8 lieues par jour, par des chemins affreux et un fort mauvais temps. Tout présage des succès encore plus décisifs que ceux qu'on a obtenus jusqu'à présent, et sans doute il n'y aura bientôt plus de Russes en Valachie et en Moldavie.

*

În prezența acestei mari mișcări a oștirilor turcesci, oștirile slabe rusesci nu puteau să întârzie a se replea spre Moldova. Mustafa-Pașa, guvernatorul Silistrei și general-șef al armatei turce, scriind generalului frances Mannoit, în 9 Iunie 1807, îi dicea: « nous nous préparons ces jours-ci par l'aide du très Haut à marcher sur Bucarest et à pousser plus loin encore notre marche » (1).

Încă de la 30 a lunii din urmă stil n., Rușii începuseră a evacua Bucureștii (2).

Vodă Alex. Suțu și el scrie lui Mériage, în 10 Iunie 1807, din tabăra de lângă Giurgiu, că « *les Russes ont évacué Bucarest. Le Pacha (Mustapha) qui est à la fin de ses préparatifs se dispose à les suivre partout. Notre entrée dans la capitale de la Valachie ne souffre pas la moindre difficulté. Cette campagne s'annonce sous les auspices les plus favorables, et nous espérons qu'elle sera commencée par les plus brillants succès* »

Planul de campanie al Turcilor este arătat în raportul generalului Sebastiani către Talleyrand, din 15 Iunie 1807, st. n. :

« J'ai instruit V. E. que, dans le plan de campagne, arrêté lors du départ du Grand Vizir, nous étions convenus, que *l'armée visirienne déboucherait par Silistrie et Ismaïl pour marcher sur le Siret et sur le Pruth, afin de se porter sur Focșani, couper toute communication avec le Dniester à l'armée de Michelson et l'attaquer sur ses derrières, pendant que Mustapha-Pacha agirait contre Bucarest. Il n'a été apporté aucun changement à ce plan d'opération, et le nouveau Ministère vient d'en prescrire l'exécution.* »

Rușii nu se retrăgeau fără de a-și asigura ariergarda, căci cu toate aserțiunile lui Mériage (aserțiuni pre care el însuși nu întârzie să le desmintă)

(1) Hurm. pag. 427.

(2) Il résulte d'une dépêche de Mustapha-Pacha, d'une d'Ismail et de différents rapports particuliers :

Que Mustapha-Pacha a passé le Danube à Roustchouk avec 30.000 hommes, s'est établi à 5 lieues en avant et a envoyé jusqu'à 3 lieues de Bucarest des parties de cavalerie qui n'ont pas rencontré un seul ennemi ;

Que les Russes ont évacué les environs de Tulcea et l'île en face, et qu'ainsi ils sont tous au-delà du Danube ;

Que le 30 du mois dernier, l'ennemi a commencé d'évacuer Bucarest, menaçant de toute sa colère les habitants qui ne les suivraient pas. Un prisonnier pris dans les environs de Slobodja confirme ce rapport sur lequel on n'a encore rien d'officiel.

Hurmuzache pag. 426.

Rușii și Româniî tot ocupă Oltenia. In planul Muscalilor era să se țină lanț cu Sêrbii rebeli ai lui Cerni Georgi.

Totușii Rușii abandonând Bucurescii, puținii locuitorî rēmași, trāmit trei boeri (pēcat cā nu le scim numele), la tabēra lui Mustafa, la Giurgiu, unde era și Suțu, să aducā capitularea orașului și să obținā cruțarea lui (1).

*

Lângă Mustafa-Pașa era și Angerliū, care, ca și Suțu, spera să fie introdus la tron, cu ôstea turcēscā. Noul Sultan ținea mult la Mustafa, decî și Domniî îl cultivaū.

Intre acestea, Cerni George în fruntea unor ostași voinici, la 20.000 ômeni, ține o campanie norocită între Orșova și Vidin.

Nu mai puțin Rușii sunt siliți, ori-cāte micî încercări mai făcurā în Oltenia, să abandone Valachia. O spune acōsta Generalul Sebastiani în raportul sēu cātre Talleyrand în 17 Iunie, 1807 (2).

(1) Hurm. p. 431, Doc. DLXXXV.

(2) Iacā ce scire: Mériage cātre Talleyrand, despre luptele și mișcările armatelor turcesci, rusesci și sêrbesci.

Monseigneur,

Widdin, le 16 Juin, 1807.

Je reçois l'avis que le Grand Vizir aurait eu la tête tranchée en se rendant à Constantinople, où il aurait été appelé avec plusieurs autres personnages marquants, à la suite de son affaire avec le Janissaire-Aga.

Trois boyards sont venus au camp de Mustapha-Pacha où se trouve le Prince Sutzo, pour stipuler des arrangements relatifs à la capitulation de Bucarest et à la santé des habitants; mais alors les événements de Constantinople n'étaient point encore connus en Valachie.

Hidris-Pacha conserve la même position devant les Serviens; mais il lui sera difficile de conserver ces avantages, si on continue à laisser peser sur lui seul le fardeau de cette guerre des Serviens. Ceux-ci se sont beaucoup accrus en force depuis l'arrivée de Czerni Georges et l'échec qu'il a essuyé le 6 et le 7.

L'insurrection de la Servie a gagné tout le pays qui borde la Save, depuis la Drina jusqu'au Bosna. Les Serviens occupent Bellina. Les troupes du Pacha de Trawnik, au nombre de 7 à 8.000 hommes au plus, sont postées sur la Spretscha. Tel est le rapport d'un exprès que j'avais envoyé au général Marmont et qui revient de la Dalmatie. Cette diversion, occupant les Turcs de Bosnie, laisse à Czerni Georges la disposition de tous ses moyens de ce côté-ci.

Je reçois à l'instant une lettre du Prince Sutzo et une autre de Mustapha-Pacha. J'en joins copie ici; elles m'annoncent l'évacuation de Bucarest et la retraite des Russes; mais j'ai lieu de croire cette nouvelle prématurée et fondée sur des espérances non réalisées encore.

*

Ca să împintineze pre Mustafa Paşa, Mériage îi scrie în 17 Iunie 1807, din Vidin numaî laude în numele împăratului Napoleon şi află şi ocasiune de a bine recomanda pre Suţu, amicul Franciei (1).

Şi cu toate aceste laude, Oltenia sprijinită pe mişcarea combinată a lui Cerni George, era pe fie-ce şi mai puţin asigurată lui Mustafa. Mériage, care se grăbise a vesti, că Ruşii s'au repliat din Valachia, recunoşce, în 22 Iunie, către Talleyrand, că colona rusescă-română, ce sosi la 17 de la Craiova, a mers iute spre Ostrov şi l'a coprins, bătând Turcii cari îl apărară. Cu acest

J'ai rendu compte à V. E. du succès des démarches des Princes Sutzo et Hangerli près de Mustapha-Paşa, pour détruire l'effet des intrigues de l'ennemi qui paraît avoir eu, il y a un mois, l'espérance d'ouvrir par cette voie des négociations avec la Porte et de paralyser les forces ottomanes du Danube. Les deux Princes mettent tous leurs soins à cultiver Mustapha-Pacha, lequel doit avoir acquis un grand crédit à Constantinople, puisque le nouveau Sultan l'a comblé de présents comme son prédécesseur, et lui a même, dit-on, envoyé des pistolets, destiné d'abord à S. Majesté par le Sultan Selim. J'ai répondu à ce Pacha une lettre flatteuse, conforme à la marche suivie à son égard par les deux Princes de Moldavie et de Valachie.

Au moment où je recevais par les lettres du Prince Sutzo et de Mustapha l'annonce de la retraite des Russes, on me donnait avis ici qu'une colonne d'environ 3.000 hommes, dont moitié Russes, l'autre moitié Valaques et Cosaques, avec six pièces d'artillerie venait de Craïova sur Calafate en face de Widin, tandis qu'un détachement de 400 Cosaques était arrivé en observation à Sadova et d'autres parties sur divers points.»

(1) Widdin, le 17 Juin, 1807.

S. M. le victorieux Empereur Napoléon a une estime toute particulière pour votre personne. C'est pour cela qu'il a ordonné à ses ambassadeurs et généraux de mettre à votre disposition tout ce que vous pourriez désirer. Tous les militaires français seraient flattés de combattre près de vous; mais S. M. sait que vous avez abondamment tout ce qu'il faut; il connaît l'étendue de vos moyens, et tandis que ses armées triomphantes au Nord dispersent les ennemis, vous seul les avez arrêtés sur le Danube. Vous allez reconquérir la Valachie et la Moldovie, et malgré leurs artifices, les Russes, vaincus par la gloire de vos armes, fuiront bientôt aussi de la Crimée.

J'envoie à S. A. le Prince de Bénévent la lettre de V. A., afin que S. M. connaisse promptement que Bucarest et la Valachie vont être délivrés de l'ennemi par votre valeur. Je n'ai pas manqué de lui dire depuis longtemps que l'Empire ottoman ne pouvait mieux placer que dans vos mains l'épée de la victoire. Telles sont aussi les paroles du Prince Sutzo dont la sagesse et connue de tous.

fapt de arme Rușii au dat mâna cu Cerni George: «La communication avec Orșova est absolument fermée par cet événement.»

Împreună cu Muscalii de la Ostrov Mériage spune, că era și un boer, Samburcaki, (*Samurcaș*) caimacam al lui Ipsilant la Craiova. Acesta probază, că în colona ce înaintase la Palanca și la Ostrov erau și oșteni ai lui Ipsilante. Acesta deși depărtat din Bucuresci, nu încetă a sprijini agitațiunea și răscola Sârbilor, cari îi promisera tronul lor.

Lucrul merge așa de rău Turcilor în Oltenia, că Mériage scrie lui Talleyrand în 22 Iunie:

«Je fais connaître au général Sébastiani, que, si on n'envoie point ici une forte division d'infanterie, il faut renoncer à tout le pays jusqu'à Orsova. Tel est le résultat de l'inactivité de l'armée ottomane qui n'a fait aucun mouvement et a laissé l'ennemi arriver dans la petite Valachie, lorsqu'il était si aisé de l'en éloigner. Depuis trois mois, le Pacha de Widdin supporte seul le fardeau de la guerre; les autres restent sur la défensive. Celui de Nissa ne bouge pas. Près de 1.000 hommes de Widdin sont blessés ou tués depuis qu'on se bat. Les habitants viennent d'envoyer une députation à Constantinople pour réclamer des troupes.

J'ai expédié hier un Tartare au Prince Sutzó à Roustchouck, avec une dépêche très-pressante, afin qu'il engage le nouveau Grand Visir Moustapha à faire mouvement et à menacer par un détachement de prendre à dos l'ennemi dans la petite Valachie. Ce mouvement aurait dû se faire avec 7 mille hommes. Je ne sais pourquoi il n'a pas eu lieu.

Soyez assuré, Monseigneur, que je négligerai rien pour encourager les Turcs à repousser l'ennemi. Mais V. E. doit connaître toute la difficulté de ma position.

J'ai envoyé à Orsova un Valaque pour prévenir le commandant Turc, de ne pas exposer nos courriers jusqu'à ce que la route soit dégagée.

J'apprends qu'il n'est pas vrai que l'ennemi ait évacué Bucarest, mais il a fait prendre à ses gros bagages la route de Moldavie, et une partie des habitants se sont retirés vers Cronstadt en Transilvanie.

Le général Michelson est allé devant Ismail. Environ 8.000 hommes sont disposés, l'avant-garde à Bucarest, près Bucarest, une autre partie à . . . et un corps retranché à Buzéo.»

Din această corespondență a lui Mériage se înțelege mișcarea Rușilor. Ei se îndreptau spre Moldova, dar ținea Oltenia acupată cu oștea lui Ipsilante, și împreună păstra linia munților de la Orșova, cu Sârbii, la Focșani, pe când Michelson mergea să cerce a da o bătăie decisivă la Ismail.

Ipsilante nu renunțase la domnie, ci lucra din tabăra rusescă, care apăsă linia de la Focșani-Nămolósă-Galați.

*

Nu mai puțin însă era rea situațiunea Rușilor, cari nu puteau primi nouă contingente de peste Nistru, din cauză că totă óstea ce acolo era disponibilă, fusese pusă în mișcare contra lui Napoleon. Marea învingere ce Napoleon dase Rușilor la Friedland, în 14 Iunie, nu era de natură a întări pre Muscali în Principate.

În urma acelei victorii Rușii simt nevoia a termina cu răsboiul turcesc, spre a-și aduna toate puterile contra lui Napoleon. De aceea, prin principele Pozzo di Borgo, Rusia începe a negocia pacea (1).

(1) Iată răspunsul ce Pórta dă lui Pozzo di Borgo în 28 Iunie 1807.

Le 28 Juin 1807.

L'invasion de la Valachie et de la Moldavie, la prise des places de Chokzin et de Bender, la violation la plus outrageante du droit des gens, ont fait recourir la S. P. au parti des armes. Que le cabinet de Pétersbourg, que son négociateur se retracent tous les sacrifices que la S. P. avait faits au maintien de la paix et ils seront forcés d'avouer qu'elle n'a fait que repousser une injuste agression. Puisque M. le négociateur a voulu aborder la question des griefs réciproques des deux Cours et par l'exposé de la force et de la puissance de la Cour de Russie, faire prévoir l'infinité des pertes et dommages politiques qu'entraînerait pour la S. P. la prolongation d'inimitié et d'hostilité, qu'il permette de lui retracer succinctement dans quelle situation mutuelle se trouvaient les deux Cours au moment de la rupture.

Les Provinces de Valachie et de Moldavie sont-elles sous la domination de la Turquie ou sous celle de la Russie? Il est difficile d'élever sur cet objet le plus léger doute. Pourquoi donc contester à S. H. le droit de nommer et de révoquer ses gouverneurs, d'adopter telle mesure d'administration qui lui paraît propre à assurer la prospérité de ces deux Provinces? Toute prétention sur l'administration intérieure d'un Etat, attaque sa souveraineté, et la S. P. ne doute point que l'Empereur Alexandre, dans la vérité de son cœur et dans la justice de ses intentions, n'en convienne. La S. P. ne réclame ici que l'exécution d'un principe de droit naturel reconnu de tous les peuples: «ne faire point aux autres ce qu'on ne voudrait point qu'il nous fût fait.» La cour de Russie permettrait-elle à une puissance étrangère de se mêler de l'administration de ses Provinces?

La S. P. ne balance point à répondre à M. le Négociateur russe, Pozzo di Borgo, qu'elle désire sincèrement la paix, mais qu'elle est décidée à ne point en conclure qu'il ne lui assure son indépendance la plus absolue. La S. P. aimerait mieux s'ensevelir sous les ruines de la Patrie, que de

Vr'o două săptămâni după raportul lui Mériage, comunicând răspunsul Porței la propunerile lui Pozzo di Borgo, Rusia se vădu silită a încheia cu Napoleon pacea de la Tilsit, împreună cu Rusia, la 8 Iulie st. n. după ce Koenigsberg fu luat de mareșalul Soult și se făcu întrevcderea de la Niemen.

*

În Paris se publicaū broșuri probând politica rusescă în Orient (1) broșuri tinzând a demonstra, că Austria are interes să nu lase pre Ruși a se întinde în Principate.

Prin tratatul secret de la Tilsit, Napoleon abandonă pre Turcia, deși prin tratatul public stipula, ca Rusia să restituie Turciei Principatele și să le evacueze (2). Imediat după semnarea păcei, Napoleon trãmite pre Guilleminot la Constantinople, să vestescă condițiunile păcei. Guilleminot primisce misiunea a trece prin Principate, a duce lui Michelson o scrisóre vestindu-ı, că rësboiul urmöză să înceteze și tot în asemenea sens duce instrucțiuni marelui Vizir, îndemnându-l să înceteze a merge înainte.

*

La Constantinople prima impresiune despre pacea de la Tilsit fu imensă. Pomenesce de acöstă impresiune Generalul Sebastiani, în 9 August 1807 (3). Turcia e förte nemulțamită și îngrijată.

conclure encore des traités semblables à ceux qui lui ont été jusqu'ici extorqués par la violence. Que la Cour de Russie prenne l'engagement formel de ne plus se mêler en aucune manière des affaires de la Moldavie et de la Valachie, de ne plus s'immiscer dans ses affaires de commerce, ni dans celles de ses sujets ou Rayas, qu'elle restitue la portion de la Georgie qu'elle a usurpée et les forts d'Anacra, et la paix sera promptement conclue avec le concours des alliés de la S. P., dont elle ne séparera jamais les intérêts.»

(1) Veđi Hurmuz. volumul citat, pag. 436—438.

(2) Veđi articolele tratatului relative la acosta.

(3) Hurmuz. p. 446—447.

Monseigneur,

Péra, le 9 Août, 1807.

La Porte est tourmentée par les inquiétudes les plus vives sur le sort de cet Empire. Le Grand Vizir écrit du camp :

«L'Empereur des Français vient de conclure la paix et de retourner à Paris. Dans le traité qui a été signé, il n'est pas question de la Turquie, et il nous livre à la merci des Russes. Deux officiers de l'armée du général Michelson viennent de me donner ces nouvelles. Vous voyez jusqu'à quel point vous avez été imprudents, en plaçant toute votre con-

Intre acestea óstea rusescă se întărise, fie prin spornica rebeliune a Sér-

«fiance dans la France et en prenant l'engagement de ne traiter que de «son consentement avec la Russie et l'Angleterre.»

Cette lettre a répandu la terreur dans le Ministère, et il paraît que le Grand Vizir, partisan des Russes, a voulu, de concert avec Galib-Effendi et le Prince Ancherli, renverser d'abord le Ministère actuel de Constantinople, qui est dévoué à la France, et conclure avec la Russie un traité qui nous fût désavantageux. Galib-Effendi a reçu du Grand Vizir l'ordre de se rendre en Valachie, pour entamer les négociations et il s'y est déjà rendu. Le Reis-Effendi, Halet, menacé lui-même par cette lettre m'en a informé aussitôt, me prévenant que le Grand Serdar était incertain et qu'il fallait détruire l'effet de la dépêche visirielle.

Je n'ai pas balancé à assurer la Porte que la France ne l'abandonnait point, que l'indépendance et l'intégrité de l'Empire Ottoman était sûrement assurées, et qu'il fallait, avant de prendre un parti décisif, attendre de connaître les articles du traité et les instructions que la Cour de France me transmettrait. Le Grand Serdar a été satisfait de ma réponse. Le Caïmacam, appuyait ici les opinions du Grand Vizir. Il a été déposé et remplacé par Mussa-Pacha, homme énergique et attaché à la France. Le Prince Ancherli, devenu l'agent du Grand Vizir et le conseil de toutes les intrigues favorables à la Russie, a été déposé et remplacé par le Prince Callimaki. Il faut peu compter sur les Grecs. Ils sont naturellement dévoués à la Russie. Ils servent la France pour être Princes, et, dès qu'ils le sont devenu, ils la trahissent. Tout ce qu'ils emploient d'intrigues, de mensonges, de calomnies et de corruption est au-delà de toute expression. Je crois, pourtant qu'on peut compter sur Suzzo, et qu'on a de fortes probabilités en faveur de Callimaki.

L'Empire turc me paraît plus près de sa ruine que jamais. Tous les Pachas se rendent indépendants. Le Gouvernement est sans force et les revenus de l'Etat ne couvrent point les dépenses journalières. L'armée du Grand Vizir s'est dispersée. Il ne reste pas 10.000 hommes dans son camp. Les Ministres eux-mêmes, les chefs des Uhlémas, désespèrent presque du salut de leur patrie. Cette inquiétude générale, ce manque de confiance et, plus que toute autre chose, l'indépendance presque absolue des Pachas, me paraissent être les avant-coureurs du renversement de cette monarchie. La paix peut lui donner un moment d'existence, mais je ne pense pas qu'elle se prolonge au-delà de 18 mois ou 2 ans.

J'ai voulu montrer aux Ministres combien la Turquie avait eu part à la sollicitude de S. M. l'Empereur des Français, puisqu'il envoyait à leur camp un officier chargé de sa médiation, et puisqu'il avait stipulé dans son traité l'évacuation de leurs provinces grecques. Je n'ai pu les persuader. Ils ont prétendu trouver au contraire dans cette clause un nouveau motif de chagrin. Ils pensent que ces provinces attribueront aux Russes l'avantage dont elles jouiront de n'être point occupées par les Turcs,

bilor, fie prin faptul, că din 60.000 de oșteni câți avé în Iulie 1807, la 40.000 erau Moldoveni și Munteni (1).

Óstea acésta era în următóarele posițiuni:

L'armée russe est forte d'environ 60.000 hommes, dont presque les deux tiers sont des Valaques etc.

Devant Orsova 3.000

Bucarest et environs . 15.000 General Milloradovitch.

Slobosia . . . . . 2.000 Meschuri. (?)

Foxani . . . . . 6.000 (on n'est passur qu'ils y soient dans ce moment.)

Devant Ibraila . . . . 18.000 Michelson.

Jassy. . . . . 2.000 (Dépôts) Méjendorf.

56.000 h.

*

In tabăra de la Focșani se afla Ipsilante. De odată însă el dispăru. Ce se făcuse? Boutin pune acéstă disparițiune pe séma temereí lui d'a nu fi prins de Turci, cari se pregătiaú să atace tabăra rusescă.

De alt-fel Boutin arată, că nici Rușii nu'l mai regretă și că îl cred dus la Camenița (2).

In mijlocul scărmanărilor (3) mici dintre trupe, se negocia armistițiul. Generalul Sebastiani îndemna să cêră Turcia, ca condițiune a acestuí armistițiú:

et que cette opinion les attachera plus que jamais à la Russie. Ils remarquent d'ailleurs, qu'il n'a rien été stipulé pour leurs places fortes des bords du Dniester, qui ne font point partie des provinces grecque, et qui, par conséquent, ne seront point évacuées. Ils se sont p'aints avec beaucoup d'amertume de s'être confiés aussi aveuglement dans la France qui, disent-ils, les abandonne et les trahit. J'ai fait de vains efforts pour les calmer et leur faire changer de sentiments. J'ai été obligé de changer de ton, afin de leur imposer silence et de rompre une conférence qui, si elle se fut prolongée, serait devenue injurieuse à mes fonctions et à mon caractère. Ce qui a augmenté la mauvaise impression qu'ont produit ici ces événements, c'est le tour que Galib-Effendi et le Prince Ancherli ont cherché à leur donner dans leurs lettres. Ils ont déclaré que la Turquie était abandonnée, sacrifiée et livrée à la Russie.»

(1) Veđi raportul lui Boutin căpitan de geniú frances trãmis la tabăra turcã de la Silistra, din 26 Iulie 1807 in Hurm. pag. 442.

(2) J'ai su aussi, par les officiers russes envoyés en parlementaires pour l'armistice, que le prince Ipsilanti était parti presque furtivement de leur quartier général, au bruit qui s'était répandu que nous allions attaquer. Il paraît qu'on est peu disposé à le regretter et on le suppose retiré à Kamienieck.»

(3) In tabăra turcescă de la Silistra și de pe aiurea, intriga rusescă era putinte. Entier Agasi fu măcelărit de trupele sale. Hurm. pag. 443 și 444.

a). Neutralitatea Valachiei, care va rămâne sub administrarea Divanului din Bucuresci și evacuatiunea țării de Ruși.

b). Turcii să conserve 5 leghe de rază în jurul cetăților ce ocupaă pe terenul românesc (1).

Ceea ce împedica mai ales încheerea armistițiului era condiția ce cereau Rușii, ca să privească armistițiul și pre Sêrbii.

Tot odată Sorbier, colonelul adjutant al principelui Eugeniù, trãmis de Sebastiani la Silistra, să insinueze marelui Vizir condițiunile armistițiului, îndemnã pre acesta să continue a lucra contra rebeliunei sêrbe, cãci acestã

(1) Din contrã, veđi dupã Hurm. propunerile pentru armistițiul ce le puneau Rușii.

Mériage către Talleyrand, despre încercarea d'a se încheia un armistițiu și despre lagãrile turcesci.

Monseigneur,

Widin, la 13 Août, 1807.

Le Général Gardanne est passé ici avec un parlementaire russe; Mr. de Sennery, aide de camp du général Savary, un de vos courriers, et Mr. Timoni venant de Dresde ont passé avec le Général et sont partis pour Constantinople.

Je joins ici une lettre du général Gardanne pour S. M. et une autre pour vous. J'ai conduit le Général au camp du Pacha, et nous avons conféré sur les moyens de conclure une suspension d'armes. Mr. de Rodofinikin avait témoigné le désir de s'entendre avec moi pour cet objet. Je lui ai écrit que j'aurais volontiers une conférence avec lui; déjà il était parti. Le général Isaëff avait ordre de faire une suspension d'armes, et avait écrit à Ismail-Bey deux lettres pour la proposer; mais le point de difficulté est qu'il désirait comprendre les troupes serviennes campées avec lui devant Négotin, ce que les Généraux ottomans ne peuvent consentir. Voici les points dont le Général russe est tombé d'accord:

1. Suspension d'armes avec les troupes russes.
2. Il n'y aura point de postes serviens à l'île d'Ostroff, ni sur le bord du Danube.
3. Un poste turc sera placé à l'île d'Ostroff pour en prendre possession si les troupes russes se retirent.
4. La navigation du Danube sera libre dès ce moment pour les marchands.
5. Cessation de toutes les hostilités en petite Valachie.

Le Général russe a témoigné le désir de s'aboucher avec un commissaire turc pour terminer cet armistice. Ne pouvant pousser les choses plus loin, je suis reparti pour Widdin, laissant au Pacha à finir cette suspension d'armes, qui existe de fait, puisqu'on ne se bat point et qu'il n'y a que des escarmouches insignifiantes.»

lucrare nu o putea împedica armistițiul. Sorbier îi demonștră, cum perde-re-a Belgradului compromite pre Turcia despre Austria. Marele Vizir vîndut lui Michelson—refuză, pretestând că cel mai bun rempart al Turciei este amicia lui Napoleon și că în mânilor acestuia depun Turcii interesele lor, cu deplină încredere (1). Asemenea răspuns și prósta orînduială ce Sorbier găsi în tabăra turcă, îl fac a nu augura bine de Turcia și să exclame:

«Ainsi la porte va faire la paix, sans avoir fait la guerre ou l'avoir mal faite!»

*

Negociațiunile armistițiului merg greú și între aceste, hărțuirî între Turci și Ruși se mai urmară, multe provocate de Turci chiar; dar mai ales difi-cultățile le provocaú Domniî greci, cari se temeauă să nu fie sacrificați.

Dificultățile diverse ce întărdie armistițiul sunt arătate de Guilleminot, din tabăra rusescă de la Slobođia, unde numaî la 12 August st. n. s'au adunat plenipotențiarîi ambelor puteri beligerante, pentru a stabili punc-tele acestui armistițiú.

Aceste dificultăți arătate în raportul seú de la 16 August st. n. către Talleyrand se pot vedea în notă (1).

(1) Hurm. loc. cit. pag. 445.

(1) «La Porte acceptant la médiation de la France, je me serais rendu sur le champ à Constantinople, si, dès mon arrivée en Moldavie, je n'avais craint de voir rompre l'armistice tacite qui existait entre les deux armées.

En effet, j'avais trouvé le Général Michelson en marche avec un corps de troupes, pour s'opposer à l'armée avec laquelle le G. V. venait de passer le Danube à Silistra et semblait vouloir se porter sur Bucarest. D'un autre côté, les Turcs avaient fait des prisonniers et déclaraient ne vouloir point entendre parler d'armistice avec le corps russe réuni aux Serviens, du côté de Widdin.

Pour fixer cet état d'incertitude et répondre aussi aux instances du G. V., je crus devoir me rendre à Rustchuck, où se trouvait déjà Galib-Effendi, chargé de pleins pouvoirs pour signer un armistice. J'y attendis vainement pendant plusieurs jours l'arrivée de M. le Général russe, Lascaroff, quoique ses lettres et celles du Général Michelson annonçassent son arrivée comme très-prochaine.

Enfin, les conférences ayant commencé, je m'aperçus, dès la I-ère, que les discussions pourraient me retenir encore du temps sur le Danube, et je me décidai à envoyer à ma place à Constantinople le lieutenant-colonel Simmer, pour remettre à S. E le Général Sébastiani les dépêches que V. A. m'avait remises pour cet ambassadeur.

Je ne dois point dissimuler à V. A. les difficultés que j'entrevois pour la prompte conclusion d'un armistice, et des arrangements relatifs à l'évacuation de la Moldavie et de la Valachie. L'on était déjà à peu près d'accord sur les articles essentiels; les hostilités devaient cesser tout à fait.

*

Grație stăruinței diplomației franceze armistițiul se semnă în 12 August (1).

(On vient de se battre récemment encore du côté de Widdin, où les Turcs ont été les agresseurs). La Moldavie et la Valachie, ainsi que les forteresses de Chokzin, Bender, Akerman et Kilia, devaient être évacuées par les Russes, et, par contre, les Turcs s'engageaient à quitter ces provinces et ne tenir que les garnisons ordinaires dans les places d'Ismaïl, Brailoss (ou Ibrail) et Georgeavo etc. Mais l'intérêt personnel est venu bientôt mettre des entraves à ces heureuses dispositions. Les Grecs, empressés de retourner en Moldavie et Valachie, emploient mille moyens astucieux pour faire tout plier à cette idée, ce qui retarde la conclusion.

Avant-hier, au moment où l'on espérait n'avoir plus que très-peu de difficultés à vaincre, le Drogman du Plénipotentiaire turc, qui est neveu du Prince actuel de Valachie, a présenté une rédaction d'armistice dans lequel, non seulement les articles convenus étaient tronqués, mais où il s'en trouvait encore plusieurs autres, dont il n'avait pas été question, et qui même ne peuvent se traiter que dans un congrès pour la paix.

Je m'élevai fortement contre cette manière de traiter les affaires, et je me crus d'autant plus fondé à le faire que, tout en ménageant les Russes dans les choses et dans les formes, ainsi que le portent mes instructions, j'avais chaudement soutenu les Turcs dans toutes leurs prétentions justes.

Hier, on en est cependant revenu, non sans beaucoup de discussions futiles, aux articles précédemment arrêtés, mais il reste à traiter:

1. L'article du corps russe réuni aux Serviens, pour lequel des deux côtés on met de l'opiniâtreté et pour lequel, si les biais que je propose ne sont point acceptés, il faudra demander de nouvelles instructions aux Chefs des deux armées.

2. Le retour des Princes dans la Moldavie et la Valachie avant la conclusion de la paix, contre lequel les Russes s'élèvent fortement.

Malgré ces difficultés, je crois pouvoir me flatter encore qu'avec de la patience et de la fermeté, je parviendrai à obtenir l'accord que veut S. M. l'Empereur. Cependant, si d'ici à 4 ou 5 jours l'on ne termine pas, je demanderai positivement si la Porte adhère ou non au traité de Tilsit, et j'aurai l'honneur de faire connaître sur le champ à V. A. la réponse de Galib-Effendi.

M. de Lascour, aide de Camp du Général Sébastiani, qui passe ici pour se rendre à Paris, sera porteur de cette dépêche et en remettra une au Général Andréassi, à qui j'écris pour donner de la faire passer à S. A. le Major Général.

J'ai l'honneur d'être, etc.

A Slobozia, près Roustchuck, le 16 Août, 1807.

Signé: Guilleminot.

(1) Greșesce Laurian dicând că armistițiul fu semnat în 9 August, pag. 571, Ist. Rom ediția din 1873.

Iată condițiunile principale cu referință la Principate:

Indată după semnătura armistițiului, trupele rusești vor începe a evacua Valachia și Moldova, cum și toate provinciile, cetățile și alte țări ce vor fi fost ocupate în timpul războiului. Această evacuațiune va fi terminată în 30 zile de la data armistițiului.

Trupele otomane vor eși și ele din Moldova și Valahia în 35 de zile și vor retrece Dunărea, nelăsând în cetățile de la Ismail, Brăila și Giurgiu, decât garnisone suficiente de pază.

Ambele puteri nu se vor amesteca de loc în administrațiunea principatelor până la sosirea plenipotențiarilor însărcinați a trata despre pace (1).

(1) Le 24 Août, 1807.

Art. 1-er. Aussitôt après la signature de l'armistice, les généraux en chef des deux armées impériales, savoir, S. A. le G. V. et S. E. le général en chef Mihelson, enverront des courriers pour que les hostilités cessent tout à fait de part et d'autre, tant sur terre que sur mer, dans les rivières, etc., en un mot, partout où il se trouve des troupes des deux puissances.

Art. 3. Aussitôt après la signature du présent armistice, les troupes russes commenceront à évacuer la Valachie et la Moldavie, ainsi que toutes les provinces, forteresses et autres pays qu'elles ont occupés pendant cette guerre et à se retirer à leurs anciennes frontières, de manière que l'évacuation soit entièrement terminée dans l'espace de 30 jours, à compter de la date du présent armistice.

Les troupes russes laisseront, dans les pays et forteresses qui doivent être évacués par elles, tous les effets, canons et munitions qui s'y trouvaient avant l'occupation.

La S. P. nommera des commissaires qui recevront les dites forteresses des officiers russes désignés à cet effet.

Les troupes ottomanes sortiront de même de la Moldavie et de la Valachie en dedans les 30 jours pour repasser le Danube. Elles ne laisseront dans les forteresses d'Ismail, Brailow et Giurgevo que les garnisons suffisantes pour les garder.

Les troupes russes correspondront avec les troupes ottomanes, afin que les deux armées commencent à se retirer en même temps de la Moldavie et de la Valachie.

Les deux parties contractantes ne se mêleront nullement de l'administration des deux Principautés de la Moldavie et de la Valachie, jusqu'à l'arrivée des plenipotentiaires chargés de traiter de la paix.

Jusqu'à la conclusion de la paix, les troupes ottomanes ne pourront occuper aucune des forteresses qui seront, en conséquence du présent armistice, évacuées par les troupes russes. Les habitants seuls pourront y entrer.

Chiar în ziua în care se subsemna armistițiul, Scarlat Calimah se gră-

Slobozia, près de Giurgevo, le 20 de la lune de Dgimaziul ahir, l'an de l'Hégire 1222, et le 12 Août, V. S. ou le 24 Août N. S. 1807.

Signés : Galib-Effendi, Sergie Lascarow, Guillemint (adjt. commdt.)

Art. particulier. Comme il faut que, conformément à l'armistice signé en date d'aujourd'hui, les hostilités cessent partout, les troupes ottomanes, jusques à l'arrivée des plénipotentiaires, chargés de traiter de la paix, ne commettront aucun acte d'hostilité dans les environs de Widdin et de Feth-Islam, où il y a des troupes russes réunies aux Serviens

Iată un raport din ziua chiar a semnării armistițiului.

Guillemint către Talleyrand, despre dificultățile întâmpinate la încheierea armistițiului.

Monseigneur,

Slobozia, le 24 Août, 1807.

J'ai l'honneur d'adresser à V. E. copie de l'armistice qui vient enfin d'être conclu.

Obligé de soutenir la Porte ottomane, tout en ménageant extrêmement la Russie, mon rôle devenait très-difficile, d'autant plus que Galib-Effendi, connu pour ne pas être partisan des Français, avait cherché à jeter la plus grande défaveur sur la mission, dont S. Majesté a daigné m'honorer.

Avant mon arrivée à Roustchouk, ce négociateur avait écrit au Ministère turc, que la France avait sacrifié la Porte ottomane, dans son traité de paix avec la Russie. Lorsque je l'eus rejoint, il manda de plus à Constantinople *que je refusais de l'appuyer pour l'évacuation de la Moldavie et de la Valachie*, mais les démarches du Général Sébastiani, et, j'ose le dire, la conduite mesurée que je tins ici, parvinrent à détruire l'effet qu'avait produit cette absurde calomnie.

Les deux points sur lesquels on s'est longtemps débattu dans les conférences, sont ceux de la Servie et du gouvernement à établir dans la Moldavie et de Valachie, jusques à l'arrivée des plénipotentiaires pour la paix. Les discussions, qui ont duré à ce sujet plusieurs jours, ont produit l'article assez vague que l'on a signé, sans le comprendre dans l'armistice, et le paragraphe du 3e article, dans lequel il est dit qu'aucune des deux parties contractantes ne se mêlera de l'administration du pays jusques à l'arrivée des dits plénipotentiaires ; n'ayant à cet égard aucune instruction, j'ai dû n'employer que des moyens conciliatoires, dont la réussite ne pouvait qu'être difficile.

Je crois qu'il sera utile que j'attende à Roustchouk le retour des ratifications de l'armistice, et le commencement de l'évacuation de la Valachie et de la Moldavie, dont j'aurai l'honneur de rendre compte à V. A. au château de Slobozia près Roustchouk, le 24 Août, 1807.

bia să scrie lui Talleyrand spre a-i spune, că a fost reintegrat în domnia Moldovei și îi manifestă marea recunoștință către Franția și către «Le grand Napoleon» (1).

*

Pe la finea lunii August, móre Michelson. Acésta va da Rusiei un pretext de a întârția deșertarea Valachiei, căci, țice generalul Lascarof către Galib Efendi, în o scrisóre ce-î trimete, din Bucuresci, în 5 Septembre 1807, (st. n.) «l'évacuation ne pouvant commencer qu'après l'arrivée du nouveau commandant en chef, le Baron de Mayendorff.»

Rusia prin Lascarof, mai reclamă contra abuzurilor ce bandele de Turci fac, venind pe urma Rușilor, cari se retrag. Un noú motív il află Rusia în arestarea de Turci a unor zapei români. După condițiunile armistițiului nu e permis nici Rusiei, nici Turciei, a se amesteca în administrațiunea țărilor române. Cum dar și-a permis Turcii să ridice impiegați numiți de guvernul local și să-î exporteze? «il est clair qu'on ne peut pas abandonner ces pays sans les exposer au danger d'être entièrement pillés et ruinés» (2).

*

(1) Hurm. p. 450-451 supl. I, Vol. II.

(2) Hurm. pag. 456, supl. I, vol. II.

Generalul Lascaroff către Galib-Efendi, despre neobservarea armistițiului de către trupele turcesci, cu privire la Principatele române.

Bucarest, le 5 7-bre 1807.

Mon intime et respectable ami,

Sur la lettre que j'ai eu l'honneur d'écrire à V. E. au moment de mon départ pour Bucarest, vous me répondez que vous vous êtes adressé au Séraskier-Pacha, à l'effet de faire cesser les abus que les Musulmans commettent dans les districts de la Valachie, que le Séraskier-Pacha vous a répondu que, sur la demande des habitants de ces districts, faite avant l'armistice, il y avait envoyé deux personnes, chargées de protéger ces villages contre les vexations et les pillages. Ce n'est pas dans les villages mêmes qu'on doit envoyer les personnes, chargées de veiller à ce qu'il n'y vienne des gens de mauvaise volonté. C'est les frontières de la Principauté qu'il fallait garder, afin d'empêcher que toute sorte de malfaiteurs ne les passe, qui, au lieu de faire le commerce, prennent par force et sans paiement quelconque tout ce qu'ils trouvent, en annonçant partout que la paix a été faite, que la Principauté est revenue sous la domination de S. H. Vous jugerez vous-même, mon digne ami, que ce n'est pas à ces gens-là

Ceea ce îndemna pre Lascarof să scrie ast-fel și împingea pre Muscali sub vre-un pretext să nu evacueze Principatele, era greșala ce făcea Turcia de a trata de pace cu Anglia, contra voinței lui Napoleon. Rusia simți că această faptă va atrage Turciei abandonul lui Napoleon, și deci, îndată după pacea de la Tilsit sugerează Franciei o împărțire a împărăției turcesci. De această

à en parler, et que c'est entre nous que cela doit être discuté, ceci n'étant qu'une trêve.

Il est très-juste que dans l'armistice le temps de commencer l'évacuation était fixé; mais il est connu à V. E. que la maladie et la mort subite de S. E. le général Michelson ont été cause de ce retard; par conséquent, l'évacuation ne pouvait commencer qu'après l'arrivée du nouveau commandant en chef, la Baron de Mayendorff, et ses ratifications; aussi, tout de suite après ses ratifications, plusieurs de nos régiments se sont mis en marche et se sont retirés de leurs camps; mais à peine ont-ils quitté leurs positions, les Turcs sont venu en bandes dans plusieurs de ces endroits, feignant de les protéger; mais au lieu de cela, ils les pillaient et défendaient aux habitants, sous punition, de délivrer les approvisionnements et les fourrages à nos troupes, en y ajoutant que la paix a été conclue et que ces pays sont revenus à la Turquie, et même dans les environs de Likerechty, ils ont enlevé trois Zaptchis qui y étaient venu par leurs ordres, dont l'un s'est sauvé de leurs mains, et les ont menés à Hirsom, comme on dit, chez le Pegleven-Aga, auquel j'ai envoyé un de mes officiers en le priant amicalement de les rendre. Il ne vous est pas inconnu que, selon l'art. . . . ni l'une ni l'autre des parties contractantes ne devait se mêler des deux Principautés, et que c'est aux autorités locales à les gouverner. Mais si on enlève les employés du Gouvernement et qu'on les exporte, il est clair que c'est contre les stipulations de l'armistice, et qu'on ne peut pas abandonner ces pays sans les exposer au danger d'être entièrement pillés et ruinés.

Voilà les raisons, mon digne ami, qui sont cause que le Général commandant en chef a été obligé de donner ordre à nos troupes, qui étaient déjà en pleine marche, de s'arrêter. Il s'y joint encore une autre qui n'est pas moins juste. A peine le Lieutenant-Général Kamenski a quitté Galatz, que les troupes venues de Brailow y sont entrées. Ce général s'est trouvé dans la nécessité de s'arrêter, et le Général en chef croit de son devoir d'en faire part à notre Auguste Maître et d'arrêter l'entière évacuation, jusqu'à la réception de l'ordre de de S. M. I-le. Cette affaire étant entièrement contraire aux stipulations de l'armistice, Galatz appartenant à la Principauté de Moldavie, j'ai fait mon rapport aussi à l'Empereur, mon Auguste Maître, et, agissant toujours d'une manière franche et loyale envers vous, mon respectable ami, je crois juste de vous en faire part.

Je suis, avec la considération, etc.

Signé: Général Lascaroff.

noă combinare politică se face mențiune, cum vedurăm, în instrucțiunile date de ministrul Talleyrand lui Sebastiani în 7 Septembre 1807. Turcia este acusată, că ea nu se ține de armistițiu, deci Napoleon scrie, să i se spună Porței, că dacă ea n'are încredere în el și face alianță cu Anglia, ea e perdută.

*

Abia armistițitul este semnat și se ivesc dificultăți asupra locului unde se va ține congresul pentru semnarea păcei. Napoleon vrea să se facă la Paris. Rusia, prin Sergiū Lascaroff cere să se țină la Bucuresci. *Galib-E-fendi* și el voesce acésta, dice generalul Sebastiani în raportul său la Talleyrand, din Pera, 13 Septembrie 1807: «ils espèrent l'un et l'autre être chargés des négociations, si on les place (negociațiunile) dans cette ville.»

*

Rușii în loc de a eși din Principate, grămădeaū trupe. Generalul Sebastiani scrie, că 60.000 de Ruși (1) înaintéză spre fruntariile Moldovii și Valachiei.

Ce-î mai mult, Lascaroff afirmă, ceea ce cam este așa, că asemenea mișcări de trupe sunt făcute de acord cu Francia, după aranjamentul de la Tilsit.

*

În 2 rînduri se tînguesce Gallib despre modul cum Rușii aū înțeles armistițitul. Turcii aū evacuat Valachia, iar Muscalii *continuéză a administra țera, și aū reintrat în Bucuresci, la cererea cător-va boeri de aī lui Ipsilante*, ocupă Craiova (prin generalul Isaef) și adună provisiuni cu gând să petrecă iarna în Principate (2).

Negociările dintre Rusia și Turcia nu mergeaū bine. Candidații la domnie nu încetaū și ei a stărui pe lângă *puterile țilei* în favórea lor. Așa Alexandru Suțu serie către împératul Napoleon, implorându-î protecțiunea acum când sórta Turciei are să se hotărască de împératul Franciei (3).

(1) De peste Nistru, căci în óstea din țeră eraū și Români, Sèrbi și Greci.

La division russe occupe l'île d'Ostroff et la gauche du Danube, dans la Petite Valachie, à l'exception du voisinage de Widin. Les bandes du Prince Ipsilanti et les Grecs, ainsi que quelques Serviens qui ont suivi les Russes, sont compris dans cette division qui, jusqu'à ce moment, n'a pas d'ordres de se retirer. (*Hurm. pag. 454, supl. I, vol. II*).

(2) Veđi Hurm. II, supl. I.

(3) Roustchouck, le 19 7-bre (n. st.) 1807.

Sire,

Les travaux glorieux de V. Majesté Impériale et Royale ont épuisé l'admiration de tout le monde.

*

Turcia simția nevoie să grăbescă intrarea Domnitorilor Suțu și Calimah în țările lor respective. După condițiunile armistițiului acesta urma să se pôtă face din momentul numirei plenipotențiarilor pentru congres. Pôrta se grăbi a numi pre al sêu, deși era la Paris, în persôna lui Muhib-Effendi și atunci ceru Generalului Sebastiani, să mijlocescă în favôrea mergerei la scaunele lor a ățșilor Domnitori (1).

Qu'elle me permette de lui offrir mes hommages et mes félicitations respectueuses et de me recommander de nouveau à ses bontés paternelles, dans ce moment où son sublime génie va fixer les destinées de l'Empire du Croissant.

Je suis, avec le respect le plus profond, de V. M. I. et R. les très-humble et très-obéissant serviteur.

Signé, Alexandre Sutzó.

A. Suțu mai face cinste și lui Champagny în o scrisóre pe lângă care alătură pe a sa către Napoleon.

Le 1-er Octobre 1807.

(1) L'armistice conclu en dernier lieu entre la S. Porte et la Cour de Russie, porte explicitement l'évacuation des Principautés de Valachie et de Moldavie, par les troupes russes et la non entrée des Vaïvodes (ou hospodars) dans ces Principautés, jusqu'à la nomination des Plénipotentiaires pour la négociation de la paix. Mais il importe que les Vaïvodes ne tardent point a être introduits dans les deux Principautés, et déjà Mouhib-Effendi, qui est *actu* a Paris, a été nommé Plénipotentiaire. Il est donc évident que le terme fixé pour l'introduction des Vaïvodes est échu. Il n'est fait aucune mention de chose quelconque qui ait trait au rassemblement des Plénipotentiaires dans les conditions et articles de l'armistice, tandis que la nomination des Plénipotentiaires y est formellement exprimée. Or, la S. Porte ayant nommé le sien, S. H. demande expressément à la Cour de France qui est médiatrice, que les Vaïvodes entrent immédiatement et sans éprouver aucune difficulté à cet égard, dans la Valachie et dans la Moldavie, et qu'ils s'y occupent de l'administration des affaires du Gouvernement.

C'est donc pour que le très-illustre général Sébastiani, ambassadeur de France, notre ami, écrive et expose dans le plus grand détail de la part de S. H. la dite demande à S. M. l'Auguste l'Empereur de France, et à Mr. Guilleminot, agent français, qui, en sa qualité de plénipotentiaire médiateur, avait été présent à la conclusion de l'armistice à Routschuck et s'y trouve encore aujourd'hui; c'est, disons-nous, à cette fin, que la présente note a été dressée, mise au net et officiellement remise au dit Général Ambassadeur, notre ami, le 28 de la lune de Redjeb, an de l'Hégire 1222.

Traduit par *Ruffin*.

Venirea în fruntea armatei de la Dunăre a lui Prozorovski dă pe față în mod mai franc hotărîrea Rusiei, de a nu ține sémă de armistițiū în condițiunile admise de Meyndorff. Prințul Prozorovski la 21 Octombree, din Focșani, adresază generalului Sebastiani o notă, prin care declară, că nici o dată Impăratul Rusiei nu va putea accepta articolele din armistițiū semnate de Lascaroff, cari nu corespund cu demnitatea imperiului și au fost semnate de Meyendorff fără să fie avut imputernicirea cuvenită.

Din această notă rezultă limpede alte vederi decât armistițiul și pacea cu ori-ce preț.

Prozorovski trâmise pre Meyndorff în Basarabia, fiind disgrățiat împreună cu Laskaroff din cauza subscrierei armistițiului. Și din acesta se vede, că Prozorovski era însărcinat să urmărească altă directivă politică, decât a lui Meyndorff și Laskaroff.

La scrisoarea amintită mai sus a lui Prozorovski către Sebastiani, acesta răspunde, că Pórta a vădut cu surprindere și regret, că Curtea Rusiei n'a voit să ratifice armistițiul și n'a evacuat încă Principatele, după angajamentele luate față cu colonelul Guilleminot, conform stipulațiunilor tratatului de la Tilsit. A reveni asupra acelor angajamente este a ofensa Francia. Turcia va executa în totul, ba și mai mult decât ceea la care s'a angajat. Sebastiani cere în numele Franciei—putere mediatóre—ca Rusia să evacueze îndată Principatele (1).

Principii Suțu și Calimah așteptau mereu la Rusciuc, ca pacea să le permită a intra în țera respectivă, spre a domni, pe când în Constantinopol un curent contra Franciei câștiga teren. Halet Efendi, în Divanul Porței, scrie Sebastiani, în 18 Noembre 1807, guvernului său, declamă contra Franciei, designând pre Napoleon, că e gata a invade Turcia și dă, ca o probă neînfrîntă a aserțiunei sale, prezența Rușilor în Valahia și Moldova. «Il ne cesse de répéter que les Russes ne restent dans ces Provinces que par la volonté de la France et pour l'exécution de projets ultérieurs.» Halet Efendi, care fusese în Francia și grăisă adese cu Napoleon, făcu mare impresiune în Constantinopol cu vorbele lui, ales asupra fanaticismului ulemalelor și a ianicerilor. Ura acestuia contra Grecilor e mare și a făcut să cadă capul dragomanului Suțu, pentru că era devotat Franciei... Toți Suțescii cad în disgrăția lui...

Moruzi află acum în acest personagiū turc un nou protector (2) grație

(1) Veđi Hurm. loc. citat. pag. 481.

(2) Moruzi căută a se împăca și cu Francia. Veđi raportul despre conversația cu Moruzi în vol. II, supl. I, Hurm. pag. 488—489.

sumeî forte importante ce-î dede. Sebastiani crede chiar, că Englezii l-au fost cumpărat.

Intre aceste Ruşii se întăria în Principate. Langeron (1) afirmă că la începutul anului 1808 erau 80.000 de Muscali în ţerile române, în loc de a le fi evacuat (2).

Ceva nelămurit pare că era în purtarea Franciei. Sebastiani numai este nemulţămît de acesta şi nu scie să-şi explice necorectitudinea lui Napoleon şi-şi exprimă mirarea sa către guvernul frances, în N-bre 1807 (3).

*

Prozorovski câştigă timp. În 14 Noembre 1807, el declară, din Iaşi, categoric generalului Sebastiani, că Impăratul Rusiei refuză a ratifica armistiţiul, pe motivul slab, că după mórtea lui Michelson, care singur era autorizat a-l ratifica, Generalul Meyendorf şi-a permis fără să fie investit de puteri, să procedă, din propria sa autoritate privată, la ratificarea armistiţiului. D'aceea M. S. Impăratul l'a depărtat din slujbă şi a esilat şi pre Lascaroff la moşiile sale.

Prozorovski, adaugă însă strania promisiune, că totuşi *treva* de arme nu va fi călcată până la încheerea păcei (4).

În tot cazul iarna supravenită nu este proprie a permite Ruşilor să-şi urmărescă esecutiunea planurilor lor, ci îi obligă să le amâne până la primă-véra, păstrând de-ocam-dată guvernul ţerilor române şi întreţinând în aparenţă raporturi bune cu paşalele din Widin şi din Rusciuc.

De şi iarna sosia cu paşi mari (era începutul lui Noembre 1807), Prozorovski, cu o activitate surprindătoare pentru cei 80 de ani ai săi, inspecta toate trupele respândite de-alungul ţerilor române. Mériage, din Vidin, scrie Ministerului frances, în 10 Noembre 1807, că Prozorovski era aşteptat la Calafat, având a vizita Oltenia. Acastă călătorie până la Calafat şi la hotarul Serbiei nu se realizează, căci Prozorovski se opri la Craiova, póte din cauza iernii sosite.

---

(1) Comitele de Langeron era locotenent general în 1808 şi avea cartierul general la Frumoasa, adecă la Cahul, unde comanda o armată de 12 bataliöne cu 12 tunuri de calibru 12 şi 3 regimente de cazaci. În acelaşi timp la Iaşi comanda locotenentul general Principele Ghica 7 bataliöne, cu 12 tunuri de don, şi 6 regimente de cazaci.

(2) Veđi Doc. DCXXXV, General Sebastiani crede că Ruşii departe de a eşi din Principate, au de scop să trecă iar Dunărea. Turcii sunt cu atât mai îngrijii, că li se spune că Ruşii fac acesta înţeleşi cu Francia.

(3) Veđi Hurm. Vol. şi locul citat.

(4) Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 485, 486.

Intre aceste sgomotul despre înțelegerea Rusiei cu Napoleon, ca Principatele să rămână Muscalilor, se înmulțesc. Persónele cari sosiră în Vidin din Paris, împreună cu Ministrul Emini Efendi, scrie Mériage în 16 N-bre, aú acreditat sgomotele relative la Principate (1).

Pe când Moruzescii lucréză energic la Constantinople în favórea lor, Suțu și Calimah din Bucuresci sunt fórte îngrijați și caută să afle de la Mériage, de este seú nu ceva adevérat în asemenea sgomote? Dar ce le puté spune Mériage, când nici Sebastiani nu scia încă nimic! Insuși Sebastiani scrie, cum vedurăm, Ministrului Champagny (18 Noembre 1807) tânguindu-se contra lui Halet-Effendi, că acesta «*déclame contre l'ambition de la France*» și că arată pre Impératul Napoleon, că este gata a invade Turcia «*et il donne comme une preuve irréfragable de son assertion, la présence des Russes en Valachie et en Moldavie....*»

*

Cum că o înțelegere există între Curtea de la Tuillerie și cea de la Neva, e lucru acum cunoscut. Am vedut cum Francia trámise ambasador la Petersburg pre Caulincourt. Turcia doria și nu cerea acum alta, decât ca Rusia să se țină de armistițiú și că Moldova și Valahia să i se reîntórcă. Acéstă dorință o comunică lui Champagny, Generalul Sebastiani la 3 Ianuarie 1808 (2).

Iarna, 1807/8 se petrecu la Iași și Bucuresci în «*festins et bals*», pe când trupe rusesci înaintău mereú către Dunăre, unde se aședău fără să întim pine cea mai mică împotrivire de la Turci, cari se țineaú de un armistițiú ce Rusia, vedurăm, declarase că nu-l primesce. Boerii din Bucuresci, la îndemnul lui Filipescu C. se apropiaú de Vodă Suțu. Mériage spune acésta guvernului frances, încă în 23 Noembre 1807 (3).

Francia, împăcată la Tilsit cu Ruși, își retrimesese consuli în Principate. Lamare, din Bucuresci, în raporturile sale către Champagny nu se

(1) Hurm. pag. 482 supl. I. Vol. II.

(2) Les drogmans Grecs de ce Ministre ont débité ici des propos inquiétants pour les Turcs, et dont il résulterait, que la Valachie et la Moldavie resteraient entre les mains de la Russie. Les agents des Princes Sutzo et Callimaki, auxquels ils ont dit ces nouvelles, sont venus me témoigner leur inquiétude et me demander des renseignements. Je les ai rassurés en leur observant la parfaite ignorance de ces drogmans, sur les résultats de négociations politiques et sur les desseins de S. M.

Les Princes Sutzo et Callimaki sont toujours à Roustchiuck, attendant que la paix leur permette de se rendre aux postes qui leur sont assignés.
(3) Pag. 487, supl. I, vol. II. Les Boyards valaques ont commencé de s'aboucher secrètement avec le Prince Sutzo, et lui ont envoyé quelques fonds pour sa dépense à Rustchiuk, où se trouve aussi le Prince Callimaki, hospodar de Moldavie.

pare, ce-î drept, informat de secretele înțelegerii ale lui Napoleon cu Muscalii, dar nici se revoltă ca Sebastiani contra împotrivirii Rușilor de a abandona Principatele. Într'o scrisoare a sa, din 11 Ianuarie, 1808, Lamare vestea, că la București se lățise vorba de sosirea curîndă a împăratului Alexandru și că această veste «*a causé ici une grande joie parmi certaines gens*», dar în urmă această veste fu desmințită de oficerii ruși.

În 14 Ianuarie 1808, Champagny începe a destăinui în cât-va situațiunea însărcinând din partea lui Napoleon pre generalul Sebastiani, să afle ce ar face Turcia, (1) dacă Rușii ar conserva Principatele?

Face-va ea război? Este în stare să readune o nouă oște?

Sebastiani tot nu pricepu, orî nu voi a pricepe că la Paris, Turcia este abandonată. El declarase Divanului, că Napoleon va împedica pre Muscali de la pretențiunii «*préjudiciables sur la Moldavie et la Valachie*» Asemenea declarare era negreșit neconformă cu faptele.

Turcia înțelese, că trebuie să se prepare de un nou război (2). Acesta mai ales, după ce, în 22 Ianuarie 1808, Champagny dete lui Sebastiani instrucțiunii cât privește negociațiunile de pace. Din acele instrucțiuni se vădu că Franția abandonează pre Turcia la voia Rusiei, sub pretext că, ca mediator, Napoleon «*ne peut avoir la prétention ni le droit de régler entre les deux puissances leurs conditions de paix*» și că «*il paraît nécessaire, que les négociateurs des deux puissances belligérentes (Rusia și Turcia) discutent eux mêmes leurs prétentions et leurs intérêts*» (3).

*

Revoluțiunea supravănită la Constantinopole în 1807 și care aduse de-tronarea lui Selim III și revenirea la tron a lui Mustafa al IV-lea era de natură a arăta, că Franția a pierdut din nou terenul politic în Constantinopole. Selim operase reforme în armată după planurile lui Sebastiani. Armata îl răsturnă din cauza reformelor. Pote că și asemenea revoltă a împins pre Napoleon să abandoneze pre Turcia.

Dacă evenimentul la tron a lui Mustafa IV se păruse un moment că va aduce deslipirea Turciei de politica francesă, această nu se întimplă. Familia Suțu își atribue meritul d'a fi menținut pre Mustafa în relațiuni cu Sebastiani. Partida rusescă din Constantinopol, între care și familiile Moruzi și Ipsilanti, puneau grele pedici familiei Suțu, ba chiar, în Sep-

(1) Hurm. pag. 493, supl. I, vol. II.

(2) Mériage, din Vidin în 4 Febr. 1808, în notă către Champagny. Hurm. vol. II, supl. I.

(3) Hurm. vol. II, supl. I, pag. 495.

tembre 1807, isbutiră să facă a cădea capul Dragomanului Alecu Suțu, acuzat că întreține relațiuni secrete cu Napoleon (1).

Pipăită de Sebastiani despre intențiunile sale, Pórta respinge, cu riscul de a peri, orî-ce pace ar avé de scop deslipirea de la ea a Principatelor. Acésta vestesce Sebastiani lui Champagny, în 18 Februarie 1808.

Sebastiani crede, că atrăgênd atențiunea guvernului său asupra decisiunei Turciei, va provoca un revirement în favórea acestei țeri.

La 5 Martie 1808, Sebastiani repetă aceeași informațiune către Champagny (2).

*

Oștile rusescei luară până în primăveră pozițiuni strategice și erau gata de a intra în campanie. Ipsilanti spera mai mult decât orî-când să revină la tron, mai ales că Caimacamul său Samurcaș, din Craiova, și alți boeri din partida rusescă fuseseră decorați de împérat. Intrigile lui Miloradovicî, influențat de C. Filipescu, dar mai ales cu scop d'a semnală intențiunea Rusiei d'a alipi direct țerile române la sine, adusa nota Feldmareșalului Principe Prozorovski către Divanurile țerilor române, din 23 Martie, 1808 Prin acest act se vestesce țerilor încetarea domniei lui Ipsilante și trimearea lui la Moscova. În fruntea guvernului țerilor se pune ca președinte Divanurilor pre «tainic sovetnic Cușnicov.» Acesta deja la 17 Februarie, sosise în Iași (3).

În luna Maiu 1808, Sebastiani se absentéză din Constantinopol sub pretext de a negocia la Iași, pe lângă feldmareșalul Prozorovski, trecerea prin țerile române a nisce humbac de Smirna, destinat a fi trâmîs pe uscat în Franca. La 5 Maiu generalul Sebastiani era în Bucuresci.

Un act de consignat este următorul:

Austria convinge pre Turcia, (4) în cursul lunei Martie 1808, să cedeze către ea cetatea Orșova-Nouă, sub cuvînt că acéstă cetate n'a aparținut nici o dată Valahiei și că avênd'o Austria se va putea opri împreunarea forțelor rusescei cu ale Serbilor lui Cerni George (5).

Generalul Sebastiani nu se întórce la postul său în Constantinopol. Cum el singur mai întreținea acolo speranțele că Franca nu va abandona pre Turcia, plecarea lui fu semnalul unei adevérate panice.

(1) Veđi scrisórea lungă ce Mihaiu Manu adreséză lui Napoleon, din Constantinopol, la 5 Februarie 1808, în favórea familiei Suțu. Hurm. supl. I, vol. II, pag. 496, 497, 498, 499.

(2) Hurm. II, supl. I, pag. 502.

(3) Condicta lui Naum, pag. 76, No. 322 de la Academie.

(4) Și cu tóte acestea adevérații rescuatori primî ai serbilor fură Austriacii. Mériage în un raport al său către Champagny, în 20 Aprilie 1808.

(5) Veđi jurnalul german din Baireuth, de la 28 Martie 1808.

La panică succede o decisiune războinică.

Mériage, în raportul său către Champagny, din 14 Iulie 1808, spune, că *«immédiatement après le départ du général Sebastiani de Constantinople, un firman expédié dans les provinces avait appelé au camp du vizir tous les Zaims, militaires possédant fiefs à charge de marcher à la guerre.»*

La Iulie începură a sosi trupe turcesci din Asia la Rusciuc și (dîce Mériage în raportul său de la 27 Iulie 1808 către Champagny) Turcii au stabilit tabără la Daia, în fața taberei rusesci de la Călugăreni, la 2 leghe depărtare.

Acum tôte șgomotele publice *«sont à la guerre. On fait circuler en Turquie une foule de nouvelles venant des pays autrichiens, de Valachie et de Salonique, tendant à persuader aux Turcs, que les Français les trompent. On ajoute qu'une coalition nouvelle va se former contre S. M. I. et R. (Napoléon) et que si les Turcs veulent abandonner l'alliance française, on leur rendra de suite les provinces envahies et la paix (1).»*

Rusia nu încetă d'a intriga ca să înlătore, în orî-ce cas, mediațiunea Franței, și prin agenții săi secreți, Popov Sebastian și Manuc, care ține venitul ocnelor în Valahia, se făcură tainice tratative pe lângă Mustafa Pașa. Acesta, sub influența Rusiei, ajunse la finele lui Iulie 1808, mare vizir și manifestă dorințe de pace cu Rusia (2).

Rușii mergeau și mai departe. Ei îndemnau pre noul vizir Mustafa să răstörne pre Sultan și să se proclame el, căci Rusia îl va recunósce, numai dînsul să abandone Rusiei țerile române (3).

De ambele părți însă se pregătesc de război. Mustafa Pașa nu se pare — o dată ajuns vizir — decis a cedă Principatele. Acésta o spune Hübsch ministrul Danemarcei, în un act al său, din 17 August 1808 (4).

Același lucru spune și Latour-Maubourg către Champagny, în 25 August 1808 (5).

Cu tôte aceste războiul nu izbucnesce nici de o parte nici de alta. Conscrierea unei armate în Franția, de 160.000 recruți, la 4 Septembre, cum și tratatul dintre Franția și Prusia de la 6 Septembre, fură de natură a nu precipita evenimentele la Dunăre. Apoi cele supravenite la Constantinople, la începutul lui August (stil nou) opresc pre Turci de a începe războiul. Acolo Baraictar-Pașa, amic al detronatului Selim al III cercă a resturnă pre Mustafa IV și a readuce pre Selim. Mustafa IV ucide pre unchiul său

(1) Hum. pag. 517, supl. I, vol. II.

(2) Veđi Hum. II, supl. I, Doc. DCLXXV, pag. 519.

(3) Hum. II, supl. I, pag. 521.

(4) Hum. Supl. I, vol. II, Doc. DCLXXVI.

(5) Veđi Hum. II, supl. I, Docum. DCLXXXIII.

Selim în Seraiü, unde era relegat. Atunci Baraictar-Paşa detronéză pre Mustafa și înalță pre fratele acelaia, pre Mahmud II, care și el ucide pre Mustafa IV și face vizir pre Baraictar-Paşa, la finea lui Iulie st. n. 1808.

Asemenea revoluțiunii, nu erau însă proprii a întări pre Turcia. Napoleon mai mult ca ori și când simte, că nu póte a se folosi de serviciile Porței. Am văđut la cap. din urmă întrevederea lui Napoleon cu împèratul Alexandru la Erfurt, în Septembrie. Acésta dá mână liberă Franciei, spre a se ocupa de rășboiul Spaniei, iar Rusiei d'ași consacra cucerirea Finlandei și de a continua să ocupe Principatele, gata a le disputa Turciei cu armele a mână.

În urma întrevederii de la Erfurt, Turcia se crede perđută. Scrie despre spiritul public din Turcia, Latour Mauburg către Champagny, în 29 Octombrie 1808 (st. nouă), că: *Les turcs ont perdu par degrés la confiance qu'ils avaient en nous (în Francesi).... L'union de la France et de la Russie est regardée par les Turcs, comme le malheur le plus grand qu'ils aient à redouter.... Aujourd'hui que cette intimité fatale est établie.... le signe de leur ruine leur paraît certaine* (1).

În adevăr, în urma întrevederii lui Napoleon cu Alexandru al Rusiei la Erfurt, Champagny dá pe față către Latour Maubourg, decisiunea Franței de a nu împedica pre Rusia de a anexa Principatele. Sub-cuvînt că anarchia domnesce în Constantinopole, Impèratul rusesc, declară, că este cu neputință să evacueze Principatele și le-ar expune la rășbunări gróznice din partea Turcilor și apoi și poporul din aceste țeri cere însuși anexarea lui la Rusia. Latour Maubourg dice, că Franța n'a consimțit la acésta în conferințe și că probabil aceste cestiuni nu se vor decide decăt la pacea generală. dar că e de așteptat, că Turcia nu va putea obține alte condițiuni de pace mai favorabile. «Faceți să înțelegă guvernul turcesc», dice ministrul relațiunilor externe al lui Napoleon către Latour Maubourg în acéstă-și notă, ce analizăm, «că Impèriul otoman nu va perde în realitate nimic, nu va fi slăbit prin perderea Moldovei și a Valahiei, de unde nu adună armate și de la care nu primesce decăt un mic subsidiu anual. Și apoi Pórta n'a putut conta nici odată pe fidelitatea lor și va dobândi o limită naturală mai ușor de păzit, căci Turcia începe cu adevărat la Dunărea.....» Ministrul relațiunilor străine termină, îndemnând pre reprezentantul Franței din Constantinopole Latour Maubourg, să caute tóte mijlócele proprii de a îndupleca pre Turcia să cedeze Principatele: «voila le but!» (2).

(1) Hurm, pag. 523, vol. II, supl. I.

(2) Hurm. II, supl. I, p. 523.

CAP. XXXIII.

*Evenimentele din Principate. Congresul de la Iași. Negocieri diverse.
Iarăși război.*

În Principate, nimeni nu se îndoia că războiul va începe în curînd și spaima era mai grozavă în județele vecine cu Dunărea. Acastă spaimă motivă următorul manifest de la 20 Septembrie 1808:

«Publicațiunile ce s'aŭ făcut la opt județe, cari sunt cu marginea spre Dunăre, să nu aibă nici o frică despre vecini:

De la întăiul Divan.

Vouă pîrcălabilor și tuturor locuitorilor de pe la satele ot sud... sănătate și tot binele vă poftim de la Milostivul Dumneșeu, fiind-că Divanul a luat însciințare, că unii din cei fără de minte, cari sunt iubitori de turburări și răsvrătiri și obicinuesc să vorbescă minciuni, aŭ presărat prin sate vorbe neadevărate despre partea vecinilor de peste Dunăre, de cari v'aŭ intrat în inimile vóstre grijă de spaimă și frică și nu vă căutați de lucrul pămîntului și de strînsura bucatelor celor trebuincioșe peste an, pentru hrana vóstră și a dobitócelor vóstre; de aceea dar, iată nu lipsim într'adins a vă scrie și a vă încredința, cu tótă adevărea, că vorbele acelea ce aŭ presărat peste voi acei fără de minte ómeni, sunt tóte bârfeli mincinoșe și neadevărate, la care nici o credință să nu dați, ci lepădând voi orî-ce grijă de spaimă și de frică veți fi avënd în inimile vóstre, să stați pe loc fără nici o grijă, să vă căutați de arătura și de semănătura cea de acum de cu tómnă, să vă faceți strînsura cea trebuincioșă peste an a vóstră și a dobitócelor vóstre, că iată părintesce vă încredințăm, asupra sufletelor nóstre, că nu veți petrece nici un rău despre partea vecină de peste Dunăre, ci veți avea tótă liniștea și odihna vóstră, și fiți sănătoși.»—1808, Septembrie 20 (1).

Cu tóte pregătirile dintr'o parte și din alta, cei 60.000 oșteni ai Rusiei nu începură războiul, după întvederea pe la Erfurt, căci stagiunea era prea înaintată, ci luară cantonamentele de iarnă. Pentru ca să împedice pre Turci a se mișca ei în timpul iernii, Prozorovski fu autorizat de împăratul Alexandru, să începă negociațiunile de pace directe, și să se adune congresul pentru pace la Iași. Aceste tratative sunt din Noembrie 1808. Acastă reîncepere de negociațiuni directe, este vestită lui Latour Maubourg de către Champagny, în 2 Noembrie 1808, dovadă că se face lucrul cu sciirea și învoirea lui Napoleon (2).

(1) Cod. LV, fila 141.

(2) Supl. I, vol. II, pag. 529 și 530.

Asemenea stare de lucruri începe a îngriji pre Grecii de la olaltă, căci decă Principatele vor rămâne Ruşilor s'a sfârşit cu câştigul lor ca Domni!. Atunci Moruzescii cari ţineau cu Rusia, încep a coqueta pe lângă Francia, ca şi Suţescii. Prin un agent al lor *le Sieur Ghya*, Moruzescii lucrează, cercă a lucra în favoarea lor (1).

În decursul iernei 1808/9 Prozorovski, care desfiinţase óstea lui Ipsilanti, ordonă să se reînfiinţeze câte-va mii de panduri români. Acum această óste nu mai avea să lucreze în favoarea ţerii, ci după ordinele rusesci, decă nu mai era periculósă reînfiinţarea acestei oştirii!

Între acestea, atât se agravează situaţiunea Turcilor, în cât pînă şi optimistul Mériage, scrie lui Champagny în 14 Octómbre 1808, din Craiova, că Turcia nu póte spera victorii şi că la Iaşi se va deschide congresul de pace cu Rusia între Prozorowski şi Reis Etendi în persónă.

Congresul noú urméză așa dar a se aduná la Iaşi. Turcii, cu tótá réua lor situaţiune sunt irevocabil decisi a nu ceda Principatele şi a nu consimţi la independenţa Serbiei. De altá parte nici Muscalii nu se par hotărîţi a renunţa la pretenţiia lor, în vreme ce Galib-Efendi, Reis-Efendi plécă la Bucuresci cu însărcinarea de a trata de pace cu plenipotenţiarii ruşi, anume generalul Miloradovic, comandantul din Bucuresci, generalul Harting, senatorul Kuşnicow preşedintele Divanurilor românesce şi Besak. Pe lângă plenipotenţiarii turci se mai afla şi dragomanul Dumitrache Moruz şi o suită de 300 persónc. Moruz e considerat de Latour-Maubourg ca cel mai mare neamic al Franţei (2).

Numirea lui Demetru Moruzi (3) ca dragoman la congresul de pace de la Iaşi, descurajază pre Suţu Alexandru. El adreséză lui Champagny, în 30 Noembre 1808, o scrisóre în care își manifestă asemenea descuragiare.

Moruzi nu era numai de Rusia bine vedut, ci şi de Anglia. Mériage scrie, în 30 Noembre 1808, ministrului de externe frances, despre numirea lui Moruzi ca dragoman, cele urmátóre: «Une nomination qui vient d'avoir lieu indique dans quel sens la politique du Divan veut marcher. Cette nomination est celle du Prince D. Moruzi comme Drogman de la Porte. Démétrius était un des conseillers du ministère ottoman, au commencement de la guerre avec la Russie... Les Moruzi passent pour être entièrement du parti anglais.» Cum sciaú de bine fanarioţii înşela tóte puterile asupra sentimentelor lor!

Anglia se agitá, ea promite Turcilor, ca să îi rumpá definitiv de Napo-

(1) Supl. I, vol. II, pag. 527--528.

(2) Veđi Hurm. supl. I, vol. II, pag. 535.

(3) Veđi pag. 532, Doc. DCXCV.

leon, să facă pre Ruși a le restitui Valahia și Moldova, ori de unde nu, că Anglia va trimite o flotă și va relua Crimeea de la Muscali (1).

Pe când se pregăteau plenipotențiarilor turci a veni la Iași la congres, Rușii isbutiră a mai da de furcă Divanului turcesc, împingând și încurajând rebeliunea a câtor-va pașale, între cari cel de la Rusciuc și Pehlivan aga de la Ismail.

Porța se vedu silită, la finea lui Ianuarie 1809, să recunoscă, prin firman în pașalicul său pre rebelul din Rusciuc Hussein-Efendi, carele schimbă presenturi cu Prozorovski, prin Kirico consul rusesc din București, dice Mériage, în scrisoarea lui din Craiova, către Champagny, din 28 Ian. 1809.

Plenipotențiarilor turci venia la congres foarte negrăbiți. De ce? Se spera la Constantinopole în o schimbare a politicei lui Napoleon, după ce va fi terminat războiul din Spania, în urma marșului victorios al armatei franceze asupra Madridului, și a intrării lui în 4 Decembre acolo, apoi a diverselor victorii în urma cărora Impăratul Napoleon plecase din Madrid în 22 Octombrie, 1808.

Latour Maubourg scrie lui Champagny, în 29 Ianuarie 1808, în acest sens și adaoge, că Moruzescii intrigă încă energetic contra Franciei și că de aceea plenipotențiarilor turci nu se prea grăbesc să meargă la Congres (2).

*

La începutul anului 1809, Valachia dădea câte 4.000 galbeni, pe lună, lui Miloradoviči, din venitul țerei, pentru urmărirea intereselor creștine contra Turciei. Pentru a se putea aduna acești bani, se puse o dare mare de 30 lei pe casă, dice Mériage.

Prozorovski activează acum campania contra Mitropolitului, ordonându-i să înceteze de a avea vre-o corespondență cu patriarhul grecesc din Constantinopol (3).

Numai în 2 Februarie 1809 (st. n.) trecură prin Vidin spre Valachia plenipotențiarilor turci cu o suită care făcea în total 250 persoane și 80 cai de călărie. Plenipotențiarilor turci Reis-Efendi (cu o suită de 80 oameni), Bellici-Efendi, personagiș ministerial, cu 35 oameni, Mollah-Efendi, șis Pré învățatul membru de la Ulema, cu 50 oameni, apoi Dragomanul D. Moruzi cu 45 oameni și un calău urmat și el de 20 valeți, total 250 oameni, vestesc generalului rus, comandând în Valahia, că sosesc și cer, să li se trimită 12 butce, 9 ordinare și 39 care.

Generalul muscal ne având deslegare, a expediat de 10 zile trei curieri

(1) Supl. I, vol. II, pag. 535.

(2) Hurm. II, supl. I, pag. 536—537.

(3) Mériage către Champagny, din Vidin 13 Ianuarie 1809.

la Iași să ieă deslegare și a ăis plenipotențiarilor turci, să nu trecă Dunărea până ce nu se vor fi întors curierii de la Iași, cu ordinele lui Prozorovski (1).

În 3 Februarie 1809, Latour Maubourg arată lui Champagny, care este hotărîrea Porței, acea de a nu ceda Principatele și cum Franța și ambasadorele ei și-au pierdut trecerea la Pörtă, pentru că au sfătuit-o să cedeze și cum, din contră, au câștigat influență mare Moruzi și Englezii promițînd a negocia la Iași în sensul vederilor ei.

Cu tôte acestea ambasadorii turci vędînd întărđierea curierilor din Iași, merșeră la Craiova unde fură primiți de generalul muscal și de Divanul local. În găsă la Samurcaș, fostul Caimacam al lui Ipsilanti, fu dat dragomanul Moruzi. Sunt interesante raporturile lui Mériage din Craiova, către ministrul Champagny, din luna lui Februarie 1809, aducînd conversațiunile lui cu Moruzi, atăt despre familia Moruzi, cât și despre vederile Divanului în privința Franței.

Din una din aceste corespondențe, ce se pot consulta în Hurmuzache, se vede că generalul rus din Craiova nu permise boierilor munteni să dea vizită plenipotențiarilor turci.

La Craiova sosiți aceștia, Reis-Efendi amenință, că decă până la 14 Februarie stil nou, nu va sosi răspunsul de la Prozorovski, ambasada se va reîntorce spre Vidin. În 13 Februarie, sosi din Iași Principele Mencicoff adjutant al mareșalului. Era însoțit de un grec dragoman. Acest oficer avé ordine să invite pre ambasadori a adăsta, ori unde-i va întilni, sosirea oficierilor superiori ruși destinați a i acompănia.

Aceștia sosiră la 15 Februarie și fură următorii: Colonel Hitrovo adjutant al împăratului Rusiei, ginere lui Cutuzof și impieगत pe lângă acest general la Iași; Colonelul Cușnicov fratele președintelui Divanurilor țerilor române; Locot. colonel Uciacov și vre-o 5—6 oficeri de stat major. Hitrov primi 3.000 # pentru spesele călătoriei ambasadei din 20.000 # destinați de împăratul rusesc pentru acéstă misiune. Hitrov avé ordin să lungescă mult drumul, în cât să nu ajungă la Iași, decăt peste vre-o două sėptămăni. De ce? pentru că Rusia ținea să câștige aceste ăile pentru ultimele preparative de rėsboi în primă-véră, hotărîtă fiind a nu ceda nimic la congresul de la Iași, așa că rėsboiul era inevitabil.

Ambasada turcėscă călători de la Craiova prin Bucuresci spre Iași (2).

(1) Hurm. supl. I, vol. II, p. 537.

(2) Pentru trebuința plenipotențiarilor li s'a dat din Bucuresci carete și butci, luate unele de pe la Mönăstiri, altele de la boeri și neguțătorii încă

La Erfurt Napoleon stipulase, cum am văzut, cu Alexandru al Rusiei, că acesta să nu atace integritatea Turciei, începând de la Dunărea; deci îi cedase principatele. D'aceea Rusia grămădi în ele totă oștirea de peste Nistru, pe când Turcia avea la Dunăre numai Pașale rebeli și abia vr'o 40.000 de oștire împrăștiată ca garnizone în cetățile de pe Dunăre. Rușii

fură obligați, să dea, prin cotisațiune, 2 carete, pe care ei le închiriară de la caretașul din Bucuresci, Timpel. Una din aceste carete se strică. Urmă proces cu starostea de neguțătorî, care proces se termină în Aprilie 1810 tocmai, precum se vede în actul următor:

De la întâiul Divan către neguțătorii din politia Bucuresci

La trecerea *murahazilor* pe aici au făcut trebuință, după porunca mai marilor comandiri ai armiei, ca să li se dea din Valachia carete și butce pentru trecerea lor în Moldova. După care poruncă pe lângă alte carete și butci, ce s'au luat, unele de după la Mănăstiri și altele după la boeri și s'au dat pentru trecerea lor, s'au poruncit și starostei de neguțătorî, ca să facă cu grabă de la tagma neguțătorască, din Bucuresci, două carete și să le dea, pe care carete le-au făcut și le-au dat, unde au fost poruncit. Din acele carete s'au întâmplat de s'au răpus una în Moldova. Acum Ioan Timpel, caretașul, carele au dat cu chirie acele carete, apucă pre starostea singur să plătescă pe cea răpusă; și fiind-că starostea, precum înși-vă știți, nu este vinovat, căci careta nu s'a luat, nici s'a răpus în trebuința lui, și fiind-că nici visteria nu e în stare a plăti și acești bani, fiind însărcinată cu atâtea cheltueli, încă și cu datorii, asemenea boerimea fiind după locuitorii țeranî, starea de oameni cea care a pătimit mai mult acum în vremea războiului, pentru că au jertfit pentru obștescul bine, a întâmpinat trebuințele ostășesci chiar din privilegiurile sale pre poslușnici și pre scutelnici, cuartirul au avut prin case nelipsit, finurile și alte lucruri după la moșie li s'au luat în trebuința ostășescă, slujbe au făcut și fac nelipsit ostașilor la multe trebuințe, iarăși nu se poate încărca și cu această răspundere și mai ales când atunci la trebuința ce au fost, au dat unii din boeri carete și butci de ale lor, din care cele mai multe au venit înapoi stricate și prăpădite; iar partea neguțătorască este dintre toți locuitorii, care a pătimit mai puțin și căreia i-a mers mai bine, pentru că și-au făcut tot una negoțul se și nu au avut atâtea dări, nici au jertfit atâtea lucruri ca cele-l-alte stări ale locuitorilor acestui principat, și deosebit au fost și obiceiul tot-de-auna, ca aici la venirea de așa musafirî mari, de se lua de la neguțătorii cele trebuincioase și se da mosafirilor; De aceea vă scrie Divanul, ca să faceți cu toții o cislă și să împliniți banii ce-i cere caretașul și să scăpați pre staroste.

Acastă răspundere se cere cu mare zor de către d-lui comandantul. 1810, Aprilie, 13.

(ss) Gregorie Ghica, Istrate Krețulescu, Const. Bălăceanu și Vel Vist.
(Cod. LXV, fila 26 verso.

câştigară de la Napoleon condiţiunile favorabile de la Erfurt, hotărîndu-se a se despărţi de Anglia. De aci urmă o nouă politică în Orient, între Ruşi şi Englezii. Austria, Englezii promiteau Turciei să le conserve Principatele şi câştigară pre şeliî Ienicerilor, cari impuseră Porţei pacea şi alianţa cu Englezii, de şi acesta supără pre Francia. Turcii pretindeau că există un tratat secret între Rusia şi Anglia şi că numai de ochii Franciei se arătau înduşmănite (1).

Noua fasă în care intraseră relaţiunile Rusiei cu Anglia, se manifestă clar în conferinţele dintre Turci şi Ruşi la Iaşi. Aci, în Martie 1809, Rusia pune condiţiunea, ca Porţa să isgonescă din Constantinople pre ambasadorii englezii (2). Ast-fel Rusia se făcea agreată de Napoleon, şi-şi asigura impunitate pentru anexarea Principatelor.

*

Evenimentele începutului anului 1809 nu sunt de natură a împiedica pre Rusia a-şi urmări scopurile sale în Orient. Francia este în război cu Anglia. La 19 Ianuarie, stil nou, Soult bate pre Englezii la Corogna. Apoi urmază victoria lui Victor de Gouvion St. Cyr la Tarragona, care are de consecinţă reîntrarea lui Iosif Bonaparte la Madrid, la 22 Ianuarie 1809. Intre acestea, Austria şi Prusia, făcuseră înarmări considerabile. Se introduseră Landwhera, Landsturm-ul în decursul anului 1808 şi se negociase a 5-a coaliţiune contra lui Napoleon. Rusia, în dosul tuturor acestor fapte şi nevoind a perde ocaziunea ce-î oferia revoluţiunile din Constantinopol, dór că numai primă-véra anului 1809 o aşteptase, ca să reîncepă războiul contra Turcilor.

Venirea şi primirea de Prozorovski, la Iaşi, a plenipotenţiarilor turci la congres, tu, cum vedurăm, numai un mijloc de temporizare. Nereuşita acestui congres ne dispensează de a mai detalia lucrările lui inutile păcei.

Pe când Ruşii negociau cu Turcii, Anglia reuşise a convinge pre Austria să reîncepă lupta contra lui Napoleon. Rusia, am vedut mai sus, se angajase la Erfurt, să fie în partea Franciei în un război cu Austria. Repeţiciunea cu care Napoleon concentră oştirile sale, îi dete victoriile de la Abensberg. Luarea Landshutului, victoria de la Eckmül, coprinderea Ratisbonei uimiră lumea.

Rusia află cel mai propice moment de a merge înainte în Orient, căci Austria este în război cu Francia şi Napoleon nu desaproabă războiul Rusiei contra Turciei, care a refusat d'a isgoni ambasadorul englez. Ca să

(1) Veđi Doc. DCCIX, supl. I, vol. II, Hurm. pag. 544.

(2) Veđi scrisórea lui Mériage din 30 Aprilie 1809 de la Burghausen (cátre Champagny). Hurm. pag. 546, supl. I, vol. II.

complacă lui Napoleon, Rusia curmă relațiunile cu Austria și închide trun-tariile țerilor române despre Austria, cum deja vădurăm în urmă.

De la Martie la Iunie, cabinetul frances pare a se desinteresa de mersul trebilor în Turcia, ocupat fiind împăratul Napoleon în Mai, cu asediul Vienei. Victoria de la Essling redă la finea lui Mai 1809, Franciei, órecare răgaz și atunci reîncepe a se interesă de situațiunea Turciei. Napoleon nu voia, în fundul cugetului lui, ca Turcia să cadă sub Muscali; el nu admitea în tot casul întinderea Rusiei peste Dunăre, sub pretext că la Erfurt s'a stipulat integritatea turcă. In acest sens (scrie de Champagny) din Viena în 8 Iunie 1809, lui Latour Maubourg (1).

Două luni întregi, ținură tratativele de pace de la Iași. Acum sosi și primă-véra. Mareșalul Prozorovski era gata de răsboi și deci își rosti al seú *non possumus*, după care în primele zile din Martie 1809, Prozorovski veni la Bucuresci, de unde expedui pre Miloradovici să asedieze Giurgiul.

În 1809, Martie 13, scrie Cronica grécă (2), Rusia declară răsboi Turciei. A doua zi Prozorovski numi pre Engelhard vice-președinte al Divanului muntenesc.

Pe când Napoleon urmăria succesele sale în contra Austriei, în Principate reîncepe răsboiul Muscalilor contra Turciei. Congresul de la Iași, ca și încercările anterióre de la Rusciuc, nu serviră, repetim, decât a da timp oștirilor rusesci să ia pozițiuni strategice.

Miloradovici trimes fiind de către Prozorovski să ia Giurgiul, generalul *enchef* merge și el contra Brăilei. Langeron dă detaliile acestei noue campanii (3).

În locul lui Miloradovici, în Bucuresci, am spus, numit fu vice-președinte Divanului, Enghelhard.

*

La 29 Martie 1809, generalul Leitenant Miloradovici dă sémă din satul Copăcenii, despre asaltul dat Giurgiului în 24 Martie (4).

Langeron dă vina nereușirei la Giurgiu a lui Miloradovici pe Prozorovski, căci acesta trebuia să-i cunósă *sa légéreté, son inconséquence, son étourderie, sa sotté et ridicule jactance et les funestes liens que l'attachaient à des traitres* (5).

Alude la C. Filipescu. Spune Langeron lámurit, că Filipescu afla tot de la Miloradovici, căci îi ámbla prin hárții (ședea la Filipescu) și împreună cu Ledoulx consul de Francia, vestea tóte Turcilor.

(1) Veđi Hurm. II, supl. I, pag. 547.

(2) De la călcăiul istoriei Mitrop. din Iași. pag. 529.

(3) Veđi Langerov.

(4) Veđi fila 86, cod. 322 la Academia Română.

(5) Hurm. pag. 158.

În Martie, 1809, Prozorovski comunică Divanurilor țerei, declararea de război contra Turcilor și instrucțiunile către țără, cum are a se purta fie-cine în timpul războiului.

În 24 Martie, 1809, din Iași scrie Divanului Președintele Cușnicov, că războiul a fost deschis din *pricina* Turcilor (?) «nevrând să împlinescă drépta cerere a tot milostivului împărat» și dispune să se publice ordinul ce s'a dat, după cererea de la cel întâiu comandir D. Gheneral Feldmareșal, cavaler Cneaz Prozorovski, dat din *Tecuciă* la 21 Martie, 1809 cu No....

Acéstă proclamațiune e următórea:

Porunca ce s'a dat la tótă armia de la acel d'întăiu comandir domn general feldmareșal i cavaler cnéz Prozorovski.

În tótă vremea când eă voiă lipsi din Focșani saă de la alt loc, de unde se află corposul cel mare al Armiei, unde se va afla și cuartira cea mare a mea, toți comandirii, atât cei ce sunt cuartirmeisteri, cum și toți generalii, ce comanduesc artileria, inginerii împreună și toți cei ce sunt sub comande, să cunóscă de comandir pre Excelența Sa general de infanterie Golisnikof Kutuzof.

După înalta poruncă împăratéscă, am trimis eă la Țarigrad pre Higel, adjutantul a ei împărăteștei mării, căpitanul vardiei, anume Paskievici cu hotărită însciințare împăratéscă către pórtă Otomanicéscă, întru care se arată, că de nu va scóte din Țarigrad pre ministrul Engliterei, ce l'aă fost primit, ca pre ministru al unei curți dușmane a împărației Rusiei, am poruncă, până într'acea vreme, ce voiă lua răspuns hotărît, să nu intru în vorbă de pace și de voiă primi vr'un răspuns împotrivă, răspuns să fac urmare de război. La 20 a acesteii luni Martie, am primit raport de la Higel, adjutantul Paskievici, întru care îmi arată, că nota mea a arêtat'o la Pórtă și Pórtă Otomanicéscă în loc să împlinescă drépta cerere a Prea Înălțatului împărat, aă deschis războiă curții Rusiei și îndată aă și pornit firmanuri în tóte părțile, ca să strîngă oștiri turcesci. Decî armistiția, ce pân'acum a fost, s'a curmat; însciințând dar pentru acésta tótă armia, ce sub ocârmuirea mea să află și-mi este încredințată, îi poruncesc, ca pre toți supușii Porții Otomanicesci să-i cunóscă de neprieteni și oștile turcesci ori unde și în ce loc se vor arêta să le bată și să le spargă, și într'un cuvînt să se pórté cu dinsele ca cu nisce oștiri neprietine și vrăjmașe, iar pre chreștinii ce nu se vor înarma împotriva nóstră, cum și Turcii, ce nu vor fi înarmați și se vor afla în locurile, unde armia nóstră se află, nici un réu să nu li se pricinuiască; străjile ce se află înaintea Armiei, strașnic li se poruncesc, ca întocmai dupre cum s'a đis mai sus să urmeze, ca tótă *comunicația* din astă parte și cu partea turcescă, și ori-ce alișveriș aă avut cu locitorii țărilor acestora, să se curmeze. Pentru care s'a făcut însciințare din partea mea și trămișilor ai Franței și ai Austriei, nehotărîta nóstră orânduială cu Pórtă otomanicéscă, căci în tótă vremea ce s'a prelungit armistiția n'a fost alta decât numai o greutate nesuferită la tóte arêta-

rile și cererile noastre, toate chipurile cele cu milostivire, ce au îmbrățișat prea milostivul nostru monarch, ca să potă aduce lucrul la o pace și odihna tuturor de obște, au fost în zadar, pentru-că răspunsurile Porții otomani-cesci au fost pline de viclesug și amăgire, ce s'au descoperit acum curat nedrepta ei orînduială.

Cu toate acestea n'au putut cu chipuri înșelătoare și păgubitoare să-și împlinescă relele socotințe ale ei, ce au avut și are împotriva creștinilor și a pravoslavniciei noastre credințe, cu pravilele credinței Mahometacesci, cu puterea cărora ne numesc pre noi ghiauri și necredincioși, și abia ne cunosc de ómeni. Prea puternicul nostru împărat, după ce au sfîrșit toate chipurile cele iubitoare de pace, ce îmbrățișase, se vedu silit a ridica armele în potriva Porței, prin care să-o facă să cunoscă dreptatea și adevărul, încheiînd pacea cu slava și vrednicia imperiei noastre. Drept aceea, chiă-mînd pre Domnul Dumneđeșu într'ajutor, adunîndu-ne cu toții, ne pornim asupra dușmanului pravoslaviei și a credinței noastre, în potriva neprietinului milostivului Monarch și a scumpei noastre patrii și răzemînd totă nădejdea noastră la bogata mila lui Dumneđeșu, adunîndu ne cu toții, după totă dreptatea ne pornim împotriva nedreptei deschideri a răsboiului Mahometanilor și ne putem încredința cu tărie asupra credinței noastre și să așteptăm de la cel Inalt și prea milostiv Dumneđeșu, carele va blagoslovi armele împăratului nostru, ca să potă apăra pre nevinovații creștini, ce suferă gemînd și suspinînd sub jugul varvarei stăpîniri a Mahometanilor. Veniți să călcăm pe urmele strămoșilor și a celor ce mai înainte au făcut biruință împotriva oștilor Otomanicesci, ce sunt fără de orînduială! să câștigăm cinstea oștirilor Rusiei de la totă lumea! să întărim pentru o vreme vecinică slava numelui rusesc și cu aceste chipuri să împlinim voia milostivului nostru monarch, apărînd folosul patriei noastre, ce ne-au ales pre noi pentru ca să le împlinim toate. Dar pentru ca să se împlinescă și să se pue în bună orînduială aceste mîngăitoare chipuri, trebuință este să se păzescă de toți o strașnică supunere și bună orînduială, ce trebuie ne-greșit să se păzescă, întăiu de cei mai mari. Pentru aceea, pentru ca să nu mai rămăe cuvînt de împotrivire, li se arată tuturor, ca să urmeze pravilelor celor ce de mine s'au dat mai d'inainte și acum de isnovă întăresc cu poruncă, ca să se facă sciută tuturor de obște oșteni, ce se află în armie.— Tecuci, Martie 21, 1809.

Intăiu divan și comitet al principatului Valachiei, la 10 Aprilie, 1809, comunică proclamația la ispravnicii, cu un pitac, prin care strașnic «se poruncesce d-vóstră, să publicuiți acesta la toți locuitorii de obște aceluși județ, mari și mici, spre a fi următorii întocmai și de urmarea și săvîrșirea poruncei să aibă Divanul răspunsul d-vóstră.» (*Cod. LVI, fila 54.*)

Dificultățile răsboiului reîncep. Județele mai apropiate de Dunăre își ved compromisă recolta. Intăiu Divan mijlocesce, în 5 Iulie 1809, că de óre-ce avant-posturile rusesci sunt depărtate de Dunăre la 30 verste, co-

mandantul armatei rusesci să ia măsuri de protegere a agricultorilor între linia avantposturilor și Dunăre (1)

La mijlocul lui Aprilie 1809, Muscalii numărau 120.000 ómenii, gata de a începe războiul la Dunăre, decât Pórta nu primesce condițiunile impuse la Iași. Mériage, la 30 Aprilie st. n. 1809, nu afla decât cel mult 40.000 de Turci în cetățile de la Dunăre (2).

In asemenea situațiune fiind Turcii, cu toate amenințările Rușilor și de-

(1) *Intâiul Divan către Engelhard.*

Cu cinste s'aú primit predlojenia Exc. Tale scrisă de la 3 ale lunii acesteia Iulie, cu No. 913, cuprinđtăóre, ca să poruncóscă Divanul tuturor Ispravnicilor să dea să se înțelegă locuitorilor, cum-că din partea dușmanilor nu pot avé nici o temere, căci Mária Sa, Prea Înălțatul Feldmarșal aú făcut așa orínduială, ca neprietenul nici într'un chip să nu pótă face năpădenie și că orí-ce mișcare a oștirilor se gătesce numai spre pierderea neprietenilor; pentru care și nu lipsim cu cinste a răspunde Exc. Tale, că Divanul îndată aú făcut porunci la Ispravnici după la toate județele a da în scire la toți locuitorii de obște pentru acéstă bună vestire. Inșă sciut este Exc. Tale, că de la linia, unde se află aședate avant-posturile ale împéretescilor oștiri și până la marginea Dunării este diastimă de 30 versturi și mai bine, pe care aceea nestrăjuită depártare de loc, se află cele mai bune și mai temeinice seménături ale locuitorilor și finețe, al cărora seceriș și cósă iată c'aú sosit, de la care se nădăduesce cea mai multă hrană a ticăloșilor locuitori și întîmpinarea cea mai cu ímbelșugare a zacherelui, cei trebuincióse pentru împéretescile oștiri. Și fiind, precum s'aú đis, acele seménături și fenețe afară din avant-posturi, íncredințăm pe Exc. Ta că nici unul din locuitori nu va putea îndrăsni ca să mérgă să și le strîngă fără de a fi ocrotiți și feriți cu paza ostășéscă, iar mai virtos la acele locuri în dreptul căror este și urdină drumul neprietenilor și când nu vor avea ajutor de ostășéscă străjuire, toate acele seménături și fínețe, urméză ínvederat orí a se prăpádi pe câmp, séu a se hrápi de către neprietenii și atunci ticăloșii locuitori, pe de o parte vor privi cu mare durere de inimă și suspinuri, hrápindu-se rodurile ostenelelor și sudorilor lor, și pe de altă parte íși vor tângui nemărginita ticăloșie, íntu care aú a ajunge negreșit, rămáind lipsiți și de chiar hrana vieții lor, care aceste de se va íntîmpla, nu rămáne índoială, că și împéretescile oștiri vor cerca o simțitóre lipsă a trebuincióseii hranei lor. De aceea dar Divanul, după a sa neapérată datorie, nu lipsesce a face acéstă cunoscut Exc. Tale, rugându-ne a se chibzui fără de zăbavă mijlocul, cu carele se va putea ocroti și a se strînge fără de sfială și temere de primejdie, acele seménături și fínețe de către locuitorii țéranii, carí ca unii ce apururea s'aú aflat și se află ímplinind toate cele trebuincióse ale prea puternicelor împéretescii oștiri, de la ele iarási așteptă și nădăduesce și ei ajutor, ocrotire și mántuire.—5 Iulie 1809. (Cod. LXI, fila 18.)

(2) Hurm. pag. 546.

clararea de război, plenipotențiarilor Turcilor la congresul din Iași declară că ei nu consideră negociațiunile întrerupte.

De altminterlea Turcii tot nu cedaă Principatele (1).

CAP. XXXIV.

Războiul. Panică la Bucuresci. Bătăia la Slobodia. Asediul Giurgului și al Brăilei. Trecerea în Dobrogea. Panică la Buzău. Prozorovski mōre. Campania sub Bagration. Succese la Ismail. Perdere la Silistra. Miloradovici en-chef. Luarea Brăilei. Politica externă.

Orî-cât de sdruncinată Pōrta de revoluțiunile și anarhia din Constantinopole, orî-cât de slabe oștiri putuse concentra la Dunăre, Sultanul, după ce în Februarie 1809 primi în audiență pre reprezentantul Angliei, mai capătă curagiū. Ba într'atâta pregătirile de război ale Turciei fură energice, că în Bucuresci se lăți spaimă neașteptată, așa că încă înainte de declararea de război din partea Turciei, (declarare din 13 Martie 1809), încă la primele zile din Maiū, se gândiau Bucurescenii să fugă, să abandone orașul.

Acēsta decisiune motivă următorul pitac al primului Divan către Aga și către Spătar:

«Cinstit dumné-ta frate epistatule al Agiei, Excelența Sa general maior i cavaler Enghelhard, vice-president al Divanului, a trimes predlojenie la Divan, cum că locuitorii de aici din orașul Bucuresci, după multele próste vorbe ce se vorbesc în tîrg, a audit Excelența Sa cum că vor să se ducă pe la alte locuri, să lase tîrgul, pentru care urmare mult se minunéză și arată Divanului, ca să facă pre toți trăitorii orașului acestuia a înțelege de a nu mai grăi vorbe deșearte, cum că ar fi primejdie tîrgului, ci să trăiască în pace, în vreme ce sunt ocrotiți de îndestulă putere ostășescă, iar cine este vinovat la acēstă fără de pricepere pricină, să se siléscă a l descoperi, ca să se pedepséscă cu strașnică pedépsă, căci de se va întîmpla și după acēsta asemenea urmare și nesupunere, silit este Excelența Sa a face arētare pentru unii ca aceia, atāt prea înălțatului feldmareșal, cât și Excelenței Sale senatorului Kușnicoff; ci dar primind dumné-ta acest pitac al Divanului, numai decāt să publicarisesci de acēsta în tot poporul Agiei la toți acei ce preseră vorbe de spaimă, care aduce norodului pricină de strămutare, ca toți să șédă pe loc să-și caute de agonisită și aliș verișul lor fără de nici o grijă, căci orî-carele se va dovedi presărator de vorbe spăimântătoare, seū se va prinde fugător din oraș, unul ca acela are a cerca pedépsa aceea ce se arată mai sus.»—1809, Maiū 7 (2).

(1) Veđi Hurm. II, supl. I. Doc. DCCXV, actul din 29 Iunie 1809.

(2) Cod. LXI, fila 67 verso.

Un asemenea pitac s'a făcut și la Spătărie.

Chiar în noaptea Sâmbetei lui Lazăr, la 20 Martie 1809, se mișcă grabnic din Bucuresci oștirea rusescă, cu totă artileria, cu pontone, cu scări și unelte de asediu (1).

Oștirea acesta, sub comanda lui Miloradovici se ducea, cum am arătat, să asedieze Giurgiul.

Patru zile apoi, la 24 Martie, în Mercurea săptămânei mari, se dă o bătălie. Rușii luă Slobodia, dar Giurgiul resistă atacurilor muscălești.

Prozorovski sosi și el, dar prea târziu ca să potta îndrepta sorta luptei. Rușii fură învinși și obligați a ridica asediul. Ei se întorseră și tăbăriră la Copăcenii, pe când Prozorovski luă calea Focșanilor. În același timp Cutuzov primise ordin să atace Brăila.

La Bucuresci se cântă tedeum pentru izbânda de la Slobodia. Cu acest mijloc se mai potoli spaima țirgoveților.

În Aprilie 1809, începură Muscalii a bate Brăila. Până în 17 Maiu 1809, continuă asediul Brăilei. Muscalii desperând de a o putea lua, abandonară asediul, nu fără a arde și pustii numeroase sate române din raiaoa Brăilei (2).

Acum Muscalii schimbă planul de campanie; ei trec totă armata Dunărea la Galați în Dobrogea (3).

Concentrarea oștirii rusesci la Dunăre și peste Dunăre o favorisează împrejurarea, că se împacă Rusia cu Austria, tocmai în lunile aceste din iarna anului 1809.

Deșertarea Buzelui de oștirea rusescă a cauzat acolo o mare panică, fiind în apropiere Turcii de la Brăila. Se documentează acesta în următorul act:

(1) Vezi cronică grăcă de la călcăiul istoriei metrop. din Iași, pag. 530.

(2) Langeron, pag. 166.

(3) Se constată acesta și din actul de la 4 Septembrie 1809, în care Divanul muntenesc spune că oștea rusescă nu mai e în țără.

«Aflându-se acum oștirile împărătescilor sale măririi, depărtate de acest principat și ostenelele războiului, face socotela Divanul, ca îndestulate cele trebuincioase; de aceea Divanul, carele de-a pururea a arătat, către ostașii împărătesci neadormită rîvnă, spre a le împlini pe cât este prin putință, cele trebuincioase, am cinste să proferisesc prin Ex. Ta a le arăta Înălțimii Sale, Cnezului Bangration, cu rugăciune despre partea d-lui, ca să chibzuască a porunci, să se împartă la oștire, cărora a tot puternicul Dumneșeu să le dea cele mai frumoase izbânde împotriva vrăjmașului. 4 Septembrie 1809.

Daruri oferite: 10 buți vin, 2 buți rachiu și 10.000 de pâni. (Cod. LVI, fila 31).

De la întâiul Divan către ispravnicii de Buzău.

Insciințarea d-vastră scrisă de la 12 ale acestei luni, ce ni s'a trimis s'a primit la Divan, și am vădut cele ce însciințai pentru cea cu grabă și fără de veste ridicare a ostașilor și a spitalurilor, ce se afla prin cuartiruri aici în oraș și închiderea lor în Sf. Episcopie, cât și spaima, ce a pricinuit dintr'acésta, atât locuitorilor orașeni cât și d-vastră și în cele de pe urmă cererea ce faceți a vi se da voie, ca să vă mutați la Chîndesci, fiind-că vă aflați în mare grijă, pentru vreo nenădăjduită, ferescă Dumneșeu, întâmplare. Divanul la acésta răspunde d-vastră, că nu este vr'un lucru supărător, ci mai vartos de folosul și al d-vastră și al orașului, ci a vi se da voie să vă mutați la Chîndesci, acésta nu se pôte, fiind-că urmază cu ridicarea d-vastră a se pricinui spaimă și spargere orașului, care acésta întâmplare să căutați d-vastră a o întâmpina cu tot felul de mijloce și mai vartos că încă de la 15 ale acestei luni s'aș poruncit Ex. Sa gener. Maior Zelenskit, ce se află la Slobodia, ca împreună cu corposul Ex. Sale să plece și să mērgă spre Brăila, ca să împăneze drumurile cele deșarte de acolo, ce cad împotriva Buzăului, spre a lipsi bănuelile și spaimetele, ce s'aș presărat între locuitorii orașului; de aceea dar, precum am șis mai sus, d-vastră să economisiți în tot chipul, ca să nu se facă vre-o năpăstuire între orașeni, ci nădăjduim la mila lui Dumneșeu că nu va fi nimic.—1809, Sept. 18. (Cod. LVIII, fila 58.)

Mórtea lui Prozorovski înceterază din nou mersul campaniei și pôte și faptul că în 6 Aprilie, Austria declarase și ea rēșboiul lui Napoleon, intrând în a 5 coalițiune contra marelui cuceritor și rēșboinic.

Cnézul Bagration ieș comanda în locul lui Prozorovski. Acesta coprinde Măcinul, Isaceea, Tulcea și Rahova (Hirșova) și începu să facă pod mare pe Dunăre. Armata înaintează spre Silistra, întărită de un nou contingent adus de Miloradovicii în August 1809.

Aripa stîngă a oștirii ruseșci era ocupată cu baterea Ismailului, care-și deschise porțile, constrîns prin lóme.

Aripa dréptă, mai puțin norocósă, e bătută rēș de Turci, lângă zidurile Silistrei, în șilele de 9-14 Octobre 1809. Muscalii se vedură constrîși a ridica asediul și se retraseră la Hirșova.

Miloradovicii primi acum comendamentul en-chef al oștirii ruseșci. El avu norocul să vadă cădënd, în fine, Brăila prin capitulare, din causă de fómete, în a doua jumătate a lunei Noembre 1809. La 28 Noembre, Dumnică, se serbă la Bucuresci, cu mare pompă un nou *te-deum* pentru căderea Brăilei.

Intre acestea, în centrul Europei se întâmplă noul rēșboi al lui Napoleon contra Austriei. Rusia, conform angajamentului de la Erfurt, concentrase un corp de armată, sub comanda Principelui Galitzin, pe fruntaria

Galiției austriace, pe care o râvnia în cas de intrare în război cu Austria. Caulaincourt insistă mult, ca acest corp de armată să și invadă Galiția, pe dată ce Austriacii vor fi trecut fruntariile contra lui Napoleon. Împăratul Alexandru refuză, sub pretext că nu poate să se încredă de ajuns în generalii săi, căci ar face «*trop ou trop peu.*» Totuși promise, că pe dată ce Austriacii vor lua ofensiva, va înainta și corpul rusesc de armată; «*ils payeront cher leur folie et leur jactance*» ținea Alexandru I, deși nu mult înainte scrisese lui Napoleon, că «*la destruction de l'Autriche serait une calamité pour l'Europ, un malheur même pour notre alliance*» (1).

Evident că și numai cu faptul întrunirii unui corp de armată rusescă la frontiera nord-estică a Austriei, puterile Austriei în noul război cu Napoleon, aveau să fie împărțite și deci slăbite. Prin urmare, manifestarea acésta a lui Alexandru I servi lui Napoleon.

Primele întâlniri între Austriaci și Francesi se întâmplară în Bavaria. Pe dată ce la Petersburg veni sciri despre acestea, cam pe la mijlocul lui Mai 1809, Alexandru dete pașporturile reprezentantului Austriei, Principelui de Schwarzenberg, și-și rechemă ambasada din Viena. Armata de sub Galitzin primi ordin să intre în Galiția. Acésta mișcare a armatei nu se făcu însă cu acea energie ce o doria Napoleon.

Succesele lui Napoleon contra Austriacilor la Abensberg, luarea Landshutului, victoria de la Eckmül, luarea Ratisbonei, toate acestea în mai puțin de una lună, aduc pre Napoleon sub zidurile Vienei, care, la 13 Mai 1809, capitulează. Felicitări, admirațiuni, Alexandru nu cruță nimic de acestea la adresa lui Napoleon, dar Galitzin nu înainta energie, după dorința lui Napoleon (2). Alexandru I, se desculpă pe faptul, că o bună oștire a sa este încă inactivă în Principate, din cauză că Napoleon a exprimat dorința, să nu reîncepă războiul cu Turcia până ce nu-î va veni bine imperatorului frances.

Bătălia de la Wagram asupra arhiducelui Carol, la 6 Iulie 1809, termină războiul cu Austria, care primi să negocieze de pace, profitând de armistițiul acordat de Napoleon, la 12 Iulie. Aceste ultime succese îndemnă pre Muscali la o campanie mai activă în Galiția și Galitzin iea Cracovia.

În 14 Octobre, 1809 se semnă tratatul de la Viena între Francisc I și

(1) Alexandre I-er et Napoléon par Serge Tatischeff, 1 vol. 8°, Paris, 1891, pag. 473.

(2) Imperatoarele rusesc se temea și de altă împrejurare. Se cam vorbia de înțelegere stabilită între Napoleon și Poniatowski, care, aliat al Francesilor, spera, în cas de învingere a Austriei, să încorporeze Galiția la marile ducat al Varșaviei. Așa ceva, ca reînchegarea unei părți de Polonia independentă, nu putea place lui Alexandru I.

De aci hezitare, sfială și corespondență cu Napoleon.

Napoleon. Prin acest tractat se lua o populațiune de 150.000 locuitori din Galiția și Napoleon o încorporă la marele ducat polon al Varșaviei. Acésta displăcu fôrte lui Alexandru I, măcar că Napoleon dete și Rusiei districtul Tarnopol cu 500.000 locuitori, din Galiția orientală.

De aci începe a se întinde rēcělă între Rusia și Francia. Alexandru I, impută acest act lui Napoleon și-î declară, că «il était mal récompensé de sa loyauté... en pesant de tout son poids sur l'Autriche», ca s'o aducă a face pace cu Francia.

Napoleon voi să liniștescă temerile lui Alexandru I despre o reînviere a Poloniei cu ajutorul Franciei și nu va întârția, decî, să acorde lui Alexandru I, promisiunea de o nouă convențiune, la 4 Ianuarie 1810, prin care în articolul I se hotăresce: «Le royaume de Pologne ne sera jamais rétabli» și la art. 2 se dice că: «Les hautes parties contractantes s'engagent à veiller à ce que les dénominations de *Pologne* et de *Polonais* ne s'appliquent jamais à aucune des parties qui ont précédemment constitué ce royaume ni à leurs habitants, ni à leurs troupes et disparaissent pour toujours de tout acte officiel ou public, de quelque nature qu'il soit.»

Napoleon era gata să ratifice acéstă oribilă convențiune, de și rămase convins intimamente, că armata rusescă de sub Galitzin nu-î fu de ajutor, din cauză că exista «une secrète connivence des militaires russes avec les militaires autrichiens.» Numai din motiv că Napoleon despărțindu-se de împărătesa Iosefina, aspira să iea pre o mare ducesă rusă, de aceea se arătă atât de concesiv. Se scie însă cum nu reuși acest plan al lui Napoleon și cum și acéstă nereușire înăspri relațiunile dintre Napoleon și Alexandru I. Pe dată ce Napoleon nu isbuti să capete de soție pre marea ducesă rusă, el refuză de a ratifica și oribila convențiune asupra Poloniei.

De aci înainte relațiunile dintre aliații de la Tilsit și Erfurt se înrêesc tot mai mult. Dar despre aceste aiurea e de vorbit decăt în o istorie specială a Românilor.

Rusia face și ea pace cu Austria. In 12 Octombree 1809, se serbă *tedeum* la Bucuresci pentru închieirea acestei păci (1).

(1) Cronica anonimă grécă, de la călcâiul Istor. Metrop. din Iași, pag. 533. Ca o consecuență acestei păci se restabileste în Bucuresci agenția Austriacă cu actul următor:

Generalul major vicepresident și caveler Enghelhardt.

Cinstitului Divan al Knejei Valahiei, predlojenie.—Mai marele comandir al armiei și cavaler Graf Kamenski, prin porunca ce astăđi mi-a dat'o, cu No. 40, îmi poruncesce, ca pre Domnul Von der Renner, secretarul

Acum Rușii sunt mai mult de cât ori-când în situațiune de a urmări energic războiul contra Turciei.

CAP. XXXV.

Evenimentele din 1810.

În Ianuarie anul 1810, Cneazul Bagration precedat cu o Ți de Exarcul Gavril sosese în Bucuresci, unde e primit la 9 Ianuarie (Duminică) cu mare alaiū, organizat de Divan (1).

agenției Austriei acesta să fie cunoscut cu această numire a secretăriei și să aibă *corispondenție*, precum a avut și mai înainte Rusia cu Austria și sudiții austriaci să fie tot cu acele privileghiuiri precum au fost până la venirea armiei rusești pe pământul acesta. De aceea însciințez Divanul, ca să facă cūviinciōsa împlinire despre partea sa, făcând de scire și Divanului Craiovei.—1810, Aprilie 9.

Intâiul Divan la 13 Aprilie, 1810, comunică copii după acest act la toți ispravnicii. *Cod. LXV, fila 26.*

(1) Iată acest alaiū :

Orînduirea Alaiului cu care a se primi strălucirea sa Cnézul Pangration în Bucuresci. 1810, Ianuarie 9.

D-lui Aga cu brésla d-sale i baiarace și trîmbițe.

D-lui Spătarul asemenea.

Starostea cu toți neguțătorii.

Zapcii Divanului cu treții logofeți să se aple la podul Colentinei, Duminică des de dimineță.

Toți boerii să se aple iarăși la Colentina și de acolo după strălucirea sa Cnézul să vie până la mitocul Rîmnic, unde să se aple P. S. S. Mitrop. Episcopii și cu tot clirosul, ca să primescă pre strălucirea sa după obiceiul d lor la biserică și de acolo iarăși cu acest alaiū să-l ducă până la conacul strălucirei sale.

La intrarea strălucirei sale în Bucuresci, de cum va intra la capul podului Mogoșoiei, să se tragă clopotele pe la toate bisericile.—1810, Ghenar 6.

NB S'au făcut pitace către Mitropolitul, către Vel Spăt. și Vel Agă, iar vataful de curte a fost făcut zapciu peste toate. (*Col. LVII, fila 43 v.*)

Ceremonia întîmpinării d-lui intâiul comandir al armei Cnéz Petru Ivanovici Baneration, la intrarea în tîrgul Bucurescilor la 9 Ghenarie 1810.

1. Afară din oraș ca la două verste, luminarea sa va fi întîmpinat cu detașamente din felurimi de comande și două escadrōne de călărime regulată, din care unul va merge înainte și altul în urma carētei luminării Sale.

2. La intrarea în oraș va fi întîmpinat de tot generaliatul aflător în Bucuresci, sub ocârmuirea comănduirei corposului comandant Platz-Major,

Cu sosirea lui Bagration, Rusia, acum liberă de războiul cu Austria își

Platz-Adjutant cu toți cinovnicii ai poliției, Spăt. cu totă osta târgului, Aga cu cinovnicii poliției și cu slujitorii agiesci pămîntenii și doi deputați ai Divanului, din cei mai mari boeri. Deputații, Spăt și Aga, descălecând de pre cai îi vor face hiritismos din partea Divanului și a orășenilor de bună venire a luminărei sale,

3. Intrarea în oraș îi va fi într'acest chip: două cinovnicii ai poliției, *musica orașului* și cu toți cinovnicii ai poliției, osta spăt. cu stégurile, Aga și Spăt. va merge în urma acestora. Platz-Major, Platz-Adjutant și comandant, după dînsul va urma, un escadron de cavalerie, după dînsul va fi cel întâiu comandir al armiei cu generalireturii și cu suita luminărei sale și acei doi deputați ai Divanului și în urma acestora alt escadron va încheia alaiul și în urmă echipagiul.

4. Osta pedestrimii regulată se va înșira pe ulițele pe unde are să treacă, de la capul podului până la quartir, iar cavaleria va merge înaintea intrărei capului podului.

5. Artileria se va pune la loc deschis în oraș și când va intra în oraș luminatul Cnez, după semnul ce se va da cu rachetă, va începe darea tunurilor. Iar tragerea clopotelor după obiceiul de aicea se va începe când va intra în târg, până va ajunge la biserică. Când se va săvîrși rugăciunea de mulțămîtă, iarăși semn de rachetă tunuri și clopote până ce luminatul Domn merge la quartir.

6. La pórta bisericeii întâiu comandir al armiei va fi întîmpinat cu toți cinovnicii de către slăvitul Divan, fiind tață și vice-președintele Divanului, iar la ușa bisericeii simbolului îl va întîmpina partea bisericească cu crucele și cu aghésmă;

7. În vreme ce va cânta mulțimea anilor se va slobođi 51 tunuri.

8. După sfîrșirea mulțămireii către Dumneđeű, Domnul, cel întâiu comandir al armiei, va merge la locul său tot cu alaiul cu care a intrat în oraș.

9. Apoi primirea, de față cu toți generalii și stab-oficerii, a părței bisericeii cu totă obștea boerescă, a divanului și toți boerii cei-l-alți mari ce se află în Bucuresci și va primi raporturile generarilor și comandanților oștirea. Mitrop. va *recomăndă* partea bisericească, iar vice președintele Divanului pre boerii Divanului, dănd în mîna celui întâiu comandir al armiei și isvod de toți boerii mari.

10. Primirea va fi de jumătate de oră și orașul va face luminație.

11. Comandantul en șef primesce raport de la generalul.

12. Cîntea se va da de la tóte bataiíonele de comandirii lor, unul după altul din mîna stîngă.

13. Nimenii din locuitorii orașului să nu dea puscii și pistóle după obiceiul pămîntesc.

14. Când primul comandant al armiei va trece pe dinaintea bisericilor să nu îndrănescă preoții a eși după obiceiul lor să boteze pe drum.

15. Poliția să orănduiască ómenii pe ulița cea mare și pe tóte ulițele cele micii ce ies în ulița cea mare și să aibă deosebită priveghere ca nu cum-va norodul să dea peste oștenii și să facă împedicare alaiului (1).

(1) La cod. LVII, fila 46, încep. acte din 1810, Ianuarie 7.

afirmă stăpânirea în Principate, punând definitiv mâna pe biserică.

La 1810 Ianuarie 14, a sosit predlojenie de la generalul Enghelhard, că a primit în numele Divanului de la domnul sfetnic de taină, senatorul i cavalerul Cușnicov și lângă dînsa, alăturata copie după ucazul sfîntului și oblăduitorului sinod, după înalta confirmație (конфирмация) ca să se depărteze din oblăduirea bisericăscă mitropolitul Dositeiū, pentru neisprăvile poruncilor ce i s'a dat și s'a rînduit în locul său mitropolit al Valahiei pe Artis Ignatie, de care însciinteză Divanului ca să se facă și împlinirea.

Am vădut la capitolul bisericeii, între anii 1806--1812, cele petrecute cu ocasiunea destituirii mitropolitului Dositeiū Filiti. Nu vom reveni asupra acestui eveniment.

La plecarea spre Paris a consulului frances Ledoulx din Bucuresci, la 13 Ianuarie (1) prevedea acel eveniment. Era ca o manifestare temută aprobătoare a luării în stăpânire a Munteniei de către Muscali.

În cursul lunii Ianuarie, urmază—cum vedurăm aiurea—prefacerile în personalul Divanului cu isbânda Vistierului Varlaam contra lui Dinu Filipescu și a partizanilor lui.

Scurt timp rămase Bagration în fruntea țerilor române; el fu înlocuit prin generalul de infanterie graf Camenski la comanda *en chef* a oștirea rusescă. La 4 Martie 1810, s'a cetit în Divan nota cnézului și în urmă vice-președintele Enghelhard a vestit acesta în aușul tuturor, că din ordin împărătesc cnézul Bagration a fost împedecat de la comanda lui și că în locul lui a fost numit generalul Camenski (2).

În 5 Martie, întâiul Divanul adresază generalului Camenski următoarea felicitare:

Către luminăția sa general de infanterie și cavaler graf Camenski, glavnoi comandir al armiei.

De la întâiul Divan și Comitet.—Astăzi la 5 ale următoarei de Excelența Sa general maior și cavaler Enghelhard, vice-president al Divanului, luând obștea acestui Divan însciintare, cum că prea puternicul și prea milostivul nostru împărat (a căreia stăpânire și putere să o lățescă și s'o păzescă a tot puternicul Dumneșeu în veci) a orînduit pe Luminarea Ta glavnoi comandir asupra acestei împărătesci armii, nu puțină bucurie a resbătut în inimele noastre, vestite fiindu-ne înțeleptele mijlôce, i vitejescile isprăvi ale Luminării Tale, însoțit și cu firésca bunătate și creștinăscă rîvnă ce ai Luminarea Ta spre ocrotirea și mângăarea noródelor celor încredințate sub ocrotirea și oblăduirea Luminării Tale, care acestea cu mare bucurie le

(1) Veđi cronica anonimă. Istoria metrop. Moldovei, pag. 534.

(2) Istoria metrop. Moldovei, pag. 535.

nădăjducesce și le așteptă de la Luminarea Ta și acest ticălos norod al Valachiei. Pentru care și spre dovada semnului acestei mari bucurii, ce cu toții de obște am primit, iată întru întâmpinarea Luminărei Tale se trimet boeri din înșii cilenii comitetului, dumné-lui Vel Spătar Gr. Ghica, cu carele și aducem către Luminarea Ta cele după datorie, plecatele noastre închinăciuni, așteptând cu nerăbdare și buna sosire a luminărei Tale, aici în pământul nostru, ca să ne învrednicim și de față a ne închina Luminărei Tale și a câștiga în ființă de la isvorul darurilor înțelepciunei Luminărei Tale și nădăjduitele roduri ale cei de obște bucurii ale noastre.— 1810, Martie 5. (*Cod. LXI, fila 63 verso.*)

În acest timp, principala tabără rusescă continuă a fi la Rahova (Hirșova). În 23 Aprilie (următorea lună) 1810, plécă și armatele din Bucuresci cu generalul și-și aședă tabăra la Văcăresci, stabilind cartierul general în via lui Golescu.

În aceeași zi de 20 Aprilie 1810, întâiul Divan vestesce, că în locul generalului Cușnicov, imperatorele Alexandru I a numit președinte Divanurilor române, pre senatorul Crasno Miloșevici și că nu va întârzie a sosi în Bucuresci (1). La sosire a tras în casele răposatului Ban Ghica bătrânul.

În 5 Maiu 1810, vine în fine noul Mitropolit Ignatie, grecul cel impus de Muscali în locul lui Dositei și este cu paradă instalat la Mitropolie.

Luarea Brăilei—de care amintirăm mai sus,—va ocasiona multă corespondență în 1810 între 1-ul Divan și generalii ruși. Divanul țerei cere, ca Brăila cu tot teritoriul din vechea raea, să fie administrate ca parte întregitoare a țerei, de ispravnicii numiți de el, iar să nu stea într'o osebită orînduială (2).

(1) Istoria metrop. Mold. pag. 536.

Întâiul Divan către epistatul armășiei ordonându-i după porunca generalului Enghelhard, vestitoare că în locul senatorului Cușnicov, împăratul a orînduit pre senatorul Crasno Miloșevici *întâiș sedător* la divanurile Moldovii și Valachiei, și fiind-că peste puține zile se așteptă a veni aici (Miloșevici), Enghelhard cere, ca pe la toate departamentele trebile să fie aședate după cuviincioasa orînduială și toate condicele să fie isprăvite. Drept aceea, poruncesce Divanul, ca și la acel departament al criminalionului, asemenea urmare să se facă și la lite ce 10 zile să se trimită la Divan catastih de la acest departament, sub iscălitura dumi-tale și a judecătorilor, de numele celor vinovați cu arătare: cine? din ce vreme? pentru ce vinovăție este închis? și pricina fie-căruia pentru ce n'a luat sfîrșit?— 1810, Aprilie 20. (*Cod. LXV, fila 30.*)

(2) Iacă un act important de revendicare a țin. Brăilei pentru Rumânia:

Către senatorul Crasno-Miloșevici.

Cu căzuta cinste facem arătare Ex. Tale, că între alte curgătoare trebii și

Generalii muscali continuaū a considera județul Brăila, luat de la Turci

pricină, care se cuvin a fi sciute și ași lua căduta îndreptare de către înțelepțiunea Ex. Tale, este una și *madeaoca ținutului Brăilei*, care ca unul ce este din pământul acestei cnejii a Valahiei, pe moșii mânăstiresci și boeresci, ale cărora hotare se întind până chiar în zidul cetăței; de aceea și la trecuta cea-l-altă resmeriță ce a fost între pré puternica împărăție a Rusiei cu Pórta otomanicéscă, în dîlele prea fericitei Impărătesei Ecaterinei-cei-Mări, luându se și atunci cetatea Brăilei, cu tot ținutul ei, pe care câtevaș sate se află locuind, s'aū fost dat sub oblăduirea și ocîrmuirea Divanului ca un cilen (ЧЛЕН) ce este din pământul său. Iar acum nu scim pentru care pricină, după ce s'aū luat numita cetate de către prea puternicile împărătesci oștiri, Ex. Sa senatorul Cușnicov a aședat ținutul Brăilei întru osebită orînduială despărțindu-l de pământul țerei și depărțindu-l de otcârmuirea Divanului, orînduind acolo purtător de grijă pre d lui Revizorul Savinske. Și cu tóte că acolo se află trâmăși din partea Divanului doi ispravnici, dar întru nimic nu sunt socotiți și nici o ispravă nu pot face, precum veī lua Ex. Ta pliroforie din embericlisita copie a însciințărilor, ce aū trimis aici; de s'a făcut dar acéstă osebite a ținutului Brăilei de ținutul țerei cu cuvînt că locuitorii de acolo aū pătimit și aū cercat multe pagube și jafuri din partea neprietenilor; întru acésta putem dice, că și cei-l-alti locuitori ai țerei după la mărgini n'aū suferit mai puține și mai ușóre patimi și pagube, strămutându-se în multe rînduri și chiar din locașurile lor, și cu tóte aceste nu contenesc ticăloșii a-și răspunde datoriile lor spre ajutorul țerei, cât le este prin putință. Și deosebit de acésta, că de va rămânea acest ținut al Brăilei întru acéstă osebite, vom putea dice, că mulți din locuitorii țerei vor năzui acolo, fugind din satele unde se află locuind, precum mulți până acum aū și fugit. Și dintr'acésta socotéscă înțelepciunea Ex. Tale, câtă scădere urméză a se face din suma locuitorilor și cât de simțitóre zăticnire la împlinirea curgătórelor trebuințe. Drept aceea ne rugăm cu căduta cinste, să bine voesci Ex. Ta a se face și pentru acésta cuviinciósa îndreptare, ca să rămăe adică acel ținut al Brăilei sub ocîrmuirea Divanului și a-și stăpâni fieș-care moșnen moșia ce va fi fost a sa din ținutul Brăilei, precum a fost și în trecuta răsmeriță, și precum și ținutul Hotinului s'a dat sub otcârmuirea Divanului Moldovei și și-aū stăpînit toți moșnenii Moldoveni moșiile ce le-aū avut acolo; iar mai virtos că acel ținut al Brăilei are câte-va iraturi sciute, din care póte să se foloséscă și să se ajutoreze visteria țerei, precum se ajutoréză și visteria Moldovei, din iraturile țerei Basarabiei, și divanul va avea cuviinciósele îngrijiri de a nu se împila locuitorii de acolo mai mult peste a lor putere și stare, după mészura patimilor ce aū cercat, care acéstă rugăciune a noastră suntem bine nădăjduiți că va fi primită Ex. Tale.—1810, Mai 8.

Asemenea notă s'a făcut către Luminăția Sa Graf Camenski, care aū rămas de nu s'aū dat. Acest act mai e trecut odată la cod. LXI, fila 84, verso și 85.

ca o țară străină Munteniei. Locuitorii din acesta nu pot merge la Brăila pentru interesele lor decât cu pasport (1).

Campania anului 1810 începe cu un mic succes. La 21 Mai, 1810, întâiul Divan ordonă lui Aga și Spătarului, ca să publiciască tuturor locuitorilor din Bucuresci, că s'a luat Turtucaia, să facă luminație de séră pe la prăvălii și pe la ferestrele caselor. S'a omorît 100 Turci, 350 s'a luat robi și 38 tunuri și ierbăria cu totul. *Cine nu va fi următor* (a face luminație) *se va cunoște năpristan și se va pedepsi* (2).

După 4 zile, Muscalii aŭ alt succes la Băzargic, unde Pehlivan cu 1.656 de Turci cad prizonieri în mâinile Muscalilor. Nouă motiv de *te-deum*, de salve de tunuri și de iluminatii cu deasila, la 26 Mai, 1810.

Un nou succes aŭ Muscalii la Rasgrad, unde, în 3 Iunie, 1810, bat pre Turci din nou, prind pe un pașă și pre Scarlat Calimach, care urma cu tabăra rusescă, așteptând momentul să fie instalat în domnia la care fusese numit, cum mai sus vedurăm.

În urma acestor victorii, Turcii cer și dobândesc un armistițiu de 9 zile.

În cursul verii, Turcii se hotăresc să facă o diversiune trimitând o flotă ca să debarce oștire turcescă în Crimeea, cu gând să răscole pre Tătarii de acolo contra Muscalilor și așa să fie siliți Muscalii a mai distrage de la Dunăre ceva oștiri. Tot odată Sultanul cel nou Mahmud, se dispune a eși din Constantinopol, ca să vină să se pună în fruntea oștirei turcesci de la Dunăre.

Se pregăteau deci și Muscalii a lucra cu mai multă energie decât ori când. În 22 Iunie 1810, generalul Camenski dă asalt Rusciucului, dar nu-l putu lua decât la 15 Septembrie, în urma căderei Șiștovului la 30 Aug. 1810. Tote aceste victorii erau celebrate la Bucuresci cu mare sgomot, ba în 21 Septembrie 1810 Mitropolitul cu o delegațiune a Divanului merg la Rusciuc, să ducă felicitările țerei (?) grafului Camenski pentru neîntreruptele lui isbânde contra Turcilor.

Profitând de victoriile din Mai—Iulie 1810, imperatorele Alexandru notifică curței vieneze «l'incorporation des deux provinces grecques (?) à l'Empire russe.» Austria vestesce Porței otomane acesta și la începutul lui

(1) La 10 Mai 1810, întâiul Divan scrie lui Engelhardt, că un Ghinea Ceașu și Matei Spăteanu, locuitori ai acestei țeri, aŭ cerut prin jalbă Divanului «că fiind-că acum din mila lui Dumneșeu, Brăila se află sub stăpînirea prea puternicelor oștiri», să li se dea pasport către comandirul Brăilei, ca să meargă să-și afle acolo nisce țigani, care de mai mult timp aŭ fost fugit în ținutul Brăilei. Divanul intervine în favoarea acestei cereri. (Cod. LXI, fila 84 verso).

(2) Cod. LXV, fila 35.

August (stil nou) 1810 se arată—spre marea bucurie a Turciei—dispusă să nu aprobe această încorporare la Rusia a țărilor române (1).

Intreg restul anului 1810, se petrecu în răsboiū mai peste tot cu isbândă pentru Muscali. În iarna anului 1810/1811, Camenski petrecu la Bucuresci. El intră în capitala munténă la 11 Noembre 1810, primit cu mare triumf și a tras la casele lui Făca, unde, ȃice cronica grécă anonimă (de la călcăiul Istoriei mitrop. Moldovei pag. 539) s'a dus Mitropolitul și toți boerii să i se închine. Mitropolitul Ignatie rosti un discurs în limba francesă.

Generalul Camenski petrecu lunile de iarnă în jocuri și veselii neîntre-rupte, ȃice Fotino (2), cu generalii și cu *boerii pămîntenî*. Mai înainte de so-sirea lui în țeră afirmă Fănuță (Zilot Românul), se arăta Camenski cu o pornire ciudată fôrte: bătea, necinstea și vătămă pre mulți și *marî șimicî* și din pămîntenî și din ostași, în cât se spăimîntară toți și-l urîră pentru varvaricescul seū mijloc. Fănuță însă, ca și Fotino, afirmă că puțin apoi s'a mai îmblîndit, fiind-că s'a mai stăpînit, fiind om învățat. În iarna anu-lui 1810/1811 se arăta chiar cu totul alt om de cum era la început, că de unde era atunci *leū*, se făcu acum *mieușel*.

«Vă ȃic că din două una:

Orî a isbîndeî cununa

Séū *vr'un chip* frumos ca luna

Ast-fel l'a îmblîndit (3).

Ercul la picióarele Omfalei. Vre-o coconiță română făcu în iarna anului 1810 minunea Omfalei.

Numai nu cum-va în legătură cu această pasiune este a se pune și otră-virea și mórtea lui din primăvéra anului 1801? Cronicele daū vina otră-virei pe fiul vestitului Suvarov, «carele era un om plin de réutate, ca un urs neîmblândit», ȃice Fotino. Cronograful lui Dionisie eclesiarcul nu scie nimic de această otrăvire, ei serie că a murit Camenski de lingóre. De a fost otrăvit: *cherchez la femme*.

În locul lui Camenski veni comandant *en chef* al armatei rusesci Cutuzof, în luna lui Martie 1811 sosind în țera románescă. Sub acesta, Cușnicof își dete demisiunea. Fănuță laudă mult pre Cutuzof ca administrator onest și energie.

(1) Hurm. Tom citat, pag. 565, Doc. DCCLI.

(2) II, pag. 250.

(3) Pag. 96, Fănuță.

CAP. XXXVI.

Evenimentele din anii 1811.

Victoriile din 1810 și sfaturile lui Napoleon I, care se lega deacă Turcia va ceda Rusiei Principatele, să 'i garanteze teritoriul rămas, îndemnară Pórta otomană să mai primescă negoțierile de pace.

Acéstă pace nu se prea părea posibilă în Ianuarie 1811. Latour-Maubourg scrie, în adevăr, la 11 Februarie (st. nou) 1881, către ambasadorul frances din Viena, că *«la paix sur laquelle vous paraissiez compter est loin d'être prochaine»* (1).

În Iunie 1811, totuși negociază de pace la Bucuresci Hamid Efendi și Italinski (2).

Până la 17 August 1811, stete Hamid fără rezultat la Bucuresci (3).

Obiectul campaniei noui rusesci din 1811, fu Serbia și în special Belgradul. Era indispensabil, ca să curme acolo ori-ce legături dintre Sêrbii cu Austria. Acéstă promitea la Constantinopol pacificarea Serbiei cu condițiunea să se acorde Sêrbilor acea umbră de autonomie de care se bucuraseră Principatele până aci.

Totuși campania din primăvéra anului 1811 (4) se resimte de înrêirea relațiunilor dintre Alexandru și Napoleon. Acesta, care nu putea să uite refuzul mânei Ducesei rusesci, mai era acum nemulțămît și de urcarea tarifului vamal rusesc, asupra mărfelor franceze și de scirile ce avea că Rusia își cam dădea iarăși cote cu Anglia... (5).

Corespondența între cei doi imperatori se înăcresce pe tótă dioa și în raport cu stricarea relațiunilor, fie-care își pregătesce oștirii....

Asemenea împrejurări nu favoriséză sporirea, întărirea oștirilor rusesci din Bulgaria și Serbia.

Pe când în 29 Iulie, 1811, Șteter ordonă te-deum, la 30 Iulie, pentru isbîndeile noui ale generalului Leitenant Zas (6), Napoleon I, tot mai mult ma-

(1) Hurm. Tom. II. supl. I, pag. 582.

(2) Hurm. Tom., pag. 614.

(3) Hurm. pag. 620.

(4) În primăvara anului 1811, comanda armiei rusesci o iea generalul Cuzoff. La 6 Aprilie, 1811, Șteter ordonă Divanului Muntean să se publice acéstă scire. (Cod. LXIII, fila 44 verso.)

(5) Veđi Alexandre 1-er et Napoléon de Gerge Tatischev, pag. 542 et seq.

(6) Cod. LXIII, fila 60 verso.

On est aujourd'hui à Bucarest dans de bien cruelles incertitudes: on n'ose plus faire de conjectures pour la paix. On craint que le départ d'ici

nifesta rēcēla lui de Alexandru I (1). La 15 August (stil nou) 1810, la oca-siunea sērbătorei sale Imperatoarele Francesilor primind pre ambasadoriī strāini, se exprimā în mod fōrte neplācut față cu cel rusesc. De altmin-trelea Alexandru I nici așteptā acēstā nouā manifestare de inițiata dușmānie a marelui Eroū frances, ca să se pregătēscā de rēsboiū. De aceea și or-donā oștirei de la Dunāre, ca pe cât posibil să se reconcentreze pe terenul sting al marelui fluvii (2). Perderea Rusciucului, reluat de Turci, în Iulie

d'Hamid-Effendi et son arrivée au camp turc ne décide le G. V. à attaquer, et l'on ne voit arriver aucun renfort à l'armée du Général Koutouzoff.

Ismail-Bey de Sérés, à la tête de 10.000 hommes, a déjà essayé d'attaquer les Russes dans la Petite Valachie. Le 5 ou le 6 de ce mois, il a passé le Danube entre Lom et Widdin. Après s'être jeté dans une petite île qui est sur le Danube, il a fait embarquer 1500 hommes qui sont parvenus à mettre pied sur la rive gauche. Un détachement de Kosaks de 150 Hommes qui se trouvait là, a été taillé en pièces. Sur l'avis qu'en a eu le Général Zas, il a de suite marché avec toutes ses forces qui sont de 3 à 4 mille hommes, a repoussé les Turcs, leur a fait quelques prisonniers et les a forcés à se rembarquer. Le général Zas, voulant obliger Ismail-Bey à quitter l'île, a établi une batterie sur le rivage, d'où il la bombarde.

Le 11 de ce mois, un *Te-Deum* pour cette victoire a été chanté à l'archevêché de Bucarest, et, le soir, la ville a été illuminée.

O notiță de mână, scrisă în 27 Iunie 1811, pe o fōe de hîrtie acoperită de multe cercări de condee, amintesce desprē o victorie raportată de Muscali asupra Turcilor, la 21 Iunie (stil v.) 1811:

«La leat 1811, Iunie 21, s'a lovit M. Sa Domnul Gheneral și mai marele comandir al armiei Cutuzof cu Vizirul, înainte Rusciucului, fiind fost Vizirul cu 60.000 de pedestrime și călărime. Și rēsboiul a ținut ca la cinci cēsuri și aū perit din vrājmași 1.500 și s'a gonit Vizirul ca de dece civer-turi de loc, împreună cu oștirile lui și i aū biruit Măria Sa Domnul Ghe-neral Crasno-Miloradovici Cutuzof». (Originalul la arhiva bibl. Urechii din Galați).

Escelența Șteter

Că cel mai mare comandir al armiei însciintēzā, cum că ghenerar Lei-tenant Zas pentru isbînda ce s'a făcut la Turci, poruncesce, ca la 30 ale acestei luni să se strîngā toți boeriī la sfînta Mitropolie și să se facā pu-blicațiī în tot ținutul țerei.—1811, Iulie 29. (Cod. LXIII, fila 60 verso).

(1) Veđi Hurm. II, supl. I, dos. DCCCIII.

(2) Ministerul de externe frances scrie lui Maubourg în 4 Septembre 1811.

Monsieur,

Compiègne, le 14 7-bre, 1811.

«L'Empereur ne veut point la guerre; il fait tout pour l'éviter; mais il a dû se mettre en état de ne point la craindre.

1811, determină și mai repede retragerea Muscalilor pe țărmul opus al Dunărei, unde se fortificară, mai ales în Giurgiu.

Între acestea se întâmplă ridicarea din țară românească a corpului grafului Suvarov Rîmninski spre a fi dus în Rusia și îngropat la mănăstirea Novoe Erusalim în Gubernia Moscovei (1).

În urma retragerii Rușilor de pe țărmul drept, Turcii decid să iea ei ofensiva și să treacă în țărmul stâng, în România. Ei trecură în Sept. 1811, la Slobozia, unde se și întăriră, totuși nu isbutiră să se mențină (2).

Situațiunea Rușilor în Valahia deveni foarte rea și adesea critică între Iulie și Noembrie, 1811.

Nu putem urmări fazele diverse ale acestei campanii.

Destul că Rușii recapătă ceva curaj, când la 11, orî 12 Octombrie stil nou, între Giurgiu și Turnu-Măgurele generalul Cutuzoff, aruncă pod pe Dunăre, trece și surprinde oștea turcească, isbutind abia marele Vizir să scape, la 14 Octombrie st. n., și să fugă la Rusciuc, unde să se închidă.

La 15 Oct. în urma succesului, generalul rus Cutuzoff trâmise la Rus-

Si toutefois le Divan était persuadé que la guerre aura lieu, et s'il faisait d'après cette opinion de nouveaux efforts pour la continuer lui-même avec vigueur, ne détruisez point ces dispositions et laissez-lui penser tout ce qui pourra donner plus d'énergie à ses opérations militaires. La Russie ayant fait la faute de retirer du Danube une partie de ses armées pour les porter sur d'autres points, c'est à la Porte Ottomane à profiter des avantages que lui donne cette fausse mesure.

(1) În 8 Septembrie 1811, Steter ordonă Divanului, «să facă cuviincioasa orînduială la ridicarea trupului răposatului Suvarof până la granița Moldovei. (Cod. LXVII, fila 6 v.)

Întâiul Divan și Comitet al Principatului Valahiei, scrie către Ispravnicii de sud Slam-Râmnic.

Fiind-că prea puternicul împărat, după jalba ce a primit de la rudele răposatului general Leitenant cnéz Italinski graf Suvarov Rimnischî, a dat voie a se aduce trupul acestui general de la Rimnic la mănăstirea Stavropigali, Nascerea Domnului Christos, ce se numesce Novoe Erusalim, care este în gubernia Moscovei; de aceea dar, după predlojenia ce a primit-o Divanul de la Excelența Sa domnul general și cavalier Steter, Divanul poruncește dumné-vóstră, ca când vor veni ómenii ce se vor trimete de rudele răposatului general spre a-i ridica trupul de la Rimnic, să aveți a îngriji a i se face parastasis, după cum se cuvine și cu alaiu să se petrecă până la granița Moldovii, care acel alaiu să fie întocmit de boerinași de ai județului și de slujitorii ispravnicatului.—1811, Septembrie 12. (Cod. LXV, fila 120 verso.)

Radu Golescu, Isaac Ralet, Mihalache Manu Vel Vist.

(2) Veđi Hurm., Tom. pag. 595.

ciuc pe Antonie Fonton, ca parlamentar, cu propunerea de armistițiu. Marele Vizir refuză armistițiu (1).

Armata rusă cerea, dorea pacea cu orî-ce preț din cauză că se prevedea războiul cu Napoleon și, scrie Ledoux, în 10 Octombrie 1811 (2), acum Turcii încurajați nu vor ei pacea. Muscalii nu mai cer acum ambele principate, ci se mulțămesc numai cu Basarabia și Moldova (3).

Pe cînd urmau asemenea negociațiunile, se întîmplă la Bucuresci înlocuirea Generalului Major i Cavaler Șetter, ca vice-președinte al Divanului Valahiei prin General Maior i Cavaler Commino (4).

(1) Doc. DCCCXXIV, pag. 631, Hurm. Raportul consulului franes Ledoux din Bucuresci, de la 20 Oct. 1811.

(2) Hurm. Tom. pag. 633 Doc. 826.

(3) Condițiunile propuse de Ruși acum se reduc la cele următoare:

Latour-Mauburg către relațiunile externe, despre condițiunile de pace impuse de Ruși, și despre atitudinea Sultanului.

Monseigneur,

Constantinople, le 11 Novembre, 1811.

Les conditions imposées par la Russie sont ainsi qu'il suit:

La cession de la Moldavie et de la Bessarabie, jusqu'au cours de la rivière appelé Sireth, qui se jette dans le Danube, un peu au-dessous d'Ibraïl.

L'indépendance de la Valachie.

L'indépendance des Serviens, où du moins, un état de choses qui interdise aux Turcs l'entrée de leur pays, si ce n'est celle d'un officier qui s'y rendra une fois par an pour percevoir l'impôt.

La cession du territoire turc de l'Est de la Mer Noire, jusqu'au cours du Phase.

Enfin, le paiement d'une somme de 20 millions de piastres.

Le G. S. a rejeté ces demandes, mais il n'a pas refusé de négocier. Les conditions auxquelles il paraît consentir sont le paiement d'une somme d'argent et la cession de la Moldavie, quoiqu'on ait mis en avant, quant à ce point, la proposition de ne céder que jusqu'au cours du Pruth.

Les ordres que le G. S. envoie dans les provinces sont, pour la plupart, autographes et conçus en des termes où il fait valoir tout ce que la religion a de persuasif et de terrible pour des Musulmans. (*Hurm. pag. 600—601*).

(4) Se dă d-vóstră în scire, că Excelența Sa domnul Glavnoe comandir Cutuzoff după porunca prea puternicului Impărat, au orînduit în locul Excelenței Sale domnului General Maior i Cavaler Șetter viț prezident al Divanului Valahiei pre Excelența Sa domnul General Maior i Cavaler Commino, carele are a căuta trebile întocmai ca și Excelența Sa domnul General Maior i Cavaler Șeter. Pentru care se face d vóstră știut.—1811, Octombrie 28. (*Cod. LXV, fila 133.*)

Acum, repet, interesele Franciei cereaŭ ca Turcia să nu facă pace cu Ruşii (1). Latour Maubourg împinge pre Divan în acest sens.

Prusia intră ca mediatore a păcei între Rusia şi Turcia. Baronul de Werter, *chargé d'affaires* al Prusiei negociază pe lângă marele Vizir. Pórta otomană, cu tóte recentele ei perderi, nu voiesce totuşi să auđă de cesiunea Principatelor (2) ocupând taberile de la Ciuperceŭ şi Calafat.

Neaşteptata isbîndă repurtată în o a doua bătălie la Slobodŭia contra marelui Vizir, tot în prima jumătate din Octombre 1811, mai domolesce pre Turci, orî-cât inteţiţi de Francia. Totuşi Rusia declară a se mulţami numai cu Moldova. Italinski a şi scris la Petersburg în finea lui Octombre, 1811, că numai cu asemenea mijloc se póte spera pacea cu Turcia (3).

Planul bătăliei a doua de la Slobodŭia, l'a trâmisi consulul Ledoux către guvernul său, în 24 Octombre 1811 (4).

Cutuzov primi ordin grabnic ca cu orî-ce preţ să facă pace cu Turcii şi să întórcă o parte din óstea rusescă spre Polonia, din cauza ameninţarilor franceze.

La Bucuresci numai Mitropolitul şi doi boeri din Divan mai credeau în posibilitatea, că ţerile române să rămână ale Muscalilor, pe când *la majorité et tous les hommes un peu éclairés croient que la Russie, très-pressée de conclure la paix s'est enfin décidée a rendre la Valachie et la Moldavie pour avoir quelque chose: la Bessarabie* (5).

În urma isbîndilor óştirilor rusesci la Slobodŭia, Turcii primesc un armistiţiŭ de 5½ luni, cu începerea de la finea lui Noembre 1811.

Plenipotenţiarii Ruşi se adună la Giurgiu. Aceştia fură Italinski, generalul Lebaneuf şi Fonton.

Turcia e reprezentată de Kiaia Bey, Galib Efendi, Abdular Kadeisei şi Hamid Efendi. Ca dragomani, ei au pre Principele Moruzi şi Apostolachi.

Divanurile românesci au primit ordin să ducă la Giurgiu tóte mobilele cari serviseră la negociaţiunile începute la Iaşi, cu puţin în urmă.

Cu multă trăgânare merg negociaţiunile acestea de la Giurgiu.

Tótă luna Noembre durară fără să transpire nici o informaţiune sigură despre condiţiunile convenite. Numai la 5 Decembrie (stil nou) 1811, Ledoux póte vesti, că pacea se face cu *restituirea Principatelor, afară de Bessarabia*.

(1) Veđi Doc. DCCXCI din 21 Noembre 1811 în Hurm. II, supl. I.

(2) Hurm. Tom II, supl. I, pag. 604—605.

(3) Doc. 829, pag. 636.

(4) Veđi la Hurm. I. c. pag. 637.

(5) Hurm. Tom. II, supl. I, pag. 638.

Numai cât se împrăştia vestea semnării păcii şi Bucuresconii sunt voioşi şi-şi manifesta bucuria cu serbări şi iluminaţiuni (1).

Pacea totuşi nu era încă semnată, deşi Ruşii acum o doriau mult (2) în vedere cu evenimentele ce prevedeau contra lor.

Congresul se transportă de la Giurgiu la Bucuresci. Aci se va trată definitiv de pace (2).

Nu în asemenea circumstanţe putea să fie în scădere influenţa rusescă la Bucuresci. De aceea la 11 Octombree se serbeză aici cu solemnitate ziua născerii împăratului Alexandru (3).

La 15 Octombree 1811 stil nou, sosiră plenipotenţiarilor turci la Bucuresci cu o suită de 70 persoane. Pe dată se deschise fruntaria despre Turcia stabilindu-se o vamă la Zimnicea, arendată cu 2.500 galbeni pe lună.

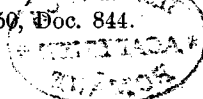
Mai mult de 2 săptămâni trecură şi congresul nu fu deschis, sub pretext că sala nu era gata, dar în realitate, pentru că Cutuzoff aştepta nouă instrucţiuni. Ba circula şi o altă versiune, cea indicată de fostul mare Vistier Varlaam şi pre care o raportază Ledoux, dând ministrului frances a bănuî, că în congres se plănuesce o alianţă între Ruşi, Turci şi Englezii contra Franciei (4).

(1) Là-dessus, le bruit s'est répandu à Bucarest, que le G. V. a reçu l'heureuse ratification et qu'il y a eu un grand repas à Giurgeovo pour les Plénipotentiaires. L'ivresse du public ici va plus loin encore. Déjà, des arcs de triomphe, des illuminations avec des transparents se préparent. Un de ces transparents représente le Dieu Mars, monté sur l'aigle de Russie qui tient dans son bec le Croissant. Mars, d'une main, présente un olivier, de l'autre une corne d'abondance. Ce dessin a été exécuté par un officier russe—d'ordre, dit-on, du Général Cutuzoff.—De pareils préparatifs ne laissent plus de doutes sur la paix, et les pauvres Valaques qui brûlent du désir de voir l'armée russe loin de leur malheureux pays, regardent ces préparatifs comme une preuve non équivoque de la paix. M. de Fleishhall, qui a toujours été prudent dans toutes ses opinions, y croit aussi, et l'annonce, je crois, à sa Cour. (*Hurm. II, suppl. I, p. 648.*)

(2) Cutuzof primi ordin pozitiv să incheie pacea cu Turcia, fie şi cu renunţarea la dobindirea Principatelor.

(3) Intâiul Divan la 11 Octombree 1811, ordonă epistatului Agiei că «mâne, Martii, la 12 ale acestei luni este ziua născerii prea înaltului împărat. Poruncesce Divanul ca să dai în scire tuturor, a face mâne seră luminaţie pe la casele şi prăvăliile fie căruia.»—1811, Decembre 11. (*Cod LXV, fila 142.*)

(4) Scrisoarea lui Ledoux către ambasadorul frances Otto din 6 Octombree 1811. (*Hurm. pag. 650, Doc. 844.*)

CAP. XXXVII.

Evenimentele din 1812 până la încheierea păcii de la București.

Intârzierea încheierii păcii apasă tot asupra țărilor române: ele plătia 135 galbeni pe zi numai pentru masa plenipotențiarilor Turci, cari continuau a se preâmbla, a petrece și a nu ține nici o conferință.

În fine, în seara de 13 Ianuarie 1812 se ținu o primă conferință. Era ea efectul sosirii la Constantinopol din nou a generalului Sebastiani? Turcii nu vor să cedeze nici o bucată de pământ. Se lăfise vestea, că plenipotențiarii turci vor să plece din București, veste care împlie din nou de grăză pre locuitorii orașului. Causa plecării se dădea a fi, căci împăratul Alexandru nu se mai mulțămese nici cu Basarabia și Moldova până în Siret (1).

La Constantinopol se credea însă în pace, precum scrie în 25 Ianuarie, 1812, Latour Maubourg, din Constantinopol și totuși Turcia se pregătea de o nouă campanie în primăvera noului an (2).

Pe când un milion de oșteni franceși se îndrumau spre fruntariile Rusiei, Generalii ruși de la Dunăre mai găseau mijlocul să impună Turcilor! Trădarea numai explică succesul Rușilor. La acesta erau mult ajutați Rușii de trădătorii greci Moruzesci, cari țineau în curent pre Muscali de tot ce se plănuia de către Turci, iar Turcilor nu le dedeau sciri exacte de amenințările ce primeau Rușii din partea lui Napoleon I. În a doua jumătate a lunii Ianuarie 1812, chiar totă lumea în Principate se aștepta la reînceperea războiului, de orice, după conferința de la 13 Ianuarie, alta nu se mai putu ține. Cutuzof chiar ordonase, ca oștirea întregă să fie gata a se pune în mișcare la primul semnal. Adevărat că toate aceste ordine erau mai mult spre a înspăimînta pre Turci, cari însă nu lipseau și ei a desfășura multă fermitate (3).

Ce se petrecuse în prima conferință?

O spune însuși Galib Efendi în o conversațiune cu Ledoulx. Rusia ceruse Basarabia și din Moldova până în Siret. Turcia nu voi să cedeze de cât o parte din Basarabia. «*Les Russes ont jeté feu et flammes; ils persistent à avoir le Sereth pour frontière*»; ei cred prin amenințări să intimideze pre Turci.

După conferința de la 13 Ianuarie, 1812, Principele Wolhovski fu expedit la Petersburg, să comunice refuzul Turcilor de a ceda Moldova până

(1) Veđi Hurm., Doc. DCCCLXI, Tom. II, supl. I.

(2) Veđi Hurm. II, supl. I, Doc. DCCCLXII.

(3) Hurm. doc. DCCCLXIII, pag. 663, Tom. II, supl. II.

în Siret. La 29 Ianuarie, 1812 se reîntorse Wolhovski cu ultimatul rusesc, care persistă a cere Moldova pînă în Siret. Acum se aștepta și răspunsul nou al Porței.

Sciri însă priméu Muscaliî, că Austriaciî și Francesiî acum erau înțeleși și că lucau împreună la Constantinopol, îndemnând pre Divan să nu cedeze la cererile Rusiei.

Ca să mai ridice moralul trupelor rusesce și chiar și ale Românilor, Muscaliî, în Februarie 1812, împărăstie scornita scire, că Francia s'a împăcat cu Rusia și că deci, ca consecință a împăcării, tóte forțele Rusesce vor fi îndreptate acum spre Dunăre, ast-fel că Pórta va avea să îndure «une loi fort dure» (1).

Acéstă manoperă influență mult asupra unora din miniștrii turcesci, dar de sigur banii muscălescî influențară mai mult pre Vizirul.

Pe când Turciî se credeaî în armistițiû, câte-va regimente rusesce, trec rāpede Dunărea și coprind Șistovul, preținđind că a expirat armistițiul și nu mai puțin, ei declară, că nu aû încetat negociațiunile pentru pace!

Mai mult decăt orî când sgomotul de continuarea rēsboiului între Rusia și Turcia iea consistență, față cu noile contingente de oșteni, cari se mișcă spre a întări pre Turci (2). Romāniî doreaî un capēt nenorocirilor țerei lor, (3) dar mai vie decăt orî când, era dorința Rușilor de a încheia pacea și se par siguri că o vor avea, de óre-ce o a treia parte din oștire a și plecat din Principate spre a întări apārarea Poloniei cōtra lui Napoleon I. Nicî o dată clubul boeresc de la Bucuresci (4) n'a fost fabrică mai activă de nuvele contradictorii despre cele ce se petrec la curțile Franciei, Austriei și Rusiei.

*

Intre aceste, la 18 Aprilie (st. nouă) 1812, Comitele Andréossi noul ambasador la Constantinople primesce instrucțiuni de la Napoleon I, pentru a încheia un tratat de alianță cu Turcia, deja negociat de Latour-Mauburg și Ruffin.

(1) Hurm. Doc. DCCCLVII, pag. 667, tom. citat.

(2) Hurm. Tom. cit. pag. 632, Doc. DCCCXXV,

(3) Quoique tout le monde redoute ici le moment de crise, il n'y a pas un individu qui ne le désire. La nation valaque, exténuée, et par les craintes continuelles et par les sacrifices qu'elle se voit obligée de faire chaque jour, attend avec anxiété une fin quelconque à ses maux.

(4) Clubul evghenist la 1811 în Bucuresci.

La 8 Iunie, Epistatul clubului cere voe să-l facă la Herăstrău în timpul verei. Șteter aprobă și poruncesce, «ca să se facă tuturor boerilor sciință și publicație.» (Cod. LXIII, fila 53 verso).

Prin acest tratat Franția și Turcia își garantează mutual posesiunile lor și concursul forțelor lor contra Rușilor Restituirea Principatelor către Turcia încă este stipulată în tratat. Turcii se obligă să treacă Dunărea și să meargă la Iași, unde se vor împreuna cu o cavalerie francesă de 40.000 oșteni, ca să atace pre Muscali (1).

La 21 Aprilie (st. n.) 1812, Plenipotențiarul turc după nouele lor instrucțiuni declară lui Cutuzoff, că decă Rusia stăruie în pretențiunile ei, apoi ei nu mai au ce căta la Bucuresci.

Cutuzoff înțelege bine, că nu are să mai pótă sta mult în Principate. Se vede acésta din curiosul ordin ce dă Divanului de a grăbi cu prezentarea darului ce acela îi destinase.

Ce era acest dar? O tabachere de valóre de 80.000 lei (2).

La 2 Mai (st. nou) 1812 se readună conferința ca să comunice lui Cutuzoff *ultimatum* al Porței. Acésta cere *statu quo ante bellum*.

Răspunsul Turcilor impresionă cu atât mai mult pre Cutuzoff, că în aceeași zi veniră sciri de la Căneni, că la fruntaria Ardealului Austria îngrămădesce trupe (3).

*

(1) Doc. DCCCLXXXIX, Hurm. pag. 683 Tom. II, supl. I.

(2) Bucuresci, Ledoux către Otto, de la Bucuresci, 25 Aprilie 1812, pag. 684. Le Divan actuel devait offrir au Général Cutuzoff, à la fin de la dernière campagne, une tabatière de la valeur de 80.000 piastres, en témoignage de je ne sais quelle reconnaissance. Elle représente sur un des côtés la Valachie sous la forme d'une nymphe, offrant une palme au Général Cutuzoff; sur l'autre, Marcoff passant le Danube à la vue de toute l'armée ottomane. Ce riche bijou est encore chez l'ouvrier; le travail s'en faisait avec beaucoup de lenteur. Qui croirait que le Divan vient de recevoir l'ordre de faire achever cette tabatière sans délai, afin que la *Valachie reconnaissante* puisse l'offrir au Général Cutuzoff dans *15 jours au plus tard*?

La boîte que le Divan devait offrir à Mr. le Comte de Cutuzoff a été présentée le 10. Les membres de ce Divan, suivis d'une députation de boyards, ont porté, avec un très-grand appareil, ce riche témoignage de la *reconnaissance de cette province*. Il y a eu à cette occasion grande illumination, grand feu d'artifice, à une maison de plaisance nommée Hérestre. Une nouvelle contribution malheureusement vient d'être imposée sur les pauvres paysans pour payer tout cela. Les Plénipotentiaires turcs ont été invités à cette brillante fête, ce qui a beaucoup étonné le public qui a remarqué tout le mécontentement qu'ils devaient en ressentir.

J'ai l'honneur, etc.

Signé: *Ledoux*.

(3) Veđi Doc. DCCCXCV, Hurm. Vol. citat p. 688.

Intre aceste se întâmplă înlocuirea lui Cutuzoff prin amiralul Ciciacoff. Bucureștenii se întreabă ce misiune poate avea un *amiral* pe uscat?

O misiune avea Ciciacoff, dar aceea era de a declara, că Rusia se mulțamește acum numai cu Basarabia pînă în Prut și că nu mai cere independența Serbiei, ci numai reducerea autorităților turcesci acolo la un singur Hodgea-Bașa, care să adune contribuțiunile anuale și să le ducă însuși la Constantinopol.

Mai oferia Ciciacoff Porței și alianța sa, dar acésta nu surîdea Divanului turcesc de loc.

La 30 Maiu (stil nou) 1812, se împrăștie la București scirea, că a sosit un Tatar de la Marele Vizir, care iată a adus lui Galib Efendi, instrucțiunii în virtutea cărora, la 28 Maiu (stil nou), s'a și ținut o nouă conferință, în care s'a semnat tratatul de pace și că imediat Galib-Efendi l'a și expediat la Constantinopol spre ratificare (1).

În 3 Iunie (stil nou) 1812, Cutuzoff plecă din București și o parte din óstea rusescă ie pozițiune grabnic în munții despre Ardeal, abea lăsând o mică garnisónă la Giurgiu; Dunărea rămăne cu totul liberă de oștire rusescă.

Scirea oficială despre semnarea păcei o aduce la București generalul Harting.

CAP. XXXVIII.

Tratatul de pace de la București.

Defecțiunea Turciei de la alianța cu Napoleon, o dobîndiră Muscalii prin abilitatea negoțiatorilor lor din București, și mai ales prin credința inspirată Divanului turcesc, că Franța a abandonat-o... Asemenea insinuări fu cu atît mai lesne să se bage în mintea guvernanților Turci, că tocmai în asemenea timp decisiv lipsea de la Constantinopol ambasadorul Franceiei. Napoleon simți greșala și se grăbi a trămite acolo pre noul ambasadore în persóna Generalului Andréossy. Acesta întîrziă în cale, la Laybach, așteptând să i se dea presentele ce obiceiuit ducea un ambasador la Pórta Otomană. În timpul acesta perdut de Andréossy, diplomația moscovită stătu neadormită: intrigă, corupțiune, totul fu pus în joc, ca să câștige teren cu paguba influenței franceze. Napoleon, încă din Iunie 1811, nu încetă de a ordona să se trămită sciri la Constantinopol de plecarea oștirei lui contra Rușilor, ca dóră se vor încuragia Turcii și vor continua răs-

(1) Hurm. pag. 692, Doc. CM.

boiul la Dunăre. Asemenea sciri, orî nu veneau, orî erau trâmise în mod fals de către cei interesați, între cari și însuși Dragomanul Moruzi.

Orî cât se grăbi Andréossy, el nu ajunsese la Terapia decât la 13 Iulie. Acum afacerea era terminată după placul Rusiei. Diplomația muscălescă, ca să determine pre Turci la pace, arătă marelui Vizir o scrisore ce altădată Napoleon adresase Impăratului Alexandru, prin care primia împărțirea Turciei. Iosif Fonton, dragoman plătit de Anglia, consultat de Galib-Efendi, atestă autenticitatea acelei scrisori. Acastă stratagemă făcu pre Sultanul să nu mai întîrzie a ratifica tratatul de pace convenit la Bucuresci. Mai multe zile Sultanul refuzase acastă ratificare și se arătase foarte supărat de cesiunile de teritoriū, ce în Europa (Basarabia) și în Asia se făceau Rusiei prin tratat. Tratatul fu revădut la Constantinople în 6 Iunie și Sultanul îl refuză mereu pînă la 14 Iulie. Numai dece zile apoi sosi la Constantino-pol Andréossy (1).

Intârzierea pusă de Sultanul a da ratificarea la tratatul convenit la Bucuresci, de sigur neliniști mult pre Impăratul Alexandru I. El acuză de acastă întârziere pre Cutuzoff și-l și destitui, înlocuindu-l cu amiralul Ciciacoff. Acesta naréză însuși în memoriile sale (2), conversațiunea ce avu cu Impăratul Alexandru și instrucțiunile ce i s'au dat, ca să grăbescă pacea cu orî-ce preț, pentru ca óstea rusescă — aliată cu Turcii — să pótă intra în noul răsboiū cu Napoleon I.

Cutuzoff, dice Fotino (3) amărit tare de insulta ce i se făcea (cu destituirea) n'a lăsat ca un altul (Ciciacoff) să culégă fructul gloriei sale. El isbuti să facă pre Marele Vizir, la Sumla, prin generalul Baroți, să subsemne tratatul de la Bucuresci. Când Ciciacoff sosi la Bucuresci, actul de pace sosise și el și era în mânia lui Cutuzoff.

Ce dispozițiuni cuprindea acest tratat cu referință la țările române?

Mai întaiū de tóte, cum bine observă Drăghici, Rusia rupse Basarabia de la Moldova, «care nici a avut pricină să intre în acastă răfuială, fiind străină de conflictul urmat între Rusia cu Turcia» (4). De unde Rușii amenințați de Napoleon I, ar fi fost póte gata să se împace cu Turcia, chiar

(1) Confr. Méneval. Mémoires pour servir à l'histoire de Napoleon I. (Paris—1894, 2 vol. in 3° pag. 530, Tom. II. Veđi și Histoire de Napoleon de M. de Norvins. (Bruxelles—1836), Tom. 3.

(2) Mémoires inédits de l'amiral Tchitchagoff, campagnes de la Russie en 1812, contre la Turquie, l'Autriche et la France.—Vol. in 8°, Berlin, 1855.

Acest memoriū arată grósnicele abuzuri ale generalilor muscali în țările române, precum deja aiurea o spuserăm.

(3) Istoria Daciei partea IV, epoca IV, cap. I, pag. 255.

(4) Ist. Mold., T. II, pag. 77.

și cu pagube mari pentru Muscali, iat'o încorporând cea mai frumoasă jumătate din Moldova.

Restul Moldovei cu țera Românească, rămăseră în situațiunea ce le creaseră tratatele anterioare, începând cu cel de la Cuciuk Kainardji.

Protectoratul rusesc asupra Principatelor capătă o nouă afirmare.

Domnia rămâne tot pe 7 ani și urmăzează ca Domnitori să nu fie maziliți fără vină recunoscută. Zilot Românul tânguesce țera românească din acest punct de vedere, că «săraca, cu titlul Domnului ei ca să fie de aci și cu primirea Rusiei, care acesta mai înainte lipsia; din care vedurăm la urmă o putere a consulului rusesc în țera de opotrivă cu a lui Vodă; în sfârșit o dărăpănare și o stingere a țerei desăvîrșit» (1).

O altă dispozițiune a tratatului prevede scutirea țărilor de dare către Pórtă pe doi ani (2).

De cât ce folos! tot ca o consecință a tratatului era și dispozițiunea, ca până în 2 Octombore să mai fie administrate țările române tot de Muscali, sub pretext că «Rusi să desfacă ori-ce socotélă vor avé cu țera (3), apoi cu tótă dorința lui Ciciacoff de a împuțina abusurile și hoțiile de tot felul, țările române mai avură de suferit încă alte grósnice câte-va luni, de asemenea regim, de la 2 Iulie la 26 Octombore 1812.

Adevărat că Ciciacof desființă, cum deja vedurăm, ofițerul rus de lângă Ispravnicii de la fie ce județ; asemenea suprimă și pre acel muscal, așa și, Președinte al Visteriei, ba ce e mai mult, redete Divanului un președinte român, pre Banul C. Ghica, general maior rusesc.

Ciciacoff nu putu totuși scuti țera de mari și grele podvedii și rechisițiuni. El plănuia, că odată pacea cu Turcii făcută și aliată Turcia cu Rusia, să trecă cu oștirea rusescă în Turcia, spre Dalmația, contra posesiunilor lui Napoleon, ca așa să facă o diversiune utilă apărării Rusiei în partea Poloniei. Cu acest scop, Ciciacoff hotărî, să se reînființeze și o oștire românească. «On se propose de lever un homme sur 20 feux et les chefs des districts avaient reçu les sommes nécessaires pour l'équipement de cette force (4). Imperatoarele Alexandru nu admite acest plan îndrăzneț, cu a căruia execuțiune Ciciacoff era gata a se însărcina, chiar decă Turcia nu s'ar fi învoit la trecerea oștirii rusesce peste Dunăre (5). Impăratul Alexandru rechiamă în Septembore pre Ciciacoff cu oștirile rusesce, ca să sprijine ar-

(1) Pag. 102 și 103.

(2) Dăm în anexă la finea volumului, extrase articolele din tratat privitoare la Principate.

(3) Pag. 101. Zilot.

(4) Hurm. Doc. 954, pag. 730.

(5) Vedii Mémoires inédits de l'amiral Tchitchiagoff, Berlin 1855, pag. 26 et seq.

mata rusescă intrată în luptă cu Napoleon I (1). Atunci în locul lui la București veni, pe scurt timp, cunoscutul Italinski, care la 2 Octombrie ridică arier-garda oștirea rusescă și trecu îndărăt *Prutul*. Vai! acum nu mai putem dice *Nistrul!*

La un fir de păr a ținut că, după întrevederea de la Erfurt, țările române să nu fie încorporate definitiv la Rusia. Din cercetarea evenimentelor anilor acestora 1808—1812 putem lua durerósa convingere, că în nici un stat european nu putem pune speranța ajutorărei noastre la ora de cum-pănă și că tot ce ne rămâne de făcut este, că înși-ne să căutăm, întărindu-ne și cultivându-ne, să ne impunem Europei, făcând-o ca să simță, că națiunea română nu mai este o *cantitate negliabilă*.

CAP. XXXIX.

Nouele Domnii.

Incheierea păcei la București a putut un moment să dea mari speranțe la multe familii fanariote, dar mai ales familiei Moruzi, de a pune iar mâna decă nu pre ambele, barem pre unul din tronurile țărilor române. Speranțele acestea nu se realizară. Sultanul se convinse, că Moruzescii și dóră și marele Vizir, făptuiseră la București în contra intereselor Turciei și nu întârziă de a da Moruzescilor, nu tronuri române, ci mórte. Dumitrache și Panaiotache Moruzi avură amărăciunea de a vedea dată domnia Munteniei lui Iancu Caragea și acea a Moldovei lui Scarlat Al. Calimach, încă la finea lui August 1812. Adevărat, că și familia Suțu, protejată de Francia, nici ea nu isbuti să recapete un tron românesc, dar Moruzescii, factorii principalii ai păcei de București, nu puteau să înțelegă, cum de le scape ambele tronuri. Este că din primul moment când fu prezentat Sultanului tratatul de la București spre ratificare, el înțelese, că atât Galib-Effendi cât și Dumitru și Panaiotache Moruzi nu lucraseră cu inimă curată în conferințele pregătitoare tratatului. Evident că și diplomația francesă și Suțulescii denunțară pre Moruzesci ca vicleni și trădători. Deja la 28 Sep-

---

(1) L'empereur Alexandre n'avait pas l'ambition de l'amiral. Préoccupé avant tout de l'invasion française, il manquait de l'audace nécessaire pour approuver un homme qui, au moment où l'ennemi était au coeur de la Russie, osait aller l'attaquer jusque chez lui et voulait jeter en passant les fondements d'un nouvel empire. Il craignait un échec, le courroux de l'Autriche, et ne voulut pas se priver du secours de l'armée de Moldavie. Il écrivit le 18 Juillet... (page 32, Mémoires inédits de l'amiral Ciciagoff.

tembrie 1812 Andréossy scriea ministrului relațiilor externe al Franciei despre Moruzesci și despre Galib-Effendi, că nici avutul, nici numeroșii lor partizani n'o să-î scape de pedepsă (1).

În Noembrie ambii frați Dumitru și Panaiotake Moruzi fură, în adevăr, decapitați din ordinul Sultanului (2).

Dumitrake Moruzi și amicul său Galib-Effendi rămăseră mai mult timp în Bucuresci. Aci chiar și după ce era cunoscută noua domnie a lui Caragea, acești doi puternici amici ai Rușilor își permisera, cu toate protestările Caimacamului trimis de noul Domn, să iea în stăpânire țera, de a face acte de administrațiune, ca să adune ceva parale (3).

*

Cum că Calimach a isbutit să capete domnia Moldovei, lucrul este explicabil. El era unul din candidații bine văduți și de Francia și—credincios Turciei—fusesse luat prizonier de Muscali în război.

Nu tot așa de lesne se poate explica venirea la tron a lui I. Caragea. La 13 August 1812 (st. n.). Latour-Maubourg scrie Ministrului de externe, Ducelui de Bassano, că :

(1) Andréossy către relațiunile externe, despre principiî Moruzzi, Suțu și Caragea.

Thérapia, le 28 7-bre, 1812.

«On annonce comme très-prochaine la chute du Reis-Effendi. Galib-Effendi et le Prince Moruzzi sont toujours à Bucarest et ne paraissent pas très-pressés de rentrer. On dit également qu'ils seront éloignés des affaires. Quant aux Princes Moruzzi, leur influence doit finir avec celle de la Russie. Leurs richesses, leurs nombreux partisans et leurs moyens de corruption qui sont si puissants dans ce pays-ci et qu'ils savent employer avec tant d'habileté, n'empêcheront pas qu'ils ne portent la peine de leur coupable conduite.»

Despre Sutz, în același raport Andréossy dicea :

«Le Prince Suzzo, malgré sa pénible position, jouit d'assez d'estime pour que le Gouvernement s'exprime dans le firman même de son rappel d'une manière distinguée ; et on lui donne pour raison de son malheur que ce n'est qu'un jeu de circonstances actuelles.»

(2) Veđi Hurm. II, supl. I, nota lui Latour-Maubourg din 28 Noembrie 1812.

(3) «Galib-Effendi avait mis le désordre à Bucarest. Il avait revêtu de caftans plusieurs boyards partisans des Russes et des Moruzzi, en leur donnant des charges de la Principauté, sans la participation du Caimacam du Prince.» (Hurm. Tom. II, supl. I, pag. 737, Doc. CMLXIV).

«Les Princes Sutzo et Callimaki père ou fils, seront nommés par la Porte Princes de Moldavie et de Valachie.»

Cum de e numit dar Caragea și nu Suțu? Halet-Effendi, omul țilei, favorit al Sultanului făcu pre I. Caragea Dragoman și după puține țile îi mijloci și domnia (1).

Andréossy nu întârzie a da, la finele anului 1812, adevărata explicațiune a isbîndeii lui I. Caragia. La 4 Ianuarie (stil nou) 1813, din Pera, în nota sa către Ducele de Bassano, îi spune :

«Il est aujourd'hui reconnu que la Principauté de Valachie coûte 8.000 bourses ou 4 millions donnés par Caradja à Halet-Effendi. Les collègues de ce ministre le disent hautement et il est plus que probable, que le Gr. Sergueur en est instruit. Aussi l'on assure qu'il est déchu dans l'esprit de S. II. et que son crédit baisse visiblement.....» (2).

În asemenea condițiuni se face numirea noilor Domni ai țerilor române.

Rămâne ca în volumul nostru următor să cercetăm făptuirile lor în domniile ce li s'au acordat după pacea de la Bucuresci, atât de desastroasă pentru Moldova.

(1) Veđi Doc. DCCCLVI de Hurm. II, supl. I. Andréossy către Ducele de Bassano, din 9 Septembre 1812.

(2) Doc. CMLXVII, pag. 739, Hurm. Tom. II, supl. I.

A N E X A

Tratatul de pace din 1812.

Prea înaltul și prea puternicul aftocrator a tótă Rusia și prea înalta Pórtă turcésă, pottind să dea sfírșit rėsboiului, ce de multă vreme era într'aceste 2 împărății și să întemeieze o pace, prieteșug și strașnică unire, a binevoit să încredințeze acéstă bună și sfintă pricină la sírguința și cugetul acelor cu deplină putere supușilor lor, orînduind prea puternicul aftocrator al Rusiei, pre luminatul Mihail Comte Golinișef Cutuzoff, ocârmuitor oștirea pedestre, mai marele ocârmuitor al oștirilor și cavaler a tuturor treptelor celor de bun ném, ș. c. l. Iar înalta Pórtă pre Ahmet Pașa, marele Vizir și ocârmuitor al oștirilor înaltei Porți; ca acești 2 să orînduiască după trebuință spre a se săvîrși și a se iscăli acest sfînt lucru al păcei, de acei ce se vor alege de amîndouă părțile. Așa dar din partea aftocratorisescii rusesci curți s'aũ ales cu deplină putere dumnélui Andrei Italinski, sfetnic de taină al curții rusesci și c. l. și dumné-lui Sabanef, general maior și c. l. și Fonton sfetnic de taină al împărătescii mării și c. l., iar despre partea înaltei Porți, s'aũ orînduit prea luminatul Seid-Mehmed Galib-Efendi, Kehli Kehaia-Bei al înaltei Porți și Mastar-Zadi-Ibraim-Ali-Efendi, seraschier și mai mare judecător al turcescilor oștiri de la Anadol și Abdul-Halib-Efendi, cancelarul ienicerilor; care acești toți după a lor vorbă și deopotrivă schimbare a celor de plină putere scrisori, s'a întocmit pentru cele mai de la vale capete.

Cap. 2. Impăciuitorii împărăți, după săvîrșirea păcii și a prieteșugului, făgăduesc o desăvîrșită neaducere aminte și obștăscă iertare tuturor supușilor căți în vremea rėsboiului aũ intrat în slujbă ostășescă, seũ cu orice chip vor fi urmat împotriva folosului împărății, seũ împotriva ținuturilor lor. Așa dar aceștia nu numai nu sunt datorî a da cuvînt pentru orice mișcare împotrivotóre, ce vor fi făcut, ci fieș-care întorcându-se la ale

sale, să-și primească cele d'întăiu dreptăți, ocrotindu-se de prădți cum și cei-l-alți toți.

Cap. 3. Tóte întocmirile, ce de multe ori la sevîrșirea păciuirilor s'au sevîrșit și s'au cunoscut de curtea rusescă și de Pórta turcescă, acum s'au întărit și rămân în cea mai dinainte putere, bez acele, cari după vremi s'au schimbat cu óreș-ce prefacere. Așa dar amîndouă curțile se făgăduesc să păzescă necălcate și sfinte, și cele de acum și cele mai dinainte întocmiri.

Cap. 4. Prin hotăririle capului 1, s'au aședat hotar între aceste 2 puteri apa Prut, de unde intră în ținutul Moldaviei și până unde dă în Dunăre, și de acolo malurile cei mai de sus numite gârli până la Chilia și până unde intră în Marea Négră și ostroavele cele mici ale Dunărei, care până la începerea resboiului erau nelocuite și încep dincolo de Ismail și se împreună la Chilia, aceste rămân la Rusia, căci sunt cu mai multă apropiere la marginea din stânga, dar nu se vor ocârmui de nici o stăpânire, nici trebuie să se întemeieze seú cu ziduri; seú să se impresóre cu nici un mijloc, ci să rămână pustii. Iar supușii acestor 2 puteri, au voie de a pescui și de a tăia lemne; cum și ostroavele cele prea mari, ce sunt împotriva Ismailului și Chiliei, începându-se cu depărtare de un cés, de cel mai aprópe mal al Dunărei, rămân și acestea pustii, pentru care mai în urmă se va hotări și mai bine se va însemna. Iar cele-l-alte cetăți, cari și înaintea resboiului erau sub stăpânirea rusescă, cum Chilia cea veche, nu se cuprind într'acéstă linie a hotarelor. Iar cel-l-alt loc al acestui cap de învoire îl lasă Pórta sub stăpânirea prea puternicei Rusii tot, carele este despre mâna stânga a Prutului, d'impreună și cu tóte cetățile, orașele și cu tóte locuințele ce se vor afla pe acest loc; așisderea lasă și Prutul jumătate, carele hotărășce aceste împărății. Corăbiile cele negustoresci ale amîndoror puteri, să luntreze și în sus și în jos pe limba Dunărei, ce este către Chilia și pe tótă Dunărea. Iar corăbiile rusesci cele ostășesci pot să luntreze suindu-se pe Dunăre numai până unde dă Prutul în Dunăre.

Cap. 5. Aftocratorul a tótă Rusia dă înapoi la prea înalta Pórtă acea parte de loc a Moldaviei ce se află pre malul Prutului de a drépta; așisderea și Valahia cea mare și mică cu tóte cetățile în starea ce acum se află și cu tóte orașele, satele; și în scurt cu tóte câte se cuvin la capul de al 2-lea acestei împăciuiri. Tóte întocmirile ce se cuvin la privilegiurile Moldaviei și Valahiei să-și aibă întocmai urmarea, cum și mai nainte de răsboiú după puterea articolului al 5-lea al capetelor celor mai dinainte. Iar cele-l-alte deosebite întocmiri și cele ce se cuprind în capul 1, de la pacea din Iași făcută, să-și aibă încă tóte deplin puterea lor, care hotărășce de a nu cere Pórta nici o despăgubire pentru perdutele veniturii; să nu cêră nici un bir pentru tótă vremea răsboiului; locuitorii amîndoror principaturilor să rămâie în soroc de 2 ani slobodii de bir și încă socotindu-se din dioa facerii tractaturilor; și fieș-care din locuitorii fără deosebire pentru ori-care trebuință va avea să mérgă în țeri străine, să fie slobod cu soroc de 4 luni; și în scurt în principatul Moldovei se va milostivi înalta Pórtă de a întocmi birul după mărimea ei și starea cea de acum.

Cap. 7. Acei supuși ai Porței, cari după începerea răsboiului au rămas într'acéstă parte de loc, seú în vremea răsboiului au venit într'acést loc,

care au rămas în stăpânirea Rusiei, pot să treacă în ținuturile Inaltei Porți rămânând acolo fără de a le propri nimeni nimic, având voie să-și vîndă lucrurile lor la oricare din locuitorii, și luând cu ei oricare vor vrea, pot să se mute în ținutul Inaltei Porți. Acastă slobodenie se dă și la acei pămînteni ai acestui loc, cari au pe acest loc averi, iar acum locuiesc în ținutul Porții, și la aceștia și la cei mai înainte diși, spre a-și pune în orînduială pricinile lor, li se dă soroc de 18 luni de la ziua schimbării capetelor de pace. Așisderea au slobodenie și Tătarii, cîți într'acastă vreme a războiului s'au mutat din Basarabia în Rusia, de a se întorce oricînd vor voi în ținutul Porții, dar cu tocmelă: de a plăti înalta Pörtă la curtea rusescă cheltuețele, ce au făcut la mutarea și locuința acestor Tătari. Așisderea și creștinii acei, cari au averi într'acest loc, ce au rămas la împărăția Rusiei, și aceia ce s'au născut într'acest loc, iar acum se află în alte părți din ținutul Inaltei Porți, și aceștia pot, cînd vor voi să se întorcă într'acest loc, și să locuiască cu toate ale lor familii nepopriți de nimeni, avînd și aceștia voie să vîndă, oricare fel și oricare stare vor avea, la supușii Inaltei Porți, și tot avutul ce vor cuprinde să și-l aducă în ținutul Rusiei; la care va da iarăși soroc de 18 luni, din ziua întăririi păcii.

Cap. 10. Tote cele prin judecări urmate pricinii ale supușilor de amîndouă puterile, ce nu au luat sevărsire din pricina războielor, aceste nu trebuie să se socotescă întemeiate, ci după pace să se cerceteze, și să se sevărsască după pravili. Tote datoriile supușilor, ce au unii către alții, cum și ale fiscului, adică a stăpînirii, trebuie să se plătescă.

Cap. 11. Așisderea după întocmirile păcii, ce s'au făcut între acești împărați, a cărora schimbare s'au și sevărsit după întărirea legăturilor, trebuie oștirile ale împărătescii curți, ce vor fi pe uscat și pe mare, să iasă din ținuturile Porții turcesci. Iar fiindcă acest lucru nu se pôte a se sevărsi așa lesne, pentru multa depărtare a locului, și pentru alte împedcări, pentru aceea s'a făcut tocmelă între acești 2 monarhi, de a se hotări spre sevărsirea acestui lucru soroc de 3 luni, socotindu-se din ziua, ce se va face schimbarea învoirilor de pace. Și în vremea acestui soroc, trebuie oștirile împărătescii curți rusesci, ce vor fi pe uscat și pe mare, să deșarte cu totul acele locuri Europenesci, Asiaticesci, și mările ce s'au dat înapoi la Inalta Pörtă. Iar acele locuri și cetăți ale Inaltei Porți, pe cari încă vor fi oștirile rusesci pînă la împlinirea celui mai sus diș soroc, pînă atunci rămân sub stăpînirea și sub ocărnuirea rusescii Curți, fără de a se amesteca cîtuși de puțin Pörtă turcescă în stăpînire, pînă la împlinirea acestui numit soroc, și pînă la călătoria tótei oștiri, care oștire, pînă la acel soroc trebuie să-și primescă cele spre hrană trebuinciose lucruri dintr'acest ținut.

Iar cele mai de la vale însemnate capete 1, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16 ne-avînd nici o cuprindere pentru folósele principatului Valahiei și Moldaviei, nu s'au scris. S'au dat aceste întocmiri de pace sub iscălătura lui Andreiú Italinski, Andreiú Savanief și Iosif Fonton, în anul 1812 Maiú 16, în Bucuresci.

Din cartea *«Adunare de Tractaturile ce s'au urmat între prea puternica Împărăție a Rusiei și Inalta Pörtă..... de Const. Radovicî din Goleșci. Buda, 1826.*

TABLA DE MATERII

	Pag.
Cap. I. Considerațiuni generale. Intrigile Moruzescilor și ale lui C. Ipsilante. Destituirea lor. Căimăcamie	5
Publicare la toate județele de vestire de Domnie nouă, 25 August 1806. . .	46
« II. In Moldova. In Iași.	57
« III. In Ardeal. Familia Aron. Dr. Molnar. Alexie Nopcea. Radu Tempea Moldoai. Dr. Vasile Pop. Aron Budaï și N. Penciu	61
« IV. C. Ipsilant după fugă. Napoleon și Orientul	61
« V. Noul Domn Al. Suțu. Explicarea revocării dată de Turcia. Noua căimăcamie a lui C. Ipsilant	65
« VI. C. Ipsilant în a doua domnie	76
« VII. Moldova. Calimach. Iarăși Moruzi. Căimăcamie. Invația rusescă. C. Ipsilante Domn și al Moldovei	81
« VIII. Lupta diplomatică	85
« IX. C. Ipsilante domn peste ambele țări. Primele ciocniri între Ruși și Turci	97
« X. Michelson. Proclam. Imper. rusec. C. Ipsilante la Bucuresci. Jurământul.	100
« XI. Noua domnie a lui Ipsilante	106
Biserica sub C. Ipsilante	115
Justiția sub C. Ipsilante	118
Comerțiu. Industrie. Bresle	125
Edilitate publică. Pavele. Incendii. Spitale	136
« XII. Micul rol al lui C. Ipsilante după reintârcerea la Domnie	142
« XIII. Napoleon. Rusia. Turcia și Principatele	156
« XIV. Hangeri și Moldovenii. Chiămarea Muscalilor de Divanurile române. Corespondența cu generalul Apraxin	171
« XV. Din istoria specială a Moldovei și Munteniei	181
« XVI. Șefii muscali în Principate. Administrațiunea țărilor sub ei. Mișcare la Bucuresci în 1808 contra căimăcamiei lăsată de C. Ipsilante. Noua căimăcamie. C. Filipescu. Anchetă.	185
« XVII. Președinții Divanurilor	223
« XVIII. Istoricul modificărilor din Divan. C. Filipescu Vistier. Lupte pentru Vistierie. Varlaam. Mórtea lui Prozorovski. Bagration. Exarcul Gavril. Miloradovici cade cu Filipescu. Reformarea Divanului 1810. Al doilea Vistier oficer rus. Reforme. Instrucțiunile lui Bagration pentru Divan	230
« XIX. Organizarea poliției în Bucuresci. Bir pe cărciume. Conflicte între poliție și Aga	252

	Pag.
Cap. XX. Organele de administrare 1810—1812	267
Anexe la cap. XX	286
Adaos de anexe	302
« XXI. Biserica română între 1807—1812	324
Biserica din Ardeł	387
« XXI bis. (Din eróre de tipar cu același număr.) Cultura publică română.	389
« XXII. Justiția	428
Justiția în Moldova	487
« XXIII. Finance	489
« XXIV. Havaeturile.	534
« XXV. Těranul între 1806—1812. Mazili. Țigani. Colonii de Sěrbii și Bulgari.	541
« XXVI. Óste pămintěnă. Polcovnic de voluntirii románi. Fapte rele. Pedepse. Desființarea óstei de către Muscali	548
« XXVII. Óștirea rusěcă. Rechisițiuni	555
Spitaluri militare	565
Moldova. Rechisițiuni	571
« XXVIII. Comerțul	573
Prima poștă de scrisori	593
« XXIX. Edilitatea publică. Epitropia obștirilor. Curățirea stradelor. Poduri. Apă. Vaduri. Incendii. Coșari. Tulumbe. Higienea publică. Spitale. Personal medical. Bólă în vite. Cerșetorii isgoniți din Bucuresci. Cimitirile scóse afară. Ciocli. Căi de eșire din Bucuresci. Masalagii. Ciocoi boeresci opriti de a purta uniforme. Siguranța publică. Salhanale. Monopolul scrancıóbelor. Ilingherii. Indestularea publică. Fómete. Narturi. Controlul măsurilor. Nizamul noilor construcțiuni. Desființarea tarabelor, etc. Piețe publice	594
« XXX. Diverse cestiuńi. Club. Cutia milelor. Atestate de boieri. Comori. Arbori fructiferi. Afacerea Zimnicei	628
« XXXI. Intrevederea de la Erfurt. Politica externă relativă la Principate.	638
« XXXII. Istoria mai de aprópe a rěsboiului dintre Ruși și Turci	644
Rěspunsul lui Apraxin relativ la întârzierea armatei rusesci de a intra în Principate, din cauza armistițiului provocat de bóla epidemică	646
Negociările armistițiului merg greú	658
Armistițiul e semnat, 12 August 1811	659
Scarlat Calimach scrie lui Talleyrand	662
Mórtea lui Michelson	662
Ruși persistă în principate. Noue dificultăți	663
Prozorovski și Sebastiani	666
Refuzul de ratificare al armistițiului	667
Iarna din 1807/8 la Bucuresci	668
Pórta refuză a ceda Principatele	670
Orșova nouă cedată Austriei	670
Sebastiani abandonă Constantinopole. Panică	670
« XXXIII. Evenimentele din Principate. Congres la Iași. Negocieri diverse. Iar rěsboiul	673
« XXXIV. Rěsboiul. Panică la Bucuresci. Bătălie la Słobođia. Asediul Giurgiului și al Brăilei. Trecerea în Dobrogea. Panica la Buzěu. Prozorovski móre.	

	<u>Pag.</u>
Campanie sub Bagration. Succese rusesce la Ismail. Invingerea lor la Silistra. Miloradovič <i>en-chef</i> . Luarea Brăilei. Politica europeană . . .	683
Cap. XXXV. Evenimentele din 1810	688
Județul Brăila reclamat de Divan	692
Campania anului 1810	693
Generalul Camenski	694
« XXXVI. Evenimentele din 1811	695
Congresul la Bucuresci	700
« XXXVII. Evenimentele din 1812 până la încheierea păcei de la Bucuresci . . .	701
« XXXVIII. Tratatul de pace de la Bucuresci	704
« XXXIX. Nouele domnii ale lui I. Caragea și Scarlat Calimach	707
Anexă. Tratatul de pace din 1812	710

ILUSTRĂȚIUNI

Napoleon I după Parent.

Alexandru I după Isabey.

Călătorie de boieri, după Demidoff.

Boierul Constantin Bălăcenu, după un tabel de la pinacoteca din Bucuresci.

Dorobanți de Romanați.

Mormintul lui Pasvantoglu.

Câte-va erori din cele multe, cari se vor îndrepta de bunul simţ al iubiţilor lectori.

<u>Pagina</u>	<u>Erórea</u>	<u>Corige</u>
5	<i>Cap.</i>	Cap. I
9	<i>Augwig</i>	Augwitz
156	<i>Cap.</i>	Cap. XIII
267	<i>Spitulul</i>	Spitalul
389	<i>Cap. XXI</i>	Cap. XXII mai multe ca- [pete următoare pörtă numărul greşit
529 (rîndul al 6-lea)	1822	1812

Numele proprii sunt adesea scrise în diferite moduri. Aşa Kutuzof ori Cutuzoff. Lectorele sciind că corectura volumului a fost făcută de mâni diverse, va scuza asemenea neconsecvenţi, cari nu ating de loc istoria faptelor.

CALETORIE DE BOIERIŪ

Ist. Romănilor.

V. A. URECHIA

